

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ବ୍ରହ୍ମାବଳୀ

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ପ୍ରହ୍ଲାଦଳୀ

(ଚୂଡ଼ାୟ ଘଣ)

ଡକ୍ଟର କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦାଶ

ଓଡ଼ିଆ ଶ୍ରୀମତୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ

ରଚନା :

ଲୋକରତ୍ନ ଡକ୍ଟର କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦାଶ
ଭଦ୍ରସ୍ତ୍ରୀ, କଟକ-୧)

ପ୍ରକାଶକ :

ଗୋବିନ୍ଦ ଚରଣ ପାତ୍ର
ଓଡ଼ିଶା ବୁକ୍‌ଷ୍ଟୋର
ବିନୋଦବିହାରୀ, କଟକ-୭୫୩୦୦୨

ପ୍ରଚ୍ଛଦ :

ଅସିତ ମୁଖାର୍ଜୀ

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ :

ସପ୍ତ ପୁଣିମା-୧୯୮୫

ମୁଦ୍ରଣ :

ଗୁରୁପ୍ରସନ୍ନ ପ୍ରେସ୍,
ଝୋଲସାହୁ (ନିଉକଲେଜ)
କଟକ-୭୫୩୦୦୧

ମୂଲ୍ୟ : ପଞ୍ଚାଶଟି ଟଙ୍କା

KUNJABEHARI GRANTHABALI

Written by :

Lokaratna,
Dr. Kunjabehari Dash

Published by :

Gobinda Charan Patra
Orissa Book Store

1st Edition—1985

Price Rs. 65/...

ଚକେ ଗଲେ ବାର ହାତ

ମୁଁ ତଳ ଚକ ଆଗେଇଲି । ଆଡ଼ୁର ନ' ଚକ ବାଜା, ସାହୁତ୍ୟର ଯୋଉ ଚକଟି ଚପିଥିଲା, ତାହା ଲୋକତରୁ ଆସି, ଆସି ପାରିନାହିଁ । ବାରେଟି ଗୁମ୍ଫାବଳୀରେ ତାହା ପୁଣି ରୂପ ପାଇବ ଓ ମୁଁ ପରମ ତୃପ୍ତିରେ ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରିବି ।

ଏବେ ଲେଖାଲେଖିରୁ ମନ ଗୁଡ଼ିନାହିଁ । ମୁଁ ନିଜେ ଦୌଡ଼ିବା ଯମତା ହରାଇଥିଲେ ବି କଲମ ଦୌଡ଼େ । ଆବେଗ ଭିତରୁ ମୁଁ କଳାଦେବୀଙ୍କ ମୁହଁ ମଧୁର ପଦ୍ୟକୁ ଶୁଣେ ।

ସାହୁତ୍ୟସୃଷ୍ଟିର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲଭ—ଆନନ୍ଦ । ତାହା ସାଧୁ ଓ ଶାନ୍ତିଦାୟୀ । କିଏ ମୋ ସୃଷ୍ଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କଲ ନ କଲ, ସ୍ୱେଦାଦରରେ ଫୁଲ କେଣ୍ଡାଏ ଦେଲ, ନ ଦେଲ ସେ କଥା ଭାବି ମୁଁ କ୍ଷୁଣ୍ଣ ହୋଇନାହିଁ; କାରଣ କାଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଚାରକ । ତାର ବିଚାର ଯୁଗକୁ ଯୁଗ ଲାଗିଥାଏ । ଏ ଲେଖକର ଦେହ ନ ଥିଲେ ବି ତାର ବଡ଼ବଡ଼ିଆ ଏହାର ବାସନା ପାଉଥାଏ ।

ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକା ମୋ 'ଲୋକରତ୍ନ' ଉପାଧି ପ୍ରାପ୍ତି ବିଷୟରେ ଭୁଲ୍ ତଥ୍ୟ ପରିବେଷଣ କରିଥିବାରୁ ପଦେ ଲେଖୁଛି । ତିରିଶ ବର୍ଷ କଠୋର ପରିଶ୍ରମ ଫଳରେ ଲୋକସାହୁତ୍ୟର ବ୍ୟାପକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଗବେଷଣା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା ଓ ମୁଁ ଭାରତ ଓ ବିଦେଶର ବିଦଗ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲି । ଏଥିଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ମାନ ପାଇଛି । ଏସୀୟ ଲୋକ ସଂଘର ସମ୍ମେଳନରେ ଯୋଗ ଦେବା ଲାଗି ଆମେରିକାର ଏଣିଆନା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମୋତେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଛି ଓ ଭାରତର ଜଣେ ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ମୁଁ ସେଥରେ ଯୋଗ ଦେଇଛି । ସର୍ବଭାରତୀୟ ଲୋକସଂଘର ସମ୍ମେଳନର ସାହୁତ୍ୟ ବିଭାଗର ସଭାପତି ଭାବେ ଏକାଧିକ ବାର ବରିତ ହୋଇଅଛି । କଲିକତାର ଏକାଡେମୀ ଅଫ୍ ଫୋର୍‌ଲେଟ୍ ଲୋକସାହୁତ୍ୟକୁ ମୋର ବିପୁଳ ଦାନ ବିବେଚନାରେ ବାଲିଗଞ୍ଜରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମାବର୍ତ୍ତନ ଉତ୍ସବ କରି ଭାରତରୁ ମୋତେ ଓ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କୁ ହଞ୍ଜୁ ମୋଦେଜୁ 'ଲୋକରତ୍ନ' ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଉପାଧି ପ୍ରାପ୍ତି ଦିନକୁ ମୁଁ

ବହୁ ଭର୍ତ୍ତୀ ଓ ଅସହଣୀ ଲୋକଙ୍କ ଅକାରଣ ଆତ୍ମମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଶରଣ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ମୋର ପୁରୁଷତ୍ତ୍ୱ ଏକାଧିକ ସାହସ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ କିଛି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇନାହିଁ ବା ମୋ କଲମକୁ ଏହା ଅଟକାଇ ପାରିନାହିଁ ।

ମୁଁ ଉପାଧି ଦେଇ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନ ଥିଲି, କି ତାହା ସଙ୍ଗରେ ଦେଇ ଯିବିନାହିଁ । ସେଥିରୁ ଯାହା ଗୌରବ ବା ଆନନ୍ଦ ପାଇବାର କଥା, ମୁଁ ପାଇ ସାରିଲୁ । କିଛି ଯଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ ପରେ ଏ ସବୁ ଉପାଧିକୁ ଏବେ ମୁଁ ଅନାବଶ୍ୟକ ମନେକରେ । କେବଳ ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମୋତେ ଏହା ଦେଇଛି, ତାର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷାଥେଁ ମୁଁ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରୁଛି ।

ଗୁରୁବଳୀ ଜୁଗାସୁ ଭାଗରେ ରହିଲା ଭ୍ରମଣକାହାଣୀ, ରମ୍ୟରଚନା ଓ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ । ଝିତରୁର୍ଥସ୍ଥାନରେ ରହିବ ଲୋକଗଳ୍ପ । ମୋର ପ୍ରିୟ ପ୍ରକାଶକ ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦଚରଣ ପାତ୍ରଙ୍କୁ ଭଗବାନ୍ ମୋଠାରୁ ଅଧିକ ଦୀର୍ଘାୟୁ କରନ୍ତୁ, ମୁଁ ହଠାତ୍ ବିଦାୟ ନେଲେ ମୋର ବାକୀ ଶତ୍ରୁମାନ ଗୁପ୍ତିବା ପାଇଁ ।

ମୂଳରୁ ଚାଲି ମୋର ଗୁପ୍ତ, ପ୍ରଫେସର, ଡକ୍ଟର ନରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୋର ଆଶୀର୍ବାଦ—ତାଙ୍କ ସହୃଦୟ ଆଲୋଚନାରେ ମୋ ପରି ବହୁ ଲେଖକ ବଞ୍ଚିରହନ୍ତୁ ।

ରାସ ପୁଣିମା

୧୯୮୫

ଜୁଞ୍ଜବହାରି ଦାଶ

ବିଭାଗ

ଉତ୍ସର୍ଗ

ଦେଲେ ଯେ ନିକଟ
ନ ଦେଲେ ନିକଟତର

କଷ୍ଟକର ମାଳା ଦେଲେ
ଯେ ଫୁଲମାଳାରେ ଶୁଣିଦିଏ,

ସେଇ ମୋ ଘରଣୀ ଲଜା;
ଯାହାକୁ କେବେ କିଛି ଦେଇନାହିଁ
ହାର ଅବା ଉପହାର
ତା' ହାତରେ ଦେଲି ଗୋଧୂଲିର ରଙ୍ଗୀନ୍, ନିଃଶ୍ଵାସଟିଏ—

ହୃଦୟହାରୀ ଗନ୍ତାବଳୀ, ତୃତୀୟ ଏଗ

ମୁଖବନ୍ତ

ଦୁଇବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ‘କୃଷ୍ଣବିହାରୀ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ’ର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଏବେ ତୃତୀୟ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ କେବଳ ଭ୍ରମଣ-କାହାଣୀ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ ଭ୍ରମଣକାହାଣୀ ଓ ରମ୍ୟ ରଚନା; ତୃତୀୟ ଭାଗରେ ଭ୍ରମଣକାହାଣୀ, ରମ୍ୟରଚନା ଓ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ଏଇ ଦିଗରୁ ତୃତୀୟ ଭାଗ ଅଧିକ ବୈଚିତ୍ର୍ୟମଣ୍ଡିତ, କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ନୂତନ ସଂଯୋଜନ । ଏଇ ଭାଗରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିବା ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ର (୧୯୭୦) ରମ୍ୟ ରଚନା ତରୁଣ ବୟସର ଓ ହସକାନ୍ଦର ଗପ (୧୯୭୮), ଆମେରିକା : ପୁନଶ୍ଚ (୧୯୮୫) ପରିଣତ ବୟସର ସୃଷ୍ଟି । ସୃଷ୍ଟିଶୀଳ ଗଦ୍ୟଶିଳ୍ପୀ ଭାବରେ କୃଷ୍ଣବିହାରୀଙ୍କ ଦୀର୍ଘ ସାଧନାର ନିଦର୍ଶନ ଏଇ ଭାଗରୁ ମିଳିବ ।

(୧)

କିଶୋର ବୟସରୁ କୃଷ୍ଣବିହାରୀ କବି ହେବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଛନ୍ତି, କବି ଭାବରେ ସାଧନା କରିଛନ୍ତି ଆଜାବନ । ୧୯୫୦-୭୯ ଏଇ ଏଗାର ବର୍ଷ କବିଗୁରୁ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଶିଳ୍ପନିକେତନରେ ରହଣି କାଳରେ ତାଙ୍କର କାବ୍ୟ-ସାଧନା ବିକାଶର ନବ ନବ ଧାରା ସନ୍ଧାନ କରିଛି । ରସଦୃଷ୍ଟି, ବିଦ୍-ବତ୍ସା, ବିଶ୍ୱ-ଜନନ ମାନବତା ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିଧାରାକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିଛି । ଲୋକଗୀତ, ଲୋକ-ଗଳ୍ପ ସଂଗ୍ରହ, ସମୀକ୍ଷା ଓ ସଂକଳନର ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ସାଧନା ସଙ୍ଗେ ନୂତନ ଧରଣର କବିତା ରଚନା, କବିତ୍ୱମୟ ଗଦ୍ୟ ରଚନାରେ ସେ ହାତ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଇ ଯୁଗର ସୃଷ୍ଟି ‘ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ର’ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲେଖକମାନେ ଆତ୍ମଆବିଷ୍କାର ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱ ଆବିଷ୍କାର କରନ୍ତି । ‘ମୋ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଅଧ୍ୟାୟ’, ‘ମୁଁ କାହିଁକି ଲେଖେ’, ‘ବୟା’, ‘କୁନା ଦାଶଙ୍କ ତାଇର’—ଆଦି ସ୍ମୃତିଚିହ୍ନ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ନିପୁଣ ଗାଳ୍ପିକ ଓ ନିଖୁଣ ରସବନ୍ତ ଗଦ୍ୟଶିଳ୍ପୀଙ୍କ ପରିଚୟ ମିଳେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଲେଖା ବହୁ ସମ୍ମାନିତ କବିଙ୍କ ଆତ୍ମକାହାଣୀ ‘ମୋ କାହାଣୀ’କୁ ଯଦି ଏକ

ମହାକାବ୍ୟକ ଚରିତୋପନ୍ୟାସ କୁହାଯାଏ, ତେବେ ତାହାର ଅକ୍ଷର ଶ୍ରୀମନ୍ତର ମନୋଜ୍ଞ କାବ୍ୟକ ରମ୍ୟ ରଚନାରେ ଦେଖାଯାଇପାରେ ।

ସହତ୍ୟାର ଏକ ଶିଳାରୂପ ଭାବରେ ରମ୍ୟ ରଚନାର ସ୍ଥାନ ଏବେ ତ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ମନୋଜ୍ଞ ସରସ ଭାବରେ ଲିଖିତ ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ରମ୍ୟ ରଚନା ବୋଲି ସହଜରେ ଭ୍ରମ ହୁଏ । ମାତ୍ର ପ୍ରବନ୍ଧ ବହୁଜଗତର ତଥ୍ୟ ଉପରେ ଓ ରମ୍ୟରଚନା ଅନୁଜଗତର ଅନୁଭବସୈଦ୍ଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏଇ ଭାବରେ ଗଦ୍ୟରେ ଲିଖିତ ହେଲେ ବି ରମ୍ୟ ରଚନା ଗୀତିକବିତାର ଦୋସର । ରମ୍ୟରଚନାରେ ଲେଖକ ନିଜ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଙ୍ଗନ କଲେବଳେ ଏହା ହୋଇଉଠେ ଗଲ । କାହାଣୀର ଗତିଛନ୍ଦ ଏହାକୁ ସାବଜନନ କରେ । ‘ଶ୍ରୀମନ୍ତ’ରେ ଗାଳିକ, ଆତ୍ମଜୀବନ ଲେଖକ, ମହାନ ଶିଳ୍ପୀ ଅନୁଜଗତର ଚନ୍ଦ୍ର ଫୁଟିଛି । ଏହା ତାଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ସୃଷ୍ଟିଜଗତର ଅଶୁ ଇତିହାସ ବହନ କରିଛି । ନିବିଡ଼ ତନ୍ମୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଜୀବନ ଅଧ୍ୟୟନ, ପ୍ରକୃତି ସଦର୍ଶନ ଫଳରେ କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଗଲ ଓ ଭ୍ରମଣ ସାହତ୍ୟ ରଚନାରେ ଯେ ବିପୁଳ ସିଦ୍ଧିର ଅଧିକାରୀ ହେବେ—‘ଶ୍ରୀମନ୍ତ’ ତାହାର ନିଦର୍ଶନ ।

(୨)

ଆଧୁନିକ ସ୍ୱପ୍ନଗଳର ଜନକ କବି ଏଡଗାର ଅଲେନ୍, ପୋ ମନେ କରୁଥିଲେ, ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ଗଲର ସ୍ଥାନ କବିତାଠାରୁ ଉତ୍ତରେ । କାବ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାଚ୍ଛନ୍ଦ ସପ୍ତର୍ଷି କୃତ୍ରିମତା ମୁକ୍ତ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବିତା ଅବଶ୍ୟ ସେପରି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର, ସେହିପରି ସତ୍ୟର ବାହକ । କବିତାର ସତ୍ୟ ହରଣ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ପିନ୍ଧିତ । କବିତାର ସ୍ଥାନ ମନର ଉଚ୍ଚତମ ଶୃଙ୍ଖଳରେ ରହିପାରେ; ମାତ୍ର ଗଲ ଏକ ଦିଗନ୍ତବ୍ୟାପୀ ଟେବଲ୍ ଲାଣ୍ଡ୍ । ସେଠି ସତ୍ୟର ପ୍ରକାଶ ଅବାଧ ଓ ଅକୃତ୍ରିମ । ଏଠାରେ ସବୁ କିଛି ଜୀବନ୍ତ, ବାସ୍ତବ, ଯୁକ୍ତିର ଭିତ୍ତିରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ବାସ୍ତବତା ଗଲର ପ୍ରାଣ ।

ସ୍ୱପ୍ନଗଳ ଲେଖକ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ପାରମ୍ପରିକ ଗଲଠାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ । ଏକ ନୂତନ ଶିଳ୍ପରୂପର ରଚନା ଭାବେ ଉନ୍ନବିଂଶ ଶତକରେ ଏହାର ଜନ୍ମ । ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପସର ପୃଷ୍ଠା ମଣ୍ଡନ ପାଇଁ ଏହା ପ୍ରଥମେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷା ନବିସ୍ ଭାବରେ ଗଲ ଲେଖକ ସେ ପୁରରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ, ଆଜି ବି କରୁଛନ୍ତି । ଘଟଣାର ସଦ୍ୟସ୍ପଷ୍ଟ ନୂତନତାକୁ ଭିତ୍ତି କରି, ଆବେଗର ଉଷ୍ମତା ଓ

କଲ୍ଲନାର ମୁକ୍ତ ଜୀବନରେ ଅନୁରଞ୍ଜିତ କରି ବହୁ ଜନପ୍ରିୟ ଚମକପ୍ରଦ ଗଳ୍ପ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଏହା ପାଠକ ମନରେ ଚମକ ଲଗାଏ, ଆନନ୍ଦ ଦାଏ, ମାତ୍ର ତାହାର ଦୃଢ଼ତା ଗଭୀରକୁ ପ୍ରବେଶ କରେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନଯଥରେ ଆଲୋକ ଦେଖାଏ ନାହିଁ ।

ବଂଶ ଶତକରେ ଷ୍ଟୁ ଡ୍ରଗଲ୍‌ସେନ୍ସରେ ବହୁ ପଣ୍ୟା ଓ ପ୍ରସ୍ତାବ ଘଟିଛି । ଋଷୀୟ ଗଳ୍ପର ନୈତିକ ଆବେଗ, ଫରାସୀ ଗଳ୍ପର ସ୍ୱାଭାବିକତା ଆରମ୍ଭ କରି ଆମେରିକାରେ ଏକ ନ୍ୟାସ୍ ନାଲ୍ ଆର୍ଟିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି ଷ୍ଟୁ ଡ୍ରଗଲ୍ । ଆଧୁନିକ ଜୀବନର ଅବାଧ ଗତିରୁ ଯେଉଁଠି ଯେତେ ବେଶୀ ଅନୁଭୂତ, ସେହିଭଳି ବକାଶଭୂମି ସେଠାରେ ସେତେ ବେଶୀ ପ୍ରସାରିତ । ଆଧୁନିକ ଜୀବନର ବ୍ୟବହାର-ନୂତନତା, ବ୍ୟଗ୍ରତା, ମୁହୂର୍ତ୍ତଧର୍ମତା, ବୈଚିତ୍ର୍ୟ, ପ୍ରାଣରାଶି ସବୁ କିଛି ଷ୍ଟୁ ଡ୍ରଗଲ୍‌ର ଆଧାର । ଏ ଦିଗରେ ଅତ୍ୟଧୁନିକ ପ୍ରୟାସ ହେଉଛି—ଏହାର ସ୍ୱାଭାବିକ, ପ୍ରାକୃତିକ ଶିଳ୍ପରୂପର ସୁନର୍ମିଶ୍ରଣ । କଥା ଓ ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୌଖିକ ସଂସାରତ ହେବା ଗଳ୍ପର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗତି । ଜୀବନର ନାନା ପରିବେଶରୁ ସଦ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ବାନ୍ଧବୀ ଚୟନ କରି ଆଜି ଗଳ୍ପଲେଖାର ଉଦ୍ୟମ ହେଉଛି । କେବଳ ପତ୍ରିକା ବା ପୁସ୍ତକ ମାଧ୍ୟମରେ ନୁହେଁ, ଗଳ୍ପ ପ୍ରସ୍ତୁତି ହେଉଛି ଟେପ୍, ବେତାର, କଣ୍ଠଶିଳ୍ପ ମାଧ୍ୟମରେ । ଅତ୍ୟଧୁନିକ କବିତାରେ ପଞ୍ଚଦର ଜଟିଳତା, ପ୍ରକାଶର ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ଓ ଅବବୋଧର ଦୁର୍ବୋଧତାରୁ ମୁକ୍ତିର ପ୍ରୟାସ ଭଳି ଷ୍ଟୁ ଡ୍ରଗଲ୍ ହୋଇ ଉଠୁଛି ସୃଷ୍ଟି, ସରଳ ଓ ଅକୃତ୍ରିମ; ଯେପରିକି ଲେକଗଲ୍‌ର ଏକାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ।

ବିଶ୍ୱର ଯେ କୌଣସି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲେଖକଙ୍କ ଗଳ୍ପ ଭୂଲନାରେ ଲେକଗଲ୍ କଲା ଦିଗରୁ ନିଖୁଣ, ଉପାଦାନ ଦିଗରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ତେବେ ଏହା ବ୍ୟକ୍ତି ଚେତନାର ବାହକ ନୁହେଁ । ଏହାର ସୃଷ୍ଟି ଅନିର୍ଦ୍ଧାରିତ । ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର ସମ୍ବଳିତ ଲେକଗଲ୍‌ରୁ ମିଳେ ବୁଦ୍ଧିର ପ୍ରାଣର୍ଥ, ସରସତା, ନୈତିକତା ଓ ବିଜ୍ଞ ବିଶ୍ୱରବୋଧ । ଏଥିରୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗ ଚେତନା, ଯୁଗ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଖୋଜିଲେ ମିଳିବ ନାହିଁ । ସାମାଜିକ ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ଆଲୋଚନା ଅଙ୍ଗନ ସଙ୍ଗେ, ଜଟିଳ ମନପ୍ରାଣ୍ଡିକ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିବା ଷ୍ଟୁ ଡ୍ରଗଲ୍‌ର ଧର୍ମ ।

ଲେକଗଲ୍‌ର ଛନ୍ଦ, ପ୍ରାଣପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଆଧୁନିକ ଜୀବନବୋଧର ସମନ୍ୱୟ ହିଁ କୁଞ୍ଜବିହାରୀଙ୍କ ଷ୍ଟୁ ଡ୍ରଗଲ୍‌ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ଅଗଣିତ ଲେକଗଲ୍‌ର ରୂପସୃଷ୍ଟି ନିଜର ସିଦ୍ଧ ଭୂମିରେ, ଗର୍ବ ଦିନର ବିସ୍ତୃତ ଅନୁଭୂତି ସେହି ଗଳ୍ପ ଲେଖିଛନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀମଣି, ନାଗରିକ ଜୀବନର ସଜଳ ପ୍ରସର ସୁନ୍ଦର, ସୁରଣୀୟ

ଟ୍ରାଜିକ୍ ଓ କ୍ଲାସିକ୍ ଚରିତ୍ରସବୁକୁ ଯେପରିକି ମହାକାଳର ଯବନିକାରେ ଅଭିନୀତ ନାଟକର ପାଦପ୍ରଗପ ସମ୍ମୁଖକୁ ଆଣିଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଲେଖକଙ୍କ ଏକାନ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ । ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ରୂପ ଦାନ କରିବାକୁ ଯାଇ ଲେଖକ ଯେପରିକି ଆତ୍ମଦାନ କରିଛନ୍ତି । ନିଜ ସୃଷ୍ଟି ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ମର୍ମଲୋକରେ ପ୍ରବେଶକରି ନିଜକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଲେଖି ନ ଥିଲେ, ନିଜ ଆତ୍ମାନୁସନ୍ଧାନ ସପ୍ନସ୍ଥି ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ଅସ୍ବକାହାଣୀ ଅକୁହା ରହନ୍ତା ।

ପ୍ରକୃତରେ ଗଲ୍ପଗୁଡ଼ିକ ନୂତନ । ନୂତନ ଗଲ୍ପ, ନୂତନ କବିତା ଏକ ସହଜ ବହୁର, ଏକ ସହଜ ଅନ୍ୟର, ଅଧୁନା ସହଜ ଐତିହ୍ୟର, ବ୍ୟକ୍ତି ସହଜ ବିଶ୍ବର, ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସହଜ ମହାକାଳର ନବ ନବ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରେ । ମହତ୍ ସୃଷ୍ଟି ପାରମ୍ପରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ଅସ୍ପୀକାର କରେ ନାହିଁ, ବା ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ସ୍ୱୀକାର କରି ନଏ ନାହିଁ । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ ମାନବାସାର ଉତ୍ତରଣର ଇତିହାସ । ଜୀବନର ନିତ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥିତି ଓ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟ କୌଣସି ପୁର-କଳିତ ବିଧି ନିଷେଧର ବିରୋଧୀ । ଏଇ ବିଧିବାଦୀଙ୍କ ଦ୍ବାରା ମନୁଷ୍ୟ ବାରମ୍ବାର ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ, ଦୁଃଖ ବରଣ କରେ, କିନ୍ତୁ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ହାରିଯାଏ ନାହିଁ । ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯାହା ହୁଏ, ମହାକାଳ ତାହାର ବହୁଗୁଣ ଫେରାଇ ଦିଏ । ଯେପରି ଫେରି ପାଇବି ହେଲେନ; ଫେରି ପାଇଛନ୍ତି ହରିଶଚନ୍ଦ୍ର ।

ବାସ୍ତବବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ—ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ମାନସିକ ଶକ୍ତି ଓ ସମସ୍ତ ବହଃ-କ୍ରିୟା ସମାହାର ହେଉଛି ମଣିଷ । ବାହାରୁ ଯେତେ ଭାବରେ ଅନୁପ୍ରେରିତ, ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଲେ ବି, ତାହାର ସହଜାତ ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି, ସ୍ବାଭାବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ତା’ଠାରୁ କେହି କାଢ଼ି ନେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହା ହିଁ ମାନବଜୀବନର ଗତି । ଏହାର ପ୍ରବାହ ଅବାଧିତ । ଏଥିରୁ ପଳାୟନ, ଭାବବାଦୀ ସୈର କଲ୍ଲନାର ମୁର୍ମୁର ଦହନ ବିରୋଧରେ ଯେଉଁ ବାସ୍ତବକୁ ବିଦ୍ରୋହ କରେ, କୁଞ୍ଚିବହାସ ତାହାର ଲଳନ କରିଛନ୍ତି । ବିଧି ଓ ବୋଧର ନିରନ୍ତର ବିରୋଧାଭାସ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଲେ, ଯେଉଁ କବିତା ଆବିଷ୍କାର କରେ, ପ୍ରମାଣ କରେ— ବିଧାତା, ସମାଜ, ସମୟ —ଯିଏ ମଣିଷକୁ ଗଢ଼ୁନା କାହିଁକି—ମଣିଷ ଏହା’ଠାରୁ ଅହୁର ପାହାଚେ ଅଗ୍ର-ଗାମୀ—ତାହାହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବିତା, ଲେ । “ଏହାହିଁ ଜୀବନପଥ । ଏଥିରେ ମେଦ ନାହିଁ, କଲ୍ଲନାର କ୍ଳେଦ ନାହିଁ । ଅଛି ଖୋଦ୍ ଜୀବନ ।”

‘ହସକାନ୍ଦର ଗପ’ରେ ଜୀବନ ଓ ଜଗତ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟି ଅକ୍ଷରିତ ହୋଇଛି, ତାହାହିଁ ପୁଷ୍ଟିତ ଫଳିତ ହୋଇଛି ସଦ୍ୟ ରଚିତ ‘ଆମେରିକା : ପୁନଶ୍ଚ’ ଭ୍ରମଣ ଆଲୋଚ୍ୟରେ । ଲେଖକ ସୂଚକ ଦେଇଛନ୍ତି — “ଏ ତ ପାହାଡ଼, ପ୍ରପାତ, ହ୍ରଦର କାହାଣୀ ନୁହେଁ, ସବୁ କିଛି ଅନୁଭବର କାହାଣୀ ।” ରମ୍ୟ ରଚନା, କବିତା, ଉପନ୍ୟାସ, ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟର ଆନନ୍ଦ ଦେବା ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ୧୯୭୮ରେ ପ୍ରକାଶିତ “ଆମେରିକାରୁ ଇଉରୋପ ଆସିବା”ରେ ଥିବା ଆମେରିକା ଭ୍ରମଣ-କାହାଣୀର ଏହା ପରିପୁରକ କେବଳ ନୁହେଁ, ଏକ ନୂତନ ଧରଣର କଳାତ୍ମକ ସୃଷ୍ଟି । ଲେଖକ କବି ଦୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରକୃତିକୁ ଦେଖିଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଦରଦା କଥାକାର ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟଜୀବନ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛନ୍ତି । କବିତାର ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀ ଓ କାହାଣୀର ବହର୍ମୁଖୀ ବର୍ଣ୍ଣିତାରୁ ପାଠକକୁ ମୁକ୍ତି ଦେବାପାଇଁ ଯତ୍ନ ସାମାନ୍ୟ ଭ୍ରମଣ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ପରିବେଷିତ । ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ପ୍ରପାତ ପାହାଡ଼ ଲବ୍ଧନର ଦେହବଳଠାରୁ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଭ୍ରମଣସାହସ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଜନ ଯେତେ ସରୁଜ ମନ, ସସ୍ପାରମୁକ୍ତ ସ୍ବାଧୀନ ବିଚାରବୋଧ, ଉଦାର ଗ୍ରାହକ ଶକ୍ତି । ଜଣେ ଚର ସନ୍ତୋଷୀ ପ୍ରାଣୀ, ସାଧନାବେଶରେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତପ୍ରାଣ ସାଧକ ରୂପେ ଲେଖକ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ଏକ ସଞ୍ଜ ଫଳକରେ ଆଲୋକ ବିଶ୍ୱର ପ୍ରତିସରଣ ଭଳି ତାଙ୍କର ଗ୍ରାହକାଶକ୍ତି ଅକଳନୀୟ ।

ସାଧାରଣରେ ଧାରଣା—ଆମେରିକା ଧନ କୁବେର ଦେଶ । ସବୁଠି ବିଜ୍ଞାନ, ଅର୍ଥ ଓ ପ୍ରକୃତି ଶୁକ୍ତି ଧର୍ମର ଲାଲା । ଅର୍ଥ ବଳରେ ବିଜ୍ଞାନ ଭୂତକୁ ବଶ କରି ସେ ସାରା ପୃଥିବୀରେ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରୁଛି । ଆମେରିକାର ଅନ୍ତରାସ୍ତ୍ରକୁ ଗଣ୍ଡାଗଣାବେ ଲେଖକ ଉପଲବ୍ଧ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଦେଖିଛନ୍ତି ଆମେରିକା କବିତା, ସାଧୀନତା ଓ ମାନବତାର ଲାଲା ଭୂମି । ପ୍ରକୃତିକୁ ଆମେରିକା ଲୁଣ୍ଠନ କରି ନାହିଁ, ସେଥିରୁ ସମ୍ପଦର ମଧୁ ସଞ୍ଚୟ କରି ଶ୍ରୀ ଭରି ଦେଇଛି । ମଣିଷକୁ ଅଧୀନ କରିନାହିଁ, ମଣିଷର ଅଧିକାରକୁ, ମେଧାକୁ ସମ୍ମାନିତ କରିଛି । ସାରା ବିଶ୍ୱର ମେଧାବୀ, ଦୁଃସାହସିକ, ସାଧୀନତାକାମୀ ଲୋକ ଆମେରିକାରେ ଠୁଲ ହୋଇଛନ୍ତି । ସାରା ପୃଥିବୀରେ ବିତାଡ଼ିତମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅସ୍ତ୍ରସୁଦାତା, ଦୁର୍ଗି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ, ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍, ସାଧକ-ଙ୍କର ସେଠା ପ୍ରବାସର ଦେଶ ଆମେରିକା । ଏଠାରେ ଯନ୍ତ୍ର ମନୁଷ୍ୟକୁ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପୁରାଇ ନାହିଁ; ଜଗର ଉଦ୍ୟାନଭର ପଲ୍ଲୀର ସନ୍ଧ୍ୟାରୁ ହେତ ହୋଇନାହିଁ । ଯନ୍ତ୍ରର ଲାଲାଭୂମି ଶିଳା କାରଖାନା; ଜ୍ଞାନ ସାଧନର ପୀଠ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ସଂଗ୍ରହଶାଳା

ଓ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର ବିଧୌତ ପଶ୍ଚିମ ଆମେରିକାର ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅପରୂପ ମାର୍ମିକ ବର୍ଣ୍ଣନା ଏକାନ୍ତ ଉପଭୋଗ୍ୟ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭବ ସଙ୍ଗେ ବହୁପାଠୀ ବିଦ୍ୟାର ନିତ୍ୟନୂତନତା ଭ୍ରମକୋହାଣୀକୁ ବିଶେଷ ଉପାଦେୟ କରିଥାନ୍ତି ।

ଦୂରରୁ ଯେପରି ଧ୍ୟାନ ବନଭୂମିର ଶୋଭା ଦେଖି ହୁଏ, ଦୂର ଦେଶରୁ ଦୃଷ୍ଟିର ଏକ ଅନାସକ୍ତ ପ୍ରସାରିତ ବଳୟରେ ସ୍ପଦେଶର ଯଥାର୍ଥ ଆତ୍ମାକୁ ଚିହ୍ନି ହୁଏ । ଆମେରିକାରେ ଥିବା ବହୁ ଭାରତୀୟ, ଏସିଆଟିକ ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି ନିଜର ଏକାନ୍ତ ଜନ ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିବାସୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଲେଖକ ନିଜକୁ ଏକାତ୍ର କରିଛନ୍ତି । ଏଇ ଦୂର ପ୍ରବାସୀଙ୍କ ଜୀବନର ସମସ୍ୟା, ସ୍ପଦେଶର ଭୌତିକ ଓ ଆତ୍ମିକ ବଳାଙ୍ଗରେ ଏମାନଙ୍କ ଭୂମିକା ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷିତ ହୋଇଛି, ଏମାନଙ୍କ ଅନ୍ତଃ ଓ ବହୁଜୀବନର ମର୍ମଗ୍ରାସ୍ଥ ଆଲେଖ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ।

ଆମେରିକା ଏକ ଦେଶ ହୋଇ ବି ମହାଦେଶ । ଏହାର ପ୍ରକୃତି ବିଶାଳ, ମାନବଜୀବନ ବିବିଧ ବିଶୁଳ ଧାରାରେ ପ୍ରବାହିତ । ସମସ୍ତର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଛବି “ଆମେରିକା : ପୁନଶ୍ଚ” ଭଳି ଏକ ଭ୍ରମଣ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଆଶା କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ସାମ୍ପ୍ରତିକ ଆମେରିକାର କବି ହୋଆର୍ଡ଼ ନେମେରୋଭେଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତକାର ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଯେପରି ତାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର ରୂପ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି । ନେମେ-
ରୋଭେ ୧୯୪୯-୪୫—ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ କାଳରେ ଆମେରିକା ବିମାନବାହନରେ ପାଇଲଟ୍ ଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ସୈନ୍ୟବିଭାଗରୁ ଆସି ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଓ କାବ୍ୟ ସାଧନାରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ୧୯୭୩-୭୪ରେ ଆମେରିକା କବିମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆସନ (Consultant in poetry to the Library of Congress) ଦିଆ ହୋଇଥିଲା । ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ଜୀବନ ଓ ଜଗତରେ ନିତ୍ୟ ପ୍ରତିଭାତ ଛନ୍ଦକୁ ରୂପ ଦେବା ଏଇ କବିଙ୍କର ଧର୍ମ । କବି କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଏହାଙ୍କ ସମଧର୍ମୀ । ଏଇ ତ ଜୀବନ :—

The water that seemed to stand is gone.
The water that seemed to run is here.
Steady the wrist, steady the eye;
Paint this trhythm, not this thing.

—Howard Nemerove.

ଆମେରିକାର ଚିର ଚଞ୍ଚଳ ଜୀବନପ୍ରବାହରୁ କବି କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି ଚିର ଜୀବନର ଛନ୍ଦ, ଅଙ୍କନ କରିଛନ୍ତି ତାର ବିଚିତ୍ର ଧାର । ଲେଖନୀ ଟିକିଏ ହେଲେ ଶିଥିଳ ହୋଇନାହିଁ, ଦୃଷ୍ଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତୀନ ଲାଗି ଟଳି ଯାଇନାହିଁ । ଅନୁଭୂତି, ପ୍ରଜ୍ଞା ଓ ପ୍ରତିଭାର ଦୁର୍ଲଭ ନିଦର୍ଶନ “ଆମେରିକା : ପୁନଶ୍ଚ” ରଚନା ପରେ କବି ଗୋଟିଏ ଟିକିରେ ଲେଖିଥିଲେ—“ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରେରଣା ଉତ୍ସାହ ହେଲେ ପରି ଲାଗୁଛି । ଏବେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗଳ୍ପ ଲେଖୁଛି ।” ଏହା ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାରହେଉ । ବିଧାତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ପୁଣି ଓ ଅବାଚିତ । ମାତ୍ର ପ୍ରତି ମହତ୍ତ୍ୱ ସୃଷ୍ଟି ପରେ ଶିଳ୍ପୀ ଲେଖନ୍ତି ବରଦ । ଏଇ ବରଦ ମଧ୍ୟରେ ଶୂନ୍ୟ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।

(୪)

ବ୍ରହ୍ମାବଳୀର ତୃତୀୟ ଭାଗ ବିଗତ ଅର୍ଦ୍ଧଶତ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବିକଶିତ କବି କୁଞ୍ଜବିହାରୀଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ଦୃଷ୍ଟିର ସାର୍ଥକ ପରିଚୟ ବଢ଼ନ କରେ । ନିଜର ଏକାନ୍ତ ପ୍ରିୟ ପତ୍ନୀ, ସାଧନା ପୀଠ କବିଗୁରୁ ରବୀନ୍ଦ୍ର ନାଥଙ୍କ ଶାନ୍ତିନିକେତନ, କଟକର ସଂଘର୍ଷ-ମୟ ନାଗରିକ ଜୀବନ ଓ ସୁଦୂର ଆମେରିକାରେ ଯନ୍ତ୍ରସାରଥୀ ଆଧୁନିକ ମନୁଷ୍ୟର ଅତ୍ମିକ ଆବିଷ୍କାର ମଧ୍ୟରେ ଇଚ୍ଛାବିହାରୀ କବି କୁଞ୍ଜବିହାରୀଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ମାନସ ଯେପରି କି ଏକ ଗିରି ଝରଣାର ଉପଲବ୍ଧି ପଲ୍ଲବମୟ ହେଉ ଶଯ୍ୟାରୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଭଳି ଉତ୍ତାପିତ କରି ଶୁଲିଚି ଉଠି ପଡ଼େ ଚଢ଼ାକୁ, ଚଢ଼ାରୁ ଅନନ୍ତ ଆକାଶର ଅସୀମତା ମଧ୍ୟକୁ ନବ ନବ ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ସ ସନ୍ତାନରେ । ପୁରାତନ ରଚନାର ସଜ୍ଜଳନ ସଙ୍ଗେ ବ୍ରହ୍ମାବଳୀର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭାଗ ସବୁ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟିର ଅମ୍ଳାନ ସାକ୍ଷର ବଢ଼ନ କରୁ—ଏହାହିଁ କାମନା ।

ନଗେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ମିଶ୍ର

ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ

୪ । ୧ । ୮୫

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ : ଜୀବନାଲେଖ୍ୟ

୧୯୯୪—ମାର୍ଚ୍ଚ ୭ : ଜନ୍ମ : ରେଞ୍ଚ ଶାସନ, ଜି: ପୁରୀ, ପିତା : ଷଟନାମଣି ଦାଶ
(୧୮୮୮-୧୯୦୪), ମାତା : ଡାକ୍ତରୀ—(ମୃ. ୧୯୫୫), ପତ୍ନୀ :
ପ୍ରେମଲତା (ବିବାହ—୧୯୪୯) :

ଶିକ୍ଷା

୧୯୩୫ : ନିମାପଡ଼ା ଉଚ୍ଚ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପ୍ରବେଶିକା ।

୧୯୩୯ : ରେଭେନ୍ସା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ବି. ଏ. ।

୧୯୪୧ : କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଏମ: ଏ: ରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଓ
ସମସ୍ତ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ବିଭାଗରେ ପ୍ରଥମ ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପଦକ ଲାଭ ।

୧୯୪୫ : କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଘରୋଇ ଗ୍ରନ୍ଥ ଭାବରେ ସମ୍ବୃତରେ
ଏମ: ଏ: ।

୧୯୫୪ : ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ‘ଓଡ଼ିଆ ଲେଖନୀ ଓ କାହାଣୀ’ ଚର୍ଚ୍ଚା
ନବନ୍ଧ ଲେଖି ପିଏଚ୍. ଡି. ଉପାଧି ଲାଭ ।

କର୍ମ ଜୀବନ

୧୯୨୭ : ବାଣପୁର ହାଇସ୍କୁଲରେ ସମୟେକ ଶିକ୍ଷକତା; ୧୯୪୨ : ବାଣପଦା
ହାଇସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା; ୧୯୪୯-୫୩ : ନୟାଗଡ଼ ଓ ତାଳଚେର ରାଜପୁରଜ୍ଞ
ଗୃହ ଶିକ୍ଷକ; ୧୯୪୪ : ଖଲ୍ଲିକୋଟ କଲେଜର ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ; ୧୯୪୭ : ପୁରୀର
ସମ୍ବୃତ ବିଭାଗର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ୧୯୪୭ : ବାଲେଶ୍ୱର ସରକାରୀ କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟାପନା;
୧୯୫୦-୬୧ : ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ୧୯୬୧-୬୯ : ରେଭେନ୍ସା
ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟାପନା; ୧୯୬୯ : ନଭେମ୍ବର ୨୯ ତାରିଖରେ ରେଭେନ୍ସା

ସ୍ଥାନକୋଷର ବିଭାଗର ମୁଖ୍ୟ ଓ ପ୍ରଫେସର ପଦରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ । ୧୯୭୦-୭୫ : ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅନୁଦାନ ଆୟୋଗ ପକ୍ଷରୁ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଫେସର ରୂପେ ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟାପନା; ୧୯୭୭-୭୮ : ବିଶ୍ୱଭାରତୀୟ ପରିଦର୍ଶୀ ଅଧ୍ୟାପକ :

ସାହିତ୍ୟ ଓ ସମାଜସେବା

- ୧୯୪୭ : ପୁରୀ : ଡରୁଣ ସାହିତ୍ୟ ସମିତି ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ଗବେଷଣା ମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ।
- ୧୯୪୮ : ବାଲେଶ୍ୱର : ଫକୀରମୋହନ ସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ସଭାପତି ।
- ୧୯୫୧ : ବିଶ୍ୱଭାରତୀୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦ୍ : ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା-ସଭାପତି ।
- ୧୯୫୮ : ଜର୍ମିଲ ଭାରତ ଲୋକସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମେଳନ, ଏଲ୍‌ହାବାଦ—ସାହିତ୍ୟ ଶାଖାର ସଭାପତି ।
- ୧୯୬୨ : କଟକ : ପୁରୀ ପୁରୀ ସଂସଦର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ୧୯୬୭ରୁ ଏହାର ସ୍ଥାୟୀ ସଭାପତି ।
- ୧୯୬୭ : ଜୁନ ୨୧ : ଆମେରିକାର ଏଣ୍ଟିୟୁନା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏସିଆ ଲୋକ-ସମ୍ମିତି ସମ୍ମେଳନରେ ଭାରତର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ—ଆମେରିକା, ଇଉରୋପ, ଆଫ୍ରିକାରେ ଭ୍ରମଣ ।
- ୧୯୬୭ : ସୁଗ୍ରାମ ରେଷ୍ଟ ଶାସନରେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ବିଦ୍ୟାପୀଠ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ।
- ୧୯୬୭-୭୭ : କଟକ : ‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜ’ ସଭାପତି ।
- ୧୯୬୭ : ‘ଆମେରିକାରୁ ଇଉରୋପ ଆଫ୍ରିକା’ ଭ୍ରମଣକାହାଣୀ ଲାଗି ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର ।
- ୧୯୭୮ : ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୩ : କଲିକତା, ଏକାଡେମୀ ଅଫ୍ ଫୋଲ୍କଲୋର୍ ପକ୍ଷରୁ ‘ଲୋକରତ୍ନ’ ଉପାଧି ଲାଭ ।
- ୧୯୭୯ : ‘ମୋ କାହାଣୀ’ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର ଲାଭ ।
- ୧୯୮୦ : କେନ୍ଦ୍ର-ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ରଜତଜୟନ୍ତୀରେ ଓ ୧୯୮୨ରେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ରଜତଜୟନ୍ତୀରେ ସମ୍ମାନିତ ଓ ଉପାୟନ ଲାଭ ।

୧୧୮୩ : ସୁଭାମରେ ‘ଘନଶ୍ୟାମ ଆରୋଗ୍ୟ ନିକେତନ’ ଦାତବ୍ୟ ଚିକିତ୍ସାଳୟ ନିର୍ମାଣ—ଟ୍ରଷ୍ଟବୋର୍ଡ଼ର ସ୍ଥାୟୀ ସଭାପତି । ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ଆମେରିକା ପ୍ରବାସୀ କନିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା ଡା: ଉଦୟନାଥ ଦାଶ ଓ ଡା: ଇରା ଦାଶ ।

୧୧୮୪ : ପୁନର୍ବାର ଆମେରିକା ଭ୍ରମଣରେ ‘ଆମେରିକା : ପୁନଶ୍ଚ’ ଭ୍ରମଣ-କାହାଣୀ ରଚନା ।

ସାହିତ୍ୟ ଜଗତ

୧୯୩୪—ପ୍ରଥମ ଜଗତା ରଚନା କାଳ—କାବ୍ୟକୁସୁମ । ୧୯୪୦—ପ୍ରଥମ ଜଗତା ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶ ‘ହିନ୍ଦୁମିତ୍ରା’ । ୧୯୪୦-୫୦ ମଧ୍ୟରେ ଦଶଶତ୍ରି ମୌଳିକ ଜଗତା ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ଦୁଇଶତ ଲୋକଜଗତା ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶ । ୧୯୫୦-୧୯୬୦ ମଧ୍ୟରେ ସାହିତ୍ୟର ନାନା ଶାଖାରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ । ପ୍ରଥମ ଭ୍ରମଣକାହାଣୀ—ଲଙ୍କାଯାତ୍ରୀ ୧୯୫୦, ପ୍ରଥମ ସମାଲୋଚନା ଇଂରେଜରେ ଲିଖିତ A study of Orissan Folk-lore—୧୯୫୩ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶିତ ପିଏଚ୍. ଡ଼ି ଗ୍ରନ୍ଥ “ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଗୀତ ଓ କାହାଣୀ”—୧୯୫୮; ପ୍ରଥମ ରମ୍ୟ ରଚନା—ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ୧୯୬୦, ଆତ୍ମଜୀବନ ଚରିତ ‘ମୋ କାହାଣୀ’—୧୯୬୭; ପ୍ରଥମ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ‘ହସକାନ୍ଦର ଗପ’—୧୯୭୯ ଓ ପ୍ରଥମ ଉପନ୍ୟାସ ‘ମଣାଣି ଭୁଲଣୀ’—୧୯୮୦ । ମୋଟ ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥ ସଂଖ୍ୟା ପାଠିକରୁ ଅଧିକ । ଲୋକଗଳ୍ପ, ଲୋକଗୀତ ଓ ଲୋକବାଣୀ ଘେନି ପ୍ରକାଶିତ ମୋଟ ପ୍ରାୟ ୧୫ ଶତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ମୌଳିକ ଭାବ ବିଭବକୁ ଆଲୋକକୁ ଆଣିବାର ମହାନ ପ୍ରୟାସ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ସରୀ

ଆମେରିକା : ପ୍ରମୁଖ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
ଘରୁ ଯେତେବେଳେ ବାହାର ହୋଇଲି	୧
ଦେଉଳକୁ ମୁକୁଣିଆଳି ବଳିଗଲେ	୭
ମଣିଷ ବୁଲିଲେ ମରେ ?	୧୦
ଏ ଦେହ ଥିଲେ ସବୁ ପାଇ	୧୭
ଓଲିମ୍ପିକ୍ ଖେଳ	୧୯
ଅଧେ ଆପଣା ଅଧେ ପର	୪୦
ଅରହାନ ଓ ବେଠୀ	୪୧
ରମ୍ବରଗ — ଏବ୍‌ଲେନ୍	୪୪
ଯାହା ମନ ଯହିଁକି ରସେ	୪୮
ରାବକୁ ନିକଟ ସେ ଅରାବକୁ ଦୂର	୫୧
ହାହାମସ୍ତ୍ରୀ ମୈତ୍ରେୟୀ	୫୨
ନିରଞ୍ଜନା ଅଞ୍ଜନା	୫୫
ସୁଧାର ବସୁଧା	୫୯
ଟୁମ୍‌ର ଡୁମ୍‌ ସଫାର	୬୧
ପ୍ରିୟା ନା ପ୍ରକୃତ ?	୬୫
ମେରାମେକ୍ ଗୁମ୍‌	୬୫
କୃଷ୍ଣ ଚେତନା	୬୯
ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ	୭୯
ବାଗ ବଗିଚା ନା କବିତା ବିଷା ?	୭୫
ଉଦ୍ଭିଦ ଉଦ୍ୟାନ	୭୫
କମଠ ଯେହ୍ନେ ବସା ଗୁଡ଼ି ପଳାଏ	୭୮
ବିଦେଶୀଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗଭୂମି	୮୪
ଗୋଲ୍‌ପ ଥାଲାପ କରେ	୯୭

ଉଇଲେମେଟ୍ ନଂ କୁଳେ	୧୭
ଜ୍ଞାନ, ସିଦ୍ଧି	୧୦୧
ମରୁ ମରୁ ବସନ୍ତ ଯେ	୧୦୨
ବିଜ୍ଞାନ ଯାହୁଁଦର	୧୦୩
ସି-ଗଲ୍ ଓ ଭରଣସ୍ତ ପିଲ	୧୦୪
ନିଜ ମୁଣ୍ଡ ଯେ ନିଜେ ଖାଏ	୧୦୮
ଅନେକ ନଂ, ଅନେକ ସଂସ୍କର	୧୦୯
ଉବେଇ ଟୁବେଇ ହେଲେ	୧୧୧
ରଜନୀଶସ୍ତରମ୍	୧୧୩
ସ୍ବର ଜମିଲବେଲକୁ	୧୧୮
ଆରେ ତମଣା, ବୁଲ୍ ବୁଲ୍ କରି ସେଇ ଅଗଣା	୧୨୧
ଗୋଡ଼ ଖସି ଖେଦ ହେବାର ଦରଦ	୧୨୪
ସାନ୍-ସାନ୍-ସିସ୍ତୋ	୧୨୫
ବଳଲେ ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟ	୧୨୮
ଲସ୍ ଆଡ୍ରେଲ୍-ସ୍	୧୩୦
ହୁର ଦେଖା ପାଖ ଦେଖା	୧୩୩
ଏପାଖେ ପାହାଡ଼, ସେପାଖେ ସମୁଦ୍ର	୧୩୭
ତଲ୍-ଫିନ୍, ସିଲ୍ ଓ ତମି ମାଛର ଫେଲ	୧୩୭
ଦର୍ଶନେଲାଣ୍ଡ	୧୪୦
ମୋର ବୁଢ଼ାଜାହାଜ ଯାହା	୧୪୧
ସ୍ବଲୁଙ୍ଗ ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା	୧୪୩
ଆମେରିକା ଆବିଷ୍କାର	୧୪୫
ଅସଲରେ ସଙ୍ଗିତ	୧୪୭
ମିଳି ମାଉସ୍	୧୫୧
ହୁଲିଉଡ଼	୧୫୫
ବେଉରୁଲ୍ ହଲ୍	୧୫୮
କାଂସସ୍ ନଗର	୧୬୪
ନିଜର ଆପାର୍ଟମେଣ୍ଟ	୧୭୦
ସ୍ବର ସ୍ବର ଦିନ ନ ସରିଲେ	୧୭୩
ହାଡ଼୍-ଫିଲ୍ ନେଇଗୋଇ	୧୭୩

ନିଜକୁ ମଣିଷ କର	୧୮୦
ସିଲ୍ ଭର ଡଲର ସିଟି	୧୮୨
ହୁ, ଦ ଡାରର ସକାଳଟିଏ	୧୮୫
ଧାନ ଭିତରେ ଶୁଭଲଟିଏ	୧୮୭
ଏକୃଟିଆ ଜୀବନ	୧୯୦
ଚକାଗୋର ଚଲିକା	୧୯୨
ଆଗତ ପାଞ୍ଚ ସବୁ କଥା	୧୯୫
ଦ ଓଁରାଲ୍‌ଡ୍‌ ରୁକ୍ ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପେଡ଼ିଆ	୧୯୯
ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ର ସଜା ମେଳ	୨୦୦
ବହାଇ ମନ୍ଦିର	୨୦୪
ପ୍ରାକୃତିକ ଇତିହାସ ସାହୁଦର	୨୧୨
ନିଉସ୍‌ପ୍‌କ୍‌	୨୧୫
ମୂଳକୁ ଖଲି ମୂଳରୁ ମଲି	୨୧୭
ସଫି ତାର ବିଭାସର	୨୨୦
ଭୂରୂପା ପାଗ ବାନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧୁ	୨୨୧
ଗୋଟିଏ ନିଷ୍ଠୁର ଦିନ	୨୨୮
ଫିଲଡେଲ୍‌ଫିଆ-ଓଁସିଂଟନ୍‌	୨୩୨
ଚନ୍ଦ୍ରମଣି	୨୩୨
ସ୍ଵାଧୀନତା ହଲ୍‌	୨୩୭
ମହାନ ସାଧକ ଓଁସିଂଟନ୍‌	୨୩୮
ପୋଟେଟ ମ୍ୟୁଜିଅମ୍‌	୨୪୧
ଲତାର ପସରା	୨୪୫
ବିଶ୍ଵାସେ ବିଷ	୨୪୯
ମାର୍କୋପୋଲ	୨୫୩
ଆରେ ଭଲ୍‌, ବାରବୁଲ୍‌	୨୫୫
ନୋବେଲ୍‌ ପୁରସ୍କାର	୨୫୮
ବଡ଼ ଘଟଣା ଦୁର୍ଘଟଣା	୨୫୯
କେତେ କଥା, କେତେ ଅକଥା	୨୬୧
ଉପନିଷଦ୍ ଓ ପିତ୍ତା	୨୬୨
ସବୁରେ ମାରେ ତବୁରେ ମରେ	୨୬୪

ଟୋସ୍‌ଟୋଟା	୨୭୯
ଏଣ୍ଡିୟାନ୍ ଆସୋସିଏସନ୍	୨୭୦
ଶେଷଦୃଶ୍ୟ	୨୭୧
ବାଟ ଶେଷର ଫୁଲ କେତୋଟି	୨୭୫

ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ର

ମୋ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷାୟ	୨୮୩
କୁନା ଦାସଙ୍କ ଡାଇରୀ	୨୯୭
ପରିଚୟ	୩୦୭
ହସ୍ତୀ	୩୧୨
ଶେଷ ଦେଖା	୩୨୨
ଡକ୍ଟୋରାସ୍	୩୨୭
ମେଦନୀପୁରର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ	୩୩୪
ମୁଁ କାହିଁକି ଲେଖେ ?	୩୪୫
କବିତାର କଥା	୩୪୯
ପତ୍ନୀ କବିତା ଓ କବି ଗୋଦାବରୀ	୩୫୭
ଗୋପବନ୍ଧୁ ଓ ଶାନ୍ତିନିକେତନ	୩୬୨
ଗାଉଁଲ କବି ନନ୍ଦକିଶୋର	୩୬୭
ମୁଁ କାହିଁକି ଲେଖକ ହେଲି	୩୭୩
ଖଇରା ଚରିତ୍ରମ୍	୩୭୯
ଆପଣା ମହତ ଆପେ ରଖି	୩୮୫
ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଥା କହୁଁ	୩୯୦
ଭିକ୍ଷା ନେବ ତ ନେବ ତ	୩୯୮
ମୁଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ.....	୪୦୫

ହସ କାନ୍ଦର ଗପ

(ପ୍ରଥମ ପଦ)

ହେଲେନ୍	୪୧୭
କଙ୍କାଳର ସ୍ତୂତି	୪୨୮
ସୁପ୍ରୀତିର ଜାତକ	୪୩୫

ମୁଁ କାତ ପିନ୍ଧିବି, କାତ	୪୪୪
ନାହିଁକା ଓ ନେତ୍ରୀ	୪୫୦
ଏ ପଥ କ'ଣ କହୁଛି !	୪୫୬
ଦି କ'ଣ ରୁଷୀ	୪୬୩
ନୂଆ ସଂସାର	୪୬୭
କହଲ, ମୁଁ କ'ଣ କରିବି ?	୪୭୪
ଦେଖା ଆକାଶର ସେପାରେ	୪୮୧
ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ଜଣେ ଶେଷ ଗ୍ରାହକ	୪୯୦
ଭଗବାନ୍ଙ୍କ ଲାଳା	୪୯୭
ପୁଅ, କିନ୍ତୁ.....	୫୦୩
ହୁ—ହୁ, ଏ କ'ଣ କରୁଛି !	୫୧୦
ସୁନ୍ଦରମଣି, ଆହା ମୋ ସୁନ୍ଦରମଣି	୫୧୭
ଶାନ୍ତି ନା ପୁରସ୍କାର ?	୫୨୨

(ଦ୍ଵିତୀୟ ପଦ)

ଧର୍ଷଣ	୫୩୦
ଲଲ୍ଗାର	୫୩୦
ରଖି, ନଇଲେ ମାରି ଦଥ	୫୩୧
କେଡ଼େ ସୁଧାର ଦଶେ, କି ବିଷମ !	୫୩୨
ଶତ୍ରୁର ଚିନି ଅବସ୍ଥା	୫୩୨
ଫାଶି	୫୩୩
ଖୋରାକ ପୋଷାକ	୫୩୪
ଦି ମାଷ୍ଟରଶୀ	୫୩୪
ଦନେଇ ଓଜାଲକୁ କହେଇ ରୁକର	୫୩୫
ହରିଜନ	୫୩୬
ଦର୍ପଣ	୫୩୬
ଭଗବାନ୍ଙ୍କ ଦାନ ଅପାତରେ ?	୫୩୭
ରାତିକେ ହାତୀଏ ଆଣିବାର ସୋଜା ବାଟ	୫୩୮
ମୋ ଶଙ୍କା କ'ଣ ମୋତେ ଶେଷ କରିଦେବ ?	୫୩୯

ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ	୫୩୯
ତାକୁ ଓ ମଣିଷ	୫୪୧
ରଞ୍ଜୁ କରି ପାରିବ, ଶୁଭ ?	୫୪୨
କିଏ ଆଉ ମୋର ବଦ୍ଧିଆଳକୁ ସମ୍ଭାଳିବ ?	୫୪୩
ଯେତେ ଟଙ୍କା ସେତେ ସୁଖ ?	୫୪୪
କୁଂ	୫୪୫
ରୂପର ଜାଲରେ ସେ ଜଳକାକ୍ତ ଧରେ ..	୫୪୬
ଭଜୁ ଥିବ ଆଜ୍ଞା ଆଜ୍ଞା	୫୪୭
ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ; ପ୍ରିୟା ?	୫୪୮
ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରୁ ନାହିଁ	୫୪୯
ଅନ୍ଧୁଣୀ	୫୫୦
କାରଣ ସେ ନିଜେ ବୁଝି ନ ଥିଲେ	୫୫୧
ନିଆଁ—ରଡ଼—ଚୁଲ୍ଲ ପରେ ?	୫୫୨
କେମିତି ? ଆଲୋ କାହିଁକି ?	୫୫୩
କାହାକୁ ଏ କଥା କହୁବ ? କିପରି ?	୫୫୪
ପ୍ରକୃତରେ ହାରିଗଲା	୫୫୫

ଏକ

ଘରୁ ଯେତେବେଳେ ବାହାର ହୋଇଲି

କେବଳ ଘର, ଘର । ବାହାର ଲାଲା ମୋ ଲାଗି ଶେଷ । ବାନପ୍ରସ୍ଥ ବା ଯଦିବ୍ରତ ବୟସରେ କି ଲାଲା ଆଉ କରିବ ? ନାହିଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ବାଳଲାଲା !

ଏ ପରିବାର ଭଙ୍ଗା ଯୁଗରେ କାହା ନାହିଁ ନାରୁଣୀ ପାଖରେ ରହୁଛନ୍ତି ? ଘରର ପଞ୍ଜିସ୍ତ ଭିତରେ ବାରବୁଲଟାଏ କେତେ କାଳ ବଞ୍ଚିପାରେ ? ତଥାପି ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପରାମର୍ଶ—ଘରେ ବସ, ଖରାକୁ ନ ଯାଅ । ଚଣ୍ଡାଂଶୁ ଆଘାତ କରିଛନ୍ତି । ମାରଣାସ୍ତ୍ର ଅବଶ୍ୟ ନୁହେଁ; ମୋହାସ୍ତ୍ର ସେ । ମୋହଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ କେତେ ଦୂର ? ମରଣବେଳେ କିପରି ଲାଗେ, ମୋହ କହିପାରିବ ?

ସାହିତ୍ୟ ରସ ଓ ଜନସେବା ଭାବରେ ଉଦ୍‌ବେଗ ଟୁଦେଇ ହେଉଥିବା ବେଳେ ହଠାତ୍ ମୋହ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି—ଦୁଇଦିନ କାଳ । ମୋହ ଗୋଟାଏ ଗ୍ରେଟ ମୃତ୍ୟୁ ।

ଜୀବନ ଆଉ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟରେ ସିଂଗୁଳୁ—ଦୁଇଦିନ । ଗତି ଏ ପାରିକି ନା ସେ ପାରିକି ? ଆଶା ନିରାଶା ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ ସୁମାନେ ଘାରି ହେଉଥିବାବେଳେ ମୁଁ ଆଖି ମେଲିଲି । ଦେଖିଲି ଏକ ସଫାସୁରୁର ସକାଳ । ଝାପ୍‌ସା କୁହୁଡ଼ି ଭିତରୁ କଲ୍‌ହାରଟିଏ ପରି ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା ମୋର ମନ । ତମିସ୍ରାରୁ ଜ୍ୟୋତିର୍ଗମନ କି ସୁଖକର !

ଆଜି ଏ କଣ ? ବର୍ଷକ ପରେ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ହୋଇବସି ସେହି ଗୁହୁବନ୍ଦୀ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ବିଶ୍ୱପରିସମାରେ । ଏ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଉପରେ ଯେ ମହାତାକ୍ତର ତାଙ୍କର ବ୍ୟବସ୍ଥା । ସେ କହିଲେ—ଘରେ ବସିଲେ ଦେହରେ ମେଦ ବଢ଼େ, ମନରେ ଖେଦ ଜମେ । ମେଦ ଓ ଖେଦ କମାଇବାର ଅସଲ ଟନିକ୍ ଅଛି ବାହାରେ । ପ୍ରକୃତ ପ୍ରକୃତ ଧନ୍ୟନ୍ତସ ।

ଘର ନ ଭୁଲିଲେ ବାହାର ଉପଶୋଗ କରି ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏଥର ଘର ବାହାରକୁ ମୋ ସଙ୍ଗରେ—ମାନେ ଘରଣୀ ! ଯେହେତୁ ଘରଣୀ ହିଁ ଘର । ଘରଣୀକ ସଙ୍ଗେ ନେବା ଯାହା, ଘରକୁ ବୋକ୍‌ରୁ ବାନ୍ଧି ପିଠିରେ ବୋହୁନେବା ସେଇଆ । ବୋକ୍‌ରୁ ପିଠିକ ଦାବୁଥିବା ବେଳେ ଭଲ ଆଖି ଟେକି ଉପରକୁ ବା ଚଉକଡ଼କି ଚାହିଁବ କେମିତି ?

ପୁଣି ଘରଣୀଙ୍କର ଏମନ୍ତ ପ୍ରକୃତି—ସେ ଘରକୁ ମୁହଁଦେଇ ହେଲେ ଭୁଲିବାକୁ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଘରଣୀକ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଧର୍ମ କରି ହୁଏ; ସହଧର୍ମିଣୀ ସେ । କର୍ମ ବି କରିହୁଏ; କେତେ ଦିଗରେ ସହଧର୍ମିଣୀ ସେ । କିନ୍ତୁ ଯାଯାବର ଯାହାରେ ସହରୁଣି କରି ନେଇ ପାରିବ କିଏ ? ମାର୍କୋପୋଲୋ ? ନା । ଫାଇଥନ୍, ମେଘ ସ୍ଥିତି ? ନା, କେହି ନୁହେଁ ।

ସଂସାରର ମେଡ଼ି ସେ । ତା ସଙ୍ଗେ ଗର୍ଭଠେଇଁ ହୋଇ ଗୋଟା ପୃଥିବୀରେ ବେଙ୍ଗଳା ବୁଲି ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ବଳଦଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମେଡ଼ି ନିଜେ ଚାଲିଲେ ଯେ ପ୍ରଣବରୁ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ ! ଏକେ ତ କେତେ ଦୁଃଖରେ ଗଢ଼ା ସଂସାର ଅସମ୍ଭାଳ, ଦ୍ଵିତୀୟରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସେ, ତରେ ନିଜକୁ ଭସାଇ ନେଇ ନ ପାରିଲେ ଭ୍ରମଣ ବି ବୃଥା ହୋଇଯାଏ । କାରଣ ପାଖେ ପାଖେ ରହି- କାନେ କାନେ କହି ଓଲଟା ମନକୁ ମୋଟେ ଅପମାନରେ ଚରିବାକୁ ଦିଏ ନାହିଁ । ଜମାଟ ବାନ୍ଧି ଆସୁଥିବା ସ୍ଵପ୍ନକୁ ବାଟି କରି ଉଡ଼ାଇ ଦେବା ତାର କାମ ।

ପୁଣି କେହି କେହି କହନ୍ତି—ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ । ଅଷ୍ଟାଳଙ୍କାରମଣ୍ଡିତା, ଅସୂର୍ଯ୍ୟପଣ୍ୟା ଲବଣ୍ୟବତୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସେ କଥା ଟାଟୁଥିଲା । ଆଧୁନିକା ଦେହରେ ଏମିତି କି ଅଳଙ୍କାର ଅଛି ଯେ ସେ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ହେବ ? ତଥାପି ଚିନାଏ ଭରିବ ସଧବାର ସଙ୍ଗେ ଯାହା ଅଛି, ତା ଉପରେ ପୁଣି ଲଜ୍ଜିତ-ମହତ ନାଶି ଭୟ ତ ରହିଛି !

ବୋକ୍‌ରୁ କହିଦେଲି ସିନା—ଆମ ଏକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଦେଖୁନ କିହୋ ଭଗତେ ? କିଏ ପ୍ରକୃତରେ କାହାର ବୋକ୍‌ରୁ ? କେତେବେଳେ ଶଗଡ଼କୁ ନାଆ, ପୁଣି ନାଆକୁ ଶଗଡ଼ ବୁଝେ ।

ଆମ ଭିତରୁ ଜଣେ ଅବଳା, ଆଉ ଜଣେ ଅବଳ ବୁଦ୍ଧ । ବାଳବୃଦ୍ଧ ସମାନ । ଚାଲି ନ ପାରିଲେ ଜାଣ ହେବା ପାଇଁ ବାଳୁଡ଼ ହାତ ଟେକେ । ଆଉ ଜଣକ ଅବସ୍ଥା ସେଇଆ ବା ସେହିପରି ।

ଆଃ, ବାରଗୁଲଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ି ଜୀବନରେ କେତେ ଭୁଲ୍‌ଟାଏ କରି ବସିଲି ! ଗୋଟିଏ ଆନରେ ଛୁଡ଼ା କରି କରି ମେଡ଼ିଟା ଉପରେ ଛତୁ ଫୁଟାଇ ଦେଲି । ଫୁଲଭର ଫସଲ ପରି ସେ ଦିନେ ହସି ଉଠୁଥିଲା, ତାକୁ ଫସିଲ୍ କରି ଦେଲି । ଏବେ ମଞ୍ଜିସାର ସେଇ ମେଡ଼ିଟା ଭୁଠ ପଥର ହୋଇ ପଡ଼ିଛି; ପରିବାରର ଗୋଡ଼ ଘଷା ଆନଟି ଗୁଡ଼ି ପବୁଠି ଶିଉଳି ବସିଯାଇଛି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ସେଥିରୁ ସେ ସୁଖ ପାଉଛି । ଟଳିବାକୁ ନାଗୁଳ । ସଂସାରର ଛେବୁନବୁରେ ହାଡ଼ ତାର ପୋପରା, ମନ ଶୁଖିଲା ଠୋଠ ଠୋଠ । ବେକରୁ ପଦା ଖସାଇ ଦେଲେ ବି ସେ ଖୁଣ୍ଟମୂଳ ଗୁଡ଼ିବାକୁ ନାଗୁଳ । ଓଲଟି ଆଡ଼ି ପଡ଼ାଉଛି; ଭୂଷି ଦେବାକୁ ଆସୁଛି ।

ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଦା ଅଭିଯୋଗ—କୁଆଡ଼େ ନେଲନାହିଁ । କିଛି ଦେଖାଇଲ ନାହିଁ । ଅଥଚ ଅନ୍ୟ ବିବାହିତମାନଙ୍କର ସାରା ଜୀବନ ଗର୍ଭଠାଳ ଫିଟିନାହିଁ । ଟୁର୍କିକୁ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଘରୋଇ କରିବାକୁ ଭାରିଯାମାନଙ୍କୁ ଗର୍ଭଠେଇ ନେଉଛନ୍ତି ।

ମୋର ତ ଖଟାଞ୍ଜନ ଗୟ । ଏକୂଟିଆ ବାଆଁର ମୁଁ, ଥୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡି ସାହାଡ଼ା ପରି; ପୃଥିବୀର ସବୁପ, ରସ, ସ୍ବାଦ ଏକୂଟିଆ ଉପଭୋଗ କରେ, ଯଦିବା ସ୍ବାଦୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏକାକୀ ଭୁଞ୍ଜିବା ଅବସ୍ଥା ।

ନିରୁଟିଆ ଗୋଧୂଳି ବେଳ । କେତେବେଳେ ଦେହ, ଏବେ ମନ କିନ୍ତୁ ଖୋଜେ ସଙ୍ଗ । ଦି ମନକୁ ଏକାଠି କରି ଗୋଟିଏ ବୃନ୍ତରେ ଫୁଟାଇବାକୁ, ଏକା ଛନ୍ଦରେ ଗୁଲିବାକୁ, ଏକା ସ୍ଥଳରେ ହସିବାକୁ ଭଲଲଗେ ।

କିନ୍ତୁ ଆଉ ମନରେ ଏ ଭାବପ୍ରବଣତାର ପ୍ରଭାବ କାହିଁ ? ଗଛର ଗୋଛ ଗୋଛ ସିଅ ସେ ଗୋଟା ଫସାରକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଛି । ସ୍ତ୍ରୀତ କେତେ ପ୍ରଶ୍ନର ହେଲେ ତାକୁ ଟାଣି ନେଇ ପାରିବ ?

ଗଛ ପଚାରିଛି—‘କେମିତି ଯିବ ? ଘରେ କିଏ ରହିବ ? ତାର ଉତ୍ତର— କେହି ନ ରହୁ, ଘରେ କଣ ଅଛି କି ? ବହୁ ତ ! ବହୁ ଶ୍ରେଣୀର ନେଲ ଭଳି ଶିକ୍ଷିତ, ସତ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ ଏ ଦେଶରେ ବାହାରିଲେଣି ?’

‘କଣ କହିଲ ? ଘର ସାର ବୋଲି ଖଣ୍ଡେ ଦି ଖଣ୍ଡେ ଜିନିଷ, ତୁମେ ତ କରି ନାହିଁ’, ମୁଁ କରୁଛି; ତାକୁ ହରାଇ ମୂଳ ଗୁଡ଼ାଇବ ନା କଣ ?’

ହରାଇବାର ଭୟ ନ ଗୁଡ଼ିଲେ, ବେପରୁଆ ନ ହେଲେ କେହି କଣ ଭ୍ରମଣ ଉପଭୋଗ କରିପାରେ ?

ଘୁକରଣୀ ବୁଢ଼ୀ ବେଳକାଳ ଦେଖି-ହାଙ୍କି ଦେଲା—ମୋର ପାଉଁଶା
ଛୁଣାଇ ଦିଅ ଆଜି । ନାଉଣୀର ଭରା ମାସ । ‘ହଜୁତ’ କାନରେ ପଥର ପଡ଼ିବ ନା
କଣ ? ଖାଲି ହକ ହକ ହୋଇ ବାହାର ପଡ଼ିଲେ ତ ହବ ନାହିଁ ? ଯିଲା ଦି’ଟା
ଏକୁଟିଆ ଚଳିବେ କେମିତି ?

ସୁବିଧାରେ ତ ଏତେକାଳ ଚଳାଇଲେ, ଏବେ ଅସୁବିଧାରେ କିଛି ଦିନ
ଚଳନ୍ତୁ; ବୁଝିଲ, ଅସୁବିଧା ଭିତରୁ ମଣିଷ ବଡ଼ ହୋଇ ବାହାରେ..... ।

ରଖ ତୁମ ପୋଥି ବାଇଗଣ ! ଗୋଟେ ନବରଙ୍ଗ ଲଗେଇବ !

ମୋ ମନ ଭାବୁନାନ୍ତୁ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଏ ଟିକି ଟିକି କଥା ତ ମଣିଷକୁ
ଗଣଗଣିଆ ମାଛ ପରି କାମୁଡ଼େ ।

ଫେରୁ ଭାବିଲି— ଏ ଯୁଗରେ କିଏ କାହାର ଘୁକର ଘୁକରଣୀ ହୋଇ
ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଛି ? ଲୋକେ ଭୋକ ଓପାସରେ ମରିବେ ପଛେ କାହାର
‘ରେ କାର’, ‘ତୁ କାର’ ବଚନ ସହବେ ନାହିଁ । ପୁଣି ଯେ ବା ରହୁଛନ୍ତି,
ରଖିଲ, ପଲେଇ ଯିବା ଭବ; ବିଶୁଦ୍ଧ ଘୁକରଟିଏ ମିଳୁଛି କାହିଁ ଏ
ଯୁଗରେ ?

ଟିକଟ ଆସିଯାଇଛି, ଯିବା ଛଡ଼ା ଉପାୟ ନାହିଁ, ମୋର ଉତ୍ତମତର ଅଂଶ
ଯେତେବେଳେ ଏ କଥା ଜାଣି ପକେଇଲା, ମୋ ଉପରେ ହେଲା ଗାଳି ବୃଷ୍ଟି ।
ଯେତେ ସୌଜନ୍ୟମୟୀ, ଲଜ୍ଜାଶୀଳା ବୋଧହେଲେ ବି ଗାଳି ପୁରନ୍ତ୍ରୀର ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର ।
ସେହି ବଳରେ ସେ ସଂସାରଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷା କରେ । ନାଶକୁ ଯେଉଁମାନେ ଅବଳା
ବୋଲି କହନ୍ତି, ସେମାନେ ବିଷ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ବା ତାର ତୁଣ୍ଡ କରାମତ
ଜାଣିବାର କୌଣସି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ ଘଟିନାହିଁ । ବଚନର ବଢ଼ିଆତ ଥରେ ବାଜିଲେ
ମୂକ ହୋଇ ବସିଯିବେ ବା ବୋରଣୀ ହୋଇ ବାଟ କାଟିବେ ।

ମୋ ପକ୍ଷେ ହିତେ ବିପତ୍ତି ଘଟିଲା । ମୋତେ ସଂସାରର ଅଯୋଗ୍ୟତମ
ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରି ଯାଉଲା ପରେ, କି ତୁଣ୍ଡ ବଥାଇଲା ପରେ ଗାଳି ବନ୍ଦ ହେଲା,
କହି ପାରିବି ନାହିଁ ।

ହେ ଭଗବାନ, ତୁମେ କେମିତି ? ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଚତୁର୍ମୁଖର ମହତ୍ତା ବେଦ-ବାଣୀ ଅପେକ୍ଷା ତୁମକୁ କୁଆଡ଼େ ମାଇପୀ ଗାଳି ବେଶୀ ସୁଖ ଲାଗେ ? ଏ କଣ ସତ ନା ଭୁରୁଡ଼ି ? ଯଦି ସତ, ଜବାବ୍‌କୁ ସୁହାଇ ନ ଦେଇପାର କଲା ପଡ଼ଗଲ କାହିଁକି ?

ବୁଝିଲି, ଗାଳିର ଗୋଟାଏ ଓଷଦ ଗୁଣ ଅଛି, କଡ଼ା ଲାଗିଲେ ବି । ତା ନୋହଲେ ତୁମେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ କଳାକାର ବନ୍ଦି ଯାଇଥାନ୍ତି କିପରି ?

କିନ୍ତୁ ଏ ଅଭାଗା ଭାଗ୍ୟରେ କଣ ସେ କଥା ଘଟିବ ?

ଦୂର

ଦେଉଳକୁ ମୁକ୍ତଶିଆଳ ବଳଗଲେ.....

‘ଦୁଃଖରେ ତାର ଭୟ ନାହିଁ,
ଚିର ଦୁଃଖ କୋଳେ ଯେ ଲାଳିତ ।’

ଦୁଃଖ ମୋ ମେରୁ ହାଡ଼କୁ ଶକ୍ତ କରିଛି । ତେଣୁ ଦିନେ ଏପରି ଲେଖିଥିଲି ।
କିନ୍ତୁ କହିବାଠାରୁ ବୋଧହୁଏ କେତେ ଶକ୍ତ ! ନା ବାଞ୍ଛକ୍ୟରେ ଅଶକ୍ତ ହେବାରୁ
ଏପରି ଲାଗୁଛି !

ଲତା କର୍କଶ ସ୍ଵରରେ କୈଫିୟତ ମାଗିଲା—ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାଷା
ହୋଇନାହିଁ କାହିଁକି ? ନିଜ କାମ ନିଜେ ନ କରି ସ୍ଵା ତା ହାତରେ କରାଅ
କାହିଁକି ?

ଅକର୍ମଣ୍ୟତା ଏ ବୟସରେ ନିଶ୍ଚୟ ବଢ଼େ, ବଢ଼େ ମଧ୍ୟ ପର ନିର୍ଭରତା ।
ହାକିମର ତେଜ୍ଜୀ ଦୃଷ୍ଟି ଦିନେ ସହନାହିଁ; ଜୀବନରେ ଏଡ଼େ ଚକ୍ର ବଟିକା ମୁଁ ଗିଳି-
ଥାନ୍ତି କାହିଁକି ? ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଅବସ୍ଥା ଅସମ୍ଭାଳ । ଶାନ୍ତଶବ୍ଦର ଶର ରୂପରେ
ବାକ୍ ନିଷିଦ୍ଧ ହେବ । ଅଶାନ୍ତ । ଜୀବନତା ହିଁ ଏ ଉଚ୍ଚକ ଅଙ୍ଗୁରେ ବିନଷ୍ଟ କରିବାର
ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ।

‘ସାରଳା ପୁରସ୍କାର’ର ସମ୍ମାନିତ ଭଲ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଇମ୍ଫରାଲ
ଜନସମ୍ପର୍କ ଅଧିକାରୀ ମାର୍କସ୍ ଦାସ ଭାଷା ଦାୟିତ୍ଵ ନେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଏ
ସହଜ । କଲିକତାରେ ଇମ୍ଫରାଲ ଅଫିସ୍ । ବ୍ୟବସାୟୀ ପଣ୍ଡା ଦମ୍ପତି ପ୍ରାୟ ପୃଥକ
ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯା’ନ୍ତି, ମନ ମଉଜରେ ନୁହେଁ, ବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରସାର ଲକ୍ଷ୍ୟରେ । ଆଜି
ଆମେରିକା, କାଲି କାନେଡ଼ା, ପରିଦିନ ଗ୍ରେଟ୍ ବ୍ରିଟେନ୍ ବା ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀ । ବନ୍ଧୁ
ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପରେ ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତମ । ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ
ବ୍ୟବସାୟ ବୁଦ୍ଧିସପନ୍ନ କରିବାରେ ତାଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ । ସାରଳା
ପୁରସ୍କାରର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ, ଏହି ଦମ୍ପତି ଓଡ଼ିଆସାହିତ୍ୟର ଆଶୁ ଉନ୍ନତ ଗୁହାଣ୍ଡ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କୁ ବର୍ଷକୁ ପନ୍ଦର ହଜାର ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ଦିଅନ୍ତି । ଏକ ସାହିତ୍ୟ ସମାବେଶରେ ଆଡ଼ମ୍ବରସହକାରେ ଏହି ପୁରସ୍କାର ଅର୍ପିତ ହୁଏ ।

କିନ୍ତୁ କଥାଟା ପ୍ରଣବରୁ ଯେ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନ ହେବ; କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସଭାପତି ଭାବରେ ଅତିଥି ଅଭ୍ୟର୍ଥନାର ଚଳଚଞ୍ଚଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମାର୍ଚ୍ଚ୍ ମୋ ହାତକୁ ଦରଖାସ୍ତ ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ନ ପଡ଼ି ଦସ୍ତକତ କରିଦେଲି, ଲତା ଦରଖାସ୍ତରେ ମୁଁ । ଲତା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ମୋ ଦରଖାସ୍ତରେ ଦସ୍ତକତ କରି ଦେଲା । ଭାସା ଅର୍ଚ୍ଚିସ୍ତରେ ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏ ଭୁଲ୍ ଧରା ପଡ଼ିଲା । ଭାସା ଆଉ ମିଳନ୍ତା କିପରି ?

ଟିକେଟ୍ ବାହାଲ୍ ହେଲେ କେତେ ବଡ଼ କ୍ଷତି ! କି ମାନସିକ ବ୍ୟଥା ! ଅନୁଚାପ ! ଘରଣୀଙ୍କ ମନର ଅଜସ୍ର ଶଙ୍ଖା ମୋତେ ସଂକ୍ରାମିତ କରୁଥାଏ । କାହିଁକି ସରୁଣ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଏ ପାଗଳାମି ? କଣ ଯହୁଁ ଯହୁଁ ବୁଢ଼ା ତହୁଁ ତହୁଁ ବେକୁବ୍ ! ଏତେ ବୁଲି ବୁଲି ମନର ଅରମାନ୍ ମେଣ୍ଟିଲି ନାହିଁ ?

ଆକାଶରେ ଶ୍ରାବଣ ମେଘ ଘନାଇ ଆସୁଥିଲା, ଯେପରି ମନରେ ଦୁଃଖିନୀ ଆଉ ଶଙ୍ଖା । ତୋଫାନୀ ପକ୍ଷୀଘାତରେ ଯବୁ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇ ଭାସା ଆସିଲା, ମନ ସ୍ବଚ୍ଛ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ଆନନ୍ଦରେ ପୁର ଉଠିଲା ।

ଚିତଉ ଅମାବାସ୍ୟା । କିନ୍ତୁ ଚିତଉ ପିଠା ହେଲା ନାହିଁ । ହେଲା ଅନୁକୂଳ ଲେଉଟ ଚକୁଳି, ପାଖ ପଡ଼ୋଶୀ, ସାହିତ୍ୟିକ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଶୁଭା, ଶୁଭେଚ୍ଛା ବୃଦ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ । ଅନାଧୁନିକ, ଆକର୍ଷଣୀୟ ଭୁବନେଶ୍ବର ଷ୍ଟେସନରେ ବ୍ୟୋମଯାନରେ ବସିଲବେଳେ ବରୁଣେଇ ପାହାଡ଼ରେ ମେଘର ବସ୍ତ୍ରବୀଡ଼ା, ନିରାଡ଼ମ୍ବର ସନ୍ଧ୍ୟାର କ୍ଷୀଣଲେଖ ମଧ୍ୟରେ । ସେହି ବର୍ଷା ସନ୍ଧ୍ୟାଟି ପରି ଦିଶୁଥିଲା ଗୁଡ଼ୁଣୀଙ୍କ ମୁଖ, ବିଦାୟ ଅଶ୍ରୁର ଦାଗ ଅଦ୍ୟାପି ଲାଗିଥିଲା ଗଣ୍ଡଦେଶରେ । ଦୂରେଇ ଆସିଲେ ବି ଅଖି ଦୁଇଟିକୁ ଆଛନ୍ନ କରିଥିଲା ସଂସାରର ଭାଷା ଭାଷା ଗୁସ୍ତା ।

୧୯୮୪, ୨୭ତାରିଖ ଜୁଲାଇ; ଦିଲ୍ଲୀରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ରାତି ସାଢ଼େଆଠଟାରେ । ଏଣ୍ଡିୟାନ୍ ଏୟାର୍ ଲାଇନ୍ସ୍ କୋର୍ରେ ଏୟାର୍ ଏଣ୍ଡିୟା ଷ୍ଟେସନକୁ ଗଲୁ । ଟିକିରେ ଜିନିଷପତ୍ର ନଦି ଠେଲି ଠେଲି ନେଲୁ । ବସିଲୁ ଲୁହା ଚୌକିରେ, ରାତି ଦୁଇଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ନିଦ୍ରାସ୍ଥାନ କାନ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଟିକେଟ୍ ଚେକ୍ ବେଳେ ଶୁଣିଲୁ— ଜଣକର ଗିଜର୍ଭେସନ୍ ଅଛି, ଆଉ ଜଣକର ନାହିଁ । ବନ୍ତାଘାତ । ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଫେରି ଯିବାକୁ ହେବ ? ଏତେ ଆସ୍ବୋଜନ ବୃଥା ।

ବିଶ୍ୱୋରଣମୁଖୀ ଆଗ୍ନେୟଗିରି ପରି ଗୃହଣୀ ହୁତା; ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଲଗ୍ନ ମୋ
ଉପରେ ବୋହୁ ନ ଗଲେ ରକ୍ଷା । ମାନସିକ ଭାରସାମ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ପରି
ଲଗୁଥିଲା ।

ଭାବୁଥିଲା—ଜଣେ ଭଲ୍ କରିବ, ଆଉ ଜଣେ ଭୋଗିବ ଶାସ୍ତି । ଜଣେ
କାହିଁକି, ଗୋଟିଏ ପରିବାର, ଗୋଷ୍ଠୀ, ଏପରିକି ସମଗ୍ର ଦେଶ ଜଣକ ଭଲ୍‌ର
ପ୍ରତିଫଳ ଭୋଗ କରିଥାଏ । ଜଣେ ଜଳନ୍ତା ସିଗାରେଟ୍ ଖଣ୍ଡେ ପକାଏ, ବ୍ୟୋମ-
ଯାନ ଜଳିଯାଏ, ଗୋଟା ଜଙ୍ଗଲ ନଷ୍ଟଭୁଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ, ଜଣେ ଶ୍ୱେଷ୍ଟ କରେ,
ଶ୍ୱେର ଗ୍ରାମ ବୋଲି ବଦ୍‌ନାମ । ଏ ଅର୍ଥ ସ୍ୱପ୍ନ କଣ ହୋଇଛି ! ଭୁତକୋଠି !
ମର୍ମେ ମର୍ମେ ଜଳୁଥିବାବେଳେ ଅନ୍ୟ ରଜର୍-ଭେସନ୍‌ଟି ମିଳିଗଲା, ଶୀତଳ ଜଳ
କିଏ ତାଳିଦେଲା ଯେପରି ! ହେ ଭଗବାନ୍, କି ଶାନ୍ତି !

କେତେକ ଉପପନ୍ନୀ ପଞ୍ଜାବୀ ପେନ୍‌ଟିଏ ହାଇଜାକ୍ କରି ଲହୋର ନେଇ
ଯାଇଛନ୍ତି । ଆଉ କାଲେ କିଏ କଣ କରିବେ—ସନ୍ଦେହ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ।
ଅସୁଶ୍ରୁଷ୍ଟ କେହି ଲୁଗା ନେଉଛି କି ନାହିଁ, ପକେଟ୍, ସ୍ଥାନ ଅସ୍ଥାନ ଖୋଜା
ଲୁଲୁଛି, ଯାହାଙ୍କ ହାଣ୍ଡବ୍ୟାଗ୍ ଏକ୍ସ୍‌ରେ ହେଉଛି ।

ଭାରତକୁ ସୁକଟ ଦେଖୁଥିବା ଜଳିଆ ନାରଦମାନେ ଗଣା ବଜଉଛନ୍ତି,
ଏଠି ଦଳେ ଭୁତ ପରି ନାଚୁଛନ୍ତି । ଭାରତକୁ କାଟି ଢଳିଗଡ଼ କଲ ପରେ ବି ମନ
ବୋଧ ହୋଇ ନାହିଁ । ଆହୁରି ଟିକି ଟିକି କରିବା ଚେଷ୍ଟା । ଆଶ୍ୱାସନାର ମନ୍ଦିର
ଅସୁଶ୍ରୁଷ୍ଟର ଦୁର୍ଗରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି, ଭାରତର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଗୃହୀ, ଯୋଦ୍ଧା,
କଠୋର ଅଧ୍ୟବସାୟୀ ପଞ୍ଜାବୀର ଭବମୂର୍ତ୍ତି ବିନଷ୍ଟ ହୋଇଛି ।

ସଂଶୟ ଘୂରି ବୁଲୁଛି ପ୍ରତି ବ୍ୟୋମ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଯାନ ଓ ଯାହାଙ୍କ
ନିରାପତ୍ତ ଲାଗି; ଫଳ ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୁର୍ଭେଗ ।

ଘାଟି ପରେ ଘାଟି ପାର ହୋଇ ଏଣ୍ଟିସ୍ଥାନ ଏୟାର୍ ଲାଇନ୍‌ସ୍ ଜେଟ୍‌ରେ
ବସିଲୁ । ପ୍ରାୟ ଦିନ ଶତ ଯାହା । ଦୁଇ ପଟେ ବିସ୍ତୃତ ପକ୍ଷ, ମଝିରେ ଆମ ଆସନ ।
ବାହାରକୁ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ସହଜେ ତ ଗୁପ୍ତି ଅଧିକାର ।
ବିମାନ ଦଶ ହଜାର ଫୁଟ୍ ଉଚ୍ଚ ଆକାଶରେ । ଆମେ ସ୍ଥିର ଥିଲା ପରି ଲାଗେ,
ଯାନ ଉପରକୁ ଉଠିଲେ କି ତଳକୁ ଖସିଲେ ବୁଝୁ—ଉଡୁଛୁ ।

ଆରବ ସାଗର; ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚ୍ୟର ବହୁ ମରୁଦେଶ ପାଶଦେଲୁ । ଦୁବାଇ
ମରୁଦେଶ ବ୍ୟୋମ ବନ୍ଦର । ସୂର୍ଯ୍ୟଦିଗ୍ ବଳୟର କିଛି ଉପରେ । ରକ୍ତମ ଆସ୍ତ

ଲଭ ନାହିଁ । ବାଲି କାଗଜ ବସ୍ତୁ ହେଲା ପରି ଚରୁଦ୍ଦିଗ । ଇତିସୂତା ଗୁଳୁ, ଜୀବନ ସତ୍ତାମର ଯନ୍ତ୍ରଣା ପଡ଼େ ପଡ଼େ । ଖଜୁର ଏଠି ସ୍ବାସ୍ଥବକ, ଫଳପ୍ରଦ ବନସ୍ପତିର ମହାନ ଗୌରବ ଲଭ କରିଛି ।

ବଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜିରେ ଫଗଠିତ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ବ୍ୟୋମବନ୍ଧର; ଘୃଣା ବାଲି ଉପରେ ଉଠିବ ଉଞ୍ଚ ସୌଧ ଭରା ସହର । ଡିଉଟି ଫ୍ରି ସପ୍ ସବୁ । ଦୋକାନୀ ରୂପସୀ ଯୁବତୀ । ପୁସ୍ତକିତ ବପଣୀ । ଆଖି ଦୋକାନୀ ବା ଦୋକାନ ଉପରେ ବେଶୀ ଅଟକ ରହେ, କିଏ ଅଟକଳ କରିବ ?

ନେଗ୍ରୋରେ ବୁଲିଛି । ପିରାମିଡ୍ ଅଞ୍ଚଳର ସାହାରାରେ ଆଖି ଚୁଲାଇଛି । ତଥାପି ଏଠା ମରୁ-ମଣ୍ଡଳିକା ଭୁଲିବାର ନୁହେଁ । ଫଳଭରା ଖଜୁରରୁ ଖଜୁର, ଓ ଶୁଣ୍ୟ ଦରବଳୟକୁ ସେହି ନର୍ତ୍ତକୀ ଡେଇଁ ଗଲବେଳେ ଆମ ଜେଟ୍ ଆକାଶକୁ ଉଠିଲା ।

ଭାରତରେ ଧାରା ଶ୍ରାବଣ, ଦୁବାଇରେ ଖରା । ଲଣ୍ଡନରେ ଖରାଦିନ । ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରକିଆ ମେଘରେ ଲୁଚୁକାଳି ଖେଳୁ ନାହିଁ ଲଣ୍ଡନ ନଗରୀ । ଗ୍ରୀଷ୍ମର ନିଃସଞ୍ଜୋତ ପଦପାତ ସବୁଜ ପ୍ରାନ୍ତରେ, ଫୁଲଭରା ଉଦ୍ୟାନରେ, ସୌଧ ଶିରେ ଶିରେ, ଟ୍ରିଟିସ୍‌ନେଲ୍‌ର ତରଙ୍ଗେ ତରଙ୍ଗେ । ମୃଦୁ ଉତ୍ତପ ପ୍ରାଣପୀଡ଼କ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ପ୍ରସାଗତ ସ୍ବାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟର ଲୀଳା ସଫସ୍ତ ।

ଦେଃ ଘଣ୍ଟା ରହଣୀ । ଝଡ଼ାଝଡ଼ି, ପୋଗ୍ରପୋଗ୍ର, ତକିଆ ଖୋଲ, ସିଙ୍ କଭର୍ ବଦଳାବଦଳ, ଓଲାପୋଲା କାର୍ଯ୍ୟ, ସାହେବ ସାହେବାଣୀମାନେ ଜେଟ୍‌କୁ ଉଠି ଘୁଞ୍ଚ ଗଡ଼ରେ କରୁଥାନ୍ତି ।

ତୁମକୁ ମିଛ ମତେ ସତ

ରୁମେ କାହାଣୀ ଶୁଣୁଛ; କାହାଣୀ ବନେଇ ଚୁନେଇ ଲେଖାଯାଏ । ମିଛ । ଦୁସଖୁସିର ଖୋରାକ୍ ପାଇବ, ପଡ଼ୁଛି । ମତେ ସତ, ଉତ୍‌ନଟ ଘାବେ ।

ଏ ଗୋଟିଏ ଦନ୍ତ କାହାଣୀ, ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ନୁହେଁ, ଦେଉଳ ତୋଳା ହୋଇଛି, ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ପୁରା ପାଉଛି; କିମ୍ବା ମୋ ଦନ୍ତକାହାଣୀ ନୁହେଁ, ଯାହାର ଗତି ମୁଷା ଗାତକୁ । ବେଦାନ୍ତୀ ହେବାର ଇତିହାସ କିଏ କାହିଁକି କହିବ ?

ଏ ଗୋଟାଏ ମିଛ ଦାନ୍ତର କାହାଣୀ । ପ୍ରାତଃସ୍ମୃତି । ଗ୍ରୀଷ୍ମଦାନ୍ତ ଦି'ଟା ମୋର ନକଲ । ବୁଝିଲେ ନକଲ ବୋଲିଲେ ମୋର ସେତକ । ବାଞ୍ଛକଙ୍କୁ ଲୁଚୁରବାକୁ ଆଉ କିଛି କରିନାହିଁ ।

ପେଟ୍ରେ ରଖି ଖାଉଥିଲି । ଖାଦ୍ୟ ନିଶାରେ ଭୋଲ ହୋଇ ଭୁଲିଗଲି ।
ଦନ୍ତ ଦର୍ପଣ ପେଟ୍ରେ ଚାଲିଗଲା ।

କେଡ଼େ କେଡ଼େ ଘଟଣାରେ ଗୁଡ଼ିକ ପଥର କରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ
ଏଇ ଗ୍ରେଟ ଘଟଣାଟିରେ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇ ଗଲା । ଆମେରିକାରେ ପାଦ ଦେଇ ଦେଇ
ପାଗ୍ରେଟି ନେବାକୁ ଆସିଥିବା ଭାଇ, ଭାଇବୋହୁ, ଝିଆଣୀ, ପୁରୁଷ— ଖୁସିରେ ହସି
ଉଠିବେ । କିନ୍ତୁ ମୋର ହସିବାକୁ ସାହସ ହେବ ନାହିଁ । ସକୋଚରେ ମୋ ମୁହଁ
ଖୋଲିବ ନାହିଁ ।

ଜୀବନରେ କେତେ କାହାକୁ ଗାଳି ଦେଇଛି । କିନ୍ତୁ ତା ଅପେକ୍ଷା ଆଜି
ନିଜକୁ ଗାଳି ଦେଲି ବେଶୀ । କଣ ମୋତେ ଅମନୋଯୋଗୀ କଲା ? କୋମଳ,
ମଧୁର ଖାଦ୍ୟ ? ଜୀବନରେ ପବିତ୍ର ପ୍ରମାଣେ ମଧୁର ଖାଦ୍ୟ ଖାଇଛି, ଆଉ
କେତେବେଳେ ତୃପ୍ତା ତୃପ୍ତ ହେବ ?

କିମ୍ବା କିଛି କାବ୍ୟ ଭାବନାରେ ବୁଡ଼ି ଏ ଭୁଲ୍ କରି ବସିଲି ? ଅମନୋ-
ଯୋଗୀ ହୋଇ ଜୀବନରେ ବହୁତ କିଛି ହରାଇଛି; କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣର କବିତାକୁ ପାଇଛି ।

ହେଲେ ଆଜି ଗ୍ରେଟ ଜିନିଷଟି ହରାଇବାର ଦୁଃଖ ମୋତେ ମାଡ଼ିବସିଲା ।
ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ବନ୍ଧୁ ଓ ପ୍ରିୟଜନଙ୍କର ସମବେଦନା ମିଳେ । ଲଭାର ମୁହଁରେ
ଭାର ଆବ୍ରହ ନଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ଏ ଅପରାଧ କ୍ଷମାର ବାହାରେ । ଜେଟ୍ ଭିତରେ
ସୌଜନ୍ୟ ରକ୍ଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଚର୍ଚ୍ଚନ କରିପାରୁ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତିକ୍ତଭାବ ମୁହଁକୁ
ବିରକ୍ତରେ ଆରକ୍ତ ଓ ବିକୃତଭର କରି ଚାଲିଥିଲା ।

କେଡ଼େ କେଡ଼େ ଦୁଃଖରେ ଲୋକେ ଭଗବାନଙ୍କର ଆଶ୍ରା ନିଅନ୍ତି । କି
ଲଜ୍ଜାକର ! ଏତେ ଗ୍ରେଟ କଥାରେ ମୁଁ ନିରୁପାୟ, ଭଗବାନଙ୍କର ଶରଣ ନେଲି ।
ଭଗବାନ ଗୁରୁପଣ୍ଡିତ ବେଦାନ୍ତ ଶୁଣିବେ ନା, ଏ ବେଦାନ୍ତୀର ଦୁଃଖ ରୁହିବେ ।
ସଂସାରର କେତେ ଦୁଃଖୀରଙ୍ଗୀ, ଭୋଗାଶୋଷୀଙ୍କ ଦୁଃଖଯନ୍ତ୍ରଣା ଦୂର କରିବାକୁ
ଥକ । ଏଇ ଗୁରୁ କଥାଟା ଲାଗି ଧିକ୍ ମୋତେ, ମୁଁ ବିଶ୍ୱକର୍ମୀଙ୍କର ସମୟ ନଷ୍ଟକଲି ।

ଭଗବାନ୍ କୃଷ୍ଣ ଗୀତା କହିଲବେଳେ ବା ପରେ ବେଦାନ୍ତୀ ହୋଇଥିବେ ।
ନଇଲେ ଏ ଦୁଃଖ ରୁହି ଉରନ୍ତୁ ପ୍ରତିକାର କରିପାରନ୍ତେ କିପରି ?

ଦିନିଶ ପେଟ୍ ତା ଉପରେ ତା ଉପରେ ନଦା । ଏସ୍ପାର୍ ହୋଷ୍ଟେସ୍-
ମାନଙ୍କୁ କୋଟି ଧନ୍ୟବାଦ । ମୋ କଥାଟାକୁ ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ନ ଦେଇ ଖୋଜି

ଲଗିଲେ । ଏ ଶ୍ରମର ମୂଲ୍ୟ କିଏ ଦେଉପାରେ ? ଧନ୍ୟବାଦ ମାମୁଲୁ; ଦାନ୍ତଦଣ୍ଡଟି
ଲଗାଇ ମୁଁ ଖୁସିଭାବ ଦେଖିବି । ତା ମୂଲ୍ୟ ହୋଷ୍ଟେସ୍ ପକେ ସକେ ଶୁଣି-
ଦେଲେ । ମତେ ଲଗିଲା—ବହୁତ କିଛି ଅଶୁଣା ରହଗଲା ପରି !

ଲଣ୍ଡନରୁ ନିଉୟର୍କ—ମସିରେ ଆତଲଗ୍ନିକ୍ ମହା ସମୁଦ୍ର । ସାତ ଦଶ୍ଵାର
ବାଟ । ବରକ୍ତିକର, ଏତେ କାଳ ବସି ଆସିଲା ପରେ । ସାନ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ସୁଖକର
ଆଳାପ ଜମେନା । ଲେଖା ବା ପଢ଼ା ଚଳେ, ବସିବାଠାରୁ କାଣିବା ଭଲ
ନ୍ୟାୟରେ ।

ନିଉୟର୍କରେ ସାନ ଶାଳୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ପଢ଼ୁ ଇଞ୍ଜିନିଅର୍ ସୁଧାଂଶୁ ।
ବିଦେଶରେ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ନିଜ ଲୋକ ଦେଖିଲେ ଭରସା ଆସେ, ନିଜ ଦାୟିତ୍ଵ
ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ନଦେଲେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହିବାକୁ ମନ-ଡାକେ । ପ୍ରାଣ ଖୋଲିଗଲା
ପରି ଲାଗେ । ଜମେ ଅନର୍ଗଲ ଆଳାପ—ଦେଶର ହାନିଲଭ, ଘରର ହାଲଗୁଲ,
ପାରିବାରିକ ସୁଖ ଦୁଃଖ କଥା ।

ନିଉୟର୍କରୁ ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ଏକ ହଜାର ମାଇଲ୍—ଦୁଇ ଦଶ୍ଵାର ବାଟ ।
ଜଳଯୋଗ ଭିତରେ ହିଁ କଟିଯାଏ । ଟି. ଡବଲ୍ୟୁ. ଏ. ପ୍ଲେନରେ ଆମେରିକାରେ
ବର୍ତ୍ତୁଳ ଭ୍ରମରେ ଟିକେଟ୍ ଆମର; ଭୁବନେଶ୍ଵରରେ କରିବାକୁ ହୋଇଛି, ଦୁଇ-
ଜଣଙ୍କୁ ପଡ଼ିଛି ମାତ୍ର ବାରହଜାର ଟଙ୍କା ! ଏ ସୁଯୋଗ ନ ନେଇଥିଲେ ଆମକୁ
ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ହୋଇଥାନ୍ତା ।

ଷ୍ଟେସନରେ ଆସିରେ ପଡ଼ିଲା—ଉଦ-ଉଦିଆ-ଉଦିଆ ଗୁମ୍ଫା; ଇସ୍-
ଇସ୍ବଗ-ସ୍ବଗମଣି । ଏ ଦୁହିଁଙ୍କ ଖୁସି ହସରେ ଦୂରହେଲା ମନର ଜମାଟ ଅନ୍ଧକାର,
ପଥର ଦୁର୍ଭେଗ-ଗ୍ଳାନି ।

ଷ୍ଟେସନରୁ ଘର ୨୫ ମାଇଲ୍—ଏକମୁଣ୍ଡା ପ୍ରଶସ୍ତ ଯାତ୍ରା ପଥରେ ୨୫
ମିନିଟ୍ ଲାଗେ ।

ଏ ଘର, ଦେଶ ବା ବିଦେଶ ଯୋଉଠି ଥାଉ, କ୍ଳାନ୍ତରେ ଶାନ୍ତିଦାୟୀ
ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ । ଗୋଟାଏ ଗାଈ ଶାସରେ ସମସ୍ତ ଅବସାଦକୁ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇ ଆଶ୍ରମ-
ଚୌକରେ ଶରୀରକୁ ମେଲି ଦେଲି ।

ଦିନ

ଘରେ ପଣିବା ଆଗରୁ ଆଖି ବୁଲାଇଲି—ପିଚୁ ଶୁଣା ଧାରରୁ ଗଡ଼ି ଆସିଛି ଗାଡ଼ି ସବୁଜ ପଡ଼ିଆ । ଅଠର ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ପରସ୍ତ ଘାସ ଉଠିଲଣି, ମଲଣି । ସେମିତି ଦଶୁଅଳ କିନ୍ତୁ ସେମିତି ଦଶୁଛି । ଗଛବୃକ୍ଷର ଆକୃତି ବଦଳିଛି । ମୋ ଆକୃତିରେ ଦେଖାଦେଇଛି ବିକୃତି । କିନ୍ତୁ ସେ ବିକୃତି ମନକୁ ମୋର ସ୍ପର୍ଶ କରି ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତିର ଶ୍ରୀକୁ ପ୍ରାଣ ଭିତରେ ଭରି ନେବା ଲାଗି ପୂର୍ବ ଆବେଗ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହିଛି ।

ଘରକୁ ଲାଗି କେତୋଟି ଗୋଲପ, ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ଗାଡ଼ି ଲାଲ୍ ଗୋଲପ, ଗେଣ୍ଡୁ, ସେବତା । ବାଲିଗିରିଠାରେ ଲଟାଉଛି ଏଭରଗ୍ରୀନ୍ ଲତା ।

ସେ ପାଖେ ଗ୍ରେଟ ପଣିବା ବଗିଚାଟିଏ—କଳା ମରମର ବାଇଗଣ ଲମ୍ବିଛି, ପାଉଁର କେତୋଟି ଟମାଟୋ । ଲତାକିଛି କଲସ ଲତା—ଫୁଟିଛି ହଳଦିଆ କଲରେଇ ଫୁଲ । ଏ ତିକ୍ତ କିନ୍ତୁ ସ୍ବାଦୁ ଫଳ ଉଦର ପ୍ରିୟ । ଭାରତରୁ ମଞ୍ଜି ମଗାଇ ସେ ଲଗାଇଛି—ମନେ ପଡ଼ିଗଲା—ଦେ କୁଅ, ଦେ ପାଣି, ଧୁଏ ଅଣ୍ଟା, ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଖାଏ କଲୁରିବେଣ୍ଟ ।

ଘର ଉପରେ ଉଡ଼ିନ୍ତ ଜଗଲ—ଆମେରିକାର ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ । ଲତା ପାଦ ବଢ଼ାଇବା ମାତ୍ରେ ଉଦ ଦାଳକ ସୁଲଭ ଉଛୁସରେ ଇସକୁ କହିଲା—ଏ ଘର ଆଜି ଭାଉଜଙ୍କ ପଦ ଧୂଳିରେ ପବନ ସଫାକରଣ । ଆମର ପରମ ଭାଗ୍ୟ ସେ ଆସିଲେ—ଭାଇନାଙ୍କ କୃତିତ୍ବ—ତାଙ୍କୁ ଆଣିଲେ ।

ଉଦ ଆଉ ଲତା ମଧ୍ୟରେ ପାରମ୍ପରିକ ଦଅର ଭାଉଜ ଅଟା କେବେ ଚଳି ନ ଥିଲା । ସେ ଦେଖୁଥିଲା ମାଆ ଦୃଷ୍ଟିରେ, ଯଦି ବା ତାର ବୟସ ଭାଉଜ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଥିଲା । ବୋଉ ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଯିବା ପରେ ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ମନରେ ତାର ଭାଉଜ ହିଁ ଅସନ ପାଦ ବସିଥିଲା ।

ଘରେ କେତେ ପ୍ରକାର ଝୁଲନ୍ତ ଉଦ୍ଭିଦ, ଖସି ତାପ ଉପରେ ଅନର୍ଗରଣୀ ।

ଘରେ ଅନେକ ଛବି—ସାରଥୀ କୃଷ୍ଣ ନନ୍ଦିଘୋଷ ଚଳାଇ ପ୍ରିୟ ସଖା ଅର୍ଜୁନକୁ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଘେନି ଯାଉଛନ୍ତି । ତାରରେ ତଥାବି ଚକାଡ଼ୋଳାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି,

କଳାଘୋଡ଼ା, ଧଳାଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି କୃଷ୍ଣ, ବଳରାମଙ୍କ କାହିଁଯାହା, ବାଟରେ ରୂପ୍ୟ ମାଣିକ୍ୟ ଗଉଡ଼ୁଣୀଠାରୁ ଦୟାପାନ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ କାନ୍ଥରେ ସୋଡ଼ଫର୍ମ୍ ନମୁନା ରୂପ । ଉଦ ବନଶିରେ ଏହାକୁ ଭଜୋତର ଦ୍ଵୀପ ସମୁଦ୍ରରୁ ଧରିଥିଲା ।

ତଳେ ଗୁଡ଼ିଏ ଡ୍ରମ୍ । ଡ୍ରମ୍ ବଜାଇବା ନିଜର ହସ । କୋଳାହଳମୟ ସହରର ପ୍ରାଣୀ ସେ । ସେ ଭୋଲ୍ ମନରେ ଡ୍ରମ୍ ବଜାଇଲେ ଘରେ ଭୁକ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଏ କୋଳାହଳ କିନ୍ତୁ ତାର ଶୁଦ୍ଧ-ସୁଖକର, ସେ ପ୍ରାଣ ଭରି ଉପଭୋଗ କରେ ।

ଅର ଘରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପଟା । ବିବିଧ ପ୍ରକାର ବ୍ୟୋମଯାନର ଡ୍ରମ୍, ଛବି । ତା ବେଡ଼ ଉପରେ ବ୍ୟୋମଯାନଟିଏ ଝୁଲୁଛି । ବ୍ୟୋମଯାନ ଗୁଲନ ତାର ଅନ୍ୟ ଏକ ବିନୋଦନ । ଏଇ ବିନୋଦନକୁ ସେ ଜୀବନର ବୃତ୍ତି ଭାବେ ବାଢ଼ିନେଇଛି । ସେ ଏବେସେଇ ଇଞ୍ଜି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପଡ଼େ । ଏକମାତ୍ର ପୁଅକୁ ଭରଣାୟ ପିତାମାତା ହୁଏତ ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତେ ନାହିଁ—ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏ ଏକ ବିପଦଜନକ ଧନା । ଉଦ ଭାବ କିନ୍ତୁ କୁଣ୍ଡା ପ୍ରକାଶ କରିନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ‘ଶଙ୍କାର ସଂମାନ୍ୟମ୍’ । ଯେକୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବି ବିପଦ ଘଟିପାରେ । ଶଙ୍କା ବୃଥା ।

ତନୋଟିଯାକ ପିଲା ଏବେ ବଡ଼ ବଡ଼ । ଖେଳ ଘର ଭାଙ୍ଗିଯାଇଛି । ଏବେ ଏଟି ପାଠାଗାର । ଆମେରିକାର ବୃହତ୍ ମାନବତାଟିଏ—ସେଠି ଗୋଲ୍‌ବିଟିଏ । ଏଠି ମୋଭି ପରଦା, ସେଠି ଟିଭି, ମାଗର ପିଆନୋ । ତାର ବଡ଼ ହସ ପିଆନୋ ବଜାଇବା ।

ଆର ଘରେ ଶୀତାତପ ନିୟନ୍ତ୍ରଣକାରୀ ଯନ୍ତ୍ର, ଲଣ୍ଡ୍ରିକଲ—ଲୁଗା ସଫା କରେ, ଶୁଖାଏ । ତା ପାଖରେ ଡ୍ରମ୍, ଫିଜ୍ ।

ଲମ୍ବା ଘରେ ପାଟି ଟେବୁଲ୍; ତା ଉପରେ ଝୁଲୁଛି ଝାଡ଼ ଆଲୁଅ । ଏ ଘରେ ଭୋଜି ହୁଏ ।

ପାଖରେ ରେସେଇଶାଲ; ରେସେଇବାସ ଜଞ୍ଜାଳ ଉଠା କରିବା ପାଇଁ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଚାରିପଟି ଗ୍ୟାସ୍ ଚୁଲ୍ଲା; ମାଲିନୋଡ଼େଡ଼ରେ ତଳ ମିନିଟ୍‌ରେ ହିମ୍‌ଗୀତଳ ଖାଦ୍ୟ ଓ ଜଳକୁ ଗରମ କରିହୁଏ । ଟେଲିଭିଜନ୍ ବି ଦୂରରୁ ଚଳାଇ ହୁଏ, ବନ୍ଦ କରି ହୁଏ । ରୁଚି ଅନୁଯାୟୀ ବିଭିନ୍ନ ଦିନର ଫିଲ୍ମ୍ ବାଛି ଦେଖିହୁଏ ।

ଘର ପଛ ପଟ ଗଛ ଗଛଲରୁ ମିସୋରୀ ଗୁଳୀର ରଙ୍ଗୀନ୍ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ କାଡ଼ିନେଲୁଟିଏ ମୁହଁ ଦେଖାଇଲା । ଏ କଣ ଅଠର ବର୍ଷ ତଳର ସେଇ ପକ୍ଷୀ, ଯାହା ସହୃଦ ମୋର ଭାବ ଜମିଥିଲା ?

ପକ୍ଷୀ ଏତେ ଦିନ ବନ୍ଧୁ ନ ପାରେ । ଏ ତାର ପିଲା ହୋଇଥିବ । ସେ ଆଲାପ ଭଙ୍ଗୀରେ ପାଖେଇ ଆସିଲା । ମୋତେ ଶଙ୍ଖୁଲିଲା ପରେ ଯେପରିକି ପଚାରିଲା—ଏତେ କାଳ କୁଆଡ଼େ ଥିଲ ?

ମାରକ କୁକୁର

ଧରେ ତ ମାରେ । ‘ମାରକ କୁକୁର ପ୍ରତି ସାବଧାନ’, ବାହାରେ ଲେଖା । କିନ୍ତୁ ଭିତରେ କଲାଭୁଆ ଆକୃତିର ଟିକ କୁକୁରଟିଏ । ମୁହଁରେ ଦାଢ଼ି, ଛେଲିର ଯେପରି । ଉଦ ବା ଇସ୍—କୁକୁର ପ୍ରତି କାହାର ସହଜ ନାହିଁ । ପଡ଼ୋଶୀର ସେହୁର ଦାନ । ଫକ୍ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣରେ କାନ ଡେରିବାରୁ ତାର ନାମ ହେଲା ଫକ୍କ ।

ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ମନ କଲେ ସେ ଦି ଗୋଡ଼ରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଅଲି କରେ । ଶ୍ଵେତ ହେଲେ ବୋବାଏ, ଛୁଆ ଯେପରି କାନ୍ଦେ ।

ମିଶାଣିଆ ପ୍ରକୃତିର । ସାଇଯାକ ବଡ଼ ବଡ଼ କୁକୁର । ଗୁରୁ ପରି ଏଇଟିକି ଏକା କାମୁଡ଼ାକେ ଝାଡ଼ିଦେବେ । ଶକ୍ତି ସଚେତନ । ଫକ୍କ କାହା ସଙ୍ଗେ ଝଗଡ଼ା କରେ ନାହିଁ । ନିଜ ବଳର ଅବମାନନା ହେବ—ଏଥି ଲାଗି କୋଉ କୁକୁର ବି ତା ସହୃଦ କଲି କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବିଜୁଲିମାଈଲେ କାଟି ଦୁଆର ବାଟେ ଘରେ ମାଇଲା ପରି ଦିଶେ । ଘଡ଼ଘଡ଼ରେ ହାଲୁକା କାଠ ଦିଆରି ନିରୁଜ ଘର ନାଚିଉଠେ । ଫକ୍କ ଭୟରେ ବରତାପଥ ପରି ଥରେ, ବିକଳ ଭାବେ ମାଲିକ୍ ଦୁଆରେ ଡାକେ । ଶିକାରୀ ଜନ୍ମ—ହେ ଭଗବାନ୍, ସ୍ତ୍ରୀ ଚିତ୍ତରେ ଏତେ ଭୟ ଦେଲି କାହିଁକି ? ଭୟରେ ନିଜେ ତ ମରୁଛି । ଏ ପୁଣି ମାରିବ କିପରି କାହାକୁ ? ଶ୍ଵେତ, ତାକୁକୁ ଡରାଇବା ଲାଗି ମାଝ ସେପରି ଲେଖା ଯାଇଛି । ଯେପରି ଲେଖା ହୋଇଛି—ବାହାରର ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଚିହ୍ନିତ; ଯୁଆଡ଼େ ବିକିଲେ ବି ଧରା ପଡ଼ିଯିବ । ନିଜ ମନର ଲଘୁ ବା ଗୁରୁ ଶଙ୍ଖା ହିଁ ବାହାରେ ଜଳ୍ ଜଳ୍ ହୋଇ ଦିଶେ । ତା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସୁଫଳ ଲାଭ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଫର୍ଜ୍ କେବଳ ଜଣେ ଲୋକ ଡରେ—ସେ ଡାକବାଲା । କଣ ବାରେ କେଜାଣି, ଡାକବାଲାକୁ ଦେଖିଲେ ସେ ଚମକିଯାଏ, ଡାକ ନ ଦେଇ ସେ ପଳାଏ । ତେଣୁ ଫର୍ଜ୍ କୁ ଗୃହବନ୍ଦୀ କରି ରଖାଯାଏ, ଡାକବାଲା ଯିବାଯାଏ ।

ଫର୍ଜ୍ କୁ ଭଲ ଦିଶେ ନାହିଁ । ଭୁକମ୍ପନରୁ ସେ ଗଲ ଅଇଲା ବାରେ । ଗୃହର ବିକଟ ବିଜନତାର ଦଂଶନରୁ ରକ୍ଷା କରେ—ଫର୍ଜ୍ ର ବଡ଼ ଦାନ ।

ଆନ୍,

ଚଉଶୁଣ୍ଠିଆ ମାଇପୀଟିଏ, କାଲୀ କରାଳୀ ନିଗ୍ରୋ ଯୁବତୀ । ଗୁଲ୍ ଗମ୍ବୀର । ଠାଣି ଚମକନ୍ତନ । ଇସ୍ ‘ଗୁଡ୍ ମଣିଂ’ କଲ ।

‘ଏ ସୁବେଶିତା ଭଦ୍ରମହଲା କିଏ ?’

‘ଆନ୍ ଗୁଲ୍‌ଗଣୀ । ହସ୍ତାକେ ଦି ଅର ଆସେ, ହସ୍ତେଇ ୨୦ ଡଲର୍ । ସକାଳ ନ’ଟାରେ ବସ୍‌ଷ୍ଟାଣ୍ଡ୍‌ରୁ ଗାଡ଼ିରେ ଘେନିଆସେ, ଗୁରୁଟା ବେଳେ ଛୁଡ଼ିଦିଏ ।’

ଗୁଲ୍‌ଗଣୀକ ସାଆନ୍ତାଣୀ ଆଗେ ନମସ୍କାର କରନ୍ତି । କି ଅଇଲା କଥା !

ଏ ଦେଶରେ କିଏ କି ଗୁଲ୍‌ଗଣ କରେ ସେ ଦିଗରୁ ବଡ଼ ସ୍ଥାନ ବିବେଚନା ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେ କୌଣସି ତଳ ସ୍ତରର ବୃତ୍ତି ବି ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନକାରକ ନୁହେଁ ।

ଉଦ-ଇସ୍ ଦିଜଣ ଡାକ୍ତରୀ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି । ଏତେ ଘରଦ୍ୱାର ସଫା କରିବ କିଏ ? ଗୋରୁ ଗୋରୁ ଲୁଗାପଟା ଲୁହାଁକରିବ ବା କିଏ ? ଘର ସଜାସଜି, ଟୁକ୍‌ଟାକ୍ ରକ୍ଷାବତ୍ତା ନିଜେ କରନ୍ତିଅନ୍ତି । ଗୋରୁଗୋରୁ ବାସନ ମାଜିବ କିଏ ?

ଗୁଲ୍‌ଗଣୀ ବିନା ଘର ଅଚଳ । ପଳାଇବା ଭୟ ମନରେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଖୋଜି ପାଇବା ଦୁଷ୍ଟର, ତେଣୁ କଣ୍ଠକୁ ଅସ୍ୱାସ୍ତ୍ୟବଳ ଭାବେ କୋମଳ କରି ଘରଣୀ ଇସ୍ କଥା କହେ । କାଳେ ତା ମନରେ ଆଘାତ ଲାଗିବ, ଏଥିଲାଗି ପଦେ ପଦେ ସତର୍କ ଥାଏ ।

ଆନ୍ ହାତରେ ଘରର ଗୁଣା, ଇସ୍‌ର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଘର ମାଲିକାଣୀ ସେ, ସେ ବାଡ଼ିଆଣି ଖାଏ—ସେତେ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ, ମାଂସ, ଫଳ ରସ ବା ଫଳ,

ହେନା ବା ଗପ ମଲ୍ଲର କନ୍ୟା ଆଇସ୍‌ନିମ୍ । କିନ୍ତୁ କଟକଣା ନାହିଁ । ଅଖଣ୍ଡ ସ୍ବାଧୀନତା । ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରିବା ଶୂନ୍ୟ ନାହିଁ ।

ଏହି ଯୁବକର ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ଶୁଦ୍ଧିପାଇବ । ଏ ଦେଶରେ ଏହା ମାମୁଲ୍ କଥା । ଭଙ୍ଗାଗଡ଼ା ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ । କିନ୍ତୁ ଏ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ବର୍ଷ ଗଲଣି । ସଂସାର ଗଢ଼ା ହୋଇନାହିଁ । ବୟସ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ପଞ୍ଚାଳିଶ ପାରିହେଲେ ଆଉ ସମ୍ଭାବନା ରହିବ ନାହିଁ ।

କେତେ ସତ, କେତେ ମିଛ କିଏ ଜାଣେ ? ଏ କଥା କିଏ କହେ, ଶୁଣିବାକୁ କାହାର ବା ଅବସର ଥାଏ ? ତେବେ ଯାହା ଜଣାଯାଏ—ଆନ୍ ଶାନ୍ତି, ଶିଷ୍ଟ, ଭଦ୍ର; ତାର ନିଗ୍ରହ ସ୍ବାମୀ ଘୋର ମଦ୍ୟପ, ଘରେ ଉପଦ୍ରବ କରେ । ଆନ୍‌ର ଦୁଇଟି ଗର୍ଭସ୍ଥ ସନ୍ତାନକୁ ସେ ଗୋଇଠା ମାରି ହତ୍ୟା କଲେ । ତା ପରେ ଆନ୍ ଗୁଡ଼ପନ୍ଥ ଦେଲେ । ଭ୍ରତରେ ଏପରି କେତେ ଦୁଃଖିନୀ ଧନ୍ଦା କରି ଜୀବନ ବିତାନ୍ତି । ଆନ୍ ସେହିପରି କରୁଣାମୟୀ । ନ ପଚାରିଲେ ସେ କିଛି କହେ ନାହିଁ । କଲ ପରି ଚାଲିଥାଏ । ସେ ହସେ ନାହିଁ । ହସିବାର ସଙ୍ଗତି ନାହିଁ ବୋଲି । ବ୍ୟବସାୟୀ ଦେଶରେ ଥିଲେ ବି କିଛି ଚାଲୁ ମାଲୁମ୍ ନାହିଁ । ସ୍ବାମୀ ନାହିଁ, ପୁଅ କନ୍ୟା ନାହାନ୍ତି । ଧନସମ୍ପଦ ନାହିଁ । ସେ ହସିବ କେଉଁ ଭରସାରେ ?

ବଙ୍କା ବଙ୍କା ଦେଖ ଲତା

ସେମିତି ଆମ ଘର ସାମ୍ନା ଗୁଆଟି ବଞ୍ଚେଇ ଡାଙ୍ଗେଇ ଚାଲିଛି । ଯାନ ଯାତାୟାତ କରେ କେବଳ ଛାନାୟ ଲୋକଙ୍କର, ଗଲ ଥଇଲ ବେଳ ଛଡ଼ା ଗୁଆଟି ଶୋଇଥାଏ, ନୀରବ, ନିଶ୍ଚଳ ।

ଯାନର ଉପଦ୍ରବ ନାହିଁ । ଚୁଲୁକୀଙ୍କ ଅମରାବତୀ । ଏହା ବାହାରକୁ ଗଲେ ବିପଦ । ତେଣୁ ଏଇ ଶାଖା ଗୁଆ ମୁଣ୍ଡରୁ ମୋର ଯାହାରନ୍ତୁ, ଗୁଆ ଶେଷରେ ଶଙ୍ଖ ଉପରେ ଟିକିଏ ଥକା ମାରେ, ସାମ୍ନା ହାଇଡ୍ରୋରେ ତୋଟାନ୍ତ ଗଡ଼ରେ ଯାନ ଯାତାୟାତ ଦେଖେ, ତାପରେ ବାହୁଡ଼ା ।

ମୋ ଜୀବନ ସଙ୍ଗିନୀ କେବେ ମୋର ଯାହା ସଙ୍ଗିନୀ ହୋଇନାହିଁ । ଏ ଦୀରଗୁଲ୍‌ଟା ସଙ୍ଗେ ବାରଗୁଲ୍‌ ହେବାର ତାର ଅପସନ୍ଦ । ହେଲେ ବି ସେ ଜଣେ ଚୁଲ୍ଲ । ଦାଣ୍ଡରୁ ବାନ୍ତି, ହାଣ୍ଡିଶାଲରୁ ବୈଠକ ଘରେ ତାର ଚୁଲ୍ଲ; ପୋଷ୍ଟପୋଷ୍ଟ, ଚୋଟିକି, ଦୁଆର ଫିଟା, ଦୁଆର ଘାଆ । ହସାବକଲେ ତା ଚଳପଥ ମୋଠାରୁ

ଦୀର୍ଘତର ଦେବ । ହେଲେ ଏ ଘରବୁଲ ବୁଲକୁ ଲେଖା ନୁହେଁ, ସଂସାରର ଅଧାରୁ ଅଧକ ଲୋକ ଘରେ, ବାଡ଼ିବିଗ୍ନରେ ବୁଲିଲେ ବି, ମୋ ଘରଣୀ ଦୋକାନର ବିଜ୍ଞପନା ନମୁନା ରୂପସୀ ପରି ଏକ ଘର ମଣ୍ଡନ ନୁହେଁ; ଘର ଯନ୍ତାକୁ ଅଜନ୍ତା-କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଦିନରାତି । ଘରର ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ପାଣିପାଗକୁ ପୋଷା ମନେଇ ଅନୁକୂଳ କରିବାରେ ତା ଯନ୍ତ୍ରର ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।

ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା, ବଜାରସଭା କର ଦିନଯାକ ବୁଲିଲେ ବି ତାକୁ କାନ୍ତି ଲାଗେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କିଛି କାମ ନ ଥାଇ ବୁଲିଲେ ତା ଗୋଡ଼ ଘୋଲା କରେ ।

ଡିଜି ସ୍ପର୍ଶକୁ ଗଲେ ଧାନ କୁଟେ, ସତ । କିନ୍ତୁ ବାରବୁଲ, ଘର ବା ବାହାର ସବୁ କଲରେ ନାକ ପୁରୁଥିବା କଲିଆ ନାରଦ ମୁନିଙ୍କ ଉଡ଼ନ୍ତ ଯାନ ଡିଜିଙ୍କ ଅବସର କାହିଁ ଯେ ଯେ ଧାନ କୁଟିବ ? କିନ୍ତୁ ମୋ ଡିଜିଟା ସବୁ-ବେଳେ ଧପଡ଼ ଧପଡ଼ । ସେ ନ କୁଟିଲେ ତା ଲଞ୍ଜିରେ, ପଖାରେ, ପାହୁରୁଣୀ ଆଉ ସମାରେ ଅଲସ୍ କମେ ।

ଘରେ ଏତେ କାମ କରୁଥିଲା । ଏଠି କି କାମ କରିବ ? ଅଇଲବେଲ୍ଡ ଲତାର ହାତ ଝୁଲୁବୁଲୁ । ଇରାଠାରୁ ରୋଷେଇର ଯାନ୍ତ୍ରିକ କାଇଦାଟି ଶିଖିବାରେ ଲାଗିଛି ସେ । କାଳଅନ୍ଧାରୁ ତା ଜଞ୍ଜାଳ ଲାଗିଥାଏ, ଯଦି ବା ରୋଷେଇଟା ଏଠି ଦୈନନ୍ଦିନ ବିଷୟ ନୁହେଁ ବା ଜଞ୍ଜାଳମୟ ନୁହେଁ ।

ବଜାବଜା ରାସ୍ତାରେ ମୁଁ ଏକୁଟିଆ । ରାସ୍ତାରେ ଅଲକେତୋଟି ମାନ୍ଦ ଘର; ବନ, ଉଦ୍ୟାନ ଆଉ ସବୁଜ ପ୍ରାନ୍ତରର ଘେର ମଧ୍ୟରେ । ପାଚେଣ୍ଡ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ହତାରେ ତା ବାଡ଼ି ମିଶେ । ପଡ଼ିଆ ବଡ଼ବଡ଼ ଗଛ ପହରେ ନିବୁଜ, ଗାଡ଼ ସବୁଜ । ତା ମନ କଥା ଝିଙ୍କାସ୍ କହେ, ପକ୍ଷୀ କହି ଶେଷ କରି ନ ପାରିଲେ । ତାପରେ ବି ବହୁତ କିଛି ଅକୁହା ରହିଲେ ସେ ନିଜେ କହେ, ଘନ ମର୍ମିରରେ ।

କୃଷି ଏ ପଥରେ ପଦ ଚାଲେ; ସକାଳେ ସଞ୍ଜେ ଖଣ୍ଡିଦଉଡ଼ା ଦେଇ-ଯୁବକ ଯୁବତୀ କସରତ୍ କରନ୍ତି, ବହୁକା ଓଜନ ଓ ଚର୍ବି ଉଣା କରିବା ଲାଗି । ବଣୁଆ ମାଗ୍ଗୋଲିୟା ଫୁଟେ; ଫୁଟେ, ଝଡ଼େ । ନାଚେ ବଗିଚାର ଫୁଲ, ଲାଲିତ ସେ । ଥରେ ଘାସଫୁଲ; କାଳେ କଟିଯିବ ଏଇ ଭୟରେ । କଟାକଟିର ଯନ୍ତ୍ରଣା ମଧ୍ୟରେ ହସଟିଏ ଫୁଟାଇଛି, ସଗ୍ରାମର ସ୍ଵେଦରେ । ଏ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅତିଶକ୍ତ, ତେଣୁ

ବର୍ଜନୀୟ । ଘାସଠାରୁ ପୁଷ୍ପ କେହି ଆଶା କରେ ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ଉପଭୋଗ କରନ୍ତି ତାର ସବୁଜ ଯୌବନ । ଟୋପି ଟୋପି କାକରରେ ଦେଖେ ତାର ଅଶ୍ରୁ । ଏ କାରୁଣ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ଅବସର କାହିଁ କାହାର ? ସମସ୍ତେ ଧାଇଁଛନ୍ତି ପାଗଳ ପରି । ଅର୍ଥ ବିନା ଜୀବନ ଅଚଳ ।

ରବିଟ୍ ଗୁଣ୍ଡୁଚିଅଇଁଠା ଆପଲ୍‌ରେ ଫୁଟକଲ୍ ଖେଳେ । ଭୋଜନ ଉପରେ ଭୋଜନ ମିଳିଲେ ଏ ଚୋରବଢ଼ରପଣ ବାହାରେ । ରବିଟ୍ ଫଛରେ ଗୋଡ଼ାଉଁ ଗୋଡ଼ାଉଁ ବସିଯାଏ କୁକୁର; ବନ ପଥରେ ମହାବଳଟାଏ ଲଙ୍ଗୁଡ଼ ପିଟି ବସିଗଲା ପରି । ଆଡ଼ଙ୍କରେ ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠେ । ବାଘ ହେଣ୍ଟାଲେ ନାହିଁ, କୁକୁର ଗଜେ, ଆଡ଼ଙ୍କକୁ ଘନତର କରିବା ଲାଗି । କିଛି ନ ଘଟିଲା ପରି ମୁଁ ଚାଲିଲେ, ମାତ୍ର ଅରଟିଏ ତା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଇ ।

ତା ଅର୍ଥ—ରାଜପଥରେ ତୋର ଯେତିକି ଅଧିକାର, ମୋର ସେତିକି । ଘର ଜଗିବା ତୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ରାଜପଥ ନୁହେଁ । ମୋ ସୀମା ଜଗି ମୁଁ ଚାଲିଛି, ତୋ ଗୁରୁଗୋସାଇଁଙ୍କ ହତା ମାଡ଼ିନାହିଁ, ବୁଝିଲୁ ? ମିଛକୁ ବକ୍‌ବକ୍ କରୁଛୁ କାହିଁକି ? ତୋ ଗୋସାଇଁଙ୍କର ଖାଏ, ନା ତୋର ଧାରେ ?

ଆରେ ହେ ଅଳପେକ୍ଷ, ଶୁଣ୍ଢ, କୁକୁର ଭୁକେ, କର୍ମୀ ତା କର୍ମ କରିଯାଏ ।

କଥାରେ ଅଛି—ଭୁକିଲା କୁକୁର କାମୁଡ଼େ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବେଳେବେଳେ କୁକୁର ଭୁକେ ଓ କାମୁଡ଼େ, ମେଘ ଗଜେ, ଆଉ ମୁଷଳ ଧାଗୁରେ ବସେ । ତେଣୁ ଗୁରୁ ଶଙ୍କା ।

ନିରାପଦ ସ୍ଥଳକୁ ଚାଲିଗଲା ପରେ ବୁଝିଲି—କୁକୁର ମୋ ଦେହକୁ କାମୁଡ଼ି ନାହିଁ, କାମୁଡ଼ିଛି ମୋର ମନକୁ । ତାର ଆଡ଼ଙ୍କ ମୋର ମର୍ମେ ମର୍ମେ । ନଇଲେ ଆଡ଼ଙ୍କଜନକ ପରିସର ଅତିକ୍ରମ କଲା ପରେ ଏତେ ଆନନ୍ଦ ଆସୁଛି କାହିଁକି ?

ଅହଂସା ଚଳନ୍ତା, ଖୁବ୍ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଓ ଗୁରୁତ୍ୱମୟ ମୋର ଥିଲେ, ହଂସାକୁ ତେଣୁ ହଂସ୍ର ବଳରେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ଲାଗି ମୋର ଚେଷ୍ଟା । ଏବେ ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡିଏ ଧରିଲେ ରାସ୍ତାକୁ ବାହାରେ, କୁକୁର ତା ମାନେ ରୁହେ । ନିରାପଦ ଦୂରତାରେ ରହି ଭୁକେ ସିନା, ହଠାତ୍ ପାଖକୁ ଚମକି ଆସେ ନାହିଁ ।

ଏକା-ଏକା ଏକୃଷିଆ

ଦୋଳର ଠାକୁରେ ଚନ୍ଦ୍ରଦଳରେ ବସି ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ ବୁଲି ଭୋଗ ଖାନ୍ତି । କାନ୍ଥଆଳୀ ନ ମିଳିଲେ ତାଙ୍କ ଗୁଚେରା ଭୋଗକ୍ଷିଆ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ସେମିତି ଆମ ଦଶା । କିଏ ବୋହୂନେଲେ ଯାଉ, ନଇଲେ ଟେଲିଭିଜନ ଦେଖୁ, ବସିବସି ବହୁ ପଢ଼ୁ । ଦୁଇଦିନ ଧରି ଉଦ, ଇରା କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ; ଲତା ରୋଷେଇଶାଳରେ । ମୁଁ କଣ ଏକୃଷିଆ ବସି ମାଲି ଜପିବି ? ବହୁ ମୋର ଜୀବନସଙ୍ଗୀ । ମୁଁ ‘On living alone’; ‘The last third life’ ନାମକ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ବହୁ ଲାଇବ୍ରେରୀରୁ ବାହୁନେଇ ପଢ଼ିଲି—ଦୁଇଟିଯାକ ବସୁଷୋପଯୋଗୀ—ପୃଥ୍ଵୀର ବୁଢ଼ାମାନେ କେମିତି କାଳ କଟାନ୍ତି ।

କେହି ଏକୃଷିଆବାଆରା କରେ ନାହିଁ । ଆପେ ଆପେ ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ମଣିଷ ଏକୃଷିଆ ହୋଇଯାଏ । ଆମେରିକା, ଇଉରୋପରେ, ଭାରତରେ ବି ଏ ସମସ୍ୟା ଉଠିଛି । ପୁଅ କନ୍ୟାମାନେ ପିତୃ ପରିବାରରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ—ଅନ୍ୟନ୍ତ ଗୁଳିରା ବା ବ୍ୟବସାୟ କରୁଛନ୍ତି । ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀଙ୍କ ହାନିଲଭ ବୁଝେ କିଏ ? ପାଖକୁ ଦେଖିଗଲେ ବି ସେମାନେ ସମ୍ଭାଳି ହୋଇ ରହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପରିବେଶ ଓ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ । ମୁହଁ ବୁଜି କେତେ କାଳ ରହିପାରିବେ ? ନୂଆ ବନ୍ଧୁତା ଅର୍ଜିବାର ବୟସ ଏ ନୁହେଁ । ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗପିବାକୁ କାହାକୁ ସୁଖ ଲାଗେ ? ବିନା ସ୍ଵାର୍ଥରେ କେତେ ଜଣ ଆସନ୍ତି ? ଭଲ ଖାଇଲେ ବା ଭଲ ଚିକିତ୍ସା ପାଇଲେ ଏ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ା ହେବା କଣ ଲଜର କଥା ? ବୟସକୁ ଲୁଚାଇବାରେ ଏତେ ଅପଚେଷ୍ଟା କାହିଁକି ?

ବୁଢ଼ାହେବା ଏକ ସ୍ଵାଭାବିକ କ୍ଷତି । କେତେ କାଳ ତାକୁ ଲୁଚାଯାଇ ପାରେ ? ଅଙ୍ଗ ଶୀତ, ଗତି ମନ୍ଦିର, ମତି ବିଚଳିତ, ସ୍ଵର କମ୍ପିତ; ଅବସ୍ଥାକୁ କେତେ କାଳ ରୋକାଯାଏ ?

ଆଲୋକ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି; ତଥାପି କଣ ଗପ କିଛି ଅନ୍ଧାର ଦୂର କରି ପାରିବ ନାହିଁ ? ଶେଷ ଜୀବନ ବିହୀନ କିଛି ସତ୍ତ୍ଵ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ହେବ ନାହିଁ ? ତା ନ ହେଲେ ମୃତ୍ୟୁ ଭୟ ମନରୁ କିପରି ଦୂର ହେବ ? ସାହସ ସହୃଦ କିପରି ବା ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇପାରିବ ।

ନିଜେ ଘର ତିଆରି କରିଛ, ସଂସାର ଗଢ଼ିବ, ବ୍ୟବସାୟ ଯୋଡ଼ିବ । ସବୁ କରି ଯଦି ତୁମେ କିଛି ନୁହ, ଗୋବରଗଣେଣ, ବସିବସି ଅନ୍ନ ଧ୍ୟୁସ କରୁଛ ବୋଲି ଉଦ୍‌ଭୟକାଶ କହେ, ସହସ୍ରେବ ନାହିଁ । କହିଲେ ବି ସେ ଘରେ ରହିହେବ ନାହିଁ । ମୁହଁ ବୁଜି ବୁଡ଼ା ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ୍ନାରେ ସତେ । ନିଜକୁ କୋରିକୋରି କଙ୍କାଳ କରେ ।

ଶାଶୁରକ ଦୁର୍ଭୋଗ, ମାନସିକ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ୍ନାର ବଡ଼ ଔଷଧ କଣ ? ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭାବ । ଭଗ୍ନରଙ୍ଗ ସହ ସତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ବିନୟ, ବୈରାଗ୍ୟ । ଧାରଣା, ସତ୍‌ଚିନ୍ତା, ସତ୍‌କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ବୟସ୍କ ନମସ୍ୟ ହୋଇଉଠେ ।

ପ୍ରକୃତି ଅନ୍ୟ ଏକ ଆନନ୍ଦର ଉତ୍ସ । ଉଷା, ସନ୍ଧ୍ୟା, ଚନ୍ଦ୍ରକା, ଧର୍ମିରରୁ, ସବୁଜରୁ ବୟସ୍କ ଅପୁର୍ବ ଆନନ୍ଦ ଓ ଶାନ୍ତି ଲଭ କରେ । ଏକୃଷ୍ଟିଆର ପ୍ରାଣସଙ୍ଗିନୀ ପ୍ରକୃତି । ପ୍ରକୃତି ନିଃସଙ୍ଗକୁ ସଙ୍ଗ ଦିଏ, ପ୍ରସନ୍ନ, ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ରଖେ ।

ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ସୁନ୍ଦରତମ ଶରତ୍ ଗୋଧୂଳି, ଗୁଣ୍ଡିଲେ ଏହା ସମସ୍ତ ସଂସାରକୁ ରଙ୍ଗିନ୍ ରଖିପାରେ ।

ମନକୁ ଅସ୍ଥିର, ଚଞ୍ଚଳ କରନାହିଁ, ତୃଷ୍ଣାରୁ ଦୂରରେ ରହ । ସ୍ଥିତଧୀ ହୁଅ, ମଇଳା ପାଣି ସ୍ଥିର ରହିଲେ ନିର୍ମଳ ହୁଏ । ସେହିପରି ଜଞ୍ଜାଳଗ୍ରସ୍ତ ମନ ।

ନୀରବ ରହ, ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର ବିବେକର ବାଣୀ ଶୁଣ, ନିଜ ଭିତରେ ହିଁ ଭଗବାନ୍ । ପରିଚ୍ଛନ୍ନ, ପ୍ରସନ୍ନ ଅନ୍ତରରେ ସେ ପରିଷ୍କୃଟ ହୁଅନ୍ତି ।

ବିଜ୍ଞତା ଅଭାବରୁ ଆମେ ହାତପାଆନ୍ତା ସ୍ପର୍ଶଲୋକକୁ ନରକକୂଣ୍ଡରେ ପରିଣତ କରୁ । ଯାହା ଆନନ୍ଦର ରଗ୍ନିରେ ଭସର, ତାକୁ କାଳିମାମୟ କରୁ । ସମୟର ଉପଯୁକ୍ତ ଉପଯୋଗ ନ କଲେ ସେ ପାହାଡ଼ ପରି ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ନଦି ହୁଏ, ମଣିଷକୁ ତଳକୁ ତଳକୁ ଚାପି ନିଃଶେଷ କରିଦିଏ ।

ମଣିଷ ବୁଲିଲେ ମରେ ?

କଥା ଅଛି—ବାଉଁଶ ଫୁଲିଲେ ମରେ

ମଣିଷ ବୁଲିଲେ ମରେ

ଦ୍ଵିତୀୟଟି ସତ୍ୟ XXXXXXXXXX ନୁହେଁ । ୮୭ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଯାଯାବର ଆମେରିକୀୟ ଡକ୍ଟର ଲିଣ୍ଡେଲ୍ ଭ୍ରମଣରେ ବାହାରିଛନ୍ତି । ଭ୍ରମଣ ତାଙ୍କୁ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ

ଦିଏ, ବନ୍ଧୁବାର ଦମ୍ ଦିଏ । ନିଜକୁ ଗର୍ବିତ ନର ସେ ସରଳ, ସତେଜ ଓ କର୍ମକ୍ଷମ ରହୁଛନ୍ତି । ସେ ମୋ ବାବୁଙ୍କ ଜୀବନର ଗୁରୁ । ଏତିକି ଇଫାକୁ ସେ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଉପଶୟନିନୀ, ମୋର ନୁହେଁ । କାରଣ ପସର ମେଲିବାକୁ ତାଙ୍କର ସମ୍ଭାର ନାହିଁ ।

ସେ ଆଫ୍ରିକାର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ, ଗୋଟା ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ, ଏସିଆ, ଇଉରୋପ, ଆମେରିକା, କାନେଡା, ମେସିକୋ ଦେଖିଛନ୍ତି; ନିଜ ୫୦ ବର୍ଷର ଉପଶୟନ ଡାଇରୀ ବି ଲେଖିଛନ୍ତି । ହେଲେ ଗୋଟିଏ ବି ଛପାଇବାକୁ ସାହସ କରିନାହାନ୍ତି । ସେ ସ୍ବାକୃତକ ଶ୍ରୀ ଉପାସକର କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତାକୁ କଳାତ୍ମକ ରୂପ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟିକ ଶକ୍ତିର ଶୋଚନୀୟ ଅଭାବ ।

ସ୍ବରାଜ ଉପଶୟନେ ଆସି ସେ କେବଳ କଦଳୀ ଖାଇ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ହୋଟେଲ ଖାଦ୍ୟ ଉପରେ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ବାସ ନାହିଁ । ଘରେ ତ୍ୟବହୃତ ଅଟା ସେ ନିଜେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି, ବାଡ଼ିରେ ସାବଜାସ୍ ପରିବା ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି ।

କାହାଣୀର ଅସରଳା ଭଣ୍ଡାର ସେ । ସେତେ କହୁଲେ ସରେନାହିଁ । ସ୍ବାକୃତକ ଦୃଶ୍ୟର ପେଣ୍ଟିଂ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଭବକୁ ସେ ଅକ୍ଷରରେ ରସାଳ ରୂପ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସେ ଉଦର ଧର୍ମବାସ, ନିଜ ଘରେ ଉଦକରାଜିତ ବିଭାବର କରେଇଛନ୍ତି । ସେ ଆମ ନିଜ ଲେନ । ଆମକୁ ଦେଖି ଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଗଭୀର ଶ୍ରଦ୍ଧା ।

କଥା କହିଲା ବେଳେ ସେ କେତେ ଶବ୍ଦ ଗିଳି ପକାନ୍ତି ନାହିଁ, ହାତ୍ତୀରେ ଉଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ତରତର କରି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କୋଉ ଶବ୍ଦଟି ଅବହେଳାର ବା ଅବଜ୍ଞାର ନୁହେଁ, ତାଙ୍କ କଥା ମୁଁ ସବୁ ରୁଚିପାରେ । ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ର, ଚଳଣି ମଧ୍ୟ ମୋ ପକ୍ଷେ ଏକ ସରଳ ରେଖା ପରି ସୁବୋଧ, ତାଙ୍କ ନୀତି, ଆଦର୍ଶ ଓ କର୍ମକୁ ମୁଁ ସମ୍ମାନ କରେ । ମୋ ଚିହ୍ନା ଆମେରିକୀୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ସବୁଠାରୁ ଭଲ ପାଏ ।

ଡକ୍ଟର ଲିଣ୍ଡେଲ୍ ଜଣେ ଜ୍ଞାନୀ, ତାଙ୍କ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ଗବେଷଣାର ଅନୁ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀର କୋଉ ବିଷୟରେ ସେ ଭାବି ନାହାନ୍ତି ? ଇତିହାସ, ଭୂଗୋଳ, ଭୂତତ୍ତ୍ବ, ସାମାଜିକତ୍ତ୍ବ, ନୃତତ୍ତ୍ବ, ଜାତିତତ୍ତ୍ବ, ଅବିଷ୍କାର, ଉଦ୍ଭାବନ—ଯେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଗବେଷଣା କରିଥିଲା ପରି ସେ କଥା କୁହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଶ୍ନ ନିରୁତ୍ତରଭାବେ ଫେରେ ନାହିଁ ।

କଳା ଲୋକଙ୍କୁ ନିଜ ପରିବାରର ଲୋକ ପରି ସେ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତି, ପାଠ ପଢ଼ାଇ ଉଚ୍ଚାଙ୍ଗ ମଣିଷ ଭାବେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗଢ଼ିବାରେ ତାଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।

ଦିନେ ତାଙ୍କ ଗୋରୁ ଗୋରୁ ଡାକଣ ଦେଖିଲି; ମନରେ କାରୁଣ୍ୟ, ଏତେ ଶ୍ରମରେ ଲିଖିତ ଏ ସବୁର ଦଣ୍ଡା କଣ ହେବ ? ପଚାରିଲି—ଆପଣଙ୍କ ବାରଗୁଲ ଜୀବନର ରାଣି ରାଣି କାହାଣୀ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଉନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?

ଡକ୍କର ପାଟି ଖୋଲିବା ଆଗରୁ ମିସେସ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—ଏ ତ ଆମ ଯିବା ଆସିବାର ବିବରଣୀ; ରସର ସ୍ତ୍ରୀବ ନ ଥିଲେ ପଢ଼ିବ କିଏ କାହିଁକି ?

“ଆପଣଙ୍କ ଡାକଣ ମହାଶ୍ଵରତ ପରି ବିରାଟ, କୋଉଠି କିପରି ସୁଖ-ପାଠ୍ୟ ଅଂଶ ଅବଶ୍ୟ ଥିବ । ବାହୁ ବାହୁ ଗୁପ୍ତିଲେ କିପରି ହୁଅନ୍ତା ?”

“ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ ପଡ଼ିବ; ତା ଅପେକ୍ଷା ମଜ୍ଜା ଗୁପ୍ତ କରିବା ଭଲ । ଆପଣ ସାହୁକ୍ୟ ଲେଖି କଣ ପାନ୍ତି ?”

“କିଛି ପଇସା ପାଏ । ଅବଶ୍ୟ ସେତିକି ସମୟରେ ଅନ୍ୟ କାମ କଲେ ବହୁତ ମିଳନ୍ତା ।

କିଛି ଯଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବି ମିଳେ । ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଲାଭ ଲେଖିଲା ବେଳର ଆନନ୍ଦ । ମନକୁ ଉତ୍ତୁରୁଛି ରଖିବାର ବଡ଼ ଭଟ୍ଟାମିନ ।”

“ଦେଖିବାରେ ମୋର ଯାହା କିଛି ଆନନ୍ଦ । ଲେଖି ବସିଲେ ସେ ଆନନ୍ଦ ନିୟତିରା ଶୁଷ୍କ ହୋଇଯାଏ ।”

“ଏବେ ବି ଆପଣ ଭ୍ରମଣ କଲେନା କରୁଛନ୍ତି ?”

“ଭ୍ରମଣ ମୋ ଜୀବନ । ଯେବେ ଭ୍ରମଣରେ ଯିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହେବ, ମୋର ଜୀବନଲାଳା ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲା, ବିଚାରବ ।”

“ଏଥର କୋଉଠିକି ଯିବା କଲେନା କରୁଛନ୍ତି ?”

“ସେ କଥା ଆଗରୁ ଭାବି ବସେ ନାହିଁ । ଦିନେ ହଠାତ୍ ଦୂରର ଡାକ ଆସେ—ଆଇସ୍‌ଲଣ୍ଡ, ସେଣ୍ଟ୍‌ହେଲେନା, ମାଡ୍ରାଗାସ୍କାର, ମଙ୍ଗୋଲିୟା ବା ଆଲେସ୍କା ହୋଇପାରେ ।”

“ଏ ବୟସରେ ଆପଣଙ୍କ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ କିପରି ଏତେ ଭଲ ଅଛି ?”

“ନିଜ ହାତରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୋଡ଼ିଏଟି ଭିଟାମିନ୍ ଦୈନିକ ଖାଏ । କୃତ୍ରିମ-କସରତ କରେ । ଯୋଉ ବହୁ ଡାକ୍ତର ନିଜେ ପଢ଼ି ନ ଥିବେ, ସେ ସବୁ ପଢ଼ି ଭିଟାମିନ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ । ସଦା ଅର୍ଥୋପାର୍ଜନରେ ବ୍ୟସ୍ତ, ବହୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ସମୟ ନାହିଁ ?”

“ମିସେସ୍ ଲିଣ୍ଡେଲ୍ଙ୍କ ବିଷୟରେ ତ କିଛି ଜାଣିଲି ନାହିଁ ?”

“ସେ ଭଲ ଘରଣୀ, ମୋ ମନ ଜାଣି ରୁଷ୍ ଖୁଆନ୍ତି, ଭିଟାମିନ୍ ପ୍ରତିଦିନେ, ଫୁଲ ଫଲ ଗଛ ଲାଳନାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।”

“ମୋର ଚିର ସହ-ଗୁରଣୀ; ପରସ୍ପର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଆମେ ଜୀବନ ବିତାଉଁ । ତାହା ହିଁ ଆମକୁ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ, ଶାନ୍ତି ଓ ତୃପ୍ତି ଦିଏ ।”

ତା ପରେ ମିସେସ୍ ଲିଣ୍ଡେଲ୍ କହିଲେ—ମୁଁ ଏମ୍. ଏ. ପାସ୍ କରୁଛି । ସ୍ବାମୀ ଗୁକିଶ କରୁଥିଲେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଗୁକିଶ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ କାଳରେ ଆମେରିକାରେ ଆଇନ୍ ହେଲା । ବହୁ ଚେଷ୍ଟାରେ ଦ୍ବିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ-କାଳରେ ଗୁକିଶ ମିଳିଲା । କିନ୍ତୁ କିଛି କାମ ନାହିଁ । କାମ ନ କରି ବେତନ ଭୋଗିବା ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧ ସେ ଗୁକିଶ ଗ୍ରହଣକଲେ ।

ତା ପରେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ହେଲି । ଘରେ, ବାହାରେ କଠୋର ଶ୍ରମ—ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ-ହାନି । ସେହି ଦିନୁ ଗୁକିଶ ଗ୍ରହଣ କେବଳ ଘରଣୀ ହୋଇଛି ।”

“ଘରକୁ ଶ୍ରୀ ଓ ଶାନ୍ତିର ମନ୍ଦିର କରି ଗଢ଼ିବାରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସମୟ ଯାଏ । ସେ ବହୁ ସନ୍ତାନବଢ଼ୀ । କିନ୍ତୁ କୁଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବାକୁ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ବଞ୍ଚିଲା ନାହିଁ ।

ତାଙ୍କ ମନରେ ଦୁଃଖ ବେଦନା ଥିବ, କିନ୍ତୁ କେବେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ନାହିଁ ।

ପଚ୍ଚରିଲି—‘ଆମେରିକାରେ ନାଶ, ପୁରୁଷ ସମାନ ଅଧିକାର ଭୋଗ କରନ୍ତି ?’

‘ହଁ ।’

‘ଆପଣ ଆମେରିକାର ସଭାପତି ଆସନ ମଣ୍ଡନ କରିପାରିବେ ?’

“ନନ୍ଦୁ ! ଆଇନ୍‌ଗତ ଅନ୍ତରାୟ ନାହିଁ । ଜଣେ ନାରୀ ସେ ପଦର ଭାବ ହେବ ନାହିଁ, ଦକ୍ଷତା ସହ ଶାସନ ଚଳାଇ ପାରିବ, ମୋର ବିଶ୍ୱାସ । କିନ୍ତୁ ସୁଯୋଗ ନ ପାଇଲେ କଣ କରାଯିବ ? ଇନ୍ଦ୍ରା ଗାନ୍ଧୀକୁ ତ ଭାରତ ସବୁ ସୁଯୋଗ ଦେଇଥିଲା । ତା ପରେ ତାଙ୍କ ଦକ୍ଷତାର ପରିଚୟ ମିଳିଲା । ମଣିଷର ସଂଧନା ବା କୃତ୍ତିତ୍ୱର ସୀମା କଣ ଦେଖି ହୁଏ ?”

ଲେଏସ୍ (ମିସେସ୍ ଲିଣ୍ଡେଲ୍‌ଙ୍କ ନାମ) ଲତାକୁ ଗୋଟିଏ ଡଲର୍‌ହାର ଉପହାର ଦେଲେ । ନିଜେ ବେକରେ ଗୀନା ସ୍ୱେନ୍‌ର ମାଲାଟିଏ ପିନ୍ଧିଥିଲେ ।

ଆଉ ଦିନେ ଡିନର୍ ଖାଇଲା ପରେ ଡକ୍ଟର ଲିଣ୍ଡେଲ୍‌ଙ୍କୁ ପଚାରିଲି— କାଥୋଲିକ୍‌ମାନେ ମାଲି ରଖନ୍ତି ? ମୋ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବା ଲାଗି ସେ ଡ୍ରୁ ଗୋଟିଏ କାଠ ବାକ୍ସ କାଢ଼ିଲେ । ତା ଭିତରେ ଅନେକ ମାଲି; କୌତୂହଳରେ ପଚାରିଲି— ଅପଣ ନିଜେ ମାଲି ରଖନ୍ତି ନା କ’ଣ ? ଲିଣ୍ଡେଲ୍ ଗୋଟାଏ ତୋଫାନ ହସ ହସ କହିଲେ—ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଧର୍ମରୁତ ମୋତେ ଜଣା ନାହିଁ । ମୁଁ ଚର୍ଚ୍ଚକୁ ଯାଏ କୃତ୍ତିତ୍ୱ । ମଣିଷପଣ ସେ ହାସଲ କରିପାରେ, ମୋ ମତରେ ସେ ଠିକ୍ ଧାର୍ମିକ ।

ହେଲେ ଏଇ ଧାର୍ମିକ ଜାତି ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ଲାଗି ମୋର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆଗ୍ରହ । ପୁଣ୍ୟ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଏମାନେ କେଉଁ ପାପ ନ କରନ୍ତି ?

ଧର୍ମ ଧର୍ମ ମଧ୍ୟରେ ବିଭେଦ କେଉଁଠି ? ବୁଝୁ, ବୁଝୁ ମୁଁ ଏ ମାଲା ଜପିବା ସାମ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କଲି । ସ୍ତ୍ରୀ କହୁଁ କହୁଁ ସେ ଗୋଟିଏ ମାଲା କାଢ଼ି ଦେଖାଇଲେ—ଏ କାଥୋଲିକ୍ ମାଲି ! ଚର୍ଚ୍ଚର ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ଦିରରେ ବସି ବିଷୟ ଓ ନନ୍-ମାନେ ଜପନ୍ତି । ହେଉ ଏକଟି ମୁସଲମାନ ମାଲି, ଇବନରୁ ସବୁସ୍ଥ, ପିର ବା ଫଜରମାନେ ଜପନ୍ତି—ସଖ୍ୟା ଅନେଶ୍ୱର । ଏକଟି ହିନ୍ଦୁ ମାଲି—ସଖ୍ୟାରେ ୧୦୮; ବାବାଜୀ ବା ମାତାଜୀମାନେ ଜପନ୍ତି ।

ଘଣ୍ଟାରେ ଲିଣ୍ଡେଲ୍‌ଙ୍କ ଭାଷା ସଉନ୍ । ଘଣ୍ଟା କଣ୍ଠା ଉପରେ ଭାରତୀୟ ଟଙ୍କା, ଅଧୁଳା, ସୁଉଳି, ଦଶ ପଇସା ଆଦି ଖଞ୍ଜି ଘଣ୍ଟାଟିଏ ଉଦକୁ ଉପହାର ଦେଇଛନ୍ତି । ନିଜେ ବି ଡଲର୍, ଡାୟାମଣ୍ଡ, କ୍ୱାର୍ଟର୍ ଖଞ୍ଜି ଘଣ୍ଟାଟିଏ ଝୁଲାଇଛନ୍ତି । ନିଜ ପତ୍ନୀ ଘରେ ଝୁଲାଇଛନ୍ତି ବିବିଧ ଆକାର, ପ୍ରକାରର ବହୁ ଦେଶୀ, ବିଦେଶୀ ଘଣ୍ଟା । ମତେ ଦଡ଼ି ଥିଲେ ବି ଆଲାପ ଆଲୋଚନା ବେଳେ ସେ କେବେ ଦଡ଼ିକି ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ଏତେ ଘଣ୍ଟା ପୋଷିଥିଲେ ବି କେହି ତାଙ୍କର

ପୋଷା ମାନ ନାହିଁ । ସେ କେବେ ଘଣ୍ଟା ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ । ଲେଏସ୍ ତାଙ୍କ ଘଣ୍ଟା । ସେ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲେ ଲିଣ୍ଡେଲ୍ ବୁଝନ୍ତି—ଲିସ୍ ବା ଡନର ବେଳ ହେଲା, କିମ୍ବା ଟି ପାର୍ଟିକୁ ଯିବା କିମ୍ବା କାହାକୁ ଯାଣାଉ ଦେବା ବା କରିବାର ବେଳ ହେଲା । ସେ ଏଇ ବିଶ୍ୱସ୍ତତମ ସତର୍କ ଘଣ୍ଟିକି କେବେ ଉପେକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଆମେରିକାର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗୌରବଗାନରେ ମୁଖର, ରସିୟାର କୃତିତ୍ୱକୁ ସେ କାହିଁକି ନ୍ୟୁନତର ମନେ କଲେ ଚେଜାରୀ ? ମୋତେ ପଚାରିଲେ—
ଇଗଲ ତ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ପାଦ ପକାଇଲା, ଶ୍ୱେତ ଭଲ୍ଲୁକର ଖବର କ'ଣ ?

“ଶ୍ୱେତ ଭଲ୍ଲୁକ କଣ ପାଖରେ ଅଛି ସେ ଜବାବ ଦେବ ? ମୁଁ ତା ପକ୍ଷରୁ ଦେଉଛି—ଭଲ୍ଲୁକ ପାଦ ଦେବା ମାତ୍ରେ ଇଗଲ ଭୟରେ ଉଡ଼ି ପଳାଇବ ! ଏ ମେଣ୍ଟା ଛୁଆ କି ରବିଟ୍, ନୁହେଁ କି ମୂଷା ନୁହେଁ, ଖୁମ୍ବି ଦେବ ବା ଝାମ୍ବି ନେବ ! ସେ ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସିଲ୍ ମାଛ ଖାଇ ଯୋଉ ଶକ୍ତି କମେଇଛି, ତା ଇଗଲର ଅଛି କି ?”

“ବଳ ଅଛି ତ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଓହ୍ଲାଇ ନାହିଁ କାହିଁକି ?”

ଶୁଖିଲା ଚନ୍ଦ୍ର ପାହାଡ଼ଭର ପାଣ୍ଡୁର ମରୁଭୂମିଟାଏ ମାତ୍ର । ଭଲ୍ଲୁକ ଏ ଦିଗରେ ଆଗେଇବାକୁ ବୃଥା ଅର୍ଥବ୍ୟୟ ବା ସମୟବିନଷ୍ଟି ମନେ କରେ ।

ଏ ଦିଗରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ବୃଥା, ବରଂ ସମ୍ପ୍ରଯୋଗିତାରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାବଳୀ ବିଜୟ ମଣିଷଜାତିର ଏକ ବିପୁଳ କୃତିତ୍ୱ ରୂପେ ଗଣ୍ୟ ହୁଅନ୍ତା ।”

ଏହିକି ବେଳେ ଉଦ୍ କହୁଲୁ—ଭାଜନା ଦଶଟା ବେଳେ ଶୁଅନ୍ତି... । ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଲୋଚନାରେ ଅତ୍ୟୁଷ୍ଟି, ବିଦ୍ରବ୍ତ ଜନୋଚିତ; ଲିଣ୍ଡେଲ୍, ଲମ୍ବାଇ ଦେଲେ ମୋ ବେକରେ ଏକ ଇଗଲ୍ ଗୁପ୍ତମୟ ଡଲର ମାଳା ।

ବିଦାୟ ଘେନି ପଦାକୁ ଆସିଲି । ଟପ୍ ଟପ୍ ବର୍ଷା, ଅନ୍ତରରେ ଜାଗି ଉଠିଲା ପଲ୍ଲୀ ଗାଆଁର ବର୍ଷାସ୍ୱର, ଯେତେ ସୁଖର, ତତୋଧିକ ଦୁଃଖର ।

ଗୁରୁ

ଏ ଦେହୁ ଅଲେ ସର୍ବ ପାଇ

ମରଥଲେ ବର୍ଷି କଥା ହୁଅନ୍ତାଣି । ହୁଏତ କେହୁ ଜୟନ୍ତୀ ବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପାଳି-
ଥାନ୍ତା । କେତେ ଜଣ ଅନ୍ତରଙ୍ଗଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟମାନେ ପାସୋର ପକାନ୍ତେଣି ।
ଦଇବେ—ବହୁଟାଏ ହାତରେ ପଡ଼ିଲେ ଏ ଲେଖକର ଗୁରୁଟା ହୁଏତ ମନରେ
ରୁଲିଯାନ୍ତା—କହନ୍ତେ—ବହୁତ କଥା ଅକୁହା ରହିଗଲା, ଏ ଲେଖକଟା କ୍ଷୁଦ୍ର
ନିଜ କଥା ଶୁଭୁଥିଲା । ଗାଆଁ ଲୋକ ଭିଡ଼ ଜମେଇଥିଲେ ତାର ମନରେ । କି
କଥା ? ଗାଉଁଲୁ କଥା । କି ଗୀତ ? ଲୋକଗୀତ । ଏଇ ତାର ମୂଳ ପ୍ରଶ୍ନ, ଶେଷ
ଉତ୍ତର ।

ଅତଡ଼ାରେ ପାଦ ଖସୁ ଖସୁ ଅଟକିଗଲା, ଯେ ଅଟକାଇଲା, ସେ ଜାଣେ—
କୋଉ ସ୍ତ୍ରୀରହସ୍ୟ ମୋ କଲମବାଟେ ପ୍ରକାଶ କରିବ । ମୋ ହସାବ ତା ପାଖେ;
ମୋ ଜୀବନନିତି ବା ତା ପାଖେ ।

କାହା ସେବାପୂଜାରେ ଯଦି ନ ଲାଗିଲା, ରୋଗିଣୀ ଦେହଟା ବହୁ କି
ଲଭ ? ଦେହ ପରଖିବା ବିଦେଶଯାତ୍ରାର ଥିଲା ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—ଆକ୍ରମିକା ସଙ୍ଗେ
ମହାଦେବ ଦେଖା ପରି ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଦର୍ଶନ ବା ଜନ ଚରଣ ଅସ୍ଥୟନ ।
କେଉଁଟି ମୁଖ୍ୟ, କେଉଁଟି ଗୌଣ, ଜାଣେ ନାହିଁ । ଉଭୟ ମୋର କାମ୍ୟ ।

ସ୍ଥିରଜଳ ହ୍ରଦ ପରି ସୀମା ଚଉହଦରେ ଅଟକିଯିବାର ବୟସ । ଯେ
ଜୀବନସାରା ବୋହୁ ଚାଲୁଛି, ସେ ଅଟକି ରହୁ ପାରିବ ? ନଦୀର ବୟସ କଣ
ଗଣାଯାଏ ? ବୋହୁବା ଯାର ପ୍ରକୃତି, ସେ ବୋହୁବ ଇ ବୋହୁବ ।

ଆମେରିକାବାସୀ ଲିବିଘାର ଡାକ୍ତର ଗ୍ରୀକୁଲର୍ ସର୍ଜନ୍ ଆଲଗୁଆ,
ପରିସ୍ରାବିଦ୍ୟାବିଶାରଦ ଭାରତୀୟ ମୋହନ ଗୁରୁ ସାହାସୀ, ଏକ୍ସପରେ ବିଶେଷଜ୍ଞ
ଆମେରିକୀୟ ଡାକ୍ତରଣୀ ଗିହ୍ଲାଲ୍ ମୋ ଦେହ ପରୀକ୍ଷା କଲେ । ଡାକ୍ତର ରାଫା ମୋ
ବେକ ଦି ପାଖରେ, କୋଲଗାତରେ, ପାଦ ଗଣ୍ଠିମାନଙ୍କରେ ଯନ୍ତ୍ର ଲଗାଇଲେ ।
ଦେହର ରକ୍ତସ୍ରୋତର ଶବ୍ଦ ପ୍ରଥମ ଥର ଲାଗି ଶୁଣିଲି—ଓ ହା, ଓ ହା, ଓ ଓ ।
ତା ପରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଯନ୍ତ୍ରରେ ପରଖିଲା ପରେ ମୋ ରକ୍ତସ୍ରୋତର ସ୍ବରୂପ ମୋତେ
ଟେଲିଭିଜନ୍ରେ ଦେଖାଇଲେ ଓ ତାର ଅପ୍ସର୍ ସ୍ବର ଝଙ୍କାର ଶୁଣାଇ କହିଲେ—

ବୟସ ଏକସ୍ତରକ ଧାପ ଦେଲେ ବି ରକ୍ତଧାରା ୩୫ ବର୍ଷୀୟ ଯୁବକର ଗଳ୍ପସ୍ତୋତ ପରି ଚାଲିଛି । ଦେହର ଝରଣାମାନଙ୍କ ଗତି ଅବାରିତ; କେଉଁଠି କିଛି ଅନ୍ତରାୟ ନାହିଁ । ଶିରପ୍ରଣିର ନିର୍ମଳ ।

ଡାକ୍ତର ଗିନ୍ତାଲ୍ ସୁନ୍ଦର ଯୁବକ; ସେ ହସି ହସି କହିଲେ—ମୋ ଯନ୍ତରେ ମୁଣ୍ଡ ପୁରାଇଲେ ମହାବଳ ବାଦର ପାଟିରେ ମୁଣ୍ଡ ପୁରାଇଲ ପରି ଲାଗିବ । ବାଦର ହେଣ୍ଡାଲ ପରି ଯନ୍ତର ଶବ୍ଦ ବି ଶୁଣାଯିବ । ଉପର ଆଉ ତଳର ଦନ୍ତର ଶ୍ୱାସର ପାଟି ଚିପି ଧରିବ, କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ଚାପିଦେବ ନାହିଁ । ମୋଟେ କାଟିବ ନାହିଁ । ଅଧ ଘଣ୍ଟାକେ କାମ ସରିଯିବ ।

ପରଖିଲା ପରେ ଗିନ୍ତାଲ୍ ମୋତେ ମୁଣ୍ଡର ଫଟୋ ଦେଖାଇଲେ । ରକ୍ତସ୍ତୋତରେ କିଛି ବଳୁଦ ନାହିଁ । ଶିରପ୍ରଣିର ପଥ ସଫା ଅଛି । ରକ୍ତ କେଉଁଠି ଜମାଟ ବାନ୍ଧୁନାହିଁ ବା ଅଟକି ନାହିଁ ।

ଯନ୍ତ ବ୍ୟବହାର ଲାଗି ତଳେ ଡଲର୍, ପକ୍ଷୀ ଫି ଶହେ ଡଲର୍—ଏଇ ସ୍ଥାନରେ ମୋତେ ୧୨୦୦ ଡଲର୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ଉଦ, ଇସ ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ ରୋଗୀଙ୍କୁ ମାଗଣା ଦେଖିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ସେହିପରି ମୋତେ ଓ ଲତାକୁ ବିନା ଫିରେ ଦେଖିଲେ, ସାରା ପୃଥିବୀରେ ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ସୌଜନ୍ୟ-ମୂଳକ କାରବାର ଚଳେ ।

ଏଠା ଚିକିତ୍ସା ଏକାନ୍ତ ବ୍ୟୟବହୁଳ । କେତେ ଲୋକଙ୍କର ଶକ୍ତି ଅଛି, ଏଠାକୁ ଆସି ଦୁଃସାଧ୍ୟ ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା କରାଇଲେ ପାରିବେ ?

କି ଘର ! କେତେ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଡାକ୍ତର ! କି ଅପୂର୍ବ ଯନ୍ତ୍ରପାତି !

ଇସ—ଘନଶ୍ୟାମଆରୋଗ୍ୟନିକେତନରେ ଏପରି ବ୍ୟୟା ହୋଇ ପାରିବ ?

ମୁଁ କହିଲି—ଯୁଗ ଲେଉଟିଲେ । କଟକ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ତ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟତ୍ର ହେବା ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି କାହିଁକି ? ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ, ସାଆନ୍ତିକ ରୋଗୀ ଇଉରୋପ ବା ଆମେରିକାର ଶରଣାପନ୍ନ ହେବା ଗୌରବର କଥା ନୁହେଁ ।

ଗୋଟିଏ ଘରୋଇ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ତ ଏତେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ବ୍ୟୟା, ଅନ୍ୟତ୍ର କଣ ନ ହୋଇଥିବ !

ଏ କାହାର ଘର ?

ଉଦ—ଜଣେ ପାକସ୍ଥାନ ଡାକ୍ତରର, କୋଟିଏ ଡଲରରୁ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଘର କରିଛୁ । ଡାକ୍ତରମାନେ ଭଡ଼ା ନେଇ ଘରୋଇ ଚିକିତ୍ସା କରନ୍ତି, ଏ ଘରର ମାସିକ ଭଡ଼ା ୩୦ ହଜାର ଡଲର ।

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି ଆମେରିକା ଅଣାଇଥିଲି, ଜଣେ ପାକସ୍ଥାନ ଡାକ୍ତରଣୀ ଯୁବତୀର ପ୍ରବେଶନାରେ ପଡ଼ି । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାତ୍ରିକ ପ୍ରେମ ଥିଲା, ଯାହା ବାସ୍ତବ ଦେଖାଉଥିବାରେ, ଆଲାପ ଆଲୋଚନାରେ ପାଣି ଫାଟିଗଲା ।

ସେ ଡାକ୍ତର ଜଣେ ସ୍ଥାନୀୟ ଯୁବତୀଙ୍କ ବିଷୟ ହେଲେ । ସେ ଡାକ୍ତରଣୀ ଲଜ୍ଜା ଓ ସଙ୍କୋଚରେ ଆମେରିକା ଗୁଡ଼ି ପାକସ୍ଥାନ ପଲାଇଗଲା, ଭାରତ ପାକସ୍ଥାନ ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଏ କୃତବ୍ଧ ଡାକ୍ତର ମୋ ସଙ୍ଗେ ଆଉ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲାନାହିଁ । ଦୁହେଁ - ଯାକ ସ୍ଥାୟୀ ଆମେରିକା ବାସିନ୍ଦା ହେଲେ ବି ।

ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା ସମୟରେ ମୁଁ କେତୋଟି ଯାହା ଓ ଟେଲିଭିଜନରେ ଓଲମ୍ପିକ୍ ଖେଳ ଦେଖିଥିଲି । ସେଥିରୁ ଏହିପରି ।

ଓକଲ୍‌ହୋମା

ଘରେ ଟେଲିଭିଜନ୍, ବାହାରେ ସିନେମା । ତା ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଯାହା । ତାର ସବୁ ହସ୍ତକ୍ଷେପନାହିଁ ? ଯାହାରୁ ଯୋଡ଼ି ସ୍ବାଦ ମିଳେ, ତାହା କଣ ଥିଏଟର୍ ବା ସିନେମା ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରୁନାହିଁ ? ଆଧୁନିକ ଲୋକଙ୍କ ଉପଭୋଗ ଲାଗି ଏଥିରେ ଏବେ ବି ଉପାଦାନ ପୁର ରହିଛି ?

ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍ ମୁନିସିପାଲିଟି ଫରେଷ୍ଟ ପାର୍କରେ ଘୂର୍ତ୍ତେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚଟିଏ ନିର୍ମାଣ କରିଦେଇଛି । ଦର୍ଶକଙ୍କ ଲାଗି ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ ଏଗାର ହଜାର ପାଞ୍ଚଶ ପିଟ୍ । ଗତ ପରୁଷ ବର୍ଷ ଧରି ‘ମୁନି’ ନାମକ ଅପେରା ଅନୁଷ୍ଠାନ ଚାଲିଛି ଏଇଠି । ମନ ହଜ ହଜ । ଯାହା ଦେଖିଗଲି ।

ଖରାଦିନ । ଖୋଲମେଲରେ ଯାଡ଼ି ଯାଡ଼ି ଚୌକି ପଡ଼ିଛି । ଦର୍ଶକ ଭିଡ଼ । ଆଗରୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ କଲେ ଟିକେଟ୍ ମିଳେନାହିଁ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଋତୁରେ ଥିଏଟର୍ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚମାନଙ୍କରେ ଯାହା ଅଭିନତ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ସିଟ୍ ସଂଖ୍ୟା ଅଦ୍ଭୁତ ସୀମିତ । ଜନମନୋରଞ୍ଜନ ଲାଗି ଭାରତର କେଉଁ କର୍ମପୋରେସନ୍ ବା

ମୁନିଷ୍ଠାଲିଟି ଯାହା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିବା କଥା ଶୁଣିନାହିଁ । ସହରରେ ଯାହା ହେଲେ ଭିତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖିବା ପୁରାଣ ହୁଏନାହିଁ ।

ଓକଲ୍‌ହୋମା ନାୟିକା । ଏହି ପୁରାଣ ନାୟିକା ଲାଗି ଦୁଇ ଜଣ ତରୁଣ ପ୍ରତିଯୋଗୀ । ପ୍ରଥମ ନାୟିକ ଜଣେ ଗୋବାଳକ । ନିଜର ସଂସ୍ୱ ବିଦ୍ୟା କରି ମାତ୍ର ୫୦ ଡଲର୍ ବିବାହ ଉତ୍ସବ ଲାଗି ସଂଗ୍ରହ କରିଛୁ । ଦ୍ୱିତୀୟ ନାୟିକ ଖଲ ପ୍ରକୃତର; କୁସିତ ତାର ଶ୍ରୀ, କୁସିତତର ପ୍ରକୃତ । ଧନୀ, ମଦ୍ୟପ, କୁତନ୍ଧୀ । ଦରିଦ୍ର, ଦୁର୍ବଳ ପ୍ରତିଯୋଗୀକୁ ନାନା ଭାବେ ବିପନ୍ନ କରିବା ଚେଷ୍ଟା କରିଛୁ, ତାକୁ ନିଧନ କରିବାକୁ ଯାଇ ଶେଷରେ ନିଜେ ନିହତ ହୋଇଛୁ ।

୫୦ ବର୍ଷ ତଳେ ଲିଖିତ ଓକଲ୍‌ହୋମା ବୈଷ୍ଣବ ପାଣିଙ୍କ ଗୀତାଭିନୟ ପରି ଏବେ ବି ଲୋକପ୍ରିୟ । ଏହାର ଗ୍ରାମ୍ୟ ହାସ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗ ଏକାନ୍ତ ଉପଭୋଗ୍ୟ । ଲୋକେ ହସର ତୋଟାନ ଉଠାଉଥିବାବେଳେ ମୁଁ କିନ୍ତୁ ମାରବରେ ବସିରହେ ।

ଏଠା ସାମାଜିକ ଗତିଶୀଳ ଭିନ୍ନ । ତାକୁ ଭିତ୍ତିକର ହାସ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗ ଗଢ଼ା । ଗ୍ରାମ୍ୟ ଯାହାରେ ସେ ସବୁର ମୂଳ ସୂତ୍ର ନିହତ, ଯାହାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ବୁଝିଲେ ବି ହାସ୍ୟରସ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗ ବୁଝିପାରୁ ନ ଥାଏ । ତଥାପି ଗ୍ରାମ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ମୋତେ ଟାଣିନିଏ ‘ସୁଗାର୍ ବେବ’ ନାମକ ଅନ୍ୟ ଏକ ଯାହା ଦେଖିବାକୁ, ଦ୍ୱିତୀୟଟି ଗୀତିନାଟ୍ୟ—ଆମ୍ବଲରୁ ଗୀତ ଓ ନୃତ୍ୟ ଭାଷା, ଗଭୀର ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ମୁଁ ଏହାର ସ୍ୱରାଜ୍ୟର ଉପଭୋଗ କରୁଥାଏ, ଅର୍ଥ ନ ବୁଝିଲେ ବି ।

ଓଲିଫିଲ୍ ଖେଳ

ଏ ଯୁଗରେ ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ବିନୋଦନ—ଖେଳ, ସିନେମା । ସିନେମା-ନକ୍ସତ୍ର ଓ ଖେଳାଳୀଙ୍କ ନାମ-ଲୋକଙ୍କ ମୁହେଁ ମୁହେଁ । ଭଉଁସ ମଧ୍ୟରେ ଖେଳର ନିଶା ପ୍ରବଳତର । ଖେଳ ଦେଖିବା ଲାଗି ଲୋକେ ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରି ବିଦେଶ-ଯାହା କରୁଛନ୍ତି । ମୋ ଜେଟ୍‌ରେ କେତେ ଓଲିଫିଲ୍ ଖେଳଦେଖାଳୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ଜଣେ ଅଧମ; ଖେଳେ ନାହିଁ, କି ଖେଳ ଦେଖେ ନାହିଁ । ଖେଳପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ଟିକେଟଟିଏ ଯୋଗାଡ଼ କରିପାରିଥାନ୍ତି ।

ଓଲିଫିଲ୍ ଖେଳ ଗୋଟିଏ ବିଶୁଦ୍ଧ ମେଳ । ଖେଳରୁ ନ ହେଲେ ମେଳରୁ ମୁଁ କିଛି କବିତାର ଉପାଦାନ ଆହରଣ କରିପାରିଥାନ୍ତି ।

ପ୍ରବଳ ଜନ ଓ ଯାନ ଗହଳ, ଡ୍ରୋଟେଲ୍ ମୋଟେଲ୍ରେ ଭୟଙ୍କର ଭଡ଼ । ଏ ଭଳି ଏକ ଡ୍ରାମ୍ ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେବା ଲାଗି ଶେଷର ବା ମନର ବଳ ମୋର ନ ଥିଲା । ତଥାପି ଭାବୁଥିଲି—ଏତେ ଲୋକ ଖେଳ ଲାଗି ପାଗଳ; ସ୍ବଦେଶର ପ୍ରତି-ଯୋଗୀର ବିଜୟରେ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚୁଛନ୍ତି ବା ପରାଜୟରେ ମନ ମାରି ବସୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଗୋଟାଏ କେମିତି ? ମୋର ସପକ୍ଷ ବା ବିପକ୍ଷ ଖେଳାଳୀ କେହି ନାହାନ୍ତି । କାହାର ବିଜୟରେ ସୁଖୀ ବା ପରାଜୟରେ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ତଥାପି ମନକଷ୍ଟ କାହିଁକି ? ଜେଜାଣି କାହିଁକି ?

ମୁଁ ପହଞ୍ଚିଲି । ଏଣେ ଆମେରିକାର ଦ୍ଵିତୀୟ ବୃହତ୍ତମ ନଗର ଲସ୍ ଆଞ୍ଜେଲସ୍ରେ ଓଲିମ୍ପିକ୍ ଟ୍ରମ୍ପେଟ୍ ବାଜି ଉଠିଲା; ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଓଲିମ୍ପିକ୍ ପତାକା ଉତ୍ତୋଳିତ ହେଲା । ଶାନ୍ତିକପୋତଦଳକୁ ଆକାଶକୁ ଉଡ଼େଇ ଦିଆହେଲା । ବିଶ୍ଵମୈତ୍ରୀ, ବିଶ୍ଵ-ନୀଡ଼ାର ପ୍ରତୀକ ଓଲିମ୍ପିକ୍ ଜ୍ୟୋତିକୁ ଗର୍ଜିତ କମାଣ ସାଲ୍ୟୁଟ୍ ଜଣାଇଲା । ପବିତ୍ର ବହ୍ମିଶିଖା ଜଳି ଉଠିଲା । ତାପରେ ଆଶୀର୍ବାଣୀ ଓ ଓଲିମ୍ପିକ୍ ସଙ୍ଗୀତ ଝଙ୍କୁତ ହେଲା । ପ୍ରତି ଖେଳାଳୀ ଶପଥ ନେଲା—

“ପ୍ରକୃତ ଖେଳାଳୀର ଉଦାର ମନୋଭାବ ଅନ୍ତରାତ୍ମାରେ ବହନ କରି ମୁଁ ଶପଥ କରୁଛି—ଓଲିମ୍ପିକ୍ ସମସ୍ତ ନିୟମ ମାନି ଚଳିବି । ସବୁମନ୍ତେ ମୋ ଦଳର, ଦେଶର ଓ ଏ ମହାନ ଖେଳର ଗୁରୁତ୍ଵ, ଗୌରବ ରକ୍ଷା କରିବି ।”

ଚକେଇଟା ଦେଶର ସଭାପତି, ରାଜା ବା ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଏ ନୀଡ଼ା ଉଦ୍-ଘାଟନର ଗୌରବମୟ ଆସନ ଲଭ କରନ୍ତି । ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଓଲିମ୍ପିକ୍ ସଭାପତି ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଜଣାଇଲା ପରେ ଖେଳାଳୀମାନେ ନିଜ ନିଜ ଦେଶର ପତାକା ଟେକି ପଟୁଆରରେ ଚାଲିଲେ । ଅନ୍ତର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ଖେଳାଳୀମାନେ ତା ପଛକୁ ତା ପଛ ସଜ୍ଜିତ ଥିଲେ ଓ ଗ୍ରୀସ୍-ଦେଶୀ ପଟୁଆର ଚଳାଇବାର ଗୌରବ ଲଭ କରି ଥିଲା । ପଟୁଆରର ସ୍ବବା ପଛରେ ଚକେଇଟା ଦେଶର ଖେଳାଳୀ ଥିଲେ । ଖେଳାଳୀମାନେ ପଟୁଆରରେ ଓଲିମ୍ପିକ୍ ଲାଗି ସ୍ବତନ୍ତ୍ରଭାବେ ନିର୍ମିତ ଏକ ଷ୍ଟାଡ଼ିୟମ୍ରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଆମେରିକା ସଭାପତି ରୋନାଲ୍ ରିଆଗାନ, ଆନୁଷ୍ଠାନିକଭାବେ ଓଲିମ୍ପିକ୍ ଉଦ୍-ଘାଟନ କଲେ ।

ଏହି ନୀଡ଼ାର ଅତୀତ ସହୃଦ ପ୍ରାଣର ଯୋଗ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୭୭୭ରେ ଗ୍ରୀସ୍ ଦେଶରେ ଏହାର ଅୟମାରମ୍ଭ । ସେ କାଳର ନୟମାନୁଯାୟୀ ଏ ନୀଡ଼ା ପ୍ରତି ଚାରି ବର୍ଷରେ ଥରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଓଲିମ୍ପିକ୍ ଜ୍ୟୋତି ଗ୍ରୀସ୍ ଦେଶର

ଓଲିମ୍ପିଆରୁ ଯାହା ଅନୁକୂଳ କରି ଖେଳ ହେଉଥିବା ଦେଶକୁ ଯାଏ, ଖେଳ ହେଉଥିବା ଯାକେ ଏହି ସର୍ବ ସମ୍ମାନିତ ଶିଖାକୁ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ରଖାଯାଏ, ଶେଷ ଖେଳ ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲି ହେବା ପରେ ନିବୀଷିତ କରାଯାଏ ।

ଗ୍ରୀସ୍‌ଦେଶର ଓଲିମ୍ପିକ୍‌ରେ ରାଜାପ୍ରଜା, ଧନୀବରଦ୍ର, କଳାଗୋରା, ଧର୍ମୀ ବିଧର୍ମୀ ଭେଦ ନ ଥିଲା; ଏବେ ନାହିଁ । ଏହି ଖେଳରେ ଶିଳ୍ପୀ ମହାବୀରର ଗୌରବ ଲଭ କରୁଥିଲା ଓ ତାଙ୍କୁ ଘେନି କାବ୍ୟନାଟକାଦି ରଚିତ ହେଉଥିଲା ।

ଓଲିମ୍ପିକ୍‌ ଏକ ବିଶ୍ୱକ୍ରୀଡ଼ା ଅନୁଷ୍ଠାନ । ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଦେଶର ନାମ-ଜାତୀ ଖେଳାଳୀ ଏଥିରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଖେଳ ଶେଷରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖେଳ ଲାଗି କୌଣସି ଦେଶ ପକ୍ଷରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ । ତାପରେ ରାଜା ବା ସଭାପତି ଶେଷ ଭାଷଣ ଦିଅନ୍ତି—ମାନବ ଜାତିର କଳାଶ ଲାଗି ଏ ଖେଳ ଚିରଦିନ ଚାଲୁରହିବ, ବିଶ୍ୱଭ୍ରାତୃତ୍ୱ ଓ ଶାନ୍ତି ସଂସାରରେ ବିରାଜମାନ କରୁ । ସବା ଶେଷରେ ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି ତୋପ ଘୋର ଗର୍ଜନରେ ଓଲିମ୍ପିକ୍ ଜ୍ୟୋତିକୁ ସାଲ୍ୟୁଟ୍ ଜଣାଇଥିଲା ।

ମୁଁ ଖେଳ ସୀମା ମାଡ଼ିଲି ନାହିଁ, ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍‌ରେ ବସି ଟେଲିଭିଜନରେ ଦେଖିଥିଲି । ଜୁଲାଇ ୨୯ ତାରିଖରେ ଏହାର ଆରମ୍ଭ, ଅଗଷ୍ଟ ୧୨ ତାରିଖରେ ଶେଷ ହୋଇଥିଲା ।

ଖେଳରେ ରାଜନୀତିର ଧସେଇ ପଶିବା ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ କ୍ରୀଡ଼ାବିତ୍‌ମାନେ ଧକ୍ ଧକ୍ କରୁଥିଲେ, ନାନା ସଶସ୍ତ୍ର ସୃଷ୍ଟି ଫଳରେ ରୁଷିୟା ଓ ତାର ସହଚର ସତରଟି ଦେଶ ଏହି କ୍ରୀଡ଼ା ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ବନ୍ଦୁକଟ୍ କରୁଥିଲେ ।

ସର୍ବଶେଷରେ ରୁଷିୟା ଆମେରିକାର ପ୍ରତିଯୋଗୀ । ପ୍ରଧାନ ପ୍ରତିଯୋଗୀ ଯେ ଗ ନ ଦେବା ଫଳରେ ଖେଳର ଗୁରୁତ୍ୱ ବହୁଳାଂଶେ ଉଷା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ଆମେରିକାର ଏକପାଖିଆ ବିଜୟ ଗୌରବ ବି ମଳିନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସୁଇଜରଲ୍ୟାଣ୍ଡ, ଗ୍ରୀସ୍ ପ୍ରଭୃତି ନିରପେକ୍ଷ ଦେଶରେ ନ ହୋଇ ଏକ ଶକ୍ତିଗୋଷ୍ଠୀର ନେତାଙ୍କ ଦେଶରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବାରୁ ବିଶ୍ୱବ୍ଦରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଘୋଳି ସମାଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା ।

ଏହି ଓଲିମ୍ପିକ୍‌ରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବା ଖେଳାଳୀଙ୍କ ମୋଟ ସଂଖ୍ୟା ୭୮୦୦; ପୃଥିବୀର ୧୪୦ଟି ଦେଶରୁ ସେମାନେ ଆସିଥିଲେ । ମୋଟ ମେଡାଲିରୁ ଆମେରିକା ୮୩ଟି ସୁନା, ୩୧ଟି ରୂପା, ୭୦ଟି ବ୍ରଞ୍ଜ୍, ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାରୀ ପଶ୍ଚିମ ଜର୍ମାନୀ ୧୭ଟି ସୁନା, ୧୯ଟି ରୂପା, ୨୩ଟି ବ୍ରଞ୍ଜ୍, ତୃତୀୟସ୍ଥାନ ଅଧିକାରୀ

ରୁମାନିଆ ୨୦ଟି ସୁନା, ୧୭ଟି ରୂପା ଓ ୧୭ଟି ବ୍ରଷ୍ଟ ମେଡାଲି ହାସଲ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମ୍ବୋଧନରେ ଓଲିମ୍ପିକ୍ରେ ଆମେରିକାର ଜୟ ଜୟକାର ସଙ୍ଗୀତ । କୁସ୍ତି-କସରତ, ମୁଷ୍ଟିଯୁଦ୍ଧ, ସନ୍ତରଣ, ଲକ୍ଷ୍ୟତେଜରେ ଆମେରିକା ବିଶେଷ କୃତିତ୍ବ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲା । କ୍ରିଡ଼ାରେ ସ୍ବୀଲେନ୍ନମାନେ ୨୭ଟି ସ୍ବର୍ଣ୍ଣପଦକ ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ହକି, [REDACTED] ଭଲିବଲ, ଫେଡ଼ାବୋଲ୍, ଟ୍ରାକରପୋଲୋ ମ୍ୟାଟ୍, ସନ୍ତରଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା, ମୁଷ୍ଟିଯୁଦ୍ଧ, ଶୂନ୍ୟମସ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତି କ୍ରିଡ଼ା ପ୍ରତିଯୋଗିତାକୁ ଓଲିମ୍ପିଆଡ଼୍ କୁହାଯାଉଥିଲା ।

ବିପୁଳ ବ୍ୟୟରେ ଓଲିମ୍ପିକ୍ ଭିଲେଜ୍ ଓ ବିରାଟ ସଭ୍ୟମଣ୍ଡଳ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ସେପରି ଧନ ଦେଶ ନ ହେଲେ କ୍ରିଡ଼ାର ବ୍ୟୟଭାର ବହନ କରିବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ।

ପ୍ରାୟ ୭୦ କୋଟି ଭାରତୀୟ; ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଖେଳାଳୀ ବାହାରୁ ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? କୃଷକ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରତିଭାକୁ ବିକାଶର ସୁଯୋଗ ଦେଉନାହିଁ ? ବିଶ୍ବ କ୍ରିଡ଼ା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାରତୀୟର ସ୍ଥାନ ଏତେ ନଗଣ୍ୟ କାହିଁକି ? ମୋ ପରି ଅଦେଶାଳୀ, ଅଖେଳାଳୀର ମୁଣ୍ଡ ଲଜ୍ଜାରେ ନଇଁଗଲା ଓ ବହୁ ସ୍ବଦେଶ-ପ୍ରେମିକ ବିଦେଶୀ ଭାରତୀୟଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ନଇଁଥିବ ।

ଇସ୍ପାର୍ କୋଣାର୍କ

ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା ପରେ ଇସ୍ ଆମକୁ ବୁଲାଇ ନେଲା । ପହଞ୍ଚିଲେ ମିସିସିପି ନଦୀ କୂଳକୁ; ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର, ଅଶ୍ରୁ ହାତୀର । ଅନେକ ପାହାଚ ଉଠି ପହଞ୍ଚିଲୁ ଏକ ପାର୍କରେ—ଲମ୍ବିତ ଅନେକ ଦୂର, ଆଖି ପାଏନାହିଁ—କେବଳ ଗାଡ଼ ସରୁଳ ଘାସ, ଓକ୍, ସିକାମୋର୍, ପପ୍ଲର୍, ପାଇନ୍ ଗଛ, ଏଠିସେଠି ମନ୍ଦା ମନ୍ଦା ଗଛ ଉପଯୋଗୀ ଫୁଲ ।

ଏହି ପାର୍କରେ ସ୍ବାର୍ଥୀନିତା ଆଦ୍ୟକାଳର ସଭ୍ୟପତି ଜେଫର୍ସନ୍ ସନ୍ ସ୍ମୃତି-ମନ୍ଦିର—ଇସ୍ପାର୍କ କୋଣାର୍କ—ଆମେରିକୀୟ ଇଞ୍ଜିନିଅରମାନଙ୍କ ଅଭିଭୂତ କାରିଗରୀ କୌଶଳ । ୭୩୦ ଫୁଟ୍ ଉଚ୍ଚ ଏହି ଚକ୍ ଚକ୍ ଅକଳଙ୍କ ଲୁହାର ଖିଲଣ ପ୍ୟାଗସ୍ ନଗରର ଆଇଫେଲ୍ ଟାଉର ପରି ଦିଶେ । ଗୋଟିଏ ସିନ ନଦୀ, ଆରଟି ମିସିସିପି କୂଳରେ; ସ୍ବଚ୍ଛ ଜଳଧାରରେ ନାରୁଆଏ ଉଭୟର ଗୁମ୍ଫା ।

ଏତେ ଉଚ୍ଚକୁ, ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା, ରେଲ୍‌ଗାଡ଼ି ଉଠେ, ଖିଲ୍‌ଗ ଝରକାରେ ପୁରା ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍ ସହର ଦେଖି ହୁଏ—ଆକାଶକୁଆଁ କୋଠାବାଡ଼ି, ରାସ୍ତାରେ ଜହାପିମ୍ପୁଡ଼ି ପରି ଗାଡ଼ି, ମିସିସିପିରେ ପାହୁରବୋଟ୍, ଖିଲ୍‌ଗକୁ ଛୁଇଁ ଛୁଇଁ ଉଡ଼ିଯାନ୍ତି ହେଲିକୋପ୍ଟର୍ । ଦଶ ମିନିଟ୍ ମାତ୍ର ଚାରିଆଡ଼େ ଆଖି ପକାଇବାର ଅବସର । ଆମେ ତଳକୁ ଖସିଲୁ ।

ଖିଲ୍‌ଗର ଭୂତଳ ଗୁହରେ ଏକ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ—ଖିଲ୍‌ଗର ନିର୍ମାଣ କାହାଣୀ ଫିଲ୍ମ ହୋଇଛି, ଦେଖାହୁଏ, ଅରକୁ ଅର, ହାବା ଦଳ ।

ଏହି ସ୍ମୃତିମନ୍ଦିର ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍ ନଗରର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାଣି, ସମଗ୍ର ଆମେରିକାର ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ, ଆକର୍ଷଣୀୟ ଦୃଶ୍ୟ, ଭ୍ରମଣକାରୀ ଅବଶ୍ୟ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।

ସରାସତି ଜେଫର୍ସନ୍‌ସନ୍‌ଙ୍କ ସ୍ମୃତି ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍‌ରେ ରଖା ହୋଇଛି କାହିଁକି ? କାରଣ ସେ ମିସିସିପି ପଶ୍ଚିମ ଡାରବର୍ଡ଼ି ମମୟ ସ୍ଥାନ ଓ ଲୁଇସିଆନା ପ୍ରଦେଶ ଫ୍ରାନ୍ସଠାରୁ ହସ୍ତ କରି ଆମେରିକାର ସୀମା ବୃଦ୍ଧି କରିଥିଲେ । ପଶ୍ଚିମଡାର ଆବିଷ୍କାରର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଲିଉଇସ୍ ଆଉ କ୍ଲାର୍କ ଦୁଇଜଣ ଆମେରିକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆବିଷ୍କାରକ । ସେମାନେ କାଲି ଫର୍ଣ୍ଣିୟା ଆଉ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହା-ସାଗରର ଆବିଷ୍କାରୀ । ଶହେ ଜଣ ଯୁବକ ସହଯାତ୍ରୀ । ଆବିଷ୍କାର ଲାଗି ଦୁଇ ବର୍ଷରୁ ବେଶୀ ସମୟ ଲାଗିଥିଲା । ଏହି ଦୁଇ ମହାନ ଆବିଷ୍କାରକଙ୍କ କାହାଣୀ ନ ଜାଣିଲେ ଆମେରିକାର ଇତିହାସ ବୁଝିହୁଏ ନାହିଁ ।

ସେମାନଙ୍କ ବୀରଦୃପୁଷ୍ଟି ଅଭିଯାନର ଦୃଢ଼ସାହସିକ କାହାଣୀ ଭୂତଳ ମୁଖ୍ୟତଃ ଭିତ୍ତିରେ ସୃଷ୍ଟିକ୍ଷେତ୍ରରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଅଛି । ଏହି ଅଭିଯାନକାରୀ ଦଳରେ କଳାକାର ଥିଲେ । ସେମାନେ ନଘା, ପଟ୍ଟ, ହୁଦ୍, ଆଦିବାସୀ ଲେହନ ଭାରତୀୟ, ଜୀବକଳ୍ପ, ବର୍ଷା, ରୂପାରପାତ, ଦୁଃଖକଷ୍ଟର ଜୀବନ୍ତ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିଥିଲେ । ତାହା ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟତଃ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଅଛି, ଲିପିବଦ୍ଧ ରୋମାଞ୍ଚକର ଗାଥା ସହୃଦ୍ ।

ଦୁଇଜଣ ମହାନ ଆବିଷ୍କାରକ

ଯୁଦ୍ଧରେ ଅପରିମିତ ବ୍ୟୟ । ମହାବୀର ନେପୋଲିୟନ୍ ବୋନାପାର୍ଟଙ୍କର ଘୋର ଅର୍ଥାଭାବ । ସେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଫରାସୀ ଉପନିବେଶସଭୁ ଆମେରିକାକୁ ବନ୍ଦୀ କରିଦେଇଥିଲେ । ଟେବେଟି ପ୍ରଦେଶ ମାତ୍ର ଘେନି ସ୍ବାଧୀନ ଆମେରିକା ରାଜ୍ୟ

ଫଗଠିତ ହୋଇଥିଲା । ସତ୍ତ୍ୱପତି ଜେଫର୍ସନ୍‌ଙ୍କ ଅର୍ଥାନୁକୂଳରେ ଅଭିଯାତ୍ରୀ ଦଳର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ଦୁଇଜଣ ବୀର—ଲିଉଇସ୍ ଓ କ୍ଲାର୍କ । ପଶ୍ଚିମ ସୀମାବୃଦ୍ଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ମୋ ଅନୁରୋଧରେ ଇରା ଆମକୁ ଘେନିଗଲା ଜେଫର୍ସନ୍‌ଙ୍କ ସ୍ୱାଦି ମନ୍ଦିରର କିଛିତ୍ୱ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ମିସିସିପି ମିସୋରୀ ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳକୁ । ଏହିଠାରୁ ଦୁଇ ବାରଙ୍କର ଯାତ୍ରା ଅନୁକୂଳ, ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାଦି ପ୍ରମୁଖରେ ସେମାନଙ୍କ ବୀରତ୍ୱର ସର୍ବିତ୍ତ ସାର ଲିପିବଦ୍ଧ । ୧୮୦୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ; ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ ବାହୁମାର ଓଡ଼ିଶା ବିଜୟ କାଳ । ଲିଉଇସ୍ ଓ କ୍ଲାର୍କ ସେହି ବର୍ଷ ମିସୋରୀ ନଦୀରେ ପଶ୍ଚିମ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିଲେ । ଏବେ ବି ସେ ସ୍ଥାନ ଜଙ୍ଗଲ; ପାର୍କଟିଏ, କିନ୍ତୁ ରାଟଲ୍ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଭୟ, ତା ଭିତରେ ପଶିଥିବ ନାହିଁ । ଦୁଇ ନଦୀର ମହା ସଙ୍ଗମ । କଲୋଲ-କୋଲାହଳ ତପୋବନର ଶାନ୍ତି ମନରେ ଭରିବ ।

ଏଇ ଓକ୍, ପାଇନ୍, ଉଇଲେ, ଫିସ୍‌ମାସ୍ ଗଛ ଗହଳରେ ଦେଖିଲୁ ମିସିସିପି ମିସୋରୀର ଆଲିଙ୍ଗିତ ମାନବ ଚୁପ—ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା—ପ୍ରେମିକର କେଶ କୃଷ୍ଣ, ପ୍ରେମିକାର ଶୁକ୍ଳ, ଆଲିଙ୍ଗିତ ଅବସ୍ଥାର ରୋମାଞ୍ଚକର ଫଟୋ ଚିତ୍ରିଟିଏ ନେଇ ନ ପାରି ସେମାନେ ତୃଷ୍ଣାତୁର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆମକୁ ଅନାଇଲେ । ଇରା ମନର କାରୁଣ୍ୟ ଚାହିଁଲା ଓ ସେମାନଙ୍କ କାମେରାରେ ଫଟୋଟିଏ ନେଲା ।

୧୯୦୪, ୧୪ ଡାହଣ ମଇ; ବର୍ଷାସିନ୍ଧୁ ଅପରାହ୍ଣ । ଦୁଇ ବାରଙ୍କ ସହଚର ୧୪ ଜଣ ବରୁ ବରୁ ସୈନ୍ୟ, ୧ ଜଣ ପାହାଡ଼ଚଢ଼ାଳୀ, କେତେକ ନୌସ୍ଥଳକ, କୁରାଡିଆ, ଶିକାରୀ, କାର୍ବଙ୍କ ନିଗ୍ରୋ ଗୁଜର, ନିଉଫାଉଣ୍ଡଲଣ୍ଡ କୁକୁର ସ୍ଥାନକ୍ ଓ ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା । ସଙ୍ଗରେ ବହୁ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ, ଗୋଲାବାରୁଦ, ଓଷଦ, ବାଟ ଖର୍ଚ୍ଚ ଲାଗି ଦୁଇ ହଜାର ଯାଞ୍ଚିତ ଡଲର । ସ୍ରୋତ ପ୍ରତିକୂଳ, କିନ୍ତୁ ପବନ ଅନୁକୂଳ, ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ ।

ଲିଉଇସ୍ ବିଜନବିଳାସୀ, ଭରୁକ, ଝିଆଳୀ, ଆଦର୍ଶବାଦୀ, ଶଙ୍ଖାଶୀଳ । କ୍ଲାର୍କ ଠିକ୍ ବିପରୀତ ଚରିତ୍ରର ଲୋକ—ସଦା ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ; ପରିବେଶ ସେତେ ପ୍ରତିକୂଳ ହେଲେ ବି ସେ ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସେମାନେ ମିସୋରୀ ନଦୀର ୧୬ ମାଇଲ୍ ଉପର ମୁଣ୍ଡକୁ ଗଲା ପରେ ମଣ୍ଡନ କ୍ୟାମ୍ପରୁ, ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କୁ ବିଦାୟ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ରକି ଲୁଣ ପଥରର ପାହାଡ଼ମାଳା, ହିଂସ୍ର ଜୀବଜନ୍ତୁ ଓ ହିଂସ୍ରତର ଲେହନରାଗସ୍ୱର ବାସସ୍ଥଳୀ । ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ସେମାନେ କୁଆଡ଼େ ହତ୍ୟା

କରନ୍ତି । ଏହି ଜାତୀୟ ବହୁ ଅଲୀକ ଭୟ ଲୋକ ମନରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । କଥା ଅଛି—ନ ଦେଖିଲ ଓଡ଼ି ଛପଡ଼ା ।

ଏହି ବାରଦ୍ରୁପ୍ ପ୍ରଥମ ଥର ଲାଗି ପଞ୍ଜିମ ଯାତାୟତ ଉପଯୋଗୀ ଜଳପଥ ଆବିଷ୍କାର କଲେ, ପାହାଡ଼, ପର୍ବତ, ଦ୍ରୁପ, ପ୍ରପାତ, ବିବିଧ ବୃକ୍ଷଲତା, ନୂତନ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ଆକାର ପ୍ରକାର, ବ୍ୟବହାର, ବିଭିନ୍ନ ଫୁଲ, ଫଳ, ପତ୍ର, ଖଣିଜ, ମୃତ୍ତିକା, ଲେହୁତଭରତାୟୁଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନମାନ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଏକ ମାନଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କଲେ, ଏକ ବିବରଣୀ ଲେଖିଲେ, ସୁନ୍ଦର ଓ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଦୃଶ୍ୟର ଛବି ଅଙ୍କାଇଲେ । କେଉଁ ସ୍ଥାନର ଜଳବାୟୁ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ପକ୍ଷେ ଉପଯୋଗୀ, କେଉଁ ମୃତ୍ତିକା କି ଫସଲ ଲାଗି ଅନୁକୂଳ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ କଲେ । ଲେହୁତଭରତାୟୁଙ୍କ ସହୃଦ ସୌଖ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କଲେ ।

ଦିନକୁ ନ' ମାଇଲ୍‌ରୁ ଅଧିକ ଅଗ୍ରଗତି ସମ୍ଭବ ହେଉ ନ ଥିଲା । ଲେହୁତ-ଭରତାୟୁଙ୍କ ଥିଲେ ଅନ୍ତରାୟ । ମଣ୍ଡନ ଗ୍ରାମରେ କ୍ୟାମ୍ପ୍ ପକାଇବା ଆଗରୁ ସେମାନେ ଗତିସ୍ଥେୟ କରିଥିଲେ, ଯଶସ୍ବ । ଲିଉଇସ୍ ସହଚରମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲେ, କିନ୍ତୁ ସ୍ଥିରଗୁଦ୍ଧି କ୍ଲାକ୍ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଏଡ଼ାଇବା ଅଧିକ ଗୁଦ୍ଧିମତାର କାର୍ଯ୍ୟ, ବିବେଚନା କଲେ । ସେ ବହୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ଉପହାର ଦେଇ ସର୍ବମାନଙ୍କୁ ବଣ କଲେ । କ୍ୟାମ୍ପ୍‌କୁ ଡାକି ସେମାନଙ୍କୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଅସ୍ତ୍ରସବୁ ଦେଖାଇଲେ, ଯୁଦ୍ଧ କଲେ କି କ୍ଷୟକ୍ଷତି ଘଟିବ, ତାହା ବୁଝାଇଲେ । ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଫଳପ୍ରସ୍ତ ହେଲା, ଲେହୁତଭରତାୟୁମାନେ ଆଉ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ ।

ତାପରେ ସେମାନେ ନିର୍ବାଧ ଜଳଯାତ୍ରା କରି ମିସୋରୀ ଓ ନାଇଟ୍ ନଦୀ ସଙ୍ଗମରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଏଠି ପାଞ୍ଚଗୋଟି ଲେହୁତଭରତାୟୁ ଗ୍ରାମ; କାଠ ଗଡ଼ ଉପରେ କାଠ ଗଡ଼ ନଦୀ ଘର କରିଛନ୍ତି । ଗ୍ରାମ ଚାରିପଟେ ବଡ଼ ବଡ଼ କାନ୍ଥ, ଗଡ଼ଖାଇ, ଆସ୍ବରକ୍ଷା ଲାଗି ନିର୍ମିତ । ସେମାନଙ୍କ ସହ କୌଶଳସମ୍ପନ୍ନ ବନ୍ଧୁତା ଜମାଇଲେ । ସେତେବେଳକୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶୀତ । ବରଫପାତ । ବାହାରକୁ ବାହାରିବା ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ ବସି ବସି ନୌକା ଗଢ଼ିଲେ । ଛୁଣ୍ଟା ଲୁଗା ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ଚମ ପିନ୍ଧିଲେ, ଶୁଖାଇ ରଖିଥିବା ମୁଗ ଓ ବନ୍ୟ ମହୁଷ ମାଂସ ଖାଇ ଜୀବନ ଧାରଣ କଲେ ।

ବସନ୍ତ କାଳ । ବରଫ ତରଳିଲା । ବନ୍ୟ ହିଂସାଦଳ ପଞ୍ଜିମ ପର୍ବତ ମୁଖେ ଉଡ଼ିଗଲେ । ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନର ନମୁନା ଦ୍ରବ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରା ହେଲା । ତାପରେ ଛ'ଟି କାନୋରେ ୩୯ ଜଣ ଯାତ୍ରୀ ରକ୍ତ ପର୍ବତ ମୁଖେ ମିସୋରୀରେ ଯାତ୍ରା କଲେ ।

ପାହାଡ଼ ଉପରେ ପାହାଡ଼, ନଦୀ ପରେ ନଦୀ, ଅରଣ୍ୟ ପରେ ଅରଣ୍ୟ, ପ୍ରପାତ ପରେ ପ୍ରପାତ । ଗଣ୍ଡାର ଗଣ୍ଡି; ପାହାଡ଼ର ପ୍ରଶରତମ ସ୍ତୋତ ତା ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି, ଝଞ୍ଜାର ଝଙ୍କାରରେ, ତାପରେ ଗଣ୍ଡାର ପାହାଡ଼ ବଦରରେ ନଦୀ ଧାର କେଉଁଆଡ଼େ ହଜି ଯାଉଛି, ଦଶୁନାହିଁ ।

ବହୁ କଷ୍ଟରେ ନୌକା ଚଳାଇ ସେମାନେ ଏଲେଷ୍ଟୋନ୍ ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଆଗେୟ ଗିରି ଅଞ୍ଚଳ । ଏଠି ସେଠି ଧୂଆଁ ବାହାରେ, ଜଳ-ଉସ୍ତ ଉପରକୁ ଉଠେ ।

ନିଉଫାଉଣ୍ଡଲଣ୍ଡ କୁକୁର ଭାରି ଶିକାରୀ, ଗୋଟା ଗୋଟା ହରିଣ ମାରି ଆଣି ଶୁଆଇ ଦେଉଥାଏ । ବିଭର୍ ଓଏ ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରାଣୀ; ଉଭୟତର । ତାର ଦନ୍ତ ଡାକ୍ତର । ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛର ମୂଳ କାଟି ତଳେ ଶୁଆଇ ଦିଏ । ଦିନେ ବିଭର୍ କୁକୁରର ଗୋଡ଼ କାମୁଡ଼ି ଶିର ଛୁଣାଇ ଦେଲା । ବହୁ ଚିକସ୍ତା ପରେ ସେ ଭଲ ହେଲା ।

ଅଦୂରରେ ଏକ ବିରାଟ ଜଳପ୍ରପାତ । ଗଣ୍ଡାର ଗଣ୍ଡି । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ । ଚନ୍ଦ୍ର ବିଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତର । ଜଳବନ୍ଧୁର ଧୂମ ରୌଦ୍ରରେ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁମୟ ହୋଇ ଉଠିଛି । ଅପୂର୍ବ ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋଭା ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ଲିଭିଗସ୍ ଲେଖିଥିଲେ—ହେ ଭଗବାନ୍, ମୋତେ କବି କାହିଁକି ଜଳ ନାହିଁ ? ଯଦି ନ ଜଳ, ଏ ଚମତ୍କାର ଦୃଶ୍ୟସବୁ ଦେଖାଇଲ କାହିଁକି ? ଆହା, ମୋ ଭାଷା କି ଦୁର୍ବଳ ! କେତେ କଥା ମନରେ ଭାବୁଛି, କିନ୍ତୁ ଫୁଟାଇ ପାରୁନାହିଁ ।

ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଉଠୁ ଉଠୁ ଦିନେ ସେ ଗୋଟିଏ ବନ୍ୟ ଭଲ୍ଲୁକ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଲେ । ବର୍ଜ୍ଜିଟିଏ ଧରି ତଡ଼ି ତଡ଼ି ସେ ତାକୁ ନୌକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘେନି ଆସିଲେ । କୌଣସିମତେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କଲପରେ ସେ ଲେଖିଲେ—ଦୁଇଜଣ ଲେହନଭରତାୟଙ୍କ ସହ ଲଢ଼ିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ବନ୍ୟ ଭଲ୍ଲୁକ ସହଜ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଶର ସ୍ରୋତ; ନୌକା ଯାହା ଆଉ ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ସେମାନେ କଟନ୍ କାଠରେ କେତୋଟି ଶକଟ ନିର୍ମାଣ କରି ସ୍ଥଳ ଭାଗରେ ଯାହା କଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ବଳ ଅଣ ବାରମ୍ବାର ଛୁଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେମାନେ ନୌକାରୁ କେତେ ଖଣ୍ଡ ଶକ୍ତ କାଠ କାଢ଼ି ଶକଟର ଅଣ କଲେ ।

ଘୋର ବରଫ, ଘୋରତର ବର୍ଷା । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶୀତଳ ଝଡ଼ । କିନ୍ତୁ ନ କରି ପାରି ସେମାନେ ନିରାଶରେ ବର୍ଷା ବଜାଇ ନାହିଁ ଉଠିଲେ ।

ଏଠି ମିସୋସ୍ ନଦୀର ତିନୋଟି ଶାଖା; ବହୁ ବିବେଚନା ପରେ ସେମାନେ ଗୋଟିକରେ ଯାହା କଲେ । ସଞ୍ଜପଡ଼ିଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ସେ ନଦୀର ନାମ ଦେଲେ ଜେଫର୍ସନ୍ ।

କେତେକ ସନ୍ଧ୍ୟା ‘କାନେଡ଼ୀସ୍’ ଲେହନଭରଣସ୍ତୁ ଯୁବକଙ୍କୁ ଜବରଦସ୍ତ ଦେନି ଯାଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଗର୍ଭବତୀ ଥିଲା, ନାମ ସାକାଗାଓଁ । ତାକୁ ଅବହେଳିତ ଭାବେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେ ଅଭିଯାତ୍ରୀ ଦଳର ଶରଣ ନେଲା ଓ ପଥପ୍ରଦର୍ଶିକା ହେଲା । ମିସୋସ୍ ଶାଖାରେ ଜଳଯାହାବେଳେ ସେ ପାଟିକରି ଉଠିଲା—ଏ ଜାଗାସବୁ ମୋର ଚିହ୍ନାକଣା । ସେ ମହଲା ସୁସୋନ୍ ଲେହନଭରଣସ୍ତୁ ।

ଅଭିଯାତ୍ରୀମାନେ ସମସ୍ତେ ଦାଢ଼ିଆ । ଦାଢ଼ିଆ ନୃଶଂସ କାନେଡ଼ୀସ୍ମାନେ ବହୁ ଭରଣସ୍ତୁ ହତ୍ୟା କରି ପତ୍ନୀ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ହରଣଭୁକ୍ତ କରି ନେଇଥିଲେ । ତେଣୁ ସେଇ ଜାତୀୟ ଲୋକ ଆଖିରେ ପଡ଼ିବାମାତ୍ରେ କୋକୁଆ ଭୟ ଜାତ ହେଲା । ପଳାଇ ଯାଇ କିଏ କୁଆଡ଼େ ଲୁଚିଲେ । ତେଣୁ ଲିଉଇସ୍ ଓ କ୍ଲାର୍କ ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ସୁସୋନ୍ ଭରଣସ୍ତୁ ଖୋଜି ଲାଗିଲେ ଓ କେତେଜଣ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କୁ ନୌକା ନିକଟକୁ ଦେନି ଆସିଲେ । ସେମାନେ ଆତଙ୍କରେ ଚିତ୍କାର କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସାକାଗାଓଁ କହିଲା—ତର ନାହିଁ । ଏମାନେ ଶତ୍ରୁ ନୁହନ୍ତି, ବନ୍ଧୁ ।

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ଲାଗି ସହସ୍ର ଟଙ୍କାରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସୁସୋନ୍ ଭରଣସ୍ତୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ‘ଏଥର ନିଶ୍ଚିତ ମୃତ୍ୟୁ’—ମନେ ମନେ ଶଙ୍କିତ କ୍ଲାର୍କ ବନ୍ଧୁକ ତଳକୁ ନୁଆଇଁ ଦେଲେ । ପତାକାଟି ଟେକି ଶାନ୍ତି ଆଶାରେ ଆଗେଇଲେ । ସାକାଗାଓଁ ସୁସୋନ୍ ଭାଷାରେ ଅଭିଯାତ୍ରୀଦଳର ମନୋଭାବ ବୁଝାଇ ଦେଲା—ଏମାନେ ଚୋର ବା ତାକୁ ନୁହନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ହରଣଭୁକ୍ତ କରି ନେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆସି ନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ବ୍ୟବସାୟ ବୁଝାନ୍ତି, ବନ୍ଧୁ । ଏଠି ଜଣେ ହେଉଛି ପୁରୁଷ ଦେଖିଲେ ନାହିଁ । କାହା ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରବେ ? ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ନେଇ ଆସିଲେ ପୁରୁଷମାନେ ଅବଶ୍ୟ ବାହାରିବେ । ଏହା ସେମାନଙ୍କର ଏକ କୌଶଳ । ଲିଉଇସ୍ ସୁସୋନ୍ ସର୍ବାରଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ କୋଟ୍, ଦିହଲ ମୋଟା, କେତେକ ରୂପାୟ, କିଛି ଧୂଆଁ ପତ୍ର ଆଉ ମଦ ଦେଲେ । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଚାରିଗୋଟି ଅଣ୍ଟା ଉପହାର ପାଇଲେ ।

ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ସୁସୋନ୍ କହିଲେ—ରକି ପଞ୍ଚତମାଳା ପାର ହେବା ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷେ ଦୁଷ୍ଟର । ନଦୀର ସେତ୍ର ପ୍ରଶର । ତା ଭିତରର ବୃହତ୍ ଶିଳାଖଣ୍ଡ ନୌକା-

ଶୁଳନର ପଧାନ ଅନ୍ତରାୟ । ତାହାଠାରୁ ରକର ବହୁଳ ଅଂଶ ଲଣ୍ଡା । ଶିକାର ମିଳେ ନାହିଁ ।

ରକ ପାର ଜରାଇ ଦେବାକୁ ଛ'ଜଣ ସୁସୋନ୍ ଯୁବକ ବାହାରିଲେ । ରକ ପାର ହେବାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ଗୋଟିଏ ଢେଙ୍କୁ ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କରି ସେମାନେ ଜୀବନ ରକ୍ଷା କଲେ; ବରଫ ଭରଲାଇ ତୃଷା ନିବାରଣ କଲେ । ସ୍ଥାନୀୟ ସୁସୋନ୍ ଭୃତଗଣ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ସାମନ୍ ମାଛ ଶୁଖୁଆ, କିଛି ଗୁଳୁମୁଳ ଚୁରା ଅଟା ଦେଲେ । ପାହାଡ଼ ଉପରେ କ୍ଲାକ୍ ଘୋଡ଼ାରୁ ପଡ଼ି ଆହତ ହେଲେ । ଅଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା ଫଳରେ ଲାଲରକ୍ତ ହାଡ଼ା ରୋଗରେ କେତେକ ଯାନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ଲିଭିରସ୍‌ଙ୍କୁ ଚିକିତ୍ସା ଜଣା । ସେ ସମସ୍ତ ଯାନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ କିଛି କିଛି ଓମ୍ବଦ ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ ।

ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କୁ କ'ଣ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯିବ ? କିଛି ଉପାୟ ନ ପାଇ ସୁସୋନ୍ ଭରତାୟଙ୍କୁ ଦେଇଦେଲେ—ରଖ, ଫେରିଲେ ଆମ ଘୋଡ଼ା ଆମକୁ ଫେରାଇ ଦେବ ।

ତାପରେ କେତୋଟି ପାଇନ୍ ଗଛ ଗଣ୍ଡିର ମଧ୍ୟାଂଶ ପୋଡ଼ି ସେମାନେ କାନୋ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ; କ୍ଲଅର୍ ଓ ଡ୍ରାଟର୍ ଓ ସ୍ପେର୍ ନଦୀରେ ନୌକା ବାହୁ କିଛି ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେଲେ, ପହଞ୍ଚିଲେ ସୁପ୍ରସାରିତ କଲମ୍ବିଆ ନଦୀ ତଟରେ । କଲମ୍ବିଆ ମଣ୍ଡାଭାସ, କିନ୍ତୁ ଅଲଗା ମଣ୍ଡା ଅରୁଚକର ହେଲା । କେତେକ କୁରୁର ମାରି ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କଲେ, ଅଶ୍ୱ ମାଂସ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ସ୍ୱାଦୁତର ବୋଲି ମତ ପ୍ରକାଶ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଜୀବନରକ୍ଷାକାଣ୍ଡ ସ୍ଥାନକୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କ ହାତ ଗଲ ନାହିଁ ।

କଲମ୍ବିଆରେ କ୍ଲାକ୍ ସମୁଦ୍ର ଓଧ ଦେଖିଲେ, ଲୋହତରାଣୀୟ ଯୁବକମାନେ ସମୁଦ୍ର ଗେଣ୍ଡା ଓ ଶାମୁକା ଅଲଙ୍କାର କରି ପିନ୍ଧିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ । ତାଙ୍କର ଧାରଣା ହେଲା—ସମୁଦ୍ର ଆଉ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ନୁହେଁ ।

କୁହୁଡ଼ିଆ ପାଗ । ଜଣେ ନୌବାଣ୍ଟ ମାଲ ଦିଗ୍‌ବଳୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଆନନ୍ଦରେ ଚିତ୍କାର କଲା—ସମୁଦ୍ର ଲାଞ୍ଜ । ଅନ୍ୟ ନାବିକମାନେ ତୋଫା ଖରାରେ ଫେକିଲ ମାଲ ତରଙ୍ଗର ନୃତ୍ୟ ଦେଖି ଉନ୍ମତ୍ତଭାବେ ନୃତ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମିସିସିପି ମିସୋସି ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳ ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ଗ୍ରାମ । ସେତେବେଳର ଲୋକ-ସଂଖ୍ୟା ମାତ୍ର ଏକ ହଜାର । ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ଗ୍ରାମ ଗୁଡ଼ିବାର ଦୁଇ ବର୍ଷ ପୁରଲା—ଆଜି ଦ୍ୱିତୀୟ ଫିସ୍‌ମାସ୍ ଉତ୍ସବ । ବନ୍ଧୁକ ଗର୍ଜି ଉଠିଲା ।

ଲିଉଇସ୍ ଓ କ୍ଲାର୍କଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ ଏକ ସ୍ମୃତି ନଦୀ । ତା କୂଳରେ ଅଭିଯାନୀଦଳ ତେରା ପକାଇଲେ, ପ୍ରଶାନ୍ତ ସାଗର—ତାର ଶାନ୍ତ ଦେଉ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ପରମ ଶାନ୍ତି ଭରି ଦେଲା ।

ତା କୂଳରେ ଲେଉଟିତରଙ୍ଗାୟ ଯୁବତୀ ସିପ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରୁଥିଲେ—ବିଦେଶୀ ନାବିକମାନଙ୍କ କୁ ସ୍ୱପର୍କରେ ଆସି ସମସ୍ତେ ପ୍ରାୟ ରୋଗାହୀନ । ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ବିଷାକ୍ତ, ମାରାତ୍ମକ—ଲିଉଇସ୍ ସହଚରମାନଙ୍କୁ ତେଜାଇ ଦେଲେ । ରୋଗାହୀନମାନଙ୍କୁ ସେ ପାରଦ ଖୁଆଇଲେ । ଯୌନବ୍ୟାଧି ଆରୋଗ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ସେତେବେଳେ ଏଇ ଔଷଧ ଦିଆ ହେଉଥିଲା ।

ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୩ ତାରିଖ, ବର୍ଷ । ସେମାନେ ମିସିସିପି ମିସୋଷ୍ଟ ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସେମାନେ ସ୍ୱଦେଶରେ ବଖ୍ୟାତ । ଏହି ସାହସୀ ବୀରଦ୍ୱୟ ନୌକାରୁ ଓହ୍ଲାଇବା ମାତ୍ରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିପୁଳ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଦିଆଗଲା । ଏମାନଙ୍କ ଯାତ୍ରାକାଳ ଦୁଇ ବର୍ଷ, ଶୁଣିମାସ, ନ’ ଦିନ । ସକ୍ଷପତି ଥୋମାସ୍ ଜେଫର୍ସନ୍ ସନ୍ ବାରପୁଲାର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ସେ ଲିଉଇସ୍‌ଙ୍କୁ ନୂତନ ପ୍ରଦେଶ ଲୁଇସିଆନାର ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ଓ କ୍ଲାର୍କଙ୍କୁ ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍‌ର ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ ।

ଏହି ବୀରଦ୍ୱୟଙ୍କ ତ୍ୟାଗପୂର୍ବ କାହାଣୀ ଆମେରିକାୟର ମୁଖେ ମୁଖେ । ସେମାନଙ୍କ ନାମ ବହୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଦକ ଓ ସାମାଜିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହକ ସଂଯୁକ୍ତ । କେତେ ହାଇଡ୍ରୋ ସେମାନଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ । ଆମେରିକାର ଇତିହାସରେ ସେମାନଙ୍କ ନାମ ସୃଷ୍ଟିକ୍ଷେତ୍ରରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ।

ଆବିଷ୍କାର ଓ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କାହାଣୀ ମାନବଜାତିର ଅଗ୍ରଗତିର କାହାଣୀ । ଲିଉଇସ୍ ଓ କ୍ଲାର୍କଙ୍କ ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟସାଧନ ଗାଥା ସୃଷ୍ଟିଶୀଳ, ଅଗ୍ରଯାତ୍ରୀ କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଜି ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ନ କରେ ?

ପାଞ୍ଚ

ଅଧେ ଆପଣା ଅଧେ ପର

କଥା ଅଛି—“ସାଇ ପଡ଼ିଶାରେ କରିବ ଘର
ଅଧେ ଆପଣା ଅଧେ ପର ।”

ସାଇପଡ଼ିଶାଙ୍କ ଗୁଣଦୁର୍ଗୁଣ, ଦୋଷଦୁର୍ଗଳତା ସବୁ ଆଖିରେ ପଡ଼େ;
ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବା କିଛି ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ ହିଁ
ବ୍ୟକ୍ତର ପ୍ରକୃତ ମନୋରାଜ୍ୟ ବୁଝାଯାଏ ।

ସାଇପଡ଼ିଶାରେ ଘର କରି କେହି ଆପଣାପୁଣି ହେଲେ ଚଳେ ନାହିଁ ।
ସାଇର ହାନିଲଭ, ଆପଦ ବିପଦରେ ଛୁଡ଼ା ହେଲେ ମହତପଣ ଫୁଟେ, ପଡ଼ୋଶୀ ବି
ଦୁଃଖ ଦୁର୍ବିପାକରେ ଆସି ଛୁଡ଼ା ହୁଅନ୍ତି ।

ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ନଗରର ‘ବଙ୍କା ବଙ୍କା ନଦୀ’ ଗଳିରେ ପଦରଟି ପରିବାର
ରହନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ପରିବାର ପରି ଚଳନ୍ତି । ପରସ୍ପରଠାରୁ ଛଡ଼ା ଛଡ଼ା, ଲମ୍ବା
ଗୋଡ଼ା ଘର, ଗଛବୃକ୍ଷଭରା ବାଡ଼ି; ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ସେପରିକି ଲୋକ ରହନ୍ତି ।
କିନ୍ତୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଜଙ୍ଗଲ ନୁହେଁ । ଏଇ ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କ ଭିତରେ ଅମେଳ, ଅପଡ଼,
କି ମୁହଁ ଫୁଲଫୁଲ ନାହିଁ, କାରଣ ସ୍ୱର୍ଥର ସଂଘର୍ଷ ନାହିଁ । କଳିତକରାଳ ପ୍ରଶ୍ନ
ଉଠେନାହିଁ ।

ସହରର ଏ ଘରଲୋକ ସେ ଘରେ କିଏ ଅଛି ଜାଣେ ନାହିଁ । ଏଠି କିନ୍ତୁ
ସହରର ଭିଡ଼ ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ଜଣାଜଣି, ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି । ମୁଖ୍ୟତଃ ଶୁଭେଚ୍ଛା ବା
ଡ଼ିନାର୍ ଫଳରେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

ଉଦ, ଜରା ସ୍ଥାୟୀ ବାସିନ୍ଦା ଟିକେଟ୍ ପାଇଥିଲେ ବି ମନ ଶଙ୍କାମୁକ୍ତ
ନୁହେଁ । ଭାରତୀୟତାର ଗନ୍ଧ ସେମାନଙ୍କ ରୂପ ବା ରଙ୍ଗରୁ ଗୁଡ଼ି ନାହିଁ । ସ୍ଥାନୀୟ
ଲୋକଙ୍କ ସହୃଦ ମିଳିମିଶି ଚଳିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ସେମାନେ ବୁଝନ୍ତି, ସେ ଦିଗରେ
ସଦା ସତର୍କ ରହନ୍ତି । ସଦା ନମ୍ର, ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ମନୋରାଜ୍ୟ । ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ

ସାଇପଡ଼ିଶା ଗୁଁ ଶ୍ରେଣୀ ବା ଡିନାରରେ ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି, ସାଧ୍ୟ ବିନିମୟ ଘଟେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ମନର ପାଖାପାଖି, ଅକାଳେ ଅବେଳେ ଭରସାର ସ୍ଥଳ ।

ମୋତେ ପୁଅରୁ ଜାଣିଛନ୍ତି, ମୋ ଆସିବା କଥା ଶୁଣିଛନ୍ତି । ଏ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଯୋଗ ବିସ୍ଫୋଗ ଘଟିଛି, କେତେ ଗଛ ବହୁତ ବଢ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି, କେତେ ବା ଝଡ଼ରେ ନିଃଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି; କେତେ ନବସ୍ଵେଦିତ ବୃକ୍ଷ, ଗୁଳ୍ମ । କେତେ ବନ୍ଧୁତା ଜମାଇଥିଲା । ଏବେ ଅତିକ୍ରା ଲାଗେ, ବାଳକ ବା କଣୋରକୁ ଯୌବନ ବା ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ଦେଖିଲେ ଯେପରି, ନୂଆ ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ବା ନେବାକୁ ହେଉଛି ।

ସାଇର ମଣିଷମାନେ ବି ଚିହ୍ନା ଚିହ୍ନା ଲାଗନ୍ତି । ଠିକ୍ କିଏ ବୋଲି କହୁ ହେଉ ନାହିଁ । ସମୟ କ'ଣ କାହା ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର ନ କରି ଗୁଡ଼ିଛି ? ମୁଁ ଯେପରି ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଲାଗିଛି, ଅନ୍ୟମାନେ ସେହପରି ହୋଇଛନ୍ତି, ମୁଁ ବା କେତେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥିଲି ? ତେଣୁ ଭୁଲିଯିବା ହିଁ ସ୍ଵାଭାବିକ ।

ଆମେ ଉଦ୍ଭିଦ ଲବ୍ଧକର ସପକ୍ଷୀୟ; ଏବେ ଜାଣିବା ପରେ ଆମ ସଙ୍ଗେ ଭାବ ଜମେଇବା ଲାଗି ଶ୍ରେଣୀ କରି ଡାକୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଗତିଶୀଳତା ମୋଟାମୋଟି ପରିଚୟ ନ ଦେଲେ ମୋ କାହାଣୀରୁ ପୃତ୍ତାଏ ଅନୁହା ରହୁଥିବ ।

ଅରହ୍‌ହାନ୍ ଓ ବେକୀ

ଅରହ୍‌ହାନ୍ ଏକସ୍ଥରେ ଡାକ୍ତର, ଟଙ୍କା ମୁହଲ୍‌ମାନ୍, ବିଭା ହୋଇଛନ୍ତି ଆମେରିକୀୟ ଗ୍ରୀଷ୍ମିୟାନ୍ ଝିଅ ବେକୀକୁ । ଗୁରୁଝିଅ, ପୁଅଟିଏ ।

ସାତ ଜଣ ଦେଶୀବିଦେଶୀ ଡାକ୍ତର ମିଶି କମ୍ପାନୀଟିଏ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି । ବର୍ଷକେ ଗୁଣି ସପ୍ତାହ କୁଟି । ଅରହ୍‌ହାନ୍ ସ୍ଵଭାବତଃ ଫେଲ୍‌ସ୍ । ସ୍ଵଦେଶର ବନ୍ଧୁ-ବାନ୍ଧବଙ୍କ ସହଚ ସମୃଦ୍ଧ ଚୁଟାଇପାରି ନାହାନ୍ତି । ବର୍ଷକ ଥରେ ଘରକୁ ଯାନ୍ତି । ଏବେ ଯାଇ ଭଉଣୀ ଲାଗି ୨୦ ହଜାର ଡଲାର ରେ ଘରଟିଏ କିଣି ଦେଇଛନ୍ତି । ଗରିବ ଭାଇମାନଙ୍କ ପଡ଼ା ପ୍ରତି ନଜର । ଝିଅମତ ସାହାଯ୍ୟ ପଠାନ୍ତି । ଖୋଲା ହାତ, ସେନ୍ଦ୍ରାଦର ଭାବ; ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଆଗମନକୁ ବନ୍ଧୁକୁଟୁମ୍ବ ଗୁଡ଼ିକ ପରି ଗୁହଁଥାନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ପରାଧର୍ମର ଭାବ ଓ ଦାମପଣ ଗୁହ୍ମସ୍ଵାର୍ଥରେ ହାନି ଘଟାଏ । ତାଙ୍କ ଗତିଶୀଳ ଅସ୍ଵସ୍ଥ, ମଦ୍ୟପାନ ସୀମାବିଶିଷ୍ଟ । ବାଲୁକତା ପ୍ରଚଣ୍ଡ । ଏ ସବୁ

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତ୍ରୀ ବେଳୀ, ବଡ଼ ବଡ଼ ଝିଅ ପୁଅ କେହି ଦି ଆଖିରେ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆୟୁର ଅଧ୍ୟାୟ ଆୟୁକର ବିଭାଗ ନବ, ବାଳା ଅଧାର ଅଧା ମଦପିଆରେ, ଚଉଁର ଅଧା ଦାନ ଧର୍ମରେ; ବାଳା ଅର୍ଥରେ ସଂସାର ଚଳେ ନ ଚଳେ । ଏହା ହିଁ, ଘରେ ଅପ୍ରୀତି ଓ ଅଶାନ୍ତିର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ।

ବେଳୀ ସୁନ୍ଦରୀ, ସେନୁଶୀଳା, ହାସ୍ୟମୁଖୀ, ଗୁହକର୍ମନପୁଣୀ । ନିଜେ ଶୁକ୍ଳ କରୁଥିଲେ ହୁଏତ ଘରର କିଛି ଦୁଃଖ ଲଘବ କରିପାରନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଅବହେଳିତ ସଂସାର ଅସମ୍ଭାଳ ହୋଇ ଉଠିଥାନ୍ତା, ଡେଣା ତଳେ ପକ୍ଷିଣୀ ଶାବକ-ମାନଙ୍କୁ ପାଳିଲା ପରି ସେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପାଳି ମଣିଷ କରିଛୁ । ପିଲାମାନେ ବାପର ପାଖ ମାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ଅରହାନ୍-ର ଗୁହସଙ୍ଗୀ ଗୋଟିଏ ବିଶାଳ କୁକୁର ମାନ୍ଦ ।

ବେଳୀର ବୟସ ୫୦ ବର୍ଷ । ସାଧମତେ ଚେଷ୍ଟା କରିଛୁ । ମଦ ଛଡ଼ାଇ ପାରିନାହିଁ । ଅରହାନ୍ ଦୃଢ଼ ସକଳ କରିଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପାଣି ଫାଟିଯାଇଛି । ମଦର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରାସରେ ପଡ଼ି କେତେ ଜଣ ଖସି ପାରିଛନ୍ତି ?

ହୃଦ୍‌ରୋଗର ପ୍ରଥମ ଆକ୍ରମଣ; ତାକୁର ଭାଗିଦ୍ ଦେଇଛନ୍ତି । ଅରହାନ୍ ଭ୍ରାନ୍ତେଇ କରି ନାହାନ୍ତି ।

ଉଦୟର ନିଜର ସ୍ବିମିଂ ପୁଲ ନାହିଁ । ସେ ପଡୋଶୀର ପୁଲ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ରବର ଶେଯଟିଏ; ତା ଉପରେ ଶୋଇ ଆହୁଲ ମାରି ବୁଲିଲା ।

ପୁଲ୍ କୂଳରେ ତରୁଣ ଓକ୍, ପକ୍ ପଲ୍‌ଫଲଭର ପ୍ଲୁମ୍ । ଗଛବୃକ୍ଷ, ଫୁଲ-ଫଳ ଓ ଘାସ ଉପରେ ଅରହାନ୍‌ଙ୍କର ଯେତେ ଦୃଷ୍ଟି, ପିଲାଙ୍କ ଉପରେ ସେତେ ନାହିଁ । ପ୍ଲୁମ୍ ପ୍ରତି ଆମର ଆଗ୍ରହ ଦେଖି ସେ ଦୁଇଟି ତାଳ ଗୁଳି ଆଣିଦେଲେ । ଆମେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପାଟିଲା ପ୍ଲୁମ୍ ପାଟିରେ ପକାଇଲୁ ।

ବାଘ ପରି କୁକୁରଟା ଆମ ଉପରକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଥାଏ । ଆଜ୍ଞା ଅବଜ୍ଞା କଲରୁ ଅରହାନ୍ ତା ବେଳ ଚମଡ଼ାକୁ ଧରି ଦି ଜାବଡ଼ା ଦେଲା । କାଟିଥିବ, ଏମନ୍ତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ କୁକୁର ବୁଝିଲା—ଏ ମାଲିକର ମାଡ଼; ଅଧିକ ଅମାନ୍ୟ ହେଲେ ଶାନ୍ତ ଗୁରୁତର ହୋଇପାରେ ।

ଅରହାନ୍ ଲତାକୁ ଡାକୁଥାନ୍ତି ‘ହନ’ ବୋଲି । ମୁଁ ପଚାରିଲି—ଏ ଦେଶରେ ହନ ଅପେକ୍ଷା ମନ ବଡ଼ । ପ୍ରାୟ ପୃଥିବୀରେ ସର୍ବତ୍ର ସେଇଆ । ଏହା କୁଆଡ଼େ ସୂର୍ଯ୍ୟରଶ୍ମି ଅପେକ୍ଷା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତର, ମଧୁ ଅପେକ୍ଷା ମଧୁରତର । ଆପଣ ହନ ଡାକିବା ଅପେକ୍ଷା ମନ ଡାକୁନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?

କିନ୍ତୁ ଅରହାନ, ମୋ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆକାଶକୁ ହାତ ଟେକି ଉଚ୍ଚତର ଶକ୍ତିକୁ ନମସ୍କାର କଲେ । କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚ ଶକ୍ତି ଉପରେ ନ ଥିଲା, ଥିଲା ନିଜ ଭିତରେ; ଘଡ଼ିକି ଘଡ଼ି ଟୋପିଏ ଟୋପିଏ ଅର୍ଦ୍ଧ ଡାକ୍ତା ଦେଉଥିଲେ । ସେ ଡାକ୍ତା ଗ୍ରାସ କରି ଆସୁଥିଲା; ଚନ୍ଦ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଫଳ ପରି ରକ୍ତାକ୍ତ, ଘୁମନ୍ତ । ବଚନ ବାଉଁଶ ।

ବେଢ଼ୀ ଘରେ ଚାରି ଭୋଜି । ଲିଭା ଫେସ୍‌ସରେ ତା ହାତରେ କଟକା ତାରକସୀ ମୁଦଟିଏ ଉପହାର ଦେଲା । ବେଢ଼ୀ କାଣିଆଙ୍ଗୁରେ ପିନ୍ଧିଲା; ହୁଗୁଲା । ବଣି ଆଙ୍ଗୁରେ ପିନ୍ଧିଲା । ମୁଁ କହଲି—ସେଇଟି ବସ ଆଙ୍ଗୁରେ; ସେଥିରେ କେହି ମୁଦ ପିନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ । ପତ୍ନୀ ଆଙ୍ଗୁରେ ବବାହ ମୁଦ । ବେଢ଼ୀ ମଝି ଆଙ୍ଗୁରେ ପିନ୍ଧିଲା ।

ବେଢ଼ୀ ମନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛି ବାକାଲ୍‌ବା; ଯୁନ୍‌ପାପ୍‌ଡ଼ି, ବାର୍‌କ, ଟର୍ନା ହାଲୁଆ, କର୍ଡ଼ିକେକ୍ । ପହଲେ ଲେମ୍ବୁରସଦିଆ ଚା' ଆଉ ଆଲ୍‌ମଣ୍ଡରେ ଚାରି ଭୋଜି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ।

ବିଭାଘର ହୋଇପାରେ, ନପାରେ । ଏବେ ଦେଖାଉଛି, ଦୃଢ଼ ପରଖା-ପରଖି ପଟ୍ଟ; ସପ୍ତାହ ଶେଷ ଦୁଇଦିନ କୌଣସି ସୂଦୃଶ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଭାଗ ଜାମାତା ସହଜ କଟାଉଛି । ବେଢ଼ୀର ଝିଅ ଘରେ ଥିଲେ କଥା ଜମାନ୍ତା । ଅରହାନ ଟଳ-ମଟଳ । କାଲେ ପ୍ରଣୟିନୀ ପହଞ୍ଚିଯିବ, ଏଇ ଆଶାରେ ଭାଗ ଜାମାତା ଶୁଣୁର ସହଜ ଆଲାପରେ ସମୟ ବିତାଉଛି । ଆମେ ବଦାସ୍ତ ନେଲୁ ।

ଡିଉକ୍ ପରବାର

ସକାଳୁ ଉଠିଲେ ମୁହଁ ରୁହଁରୁହଁ—ଲଗାଲଗା ପଡ଼ୋଶୀ—ଡିଉକ୍ ପରିବାର; ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ, ଅଖଣ୍ଡ ପ୍ରୀତି, ଦି ମୁହଁ ଦିହଙ୍କର ଦର୍ପଣ । ସେଥିରେ ପରମ ଆନନ୍ଦ, ଚରମ ସୁଖ ।

ଏଡ଼େକଡ଼ି ଘରେ ମାମୁଁ ମାଉଁ ଦି ପ୍ରାଣୀ । ଜିନିଷପତ୍ର ସଜାସଜି, ଦୋକାନରେ ସେପରି । ଫିଙ୍ଗାଟୋପଡ଼ା ବା ଏପଟ ସେପଟ କରିବାକୁ ପିଲା ନାହାନ୍ତି ।

ନିଜର ସଂସାର ବୋଇଲେ ପୁଅଟିଏ, ଝିଅଟିଏ, ସାଧାରଣ ସଂସାର କଲେଣି । ବେଳେ ବେଳେ ବାପମାଆଙ୍କୁ ଦେଖି ଆସନ୍ତି । ଭୁଆଙ୍ଗ ଉପଦ୍ରବରେ ଘର

ପଡ଼େ ଉଠେ । କିନ୍ତୁ ଜନସମୟରେ କେହି ହାତ ଲଗାନ୍ତି ନାହିଁ; ବାଲଶିଳ୍ପ-ମାନଙ୍କର ଖିଆଲ ଲଳାରେ କିଛି ଶକ୍ତିରୁଜି ଯିବା ଭୟ କଥା ।

ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ବସିଥାନ୍ତି, ଘାସ ପଡ଼ିଆରେ, ଗଛମୂଳେ, ମୁହଁ ତହୁଁ। ଚହୁଁ ହୋଇ । ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦରେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଆସି ସାମ୍ନାସାମ୍ନି ଛୁଡ଼ା ହୁଏ—ସେପରିକି କହେ—ଏ ସଂସାର କେତେ ଭଲ, କେତେ ଭଲ ! ବହୁତ ଭଙ୍ଗାରୁଜା ଭିତରେ ଏଇଠି ଛୁଡ଼ା ହେଲେ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତି ମିଳେ ।

ଥୁଲେ କେତେ ନ ଥୁଲେ କେତେ

ସପକ୍ ନାହିଁ, ଆମ ସହୃଦ ତାଙ୍କର, ତାଙ୍କ ସହୃଦ ଆମର । ଏ ଦୁଆରୁ ସେ ଦୁଆର; କିନ୍ତୁ କେବେ ଆଖିରେ ପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ ଲେଭର୍-ଭର୍ ବା ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ । କେତେବେଳେ ଘରେ ପଶନ୍ତି, କେତେବେଳେ ବା ବାହାରିଯାନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ନାହିଁ ବା କିଛି ପୋରଣବଦ ନାହିଁ । ବୋଧେ ଦୂର ଜାଗାରେ ଚାଲିବା ବା ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି । ଏହି ପରିବାର ସଙ୍ଗେ କିଛି ଅପଡ଼ି ନାହିଁ, କେବେ ମିଳା-ମିଶା ବି ହୁଏନାହିଁ । କାହିଁକି ସେମାନେ ଉଦାସୀନ ? ସେଥିରେ ଯଦି ସେମାନେ ସୁଖୀ, ଭଲ କଥା ।

ରମ୍ ବର୍ଗ, ଏବ୍‌ଲେନ୍

ଜର୍ମନ୍ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ, ଗୁଣୀ ଗୁଣୀ । ସରୁ ଏକର ଭୃଷଣରେ ପାହାଡ଼, ଜଙ୍ଗଲ, କିଛି ଉଦ୍‌ବର ଜମି ଅଛି । ମକ୍କା, ବାଜର, କୋବ, ଟମାଟୋ, ମଟର ଆଦି ଉତ୍ପାଦିତ ।

ଚରା ଭୂଇଁ ପ୍ରଚର । ଗାଈ ପୋଷିଛନ୍ତି, ଦୁଧ ଲାଗି ନୁହେଁ, ମାଂସ ଲାଗି । ଉପଯୋଗୀ ଖାଦ୍ୟ ଖୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ମୋଟାସୋଟା କରି ବଢ଼େଇଛନ୍ତି । ତଥାପି ବହୁ ସହସ୍ର ଗୋଷ୍ଠି ଘାସ ବନ୍ଧି କରେ ରମ୍‌ବର୍ଗ ।

ହଜାରେ କେତୋଟି ପୋଖରୀ ଅଛି । ରମ୍ ଯେସ୍‌ରେ ମାଛ କାଆଁଲ ଗୁଡ଼େ ନାହିଁ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀଆଁ ବେଙ୍ଗ ପୋଷେ । ବେଙ୍ଗ ଗୋଡ଼ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଖାଦ୍ୟ ।

ଜଙ୍ଗଲରେ ବହୁତ ବିଷାକ୍ତ କପର୍-ହେଡ଼୍ ସାପ ଅଛନ୍ତି, ଗଧୁଆ ବି ଅଛନ୍ତି । ହରିଣ ଶବ୍ଦ ଫସଲ ନଷ୍ଟ କଲେ ବି ସେ କୁକୁରକୁ ଗୁଡ଼େ ନାହିଁ—ଗଧୁଆ ମାରିପକାଇବ, ଏଇ ଶଙ୍କାରେ ।

ରମ୍ପରଗ୍ ଏବେ ବଡ଼ ବ୍ୟବସାୟୀ । ପ୍ରାବତୀୟ ଗୃହନିର୍ମାଣ ଉପକରଣ ବିକ୍ରି କରି କୋଟିପତି । କିନ୍ତୁ କୁଟୁମ୍ବପୋଷଣ ଲାଗି ନୁହେଁ, ଆୟତୋଷଣ ଲାଗି ସେ ଚାପ କରେ । କୃଷିବିଦ୍ୟାରେ ପାରଙ୍ଗମ, ଏହା ତାର ଅବସର କାଳର ବିନୋଦନ ।

ସେ ଲୁପ୍ତରେ ଆଖି ବୁଜି ଖଇଁ କରେ, କିନ୍ତୁ ଫସଲ ବିକି ତାହା ଭରଣା କରେ ନାହିଁ । ବିକେ କେବଳ ଘାସ । ସବୁ ପନିପରିବା ବହୁବାହୁବକ୍ଷ ଉପହାରରେ ଯାଏ ।

ଉଦ ରମ୍ପର ତାକୁର, ପୁଣି ମାଛଧରା ସାଙ୍ଗ । ପରିବା ତୋଳି ରଖି ଏବ୍‌ଲେନ୍ ଇରକୁ ଫୋନ୍ କରେ । ୪୦ ମାଇଲ୍ ଦୂର । ସମୟ ଅକ୍ଷୟ । ଆୟକୁ ବ୍ୟୟ ବଳି ପଡ଼େ । ତଥାପି ଇର ଯାଇ ତଟକା ପରିବା ଆଣେ ।

ଅନୁଶୋଧକୁ ଏଡ଼ି ନ ଦେବାର ଅନ୍ୟ ଏକ କାରଣ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ସହୃଦ ନବଡ଼ ଯୋଗାଯୋଗ ରଖିବା । ତା ନ ହେଲେ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଲେ କେହି ଆଡ଼ ଆଖିରେ ଚାହିଁବେ ନାହିଁ । ସ୍ଥାନୀବାସିନ୍ଦା ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ଦବାନବା, ଯିବାଆସିବା, ପାର୍ଟିରେ ବିଦେଶୀମାନଙ୍କ ସହୃଦ ହାର୍ଦ୍ଦିକ ମିଳାମିଶା କରିବା ଶୁଦ୍ଧ ଉଦ ଇର ବଜାୟ ରଖିଥାନ୍ତି ।

ଡେଭେଟି ଶୁଭଭଉଣୀ, ବଡ଼ ଗରିବ ଅବସ୍ଥାରୁ ରମ୍ପରଗ୍ ଉଠିବ । ହିସ୍‌ମାୟ୍ ଉତ୍ସବରେ ହିସ୍‌ମାୟ୍ ଗଛଟିଏ କଣିବା ଲାଗି ଦିନେ ତା ପାଖେ ଅଧ ଡଲରେ ବି ନ ଥିଲା । ଏବେ ସେ ଶତ ଶତ ହିସ୍‌ମାୟ୍ ଗଛ କଣି ବିତରଣ କରେ ।

ରମ୍ପ ପଡ଼ିଲେ ଦୁହଁଲିଆ ଗାଈଟିଏ କଣି ଦୁଧ ବିକିଲା । ଲଭ ହେଲା । ଗାଈ ସଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲା, ତା ଦୁଧ ବ୍ୟବସାୟ ଡେଜିଲା । ତାପରେ ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ଶାଖା ମେଲିଲା ତାର ବ୍ୟବସାୟ ।

ଗୋଟିଏ ମାନ୍ଦ ପୁଅ; ମନ ଅସ୍ଥିର, ବଞ୍ଚିଲା । ଦୁଇଟି ଗୁଡ଼ପନ୍ଦ ଦେଲଣି । ବାପା ମାଆଙ୍କଠାରୁ ଅଲଗା ରହିଛି । ରମ୍ପ ତାକୁ ଚାପ ଲାଗି କେତେକ ଜମିବାଡ଼ି ଦେଇ ଦେଇଛି ।

ଏବ୍‌ଲେନ୍ ସିଲଭରପ୍ରଣାଶା, ଯୌବନରେ ସୁଦୟ ଥିଲା । ଏବେ ସୁଲତା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ହାନି ଦେଇଛି । ଚାଲିଲେ ସଁ ସଁ ହୁଏ । ତଥାପି ତା ମଧ୍ୟରେ ଘର ସଫାସଫତିଠାରୁ ସଜାସଜି, ରନ୍ଧାବତ୍ତା, ଗାଣକାମ, କୁକୁରକୁ ଗାଧୋଇବା, ଖୋଇବା ଆଦି ସବୁ ଘରପାଇଟି କରେ ।

ନାନା ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଦ୍ରବ୍ୟଭରା, ସୁସଜ୍ଜିତ କୋଡ଼ଏଟି କୋଠରୀର
ରାଣୀ ସେ । ତାର ପଡ଼ୋଶୀ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ । ଏକା ଏକା ଜୀବନ; ଏଠା ଦରଣୀଙ୍କର
ଅଭ୍ୟାସରେ ପଡ଼ିଗଲାଣି । କର୍ମକ୍ଳାନ୍ତ ଦୂର କରିବା ଲାଗି ବସି ଟେଲିଭିଜନ୍,
ଦେଖନ୍ତି ବା ମାଗାଜିନ୍ ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାନ୍ତି ।

ଏବ୍‌ଲେନ୍ ଆମକୁ କାନୁକସମିପ୍‌ଭରା, ସ୍ୱପ୍ନସ୍ୱପ୍ନସ୍ତୁତ ବିସ୍‌କୁଟ୍
ଖାଇବାକୁ ଦେଲା । ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଆସିଲେ । ମାଇପୀମେଲା
ଜମିଲା । ଲତା କରୁଣାର ଜୀବଟିଏ ହୋଇ ବସିଥାଏ । ପ୍ରଶ୍ନ ପରେ ପ୍ରଶ୍ନ । ଲତା
ଏସ୍, ନୋ କହୁଥାଏ । ଏସ୍ ଜାଗାରେ ନୋ ବା ଓଲଟା ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ହଁ,
ସେଥିରେ କୋଉ ମାହାଲ ନିଲମ୍ ହୋଇଯାଉଛି କି ?

ମୁଁ ଏ ଅବସ୍ଥା କିଛି କାଳ ସମ୍ଭାଳି ତାପରେ ବାହାରକୁ ଖସି ଚାଲିଗଲି ।
ଆମ ଆଗମନ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟେ ରମ୍ ଉନ୍ନର ଦେଉଛି । ବିରାଟ ଗ୍ୟାସରୁଲ୍ ଜଳୁଛି ।
କଢ଼ାରେ ୧୦ ପାଉଣ୍ଡ ମଙ୍କା ତେଲି କଢ଼ କଢ଼ ଫୁଟୁଛି । ଜାଲିଚଟୁର ଗୁଣୁଛନ୍ତି
ଉଦ ଓ ରମ୍ ମାକୁଆ ସାଙ୍ଗ ଡ୍ରମେୟାର୍ ଓ ଆଉସରୁ କିଏ—ଜୁକିନ, ଆକ୍ଟ,
ଫୁଲକୋବି, ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ବରଫଦିଆ ସାମନ୍ ମାଛ, ସ୍ୱାଡ଼େ ଭଜା, ସିଆଡ଼େ
ପାଟି ବି ଚାଲୁଛି । ଦରବୁଡ଼ାଗୁଡ଼ାକ ପରସ୍ପରକୁ କୁହୁକୁହୁ କରୁଛନ୍ତି, ହସଖୁସିରେ
ଦୌଡ଼ାଦୌଡ଼ି ବି ହଉଛନ୍ତି, ନଇଲେ ଝଡ଼ିବ କେମିତି ?

ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କ ବାଲିଲାଳା କିଛିଟା ଉପଭୋଗ କଲା ପରେ ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀମଂସୁଲ୍
ଆଡ଼କୁ ଗଲି; ଚକ୍ ଚକ୍ ବାଲିରେରେଡ଼ା ଘେରୁ ଫୁଲ ମନ୍ଦାଟିଏ । ପ୍ରଜା-
ପତିଟି ଏ ଫୁଲୁ ସେ ଫୁଲେ ବସୁଛି, ଉପରକୁ ଉଡ଼ିଯାଇଛି, ଚାରିଆଡ଼େ ଘେର ମାରି
ପୁଣି ବସୁଛି, କିନ୍ତୁ ଝାମ୍ପ ପହଞ୍ଚିଲା ପ୍ରସରକୁ ଖସୁ ନାହିଁ । ସୁବିଧା ପଡୁନାହିଁ ।
ବିଲେଇ ଏକଲୟରେ ଚାହିଁ ରହୁଛି ।

ସୂର୍ଯ୍ୟରୁଡ଼ା ବେଳ । ପାଖରୁ ଦୂର ସୁନେଲା ପଡ଼ିଆ ଡାକୁଚ ଦୋହଲ
ଦାସେ ଦାସେ—ଗୁଲ ମନ ଇଚ୍ଛା, ଯେତେ ଚାଲିଲେ ବି ସରିବ ନାହିଁ ।

ମଞ୍ଜୁଥର ଶୀତ; ହେଲେ ଶୀତଦିନ ଏ ନୁହେଁ, ମାଘ ଶୀତ ବି ନୁହେଁ;
ଏ ମେଘେ ଶୀତ । ବର୍ଷା ପରେ ଘୋର କାନେଡ଼ୀୟ ବରଫ ପବନ ବୋହୁ ଆସୁଛି ।
ସାଇବିରିଆ ବା ମଙ୍ଗୋଲିଆର ପବନ ରେକିବାକୁ ଭାରତରେ ହିମାଳୟ ପର୍ବତ ପରି
ଆମେରିକାରେ ପୁଷ୍-ପଣ୍ଡିମ ଲମ୍ବି ପର୍ବତମାଳା ନାହିଁ ।

ଦେହକୁ ଗରମ ରଖିବା ଲାଗି ମୁଁ ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ଚାଲିଲି । ମୋର ଗୋଡ଼ ଗତି ବାଦୁଆ କୁକୁର ଦିଟାକୁ କେମିତି କେମିତି ଲାଗିଲା । ଚମକିଲେ ମୋ ଆଡ଼େ । କଣ କହୁଛି ନି, ଭଗାରି ନ ଥିଲେ ଯାହାକାଳ ଭଗାରି—ଏ ସେମିତି । କୁଆଡ଼େ କେହି ନାହିଁ; ଖାଲି ହାତ, ଗୁଡ଼େଇ ରୁଡ଼େଇ କାମୁଡ଼ିଲେ କ’ଣ କରିବି ? ଆତଙ୍କରେ କାକୁସ୍ଥ ହୋଇ ପଚାରିଲି—ମୁଁ ତୁମ ଖାନ୍ଦାଙ୍କର ଫୁଲ ନା ଫଳ ଛୁଣାଇଲି ? ତୁମ ସୁଖପଥରେ କିପରି ବା କଣ୍ଟକ ହେଲି ? ତୁମ ବାପ ଅଜାଙ୍କର କେଉଁକାଳେ ବା କ’ଣ ଖାଇଥିଲି ? ମାଲିକ ତୁମକୁ ତାଳ ବେତାଳ ପରି ବଢ଼େଇଛି, କ’ଣ ତାର କୁଣିଆମାନଙ୍କ ଉପରେ ଝଡ଼େଇ ହେବା ପାଇଁ ?

ମୁଁ ବିଦେଶୀ, କୁକୁରଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ନ୍ୟାସ । ‘ଢୁ-ଢୁ, ଥୁ-ଥୁ’ କହିଲେ ସେମାନେ ମାନିବେ କାହିଁକି ?

କ’ଣ କରିବି ? ପଳାଇଲେ ତ ଦାନ୍ତ ଲଗାଇଦେବେ, ମନକୁ ଟାଣ କରି କିଛି ନ ଘଟିଥିଲା ପରି ସେଇମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ହିଁ ଆସିଲି, ଏଣେ ଉଦକୁ ଇସାରା ଦେଲି । ରମ୍ ମୋ ହଲପଟା ବୁଝିପାରି କି ଇସାରା ଦେଲା—ବାଦ ପରି କୁକୁର ଦିଟା ଲଙ୍ଘୁଡ଼ିକକା ବିଲୁଆ ପରି ଲୁଙ୍ଘୁପୁଙ୍ଘୁ ହେଲେ । ପସାଇ ହୋଇ ସାଆନ୍ତଙ୍କୁ ସେପରି କି ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲେ—ସେ କଥା ଛାଡ଼ । ଭୁଲି ହୋଇଗଲା । ଏ ଅତିଥି, ଠଉରେଇ ପାରିଲୁ ନାହିଁ ।

ରମ୍ ଘରେ ଆଳୁ ସାଲଡ଼୍, ଜୁକିନି, ସାମନ୍ ମାଛ ଭଜା, ପାଚିଲା କଦଳୀରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ‘ବାଡ଼କେକ’ ଖାଇଲୁ । ଯେତିକି ଖାଇଲୁ ତା ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ ବଳକା ରହିଗଲା, ପଦାରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲେ ବୁଲି କୁକୁର ନାହାନ୍ତି, କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି ହୋଇ ଖାଇଯିବେ; ଏତେ ପକ୍ଷୀ ନାହାନ୍ତି, ଆହାର ଖୁଣି ଖାଇବେ । ଶ୍ଵେତୀ, ବିଜୁଳାଙ୍ଗ, କାଙ୍ଗାଲ ନାହାନ୍ତି ଯେ ବିଚରଣ କରିଦେଲେ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଆସିବ—ଧର୍ମ କଲି !

କେହି ଏ ଖାଦ୍ୟର ସଦୁପଯୋଗ ନ କଲେ ଚୁଢ଼ାକୁ ପରିବେଶ ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ କରା ହେବ କାହିଁକି ? ତେଣୁ ସମସ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ପୋତି ଦିଆଗଲା ।

ହେଉଛି ଉପରେ ହେଉଛି ମାବୁଛନ୍ତି ଏମାନେ, ପାଲିଙ୍ଗି ଉପରେ ପାଟ-ଛତା ଉଡ଼େଇ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଏ ସାମାନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଲାଗି ପସ୍ତେଇ ହେବେ କାହିଁକି ! ଦାନା ଫୋପାଡ଼ିଲେ କୁଆଡ଼େ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗୁଡ଼ିଯାନ୍ତି ! ଏଠି ବ୍ୟତିକ୍ରମ । ସେହି ଭାଗ୍ୟଦେବୀ ବନ୍ଧୁ ଘରଣୀ ଏଠି ପେଟକଟାକୁ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇ ଇଗଲ୍ ପିଠିରେ ଉଡ଼ି ଚାଲିଛନ୍ତି !

ଯାହା ମନ ଯହିଁକି ରସେ

ଟୁଆଁ ଟୁଇଁ—ଆଲେକ୍ ଜାଣାର୍, ମୁରୁସ୍ । ଜଣକୁ ଜଣେ କାହିଁକି ଏମିତି ଦଶିଲା, କେମିତି ମନ ଗୁଡ଼ି ହୋଇଗଲା, କିଏ କହୁ ପାରିବ ?

କେତେ ଛୁଡ଼ିଲକୁ ଗର୍ଭେ ଥୁଏ ନାହିଁ, କେତେ ଚରିତ୍ରକୁ ସିଲେଇ କରି ଥୁଏ ନାହିଁ, କୋଉଠି ଠକ୍ ଠାକ୍ ଛୁଡ଼ିଯାଏ, କୋଉଠି ବା ଯୋଡ଼ାଯୋଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ ଜୀବନସାରା—ଏମିତି ଆମେରିକାର ଯହାର । ତା ଭିତରେ ଏମିତି କେରୁଟା ଯେଉଁ ବାରି ହୋଇଯାଏ—ପ୍ରକୃତ ଦାମ୍ଭିତ୍ୟ ପୁଣି ଭୋଗ କରନ୍ତି ସେମାନେ ।

ଚାଲିଗଲେ ହାବୁଡ଼େ—‘ହାୟ’ ବୋଲି ହାତ ହଲୁଏ । ‘ବଜା ବଜା ନା ପଥ’ରେ ବେଳେବେଳେ ଗାଡ଼ିଟା ଟିକିଏ ଅଟକି ଯାଏ, ଦୀର୍ଘତର ଆଳାପ ଲାଗି ।

ମାଇକ୍ (ଉଦୟ)ର ବଡ଼ଭାଇ ଭାବେ ମୋ ପ୍ରତି ମେନୁହାଦର—ବନ୍ଧୁ ମିଳନ, ଗୁଣେଜି ।

ଆଲେକ୍ସ ମାନସିକ ରୋଗ ଡାକ୍ତର, ମୁରୁସ୍ ଦେହର ସାଧାରଣ ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା କରେ । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ଯଦି ମିଳିଲେ ପରିବାରର ଅନେକ ଅଛୁଣ୍ଡା ଅଙ୍କ ଛୁଣ୍ଡିଯାଏ । ଏ ପରିବାର ଏକ ସୁଖୀ ପରିବାର; ଅଥଚ ପଡ଼ୋଶୀ ପରିବାରରେ ବହୁତ ମୁହଁ ଫୁଲୁଫୁଲୁ, ମନ ଫଟାଫଟି, ଦିନୋଟି ସ୍ତ୍ରୀକି ଗୁଡ଼ପନ୍ଦ ଦେଇ ଚରୁଥିବି ବିବାହ କରିଛୁ ।

ଆଲେକ୍ସଙ୍କ ଜନ୍ମ ଇଂଲଣ୍ଡରେ । ମାତ୍ର ୩୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ମାଆ ଯସାର ଗୁଡ଼ିଲେ । ଆଲେକ୍ସ ଓ ତାଙ୍କ ଭାଇ ଭଉଣୀ ଯମସ୍ତେ ପିଲା । ଯାହା କହନ୍ତି—ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ବାବୁରୀ ଦଳ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଳି ରଖିବ କିଏ ?

ହତାଶ ଅବସ୍ଥାରେ ବାପା ଘର ଚାଲିଗଲେ । ତା ଆଜୁ ପିଲା ହୋଇ ନଥିଲା । ସେ ଦିନର ସାଆନ୍ତାଣୀ, ଆଖି ଚାଲିଲା ପରେ ସଉରୁଣୀର ପିଲାଙ୍କୁ ସେ ଜନମ କଲ ମାଆ ପରି ସେନ୍ଦ୍ରରେ ପାଳିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଆଲେକ୍ସ କୌଣସି ସୁଯୋଗରେ ଆମେରିକା ପଳାଇ ଆସି ସେଣ୍ଟଲୁକ୍ସ ମେଡିକାଲ୍ରେ ଡାକ୍ତରୀ ପଢ଼ିଲେ । ସେତେବେଳେ ଯମଗ ନଗରରେ ସେ ଏକମାତ୍ର ଡାକ୍ତର । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ଆଦର ଓ ପ୍ରଚାର ଆସୁ ହେଲା । ସେଥିରେ ସେ ଭ୍ରମମାନଙ୍କୁ ପଡ଼ାଇଲେ, ସେମାନେ ଜଣକୁ ବଳି ଜଣେ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ବାହାରିଲେ । ଏବେ ଯମସ୍ତେ ଆମେରିକାବାସୀ କୋଟିପତି ।

ଆଲେକ୍ସ ଜଣେ ବିଶ୍ୱ ପର୍ଯଟକ । ପ୍ରକୃତ ଶ୍ରୀ ବା ଜନଚରଣ ଅଧ୍ୟୟନ ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେ ସାଧାରଣ ପର୍ଯଟକ ବା ପରିବ୍ରାଜକ ନୁହନ୍ତି, ଜଣେ ପର୍ଯବେକ୍ଷକ, ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାର ।

ପରୁରଲି—ଆମେରିକାର ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ଝଞ୍ଜାମୟ; ତା ଭିତରେ ଆପଣଙ୍କ ପରିବାର କିନ୍ତୁ ଏକ ଭାରତୀୟ ପରିବାର ପରି । କେଡ଼େ ଶାନ୍ତ, ସ୍ଥିର ଦିଶନ୍ତି ଆପଣ ଦିନଟା ! ସତେ ଯେପରି କିଛି ଉଦ୍‌ବେଗ, ଆଲୋଡ଼ନ ବା ଦୁଃଖ-ଜଞ୍ଜାଳ ନାହିଁ ! ଏ ଘରଦ୍ୱାର, ଏ ବାଡ଼ିବଗିଚା ଶାନ୍ତିର ଏକ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟଭରା ମନ୍ଦିର ପରି ଦିଶୁଛି । ମନେହୁଏ, ସ୍ୱାତଳେ କିଛି ସାଧନା

ଆଲେକ୍ସ କହିଲେ—ସାଧନା ଆଉ କ'ଣ ? ଆମେ ଦିନଟା ଠିକ୍ ବାଟରେ ଚାଲିଛୁ । ଫଳରେ ଆଉ ସବୁ ଠିକ୍ ବାଟରେ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ଅଧିକା କିଛି ନାହିଁ ।

ଆମେ ଦିନଟା ପରଖାପରଖି ବା ତରକାତରକି ହୋଇନାହୁଁ । ସପ୍ତାହ ଶେଷ ରୋମାଞ୍ଚରେ କାଳ ବିତାଇ ନାହୁଁ । ମୁହଁ ମୁହଁ, ଚୁହଁ ଚୁହଁ ହୋଇଗଲା ତ ସେଇ ଡେଇଁ । ସେତିକିରେ ହୃଦୟ ପଡ଼ିନେଲୁ, ତାଳି ଦେଲୁ । ବେଶ୍ ।

ସେ ଏକ ଚାଷ ଶ୍ରେଣୀରେ । ମୁର୍ଖ ସେଠିକି ନେଇଥିଲା ତାର ବସ୍ତୁପ୍ରେଶ୍ଚକ୍ତ, ମୁଁ ମୋର ଗାର୍ଲଫ୍ରେଣ୍ଡ୍‌କୁ । ମୁର୍ଖ ମୋତେ କାହିଁକି ହଠାତ୍ ଭଲ ଲାଗିଲା । ହାସ୍ୟ ଖୁସିଭରା କଣ୍ଠରେ ପରୁରଲି—ମୋତେ ବାହାହେବୁ ? ମୋର ସ୍ୱର ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ମୁର୍ଖ କହିଲା—ହଁ ।

ଏମିତି ଠସକରେ କଥା ହେଉଁ ହେଉଁ ସତକୁ ସତ ବିରାଘରଟା ହୋଇଗଲା ।

ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟେ ଘରୋଇ ପ୍ରାକ୍ଟିସ୍ କରନ୍ତି । ଅବସର ବେଳେ ଗଲ୍‌ଫ୍ ଖେଳନ୍ତି, ଘର ସଜାଡନ୍ତି, ବଗିଚା କାମ କରନ୍ତି, ନଇଲେ ପଢ଼ନ୍ତି ।

ବେଶ୍ ବଡ଼ ପାଠାଗାରଟିଏ । ଉଭୟେ ବିଦ୍ୱାନ୍ ବିଦୁଷୀ । ଦର୍ଶନ, ବିଜ୍ଞାନ, ସାହିତ୍ୟ, କଳା, ବ୍ୟବସାୟ ଆଦି ନାନା ବିଷୟରେ ପଢ଼ନ୍ତି; ତାଛଡ଼ା ନିଜର ବୃତ୍ତିଗତ ବିଷୟ ତ ଅଛି ।

ବୟସ ଯେତେ ତା ଅପେକ୍ଷା ଦଶବର୍ଷ କମ୍ ଦିଶନ୍ତି । ଏ ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ରହସ୍ୟ କଣ ? ସେମାନଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସ, ଚଳଣି ଓ ଚିନ୍ତା ।

ପୁଅ ଝିଅ ଗୁଣ; ନିଜ ଧନ୍ଦାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ବେଳେବେଳେ ସଦଳବଳେ ପହଞ୍ଚିଯାନ୍ତି ।

ଘର ଦୁଆର ବୁଲାଇ ଦେଖାଇଲେବେଳେ ଚମକ ଠିଆ ହୋଇଗଲା—ପ୍ରଭୁ ଗଣନାଥ, ଗଜାନନ, ତୁମେ ଏଠି ? ଆଲେକ୍ସ କହିଲେ—ହାତୀ ମୁଣ୍ଡ, ମଣିଷ ଦେହ, ବଡ଼କଉଡ଼ୁକିଆ ହୋଇଛୁ; ନାହିଁ ? ଇଣ୍ଡିଆରୁ କିଣି ଆଣିଥିଲି ।

କହିଲି—ଶିବ ପାଟଣାଙ୍କ ଅଲ୍ୟାଳ କୁମର, ବାଧାବିଘ୍ନ ଖଣ୍ଡନକାଣ୍ଡ, ସିଦ୍ଧି-ଦାତା, ଅଗ୍ରେସୁକ୍ୟ ଗଣାଧିପ, ବିଦ୍ୟାର ଦେବତା ଏ । କୁହି କସରତ ଅଭାବରୁ ଉଦର ବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ନାହିଁ, ଯାହା ସାଧାରଣତଃ ବ୍ୟାୟାମବିମୁଖ ପାଠୁଆଙ୍କର ହୋଇଥାଏ । ତାଙ୍କ ପେଟରେ ପେଟେ ପାଠ, ମୁଣ୍ଡଟା ମୁଣ୍ଡ ଗଜର ହେଲେ ବି ସେ ଭାଷା ଖେଳଞ୍ଜୁଡ଼ି, ଭାଷା ଯୋଜା । ଭରତର ଗୁପ୍ତଗୁପ୍ତାମାନେ ବର୍ଷକେ ଥରେ ଖୁବ୍ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ପୁଜା କରନ୍ତି ।

ତାପରେ ଆଲେକ୍ସ ବୈଠକ ଘରେ ଶ୍ୟାମରୁ ସଂଗୃହୀତ ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖାଇଲେ—ହାତରେ ଲଙ୍ଗଳ ।

ମୁଁ କହିଲି—ଯେଉଁଠୁ ସଂଗ୍ରହ କର ପଛେ, ଏ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା ବଳରାମ, ଦଶାବତାରର ଅନ୍ୟତମ । କାଦମ୍ବରୀ ପାନ ତାଙ୍କର ଏକ ଦୁର୍ଘଳତା । ସେଥିରେ ବୁଡ଼ି ରହି ସେ ବେଳେବେଳେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ଭୁଲିଯାନ୍ତି । ତେତା ହେଲା ବେଳକୁ ମାହାଲ ନିଲମରେ, ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କୁ ଅର୍ଜୁନ ହରଣ କରି ନେଇଛୁ, ସଖା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଜାନୁଭଗ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।

ହୋଧ ଉପୁଜିଲେ ସେ ଗୋଟା ପୃଥିବୀକ ଲଙ୍ଗଳ ମୂଳରେ ତାଡ଼ି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରଳ ସେ । କୃତନୀତିକ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଗୁଲ୍‌ରେ କାବୁ ହୋଇଯାନ୍ତି ।

ଏହି ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଆପଣ ଶ୍ୟାମରୁ ପାଇଲେ ଅର୍ଥ ଭରତାୟ ସମ୍ବୃତ୍ତିର ପ୍ରଭାବ ଶ୍ୟାମ, କାମ୍ବୋଡ଼ିଆ, ବର୍ମା, ମାଲୟେସିଆ, ଜାଭା, ସୁମାତ୍ରା ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ଵୀପପୁଞ୍ଜରେ ପ୍ରବଳ ।

ବେଶ୍ ବିଳମ୍ବ । ବିଦାୟ ଆଗରୁ ଶେଷ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିଥିଲି—ପାଗଳଙ୍କ ସଖ୍ୟା କାହିଁକି ଦିନୁଦିନ ବଢ଼ୁଛି, ପାଗଳାମୀର କାରଣ କ'ଣ ?

ଆଲେକ୍ସ — ଜନସଂଖ୍ୟା ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ବଢ଼ୁଛି, ତଦନୁସାରେ ପାଗଳଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ, ତେବେ ଏହା ଏକ ବଂଶଗତ ରୋଗ, କେତେକାଂଶରେ ସ୍ଵାର୍ଜିତ ବ; ଏହା ପ୍ରାଚୀନ ଦୁଃଖାତ୍ମକ ନାଟକର ଫଳ ପରିଗାମ ।

ଏ ଯୁଗରେ ମଦ, ହାସିସ୍, ଗଞ୍ଜେଇ, ହେରୋଇନ୍, ଆଲ୍କୋହଲ୍, ଖୋର, ବେଶୀ । ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କଲେ କେତେକ ପାଗଳ ହୁଅନ୍ତି—ପରିବାରର ଏକ ବୋଝ । ସଂସାରର ଏକ ଭାର ।

କାଣି ଅଜଣା

ଚନ୍ଦ୍ରି ଅବହ୍ନା, କାଣି ଅଜଣା ଆମ କିଛି ପଡ଼ୋଶୀ—ପାର୍ଲ ମୋଟରସ୍ । ଏ ମଧ୍ୟରେ ଅଠରଟି ଡେଇଁ ବୋହୁ ଯାଇଛି, ବହୁ ବଦଳା ବଦଳି; ଆମେ ବଢ଼ିଛୁ ନା ଛୁଡ଼ିଛୁ ? ଯାହା ହୋଇଥାଉ, ଏ ଚେହେରାରେ ଆଗର କିଛି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନାହିଁ, ସବୁ ହଜି ଯାଇଛି, ଆମେ ଅଲଗା ମଣିଷ, ପୁରୁଖା, ପୋଖର ।

କିଛି ସୁଦୃଶ୍ୟରଣ ପରେ ମୋଟରସ୍ ପରୁଲି—ହନ୍ସ ଧର୍ମର ସ୍ଥାପୟିତା କିଏ ?

କହଲି—ଜୈନ, ବୌଦ୍ଧ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ପ୍ରଭୃତି ସବୁଧର୍ମର ଜଣେ ଜଣେ ସ୍ଥାପୟିତା ଅଛନ୍ତି, ହନ୍ସ ଧର୍ମର ନାହାନ୍ତି । କେବେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା କେହି କହୁ ପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହା ଯୁଗ ଯୁଗବ୍ୟାପୀ ଧର୍ମ—ସନାତନ ଧର୍ମ ।

ତାପରେ ପରୁଲି—ଭାରତ ଖବର କ'ଣ ? ଆମେରିକାର ଖବର କାଗଜରେ କିଛି ବାହାରେ ନାହିଁ ବୋଲି ପରୁଲି ?

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପରୁଲି—ଆଉ କୋଉ ଦେଶ ବିଷୟରେ କଣ ବାହାରେ କି ? ଏଠା ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପଢ଼ିଲେ ମନେ ହେବ—ଆମେରିକା ବ୍ୟତୀତ ପୃଥିବୀରେ ଅନ୍ୟ ଦେଶ ନାହିଁ ।

ଉଦ—ଭାରତ ବିଷୟରେ ମନ୍ଦ ଖବର ବାହାରେ, କଥା ସତ । କିନ୍ତୁ ଖୋଦ୍ ଆମେରିକା ବିଷୟରେ କ'ଣ ବାହାରେ ? ରୋଷ, ଡକାୟତ, ହରଣଭୁଲ୍, ଆମେରିକାରେ କଣ କିଛି ସତ୍କର୍ମ ହୁଏ ନାହିଁ ? ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ କେତେ ସ୍ଥାନ ପାଏ ?

ତାପରେ ମୋଟରସ୍ କହଲେ—ଗାନ୍ଧୀ ଫିଲ୍ମ୍ ଦେଖିଲି, ସତ୍ୟ ନା ସ୍ଵପ୍ନ ?

କହୁଲି—ମହାପ୍ରାଣଙ୍କ ଅବକଳ ଜୀବନ ଚନ୍ଦ୍ରଣ ଯଥାସମ୍ଭବ ଏଥରେ ହୋଇଛି । ସତ୍ୟ ରୋମାଞ୍ଚଭରା କାଳ୍ପନିକ ଉପନ୍ୟାସଠାରୁ ଅଧିକ ବିସ୍ମୟକର ବୋଧ ହୋଇପାରେ ।

ମାତୃଭାଷାରେ ମୁଁ ଲେଖେ ଓ ସ୍ୱପ୍ରଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଏରଣ୍ଡ; ନାମକୁ ଦ୍ରୁମ; ତାଙ୍କୁ ଜଣା । ସେ ପରୁରିଲେ—ଈଂରାଜରେ କିଛି ଅନୁବାଦ କରିଛ କି ?

‘ପ୍ରକାଶକର ସମ୍ମତ ମିଳିଲେ ଅନୁବାଦ ଲାଗି ପ୍ରବୃତ୍ତି ହୁଏ ।’

‘ଏ ଦେଶରେ ଏବେ କବିତାର ଖୁବ୍ ଆଦର । ଏକେ ତ ଆକାରରେ ଟ୍ରେଟ, ଭାବ ସନ୍ନିଧ; ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ପଢ଼ି କିଛି ଭାବଧାରଣା ସଗ୍ରହ କରାଯାଇ ପାରେ ।’

‘ଆପଣ କିଛି କବିତା ଅନୁବାଦ କରି ପଠାନ୍ତୁ । ଛପାଇବା ଦାୟିତ୍ୱ ଆମର ।’

‘ଆଗେ କେତୋଟି ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକଙ୍କର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦ ରୂପନ୍ତୁ—ଆଦୃତ ହେଲେ ଅନ୍ୟଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବେ ।’

ଶ୍ରୀମତୀ ମୋଟରସ୍ ଗୋଟିଏ ମହାବଳର ମୁହଁ ସିଲେଇ କରୁଥାନ୍ତି, ଆମ ହାତକୁ କିଛି କିଛି ବିସ୍‌କୁଟ ବଢ଼ାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଏଣେ କାନ ଡେରିଥାନ୍ତି, ସତର୍କ ଗୃହଣୀ ପରି—କାଲେ କିଏ କୁଆଡ଼େ ଡାକବ !

ଏଇ ଗୃହଟିର ଏତେ ବଡ଼ ହତା, ଗାଡ଼ ସବୁଜ ବୃକ୍ଷ, ଡ଼େଣ ପ୍ରାନ୍ତର । କିନ୍ତୁ କେଉଁଠି ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଫୁଲ ଫୁଟି ନାହିଁ । ଶ୍ରୀମତୀ ଫୁଲସବୁ ଫୁଟାଇ-ଛନ୍ତି, କନାରେ, ରୁଟିର ଡିଜାଇନ୍‌ରେ ।

ଛଅ

ସରଳ ନିକଟ ସେ ଅସରଳ ଦୂର

ବନ୍ଧୁ—ସରଳ ପାଖ, ସରଳ ନ ଥିଲେ ଦୂର । ବନ୍ଧୁତା କମେଇବା, ସରଳ କମେଇବା ଲାଗି ବିଦେଶରେ ଚାଲି ଶେଜ ହୁଏ, ଥରକୁଥର ହେଉଥାଏ । ଯେ ଖାଏ, ସେ ଦିଏ, ବିନିମୟ ସୂତ୍ର । ଦୂରକୁ ନିକଟ, ପରକୁ ଆପଣାର କରିବାର ସରଳ ଚାଲି ଶେଜରେ ସୁପ୍ରକଟ । ବ୍ୟବସାୟର ଗତାନୁଗତକତା, କାର୍ଯ୍ୟ ସୁନରୁନ୍ଦର ବରକ୍ତ ଓ ନିଃସଙ୍ଗତାରୁ ଏହା ରକ୍ଷା କରେ । ସାମାଜିକ ମିଳନ ବିରଳ ଥିବାବେଳେ ଚାଲି ଶେଜ ଏକ ପ୍ରୟୋଜନ । ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍ ହେଣ୍ଟି କାଳରେ ଏଇ କେତୋଟି ଶେଜହୋଇ ଥିଲା ।

ହାହାମୟୀ ମୈତ୍ରେୟୀ

ନିଃସଙ୍ଗତନ ବିଦ୍ୟା ବିଶାରଦ ତାକୁ—ଶେଜରେ ଦେଖି ବିଦେଶୀ କେତେ କିଛି ଖୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଖାଇବାରେ ମୋର ମନ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ତାକୁ ଦେଖୁଥିଲି ଓ ତା’ର କଥା ଶୁଣୁଥିଲି ।

‘କରୁଣ୍ୟା ମୂର୍ତ୍ତି ବା ଶରୀରଣୀ’ । ଅଧର ଅନ୍ୟାୟି ବେଦନାପୁରୁଷ । ଆସି କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ । କଣ୍ଠରେ କାନ୍ଦଫାର ସ୍ଵର, ଯାହା ହଜିଗଲା, ମିଳିବାର ନୁହେଁ ।

ସ୍ଵାମୀ ତାକୁର ସ୍ଵରେନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ, କିନ୍ତୁ ବିଶେଷଜ୍ଞ, କୋଳରେ ଦୁଇଟି ଝିଅ—ମଞ୍ଜୁଷା ଓ ମାଳାକୁ ଦେଇ ବିଦାୟ ନେଇଛନ୍ତି ।

ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ଦୁଇ ଝିଅକୁ ଘେନି ହାତୁଡ଼ିଆ ଦ୍ଵୀପ ଭ୍ରମଣରେ ଯାଇଥିଲେ । ସମୁଦ୍ର ସ୍ନାନ । ଝିଅ ଦୁଇଟି ସମୁଦ୍ରତଳ ସେତ୍ରରେ ଚୋଡ଼ରେ ଶାସିଗଲେ । ପିଲା ଦୁଇଟିଙ୍କ ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ସ୍ଵରେନ୍ଦ୍ର ଆଗେଇଲେ, ବିପଦନକ ସ୍ଵରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଖସି ଆସି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପିଲା ଦୁଇଟି ରକ୍ଷା ପାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜେ ଚାଲିଗଲେ । ବହୁ ଖୋଜାଖୋଜି ପରେ ବି ଶବର ପତ୍ର ମିଳିଲାନାହିଁ । ଚୁଡ଼ାସୁ ତରଙ୍ଗ ଫୁଲ ସାବେ ନୃତ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଗୁରୁଜଣ ଯାଇଥିଲେ, ତିନିଜଣ ଫେରି ଆସିଲେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି, ଲୁହ ସିନା ଶେଷ ହେଲା, କାନ୍ଦର ଶେଷ ହେଲା କାହିଁ ?

କଲିକତାରେ ପଦସ୍ଥ, ଧନୁର୍ଦ୍ଧର ଦୁଇଭାଇ । ବିପନ୍ନ ଏଇ ପରିବାରର ଦୁଃଖ ଭାର ବୋହୂବାକୁ କେନ୍ଦ୍ର ରୁଜି ହେଲେ ନାହିଁ । କନ୍ୟା ଦୁଇଟି ଦେଖି ଶକ୍ତି ପଛେଇ ରହିଗଲେ । ମୁଖରେ ମଧୁର ବାକ୍ ଓ ତଥାକଥିତ ବେଦନାବୋଧର ଅଭାବ ନ ଥିଲା ।

ସେଖିଲୁଇସ୍‌ରେ ଶରୀର ଘର, ବାଡ଼ି । ସ୍ଵାମୀଙ୍କର ଇନ୍‌ସୁରେନ୍‌ସ୍ ଥିଲା । ଅକାଳ ବିୟୋଗ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରଚରୁ ଟଙ୍କା ମିଳିଲା । ନିଜର ରକ୍ତସମ୍ପର୍କ ସୁ ସିନା ଦୂରେଇ ଗଲେ, ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀଙ୍କ ଦୂର ସମ୍ପର୍କ ସୁମାନେ ପାଖେଇ ଆସିଲେ । ସେମାନେ ସାମାଜିକ ସାମ୍ବେଦନା କର୍ମରେ ଅଗ୍ରଣୀ ସ୍ଵାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସ୍ଫୁଟି ରକ୍ଷା କଲେ, ମୈତ୍ରେୟୀକ ଗୁରୁରୁ କରେଇ ଦେଲେ, ଦମ୍ ଦେଲେ, ସବୁଭାବେ ସାହାଯ୍ୟରସା ହୋଇ ରହିଲେ । ସେଇମାନେ ଆଜି ଗୁ ଗ୍ରେଜିକ ନିମନ୍ତେ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣକନ୍ୟା ମୈତ୍ରେୟୀ ଏବେ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜମୁକ୍ତ । କିନ୍ତୁ ବଙ୍ଗ ଗ୍ରାମୀଣ ଚାରିପଟେ ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ରହିଛି । ସେ ବଙ୍ଗଳା ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼େ, କିନ୍ତୁ ଚୈତନ୍ୟ ବ୍ରତ ପାଲେ ନାହିଁ, ଆମିଷ ଖାଏ, ବିଧିବିଧି ଜାହାର କରିବ କିଏ ? ଏ ଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବାସିନ୍ଦା ଜଣେ, ସେ କଟକଣା ପାଲିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ କାହିଁକି ?

ଦୃଢ଼ ଆତ୍ମବଳରେ ମୈତ୍ରେୟୀ ନିଜକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିପାରିଛି । ନମ୍ର ମଧୁର କଥା । ଆମେରିକାୟ ଟ୍ରାଣ୍ସ୍‌ମିଟ୍, ପ୍ରାବୁର୍ଣ୍ଣ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ ତାର ଦୃଢ଼ସ୍ଫୁଟିକୁ ଏବେ ବି ରଖିଛି ଡାକ୍ତା ।

ସ୍ଵାମୀର ମନ ସଂସାରରୁ ଗୁଡ଼ି ନ ଥିଲା । କାଳେ ତାର ଅତ୍ୟୁତ ଆତ୍ମା ଆସି ଘୂରି ଯାଉଥିବ, ଏଥିଲଗି ସେ ବାସକସଙ୍ଗା ଘରକୁ ସଜାଇ ରଖେ, ନିଜକୁ ସଜାଏ ।

ସ୍ଵିମିଂଗୁଲ୍‌କୁ ମୈତ୍ରେୟୀ ଗୁଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ, ବିପଦ ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ— ଯାହା ସେହି ସମୁଦ୍ର ପରି ବିରାଟ । ଗୋଟିଏ ଜୀବନକୁ ଘେନିଗଲା, ଆଉ ଗୋଟିକୁ ନିତି ନିତି ଅଶ୍ରୁ ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରାଉ ଅଛି ।

ନରଞ୍ଜନା ଅଞ୍ଜନା

ଏ ଦେଶରେ ରୂପଶ୍ରୀକୁ ପ୍ରଶଂସା କଲେ କେହି ଅବିଶ୍ୱାସ ବିସ୍ତାରନ୍ତି ନାହିଁ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରୁ କଦର୍ଥ ବାହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଆଗ ଟି ପାଟି ମାନଙ୍କରୁ ପରିଚିତା ଅଞ୍ଜନା ଶାନ୍ତୀ ପିନ୍ଧିବ, ଚଳା ରୂପା ଥାଳୀ ପଟ ପରି ଗାଡ଼ି ଗୌର ନିଷ୍କଳଙ୍କ ମୁଖ । ତେଣୁ ପଦଟିଏ କହିବାକୁ ସାହସ କଲି—ନାମ ଅଞ୍ଜନା, କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ନରଞ୍ଜନା; ନରଞ୍ଜନା ନଦୀର ଶରତ୍ ସଲିଳ ପରି ନିର୍ମଳ, ନିଷ୍କଳଙ୍କ ଦଶର । ମୁଁ ଚନ୍ଦ୍ରିପାରୁ ନାହିଁ । ଅଞ୍ଜନା ମଧୁର ହସଟିଏ ହସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତରର କାରୁଣ୍ୟ ତାହା କରାଇ ଦେଲି ନାହିଁ ।

ଉଦ ମୋତେ ଟିକେ ଦୂରକୁ ଡାକିନେଇ କହିଲା— ସେ ବିଧବା ! ତୁମେ ତାର ରୂପକୁ ପ୍ରଶଂସା କଲବେଳେ ସେ ହୁଏତ ଶତ୍ରୁସବ—ରୂପ ନା ଚାଲି, ନା ରଡ଼ି ପାଉଁଶ ! ! କଣ ତାର ମୂଲ୍ୟ ?

ମନଟା ଆତ୍ମିକା ହୋଇଗଲା । ପ୍ରଶଂସାର ଅପବ୍ୟବହାର । କଥାତକ ଫେରାଇ ଆଣି ପାରନ୍ତି କି ! ବୋହୂଗଲା ନଦୀ, ତୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରିଗଲା କଥା ଏକା; ଆଉ ଲେଉଟି ଆସେ ନାହିଁ ।

ଯାହା ତ ହୋଇଛି ହୋଇଛି, ଏଥିଲାଗି ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କଲେ ପରିସ୍ଥିତି କରୁଣତର ହୋଇପାରେ ।

ପଚାରିଲି—ତା ସ୍ୱାମୀର ବିସ୍ଫୋଗ ଘଟିଲା କିପରି ? ଉଦ କହିଲା— ଆମେରିକୀୟ ଭୂତକୁ ତରେ ନାହିଁ; ସଜ୍ଜନ ବା ଭଗବାନଙ୍କୁ ତରେନାହିଁ, ତରେ ଦିନୋଟି ବିପାତକୁ—ଆକ୍ସିଡେଣ୍ଟ୍, କର୍କଟ ରୋଗ, ହୃଦ୍ ରୋଗ—ସାକ୍ଷାତ ଯମଦୂତ ଏମାନେ । ସେମାନଙ୍କ କବଳରୁ ରକ୍ଷା ନାହିଁ ।

ଅଞ୍ଜନାର ସ୍ୱାମୀ ହୃଦ୍ ରୋଗ ଡାକ୍ତର । ସେହି ହୃଦ୍ ରୋଗରେ ହିଁ ଦିନେ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଗଲା, ଅକାଳରେ । ‘ହାବୋଡ଼ି ଯାଏ ସେ ଆରମ୍ଭିତେ ଆସି’ ବୋଲି ମୃତ୍ୟୁକୁ ଯାହା କୁହାଯାଏ, ତାହା ଏଇ ହୃଦ୍ ରୋଗ ବା ଆକ୍ସିଡେଣ୍ଟ୍ କୁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରି । ଜୀବନଯାକ ସାପ ଖୋଳାଇ ଖୋଳାଇ କେଲା ସେପରି ସର୍ପ କବଳରେ ପଡ଼ି ବେଳେ ବେଳେ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରେ, ଏହା ସେହିପରି ହେଲା ।

‘ପିଲା ପିଲା ?’

‘ପୁଅଟିଏ, ଝିଅଟିଏ । ମୌହେସୀ ପରି ଜମା ଟଙ୍କା ନାହିଁ । ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲିଲେ ଏଇ ଘରଖଣ୍ଡି । କିନ୍ତୁ ଅଂଶ ଭଡ଼ା ଦେଇ ଚଳିଯାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ବେଆଇନ୍; ବସବାସ ଅଞ୍ଚଳରେ ଭଡ଼ାଟିଆଙ୍କ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ।

ବି. ଏ. ପାସ୍; ରୂପସୀ । ରୂପ ଯୋଗୁଁ ପୁରୋଗ୍ୟ ବର ପାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଭୋଗ ହେଲା ନାହିଁ ।

ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଚାକିରୀଖଣ୍ଡିଏ ପାଇଥିଲା—ସ୍କୁଲ୍ ମାଷ୍ଟର । ମନରେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବ । ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ତାକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ସେ ନିଜର ସ୍କୁଲଟିଏ କଲା, ପିଲାଙ୍କୁ ନିଜ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ମଣିଷ କରିବ, ଏଇ ଆଶାରେ ।

ହାତରେ ପଇସାଟିଏ ନାହିଁ । ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ, ଉପବିବର୍ଜିତ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନୀ, ହତାଶାରେ ଅଞ୍ଜନା ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ସେ ଖୋଲିଲା ଶିଶୁ ଶ୍ରେଣୀଟିଏ ।

ଖୋଜିଛି, ବହୁତ ଘରେ ଚାକିରୀ ଖାଉଛି ବୋଲି । କରୁଣାର ପାତ୍ର ହେବାକୁ କିଏ ଚାହେଁ ? ଆତ୍ମସମ୍ମାନଜ୍ଞାନ ମର୍ମସ୍ଥଳକୁ ଦଂଶନ କରିବ ନାହିଁ ? ପାଟିକୁ ନ ଯାଇ ପାରନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ସାମାଜିକତା ବିନା ବଞ୍ଚିବ କିପରି ?

ମୋଟରେ କୋଡ଼ିଏ ଜଣ ବନ୍ଧୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ—ଅଧିକାଂଶ ଦୃଢ଼ଭୋଗ ଡାକ୍ତର, ସାମାଜିକ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ଅଞ୍ଜନାର ଆପଦରେ ସହାୟକ । ଆମେ ଚାରିଜଣ ଓଡ଼ିଆ—ଜଣେ ସିଂହଲୀ । ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତରେ କିଛି କିଛି ଉପହାର । ଇସ୍ ଲତାକୁ କାଣ୍ଡି କଣି ଦେଇଥିଲା, ଲତା ଅଞ୍ଜନାକୁ ଉପହାର ଦେଇ ଧନ୍ୟବାଦଟିଏ ପାଇଲା, ଯାହା ଇସ୍ ର ପ୍ରାପ୍ୟ ।

ସିଂହଲୀ ଡାକ୍ତର ମୁଁ ସିଂହଲ ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ ଲେଖିଥିବା କଥା ଶୁଣିଲେ ଓ ସିଂହଲ ସହୃଦ କଲିଙ୍ଗର ଦୀର୍ଘ ରାଜନାୟକ, ବାଣିଜ୍ୟିକ ସମ୍ପର୍କ ଥିବା କଥା କହିଲେ । କିନ୍ତୁ ସୁଦୃଢ଼ ଶ୍ରୀଲଙ୍କାକୁ ଜାତୀୟତା ତାମିଲ ଭାଷା ଭାଷା କରିବା ଚେଷ୍ଟା ଏକ ଅପଚେଷ୍ଟା ଓ ସେ ଦିଗରେ ଭାରତର ତାମିଲ୍ ମାନେ ଉଦ୍‌ଭୁତ୍ସବା ଦୁଃଖର କଥା ।

ମୁଁ କହିଲି—ତାମିଲ୍ ମାନେ ସିଂହଲୀଙ୍କ ପରି ଜାତୀୟତା ସ୍ଥାପନା ବାସ୍ତବ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କ ମୂଳ ଓପାଡ଼ିବା ଚେଷ୍ଟା କଲେ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିର ଇ ଦୃଷ୍ଟିବ ।’

ଆଲୋଚନା ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା, ଯେତେବେଳେ ଇସ୍ ମୌହେସୀଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସା କରି କହିଲା—ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶ ଯାହା ପିନ୍ଧିଲେ ବି ତାକୁ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ।

ଏତିକିବେଳେ ମୁଁ ଇସ୍ କାନରେ ଚୁପ୍‌କରି କହିଲି—ପୁରୁଷବେଶରେ ମର୍‌ଗ୍‌ସ୍‌ ଅଫ୍‌ ଭେନିସ୍‌ ପୋର୍‌ସିଆ ପରି ଦିଶୁଛି !

ତାପରେ ଇସ୍ ଯାପାନରୁ ଯଦ୍ୟ ଫେରିଥିବା ସିଂହଲୀ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସୌଜନ୍ୟମୂଳକ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲା—ଯାପାନ ଖବର କଣ ?

ଏହାର ଉତ୍ତର କେତେ କିଛି ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତର ମିଳିଲା—ସାଧାରଣ ଜୀବନର ଚଳାଚଳ ଅବସ୍ଥାକୁ ଘେନି ।—ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରୋନିକ୍‌ ଜିନିଷ ସେଠି ଖୁବ୍‌ ଶସ୍ତା । ଖାଦ୍ୟପେୟ ମହଙ୍ଗା, ଗୋଟେ କାଣ୍ଟେଲୁପ୍‌ (ତରଭୁଜ ଜାତୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ) ୧୭ ଡଲାର—(ଦୁଇଶ ଟଙ୍କାରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ) । ହୋଟେଲ ଖର୍ଚ୍ଚ ଆମେରିକା ଅପେକ୍ଷା ଭେର୍‌ ବେଶୀ ।

ଅଞ୍ଜନା ବାସ୍ନା । ସବୁ ଚାଉଳର ଭାତ, ପୁରୀ, ବାଇଗଣ ଭଜା, ଫୁଲକୋର ତରକାରୀ, ମାଛ, ଚିକେନ୍‌ ଭଜା, ଛେନାପାଏସ , ଆଇସ୍‌କ୍ରିମ୍‌ ଆଦି ବହୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଖୁଆଇଲା ।

ଭୋଜିଟା କେବଳ ଚର୍ଚ୍ଚେଇଟାର ଜଞ୍ଜାଳ ନୁହେଁ । ସ୍ବଭାବତଃ ସମାନ-ସେବିକା କେତେ ଜଣ ବଢ଼ାବଢ଼ି, ଅର୍ଘ୍ୟ ପୋଛୁ ପୋଛୁ ଆଦି ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଦେଇ ଥିଲେ । ଘରଟାକୁ ଅସଣା ପକାଇ ଯାଆନ୍ତେ କିପରି ?

ଶେଷକୁ ଇସ୍, ମୋହେସ୍‌ସୀ ବସି ଅଞ୍ଜନାକୁ ଲଗାଇ ଲଗାଇ ଖୁଆଇଲେ ।

ଭୋଜିରେ ହାର୍ଦ୍ଦିକ ସହଯୋଗ ଓ ସ୍ନେହ ସଦୃଶର ସଙ୍କେତ ବଢ଼ି ଭଲ ଲାଗିଲା ।

ଅଞ୍ଜନାର ସ୍କୁଲ୍‌

ବିଦେଶ ଭ୍ରମି । ବଙ୍ଗାଳୀ ସିଅଟିଏ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି । ତା ଦମ୍ଭ ଓ ସାହସିକତାକୁ ସାଧୁବାଦ ନ ଦେଇ ରହିପାରିଲି ନାହିଁ ।

କେମିତି ସ୍କୁଲ୍‌ କରିଚି, ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ପଡ଼ୋଶିନୀ ଟୁନା ଆମକୁ ନେଇଗଲା । ବହୁତ ବୁଲିଲୁ । ସାଇନ୍‌ ବୋର୍ଡ଼ ନାହିଁ । ପଟର ଉପର କରି ଏକ ପ୍ରେସ୍‌ବାଇଟରିଆନ୍‌ ଚର୍ଚ୍ଚ ପଛ ଆଡ଼େ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଉପର ମହଲରେ ସ୍କୁଲ୍‌ । ଅଞ୍ଜନା ମାସକୁ ଭଡ଼ା ଦେଉଛି ଦୁଇ ହଜାର ଡଲାର୍‌ ।

ସ୍କୁଲରେ ମାତ୍ର ଶୁକଣିଟି ପିଲା, ତେର ଜଣ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ । ସବା ଢଳ ଶ୍ରେଣୀ ଗ୍ରନ୍ଥଙ୍କ ବସ୍ତ୍ରସ୍ଥ ସାତେ ଦୁଇ ବର୍ଷରୁ ସାତେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ । ପ୍ରାଥମିକ ଶ୍ରେଣୀ ଗ୍ରନ୍ଥଙ୍କ ବସ୍ତ୍ରସ୍ଥ ଛ'ବର୍ଷରୁ ଏଗାର ବର୍ଷ । ସପ୍ତାହକେ ଶୁଣିଦିନ ମାତ୍ର ସ୍କୁଲ—ବସେ —ସାତେ ଆଠଟାରୁ ସାତେ ଏଗାରଟା ।

ପ୍ରତି ପିଲାଙ୍କ ବାର୍ଷିକ ଦେୟ ଦୁଇ ହଜାର ଶୁଣି ଡଳର । ସ୍କୁଲର ଘର୍ଯ୍ୟ-
ତମ କୁଟି ଗ୍ରାସ୍ତ୍ରକୁଟି, ଜୁନ୍ ମାସରେ, ତାପରେ ଆମ ପୁଜା କୁଟି ପରି ତାଙ୍କ
ଏକ୍ସପେନ୍ସ କୁଟି । ବର୍ଷକୁ କୁଟି ମୋଟ ଶୁଣିମାସ ।

ପିଲାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ ଓ ସ୍ନାତ୍ତ ଏଇ ପ୍ରକାରେ ଦିଆଯାଏ—ହମ୍ ପାଇ, ପିଅର୍,
କେକ୍ କମ୍ପା ସ୍ପାସେଟି, ମିଟ୍ସସ୍, କାକୁଡ଼ିସାଲଡ୍ କମ୍ପା ଟୁନା ମାଛର ନୁଡଲ୍,
ଦି-କାରଟ୍, କେକ୍ କମ୍ପା ଭେଜିଟେବଲ୍ ସୁପ୍, ଫ୍ରୁଟ୍ କକ୍ଟେଲ୍ କମ୍ପା ଫ୍ରୁଟ୍
ଚକେନ୍, ଚକ୍‌କେକ୍ କମ୍ପା ଫିସ୍‌କେକ୍, ପି-ଜେଲ୍, କଟେଜ୍ ଚକ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।

କେନ୍ଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ର ଘରୁ ଖାଦ୍ୟ ଆଣନ୍ତି । ତଦନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କ ବାର୍ଷିକ
ଦେୟ ଉଣା ହୁଏ ।

ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବାଥ୍ ରୁମ୍ । ଲଘୁ ଶଙ୍କା ବା ଗୁରୁ ଶଙ୍କା ଗଲେ ଘଣ୍ଟି-
ଟିଏ କାନ୍ଥରେ ପକାଇ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ସେଟି ଦୁଆରେ ଝୁଲୁଥିବା ଦେଖିଲେ ଆଉ
କେନ୍ଦ୍ର ଭିତରେ ପଶନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅଞ୍ଜନା ସ୍କୁଲଟି ବୁଲାଇ ଦେଖାଇଲୁ—ଜଣେ ବାଦଟିଏ ଆକ୍ରନ୍ତ; ଜଣେ
ବିଭିନ୍ନ ଉପାଦାନରେ ଦୁର୍ଗତିଏ ଦିଆର କରୁଟ; ଗୁରୁ ଯୁକ୍ତ କାଳର ଉତ୍ତର ପକ୍ଷର
ଜଣେ ସେନାପତି ବୋଲି ନିଜକୁ ଶୁଣି ନେଇଛୁ ।

ଦୁଇଜଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରାୟ ସମବୟସ୍କ । ଜଣେ ଆଉ ଜଣକୁ କହୁଟ—ମାଡ଼ାମ୍
କହିଛନ୍ତି—ବୟସ୍କକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ । ତୁ ମୋତେ ସମ୍ମାନ
ଦେଖାଉ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

‘ତୋ ମୋ ବୟସ୍କ ସେ ସମାନ ! !

‘ମୋତେ ସାତ ବର୍ଷ ପୁରଲା । ତୁ ମୋଠାରୁ ପାଞ୍ଚଦିନ ସାନ ! !’

ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ତିନୋଟି ଭାରତୀୟ ଅନାଥାଶ୍ରମରୁ ସଂଗୃହୀତ । ପୋଷ୍ୟା
କନ୍ୟା । ସନ୍ତାନସ୍ଥାନ ହୁଅନ୍ତୁ ବା ନ ହୁଅନ୍ତୁ, ଏ ଦେଶର କେତେ ପିତାମାତା
ପୋଷ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପୋଷଣ, ପାଳନ, ଶିକ୍ଷାଦାନର ପୁରା ଦାୟିତ୍ବ

ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏ ଗୋଟିଏ ଶ୍ଵେତ । କେତେକ ମଣିଷ କୁଆ ନ ପୋଷି ଜବଜନ୍ତୁ ପୋଷନ୍ତି । ଚିଡ଼ିଆଖାନାର ବ୍ୟାଘ୍ର, ସିଂହ, ହାୟୋପୋଟାମସ୍, ଗରଲ୍ ବା ଓଟ୍-ପକ୍ସୀ ସେମାନଙ୍କ ପୋଷ୍ୟ । ପ୍ରାଣୀର ଖାଦ୍ୟ ଓ ଲଳନାଦାୟିତ୍ବ ବ୍ୟୟ ଚିଡ଼ିଆଖାନା ପରିଚାଳକଙ୍କୁ ପୋଷଣାହାର ଦିଏ ।

ଅଞ୍ଜନାର ମାତୃତ୍ବ ଏବେ ବ୍ୟାପକତର ରୂପ ପାଇଛି । ସେ ଯେପରି କି ବହୁ ସନ୍ତାନବତୀ ! କାହାକୁ କାଖଇଚି, କାହାକୁ ଗେଲି କରୁଚି, କାହାକୁ ଆଦରରେ ଚୁମାଟିଏ ଦେଇଚି । ଗୁପ୍ତଗୁପ୍ତୀଙ୍କ ଶକ୍ତିର ସ୍ଵାଭାବିକ ବିକାଶ ଏଠି ଦେଖି । ସ୍କୁଲ୍ ହୋଇଚି ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟ ଘର, ଅଞ୍ଜନା ଦ୍ଵିତୀୟା ମାଆ । ଅଞ୍ଜନାର ଚମକପ୍ରଦ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ସ୍କୁଲ୍‌କୁ ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେଇଛି, ଅଭିଭାବକମାନେ ଯିଲକ୍ଷ୍ମ ଅଞ୍ଜନା ହାତରେ ଦେଇ ନିଷ୍ଠିନ୍ନ ରହୁଛନ୍ତି ।

ସୁଧାର ବସୁଧା

ଘର ଗୋଟିଏ ରାଜବାଟୀ, ବାଡ଼ିରେ ଯେତିକି ଜାଗା, ଗୋଟିଏ ସାହୁ ବା ବଜାର ବସିପାରବ । ଆମଆଡ଼େ କି ଖୁଦାଖୁଦି, ଏଠି କି ଖୋଲମେଲରେ ଲୋକେ ଚଳନ୍ତି !

ତେଣୁ ସୁଧା ସାହାର ବସୁଧା କହିଲେ କିଛି ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୁହେଁ । ନିତାଇ, ସୁଧା ଡାକ୍ତର, ଡାକ୍ତରୀ । ପ୍ରଚୁର ସ୍ଵେଚ୍ଛାଗାର କରନ୍ତି; ବିରାଟ ଘର, ବିସ୍ତୃତ ବାଡ଼ିବଗିଚା । ଲଭି ଲଭାଇଛି, ଶିମ୍ବୁ, ଟମାଟୋ, ଲଙ୍କା ପ୍ରଚୁର ଫଳିଛି । ସୁଧା ବଜାରରୁ ବାଛି ବାଛି କଣି ଆଣିଛି ଇଲିଶି, ହଡ଼ସନ୍ ନଦୀର ଇଲିଶି ମାଛ । ବହୁଳ କଣ୍ଟା । ଏଠି ଏ ମାଛ ଲୋକପ୍ରିୟ ନୁହେଁ । ସୁଧା ଗୋଟା କଷ୍ଟା ଲଙ୍କା ଦେଇ ଇଲିଶି ଝାଲ୍ କରିଚି, ମୁଣ୍ଡ ପକାଇ କରିଚି ଲଭି । ତେବେ ଗଙ୍ଗା, ପଦ୍ମା, ମହାନଦୀ ଇଲିଶି ପରି ହଡ଼ସନ୍ ଇଲିଶି ସେତେ ସାଦୁ ନୁହେଁ ।

ସୁଧା ପ୍ରଚୁର ମାଛ ମଞ୍ଜି ବରା, ସ୍ଵଚ୍ଛେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରସଗୋଲ ଓ ଦହି, ଶେଷକୁ ଫଳ ସାଲଡ଼୍ ଖୁଆଇଲା ।

ପୁଅ ବଙ୍ଗର ଝିଅ—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦ ଉପରେ ଜୋର୍ ଦେଇ ସେ ବଡ଼ ପାଟିରେ କଥା କହେ; କାନକୁ କର୍କଶ ଲାଗିଲେ ବି ମନକୁ କୋମଳ ଲାଗେ, କଥାରେ କୋମଳତା ନ ଥିଲେ ବି ସମଗ୍ର ରୁହରେ କଳାଣୀ ଫୁଟାଇଛି । ଦୃଢ଼ତା କୋମଳ, ଉଦାର ।

ବାପା ମାଆଙ୍କୁ ଆଣି ପାଖରେ ରଖି ସେବା କରେ, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିନ୍ତା ଦୂର କରିବା ଲାଗି ଯତ୍ନପରାୟଣ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଛ'ଟି ଭଉଣୀକି ଆଣି ପାଖରେ ରଖି ପାଠ ପଢ଼ାଇ ସ୍ଥାନୀୟ ପଦସ୍ଥ ଭାରତୀୟଙ୍କୁ ବିଭା ଦେଇଛି । ଏ କୃତଦୂର ଭୁଲନା ନାହିଁ । ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଆଉ କୋଉ ପୁଅ ଝିଅ ଅଧିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରେ ?

ସ୍ୱାମୀ ଡାକ୍ତର ନିତାଇଙ୍କ ଘର କଲିକତା ବାଲିଗଞ୍ଜରେ । ସେ ବାକ୍-କୃପଣ । କଥାରୁ କିଛି ବାରି ହୁଏ ନାହିଁ, ଭଲ ମଣିଷ ବୋଲି ଯେ ହେଲେ ଧରି-ନଏ; ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ, ସୁମନୁଷ୍ୟ ଭାବେ ପରିଚିତ, ପ୍ରିୟ, ସାହାଯ୍ୟ-କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନୁପଯୋଗୀ ଚରିତ୍ରଟିଏ ହେଲେ ବି ।

ଶାନ୍ତ୍ୟ ପରିବେଷଣ ବେଳେ ସୁଧା ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଏଡ଼େ ପାଟିରେ କହି ଉଠିଲା—ଡକ୍ଟର ଦାସ, ନାରବ କାହିଁକି ? ମୁଁ କହିଲି—ଭାରତ—ଆମେରିକା-ବାସୀ ଭାରତୀୟମାନେ ନିଜ କୁଟୁମ୍ବ ପୋଷଣ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି କରୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ନିଜକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବା ଉଚିତ । ଶତକର ଅଣୀଭାଗ ଭାରତୀୟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ସୀମାରେଖା ତଳେ । ସେହି ଦୃତଭାଗ୍ୟ ଭାଇମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହି ସୁଖୀ ଭାରତୀୟ-ମାନଙ୍କର କଣ କିଛି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନାହିଁ ?

ମୋ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ ଜଣେ କହିଲା—ସେମାନେ ଆତ୍ମ ନିର୍ଭରତା ଶିକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ । ଆମେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଲେ ସେମାନେ ଆମ ଉପରକୁ ଆଉଁଜି ଯିବେ, ନିଜେ କିଛି କରିବେ ନାହିଁ । ଆମେ ସେମାନଙ୍କ ଆଲସ୍ୟ ବଢ଼ାଇବାକୁ ଚାହୁଁ ନାହିଁ ।

ଆଉ ଜଣେ କହିଲା—କାହା ଉପରେ ନିର୍ଭର ନକରି ଆମେ ଯେ ନିଜ କୁଟୁମ୍ବ ଚଳାଉଛୁ, ଏ କ'ଣ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ?

ଯେ ଗୃହାଳୀକି ପୁଣି ନେଇନାହିଁ, ସେ ବି ତା କରିପାରେ । ଶିକ୍ଷିତ, ସତ୍ୟ ହୋଇ ଯଦି କେବଳ ସେଇଆ କଲା, ତାହେଲେ ଅଧିକା କ'ଣ କଲା ? କାହାକୁ ଢିଲାଣି ଆଘାତ କରିବା ଭାବ ମୋର ନାହିଁ । ଯାହା ଚିନ୍ତା କରୁଛୁ, ବ୍ୟକ୍ତି କରୁଛୁ ମାତ୍ର ।

ଅଧିକାଂଶ ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁ ପରି ସ୍ୱାର୍ଥପର । ସେହି ସୀମା ଯଥାସମ୍ଭବ ଅତିକ୍ରମ କରିଥିବା ବଡ଼କଥା; ବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷରେ ଯେପରି, ଦେଶ ପକ୍ଷରେ ସେହିପରି । ଆଜି ଧର୍ମ ଓ ଦେଶପ୍ରେମ ନାମରେ ଏ ସ୍ୱାର୍ଥ ବିକଟତମ ରୂପ ଧାରଣ କରିଛି, ଆମେରିକା, ରୁଷିଆ, କାନେଡା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ପ୍ରଭୃତି ବଡ଼ ବଡ଼ ଜନବିରଳ ଦେଶ ଚୀନ,

ଭାରତ, ଯାପାନ ପ୍ରଭୃତି ଜନବହୁଳ ଦେଶରୁ ଜନ ଆମଦାନୀ କରି ପୃଥିବୀର ସାମ୍ୟ ଓ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ । ନଇଲେ ଗୋଟିଏ ଦେଶ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ୁଥିବାବେଳେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପାତାଳରେ ସଜୁଥିବ । ଏଇ ବୈଷମ୍ୟ ହିଁ ଯାବତୀୟ ବିରାଟ ଓ ଅଶାନ୍ତର କାରଣ ।

ଗୁନୀର ତୁନୀ ସଂସାର

ତିନୋଟି ପିଲାଙ୍କ ମାଆ, ତଥାପି ପିଲାଲିଆ ଚେହେରା, ବୟସ ଛପିଯାଏ ସେ ଚେହେରା ଭିତରେ । ଗୋଟି ବାଙ୍ଗା, ପୁଣି ତୁଳାଜୀ ପ୍ରକୃତର । କବିରାଜ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ଆର୍ତ୍ତୁରୀଙ୍କ ଝିଅ । ଶୁକ୍ଳା କରେ ନାହିଁ—ପୁରାପୁରା ଗୁଡ଼ାଣୀ । ଘରର ଯାବତୀୟ ଅଡ଼ିପତର କରେ । ପାଟିରେ ଯୋଗ ଦେଲେ ରକ୍ତାବତୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଇସ ସହୃଦ ହୃଦିକ ସଖ୍ୟା, ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ସାହାଯ୍ୟ ମନୋରାଜ । ତରକାଶ ଦିଆନିଆ ବି ତଲେ । ଅତି ଆପଣାର ଜଣେ ପରି ସେ ଗାଡ଼ିରେ ନେଇ ଆମକୁ ବହୁ ସୁଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଇଛୁ ।

ତାର ସ୍ବାମୀ ପ୍ରଭାତ ମିଶ୍ର । ବୁଲ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟରଂ କଲେଜରୁ ପାସ୍ କଲାପରେ ଦୀର୍ଘକାଳ ହେଲ ଆମେରିକାରେ ରୁକିରା କରିଛନ୍ତି । ୪୨ ହଜାର ଡଲର ଦେଇ ଘରଟିଏ କରିଛନ୍ତି ।

ପଶୁପକ୍ଷୀ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଣ ସମ୍ପାରେ ଏବେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ପୃଥିବୀରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନି ଜାତୀୟ ପ୍ରାଣୀ ଦେଖାଯାନ୍ତି—ବୁଲମାନେ ନିଜ ଆହାର ନିଜେ ଖୋଜନ୍ତି । ମିଳିଲେ ପେଟ ଭରି ଖାନ୍ତି, ନଇଲେ ଓପାସେ ଶୁଅନ୍ତି, ରୋଗ ହେଲେ ମରନ୍ତି ।

ଦ୍ବିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରାଣୀ ପୋଷିତ, ପାଳିତ—ରବିଟ୍, ପାହାଡ଼ୀ ମୂଷା, ନେଉଲ, ବିରାଡ଼ି, କୁକୁର, ମୟୂର, କାକରୁଆ, ଶୁଆ, ସାଘ, ବଣି ।

ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରାଣୀ ସରକ୍ଷିତ—ରିଜର୍ଭ ଜଙ୍ଗଲରେ, ହ୍ରଦରେ କିମ୍ବା ଚିଡ଼ିଆଖାନାରେ—ବାଘ, ସିଂହ, ଗଣ୍ଡା, ହେଟା, ଓଟପକ୍ଷୀ, ହାତୀ ଓ ବିଭିନ୍ନ ପକ୍ଷୀ । ସରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ହ୍ରଦର ପଶୁପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦିଆ ହୁଏ ନାହିଁ । ଚିଡ଼ିଆଖାନାର ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ଓ ସରକ୍ଷିତ ଅରଣ୍ୟର ମୃଗ ଆଂଶିକଭାବେ ମଣିଷ ଯୋଗାଉଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ । ଏଇ ମଣିଷନିର୍ଭର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରାତିରେ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇବା ପ୍ରଭାତଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ । କର୍ମନିଷ୍ଠ ଅର୍ଦ୍ଧସର ଭାବରେ ପ୍ରଭାତଙ୍କର ସୁନାମ ଓ ପଦୋନ୍ନତି ଘଟି ଚାଲିଛି ।

ପ୍ରଭାତେ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ବୃହତ୍ ପିତ୍ତଳ କଙ୍କଡ଼ାଟିଏ—ତାଙ୍କ ଜୀବନର ପ୍ରତୀକ । ଦଶପଦ କର୍କଟର ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ଗ୍ରାମ୍ୟ ନାମ ଦଶରଥ—ଆଗକୁ ପଛକୁ ସେହୁରେ ତାର ଗତି—ଦଶରଥ ମହାରାଜଙ୍କ ରଥର ଗତି ଦଶଦିଗକୁ । ସେହିପରି ପ୍ରଭାତ ପୃଥ୍ବୀର ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବ ପଶ୍ଚିମ ବ୍ୟୋମଯାନରେ ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ଆକାଶରେ ଅଧିକ କାଳ କଟେ—ପଶୁପକ୍ଷୀ ଖାଦ୍ୟଯୋଗାଣ ବ୍ୟବସାୟ ବଢ଼ୁଥିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ ଗତିପଥ ବଦଳୁଥାଏ—ଏ ଦେଶରୁ ସେ ଦେଶ ଓ ସରୁ ଦେଶ । କୋଉ ଦେଶରେ ଚିଡ଼ିଆଖାନା ନାହିଁ, ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସଖ୍ୟାରେ ପୋପିତ, ପାଳିତ ପ୍ରାଣୀ ନାହାନ୍ତି ? କେତୋଟି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଶସ୍ତ୍ରାରେ, ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକର ଖାଦ୍ୟ ବା ପାଇ ପାରୁଛନ୍ତି ?

ଅନଭ୍ୟାସ । ପ୍ରଭାତ ଭଙ୍ଗା ଭଙ୍ଗା ଓଡ଼ିଆ କହୁଛନ୍ତି । ପିଲାଙ୍କ ଗପା ବ ଚନ୍ଦ୍ରପ ।

ଟୁନା ଗୋଳରେ ଓଡ଼ିଆ ଖାଦ୍ୟ ପରିବେଷଣ କଲ । କିନ୍ତୁ ତା ପିଲାଙ୍କୁ ଏ ଖାଦ୍ୟ ରୁଚିଲା ନାହିଁ, ସ୍ଥାନୀୟ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ବଳିଷ୍ଠ ଝୁଙ୍କ ।

ଦେଖିବ ଆସ ହୋ ଖୁଡ଼ୀ

ଇରା ଘରେ ଡିନାର୍; ସାମନ୍ ମାଛଟି ପାଞ୍ଚ ସେର ଓଜନର, ଫ୍ଲୋରିଡ଼ା ସମୁଦ୍ରରୁ ଉଦୟ ବନଶିରେ ଧରିତ । ମଟର ଗାଡ଼ିର ପେଟ୍ରୋଲ ଖର୍ଚ୍ଚ ୫୦ ଡଲ୍ଲର, ନୌକାଭଡ଼ା ଦଶ ଡଲ୍ଲର । କେତେ ସମୟ ଖର୍ଚ୍ଚ ! ଲଭ କ'ଣ ହେଲା ? ବିନୋଦନ ! ବିନୋଦନରେ କେହି ଆୟବ୍ୟୟ ହିସାବ କରେ ? କଲେ ବିନୋଦନ କି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ।

ଲତା, ଇରା ମିଶି ରୋଷେଇରେ ଲାଗିଛନ୍ତି—ପଲଉ, ମାଛ ବେଶର, ଚିକେନ୍, ତରକାରୀ, ଟମାଟୋ ଖଟା, ରସ ମଲ୍ଲଇ ।

ଏଣେ ଦାଣ୍ଡବାଡ଼ି ଓଲାପୋଲା କରୁଛନ୍ତି । ଫୁଲଗଛରେ ପାଣି ଦେଇ ସଜ ସତେଜ ରଖୁଛନ୍ତି, ରଙ୍ଗୀନ୍ ପିପିଲି ଛତିଚାକୁ ଟାଣୁଛନ୍ତି, ଟେବୁଲ୍ ସଜାଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଗତିପଥର ଅନ୍ତରାୟ ନ ହୋଇ କରଛନ୍ତି ଦେଇ, ନିଷ୍ପୃହ-ଭାବେ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଏମାନେ କାମରେ ଝାଳନାଲ ହେବାବେଳେ ମୁଁ ଏପରି ବୁଲିବାଟା

ଗୋଟାଏ ଅପରାଧ ପରି ବୋଧ ହେଲା । ବଳେ ବଳେ ଯାଇ ଇରାକୁ ପଚାରିଲି—
ମୋ ଲାଗି କ'ଣ କିଛି କାମ ନାହିଁ ? ଇରା କହିଲା—ଭାଇନା, ଏଇ ମର୍କାଗୁଡ଼ିକ
ଛଡ଼ାଇ ଧୋଇ ରଖ । ମୁଁ ମର୍କା ଛଡ଼ାଇବାବେଳେ ହୁଏ ପକାଇଲି । ଲତା
ପଚାରିଲା—ହୁଏଲ କାହିଁକି ?

ଜଗଟାଏ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ! ଶୁକୁଟାମୁହଁ ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ଟିକଟିକି କଥାରେ
କେତେ ହସ ଡାନ୍ଦ ପାରନ୍ତି !

‘ଝିଅକୁ ହେଲଣି ବାର ବରଷ
ମାଆ ଯେ ହେଲଣି ବୁଢ଼ୀ
ନାତୁଣୀ ମୁଣ୍ଡରେ ବାଳ ପାରିଲଣି
ଦେଖିବ ଆସ ହୋ ଖୁଡ଼ୀ ।’

ମର୍କାକୁ ଘେନି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଛଟା ବି ଚଳେ—

‘ମର୍କା,
ଦାନ୍ତ ଗଲେ ମର୍କା ତଳକୁ ପକା ।’

ତଳକୁ ପକେଇବା ଜନପଦକୁ ଛଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ମୋତେ କାହିଁକି ଦିଆ
ହୋଇଛି ?

ଲତା କହିଲା—କିଛି ମର୍କା; ସାମାନ୍ୟ ଶିଖେଇ ଛୁଆରେ ଚାଲି ଖାଇବାକୁ
ହୁଏ । ଏତେ କୋମଳ ଯେ ଦାନ୍ତ ନ ଥିଲେ ବି ମାଢ଼ିରେ ପାକୁଳି କରି ଗିଳି
ହେବ ।

ଏ କାମଟି ସରିଲା ପରେ ଇରା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପିଉଳି ଆଳୀରେ କାଜୁ
କସ୍ ମିସ୍ ଦିଆ ଛେନାର ରସମଲାଇ କାଟିଲା । ‘ଗୋଟି ଗୋଟି କାଢ଼ି ଅନ୍ୟ
ପାତ୍ରରେ ରଖ । ଗୋଟିଏ ଯେପରି ନ ଭାଙ୍ଗେ, ଦେଖିବ,’ ଇରା କହିଲା ।

ଛଣା ହେଲା ପରେ ଗରମ କାକରା ପିଠା ସ୍ତ୍ରୀ ଦିହକୁ ତା ଦିହ ଲାଗିଯାଏ ।
ନିମିତ୍ତରେ ଲଗାଇବା ଆଗରୁ ତାକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କାଢ଼ି ଅନ୍ୟ ଏକ ତେଲୁଣିରେ

ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ମଫସଲରେ ବ୍ରତ ବିବାହରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଘଟଣା । ମୋତେ ସେହପରି ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆ ହେଲା ପରି ଲାଗିଲା ।

ଲତାକୁ କହିଲି—ତୁଇଟି କାମ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଭୁଲାଇଲୁ । ମୋତେ ଏବେ ତୃତୀୟ ଦାୟିତ୍ୱଟି ଦିଅ—

‘କ’ଣ’ ?

‘ଚଣାଚଣି ।’ ଯେଉଁ ଦାୟିତ୍ୱ ‘ଗାନ୍ଧୀ ସୁଶ୍ରୀୟା’ରେ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ମୋତେ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ଗୁଣ୍ଠ ଗୁଣ୍ଠ ପେଟ ପୁରୁଥିଲା ।

ଲତା ହସି ହସି ଧାଇଁଯାଇ ଇରା କାନରେ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ କଲବେଳକୁ ମୁଁ ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ ଖସିଗଲି ଦୃଷ୍ଟି ଅନ୍ତରାଳକୁ ।

ସାତ

ପ୍ରିୟା ନା ପ୍ରକୃତ

ପ୍ରିୟାର ରୂପ ଯେତେ ଦେଖିଲେ ବି ଆନ୍ତର ଦେଖିବାକୁ ମନ ହୁଏ,
ସେହୁପରି ପ୍ରକୃତର ଶ୍ରୀ ଥରକୁ ଥର ଦେଖିଲେ ବି ଆନ୍ତର ଦେଖିବାକୁ ଥାଏ ।
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ପୁରୁଣା, ନୂଆ, ଅତୀତ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି ନାହିଁ । ସେଇ ଉଷା, ସେଇ
ସନ୍ଧ୍ୟା, ସେଇ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକିତ ଚଳନା, ଯେତେ ଦେଖିଲେ ବିରକ୍ତ ଆସେ ନାହିଁ ।
ପାଖକୁ ଟାଣି ନେବା, ନିବିଡ଼ ଧ୍ବଜରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବା ସୁନ୍ଦରପଣର ଶାଢ଼ୀ ।

ମେଘମେଢ଼ ଗୁମ୍ଫା ଥରେ ଦେଖିଥିଲୁ; ତା ବିଷୟରେ ଲେଖିଥିଲୁ । ଏଥର
ଦେଖୁଛି, ଦେଖାଉଛି, ଏ ଏକ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ଚୂଡ଼ି । ସୁମରାନ୍ତ ଭାରତ ଶ୍ରୀଲଙ୍କା ବିଚ୍ଛେଦ-
କାଶ ସମୁଦ୍ର ଓ ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ଶ୍ରୀ ସୀତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଯେଉଁ ଚୂଡ଼ି ଲାଭ
କରିଥିଲେ ।

ଆଗେ ଆଗେ ଧାଇଁ ଦେଖାଇବି ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି ସିନା, ପାରିଲି କୋଉଠି ?
ପାହାଡ଼ ଅତଡ଼ାରେ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳୁ ସମ୍ଭାଳୁ ଆନ୍ଧ୍ର । ପୁଣି ଅନ୍ଧାର । ଉଠାଣି,
ଗଡ଼ାଣି; ପୀରତି ପଥ ପରି ପ୍ରକୃତର ଏ ପଥ ବି ଖସଡ଼ା । ଉଭୟ କରଡ଼ା ଏ
ବୟସରେ ମାରାତ୍ମକ ।

ପାଦ ଟଳମଟଳ । ଦୁମ୍‌ଦାମ୍ ଭୃଷ୍‌ଭୃଷ୍ ମାଡ଼ିଯିବାକୁ ଦମ୍ ପାଉନାହିଁ ।
ପଦେ ପଦେ ଶଙ୍କା ।

ଗାଇର୍ ବୁଝାଇ ଚାଲିଛି, ଦୃଶ୍ୟରେ ବାଟୁଲି ବାଙ୍ଗ୍ ନାହିଁ । ମୋ ପକ୍ଷେ
ଦରବୁଝା, ଲତା ପକ୍ଷେ ଅବୁଝା ।

ଅଜନ୍ମା ଆଉ ମେଘମେଢ଼ ଉଭୟର ପରିବେଶ ଭିନ୍ନ । ଗୋଟିକରେ ଛ' ରହୁ;
ଏକ ପରେ ଅନ୍ୟଟିର ଗୁଳୁ । ଅନ୍ୟଟିରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ରହୁ । କନ୍ଦର-
ଭରା ଦୁଷାର । ଗୋଟିକରେ ମଣିଷର କାରିଗରୀ, ଆଉ ଗୋଟିକରେ
ପ୍ରକୃତର କାବୁଖାଉଁ । ପ୍ରକୃତ ନିଜର କାରିଗର ନିଜେ । ଝିଆଁ ଖୁସିରେ ସେ

ଗଡ଼େ, ଭାଙ୍ଗେ । କେତେବେଳେ ତାର ତାଣ୍ଡବ—ପୃଥ୍ବୀର ଦୃଢ଼କମ୍ପ; କେତେବେଳେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ନ୍ୟାସ—ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ପାତ ।

ଏଠି ପ୍ରକୃତି ପାହାଡ଼ ଶୃଙ୍ଗ ଭାଙ୍ଗି କନ୍ଦର ମଧ୍ୟକୁ ନାନା ଖଣିଜ ମୃତୁ ଭାବେ ଝରୁଛନ୍ତି ଓ ଫୁଟାଉଛନ୍ତି ତାର କଳାକୌଶଳ । ଓଜାର୍କ ପଟ୍ଟମାଳାରୁ ନିର୍ଗତ ମେଘମେଢ଼ ନଦୀ । ପାହାଡ଼ ଉପରେ ତାର ଗତି, ନିମ୍ନତର ଶୃଙ୍ଗ ଉପରେ ତାର ପ୍ରପାତ; ସେଇ ଆଘାତରେ ସ୍ପନ୍ଦିତ ସ୍ପନ୍ଦିତ ରକ୍ତ ପଥରେ ମୃତୁ ଝରଣ ଓ ବହୁ କାରୁଣ୍ୟର ସମାପ୍ତି । କଳାପ୍ରେମୀ ମନୁଷ୍ୟ ତାର ସାହାଯ୍ୟକାଣ୍ଡ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଯେ; ତାର ମହତ୍ତ୍ୱ ବୁଝିଛି । ରୂପପିଆସୀଙ୍କ ରୂପପିପାସା ଚରତାର୍ଥ କରିବା ଲାଗି ସେଇ ପସରାଟି ମେଲିଦେଇଛନ୍ତି ବିଶ୍ୱ ସମ୍ମୁଖରେ ।

ଗାଲଡ଼୍ ବୁଝାଏ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କଣ । ଦେଖି ଯେ ଅନୁଭବ କରି ନ ପାରେ, ବୁଝାଇଲେ କଣ ସେ ବୁଝିପାରବ ? ଯେପରି ପ୍ରେମ, ସେହୁପରି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—ଯେତକି ସରଳ, ସେତକି ଜଟିଳ । ଦେଖି ଯେ ବୁଝିନାହିଁ, ସେ ବୁଝେନାହିଁ ତାର ମାନେ—ଜୀବନ ବିତିଗଲେ ବି ।

ଗୁମ୍ଫାର ଉଠାଣି, ଗଡ଼ାଣି, ବୁଲଣି ରାସ୍ତାରେ ବୁଲି ବୁଲି ପଲକ କେତୋଟି ପକାଇଲି, ପ୍ରାଣରେ ଅପୁଷ୍ପ ପୁଲକ, ଆଲୋକର ଝରଣ—ଜୀବନକୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଦାନ ଏ । ଜୀବନ ସେ ଦାନ ଶୁଦ୍ଧିଏ ପ୍ରତିଦାନରେ—ସେ କବିତା, କଳା ବା ଭାବନା, ସାହା ଦେଉ ।

ଏକ ଘଣ୍ଟା କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟର ପଟ୍ଟ ଭ୍ରମଣ । ପଦବ୍ୟଥା । ଦରଦା ମନ ବୁଝୁ ନ ଥିଲା । ଆନନ୍ଦର ଅପୁଷ୍ପ ପୁଣିମା ତା ଭିତରେ ।

ଉଦ ଠିକ୍ କହିଥିଲା—ଭାଇନା, ୭ ବର୍ଷ ବୟସରେ ତୁମ ମନ ପୁଷ୍ପ ପରି ସାଯାବର । କିନ୍ତୁ ଦେହ କଣ ତା ସହିତ ପାଦ ମିଳାଇ ଚାଲିପାରେ ?

ମିସୋରୀ ପ୍ରଦେଶ ଗୁମ୍ଫାବନ୍ଧ୍ୟ ନାମରେ ପରିଚିତ । ଏ ବନ୍ଧ୍ୟାରେ ୪୦୦୦ଟି ଗୁମ୍ଫା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ମେଘମେଢ଼ର ଯୋଡ଼ି ନାହିଁ, ସମଗ୍ର ଆମେରିକାରେ ବା ପୃଥ୍ବୀରେ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ।

ସମଗ୍ର ଆମେରିକାରେ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ମେଘମେଢ଼ । ୧୭୯୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜଣେ ଫରାସୀ ସାଯାବର ଏହି ଗୁମ୍ଫା ପ୍ରଥମେ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ । ଲେହନଭରତୀୟଙ୍କ “ଉକାପାଗୋ”ଙ୍କ ମନ୍ଦିର ବୋଲି ତାଙ୍କ ମନରେ ଧାରଣା ଜନ୍ମିଥିଲା ।

ଡାକ୍ତର ସର୍ଜାର ଜେସି ଜେମ୍ସ୍ ଯୋଗୁଁ ଏହା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା । ପଟ୍ଟରେ ବହୁ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ପଥ । ବ୍ୟାଙ୍କ୍, ଲୁଣ୍ଠନ ପରେ ସେ ଏହି ଦୁର୍ଗମ ଗିରିବନରେ ଲୁକ୍କାୟିତ ରହୁଥିଲା । ଅଜନ୍ତାର ମଧ୍ୟ ସେହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଘଟିଥିଲା । ଅଜନ୍ତାର ଭଉଁରିସ, ମେରମେକର୍ ଭଉଁରିସ୍—ଉଭୟ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଭାଗ୍ୟ ଦୁର୍ବଳ ।

ମେରମେକ୍ ପୃଥିବୀର ଘର୍ବତମ ଜନ୍ମର, କୋଡ଼ିଏ ମାଇଲବ୍ୟାପୀ । ଏବେ ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚ ମାଇଲ୍, ଲୋକଲୋଚନ ଗୋଚରକୁ ଆସିଛି ।

ଗୁମ୍ଫା ଗୁମ୍ଫାର ଗୁମ୍ଫା ପ୍ରତିଫଳିତ ସ୍ଥଳ ଗଭୀର ଝରଣା ଅତି ଗଭୀର ପରି ବୋଧ ହୁଏ । ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷେ ଗଭୀରତା ମାତ୍ର ୮ ଇଞ୍ଚ, ୮ ହାତରୁ ଅଧିକ ଗଭୀର ଥିବା ପରି ଜଣାପଡ଼େ ।

ଏହାର ସ୍ଥାୟୀ ବାସିନ୍ଦା ବାଦୁଡ଼ି; ମନ୍ଦର ମସ୍ଜିଦ୍ରେ ସେପରି, ଗୁମ୍ଫାରେ ସେହିପରି ଏହି ପ୍ରାଣୀ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପକ୍ଷୀ ପାହାଡ଼ ଉପର ଅରଣ୍ୟରେ ।

ମେରମେକ୍ ଏକ ଘରୋଇ ସମ୍ପତ୍ତି । ଲେଷ୍ଟର୍, ଡିଲ୍ ଏହାର ମାଲିକ । ବହୁ ଅର୍ଥ ଓ ଇଞ୍ଜିନିଅର କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗରେ ସମଗ୍ର ଜଗତର ଏକ ଅତ୍ୟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟରେ ଏହା ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା ।

ବହୁ ପୁଷ୍ଟିତ ଝୁଲୁ ଉଦ୍ୟାନ, କମ୍ପା ସ୍ପର୍ଶର ଏକ ବିଚିତ୍ର ରଙ୍ଗିନ୍ ରାଜ୍ୟ କମ୍ପା ଏକ ଜମାଟବନ୍ଦା ଗ୍ରାଣ୍ଟ୍ କ୍ୟାନୟାନ୍ ପରି ଦିଶେ ।

ପଟ୍ଟ ତଳେ ନାନାବିଧ ପ୍ରସ୍ତରର ଏକ ବିଚିତ୍ର ଖଣିଶାଳା—ଭୂତତ୍ତ୍ୱ ଗୁମ୍ଫା ଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବହୁ ସଙ୍କେତ । ପାହାଡ଼ ଉପରେ ନଦୀର ନାମ ‘ମିରର୍’, ତଳକୁ ଗଡ଼ିଆସିଲା ପରେ ମେରମେକ୍ ।

ସେଣ୍ଟ୍ ଲୁଇସ୍ ସହର ଗୁମ୍ଫାରୁ ୭୫ ମାଇଲ୍ ଦୂର, କାର୍ରେ ଏକ ଘଣ୍ଟା ମାତ୍ର ଲାଗେ ।

ଡାଇମଣ୍ଡ୍-ହେଡ୍ ଇନ୍

ଗୋଟିଏ ଚୀନା ହୋଟେଲ, ଆମ କଟକରେ ଅଛି, ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସବୁ ସହରରେ ଅଛି । ଝିଟିପିଟି, ଏଣ୍ଡୁଆ, ଗୋଧି, ଅଜଗର ସାପ, ଅସରପା ଭରଳାଗ୍ରୀ ଏଠି ହୁଏ—ଗୁଜବ୍ । ଏଇ ଗୁଜବ୍ ଯୋଗୁଁ କମ୍ପା ହୋଟେଲ୍ ଶାନ୍ତ ପ୍ରତି

ସାଧାରଣ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ଏ ଯାକେ ଚୀନା ହୋଇଲିରେ ଖାଇ ନ ଥିଲି ।
ଘରୋଇ ଖାଦ୍ୟର ଗତାନୁଗତକତାରୁ ଗଣା ଲାଗି କିମ୍ବା ନୂତନ ଚୀନା ସ୍ବାଦ
ଚଖାଇବା ଲାଗି ଇସ୍ ଆମକୁ ତାଳମଣ୍ଡକୁ ଦେଖିଗଲା ।

ଚୌକା ଟେବୁଲ ସଜାସଜରେ ଭିନ୍ନ ରୁଚ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣକାରୀ । ପହଲେ
ମେନୁ ନୁହେଁ, ଖଣ୍ଡେ ପାମ୍ପ୍‌ଲେଟ୍ ଧରାଇ ଦିଆଗଲା । ଏ କଣ ଚୀନା ଭାଷା ଶିକ୍ଷା
ଲାଗି ପ୍ରବର୍ତ୍ତନା ? ନା, ଅନ୍ୟ କିଛି ବ୍ୟବସାୟମୂଳକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ବା ଭିତରେ ଅଛି ।
କିଛି ଚୀନା ଭାଷା ଜାଣିଲେ ହୁଏତ ଜଣେ ମୌଳିକ ଚୀନା ଖାଦ୍ୟ ମେନୁଟି ପଢ଼ି
ଖାଦ୍ୟ ଲୋଡ଼ିପାରିବ ।

ବରାଦ୍ ମୁତାବକ ଖାଦ୍ୟ ପହଞ୍ଚିବା ଆଗରୁ ପାମ୍ପ୍‌ଲେଟ୍‌ଟି ପଢ଼ି ଲି—
ଚୀନା ଅନ୍ଧରକୁ ଚିହ୍ନିଲି କହନ୍ତି । ଏହା କେତେକ ପୁରା ଶବ୍ଦର ସଙ୍କେତ । ଏହି
ସାଙ୍କେତିକ ଶବ୍ଦମାଳା ଚୀନା ଭାଷାରୁ ଅନ୍ୟ ଭାଷାକୁ ଭିନ୍ନତର କରି ରଖିଛି ।

ଶ୍ରୀଷ୍ଟଜନ୍ମର ହଜାରେ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଅଦ୍ୟାବଧି ଚୀନାଭାଷା ଚଳି ଆସିଛି ।
ଏହାର ମୋଟ ସାଙ୍କେତିକ ଶବ୍ଦସଂଖ୍ୟା ୫୦ ହଜାର । ଶିକ୍ଷିତ ଚୀନା ଦୈନନ୍ଦିନ
ପ୍ରାୟ ତିନି ହଜାର ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥାଏ । ପ୍ରତି ଚୀନା ଶବ୍ଦରୁ ଏକାଧିକ ଅର୍ଥ
ବାହାରେ । ସ୍ଥାନ କାଳ ବିଶେଷରୁ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଠିକ୍‌ରେଇ ନେବାକୁ ହୁଏ ।

ବରାଟ ଚୀନା ଦେଶରେ ବହୁ କଥିତ ଭାଷା ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲେ ହେଁ ରାଷ୍ଟ୍ର-
ଭାଷା ସମସ୍ତେ ଚୁଝିପାରନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀନ ଲିପି କିମ୍ବା ଶିଳାଲେଖ ପଢ଼ିବାରେ କିଛି
ଅସୁବିଧା ହୁଏନାହିଁ । ସାଙ୍କେତିକ ଶବ୍ଦଲିପି ହିଁ ଚୀନାର ଲିଖିତ ଭାଷା ।

ଭାଷା ବିଷୟରେ ଧାରଣା ଦେବା ପରେ ଖାଇବା ଲାଗି ‘ଚିପ୍‌ଷ୍ଟିଲ୍’ କାଠି
କପରି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ହେବ, ଚନ୍ଦ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଚୁଝାଇ ଦିଆ ହୋଇ-
ଅଛି । କାଳେ କିଛି ଅସୁବିଧା ଘଟିବ, ଏଥିଲାଗି କଣ୍ଟା ଚୁମ୍ବିତ ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦିଆ
ଯାଇଛି ।

ଉଭୟ ରୋମାନ୍ ଓ ଚିହ୍ନଲିପିରେ ମେନୁ ଛପା ଯାଇଛି—ରୂଓମିନ୍,
ଓନ୍‌ଟନ୍, ଶିନ୍‌ପିପର୍, ସ୍ପିଙ୍ଗ୍, ହନି, ଫ୍ରାଏଡ୍‌ ରାଇସ୍ ।

ଏ ବହାରମ୍ଭ—ମୋଠାରେ ଏହାର ଚିହ୍ନା ଲାଗୁ । ଏଠି ଗୋରୁ,
ଘୁଞ୍ଚୁର ମାଂସ ପ୍ରଧାନ । ମୁଁ କଣ ଖାଇବି ? ଦରଫୁଟା ମାଟିଆ ରଙ୍ଗର ଭାତ,
ଲୁଟୁସ୍ ପତ୍ର, ଚୁନା ଚୁନା କୁକୁଡ଼ା ମାଂସ ନାମକୁ ମାଟି । ଏଥିଲାଗି ଦଶ ଡଲର୍
ଗଣିଲି, ତା ସହିତ ଦେଢ଼ ଡଲର୍ ବର୍ସିସ୍ । କାନମୁଣ୍ଡା ଆଉଁସି ଫେରିଲି ।

ବେରସିକ ପାଖେ ରହନ୍ତିବେଦନ ପରି ଏ ହେଲା—ନାମ୍ ବଡ଼ା, ଦରଶନ ଥୋଡ଼ା । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଏକମନ, ଏକପ୍ରାଣ ହୋଇ ଚଳାଇଥିବାର ଦେଖିଲି— ଭିନ୍ନରୁଟିଲେକାଃ ।’ ପାରମ୍ପରିକ ଶୁଦ୍ଧତା ମୋ ରୁଚିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥାଏ ।

କୃଷ୍ଣଚେତନା

ମିସିସିପି କୂଳର ଗାଡ଼ ସବୁଜ ପାର୍କରେ ଗଡ଼ି ଯିବାକୁ ମନ ହୁଏ, ଦୌଡ଼ିବାର ପ୍ରେରଣା ଆସେ, ବସି ବସି କାବ୍ୟ କଲ୍ପନା କରିବାର ସ୍ଥାନ ଏ । ପଥବହୁଳ ବୃକ୍ଷ—କ୍ଳାନ୍ତ, ଚକ୍ଷୁପଥେ ସବୁଜ ଟନିକ୍ ପିଇ ମନର ବଳ ବଢ଼ିଗଲା ପରି ଲାଗେ ।

ଅଦୂରେ ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ସହରର ଡାଉନ୍‌ଟାଉନ୍ ବ୍ୟବସାୟୀ ଅଞ୍ଚଳ, ବଡ଼ ବଡ଼ ସୌଧଭବ୍ । ତା ମଧ୍ୟରେ କୃଷ୍ଣଚେତନା ମନ୍ଦିରରେ ଅଖଣ୍ଡ ନାମ ସଙ୍କର୍ତ୍ତନ, ଘନ ଘୋର ହାଟ ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ଡର ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଚନ୍ଦ୍ରା ।

ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର, ସୁଭଦ୍ରା—ଟେଲିଭିଜନ୍‌ରେ ରାମାୟଣ ଅପେକ୍ଷା ଶୁଭିକ୍ଷ । ଏଣେ ଶୁଭିକ୍ଷ ପଞ୍ଚତ, ନିରାମିଷ ସାହିତ୍ୟିକ ଆହାର—ଭାତ, ଡାଲି, ତରକାରୀ, ହାଲୁଆ; ମାତ୍ର ଦେଉ ଡଲର ଦେୟ । ଅପୂର୍ବ ଚୂଢ଼ିଲାଭ ।

ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ

କୃଷ୍ଣ ଚେତନାରେ ମଗ୍ନ; ଏତିକିବେଳେ ଆମ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହେଲେ ଜଣେ । ଇରା ପରିଚିତ କରାଇଦେଲା—ଏ ଯୋଗେଶ ଗାନ୍ଧୀ—ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଭାବଜ୍ଞ ଅଣନାଦ । ତାଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆମେରିକା, ଇଉରୋପ ଓ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଗାନ୍ଧୀ ଚେତନା ବିସ୍ତାର ।

ଗାନ୍ଧୀ ଫିଲ୍ମ୍ ଦେଖି ବହୁ ଆମେରିକୀୟ ଗାନ୍ଧୀ ଭାବପ୍ରବଣ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ସେହି ପ୍ରବଣତାର ଉପଯୁକ୍ତ ଉପଯୋଗ ଯୋଗେଶ ଗୁହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ଶାନ୍ତି, ସୁସ୍ଥ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ।

ଲୁଣମର ଦାଣ୍ଡି ଯାତ୍ରା ପରି ତାଙ୍କ ପଟୁଆର ଯାତ୍ରା ଲୟ୍ ଆଞ୍ଟେଲ୍‌ସ୍‌ରୁ ବଣ୍ଟନ୍—ଓ.ସିଂଟନ୍—ପ୍ରାୟ ଗୁଣି ହଜାର ମାଇଲ୍ ବାଟ; ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ଏକଶତ ପଞ୍ଚଦଶ ଜନ୍ମଦିଅ ଅକ୍ଟୋବର ଦୁଇ ତାରିଖ, ୧୯୮୪—ଜୁନ୍ ୧୯ ତାରିଖରୁ ଆରବ୍ଧ ଯାତ୍ରା ଜୟନ୍ତୀ ଦିନ ଶେଷ ହେବ । ସେଥିଲଗି ଲୟ୍ ଆଞ୍ଟେଲ୍‌ସ୍‌ରେ

ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସମ୍ମାନ ଗଠିତ । ଓରେଟ୍ ଅରଣ୍ୟରାଜ୍ୟ, ସମୁଦ୍ର ଗରବତୀ ଶାନ୍ତି-ପୁଣ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ । ସେଠି ମହାସାଗରୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅବସ୍ଥାପିତ ହେବ; ଗାନ୍ଧୀ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ, ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ଗବେଷଣା, ଅହଂସା, ସ୍ୱପ୍ନବାଣୀ ପ୍ରଭୃତି ଓ ଶାନ୍ତିରେ ସ୍ୱର୍ଗ ରାଜ୍ୟ ଗଠନ ଏହାର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ।

ସବୁକାଳେ କଣ ଲେକେ ପରସ୍ପରକୁ ହିଂସ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥିବେ ? ଜାତି, ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଧର୍ମ ଭେଦର ବିଲୋପ କଣ ହେବ ନାହିଁ ? ଏ ପୃଥିବୀରେ କଣ ସବୁକାଳେ ଦାରଦ୍ରୀ, ଦୁଃଖ, ରୋଗବ୍ୟାଧି ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବ ? ଦଳେ ବିଳାସବ୍ୟସନରେ ବୁଡ଼ିଥିବା ବେଳେ ଆଉ ଦଳେ ଶ୍ରେକ ଓପାସରେ ମରୁଥିବେ ? କେତେ ଧନୀ ଦେଶ ମାରାତ୍ମକ ଅସୁଶସ୍ତ୍ର ନିର୍ମାଣରେ ଅକାତରେ ଅର୍ଥ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରୁଥିଲା ବେଳେ ଆଉ କେତେ ଦଳିତ ଦେଶ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ଜ୍ୱାଳାରେ ପୋକ ମାଛ ପରି ମରୁଥିବେ ? ପୃଥିବୀ କଣ ଅହଂସବ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟରେ ଭରା ହୋଇ ରହିଥିବ ? ଏହାର ପ୍ରକୃତ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିକାଶ ଘଟିବ ନାହିଁ ?

ମନ ବଦଳିବା ଦରକାର; କପରି ବଦଳିବ ? ଯୁଦ୍ଧ ବା ବିପ୍ଳବରେ ବହୁ ରକ୍ତପାତ; ସେଥିରେ ଏହା ବଦଳି ନାହିଁ, ବଦଳିବ ନାହିଁ । ଲୋକଙ୍କୁ ଏହିଭାବେ ଶାନ୍ତି କରି କିଛି ନୂତନ ପଦ୍ଧତି ବାହାର କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଅସମ୍ଭବ ଲାଗିଲେ ବି ଏହା ସାଧ୍ୟ । ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନରେ ଅସୁମାରୟ, ବିଶ୍ୱଜୀବନରେ ଶେଷ ।

ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜର ମୁଖ୍ୟ ମୂଳଦୁଆ, ଉପାଦାନ ବା ପୁଞ୍ଜି । ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନରେ ଯାହା ସମ୍ଭବ, ସମାଜ ଜୀବନରେ ତାହା ସତ୍ୟ ହେବ ।

ବ୍ୟକ୍ତି ଲାଗି ସମାଜ । ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନର ବୈଫଲ୍ୟ ସମାଜ ଜୀବନକୁ ବିଫଳ କରେ, ସମ୍ବୃଦ୍ଧି ଓ ସତ୍ୟତାକୁ ବିନଷ୍ଟ କରେ । ତେଣୁ ଯେ କୌଣସି ବୃହତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଏହା ହିଁ ଅନୁଭୂତି । ଯାହା କିଛି ସତ୍ୟ, ସେ ନିଜ ଜୀବନରେ ପହଞ୍ଚି ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିଲେ; କଠୋର ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷାରେ ଉଦ୍ଧୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ପରେ ସେ ସମାଜ ଜୀବନରେ ଏହା ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ।

ଯୋଗେଶ ୧୯୪ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ୨୫୯ଟି ସହର ଅତିକ୍ରମ କରିବେ; ନେତା, ଲେଖକ, ଶାସକ, ମେୟର, ବ୍ୟାପକମାନଙ୍କୁ ଭେଟି ମାନବ ଜୀବନର ଜଟିଳ ସମସ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିବେ ।

ଇରା ଯୋଗେଶଙ୍କୁ ଶହେ ଡଲର ଗୁଡ଼ା ଦେଲା । ଏହା ହିଁ ଗୁଡ଼ାର ସର୍ବନିମ୍ନ ପରିମାଣ । ବଡ଼ ଦେଶରେ ବଡ଼ କଥା । ଯେ ଦେଶେ ଯାଇ ସେ ଫଳ

ଖାଇ । ନଇଲେ କେତେ କାକର ଟୋପାରେ ଘଡ଼ା ପୁରିବ ? ଏ ଦେଶରେ ଦେବାର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଥିବାବେଳେ ମାନସିକ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ କାହିଁକି ?

ଯୋଗେଶଙ୍କୁ ମୋର ଶେଷ ପ୍ରଶ୍ନ—ଆପଣ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର କି ତେଲ ? ଖଦଡ଼ ପିନ୍ଧି ନାହାନ୍ତି; ଅରଟରେ ସତା କାଟୁ ନାହାନ୍ତି !

ଯୋଗେଶ ଉତ୍ତର ଦେଲେ; ସେ କାଳେ ତାହା ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । ଏବେ ଆମେ ଯୁଗ ସହିତ ପାଦ ମିଳାଇ ଚାଲିଛୁ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣେ ସମୟୋପ-ଯୋଗୀ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଛୁ । ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିଲେ ଆମେ ବଦଳିବୁ ଓ ବଦଳାଇବୁ । ବଦଳିବା ହିଁ ଜୀବନଶକ୍ତିର ଲକ୍ଷଣ ।

ଧୀର କରି ନାଆ ଚୁହାରେ ନାଉରୀ

ଚଲିକାର ଅଥଳ ଜଳ । ଗେଲବସଙ୍ଗ ଝିଅ କାଳିଜାହି; ଆସ୍ତେ ନାଆ ବୋହୁନେବା ଲାଗି ତେଣୁ ନାଉରୀକ ଦଇନ । ସେହୁପରି ଆମର ଦଇନ ନିକକୁ । କାରଲକଲ୍ ହୁଏର ସାତତାଳ ପାଣି ।

ନିକି ତରୁଣ, ବଳିଷ୍ଠ । ପାଉଁର ବୋହୁ, ମଟଗୋଡ଼ି, ବ୍ୟୋମଯାନ ଗୁଲନା—ତୁମ ବିଦ୍ୟାରେ ଧୂରନ୍ଧର । ଏ ବୟସରେ ଯେପରି ବେଶାଢ଼ିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି, ସେମିତି ସେ । ମନକୁ ଟିକେ ହେଲେ ଭୟ ବୁଝିନାହିଁ । ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ଆକ୍ସିଡ଼େଣ୍ଟ୍ ଘଟାଇଥିଲା ସେ, ଏକ ଅପନ୍ତରରେ । ନିକଟରେ ଟେଲିଫୋନ୍ ନାହିଁ । ରାତି ତିନିଟା । ଖଣ୍ଡି ଆଖାବର । ସେଇ ଅବସ୍ଥାରେ ତୁମ ମାଜଲ୍ ଗୁଲିଗୁଲି ଟେଲିଫୋନ୍ କଲା । ଇରା, ଉଦୟ ଯାଇ ତାକୁ ଉଦ୍ଧାରକରି ଆଣିଲେ ।

ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ; ବାପମାଆଙ୍କ ମନ ଦୁକୁ ଦୁକୁ । କୋଉଠି କାଳେ କଣ ଘଟିଯିବ । କିନ୍ତୁ ଆମେରିକାର ତରୁଣ ସେ । କଲ୍‌ନା ତାର ଦୁର୍ଭର; ଗତି ପ୍ରଚଣ୍ଡ । ସୀମା ମାନିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ତପଦ ।

ପଢ଼ୁଛୁ ତ ପଢ଼ୁଛୁ । ଭୋକଶୋଷ ଭୁଲିଯାଇଛୁ । ତାକୁ ତପସ୍ୟାବ୍ରତ୍ତ କରିବାକୁ କୁଟନ୍ତି ଯେତେ ମନ । ସଫଟ ଏଇ ଦଶା । ପୁଣି ବିପଥଗାମୀ ହେବା ପରେ ପିତାମାତାଙ୍କ ଚେତା ପଶେ । କିନ୍ତୁ ନେଡ଼ିରୁଡ଼ି କନ୍ୟାଶିଳ ବୋହୁ ଯାଇ-ଥାଏ । ନିକର ଆକ୍ସିଡ଼େଣ୍ଟ୍ ଘଟିଥିଲା ଜଣେ ଦୁବନ୍ଧୁ ପ୍ରସବରୁ । ପିତାମାତା ତାକୁ ସେଥିଲାଗି ଦୁଇ ସପ୍ତାହ ଗୃହବନ୍ଦୀ ହେବା ଶାସ୍ତି ଦେଇଥିଲେ । ନିକି ବାଧା । ମଥା ପାତି ସେ ଶାସ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ।

ନିଜ ଆଜି ଜିମିନି (ଗୀତା, ମୀରା, ନିଜ ତନି ନାମର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷରରେ ଗଠିତ ନାମ) ପାଞ୍ଜିର ବୋଟର ଗଲକ । ଏହି ବୋଟ୍ ମାର୍କଟ୍ରେନ୍ କାର-
ଖାନାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଏ ହଜାର ଡଲରରେ କିଣା ।

ପିଲାମାନେ ପ୍ରବାସୀ; ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ଘରେ ଏକା ଏକା । ନୌକା ଚଳାଇ-
ବାର ସକ୍ ନାହିଁ; ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଖରାପ ହୋଇଯାଏ । ତେଣୁ ବକିବା ପାଇଁ ଦର
ମୁଲମୁଲି ଚାଲିଛି । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପଳ ପୁଅମଣି ଅସୁଖ । ବାଡ଼ିପଟେ କମ୍ବଳ ଘୋଡ଼ି
ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, ଯେପରି କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ । ତା ପ୍ରତି ପ୍ରୟତ୍ନ—

ବସେକେ ଥରେ ଖାଏ

ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଥାଏ ।

ବର୍ଷକ ପରେ ଆଜି ସେ ବାହାରିଛି ଇଲିନଏସ୍ ରାଜ୍ୟର କାରଲଲ୍ଲୁ
ହୁଏ ପରିବ୍ରାଜକ । ନିଜ ବିଶେଷଜ୍ଞ ତାଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ପରୀକ୍ଷା କଲେ, ସଫାସଫ
କରି ବୃହତ୍ତମ କାର୍ ର ଲଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ବାନ୍ଧିଲେ ।

ଲିଭା, ଇରା, ଇଦ, ମୁଁ, ନିଜ ଗଲକ । ଆମକୁ ମିଶିଥିବା ପୋଲ ପାରି କରାଇ
ଆଗ୍ରାହମ୍ ଲିଙ୍ଗନଙ୍କ ସମତଳ ରାଜ୍ୟ ଇଲିନଏସ୍ ର କାସ୍କାସିଆ ନଦୀ କୂଳେ
କୂଳେ ନେଲେ । ଏଇ ନଦୀରେ ବନ୍ଧ ବନ୍ଧା ହୋଇ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି କାରଲଲ୍ଲୁ
ହୁଏ । ନିଜ ହୁଏ ଆଡ଼କୁ ଗାଡ଼ିକ ପଛେଇ ନୌକାଟି ଖୋଲି ଆସ୍ତେ ଖସାଇ
ଦେଲେ । ଜେଟି ଉପରକୁ ଉଠି ଆମେ ନୌକାରେ ବସିଲୁ । ହଲଦିଆ ରଙ୍ଗର
ଲଙ୍ଗୁଡ଼ ଜାକେଟ୍ଟି ପିନ୍ଧି ସେ ସ୍ବିମିଂ ପଟାର ରବର ଭିତରେ ପାଦ ଭର୍ତ୍ତି କଲେ ।
ଇରା ବୋଟ୍ ଚଳାଇଲେ । ବୋଟ୍ ପଛରେ ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ନିଜ ସ୍ବି ପଟାରେ
ଦୌଡ଼ୁ ଦୌଡ଼ୁ ହାତ ମୁଠାଇ ତଳକୁ କରେ—ତା ମାନେ ଆସ୍ତେ ଚଳିଥାଏ ।
ଉପରକୁ ମୁଠା ଟେକିଲେ ଜୋର୍ରେ । ଜଳୋଚ୍ଛ୍ଵାସର ଗର୍ଜନରେ କଥା ନ
ଶୁଣିବାରୁ ଏ ସାଙ୍କେତିକ ସ୍ବରାସ ପ୍ରୟୋଗ ।

ନୌକାର ପଛପଟେ ପାଣିର ଚମ୍ପାବାଣ, ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଆମ ହାତପାଆନ୍ତାରେ ।
ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ମଝିରେ ନିଜ ଧନୁର୍ବର ଶକ୍ତିପୁର ଯେପରି ।

ସେ କେତେବେଳେ ସିଧା, କେତେବେଳେ ଡାହାଣକୁ ବା ବାଆଁକୁ
ବଙ୍କେଇ ହୋଇ ସ୍ବି ପଟା ଉପରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି । ଦୌଡ଼ୁ ହାତ ଗୁଡ଼ି ଦେଇ
କେତେ ପ୍ରକାର କୌଶଳ ଦେଖାଉଛି । ପାଣିରେ ବା ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି ।
ଜାକେଟ୍ଟି ଯୋଗୁ ବୁଡ଼ିଯାଉ ନାହିଁ; ଆମେ ତାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରୁଛୁ ।

ନିଜ ଏବେ କ୍ଳାନ୍ତ । ଉଦୟର ମନ ତଞ୍ଜେଇଲେ, ସ୍ତ୍ରୀ ଖେଳ ଖେଳିବ, ପହଁରିବ । ୭୯ ବର୍ଷ ବୟସ । ଭଙ୍ଗା ପଞ୍ଜର କାଠି । ଦୁର୍ବଳ ମେରୁଦଣ୍ଡ ଘେନି ସେ ବେଶୀ କାଳ ଜଳୋଚ୍ଛ୍ଵାସ ସହିତ ସନ୍ତାନ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଆମେ ତାକୁ ବି ଉଦ୍ଧାର କଲୁ । ଖୋଲା ବୋଟ୍ ।

ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳ; ଜଳ ତରଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ବି ଟାଉଁଟାଉଁଆ ଖରା ଟାଙ୍ଗରା ମୁଣ୍ଡରେ ପଶି ଯାଉଥାଏ । ଟୋପି ଲଗାଇଲୁ । ଏ ପାଖେ ଧଳା ପାଲ, ସେ ପାଖେ ବି । ଦୂର ଦୂରବଳୟରେ ବି; ଚାଲିଥାଏ ଆହୁଲମୟ ବୋଟ୍ ସଙ୍ଗୀତ ତାଳେ ତାଳେ । ନାରୁ-ଥାଏ ପାଲର ଗୁଲ, ତରଙ୍ଗରେ ଚୂନା ଚୂନା ହୋଇ । ମାଛସବୁ କୌତୁକରେ ଲମ୍ଫି ଦେଉଥାନ୍ତି ।

ଆମ ପେଟ ରଡ଼ିଲା, ବସିଲା ଲୋକକୁ ବେଶୀ ଭୋକ । ସମୟର ଡାକ ଏ । ସମୟର ଦାସ ହେଲେ ଏଇ ଅସୁବିଧା ।

ଇରା ନୌକା କଲୁକୁ ନେଇ ନଙ୍ଗର ପକାଇଲା । କାଗଜ ପେଟ୍ଟରେ ଆମକୁ ବାଡ଼ିଦେଲା—ପଲ୍ଲଭ, ସମ୍ବର; ମାଛ, କଟେଜ୍ ଚିକ୍ । ନୌକା ଝୁଲୁଥାଏ । ଆମ ପାଟି ଚାଲୁଥାଏ ।

ଏତେ ବଡ଼ ହ୍ରଦ । ତରଙ୍ଗଦୋଳାରେ ଦଳକୁ ଦଳ ପକ୍ଷୀ ପହଁରୁ ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ଆକାଶରେ ଦଳ ବାନ୍ଧି ଉଡ଼ି ଆମ ଉପରେ ଗୁଲର ଛଟା ବା ପକାଇ ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି, ଚିଲିକାରେ ଯେପରି । କାହାନ୍ତି ବଗ, ଚିଲ ? କେବଳ ସି-ଗଲ୍ ।

ଆଜି ରବିବାର । ମନର ପେଟକୁ ହୁଗୁଳା କରି ହାଲୁକା ଭାବେ ଗୁଡ଼ି ଦେବା ଦିନ । ତେଣୁ ହ୍ରଦରେ, ହ୍ରଦକୂଳ ରେଷ୍ଟୁରାଣ୍ଟରେ ଉଡ଼ି । ସେ ଉଡ଼ିରେ ନୌକା ଚଳାଇଲା ବେଳେ ଉଦ କହିଲା—ଆମେ ତ ଭାଇନା ଭାଇନକ୍ତୁ ପାଣିରେ ଦୌଡ଼ାଇଲୁ । ଏବେ ଆମର ବିଶ୍ରାମ । ସେମାନେ ଚଳାନ୍ତି ।

ଆମ ଚଳାଇବାରେ ଏକମୁହାଁ । ଧକ୍କା ଦେବାକୁ ନୌକା କଲୁକୁ ଧାଇଁଲା । ବଙ୍ଗା ଡଙ୍ଗା ହୋଇ ଚାଲିଲା, ମୋ ପିଲା ଦିନର ରୁଲ୍ ଗାର ଯେପରି ।

ଫେରିଲା ବାଟରେ ହ୍ରଦ କୂଳ ଦୋକାନରୁ ମାଛ କିଣା ହେଲା । ବଡ଼ ବଡ଼ ବରଫ ବାକ୍ସରୁ କାଢ଼ି ଦୋକାନୀ ଦେଖାଇଲା—ବଫାଲେ, କ୍ୟାଟ୍ ଫିସ୍... ସବୁ ମାଛର ମୁଣ୍ଡକଟା । ଏଠି କେହି ମାଛ ମୁଣ୍ଡ ଖାନ୍ତି ନାହିଁ । ଉଦ ୧ ଡଲର ଦେଇ ୧ ପାଉଣ୍ଡ ମାଛ କିଣିଲା । ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ତଟକା, ଶସ୍ତା ।

ଆଠ

ବାଗବତିରୁ ନା କବିତା ବନ୍ଧା ?

ଯେ କବିତା ଲେଖନ୍ତି—କବି । ଯେ ନ ଲେଖନ୍ତି ସେ ଆହୁରି ବଡ଼ କବି । ତା କବିତା ଲିଖିତ ନୁହେଁ, ରସିତ । ତା କଲ୍ପନା ପ୍ରମୋଦ ଉଦ୍ୟାନରେ ଉଦ୍ଭାସିତ ।

ଯେ ପ୍ରକୃତିକ ଗଢ଼ି ତ ସେ କବି; ଯେ ପାର୍କ ବା ଉଦ୍ୟାନକୁ ଗଢ଼ି ତ ସେ କବି । ଜଣେ ମହାକାବ୍ୟର କବି ହେଲେ ଆଉ ଜଣେ ଖଣ୍ଡ କବିତାର କବି; ଦ୍ଵିତୀୟ ପାଖାପାଖି ବସିବା ଭଳି କବି ।

ଆମେରିକା କେବଳ କାବ୍ୟକବିଙ୍କ ଲାଗି ବଡ଼ ନୁହେଁ ସେ । ବଡ଼ ତାର ପ୍ରକୃତିପ୍ରେମୀ, ଯୋଜନାକାରୀ, କଲ୍ପନାପ୍ରବଣ ନିର୍ମାତାଙ୍କ ଲାଗି—ସେମାନେ କଳାତ୍ମକ ଖିଆଲରେ ଯୋଉଠି ଇଚ୍ଛା ସେଠି ଛବି, କବିତା ବୁଣି ଦେଇଛନ୍ତି; ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଦାୟିତ୍ଵସ୍ଥାନ ହାତ କୋଉଠି ବାଜି ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ହେଲେ ବିଶୁଦ୍ଧ ମସ୍ତିଷ୍କ କିଛି ବିଚ୍ଛାଟ ଘଟାଇ ଦେଇ ନାହିଁ । ଭଗବାନ୍ଙ୍କ ସହାୟକ କଳାକାର ସେ; ସୁନ୍ଦରରୂପୀ ସେ ତାର ପ୍ରେରଣାଦାତା ।

ଆମେରିକା ଏକ ପାର୍କ ରାଜ୍ୟ । ଆମେରିକାରେ ଯେତେ ପାର୍କ ଅଛି, ସବୁ ମିଶାଇଲେ ଭାରତର କେତୋଟି ରାଜ୍ୟ ଆକୃତିର ହେବ, ପାହାଡ଼, ଅରଣ୍ୟ, ହ୍ରଦ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଲେ ବି ।

ଆମେରିକାର ଏସବୁ ପାର୍କ ଭବିଷ୍ୟ ଲାଗି ଜମି ସଞ୍ଚୟ । ଜନସଂଖ୍ୟା ଯେପରି ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି, ସମସ୍ତ ଦେଶ ଜନବସତି ଗହଳ ହୋଇ ଉଠିବ । ସାଧାରଣ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଲାଗି ଆଉ କ୍ଷେତ୍ର ରହିବ ନାହିଁ ।

ଆମେରିକାସୁମାନେ ସମ୍ରାଟ୍ ଶେଷ ଭାଗରେ ଏସବୁ ପାର୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ଉପଯୋଗ କରିବେ—ଏସବୁ ପାର୍କ ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରକୃତି କୋଳ ସେମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ।

ଆମେରିକା ଭ୍ରମଣ ଆଂଶିକ ଭାବେ ପାକ ଭ୍ରମଣ । ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ରହଣି କାଳରେ ଏଇ କେତୋଟି ପାର୍କରେ ଭ୍ରମଣ କରିବୁ—

ଉଦ୍ଭିଦ ଉଦ୍ୟାନ

ଫଳଦାୟୀ ବଡ଼ ବଡ଼ ପିତ୍ତଳ ଥାଳୀ ପଟ ପରି କେଡ଼େ କେଡ଼େ କର୍କସ୍ୟ । ଗାଡ଼ ନେଲୀ, ଫିକା ଲାଲ, କେଡ଼େ କେଡ଼େ କର୍କସ୍ୟୁଲ । ଆକାରରେ ଆମ କର୍କର ଢଳ ଗୁରୁଗୁଣ ବଡ଼ ହେବ ।

କି ପୁନ୍ଦର ଲତାକୁଞ୍ଜ; ଡ଼େଣ୍ଡ୍ରାନ୍ତର, ନାନା ରଙ୍ଗର କି ଅପୂର୍ବ ଗୋଲପ, ମାଣିକଗୁଲ ଗେଣ୍ଡୁ, ବାଡ଼ମାନଙ୍କରେ କି ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡ ମାଲ, ହଲଦିଆ ଫୁଲ ।

ଉଷ୍ଣ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ଗୃହରେ କେତେ ପ୍ରକାରର ଅର୍କିଡ୍, ତାର ବିବିଧ ରଙ୍ଗର ଫୁଲ, ପତ୍ର, କେତେ ଫୁଆରା, କେତେ ପ୍ରପାତ ! ଏ ଆନନ୍ଦ ଭୂମିରେ ଅରଟିଏ ଆଖି ବୁଲାଇ ଦେଇ ପାର୍କ ବସ୍ରେ ବସିଲୁ; ଦୁଇଟି ଡବାର ଗାଡ଼ି; ମୁଣ୍ଡପିଛା ଟିକେଟ ଅଧ ଡଲାର୍ । ୭୫ ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବୟସ୍କ ଦେଶର ସମ୍ମାନିତ ନାଗରିକ— ଟିକେଟ କଣିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ଏଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ ସମସ୍ତ, ଆପଲ୍, ପିର୍, ପିସ୍ଚର୍, ରସର ବିଜ୍ଞାପନ ନମୁନା ଉଦ୍ୟାନ ଦର୍ଶନାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଗୁଣିବାକୁ ଦିଆଯାଏ । ପାଖରେ ପୁଷ୍ପ, ଫଳ, ଉଦ୍ଭିଦ, ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଏକ ଯାଦୁଘର—ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ପ୍ରାଣୀବିଜ୍ଞାନଙ୍କର ଏକ ଗବେଷଣା ମନ୍ଦିର ।

ଏଇ ଉଦ୍ୟାନ ଫୁଲରଙ୍ଗର ଦହକ ଓ ମହକ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛି, ସ୍ତ୍ରୀ ତଳେ ନିହତ ଜଣେ ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ତ୍ୟାଗ । ତାଙ୍କ ନାମ ହେନେସ୍ ସ । ସେ ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ନିଜର ବାସଭବନ ଓ ସମସ୍ତ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—୭୧ ଏକର ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟିକୁ ଦାନ କରି ଯାଇଥିଲେ । ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଆନନ୍ଦର ଏଇ ଲାଲାଭୂମି ନିର୍ମାଣ କରିଛି । ସ’ଙ୍କ ବାସଗୃହ ଏକ ଯାଦୁଗୃହରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି ।

ଫୁଲ ବନେ ବନେ ବୁଲୁଛି ଏ ରୂପସୀତି କିଏ ? ତା ରୂପ ଉପରୁ ଆଖି ଓଟାରି ନେଇପାରେ କେଉଁ ରୂପସାୟୀ ? ଅନ୍ଧ କନ୍ଦ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେ ଖୋଜି ବୁଲୁଛି କ’ଣ ? ଫୁଲ ନା ପକ୍ଷୀ ? କି ପକ୍ଷୀ ? ଗାୟକ ପକ୍ଷୀ ? କୋଇଲି ? ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ? କାଉଁ ନେଲ ? ହୁମିଂବର୍ଡ୍ ? ନା । ତାହେଲେ କି ପକ୍ଷୀ ? ‘ଜାଣେନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତା ସ୍ଵର ମୋତେ ମୁଗ୍ଧ କରେ ।

ଅଜଣା ପାହାଡ଼, ଅଜଣା ପ୍ରପାତ, ଅଜଣା ଫୁଲ, ଅଜଣା ପକ୍ଷୀ । ନାମରୁ ବା କି ପରିଚୟ ମିଳେ ? ଅସଲ ପରିଚୟ ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ, ମାଧୁର୍ଯ୍ୟରେ,

ସୁରଭରେ, ସୁସୁରରେ । ତା କଣ୍ଠସ୍ଵର ଶୁଣି ମୋତେ କାହିଁକି ଲାଗିଲା—ପକ୍ଷୀର ବସା ଗଛରେ ନାହିଁ, ତା'ର କଣ୍ଠରେ । ନଜ କଥା, ନଜ ଗୀତ ନଜେ ଶୁଣନ୍ତା । ପକ୍ଷୀ ସ୍ଵରରେ ଆଉ କି ଅଧିକ ମାଧୁରୀ ଅଛି ?

ମନେ ମନେ କହିଲି—କପ୍ତଳ ମୃଗ ପରି ମହନ କାହିଁକି ବନେ ବନେ ଖୋଜିବୁଲୁଛ ସୁନ୍ଦରୀ ?

ଆରେ ଏ କଣ ? କଲା କୁକୁରଟାଏ ତା ଉପରକୁ କାହିଁକି ଚଢ଼ିଗଲା ? ଓ କୁକୁର ନୁହେଁ, ବିରଡ଼ିଟାଏ ! ଫୁଲେଇଟା କାନ୍ଧରେ ଯାଇ ବସିଲା । ବିଚିତ୍ର ଦିଶୁଥିଲା ସେ । କଲରା ଫୁଲ ପରି ଦି ଜଣଙ୍କର ଆଖି । ମୋତେ ଛୁଡ଼ା ଦେବାର ଦେଖି ପଚାରିଲା—କହୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରେ କି ? କହିଲି—ନା, ଧନ୍ୟବାଦ । ଆପଣ ରାସ୍ତାରେ ନ ଯାଇ କାହିଁକି ଅରମାରେ ପଶିଛନ୍ତି ?

ଏ ମୋର ବିନୋଦନ । ଏ ଡେଣାଲଗା ପ୍ରାଣୀଟିକି ମୁଁ ଭଲପାଏ । ତା ବିଷୟରେ ପଢ଼େ, ଲେଖେ, ଗବେଷଣା କରେ ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଏ ଜଞ୍ଜାଳ, କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଆତ୍ମନିଷ୍ଠ, ଆତ୍ମମଗ୍ନ, ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ବ୍ୟକ୍ତି ରହିଛନ୍ତି । ସେହିମାନଙ୍କ ଲାଗି ହିଁ ଗତି, ପ୍ରଗତି ।

କୋର୍ଟ ଡ୍ରାଇଭର୍ ଜଣେ ବିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେ ଗାଡ଼ି ଚଲାଉଥାନ୍ତି, ଏଣେ ମ'ଇକ୍ରେ ବୁଝାଉଥାନ୍ତି—୧୯୫୮ ମସିହାରେ କପରି ଏହି ଉଦ୍ୟାନର ଶୁଭାରମ୍ଭ ହେଲା, କପରି ଶୀତଳ, ସମଶୀତୋଷ୍ଣ ଜଳବାୟୁରେ ବିଭିନ୍ନ ଜଳବାୟୁର ଉଦ୍ଭିଦ ଲଳନା କରାଯାଏ; ଉଦ୍ୟାନର ହ୍ରଦ, ଦ୍ଵୀପ, ପ୍ରପାତ, ଫୁଆରା, ପ୍ରାନ୍ତର, ବୃକ୍ଷଲତା, ପୁଷ୍ପଫଳ କାହାଣୀ ତାଙ୍କ ଜିହ୍ଵାଗ୍ରରେ, ଗଛଲତା ପ୍ରତି ପ୍ରତି ନଥିଲେ ଏତେ ମଞ୍ଜୁଳ ଓ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ କେହି ବୁଝାଇ ନ ପାରେ ।

ଯାପାନ ଉଦ୍ୟାନ; ଏଠି କୋର୍ଟୁ ଓହ୍ଲାଇ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଫିଲ୍ଡ୍ କରବାକୁ ହେଲା । ଉଦ୍ୟାନର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଂଶ ଏ, ଉଦ୍ୟାନନିର୍ମାତା ଓ ପୁଷ୍ପପ୍ରେମୀ ଭାବରେ ପୃଥିବୀରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଯାପାନର ନାମ ଆସେ । ଆମେରିକା ଏ ଦିଗରେ ତା'ର ଅନୁଗାମୀ, ଯେପରି ସେ ଦେଶ ଅନୁଗାମୀ କେତେ ଦିଗରେ ଆମେରିକାର । ଯାପାନ ଇଣ୍ଡି ନିୟୁର, ଶିଲ୍ପିଙ୍କ ତତ୍ତ୍ଵାବଧାନରେ ଉଦ୍ୟାନର ଏ ଅଂଶତକ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ଅଛି । ଏଥିରେ ଯାପାନ ଗୁଳ୍ମ, ଫଳା ଥିବା, ଯାପାନ ଉଦ୍ୟାନର ରୂପରେଖ ଓ ଠାଣି ଦୂପାଦିତ ।

ସମତଳ ସେନ୍ଦ୍ରକୁ ବୁଲି ଡୋକରରେ ପାହାଡ଼ ପରି ଦେଉଡ଼େଉକା, ଦାସ ପଡ଼ିଆକୁ ଗଡ଼ାଣିଆ ନରା ହୋଇଛି । ଏଠି ସେଠି ଲଳିପସ ବୃକ୍ଷର ଉଦ୍ୟାନ, ହ୍ରଦ ମଧ୍ୟରେ କାଷ୍ଠ ଗୁଚୀର । ତା ମଧ୍ୟକୁ ବାଲିଗିରିଡ଼ା ଶୁଣା ବଙ୍କେଇ ତଙ୍କେଇ ଯାଇଛି । ଏଠି ଜଣେ ନିର୍ଜନରେ ବସି ଚିନ୍ତା କରିପାରେ, କବିତା ଲେଖିପାରେ ବା ଅସମାହିତ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିପାରେ ।

ଉଇଲେ ଗଛର ଓହ୍ଲଳ । ଓହ୍ଲଳା ଡାଳ ଦୋଳି ଖେଳିଲ ପରି ପବନରେ ଆଗକୁ ପଛକୁ ହେଉଛି । ହ୍ରଦରେ ଚମ୍ପାବାଣ ପରି ଫୁଆରା ଉଠୁଛି, ଉଠୁଛି, ପ୍ରପାତ ସଙ୍ଗେ ତାଳ ଦେଇ ପଡ଼ୁଛି, ପଡ଼ୁଛି । ଏଠି ସେଠି ଗାଡ଼ି ଏଭରଗ୍ରୀନ୍ ଓ ସବୁଜ ଦାସ ଗଛନରେ କେତେ ଝରଣା ଝରୁଛି, ମେପଲର ସ୍ପର୍ଶ ଝର । ଗଜନି ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବଙ୍କା ଢଙ୍କା ହ୍ରଦ, ପ୍ରପାତ, ଜଳ ସ୍ରୋତ; ସ୍ରୋତର ଶଙ୍ଖ ଉପରେ ବସି ଦେଖିଲୁ ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ଧଳା ମାଛ, ଗାଡ଼ ଲାଲ୍ ମାଛ, କଳା ଟିପ୍ ଟିପ୍ ଧଳା ମାଛ—ଭାବୁଡ଼ି, ରୋସ୍ତା, କଳାବଞ୍ଚି, କାଠିପୋହଳା ଆକୃତିର ମାଛ । ଖାଦ୍ୟଲୁଗି ଯାହାଙ୍କ କରୁଣା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଏମାନେ ବଞ୍ଚନ୍ତି । ଦିନେ ଅତ୍ୟଧିକ ବରଫପାତ ଯୋଗୁଁ ଯାହା ସ୍ରୋତ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲେ ଅଠାଠିକ୍ ଅବସ୍ଥା । ସେତେବେଳେ କିଛି କିଛି ଖାଦ୍ୟ ଦେଇ ଉଦ୍ୟାନକର୍ତ୍ତା ଜଳଜୀବମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚେଇବା ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ପରମ୍ପରାପେକ୍ଷିତା ହିଁ ଏମାନଙ୍କ ଦୃଃଶକଷ୍ଟର କାରଣ । ଖୋଜି ଖାଇବାରେ ଅନତ୍ୟାସ୍ତ । ନହେଲେ ହ୍ରଦରେ ପ୍ରାକୃତିକ ଖାଦ୍ୟର ଅଭାବ ନାହିଁ ।

ନଦୀ ହ୍ରଦରୁ ସବୁସ୍ଥାତ ବର୍ତ୍ତୁଳ ଶିଳା ଶାଳଗ୍ରାମ, କଳା ମୁଗୁନି ଓ ମାଟଲର ଫିଣ୍ଡିତ ଅନୁଜ ପ୍ରାଚୀର ମଧ୍ୟରେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଗୋଲପ, ପୁଷ୍ପିତ ଲତାନିକୁଞ୍ଜ; ମନ ଗ୍ରାମ କରେ, କ୍ଳାନ୍ତି ଓ ଅବସନ୍ନତା ଝାଡ଼ି ଦିଏ । ଆପେ ଆପେ ପ୍ରସନ୍ନ, ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ହୋଇ ଉଠେ ।

ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖିବା ଲାଗି କେତେ ଗୋରା ସଞ୍ଚୟ କରା ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଝନ୍ ଝନ୍, ଖସ୍ ଖସ୍ରେ ଆଦୌ ନିଦ୍ରା ନାହିଁ, ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖିବେ କିପରି ? ଏତେ ନିବିଡ଼ ବାସ୍ତବତା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ତମ୍ଭ ଉଧେଇବ କିପରି ?

ମଧ୍ୟାହ୍ନ । ପ୍ରଖର ଖରାପ । ପ୍ରାତଃ ବା ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅବର ଗଛଲତାରେ ଲାଗି ଥିଲେ କିମ୍ବା ହ୍ରଦ ଜଳରେ ତାର ପ୍ରୀତି ଚନ୍ଦ୍ରକୁଥିଲେ କିମ୍ବା ଚନ୍ଦ୍ରର କୁଆଁରୀ କାଠି ଲାଗିଥିଲେ ଆମ ଉପଭୋଗ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତା । ମଧ୍ୟାହ୍ନର ରୌଦ୍ର ପ୍ରକୃତିର ସମସ୍ତ ରୋମାଞ୍ଚକର ରହସ୍ୟ ପଦାରେ ପକାଇଦେଲା !

ଟାଣ୍ଡାର୍ ଗ୍ରୋଭ୍ ପାର୍କ

ଆକାଶରେ ଅଷ୍ଟମୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଝିଲି ଝିଲି ପବନ । ପଲ୍ଲବଗନ୍ଧଲ ବଶାଳ
ବୃକ୍ଷରେ ଝିଙ୍କାଶ ଗୁଡ଼ି ଦେଇଛି ତାର ଅସରନ୍ତି ସ୍ଵର ଲହର । ପାର୍କ ହ୍ରଦ କୂଳେ
ବୁଲି ବୁଲି ଆମେ ଟାଣ୍ଡାର୍ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ବନ କୁଞ୍ଜ ମଧ୍ୟରେ ଟାଣ୍ଡାର୍
ଲଗାଏତୁ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚଟିଏ । ବିବିଧ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ସେନା ବସିଛନ୍ତି ବାସ୍ନବଦଳ ।
ସଙ୍ଗୀତର ତାଳେ ତାଳେ ବ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ହାତ ଓ ବାଜା ଚାଲିଛି । ଏକରୁ ଅନ୍ୟର
ତାରତମ୍ୟ ମୋର ଅନନ୍ୟସ୍ତ କର୍ଣ୍ଣ ବା ତାଳଲୟଜ୍ଞାନସ୍ଥାନ ମନ ବୁଝିପାରୁନାହିଁ ।
ବୁଝେ ବା ନ ବୁଝେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ତାଳି ମାରେ, ଖେଳରେ ଯେପରି,
ଏଥରେ ସେହିପରି, ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ ବୋଲି ପରିଚିତ ହୋଇଯିବ କାଳେ ।

ସ୍ଵର ବାଜଣାର ମୂଳ ପୃଷ୍ଠି । ଗୀତ ସ୍ଵରକୁ ହିଁ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରରେ ରୂପ ଦିଆ
ଯାଇଥାଏ, ଯେପରି କରନ୍ତି ଆମ ଢୋଲିଆ, ମହୁରିଆମାନେ, ପ୍ରାଚୀନ ବିରହ
ବିଚ୍ଛେଦର କରୁଣ ରାଗିଣୀକୁ କରୁଣତର ସ୍ଵର ଦେଇ ।

ଗୀତର ରସ ଉପଭୋଗ କରିବା ଚେଷ୍ଟା କଲି; ଯାହା ବୁଝିଲି ତାର ମର୍ମ
ଏଇ—

ପ୍ରାଣ ଭରି ଭଲପାଏ ଯାରେ
ସେ ଭଲ ନ ପାଏ ଯଦି
ମୋ ଭଲପାଇବାଟି ବହୁଯାଉ
ହୋଇ ମହାନଦୀ ।

ପ୍ରେମ କ'ଣ ନୁହେଁ ତାହା ?
ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରେ ନ ଝରି
ହ୍ରଦ ପରି ହୃଦୟ ନିର୍ମଳ
ଫୁଟାଏ କମଳା ।

କମଳ ଯେହେନୁ ବସୁ ଛାଡ଼ି ପଳାଏ

କଇଞ୍ଚର ସସାର ଜଞ୍ଜାଳ ନାହିଁ । ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ସେନୁ କଣ ସେ ଜାଣେ
ନାହିଁ । ଉନ୍ମଦେଇ ବାଲିରେ ଘୋଡ଼େଇ ଦେଇ ଚାଲିଯାଏ । ତୁଆ ମଲେ କି
ଗଲେ ସେ ଦେଖେ ନାହିଁ । ମାଆ ହୋଇ ଏପରି ନିଷ୍ଠୁର ଥାଉ ନାହିଁ । ବାପା
ମା' ଛେଉଣି ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଯାହା ହେବାର ହୁଅନ୍ତି ।

କଚ୍ଛପ ବୋଲି କୁଆଡ଼େ ପ୍ରାଣୀ ନାହିଁ, ମଣିଷ କାମ କରି କରି କୂର୍ମ ହୁଅନ୍ତି । ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ପୋଖରୀ କଚ୍ଛପ ଆକାରର ଦୁଇଟି କୂର୍ମ ଦେଖିଲି, ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଫାର୍ମରେ, ଉତ୍ତରରେ ପ୍ରାଣୀ ସେ ।—ଲବଣାକ୍ତ ଓ ମଧୁର ଉତ୍ତର ଜଳରେ ଓ ସ୍ଥଳରେ ବାସ । ନଦୀ, ହ୍ରଦ, ପୁଷ୍କରିଣୀ, ସମୁଦ୍ର ସର୍ବସ୍ଥ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ବହାର ।

ଉଗବାନ୍ କୁଆଡ଼େ ଏଇ ଅବତାରରେ ଟଳମଟଳ ପୃଥିବୀ ସମ୍ଭାଳି ଥିଲେ, ସମୁଦ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚନରୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ? ହେଲେ ହେଉଥିବ । ଏହାଠାରୁ ଆକାର ତାର ବହୁତ ବଡ଼ ହୋଇଥିବ ।

ଓଡ଼ିଶାର ତଳ କନିକା ଏକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭୂମି । ଏକାବେଳେ ଲକ୍ଷ ସଖ୍ୟାରେ କଇଁଛ ଏଠି ଆସି ଥିବା ଦିଅନ୍ତି । ଅତ୍ୟୁତ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଏଇ ଫାର୍ମରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସେଇ ସମ୍ମାନିତ ଅବତାର ଭିକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଆମେରିକାରେ ପଶୁ ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି ଚଳେନାହିଁ ! ତାର ମାନସମ୍ମାନ ହାନି କରିବାର ଅଧିକାର ମଣିଷର ଅଛି ? ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜୀବ ଇଚ୍ଛା ନା ମଣିଷ ?

ଖାଦ୍ୟାଭିକ୍ଷାଣୀ କଚ୍ଛପକୁ ଦେଖି ଆମେ ଫାର୍ମରେ ପଶିଲୁ । ଗୁପ୍ତଜମି ନୁହେଁ, ଗୋପାଳନକ୍ଷେତ୍ର ନୁହେଁ, ଏକ ବିପୁଳ ଭୂଖଣ୍ଡ, ବୃକ୍ଷଭରା । ବହୁତ ଚଢ଼ିଆ ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏ ଚଢ଼ିଆଖାନା ନୁହେଁ । ୪୪° ଏକରର ଏକ ବୃକ୍ଷର ପାର୍ଶ୍ବ । ଏହାର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ବୃକ୍ଷ । କିନ୍ତୁ ଆମେରିକା ଗୁପ୍ତଯୁକ୍ତ କାଳରେ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ କୃତା ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତୀ ସେନାପତି ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଚରମରୁଣୀୟ କରିବାଲାଗି ତାଙ୍କ ନାମରେ ଏହା ନାମିତ । ଅବଶ୍ୟ ମିସୋରୀ ରାଜ୍ୟ ଉତ୍ତରଦକ୍ଷିଣ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ । କେଉଁ ପକ୍ଷର ଏହା ବିଶ୍ବାସକର ହେବ ? ବାହୁଡ଼ି ପରି ନୁହେଁ ପଶୁ, ନୁହେଁ ପକ୍ଷୀ । କେତେବେଳେ ଏ ପାଖେ, କେତେବେଳେ ସେ ପାଖେ ବା କୋଉ ପାଖେ ନ ଥିଲା । କେଉଁ ପକ୍ଷ ଏହା ଉପରେ ଭରସା କରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଦକ୍ଷିଣ ପକ୍ଷର ସେନାପତି ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସୁଦୃଶ୍ୟରୁ ବୁଝାଯାଏ—ଏହା ସେପରିକି ଦକ୍ଷିଣପକ୍ଷରେ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଜଣେ ସର୍ବସମ୍ମାନିତ ବ୍ୟକ୍ତି । ତାଙ୍କ ସୁଦୃଶ୍ୟ ଆମେରିକାରେ ସର୍ବସ୍ଥ ।

ବୃକ୍ଷ ଜଣେ ଗରିବ ଜମିନ୍; ଘୋଡ଼ା ସହସର ସେ ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ା ସମ୍ପତ୍ତି ଲାଭ କରିଥିଲେ କିମ୍ବା କୋଟିପତି ହୋଇଥିଲେ । କିମ୍ବା କୋଟିପତି କହିଲେ ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅବମାନନା ହୁଏ ? ବର୍ଷକୁ ବୃକ୍ଷ କୋଟି କୋଟି ଦାନ କରନ୍ତି । କୋଉଠି ପାର୍କ, କୋଉଠି ଷ୍ଟାଡ଼ିୟମ୍, କୋଉଠି ଗୋଲ୍ଡଫ ଉଦ୍ୟାନ । ବୃକ୍ଷ ଜାଣି ଆମେରିକାର କୋଉ ସହରରେ ନାହିଁ ?

ଏଡ଼େ ସମ୍ଭବ କି କାରଣ ? ‘ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ ବୁଲି ବକାଏ ଗୋରସ, ମଦ ବକାଯାଏ ବସି ।’—ବୁଦ୍ଧ ଗୋଟିଏ ବିଧିର କାରଣାନାର ମାଲିକ । ଏଇ ଫାର୍ମରେ ରହନ୍ତି—ବୟସ ୮୭ ବର୍ଷ । ଥରେ ସକାଳେ, ଥରେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ିରେ ବସି ସେ ଫାର୍ମ ପରିଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । ଶତ ଶତ ମଟରଗାଡ଼ି କଣିବାର ଶକ୍ତି ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି ଭୁଲନ୍ତି ନାହିଁ । ‘କଣ ଥିଲା, କଣ ହେଲା’—ତାର ସ୍ମାରକ ସେ ।

ଗ୍ରେଟ ଝରଣାଟିଏ । ତାର କୂଳରେ କାନ୍ଥପିନ୍ଧା ହନୁଟିଏ—ବେଳ ଦଉଡ଼ିଟି ଧରିଛୁ ଜଣେ ଲେଡ଼ି—ମାଙ୍କଡ଼ ନରୁଏ ସେ—‘ହନୁ ମୋର ନାଟ କରିବ, ମେଜେ ପାଦ ଥୋଇ ଢେଙ୍କରେ ବସି ହାକିମ ହବ ’ ଏମିତି ବଚନିକା ତ ନାହିଁ ! କଣ କହୁଛି ସେ ? ହନୁ ଡେଇଁଚ, ନାଚୁଛି, ଗଛ ଡାଳରୁ ଦୋଳି ଖେଳୁଛି ।

ଆରେ ସେଠି ବହୁତ ଲୋକ ଜମିଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଓ, ଶୁଆଙ୍ଗ ଖେଳ ଦେଖୁଛନ୍ତି ! ବାଃ, କେତେ ରଙ୍ଗର ଶୁଆ ! ରାତି ଶାଗୁଆ, ସଫା ଧଳା, ଟିପିଟିପି-କଥା । ଗୋଟେ ତାର ଉପରେ ଏକତଳଥା ସାଇକଲ ଚଲାଉଛି, ଗୋଟେ ରକ୍ତସା ଭିଡ଼ୁଛି । ଆଉ ଗୋଟେ ଭେଲ୍‌ଭେଲ୍ ରକ୍ତସାରେ ବସି ହୁକୁମ୍ ଚଲାଉଛି ।

କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ପକ୍ଷୀ; କିନ୍ତୁ କି କର୍କଶ ସ୍ଵର ! ବୋବେଇଲେ କାନ ଅଡ଼ଡ଼ା ପଡ଼ୁଛି । ‘ସୁନ୍ଦର ସଙ୍ଗେ ମଧୁରର ସମନ୍ୱୟ ଭଗବାନ୍ କଲେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ରୂପ ସଙ୍ଗେ ବାଣୀର ଦୁହ୍ନ ଘଟିଲା କାହିଁକି ?

କାହିଁକି ଆଦେଶ ଅମାନ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ? ଘୋଷର କାରଣ କଣ ? ସ୍ଵାଧୀନତା ହରଣ ? ବୋଧହୁଏ କହୁଛନ୍ତି—ମାଡ଼ି ଭୟରେ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, କରୁଛନ୍ତି । ମନ ନାହିଁ । ସ୍ଵାଧୀନତା ଥିଲେ ପିତା କଣ ଫଳ ମିଳା ଲାଗେ, କାଲୁଆ ଭୂଇଁ ଉଠୁନ ଲାଗେ ।

ଛୁଗଳ ଚିଡ଼ିଆଖାନାର ଏକ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ପ୍ରାଣୀ । ହରିଣ ପରି ଏହା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ସରସିତ । କୁକୁର, ବଲୁଆ, ଗଧୁଆ ଏହାକୁ ଅକ୍ଳେଶରେ ନିକାଶ କରିଥାଏ । ହରିଣ ପରି ଧାବନପଟୁ ନୁହେଁ । ଦିହଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମ୍ୟ, ଆକୃତିରେ । ଦୁହଙ୍କ ଶୃଙ୍ଗ ଥାଇ ନ ଥିଲା ପରି । ମାଣିକ ରଜାର ଗୋଜା ଗୋଜା ଶିଝ ଦୁଇଟା ଅଲଙ୍କରଣ ମାତ୍ର ।

ଏଇ ଗେଲବସର କି ବଟାବେଶର ପ୍ରାଣୀଟିକୁ ରଙ୍ଗିନ୍ ଗୋରା ପିଲାସବୁ ଗେଲ କରୁଛନ୍ତି ବା ଦୁଧବୋତଲ ତା ମୁହଁରେ ଲଗାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ସେ

ଚରଚର କରି ପିଇ ଘଡ଼ିକେ ବୋତଲ ଶେଷ କରିଦେଉଛି । କାଣ୍ଟି, ବିସ୍କୁଇଟ୍, ପାଉଁରୁଟି ହାତରୁ ଛଡ଼ାଇ ଚୋବାଇ ଯାଉଛି, ଅସୁର ସଂଭକ୍ଷ୍ୟ ସେ ।

ତଟ୍ଟୋଡ଼ା, ଧଳାଘୋଡ଼ା, କଳା, କଣରା ବା ଛଇଲ ଘୋଡ଼ା—ବୃଷ୍ଟ ବହୁତ ପୋଷିଛନ୍ତି; ନାମ୍ବାଦା ଘୋଡ଼ାଘୋଡ଼ା ପ୍ରତିଯୋଗୀ ଜଣେ ସେ । ଘୋଡ଼ା-ଗାଡ଼ି ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି ।

ଆଙ୍ଗୁରିରେ ଯେତେଟି ଗଣା, ତା ମଧ୍ୟରେ ବୃଷ୍ଟଙ୍କ ସ୍ଥାନ ଉଚ୍ଚ, ତାଙ୍କ ନାମ ସବା ଆଗରେ, ମଝିରେ, କି ପଛରେ ସେ କଥା ନିଉୟାର୍କ ଟ୍ରାଲ୍ ଟ୍ରିଟ୍ ଅବୁଦ୍ଧ ବୃନ୍ଦପଦମାନେ କହିପାରିବେ—କିନ୍ତୁ ଦକ୍ଷିଣ ଅଫ୍ ଡକ୍ଟର ଡକ୍ଟର ଡକ୍ଟର କେବେ ତାଙ୍କର ଘଟିନାହିଁ । ସେ ପୁର କୁଟୀରର ସୁରକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ସେ କାଲି ଭୁଇଁଛୁଆଁ କୁଟୀର, ଏକାଲ ଆକାଶ ଛୁଆଁ କୋଠା—ଆଖି ପକାଇଲେ ଦୁଇଟିର ତାରତମ୍ୟ ବୁଝିଦ୍ରୁଏ ।

ସମସ୍ତ ପାର୍ଟି ଚାଲି ଚାଲି ଦେଖିବା କଷ୍ଟକର । ବୃଷ୍ଟଙ୍କ କୋର୍ରେ ବସି ତୃଣକ୍ଷେପ, ପୁଷ୍ପାଦ୍ୟାନ, କୃଷିଜମି, ବ୍ରହ୍ମଲୋ, ସ୍ବାକ୍, ମୟୂର ଆଦି ପ୍ରାଣୀ ଦେଖି ଫେରିଲୁ ।

ତଳବାଧା, ଶୋଷ । କିମଲା ବା ଅଙ୍ଗୁର ରସ ନୋହିଲା ନାହିଁ, ଟୋପିଏ ପାଣି ମିଳନ୍ତା କି ! ମିଳିଲା ବିସ୍କୁର ଗ୍ଲାସ୍ । ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ମୁହଁର ଚେହେରା ବଦଳିଲା । କିନ୍ତୁ ଯେପରି ଆମ୍ଭ ଖୋଜିଲା ଲୋକକୁ ମିଳିଲା ଆମ୍ଭଟା । ଏତିକି ଆଶ୍ଚାସନା—ମିଳିଲା ମାଗଣା । ହେଲେ ମାଗଣାକୁ ମହରର ।

ଏ ଏକ ବିଜ୍ଞାପନ, ସରସ । ବାରବର୍ଷର ତପସ୍ୟା ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ଶୁଣୁ ଆ ପୋଡ଼ାରେ ଯାଏ—କହନ୍ତି—ବିଅର୍ ଯେ ପୋଡ଼ା ସେ । ଆଦୌ କ୍ଷତିକାରକ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏହା ପ୍ରବେଶପଥ । ନିଶାର ଆରମ୍ଭ ଏହିପରି ଉପଦ୍ରବ୍ୟାନ; ନିଶାହ । କିନ୍ତୁ ପରେ ଏହା ଟାଙ୍କ ଲଞ୍ଜି ବିସ୍ତାର କରେ, ପରିବାରର ସୁଖଶାନ୍ତି ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ତାପରେ ସମସ୍ତ ନିଜକୁ ହରାଏ, ଶେଷକୁ ନିଜକୁ ।

ବୃଷ୍ଟ ଏହି କୁକର୍ମର ଫଳ ଭୋଗୁଛନ୍ତି ହାତେ ହାତେ । ତାଙ୍କର ଦୁଇଟି ପୁଅ ଘୋର ମଦ୍ୟପ—ନରହତ୍ୟା କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥବଳରେ ଫାଣିଷୁରୁ ମୁକୁଳି ଆସିଛନ୍ତି । ପରର ସେ କ୍ଷତି ଘଟାଏ, ଯେତେକଲ୍ୟାଣ କଲେ ବି ତାର ଗୋଧ ଘଟେ ନାହିଁ ।

ନାଆଁ ମନେ ନ ପଡ଼ିଲେ.....

ନାଆଁ ମନେ ନ ପଡ଼ିଲେ ପାର୍କର ଦୃଶ୍ୟ ବା ଅନୁଭୂତିର ମୂଲ୍ୟ କଣ ଉଣା ହୋଇଯାଏ ? କି ଫଳ ଖାଇଲି ? କି ମିଠା ଚାଖିଲି ? କି ଫୁଲ ଦେଖିଲି ? କେଉଁ କେଉଁ ପକ୍ଷର ସୁରଭି ଆସିଲା କଲି ? କେଉଁ ଗଛର ସକାଳ ବା ସନ୍ଧ୍ୟା ମୋତେ ପୁଲକିତ କଲା ? ନାଆଁ ମନେ ନ ପଡ଼ିଲା ତ କ'ଣ ହେଲା ? ମନର ଆନନ୍ଦକୁ ରୂପାୟିତ କରିବାରେ ଏ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଅସୁବିଧାକୁ ଲେଖା ?

ପବନ ହେଲେ ମେଘ ଉଡ଼ିଯାଏ, କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଘୋର ବର୍ଷା ବା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପବନ <ଠିକ୍ ଏକାବେଳେ ହୋଇପାରେ । ଦୁଇଦିନ ହେଲା ଏଇ ଭୟାବହ ଲାଲା । ଚୁହବନ୍ଦୀ । ଚୂନାସୁଦନ ସକାଳେ ଟିକିଏ ଫର୍ଜି ଜଣାଗଲା । ମେଘ ଫଟାଇ ହଠାତ୍ ଖରାବ ତୋଟା ପ୍ରପାତଟିଏ ଆକାଶରୁ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସନ୍ଧ୍ୟା, ସଫାସୁରୁର ଗଛବୃକ୍ଷ ଅଧିକ ସତେଜ ଓ ସବୁଜ ଦେଖାଗଲେ ।

ପହଞ୍ଚିଗଲା ପଡ଼ୋଶିନୀ ବେଙ୍ଗି; ଇସ୍‌ର ବ୍ୟବସ୍ଥା, ତା ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ବେଙ୍ଗି ପାର୍କ ବୁଲିଲେ ନେବ ।

ପ୍ରାୟ ୨୫ ମାଇଲ୍ ଦୂର, ହରିଣ, ବାଇସନ୍‌ଭର ପାର୍କଟିଏ, ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କ ସ୍ଥାନ, ଜଳପାନ, ସୁଖସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ବିହାର ଲାଗି ହ୍ରଦଟିଏ ।

ଅହଂସାର ପ୍ରଭାବ ପକାଇବା ଲାଗି ମୁନିରୁଷି ନାହାନ୍ତି । ତାର ଆବଶ୍ୟକତା ବି ନାହିଁ, ଯେହେତୁ ହଂସଜନ୍ତୁ ନାହାନ୍ତି; ବ୍ୟାଧି ପ୍ରବେଶ ବେଆଇନ୍ । ଆଶ୍ରମରେ ଅଭିଶାପର ଭୟ ଥିଲା, ଏଠା ଆଇନ୍ ଲଂଘନରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶାସ୍ତି ଭୟ । ପଶୁପକ୍ଷୀ ନିର୍ଭୀକ । ଗାଡ଼ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଦୂରେଇ ଯିବା ଅଭ୍ୟାସ ନାହିଁ । ବରଂ ପାଖେଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ମଣିଷ, ସେମାନଙ୍କ ବନ୍ଧୁ, ସାହାଯ୍ୟକାରୀ । ହାଇଡ୍ରୋ ଧାରରେ ହରିଣ ଶୋଇଛନ୍ତି, ଶଙ୍କାଶୂନ୍ୟ । ଆମେରିକୀୟ ହଂସ, ମାଂସାଶୀ, କିନ୍ତୁ ପାର୍କରୁ ହରିଣଟିଏ ଚୋଷା କରିନେବା ବିରଳ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଚେତନା ଗରୁର । କାହା ଉଦ୍ୟାନ, ସ୍ବଦେଶୀୟ ଅରଣ୍ୟକୁ ଉଜାଡ଼ି ଦେବାର ମନୋରାଜ୍ୟ କାହାର ନାହିଁ ।

କଡ଼ାକଡ଼ି ଆଇନ୍; କଠୋର ଜାତୀୟ ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ଅଭ୍ୟାସ । ତେଣୁ ଏତେ ଅକ୍ଷତ, ଏତେ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ଦିଶେ ପାର୍କ ଅରଣ୍ୟ ।

ଏ ନିର୍ଜନତା ଭଙ୍ଗିବାକୁ ଯେତେ ଗୁଣା ହେଲେ ବି ସାହସ କରେନାହିଁ । ଏହା ସ୍ବଜନ ଛଣ୍ଡିତ, ସ୍ବ ସହଯୋଗରେ ଲଳିତ । ଜଞ୍ଜାଳ

ଜୀବିତ ପ୍ରାଣକୁ ଏହା ସରସ, ଶାନ୍ତ କରେ । ଶାନ୍ତକାନ୍ତ ହୋଇ ଏହାର କାନ୍ତ କୋଳକୁ ଆଉଜିପଡ଼େ ମଣିଷ । ଏଠା ମଣିଷ ପ୍ରକୃତିଛଡ଼ା ନୁହେଁ, ପ୍ରକୃତିବଳୟୀ ହେଲେ ବ; ଆଖିରେ ଶୋଷି ନେଇ ମରୁ ପ୍ରାଣରେ ମାଣି ନେଇ ଏହାର ସବୁଜ ଶ୍ରୀ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ପାର୍ବଟି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର, ସଂସାଧାରଣଙ୍କ ଲାଗି ଖୋଲ । ପାର୍ବଟି କଲେ ଧନା ଲୋକଙ୍କୁ ଟିକସ ଛାଡ଼ି ମିଳେ । ସରକାରୀ ପ୍ରେରଣାରେ ବହୁ ଧନା ଗଢ଼ି-ଥାନ୍ତି । ଆମର ଦେଉଳତୋଳା, ପୋଷଣଖୋଳା ପରି ପାର୍ବ ଆଧୁନିକ ଜନଗହଳ ଯୁଗର ବଡ଼ ଜାଣି । ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟଦାୟୀ, ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ପ୍ରମୋଦୋଦ୍ୟାନ ଲାଗି ଧନ ଧନ୍ୟ, ଧନିକ ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ।

ଏହି ପାର୍ବଟିରେ କେତେକ ବିଶ୍ଵସ୍ପର୍ଶ, ବନ୍ୟ ଟକି ପକ୍ଷୀ, ବନ୍ୟ ଗୋରୁ ଅଛନ୍ତି । କେତେକ ଦୁର୍ଗନ୍ଧବଶ ଗାଈ ଅଛନ୍ତି, ବିବିଧ ଜାତି, ଆକୃତି ଓ ବର୍ଣ୍ଣର ଘୋଟକ ଅଛନ୍ତି । ମାଂସଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେତେକ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଗୋରୁ ବି ଅଛନ୍ତି । ଗୋଶାଳା, ଅଶୁଶାଳାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵଦେଶରେ ଆମ ସୁରୁଣା ଉପାଡ଼ି ପରି ଶୁଖି ଅଛି । ଏଥରେ ଶୀତଦିନ ଲାଗି ଶୁଖିଲା ଘାସ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହେ । ଆଗମରେ ଉଷ୍ମ ଟାଣିବା ଲାଗି ଗହମ ଭୂଷି ଜନ୍ତୁକୁ ଏହି ଶୁଖିରୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଏ ।

ବେଢ଼ୀ ଗାଈମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଗେଲ କଲ । ଏମିତି କୋଉ ଆମେରିକୀୟ ମାଆ ପିଲାଙ୍କୁ ଗେଲ କରିବାର ଦେଖିନାହିଁ । କଣ୍ଠ ଆଶ୍ରମର ହରିଣକୁ ଶକ୍ତିନ୍ତଳା ଏମିତି ଗେଲ କରୁଥିଲା । ମୁଁ ତାର ମାଡ଼ୁମୁଣ୍ଡକୁ ମୁଗଧସ୍ପର୍ଶେ ଚାହିଁଲୁ କହିଲୁ—ମୋ ବାପାଙ୍କର ଏମିତି ଗୋଟିଏ ବାର୍ଦ୍ଧନ ଥିଲା । ଆମର ଅନେକ ଟକି, ଗୋରୁଗାଈ ଥିଲେ । ଦର ଗୁରୁପାଖରେ ୧୦ ଏକରର ବିରାଟ ଭୂଖଣ୍ଡ ଥିଲା । ଆମେ ସେଥିରେ ଉଆଁଡେଇ ଖୋଳାଖୋଳି କରୁଥିଲୁ । ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କୌତୁକ ଖେଳିବାରେ ମୋର ଆନନ୍ଦ ।

ଗୋଟିଏ ଯାଗାରେ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଖାଦ୍ୟ ଜମା ହେବାର ଦେଖି ବାର୍ଦ୍ଧନର ଜଣେ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲି—ଏ କ'ଣ ଭୂମି ପାଲଟି ଟକି, କୁକୁଡ଼ା, ମେଝା ଛେଳିଙ୍କ ଲାଗି ।

‘ନା ।’

‘ତେବେ ?’

‘ଏସବୁ ବନ୍ୟ ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଲାଗି । ଶୀତଦିନେ ସବୁଗଛରୁ ପତ୍ର, ଫୁଲ, ଫଳ ଝୁଡ଼ି ପଡ଼େ । ଘାସଟିଏ ବି କାହିଁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ପକ୍ଷୀ ବଞ୍ଚେ କିପରି ? କାହିଁକି, ଆପଣଙ୍କ ଭାରତରେ କଣ ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ ଥାଏ ?’

‘ବରଳ । ପ୍ରାୟ ଲୋଡ଼ା ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଭାରତର ହିମାଳୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ବରଫ ପଡ଼େ । ସେଠି ଧର୍ମପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥାନ୍ତି, ମୁଖ୍ୟତଃ ଫର୍ଥ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ । ବରଫ ନ ପଡ଼ୁଥିବା ଜାଗାରେ ବି କେହି କେହି ଧାର୍ମିକ ଲୋକ ପିଂଗୁଡ଼ିକ ଚଳି, ମଇଦା ଆଧାର ଦିଅନ୍ତି । କେହି କେହି ହଂସ, କୁଆ, ପାଗକୁ ଚାହିଁଲେ, ମୁଢ଼ି, ଲିଆ ବା ପାଉଁରୁଟି ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ଓପାସୀ ଗୋରୁ, ବୃଷଭଙ୍କୁ ଖୁଆଇବା ତ ସ୍ବାଭାବିକ ଗତି ।’

ଶୀତଦିନେ ଧାନ ପାଚେ, ଗହମ ବି ପାଚେ । ଦଳ ଦଳ ଗେଣ୍ଡାଲିଆ, ଧାନଖିଆ ଆସି ଖାନ୍ତି । କେହି ମାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବେଢ଼ୀ କହିଲେ—ମୁଁ ଶୀତଦିନେ ବୁଭୁକ୍ଷୁ, ପିପାସୁ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ପ୍ରତିଦିନ ଖାଦ୍ୟ, ଜଳ ଯୋଗାଏ । ଧର୍ମ ନୁହେଁ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ । କିନ୍ତୁ ପକ୍ଷୀ ପହଞ୍ଚିବା ଆଗରୁ ପହଞ୍ଚି ଯାଆନ୍ତି ଗାତର ମୁଣା, ବୁଦା ଗହଳର ରାବଟ୍ ଓ ଗଛ ତାଳର ଗୁଣ୍ଡୁଚି ।

କହିଲେ—ସେମାନଙ୍କର ବି ଖାଦ୍ୟାଭାବ ଘଟୁଥିବ ।

“କୋଉ ରାବଟ୍ ବା ମୁଣା କେବେ ଖାଦ୍ୟାଭାବରୁ ମରିବା ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ । ଯୋଗାଡ଼ କରି ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟର ଖାଦ୍ୟ ମାଡ଼ିବସି ଖାଇବା ପ୍ରକୃତ ।”

“ଏମିତି ମଣିଷରୂପୀ ବହୁ ରାବଟ୍ ଓଢ଼ିଶାରେ ବନ୍ୟା, ମରୁଡ଼ି, ସାଇକ୍ଲୋନ୍ ବେଳେ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଦାନ ସୂତ୍ରରେ ମିଳୁଥିବା ଖାଦ୍ୟର ବଡ଼ଭାଗ ଏଇ ଦଲଲ୍-ମାନେ ଖାଇଯାନ୍ତି । ଏମିତି ଦଲଲ୍ ବେଶୀ ଭାରତବର୍ଷରେ । ବାଟମାରଣା, ଘାଟ ପାରଣା ରୀତି ସେମାନଙ୍କର କାଳେ କାଳେ । ସେବା ନାମରେ ଏମାନେ ଯାନ୍ତି, ରାତିଏ ଗଲେ ହାତୀଏ ଆଣନ୍ତି, ଅଳ୍ପ ଦିନରେ ମହଲ ପରେ ମହଲ ଉଠାନ୍ତି । କେତେ, ଶିକ୍ଷିତ, ସଭ୍ୟ ହେଲେ ମଣିଷ ଦୁଃସ୍ବର ବିପଦରୁ ସମ୍ପଦ ଗୁଣ୍ଡିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ରୁଡ଼ିବ ?”

ବିଦେଶୀଙ୍କ ସ୍ବର୍ଗଭୂମି

ଆମେରିକା ବିଦେଶୀଙ୍କ ସ୍ବର୍ଗଦେଶ, ଏହାର ନଦୀ ମାତ୍ରେ ମହାକଳା, ପ୍ରତି ବନ ନନ୍ଦନକାନନ । ଆନନ୍ଦ ରାଜ୍ୟ ଏ । ଥରେ ଆସିଲେ ଫେରିଯିବାକୁ କାହାର ମନ କଲେ ?

ଏହି ଅରଣ୍ୟର ପ୍ରାୟ ସବୁ ବାସିନ୍ଦା ବିଦେଶୀ । ସେମାନଙ୍କୁ ଏ ଭୂମି କପରି ଲଗୁଛି, ସ୍ବଦେଶର ବନ ମନେ ପଡ଼ୁଛି କି ନାହିଁ, କିଏ କହୁବ ? କାକରଗିଡ଼ି କାହାକୁ ଜଣା ? ପଶୁ ପକ୍ଷୀ, ପକ୍ଷୀ ପକ୍ଷୀ କିମ୍ବା ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କ ଭିତରେ ବେଳେବେଳେ କଥା ପଡ଼ୁଥିବ । କ'ଣ ସେ ବିଷୟ ବିଷ୍ଣୁଶ୍ରୀ ଥିଲେ କହୁଥାନ୍ତେ ।

ଏ ବନ ପ୍ରମୋଦୋଦ୍ୟାନ, ନା ଚିତ୍ରାଧାନା, ନା ଦୁଇଟିର ଏକ ସଂଗ୍ରହଣ ? ବନ ପରି ବୃକ୍ଷଲତା ଘନଦଞ୍ଚ, ଉଦ୍ୟାନ ପରି ସସ୍ପେନ୍ସ ଲଲିତ, ଚିତ୍ରାଧାନା ପରି ଏଠି ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ କଟକଣା ନାହିଁ । ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟମାନେ ଖୋଲରେ ମେଲରେ ବୁଲନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା ଡେଇଁ ଆସିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଦଉଡ଼ିଆପତ୍ର କରନ୍ତି, ପରସ୍ପର ସହୃଦ ଖେଳନ୍ତି । ପ୍ରଚୁର ଭୋଜନ, ଭୟାନକ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଶୟନ, ସଂଗ୍ରାମଶୂନ୍ୟ ଜୀବନ—ପ୍ରକୃତ ଅଭୟାରଣ୍ୟ ଏ । ଜୀବଜନ୍ତୁ ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପର୍କିତ ଜ୍ଞାନ, ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଲାଗି ଅସୁବ ସୁଯୋଗ ଦିଏ ।

ଗୁରୁଣ ଏକର ଭୂଖଣ୍ଡ; ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ୧ ମାଇଲ୍ ବଙ୍କା ଢଳା ଉଠାପକା ପିରୁ ରାସ୍ତା; ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଗିରିଖୋଲ, ଖାଲଖମା, ତେଲଡ଼ିମା, ପାହାଡ଼ ଅତଡ଼ା, ଗୁମ୍ଫା, ଝରଣା ସ୍ରୋତ, ଏଠି ପ୍ରପାତ, ସେଠି ବ; କେଉଁଠି ପାଣିଚୁଆ, ଚଉତରା, ପୋଖରୀ ବା ହ୍ରଦ । ମାଟିର ଭୃଣମୟ ପାହାଡ଼, ଢାଲୁ ଜମି, ଜଳ ଝଙ୍କୁତ ଗଣ୍ଡର ଖାଲ, ଦଗନ୍ତବ୍ୟାପୀ ସମତଳ କ୍ଷେତ୍ର, ଉଚ୍ଚ ଭୃଣର ଭୂମି; ତଳ ହଜାର ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଲଲାକ୍ଷେପ ଏ । ଏଇ ଆନନ୍ଦମୟ ନନ୍ଦନ ବାସ ପରେ ସ୍ବଜନ୍ତୁଭୂମି ବିସ୍ମୃତ ହେବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ, ଯେପରି ବହୁ ଭରତୀୟ, ବିଦେଶୀୟ ପ୍ରଚୁର ଅର୍ଜନ, ଉତ୍ତମ ଆହାର, ଚମତ୍କାର ପରିବେଶ, ଉଚ୍ଚାଙ୍ଗ ଜୀବନଯାତ୍ରା ମାୟାଜାଲରେ ପଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି । ଖସି ଯିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ମୁଣ୍ଡପିଛା ପାଞ୍ଚ ଡଲର୍ ଟିକେଟ କଣି ପାର୍କରେ ପଶିଥିଲୁ । ଝିଅ ଝିଅ ବର୍ଷା । ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଚାଲିବା ହୁକୁମ୍ ନାହିଁ, ମଟର ଝରକା ଖୋଲିବାକୁ ବି ମନା, ଭଲୁ ଗୁମ୍ଫା ଭେଲପାରେ, ଓଟପକ୍ଷୀ ଆଖିକୁ ଖୁମ୍ଫି ତାଡ଼ି ନେଇପାରେ ।

ଏହା ଆମେରିକାର ସର୍ବବୃହତ୍, ଖୋଲମେଲରେ ଚଳବଚଳ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ବାସଭୂମି । ଏଥିରେ ୧୭ ପ୍ରକାର ଜୀବଜନ୍ତୁ ଅଛନ୍ତି । ଅମାନଆଁ ହୋଇ ଅରଣ୍ୟ ବୁଲିଲେ ବିପଦ ଶଙ୍କା ପଦେ ପଦେ । କେହି ଦାସୀ ହେବେ ନାହିଁ ବା କ୍ଷତପୁରଣ ଦେବେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଥମେ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲେ ଦୁଇଟି ବନ୍ୟ ଟର୍ଟ, ଦୁଇଟି ଛେତ ମୟୂର, ବହୁ ଶାଖାସୂତି ଶୂଙ୍ଗ କେତୋଟି ହରିଣ, ତାପରେ ଦୁଇଟି କୁଜ ଥିବା ଓଟ;

ତଦ୍‌ବଦ୍‌ ନୀଳ ଗାଈ, ଆଫ୍ରିକାର କେନ୍ଦ୍ରା, ଜିରାଫ୍, ମଣ୍ଡାରିନ୍, ଡିଅର, ଏମ୍, ଧଳା ଲମ୍ବା; ବଢ଼ିଆ କାଙ୍କ ଓ ଫେମ୍‌ମିଙ୍ଗୋଦଳ, ବଡ଼ ବଡ଼ କାର୍ଣ୍ଣର ଛେଳି; ଧଳା ଓଟପକ୍ଷୀ, ବ୍ରହ୍ମଲୋ (ମୋଟା ଆଉ ଖୁବ୍ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଶିଙ୍ଘ ଥିବା ବଣୁଆ ଗୋରୁ), କଳା କଳା ହଂସ, କାନାଡ଼ାର ପାତି ହଂସ, ଧଳା ପେଲିକାନ, ଚୀନ ଦେଶୀୟ ଧଳା ଚିତାବାଘ, ସିସିଲର ଗଧ, ଯାପାନର ଜାଗୁଆର, କୁଡୁ, ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ଶାଗୁଣା, ବୁଢ଼ିଆଣୀ ମାଙ୍କଡ଼ (Spider Monkey), ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆର କଙ୍ଗାରୁ, ମୂଲ୍ ହରିଣ, ଟର୍ପନ୍ ଘୋଡ଼ା, ଗ୍ରେଡ୍ କେନ୍ଦ୍ରା, ବ୍ରିଜ୍‌ଲ୍ ଭାଲୁ, କୁମେରୁର ଧଳା ଭାଲୁ, ଫର୍ମୋକାର କୋକିଶିଆଳୀ, ଗୁଣ୍ଡୁଚ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଫେଜାଣ୍ଟ ପକ୍ଷୀ, କଉଁସେପିୟ ଲାଲ୍ ହରିଣ, ଚୁଲିଆ ଝିଙ୍କ, ଆଫ୍ରିକାର ଏଲ୍‌କ, ଅଲ୍‌ପାକା ଆଡାମ୍ବା, ସିଂହ, ଭାରତର ମହାବଳ ବାଘ, ଧୂସର ଭାଲୁ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜନ୍ତୁ ସଙ୍ଗମରେ ଜାତ ବହୁ ଅତ୍ୟୁତ ବର୍ଣ୍ଣଶଙ୍କର ପ୍ରାଣୀ ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ହେଲୁ । ଉଚ୍ଚ ଭୂମି ଉପରେ ଛୁଡ଼ା ଆଡମ୍ବରମୟ ଲେମ୍‌ଗ ବାଲ୍ୟସନ୍, ବୃକ୍ଷ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ବସିଥିବା ଲଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡିଆ କଗଲ୍ ପକ୍ଷୀ, ଛୁଆକୁ ଦୁଧ ପେଇବାବେଳେ ପଛଗୋଡ଼ରେ କାନ କୁଣ୍ଡାଉଥିବା ମିରିଗ ଓ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଆଖିରେ ପ୍ରିୟାର ତରଳ ଆଖିର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି କୌତୁକଭାବେ ଆମ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଥିବା ହରିଣକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଆମେ ଫେରିଲୁ ।

ଉପରେ ଦେଖିଲୁ ପଶୁଙ୍କ ବିରାଟ ଖାଦ୍ୟ ଭଣ୍ଡାର, ପଶୁ ଡାକ୍ରରଖାନା, ମୃତ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ଶିଙ୍ଘ, ଦାନ୍ତ, ଲେମ୍ ଓ ଚମଡ଼ାରେ ନିର୍ମିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଗିଫ୍ଟ ସପ୍ । ଖେଳଣା ବାଘଟିର ଦାମ୍ ୭୦ ଡଲର୍ । ଭାରତରେ ଦଶଟଙ୍କାରୁ ବେଶୀ ହେବ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଛେଳିର ଛବି ମାଗଣା ମିଳିଲା—ଅଗସ୍ତି ଦେଲେ ଦାନ—‘କଥା’ । ଫେରାଉବା ଅଭଦ୍ରତା । ଶସ୍ତ୍ରା ଜନିଷକୁ ଆମେରିକାରେ ସବୁଠାରୁ ଶସ୍ତ୍ରା ଧନ୍ୟବାଦଟିଏ ଦେଇ ଆମେ ବିଦାୟ ନେଲୁ ।

ନଥ

କେତେ ବଡ଼ଲୋକ ଆସନ୍ତି । ଚକ୍ରସ୍ତ୍ରା ପରେ ଫେରିଯାନ୍ତି । କେତେ ବ୍ୟବସାୟୀ ଆସନ୍ତି । ବ୍ୟବସାୟ ବୁଝି ବାଟ କାଟନ୍ତି । କେତେ ପାଠ ପଢ଼ି ଆସନ୍ତି, ପାଠ ଶେଷ ହେଲା ପରେ ଶୁକ୍ଳ ଆବୋରି ଲୁଗାଧାନ୍ତି । ଶୁଣୁ ଜବର; ତେଣୁ ଘୋଡ଼ା କୁଦେ, ଏ ସହରରେ, ସେ ସହରରେ କି ଆଉ କୋଉ ସହରରେ । ନିଜ ଦେଶରେ ଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି ଭାରିଆ ଆଖିରୁ ପାଣି ମରେ । ବାପା ମାଆ ଆଖି ବୁଜନ୍ତି । ନୂଆ ସହାର, ନୂଆ କାରବାର ଶୁଲେ ।

ମୁଁ ଚକ୍ରସ୍ତ୍ରା ପରେ ବାଟ କାଟିଥାନ୍ତି । ଆରମ୍ଭରୁ ଭୁବନାନନ୍ଦ କଗି ନ ଥାନ୍ତି । ପୁଅ ହେବ କି ଝିଅ ହେବ, କି ମାଆ ଗୋବରେଇ ପକେଇବ, କିଛି ଜଣା ନାହିଁ । ବନମାଳୀପୁର ହାଟରେ ବାପ ଖଡ଼ୁ ଗଡ଼ଇବା ଚେଷ୍ଟା ହାସ୍ୟକର । ପରିଶ୍ରମ ନ ଥିଲେ ଦୀର୍ଘ ଉପନୟନ ନିର୍ବର୍ତ୍ତକ ହୁଅନ୍ତା ।

ଗୋଟେ କାହାଣୀ ଲେଖି କଲମ କାଲି ସାରିଛି । ଆଉ ଗୋଟେ ଲେଖିଲେ ପୁନରୁତ୍ଥର ଭୟ ପଦେ ପଦେ । ଅଡ଼ୁଆ ଭିତରେ ମୁହଁଲ୍ ପଶିବ । ଲେଖକ ପକ୍ଷରେ ବିଷମ ।

ପୁଣି ଏଥର ମୋ ଲାଗି ଆସିନାହିଁ । ଲଭାର ଲଥା ହୋଇ ମୁଁ ଆସିଛି— ଜଣେ କଢ଼ୁଆଳ । ଆଖି ବୁଜି କେହି ବାଟ କଢ଼ାଇ ନ ପାରେ । ଯାହାକୁ ଦେଖାଏ, ତା ସଙ୍ଗେ ସେ ନିଜେ ଦେଖେ !

ତେଣୁ ଦେଖିଥିବା ସ୍ଥାନ ଦେଖାଇବି କାହିଁକି ? ଯାହା ଦେଖିଲେ ବି ଲଭାକୁ ନୂଆ । ଅଦେଖା ସ୍ଥାନ ଦିହୁଙ୍କି ନୂଆ । ତେଣୁ ମୁଁ ବାପୁଲି—ପଣ୍ଡିତ ଆମେରିକା ।

୧୯୭୭ରେ ନେରେଡ଼ା ମରୁଭୂମିରେ ଶୋଷିଲା ହୋଇ କଲେରାଡ଼ୋର ପାଣି ପିଇ ଦମ୍ ମାରିଥିଲି । ଆଉ ଗୋଟେ ଉଡ଼ୁଙ୍କାରେ କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିଆରେ ପହଞ୍ଚି- ଥାନ୍ତି । ପ୍ରଶାନ୍ତ ସାଗର ଡାର୍ଥ ଜଳ ମୁଁ ଶୁରେ ଛୁଆଁଥାନ୍ତି । ପ୍ରଶାନ୍ତ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଯାଇ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଦେଖି ଯାପାନ୍ ଦେଖିଥାନ୍ତି । ସେ ଯୋଜନା ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଥିଲା ।

ଦୁଇଟି ଯୁଦ୍ଧରେ ପୃଥିବୀର ଅସ୍ଥର ଦେଇଥିବା ଜର୍ମାନୀ, ଜଳା ଓ ଜଳମୃଦ୍ଧଙ୍କ ଦେଶ ଇତାଲୀ, ନେପୋଲିଅନ୍ ବୋନାପାର୍ଟ, ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର ଓ ମୋନା-ଲିସାର ହସର ଦେଶ ଫ୍ରାନ୍ସ, ଆମ ଭୂତ ଶାସକ ଓ ସେନ୍-ସପିୟରଙ୍କ ଦେଶ ଗ୍ରେଟ୍ ବ୍ରିଟେନ୍ ଦେଖି ନ ଗଲେ ଭ୍ରମଣ ପୁଣିଆ ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନୁଦୀ-ଶଙ୍କରଙ୍କ ପରି ମୋ ମନର ମୋଡ଼ ବଦଳାଇ ଥିଲା । କଲେଗାଡ଼ୋ କପର ମରୁ-ଭୂମିର ଭ୍ରାନ୍ତ ବଦଳାଇ ଫୁଲଫଲଭର ସବୁଜ ରାଜ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିଛି, ଅପନ୍ତର କାନ୍ଥାରର ଏକ କଳାସୂତ ଭୂମିକା ଲେଖିଛି—ମାଲ ନଦୀପର, ଟାଇଗ୍ରେସ୍ ଇଉରୋପ୍ରେଟିସ୍ ପରି, ପଞ୍ଚନଦ ସିନ୍ଧୁ ପରି—ସେହି ଭୂମିକାର ଅନୁସରଣ କାହାଣୀର ଏଇ ଶେଷ ପୃଥାକ ।

ଆମେ ଦିଶିବା ଆଇ ବି ମନେ ହେଲା; ଏକା—ଏକାନ୍ତ ଏକୂଟିଆ । କେମିତି ଯିବୁ ? ବାଟରେ ଯଦି ହଠାତ୍ ସୁଗ ଆଞ୍ଚମଣି କରେ...; କିଏ ପିଠିରେ ପଡ଼ିବ ? ପୋପର ଦବର ହେଉ ରଞ୍ଜାଟି ଅଛି ବୋଲି ସିନା ଲଭାର ସାହସ !

ଆମେରିକାର ବିପୁଳ ଜନାକାଞ୍ଚି ନଗରରେ ବାଟପାଟ ବୁଝି ଯିବା ଓ ଚଳ ବିଚଳ ହେବାକୁ କେଡ଼େ କେଡ଼େ ଲୋକ ହୃଦେଇ ଯାନ୍ତି । ମୋ ଦେହରେ ନା ଅଳ୍ପ ବଳ, ମନରେ ନା ଅଳ୍ପ ସାହସ, ନା ଅଳ୍ପ ମାନବ୍ୟ ଦେଖି ଯିବା ଆସିବା କରିବାର ଅଭ୍ୟାସ ।

ପୁଣି ଏସବୁ ଯାହା ବ୍ୟୟବହୁଳ । ଅବଶ୍ୟ ବ୍ୟୟଭାର ଉଦ୍ ଭରସ୍ ମୁଣ୍ଡରେ । ସେମାନେ ଆମକୁ ଡକାଇ ଆଣିଛନ୍ତି । ହଁ, ଆଣିଛନ୍ତି ବୋଲି କଣ ନଦି ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଭଲ ?

କହିଲି—ଗଲ୍‌ଥର ରୂମେ ଦୁହେଁ ବୁଲିବ ଦେଖାଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଅଧେ ଜାଗାକୁ ମୁଁ ଏକୂଟିଆ ବି ଯାଇଥିଲି । ଏ ବୟସରେ ଆଉ ଯନ୍ତ୍ରବ ନୁହେଁ । ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଦେଖି ଫୋନ୍ କର । ସେମାନଙ୍କ ପାଖେ ରହବୁ । ଯାହା ଦେଖାଇବାର ଦେଖାଇବେ; ଯାହା ନୋହବ ନାହିଁ । ସେଇ ପ୍ରସ୍ତାବ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା ।

ଆମେରିକାରେ ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନସବୁ ଅଛି—ସର୍ବସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଓ ଉତ୍କଳୀୟ । ଗୋଟାକେଡେ ଗୋଠଶି ଆଜ୍ଞୁ ବାବୁ ଦେଲେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖେ ଛପା ଠିକଣା ଓ ଫୋନ୍ ନମ୍ବର ଥାଏ । ଅନ୍ତତଃ ବର୍ଷକେ ଥରେ ଅଧିକାଂଶ ଏକାଠି ହୁଅନ୍ତି । ଭବ ବିନିମୟର ସୁବିଧା ମିଳେ । ଆପଦବିପଦରେ ପରସ୍ପରକୁ

ଯାହାଦ୍ୟ କରନ୍ତି । ଲେଡ଼ା ପଡ଼ିଲେ ଏ ତା ଘରେ, ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଘରେ ଅତିଥ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଏ ଭାବେ ଗ୍ରହେଷ୍ଟତା ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳୀୟତା ରକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ବିଦେଶବାସରେ ଦୁଃଖ ଯଦି କିଛି ଥାଏ, ବନ୍ଧୁଭାବ ତାକୁ ଲଘୁତର କରେ ।

ବେଣୀ ଭାଗ ଭାରତୀୟ ଆମେରିକାରେ ସ୍ଥାୟୀ ବାସିନ୍ଦା । ଜୀବନରେ ଅଧେ ଭାରତରେ, ବାକିତକ ଆମେରିକାରେ । ଭାରତରେ ଜାତ, ପାଳିତ, ପୋଷିତ, ଶିକ୍ଷିତ; ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲାଗି ସମାଗତ । ଆମେରିକା ଜୀବନର ସ୍ୱାଦୁତା ଏପରି ବାଜୁ କରୁଛି ଯେ, ଭାରତକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ନାଗୁଜ । ମନରେ ଅପରାଧୀ ମନୋଭାବ । ଜନ୍ମଭୂମି ଲାଗି କିଛି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଲେ ଖୁସି ।

ପଶ୍ଚିମ ଆମେରିକାରେ ସ୍ଥାୟୀ ବାସିନ୍ଦା ଉଦୟର ଶ୍ରେଣୀ ପଡ଼ୁଆସାଙ୍ଗ ଡାକ୍ତର ପ୍ରସନ୍ନକୁମାର ପତି । ଫୋର୍ଡ଼ ଉତ୍ତର ମିଲିଲ—ତୁ ମୋ ସାଙ୍ଗ, ତୋ ବଡ଼ଭାଇ ମୋ ବଡ଼ଭାଇଙ୍କ ସାଙ୍ଗ । ଆମର ସପର୍କ ସ୍ନେହର ସପର୍କ, ଅଛେଦ୍ୟ । ଭାଜନା-ଭାଜିକୁ ପଠାଇ ଦେ । ତୋ ଘରେ ଥିଲେ ଯାହା, ଏଠି ସେଇଆ, ଜାଣିବୁ ।

୧୪ । ୮ । ୮୪, ପୋର୍ଟଲଣ୍ଡ, ଯାହା । ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍‌ରୁ ଦୁଇହଜାର ମାଇଲ୍, ଗୁରୁଦିନର ବାଟ । ଗୁରୁଆଡ଼େ ମିଛୁମିଛୁକା କିଛି; ମନରେ ବି ସେଇଆ । ଏତେକାଳ କେମିତି କଟାଇବ ? ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ କବିତା ଲେଖିଲି—ସାମ୍ନା ଦୃଶ୍ୟର ବର୍ଣ୍ଣନା ବା ଆଲିମାଲିନା ଭାବନା ।

ଆମ ଭ୍ରମଣ ଏକ ଦ୍ରୁତ ଭ୍ରମଣ; ଆକାଶପଥରେ ଯାହା । ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଗତିପଥ । ମୋଟ ବାଲେଟି ସହର ଦେଖିବୁ । ଗୋଟିଏ ସହରରେ ଏକାଧିକ ଥର ଓହ୍ଲାଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଟି. ଡବଲ୍ୟୁ. ଏ. ବ୍ୟୋମ କମ୍ପାନୀର ନିୟମ ଏଇଆ । ଆମେରିକା ଭିତରେ ଭ୍ରମଣ ଲାଗି ଦୁଇଟି ଟିକେଟ୍‌କୁ ପଡ଼ୁଛି ମୋଟ ବାରହଜାର ଟଙ୍କା । ଆଗରୁ ଏ ଟିକେଟ୍ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ନ କରିଥିଲେ ଆମକୁ ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ଦୂରଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଲାଗି ଏ ଏକ ଶସ୍ତା ଓ ସୁବିଧାଜନକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ନିରାପେକ୍ଷ ଖାଦ୍ୟ ବରାଦ୍ କରିଛୁ । ଆମକୁ ମିଳିଲା ଗୁରୁ ପାଞ୍ଚ ଗୁମୁର ଭାତ, ବାଜିଗଣ ଟମାଟୋ କାଜୁ କିସ୍‌ମିସ୍, ତରକାରୀ, କିଛି ଅଜୁର ଆଉ ମୋଜାମ୍ବିକ୍ ।

ମିସ୍‌ସିସି ନଦୀ କୂଳରେ ଆକାଶକୁ ଉଠିଲୁ, ରକି ପବିତ୍ରମାଳା ପାରି ହୋଇ କଲମ୍ବିୟା ନଦୀ କୂଳେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଏଇ ନଦୀ କୂଳେ ବିଶାଳ ପୋର୍ଟଲଣ୍ଡ,

ନଗର, ଓରେଗଁ ଶଙ୍ଖର ବୃହତ୍ତମ ନଗର । ତାଙ୍କର ପ୍ରସନ୍ନ ପତି ୩୯ ନମ୍ବର
ଗେଟ୍‌ରେ ଆମ ଅପେକ୍ଷାରେ ଛୁଡ଼ା । ଆମକୁ ଅତି ଆଦରରେ ଘେନିଗଲେ ତାଙ୍କ
ସାପାମା 'ନିଶାନ' ଗାଡ଼ିକୁ । ସେ ପୋର୍ଟଲଣ୍ଡ୍‌ରେ ରହନ୍ତି ନାହିଁ, ରହନ୍ତି ଏଠାରୁ
୫୦ ମାଇଲ୍ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କ୍ଷୁଦ୍ର ସହର, ଓରେଗଁର ଶଙ୍ଖାମା
ସାଲେମ୍‌ରେ । 'ସାଲେମ୍' ହୁଏତ 'ସାଲ୍ୟୁମ୍' ଶବ୍ଦରୁ ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ । ଏହାର ଅର୍ଥ
ଶାନ୍ତି ।

ପତି ସମ୍ବଳପୁରୀ ଓଡ଼ିଆ । ଆମେରିକାର କୋଉ ବାସିନ୍ଦା ତୁଣ୍ଡରୁ ଏପରି
ଖାଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶୁଣିଛି ? ସେ ନିଜ ଜାତୀୟ-ସଂସ୍କୃତିକ ଅବକଳ ରଖିଛନ୍ତି ।
ସେ ସାପ୍ରାହ୍ମିକ 'ସମାଜ' ପଢ଼ନ୍ତି, କିଛି କିଛି ଓଡ଼ିଆ ବହି ବି ପଢ଼ନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ
ଚେକର୍ଡ଼ ଶୁଣନ୍ତି । ଦୃଢ଼ ଜାତୀୟତାବୋଧ ଯୋଗୁଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବଞ୍ଚିଛି ତାଙ୍କ
ତୁଣ୍ଡରେ ।

ଆମେରିକାର ଏକମାତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ତାନ, ସେ କାନ୍ଧରେ ପଇତା ରଖିଛି ।
ବ୍ରାହ୍ମଣର ନିୟମାବଳୀ କିଛି କିଛି ପାଳୁଛି । ପୁରୋହିତ ଧର୍ମକର୍ମରେ ସୁନିୟମ ।

ପ୍ରସନ୍ନ ସାଲେମ୍‌ର ପ୍ରଥମ ଭାରତୀୟ । ୧୯୫୮ରେ ଆସି ଏଠି ରହିଲେ ।
ନିମାନ୍ୟରେ ଏଇ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ୨୫ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ କାଳ କଟାଇ ସାରି-
ଲେଣି । ଏବେ ଶତାଧିକ ଭାରତୀୟ ଆସି ଏଇ ସହରରେ ବସବାସ କଲେଣି ।

ପ୍ରସନ୍ନ ସୁନାମ ସାର୍ଥକ କରିଛନ୍ତି । କଲି ପଠା ପାଠିଏ ପୁରବାକୁ କିଛି
ବାଙ୍କା, ମେଜାକୁ ଛିରି, ଶାନ୍ତି, ସିନ୍ଧୁ ଧରି ରଖି ପାରିଛନ୍ତି । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ତାଙ୍କୁ
ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି, କିନ୍ତୁ କବଳିତ କରି ପାରିନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଉପରେ ଏତେ ଝଡ଼
ଝଞ୍ଜା ବୋହୁଯାଇଛି, ଚେହେରା ଦେଖିଲେ କେହି ବୁଦ୍ଧି ପାରିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ
ମନର ବନସ୍ପତିକ ସେ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଛନ୍ତି, ହୁଏତ ଏହା ଜୋର୍‌ରେ ଦୋହଲ
ମାରିଥିବ, ଏଠୁ ସେଠୁ କେତୁଟା ଫୁଲ, ପତ୍ର ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବ, କିନ୍ତୁ ଗଣ୍ଡି ତ ଦୂରର
କଥା, ଶାଖା ପ୍ରଶାଖାରେ ବି କିଛି ଆଞ୍ଚୁଡ଼ା ଦାଗ ଥିବାର ଜଣା ଯାଉନାହିଁ ।

ହୁଏତ ଗହୀର ଲୋକ; ମନ ଗହୀରର କଥା ପଦାକୁ ଫୁଟିପଡ଼େ ନାହିଁ;
କଲି କୋଉଠି କିଛି ଅସଜ ହୋଇନାହିଁ; ପାଗ ବିଗିଡ଼ି ଯାଇ ନାହିଁ; ଦେଖିଲେ
ବୋଧହୁଏ । ସଂସାର ମାତେ ଜଞ୍ଜାଳୀ, କଷ୍ଟୀ, ଦୁଃଖୀ; ସୁଖ ଯୌଜାନ ଭାବରେ
କେତେଜଣଙ୍କର ଜୀବନ ବା ଗତି କରେ ?

‘ସଂସାର ଭିତରେ ଘର କରିଥିଲେ

ପଥର ପଡ଼ିଲେ ସହ ।’

ବାଡ଼େଇ କରୁଡ଼ି ହୋଇ ଲଭ କ'ଣ ? ଅଧିକ ଦେହ ଦରଜ ହେବ ସିନା, ଆଉ କିଛି ଫଳ ନାହିଁ । ଏ ତାଙ୍କ ଅନୁଭୂତି—ଜୀବନ ଦର୍ଶନ । ତାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଆଉ କୋଉ ବାଟ ବା ଖୋଲି ଥିଲା ?

ସୁଖୀ ହେବାକୁ ମଣିଷ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ସେ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ କଣ କାହା ହାତର କଥା ?

ହୁଏତ ବିବେଚନା ଭଲ୍ ହୋଇଯାଏ, ତୃଷ୍ଣା ସ୍ବଚ୍ଛ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି ସବୁ ଓଲଟ ପାଲଟ କରିଦିଏ, ସେହି କାର୍ଯ୍ୟାଦି ସାମ୍ନାରେ ସେ ପଟ୍ଟ ପରି ଛୁଟା ହୋଇଛନ୍ତି । ଦୃଷ୍ଟିନ୍ତା ତାଙ୍କୁ ଅଧିକ କରି ଦେଇ ନାହିଁ । ବାଧାବିଘ୍ନ ବିପଦକୁ ସେ ବୋରଣାଞ୍ଜି ପରି ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ଦୃଢ଼ ଖାଲଖମାମାନ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ବାର ନାୟକ ଜଣେ ସେ, ବାରହର ସ୍ବାକୃତି କେହି ନ ଦେଲେ ବି ।

ତାଙ୍କ ପ୍ରଥମା ସ୍ତ୍ରୀ ଜଣେ ନର୍ସ । ପଡ଼ିଙ୍କ ହାତରେ ଦୁଇଟି କନ୍ୟା ଉପହାର ଦେଇ ସେ ଅକାଳେ ବିଦାୟ ନେଲେ । ତାଙ୍କ ଦ୍ବିତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ମଦ୍ୟପା । ଘର ବୁଡ଼ି ପାଣି ଆଣୁଏ ହେଲା, ସଞ୍ଚାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ହେଉଥିବା ବେଳେ ପ୍ରସନ୍ନ ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରହପକ୍ଷ ଦେଲେ । ଫଳରେ ନିଜେ ସମ୍ବଳା ପଡ଼ିଗଲେ । ତାଙ୍କ ସନ୍ତାନ ସ୍ବରୂପ ରହୁଗଲା ଗୋଟିଏ ପୁଅ; ପ୍ରସନ୍ନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ବରେ ।

ସେ ହିନ୍ଦୁ ସଞ୍ଚାରକୁ ଏବେ ଯୋଡ଼ିଛନ୍ତି ତୃଷ୍ଣାସ୍ବର ପାଇଁ । ତାଙ୍କ ତୃତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ ନର୍ମା । ପିଲାପିଲି ନାହିଁ । ସଉରୁଣୀର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେ ନିଜର କରି ପାରିଛନ୍ତି—ତାଙ୍କ ଉଦାରତା ମହମାୟ ।

ପଡ଼ିଙ୍କ ଦିନୋଟିଯାକ ସ୍ତ୍ରୀ ଆମେରିକୀୟା । ଆମ ପରି ଗଲା ଅଇଲାକୁ ନର୍ମା କି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବ—ସକୋଚ, ଶଙ୍କା । ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଦୂରେଇ ରହିବ ନାହିଁ ତ ? ଆମକୁ ଆପଣାର କରି ଦେଖିବ ତ ? ତା ନ ହେଲେ ଘରଣୀ ବାଁ ଖାଡ଼ିଆ ଦେଇ କୁଆଡ଼େ ଚାଲୁଥିବ, ଆମେ ହରି ଭଜୁଥିବୁ ।

କିନ୍ତୁ ଆମ ଆଶଙ୍କା ପାଣି ଫାଟିଗଲା ନର୍ମାର ବ୍ୟବହାର ଦେଖି । ମନ କୋମଳ, ସେନ୍ଦ୍ରଶୀଳ । ଅତିଥିଙ୍କ ପୁରସ୍କା ଅପୁରସ୍କା ଚାହିଁବାକୁ ସଦା ଆଗଭର ।

ବନ୍ଧୁ ଘରକୁ ଖାଲି ହାତରେ ଯିବାର ନୁହେଁ । ଆଗରୁ ଗାରିଲ ଗାଦ—ବାଇଗଣ ବିଶାଏ, ସଜନା ଛୁଇଁ ବିଡ଼ାଏ, ନଇଲେ ପିଲାଙ୍କ ଲାଗି କୋରାଖଇ, ଚୁଡ଼ାପୁଆ, ଗୁଡ଼ି ଖଇ, ମଳି କୋରା, ଗଜା, ଖଜା ବା ଜଲବି । ଏବେ ଖାଲି

ହାତରେ ନିଳଠା ବନ୍ଧୁ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛନ୍ତି—ଆଳିଆ ଲେଖାରେ ବାଳିଆ ବନ୍ଧୁ । ଆତ୍ମକ୍ରୋଧ ଚର୍ଚ୍ଚା କର !

ଆମେରିକାରେ କିନ୍ତୁ ଏ ଦେବା ନେବା ଶବ୍ଦ ଖୁବ୍ ଚଳେ । “ଦିଆକୁ ଦିଆ, ଅଦିଆକୁ ଦୁଆର ଦିଆ” । ଇସ୍ ନରମାକୁ ଆମ ହାତରେ ଉପହାର ପଠାଇ ଥିଲା—କେତୋଟି ଟେବୁଲ୍ ମ୍ୟାଟ୍; ହାତୀ ମୁଣ୍ଡ, ବୃଷଭ ମୁଣ୍ଡ, ପିଲଙ୍କ ଲଗି କିଛି କାଣ୍ଡି, ଖଣି ଏ ଚିଠି—ସେଥିରେ ମୋ ଖାଦ୍ୟରୁଚି, ଫଳପ୍ରସୂତା, କବି ଯଶ-ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ସୂଚନା । ତା ଛଡ଼ା ଏକ ଖାଦ୍ୟପ୍ରସ୍ତୁତ ବିଷୟକୁ ପୁସ୍ତକ—ନରମା ଏ ପ୍ରକାର ପୁସ୍ତକକୁ ଭଲପାଏ ବୋଲି । ଏସବୁ ବ୍ୟତୀତ ଉଦ ପ୍ରସନ୍ନଙ୍କ ନିନଟକୁ ପଠାଇଥିଲା ମୋ ରଚିତ କେତେକ ବହି । ସେମାନେ ଉପର ଏତେ କରିବେ; କିଛି ହେଲେ ଶୋଧ କର । ଉଭୟଙ୍କ ମନରେ ଏହି ଭାବ । ଜିନିଷ ଭଲ ଲାଗିଲା, ବୁଝିଲା ଉଭୟଙ୍କ ପ୍ରସନ୍ନତାରୁ । ଅବଶ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ ଉପହାର ଏ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଜିନିଷ ଅପେକ୍ଷା ଦେବା ମନୋବୃତ୍ତି ହିଁ ବଡ଼ ।

ନରମାଙ୍କ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଦେଖି ମନ କଣ ହୋଇଗଲା । ବହୁଳା ମାଂସ ବାହାରେ ଥିଲା ଥିଲା । ଚାଲିଛି ସଁ ସଁ ହୋଇ, ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ । ଏ ଦୂରବସ୍ଥା କାହିଁକି ଘଟିଲା ? ଆମେରିକା ତ ଅତି ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟସଚେତନ !

ନିଶ୍ଚୟ ଅସତର୍କତା, ଅସାବଧାନତା ସ୍ବା ପଛରେ ଅଛି । ଦିନଟିଏ ରହିଲା ପରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲି—ଅପରିମିତ ଖାଦ୍ୟ ଲାଲସା !

ଆହାରରେ ଅସନ୍ନତା, ଶାଶ୍ବତ ଶ୍ରମର ଅଭାବ ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇଛି । ସେ କ’ଣ ପଡ଼ୁନାହିଁ, ଶୁଣୁନାହିଁ ? ନିଜ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ ? ଅଥବା

‘ଚେଇଁ ଶୋଇବ ଯେ

ତାକୁ ଉଠାଇବ କେ ?’

ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ ନରମା କଷ୍ଟ ପଡ଼ି ରହିବ, ଆମେ ଖାଇବୁ ? ବୁଝୁ ବୁଝୁ ସେ ଗୋଟିଏ ପାଠାଗାର କରିଛି ! କି ବହି ? ରନ୍ଧା ବହି ! ପାଠାଗାର ତମାମ୍ କେବଳ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରଣାଳୀ ବିଷୟକ ବହି । ତେର ମୂଲ୍ୟ ତାଡ଼ି କଞ୍ଚା ମାଉଁସ ପୋଡ଼ି ଖାଇବା ଦିନରୁ ଅଦ୍ୟାବଧି ଯେତେ ପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ ଯୋଡ଼ ଦେଶରେ ରନ୍ଧା ଯାଇଛି, ତାର ପ୍ରସ୍ତୁତି ଶବ୍ଦ ତାଲିକା ଏଠି ସୁଗୁଣ୍ଡତ ହୋଇଅଛି । ରନ୍ଧା ନରମାର ଗୋଟିଏ ବିନୋଦନ, ସ୍ବାଦୁ ଓ ବିଚିତ୍ର ଖାଦ୍ୟ ଗବେଷଣାରେ ତାର କାଳ କଟେ ।

ମନରେ ସମବେଦନା । ଲଜା ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ହାଣ୍ଡି-
ଶାଳରେ ପଶିଲା । କିନ୍ତୁ ନରମା କୃତ୍ତିଆକୁ ଖଟାଇବାକୁ ନାଗଲ ।

ପ୍ରସନ୍ନଙ୍କୁ ସେ ପୃଥ୍ବୀର ବହୁ ଦେଶର ଖାଦ୍ୟର ସ୍ବାଦ ଚଖାଇଛି, କିନ୍ତୁ
ତା ନିଜ ଦେଶର ଖାଦ୍ୟ ଚଖାଇ ପାରିନାହିଁ । ପ୍ରସନ୍ନ ରହିନରେ ଅପାରଗ ।
ସ୍ବଦେଶର ରଜା ଗତି ଶିଖାଇ ପାରି ନାହାନ୍ତି । ନରମା ଲଜାଠାରୁ ଓଢ଼ିଣୀ
ବେସର, ମହୁର, ଆମ୍ବୁଲି, ରାଜତା ଶିଖିଲା ।

ପତି ଜୟନ୍ତୀ

ପତି ଜୟନ୍ତୀ ଘରେ ପତ୍ନୀ ପାଲେ; ଭ୍ରମଣରେ ଥିଲେ ହୋଟେଲ୍ ପାଲେ,
ସଙ୍ଗୀ ସଙ୍ଗିନୀମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ଖାଦ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଏକ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି
ଶୁଆଏ । ଅବଶ୍ୟ ବ୍ୟୟଭାର ଜାତକର ।

ଭାରତରେ ଗରିବ ମାଆ ପିଲାଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନ ପାଳି ପାରେ ନାହିଁ । ହାତରେ
ଧନ ନ ଥାଇ ସୁଖ ଶରଧାକୁ ମନ କରିବା ବୃଥା ।

କବି, ନେତା ବା ଧର୍ମ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତାଙ୍କ ଜୟନ୍ତୀ ଦେଶ ପାଲେ, ଜନ୍ମଦିନ
ମାତ୍ରେ ଉତ୍ସବର ଦିନ । କିନ୍ତୁ ପାଳିବାର ସଙ୍ଗତି କାହିଁ ? ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ
ଦୁଃଖୀ । ସାରା ଜୀବନ ଖଡ଼ା ବଡ଼ି ଥୋଡ଼ି ।

ନରମା ପ୍ରସନ୍ନଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ ପାଲେ । ସେଇ ଉପଲକ୍ଷେ ଆଜି ଶ୍ରେଣୀ ।
କମନ୍ଦିତ ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ପରିବାର, ପ୍ରସନ୍ନଙ୍କ ସହୃଦ ସ୍ନେହ ସଂପୃକ୍ତ ।

ପ୍ରୀତମ୍ ପଞ୍ଜାବୀ ହିନ୍ଦୁ, ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପକ । କୁନ୍ଦନ୍ ରୋହିଲ୍
ଗୁଜୁରାଟୀ, ଉତ୍ତମ୍ ବିବାହିତ । ପ୍ରଣୟରୁ ପରିଣୟ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଣୟ ଭାଙ୍ଗିଲି,
ତା ପଛେ ପଛେ ପରିଣୟ । ପ୍ରୀତମ୍‌କୁ ଆମେରିକା ଝିଅ ଗୁଡ଼ିପତ୍ନୀ ଦେଇଥିଲା ।
ସେହିପରି କୁନ୍ଦନ୍‌କୁ ତାର ଗୁଜୁରାଟୀ ପତି । ଉତ୍ତମ୍ ଘୋର ଅସୁବିଧା ମଧ୍ୟରେ
ଗତି କରୁଥିଲେ । ଆମେରିକାୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିବାହ ବୟସ ତାର ନଥିଲା । ଜଣକ
ବୟସ ୫୦, ଆଉ ଜଣକର ୪୦, ସ୍ବସ୍ଥ୍ୟ ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥମ । ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିବାହ ହେଲା ।
ପୁରୋହିତ ପ୍ରସନ୍ନ । ତାଙ୍କ ଅଜା କବି ସ୍ବପ୍ନେଶ୍ବର ପୁରୋହିତ ଥିଲେ । ପୁରୋ-
ହିତରେ ଲକ୍ଷା ସଙ୍କୋଚ କଣ ? ସେଥିରେ ଉଚ୍ଚ ଆସନ ଶୁଣୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।
ତାଙ୍କୁ ବୃତ୍ତିରେ ବ୍ୟାପାତ ଜନ୍ମେ ନାହିଁ । ବରଂ ଅସମ୍ଭବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରାଗଲା ।
ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଉପକାର କରାଗଲା । ଦ୍ରାଘିଣ ପୁରୋହିତ ଜଣେ ଆମେରିକାରେ
ସହଜରେ ମିଳିବ କାହିଁ ?

ଏ କଲ୍ୟାଣକର କାର୍ଯ୍ୟ ଫଳରେ ପ୍ରସନ୍ନଙ୍କ ସମ୍ମାନ ବଢ଼ିବ । ସେ ପଣ୍ଡିତ ଆମେରିକାରେ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ‘ବସାଗ୍ରବେ ସୃଷ୍ଟି ଦଦ୍ୟାତ୍’ ଶ୍ଳୋକରେ ଯାହୁତାହୁ କାମ ଚଳେଇବା ଲୋକ ସେ ନୁହନ୍ତି । ବିହୁ ବିଧାତାର ଆଦେଶରେ ବସି ପ୍ରଜାପତି ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରାପନ କାର୍ଯ୍ୟ ଏ । ୦ ୦ ୦ କରି ଗୋଲିଆପୋଲିଆ କରିଦେଲେ ବରଜନ୍ୟାଙ୍କର ଅକଲ୍ୟାଣ ଘଟିପାରେ ।

ହାତଗଣି ବୋଇଲେ ଯାହୁତାହୁ ଗଞ୍ଜିଠା ଗଞ୍ଜିଠି ନୁହେଁ ଯେ ଭିତ୍ତିଦେଲେ ଫିଟିଯିବ । ଏ ଏକ ବକ୍ତ୍ର ଗଣି । ଛୁଣ୍ଡାଇଲେ ଦେବ ଛୁଣ୍ଡାଏ ସିନା, ମଣିଷ ନୁହେଁ । ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ବିବାହ ଅର୍ଥ ସାରା ଜୀବନ ଲାଗି ଏକ ନିବିଡ଼ ବନ୍ଧନ । ଏହି ଦୃଢ଼ ଗଞ୍ଜି ଲାଗି ପୁଷ୍ପପୁରୁଷମାନେ ଯେଉଁସବୁ ମନ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଯାଇଛନ୍ତି, ସେସବୁ ରୁଚି ବାକ୍ୟ, ଅଲଙ୍ଘନୀୟ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର ନ ପଢ଼ିଲେ କିମ୍ବା ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଭ୍ରାନ୍ତ-ଭଟକା କଲେ ଦୋଷ ପୁରୋହିତ ମୁଣ୍ଡରେ ଯାଏ । ପ୍ରସନ୍ନ ଆଧୁନିକ ହେଲେ ହେଁ ମନରେ ସେ ଭୟ ନାହିଁ, କୁହାଯାଇ ନ ପାରେ ।

ତେଣୁ ସମ୍ବଲପୁରର ଜଣେ ପୁରୋହିତଙ୍କଠାରୁ ବିବାହ ମନ୍ତ୍ର ମଗା ହେଲା । ପୁରୋହିତେ ସେ ବାବତକୁ * ଡଲର୍ ନେଲେ ।

ଲସ୍ ଆଷ୍ଟେଲଟ୍ରେ ବିବାହବେଦୀରେ ଶୁଦ୍ଧମତ ବିବାହମନ୍ତ୍ର ବୋଲା ହେଲା । ଇଂରାଜରେ ତାର ଅର୍ଥ ଉପସ୍ଥିତ ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦିଆଗଲା । ବହୁ ବଡ଼ ବଡ଼ କାଣ୍ଡଲ୍ ଏକାଠି କରି ଜଳାଇ ଦିଆହେଲା । ଏ ହେଲା ଅଗ୍ନିଶିଖା, ପରସ୍ପରରେ ଦେବତା ସାକ୍ଷୀ । କାଠ ଘରେ ହୋମାଗ୍ନି ପ୍ରଳୟକାଣ୍ଡ ଘଟାଇ-ପାରେ । ସେ ଶଙ୍କାରେ ‘ଯେ ଦେଶେ ଯାଇ, ସେ ଫଳ ଖାଇ’ ଶ୍ଳୋକରେ କାମ ଚଳାଇ ଦିଆଗଲା । ଦିନଟି ବୟସ୍କ ହିନ୍ଦୁ ଭାରତୀୟ ବର ପିତା ଓ କନ୍ୟାପିତାର ଆଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ପଞ୍ଜର ସୁଖଦୁଃଖରେ ସଙ୍ଗିନୀ ହେବ, ପରିବାରର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମତ ଘେନି ଚଳିବ—କୁନ୍ଦନ ସକଳ କଲା । ପ୍ରୀତିମ ମଧ୍ୟ କୁନ୍ଦନକୁ ସବୁମନ୍ତେ ସୁଖୀ କରିବ, ସକଳ କଲା । ଦି ଜଙ୍ଗେ ଆଗ ବିବାହର ପିଲା କୋଠପିଲା ହୋଇ ରହିଲେ । ଦୁଃଖର କ୍ଳେଦରୁ ସୁଖର ସଂସାରଟିଏ ଗଢ଼ା ହେଲା ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ପରିବାର । କାନ୍ତା ଶିଖ ଝିଅ, ପ୍ରେମ ହିନ୍ଦୁ ପ୍ରୌଢ଼ । ପ୍ରେମ ଲୁଥା ଶ୍ଳାଙ୍ଗସ୍ଵ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଇଂରାଜ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକ । କାନ୍ତା ବହୁ କାଳ

ଧରି ଶୁକ୍ଳ ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଅଛି, ପାଇନାହିଁ । ଏଠି ବହୁ ବ୍ୟୟ । ଜଣକ ଭୋକ-
ଭାରିରେ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଫାର ଚଳାଇ ଦୁଏ ନାହିଁ । ଟଣା ଓଟର ପଡ଼େ । କିଛି
ଧନା ନ ପାଇଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ଘରେ ଏକୃଷ୍ଟିଆ କାଳ କଟାଇବା ବିରକ୍ତକଥା ।

ଏଇ ଦୁଃସ୍ବସ୍ଥ ପରିସ୍ଥିତିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ଲାଗି କାନ୍ଦା ଲେଖିଛି ଉପନ୍ୟାସ
—ବିଶୟ—ଭାରତର ସ୍ବାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ, ବିଦେଶ ଶାସନରୁ ମୁକ୍ତି ଓ ଉତ୍ସାବହ
ଦେଶ ବିଭଜନ । ପ୍ରକାଶକ ମିଳିନାହାନ୍ତି—କାନ୍ଦାର ଦୁଃଖ । ତା ହେଲେ ଆଉ
ଲେଖିବ କାହିଁକି ? ନ ଲେଖି ଆଉ ଜଣ ବା କରିବ ?

ବୋଧ ଦେବା ଲାଗି କହିଲି—ଲେଖକର ଜୀବନ, ପୃଥିବୀରେ ସଫଳ
ଏକାପରି କହିଲେ ଚଳେ । ଏହା ଏକ କଠୋର ସଂଗ୍ରାମ, ଲେଖିବା ଦୁଃଖ,
ଉତ୍ସାହବା ଦୁଃଖ, ଛପାଇବା ଦୁଃଖ, ପ୍ରଚ୍ଛଦ ଦେଖିବା ଦୁଃଖ, ବିକ୍ରୀ ନ ହେଲେ
ଦୁଃଖ, ପ୍ରକାଶକ ହାତରୁ ଶ୍ରମର କିଛି ହେଲେ ମୂଲ୍ୟ ନ ଦେଲେ ଦୁଃଖ ।

ଦଶ ମାସ ଗର୍ଭରେ ଧରିବା ଦୁଃଖ । ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ମାଆର
ଦୁଃଖ ଶେଷ ହୁଏ ନାହିଁ । ପୋଷିବା ପାଳିବା ଦୁଃଖ ପରି ଲେଖକର ବହୁ ଦୁଃଖ ।
ସୃଷ୍ଟି ଆନନ୍ଦରେ ସେ ସବୁ ଦୁଃଖ ଭୁଲେ । ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ.....

ପ୍ରସନ୍ନଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ରେକର୍ଡ଼ ଗୀତରେ ଆମ ସାକ୍ଷ୍ୟ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।
କେତେ ପ୍ରୀତି ଗୀତ, ଭଜନ ଗୀତ ପରେ ଭୋଜନ ପର୍ବ । ଭୋଜନ ପରେ ବିଶ୍ରାମ ।
ବିଶ୍ରାମାପ । ଅଧ୍ୟାପକ ପ୍ରେମ ଲୁଆ ମୋତେ ପଚାରିଲେ—ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିକ
ଓଡ଼ିଶା କି ଦାନ ଦେଇଛି ?

କହିଲି—ଆପଣ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ, ଭାରତୀୟ । ଆପଣ ଏ ସଂପର୍କରେ କିଛି
ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ସେଇ ମୋର ଦୁଃଖ ।

ଓଡ଼ିଶା-ଭାରତୀୟ ଇତିହାସର ମୋଡ଼ ବଦଳାଇ ଦେଇଛି । ବିଶ୍ବସ୍ବତ୍ବର
ଗତି ମଧ୍ୟ । ଚଣ୍ଡାଣୋକ ଧର୍ମାଣୋକରେ ପରିଣତ ହୋଇ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମ ପ୍ରଭୁରରେ
ନେତୃତ୍ବ ନେବା ଭାରତୀୟ ଇତିହାସର ଏକ ବୈପ୍ଳବିକ ଘଟଣା, ଏ ଦିଗରେ
ଓଡ଼ିଶାର ଦାନ ସଫସ୍ତାକୃତ ।

ତାର ଖାରବେଳ, ଅନଙ୍ଗଭୀମ, ନରସିଂହ, କପିଳେନ୍ଦ୍ର, ଦଶବିଜୟୀ
ସମ୍ରାଟ । ଶୈବଗଙ୍ଗ, ଲଲିତେନ୍ଦ୍ର, ନରସିଂହ ପୁରୀ, ଭୁବନେଶ୍ବର ଓ କୋଣାର୍କ
ପ୍ରଭୃତି ବିଶ୍ବପ୍ରସିଦ୍ଧ ମନ୍ଦିରର ନିର୍ମାତା ।

ତାର ଓଡ଼ିଶୀ ନୃତ୍ୟ, ଛଉ ନୃତ୍ୟ, ପୋଥି ଚନ୍ଦ୍ର, ଭିତ୍ତିଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁରୁକଳା ମଧ୍ୟ ଜଗତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।

ତାର ଲୋକସାହିତ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ଭାରତୀୟ ଓ ବିଦେଶୀୟ ଲୋକ-ସାହିତ୍ୟ ସହିତ ଟକ୍କର ଦେବାକୁ ସମର୍ଥ ।

ପୃଥିବୀର ସମ୍ବୃଦ୍ଧିକୁ ତାର ସଂଗ୍ରହେଷୁ ଦାନ ଜଗନ୍ନାଥ । ବିଶ୍ୱମୌନୀ ଓ ପ୍ରୀତିର ପ୍ରତୀକ ସେ । ସଂସର୍ଗ ସମନ୍ୱୟ ଚେଷ୍ଟା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂସାଧକ ଓ ଏବେ ଅବ୍ୟାହତ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚଣ୍ଡାଳ, କଳାଗୋରୁ ଭେଦ ଜଗନ୍ନାଥ ସମ୍ବୃଦ୍ଧି ସ୍ୱୀକାର କରେ ନାହିଁ ।

ଦୂର ସୁନ୍ଦର

ଦୂର ବଳୁ ସୁନ୍ଦର, ଦୂର ପଟତ ସୁନ୍ଦର, ସୁଦୂରର କିଛି କିଛିକା, ମିଛ-ମିଛକା ସୁନ୍ଦର । ଅରଣ୍ୟ ଦୂରରୁ ସୁନ୍ଦର, ପାଖରୁ ସୁନ୍ଦର । ସେ ଏଇ ଡଉରଲ୍ୟୁ ପାଇନ୍ ବନ; ଘନଘଞ୍ଜ, କିନ୍ତୁ କଣ୍ଟାବିଶାଳ ନାହିଁ, ବାଘଭଲ୍ଲ ନାହାନ୍ତି, ବିଷାକ୍ତ ସାପ ବି । ବିପୁଳ ଗଭୀର ଅରଣ୍ୟ ଉଦ୍ୟାନ ପରି ଭୟଶୂନ୍ୟ, ଉପଭୋଗ୍ୟ । ପ୍ରସନ୍ନ ଆମକୁ ତା ଆରଦ୍ଧନ ବୁଲାଇ ଦେଖାଇଲେ ।

ଓରେଗ୍ ଏକ ଅରଣ୍ୟ ରାଜ୍ୟ; ୪ ଭାଗରୁ ୩ ଭାଗ ଜଙ୍ଗଲ । ଡଉରଲ୍ୟୁ ଜାତୀୟ ପାଇନ୍ ଗଛ ଭରା, ଏଇ ପାଇନ୍ ଦୁଇଶ ଫୁଟରୁ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ ବଢ଼େ, ମୋଟା ଗଣ୍ଡି, ମୂଳବାନ୍ କାଷ୍ଠ । ସବୁ ପ୍ରପାତ ଝଙ୍କୁତ । ପ୍ରସ୍ତରିତ ପଥ ଶିଉଳି-ଲଗା, ଖସଡ଼ା । ତଳେ ଗଭୀର ପାହାଡ଼ି ଖୋଲରେ ନଦୀ ପ୍ରବାହିତ । ଜଳପୁର୍ଣ୍ଣ ବିବର; ପତନ ଭୟ ପଦେ ପଦେ । ଯିବାକୁ ସାହସ ପାଇଲ ନାହିଁ । ସିମେଣ୍ଟ ବେଞ୍ଚରେ ବିପୁଳ ବୃକ୍ଷ ଗଣ୍ଡିକୁ ଆଉଜି ବସି ଶାନ୍ତଶୀତଳ ସବୁଜ ଶ୍ରୀ ଉପଭୋଗ କଲୁ । ବନ ମର୍ମର, ଜଳ ଝଙ୍କର; ପୁଷ୍ପ ବା ଫଳଟିଏ କୋଉଠି ନାହିଁ, ପକ୍ଷୀର କାକଲି ବି ନାହିଁ । ଘନ ଛୁଆ ମଧ୍ୟରେ ଏଠି ସେଠି ଖରବ ନନ୍ଦନ ।

ଶଗଲପ ଆଳାପ କରେ

କଣ କହିବ କହିବ ହୁଏ, କହିପାରେ ନାହିଁ; ପଦ୍ମପୁଲ ଆକାରର ଗୋଲପ, ବୁୟ ବରିଗୁର । ଧାଡ଼ି ପରେ ଧାଡ଼ି, କେତେ ବିଚିତ୍ର ରଙ୍ଗର, କଥା କହିବା କଣ ଦରକାର ? ନୀରବ ବାଣୀ ତ ଗଭୀର ଭାବରେ ହୃଦୟ ଶୁଣି କରେ । ଶୁଷ୍କ ଏ ସଂସାରର କଣ କେତେ ବା ପ୍ରକାଶ କରେ !

କେତେ ଗାଢ଼ ଲାଲ୍, ମାଲ ରଙ୍ଗର ଟିକିଟିକି ଫୁଲ ! ପେନ୍ଥାକୁ ପେନ୍ଥା, କେଣ୍ଡାକୁ କେଣ୍ଡା, ଗୋରୁକୁ ଗୋରୁ । ସବୁ ସବୁ ମହୁମାଛ ଲୁଗା ଯାଇଛନ୍ତି । ପେଟ ପୁରିଲା ପରେ ଯାଇ ଉଠୁଛନ୍ତି, ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ, ସନ୍ତୋଷର ମୃଦୁ-ଗୁଞ୍ଜନ କାନରେ ଖଞ୍ଜିଣି ବାଜିଲା ପରି ବାଜେ ।

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଲାଲାସୁଲୀ ଏହି ଉଦ୍ୟାନ ବୁସ୍‌ଙ୍କ ଡ୍ୟାଗର ଫଳ । ଡ୍ୟାଗର ସୁରଭି ଏତେ ମଧୁର !

ନିଃସନ୍ତାନ ବୁସ୍ ସାଲେମ୍ ସହରର ସମସ୍ତ ଘର ଓ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ମ୍ୟୁନିସ୍ପାଲିଟିକୁ ଦାନ କରିଥିଲେ । ମ୍ୟୁନିସ୍ପାଲିଟି ସେହି ଡ୍ୟାଗର ଉପଯୁକ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ଗୋଲପ, ଗେଣ୍ଡୁ, ମନ୍ଦାର—ନାନା ଫୁଲ ଲତାର ଉଦ୍ୟାନ, ମସଲମସଲ ଓ ଓଷଦ ଗୁଳ୍ମର ଉଦ୍ୟାନ ତାଙ୍କର ଜାଣି, ଅପୁଷ୍ପ ଯନ୍ତ୍ର ଓ ପ୍ରାଣରେ ସୁଲଳିତ ।

ଉଦ୍ୟାନ ନୁହେଁ, ବାସ୍ତବ କାବ୍ୟଟିଏ । କେତେ ସ୍ୱପ୍ନର, କଳନାର ବନ୍ଦ ଦୁଆର ଖୋଲିଯାଏ, ମନରେ ପୁରିଉଠେ ପ୍ରଶାନ୍ତି ।

ଅଦୂରରେ ମାଟଲ ପ୍ରସ୍ତର ନିର୍ମିତ କାପିଟାଲ ବିଲ୍ଡିଂ, ସୁନାମଶ୍ରୀ । ଘାସ ପ୍ରାନ୍ତର, ପୁଷ୍ପୋଦ୍ୟାନ ଓ ଛନ୍ଦାକାର ବୃକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଓରେଗର୍‌ର ସାହସିକ ଆବିଷ୍କାରକଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି, ଲେହ୍ମତଭରତାୟ ବିଜେତା ଓ ଶ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମବିସ୍ତାରକଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ।

ଉଇଲେମେର୍ ନଦୀକୁଳେ

ଏ ଯୁଗର ଯେତେ ଯେତେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଲାଲାକ୍ଷେପ ସଫଳ କଦର୍ଯ୍ୟ, କୁସ୍ତିତ କାହାଣୀ । କବି, ଲେଖକ, ଦାର୍ଶନିକ, ଭ୍ରମଣକାଣ୍ଡକ ପୃଷ୍ଠପଟରେ ଡାକୁ, ଚୋର, ନିଶାଖୋର, ଗଞ୍ଜେଇ, ଡ୍ରଗ୍, କୋକେନ୍, ଆଲ୍କୋହଲ୍‌ଖୋର୍ ମାତାଲ୍ ଯେତେ ଏ ଚମକାର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ବିଭୀଷିକାମୟ କରିଛନ୍ତି । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପଭୋଗରେ ବ୍ୟାଘାତ ଜନ୍ମେ । କେତେବେଳେ କୋଉ ବିପଦ ଘଟିବ, କିଏ ଜାଣେ ?

ମହେନ୍ଦ୍ର ବରୁଆର ଦୋକାନ

ମହେନ୍ଦ୍ର ଅସମୀୟା; ସାଲେମ୍‌ରେ ଗ୍ରେଟ ଦୋକାନଟିଏ କରିଛୁ । ଆମେରିକାବାସୀ ଭରତାୟଙ୍କ ଲାଗି ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ଆମେରିକାରେ ଭରତାୟକୁ ରକ୍ଷା

ଲଗି ଏହାର ଦାନ ନଗଣ୍ୟ ନୁହେଁ । ଭରତର ବାପା ଗୁହଳ, ବିବିଧ ପ୍ରକାର ଡାଲି, ମସଲମସଲି, ହଳଦିଗୁଣ୍ଡା, ତେଜପତ୍ର, କାଜୁ, କସ୍‌ମିସ୍, ଜାଲଫଲ, ନାନା ପ୍ରକାର ଚଟଣି, ଆଗୁର ଏଠି ମିଳେ ।

ମହେନ୍ଦ୍ର ମୋ ପରିଚୟ ପାଇ ଓଡ଼ିଶା, ବିଶେଷତଃ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ବିଷୟରେ ଜାଣିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ହେଲା । ଆସାମ ସହଚ ଓଡ଼ିଶାର ଦୀର୍ଘ ସପର୍କ ଥିଲା ଓ ଥିଲା । ପୁରୀରେ ମହାତ୍ମା ଶଙ୍କର ଦୀର୍ଘକାଳ କଟାଇଥିଲେ । ସେ ସପର୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳ ମୁଁ ଭୋଗ କଲି । ମହେନ୍ଦ୍ର ମୋ ପ୍ରତି ଗଭୀର ଶ୍ରଦ୍ଧା, ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇଲା । କିନ୍ତୁ ବଙ୍ଗାଳୀଙ୍କ କଥା ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ତାହା ଉଠିଲା । ଆଖି ହଞ୍ଜୁଳ ହୋଇଗଲା, କହିଲା—ବଙ୍ଗାଳୀ ଆମ ଥର ଲେପ କରିଛନ୍ତି, ଆମ ଭାବନାକୁ ହରଣ କରିଛନ୍ତି । ... “ଆସାମ ହୋଇଛି ଚରାଭୂଇଁ” ବଙ୍ଗାଳୀ ପଠାଶଙ୍କର । ଶେଷକୁ ଆମକୁ ନିକାଲି ଦେବେ, ଆମ ଭୂଇଁରୁ... ।”

ମହେନ୍ଦ୍ର କଥା ଗର୍ଜନ ପ୍ରକାର ଆସୁଥିବା ବେଳେ ପଚାରିଲେ—ତୁମେ ତ ଆମେରିକାୟ, ତୁମର ଏଥିରେ କଣ ଥିଲା ? କଥାର ମୋଡ଼ ପଞ୍ଜୀବ ଆଡ଼େ ବୁଲାଇ ଦେଲି । କେତେଟା ଉତ୍ତରକୁ ଶିଖ ଦୁବାଇ ଭାରତୀୟ ବିମାନ ହରଣଭୁଲ୍ କରିଥାନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଶିଖଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧ ଭାବ ମୋତେ ବିଚଳିତ କରିଥାଏ ।

କହିଲା—ଶିଖ ସାହସୀ ଯୋଦ୍ଧା । ଭାରତୀୟ ସାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ତାର ଦାନ ଅକଲନ୍ତି । ସେ ଘରଖୋର ନୁହେଁ; ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସବୁ ମହାଦେଶରେ ଖେଳେଇ ହୋଇ ରହୁଛି । ଦେଶ ବିଦେଶରେ ବାଣିଜ୍ୟବିପଣି ମେଲି ସେ ସ୍ବ ପ୍ରଦେଶର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ବଦଳାଇ ଦେଇଛି, କିନ୍ତୁ ଏତିକି ବିକାଶରେ ସେମାନେ ଉଛୁଳୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ?

ମହେନ୍ଦ୍ର କହିଲା—ପରବୁଦ୍ଧିରେ ପଡ଼ି । ପର ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରଳୟ । ନିଜ ବୁଦ୍ଧିରେ ଘାସ କାଟିବା ବରଂ ଭଲ, ପର ବୁଦ୍ଧିରେ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବା ଭଲ ନୁହେଁ ।

ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦିନେ ଶିଖ ଧର୍ମର ଉଦୟ ହୋଇଥିଲା । ଗୁରୁ ନାନକ ଭାରତୀୟ ହିନ୍ଦୁ ଗର୍ଥ ଦର୍ଶନ ପରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ପୁରୀରେ ଶିଖ ମଠ ଥିଲା । ଏବେ କ’ଣ ହେଲା କି ହିନ୍ଦୁ ଗନ୍ଧେଇଲା । ତେଲ ସଙ୍ଗେ ତେଲ ମିଶି ଏକା ହୋଇ ପିଡ଼ିଆଖଣ୍ଡ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା ପରି ହିନ୍ଦୁଙ୍କଠାରୁ କରଛଡ଼ା ଦେଉଛନ୍ତି ? କେତେଟା ଉତ୍ତରକୁ କଥାରେ ପଡ଼ି ଶିଖ ଶଲିଷ୍ଠାନ ଦାବୀ କରୁଛନ୍ତି ।

“ପବନ ସ୍ପର୍ଶମନ୍ଦରକୁ ଏକ ଦୂର୍ଗରେ ପରିଣତ କରିଛନ୍ତି । ମନ୍ଦର ବେଢ଼ା ହୋଇଛି ଏକ ରଣସେନା, ଶତ୍ରୁ ଚମାନ୍ତର ଏକ ଲାଲାସ୍ଥଳୀ । ବ୍ରେନ୍‌ଗନ୍, ସ୍କେନ୍‌ଗନ୍, ରାଇଫଲ୍ ଉପରେ ହାତ ପକାଇ କଣ ଇଶ୍ବରଙ୍କୁ ପାର୍ଥନା କରୁଛନ୍ତି ! ଭାଗ୍ୟକୁ ଯଥା ସମୟରେ ଏ ଚମାନ୍ତର ମୁକାବିଲା କରାଗଲା । ନଇଲେ ଅବସ୍ଥା କଣ ହୋଇଥାନ୍ତା ?

ସଉଦା ନେବା ଲାଗି କେତେ ଗର୍ହାକ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେ । ଆମ ଆଲୋଚନା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।

ଫେରିଲାବେଳେ ବିଚାରୁଥିଲି—ନେଡ଼ରୁଡ଼ କହୁଣୀକି ବୋହୁ ଯାଇଥିଲେ କଣ ହୋଇଥାନ୍ତା ? ହୁଏତ ଗୋଟାଏ ପ୍ରଳୟ କାଣ୍ଡ ଘଟାଇଥାନ୍ତେ ।

ଫେର୍‌ବରୁଗିଲି—ଗୁଇନା ବିଭାଗ କ’ଣ କରେ ? ଏତେଦୂର ଯାଏ କଥା ଗଲା କାହିଁକି ? ଏମାନେ ଏତେ ବନ୍ଧୁକ, କମାଣ ଆଣି ଗଦେଇଲେ, ସରକାର ଜାଣି ନ ପାରିଲେ କିପରି ? ମୂଳରୁ ମାରିଥିଲେ ତ କଥା ସରିଥାନ୍ତା । ତିଳ ଘଟଣା ତାଳ ପରି ବଢ଼ିବାଯାଏ ଗଲା କାହିଁକି ? ଅଜଣା ଗୁରୁଲର ଭାତ ଖାଇ ଏମାନେ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ନଦ ଶୋଇଥାନ୍ତି କାହିଁକି ? ହଠାତ୍ ଚରଂଚରେଇ ଉଠନ୍ତି କାହିଁକି ?

ଆହୁରି ବିଚାରୁଲି—ମୁକାବିଲା ତ ହେଲା, ସାମୟିକଭାବେ ଅବସ୍ଥା ସମ୍ଭାଳା ପଡ଼ିଗଲା; ବୋଧ ହେଲା ଆହୁରି ଯେପରି କିଛି ଘଟିବ ନାହିଁ ।

ଜଳନ୍ତା ନିଆଁ ଦିଶୁଛି, ଜାଲେଣି ଦିଶୁଛି, କିନ୍ତୁ ସ୍ବାକୁ ଯେ ତାହୁଁ ସେ ଦିଶୁନାହିଁ କାହିଁକି ? କାହିଁ ସେ ଭସାସୁର ?

ଭାରତର ସ୍ବାଧୀନ ମନୋଭାବ, ନେତୃତ୍ବ, ଦ୍ରୁତ ଉନ୍ନତି ଓ ଅମାନିଆପଣ କେତୋଟି ପ୍ରବଳ ଶକ୍ତି ଦି ଆଖିରେ ଦେଖି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ଗୁହାନ୍ତି—ଭାରତ ଗୋଡ଼ାଣିଆ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ଛତ୍ରଛାୟା ତଳେ ରହୁ । ଦୁଆରେ ଅଧା ପଡ଼ି ହାତ ପତଉଥାନ୍ତି । ସେ କାହିଁକି ଖାଇବ କୁରୁବଳଙ୍କର, ଗାଇବ ପାଣ୍ଡବଙ୍କର ? ଆମ ଅନୁସରଣରେ ଚାଲିଲେ ତା ଅଗ ଗୋଡ଼ରେ ତ କଣ୍ଟା ବାଜିବ ନାହିଁ ।

ସେମାନଙ୍କ ବୋଲକରା ନ ହେଲା କ୍ଷଣି ଉପରେ ଯେତେ ଭଲେଇ ଦେଖେଇ ହେଲେ ବି ଭିତରେ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ହେଉଛନ୍ତି, ଓର ଉଣି ଚାଲୁଛନ୍ତି, ଗୋଦା ଜଗି ବସିଛନ୍ତି, କିଛି ଟିକିଏ ସୁବିଧା ପାଇଲେ ଖାଲକୁ ଠେଲିଦେବେ । ତିନି ଖଣ୍ଡ କରିଛନ୍ତି, ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଆମକୁ ଦୁଃଖ କରିଦେବେ । କଟୁଣ ବେଣ୍ଟି ହାତରେ, ଆମକୁ ପାପଲଉଛନ୍ତି, ଧମକଉଛନ୍ତି, ଧଡ଼କଉଛନ୍ତି । ତାହା ଯେଉଁମାନେ ନିଆଁ ବାଣ

ହୋଇଗଲା, ସେମାନଙ୍କ ପକେଟରେ ପଇସା ଭରି ଦେଉଛନ୍ତି, ହାତରେ ମାରଣାସ୍ତ୍ର ଧରି ଦେଉଛନ୍ତି ।

କାରଖାନାରେ ବହୁ ଅସୁସ୍ଥ ଜମା ହେଲଣି; ବକିବେ କିପରି ? ତେଣୁ ଜଣକ ଦିହରେ ଭୂତ ହୋଇ ଲାଗୁଛନ୍ତି, ଆଉ ଜଣକୁ ଗୁଣିଆଁ କରି ଛଡ଼ାଉଛନ୍ତି । ଲାଗିଛି ଗୋଟା ଫସାର, ଏଇ ଲାଲା ।

ସ୍ଵାଧୀନତା ଲାଭ ଦିନରୁ ଭାରତରେ ଲାଗି ରହିଛି ଏହି ଅଶାନ୍ତି, କେତେବେଳେ ଜାତିଆଣ ଭାବରେ ମତାଇଲେଣି ତ, କେତେବେଳେ ଧର୍ମହାନି ଦର୍ଶିଗଲା ବୋଲି ତତାଇଲେଣି ।

ଅଳ୍ପଜାଣତ ଭାଙ୍ଗିଲ । ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ମନ୍ତ୍ର, ମନ୍ତ୍ର ବହୁ ଲୋକ । ଏତିକିରେ କ'ଣ ହେଉଛି ? ନା କଲି ଏଇ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ? ଶିଖ ତ ଭାରି ରଗୁଆ; ଏତିକିରେ କ'ଣ ତା ଭାଗ ମଣବ ? ପଛରେ ଯେଉଁମାନେ ଉତ୍ସୁକଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ କାଳୀ କ'ଣ ଏଇ କେତୋଟି ବଳିରେ ଚୁଷ୍ଟ ହେବେ ? ମନରେ ମୋର ଶଙ୍କା— ଇନ୍ଦ୍ରାଜିତ ଉପରେ କିଛି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଆସିବ ନାହିଁ ତ ? ଶିଖ ଭାରି ଅଗୁଣ, ଏକଜିଦ୍‌ଆ; କ'ଣ ବୋଲି କ'ଣ କରି ବସିବେ ନାହିଁ ତ ? ଭାରତର ଉନ୍ନତ ଅସହସ୍ପୁ ଶତ୍ରୁଙ୍କର ହାତବାରିସି ହୋଇଛି ସେ । କି ଅଘଟଣା ଘଟାଇବ କିଏ ଜାଣେ ? ଇନ୍ଦ୍ରାଜିତ ଉତ୍କଳ ରୂପ ଆଖି ଆଗରେ ରାସି ଉଠିଲା ମୋର ।

ଆଜି ଏ କାହାଣୀ ଲେଖିଲା ବେଳକୁ କଲମ ଅଟକିଗଲା ଯେ ଗଲା, ମନଟା ଲୁହରେ ଭରିଲା ବୁଲିଲା, ଭାବପାରିଲି ନାହିଁ—ଏ କ'ଣ ଘଟିଗଲା ! ଭାରତର ମାତୃସମା ଇନ୍ଦ୍ରାଜିତଙ୍କୁ ମାରିବାକୁ ତାଙ୍କ ହାତ ଗଲା କେମିତି ? କିମ୍ବା ବିରାଟ-ଦାତାର ହୃତାହତ ଜ୍ଞାନ କାହିଁ !

ଚନ୍ଦ୍ରାନ୍ତର ଘେରରେ କିପରି ପଡ଼ିଲା ଏ ଗୁଣକ୍ୟପୁର ? ଏ ପୁରରେ କ'ଣ ଜଣେ ହେଲେ ଗୁଣକ୍ୟ ନାହିଁ, କୁଶାନ୍ତ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରସୂକ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ କାହିଁକି ? କିମ୍ବା ଗୁଣକ୍ୟ ବାଣୀର ଅବମାନନାରେ ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଘଟିଲା—

ସ୍ଵପର୍ବ ଚ ରୁହେ ବାସ
ମୃତ୍ୟୁରେବ ନ ସଶୟଃ ।

ଦଶ

ସାଲେମ୍‌ରୁ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର । ବାଟରେ ପ୍ରସନ୍ନ ପରାଗଲେ — ଅଧିକାଂଶ ଆବିଷ୍କାର ସହଜ ଜଣେ ଜଣେ ଆବିଷ୍କାରକଙ୍କ ନାମ ଜଡ଼ିତ, ସେମିତି କଲ-ମୃତ୍ୟୁଙ୍କ ନାମ ସହଜ କଲମ୍ବିୟା । ଉଦ୍‌ଭବନ, ଆବିଷ୍କାର ହିଁ ନବ ଯୁଗର ମୂଳ ଭିତ୍ତି । ଏସବୁ ଚାଲିଥିବାବେଳେ ଭାରତୀୟମାନେ କ'ଣ କରୁଥିଲେ ?

କହଲି—ମୋଗଲ ରାଜତ୍ବ ସେତେବେଳେ । ଭାରତୀୟମାନେ ଲଲ୍‌କିଲ୍‌ ଗଢ଼ୁଥିଲେ, ଗଢ଼ୁଥିଲେ ତାଜମହଲ ।

ମୋଗଲ ନୌବାହନ ଦୁର୍ବଳ । ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ଇଂରେଜ, ଫରାସୀ, ସ୍ପେନୀୟ ବା ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ ନୌକା ପରୁଷତା ମାରୁଥିଲେ । ଭାରତ ମହାସାଗର ଜଳ-ଦୟାଙ୍କ କବଳରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ନୌକେ ଯୋଗୁଁ ଦିନେ ଇଷ୍ଟ୍ ଏଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ ଗୋଟି । ଭାରତବର୍ଷ ଅଧିକାର କରି ବସିଥିଲା ।

ଆମେ ଉଇଲେମ୍‌ସେଟ୍ ନଦୀ କୂଳେ କୂଳେ ଚାଲିଲୁ । ଦି ପାଖରେ ଆପଲ୍‌ ବଗିଚା, ଫୁବେଗ୍‌, କୁବେଗ୍‌, ରାସ୍‌ବେଗ୍‌, ବ୍ଲାକ୍‌ବେଗ୍‌ ବଗିଚା । ଓରେଗ୍‌ ଜଙ୍ଗଲ ରାଜ୍ୟ । ବନାଗି ଭୟ ପ୍ରବଳ । ହେଲିକୋପ୍‌ଟର ବାହନ ଆକାଶରୁ ଜଳବୃଷ୍ଟି କରି ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ଅଗ୍ନିଶିଖାକୁ ନିବାପିତ କରେ ।

ଏମିତି ଆଲାପ କରୁ କରୁ ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ସମୁଦ୍ର କୂଳର ଏକ ଗ୍ରେଟ୍‌ ସହରରେ—ନାମ ଲିଙ୍ଗନ୍‌ ସିଟି । ଯାହାଙ୍କ ଲାଗି ଏହାର ବଡ଼ିତ—ବହୁ ହୋଟେଲ୍‌, ମୋଟେଲ୍‌ । ଯାହା ବୋଇଲେ ଭ୍ରମଣକାରୀ । ପ୍ରଶାନ୍ତ ସମୁଦ୍ରକୂଳ ଏହାର ବଡ଼ ଆକର୍ଷଣ । ସହରର ପ୍ରାୟା ବାସିନ୍ଦା ପ୍ରାୟ ୬ ହଜାର । ଜଳବାୟୁ ନୁହେଁ ଶୀତଳ, ନୁହେଁ ଉଷ୍ମ; ବିଶେଷ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକର ।

ପ୍ରଶାନ୍ତ ସାଗର କୂଳରେ ଘନ ଜଙ୍ଗଲ । ବହୁ ବଡ଼ ବଡ଼ କାଠ କାଢ଼ୁଁ ଭାସି ଆସି ଲାଗିଛି, ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ଗଦା ହୋଇଛି । କନକନିଆ ଶୀତ । ଆଙ୍ଗୁଠି କୋଳ ମାରିଯାଇଛି । ଲୋକେ ସେ କାଠ ଜାଲି ନିଆଁ ପୋଡ଼ୁଛନ୍ତି ।

ବୁଡୁବୁଡୁକିଆ ପାହାଡ଼ । ସି-ଗଲ୍‌ଙ୍କ ସଭା ବସିଛି, କୂଳର ଶୋଭା ବଢ଼ିଛି । କୂଳ ପାହାଡ଼ର ଗଦ ଗଦ ଉତ୍ସରୁ ଝରଣାଟିଏ ବୋହୁ ଆସି ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଛି—ପରାଗ ହାତରୁ ଅଧିକ ଲମ୍ବ ନୁହେଁ—ଦୃଶ୍ୟର ସ୍ଥୁଳତମ ନଦୀ ?

ନଦୀ ମୁଣ୍ଡରେ ଅଗତୀର ଜଳ । ମନ୍ତ୍ରୀ ସନ୍ତରଣ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଛନ୍ତି ଯିଗଲ—ଦୃଢ଼ ଶିକାରୀ । କିନ୍ତୁ ଉଦର ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଅଚଳ ।

ସମୁଦ୍ରରେ କୁହୁଡ଼ି; ପାହାଡ଼ରେ କୁହୁଡ଼ି; ମଝିରେ ଖରା, ତରଳ ରୂପାର ଏକ ତୋଟା ପ୍ରବାହ ବୋହଗଲ ପରି ଦିଶୁଛି, ମୁଁ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଛି—ଏତିକିବେଳେ ଆମ ଭିତରେ ଧସେଇ ପଶିଲା ଜଣେ ବଳିଷ୍ଠ ଯୁବକ—
ମୁଁ ଡି. ପି. କୁପର୍, ଆଇରିସ୍ । ମନେ ମନେ ଭାବିଲି—କ’ଣ ହେଲା ସେଠୁ ? କିଏ ତମ ନାଆଁ ପଚାରୁଛି ?

ପ୍ରସନ୍ନ ହସି ଉଠିଲେ । ମୁଁ ହସିବାର କିଛି କାରଣ ନ ଦେଖି ମରବ ।

ପ୍ରସନ୍ନ ହସର ଡମ ଅବକଳ ରଖି କହିଲେ—ହତବତ୍ତେଇବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । କୁପର୍, ଜଣେ ଡାକ୍ତର । ସିଆଟଲ୍ ବ୍ୟାଙ୍କ୍‌ରୁ ୨ ଲକ୍ଷ ଡଲର୍ ଟ୍ରେଡ଼ି କରି ହେଲିକୋପ୍ଟରରେ ଚାଲିଗଲା, ଆକାଶଛତା ସାହାଯ୍ୟରେ ଓରେଗନ୍ ଜଙ୍ଗଲରେ କୁଆଡ଼େ ହଜିଗଲା । ସୁଲିସ୍ ବହୁ ଖୋଜାଖୋଜି କଲେ; ତାର ପତ୍ର ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଆମେରିକୀୟ ତାର ଦୁଃସାହସିକ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମକୁ ପ୍ରୀତି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖନ୍ତି । ପ୍ରସନ୍ନ ଅନୁରୋଧ କଲେ—ଏ ଗପଟି କୋଟ୍ କରିବ । ରୋମାଞ୍ଚକର ବିସ୍ମୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବ ଏ ।

ପଚାରିଲି—ଯୁବକ ଦିଶିଷ୍ଠ ଆଇରିସ୍ କବି ସ୍ୱେଟ୍ସ କିମ୍ବା ମହାନ ନେତା ଡି. ଭେଲେସ୍ କିମ୍ବା ଉତ୍ତର ଆଇଲ୍ୟାଣ୍ଡର ମୁକ୍ତି ଲାଗି ଶକ୍ଷୟ ହୋଇଥିବା ବିପ୍ଳବୀଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ନ କରି ଡାକ୍ତର ନାମ କହିଲା କାହିଁକି ?

‘ଯୁବକଟି ହସଖୁସିର ମଣିଷ; ଏତେ ନଟକୂଟରେ ପଶିବ କାହିଁକି ? ବିଦେଶୀଙ୍କ ଆଗେ କିଛି ମଜ୍ଜାକଥା କହି ଦେଇ ଚାଲିଗଲା, ବୋଧେ ଆଉ କୋଉଠି କୌତୁକ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ।

ଓରେଗନ୍‌ରୁ ମେକ୍‌ସିକୋ ଦୁଇ ହଜାର ମାଇଲ୍ । ପ୍ରଶାନ୍ତ ସାଗର କୁଳେ ପ୍ରଶସ୍ତ, ପିରୁ ଗୁଆ, ଜଙ୍ଗଲ । ଜଙ୍ଗଲ ମୂଳେ ମୂଳେ ସମୁଦ୍ର ତରଙ୍ଗ ଧକ୍କା ଦିଏ, ନ ଦିଏ । ଗହପଥକୁ ବୈଦିଆପୁଣ୍ଡ୍ରୀ ଓ ପରିବେଶକୁ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କରିବା ଚେଷ୍ଟା ପଦେ ପଦେ ।

ମରୁ ମରୁ ବଞ୍ଚିଲା ଯେ

ସେ ଜନ୍ମ, ମାନସିକ ରୋଗୀ, ପ୍ରସନ୍ନ ତାର ଡାକ୍ତର । ଦିନେ ବଡ଼ ବ୍ୟବସାୟୀ ଥିଲା । ମହଲ ପରେ ମହଲ ଉଠୁଥିଲା । ବ୍ୟବସାୟ ଶାଖା ମେଲୁଥିଲା,

ଏ ସହରରୁ ସେ ସହରରେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ କାନ୍ଧରେ ବସି ଆଗେଇ ଚାଲିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିଲେ ।

ଭାଗ୍ୟ ମନ୍ଦ ପଡ଼ିଲା । ବ୍ୟବସାୟର ମୂଳ ବୁଡ଼ିଲା । ଜନ୍ ଦେବାଳିଆ ହେଲା । ବଢ଼ିଲା ଦୁଃଖିନ୍ନ । ‘ଚନ୍ଦ୍ରା ଖାଏ ଗଣ୍ଡି ।’ ଜନ୍ର ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟହୀନ ଘଟିଲା, ଘୋଟିଲା ମାନସିକ ବ୍ୟାଧି । ସେ ଭାବିଲା—ଏ ସହାରରେ ଧନସ୍ଥାନ ଜୀବନ ବୃଥା । ଦରିଦ୍ର ବଞ୍ଚିବା ମରବା ସମାନ । ମରି ପାରିଲେ ବଞ୍ଚି କଷ୍ଟ ପାଇବି କାହିଁକି ? ଜନ୍ ସ୍ଥିର କଲା—ବଞ୍ଚି ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମାରିବି, ତାପରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବି ।

ଏଇ ମାନସିକ ଦୁଃସ୍ଥିତିରେ କେନ୍ଦ୍ର ବନ୍ଧୁ ଦୟାପରବଶ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ନେଇ ସାଲେମ୍ ପାଗଲା ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେଲା । ପ୍ରସନ୍ନଙ୍କ ପ୍ରାଣପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିକିତ୍ସାରେ ଜନ୍ ପୁରା ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କଲା । ଏବେ ତରଙ୍ଗତଡ଼ିତ ପାହାଡ଼ ଶିରେ ଶିରେ ଭାର ମୋଟେଲା ।

ପ୍ରସନ୍ନଙ୍କ ପ୍ରତି ଚିର କୃତଜ୍ଞ—ବୁଡ଼ିଲା ବଞ୍ଚିଲା ଅଗାଧ ଜଳଧରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଆଣିଲେ ସେ । କାହିଁରେ ଭାର ଶୋଧ ହୋଇପାରେ ? ପ୍ରସନ୍ନ ଡାକ୍ତର ପାଖେ ରୋଗୀର ଏଇ କୃତଜ୍ଞତାକୁ ଅର୍ଥ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓଡ଼େଣ୍ଡ୍ରୀ

ମାଆ, ଝିଅ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନର୍ସ । ଓଡ଼େଣ୍ଡ୍ରୀ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ନିର୍ମାଣ କାରଖାନାରେ କାମ କରେ । ସମୁଦ୍ର କୂଳେ କୂଳେ ଏ ମାଆଝିଅ କଣ କରୁଛନ୍ତି ? ବୁଲି ହାଡ଼ି ଖାଉଛନ୍ତି ? ନା । ଲହଡ଼ି ଭାଙ୍ଗୁଛନ୍ତି ? ନା । ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର ସିନା ସବୁଠାରୁ ବଡ଼, ତା ଡେଇଁ ଖୁବ୍ ଗ୍ରେଟ୍ । ବେଲାଭୁମିରେ ବାଜୁନ ବାଜୁ କୁଆଡ଼େ ମିଳେଇଯାଏ ।

ଝିଅଟି ସୁନ୍ଦର । ବରୁଣକନ୍ୟା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ? ନା ସେ ଟେଣ୍ଡ୍ରୀ ନୁହେଁ; ଚକ୍ଷିଲା ନୁହେଁ ।

ସେମାନେ କଣ କରୁଛନ୍ତି ? ଜିର୍ନରେ ଏଇ ଦୁଇ ଯୁବକଙ୍କୁ ପଚାରିଲି—ମନକୁ ଟିକିଏ ଖଟ୍କା ଲାଗିଲେ ବି । କଣ କରୁଛନ୍ତି ?

‘ଆମ ହାତରେ ଯନ୍ତ୍ରିଟିଏ ଦେଖୁଛ ? ସ୍ବାକୁ ଏମିତି ଚଲାଇ ଚଲାଇ ନେଲେ କଣ ପଡ଼ିଯାଏ ତଳେ ଧାରୁଦ୍ରବ୍ୟ ଅଛି କି ନାହିଁ ?

‘ବେକାଶ !’ ମନେ ଭାବିଲି । ତଥାପି ପଚାରିଲି—‘କେବେ କିଛି ପାଇଛନ୍ତି ?’

‘କେବେ ସୁନା ମୁଦ, ସୁନା କଙ୍କଣ, ହାର ବି ମିଳିଯାଏ, କେବେ କହୁ ନାହିଁ । ଅଧିକାଂଶ ଦିନ ନିଶ୍ଚଳ । ତେବେ ବୁଲୁବୁଲୁ ହୁଏ ।’

‘ଏ ସବୁ କୁଆଡ଼ୁ ଆସେ ?’

‘ଜାଣେ ନାହିଁ । ବୋଧେ ହଜିଲ ଧନ ଏ ।’

ତରଙ୍ଗ ମାଡ଼ରେ ପାହାଡ଼ର କଙ୍କାଳଟି ମାନ୍ଦି ଠିଆ । ତାକୁ ଲାଗି ସେମାନେ ଠିଆ ହେଲେ । ପ୍ରସନ୍ନ ଫଟୋ ନେଲେ, ହସି ହସି କହିଲେ—ଏ ବହୁରେ ବାହାରିବ । ସ୍ୱେ ଲେଖକ ।’

ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଆଖିରେ ଦୁହେଁ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ, ବୋଧହୁଏ କଳ୍ପ-ଥିଲେ—ଲେଖକ ତା ହେଲେ ଏମିତି ! ଲେଖା ପଢ଼ିଛନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ, ଲେଖକ ଏଇ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଲେ । ହାତ ବଢ଼ାଇଲେ ସେଇ ହାଣ୍ଡ୍ କରିବା ପାଇଁ । ଦୁଇଟି ସ୍ୱେଦ ସଜ୍ଜନ ମୃଦୁହାସ୍ୟ ଉପହାର ଦେଲେ ମୋତେ, ଯାହା ମୋନାଲିସାର ହସ ପରି କାଳଜୟୀ ନୋହୁପାରେ, କିନ୍ତୁ ମନୋଜୟୀ-ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନରେ ତାର ମୂଲ୍ୟ ଅକଲନ୍ତୀ ।

ମିଛେ ମିଛେ ମାଛ ଧରୁଛ

ସୁନାର ବନିଶି କରିଛି, ବୋଲେ ହୁଁଟି

ମିଛେ ମିଛେ ମାଛ ଧରୁଛ, ବୋଲେ ହୁଁଟି ।

ଏ ଲୋକଟି ଏକ ଧ୍ୟାନରେ ବନିଶି ନ ପକାଇ ଏଣେ ତେଣେ ଅନୁସା କରୁଛି କାହିଁକି ? ହଟିଆ ରାଜାପୁଅ ପରି ତାର ଆଲ ନା ଛଳ ?

ବନିଶିଆ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦି ଉଚ୍ଚ ପାହାଡ଼ ମଝିରେ ଏକ ବାଙ୍ଗର ପାହାଡ଼ରେ ବସିଛି । ତା ଉପରେ ଡେଉଁ ଡେଉଁ ଏ ପାଖେ ପଡ଼ୁଛି । ଏମିତି ଖଞ୍ଜରେ ବସିଛି ଯେ ତା ଉପରେ ପାଣି ପଡ଼ୁନାହିଁ । କୌତୂହଳ ଦେଖି ଗୁରୁତ୍ୱ ପରୁଷଲ—ତୁମେ ଭରତୀୟ ? ହିନ୍ଦୁ ?

ଆମ ପରିଚୟ ପାଇଲ ପରେ କହିଲ—ଏଟା ସିଲ୍ ମାଛ ଅଞ୍ଚଳ । ସିଲ୍ ନୁହେଁ ମାଛ, ନୁହେଁ ପକ୍ଷୀ—ଏକ ମଝିମଝିଆ ଜୀବ । କୌତୁକପ୍ରଦ ଚେହେରା ତାର । ତମି ଧରିବା ଏଠି ଆଇନ୍-ସିଲ୍, ସିଲ୍ ମାରିବା ବେଆଇନ୍ । ତେଣୁ ସିଲ୍ ଏଇ ସମୁଦ୍ର ପାହାଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ଭିଡ଼ କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଭୟରେ ଅନ୍ୟ ମାଛ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ସିଲ୍ ଗତିଶୀଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ମୋର କାମ, ମାଛଧରୁ

ନୁହେ । ଦି ଘଣ୍ଟାରେ ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ଗ୍ରେଟ ଲଲ୍ ମାଛ ଧରିଛୁ । ଏ ରନ୍ର ନାମ ସିଲ୍ ରକ୍, ଏହା ଉପରକୁ ସିଲ୍ ଉଠି ଖରା ପୁହନ୍ତି, ଶୁଅନ୍ତି । ହେଲେ ସେ ଗ୍ରେଟ ପାହାଡ଼ଟି ଦେଖୁଛ ? ତାର ଚୂଡ଼ା ଦିଶେ ନ ଦିଶେ । ସେଥ୍ରେ ବାଜି କେତେ ଯେ ଜାହାଜ ଭାଙ୍ଗିଛି, ଇସ୍ପାତ ନାହିଁ ।

ସି-ଗଲ୍ ଓ ଭରତୀୟ ପିଲ

ସି-ଗଲ ମେଲାରୀ ପକ୍ଷୀ । ଅଖାଦ୍ୟ । କେହି ମାରେ ନାହିଁ । ମଣିଷ ପାଖକୁ ଲାଗି ଲାଗି ଆସି ମେଲାପ ଜମାଇବାରେ ତାର ଲଭ ଛଡ଼ା କ୍ଷତି ନାହିଁ ।

ସି-ଗଲ୍ ମେଲା ବସେଇବା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ପାଉଁରୁଟି ଯଥେଷ୍ଟ । ଦୂରରୁ ଦେଖିପାରେ । ପାଉଁରୁଟିଖଣ୍ଡ ଦେଖି କାନ୍ଥ ବୋଲି କାନ୍ଥ ଉଡ଼ିଆସେ—ସଫା ଧଳା, ମାଟିଆ ଧଳା, ପାଉଁଶିଆ, କଳା ଧଳା ଛଇଲ । ସେମାନଙ୍କ ଖଣ୍ଡିଉଡ଼ା, ଖଣ୍ଡିଦଉଡ଼ା, ଧୀରେ ଡେରା ବୁଜି ତଳେ ବସିବା, ଖୁମ୍ବାଖୁମ୍ବି, କାମୁଡ଼ା କାମୁଡ଼ି ହେବା ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ପ୍ରସନ୍ନ କହଲେ—ସି ଗଲ୍ ଓ ଭରତୀୟ ପିଲ ସମାନ । ସି-ଗଲ୍ କୁଆକୁ ଶିଖାଏ ମାଛଖିଆ । ସେମିତି ଭରତୀୟ ବାପ ପୁଅ-ଝିଅକୁ ଶିଖାଏ ପାଠ ପଢ଼ା । ବାପ ଯାହା କହେ, ମାଆ ସେଇଆ—ପାଠ ପଢ଼ । ନ ପଢ଼ିଲେ ଗାଲି, ମାଡ଼ । ହେଲେ ଜୀବନରେ ପାଠ ପଢ଼ାଟି କେତେ ଲୋଡ଼ା ? ଯେତକ ପାଠ, ତାର ଶତ ଗୁଣେ ଶାଠ ନ ହେଲେ ଏ ଯୁଗରେ କେହି ଚଳି ପାରବ ନାହିଁ । ଆମେରିକୀୟ ଓ ଇଉରୋପୀୟ ପିଲ ପାଠ ସହଜ ଶାଠରେ ଧୂରନ୍ଧର ହୋଇ ଜଗଜ୍ଜିତା ହେଉଛନ୍ତି ।

ସାତ ତାଳ ପାଣି ତଳେ

ସମୁଦ୍ରର ସାତ ତାଳ ପାଣି ତଳେ ବିଚିତ୍ର ଏ ଚିତ୍ରାଙ୍କନ । ବିଚିତ୍ର ଜଳ-ଜନ୍ତୁରେ ଭରା—ଜୀବନ୍ତ ହାଙ୍ଗର, ମଗର, କଛପ, ଷ୍ଟାର୍ଫିସ୍, ସୋର୍ଫିସ୍, କେତେ ପ୍ରକାର ଶାମୁକା, ଶଙ୍ଖ, ଗେଣ୍ଡା, ସମୁଦ୍ର ସିଂହ ସିଲ୍, ସମୁଦ୍ର ଅଣ୍ଟା, ସମୁଦ୍ର ସର୍ପ, ତମ୍ବି, ଡଲ୍ଫିନ୍—ସାମୁଦ୍ରିକ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଜାଅନ୍ତା ମାଛର ବିଚିତ୍ର ଏ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ—ରଙ୍ଗିନ୍ ସମୁଦ୍ର ଉଦ୍‌ଭିଦର ଚମତ୍କାର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ । ଜଣ ପ୍ରତି ସାତେ ଡିନ ଡଲ୍ଫିନ୍, ଟିକେଟ୍, ସମ୍ମାନିତ ନାଗରିକଙ୍କୁ ମାଗଣା ଦେଖିବା ଅନୁମତି ମିଳେ ।

ବିଜ୍ଞାନ ଯାଦୁଘର

ଓରେଗନ୍ ରାଜ୍ୟର ଯାଦୁଘର ଏ, ଆଂଶିକଭାବେ ଚିତ୍ରାଙ୍କନ । ବି । କେଉଁଠି ମୃତ, କେଉଁଠି ଜୀବନ୍ତ । ମୃତ ଜୀବନ୍ତର ଏକ ବିଚିତ୍ର ମିଶ୍ରମିଶ୍ର ।

ଓଁଲ୍‌ରମ୍ ଶୀତଳତମ ଜଳବାୟୁର ବୃହତ୍ ଜଳଜୀବ । ହାତୀଦାନ୍ତ ପରି ତାର ଶକ୍ତି, ଲମ୍ବ ଦୁଇଟି ଦାନ୍ତ ପଦାକୁ ବାହାରଥାଏ, ଗୋଟିଆ ମୁହଁରେ । ଦନ୍ତାବଳର ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର ପରି ଏ ଦୁଇଟି ତାର ଆତ୍ମରକ୍ଷା ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ । ଓଁଲ୍‌ରସ୍‌ର ଦନ୍ତ ଦେଖିଲା ପରେ ଆମେ ଯାଦୁଘରେ ପଶିଲୁ ।

ଆରେ ପାଣିରେ ଗୋରୁଏ ଓଁଦାଲୁଗା କାହିଁକି ରଖା ଯାଇଛି ? ଓଁ, ମନର ଭ୍ରାନ୍ତି ! ଏଟା ଓଁଦା ଲୁଗା ନୁହେଁ, ଜୀବନ୍ତ ଅକ୍ଷୋପାସ୍‌ଟାଏ । ମଲ୍‌ପରି ମେଞ୍ଚା-ଟିଏ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଟାଙ୍କ ଲଞ୍ଜା ବିସ୍ତାରିକରି ପହଞ୍ଚିଗଲା ।

ଆରେ, କେତେ ରଙ୍ଗର ତାରକା ମାଛ । କାନକୁଟୁଳି ପୋକର ପାଦ ଦିଶେ ନାହିଁ; ସେ ସୋପ୍ତାବନ୍ ଦାନା ପରି ପଡ଼ିଥାଏ । କିର୍ଜନ ଶ୍ଵେତରେ ସେ ପାଦ କାଢ଼ି ଚାଲେ; ବରଗଛ ଉପରକୁ ଉଠି କୋରଡ଼ରେ ରହେ, କିମ୍ବା ଗୋଇଲା ଲୋକର କାନରେ ପଶେ । ସେହିପରି ବିଚିତ୍ର ଏ ଷ୍ଟାର୍‌ଫିସ୍ । ମୁରକୁନ୍ଦ ଫୁଲ ପରି ତାର ଚେହେରା । ତାର ଗୋଟା ଗୋଟା ପାଖୁଡ଼ା ପରି ଗୁଡ଼ୁ ଗୁଡ଼ୁଆ ପାଦ । କିର୍ଜୀବ ଦିଶେ, କିନ୍ତୁ ଜୀବନ୍ତ । ଗଢ ମହୁର, ଅଦୃଶ୍ୟ । ଜଡ଼ କି ପ୍ରାଣବନ୍ତ ବାରି ନୋହିଲେ ବି ସେ ଟାଏ, ଚଳିବଚଳ ହୁଏ, ସୋଲ ଫୁଲ ପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଉପରକୁ ଉଠି କାହ୍ନୁରେ ଲାଖେ । ଫିକା ହଳଦିଆ, ମାଟିଆ, ଲାଲ୍ ହଳଦିଆ ଏଇ ତାର ମାଛ କି ବିଚିତ୍ର ସତେ !

ଆରେ, ପାଣି ଭିତରେ କି ସୁନ୍ଦର ଫୁଲ ଫୁଟିଛି ' କିନ୍ତୁ ନା; ଫୁଲ ନୁହେଁ, ସେଇ ବୁପର ମାଛ, ଗଛ ଆକାରର ମାଛ; ପତ୍ର ଆକାରର ମାଛ । ପକ୍ଷୀ ଓ ସାପ ଆକାରର ମାଛ । କୋଉ ଆକାରର ମାଛ ନାହାନ୍ତି ତାହେଲେ ? ରକ୍ତୀନ୍ ସାମୁଦ୍ରିକ ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ମାଛ ମଧ୍ୟରେ କି ଭାରତମ୍ୟ ଅଛି ?

ଏ କି ଅପୂର୍ବ ମାଛ ! ଆଁ କରି ଶୋଇଛି; ପାଟି ଭିତରକୁ ଛୋଟ ମାଛ ଗଲେ ଉପର ପାଟି, ତଳ ପାଟି ସ୍ଵାଭାବିକ ଶ୍ଵେତରେ ପଡ଼ି ଯାଉଛି । ପୁଣି ମେଲି ହୋଇ ଯାଉଛି, ଅଧିକ ଖାଦ୍ୟ ଲୋଡ଼ା ହେଲାବୁ ।

ଖଣ୍ଡାବାଳିଆ ପରି ଏଟା କି ଲମ୍ବା ମାଛ ! ଶୋଇ ଶୋଇ ଗାଲିସିରେ ନିଶ୍ଵାସ ନେଉଛି । ଗାଲିସି ଉଠୁଡ଼ି, ପଡ଼ୁଡ଼ି । ନ ହେଲେ ଜୀବନର ଲକ୍ଷଣ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ ।

ଏସବୁ କି ବିଚିତ୍ର ରକ୍ତୀନ୍ ଶାମୁକା ! ଲାଲ୍ ପଦ୍ମ ଫୁଲ ପରି ଦିଶେ; ପାଟି ମେଲି ପଡ଼ିଛି । ମାଛ କି ପୋକ ଗଲେ ଗିଳି ଦେଉଛି ।

ଆରେ, ସମୁଦ୍ରଯାକ କଣ ଖାଲି ପାଟି ମେଲ ହୋଇଛି—ପାଟି—ପାଟି ।
ଭକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଭକ୍ଷକଙ୍କ ଲୀଳାକ୍ଷେତ୍ର ଏ, ଆମ ଦେଖା ସୁନ୍ଦର କଖାରୁବଡ଼ ଏଇ ପୃଥିବୀ
ପରି ।

ଭକ୍ଷକ ଅତ୍ୟାତ୍ମୀ ନୁହେଁ, ଭକ୍ଷିତ ନିପୀଡ଼ିତ ନୁହେଁ, ଏଇ ସଫର୍ଦ୍ଦି
ବାଦଲ୍ କଲେ ସଫାରର ଭୁଳାଦଣ୍ଡଟି ଯେପରିକି ଭାଙ୍ଗିଯିବ ! ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀର
ଜୀବ ସଂଖ୍ୟାବୃଦ୍ଧିରେ ସଫାର ଅସମ୍ଭାଳ ହୋଇ ଲୋପ ପାଇଯିବ ।

ସୁଅ ମୁହଁରେ ଢୁଙ୍ଗାଖିଅ

ମୋ ରକ୍ତରେ ସୁଅ—ଓହ୍ଲା, ଓହ୍ଲା ଶବ୍ଦ; ଅହୋରାତ୍ର ତାର ଗନ୍ଧ, ପବନ
ସୁଅ ଭିତରେ ବାହାରେ ମୋର; ସେ ସୁଅ ବନା ମୋର ଅନ୍ତଃତର ଧାରଣା କରି
ହୁଏ ନାହିଁ । ଏବେ ଦେଖୁଛି ସମୁଦ୍ର ସୁଅ, କେତେ ଦ୍ରୁତ ତାର ଗନ୍ଧ । ସୁଅ
ବିପଦକରେ ମାଛସବୁ ଚରା ମାରୁଛନ୍ତି, ଲମ୍ପି ଦେଉଛନ୍ତି । ସେହୁପରି ଏ ମଣିଷ ।
ସୁଅ ତୋଡ଼ରେ ତାର ଜୀବନ ଚଳେ, ସମୟ ସୁଅରେ କୁଟାଖିଅ ପରି ଭାସିଯାଏ ।
ଭାବ ସୁଅରେ ଭାସି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ପହଞ୍ଚିଲି ଉତ୍କଳା ଲହରୀ ସ୍ରୋତରେ ଘନ ଘନ
ତାଡ଼ିତ ଏକ ପାହାଡ଼ ମୂଳରେ; ମୃଣ୍ମୟ ପାହାଡ଼ମାଳାରୁ ବଜୁନି, ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବସ୍ଥାନ,
ନିରାଶ ଭଗ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ପରି ଦିଶୁଛି । ତାର ପଞ୍ଜିରକାଠି ଆଉ ଦଦରା କଙ୍କାଳକୁ
ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ ନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେପରିକି ସମୁଦ୍ର ମନରେ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ, କାହିଁକି
ଏ ସ୍ଥାନ ପ୍ରତିହତ ? ବୁଢ଼ଲକୁ ପୁଣି ବୁଢ଼ାଇବାରେ, ଭଙ୍ଗାକୁ ପୁଣି ଭାଙ୍ଗିବାରେ କି
ପୌରୁଷ ଥାଏ ?

ସମୁଦ୍ର ପାଣିରେ ପାହାଡ଼ଟିଏ କାହିଁ ଠିଆ । ସ୍ଥାନ ତାର ଶେଷ ହେଉ
ନାହିଁ । ନିଜେ ନିଃଶେଷ ହୋଇଯିବ ପଛେ ସ୍ଥାନ ତାର ସରିବ ନାହିଁ ।

ଆମ ସମୁଦ୍ର ଡେଇଁବଙ୍କୁତ, ଜଙ୍ଗଲ, ପାହାଡ଼ୀ ବେଳାଭୂମି ପଥରେ
ସଫଳ ଡେଇଁ ପକାଇବା ସ୍ଥାନ, ବିଶ୍ରାମ ଗୃହ । କ୍ଳାନ୍ତ ଦେହକୁ ବିଦ୍ରାବିତ କରି
ଭେଲ୍‌ଭେଟ୍ ଘାସ ପଡ଼ିଆରେ ଗଢ଼ିଯିବାକୁ, କି ବସି ଝାଳ ମାରିବାକୁ, କି
ଅମଣିଆ ମନକୁ ଚରା ଖାଇବା ଲାଗି ଗୁଡ଼ିଦେବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଆସେ ।

ଗୋଟିଏ ଝରଣାକୁ ଲେ ଓହ୍ଲାଇ ବସି ପଡ଼ିଲୁ । କମଳା ରସ ପିଇଲୁ ।
ମକ୍କା ରୁଟି; ଛତୁ ତରକାରୀ, ଛେନା ଯୋଡ଼ି ପିଠା, ମଞ୍ଜିସ୍ଥାନ ଲୁଲ ଅଙ୍ଗୁର
ଖାଇଲୁ ।

ଫେରିଲୁ ଉପରବେଳା । ଖରା କାନ୍ଧୁଥିଲ । ବରଫ ପବନ ବି ମଞ୍ଜୁ ଥିଲା
ଦେଉଥିଲା । ପ୍ରସନ୍ନ ମଟର ପିଟ୍ଟି ଟିକିଏ ପ୍ରସାରିତ କରିଦେଇ କହିଲେ—ଭାଇନା,
ତୁମର ତ ଦ୍ଵିପ୍ରହରେ ଶୋଇବା ଅଭ୍ୟାସ, ଟିକିଏ ଶୋଇପଡ଼ ।

ଦିପଟେ ଜଙ୍ଗଲ ପାହାଡ଼ କାନ୍ଥ । ମଟର ଚାଲିଲା । ଅସରନ୍ତୀ ମର୍ମରରେ
ଛାଇ ନିଦ; ବୋଧ ହେଉଥିଲା—ମୁଁ ସମୁଦ୍ର ସ୍ରୋତରେ ଭସି ଭସି ଯାଉଁ ଯାଉଁ
କେଉଁ ପାତାଳ ପୁରରେ ଅଭୁତ ଉଦ୍ଭିଦସବୁ ଦେଖୁଛି, ସପ୍ନଠାରୁ ଆହୁରି ରଙ୍ଗୀନ୍
ଓ ଅଜବ ।

ନିଜ ମୁଣ୍ଡ ଯେ ନିଜେ ଖାଏ

ଯେଉଁଠି ନିଆଁ, ସେଠି ଧୂଆଁ । ନିଆଁ ନଥାଇ ଧୂଆଁ ଆସିବ କାହୁଁ ?
କାହିଁକେଡ଼୍ ପାହାଡ଼ମାଳା ଅଗ୍ନିଗିରି ଭାବେ ଖ୍ୟାତ । କିନ୍ତୁ ମୃତ । ଏବେ ନିଆଁ
ନାହିଁ କି ଧୂଆଁ ନାହିଁ । ତେବେ ସମ୍ଭାବନା ଅଛି ।

ଏହି ଶତଶୃଙ୍ଖିତ ପଟ୍ଟର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଶୃଙ୍ଖ ଫିସ୍ତାଶାଳ—
ହେଲେନ୍ଦ୍ର । ସେଥିରୁ ଧୂଆଁ ବାହାରେ, ପାଉଁଶ ବାହାରେ, କିନ୍ତୁ ତା ମୁହଁରେ
ହୁରୁ ହୁରୁ ହୋଇ ନିଆଁ ଜଳେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଘୋର ଗର୍ଜନରେ ଜ୍ଵଳନ୍ତ ଧାଉଁ-
ସ୍ରୋତ ବାହାରେ ନାହିଁ । ତଥାପି ଜୀବନ ଶଙ୍ଖା; ବିପ୍ଳବ ଘଟି ନାହିଁ, ଘଟିପାରେ ।
ହୁଏତ ଜୀବନ ଘେନି ପଳାଇବାକୁ ବେଳ ମିଳିବ ନାହିଁ ।

ଏ ମାଉଣ୍ଟ୍ ଫୁଲ୍‌ସ୍‌ମା ନୁହେଁ, କି ଭିସ୍କିଏସ ନୁହେଁ, କି ମାଉଣ୍ଟ୍
ଏଟ୍‌ନା ନୁହେଁ । ଏଲେଷ୍ଟୋନ୍ ପାର୍କର ଦଶ ହଜାର ଗାଇଜର୍‌ରୁ ଧୂଆଁ
ବାହାରିଲା ପରି ଏଠୁ କେଉଁଠୁ ବାହାରେ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ମାରବତା ଭଙ୍ଗ କରି
କେତେବେଳେ ଇଟାଳୀୟ ଦୁଇଟି ଗ୍ରାମ ପରି ଧୂଆଁ ପାଉଁଶରେ ଜନବସତି ପୋତି
ପକାଇବ, କି ଲାଗି ସ୍ରୋତ ବୁହାଇ ସାମ୍ନାର ତରୁତୃଣ ବି ବିଲୁପ୍ତ କରିଦେବ,
ତାର ଠିକ୍ ଠିକଣା ନାହିଁ ।

୧୮୮୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଉଦ୍‌ପାତ ଘଟିଥିଲା ଓ ସମସ୍ତ
ଆମେରିକାକୁ ଭୟରେ ଥରାଇ ଦେଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏ ଅଗ୍ନିଗିରି କାହାକୁ ଖାଇ
ନାହିଁ, ଆଗେ ନିଜ ମୁଣ୍ଡ ଖାଇଲା, ପୁରାଣର ଉପାସୁର ଭଳି । ପ୍ରଳୟ ତାଣ୍ଡବର
ପ୍ରବଳ ଉତ୍ତାପରେ ଗିରିଶୃଙ୍ଖଳା ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ କୁଆଡ଼େ ବୋଲି କୁଆଡ଼େ ପଡ଼ିଲା ।
ତା ସ୍ଥାନରେ ଖୋଳି ହୋଇଗଲା ଏକମାଇଲ ଗଭୀର ଏକ ଗର୍ତ୍ତ—ଜଳଭରା
ହୁଏତଟିଏ । ଗଦା ଗଦା ଧାଉଁଉଥିବା ମାଇଲ୍ ମାଇଲ୍‌ଧରି ବୃକ୍ଷ ହୋଇଥିଲା । ଏବେ

ଏଠି ଯେଠି ପୁଲା ପୁଲା ମିଳେ । ଧୂମ୍ରରୁ ସୃଷ୍ଟି । ଆମେରିକୀୟ ଶିଳ୍ପୀ ଗଢ଼ିବ
ଧାତୁ ଭସ୍ମରୁ ବଲ୍‌ଗା ହରଣ, କୃଷ୍ଣସାର, ବାଇସନ୍, ଜିରାଫ୍, ଅଲ୍‌ଫାଗାସ୍ ।
ଏହି ପାହାଡ଼ ଏବେ ଏକ ଜାତୀୟ ସ୍ମୃତି ମନ୍ଦିର । କେନ୍ଦ୍ର ପରକାରଙ୍କ ସରକ୍ଷିତ
ପାର୍କର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।

ନିକଟକୁ ନ ଯିବା ଲାଗି ଭାଗିଦ୍ । ତନ୍ମ ମାଇଲ୍ ଦୂରରୁ ଏକ ଗ୍ରେଟ
ପାହାଡ଼ଟି ଦିଶେ । ମଣିଷର ପ୍ରକୃତ ଯେପରି, ଏହାର ପ୍ରକୃତ ସେହପରି । ମଣିଷ
ବାହାରେ ବହୁ ଶକ୍ତି ଦେଖେ, ନିଜର ଭିତରର ଶକ୍ତିକୁ ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ ।
ନିଜେ ସେ ସବୁଠାରୁ ନିଜର ବେଶୀ କ୍ଷତି କରେ, ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ ।

ଅନେକ ନଦୀ, ଅନେକ ସହର

ଉଇଲେମେଟ ନଦୀର ଏପାଖେ ସେପାଖେ ସହର, ଠିକ୍ ବେଲମ୍ ନଦୀର
ଦି ପାଖ ଶ୍ରୀ ନଗର ପରି, ବହୁ ସେତୁଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ ।

ମେଘୁଆ, କୁହୁଡ଼ିଆ ପାଗ । ମୁହଁକୁ ମୁହଁ ଦିଶୁ ନାହିଁ ପ୍ରସନ୍ନ, ନରମା
ଆମ ଚାଲକ ଚାଲିକା । ଦନ ଜଙ୍ଗଲ ପାର ହୋଇ ଆମେ ଏଭରଗ୍ରିନ୍ ରାଜ୍ୟ
ଓ୍ବାସିଂଟନ୍ ପ୍ରଦେଶରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ସିଆଟଲ୍ ଏହାର ବଡ଼ ସହର । ଲୋକସଂଖ୍ୟା
ଦଶଲକ୍ଷ ।

ତାପରେ ଆମେ ଇଡ଼ହାସ ପ୍ରସିଦ୍ଧ, ଗଙ୍ଗାନଦୀ ପରି ପ୍ରସାରିତ କଲମ୍ବିୟା
ନଦୀ କୂଳେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । କାସ୍କେଡ୍ ଏହି ନଦୀର ଡାରବର୍ଡ଼ି ପାହାଡ଼ମାଳା; ଏହି
ନଦୀରେ ଲିଉଇସ୍ ଓ କ୍ଲାର୍କ୍ ଜଳଯାନ୍ତ୍ର କରି ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର କୂଳରେ
ପହଞ୍ଚିଥିଲେ, ପଶ୍ଚିମ ଆମେରିକା ଆବିଷ୍କୃତ ଓ ବିକଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ଏକ
କୃତ୍ରିମ ଦୈନିକ ସିନା ।

କଲମ୍ବିୟା ବିପୁଳଜଳା । ତା ଡାରେ ଡାରେ ଯାଇ ଆମେ ଜଙ୍ଗଲ ସହର
ଉଡ଼୍‌ଲାଣ୍ଡ୍‌ର ପହଞ୍ଚିଲୁ । କୁରୁର ଟ୍ରେନ କେନ୍ଦ୍ର, ଏଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଷ୍ଟୋର
ଧରବା, ଶିକାର କରିବା, ଆପଦବିପଦରେ ମାଲିକକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଆଦି
କୁରୁରକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ । ଟ୍ରମେ ଜଙ୍ଗଲ ଦନତର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ଜନବସତି-
ଶୂନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ । ନିଶଦ, ନିବିଡ଼ ସବୁଜତା ପ୍ରାୟେ ସରସ କରୁଥାଏ ।

ମାଇଲେ ମଲ ନ ମାଇଲେ ମଲ

ଲିଉଇସ୍ ନଦୀ । ତାର ଜଳ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରି ପାଇସ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ତଳକୁ
ଛୁଡ଼ି ଦିଆହୋଇଛି । ନଦୀରେ ଦୁଇଟି ବଡ଼ ବଡ଼ ହ୍ରଦ, ସାମନ୍ ମାଇ ଷ୍ଟ୍ରିଟ୍ କେନ୍ଦ୍ର ।

ସାମନ୍ ଆକାରରେ ଜଳି ମାଛ ପରି ବୃହତ୍, ମଧୁର ମାଛ । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟାରେ ସାମନ୍ ପହଁ ଚୁହନ୍ତି । ଖାଲି ମୁଣ୍ଡମାଳ । ଛଞ୍ଚାଣ, ତଳ କବଳରୁ ମାଛକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ଉପରେ ଲୁହା ତାର ଜାଲି ଦିଆ ଯାଇଛି ।

ମାଛ ସାମନ୍ ଅନ୍ୟ ମାଛ ପରି ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ମଞ୍ଚି ରୁଡ଼େ ନାହିଁ । ସେ ଜୀବନରେ ଥରେ ମାତ୍ର ଡିମ୍ବ ଗ୍ରହଣ, ତାପରେ ପରେ ଆହୁତ୍ୟା କରେ । ଆହୁତ୍ୟାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଋତୁ ଅଛି, ସ୍ଥାନ ଅଛି । ସେ ଋତୁ ଆସିବା ଆଗରୁ ବିଶେଷଜ୍ଞ ତାକୁ ଧରେ, ପେଟ କାଟି ମଞ୍ଚି କାଢ଼େ । ରକ୍ତ ଧାର ବୋହିଯାଏ, ଧଳେଇ ଧଳେଇ ସାମନ୍ ମରେ, କିମ୍ବା ମରିବା ଆଗରୁ ତାକୁ ମାଟିତଳେ ସମାଧି ଦିଆଯାଏ ।

ପେଟ କଟା ହେଲା ପରେ ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କୁ ପଚାରିଲି—ଏ ପାହାଡ଼ ପ୍ରମାଣେ ସାମନ୍ କ'ଣ ବିଶିଷ୍ଟ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଯିବ ? ଏଠି ବିଶି ହେବ ନାହିଁ ?

“ଏସବୁ ଖାଦ୍ୟର ଅଯୋଗ୍ୟ; ପୋତା ହେବ ।”

ହୁଏତ ରାସାୟନିକ ପ୍ରତିଯୁ ଫଳରେ ବିଷାକ୍ତ ହୋଇଛି । ସାହ୍ୟପକ୍ଷେ କ୍ଷତିକାରକ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏସବୁ ଶସ୍ତ୍ରା ଦରରେ ବିକ୍ରି ହୁଏ କିପରି ?

ନଦୀ ଧାରେ, ପାହାଡ଼ କନାରେ

ଦୁଇ ଉଚ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲ ପାହାଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ଲିଭିକାୟ ନଦୀର ଗଡ଼, ଗଞ୍ଜାପୁର ଗଞ୍ଜାପୁର ଗର୍ଭି ମଧ୍ୟରେ । ଦିନ ସବୁଜ ବନରେ କୁହୁଡ଼ି, ଦୀର୍ଘତମ ବୃକ୍ଷ ଶାଖାରେ ଧୂସର ଭଲ୍ଲୁକଟିଏ ପରି ବସିଛି, କିମ୍ବା ପାହାଡ଼ରୁ ପାହାଡ଼ ଉଠି ସଂକୋଚ ଶୃଙ୍ଗକୁ ଗତି କରୁଛି, ପ୍ରାଗୈତିହାସିକ ଉନୋସାର୍ ଭଳି । ନଦୀର ଶୂନ୍ୟସ୍ଥଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଛି କୁହୁଡ଼ିର ମଞ୍ଜୁକା । ଶୀତଳ ପବନ ଧାଏଁ ଆକାଶ ଆବୋରି, ଅନ୍ୟ ଏକ ମହା-ସ୍ରୋତ ପରି, ଏକ ପାହାଡ଼ରୁ ଅନ୍ୟର, ଏକ ବୃକ୍ଷରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବୃକ୍ଷର ଫାଙ୍କ ଦୂର କରି । ଖରା ଆସି ସୁଖି ସବୁ ଫାଙ୍କ ଫାଙ୍କ କରେ । ମନ ମୋ ନିସ୍ତବ୍ଧ ହୁଏ ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁରେ । ସେ ହେଲେନ୍ଦ୍ର ଅଗ୍ନିଗିରି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ମାରିଛନ୍ତି ଲକ୍ଷେ ସର୍ବ-ଲକ୍ଷ, ସେଇ ତୁଷାରାଚ୍ଛନ୍ନ ଶୃଙ୍ଗ ଉପରକୁ ।

କାସ୍‌କେଡ଼୍ ପର୍ବତମାଳାର ଉଚ୍ଚତମ ଶୃଙ୍ଗ ମାଉଣ୍ଟ୍ ରେନିଅର୍ (୧୪ ହଜାର ଫୁଟ) । ତଳେ ତାର ବିରାଟ ହ୍ରଦ, ତରଳ ବରଫ ଜମେ । ପ୍ରକୃତର ଅପରୂପ-ରୂପଲୀଳା, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଭିଷେକ, ସବୁ କ୍ଷଣେ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା ମହୁର ସେ କୁହେଲି ତମାନ୍ତେ ।

କାସ୍‌କେଡ୍ ପଟ୍ଟମାଳାରେ ‘ଓଁଜନୀ’, ‘ମୁଲଟ ମା’ ଆଦି ବହୁ ପ୍ରପାତ । ପଟ୍ଟମାଳା ଉପରେ ଏକଶତ ପ୍ରାୟ । ସମସ୍ତ ପ୍ରପାତ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ, ସେଥିରୁ ନଦୀଟିଏ ବୋହୋଇ କଲମ୍ବିଆରେ ପଡ଼ିଛି । ଓଁଜନୀକୁ ଦେଖି ଶେଷ ପୂଜା କରିବା ଲୋକଙ୍କର ଗର୍ବ । ମାଗୁମ୍ବୁକ ମହାମାଣ୍ଡରୁ ଗଣା ପାରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଝିଅଟିଏ ବଳି ଦେଇଥିଲେ ତାର ସ୍ତୋତରେ । କଲମ୍ବିଆରେ ଏବେ ବି ତାର କାନ୍ଦଣା ଶୁଭେ ।

ଉବେଇ ଗୁବେଇ ହେଲେ

ଭାବରେ ଉବେଇ ଟୁବେଇ ହେଲେବଲେ ଭାବରେ ପରମ ପୁଣ୍ୟ, ଚରମ-ଶାନ୍ତି । ସେପରି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଜୀବନରେ କେତେଥର ଆସେ ? ପ୍ରକୃତ କୋଳରେ ବସିଛି, ରୂପେ ରୂପେ ମରୁ; ଆହୁରଣ ଧୂଳି । ଅବଚେତନର ଏକ ଅନ୍ଧକାର କନ୍ଦର ।

ପଟ୍ଟ, ପ୍ରପାତ, ନଦୀ, ଘନାରଣ୍ୟ, କୁଇଟ୍‌ଟା ଓ ଗୋଡ଼ା ଲାଲା—ଏଠି ଏସବୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଯୁଗ୍ମସ୍ଥ ସଜୀବ ନାହିଁ କେହି । ସମସ୍ତ ସୁସଜ୍ଜିତ, ସୁବିନ୍ୟସ୍ତ, ଅସ୍ମୁତ୍, ଅଶ୍ମ, ଏଇ ଏକ ସ୍ମରଣୀୟ ଅପରାଧରୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ଯାଏ ମୋର ଯୋଗ୍ୟାନ —ଶ୍ରେତ ସ୍ତବ୍ଧ ରଙ୍ଗ ବଦଳି ଯିବାକୁ ଯିବା ଦୃଶ୍ୟ ପିଙ୍ଗଳ—ଗାଡ଼ି ଲେହନ ।

ଗୋଟିଏ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅନେକ ରୂପ, ଅନେକ ରଙ୍ଗ, ନଦୀରେ, ପ୍ରପାତରେ, ଅରଣ୍ୟର ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ, ଗିରି ଶୃଙ୍ଗେ ଶୃଙ୍ଗେ, କୌତୁକମୟୀ ଶୋଭାପାଏ ଅସ୍ମ-ଧାରୁର ରଙ୍ଗରେ, ଅଥବା ସେ ଘନଗ୍ରସ୍ତାମୟୀ ହସିବେଳେ ଆକାଶର ଏକ କୋଣେ ରକ୍ତାକ୍ତ ଅଧରେ । କେଉଁଠାରେ ଘନାରଣ୍ୟ ଫୁଟାଏ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ବଳେ ଅଜସ୍ର ରଙ୍ଗର ଫୁଲ, ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସବୁ ଝରିପଡ଼େ ।

କଲମ୍ବିଆ ନଦୀ ଜଳେ ହଠାତ୍ ତାର ରଙ୍ଗପଟେ ଦିଶେ, ମାୟାମୟୀ ମେଘର କାନ୍ଥରେ କାହିଁ ହଜିଯାଏ ହଠାତ୍ ନିମିଷେ । ହଠାତ୍ ଦେଖାଦେଏ କେଉଁ କୁହୁଡ଼ି ଶୀର୍ଷରେ ମନ୍ଦାର ଫୁଲଟି ପରି । ରୂପେ ରୂପେ ଲଗାଏ ସେ ଭୁଲି, କାହିଁ ଲଘୁ, କାହିଁ ଅବା ଗଣ୍ଡାର ଭାବରେ ।

ମହାବୃକ୍ଷର ସନ୍ଧ୍ୟା ଏ ନୁହେଁ । ସବୁ ସମ୍ପର୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଜୁଆରର ସନ୍ଧ୍ୟା, ଅଜସ୍ର ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟମୟୀ, କି କଲେଇ, କି କଲେଇ ?

ଯେଉଁ ଛନ୍ଦସରୁ ହରାଇଥିଲି ଅପମୁଗ୍ଧ କାନ୍ଥାରରେ, ସେଉଁ ଦିଶା ଭୁଲି-ଥିଲି ଦିବ୍ୟ ଆନନ୍ଦର, ସେସବୁ ଆଜି ହଠାତ୍ ଝଙ୍କୁତ ହେଲେ ମୋ ମନରେ । ନିଜେ

ସରିଯାଇଥିଲା, କଲମ ଚରକାଳ ଲାଗି ଅଟକିଗଲା ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ନିଜକୁ ଫେରି ପାଇଲି ଅଞ୍ଜି ଜ୍ୟୋତିଷ ମଣ୍ଡଳେ ।

ପ୍ରକୃତିର ଏ କି ଅଭୁତ ଶକ୍ତି; ଦହନର ସମୟ ଶତ ଆଶ୍ୱେଷ୍ୟ କରିଦେଲା ତାର କୁଆଁରୀ ଶିଖରେ । ନିଜକୁ ହରାଇ ନବ ରୂପେ ପାଇବାର ଅପୂର୍ବ ପୁଲକ ଅନୁଭବେ ମୋର ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳେ । ତଳୁ ତଳେ ଡୁବିଗଲି ପ୍ରକୃତି ରୂପରେ କିମ୍ବା ରୂପ ଅଭିଭୁତ ମୋର ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ।

ଏ ପବନ ନିମଜ୍ଜନ ପରେ ଅନୁଭବ କଲି—ମୁଁ ଭିନ୍ନ ମନ, ଭିନ୍ନ ପ୍ରାଣ ରୂପପାତ୍ରୀ ଜଣେ; ଅପୂର୍ବ ମୋ ଶିଳ୍ପୀ ପରମ୍ପରା—ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଯେ ମାନେ ନାହିଁ, ପଲିତ ହେଲେ ବି । ହୋଇ ଚିର ପଥଦ୍ୱାରା ପାଏ ସେ ଜୀବନ ପଥ; ଅଶ୍ରୁଧାରା ଢାଳି ଯିଏ ଆବିଷ୍କାର କରେ ଯୌବନର ଆନନ୍ଦର ଉତ୍ସ । ଚିର ଯେ ସଂଗ୍ରାମ କରି ପାଇଛି ନିଜକୁ ନବ ନବ ରୂପେ, ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ସାଧନା ବେଢ଼ାରେ ନିଜର ଯେ ଅସ୍ତିତ୍ୱ କଲପେ । ସେହି ଶିଳ୍ପୀ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ରସ ପାଇଲି ପ୍ରପାତେ, ହ୍ରଦେ, ଗିରିଶିରେ, ଅରଣ୍ୟେ ବା ସରୁଜ ମନ୍ଦିରେ, ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅବରେ ।

ଏଗାର

ରଜନୀଶପୁରମ୍

‘ମଠକ୍ ପିବେ ?’

‘ମଠ ! କୋଉ ମଠ ?’

‘ଆଶ୍ରମ ? ହଉ ଏବେ ଆଶ୍ରମ, ମଠରେ ମହନ୍ତ, ଆଶ୍ରମରେ ବାବା, ଏଇ ତାରତମ୍ୟ ନା ଆଉ କ’ଣ ?’

‘କୋଉ ମଠ, ଆଶ୍ରମ, ମହନ୍ତ, ବାବା କଥା ଆପଣ କହୁଛନ୍ତି ପ୍ରସନ୍ନ-ବାବୁ ?’

‘କାହିଁକି, ରଜନୀଶ ଓରେଗଁରେ ଥିବା କଥା ଆପଣ କ’ଣ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି ? ନାଆଁ ଶୁଣି ନାହାନ୍ତି ?’

‘ଶୁଣିଛି । ସେ ଜଣେ ବାବା । ଗେରୁଆ ପିନ୍ଧନ୍ତି, ମୁହଁରେ ଗହଳ ଦାଢ଼ି । ସେତକ ଭେକ ନ ଥିଲେ କିଏ ବାବା ବୋଲି ଚିହ୍ନିବ ଯେ !’

ସେ ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ, ଦର୍ଶନ ବିଭାଗର; ଅଧ୍ୟାପକ ଜଣେ ବାବା; ଏ ବାବାପଣ ଗୁଡ଼ି ସେ ବାବା ଭେକ କାହିଁକି ଧରିଲେ ? ଧର୍ମ କ’ଣ ଏକ ବ୍ୟବସାୟ, ଅଧିକ ଲାଭଜନକ ?

ସେ ପୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଭଗବାନ୍ ! ଭାରତରେ ଏବେ ବହୁ ଭଗବାନ୍, ଏ ଭଗବାନ୍ ମାନଙ୍କ ଉପଦ୍ରବରେ ଭାରତରେ ମଣିଷ ଉଧେଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି !

ଉତ୍ତରୁଛନ୍ତି ଭକ୍ତ । ଉତ୍ତରୁଛନ୍ତି କ’ଣ, ଉତ୍ତର ପଶୁଛନ୍ତି କହିଲେ ତଳେ ।

ବେଳେବେଳେ ଭାବେ—ଅଧିକାଂଶ ତ ଭକ୍ତ, ଦେଶରେ ଏତେ ଦୁର୍ମାର୍ଗ କରୁଛି କିଏ ?’

‘ସେ କଥା ଗୁଡ଼ି । ଏ ରଜନୀଶ ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ ବାବା; ନଇଲେ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ଲୋକ ମାନନ୍ତେ କାହିଁକି ? ଶିଷ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ହୁଡ଼ ହୋଇ ବଢ଼ିଯାନ୍ତା କିପରି ?’

ମୋ ବିଶ୍ୱାସ—ଭାରତରେ ତାଙ୍କୁ ଭୁଲ ବୁଝିଲେ । ସେ ଜଣେ ଚାନ୍ଦିକ । କାମରୁ ନିଷ୍ଠାମକୁ ତାଙ୍କର ଗଢ଼ି । ପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ ହେଲା ପରେ ନିବୃତ୍ତି; ସୀମାର ଶେଷରେ ଅସୀମରେ ପ୍ରବେଶ—ମୋକ୍ଷ ବା ମୁକ୍ତି ।’

“କିନ୍ତୁ କାମର କବଳରୁ ମଣିଷ ଖସିପାରେ ନାହିଁ । ସେହି ନରକରେ ଘାଣ୍ଟି ହେଉଁ ହେଉଁ ମରେ ।

ପରଜନ୍ମ ପ୍ରୀତିରୁ ଚିଣ୍ଡାକ୍ଷର ବ୍ୟାପିଲା, ଆଶ୍ରମର ବଦ୍ଧନାମ ହେଲା । ରଜନୀଶ ବାବା ପୁନାରୁ ବିତାଡ଼ିତ ହେଲେ ।’

‘କିନ୍ତୁ ପୃଥିବୀରେ ଚିତାଡ଼ିତମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଆଶ୍ରୟଦାତା ଦେଶ କିଏ ? ଆମେରିକା । ଏବେ ଆମେରିକୀୟଙ୍କ ପୁଷ୍ପପୁରୁଷ ଦିନେ ଆଶ୍ରୟପ୍ରାପ୍ତି ଥିଲେ ।

ପାହାଡ଼ିଆ, ଅପନ୍ତରା, ସନ୍ତସନ୍ତୀଆ ଭୂଇଁ, ଏବେ ବି ପୁରା ଆବାସଯୋଗ୍ୟ ହୋଇନାହିଁ । ସେଥିରୁ ୭୫ ଏକର ଆବୋର ବସିଲେ ରଜନୀଶ ।

ଏଇ ଅପନ୍ତରାରେ ଚିଟା ହେଲା ବାଟ; ଲଗାହେଲା ଜଙ୍ଗଲ, ବଗିଚା, କୋଠା ପରେ କୋଠା ଗଢ଼ା ହେଲା, ଜଳ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ଦିନରାତି ପରିଶ୍ରମ କରି ଶିଷ୍ୟମାନେ ଛୁଡ଼ା କଲେ ନୂତନ “ରଜନୀଶପୁରମ୍ ଆଶ୍ରମ”—ଅଭି-ନନ୍ଦନ ଚୂଡ଼ା, ଗୋଶାଳା, ଅଭିଧୂ ଭବନ, ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ଦିର । ଏହାର ସ୍ଥାପନାବାସିନୀ ଏବେ ଚାରି ହଜାର; ପ୍ରତିଦିନ ଯାତାୟାତ କରନ୍ତି ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ହଜାର ଶିଷ୍ୟ ପ୍ରଶିଷ୍ୟ । ଏବେ ଯାଏ ପୃଥିବୀରେ ରଜନୀଶଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ୪ ଲକ୍ଷ—ଡାକ୍ତର, ଇଞ୍ଜି-ନିୟର, ଅଧ୍ୟାପକ, ବ୍ୟବସାୟୀ, ଫିଲ୍ମଷ୍ଟାର୍—ଆଉ କିଏ ବା ନୁହେଁ ?

ବର୍ଷକେ ଚାରିଗୋଟି ଧର୍ମୋତ୍ସବ ହୁଏ । ପଞ୍ଚୁଆରରେ ରଜନୀଶଙ୍କ ୭୦ଟି ସୁନା ଚୂପା ଗୁଆଣି ରୋଲ୍‌ସ ରୟାଲ୍ ଗାଡ଼ି ବାହାରେ । ଏସବୁ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଦାନ ।

ଆଶ୍ରମ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ; ବହୁ ଅକୃଣ୍ଣ ଦାନ ଯୋଗୁଁ ଆଶ୍ରମରେ କେବେ ଅର୍ଥାଭାବ ଦେଖି ନାହିଁ ।

‘ଏ ସହାରରେ କିଏ ଦେବାକୁ ଭଲ ପାଏ ? କି ଲଭ ଆଶାରେ ଲୋକେ ଆଶ୍ରମକୁ ଏତେ ଦାନ କରନ୍ତି ?’

‘ମୁଁ କେବେ ଦିଏ ନାହିଁ, ଠିକ୍ ଜାଣେ ନାହିଁ ।’

‘ମୋ ଧାରଣା—ଲୋକେ ତ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ ଟଙ୍କା ପାଇଲେ, ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ ଘରଦ୍ୱାର କଲେ । ପୃଥିବୀରେ ଯେତେ କିଛି ସ୍ୱାଦୁ ବ୍ୟବସାୟ ଖାଇଲେ, ଯେତେ ମନ ସେତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଲେ । ଅଦେଶୀ ଦେଖିଲେ, ଅବଶୀ ଚାହିଁଲେ । ତାପରେ ? କି ସୁଖ, କି ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଆଉ ବାକୀ ରହିଲା ?

ରଜନୀଶ କ’ଣ ଅଧିକ ରଖିଛନ୍ତି ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି ?

କେଉଁ ସୁଖ ପାଇଲେ ଆଉ ଅଧିକ ସୁଖ ଲେଡ଼ା ପଡ଼େନାହିଁ ? କି ସ୍ବାଦ ସେ, ଯାହାକୁ ଖୁଣିଲେ ଆଉ କୌଣସି ସ୍ବାଦ ଲେଡ଼ା ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ତା ମନ୍ଦ କୁଆଡ଼େ ଦୁନିଆ ବାହାରେ ? ଥରେ ପ୍ରାଣରେ ଲାଗିଲେ ଆଉ ଭୁଡ଼େ ନାହିଁ ?

କି ସଙ୍ଗୀତ କଥା ସେ କହୁଛନ୍ତି, ଯାହାର ଛନ୍ଦ ମନରେ ପଶିଲେ ଆଉ କୌଣସି ଛନ୍ଦ ରୁଚେ ନାହିଁ ?

ରଜନୀଶଙ୍କ ଉକ୍ତିରେ ଏପରି କିଛି ଯୁକ୍ତି ଅଛି, ଯାହା ଶୁଣି ଜ୍ଞାନ ବଞ୍ଚନା ବି ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ କେବଳ ଭଳି ପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ, ସର୍ବସ୍ବ ଆସି ଡାଳି ଦିଅନ୍ତି ।

‘ପ୍ରସନ୍ନବାସୁ, ରୁଲ, ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଦର୍ଶନ କରି ଆସିବା ।’

ମୋଟେ ଶବ୍ଦେ ମାଇଲ୍ ବାଟ, କିନ୍ତୁ କଷ୍ଟ କରି ଗଲେ ବି ଦେଖା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ୧୯୮୯ ରେ ଏଠାକୁ ଆସିବା ପରେ ସେ ନୀରବ ରହିଛନ୍ତି । ଯାହା କହୁଛନ୍ତି ବା କରୁଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ । ଏହା ହିଁ ତାଙ୍କ ମହମାକୁ ଆହୁରି ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛି ।

ଏବେ ସେ ଇନ୍‌କମ୍ ଟିକସ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଷ୍ଟେଟ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଓରେଗନ୍ ରାଜ୍ୟରୁ ସତେ ଯେପରି ଏ ଶବ୍ଦ ବଢ଼ିଲା ।

ଏ ସ୍ଥାନର ହଠାତ୍ ଏପରି ଉନ୍ନତରେ କେତେ ଲୋକ ଭର୍ତ୍ତି, ଅସହସ୍ର । କେତେ ଆଶ୍ରମର ବିସ୍ତର ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାନ୍ତି । ଥରେ ବୋମା ପକାଇ ଏହାର କେତେକ ଅଂଶ ଧ୍ବଂସ କରିଥିଲେ । ତା ପରେ ଏକ ସ୍ବେଚ୍ଛାସେବୀ ବାହନୀ ଗଠିତ ହୋଇଛି । ରୁର ଆଡ଼େ ସବ୍-ମେସିନ୍‌ଗର୍ନ୍ ଧରି ଗାଡ଼ି ଜାରି ରହିଛନ୍ତି । ଆଶ୍ରମ ପ୍ରବେଶରେ କଡ଼ା କଟକଣା ଲାଗି ।

ଘୁ ଘୁ କାହିଁ ?

ବହୁ କଣ୍ଠର ଶବ୍ଦମିଶ୍ରଣ ଏକ ନିରର୍ଥକ ଘୁ ଘୁ—ଆମ ହାଟ, ମେଳା ବା ମେଳଣର ଏକ ବିଶେଷତ୍ବ । ମହମାଛ ଗୁଞ୍ଜନରୁ ଗଭୀରତର; କିଛି ସଉଦା ନ କଲେ ବି ଏଇ ଘୁ ଘୁତକ ମଣିଷ ମନରେ ଘେନି ଆସେ ! ନରମା ଆମକୁ ଓରେଗନ୍ ମେଳାକୁ ଚେଲ, ମାଇଲ୍ ମାଇଲ୍ ବ୍ୟାପୀ; ଏଠି ବାଲିଯାହା ପରି ଦଳ ଦଳ ଲୋକ ଖାଉଛନ୍ତି, ସଉଦା ବି କରୁଛନ୍ତି, ନାନା ପ୍ରକାରର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ-କାରୀ ନାଗର ଦୋଳା ବୁଲୁଛି । ଗୋରୁ ଗୋରୁ ରଙ୍ଗୀନ୍ ବେଲୁନ୍ ଭିତରେ

ମଣିଷଟିଏ କାହିଁ ଚାଲିଛି; ବାଘ, ଭଲ, ହୁପୋପୋଟାମସ୍, ଗଧଆ, ପାତିମାଙ୍କଡ଼, କୁକୁର ମୁଖାଧାରୀ ଶିଶୁ, କିଶୋର ମହଲରେ କୌତୁକ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି । ନାନା ବ୍ୟଙ୍ଗ, ରଙ୍ଗ, ଶ୍ରୀତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ କଲ ପରି ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ବିକ୍ରୀବଟା ଚାଲିଛି । ମନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲାଗି ଠେଲଗାଡ଼ିରେ ବସାଇ କେତେ ପାଗଲାଗାରଦର ପାଗଲାଙ୍କୁ ମେଲା ଦେଖାଇ ନିଆ ହେଉଛି । କେତେ ଅଚଳ, ବୁଦ୍ଧ, ବିକଳାଙ୍ଗ ନିଜ ଗାଡ଼ି ନିଜ ହାତରେ ଠେଲି ମେଲା ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଏଠି ଏତେ ଲୋକ; ଘୁଘୁ କାହିଁ ?

ଆମ ପୁରୀ ମନ୍ଦିରର ଆନନ୍ଦ ବଜାରର ମହାଦର୍ କଣାବକାରେ ଯେପରି, ଏଠି ମନ୍ତ୍ର ବିଷୟରେ ସେହିପରି ଚଖାଚଖିର ସୁଆଙ୍ଗ । ରୁଚିଲେ କିଣ, ନଇଲେ ନାହିଁ ।

ନରମାର ଖାଦ୍ୟରୁଚି ଉଚ୍ଚସ୍ତରର; ସେ ଖାଲି ଭୋଜନା ନୁହେଁ, ଉତ୍ତମ ଗୁଣୁଣୀ ମଧ୍ୟ । ଲତା ଲଜକୁଳା—ଭାବେ କାହିଁକି ଗୁଣିବ, ଯେବେ ନବ ନାହିଁ ! ଦୋକାନୀ କଣ ଭାବିବ ! ମୁଁ କିନ୍ତୁ ନରମା ପଛେ ପଛେ ଧାଏଁ, ବହୁ ମଧୁଚନ୍ଦ୍ରର ମଧୁ ଗୁଣେ । ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ମଧୁ, ଗୋଲପ ମଧୁ, ମାଗ୍ନେଲିୟା ବା ବିଭିନ୍ନ ମିଶ୍ରିତ ବନପୁଲ ମଧୁର ସ୍ବାଦରେ କିଛି ତାରତମ୍ୟ ଥିବାର ମୁଁ ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ । ମୋ ଜିଭ ଅପଟୁ । ନରମା କାହିଁକି ଏତେ ଗୁଣେ, କିଛି କିଣେ ନାହିଁ, ସେ ଜାଣେ । ନ କିଣି ଏମିତି ଗୁଣି ରୁଚିଲେ ଆନନ୍ଦ ବଜାରର ବିକାଳା କହେ— ଚଖାଟାଏ ! ତା ପଛରେ ଲାଗେ ପୁରୀ ପ୍ରଚଳିତ ଏକ ଗାଳି, ଅଭ୍ୟନ୍ତର ବହୁଭୂତ ଶବ୍ଦର ।

ଆମେରିକାୟ ଫୁଲସଉଜା । କେବଳ କଳାକାର ବା ସାହିତ୍ୟିକ ବା ଅଭିଜ୍ଞାତର ବିନୋଦନ ଏ ନୁହେଁ । ଏ ଏକ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ଜାତୀୟ ରୁଚି । ବଡ଼ ବଡ଼ ବରିଷ୍ଠରେ ଏକା ଜାତୀୟ ଗୁଣି ଗୁଣି ଫୁଲ ଫୁଟେ । ସେହି କଥାରିରେ ମନ୍ତ୍ର ବାକ୍ସରେ ଗୁଣୀ ମନ୍ତ୍ରମାଛ । ପ୍ରଚୁର ଫୁଲ; ଗୋଟେ ବରିଷ୍ଠରେ ପେଟ ଭରା । ମନ୍ତ୍ରମାଛ ଅନ୍ୟଥା ଯିବେ କାହିଁକି ? ସେହି ଫୁଲ କଥାରିର ମଧୁକୁ ତଜ୍ଞାତୀୟ ଫୁଲ-ମଧୁ କହନ୍ତି, ଗୋଲପ ବରିଷ୍ଠର ଫୁଲମଧୁକୁ ଗୋଲପ ମଧୁ, ଯେପରି ତାଲ-ଲୋକ୍ତର ପଦ୍ମ ବନ ମଧୁକୁ କହନ୍ତି, ପଦ୍ମ ମଧୁ ।

ଓରେଗାଁରେ ତିରିଶ ପ୍ରକାର ମଧୁ ପ୍ରଚଳିତ, ବହୁ ବହୁ ଗୁଣୁଣିଆଁ ମାନେ ବାରଜ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ଆମେରିକା ମଧୁ ଗବେଷଣାରେ ଅଗ୍ରଗାମୀ; ଶହେ ପ୍ରକାର ମଧୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ବୋତଲରେ ରଖା । ଏକରୁ ଅରେକ ଆମେରିକାୟ

ଜିଭ କେମିତି ବାରେ ? ଗର୍ହାକ କି ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ସ୍ବାଧିକାର ବା ଉପକାର ଲାଗି କିଣେ ? ନା ଏ ସବୁ କେବଳ ଗବେଷଣାଗାରର କାରବାର ? ନା ବ୍ୟବସାୟୀ ପ୍ରସ୍ତର ? ଏ ତ ମଧୁ କଥା; ଦୁଧ କଥା କାହିଁକି କହିବା ? ଦୁଧ ମନ୍ତ୍ରରେ ଦେଶ ଭାସିବା କଥା ଯାହା କୁହାଯାଏ, ତାହା ଏ ବା ଏଇଭଳି ଦେଶ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୁଜ୍ୟ । ଭାରତ ପରି ଦେଶ ପ୍ରତି ନୁହେଁ । ଏଠି ଟାକସ ଗୁଡିର କଞ୍ଚାଳ ଚମଡ଼ାକୁ ଚୁରୁମି ଚୁରୁମି ଶୁକୁଟା କୁଆ ମରେ । ଶୀର ସଙ୍ଗେ ନୀରର ନିବିଡ଼ ସଂପର୍କ, ମଧୁ ଓଷଦ ବା ପଞ୍ଚାମୃତରେ ଲାଗେ ।

ମେଲା ଫେରନ୍ତା ବାଟରେ ନରମା ଆମକୁ ଦୈନନ୍ଦିନ ସଉଦା ଦୋକାନକୁ ଦେଇଗଲା । ପାଉଣ୍ଡକୁ ଦେଡ଼ ଡଲରରେ କିଣିଲା କିଛି ଛତୁ । ସାଲେମ ରେ ଗୋଟିଏ ଛତୁ କାରଖାନା ଅଛି । ଛତୁ ସିଢ଼ା ଗହମ ବା ମକ୍କା ନଡ଼ାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ।

ଏବେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପଡ଼ିଆ, ତୋଟା ବିଲୁପ୍ତ; ଯହା ବି କିଛି ଅଛି, ଅତି ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ଘୁଙ୍ଗା ବା ବାଲିଛତୁ ଏବେ ବିରଳ; ଚଢ଼ିଜାତିର ଜଙ୍ଗଲ ପଶୁ ପତିର, ମୋଗଲବନ୍ଦୀର ପାଲରୁ ଛତୁ ଉତ୍ପାଦନ ଜଙ୍ଗଲର ବିଲୋପ ଓ ପାଲର ଅପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ପରେ ବିରଳ ହୋଇ ଆସୁଛି ।

ତା ପରେ ମାଛ ଦୋକାନକୁ ଗଲୁ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ମାଛ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ବ୍ୟାଗରେ ରଖା—କଣ୍ଟା କଡ଼ା, ମୁଣ୍ଡକଟା । ମାଛର ନାମ ଓ ପାଉଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡ ଦର ବି ବ୍ୟାଗ୍ ଉପରେ ଲେଖା ଯାଇଛି ।

ଗୋଟିଏ ଚଉବରାରେ ଜାଆଁ ହୋଇଛନ୍ତି ବଡ଼ ବଡ଼ ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଲବ୍‌ଷ୍ଟର୍ । କଙ୍କଡ଼ା ବିଚ୍ଛିପରି ଚେହେରା, ସମୁଦ୍ର କଙ୍କଡ଼ାର ବୁଢ଼ା ଗୋଡ଼ ପରି ବୁଢ଼ା ଗୋଡ଼; ଏ ଏକ ନିଶ୍ଚୟ ସାଣି ନୁହେଁ, ଆଫମଣକାଣ୍ଡ; ହାବୁଡ଼େ ପଡ଼ିଲେ ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଳରେ ଆଙ୍ଗୁଳି କାଟି ଦି'ଖଣ୍ଡ କରିଦେବ ।

ସେଜି ଉପରେ ସେଜି

ଆମେ ତ କୁଣିଆଁ; କୁଣିଆଁ ଅଇଲେ ଠାଆ ବଢ଼େ ? ଏକା ଓଡ଼ିଆ ଘର କିଆଁ, ପୃଥିବୀର ସବୁ ଘରେ ଏଇ ଝାଡ଼ି । ଘରେ ଶାଗ ଭାତ ଖାଇ ପଛେ ମାଛ ଭାତ ଖୋଇବାକୁ ହେବ । ଆମ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ପଦାରେ ପଡ଼ିବ କାହିଁକି ? କିଏ କାହାକୁ ଦେବ ନା ନେବ ? ଏ ବେମହତ କାମ କାହିଁକି ?

ମୁହଁ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଦୌନନ୍ଦନ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରକାରରେ ତେଣୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ—ଅବଶ୍ୟ କିଛି ନୂତନ ଯୋଗ । ଆମେରିକାର ଖାଦ୍ୟମାନ ତ ଅତି ଭଲ: ବେଙ୍ଗ, ରୋଜ୍, ଆମକୁ ଶ୍ଵେତି ଖାଇଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ ।

ଆଜି ଶ୍ଵେତି ନିମନ୍ତେ; ଉଇଲେମେଟ୍, ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ଧର୍ମ ଅଧ୍ୟାପକ ଫିଲିପ୍ ଡନାର୍, ଦେଉଛନ୍ତି । ପ୍ରସନ୍ନ ଫୋନ୍, କଲେ—ଘରେ ଅତିଥି, ସେମାନଙ୍କୁ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ରଖି ଯିବି କିପରି ? ଉତ୍ତର — ସେମାନେ କି ମୋ ଅତିଥି । ସଙ୍ଗେ ନେଇ ଆସ । ସେ କିଛି ନୂତନ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରିବେ ।

ଫିଲିପ୍‌ଙ୍କ ଘର ପଛଆଡ଼େ ଛୋଟ ବଗିଚାଟିଏ । ଗୋଟିଏ ଚେଷ୍ଟା, ଗୋଟିଏ ପ୍ଲୁମ୍, ଏବର୍‌ଡ୍ରିନ୍ ଓ ପାଇନ୍ କେତୋଟି । ଅତିଥିମାନେ ଯେତେ ବୈଜ୍ଞା ଯେ ଗାଡ଼ିରେ ନଦ ଆଣିଛନ୍ତି, କିଛି ଖାଦ୍ୟ ବି । ସବୁ ଖାଦ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଟେବୁଲରେ ଗଦା ହେଲା, ବହୁ ବିଚିତ୍ର ପ୍ରକାରର । କେତେ ପାଗର, କେତେ ରୁଚିର ରନ୍ଧା ଆଜି ଖିଆ ଗଲା ? ଜନଗହଳରେ ସବୁ ପ୍ରକାର ବାଡ଼ି ଥାଣି ଗୋଟିଏ ପେଟ୍‌ରେ ଖାଇବା ଅସମ୍ଭବ—ଫୁଟ୍, ସାଲଡ୍, ଚକୋଲେଟ୍, କେକ୍, ସ୍ଲାଇସ୍, କେକ୍, ସିଡ୍ କେକ୍, ଚିକେନ, ସାମନ୍ ଭଜା, ମେକ୍ସିକୋ ଡିସ୍, କେତେ ପ୍ରକାର ମିଠା ଓ ଆଇସ୍‌କ୍ରିମ୍ ।

ବଗିଚା କୋଣରେ ଜଳୁଥାଏ ଗୋଷ୍ଠୀଏ ଲଲ୍‌ବଟା — ଆସନା ! କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଠି ମନା, ସେଇଠି ମନ ଘୂରେ । ଖିଆପିଆ ଶବ୍ଦରେ କଥା ଅପେକ୍ଷା ଲଥାଟି ଏଠି ବଡ଼ । ଖିଆ ଗୋଟିଏ । ସବୁନାଡ଼ିଆ କ୍ଲାସ୍ ଧରି ଥରକୁ ଥର ଯାଇ ଲୋକ ଆସୁଥାନ୍ତି । ଖିଆପିଆ ପଟ୍ ମଧ୍ୟରେ କନ୍‌ସେଣ୍ଟିନାରେ ଗୋଟିକ ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘଡ଼ ଯୁବକଟିଏ ବଜାଉଥାଏ ।

ଖୋଲା ଜାଗା । ଶୀତରେ ଆମେ ଥରିବା ଦେଖି ପ୍ରସନ୍ନ, ନରମା ବୈଜ୍ଞା ଓ ନିଜେ ନେଇଥିବା ବଳକା ଖାଦ୍ୟ ଜିନିଷ ଘେନ ଫେରିଲେ ।

ସ୍ଵାଦ ଜମିଲ ବେଲକ୍ରୁ

ସ୍ଵାଦ ଜମିଲବେଲକ୍ରୁ ନୌକା ଖଣ୍ଡେଇ ଚାଲିଯିବା ଆମ ସ୍ଵାସ୍ତ୍ୟ ହୋଇ-ଗଲଣି । କାରଣ ବନ୍ଧୁତା ଜମେଇଲେ ଯାହା ନାଟକଟା ଏକାଙ୍କିକା ହୋଇ-ଯାଏ । ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ନାଟକ ଦେଖାର ତୃପ୍ତି ସେଥିରୁ ମିଳିବ କାହିଁ ? ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆମର ଏକ ବନ୍ଧରରୁ ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧର, ଗଢି ଆମର ମାତି; ସ୍ଵାଦ ଆମର ଲାଭ । ଏଇ ଲାଭ ଆଶାରେ ଲେଖକ ବୋଇତ କରେ ।

ପ୍ରସନ୍ନ ଆମକୁ ବୁଲେଇବାକୁ ଦିନେ ଛୁଟି ନେଇଥିଲେ । ତା'ଦିନର କାମ ତାଙ୍କ ଉପରେ ନଦ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କର ଜୀବନ ବଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥ ଜୀବନ । ମୁହଁମୁହଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଆହ୍ୱାନ ।

ପାଗଳ ନିଜେ ଅଶାନ୍ତ; ସେ କାହାକୁ ଶାନ୍ତିରେ ରଖେଇ ଦିଏ ନାହିଁ । ଅଶାନ୍ତକୁ ଶାନ୍ତ କରିବାରେ ପ୍ରସନ୍ନଙ୍କ ଜୀବନ ବିଡେ । ଘୋର ଅଶାନ୍ତକର ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ସେ ନିଜକୁ ସ୍ଥିର, ପ୍ରସନ୍ନ ରଖିଥାନ୍ତି ।

ସେ ପ୍ରକୃତପ୍ରେମୀ, ମଣିଷପ୍ରେମୀ । ତାଙ୍କର ହେ'ଇ ନ ଥିଲେ ସେ କରି ହୋଇଥାନ୍ତେ । ତାଙ୍କର ହୋଇ ବି ସେ ପ୍ରକୃତିଛଡ଼ା ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତି, ସାହିତ୍ୟ ବା ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା ଗୁଡ଼ିକ ନାହାନ୍ତି । ବହୁତା ଅନୁରୋଧରେ ସେ ଆମକୁ ଯାହାକି କିଛି ଦେଖାଇ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ କରି ନାହାନ୍ତି । ଆମ ଦୈନିକ କ୍ଳାନ୍ତି ଓ ଅନିଚ୍ଛା ତାଙ୍କୁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିରସ୍ତ କରିଚି ମାତ୍ର ।

‘ମୋ ଆଲସ୍ୟରୁ ଏହି ଲେଖକ ଦୃଶ୍ୟ ଦର୍ଶନରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବ, ଓଡ଼ିଆ-ସାହିତ୍ୟକୁ ଯାହା ଦେବାର ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ଏ କଥା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ’ — ପ୍ରସନ୍ନଙ୍କ ଉକ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଦୁଃଖ—ଆମେରିକା ଆସିବା ଦିନରୁ ସେ କେବଳ ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଫଳେ ବା ପୁଷ୍ପେ ହେଉ, କୋଉଠୁ କିଛି ପାଇନାହାନ୍ତି । କୃଷିତା, କୃପଣତା, ମାନସିକ ଦାଗ୍ରଦ୍ୟ ଏକାନ୍ତ ଅସହ୍ୟ । ବିନା ବିନିମୟରେ ସେହି କେତେ ଦିନ ଚଳେ ? ମାଡ଼ିବାକୁ ରଞ୍ଜିତ ନ ପାଇଲେ ଲଜା ଆଉ ଡ଼ଙ୍କାଏ ନାହିଁ ।

କହିଲୁ—ଲୋକେ ବୋଧେ ବିଚାରନ୍ତି—ତାର କଣ ନାହିଁ ? ଦେଲେ କଣ ସରି ଯାଉଛି ? କୁବେର ପୁରୀର ଲୋକକୁ ଆମେ କଣ ଦେଇ ପାରିବୁ ? ଅଧିକାଂଶ ବିଦେଶୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ମନରେ ଏଇ ଦୁଃଖ । ନେଇ ତା ବଦଳରେ କିଛି ହେଲେ ଦେବା ଦରକାର । ନୁହେଁ ସେହି ସ୍ଥାନର କି ମୂଲ୍ୟ ? ଦିଅନ୍ତେ । ବୋଧେ ବିଚାରନ୍ତି—ତାର କେଡ଼େ ମନ ହେଇଥିବ । କାଲେ ଅପସନ୍ଦ ଆ ହେବ ।

କଠୋର ଶ୍ରମ ଜନିତ କ୍ଳାନ୍ତିକୁ ଭ୍ରାନ୍ତେପ ନ କରି ପ୍ରସନ୍ନ ଆମକୁ ପୋଟ'ଲଣ୍ଡ ବ୍ୟୋମ ବନ୍ଦକୁ ଦେଖିଲେ, ନିରୁପାୟ । ଉଇଲିୟମ୍‌ସନ୍, ନଦାର ଏକ ପୋଟ' ବା ବନ୍ଦର । ବାଣିଜ୍ୟ ବେପାରର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳ — ଲୋକସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ଲକ୍ଷ । କଣ ନାଆଁ ଦିଅନ୍ତିବ ? ବଣ୍ଟନ୍, ନା ପୋଟ'ଲଣ୍ଡ ? ବାକି ରଖି

ଜଳରୁଟିଏ ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗା ଗଲା । ପୋଟିଲଣ୍ଡର ଜୟ ହେଲା ? ସେହୁକାଳୁ
ପୋଟିଲଣ୍ଡ ନାଆଁ ଚାଲୁଛି ।

ବେଳ ରତ ରତ, ହଠାତ୍ ଏକ ଆଲୋକ ଝଲକରେ ଦେଖାଗଲା
କାସ୍‌କେଡ୍ ପର୍ବତମାଳା, ହେଲେନ୍‌ସ ଆଗ୍ନେୟଗିରି, ପ୍ରଶାନ୍ତ ସାଗର ଡାର,
କଲମ୍ବିୟା ନଦୀ ଓ ନାଶ୍ ନରମା ।

ନରମା ! ଭାରତ ଆମେରିକା, କଳା ଗୋରା ଭେଦ ତା ପାଖେ ଦିଶୁ
ପାରିନାହିଁ । ଆମ ପ୍ରତି ତାର ଯତ୍ନର ଅଳ୍ପ ନ ଥିଲା । ନିଜ ଘରେ ଥିଲା ପରି ଆମକୁ
ଲଗୁଥିଲା । ଶୀତଳଜଳା ସମତଳବାହୁନୀ ନଦୀ ସେ, ଏବେ ହୃଦ ପରି ନିଜକୁ
ପ୍ରସାରିତ କରିଛି, ପ୍ରସନ୍ନଙ୍କ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ।

ସବୁ ପଥ ସେ ଜାଣେ । ନିଜର ବିଶ୍ୱସ୍ତତମ ପଥ ସେ ବାଛି ନେଇଛି ।
ଦୃଢ଼ ପଦରେ ଆଗେଇ ଚାଲୁଛି । ତାକୁରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ, ନିଜେ ନର୍ସ, ରେଡ୍‌କ୍ରସ୍‌ର
ସ୍ପେଷ୍ଟାସେବିକା ।

ବହୁକା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବା ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ତାର ବିପଦ, ମାରାତ୍ମକ ରୋଗ ସେ । ଥରେ
ବଢ଼ିଗଲେ ବଢ଼ିଚାଲେ । କମେଇବା ସହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେନ୍ସିଟିଭିଟି, ହୃଦୟ-
ବିଘ୍ନ ଏଇ ଗୁରୁଣୀଟି ପ୍ରତି ଆମ ହୃଦୟରେ ଗଭୀର ବେଦନା ।

ପ୍ରସନ୍ନ ଜୀବନସଂଗ୍ରାମୀ, କ୍ଳାନ୍ତ ପଦାକୁ ଫୁଟେ ନାହିଁ, ଭିତର କୋରି
ଖାଏ । ହୃଦ୍‌ରୋଗ ରୂପରେ ଏବେ ତାହା ଫୁଟିଛି । ଏଇ ମହତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିର
ଦୁଃଖରେ ଆମେ ମିଥ୍ୟମାଣ । ହୃଦୟରେ ଗଭୀର ଦାହ ଘେନି ଆମେ ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍
ଫେରିଲୁ, କାଲିଡ଼ର ଆବର୍ତ୍ତନ ପରି ।

ବାର

‘ଆରେ ତମଣା

ବୁଲି ବୁଲି କରି ସେଇ ଅଗଣା ।’

ଏକା ତମଣା କାହିଁକି, ହବୁ ସାପ ବୋଧେ ସେଇଆ କରୁଥିବେ, ଚରିବୁଲି ନିଜ ଗାତକୁ ଫେରୁଥିବେ । ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ଆମ ଘର । ଯୁଆଡ଼େ ଯେମିତି ବୁଲି ଘରକୁ ଫେରିବା ଆମ ପକ୍ଷରେ ସେହୁପରି ଏକ ସ୍ବାଭାବିକ ଶବ୍ଦ ।

କିନ୍ତୁ ଗୁରିଦିନ ତଳେ ଦୁଇହଜାର ମାଇଲ୍ ଉଡ଼ି ପୋର୍ଟଲାଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲୁ । ସେଠୁ ଅଧ ଘଣ୍ଟାକେ ସାନ୍‌ଫ୍ରାନ୍‌ସିସ୍କୋ ଉଡ଼ି ନ ଯାଇ ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ପୁଣି ଫେରିବା ହାସ୍ୟକର ଅବବେଶିତା । ପୁଣି ତା ଆଉ ଦିନ ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍‌ରୁ ସାନ୍‌ଫ୍ରାନ୍‌ସିସ୍କୋ ଉଡ଼ିବାକୁ ହେବ ପ୍ରାୟ ଦୁଇହଜାର ମାଇଲ୍, ବଡ଼ କଷ୍ଟଦାୟକ; କିନ୍ତୁ ଟି. ଡବ୍‌ଲ୍ୟୁ. ଏ. କମ୍ପାନୀର ନିୟମ ‘ଠ’ବୁଲିବା । ନଇଲେ ଟିକେଟ୍ ବାଦଲ୍ । ଏଥିରେ କମ୍ପାନୀର ଲାଭକ୍ଷତି ବିଚାର ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ରାତି ଅନିଦ୍ରା ଚିନ୍ତା ମୋତେ ବିବ୍ରତ କରୁଥାଏ । ରାତିଟିଏ ଅନିଦ୍ରା ହେଲେ ସାତ ରାତିରେ ଶୋଧ୍ ହୁଏ ନାହିଁ, ପିଲାଦିନ ପାଲ ବା ଯାବା ଦେଖାବୁ ବୁଝିଛୁ ।

ଆମ ଉଡ଼ଣ ନମ୍ବର ୨୪୯; ଗେଟ୍ ନମ୍ବର ୪୯; ଉଦ୍, ଇସ୍ ଆମକୁ ଗେଟ୍ ପାଖେ ବସାଇ ଦେଇ ଚିକାଗୋ ଗଲେ, ମୀର ପାଖକୁ ।

ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍‌ରୁ ସାନ୍‌ ହୋଜେ ୧୭୪୦ ମାଇଲ୍, ତିନି ଘଣ୍ଟା ଚାଲିଣ ମିନିଟ୍ ଲାଗେ । କଥାଗୁଣା ହୋଇ ଲୋକେ ବାଟଚଲ ବାଧାବୁ ରକ୍ଷା ପାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯାନର ଗୁରୁ ଗର୍ଜନରେ କାନ ଥାଏ; ବୁଣ୍ଡୁ ବଚନ ବାହାରେ ନାହିଁ ।

‘ଏତେ ସମୟ କିପରି କଟାଇବି ? ମା ବାଣୀପାଣି, କିଛି ପଦ ସୁମରଣା କରାଇଦିଅ ।’

ଭୁତଳ ବସ୍‌ତ୍ରା ଦୃଶ୍ୟରୁ ବ୍ୟୋମଯାନର ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଭିନ୍ନଭର ଦିଶେ । ଭୁତ ଆବିଷ୍ଟ ହେଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଞ୍ଚେଟ୍ ଚାଲେ । ସେହୁପରି ଶବ୍ଦ ଆବିଷ୍ଟ ହେଲେ କବିର କଲମ । କାଗଜରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ରହିଲା; କେବେ ବା ଚାଲିଲା । ଚାଲୁ ବା ନ ଚାଲୁ ମନ ଲାଗି ରହିଲା ମୁନରେ ।

ଛ'ଟା ପନ୍ଦରରେ ବାହାରିଥିଲୁ । ପହଞ୍ଚିଲୁ ଆଠଟାରେ । ମେଣ୍ଟୁଲୁଇସ୍ ଓ କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିୟା ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ସମୟ ତାରତମ୍ୟ, ଭୌଗୋଳିକ କାରଣରୁ । ସ୍କେସନ୍ କୁ ଆସିଥିଲେ ଜ୍ଞାନ ଦାଣ୍ଡ, ଶ୍ରେତପଦ୍ମା (ଡାକ ନାମ ରୁଇ), ଅଧ୍ୟାପିକା ମନୋରମା ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଝିଅଜୋର୍ଜ୍ଜ, ସମାଜ ସମ୍ପାଦକ ସ୍ୱାଧୀନାଥ ରଥଙ୍କ ନାତୁଣୀ, ନାତୁଣୀ ଜୋର୍ଜ୍ଜ । ଉଭୟେ ଆଠଗଡ଼ିଆ ।

ସାନ୍ ହୋଜେ କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିୟା'ର ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସହର । ମରୁ ଭାଙ୍ଗି । କଲୋରାଡ଼ୋ ଓ କଲିଫର୍ଣ୍ଣିୟା ନଦୀ ଏ ଭାଗକୁ ଶସ୍ୟାଶ୍ୟାମଳ କରିଛି । ସମଶୀତୋଷ୍ଣ ଜଳବାୟୁ ଫଳ ଉତ୍ପାଦନ ଲାଗି ଅନୁକୂଳ । ତଥାପି ମରୁଭାଙ୍ଗର ଖଜିର ଏବେ ବି ଅଛି, ବେଣ୍ ମୋଟା ମୋଟା, ପତ୍ର ଗହଳ, ସୁନେଲ ଫଳଭରା ।

ମର୍କାନ୍ ହଲ୍ ମାଟିର ପାହାଡ଼, ଜ୍ଞାନଙ୍କର ଘର ସେଇ ପାହାଡ଼ ଉପରେ । ଗ୍ରାମ୍ୟ ବାତାବରଣ । ବୃକ୍ଷଲତା ଭରା । କିନ୍ତୁ ସହରର ସବୁ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଏଠି ମିଳେ । ବାଡ଼ିପଟେ କମଳାଲେମ୍ବୁ, ଦାଣ୍ଡରେ ଚେର । ବର୍ଷା କାଳରେ ବାଡ଼ିରେ ସବୁ ଝରଣାଟିଏ ଝରୁଥିବା ଶବ୍ଦରେ ଝରେ, କୁଳରେ ତାର ହସିତ ଉଇଲେ ।

ଜ୍ଞାନ ଆମେରିକାର ପ୍ରାରୂପ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଗାଁ ମାଟିକୁ ଭୁଲି ନାହାନ୍ତି । ସେ ବାପ ମାଆଙ୍କୁ ଆଣି ପାଖରେ ରଖିଥିଲେ । ନିଜ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଛ'ଭଉଣୀଙ୍କୁ ସତ୍ ପାତ୍ରରେ ଅର୍ପଣ କରିଛନ୍ତି, ଏ ତାଙ୍କର ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱ—ବାପମାଆଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱ ନିଜ ମୁଣ୍ଡକୁ ନେବା ସତ୍ ସୁସର କରିବା ।

ତାଙ୍କର ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କୁଳନନ୍ଦନ; ନାଆଁ ସୋମେଶ । ଅସଂଖ୍ୟ ଖେଳଣା ତାର, କେତୋଟି କଣା, ଅଧିକାଂଶ ଜନ୍ମଦିନ ଉପହାର । ଖେଳଣାର ସମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ଶାସନ କରୁଛି ସେ, ଆପଣା ଖିଆଲରେ । ଗାଉନ୍ ଆଉ ହୁଡ୍ ପିନ୍ଧା ପ୍ରଥମ ଫଟୋ ମୋର ଉଠିଲା ଏମ୍. ଏ. ଡିଗ୍ରୀ ନେଲବେଳେ । ସୋମେଶ ମାଆ ପେଟରୁ ଖସି ଭୁଇଁ ଛୁଇଁବା ପରଠାରୁ ତାର ଫଟୋ; ପହଞ୍ଚି ହସର ଫଟୋ; ନାଚ, ଖେଳର ଫଟୋ, ଜନ୍ମଦିନର ଚନ୍ଦନଚର୍ଚ୍ଚିତ ଫଟୋ—ରଙ୍ଗିନ୍ ଫଟୋର ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଲବମ୍, ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ, କେତେ ଦେଖିବ, ଦେଖରେ, ବାପା ।

ବୟସ ମାତ୍ର ତାରି । ବାପାମାଆଙ୍କ ଅଖିପୁଅ, ରୁଇ ଘରେ ରହେ, କେବେ ଅଖିରୁ ଅଡ଼ି କରେନାହିଁ । ସୋମେଶ ଚିହ୍ନା ଅଚିହ୍ନା ବାରେନାହିଁ । ଏମନ୍ତ ଉତ୍ତଳ ହୋଇଛି ଯେ ଗୋଲ କରିବାକୁ ମନ ଡାକେ । ତା ଉଣ୍ଡର ଭାଷା ବିକୃତ

ହୋଇନାହିଁ । ଭଲ ଓଡ଼ିଆ କହେ, ଇଂରାଜୀ ବି । ବେଳେବେଳେ ଗୋଟିଏ ବିଜ୍ଞତା-ଭାବ କଥା ତା ବୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରି ଶ୍ରୋତାଙ୍କୁ ବିସ୍ମିତ କରିଦେବ ।

ଆମ ଭାଷାକୁ ଖେଳଣୀ ଜୁଟିଥିଲା କନାମେଞ୍ଚା ଅଦିଆ ବୁଢ଼ା, ବେଙ୍ଗୀ ବାଇଦ । ସୋମେଶ ଆପୋଲୋ, ରକେଟ୍‌ରେ ଖେଳୁଛି । ପିଲାଦିନୁ ଅନୁକୂଳ ପରିବେଶ ପାଇଛି । ବଡ଼ ମଣିଷ ହେବା ଲାଗି ଏତିକି ସାଧେଷୁ ନୋହଲେ ବି ସେ କିଛି ଆଖିଦୃଶିଆ କରିବ, ବିଶ୍ୱାସ ହେଉଛି । ଖାଲି ଅର୍ଥୋପାର୍ଜନର କଳଟିଏ ହେଲେ ଅଧିକା କଣ ହେବ, କିଛି ନ ପଡ଼ି ବି ଲୋକ ତା ହୋଇ ପାରୁଛି ।

ଶ୍ୱେତପଦ୍ମା; ଚେହେରାଟି ଶ୍ୱେତପଦ୍ମ ପରି ଅବିକଳ । ସେଇ ଚେହେରାଟି ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବା ଲାଗି ସଦା ଯତ୍ନପର । ଶିଳୀର ଆଦର୍ଶ; ଡ଼ାହା ଜହ୍ନର ସେଇ କ୍ଷୀଣ, ସୁନ୍ଦର ଚେହେରାଟି ଅବିକଳ ରଖିବା ଲାଗି ସଦା ତପ୍ତର, ଯେପରି ପ୍ରତି ଆମେରିକୀୟ, ବିଶେଷତଃ ନାରୀ । ମୋଦକ ପରି ବାଟୁଲାଟିଏ ଖାଦ୍ୟ ଖାଏ ସେ; ବଗିଚା ତାର ସ୍ନେହ ଲଳନା ପାଏ, ଯେପରି ଏକମାତ୍ର ବସ୍ତୁଳଟି । ସୋଉଠି ସାହା ଠିକ୍ ଠିକଣା କରି ରଖିବାରେ ଆଲସ୍ୟ ଅନ୍ତରାୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଆଡ଼ଡ଼ା, ଆଡ଼ମ୍ବର ନାହିଁ । ସେସବୁ ଦେଖାଇବା ଲାଗି କେଡ଼େ ସୌଧ, କେତେ ଧନ ଦରକାର ! କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ ଧନା କଣ ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖାଏ ? ସେ ଗୋଟାଏ ମନୋବୃତ୍ତି, ଫୁଲଙ୍କ ଫୁଟାଣି । ପୁଣି ଏସବୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ଏଠି ଲୋକ କାହାନ୍ତି ? ସେ ସାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଯେମିତି ଦେଖାଇ ହୁଅନ୍ତି ଦଳେ, ଦେଖନ୍ତି ଦଳେ । ଏଠି ଉଭୟ ଦଳର ଲୋକ ନାହାନ୍ତି, ନୁହେଁ, ସଖ୍ୟା ଉଣା ।

ଜ୍ଞାନଙ୍କର ଧନ୍ଦା ଦିନସାରା, ଓ. ଏସ୍. ଏ (Orissa Society of Americans)ର ସମ୍ପାଦକ ସେ । ଆମେରିକା ଆଉ କାନେଡ଼ାରେ ମୋଟ ପାଞ୍ଚଶତ ଓଡ଼ିଆ ଅଛନ୍ତି । ପଦସ୍ଥ, ସମ୍ବଳ । ଅଧିକାଂଶଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳ ଦାରିଦ୍ର୍ୟରେ କଟିଥିଲା । ହୁଏତ ଆମେରିକାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ପକେଟରେ ଦଶ ଡଲର୍ ନ ଥିଲା । ଏବେ ଦଶ ଲକ୍ଷ ଡଲର ମାଲିକ ହୋଇଛନ୍ତି । ପ୍ରାରୁର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ତୋଷର ଶ୍ରୀ ମୁଖେ ମୁଖେ । ବୈଷୟିକ ଉନ୍ନତ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଅଭାବ ହୁଏତ ଅସନ୍ତୋଷ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା—ନିଜ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ବସିଥିଲେ । ଏକାଠି ହୋଇ ପରସ୍ପର ସହୃଦ ଆଳାପ ଆଲୋଚନା ଓ ଯୋଗସୂତ୍ର ରକ୍ଷାର କିଛି ସୁଯୋଗ ନ ଥିଲା । ଏହି ଆମେରିକୀୟ ଓଡ଼ିଆ ସମିତି ସେହି ଅଭାବ ଦୂର କରିଛି । ଏକାଠି ହୋଇ ସେମାନେ ରଥଯାତ୍ରା କରନ୍ତି । ସରସ୍ୱତୀ, ଗଣେଶ ପୂଜା କରନ୍ତି, ନାଟକ

ଅଭିନୟ କରନ୍ତି । ବିଶିଷ୍ଟ ଓଡ଼ିଆ ଆସିଲେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଶୁଣନ୍ତି; ଓଡ଼ିଶାରୁ ନୂତନ ବା ଗାୟକ ତକାଇ ନୂତନ ଓ ଗାନର ଆସର ଜମାନ୍ତି ।

ସବୁ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଠିକଣା ଓ ଫୋନ୍ ନମ୍ବରର ଏକ ତାଲିକା ଛପା ହୋଇଛି । ଦଣ୍ଡକେ ଆମେରିକା ବା କାନେଡ଼ାର ଯେ କୌଣସି ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି ହୁଏ । News Letter ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଟାଇପ୍‌କର୍ସ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଜାନଙ୍କ ସମ୍ପାଦନାରେ ବାହାରେ । ସେଥିରେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଗଲ ଅଲଲ, ହାନଲଭ ବା ଓଡ଼ିଶାର ସୁଦଟଣା, ଦୁର୍ଦ୍ଦଟଣା ବିଷୟ ବାହାରେ । ମୋ ଆମେରିକା ଓ କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିୟା ଆଗମନ ସମ୍ବାଦ ଏଥିରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ।

ଶ୍ରୀ ରାଧାନାଥ ରଥଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କ ଜଳ ବିଷୟରେ କିଛି ସମ୍ବାଦ ଆଦାୟ କରିବା କାଠିକର କାଠ । ଜ୍ଞାନ ନଗ୍ନେତ୍ରବନ୍ଧା । ଲୁହା କୋଟକକୁ କମାର କୋଟକ । ଯୋଉ କଥା କେହି କରିପାରି ନଥିଲେ, ସେ କରି ପାରିଛନ୍ତି । ସେ ଏହି ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଜୀବନକାହାଣୀକୁ ଭିଡ଼ିଓ କରିଛନ୍ତି । ସେ କିପରି ଆଠଗଡ଼ର ଏକ ଗରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ, ସୁଶ୍ରୁଷ୍ଟ ଥିଲେ, ଘୋର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରି ଏଣ୍ଟ୍ରାନ୍ସ ପାସ୍ କରିଥିଲେ, କିପରି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ମଣିଷ ହୋଇଥିଲେ, ସ୍ବାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେଇ କିପରି କାଗବରଣ କରିଥିଲେ, ଦକ୍ଷତା ସହ କିପରି ‘ସମାଜ’ ପରିଚାଳନା ଓ ସମ୍ପାଦନା କରୁଛନ୍ତି, ନୂତନ ସାମ୍ବାଦକତା ଓ ଲୋକସେବା ଯୋଗୁଁ ସେ କିପରି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି, ଭିଡ଼ିଓରେ ଦେଖି ଆନନ୍ଦିତ ହେଲୁ ।

ଗୋଡ଼ ଖସି ଖେଦ ହେବାର ଦରଦ

ପ୍ରାତଃ ଭ୍ରମଣ ଲାଗି କୁଣ୍ଡିତା ଲତାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲି । ଘରେ ବସି କଣ କରିବ ? କୁଣ୍ଡିଆଁ ବୋଲି ଯୋଉ ଅଧିକା ଠାଆମାନ ପେଟରେ ପଶୁଛି, ତାକୁ ଜାଣି କରିବ କେମିତି ?

ମୁଁ ତ ସବୁ କାଲେ ବାଟଭୁଲ; ହେଇ ଦେଖ, ମନେ ରଖ—ଗେଟ୍ ଦି ପାଖେ ଦି’ଟା ଗଛ । ଘର ବାଁ ପଟେ ଥିଲୁଅ । ନୂଆ ଜାଗା; ବାଟ ଭୁଲିଲେ ଅବସ୍ଥା ଅଣାୟତ୍ତ ହେବ ।

ଅଲ ଦୂର ଗଲା ପରେ ହାଇଡ୍ରେ, ଯାନବାହନରେ ଅଗମ୍ୟ । ମୁହଁ ବୁଲିଲୁ । ଯୋଉ ବାଟରେ ଯାଇଥିଲୁ, ସେ ବାଟକୁ ନୁହେଁ, ବାଉଁଶରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବାଟକୁ । ପାହାଡ଼ରେ ଉଦୟ ଶ୍ରୀ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଏ ଦଶା ।

ମୁଁ ସତର୍କ କଲି, ହେଲି ନାହିଁ । ଏବେ କି ବୁଝି କରବୁ ? ଠିକଣା ଜଣା ନାହିଁ । ଘର ନମ୍ବର ବା ଟେଲିଫୋନ୍ ନମ୍ବର ଜଣା ନାହିଁ । ଥର୍କା ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଗଲା । ଭୁଲ୍ କରବା ନାହିଁ, କରବା ନାହିଁ ଭାବୁ ଭାବୁ ଭୁଲ୍ କରି ବସିଲୁ !

ଲଜା ମନେ ମନେ ଭାବି ସଜାଡ଼ୁ ଆଏ— କି କି ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରବ ? ବାବଲ ଶର, ଅର୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱ ବାଣ ନା ଏ ଯୁଗର ଆକ୍ରମ୍ ବୋମା ? ଯଦି ବା ମୁଁ ଆହୁତ ହେଲେ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ ।

ପରୁଗଲି—ରାସ୍ତା ମନେ ରଖିଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ? କହୁଥିଲି ପରା ।

ସେତେବେଳକୁ ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇ ସାରିଥିଲା, ଉତ୍ତପରୁ ବୁଝିଲି—ମୋତେ ଡାକିଲ କାହିଁକି ? ଏ ଅଜଣା ଜାଗାରେ ଭୁଆଁ ବୁଲିଉଛ କାହିଁକି ? ନିଜେ ମନେ ନ ରଖିଲ କାହିଁକି ? ଯାହା ଭୁଲ୍ ହେଲେ ମୁଁ ଦାସୀ ରହୁବ କାହିଁକି ? କିଛି ଦାଉଘାତ ହେଲେ ମୋ'ର ଉପରେ ଝଡ଼େଇ ହୁଅ କାହିଁକି ? କାଲେ କାଲେ ମୋର ଏ ସ୍ଥାନସ୍ଥା ଯୋଗ ଗଲ ନାହିଁ ଲେ ବୋଉ !

ରାଗ କାନ୍ଦକୁ ଫିଟି ପଡ଼ିବା ଦେଖି ହସି ହସି କହିଲି—

‘ଗୋଡ଼ ଖସି ଖେଦ

ହେବାର ଦରଦ ଯିବାର ଉପାୟ କହୁ...’

ଦି'ରୁରି ଘେରୁ ଏ ପଟ ସେପଟ ହେଲା ପରେ କୋଉ ପ୍ରକାରେ ବାଟଟା ମିଳିଗଲା । ଲଜା ମୁହଁରେ ହସ ଫୁଟାଇ କହିଲି—ମୁଁ ଆଗରୁ କହୁ ନ ଥିଲି, ଏ ବାଟରେ ଆସ ବୋଲି ?

କହିଲି—ସତେ ?

ସାନ୍ ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍କୋ

ସାନ୍ ହୋଜେରୁ ସାନ୍ ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍କୋ ପ୍ରାୟ ୭୦ ମାଇଲ୍ । ବାହାରିଲୁ ଆମେ—ଜାନ, ବୁଇ, ସୋମେଶ, ଲଜା ଆଉ ମୁଁ; ରାସ୍ତା ଦୁଇ ପାଖରେ ମାଟିର ପାହାଡ଼, ଲାଲ୍ ରଙ୍ଗ, ଲଣ୍ଡା, ଏଠି ସେଠି ଶୁଖିଲା ଘାସ; ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ଅଙ୍ଗୁର ବଗିଚା—ଲାଲ୍, ସବୁଜ, କଳା ରଙ୍ଗର ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଅଙ୍ଗୁର, ମଞ୍ଜି ପୁକୁ, ମଞ୍ଜି ସାନ । ଚେଷ୍ଟା, କମଳା ଲେମ୍ବୁ, ମୋଜାମ୍ବିକ୍, ପିଚୁ, ପ୍ଲୁମ୍ ବଗିଚା; ଯଥା ସମୟରେ ଫଳ ତୋଳା ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ତଳେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ି ସଡ଼ି

ଯାଉଛି । କାହା ବାଡ଼ିବଗିରୁ କେହି ଗୋଟାଇ ନେଉ ନାହିଁ । ଶୁବଟ୍, ଶୁଣୁଟି, ମୁଷା ମହା ମାରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରାରୁର୍ଣ୍ଣର ଦେଶ ଏ । ବଡ଼ ଲୋକ ଘରେ ଯେପରି, ଏଠି ସେହିପରି—କେତେ ଭୂମି ଖାଏ, କେତେ ଭମା ଖାଏ, କେତେ ଭୂତ ଖାଏ, ହସାବ କରିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୋକର କାମ । ବେ-ହସାବା ଭାବେ ଚଳିବା ହିଁ ବଡ଼-ଲୋକ ।

ଅଥଚ ଭାରତବର୍ଷରେ ଆମ୍ଭେ ଆମ୍ଭଟାଏ ବି ତଳେ ପଡ଼ି ରହେ ନାହିଁ । ସେଟା ଗୋଟାଇ ନେଇ ଗଲାଧୀକରଣ କରିବାକୁ ଲୋକ ତା ଉପରେ ତା ଉପରେ ପଡ଼ନ୍ତି । ଗୋରୁ ବି ମାଡ଼ି ଆସନ୍ତି ।

“ଆମେରିକାର ବୃହତ୍ତମ ନଗର ନିଉୟର୍କର ହୋଟେଲ୍‌ଟିଏ ହେବା ଅପେକ୍ଷା ସାନ୍ ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍କୋରେ ବଡ଼ଖୁଣ୍ଟିଏ ହୋଇ ଛୁଡ଼ା ହେବା ଭଲ” —ଜଣେ ବଣିଷ୍ଠ ଅନୁଭବ କହିଛନ୍ତି । କାହିଁକି ? ତମଜାର ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ, ସମଶୀତୋଷ୍ଣ ଜଳବାୟୁ ଆକର୍ଷଣର କାରଣ ହୋଇ ପାରେ ।

ଅନାକର୍ଷଣର କାରଣ ମଧ୍ୟ ଅଛି; ଏହି ନଗର ମଡ଼କ, ମହାମାଣ୍ଡ, ଝିଆରେ ବାରମ୍ବାର ଆକ୍ରାନ୍ତ, ବହୁବାର ଦଗ୍ଧ, ଭୂକମ୍ପର ସମ୍ଭାବନାରେ ଯନ୍ତ୍ର । ତଥାପି ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରତୀରର ଏଇ ମରୁଭୂମି ଜନବହୁଳ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ସ୍ଥାନ ଦୁର୍ଲଭ, ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ ।

ସମୁଦ୍ର ପତ୍ତନରୁ ପ୍ରାୟ ହଜାରେ ଫୁଟ୍ ଉଚ୍ଚ; ଗୋଟିଏ ପଟେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ସାଗର, ଆଉ ପଟେ ଉପସାଗର, ପୃଥିବୀର ବୃହତ୍ତମ ଭୂମିସ୍ତର ବନ୍ଦର ଏ ।

ସାନ୍ ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍କୋ ୧୮୩୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ବେଳକୁ ଏକ କୈବର୍ଡି ଗ୍ରାମ ମାତ୍ର ଥିଲା । ମନୁଷ୍ୟର ଭାଗ୍ୟ ଭଳି ଭୂମିର ଭାଗ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବଦଳେ । କେହି ଭ୍ରମଣ-କାରୀ ମୁଣ୍ଡାଏ ସୁନା ପାଇଲା କି ନାହିଁ, କିଏ ଜାଣେ ? ଗୁଜବ୍ ଶୁଣୁ ହୋଇଗଲା । ହଠାତ୍ ଏଇ ଗ୍ରାମ ସହର ଭାବେ ଗଢ଼ି ଉଠିଲା, ବଢ଼ିଗଲା । ସୁବର୍ଣ୍ଣପାଗଳଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ି ଦଶ ହଜାରକୁ ଧାପ ଦେଲା—ଚୀନା, ଯାପାନୀ, ଇତାଲିୟ, ଜର୍ମାନ, ଇଂରେଜ; ସୁବର୍ଣ୍ଣର ଇନ୍ଦ୍ରଜାଳ ଏଇ ନଗ୍ରା, ନୁଖୁର ଟାଙ୍ଗର ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ାକର ଭାଗ୍ୟ ବଦଳାଇ ଦେଲା ।

‘ଏଇ ନଗରରେ ଥରେ ବାସ କଲେ ମଣିଷ ଗଭୀର ମମତାସୂୟରେ ଆବଳ ହୋଇଯାଏ । ସେ ସୂତ୍ର ଛୁଣାଇବା ଅସମ୍ଭବ ।’ ରୁଡ଼-ସ୍ପାର୍ଡ୍ କପ୍‌ଲିଙ୍ଗ୍ । ଏହି ଉକ୍ତି ସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି ।

ସାନ୍ ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍କୋ ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ଭର ଦ୍ରୀପ । ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ଜିନାମାଇଟ୍ରେ ଏହି ପାହାଡ଼ସବୁ ଉଡ଼େଇ ଦେଇ ହୋଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତି-ପ୍ରିୟ ଆମେରିକୀୟ ତାହା କରି ନାହିଁ । ସହର ନିର୍ମାଣରେ ପ୍ରାକୃତିକତା ଯଥା-ସମ୍ଭବ ରକ୍ଷା କରିଥୁ ।

ରୁଗିଗୋଟି ସେଠୁ ଦ୍ଵାରା ମୁଖ୍ୟ ଭୂମି ସହର ଏହି ପାହାଡ଼ୀ ଦ୍ରୀପ ସମୁଦ୍ର । ଉପସାଗର ଉପର ବୃହତ୍ତମ ସେତୁର ନାମ ଗୋଲଡେନ୍ ଗ୍ରିଜ୍—୮୧୮୯ ଫୁଟ୍ ଲମ୍ବ । ଏଥିରେ ଦୁଇଟି ବଡ଼ବଡ଼ ଟାଣ୍ଡାର୍ ଅଛି; ରାସ୍ତା ଦୁଇ ମନ୍ଦଳ; ଅବରତ ଯାନର ତୋଟାନ୍ ଛୁଟିଛି । ଯେପରି ଯାନଗହଳ, ସେହିପରି ଜନଗହଳ, ତରଙ୍ଗ-ସକ୍ତ ।

ଉପସାଗର ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରର ଜନ୍ୟା । ମାତା ଯେତିକି ଶାନ୍ତା, ଜନ୍ୟା ସେତିକି ଉଦ୍‌ଗୀ । ପ୍ରଶାନ୍ତ ନିସ୍ତରଙ୍ଗ, ସମତଳ, ଉପସାଗରର ବେଳା ତରଙ୍ଗ-ଭଙ୍ଗୁର, ଦୁର୍ଦ୍ଦର୍ଶ, ବନ୍ୟ । ଅଥଚ ଜନନୀ କି ସେହି ପ୍ରବଣତାରେ ଲଳନା କରେ ଉପସାଗରଟିକି, ନରମ ନରମ କଅଁଳ ଢେଉ ହାତରେ ଆଉଁସି ପାଉଁସି ଦେଇ । ବନ୍ୟତା ଭିତରେ ଏ ବସୁଲତା ବଡ଼ ଉପସ୍ତେୟ ।

ଭାରତ ମହାସାଗରର ପୁଅ ବଙ୍ଗୋପସାଗର ଅତି ବିସ୍ତୃତ, ଜନ୍ୟା ଚଳିକାରେ କିନ୍ତୁ ସେ ବାସ୍ତବ୍ୟ ତରଙ୍ଗିତ । ସାଗରର ଗନ୍ତ୍ର ବିସ୍ମୟତା, ବନ୍ୟତା ବହୁଳାଂଶେ ଶାନ୍ତ ।

ସାଗର ଆଉ ଉପସାଗରର ମିଳନ ସ୍ଥଳରେ ଯାଇ ଛୁଡ଼ା ହେଲି । ଦୂରରୁ ବରଫ ପାହାଡ଼ ଶ୍ଵାସିଆସେ, ସମୁଦ୍ର ସେତେବେଳେ ଉଷ୍ମ ବାୟୁରେ ତରଳିଯାଏ । ବାୟୁର ଗନ୍ତ୍ର ଶୀତଳତା ଅସହ୍ୟ ।

ଉପସାଗରରେ ଗୋଟିଏ ମାସ ପାହାଡ଼ ଦିଶେ । ତା ଉପରେ ଦିନେ ଜେଲ୍ ଥିଲା । କବଳା ପଲାଇବାର ଭୟ ନ ଥିଲା । ଜଣେ କବଳା ପଲାଇବନ ଚେଷ୍ଟା କରି ହୁଏ, ଜଳଜନ୍ତୁ ଦ୍ଵାରା ଭସିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଯେଉଁଠି ଉପସାଗର ପ୍ରଶାନ୍ତରୁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର, ସେଠି ଯାଇ ଦଣ୍ଡେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଦୁଇ ପାଖର ଜୂଣାୟିତ, ପୁଷ୍ପିତ ପ୍ରାନ୍ତର ଶ୍ରୀ ଉପସ୍ତେୟ କଲି ।

କେବଳ କାର୍ରେ ବସି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଏ ଲାଲା ସୁଳୀ ଉପସ୍ତେୟ କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମିଳିଲ କାହୁଁ ? ମନ ଛୁଡ଼ିବା ଆଗରୁ ମୋତେ ଏ ସ୍ଥାନ ଛୁଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଆର୍ଟ୍ ମ୍ୟୁଜିଅମ୍, ଆମି ମ୍ୟୁଜିଅମ୍, ମେସିକାନ୍ ମ୍ୟୁଜିୟମ୍, ଲାଇବ୍ରେରୀ,

ନିର୍ମାଣ କରିଛି । ଇଉରୋପୀୟମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ଓଜନିଆ ୧୧ଟି ମୌଳିକ ଉପାଦାନ ଆବଶ୍ୟକ କରିଛି ।

ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଓ ମୃତ୍ତିଶୀଳତା—ଉଭୟ ଶକ୍ତି ଅର୍ଜନରେ ଗୁରୁତ୍ୱପାଳିତ ପୂର୍ବ । କଳା, ଭୂସୂଚୀ, ସାହିତ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ, ନାଟକ ଦିଗରେ ଉନ୍ନତ ଗବେଷଣା କରି ଏହା ବହୁ ମର୍ଯ୍ୟାଦାନକ ପୁରସ୍କାର ଲାଭ କରିଅଛି । ଏହାର ଆଟମିକ୍ ଗବେଷଣା, ଗହ୍ୱ ଉପଗହ୍ୱ ଯାନ୍ତ୍ର ଗବେଷଣା, ଜୀବ ଓ ବୃକ୍ଷଲତା ତତ୍ତ୍ୱ ଗବେଷଣା, ପରିବେଶ ପୁରସ୍କା ଗବେଷଣା ବିଶେଷ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଅତୀତରେ ସ୍ଥାନ-ଫୋର୍ଡ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ସେଠି ୧ ଜଣ ନୋବେଲ୍ ଲାଭୀ ଏହି ଅଧ୍ୟାୟନା କରିନ୍ତି ।

ସାନ୍ତୋଡୋଜେ ଫେରିବା ବାଟରେ ଆମେ ଓଡ଼ିଆ ଇଞ୍ଜିନିଅର୍ ଶରତ ବେହେରାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲୁ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁମତି ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ମୋର ଗୁରୀ, ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତ ଭ୍ରମଣରେ ସହଯାତ୍ରିଣୀ । ତା ସହୃଦ ଜୀବନରେ ଆଉ ଥରେ ଦେଖା ହେବ, ଏ ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥିଲା । ଭ୍ରମଣ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଆଲୋଡ଼ନରେ ବହୁ ଚିନ୍ତା, ମଧୁର କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା ।

ଶ୍ରୀ ବେହେରାଙ୍କ ଘର କଳାହାଣ୍ଡିରେ । ସେ ଗାଳ୍ପିକ ଡକ୍ଟର ଭୁବନେଶ୍ୱର ବେହେରାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କୀୟ, ଉଦାର; ଓଡ଼ିଆ ମହଲର ଏକାନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାଜନ । ତାଙ୍କ ଘରେ ରାତ୍ରିଭୋଜନ କରି ଆମେ ଫେରିଲୁ ।

କାଲି ଗଣେଶପୂଜା । ବୁଝ, ଲତା ମିଶି ରାତିରେ ରାଣିକୋରା କଲେ । ଆଉଁସରୁ ଭୋଗରାଗ ସଜାଡ଼ି ରଖିଲେ । କାଲି ଓଡ଼ିଆମାନେ ଏଠି ଏକାଠି ହୋଇ ପୂଜା କରିବେ, ହସଖୁସି ଗୀତ, ଅଭିନୟରେ ଦିନଟି କଟିବ, ଏଠା ଓଡ଼ିଆ ଓଡ଼ିଶାର ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଭିନ୍ନତର । ବିଦେଶ ବାସ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ନେହାନ୍ତ, ସମବେଦନାଶୀଳ ସଜ୍ଜନ କରିଛି, ପରିବାରରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ; ଏକମନ, ଏକପ୍ରାଣ ହୋଇ ସେମାନେ ଏକ ସ୍ନେହସୂକ୍ଷ୍ମ ଆନନ୍ଦମୟ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି, ଯାହା ଓଡ଼ିଶାରେ ବିରଳ ।

ବିଦେଶୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଗଣେଶ ପୂଜାରେ ଯୋଗ ଦେବାର ସୁଯୋଗ ଆମକୁ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଦିନରେ କଣ ଦେଖାଯାଇ ପାରିବ ? କିନ୍ତୁ ନିରୁପାୟ । ଜ୍ଞାନଙ୍କର ବଦଳି ହୋଇଛି ଟେକ୍ସାସ୍ । ଗଣେଶ ପୂଜା ସାର ରାତି-ରିବେ । ଘରଟିକି ଭଡ଼ା ଲଗାଇବାକୁ ହେବ । ଆହୁରି ଅନେକ କାମ ବାକୀ । କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା ଭିତରେ ବି ଆମକୁ ଗୋଟିଏ ଦିନ ଦେଲେ, ସ୍ୱାଗତଃ ସହାନୁ-ଭୂତିଶୀଳ ଓ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ।

ତେର

ଲସ୍ ଆଞ୍ଜେଲ୍ସ୍

ଅର୍ଥ ଦର୍ଶନ, ଅର୍ଥ ଉପସ୍ଥାପନର ଅତ୍ୟୁତ ଦେଖି ଆମେ ସାନ-ହୋଜେରୁ ଲସ୍ ଆଞ୍ଜେଲ୍ସ୍ ଯାହା କଲୁ । ପ୍ଲେନ୍ରେ ପଞ୍ଚାଳିଶ ମିନିଟ୍ ମାତ୍ର ଲାଗେ । ସ୍ବେସନ୍ କୁ ଆସିଥିଲେ ନାସ୍ରେ ମହାନ୍ତି । ଘର ସୋରେ, ବାଲେଶ୍ବର । ଅଧ୍ୟାପକ କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିୟା ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ାନ୍ତି, ସମ୍ରାଟ୍ଟଙ୍କେ ମାତ୍ର ଦୁଇ ଦିନ । ତା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଚାକିରୀଟିଏ ମଧ୍ୟ କଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ନେହପ୍ରସ୍ତ, ଡାକ ନାମ ଡଲ୍ । ମୋ ଅବସର ବର୍ଷ—ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୭୧ରେ ସେ ଏମ୍. ଏ. ଶ୍ରେଣୀରେ ମୋ ଗ୍ରନ୍ଥୀ ଥିଲା । ତାର କିଛି ଦିନ ଆଗରୁ ବିଭାଗର, ସ୍ବାମୀଙ୍କ ସହଚର ଆମେରିକା ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋ-ଠାରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ନେବାକୁ ଆସିଥିଲା, ସ୍ବରାଜ୍ୟ ସ୍ନେହଶୀଳା, ଭକ୍ତପରାୟଣ ।

ସେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷା ଏତେ ବ୍ୟବସାୟମୂଳକ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଶିକ୍ଷକ ଗ୍ରନ୍ଥଗ୍ରନ୍ଥୀଙ୍କୁ ନିଜ ପରିବାରର ଲୋକ ପରି ମନେ କରୁଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ତାଙ୍କ ଗୃହସ୍ଥର ସଦା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଥିଲା । ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଦ୍ୟାୟ ନେଲା ପରେ ବି ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ବପର୍ଚ୍ଚ ରହୁଥିଲା; ଡଲ୍ ଛଳ ଛଳ ଆଖିରେ ବିଦ୍ୟାୟ ନେଲା ପରେ ଅନୁରୋଧ ଜଣାଇଲା—ସାର, ଆମେରିକା ଆସିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଆମ ଘରକୁ ଆସିବେ । ଗତାନ୍ତରାତ୍ମକ ଶାନ୍ତିରେ ହୁଁ ଟାଏ ମାରିଦେଲି; ଆମେରିକା ପରି ବିରାଟ ଦେଶରେ ଗେଟିଏ ଜାଗାରୁ ଅନ୍ୟ ଜାଗା ହଜାର ହଜାର ମାଇଲ୍ ଦୂର, କଥା ରଖିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ଜାଣିଥିଲେ ବି । ତାର ଭାବପ୍ରବଣ ମନ ଶାନ୍ତ ହେଲା ।

ଏ ମଧ୍ୟରେ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ବୋହୁଗଲାଣି । ମୋ ମନର ବାଲୁଚରରେ ଲିଭିଗଲା ତାର ସ୍ମୃତି ସଙ୍କେତ । ଏମିତି କେତେ ଗ୍ରନ୍ଥ ଆସନ୍ତି, ଯା'ନ୍ତି; ଗାଁ ଦେଖିବାକୁ, ବିଭାଗରକୁ, କି ସୁଅ ଏକୋଇଶୀକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରନ୍ତି । ଯାଇ ହୁଏ କୋଉଁ ! ତାପରେ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ କାହା କଥା କାହାର ମନେ ପଡ଼େ ?

କିନ୍ତୁ ତଳ ଭୁଲିଯିବାର ଝିଅ ନୁହେଁ; ତା କଲନାରେ ଗୁରୁଶିଷ୍ୟର ସମ୍ପର୍କ ଚିରକାଳର ସମ୍ପର୍କ ।

ଆଉ ଥରେ ଆମେରିକା ଯିବା କଲନା ମୁଁ କେବେ କରୁ ନ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଯୁଗ ଲେଉଟିଲ, ଯୋଗ ପଡ଼ିଲା । ଭଣ୍ଡାରେଛାରେ ସେଇ ଅଭାବିତ କଥା ଘଟିଲା । ତଳ ଗୋଦା ଜରିଥିଲା, ମୋ ଆମେରିକା ଯିବା କଥା ତା କାନରେ ପଡ଼ିଲା; ଗୁମ୍ ମାରି ବସିଗଲା—ଦେଖିବା, ସାର୍ କଥା ରଖୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ?

ସ୍ବାଧୀନ ଭାବେ ମୁଁ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ । ଉଦ ପଶ୍ଚିମ ଆମେରିକା-ବାସୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଛପା ନାମ ତାଲିକାଟି ଖୋଜିଲା—ବାହାରିଲା ମାଲେଦ ମହାନ୍ତି । ବୌଦ୍ଧାନିକ, କମ୍ୟୁଟର, ବଶେଷଜ୍ଞ । ସେ ଜଣେ ସାହସିକ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବେ କାହିଁକି ?

ଓଲିମ୍ପିକ୍ ଖେଳ । ବହୁ ଓଡ଼ିଆ ଖେଳଦେଖାଳୀ ତାଙ୍କୁ କେତେ ଦିନ ଧରି ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ଓ ବିରକ୍ତ କରିଛନ୍ତି - ଅତିଥି ହେବେ, ଏଣେ ବହୁ ସ୍ଥାନ ବୁଲି ଦେଖିବେ, ବୁଲାଇ ଦେଖାଇବେ ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି । ଶାନ୍ତିପ୍ରିୟ ଅଧ୍ୟାପକ, ସେ ମାରବ-ନିଶ୍ଚଳ ଭାବେ ବସି ପଢ଼ାପଢ଼ି କରନ୍ତି, ଦୌଡ଼ଧାପଡ଼କୁ ସେତେ ଭଲ ପାନ୍ତିନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଦୌନନ୍ଦନ ରୁଟିନ୍-ରେ ବହୁ ବାଧା ଜନ୍ମିଛି ।

ପୁଣି ଅତିଥି ଆସିବା ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସେ କ'ଣ ବିଚାରୁଥିବେ କେଜାଣି, ଫୋନ୍-ଟା ବେସୁରା ଶୁଣାଗଲା । ସେଥିରୁ ବୁଝିଲୁ, ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । ଲସ୍-ଆଞ୍ଜେଲ୍-ସ୍ ଯିବା ବନ୍ଦ ହେଲା ।

କଥାଟା ତଳ କାନରେ ବାଜିଲା । ସେ କହୁଲା, ତୁମ ପ୍ରିୟ ସାର୍ ହୋଇ-ଥିଲେ ତୁମେ ନ ତାଙ୍କ ରହୁପାରିଥାନ୍ତୁ ? ମୋ ପ୍ରିୟ ସାର୍ ବୋଲି ସିନା...

ମାଲେଦ—ଉପଦ୍ରବ ଉପରେ ଉପଦ୍ରବ, ଟିକିଏ ଶାନ୍ତିରେ ରଖେଇ ଦେବ ନାହିଁ ନା—କଣ ?

ତଳ ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଲା—ମୋ ସାର୍ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ । ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ତଳେ ନିମନ୍ତଣ କରିଛି । ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଅତିଥି ଆସିଲା ପରେ କଣ ଦୁଆରୁ ଫେରାଇ ଦିଆଯାଏ ?

କଥାଟା ଅଧିକ ଢିକ୍ ହେବା ପୁର୍ବରୁ ମାଲେଦ ପୁଣି ଫୋନ୍ କଲେ—ଆସ, ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ଆସ, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟୋମ ଶ୍ଵେଦନ୍-କୁ ଯାଇ ମୁଁ ଆଣି ପାରିବି ନାହିଁ !

‘ଏ ଆସ, ପୁଣି ନ ଆସ’ ଦି କଥା ଏକାବେଳକେ କହିଲା ପରି ହେଲା । ଆମେରିକାର ଦ୍ଵିତୀୟ ବୃହତ୍ତମ ସହର । ଏହାର ଆଦି ଅନ୍ତ ପାଇବା ଆମ ପକ୍ଷେ ଦୁଷ୍ଠର । ପୁଣି ବସାଯିବ ଖୋଜି ପାଇବା ଆହୁରି ଅସାଧ୍ୟ ।

ପୁଣି ଏ ସହରକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଲେ ବି ଆମେରିକାରେ ବହୁ ଚିତ୍ରକର୍ଷକ ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ବନ୍ଧୁମାନେ ସାଗ୍ରହେ ଦେଖିବାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଛନ୍ତି । ଯୋଉଠି ପାଦପୁଜା ମିଳିବ, ସେଠିକି ନ ଯାଇ ଲସ୍ ଆଞ୍ଜେଲ୍ସ୍ ଉପରେ ଲଖ ମରିଚି କଥା ? ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଆଗ୍ରହ; ପୁରୁଷର ନାହିଁ । ଏ ଗ୍ରେଟ କଥାରେ ସ୍ଵାମୀ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ତ୍ରୀ କାହିଁକି ଛୁଡ଼ା ହେବ ? ମୋ ଭ୍ରମଟା ମନର ଆନନ୍ଦ ପାଇଁ, କାହା ଶାନ୍ତ, ଶୀତଳ ସଂସାରରେ ଅଶାନ୍ତ ଜନ୍ମାଇବା ପାଇଁ ନୁହେଁ । ସେଠିକି ନ ଗଲେ କଣ ଆମ୍ଭିଲା ହୋଇଯାଉଛି ?

ଘରେ କଣ ଘଟିଲା କେଜାଣି, ନାଗ୍ରେଦ ପୁଣି ଫୋନ୍ କଲେ । ଫୋନ୍ରେ କଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା ? ସେଥିରୁ ନାଗ୍ରେଦ ବୁଝିଲେ—ଉଦ ରାଗୀ, ଉଦ ବୁଝିଲା—ନାଗ୍ରେଦ ରାଗୀ; ଉଦ ମୋତେ ସ୍ପଷ୍ଟ କହିଦେଲା—ତୁମ ଲାଗି ସମସ୍ତ ଦେବାକୁ, ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ସେ କୁଣ୍ଠିତ; କୁଣ୍ଠାର ପାଖ ମାଡ଼ ନାହିଁ ।

ଏମିତି ଭୁଲ୍ ବୁଝାମଣା ହେଲା; ଫୋନ୍ରେ ସାଲିସ୍ ବି ହେଲା । ମନେ ମନେ ଭାବିଲି—ଏଇ ସାଲିସ୍ ତଳେ ଯୋଉ ଝିଅଟି କାମ କରୁଛି, ସେ କିଏ ? କେବେ ମୋ’ର ଗୁଣୀ ଥିଲା ? ତା ଚେହେରା ଆଦୌ ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

ଶେଷକୁ ଡ଼ଲର ଜିଦ୍ ରହିଲା । ମୁଁ ଲସ୍ ଆଞ୍ଜେଲ୍ସ୍ ଗଲି । ନାଗ୍ରେଦ ଆମକୁ ପାଗ୍ରେଟି ନେବା ଲାଗି ଷ୍ଟେସନକୁ ଆସିଥିଲେ ।

ବାଟର କେତେ ଦୃଶ୍ୟ ଅଦେଶୀ ରହିବ କାହିଁକି ? ନାଗ୍ରେଦ ଆମକୁ କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିୟାଁ ସମୁଦ୍ର କୂଳକୁ ନେଇ ଗୁ ଖୁଆଇଲେ—କପ୍ ପିଗ୍ସ ଏକ ଡ଼ଲର୍—ମାନେ ଭାରିତାସ୍ ମୁଦ୍ରାରେ ବାର ଟଙ୍କା ।

କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିୟାଁର ଆବିଷ୍କାରକ ଜଣେ ସ୍ପେନ୍ସାରୀ । ଗାଦିକାଳ ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ସ୍ପେନ୍ସ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତାପରେ ମେକ୍ସିକୋ ରାଜ୍ୟର ଅଙ୍ଗୀଭୂତ ହେଲା । ଯୁ କ୍ରାନ୍ତି ଆମେରିକା ସ୍ଵାଧୀନ ହେବା ପରେ ମେକ୍ସିକୋଠାରୁ ଏହା ଛଡ଼ାଇ ନେଲା । ସେତେବେଳେ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ଏକ ଲକ୍ଷ—ମୂଖ୍ୟତଃ ଆଦିବାସୀ ବା ଯାଯାବର, ସେମାନଙ୍କୁ ମୂଳପୋଛ କରି ଦିଆହେଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଦୈବୀ ଘଟଣା ଘଟିଥିବାର ମୋଡ଼ ବଦଳାଇ ଦେଲା । ସାନ୍-ଫ୍ରାନ୍-ସିସ୍କୋରେ ଯେପରି, ଏଠି ସେହିପରି କେହି ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ବାଲିଗିରିଡ଼ା ଗଦାରୁ ସୁନା ମୁଣ୍ଡାଟିଏ ପାଇଲା, ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଚୌଦ୍ଦଗରେ ଖୋଦିଗଲା । କୃଷକ କୃଷି, ଗୋବାଳକ ଗୋରୁଚରା, ଦୋକାନୀ ଦୋକାନ, ଅଫିସର ଅଫିସ୍, ଗୁଡ଼ି ହଠାତ୍ ବଡ଼ଲୋକ ହେବାର ଡାକ୍ତରୀ ଲାଲିଆରେ ଶତସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ ଧାଇଁଲେ । ସେତେବେଳେ ଘୋର ମରୁଭୂମି ଅସ୍ଥଳ, ଚାରି ଆଡ଼େ ଘୁଙ୍ଗା ବାଲି । ଖାଦ୍ୟ ଓ ଜଳାଶ୍ରୟରୁ ବହୁ ଲୋକ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିଲେ ।

ବହୁ ଖୋଲାତଡ଼ା ପରେ ସୁନା ତ କେଉଁଠି ମିଳିଲା ନାହିଁ, ମିଳିଲା ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଗ୍ୟାସ୍ । ସୁନାର ମାୟା ମଣ୍ଡଳିକାରେ ପଡ଼ି ଯେଉଁମାନେ ପଳାଇ ଆସି-ଥିଲେ, ଲଜ୍ଜା ସଙ୍କୋଚରେ ସେମାନେ ଆଉ ଘରକୁ ଫେରିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ହେଲେ କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିୟା'ର ନବ ଅଧିବାସୀ । ସେମାନେ କୃଷି ଆଉ ଶିଳ୍ପର ଉନ୍ନତ ଘଟାଇଲେ । କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିୟା ବେଲାର ଲମ୍ବ ପ୍ରାୟ ଏକ ହଜାର ମାଇଲ୍ । ଏଇ ରାଜ୍ୟର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ଅତେଇ କୋଟି ।

୫୦ଟି ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିୟା' ସବୁଠାରୁ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ, ଆମେରିକାର ଶସ୍ୟ ଓ ଫଳ ଭଣ୍ଡାର; ରହୁ ଭଣ୍ଡାର କହିଲେ ବି ଅତୁଳ ହେବ ନାହିଁ ।

ମାର୍ବେଡ଼ ଯେଉଁ ସମୁଦ୍ର ଡାର ଦେଖାଇଲେ, ସେଥିରେ ବୁଲୁବୁଲି କରି ଦେଖିବା ଲାଗି ପ୍ରସାରିତ ବାଲୁକାବେଳା ନାହିଁ—ଭୂମି ନଇଲେ ଗଭୀର ସମୁଦ୍ର ଜଳ । ସେହି ଜଳ ଉପରେ କାଠ ଘର ମୋଟେଲ୍ । ଜାହାଜରେ ଥିଲା ପରି ଲାଗେ । ସେଥିରେ ରହି ଯାନ୍ତି ସମୁଦ୍ରର ଶ୍ରୀ ଓ ବାୟା ଉପଭୋଗ କରେ ।

ଦୂର ଦେଖା, ପାଖ ଦେଖା

ପାଖ ଦେଖାରେ ଦୂରର ରୋମାଞ୍ଚ ସ୍ବପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ମାର୍ବେଡ଼ ଓଲଟା । ପାଖ ଦେଖାରେ ଦୂର ଦେଖା ମିଛ ହୋଇଗଲା, ଅଲ୍ପଦିନ ରହଣୀ ମଧ୍ୟରେ ସେ ମୋ ମନର ପାଖାପାଖି ହୋଇଗଲେ । ମୁଁ ଯେମିତି ମଣିଷକୁ ଭଲ ପାଏ, ସେ ସେମିତି । ଆମେରିକା ତାଙ୍କ ଭିତର, ବାହାର କିଛି ହେଲେ ବଦଳାଇ ପାରି ନାହିଁ । ସେ ଖାଣ୍ଟି ଭରତୀୟ, ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ସେ ବହୁପାଠୀ, ବିଜ୍ଞ, ଅବଶ୍ୟ ସ୍ବବିଷୟରେ । ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଚାନ୍ଦ୍ରକର୍ମରେ

ନିପୁଣତା ଅର୍ଜନ ଲାଗି ତାଙ୍କ ବଦ୍ଧତା ବାଧକ ହୋଇ ନାହିଁ । ଗନ୍ଧାର୍ବଜ, ବଜାରହାଟ ସବୁ କରନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଶିଳ୍ପୀ ଓଡ଼ିଆ ବୃତ୍ତିଗତ କର୍ମ ବ୍ୟତୀତ ଫର୍ତ୍ତି ଫାକଲମ୍ପିରେ ଦିନ କାଟନ୍ତି । ମାଗେଇ ସେପରି ନୁହନ୍ତି । ସେ ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ପୋଷଣ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଗବେଷଣା ବା ଉଚ୍ଚସ୍ତରର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ କେତୋଟି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲି । ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନ—ଆପଣ ବାପି (ପୁଅର ଡାକ ନାମ) କୁ ଅନ୍ୟ ଆମେରିକୀୟ ପିଲାଙ୍କ ପରି ନିଜେ ଶ୍ରେଣୀଗାର କରି ପଢ଼ିବା ସ୍ଵାଧୀନତା ଦେଉ ନାହାନ୍ତି କାହାନ୍ତି ?

ମାଗେଇ—ମୁଁ ଭାଗ୍ୟସ୍ଵ, ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଭାଗ୍ୟସ୍ଵା, ମୁଁ ଶୁଦ୍ଧେ ମୋ ପୁଅ ଭାଗ୍ୟସ୍ଵ ହୋଇ ରହୁ । ଏ ଦେଶରେ ବାପମାଆଙ୍କ ପ୍ରତି ପିଲାଙ୍କ ଔଦାସୀନ୍ୟ ଦେଖିଲେ ମୋ ମନରେ ଦୁଃଖ ହୁଏ । ଅର୍ଥନୈତିକତା ବାଦ୍ ଦେଲେ ଆନୁଗତ୍ୟ ଉଣା ପଡ଼ିଯିବାର ଶଙ୍କା ପଦେ ପଦେ । ତା କରିବାକୁ ମୁଁ ଦେବି କାହିଁକି ? ଘର ବା ପରିବାର ଗୋଟିଏ ସହଯୋଗୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ପରସ୍ପର ନିର୍ଭରତା ଫଳରେ ଏହା ଗୋଟାଳିଆ ହୋଇ ରହେ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ—ଏ ଦେଶରେ ଏତେ ଗୁଡ଼ପନ୍ଥ କାହିଁକି ? ଉତ୍ତର—ସହନଶୀଳତାର ଅଭାବ ଗୁଡ଼ପନ୍ଥର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କାରଣ । ଶୁଣି ହସିବେ, କିନ୍ତୁ କଥାଟା ସତ—ସେ ଘରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁର୍ଜୁଡ଼ି ମାରେ, ପୁରୁଷ ବି । ଅଚେତା ଦୁର୍ଜୁଡ଼ି ଚେତା ଅବସ୍ଥାରେ ମଣିଷ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରେ ନାହିଁ । ପରସ୍ପର ଉପରେ ଦୋଷ ନଦିଲେ । ଏଥିଲାଗି ସ୍ଵାମୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅପଡ଼ ଓ ଗୁଡ଼ପନ୍ଥ ଦିଆଦେଇ ହୋଇଗଲା !

ମାଗେଇ ଦେଶପ୍ରେମୀ । ଦେଶର ଦିନୁ ଦିନ ଅଧୋଗତି ଦେଖି ବିଶେଷ ମିତ୍ରମାଣ । ମୋତେ ଅନୁରୋଧ କଲେ—ଦେଶର ନୈତିକ ବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମାନ ବୃଦ୍ଧି ଲାଗି କିଛି କରନ୍ତୁ ।

କହୁଲି—ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବା ନୈତିକ ମାନ ବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଛି, ସାରା ଜୀବନ । ମହାନ ମଣିଷ, ଦେଶପ୍ରେମୀ, ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟାଗୀ, ମଣିଷପ୍ରେମୀ ମଣିଷ ଗଢ଼ିବା ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ସାହିତ୍ୟ ଲୋକ ସାଧାରଣଙ୍କ ପାଖେ ପହଞ୍ଚି ପାରୁନାହିଁ । ପୁସ୍ତକର ଏପରି ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଛି ଯେ ତାହା ଲୋକଙ୍କ ହସ୍ତଗତ୍ତ ବାହାରକୁ ଚାଲିଯାଉଛି । ଏବେ ସ୍କୁଲଟିଏ କରିଛୁ । ପ୍ରବେଶର ପ୍ରଥମ ସର୍ତ୍ତ-ଶାସ୍ତ୍ରର ଶ୍ରମ । ଯେ ଉଦ୍ୟାନ କର୍ମ ନ କରିବ, ତାକୁ ସ୍କୁଲରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯିବ ନାହିଁ । ସେବାଭାବ ବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ଦାତବ୍ୟ ଚିକିତ୍ସାଲୟଟିଏ ମଧ୍ୟ କରିଛୁ ।

ଦେଖା ଶିଖା ଓଡ଼ିଶା, ଦେଖି ଯଦି ଲୋକେ କିଛି ଶିଖନ୍ତି ! ଆଉ କଣ କରିବା ? ମରାଦେ ମାରବ ରହିଲେ ।

ହୁଣ୍ଟିଂଟନ୍ ବିଚ୍ଚରେ ମରାଦେଙ୍କ ଘର, ଘରଣୀ ଡଳା । ତା ଲାଗି ଆମ ଲସ୍ ଆଞ୍ଜେଲ୍ସ୍ ଦେଖିବା ସମ୍ଭବ ହେଲା । ଅଥଚ ତା ମନର ଆନନ୍ଦ ଖୋଲା-ଖୋଲି ଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଗମ୍ଭୀର ପ୍ରକୃତର ହିଅ, ମନର ଭାବ ପଦାକୁ ଫୁଟି ଦିଶେ ନାହିଁ । ଖୁସି ହେଲେ ଗୁଡ଼ାଏ ହସି ପକାଏ ନାହିଁ, ଦୁଃଖରେ ଅଭିଭୂତ ହେଲେ ସେହିପରି ଗୁଡ଼ାଏ କାନ୍ଦୁ ବି ନ ଥିବ । କଲ ପରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ କରିଯାଏ । ବକ୍ ବକ୍ କରି କଥା କହେ ନାହିଁ, ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ ବା ଟପକ୍ ଟପକ୍ ଗୁଲେ ନାହିଁ । ଧୀର ଗୁଲି; ଥର କଥା । ମରାଦେ ଗୁଲି କରାଇ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଡଳା ବୋହୂ ପରି ଚଳେ, ଶାଶୁ ଏଠି ନ ଥିଲେ ବି ଅଭିଭାବକ ମରାଦେଙ୍କ କଡ଼ା ମନୋଭାବ ଗୁହର କଠୋର ଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷା କରେ । ତା ମଧ୍ୟରେ ଗୁହ, ଉଦ୍ୟାନ ସବୁ ଏକ ପ୍ରଶାନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆ ଏମ୍. ଏ. ଡିଗ୍ରୀ ଡଳାର କିଛି କାମରେ ଆସୁନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ବହୁ ପଢ଼ିବାକୁ ମନ ହାଉଁପାଉଁ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ମିଳିବ କୋଉଠୁ ? କେତେ ଖଣ୍ଡ ବହୁ ବା ବୋହୂ ଆଣି ପାରିବ ? ଡଳା ଓଡ଼ିଶାରୁ ଲେଖିକା ହେବାର ପ୍ରେରଣାଟି ମନରେ ଘେନି ଆସିଛି । ସେ ଗଲୁ ଲେଖେ, ‘ଅମୃତାୟନ’ ବୋଲି ଖଣ୍ଡି ଏ ଗଲୁସ୍ତ୍ରକ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି, ହିଅ ଲିପି, ମାଆ ପରି ସେନୁହଣିଲା । ମୋତେ ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ଆଲ୍ ବମ୍ ଓ ଗଣନାଯନ୍ତ୍ର ଉପହାର ଦେଇଛି । ପାଖେ ପାଖେ ରହି ଆମ ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ବୁଝେ ।

ସ୍ପେନ୍ ରାଣୀଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ

ବନ୍ଦର ସହର ଲସ୍ ଆଞ୍ଜେଲ୍ସ୍ ଦିନେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ରାଣୀ ସ୍ପେନ୍ ରାଣୀଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ଥିଲା; ଗ୍ରାମବାସୀ ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ କୈବର୍ତ୍ତ ।

ଏବେ ଏହା ଆମେରିକାର ଦ୍ଵିତୀୟ ବୃହତ୍ତମ ସହର, ବନ୍ଦର ଓ ବ୍ୟବସାୟ କେନ୍ଦ୍ର । ବିସ୍ତୃତ ଭୂମି, ବିପୁଳ ଏହାର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ।

ଓଡ଼ିଶା ଶତାବ୍ଦୀର ଆଦ୍ୟ ଭାଗରେ ମେକ୍ସିକୋ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ସ୍ପେନ୍ କବଳରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କଲା, ୧୮୯୭ରେ ମେକ୍ସିକୋ ସହତ ଯୁଦ୍ଧମାନ କରି ଆମେରିକା କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିଆ ରାଜ୍ୟ ଦଖଲ କଲା । ଏ ମରୁ ରାଜ୍ୟରେ ବାର୍ଷିକ ବର୍ଷା ପରିମାଣ

ମାତ୍ର ୧୪ ଇଞ୍ଚ । ସ୍ନେହସ୍ୱ ସମ୍ବୃତ୍ତିର ପ୍ରଭାବ ଏବେ ସମଗ୍ର ପ୍ରଦେଶରେ, ବିଶେଷତଃ ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳରେ ସୁସ୍ଥ ।

ଲସ୍ ଆଷ୍ଟେଲ୍‌ସ୍ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଟି ଜନସଂଲଗ୍ନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ—ଏହା ‘ଦଶନେ’ର ଜନ୍ମଭୂମି; ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଏହାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହସ୍ତିନପୁର ଲଗି । ଆମେରିକାର ତନୁ ଚରୁପାଂଶ ଫିଲ୍‌ମ୍ ଏଠାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଆମେ କିନ୍ତୁ ପହଞ୍ଚିଲେ ଗଲ୍ ଡଲ୍‌ଫିନ୍ ଓ ସିଲ୍ ଖେଳ ଦେଖି ।

ଏ ପାଖେ ପାହାଡ଼, ସେ ପାଖେ ସମୁଦ୍ର

ମଝିରେ ଆମେ—ଲତା, ଲିସା ଆଉ ମୁଁ । ନରୋଦ ଆମକୁ ଭୂମି ଶେଷ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଘେନିଗଲେ । ବାମ ପଟେ ଲମ୍ବିତ ଲଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ ଶ୍ରେଣୀ, ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ମୋଟେଲ୍, ପ୍ରତି ମୋଟେଲ୍ ଗୁରୁପଟେ ଉଦ୍ୟାନ ଓ ବନସ୍ପତିର ପରିବେଶ ।

ଆମ ଡାହାଣ ପଟେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର, ତେଜର ନୀଳ ନୀଳ ସୋପାନ ଦିଗ୍‌ବଳୟକୁ ଉଠି ଉଠି ଯାଇଛି, କୂଳରେ ଶ୍ୱେତସ୍ୱଚ୍ଛ ଫେନ ଷ୍ଟୁଟ୍‌ବର, ଗାଡ଼ ନୀଳମ ପରିବେଶ ଯୋଗୁଁ । ପାହାଡ଼ ଓ ସମୁଦ୍ର ମଝିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ପୋଖରୀ; ଏ ପାଖେ, ସେ ପାଖେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଖଜୁରୀ ଗଛ, ସୁନେଳା ଫଳଭରା, ଗାଡ଼ ଲାଲ୍ ବୋଗେନ୍ ଡେଲିଆ, କଳା କଳା ଫଳଭରା ଓଲିଭ୍ ଗଛ । ଗଛବୃକ୍ଷର ସବୁଜ ମଞ୍ଚରକା ଭିତରେ ବୁଲୁଥାନ୍ତି ବ୍ୟାଘ୍ର, ଭଲ୍ଲୁକାଦିର କୌତୁକ ବେଶଧାରୀ ମନୁଷ୍ୟ; ବଡ଼ ବଡ଼ ରଙ୍ଗିନ୍ ଛତି ସ୍ଥାନକୁ ଉତ୍ସବର ରଙ୍ଗ ଦେଇଥାଏ । ନାନା ବାଜା ବାଜୁଥାଏ, ଖେଳ ମାଷ୍ଟର ନାନା କୌତୁକ କଥା କହି ହାସ୍ୟର ହୁଲୋଳ ଉଠାଉଥାଏ ।

ପ୍ରବଣ ଖରା; ସମୁଦ୍ର ହାତୁଡ଼ା କ୍ଷୀଣ, ଝାଳ ପୋଛିନେବାକୁ ଅକ୍ଷମ । ବାଜା ଜୋର୍‌ରେ ବାଜିଲା, ବାଣ ଫୁଟିଲା, ଖେଳାଳୀ ଜଣେ ଲମ୍ପ ଦେଲା ୪୯୦ ଫୁଟ୍ ଉଚ୍ଚରୁ ପୋଖରୀ ଭିତରକୁ । ଆଖି ବୁଜି ହୋଇଗଲା ।

ଡଲ୍‌ଫିନ୍, ସିଲ୍ ଓ ତମି ମାଛର ଖେଳ

ଦେଖିବି, ଦେଖିବି କେତେ କାଳରୁ ହେଉଥିଲା । ଏଇ ଡଲ୍‌ଫିନ୍ ! ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଡ଼ି କି ଜଳଜୀ ମାଛ ପରି ତ । ଏ କୁଆଡ଼େ ମଣିଷର ବଡ଼ ବନ୍ଧୁ । ଅପନ୍ତର ସମୁଦ୍ରରେ ବାଟବଣା ହେଲେ ଏ କୁଆଡ଼େ ବାଟ କଟାଇ ନିଏ । ତେଣୁ ଏ

ଉପକାଶ ଜବଟି ପ୍ରତି ମଣିଷର ଏତେ ସ୍ନେହ ! ନଇଲେ ମାଛ ମାଝେ ମଣିଷର ଖାଦ୍ୟ, କେବଳ କେତେକ ବିଷାକ୍ତକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଲେ ।

ଏବେ ଡଲ୍‌ଫିନ୍ ଗୋଟିଏ ସର୍କସ୍‌ର ଜୀବ ହୋଇଛି, ମଣିଷ ତାର ସର୍ବସ୍ୱ ମାଷ୍ଟର । ସେ ଡଲ୍‌ଫିନ୍ ଖେଳ ଦେଖାଇ ବହୁ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରେ ।

ସେ କି ଇତିହାସ ଦେଲା କେଜାଣି, ପାଖ ପୋଖରୁ ଶୁଣି ଆସିଲେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଡଲ୍‌ଫିନ୍ । ସେମାନଙ୍କ ଦଉଡ଼ି ଯାପଡ଼ି, ଡିଆଁ ଡେଇଁରେ ପୋଖର ପାଣି ପଡ଼ିଲା ଉଠିଲା, ପୋଖରୀକ ପାଣି ଦାଣ୍ଡି ହୋଇଗଲା ପରି ଲାଗିଲା ।

ମଣିଷର ଶୁଣା ସେ ବୁଝେ, ତା ଆଜ୍ଞା ପାଲେ, ଡିଏଁ, ନାରେ ବା ଖେଲେ । କଥା ମାନିଲେ ପୁରସ୍କାର, କାଠିପୋହଳା ମାଛ ପରି ମାଛ, ପକାଇବା ମାଝେ ଉପରକୁ ଉଠି ଟପ୍‌ଟାପ୍ ଗିଲିଦିଏ । କଥା ନ ମାନିଲେ କିଛି ନାହିଁ । ବାଲଟି ବାଲଟି ମାଛ; କଥା ମାନି ପାଣିରୁ ଶୁଖିଲାକୁ ଆସି ପୁଷ୍ପରୁ ପୁଷ୍ପରୁ ଚାଲିଲେ ତା ପାଟିକି ଆଁ କରି ମାଷ୍ଟର ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା ମାଛ ଗିଲେଇ ଦିଏ, ତାକୁ ବହୁତ ଗେଲ କରେ ।

ସେହୁପରି ଅନ୍ୟ ଏକ ଆଦେଶରେ ଦୁଇଟି ଡଲ୍‌ଫିନ୍ ବୋଧହୁଏ ମାଛ, ଅଣ୍ଟିରା, ରୁମା ଦିଆଦେଇ ହେଲେ । ବହୁତ ଉଚ୍ଚକୁ ଡେଇଁଲେ, ଶୂନ୍ୟରେ ଢଳି ଗଡ଼ା ଦେଇ ତଳକୁ ଖସିଲେ ।

ଯେପରି ସିଂହ, ବାଘ, ଭାଲୁକୁ ଆୟତ୍ତ କରିଥାଏ ସର୍ବସ୍ୱ ମାଷ୍ଟର, ମାକଡ଼କୁ ଟ୍ରେନ୍ ଦେଇଥାଏ ଦିଆସୀ, ପାହାର ଉପରେ ପାହାର ବସାଇ ପିଲାଙ୍କୁ ଅଭିନୟ ଶିଖାଏ ଯାହାରୁରୁ, ସେହୁପରି ଡଲ୍‌ଫିନ୍‌କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଛି ସର୍ବସ୍ୱ ମାଷ୍ଟର, ପାହାର ଗୁଡ଼େ, ଆହାରର ପ୍ରଲେଭନ ଦେଖାଇ । ଖାଦ୍ୟ ଲେଉଟେ ଡଲ୍‌ଫିନ୍ ଓଲଟା ଶୂନ୍ୟ ମାରି ପାଣିରେ ପଡ଼ିବା ଚିତ୍ତରେ ଚମକ ଆଣିଲା ପରି ଏକ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଅନ୍ୟ ଏକ ବଡ଼ ପୋଖରୀ ପାଖକୁ ଗଲୁ । ପାହାର ପରେ ପାହାର ପରି ଆସନ ପଡ଼ିଛି । ମାରକ ଢମି ବିପଦଜନକ । ଖେଳ ଦେଖାଉଁ ଦେଖାଉଁ ଥରେ ସେ ଗୋଟିଏ ସିଅକୁ ଦର୍ଶକ ମଞ୍ଚରୁ ଟାଣିନେଲା, ସିଅର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଆଉ ମିଲିଲା ନାହିଁ । ସେହି କାଳରୁ କେବଳ ନିଶ୍ଚୟ ଜାତର ଢମି ଖେଳ ଦେଖାଇବା ଲାଗି ଅଣା-ଯାଇଛି । ଏ ପୋଖରୀରେ କଲା କଲା ଦୁଇଟା ଢମି—ଅଣ୍ଟିରା, ମାଛ । ମୁହଁତଳ ଧଳା । ଗୋଟିକି ନାଆଁ ପର୍ଜା, ଆଉ ଗୋଟିକି ନାଆଁ କର୍ଜା । ସର୍ବସ୍ୱ ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ଦୁଇଟାଯାକ ଢମି ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ଲୁହ ଝିଟିଲେ, ଦର୍ଶକ ମଞ୍ଚରେ

ପାଣି ଛୁଟିକ ପଡ଼ିଲା । ଦିଟାଯାକ ନାକ ବାଟେ ପାଣିର ଚମ୍ପାବାଣ ମାଇଲେ । ତା ଉପରେ ଖରା ପଡ଼ି ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ବଢ଼ିଲା ।

କଣ ହେଲା ? ମାଷ୍ଟର ଡିମ୍ବିକୁ କଥାକୁହା ଶିଖାଇଛୁ ! ତୁ ଶୁଆସାଗ, କାକରୁଆ, ବଣିକୁ କଥା କୁହାଇ ବାହାଦୂରୀ ନେଉଛୁ କଣ ?

ଏଁ କଥାକୁହା କଣ, ତା ଉପରକୁ ଆଉଁରି ପାହାଚେ ଉଠି ଗୀତବୋଲି ଶିଖାଇବ ! ମାଷ୍ଟର ହସି ହସି କହୁଛନ୍ତି—ଏମାନେ ସଙ୍ଗୀତ, ନୃତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାରେ ବହୁତ ଆଗେଇ ରଲେଣି । ଶୀଘ୍ର ସଙ୍ଗୀତ, ନାଚ ସ୍କୁଲରେ ଆଡ୍ମିସନ୍ ନେବେ !

କେଲା ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼, ଅହରାଜ, ନାଗ, ତମ୍ବ ଖେଳାଇଲବେଳେ କହେ—
ଦେଖା ଦେଖା, ତୋ ବେଙ୍ଗ ସାପଖିଆ ପାଟିକି ସାଆନ୍ତମାନଙ୍କୁ ଦେଖା ସାପ । ଆଁ
କରେ, ଗୁଡ଼ଣେ ଲମ୍ବର କଳା କଳା ଜିଜ୍ଞ କାଡ଼େ । କାତ ପରି ଆଖି ତରୁଟି
ଗୁହେଁ । ସେହୁପରି କରେ ଡିମ୍ବି ମାଛ । ତାପରେ ରୋହୁ ଆକାରର ବଡ଼ ବଡ଼
ମାଛ ତା ପାଟିରେ ଗଲାଇ ଦିଆ ହୁଏ ।

କେଡ଼େ ବଡ଼ ଆଁ, କେଡ଼େ କେଡ଼େ ଦାନ୍ତ ! ଭରତ ସିଂହ ଛୁଆର ଦାନ୍ତ
ଗଣିଲା ପରି ପିଲା ଦାନ୍ତରେ ହାତ ମାରୁଛନ୍ତି, ପିଠି ଆଉଁସୁଛନ୍ତି । ପୋଷା ମାଛ,
ସେ ପାଟି ଗୁପ୍ତି ଦେଉନାହିଁ ।

ଓ, ଡିମ୍ବି ଯେତେବେଳେ ଓଲଟେ, ବହୁ ଉଚ୍ଚ ଆକାଶକୁ ଉଠି ପାଣିରେ
ପଡ଼େ, ସେ ଏକ ଭୟଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ ।

ଏଁ, କଣ ? ମାଷ୍ଟର ଡିମ୍ବି ପିଠିରେ ବସି ପୋଷାଟାଯାକ ବୁଲୁଛୁ !
ପୃଥ୍ବୀର ବୃହତ୍ତମ ଜନ୍ତୁ ନିଜ ହାତରେ ତରୁଦ ପା ମାନ୍ଦ ଏଇ ଟିକି ମଣିଷର ଏଡ଼େ
ବଣ ହୋଇ ପାରିବୁ ! ସତରେ ବଳ ତ ବଳ ବୁଦ୍ଧିବଳ ।

କମ୍ବୁର ସାଙ୍ଗ ମାକଡ଼କୁ ପିଠିରେ ବସାଇ ନେଇ ସମୁଦ୍ର ଅଧା ବାଟରେ
କେରୁଟା ଶିଙ୍ଘିରୁଡ଼ା ଦେଇ ଆକେତା କରିଥିଲା । ବିଶ୍ୱାସରେ ବିଷ ଦେଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ
ଡିମ୍ବି ଅଧିକ ବିଶ୍ୱସ୍ତ । ସେଠାରେ କରୁନାହିଁ । ମାଷ୍ଟର ତା ପାଟିରେ ହାତ ପୁରାଇଛୁ ।
ମୂଳା ପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାନ୍ତମାନ ଟଣୁଛୁ । ତା ଦୃଷ୍ଟି ମସ୍ତକ ପୁରସ୍କାର ଉପରେ ।
ପେଟ ପାଟଣା ଲାଗି ମଣିଷ ପରି ଡିମ୍ବି କଣ ନ କରେ !

ସମୁଦ୍ର ସିଂହ ! ନୁହେଁ ପଶୁ, ନୁହେଁ ପକ୍ଷୀ, ନୁହେଁ ମାଛ । ଏ ସିଲ୍‌ଟାକୁ
ଲୋକେ କହୁଛନ୍ତି ସମୁଦ୍ର ସିଂହ ! ହଁ ମାନିଲି—ନିଶାଟା ସେମିତି ହୋଇବ, କିନ୍ତୁ

ଅଂଶ ମୁହଁ ଠାଣିଟା ବି । ହେଲେ ପ୍ରକୃତିଟା ? ଶୂନ୍ୟ ପରି ! ଏ ଘିନି ଏ ପଟେ ସେ ପଟେ ଲୁଚୁଥିବା ହେଉଛି କାହିଁକି ? ସମୁଦ୍ରରେ ଆହାର ଖୋଜା ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ଅବ୍ୟାହତ ଗୁଡ଼ିଚି ! କେଜାଣି ମାଷ୍ଟର ଦୟା ପାଇ ତା ପାଖକୁ ଗୋଟେ ମାଛ ପକାଇଦେବ ! ଯାହା କହ, ଏ ପାଖର ବୃତ୍ତିଟା ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ ।

ବରଫରେ ଲୁଚି ରହେ ସେ । କୁମ୍ଭରୁର ଏକ୍ସିମୋ ସିଲ୍ ମାରି ଖାନ୍ତି, ସିଲ୍ ଚଢ଼ି ଜାଲନ୍ତି; ସିଲ୍ ତମର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧନ୍ତି । କୁମ୍ଭରୁର ମାଂସାଣୀ ଶ୍ୱେତ ଭଲ୍ଲୁକ ସିଲ୍ ଶିକାର କରି ଖାଏ । କିନ୍ତୁ ଆମେରିକାରେ ଏବେ ସିଲ୍ ଦ୍ୱିତୀୟ କ୍ଷେପ କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସିଲ୍ କୁ ସର୍ବସ୍ୱ ଗ୍ରାଣୀ ପରି ସୁଲ୍ରେ ପୋଷି ଟ୍ରେନ୍ ଦେଇ ମାଷ୍ଟର ଖେଳ ଦେଖାଏ ।

ଭୂମିରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ସିଲ୍ ଦୌଡ଼ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରୁଛି, ପାଣିରେ ସନ୍ତରଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଦେଖାଇ ଜୟଯୁକ୍ତ ହେଲେ ପୁରସ୍କାର ଲାଭ କରୁଛି— ମଣ୍ଡ୍ୟ; ଉଦର ଭର । ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ପରି ହଲ ଭାଗରେ ହାସ୍ୟକୌତୁକମୟ ପ୍ରେମାଭିନୟ ଦେଖାଉଛନ୍ତି ସେମାନେ ।

ଘିନି ସିଲ୍ ସଙ୍ଗେ, ଡଲଫିନ୍ ସଙ୍ଗେ ଖେଳୁଛି, ଅଜା ସଙ୍ଗେ ନାଚ ଖେଳିଲା ପରି । ଏତେ ବଡ଼ ଜନ୍ତୁ, ହାତାଟାଏ ଗିଳି ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ଶକ୍ତି ତାର ଅଛି । ସେ ନାଚୁଛି, ଗୀତ ଗାଉଛି, ପିଚ୍ କାଶି ମାରୁଛି, ହସ ଖୁସିରେ କଣସବୁ କହି ଯାଉଛି ! ମାଛର ଭାଷା ବୁଝିବା ଶକ୍ତି ମୋର କାହିଁ ?

ଦନ୍ତା ହାତା ପରି ବୁଲଟା ଦାନ୍ତ ପଦାକୁ ବାହାରିଥିବା ଓଲ୍‌ରୂର ଖେଳ ଦେଖିବା ସୌଭାଗ୍ୟ ଆମର ହେଲା ନାହିଁ, ତେବେ ଏ ଅପରିଚିତ ପୃଥିବୀ ଜନ୍ତୁଟି ଯେ ଦେଖିପାରିଲୁ, ସେ ଆମର ଭାଗ୍ୟ ।

ଚଉଦ

ଦିଶ୍‌ନେ ଲଣ୍ଡ

ଓଁ, ଦିଶ୍‌ନେ କଳାକାର; କାଟୁନ୍ ଛବି ଆଙ୍କନ୍ତି । କାଟୁନ୍ କଳା-
କାରର ସ୍ଥାନ ସେତେବେଳେ ସମାଜରେ ନଗଣ୍ୟ । ଗରିବ ଅବସ୍ଥା; ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ
ଦିଶ୍‌ନେ ଜୀବନ ବିତାଉଥାନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ଦୁଇଟି ଝିଅ । ସେମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତ ବିନୋଦନ ଲାଗି ସମାଜ ବା
ସରକାର କି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛି ? ପାର୍କ—ପାର୍କ; କେତେ ଥର ସେଇ ପାର୍କକୁ
ଯିବ ? କେତେ ଥର ନାଗରଦୋଳାରେ ବୁଲିବ ? ୩୯ ଥର ନାଗରଦୋଳାରେ
ବସିବା ପରେ ଝିଅ ଦୁହେଁ ବିରକ୍ତ; ପାର୍କ ବା ନାଗରଦୋଳା ନାଆଁ ଶୁଣିଲେ ଚିଡ଼ି
ଉଠନ୍ତି । ଆଉ କି ଉପାୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତ ବିନୋଦନ କରାଯାଇ ପାରିବ ?
ଦିଶ୍‌ନେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସହଜ ମଉଜମଜଲିୟ ଲାଗି କିଛି ଗୋଟିଏ
ଉପାୟ ବାହାର କରିବାକୁ ହେବ—ପିଲ, ଜୁଆନ, ବୁଢ଼ା ସମସ୍ତେ ଯେପରି ତାହା
ଉପଭୋଗ କରିପାରିବେ ।

ଦିଶ୍‌ନେ ଲଣ୍ଡ ଦିଶ୍‌ନେଙ୍କ ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ସାଧନାର ଫଳ । ଏହା
ଜୀବନର ସବୁ ସ୍ତରର ଲୋକଙ୍କ ଉପଭୋଗ୍ୟ । ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରେ ଏ ଏକ ନବୀନ ସୃଷ୍ଟି,
ବାସ୍ତବ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନର ଜଗତ, କଳାକାର, କବି, ସ୍ୱପ୍ନଜୀବୀଙ୍କୁ ସମାଜ
ଦୂରେଇ ରଖେ । କିନ୍ତୁ ଦିଶ୍‌ନେ କଳା ସାହାଯ୍ୟରେ ଜୀବନର ଏକ ଜୀବନ୍ତ
ଭୂମିକା ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ସେ ଜୀବନର ନିରୁତ୍ତମ କୋଠାରେ ପ୍ରବେଶ
କରିଛନ୍ତି । କଳା ଓ ଜୀବନକୁ ଏକ ପର୍ଯ୍ୟାୟବାଚୀ କରିଛନ୍ତି ।

ବଧାତା ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଦିଶ୍‌ନେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବଧାତା, ଠିକ୍ ବଣାମିଶ୍ରଙ୍କ
ପରି । ୧୯୫୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏହି ଦଶନ୍ଧି ଶିଳ୍ପୀଙ୍କର ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ସ୍ୱପ୍ନ ସଫଳ ରୂପ
ନେଲା । ଦରିଦ୍ରର ମନୋରଥ ଉଦ୍‌ଧୃତ ହେବା ମାତ୍ରେ ବଲ୍ଲଭ ହୁଏ, ଓଁ, ଦିଶ୍‌ନେ
ତାହା ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କଲେ ।

ଲସ୍ ଆଞ୍ଜେଲ୍ସ୍ ଦିଶ୍ନେ ଲଣ୍ଡର ଜନ୍ମ ସେହି । ଏବେ ଫ୍ଲୋରିଡାରେ, ଯାପାନରେ ଦିଶ୍ନେ ଲଣ୍ଡର ଅନୁକରଣରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଛି ଓ ତାର ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ବିକାଶ ଘଟା ଯାଇଛି । ନୂଆ ଦିଲ୍ଲୀରେ ‘ଅପ୍ସର ସ୍ୟାର’ରେ କିଶୋରକିଶୋରୀଙ୍କ ଲାଲାରାଜ୍ୟ ଓ କଲ୍ଲନା ମୂଳକ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଛି ।

ମାସ୍କେଦ ଘରଠାରୁ ପ୍ରାୟ ୨୫ ମାଇଲ୍ ଦୂରରେ ଆମକୁ ଗୁଡ଼ି ଦେଇଗଲେ । ଜଣ ପିତ୍ତ ୨୫ ଡଲର୍ ଟିକେଟ୍ । ଲିସା ଦେଖାଇବା ଦାୟିତ୍ବ ନେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଜବରଦସ୍ତ ତାହା ଆବୋର ନେଲେ ଜଣେ ଆଲିଆ ଲେଖାରେ ବାଲିଆ ବନ୍ଧୁ । ମୋହ ମୂଲକାରେ କିଛି କୁହା ଯାଇପାରିଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖିତ ହେବାର କାରଣ ଥିଲା । ଯେହେତୁ ଏହା ତାଙ୍କର ବୃତ୍ତାସ୍ ଦେଖା, ମାସ୍କେଦଙ୍କ ବ୍ୟୟରେ ।

ଉଭୟ ଜଳ ଓ ସ୍ଥଳ ଭାଗରେ ବିବିଧ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଇ ଦିଆନ୍ତୁ ଏ । ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲେ ନୌକାରେ ବସିଲୁ । କିଛି ଦୂର ଗଲା ମରେ ଟ୍ରପିକାଲ୍ ଜଙ୍ଗଲ ପଡ଼ିଲା, ଟ୍ରପିକାଲ୍ ଅଞ୍ଚଳର ବୃକ୍ଷଲତା, ଜୀବଜନ୍ତୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲା—ସିଂହ, ବ୍ୟାଘ୍ର, ହାତୀ, କୁମ୍ଭୀର, ହିପୋପୋଟାମସ୍, ଜେବ୍ରା, ଜିରାଫ୍, ଇଗଲ୍, ଓଟପକ୍ସୀ । ହିପୋ ଦାନ୍ତ ଦେଖାଉଛି, ହାତୀ ପାଣି ପିଉଛି, ସିଂହ ଗର୍ଜୁଛି, ଦନ୍ତା ଦନ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ଲଢ଼େଇ ଚାଲୁଛି । ମାକଡ଼ ଗଛର ତାଳେ ତାଳେ । ଗୋଟେ ଶବ୍ଦ ଯାପ ଗଛ ତାଳରେ ଲଙ୍ଘୁଡ଼ ବାନ୍ଧି ବୃକ୍ଷମୂଳର ଏକ ମୃଗ ଶିଶୁକୁ ଗିଳିବା ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । କଂଫିଟ୍ ମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଜୀବନ୍ତ ଓ କ୍ରିୟାଶୀଳ ରୂପ ଦିଆଯାଇଛି ।

ମୋର ବୃତ୍ତା ଜାହାଜ ଯାତ୍ରା

ଯୁଦ୍ଧ ବିରାଗର ନୌସୈନ୍ୟଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ବୃତ୍ତାଜାହାଜଯାତ୍ରାର ସୁଯୋଗ ମିଳେ କାହାକୁ ? ଦିଶ୍ନେ ସେ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ମନରେ କିଶୋର କୌତୃହଳ—ପାଣି ଭିତରେ କିଛି ଦେଖି ହୁଏ ନା ନାହିଁ ? ସମୁଦ୍ର ତଳଟା ଦିଶେ କିପରି ? ବୃତ୍ତାଜାହାଜ ଦେଖନ୍ତି, ସମୁଦ୍ର ତଳ ଉଦ୍‌ଭିଦର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦିଅନ୍ତି, ରଙ୍ଗିନ୍ ମାଛ ଓ ଗଛବୃକ୍ଷର ଫଟୋ ବି ବାହାରେ, ଯାହା ସ୍ଥମ୍ଭରେ ଦେଖାଯାଏ ବା ଯେପରି ଐତିହାସିକ କଲ୍ଲନାରେ ପରାସ୍ତା ବା ସ୍ବର୍ଗ ମୂଳକର ଧାରଣା କରାଯାଏ, ସେହିପରି । ନବୁଜ ତଙ୍ଗାଟି ଏକ ପ୍ରସାରିତ କେନାଲରେ ବୁଡ଼ିଲା । ଝରକା ବାଟେ ଚାହିଁ ଦେଖିଲି—ମଗର, ସାଙ୍କୁଶ, କଛପ, ତମ୍ବି, ସିଲ୍, ଡଲ୍‌ଫିନ୍, ସମୁଦ୍ର ଅଣ୍ଟା, ଅକ୍ଟୋପାସ୍, ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗିନ୍ ଶଙ୍ଖ, ଶାମୁକା, ଗେଣ୍ଡା, ସାପ

ନିର୍ଭୀକ ଭାବେ ବିଚରଣ କରୁଛନ୍ତି, ଲାଲ୍, ସବୁଜ, ହଳଦିଆ ଗଛବୃକ୍ଷ, କେତେ ପ୍ରକାର ରଙ୍ଗୀନ୍ ବାଲିଗିରିଡ଼ା, ଅସନ୍ନବ ଧାତୁ ଓ ଅଗଣିତ ରତ୍ନର ଭଣ୍ଡାର । ଏଥିଲଗି ସମୁଦ୍ରକୁ ରତ୍ନାକର କହନ୍ତି । ଏସବୁ ଜୀବନ୍ତ ବୃକ୍ଷ ବା ପ୍ରାଣୀ ନୁହନ୍ତି, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସୋଗେ ଗଠିତ ବିଭିନ୍ନ ରୂପକୁ ସଂଜ୍ଞାବଦ୍ଧ କରାଯାଇଛି । ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ଯାହା ଦେଖାଯାନ୍ତା, ଆମକୁ ଆଖି ପଲକରେ ତାହା ସବୁ ଦେଖାଇଲେ— ଜୀବକନୁଜ ମୁକ୍ତ ବିଚରଣ, ଶିକାର ଓ ଆନନ୍ଦ ଲାଳା, ଏକ ସୀମାବଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଗୋଟି କେନାଲ୍ ଭିତରେ; ଦଶ୍ ନେତ୍ର ସାଧୁବାଦ ।

ଯୋଉସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖନ୍ତି

କଶୋର କଶୋରୀ ଯୋଉସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖନ୍ତି, ଲୋକଗଣ ପଢ଼ିଲା ପରେ ଶୁଣିବେ, ତାକୁ ରୂପାୟିତ କରାଯାଇଛି ଅବକଳ । ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ କଣ୍ଟେନର ସ୍ୱପ୍ନ ଜୀବନ୍ତ, ଡିସ୍ପାଣିକ । ସୁନା ଗଛରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟୁଲ ଧରିବ, ପଶୁ ତୋଳୁଛି । କେଡ଼େ ଲଘୁ ତାର ଗତି, କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ତାର ଦିହ, କଞ୍ଚନ ଫୁଲ ପରି ମୁହଁ, ଚମ୍ପାକଢ଼ି ଆଙ୍କୁଟି । ରଙ୍ଗୀନ୍ ପ୍ରଜାପତି ଡେଣା ପରି ଡେଣା । କେଡ଼େ ମହାରେ ଉଡ଼ିଯାଉଛି ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକକୁ, କେମିତି ଖେଳେ ଖସି ଆସୁଛି ମଞ୍ଚର ବଗିଚାମାନଙ୍କୁ, ଫୁଲକୁ ଗେଲ କରିବା ଲାଗି, ନିଦୁଆ କଢ଼ିକି ଉଠେଇବା ଲାଗି ।

କଶୋର କଶୋରୀଙ୍କ ଭିତରୁ କିଏ ନାଚୁଛି, କିଏ ଗୀତ ଗାଉଛି, କିଏ ପେଙ୍କାଳି ବଜାଉଛି, କିଏ ମାଦଳ । କିଏ ବା କବିତା ଆବୃତ୍ତି କରୁଛି ମଧୁର କଣ୍ଠରେ, ଗୋଟିକି ଗୋଟି ଶବ୍ଦ ମନରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଭରି ଦେଉଛି, ଗୋଟାଏ ଯୁଗର, ଯାହା ମୋ କିନ୍ତୁ ଦୂରେଇ ଯାଇଛି ।

କିଏ ବଗିଚାରେ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଧରୁଛି ପ୍ରଜାପତି, କିଏ ମେଲାପୀ ପକ୍ଷୀ ସ୍ୱଦ୍ୱିତ ଆଳାପ ଜମେଇଛି । କିଏ ଅନ୍ଧାର ଅକାଶର ତାରା ପରି ଫୁଟନ୍ତ ବଗିଚାର ଫୁଲମାନଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧଭାବେ ଚାହିଁ ରହିଛି । ଲାଲ୍, ହଳଦିଆ, ବ'ଇଗେଣୀ, ଗୋଲପୀ ଆଉ ସବୁଜ ରଙ୍ଗର ଆଲୁଅ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନସୁନ୍ଦର କରିଛି ।

କିଏ ପକ୍ଷିରାଜ ଘୋଡ଼ା ବା ମନପବନ ଡଙ୍ଗାରେ ଅକାଶରେ ଉଡ଼ି-ଯାଉଛି, ଅସୁର ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଜୀବନନାଟିକି ଚପିଦେଉଛି, ଅସୁର ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଜିଉ କାଢ଼ି ପଡ଼ି ମରିଛି । ସେ ରାଜପୁତ୍ର ରାଜକନ୍ୟାକୁ ଦେଇ ସ୍ୱରାଜ୍ୟକୁ ଫେରିଛି ।

ସାହସୀ କଶୋର କପରି ବହୁ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରିବ, ଡ୍ରାଗନ୍‌କୁ ହତ୍ୟା କରିବ, ହର୍କୁଲସ୍, ଗ୍ରୀସ ପରି ଅଜେୟ ହୋଇବ, ତାହା ଆଖି ପଲକରେ ଦେଖାଇ ଦିଆ ହୋଇବ ।

ଭଲ୍‌ଜ୍ ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା

ଭଲ୍ ରୁ ଶୁଣିବେ ଗୀତ ପଇଟେ ନାହିଁ, ଗାଆନ୍ତି ମଣିଷ, ପକ୍ଷୀ, ପୋକ ବା ବେଙ୍ଗ । ଭଲ୍ ଧୁସରଧୁମା ଚେହେରାରେ ଖଣ୍ଡି ଆଭୂତ ଦୌଡ଼ୁଥିଲା ପରି ଦିଶେ । ସେ ଗୀତ ଗାଇବା କଥା ଶୁଣିଲେ ଲୋକେ ହାସ୍ୟରେ ଉଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି । ତଥାପି ନିର୍ଜନରେ ସେ ଗାନ୍ଧବ ବିଦ୍ୟା ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବ ଓ ତାହା ପ୍ରସଙ୍ଗ କରି ଗୋବୀଳକ ହାନସ୍ତା ହୋଇବ, ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଗଳ୍ପରେ ପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ଅସମ୍ଭବକୁ ସମ୍ଭବ କରେ ଦିଶ୍‌ନେଙ୍କ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଳ ।

ଭଲ୍‌ଜ୍ ଦେହ ନୃତ୍ୟବିଦ୍ୟା ହୁଏ, ଓଡ଼ିଶୀ ବା ମଣିପୁରୀ ନାଚ ନ ପାରିଲେ ବି ପାଦ ପକାଇ ସେମାନେ ନାଚନ୍ତି, ବା ନାଚିଲା ପରି ଦିଶନ୍ତି, ମୁଖରେ ବା ଆଖିରେ କିଛି ଭାବଭଙ୍ଗୀ ନ ଥିଲେ ବି । ଦିଶ୍‌ନେଙ୍କ ଭଲ୍ ନାଚିଛନ୍ତି, ଗୀତ ଗାଇଛନ୍ତି । ବେହେଲା ବା ସେତାର ବଜାଇଛନ୍ତି । ଦିଶ୍‌ନେ ଦୈବଠାରୁ ପାହାଚେ ଉପରେ । ଦୈବ ଯେଉଁ ଗୁଣରୁ ଭଲ୍‌ଜ୍‌କୁ ବଢ଼ିତ କରିବ, କଳାକାର ଦିଶ୍‌ନେ ମହାନନ୍ଦରେ ତାକୁ ଅର୍ପଣ କରିଛନ୍ତି । ଦିଶ୍‌ନେ ରାଜ୍ୟରେ ସବୁ କିଛି ଅଜବ, ଅସମ୍ଭବ । ଆମେରିକା ପରି ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଦେଶ, ପୁରୁଷ ବାସ୍ତବ ଘରରେ ତାର ଗଢ । ତା ଭିତରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଏ କଲ୍‌ନାର ମାୟାପୁଷ୍ପ । ବେଳେ ବେଳେ ଏପରି ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖାଯାଏ—ସାପ ଶ୍ଵେତ ମାରିବାକୁ ଫଣା ଟେକିବ, କିନ୍ତୁ ଦୌଡ଼ିଲାବେଳକୁ ଗୋଡ଼ ଚଳୁନାହିଁ ! ବାଦ ଝାମ୍ପି ନେବାକୁ ଲାମ୍ପି ଦେଉଛି । ଶିକାର ଗାତ ବା ଗହଳ ଲଟାରେ ପଶି ବା ଗଛରେ ଚଢ଼ି ଆସୁରକ୍ଷା କରୁବ । କିନ୍ତୁ ଦିଶ୍‌ନେ-ପୁରୀରେ କିଛି ଅଲଗା; ଋଷି ଆଶ୍ରମରେ ଯାହା ହୁଏ, ସେଇଆ । ଭଲ୍ ନାଚ ସଙ୍ଗୀତରେ ବୁଝି ରହି ହିଂସାସୁର ଭୁଲି ଯାଇବ । ସତେ ଯେପରି ସେ ଆମର ପରମ ବନ୍ଧୁ ।

ଏ ସଙ୍ଗୀତ ଆସର ଆପଣଙ୍କୁ କେମିତି ଲାଗିଲା ? ମତ ପତରା ଯିବାକୁ କାନ୍ଥରେ ଥିବା ବାଇସନ୍ ମୁଣ୍ଡର ପାଟି କୁଡ଼ୁକ ଭାବେ ଖୋଲିଗଲା, ସେ କହିଲା—ହଁ ହେଲା ଯେ କୋଉଠି କିଛି ବେତାଲିଆ, ବେସୁର ରହିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା ।

ଅନ୍ୟ ଏକ କାନ୍ଥରୁ ସ୍ତମ୍ଭର ମୁଣ୍ଡ କହିଲା—ମୋ ବିଗୁରରେ ଏମିତି ଖୁବ୍ ସୁରସାଧନା କରିଛନ୍ତି; ଦୈବ ଦିଆ ଅବାଗିଆ କଣ୍ଠକୁ ଏମାନେ ଖୁବ୍ ବାଟେଇ

ଯକଷ, ସୁନ୍ଦର କରିଛନ୍ତି । ସର ମଧୁର, ତାଳ ଲୟ ଠିକ୍ ଅଛି । ଜାଗରୁ ଶିଶୁ
କାନ୍ଦିବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ ।

ସମୁଦ୍ର ଡାକ୍ତର

ଡାକ୍ତର ଆମେଶ୍ୱରୀଙ୍କର ଯାଦୁଘରେ, ସମ୍ପାଦକପଦରେ, ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରରେ, ଏପରି
କି ଦଶନ୍ଦେ ଲଣ୍ଡନରେ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛନ୍ତି । ଡାକ୍ତରୀରୁ ଶିକ୍ଷଣୀୟ
ତାର ସାହସିକତା । ଦଶନ୍ଦେର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ—ତାର ଡାକ୍ତରୀ, ସମୁଦ୍ର ଡାକ୍ତରୀ । ଘର ନୁହେଁ
ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ଜାହାଜ ଉପରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକର୍ଷଣ କରେ, ଧନ, ଦ୍ରବ୍ୟ ଲାଭ
କରେ, ଜାହାଜକୁ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖେ, ଯାହାକୁ ଦାସଦାସୀ କରି ଖଟାଏ ।

ପଥକ୍ଷର ଯାହାବାହୁ ପୋତକୁ ସେ ପଥ ଦେଖାଇବା ବାହାନାରେ ବସନ୍ତ
କରେ । ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରେ, ଅବଳାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରେ,
ସମୁଦ୍ର ପାହାଡ଼ ଗୁମ୍ଫାରେ କିମ୍ବା ଲୁଣିତ ଜାହାଜରେ ସେ ରହେ । ତା ହାତରେ
ପ୍ରବଣ ଅସ୍ତ୍ର, ରଣକୌଶଳରେ ସେ ନିପୁଣ, ପୋତକୁ ଗୋଡ଼ାଇ ଧରିବା ଲାଗି ତାର
ଦ୍ରୁତଗାମୀ ନୌକା ଅଛି । ପର ଉପରେ ଖାଇପିଇ ଜୀବନ ବିତାଇବା ତାର
ଅଭ୍ୟାସ । ସେ ଗୁପ୍ତ ବା ବଣିଜ ବେପାର କରିବ କାହିଁକି ?

ବିନା ଯୁଦ୍ଧରେ ନିଶି ଯାହାଜାହାଜ ଆକ୍ରମଣ କରେ ? ସେଇ
ବିଶ୍ୱାସୀକାମସ୍ତ ଜଳଯୁଦ୍ଧ ଏଠାରେ ଦେଖାଇ ଦିଆ ହୋଇଛି । ଖୁବ୍ ବନ୍ଧୁକ
ଫୁଟାଫୁଟି; ଧୂଆଁରେ ଗୁରୁଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର ହୋଇଉଠେ; ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଯାହା
ଆହତ, ମୃତ ହୁଅନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିର୍ବିରୁଦ୍ଧରେ ସମୁଦ୍ର ଭିତରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଆଯାଏ ।
ଅବଳାମାନଙ୍କ ବିକଳ ହୃଦୟ ଧୂଳିରେ ଚିତ୍କାରି କରୁଣ ହୋଇ ଉଠେ ।

ଗୋରା ଭୂତ, ଗୋରୀ ଚରୁକୃଣୀ

ଆମ ଭୂତ କଳା, ଆମ ଚରୁକୃଣୀ କାଳୀ । ଗୋରା ଭୂତ କେମିତି ? ଆମ
ଦେଶରେ ଗୋରାଙ୍କ ପ୍ରବଣ ଉପଦ୍ରବ ଦେଖିଥିଲି, ଆଜି ତାଙ୍କ ଭୂତ, ଚରୁକୃଣୀଙ୍କ
ଉଦ୍‌ଘାତ ଦେଖିଲି । ଗୁଣ୍ଡା ଧରି ନାଚୁଛନ୍ତି, ହୁ—ହୁ—ହୋ—ହୋ ହୁଉଛନ୍ତି,
ଗୋଟା ଗଛକୁ ନଗ୍ନ କରିଦେଉଛନ୍ତି । ମୋତେ ତର ମାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଆମ ଦେଶରେ
ଗୋରା ଶାସକ ଯେତେ ଭୟଙ୍କର, ଉପଦ୍ରବସଙ୍କୁଳ ଥିଲେ, ଭୂତମାନେ ସେପରି
ନୁହନ୍ତି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦୟ, ଜୀବନ୍ତର ଷଡ଼ ଘଟାଇବା ଶକ୍ତି ମୃତ୍ୟୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ଲେପ ପାଇ ଯାଇଥାନ୍ତି ।

ଆମେରିକା ଆବିଷ୍କାର

ଫିଲିପ୍ ପରଦାରେ ପ୍ରଥମେ ଦିଶିଲା ଅଗତ ଆମେରିକା ଦେଶ—ଭୂସାର-ଧବଳ ପର୍ବତ, କୁହୁଡ଼ିଧୂସର ଅରଣ୍ୟ, ଶିଙ୍ଗୁ ଉଚ୍ଛ୍ୱଳ, ବାଇସନ୍, ରାଟଲ୍ ସ୍ନେକ୍ ଓ ଲେହୁତସ୍ବରଗୟାଙ୍କ ବାସସ୍ଥଳ, ଅବାରିତ ବନ୍ୟ ଝରଣା, ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବନ୍ୟା, ଅକର୍ଷିତ ଭୂମି, ଦଗନ୍ତବିସ୍ତାର ଗୁଳୁଭରା କ୍ଷେତ୍ର ।

ଦିନେ ଶୂନ୍ୟବାଣୀ ହେଲା, ଆଲୋକ ଝଟକିଲା । ସେ ବାଣୀ ଓ ଆଲୋକ କଲମ୍ବସ୍ଙ୍କର; ଆମେରିକା ଆବିଷ୍କାର ପୃଥ୍ବୀ ଇତିହାସର ଏକ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ଘଟଣା ।

ଇତିହାସର ମୋଡ଼ ବଦଳିଲା, ବଦଳିଲା ରାଜନୀତି, ଅର୍ଥନୀତି, କୂଟନୀତିର ଗତିସ୍ବିତି, ସଂସ୍କୃତିର ବି । ବିଚାରକ ଆସନରେ ବସି ସେ ଯାହା କହିଲା, ସେ ହେଲା ସତ୍ତା ।

ଧର୍ମଦ୍ବନ୍ଦ୍ବରେ, ରାଜନୀତିକ ନିର୍ଯ୍ୟାସରେ ବିତାଡ଼ିତ ଇଂରେଜ, ଜର୍ମାନ୍ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଇଉରୋପୀୟମାନେ ଦଳଦଳ ହୋଇ ଆସି ଉପକ୍ରମେଣ ସ୍ଥାପନ କଲେ ।

ଏଇ କୁମାରୀ ଭୂମିର ପାଣିପ୍ରହର ଲାଗି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ନାୟକଙ୍କ ଭିତରେ ଲାଗିଗଲା କନ୍ଦଳ—ଫ୍ରାନ୍ସ, ସ୍ପେନ୍, ଗ୍ରେଟବ୍ରିଟେନ୍ । ଶେଷରେ ବ୍ରିଟେନ୍ ବିଜୟତକ୍ତା ବାଜିଲା । କିନ୍ତୁ ବ୍ରିଟେନ୍ ଦାୟକାଳ କବଳିତ କରି ରଖିପାରଲା ନାହିଁ, ବିପ୍ଳବଙ୍କ ସହୃଦ ସଂଗ୍ରାମରେ ହାରି ପେଡ଼ି ପୋଟଳା ବାନ୍ଧି ପଳାଇଲା । ସ୍ବାଧୀନ ଆମେରିକା ଦେଶ ହେଲା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ବନ୍ୟ ଝରଣାମାନଙ୍କୁ ଶୁଖାଳିତ କଲା, ଅମଣିଆଁ ପ୍ରପାତମାନଙ୍କୁ ମଣ କରି ଦେଶସେବାରେ ଲଗାଇଲା । କୃଷି ଓ ଶିଳ୍ପର ପ୍ରଭୁତ ଉନ୍ନତ କରାଇଲା, ଅକ୍ଷୟ ସମ୍ପଦଭରା ଖଣିମାନଙ୍କର ବିକାଶ ଘଟାଇଲା; ଧନସମ୍ପଦ, ଅସ୍ବଗନ୍ଧ, ନୌବାହିନୀ, ବ୍ୟୋମବାହିନୀ ଆଦି ଯୋଦ୍ଧା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ବି ଆମେରିକା ହେଲା ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଦେଶ । ସେ ଯେଉଁ ପକ୍ଷକୁ ସମର୍ଥନ କଲା, ବିଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ ତାକୁ ହିଁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ । ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧରେ ଏହା ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା, ଦ୍ବିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧରେ ବି ।

ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପ୍ରତିସ୍ବାଧର, ସାଧକ ଓ ପ୍ରସ୍ବାବଶାଳୀ ଦେଶ ଭାବରେ ପୃଥ୍ବୀରେ ତାର ନାମ ପ୍ରଥମେ ଆସେ । ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଦ ଦେଲା ସେ, ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହ ବିଜୟରେ ତାର ଭୂମିକା ଅସୁବ ।

ଦାସତ୍ବ ପ୍ରଥା ଅବଲୁପ୍ତ କଲା ଯିଏ, ଦୁଃଖ ଦୁର୍ବିପାକର ପରମ ବନ୍ଧୁ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବିଲେପର ପ୍ରଧାନ ହେଉ, ସ୍ଵାଧୀନତାର ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତୀକରେ ଅଭୟ ହସ୍ତ ଉତ୍ତୋଳନ କରିଛୁ ଯିଏ । ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ପାଇଛନ୍ତି ଏହି ଦେଶର ଉଦ୍ଭାବକମାନେ, ଯେପରି ସ୍ଥପତିବିଦ୍ୟା, ଶ୍ଵାସ୍ତ୍ୟୟୀ, ସେହୁପରି ସାହିତ୍ୟରେ ତାର ଭୂମିକା ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ । ତାର ଏକ ଆବିଷ୍କାର, ଆତ୍ମ ଆବିଷ୍କାର, ମାନବିକ ଶକ୍ତି ଉତ୍ସ ଆବିଷ୍କାର ।

ଅସଙ୍ଗରେ ସଙ୍ଗିତା

କଥା ଅଛି—

ଅସଙ୍ଗରେ ସଙ୍ଗିତା

ଅସଙ୍ଗରେ ସଙ୍ଗି ହେଲେ

କାଠଦଣ୍ଡି ଲମ୍ଫିତା ।

ଓଲେଇ ଗାଈ ସଙ୍ଗେ ବାଈ ହେଲେ ବେକରେ କାଠଦଣ୍ଡି ପଡ଼େ, ଗୋଡ଼ ଛୁଣ୍ଟେ, ଚରିବୁଲି ପାରେ ନାହିଁ । କୁସଙ୍ଗ ଫଳରେ ଆମ ବେକରେ ଦଣ୍ଡି ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ କି ମୁହଁରେ ଚୁଣ୍ଟି ବନ୍ଧା ହେଲା ନାହିଁ, ଆମ ମନ ଶଙ୍ଖି ଗଲା, ଦିଶ୍ଵନେ ଦେଖା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।

ଆମ ସଙ୍ଗି ସେଇ ଭଦ୍ରକଥା ଟୋକା—ଓଜ୍ଞାଳ; ଦିଶ୍ଵନେଙ୍କ ସ୍ଵପ୍ନ ତାଙ୍କୁ ଆବିଷ୍ଟ କରିନାହିଁ, କଲ୍ଲନାର କୁହୁକ ମୂଳକରେ ସେ କୋଉଠି କିଛି କଲା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରି ନାହାନ୍ତି, ଏ ଯୁଗରେ ସେ ବୁଝନ୍ତି ଗୋଟିଏ ମୂଲ—ଅର୍ଥ ମୂଲ; ଅର୍ଥ ମୂଲରେ ଦୁନିଆର ସବୁ କାରବାର ଚାଲେ । ସେ ମକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ନ୍ତି, ମହଲଲଙ୍କ-ଠାରୁ ପଇସାକିଅନ୍ତି । ଦ୍ଵାରବା ଜିତିବାରେ ସର୍ବତ୍ର ତାଙ୍କର ଜିତ୍ଵ, ଅର୍ଥଲାଭ । ଦ୍ଵାରବା ଜିତିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ବା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଭେଗ କରିବାକୁ ହୁଏ ପକ୍ଷକୁ । ଓଜ୍ଞାଳ କିନ୍ତୁ ବୁଝେ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ—ଏହା ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ।

ଲକ୍ଷା ଓଜ୍ଞାଳଙ୍କ କାନେ କାନେ କହୁଥିଲା—ମଉସା ମାଉସୀଙ୍କି ଯେ ଭୟଙ୍କର ଘାଟିକ ନେବ ନାହିଁ । ତାର କଥାକୁ ସେ କର୍ଣ୍ଣପାତ କଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦିଶ୍ଵନେ ଲକ୍ଷ୍ମର ମଜ୍ଞା ଏତିକି । ତା ନୋହିଲେ ଦିଶ୍ଵନେ ଦେଖିବାକୁ ଆସିବ କାହିଁକି କୋଉ ଭଦ୍ରଲୋକ ?

ପ୍ରଥମେ କିଛି ଜଣାଗଲା ନାହିଁ । ଭଲ ଲାଗିଲା । ବାଟରେ ପଡ଼ିଲା ହୁଦ୍, ନଈ, ସେତୁ, ସୁଡ଼ଙ୍ଗ, ଅରଣ୍ୟ; ପ୍ରପାତ, ଉଦ୍ୟାନ, ନାନାବିଧ କଳ୍ପିତ ଅଜବ

ଜୀବନକୁ । ତାପରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଗାଡ଼ିର ଲମ୍ଫିଝିଝି; ହଠାତ୍ ଲଳକୁ ଗଡ଼ିଲା, ଉପରକୁ ଉଠିଲା, ବାମ ଆଡ଼କୁ ଶୋଇପଡ଼ିବା ଭଳି ନଈଗଲା, ପୁଣି ହଠାତ୍ ଡାହାଣକୁ ନଈଗଲା, ଚକାଉଠିଆ ବୁଲିଗଲା, ପାଟାଟାସ୍ ଉପତ୍ୟକାରେ ଡାକ୍ତରୀମଣି ତୀର ଗତି, ଶରୀରପ୍ରତି ପୀଡ଼ାଦାୟକ, ସ୍ୱପ୍ନ ସମ୍ଭାରକ ତାର ଗତି ।

ଖୋଲ ଗାଡ଼ିରେ ବନ୍ଦା ହୋଇଥାଏ । ତଥାପି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ—ପଡ଼ିଯିବ, ଗାଡ଼ି ଚକଟଳେ ଚକଟି ହୋଇଯିବ । କଣେ ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ମରି ଯାଇଥିଲା, ସ୍କୁଲରେ ହାର୍ଟ ଫେଲ୍ ହେବା ସମ୍ଭାବନା ପଦେ ପଦେ ।

ଲତା ମୋତେ କୁଣ୍ଡଳ ଧରିଥାଏ; ମୁଁ ଗୋଟେ ଦଉରା ପୋପରା ଡାଙ୍ଗ, ଟିକିଏ ଗୁପ୍ତ ଦେଲେ ମହକିନେ ଭାଙ୍ଗିଯିବ ।

ଗାଡ଼ିର ଦ୍ରୁତଗତି, ବନ୍ଦ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଗତିକ ଉପଭୋଗ କରୁଥାନ୍ତି ଯୁବକ ଯୁବତୀ, ହୋ ହୋ ଆନନ୍ଦ ଭୋଲି ଉଠୁଥାଏ, ଆମ କାନରେ ତାତିଲା ତେଲ ପଡ଼ିଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ ।

ଏମିତି ଏ ମାଗୁଥିବା ଅଧା ଶେଷ ହେଲା । ପିଣ୍ଡରେ ପ୍ରାଣ ପଶିଲା । ମରୁ ମରୁ ବଞ୍ଚିଗଲା । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଶତସହସ୍ର ବ୍ୟୋଧ ଦେଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ଫଳରେ ଦିଶ୍ଟନର ଅଧ୍ୟାଧ୍ୟ ଅଦେଶୀ ରହିଗଲା । ଗଙ୍ଗା ଗଲୁ ଯେତିକି, ଫଳ ପାଇଲୁ ତେତିକି ।

ଓଡ଼ିଆ ଦିଶ୍ଟନେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାବେ ଉଦ୍ଭାବନ କରିଛନ୍ତି ଦୁର୍ଗମ ପଥରେ ଚଳମାନ ଏଇ ଗାଡ଼ିଟି; ସେଥିଲଗି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧରଣର ରେଳପଥ କୃତ୍ରିମ ପଦ୍ଧତି, ପଦ୍ଧତି ଘାଟିମାନ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଛି । ଯୁବକାୟ ଉନ୍ମାଦନା ଚରତାର୍ଥ ଲାଗି ଫେଡ଼ରାଲ୍ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁମତି ମଧ୍ୟ ମିଳିଛି । ତେବେ ୫୦ ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବୟସ, ରକ୍ତଚାପ, ହୃଦ୍‌ରୋଗ ଭେଗୁଥିବା ରୋଗୀଙ୍କୁ ଏ ଦୁଃସାହସିକ ଯାତ୍ରା ମନା, ଲତାର ବୟସ ୫୦ରୁ, ମୋର ୭୦ରୁ ବେଶୀ । ଏ ଓକଲ ବନ୍ଧୁ ନିଜ ମଉଜ ଲାଗି ଆମକୁ କି ହରଡ଼ି ଘଣାରେ ପକାଇଥିଲେ ! କପରି ବଞ୍ଚିଲୁ, ଭାରିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ !

ଓଡ଼ିଆ ଦିଶ୍ଟନେ ଜୀବନୀ ଓ ପ୍ରବଣ ପ୍ରତିଭା

ପୃଥିବୀର କିଶୋର ଓ ତରୁଣ ସମାଜକୁ ପୁଣି କରିବା ଲାଗି ନିଜ ପୁଣ ଦିଲେ ଦିଲେ ବଳି ଦେଇଛି, ପୃଥିବୀକୁ ପୁଣିତର ଦେଖି ଆସି ବୁଲିଛି, ଓଡ଼ିଆ ଦିଶ୍ଟନେ; ତାର ଜୀବନଚରିତ ଟିକେ ଆଲୋଚନା କରିବା ଏଠି ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ପିତାଙ୍କ ନାମ ଇଲିୟାସ୍, ଦଶନ୍ଦେ । ୧୧୧୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ଏକ ଶୀତଳ ସକାଳ । ସେ ନିଜର କୃଷି ଫାର୍ମଟି ବନ୍ଦୀ କରିଦେବା କଥା ସ୍ଥିର କଲେ । ଫାର୍ମରେ ବହୁତ ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁ ଓ ବତକ ଥିଲେ, ଓଁହାଟ୍ ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵେନେ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଟୁନ୍ ଛବି ଅଙ୍କନ କରୁଥିଲେ । ସେ ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଲେ—ଫାର୍ମ ବନ୍ଦୀ ହେବ ନାହିଁ । ସାନ ଭଉଣୀ ରୁଥ୍ ବ ଗୁଲୁଗୁଲିଆ ଭାଷାରେ କହିଲା । ଇଲିୟାସ୍ ଦୁହଁକୁ ଲାଲ୍ ଆଖିରେ ଚାହିଁ ନିବତ କଲେ—ମୋ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ! ଏଡ଼େ ସାହସ ! ମାରି ଗୁଣ୍ଡ କରିଦେବ ! ସ୍ତ୍ରୀ କହି ପିଟିଲେ । ବେତ ମାଡ଼ ସହ ନପାରି ଦୁଇ ପୁଅ ଘର ଗୁଡ଼ି ପଳାଇଗଲେ । ଇଲିୟାସ୍ ଫାର୍ମ ବନ୍ଦୀ ଦେଇ ସେଇ ଟଙ୍କାରେ ଗୋଟିଏ ଦୋକାନ କରି ଦେଇ କାଂସସ୍ ସିଟିରେ ରହିଲେ । ସିଲ୍ଲମାନେ ସ୍ତ୍ରୀର ଜ୍ଵାଳା ସହ ନ ପାରି କେତେ ଦିନ ପରେ ଘରକୁ ଫେରିଲେ; ପିତୃ ଜୋଧର ଶରବ୍ୟ ନ ହେବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ବହୁ କଠିଣ କର୍ମ କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ତିନିଫୁଟ ବରଫରେ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ସେମାନେ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ବନ୍ଦି ବାପାକୁ ପଛସା ଆଣି ଦେଉଥିଲେ ।

ଯେତେ ନିଷ୍ଠୁର ହେଲେ ବି ନିଜ ପିଲାଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଇଲିୟାସ୍‌ଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଥିଲା । ଫଳରେ କାଂସସ୍ ସିଟିରେ କଲା ଶିକ୍ଷା କରିବା ଦଶନ୍ଦେଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ହେଲା । ତାପରେ ସେ ଚିକାଗୋ ଏକାଡ଼େମୀରୁ ପନ୍ଥାଲାପ ଜରିଆରେ ବ୍ୟଙ୍ଗକଲା ଶିକ୍ଷିକାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ।

ଇଲିୟାସ୍ ପୁଅମାନଙ୍କ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ବନ୍ଦୀ ଟଙ୍କାରେ ଗୋଟିଏ ଜେଲ୍ ଫ୍ୟାକ୍ଟରୀ କରିଥିଲେ । ବାପାଙ୍କ ଫ୍ୟାକ୍ଟରୀରେ ଓଁହାଟ୍ ବୋତଲ ଧୋଉଥିଲେ, ଜଗୁଆଳୀ କାମ ବି କରୁଥିଲେ ।

ତାପରେ ସେ ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ୍, ରେଲବାଇରେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଂଶିକ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଏହି ତିନି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ତିନିଗୋଟି ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଟୋପି ଥିଲା ।

ତାପରେ ସେ ସବୁ ଗୁଡ଼ି ଦେଇ ରେଡ଼ିଫର୍ସ୍ ଆମ୍ବୁଲେନ୍ସ୍ ବିଭାଗରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ କାଳରେ ଏହି ବିଭାଗରେ ସେ ଏଗାର ମାସ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ଓ ଉପାକର୍ତ୍ତ ଅର୍ଥ ପିତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଉଥିଲେ ।

ସେଠାରୁ ଫେରିଲା ପରେ ବାପା ଜେଲ୍ କାରଖାନାରେ ପୁଣି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ; ଓଁହାଟ୍ କହିଲେ—ଜଣେ କଳାକାର ହେବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ।

ବାପା କହିଲେ—ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ଛଟପଟ ହୋଇ ମରିବୁ । ଏ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଧନ୍ଦା ହୋଇପାରେ ? ଏ ଯୁଗରେ କଳାକୁ କିଏ ପଚାରେ ?

ଏ ଯୁକ୍ତି ନ ଶୁଣି ଓଡ଼ିଆ ପଲାଇ ଗଲେ । ସେ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗରେ କାର୍ଟୁନ୍ ଆଙ୍କିବା କାର୍ଯ୍ୟଟିଏ ପାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗନ କର୍ତ୍ତୃକ ମନୋମତ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ବିତାଡ଼ିତ ହେଲେ ।

ଏତିକିବେଳେ ଫିଲ୍ ବିଭାଗରେ ଜଣେ କାର୍ଟୁନ୍ ଆର୍ଟିଷ୍ଟ ଭାବେ ତାଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତି ମିଳିଲା । ଫିଲ୍ମରେ କାର୍ଟୁନ୍ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା ଓ ଏହା ଏକାନ୍ତ ନିମ୍ନସ୍ତରର ଥିଲା ।

ମାଲିକ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା କାମେରା ଦେଇଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ମଟର ଗାରେଜ୍‌ରେ ବସି ପଞ୍ଚକ୍ଷୀମୂଳକ ଭାବେ ସେ ନମୁନା ରିଲ୍‌ଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । ନିଉମ୍ୟାନ୍ ଅବଟର୍ ତାକୁ ଦୟା କଲା । ଏହା ଏତେ ଲୋକପ୍ରିୟ ହେଲା ଯେ ଆହୁରି ଅଧିକ କାର୍ଟୁନ୍ ଫିଲ୍ମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଲାଗି ସେ ଅର୍ଡର ପାଇଲେ ।

ଦିଗ୍‌ନେ ଏଥିରେ ଲାଭବାନ୍ ହେଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ନିଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଫିଲ୍ମ ବିକ୍ରି ନ କରି ନିଜେ ଚଳାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟିତ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ସ୍ଵାଧୀନ ବ୍ୟବସାୟ ଲାଗି ହାତରେ ପଇସା କାହିଁ ? ତଥାପି ମାନ୍ୟତା ବାନ୍ଧିଲେ । ଚିହ୍ନାକଣା ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ପନ୍ଦର ହଜାର ଡଲର୍ ଉଧାର କରି ‘Laugh and Gain’ କର୍ମ-ପୋରେସନ୍ ତରଫରୁ କାର୍ଟୁନ୍ ଫିଲ୍ମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । ଏଥିରେ ବିପ୍ରର କ୍ଷତି ଘଟିଲା । ହାତରେ ‘ଆଲାଇଭ୍ ଇନ୍ ଓଡ଼ିଶାଲ୍ୟାଣ୍ଡ’ ଛବିଟି ମାତ୍ର ସମ୍ଭବ । ଘୋର ଦୁରବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ସେ ଭଡ଼ାଘର ଗୁଡ଼ି ଆରାମ୍ ଚେୟାରରେ ଶୋଇ ରହି କଟାଇଲେ । ଦିନଟି ବକ୍ରେ ମାତ୍ର ଖାଇଲେ । ସପ୍ତାହଟିକେ ଥରେ ଗାଧୋଇଲେ । ଏହିପରି ନାନା ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ ନିଜ ସାଧନା ଅବ୍ୟାହତ ରଖିଲେ ।

ଦାନ୍ତକୁ କିପରି ଶକ୍ତ ଓ ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ କରି ହେବ, ଜଣେ ଦାନ୍ତ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ‘Tommy Talker’s Tooth’ ନାମକ ଏକ ଫିଲ୍ମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇ ୫୦୦ ଡଲର୍ ଲାଭ କଲେ ।

ତାଙ୍କ ଅଳିଆ ଟୋକେଇରେ ବସ୍ତ୍ର ମୂଞ୍ଚା । ଦିଗ୍‌ନେ ଅଙ୍ଗନ କଲବେଳେ ସାମ୍ନାରେ ବସି ଜୁଳୁଜୁଳୁ କରି ଚାନ୍ଦିନୀ, ଦୁର୍ଗା କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇଯାନ୍ତି । ଏହିମାନେ ହିଁ ତାଙ୍କ ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନର ସାଥୀ, ବହୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନୀ କବଳରୁ ଚକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି । ଦିନେ ଦିଗ୍‌ନେ ଗୋଟିଏ ମୁଣା ଧରି ଯନ୍ତ୍ରାରେ ରଖିଲେ; ତାକୁ ନାନା

କୀଡ଼ା କୌଶଳ ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ, ଯେପରି କେଳା ଗୋବିନ୍ଦମୁଖାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଥାଏ ।

ଏହି ସମୟରେ ଆଉ ଏକ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ପଡ଼ିଲା; ଭାଇ କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିଆରେ ଫି.ବି. ଶ୍ରେଣୀରେ ନିର୍ଦ୍ଦୀଞ୍ଚିତ ହେଲେ; କାମେରା ପ୍ରଭୃତି ସର୍ବସ୍ବ ବିକି ଦିଶ୍ବନେ ଭାଇକି ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ।

୧୯୨୩ ମସିହାରେ ସେ ଲସ୍ ଆଞ୍ଜେଲ୍ସ ସ୍ବ ଫେରିଲେ । ହାତରେ ମାତ୍ର ୪୦ ପାଉଣ୍ଡ । ଛୁଣ୍ଟା ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍, ଛୁଣ୍ଟା ଯୋତା । ଦୁଃସ୍ବ ଅବସ୍ଥାରେ ନିଉୟାର୍କରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ପନ୍ଦ୍ର ପାଇଲେ—ତୁମ ଆଲଭସ୍ ଜନ୍ ଓ'ଶ୍ବରଲ୍ୟାଣ୍ ଲାଗି ବାରଶତ ଡଲର୍ ଦେବ । ଏହିପରି ବାରଗୋଟି କାର୍ଡ୍ ନୁ ଫିଲ୍ ମେ ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଦିଅ ।

ଫିଲ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ କୋଉଠି ? ଘର କାହିଁ ? ପଇସା କାହିଁ ? ବିନା ପଇସାରେ କୋଉ ନାୟକ ନାୟିକା ଅଭିନୟ କରିବ ?

ବହୁ ରେଷ୍ଟା ପରେ ଜଣେ ବାଡ଼ିଘରଟି ଭଡ଼ା ନେଲେ । ଆଲଭସ୍ ପାର୍ଟ ନେବା ଲାଗି ଜଣେ ସାଇ ପିଲକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ । ଲିଲିୟାନ୍ ବୋଲି ହିଅଟିଏ ଏହି ଫିଲ୍ରେ ଚମତ୍କାର ଅଭିନୟ କରିଥିଲା । ଏହା ଏକ ସାର୍ଥକ ଫିଲ୍ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କଲା । ଦିଶ୍ବନେ ଲିଲିୟାନ୍ର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତାକୁ ବିଭା ହେଲେ ।

ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ସଫାର ଚାଲିଲା । ଜଣେ କଲାକାରର ସ୍ବୀପାର୍ଟ ସାର୍ଥକ ଭାବେ ଉଲ୍ଲଭବା ଆଦୌ ସହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଦିନକର ଘଟଣାରୁ ଏହା ଚୁଟି ଯିବ । ଲିଲିୟାନ୍ ରୋଷାଇବାସ ସାରି ଦିନେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଅପେକ୍ଷା କଲେ । ତାଙ୍କ ସୈନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଘଟିଥିଲା । ରାତି ଅଧକୁ ଦିଶ୍ବନେ ଫେରି ହସି ହସି କହିଲେ—କୌତୁକିଆ ଛବି ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ବୁଡ଼ି ରହି ଡିନାର୍ କଥା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି । ସ୍ବା କହି ସ୍ବା ହାତକୁ ଗୋଟିଏ କୁକୁର ଛୁଆଁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ, କହିଲେ— ଏ ବଡ଼ ଅଣହେଲାରେ ଅଛି ; ସ୍ବାକୁ ହେପାଜତ କର, ସ୍ବା ସେବାରେ ତୁମ ଦିନକାଳ କଟିବ, ଭାବିବାକୁ ବେଳ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଇତର ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତରେ ଅପାର କରୁଣା ।

ଭାଗ୍ୟର ଗତି ବଦଳିଲା । ଦିଶ୍ବନେ ଜଣେ ସଫଳ ଫିଲ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ଭାବେ ଯଶସ୍ବୀ ହେଲେ । ଘରଟିଏ କିଣିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲେ । ନିଜର ସ୍ବୁଡ଼ିଓଟିଏ ବି ନିର୍ମାଣ କଲେ ।

ଆଲଭର୍ସ୍ ଜନ୍ ଓଣ୍ଟର୍ ଲ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ଲୋକପ୍ରିୟତା ହରାଇଲ ପରେ ଦିଶ୍‌ନେ 'ଓସ୍‌ଡ୍ରାଲ୍ ଗ୍ରାସ୍' ଫିଲ୍ମ କଲେ । ଓସ୍‌ଡ୍ରାଲ୍ କମ୍ପାନୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଫିଲ୍ମ ଲାଗି ୨୫୫୦ ଡଲର୍ ଦେବ ବୋଲି ରୁକ୍ମପତ୍ର ହୋଇଥିଲା । କମ୍ପାନୀ ରୁକ୍ମ ଗ୍ରାସ୍‌ଲି, ଦିଶ୍‌ନେଙ୍କ କଳାକାରମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଇ ନେଇ ଅନ୍ୟ ଏକ କାହ୍ନୁ ପିକ୍ଚରର୍ ସମ୍ପାଦନ କଲା । ତାପରେ ଦିଶ୍‌ନେ ଦୃଢ଼ ସକଳ କଲେ— ଜୀବନରେ ଆଉ କୌଣସି କମ୍ପାନୀ ସହିତ ରୁକ୍ମପତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବେ ନାହିଁ ।

ମିକ ମାଉସ୍

ଜୀବନକୁ ଫିଲ୍ମ ରଚନା କରିବା ଚିନ୍ତା ପୃଥକ୍‌ପରେ ପ୍ରଥମେ ଦିଶ୍‌ନେ କରିଥିଲେ । ପହିଲେ ସେ ଖୁସିବାସିଆ, କଉତୁକିଆ ଜନ୍ମୁଟିଏ ଘେର୍ କଲେ । ତା ଚିକ୍ ଚିକ୍ ଆଖି କଥା କହୁଥିଲା । ତା ମଉଜିଆ ମୁହଁ ଦିଶ୍‌ନେଙ୍କ ମୁହଁ ସହିତ ଅନେକଟା ମିଳି ଯାଉଥିଲା । ପିଅର୍ ଫଲ ପରି ତାର ଆକାର । ତା ପାଦସବୁ କୋଡ଼ା ଭିତରେ, ଆଖି ଚିକ୍ ଚିକ୍, ନିଶୁଆ ଗୋକିଆ ମୁହଁଟି ମାସ ପଦାକୁ ଦିଶେ । ଏ ମିକ ମାଉସ୍ । ଏଇ ମୁଷାଟି ଯେ ଦିନେ ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମ୍ୟ ନିର୍ମାଣ କରିବ, ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମିଥିଲା । ଦିଶ୍‌ନେ ନିଜ କୃତ କାହ୍ନୁରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ କହିଲେ— ଦୁଷ୍ଟ ବାଳକଟିଏ ପରି ଏ ଚରିତ୍ରଟି ଚରମ ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ କରେ, କିନ୍ତୁ ମୋର ପରମ ହିତ ସାଧନ କରିବ । ଭବିଷ୍ୟ ବକ୍ତା କରି ବା କଳାକାରର ଉକ୍ତି ଏ, ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ସତ୍ୟ ହେଲା ।

୧୯୨୮ରେ 'ମିକ ମାଉସ୍' ଫିଲ୍ମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା, ଓହ୍‌ ଦିଶ୍‌ନେଙ୍କ ଅବକଳ କଣ୍ଠ ସ୍ୱରରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲା ସେ, ଦର୍ଶକମାନେ ଶୁଣି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ଏହା ସର୍ବମନୋରଞ୍ଜକ ଫିଲ୍ମ, ଭାବରେ ବିଶ୍ୱ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କଲା ଓ ଦିଶ୍‌ନେଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ କଲା ।

ଏବେ 'ମିକ' ଖେଳଣା ପ୍ରତି ଘରେ, ତା ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତି ପିଲାଠା ଘୋଷାକରେ ; ସେତେବେଳେ ମିକ ମାଉସ୍ ନାମରେ ବହୁ କ୍ଲବ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ; ଏହି ମିକ ମାଉସ୍ ଫିଲ୍ମ ବିଷୟ ସହସ୍ରାଧିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ଆଲୋଚିତ ଓ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସିତ ହେଲା । ଶେଷରେ ଏହା ବିଶ୍ୱ ସଦିଷ୍ଟାର ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ଲିର୍ ଅଫ୍ ନେସନ୍‌ସର ପୁରସ୍କାର ଲାଭ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲା ।

୧୯୩୦ ମସିହା । ଅର୍ଥନୀତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଘୋର ଦୁଃସମୟ । ଦିଶ୍‌ନେଙ୍କ ଫିଲ୍ମ କିନ୍ତୁ ଭଲ ଚାଲୁଥିଲା ; ତାଙ୍କ ସମ୍ପାଦନାରେ ସେତେବେଳକୁ ୭୫୦ ଜଣ କଳାକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

‘ମିଳି ମାଉସ୍’ ପରେ ଡ୍ରାଫ୍ ଦିଶ୍‌ନେ ‘ଡୋନଲ୍ଡ ଡକ୍’, ‘ହଲ୍ ସିମ୍ପ୍ସନ’, ‘ହେୟାର ଆଣ୍ଡ ଟଟିଲ୍’ ଓ ‘ଲିଟିଲ୍ ଥିଏଟର’ ସଫଳ ହୋଇଥିଲା । ‘ସେ। ହାଇଡ୍ ଓ ସେଭେନ୍ ଡ୍ଫାଟ୍’ରେ ବାଙ୍ଗରାମାନଙ୍କ ବିଚିତ୍ର ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଥିଲା । ବାଙ୍ଗରାଜ ଭିତରୁ ଜଣେ ଡୋଧୀ, ଜଣେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ, ଜଣେ ତନ୍ମୁକ୍ତ, ଜଣେ ଲଜକୁଳା । ଏହି ଗାର୍ସ ଫିଲ୍ମର ପ୍ରସ୍ତୁତି କାଳରେ ଅସୀମ ଯୈର୍ଦ୍ଧ ସହକାରେ ଦିଶ୍‌ନେ କଠୋର ପରୀକ୍ଷାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ । ପରବାରର ସମସ୍ତେ ବିରକ୍ତ, କର୍ମରୂପାମାନେ ଉତ୍ସାହୀ ।

ଏକ ମହାନ୍ ପ୍ରତିଭାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟରୁ ରଙ୍ଗ ଲୋକ ସମକ୍ଷରେ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥିଲା । ନାଟ୍ୟ, ପୁରୁଷ, ବାଳକ, ବୃଦ୍ଧ କଣ୍ଠରେ ତାଙ୍କୁ କଥା କହିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେ। ହାଇଡ୍ ମୁଖରେ ଶାଶୁ କୋମଳ ସ୍ଵରରେ, ସାବତ ମାଆର କର୍ବଣ, ନିଷ୍ଠୁର ସ୍ଵରରେ କମ୍ପା ବାଙ୍ଗରାମାନଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ କଣ୍ଠରେ ତାଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟ ବିସ୍ମୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ଏହା ବିଶେଷ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲା, ପ୍ରଚୁର ଆୟ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲା । ଫିଲ୍ମ ପରେ ସେ। ହାଇଡ୍ ଓ ବାଙ୍ଗରା ଖେଳଣା କୋଟି କୋଟି ସଂଖ୍ୟାରେ ବିକ୍ରି ହେଲା । ଦିଶ୍‌ନେ ଉଧାର ଟଙ୍କା ଶୁଦ୍ଧିପାଇ ଲସ୍‌ଆଞ୍ଜେଲ୍‌ସ୍‌ରେ ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ଗୌରବ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ; ବୃଦ୍ଧ ପିତା-ମାତାଙ୍କୁ ପାଖରେ ଆଣି ରଖିଥିଲେ ।

ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଅସିସ୍‌ର କର୍ମରୂପ ସଂଖ୍ୟା ୧୫୦୦, ଦିଶ୍‌ନେଙ୍କ ଫିଲ୍ମ ଟେନିଂ କ୍ଲାସ୍‌ରେ ଶତାଧିକ ଗ୍ରହଣ ।

ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୁଃଖ ଦୂର ହେଲା । କିନ୍ତୁ ମାନସିକ ଭାବରେ ଦିଶ୍‌ନେ ଏକାନ୍ତ ଏକାକୀ । ବନ୍ଧୁତା ଜମାଇବାକୁ ଅବସର ପାଇ ନ ଥିଲେ— ଦୁଇ ଝିଅ— ଡାଇନା, ସାରନ୍‌ଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ନେହଗ୍ରଜ୍ଞା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ବି ବେଳ ପାଇ ନ ଥିଲେ ।

ତାଙ୍କ ସ୍ନେହ ବେଳେ ବେଳେ ବିସ୍ଫୋରଣଶୀଳ ଥିଲା । ସବୁ କାମ ପଛକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ବେଳେ ବେଳେ ପାର୍କକୁ ବୁଲାଇ ନେଉଥିଲେ । ପାର୍କରେ କିଶୋର ବିନୋଦନ ଶବ୍ଦର କଠୋର ସମାଲୋଚନା କରି ଦିନେ ସେ କହିଲେ— ମୁଁ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଧରଣର ପାର୍କ ଗଢ଼ିବି, ସେଥିରେ ନାନା କୌତୁକ ଖେଳ ରହିବ, ଶିଶୁରୁ ବୃଦ୍ଧ ସମସ୍ତଙ୍କର ଉପଭୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ।

ଲସ୍‌ଆଞ୍ଜେଲ୍‌ସ୍‌ରେ ୧୭୦ ଏକର ଭୂମିରେ ଦିନେ ଦିଶ୍‌ନେଙ୍କ ଅକଲନ୍ତୀ ସ୍ଵପ୍ନର ‘ଦିଶ୍‌ନେ ଲ୍ୟାଣ୍ଡ’ ନିର୍ମିତ ହେଲା । ତାଙ୍କ ନିଜ ଘର ତଳେ

ରେଲ୍, ଲଇନ୍, ପଡ଼ଲ ; ସେ ଫ୍ଲାଟ୍ କାର୍, କେବଲ୍, କାର୍, ଚଲାଇଲେ । ଫ୍ଲାଟ୍ କାର୍ରେ ପ୍ରତି ଡବାରେ ଜଣେ ମାତ୍ର ଯାତ୍ରୀ ବସିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ୧୯୫୫ରେ ଉପ୍‌ନେ ପାର୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା । ବଞ୍ଚିଥିବା ଯାକେ ସେ ନିଜ କୁହୁକ କଲ୍‌ନାମୁ ନୂଆ ନୂଆ ଆନନ୍ଦ ଦେବାର ବାଟ ଫିଟାଇ ଥିଲେ ।

ପୃଥ୍ବୀର ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବେ ପ୍ରସିଦ୍ଧିଲାଭ କଲେ । ତାଙ୍କ ଫିଲ୍ମର ସ୍ବପ୍ନରେ ଲଳିତ ହେଉଥିଲା ଅଗଣିତ କିଶୋର ମନ । କିନ୍ତୁ ପିତା ଯେ କେଡ଼େ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କନ୍ୟା ଦୁର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଗୋଚର । ଦିନେ ଖୁବ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ପରି ତାଙ୍କନା ପଶୁରିଲା— ବାପା, ତୁମେ କଣ ସେହି ବଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓ୍ବାଟ୍ ଦିଶ୍‌ନେ ?

ଦିଶ୍‌ନେ ଝିଅ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ହସି ହସି କହିଲେ— କାହିଁକି ? ହେଲେ ହୋଇଥିବ ।

ତାଙ୍କନା— ମତେ ତୁମ ଦସ୍ତକତ ଦିଅ ତାଡ଼ି, ମୁଁ ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କର ସ୍ବାକ୍ଷର ସମ୍ବନ୍ଧ କରି ରଖେ ।

ଦିଶ୍‌ନେ ଅତି ଖୁସିରେ ଝିଅକୁ ନୋଲକୁ ଆଦରା ଭାଣିଲେ—
“କେବଳ ତୁମ ଦୁର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲାଗି ମୁଁ ଜୀବନରେ ଯାହା କିଛି ହୋଇଛି ବା କରିଛି ।”

ଦ୍ବିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ କାଳରେ ଦିଶ୍‌ନେଙ୍କ ‘ସିଣ୍ଡରେଲ୍’, ‘ସେଟର୍ ପ୍ୟାନ୍’, ଛବି ଦୁଇଟି ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲା । ତାପରେ ଦିଶ୍‌ନେ ଆଲେକ୍ସା ଯାଇ ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ଓ ବରଫ ମଧ୍ୟରେ ଏକ୍ସପ୍ଲୋଜିଭ୍ ଜୀବନ, ମଣ୍ଡା ଶିକାର ଓ ସେମା-ନଙ୍କ କଠୋର ଜୀବନ ଯାତ୍ରା ଉପରେ ଛବି ଅଙ୍କନ କରିଥିଲେ । ବର୍ଷେକାଳ ଏକ୍ସପ୍ଲୋଜିଭ୍ ମେଲରେ ରହି ସିଲ୍‌ମାନଙ୍କ ଗତିବିଧି ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲେ ଓ ‘ସିଲ୍ ଆଇଲାଣ୍ଡ୍’ ନାମକ ଚମତ୍କାର ଛବି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ । ୧୯୪୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏହି ଛବି ଲାଗି ସେ ସାହାଯ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ଦିଶ୍‌ନେ ଜୀବନରେ ଯେତେ ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିଲେ, ସବୁ ରଖିଲେ ଗୋଟିଏ କୋଠା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଯିବ । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ୩୦ ଗୋଟି ମ୍ୟାଜିକ୍ ପିକ୍‌ଚର୍ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର, ୭୦ଟି ସମ୍ମାନପତ୍ର, ଅଗଣିତ ଡକ୍ଟ୍ରି, ମେଡାଲ୍ ଓ ଟ୍ରଫି ।

ଗଟେଙ୍କ ବାହନ ମୃଷା, ତା’ ପ୍ରତି କିଶୋରଙ୍କର ଯେତିକି ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଅନିଷ୍ଟକାଣ୍ଡ ଜୀବ ବୋଲି ବୟସ୍କଙ୍କର ଯେତିକି ଅଶ୍ରଦ୍ଧା । ତାକୁ ଯନ୍ତ୍ରା ବସାଇ ଧରେ, ବିଷ ଦେଇ ମାରେ, ତା ଉପଦ୍ରବରୁ ଯାହା ପାଇବା ପାଇଁ ବରଫ ଗୋଟେ ;

ମାଟି ଘର ମାତେ ହିଁ ପୁଞ୍ଜା ପୁଞ୍ଜା ମୂଷା ଗାତ ; ରୁଟିଆ ମୂଷା, ଗୁଡୁଆ ମୂଷା, ଗାରୁଆ ମୂଷା, ବଣୁଆଁ ମୂଷା, ପାହାଡ଼ୀ ମୂଷା । ମଣିଷ ସବୁ ଜୀବଜନ୍ତୁକୁ ଆୟତ୍ତ କରି ପାରିବ, ମୂଷାକୁ ପାରିନାହିଁ ।

ମୂଷା ପାରି ପାରି ହୋଇଛି ଆମ ଦେଶରେ କେଲା ହାତର ଗୋବିନ୍ଦ ମୂଷା—ନବ ବଧୂର କଥାରୁ ପାଣି କଢ଼ା ଅଭିନୟ କରେ ସେ, ଗୋପାଳିଆ ଦେଉଣୁର ଆୟୁରୁ ବୋଲି ଭରବରରେ ।

ଏହି ମୂଷା କିନ୍ତୁ ଥିଲା ଦଶ୍‌ନେଙ୍କ ଶିଳ୍ପୀଜୀବନର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରେରଣା, ମୂଷାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ସେ ଅଗଣିତ ଜୀବଜନ୍ତୁକୁ ତାଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନ ମୂଳକର ଅଜୀବିତ କରିଥିଲେ ।

ଅଜବ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ସେ ନିରାଟ ସତ୍ୟ ବୋଲି କିଶୋର କିଶୋରୀଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମାଇ ପାରିଥିଲେ—ଏହା ହିଁ କଳାକାର ଭାବରେ ତାଙ୍କର କୃତତ୍ୱ ।

ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେଉଁ କଳାକାର ଲୋକଙ୍କୁ ଏତେ ଅଭିଭୂତ କରାଇ ପାରି ନ ଥିଲା, କଳାକୁ କେହି କରାଇ ପାରି ନ ଥିଲା ଜୀବନର ଏକ ଅପରିହାରୀ ଅଙ୍ଗ ।

ଦିନେ ଲସ୍ ଆଞ୍ଜେଲ୍‌ସ୍ ପରି ବିପୁଳ ନଗରର ସମ୍ମାନିତ ମେୟର୍ ପଦ ତାଙ୍କୁ ଯତ୍ନ ଯାଇଥିଲା । ସେ ହସି ହସି କହିଲେ— ସ୍ୱପ୍ନ ରାଜ୍ୟର ସମ୍ରାଟ ମୁଁ, କୌଣସି ମୃଣ୍ମୟ ସୀମା ମୋ ଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ।

୧୯୭୭ ମସିହାରେ ଏହି କଳାକାରଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା, ମାତ୍ର ୬୫ ବର୍ଷ ବୟସରେ । ତାଙ୍କର ଜନ୍ମକାଳ ୧୯୦୧ ।

ପଦର

ହଲିଉଡ୍

ହଲିଉଡ୍ ନାଆଁରେ ଚମକ; ହଲିଉଡ୍‌ର ନକସା ବା ଚନ୍ଦ୍ରମାନେ କେମିତି ? ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରନ୍ତି, ତାକୁ ବ୍ୟୟ କରନ୍ତି କିପରି ? କଣ ସେମାନେ ଖାନ୍ତି ? କିପରି ଚଳନ୍ତିଚଳନ୍ତି ହୁଅନ୍ତି ?

‘ଷ୍ଟାର୍ ତ ଷ୍ଟାର୍’ ପୁଣି ହଲିଉଡ୍‌ର ଷ୍ଟାର୍, ସୁପର ଷ୍ଟାର୍ ସେମାନେ । କେବଳ ବିପୁଳ ଟିକେଟ୍, ଅନୁପମ ରୂପଶ୍ରୀ ବା ଚମକର ଅଭିନୟ କଲା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ, ସବୁତୋରାବେ । ହଲିଉଡ୍ କଥା ଶୁଣିଲେ ଆଖି ବଡ଼ ବଡ଼ ହୋଇଯାଏ । କେମିତି ହୋଇଥାନ୍ତେ, ସତେ କେମିତି ! ଲସ୍ ଆଞ୍ଜେଲସ୍‌ରେ ହଲିଉଡ୍ ନ ଦେଖି ଫେରିଲେ ମନ କେମିତି କେମିତି ଲାଗିବ । ଯଦି ବା ସିନେମା ଭକ୍ତ ସୁଁ ନୁହେଁ ।

ମସ୍କେଟରାବ୍ ୮୫ ମାଇଲ୍ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇ ଟିକେଟ୍ କରିଦେଲେ — ହଲିଉଡ୍ ଦେଖିବାକୁ ଜଣପିଛୁ ୩୫ ଡଲାର୍; ତା ମଧ୍ୟରେ ବସ୍ ଯାତାୟତ ବ୍ୟୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

ବସ୍‌ରେ ଲେଉଟ ଡ୍ରାଇଭର୍ । ତାଙ୍କ ସ୍ବାମୀ ଓ ପୁଅମାନେ ବି ଡ୍ରାଇଭର୍ । ଗୋଟା ପରିବାର ଗୋଟିଏ ମାସ ଧରି କରୁଥିବା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବିରଳ । ଗ୍ରେ ଲାଇନ୍ ବସ୍ କମ୍ପାନୀରେ ସମସ୍ତ ଚାକିରୀ କରନ୍ତି ।

ଲସ୍ ଆଞ୍ଜେଲସ୍ ଡାଇନ୍ ଟାଇନ୍; ଆକାଶପୁରୀ ସୌଧ । ସମ୍ଭବ ବ୍ୟବସାୟ ଅଞ୍ଚଳ । କାନଡାଗଟିର ଅତିରିକ୍ତ ଲାଭ ଲାଭ ସ୍ବା ଶୁଦ୍ଧପଥକୁ କେଉଁଠି ଯତନଶୀଳ, ବିବର୍ଣ୍ଣ କରନାହିଁ । ସମସ୍ତ କଳାକାରର ଡ୍ରାମାରେ ଅର୍ଜିତ ହେଲା ପରି ଲାଗେ ।

ପୃଥିବୀ ମାତାର ଚଳାଚଳ ଉଲଗ୍ନତା ଅସଂଖ୍ୟ । ନାନା ବୃକ୍ଷ, ପୁଷ୍ପଗୁଳ୍ମ, ସମୁଦ୍ରରେ ପଥଧାର ମଣ୍ଡିତ; କିନ୍ତୁ ଏଠା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଦ୍ଧଉଲଗ୍ନ, ଅଭ୍ୟାସବଶତଃ ଦୃଷ୍ଟିସହ୍ୟ ହେଲେ ବି । ପରାସ୍ତ, ପଳାୟିତ ଯୌବନକୁ ଧରି ଉତ୍ତ ଓ ଉତ୍ତର ରଖିବାରେ ବ୍ୟଗ୍ର ।

ଏ କି ବୃକ୍ଷ ? ଅଦ୍ଭୁତଳ ବରଗଛ ପରି ଦିଶେ, ପତ୍ର, ଫଳ ବି ସେହିପରି ।
ବଟବୃକ୍ଷ ଲାଳନ ପ୍ରସାଦ ହୋଇଛି ନା କ'ଣ ? କିନ୍ତୁ ଜନଗହଳୀ ସହରରେ ତାର
ପ୍ରସାର ପାଇଁ ସ୍ଥାନ କାହିଁ ?

ଚୀନା ବଜାରରେ ଲେହନତରଙ୍ଗୀୟ ବେଶ ପିନ୍ଧି କିଏ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି ?
ରମଣକାଶ୍ଵ ଫଟୋ ନେବେ, ଡଲ୍‌ରେ ଦି ଡଲ୍‌ର ଦେବେ, ଏଥିଲାଗି ଏ ସୁଆଙ୍ଗ
ବେଶ ।

ସେହିପରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି ଜଣେ ମଲ୍ଲ ଯୋଦ୍ଧା; ମୁଦ୍‌ଗର ପରି ବାହା,
କବାଟ ପରି ଗୁଡ଼ି; ଶକ୍ତିଶାଳୀ, ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ । ଯୁବତୀ ତନ୍ମୁ ସ୍ପର୍ଶ ଆକୃଷ୍ଟ ହୁଏ;
ରୂପସୀମାନେ ତା ସହିତ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଫଟୋ ନେବାକୁ ଆଗ୍ରହ । ଆମ ଆଡ଼
ହେଲେ ନିନ୍ଦାର ନାଗରୀ ବାଜନ୍ତା । ଏଠି ଏସବୁ ଦୃଷ୍ଟିକଟୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ସେହି ପ୍ରଗତି, ଫାର୍ଦ୍ ପୁରୁଷ ନିଜକୁ ଖୁବ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିନାହିଁ । ତା ସହିତ
ଫଟୋ ନେଲେ ଦଶ ଡଲ୍‌ର ଦେବାକୁ ହେବ । ନିଜର ଭୋଜନ ଲାଗି ତାକୁ
ବହୁତ ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ହୁଏ । ସେ ଏହି ଉପାୟରେ ତାହା ଆଦାୟ କରେ ।

ଚୀନା, ଯାପାନ ଏଠି ଗୋଟେ ଗୋଟେ ବଜାର ଦଖଲ କରି ବସିଛନ୍ତି ।
ଚୀନ୍ ଶ୍ରମିକ ଯୋଗାଇ ଆମେରିକା ଗଢ଼ିଥିଲା । ସେ ଭଳି ଭୂମିକା ଲାଗି ଭାରତୀୟର
ସୁଯୋଗ ନ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଭାରତ ପରାଧୀନ । ପରାଧୀନ ଭାବେ ଭ୍ରମଣ
ସୁଯୋଗ ବି ଭାରତୀୟର ନ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଭାରତୀୟ ବିଦେଶ ଗଲେ
ଯାଉଥିଲେ ବିଲତ । ବିଲତଫେରନ୍ତାର ଢେଙ୍କି ଥିଲା । ଆମେରିକା ଆସିବାର
ସୁଯୋଗ ସେତେବେଳେ ମିଳୁଥିଲା କାହିଁ ? ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ଏବେ ଯାଉ ଲମ୍ବିଛି ।
ମହାନ ଭାରତୀୟ—ଡାକ୍ତର, ଇଞ୍ଜିନିୟର ବା ବ୍ୟବସାୟୀ । ଏଠି ଗୋଟେ ଅଧେ
ଭାରତୀୟ ଦୋକାନ ଅଛି, ଚୀନା ବା ଯାପାନର ବଜାର ଭଳି ଭାରତୀୟ ବଜାର
ନାହିଁ ।

ଯାପାନ ତ ଅର୍ଥନୀତି ଦିଗରୁ ଆମେରିକାର କାନ୍ଧରେ ଆସି ବସିଛି । ସେ
କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାକୁ ଚିତ୍ କରିବା ଆମେରିକା ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ । ଯାପାନ
ଫଟର ଗାଡ଼ି, ରେଡ଼ିଓ, ଟେଲିଭିଜନ୍, କାମେରା, କାସେଟ୍ ସଙ୍ଗେ ।

ଯାପାନ ଦିନେ ହାଉସ୍‌ଲି ବନ୍ଦରରେ ଆମେରିକୀୟ ଯୁଦ୍ଧ ଜାହାଜ ତେଲା
ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସପାତ୍ର ଆସମଣ କରିଥିଲା; ଆମେରିକା ତାହା ଭୁଲିଯାଇଛି ବା ଭୁଲି
ଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଛି । କାରଣ ସେ ତାର ପ୍ରତିଶୋଧ ଡାକ୍ତର ଭାବେ ନେଇଥିଲା

ବୋଲି । ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧରେ ସେତକ ଲୋକ ମରିଥିଲେ, ଏକା ଆଟମ୍ ବୋମା-ପାତରେ ଯାପାନ ଦେଶର ସେତକ ଲୋକ ମରିଥିଲେ ବା ବଳିଆ ହୋଇ-ଥିଲେ । ଏଇ ଘୋର ନିଷ୍ଠୁର କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ଆମେରିକା ସମାଲୋଚନାର ଶରବ୍ୟ ହୁଏ ।

ଚୀନା ଥିଏଟରକୁ ଲାଗି ଚୀନା ବଜାର; ଆନର୍ସଣୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସମ୍ଭାର ଦେଖି ଲଜା ଆବୋର ବସିଛି—ସ୍ବାକୁ ନେବ, ତାକୁ ନେବ । କାହାକୁ କେମିତି ଦେବାକୁ ହେବ ।

ପରୁରଲି—ସେ ଯୁଆଡ଼େ ଯାନ୍ତି, କ’ଣ ଭୁମ ଲାଗି କିଛି ନେଇଆସନ୍ତି ?

‘ସମସ୍ତଙ୍କୁ କ’ଣ ବିଦେଶଯାତ୍ରା ସୁଯୋଗ ମିଳେ ? ଯାହାକୁ ମିଳେ, ତା-ଠାରୁ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ଭାବଭ୍ରାତୃ କିଛି ଆଶା କରନ୍ତି ।’

‘କଥାଟା ସତ, କରୁଟରେ ଫଟା ପାହୁଲଟିଏ ନଥିବା ଲୋକ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରିବ, ନେଇ ପାରିବ କିପରି ?’

‘ବାଟଶଙ୍ଘ’ରୁ କିଛି ଦେଇ ମନୋମତ ଜିନିଷ ଗୋଟେ ଅଧେ କରି ନେବା ।’

‘ଭଲ କଥା, ଆପଣି ନାହିଁ; ହେଲେ ବାଟଶଙ୍ଘ’ ନିଅନ୍ତୁ ହେଲେ କିଏ ପିଠିରେ ପଡ଼ିବ ?’

ଲଜା ମୋ ଯୁକ୍ତି ବୁଝିଲା, ସ୍ଫୁଟ ସ୍ଫୁଟ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଜିନିଷ କରି ବୁଲି ବୁଲି ଚମକାର ବଜାରଟି ଦେଖିଲା । ତାପରେ ମୁଁ ହସି ହସି କହିଲି—ଆମେ ଭ୍ରମଣକାରୀ, ବୁଲି ବୁଲି ଦେଖିବା ଆମର କାମ । କେତେ ଅଳ୍ପ ଜିନିଷରେ ତଳ ପାରିବା—ଏ ଆମ ଜୀବନଦର୍ଶନ । ଶୁକରକ୍ୟରେ ଭୋଲ ହୋଇ ବାସ୍ତା ପରି ଆଧୁନିକ ଜିନିଷ ନେଇ ଗଦେଇବା ଧନିକ ଜୀବନର ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଖେଳ ।

ତଳ ଦେଇଥିବା ପାଉଁରୁଟି, ଫଳ ସହଜ ଛେନା ପିଚ୍ଛାଟିଏ କିଣି ଆମେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ଶେଷ କଲୁ । ଦେହଘଣ୍ଟା ବିଶ୍ରାମ ସମୟ ଆମର ଏହି ପ୍ରକାରେ କଟିଲା ।

ତାପରେ ବସ୍ ଟ୍ରାଇଭର ମାଇକ୍ରେ କହିଲା, ଏ ଷ୍ଟାର୍ ଅଞ୍ଚଳ; ଏସବୁ ବିଶ୍ଵପ୍ରସିଦ୍ଧ ଷ୍ଟାର୍ ଭବନ । ଷ୍ଟାର୍ ଯାଇ କୋଉ ଭିତରେ, ଭବନ ବାହାରଟା ଦେଖି କି ଲାଭ ? ଆମେରିକାରେ ତ ତହୁଁ ବଳି, ତହୁଁ ବଳି ଭବନ ।

ସ୍ୱାର୍ମ୍ମାନେ ନିଜ ନିରାପଣ ଲାଗି ଭିତରେ ରହନ୍ତି, ଭାରତରେ ଯେପରି, ଆମେରିକାରେ ସେହିପରି । ବଜାରରେ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତିରେ କ'ଣ ଛୁଡ଼ା କରାଇ ଦେବେ ସିନେମା ପାଗଳ ଲୋକେ ? ଗୁରୁ ଦେଖି ସେ ବାଇ, ଯାହାର ଗୁରୁ, ତାକୁ ଦେଖି କିଏ ଉନ୍ମତ୍ତ ନ ହେବ ?

ଏକ ପାହାଡ଼ୀ ଡାଲୁରେ ସ୍ୱାର୍ମ୍ମାନ ସ୍ୱାର୍ମ୍ମକାଶ୍ମିନ୍ ଦେଖିଲୁ, ନିସ୍ତବ୍ଧ ସ୍ୱାର୍ମ୍ମ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ବି । ରକ୍ତ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାଯାଗର କୂଳର ପାହାଡ଼ମାଳା ଏ । ସ୍ୱାର୍ମ୍ମ ଅଞ୍ଚଳଟି ଏକ ପାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟସୂକ୍ଷ୍ମ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଏକ ଚୂଷ୍ମାଭର ଦୃଷ୍ଟି ମକାଇ ଆମେ ‘ବେଉରଲ୍ଲ ହଲ’ ଉପରକୁ ଉଠିଲୁ । ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗାଡ଼ିରେ । ଏଇ ଦୂରବଳମ୍ବୀ ପାହାଡ଼ ଓ ତାର ଉପତ୍ୟକାର ଏକ ବିପୁଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠି ଯାବତୀୟ ଆମେରିକୀୟ ସିନେମା ନିର୍ମିତ ହୁଏ । ସିନେମା ନିର୍ମାଣରେ କି କି କୌଶଳ ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଏ, ତାହା ଦେଖିବା ଲାଗି ବହୁ ଯାତ୍ରୀ ଆସିଛନ୍ତି, ଓଧ ସଙ୍ଗେ ବଣକୁଆ ବାଇ ହେଲୁ ପରି ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆମେ ।

ପାହାଡ଼ର ଗୋଟିଏ ସ୍ତରରେ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଦେଖିଲୁ—ମେଘଭରା ଆକାଶ, ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଚଡ଼ଚଡ଼ି, ପ୍ରବଳ ବର୍ଷା । ତା ପରେ ନଦୀରେ ଯୋର୍ ବନ୍ୟା, ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସୋଡ଼ରେ ଡାର ତରୁସରୁ ଭାସିଗଲେ; ଆଉ ଘଡ଼ିକ ସବୁ ନିଷ୍ଠୁର । ମେଘ କାହିଁ ? ପ୍ରଶ୍ନର ଖରା, ଏ କ'ଣ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଳ ମାୟା ?

ଅନ୍ୟ ଏକ ସ୍ତରରେ ଦେଖିଲୁ—ବରଫ ଝଡ଼ି ପ୍ରବାହ । ପ୍ରବଳ ତାର ଗନ୍ଧ, ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ । ଉଷାରଭରା ପ୍ରଭାଞ୍ଜନ, ମନେ ମନେ ଆତଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଏ । ପ୍ରକୃତରେ ଏ ଉଷାରକଣା ନୁହେଁ, ଶେତ ସଜ୍ଜ ଚକ୍ଷୁ ଗୁଣ୍ଡ; ଯାହାକି କୌଶଳରେ ଏସବୁ ମାୟା ଦେଖାଇ ଦିଆ ହେଉଥାଏ ।

ଅନ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଦେଖିଲୁ—ଲୋକଟିଏ ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ବସି ଆଗକୁ ପଛକୁ ଦୋହଲୁଛୁ । କିନ୍ତୁ ଦୂରକୁ ଉଡ଼ିଗଲା ପରି ଦିଶୁଛି ।

ସିଂହ, ବାଘ, ଭଲୁ, ଗଣ୍ଡା, ଅଜଗର, ଅହଗଳ, କୁମ୍ଭୀର, ଚିମ୍ପି, ଡଲ୍ଫିନ୍, ସିଲ୍—ପିତୁଳା ସବୁ, ଫଟୋରେ ସଜାବ ଜନ୍ତୁ ପରି ଦିଶନ୍ତି, ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁଙ୍କ ଗର୍ଜନରେ ଅରଣ୍ୟ କମି ଯାଏ । ଚିମ୍ପି ଜଳଭାଗକୁ ଦି ଭାଗ କରି ଉଠେ । ଆକ୍ସିଡେଣ୍ଟ୍, ପୋତ ଯୁଦ୍ଧ, ବୋମା ମାଡ଼, ଜାହାଜ ଭଙ୍ଗ, ବ୍ୟୋମଯାନ ପାତ; ସବୁ ପ୍ରକୃତ ଘଟଣାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଫଟୋ ନିଆଯାଇ ନାହିଁ, ଫଟୋ ନେବା

କୌଣସି ଦେଖାଇ ଦିଆ ହୋଇଅଛି । ଏହି ପାହାଡ଼ରେ ବହୁ ଉଦ୍ୟାନ । କିନ୍ତୁ ସିନେମାରେ ଦେଖାଇ ଦିଆହୁଏ କୃତ୍ରିମ ଉଦ୍ୟାନ, କୃତ୍ରିମ ପୁଷ୍ପ, ଭ୍ରମର, ପ୍ରଜାପତି ।

ଜଳ ଉଠିଲା ହଠାତ୍ ଏକ ଅଗ୍ନି ଶିଖା ? ସବୁ ଦଗ୍ଧ କରିଦେବ । କଣ ? ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ଯନ୍ତର କାରସାଦି ଏ, ଅବହେଳାର ଯୋଗ୍ୟ ଏକ ଅଗ୍ନି ଶିଖା କାତ ଘରେ ଜଳୁଛି । ଘୋର ବୋମା ପାତ ପରେ ନଗରରେ ଡଗ୍ ଅଗ୍ନି-କାଣ୍ଡ ଦେଖାଇବା ଲାଗି ଏ ଯନ୍ତ୍ରଟି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ସେହିପରି ଅଗ୍ନିସ୍ଵାତ ଓ ଭୂମିକମ୍ପ ମଧ୍ୟ ଏ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଦେଖାଇ ଦିଆହୁଏ ।

ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖରା । ପାହାଡ଼ରେ ବୁଲି ବୁଲି ପାଦ ଅକଲଣି, କଣ ଦେଖିବ ? ଦୃଶ୍ୟର ବେଶୀ ଭାଗ ସଞ୍ଚିତ, ନଇଲେ ମ୍ୟାଜିକ୍ । ଏଠିକି ସେଠିକି ଧାଉଁଥାଅ, ମଜ୍ଜା ଦେଖୁଥାଅ ରେ ବାବା । ଶତ ସହସ୍ର ବୁଲି ବୁଲି ଉପଭୋଗ କରୁଥାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଗଛ ମୂଳେ ବସିପଡ଼ି ଭାବିଲି—ଗୋଟା ସିନେମା ତାହେଲେ ଖାଲି ଗୁରୁ, ଗୁରୁ ମିଛ । ଏଇ ତାହା ମିଛ ଲାଗି ଏତେ ଦଉଡ଼ିଆପଡ଼ି, ଏତେ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ ।

‘ କବି ଯେ ସତ ମିଛ କଣ କହନ୍ତି

କବିତା ଗୁରୁତ୍ଵରେ ମନ ମୋହନ୍ତି ଗୋ ’ ।

ସିନେମା କଣ କବିର ଚିନ୍ତନ ? ନୁହେଁ ତ ଆଉ କଣ ? କବି ଭାବପନ୍ଥା ନ ହେଲେ ସିନେମା ଗଲୁଟିଏ ଫାଇ ପାରିବ କାହୁଁ ? ଭାଷା ଉପରେ ସେମିତି ଦଖଲ ନ ଥିଲେ ସାର୍ଥକ ସିନେମା ସ୍ଥିତିଟିଏ ଲେଖି ପାରିବ କାହୁଁ ?

ପୃଥିବୀର ଉନ୍ନତ ଜଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି ହିଁ ନାଟ୍ୟକାର— କାଳିଦାସ, ସେକ୍ସ୍-ପିଅର୍, ଗେଟେ । ସିନେମା ନାଟକ ଲେଖକ ସେହିପରି ଜଣେ ନାଟ୍ୟକାର, ସିନେମା ଏକ ଚିତ୍ରନାଟ୍ୟ, ପ୍ରକୃତ ନାଟକ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଉପଭୋଗ୍ୟ । ଯାହା ସୀମିତ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ କଲ୍ପନା କରାଯାଇ ନ ପାରେ, ତାହା ଅକ୍ଲେଣରେ ସିନେମା-ରେ ଦେଖେଇ ଦିଆ ହୁଏ—ଭୂମିକମ୍ପ, ଅଗ୍ନିସ୍ଵାତ, ଜଳ ପୁର ବା ଆକାଶ ପୁର ଇତ୍ୟାଦି ।

ବିଶ୍ରାମ ବେଳେ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ମୋ ମନରେ ଉଠିଲା—ସିନେମା ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତମାନେ କଣ ସବୁଠାରୁ ପୁଣି ପ୍ରାଣୀ ? ରାଜରାଣୀ, ପୁଞ୍ଜିପତିର ପତ୍ନୀ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଭାଗ୍ୟବତୀ ? ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ ଅନେକ ମନରେ ଉଠେ ; ସେମାନେ ହସିଉଡ଼ି ବା ବେଭରଲୀ ହଲ୍‌ସ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ ଭୂମି ଓ ସିନେମା ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ଗୀ, ମେନକା,

ତିଳୋତ୍ତମା ଆଦି ସ୍ୱର୍ଗକନ୍ୟା ପରି ସୁନ୍ଦରୀ, ସୁଖିନୀ ମନେ କରନ୍ତି, ସତେ ଯେପରି ସଂସାର ତାପ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରେନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ମନରେ କିଛି ହେଲେ ଦୁଃଖିନୀ ପଶେ ନାହିଁ ।

ଦୁର୍ଭୋଗ ନାହିଁ, ଦୁଃଖିନୀ ନାହିଁ, ଏପରି ପ୍ରାଣୀ କଣ ସଂସାରରେ ଅଛି ? ଏ ଧାରଣା କପରି ନିରର୍ଥକ, ଏ ପ୍ରଶ୍ନ କପରି ଅବାନ୍ତର, ହୁଲ୍ଲିଭିଡ଼୍ ଷ୍ଟାର୍-ମାନଙ୍କ ଜୀବନକାହାଣୀ ପଢ଼ିଲେ ବୁଝାଯାଏ ।

ମନ ଚନ୍ଦ୍ରଲେଇ ଦେଇଥିବା, ପୃଥିବୀରେ ଚମକ ଖେଳାଇ ଥିବା କେତେ କଣ ଆମେରିକୀୟ ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଜୀବନ କାହାଣୀ ସନ୍ଧେପରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କଲି ।

ଇସ୍ତର୍ ଭଇଲିୟମ୍

ଇସ୍ତର୍ ବିଷ୍ଣୁ ହୋଇଥିଲା ଜଣେ କୋଟିପତିକୁ । ପୃଥିବୀର ଯାକଜୀବୀ ଭୌତିକ ସୁଖସମ୍ପଦ ତା ପାଦ ତଳେ ଆସି ଲେଟିଥିଲା । ତିନି ଗୋଟି ସନ୍ତାନର ଜନନୀ । ଷ୍ଟାର୍ ଭାବରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଯଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ଅଧିକାରୀ । ସବୁ କିଛି ସୁଖ-ସମ୍ପଦ ମଧ୍ୟରେ ସେ ବିବେକରୁଦ୍ଧି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରଖିଥିଲା । ତା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଗୁଡ଼ୁକାର ବହୁ ; କିନ୍ତୁ ସନ୍ତାନମାନେ ହୁସିଆର ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର ବିବାହ କରି ନ ଥିଲା ।

ତାର ବହୁ ପ୍ରେମିକ ; ସେ ଏକମାତ୍ର ଷ୍ଟାର୍, ଯେ ଖୋଲଖୋଲ ଭାବେ ନିଜ ପ୍ରେମିକମାନଙ୍କ ନାମ କହେ, ସେମାନଙ୍କ ଗତିବିଧି ବୟାନ କରେ । ଲଜ୍ଜା ବା ସଙ୍କୋଚ ତାର ଅନ୍ତରାୟ ହୁଏ ନାହିଁ, ଅତି ମାନ୍ୟରେ ସ୍ୱୀକୃତିଦାନ ।

ଜୀବନର ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ବ ତାର ଆଶାତୀତ ଭାବେ ଭିନ୍ନ ; କେହି କଲ୍ଲନା ବି କରିପାରେ ନାହିଁ । ଏଇ ଅଭିଜାତ ସୁଖ ଦିନେ ତାକୁ ଚଟା ଲାଗିଲା । ଯୌବନ ଶ୍ରୀ ମଉଳିଲା ଏବେ । ଏହି ଗତାନୁଗତିକ ଜୀବନରୁ ସେ କିଛି ହେଲେ ଆନନ୍ଦ ପାଇଲା ନାହିଁ ।

ସେହି ଜ୍ୟୋତିର୍ଲୋକରୁ ସେ ଖସି ଆସିଲା ପୋର ଅନ୍ଧକାର ରାଜ୍ୟକୁ । ଦୁଃଖୀ ଗରିବ, ବିକଳାଙ୍ଗଙ୍କ ସେବା ଲାଗି ସେ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କଲା । କାହିଁ ସେହି ଅଭୂତ ବସ୍ତୁଲଙ୍କାରଧାରଣୀ, କାମୋଦୀପନାମୟୀ ଅପ୍ସରୀ, କାହିଁ ସେହି ପରଦୁଃଖମୋଚନତତ୍ତ୍ୱରା, କରୁଣାମୟୀ ଜନନୀ ! ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ କପରି ହେଲା ? କିଏ ଘଟାଇଲା ?

ବେର ଦୁଇ ବଲ୍‌ଷ୍ଟନ୍

ଅଭିନୟର ରାଣୀ; ୩୭ଟି ଫିଲ୍ମରେ ସେ ସାର୍ଥକ ଅଭିନୟ କରିଥିଲେ । ଆଇସ୍‌ ସ୍ପେଟିଂରେ ତାଙ୍କର ସାରତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରିୟତମ ପତି; ପତିଙ୍କ ସହିତ ବେଶ୍ ପରିଚୟ କରୁ ପରମ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ହଠାତ୍ ଦିନେ ସ୍ବାମୀଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା; ସେ ସ୍ବାମୀଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ସମ୍ପତ୍ତି (୧୦ ନିୟୁତ ଡଲର)ର ମାଲିକାଣୀ ହେଲେ; ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ କଲେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଅଭିନୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅତି ଅବଗଣିତ ହେଲେ ନାହିଁ । ଆହ୍ଲାନ୍ ଆସିବାରୁ ସେ କହିଲେ—ବରିଷ୍ଠରେ ଗଛ ଲଗାଇ ଫୁଲ ଫୁଟାଇବାରେ ମୋର ଆନନ୍ଦ, କାନ୍ଥ ପେଣ୍ଟିଂ କରିବାରେ ମୋର ଆନନ୍ଦ, ଅଭିନୟକୁ ଆଉ ମନ ବଳୁ ନାହିଁ ।

ତୁମେ ଜୀବନରେ ସର୍ବାଧିକ ଆନନ୍ଦ କେବେ ପାଇଛ ପରଶିବାରୁ ସେ କହିଲେ—ଏବେ । ମଣିଷ ପାର୍ଥବ ଗୁଣ ବୋଲି ଯାହା ଲୋଡ଼େ ମୁଁ ସବୁ ଉପଭୋଗ କରିଛି । ନିବୃତ୍ତିର ଏବ ଆନନ୍ଦକୁ ସେ ଲାଗେ ନାହିଁ ।

ବେକୀ ହଜନ୍

ଶୁର୍ ଆଲୋକିତ ଦିଶେ, କିନ୍ତୁ ହାଲିଉଡ଼୍‌ର କେତେକ ସ୍ଥାନ ନିବିଡ଼ଭାବେ ଅନ୍ଧକାରମୟ । ଝାର୍‌ମାନେ ବହୁତ ରୋଜଗାର କରନ୍ତି, ଚରମ ଉପଭୋଗ ଓ ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସାରା ସମୟରେ ଯେପରି ହାଲିଉଡ଼୍‌ରେ ସେହିପରି କେତେକ ଘୋର ଦୁଃଖିନୀ ଅଛନ୍ତି । ବେକୀ ହଜନ୍ ସେହି ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ।

ବଡ଼ ‘ଉଠ୍-ପଡ଼୍’ ଜୀବନ ତାର । ସପ୍ତାହକେ ୭୫ ଡଲରରୁ ବଢ଼ି ସେ ବର୍ଷକୁ ରୋଜଗାର କରିଥିଲା ଅଡ଼େଇ ଲକ୍ଷ ଡଲର, ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ଗୟିକା, ଅଭିନେତ୍ରୀ ।

ଶେଷକୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ଶିକାର ହୋଇଥିଲା ସେ । ତା ହାତ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା, ତୋଟି ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ତାର ଖାମସିଆଲା ଭାବ ବି ତାର କାଳି ହୋଇଥିଲା । ଅଭିନେତ୍ରୀ ତାଲିକାରୁ ବାଦ୍ ପଡ଼ିଯିବାରେ ତାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ଚରମ ଅଧ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେ ସଞ୍ଚୟ କରି ଜାଣି ନ ଥିଲା : ମନ ଇଚ୍ଛା ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଥିଲା, ଆଖି ବୁଜି ଦାନ କରି ଦେଉଥିଲା । ତାର ଦୁରଭ୍ୟାସ ଫଳରେ ସେ ଦେଉ ଲକ୍ଷ ଡଲର କରଜ କଲା, ଶେଷକୁ ନିଜକୁ ଦେବାଳିଆ ଘୋଷଣା କଲା,

ଗୁରୋଟି ସ୍ଥାନୀ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଏ ଆପଦରେ ଆସି ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ଦେଲେନାହିଁ ।
ଘୋର ନୈରାଶ୍ୟ ଓ ଭ୍ରାନ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ତାର ଜୀବନଦୀପ ଲିଭି ଯାଇଥିଲା ।

ଗୋରୁୟା ଜିନ୍

ସୁନ୍ଦରୀ, ସୁଗାୟିକା । ଅଭିନୟ ନୈପୁଣ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଦିନେ ତା ଯଶ ମୁଖେ ମୁଖେ ମୁଖରତ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଫିଲ୍ମ କର୍ତ୍ତାମାନେ ତାର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ନୈଦିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଓ କଳାରୁଚି ପ୍ରତି ଆଖି ବୁଜି ଦେଇଥିଲେ । ନରହନ୍ତା ଭାବେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରେମିକା ଭାବେ ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ସେ ଏକ ପ୍ରକାର ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା ; ଲଜ୍ଜାବିରୁଦ୍ଧ ଅଭିନୟ ବିଫଳ ହିଁ ହୋଇଥିଲା ଓ ଷ୍ଟାର୍ ଭାବରେ ତାର ବଦ୍ଧନାମ ରହିତ ହୋଇଥିଲା ; ଭିତର ମର୍ମ କିଏ ବୁଝେ ? ଅପମାନରେ ଜିନ୍ ଫିଲ୍ମ ଅଭିନୟ ପରିତ୍ୟାଗ କଲା ; ସେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚେଇବା ଲାଗି ହୋଟେଲ୍ ହୋଷ୍ଟେସ୍ ହେଲା ଓ ଜଣେ ଲଜ୍ଜାଳୟ ତରୁଣ ସହୃଦ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଲା । ପୁରୁଷିଏ କୋଳରେ ଦେଇ ପଡ଼ି ତାର କୁଆଡ଼େ ଗଲା ଯେ ଗଲା । ଆଉ ଧରନ୍ତୁଆଁ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଗୁଳିଆ କରି ଜିନ୍ ପୁଅଟିକୁ ମଣିଷ କଲା ।

ଜେନିଫର୍ ଜୋନ୍ସ

ପ୍ରଥମ ଅଭିନୟରେ ପୁରସ୍କାର ଲାଭ କରେ କିଏ ? ଜୋନ୍ସ ପରି ଭାଗ୍ୟ-ବତୀ । ଅଳ୍ପ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ତା ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ଏକାଡ଼େମୀ ପୁରସ୍କାର ମଧ୍ୟ ସେ ଲାଭ କରିଥିଲା ।

ବହୁ ବିବାହ ଓ ଗୁଡ଼ିପସ ଜେନିଫର୍ ଜୀବନର ଏକ ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଅଙ୍ଗ । ବହୁ ପୁରୁଷସଙ୍ଗୀନା କାମିନୀ ସେ । ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗ ଲିପ୍ତା ତାକୁ ଅବରତ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରୁଥିଲା । ଅପରିମିତ ମଦ୍ୟପାନ ଓ ଅଗଣିତ ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗ — ଏ ଦୁଇ ତାର ମୁଖ୍ୟ ବିନୋଦନ । କାମାତ୍ମକ ଅଭିନୟରେ ତାର ସମାପ୍ତ ଆଉ କେହି ନ ଥିଲେ । ତରୁଣ ସମାଜକୁ ଉଦ୍‌ବେଳ ଓ ଉତ୍କଳ କରିଥିଲା ସେ । ଦର୍ଶକସମାଜ ତାକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ, ଦୃଶ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ । ଦୃଶ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଭଲ ପାଇବା ପାଇଁ ।

ଖିଆଲ୍‌ର ଏକ ଅବତାର ସେ । କେତେବେଳେ ଯେ କଣ କରେ, ତାର ଠିକ୍ ଠିକଣା ନାହିଁ । ଥରେ ବହୁତ ପିଲ୍ ଖାଇ ଏକ ପାହାଡ଼ ତଳେ ସମୁଦ୍ର କୂଳେ ସେ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଲୋକେ ତା ମୁହଁ ଦେଖି ଚିହ୍ନିଲେ ; ବହୁ

ହେପାଜତ ପରେ ତାର ଚେତା ଫେରିଲା । ଚକିତ୍ରା ପରେ ପୁଣି ଉନ୍ନତ ଯୌବନ
ଓ ପ୍ରଚଣ୍ଡ କାମ ଲିପ୍ସାର ଉଦ୍ରେକ ଘଟିଲା ।

ବେଉରଲ୍ ହିଲ୍ସ୍ ପ୍ରଥମ ସମ୍ମାନିତା ମହଲା । ଯଶର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ସ୍ତରରେ
ଥିଲା ବେଳେ ସେ ହଠାତ୍ ଅଭିନୟ ତ୍ୟାଗ କଲା । ତାର ଶେଷ ଜୀବନ ଶୋଚନୀୟ ।
ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା ୨୨ ତାଲା କୋଠାରୁ ଡେଇଁ ଆସୁହୁତ୍ୟା କଲା । କନ୍ୟାର ଆସୁ-
ହୁତ୍ୟା ପରେ ଜେନିଫର ଜୋନ୍ସ୍ କୌଣସି ପତ୍ନୀ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ଶୋହଲ

କାଂସପ୍ ନଗର

ଲପ୍ ଆଞ୍ଚେଲ୍‌ସ୍‌ରେ ଆମର ଶେଷ ଦେଖା ଦୃଶ୍ୟ—ହଷ୍ଟିଂଟନ୍ ବିର୍ ; ନାଭେଦଙ୍କ ରହଣୀ ସ୍ଥାନ । କୂଳ ପୁରା ବେଳା ପରି ପ୍ରଶସ୍ତ, ସ୍ପଷ୍ଟ ବାଲୁକାଭରା । କାକରପଟଳା ସକାଳର ଉଷ୍ମ ଉଷ୍ମ ଖରା ପୋହୁଁ ଛନ୍ତି । ପି-ଗଲ୍—ଆତ୍ମନ ପକ୍ଷୀ ପରି ଭୟାନକ ; ରାଜହଂସ ଆକୃତିର, ପ୍ରକୃତିର ମଧ୍ୟ । ଲହଡ଼ି ଶାଢ଼ି, ବଲ୍, ଫିଙ୍ଗାଫିଙ୍ଗି ନୋଇ କେତେ ଭେଦରେ ଖେଳୁଥାନ୍ତି କେତେ ସମୁଦ୍ର ସଖା, ସଖୀ—କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିଆ ବେଳାର ଅତି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ତରୁଣ ତରୁଣୀ । ଶ୍ରୀରାମ ବଲ୍ ହସି ହସି କୂଳକୁ ପକାଇ ଦେଇ ଏଇ ଜୀବାର ସନ୍ଧିସ୍ତ ଦ୍ରଷ୍ଟା ସାଜିଥାଏ ସମୁଦ୍ର ।

ବେଳାରେ ଏକ ଅଶ୍ରବନାୟ ଖେଳାରେ ବାଲି ଉପରେ ଶରୀର ଗଢ଼ାଉ-ଥାନ୍ତି କେତେ । କୂଳର ସିମେଣ୍ଟ ଚୂଳରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଛ ପୋଡ଼ି ଗାଉଥାନ୍ତି କେତେକ । ପାର୍ସିରୂଟି ସାଜରେ । ଏ ପ୍ରାକୃତିକ ଶ୍ରେଣିର ମଉଜିଆ ସଖ୍ୟା ଅଳ୍ପ ନୁହେଁ ।

ଏ ହେଲାରେ ଧନୁଷ୍ଟୋଟୀ ବେଳାର କାଳିଦାସଙ୍କ ତାଳ ବା ତମାଳ ନାହିଁ । ମୋଟା ମୋଟା ଝଙ୍କାଳିଆ ପାମ୍ ଓ ଖଜୁର ଅଛି । ପାଇନ୍ ସହୃଦ ତାହା ହିଁ ବେଳାଣୀକୁ ଦେଇଛି ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର୍ୟ ।

ଦଶନେ ଅଧା ଦେଖା ; ହଲିଉଡ଼୍ ଦେଖାକୁ କିଛି ହେଲେ ତୃପ୍ତି ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଆଖିରେ ନାଚୁଥିଲେ ସିଲ୍, ଡମ୍, ଡଲ୍‌ଫିନ୍, ସ୍ପେନ୍ସରସ୍ ଡମ୍, ଉଦାର ମନୀଷୀ ନାଭେଦ, କନ୍ୟା ମୋନାଲିସା ; ପ୍ରଶାନ୍ତ ଗାଗର ଉପର ଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ଆମେ ପେନ୍‌ରେ ଚଢ଼ିଲୁ ; ପଶ୍ଚିମରୁ ପୂର୍ବ ଆମେରିକାକୁ ଆମର ଗତି । ଲପ୍ ଆଞ୍ଚେଲ୍‌ସ୍ ଆଉ ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସହର କାଂସପ୍ ସିଟି ; ବରୁବାବୁବଙ୍କ ରହଣୀର ସୁଯୋଗ ନେବା ଲାଗି ଆମ ଭ୍ରମଣ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ସ୍ଥାନ ଦ୍ଵିଯାତ୍ରରେ ଆମେରିକାରେ କାଂସପ୍‌ର କିଛି ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଅକର୍ଷଣ ନ ଥିଲେ ବ ତାହା କାର୍ଯ୍ୟନିମନ୍ତ ଅନୁଭୂତି ହୋଇଥିଲା ।

ନାନା କାରଣରୁ କାଂସ୍ତର୍ ଆମର ପରିଚିତ, ପ୍ରିୟ । ମୋ ଝିଆଣୀ ଗୀତା ପଢ଼ୁଥିଲା ଏଠା ମେଡ଼ିକାଲ୍ କଲେଜ୍‌ରେ, ସୁରୁର ନନ୍ ଏଠା ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ କଲେଜ୍‌ରେ । ରତ୍ନା ବସରୁର୍ ସହୃଦ ମୋର ପାତ୍ରିକ ପରିଚୟ । ସେ ଇସ୍ପର ସପର୍ଜ୍ସା, ସେ ଓ ନିଖିଲ ଆମକୁ କିଛି ବୁଲାଇ ଦେଖାଇବେ, ଏ ଭରସାରେ ଆମେ କାଂସ୍ତର୍‌ରେ ଓହ୍ଲାଇଲୁ ।

ରତ୍ନା କଙ୍କନା । ତା ସ୍ବାମୀ ବମ୍ବେଇର ଏକ ସିମେଣ୍ଟ୍ ଫ୍ୟାକ୍ଟରୀରେ ଜଣେ ବଡ଼ ଅଫିସର୍ ଥିଲେ । ଉଭୟେ ଆମେରିକାରେ ଝିଅ ଜୋଇଙ୍କ ପାଖେ ରହୁ ବୁଲି ବୁଲି ଆମେରିକା ଦେଖୁଥିଲେ ; ନାଏଗ୍ରା ଭ୍ରମଣ କାଳରେ ଏକ ଦୃଢ଼ସ୍ବ-ବିଦାରକ ଦୂର୍ଘଟଣା ଘଟିଗଲା । ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ହାତ ଧସ୍ବନ ହୋଇ ଚାଲିଥିଲା ବେଳେ ହଠାତ୍ ସ୍ବାମୀର ହାତ ଖସିଗଲା । ସେ କରୁଡ଼ି ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ— ଅଚେତା ; ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲାବେଳକୁ ମୃତ, ଦୃଢ଼ସ୍ବେଶରେ । କଙ୍କନା ବରୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ବିଦେଶରେ ଶୁଦ୍ଧି ହିଁସ୍ବା ହେଲା ।

ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତାନ କନ୍ୟା—ସୋନା, ବିଷ୍ଣୁ ହୋଇଥିଲା ମୋହନକୁ ; ମୋହନ ଲିଭିବୁମିସ୍ବାଁ ତାକୁର, ଭଲ ସେଜଗାଣ । କାଂସ୍ତର୍ ନଗରରେ ଭଲ ଘର ଖଣି ଏ କଣି ରହବନ୍ତି । ରତ୍ନା ବମ୍ବେ ନଗରରେ କେତେ କାଳ ଏକାକିନୀ ରହୁ ପାରିବ ? ଭରତ ଗୁଡ଼ି ସେ ଆସି ଝିଅ ଜୋଇଙ୍କ ପାଖେ ରହୁଛି । ବମ୍ବେ ଘରଟି ବନ୍ଦୀ କରି ନିଜ ନାଆଁରେ ଟଙ୍କା ଜମାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କାକୁ ଡଲର୍‌ରେ ପରିଣତ କରି ଆମେରିକା ଆଣିବା ଲାଗି ଅନୁମତି ମିଳୁନାହିଁ । ଆୟୁକର ବିଭାଗ ଧରୁଛି । କେବଳ ବାର୍ଷିକ ସୁଧତକ ଆଶୁଛି ।

ଏବେ ବୟସ ୭୫ ବର୍ଷ । ଡେଜେଇ । ପିଆ ସଲଖ ଚେହେରା । ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ବୋଧହୁଏ, ଯୌବନରେ ସୁନ୍ଦର ଥିଲା, ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲା ଭଳି ।

ଦିଓଳା ବୁଲିବା ତାର ଅଭ୍ୟାସ, ମୋର, ମୋ ପରି ବୟସ୍କ ବହୁ ଲୋକ-ଙ୍କର । ବୁଢ଼ାଙ୍କ ଚାଲିବା, ସ୍ଥୁଳତା କମାଇବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟିତ ଚରୁଣଙ୍କ ଖଣି-ଦଉଡ଼ା ଓ ପିଲଙ୍କ ସାଇକଲ୍ ଚଲାଇବା ଲାଗି ଏ ସହରେ ସର୍ବସ୍ବ ଚଳ ବାଟ ଅଛି । କଟକରେ ବୟସ୍କ ଓ ଚାଲକବାଳିକାଙ୍କ ଦୂରବସ୍ଥା ଦେଖି ମନରେ କାରୁଣ୍ୟ ଉଦ୍ବେଳି ଉଠେ—କଟକ ନଗରର ଅଭିଭାବକମାନେ ଏଡ଼େ ନିଦାବୁଣ । ଗୋଡ଼ି ହାତ ଗୁଡ଼ି ବୁଲିବାକୁ, ଖେଳ ମନରେ ନିଶ୍ଚାସ ମାରିବାକୁ କୋଠି ହେଲେ ଟିକିଏ ସନ୍ଧ୍ୟା ରଖି ନାହାନ୍ତି !

ତାକୁର ମୋହନଙ୍କର କୁକୁରଟିଏ । ନାଆଁ ମିଆଁ । ସମ୍ମାନିତ ମୁସଲମାନ ନାମ ! ମୋହନ ସଂଶୋଧନ କରି କହିଲେ— ନା, ମୁଁ ସେ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରେ ନାହିଁ । ମିଆଁ ଏକ ଇତାଲୀୟ ଶବ୍ଦ ; ତା ଅର୍ଥ ପ୍ରିୟା ।

ମନେ ମନେ ହସିଲୁ— ଓହୋ, ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଦେବୀ ପ୍ରିୟା ! ତା ହେଲେ ହେ ଦେବୀ କଣ !

ମିଆଁର ଜୀବନକାହାଣୀ ବଖାଣିବାକୁ ଯାଇ ମୋହନ କହିଲେ— ମୁଁ ତାକୁ କଣିଥିଲି ଗୋଟିଏ ଦୋକାନରୁ, ବାଇଓଟିକ୍ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ୍ ସମେତ ମୋତେ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ମୋଟ ୧୦୦ ଡଲର୍ । ଏବେ ବୟସ ସାତ ବର୍ଷ ହେଲା । ଏଇ କାନଲଡ଼୍ କା, ଲମ୍ବାବାଳୁଆକୁ ଦେଖୁଛ ? ଠିକ୍ ସିଲ୍ କ ପରି ତାର ଦେହ, କି କୋମଳ, ସୁନ୍ଦର !

ଲଜସେନ୍ସ୍ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ଦେୟ * ଡଲର୍ । ବେକରେ ଚମଡ଼ା ବାନ୍ଧି ତହିଁରେ ଝିଲାଇ ଦେଇଥିଲି ଗୋଟିଏ ପେଣ୍ଟ୍— ସେଥିରେ ମାଲିକର ନାମ, ଠିକଣା, ଫୋନ୍ ନମ୍ବର ଲେଖି । ଦରକାର ବେଳେ କର୍ମରେ ଆସିବ ।

ମଣିଷପ୍ରିୟା ଯାହା ଖାଏ, ଶ୍ରୀମତୀପ୍ରିୟା ସେଇଆ । ତେବେ ତାର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବିଶେଷତ୍ବ — ତାର ଭାଇବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବ ଯାହା ନ ଖାନ୍ତି, ସେ ଖାଏ— ମାନେ ଫଳ ; ଆପଲ୍, ପ୍ଲୁମ୍, ପିର୍, ଅଙ୍ଗୁର, ବୁବେଶ୍, କାଣ୍ଟେଲୁପ୍ ; ମିଠା ବି ଖାଏ । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପ ଦିଏ—କାଲେ ମୋଟେଇ ଯିବ ! ଅଥଚ ଘରେ ମଣିଷପ୍ରିୟା ମୋଟେଇ ଯାଉଛି, ଦୃଷ୍ଟି କିଟୁ ହେଲା ଭଲ ; ତେଣିକି ନିଘା ନାହିଁ ।

ଆମେରିକା ପରି ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟସଚେତ ଦେଶ । ତହିଁ କି ପୁଣି ପଦେ ପଦେ ହେପାଜିତ କରିବା ଲାଗି ତାକୁର ପତି । ମୋଟା ବା କ୍ଷୀଣ ହେବା ନିଜ ହାତର କଥା । ମୋଟେଇଲେ ଯୁବତୀର ଶ୍ରୀ ହାନି ଓ ମୂଲ୍ୟ ହାନି ଘଟେ । ତେଣୁ ଏ ଦିଗ ପ୍ରତି ଯୁବକ ଅପେକ୍ଷା ଯୁବତୀର ଚେତା ବେଶୀ । ବୋଧହୁଏ, ମନମୋଟିଆ, ସୋନାର ଖାଦିର ନାହିଁ । ତାର ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଝମେ ଅକ୍ରୟାର୍ ବାହାରକୁ ଚାଲି-ଯାଉଛି ।

ମୋହନ ଆଉ ଶାଶୁ ରତ୍ନା ଦୁହେଁ ପ୍ରାତଃଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି, ଗତି ଦ୍ରୁତ । ମୁଁ ମଛର । କାରଣ ମୁଁ କେବଳ ଚାଲେ ନାହିଁ, ଚାଲିଆଡ଼କୁ ଅନିଶା କରେ, ଗୋଟିଏ ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଯେପରି ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ି ଚାଲି ନ ଯାଏ !

ମିଆଁ ଆମ ପଛେ ପଛେ ଚାଲେ । କିନ୍ତୁ ଘରେ ଘରେ କୁକୁର, କାହାର ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ି ସେ ଯାଇପାରିବ ? ଭୁକନ୍ତ ଜୋର୍ରେ ; ଖୋଲିଦେଲେ ସତେ କି ଭଣିଭଣା କରିଦେବେ !

ମିଆଁ ମାରବ । ହଂସା ନ କରି ତାର ଶରବ୍ୟ ହେଉଛି । କାରଣ ସ୍ବାଭାବ ପରହଂସକ, ଭୌଗୋଳିକ, ଐତିହାସିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିବେଶ ତାର ସ୍ବାଭାବିକ ପ୍ରକୃତ ବଦଳାଇ ପାରିନାହିଁ ।

ପଦାକୁ ବାହାରିବାର ବାଟ ନାହିଁ । ହତାରେ ବନ୍ଦୀ । ତା ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ କିପରି ମୁକୁଳି ଖସି ଆସିଲା । ମିଆଁକୁ ଯୁଦ୍ଧ ମାଗିଲା । ମିଆଁ ଲଙ୍ଘିତ ଯାକ ପଲେଇବା ଜନ୍ତୁ ନୁହେଁ । ପାରୁ ନ ପାରୁ ସେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ତିଆରି ହୋଇଗଲା । ଏତିକି ବେଳେ ମୋହନ ସେହି ବିପଥଗାମୀ ଆଗନ୍ତୁକକୁ ଶୀତଳ ଭାବେ ପଚାରିଲେ—ଆମେ ଯୁଆଡ଼େ ମନ ପିଆଡ଼େ ଯାଉଛୁ; ତୋର କି ବିଶ୍ ? ସାଧାରଣ ଗୁପ୍ତା ଉପରକୁ ଆସି ଆମ ଗତିରେ ବାଧା ଦେଉଛୁ କାହିଁକି ? କହୁଛୁ—ଯା—ଯା, ସେତିକିରେ ସୌଜନ୍ୟ ରକ୍ଷା କରି କୁକୁରଟି ଚାଲିଗଲା । କିନ୍ତୁ ମାଲିକର ଗେଟ୍ ସାମ୍ନାରେ ସଦର୍ପେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ବହେ ଝିଙ୍କାସିଲା, ତାର ଅର୍ଥ—ଆମ୍ଭ ସାମ୍ନାରେ ତୁମ୍ଭର ସଦର୍ପ ଯାହା ଅସମ୍ଭବ । କର୍ମ ସଲଖ, ଅକ୍ଷତ ଶରୀରରେ ଚାଲିଗଲା !

ରାଜପଥ ପାରି ହେଲା ବେଳକୁ ଗାଡ଼ିଟାଏ ହାବୁଡ଼ି ଗଲା । ମୁଁ ବିଶେଷ ଶଙ୍କିତ ହେଲାବୁ ରତ୍ନା ଆଶ୍ଚାସନା ଦେଇ କହିଲା, ମାରିବ ନାହିଁ, ଜରିମାନା ଲାଗେ ତଲାବ୍, ଏକଦମ୍ ଅଣ୍ଟା ଗୁଞ୍ଜିଯିବା କଥା !

ମୋହନ ଲାଲ୍‌ଟ୍ରେସ୍ ବାକ୍ସରେ ବହୁତକ ଗଲାଇ ଦେଲା । ବହୁ ଫେରାଇବା ଶକ୍ତି ଏ । ଏ ସବୁ ଉପନ୍ୟାସ । ସୋନା ପଡ଼େ, ଉପନ୍ୟାସ ପଡ଼ା, ଟେଲିଭିଜନ ଦେଖାରେ ସୋନାର ଘର ସମସ୍ତକ କଟେ ।

ମୋହନ ଗୋଟାଏ ବହୁ ଫେରାଇଲେ ନାହିଁ, ପାଞ୍ଚ ଦିନ ବିଲମ୍ବ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି, ଦିନକୁ ଦଶ ସେଣ୍ଟ କରି ଜରିମାନା ଦାଖଲ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଲାଲ୍‌ଟ୍ରେସ୍ ସାମ୍ନାରେ ଫୁଟିଛି ଅଗଣିତ ମାଣିକର୍ଣ୍ଣ ଗେଣ୍ଡୁ । କେତୋଟି ବାର୍ତ୍ତ ଗଛ । ଗଣ୍ଡି ଝୁର୍ ଝୁଜ । ଖୋଲପା ସବୁ ଧଳା କାଗଜ ପରି, ବେଶ୍ ଲେଖି ହୁଏ ।

ତା ଛଡ଼ା ଲାଲ୍‌ଟ୍ରେସ୍ ହତାରେ ବହୁ ରଙ୍ଗିନ୍ ମେପଲ୍, ଡ୍ବ୍ବ୍ବଲ ନଟ୍, ଫିଲଡ଼ ଉଇଲେ, ରାବିସ୍‌ବରା ବରହଣୀର ଫମାଗତ ଲୁହଧାର ପରି ଏହାର ତାଳ ତଳକୁ ଲମ୍ବି ପଡ଼ିଥାଏ ।

ଭୃନ୍ୟାନରେ ବହୁ ଓକ୍ । ମୋହନ କହିଲେ—ଏ ଦେଶରେ କୋଡ଼ିଏ ପ୍ରକାର ଓକ୍ ଅଛି । ସେଥିକେମିତିରେ ସବୁ ଓକ୍ ପରିପାତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ମେପଲ୍ ଗଛ ପରି ଲାଲ୍, ପରିବର୍ତ୍ତା ବେଳକୁ କିନ୍ତୁ ଗଛଟା କଳା ପଡ଼ିଯାଏ । ମେପଲ୍ ଛଡ଼ା ଅଧିକାଂଶ ଗଛର ପରି ପାଚିଲେ ଲାଲ୍ ବା ହଳଦିଆ ଦିଶେ ।

ଗଛପରି ଆଲୋଚନାରେ ଅଧିକ ଅଗ୍ରସର ନ ହୋଇ ପଚାରିଲି— ଆପଣ କିପରି ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଲାଭ କଲେ, କେବେ ଆସି ଆମେରିକାରେ ବସବାସ କଲେ ?

ମୋହନ କହିଲେ— ମୋ ବାପା ରେଙ୍ଗୁନରେ ଡାକ୍ତର ଥିଲେ । ଭଲ ଭୋଜିଗାରପରି କରୁଥିଲେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ କାଳ । ବର୍ମାରେ ଭାରତୀୟ ବିତାଡ଼ନ ଅତି ଡାକ୍ତର ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲା । ଭାରତୀୟ ପ୍ରତି ବର୍ମାରେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଦୃଶ୍ୟାବଳୀ କାତ ହେଲା ? କିଏ ଏହାର ସମ୍ବନ୍ଧ ? ଭାରତୀୟକୁ ନିଜ ଘରଦ୍ଵାର, ପ୍ରବନ୍ଧ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଜୀବନ ମାତ୍ର ଘେନି ସେ ବର୍ମା ଗୁଡ଼ି ପଳାଇ ଆସିଲା । ବାପା ଆମକୁ ବୋମ୍ବେରେ ବସାଇ ଦେଲେ । ଜାଗା ଅଭାବକୁ ନିଜେ ଚାଲି ଚାଲି ଫେରିଲେ । କେତେ ଡାକ୍ତର ବା ବନ୍ୟଜନ୍ମ କବଳରେ ପଡ଼ି ଜୀବନ ହରାଇଲେ, ବାପାଙ୍କ ଆଶା ଆମେ ଗୁଡ଼ିଥିଲୁ । ତିନି ମାସ ପରେ ବହୁ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ସହ ବାପା ଫେରିଲେ । ଦୁର୍ଲଭକୁ ଲାଭ କରି ପରିବାର ଆନନ୍ଦରେ ଉଡ଼ୁଳି ଉଠିଲା ।

ତା'ପରେ ଆମ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଦ୍ରୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲା । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଶେଷ କଲା ପରେ ବାପା ମୋତେ ବିଲ୍ଡିଂ ପଠାଇଲେ । ମୋ ନିଜ ରେଷ୍ଟାରେ ମୁଁ ବିଲ୍ଡିଂରୁ ଆମେରିକା ଆସିଲି । କାଂସ୍‌ଟ୍ରକ୍ସନ ସିଟିରେ ସୋନା ସହଜ ପ୍ରେମ ହେଲା ; ତାପରେ ବିବାହ । ସୋନା ଶିଶୁ ମନୋ-ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟନ ଲାଗି କାଂସ୍‌ଟ୍ରକ୍ସନ ସିଟି ଆସିଥିଲା । ଆମର ଦୁଇଗୋଟି ପୁଅ । ମୁଁ ବନ୍ଧନରେ ପଡ଼ିଲା ପରେ ଆମେରିକାରେ ରହିଗଲି ; ଭାରତ ଫେରିବା ଚିନ୍ତା କରିନାହିଁ । ଭ୍ରମରେ ଫେରିବା ମାତ୍ରେ ନିଜକୁ ଫୋଡ଼ିବା ଦେଖି ପଚାରିଲି— ଏ କଣ ? ‘ଇନସୁଲିନ୍ ; ମତେ ଡାକ୍ତରବେଟିସ୍ !’

ତନେ ଡାକ୍ତର ମୋହନ ଶୁର୍ ସ୍କୁଲ ଥିଲେ । ଅଲ୍‌ହାବା ଓ ଅଧିକ ବିହାର ଫାଲରେ ସେ ନିଜକୁ ଗୋଟିଏ ସୀମା ଭିତରେ ଆଣି ରଖିଛନ୍ତି । ଓକ୍‌ନ କମୁନାହିଁ ବା ବହୁନାହିଁ । ସୀ ସୋନାର ଗତି କିନ୍ତୁ ବିପକ୍ଷରେ ଦିଗରେ, ଓକ୍‌ନ ବହୁତ, ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଏ ହାକେ ଅବଶ୍ୟ କିଛି ଜଟିଳତା ଗୃହି କରିନାହିଁ ।

ମୋହନ ଚାଲିଯିବ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଦୁଇ ଦିନୋଟି ହସ୍ତପିଟାକରେ ଘରୋଇ ପ୍ରାକ୍ତିସ୍ଥ କରିନ୍ତି । ସୋନା ଶରତରେ ଅଧ୍ୟାପିକା ଥିଲା । ଏଠି ବହୁ ଚେଷ୍ଟାକର ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁରୂପ ଚାଲିଯିବ ପାଇନାହିଁ, ଚାଲିଯିବ ନ କଲେ ବି ତଳନ୍ତା, ଶିକ୍ଷିତା ଝିଅ ଘର ଧନକୁ ଆବୋର ସମ୍ଭାଳି ହୋଇ ଏ ଯୁଗରେ ରହି ପାରୁଛି କୋଉଠି ? ତେଣୁ ‘ବସିବାଠାରୁ କାଣିବା ଭଲ’ ନ୍ୟାୟରେ ସେ ବେସିକ୍ ସ୍କୁଲରେ ମାଷ୍ଟରାଣୀଟିଏ ହୋଇଛି, ଯାହା ସେନଗାର କରେ; ତା ନିଜ ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ବି ନଅଣ୍ଟା । ତଥାପି ତାର ସମସ୍ତ କଟେଇବାର ଏ ଗୋଟିଏ ଭଲ ବାଟ, ନଇଲେ ଘରେ ବସି ବସି ବଡ଼ କଷ୍ଟ ଲାଗନ୍ତା ।

ସୋନା ଜଣେ ସହକର୍ମିଣୀଙ୍କ ଗାଡ଼ିରେ ସକାଳ ଛ’ଟାରେ ଯାଏ, ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଫେରେ । ସଂସାରର ଚିନ୍ତା ତାକୁ ଲାଗେ ନାହିଁ । ମାଆ ରହା ସବୁ ସମ୍ଭାଳେ, ସେ ବଜାର ହାଟ, ରନ୍ଧାବତ୍ତା ସବୁ କରେ । ବୟସର ଘୁଣ ଦିହରେ ଲାଗି ନାହିଁ; ସୁନା ଖଜୁଳାଟି ପରି ସାଣ, ଆଖି ଦିହ, ପୁରୁଣାହାଡ଼ ମଣିଷ । ଖଟଣି ବୋଲି ଆଧୁନିକକୁ ଯାହା ଡରାଏ, ତାହା ରହାକୁ ଏକ ଖେଳ ।

ଗୋଟିଏ ଦୃଶ୍ୟ କିନ୍ତୁ ମୋତେ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ ; ମୋହନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଫେରି ଆମକୁ ଫଳ କାଟି ଦେଲେ । ମୋନା ପଥର ପରି ଆରାମ ଗୋକରେ ବସି ଟେଲିଭିଜନ୍ ଦେଖିଲା । ଏ କଣ ନାହିଁ ସ୍ବାଧୀନତା ନା ତାର ଅପବ୍ୟବହାର ? ବୋଧହୁଏ, ପୁରୁଣା ସଂସ୍କୃତିରେ ବଢ଼ିଥିବାରୁ ଆମକୁ ଏତେ ଦୃଷ୍ଟି କଟୁ ଲାଗୁଛି ।

ଜାକ୍ସର ମୋହନଙ୍କର ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ବିନୋଦନ— ଗୋଟିଏ ମହାରଣା ବା ମିସ୍ତ୍ରୀ କାର୍ଯ୍ୟ, ଅନ୍ୟଟି ଉଦ୍ୟାନ କର୍ମ । ଲେଡ଼ା ହେଲେ ସେ ଘରର କବାଟ, ଝରକା ମରାମତି କରନ୍ତି, ରଙ୍ଗ ଦିଅନ୍ତି । ଘର କୋଇଁ ଖଣ୍ଡିଆଣାବର ହେଲେ ସେ କରଣି ଧରନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ସବୁ ଆମେରିକୀୟ କିଛି ମିସ୍ତ୍ରୀ, ମହାରଣା କାମ, ଦୟାବୁ କାମ ଜାଣନ୍ତି, ଆମ ପରି ଟିକି ଟିକି କଥାରେ ଏତେ ପରମ୍ପରା-ଶୀଳ ନୁହନ୍ତି ।

ମରାମତି କାର୍ଯ୍ୟ କୃତତ୍ କରବାକୁ ପଡ଼େ ; ଉଦ୍ୟାନ କର୍ମ ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ । ଗତ ବର୍ଷ ମୋହନଙ୍କ ବଗିଚାରେ ବହୁତ ଲଙ୍କା, ଟମାଟୋ ହୋଇଥିଲା । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ବିନଷ୍ଟି ରହା ଆଖିରେ ଯାଏନାହିଁ । ସେ ବଳକା ଟମାଟୋ ଓ ଲଙ୍କା ସବୁ ଆଗର କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ମୋହନ ଗୁଲୁପ୍ରେମୀ । ତାଙ୍କ ବଗିଚାରେ ଆମେରିକାରେ ଦୁର୍ଲଭ ବହୁ ଶରତୀୟ ଗୁଲୁ—ମଲ୍ଲୀ, ହେନା, କୁନ୍ଦ, ତରୁଟ; ସେସବୁ ଶୀତଦିନେ ଖୋଲରେ

ରହିଲେ ମରିଯିବ । ତେଣୁ ସେ ଯବୁ ଅଗେଷ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଘର ଭିତରକୁ ଆଣି ବସାଇ ରଖନ୍ତି ।

ଏ ଦେଶରେ ଶୀତ କାଳରେ ଫୁଲର ମୁହଁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏତେ ଫୁଲ ପ୍ରାପ୍ତ ।

କଣସବୁ ବଢ଼ିଗଲେ ଗଦା ହୋଇଥିବା ଦେଖି ପଚାରିଲି—ଏ କ'ଣ ?

‘ସାର; ଘାସରେ ଦିଆଯିବ; ସ୍ୱାର ଗୁଣ—ବାଳୁଙ୍ଗା, ଅନାବନା, ଗଛ-ଘରୁ ମାରି ଦେବ, ଘାସକୁ ଅଧିକ ଶାଗୁଆ କରିବ ।

ମନେ ମନେ ବଢ଼ିଗଲି—ଘାସ ଲାଗି ତ ଏତେ, ଫସଲ ଲାଗି କେତେ ଖରା ହେଉ ନାହିଁ !

ହେଲେ ଏ ଦେଶରେ କୋଉଟିକି କମ୍ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦିଆଯାଏ ? ଦେହ ଲାଗି ଖାଦ୍ୟ ଯେପରି, ମନ ଲାଗି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସେହପରି ଆବଶ୍ୟକ । କିନ୍ତୁ ଭାରତ ବୁଦ୍ଧିଷିତ । ବୁଦ୍ଧିଷିତ ଆଖିରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର କି ମୂଲ୍ୟ ? ସରୀର ସନ୍ତାନ ଖାଦ୍ୟ-ଭବରେ ମାଟି ଖାଇଲା ପରି ଏ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ କୁରୁକୁତା କଷ୍ଟ ହୁଣ୍ଡେଇ-ଚାଲରେ ମୋଡ଼ି ଦେଉଛି । ପାହାଡ଼ ଲଣ୍ଡା, ଜଙ୍ଗଲ ପଦା, ପ୍ରସାତର ଉତ୍ସ ଶୁଷ୍କ । ମରୁଭୂମି ମାଡ଼ ଆସୁଛି, ଜନସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ।

ନିକର ଆପାର୍ଟମେଣ୍ଟ

କାଂସସ୍ତ୍ର ପ୍ରାୟ ୩୦ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଲିରେନ୍ସ — ଗ୍ରେଟ୍ ସହରଟିଏ । ସେଠାଁ ଇଞ୍ଚି ନିୟତଂ କଲେଜରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦାଣ୍ଡ ଗ୍ରହଣ । ସାଧନାରତ ଅବସ୍ଥାରେ ତାକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ଆମେ ଗଲୁ ।

ବାଟଯାକ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ଖେତ, ନିକଲେ ପାଣ୍ଡୁର ଶୁଖିଲା-ଘାସ ପଡ଼ିଆ । ଗ୍ରେଟ୍ ଗ୍ରେଟ୍ ପାହାଡ଼, ଜଙ୍ଗଲ, ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଗୁହ୍ୟ ।

କାଂସସ୍ତ୍ର ନଦୀ ନାମାନୁସାରେ ନଗର ନାମିତ । ନଦୀ ବହାଇ କୃତ୍ରିମ ହ୍ରଦଟିଏ ହୋଇଛି । ଗ୍ରହଗ୍ରହୀମାନେ ଅଧିକେ କୌକା ଚଳାନ୍ତି, ସ୍ତ୍ରୀ ଖେଳନ୍ତି, ନିକଲେ ସ୍ତ୍ରୀ କଲରେ ଶ୍ରେୟୋଦୟ ଶିଖନ୍ତି ।

କଲେଜର ଅଦୂରରେ ବିଅର୍ ହାଉସ୍ । କାସ୍ ପରେ ବିଅର୍ ହାଉସ୍ରେ ଏକାଠି ହୋଇ ଗ୍ରହମାନେ ଗପ ଜମେଇଛନ୍ତି ।

କଲେଜରୁ ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ରହ ଗ୍ରହୀବାସରେ ରହନ୍ତି, ସଂଗ୍ରହ ବେଳେ କରନ୍ତି ।

କଠୋର ଶଙ୍ଖାଳା ଭିତରେ ଜୀବନ ବିତେଇବାକୁ ହୁଏ । ଆପାର୍ଟମେଣ୍ଟରେ ଅଧିକ ସ୍ଵାଧୀନତା ମିଳେ । ଆପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ଏକ ଚିନିତାଲ ସୌଧ । ଶୀତତାପ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ । ସବା ତଳ ଭାଗରେ ନିକ ରହେ, ତାର ଚିନିବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହ । ସାମ୍ନାରେ ବନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀଟିଏ, ଅଗଣିତ ଶାଖାରେ ଫୁଲ; ତାର ଏକକ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତା ବିସ୍ତାର ଶକ୍ତି ମୋତେ ମୁଗ୍ଧ କଲ ।

ଆପାର୍ଟମେଣ୍ଟର ଜଣସିଗ୍ନ ଭଡ଼ା ୧୨୧.୫୦ ଡଲାର୍ । ଖାଇବାଖର୍ଚ୍ଚ ମାସକୁ ୧୦ ଡଲାର୍ ପଡ଼େ; ବାହାରେ ଖାଇଲେ ତାର ଚିନିଗୁଣ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ । ବାର୍ଷିକ ଚିନୋଟି ସିମେଣ୍ଟର ଲାଗି ଦେବାକୁ ହୁଏ ଚିନି ହଜାର ଡଲାର ।

ଆପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ଏକ ସ୍ଵୟଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୃହ । ଏଥିରେ ସ୍ଵେଷେଇ ଘର ଅଛି, କିନ୍ତୁ ସ୍ଵେଷେଇ ହୁଏ ନାହିଁ । ନିକ ଓ ସାଙ୍ଗମାନେ ବିଚାରବଚର ହୋଇ ବାହାରୁ ଖାଦ୍ୟ କଣି ଆଣି ଗରମ କରି ଖାନ୍ତି । ଚାରିଜଣ ଡିନାର ଟେବୁଲ୍‌ରେ ଏକାଠି ବସି ଖାନ୍ତି ।

ଡାଇନିଂ ରୁମ୍‌ରେ ରଙ୍ଗିନ୍ ଛତିଟିଏ ଟଣା—ମଣ୍ଡନ ମାନ୍ଦ । ନଇଲେ ଗୁଡ଼ ତଳେ ଛତିର ଆବଶ୍ୟକତା କ'ଣ ?

କମନ୍ ରୁମ୍‌ରେ ସମ୍ବାଦପତ୍ର, ମାଗାଜିନ୍ ପଢ଼ାଯାଏ, ଟି. ଭି. ଦେଖା-ଯାଏ । ଘର ଗୁଣ କୋଣରେ ଗୁରୁଟି ଫଟୋ; କାହାର ? ରତ୍ନା ହସି ହସି କହଲୁ—କାହାର ଆଉ ? ପ୍ରିୟ ବାନ୍ଧବୀମାନଙ୍କର । ନିକ ଆଉ ତିନି ସାଙ୍ଗ ଲାଜେଇଲେ ।

ପ୍ରତି ଗ୍ରହର ଗୋଟିଏ କାର୍ ଅଛି । ଗରୁଡ଼ ଭଡ଼ା ମାସିକ ଦଶ ଡଲାର୍ । ଗରୁଡ଼ରେ ଲାଗା ନ ଥିବାରୁ କାର୍‌ସର ପଦାରେ ପଡ଼ିବ, ଶରବର୍ତ୍ତୀ ଖାଉଛି । କାର୍ ସ୍ପେସ୍ ବିରଳ ।

ଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି

ଆଜି ବିଦାୟ ଦିନ । ମୋହନ ନିଜେ ଆମକୁ ନଗର ପରିଦର୍ଶନ କରାଇ ନେଲେ । କାଂସସ୍ତ୍ରକୁ ପାର୍କିଂ ବା ଉଦ୍ୟାନ ନଗର କୁହାଯାଏ । କେବଳ ଡାଇନ୍ ଟାଉନକୁ ଗୁଡ଼ି ଦେଲେ ସମସ୍ତ ଗୋଟି ଗୋଟିକିଆ ଘର, ପ୍ରତି ଘରର ଆଗପଛ ବା ତଳ ପାଖରେ ଅରଣ୍ୟ, ବନସ୍ପତିର; ସାମ୍ନାରେ ଉଦ୍ୟାନ; ବିବିଧ ପୁଷ୍ପଗୁଳ୍ମର ।

ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧର ସ୍ମୃତିପୀଠ ଏକ ଭୂମି ମହଲ । ଲିପ୍ଟରେ ଉପରକୁ ଯାଇ ସମସ୍ତ ସଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଦେଖି ହୁଏ । ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ କାଳରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଶତ୍ରୁ ସହୃଦ ବଡ଼ ବଡ଼ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା, ତାର ଏକ ମାନଚିତ୍ର ଟଙ୍କା ଯାଇଛି ।

ମୃତ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ସ୍ମୃତିରକ୍ଷା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ କୋଠାରେ ଅନେକ ଚୌକୀ ପକାଯାଇଛି, ସେସବୁ ଭ୍ରମଣକାରୀଙ୍କ ବସିବା ଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ସେତମାନଙ୍କ ଲାଗି ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ । ନିର୍ଜନ ରାତିରେ ସତେ ଯେପରି ସେତମାନେ ଓହ୍ଲାଇ ଏଠି ବସି ଆଳାପ ଜମେଇବେ ।

ବିଜନ ବାତାବରଣ । କେବଳ ସାପର ସବୁଜ, ପୁଷ୍ପରାଜର ଦୋଳନ ଶ୍ରୀ ଓ ପୁରାଇରେ ଭରପୁର ।

ଚୀନା ବଜାର ବାଟେ ଆସିଲାବେଳେ ପଚାରିଲି—ଯାପାନା କାହିଁକି ଏ ଦେଶକୁ ଶ୍ରମିକ ଯୋଗାଇଲା ନାହିଁ ? ଯାପାନା କାହିଁକି ନିଜର ଏତେ ଟିକିଏ ଦେଶରେ ଭିଡ଼ କରିଛନ୍ତି ? ଏ ଦେଶକୁ ଆସି ବହୁ ସଖ୍ୟାରେ ରହି ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?

ରହା ମୋ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲା—ଯାପାନା ବଡ଼ ଆତ୍ମଗର୍ବୀ, ଶ୍ରେୟୋପେମୀ ଜାତି । ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ଖଟିବାକୁ ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନକର ମନେ କରେ । ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ବିଜୟୀ ଯାପାନା ସ୍ୱର୍ଗତ ଭାବେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାଲେ ।

ମନେ ମନେ ଶୁଣିଲି । ଚୀନା ଖଟିଥିଲେ । ଆମେରିକାଠାରୁ ଶତ ଗୁଣରେ ଆଦାୟ କଲେ । ଓଡ଼ିଆ ତ ଆରମ୍ଭରୁ କଲିକତା ଗଢିଥିଲେ । ଚୀନା ବଜାର ପରି ଓଡ଼ିଆ ବଜାରଟିଏ ଗଢି ପାରିଲେ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ଖଜାମୁଗା, ନଡ଼ିଆ ତାଲି, କଲସ ଟମାଟୋ ତରକାରୀ । ଏ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଶାରେ ହୁଏ; ପିତା ସଙ୍ଗେ ଖଟା ମିଶା ହୁଏ ନାହିଁ । ଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କଂଜନ ତରକାରୀ, ରହା ରାନ୍ଧୁ ଆମ ଲାଗି । ଆମ ଆଡ଼ ହୋଇଥିଲେ ମନ ପିତା ହୋଇପିବ, ଏଇ ପାରମ୍ପରିକ ବିଶ୍ୱାସରେ ବିଦାୟଦେଲେ ପିତା ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତେ ।

କାନ୍ଦୁପୁର ସିଟିରେ (୨୪ ଅଗଷ୍ଟରୁ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୭ ତାରିଖ) ମୋର ଚଉଦ ଦିନର ପଞ୍ଜିମ ଆମେରିକା ଭ୍ରମଣ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ହେଲା ।

ସତର

ଭବି ଭବି ଦିନ ନ ସରଲେ

ଦିନେ ଗଲା, ଦି ଦିନ ଗଲା, କେତେ ଦିନ ଗଲା । ପଶ୍ଚିମ ଭ୍ରମଣ ଦୃଶ୍ୟ ମନରୁ ଅପସରି ଗଲା । ଦିନସାରା ବିଶ୍ରାମ, ଶ୍ରମବିଘ୍ନନ, ଅରୁଚିକର । ବସିଲା ଲୋକର ଦିନ କଣ ସରେ ? ବୁଲିଯାଏ, ପଡ଼େ, ଟେଲିଭିଜନ୍ ଦେଖେ, ଲିଡା ସଙ୍ଗେ ଆଳାପ କରେ । ତଥାପି ବେଳା ବେଳେ । କ'ଣ କରିବି, କ'ଣ କରିବି ହୋଇ ଘରୁ ବାହାର, ବାହାରୁ ଘର ଘୁଏ । ଇସ୍ ଏସବୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରେ । କଟକରେ କେତେ ବନ୍ଧୁ, କେତେ ବନ୍ଧୁତା । ଭାଇନା ନିଃସଙ୍ଗ ବୋଧ କରୁଛନ୍ତି । ସେ ପ୍ରତିଦିନ କିଛି ବୁଲେଇ ଦେଖେଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରେ । ସେହିଭାବରେ ମୁଁ ଦେଖିଥିଲି କେତେ କିଛି ଅଦେଖା ।

ହାଡ଼୍‌ବାର୍ଡ ନେମେସେଭଲ୍

ଭବୁ ଭବୁ ମୋ ପରି ଆଉ କାହାର ଦିନ ନ ସରେ ? ସେ କବି । ଗତଥର ଦେଖି ପାରି ନଥିଲି । ଏଥର ଦେଖିବି । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଅଗ୍ରଗାମୀ ଦେଶର ଜଣେ କବି ବା ଲେଖକର ଭାବ ଭାବନା ଜାଣି ନ ଗଲେ ମୋ ଭ୍ରମଣକାହାଣୀ ଅସୁସ୍ଥ ରହିଯିବ । କାରଣ ଏ ତ ପାହାଡ଼, ପ୍ରପାତ, ହ୍ରଦର କାହାଣୀ ନୁହେଁ, ସବୁ କିଛି ଅନୁଭବର କାହାଣୀ । ରମ୍ୟରଚନା, କବିତା, ଉପନ୍ୟାସ, ସ୍ମୃତିଚିତ୍ର ପଢ଼ିଲେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ, ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ ପଢ଼ିଲେ ଏକାଧାରରେ ସେ ସବୁର ଆନନ୍ଦ ମନରେ ଜାଗତ ହୁଏ, କୌଣସି ଦୃଶ୍ୟ, ଚିତ୍ର ବା ଅନୁଭବର ପୁଣ୍ୟାଙ୍ଗ ରୂପ ପ୍ରକାଶ ନ ପାଇଲେ ବି ।

କବି ଦେଶର ଭାବ ଅନୁଭବ । ତା ଅନୁଭବରୁ ଜାତୀୟ ଅନୁଭବର ସ୍ପର୍ଶ ମିଳେ ।

ଗତ ଥର ଆମ୍ଭ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ପାଇଥିଲି ଆମ୍ଭତା । କବି ବା ଲେଖକ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ପାଇଥିଲି ବିଜ୍ଞାନ ଲେଖକ ବା ଛବିକାର ।

ଇସ୍ ପହଲେ କବି ଗୁହ୍ୟ ସହିତ ଯୋଗସୂକ୍ଷ୍ମ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲା । ଫୋନ୍ ଧରିଥିଲେ କବିପତ୍ନୀ । ଜଣେ ଭାରତୀୟ ଲେଖକର ଯାତ୍ରାକାର ଇଚ୍ଛା ଜାଣି ସେ

କହିଲେ—କବି କାହାକୁ ଘରେ ଦେଖା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଅର୍ଥସବୁ ଯାଅ—
ଡ୍ରାପିଂଟନ୍ ଇଉନଭର୍ସିଟି ।

ଉଦ ମୋତେ ନେଲା ସକାଳ ୧ଟାରେ; ମିଠା ଖରା, କାଲୁଆ ପବନ ।
ଉପାର ରଙ୍ଗିନ୍ ଆଶ୍ରୟ ଏବେ ବି ଗଛବୃକ୍ଷରୁ ଲିଭୁ ନାହିଁ । ସବୁଜ ଘାସ, ଫୁଟା
ଫୁଲ, ଗୁଲୁମାନଙ୍କ ଉପରୁ ଦୋହଲରେ ହତା ଶୁଣୁ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥାଏ । ବିଦ୍ୟା ବା
ଚିକିତ୍ସା ନିକେତନ ବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଭବନ ସଙ୍ଗେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଆଶ୍ରୟନା ।
ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବହୁ ସୌଧ ଅଦିତ୍ୟ କଲା ପରେ ଆମେ କବି କୋଠରୀରେ
ପହଞ୍ଚିଲୁ ।

ପୁସ୍ତକ ଆଲମାସ୍ତ୍ରା ଘେରୁ ଏକ ଚୌକରେ କବି ହାଡ଼୍‌ପାର୍ଟ ନେମେସ୍‌ରେ
ବସିଛନ୍ତି । ପିନ୍‌ଚନ୍ତି ବ୍ଲୁ ଜିନ୍ ପ୍ୟାଣ୍ଟ; ବୋତାମ ଖୋଲା, ବ୍ଲୁ ଜିନ୍ କୋର୍ଟ ।
ଉଦ କାନରେ ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ କହିଲି—କି ଦରିଦ୍ର ବେଶ ! ଉଦ ଚତୁଷ୍ପାତ ତାର
ଜବାବ୍ ଦେଲା—ତୁମେ କ’ଣ ପିନ୍ଧ କି ? ତୁମର କେତେ ଖଣ୍ଡ ପ୍ୟାଣ୍ଟ, କେତେ
ହଳ ଯୋତା ଅଛି ? ବେଶରୁ ଯଦି କବି ଚିହ୍ନାଯାଏ, ତୁମକୁ କାହିଁକି କିଏ ଜାଣେ
କବି ବୋଲି କହିବ ? ଭିତରଟା ଯେତକ ଫମ୍ପା, ଉପର ବେଶରେ ସେତକ ଜାକ-
ଜମକ ଚେଷ୍ଟା ବୋଧହୁଏ, ଫମ୍ପାମିକି ଘୋଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ?

କବି ଆମକୁ ପାଖରେ ବସାଇଲା ପରେ ପଚାରିଲେ—କିଛି ଗୋଲମାଲ
କଲି କି ?

କବି କହିଲେ—କବିତା ନୁହେଁ, ଚିଠି ଲେଖୁଥିଲି ।

‘ଅର୍ଥସ୍‌ରେ କବିତା ଲେଖନ୍ତି ?’

‘ଏ ଅର୍ଥସ୍ ନାମକୁ ମାନ୍ୟ । ଏଠି କୌଣସି ଗୋଲମାଲ ନାହିଁ । ମୁଁ
ଏଠି ବସି ଯାବତସ୍ତ ଲେଖାଲେଖି କରେ । ଏସବୁ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବହୁ ।
କାଣ୍ଟିନ୍‌ରେ ଖାଏ, ସାରାଦିନ ମୋର ଏଇଠି କଟେ ।

ପ୍ରେରଣା ଆସିଲେ ଲେଖେ । ଘରେ ବା ଅର୍ଥସ୍‌ରେ କେତେବେଳେ
ପ୍ରେରଣା ଆସିବ, କିଏ ଜାଣେ ?’

‘ଏବେ କ’ଣ ଲେଖୁଛନ୍ତି ?’

‘କିଛି ଲେଖୁନାହିଁ । ଦୁଇବର୍ଷ ହେଲା କିଛି ଲେଖି ନାହିଁ, ମନ ସତେ ବା
ଜଡ଼ ପାଲଟି ଯାଇଛି । ପଢ଼ାମଢ଼ିରୁ ନାହିଁ, ପ୍ରକୃତିରୁ ବା ଜୀବନରୁ ନାହିଁ, କାହିଁରୁ
ଢିଲେ ହେଲେ ପ୍ରେରଣା ମିଳୁନାହିଁ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ।’

‘ଏପରି ଜଡ଼ତାର ଅନୁଭବ ସଙ୍ଗେ । ପ୍ରତି ସ୍ୱପ୍ନା ଏହାର ଅନୁଭବ; ଜ୍ଞାନଗତଭାବେ ଲେଖନୀ ଚଳାଇବା କୌଣସି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଯାଏରେ ଏ ଯାକେ ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ । ତା ନହେଲେ କବି ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ ଲେଖିଯାନ୍ତା । ଭବିଷ୍ୟତ ସୃଷ୍ଟି ଲାଗି ଅବକାଶ ବା ଆବଶ୍ୟକତା ରହନ୍ତା ନାହିଁ, ଜଣେ ସ୍ୱପ୍ନାର ବେଶୀ ଲେଖା ପଢ଼ିବାକୁ କ’ଣ ଭଲ ଲାଗେ ? ପୁନରୁତ୍ଥ ଘଟେ, ସେତେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ହୋଇଥାଉପକ୍ଷେ, ପୁନରୁତ୍ଥ ବରକ୍ତି ।’

‘ତେଣୁ ମୁଁ କେବଳ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଲେଖି ନ ପାରେ । ପ୍ରେରଣା ଆଉ କାହା ହାତରେ, ସେ ଭଗବାନ, ଦୈବ ବା ବିଦ୍ୟାବଦନା ହୋଇ ପାରନ୍ତି ।’

‘ଆପଣ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖନ୍ତି, ସମାଲୋଚନା ବି ଲେଖନ୍ତି । ଥରେ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏସବୁ ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲେ । ଏଥିଲାଗି କ’ଣ ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ପ୍ରେରଣାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି ?’

ମୂଳରୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ, ପ୍ରବଳ ରୂପ ଧାରଣ କରେ । ତାକୁ ଆପଣ ପ୍ରେରଣା କହି ପାରନ୍ତି । ସେହି ପ୍ରେରଣା ଦୀର୍ଘକାଳ ପ୍ରାୟେ ଆବୋରି ବସେ ।

ଲେଖା ସରିଲେ ପ୍ରାଣରେ ଅସୁବ ଡୁପ୍ଟି ଆସେ, ବହୁତ କିଛି ଲେଖିଲିଣି । ଏବେ ନୂଆ କ’ଣ ଲେଖିବି ? ଚର୍ଚ୍ଚିତବର୍ଣ୍ଣା କରି ଲଭ କ’ଣ ?’

‘ଠିକ୍ କଥା, ଏଣୁତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଲେଖି ଲଭ କ’ଣ ? ଆରୁରୁଜାରୁରୁ କରି ଏମିତି କେତେ ଲେଖନ୍ତି । ଦି ଦିନ ପରେ ସେ ସବୁ ଅଲିଆ ଗଦାରେ ପଡ଼େ ।’

‘ଆମ ଲେଖା ଯେ କଲଜାଣ ହେବ, କିଏ କହିବ ? କେତେ ଜଣଙ୍କ ଲେଖା ସବୁକାଳେ ଲୋକେ ପଢ଼ନ୍ତି ?’

ତାପରେ ମୁଁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ବଦଳାଇଲି, ପଚାରିଲି—ଏବେ ଆମେରିକାରେ କବିତାର ଗତିଶୀଳ କ’ଣ ?

‘କର୍ତ୍ତୃପୀରିବ ନାହିଁ, ଯାହାକୁ ଯାହା ଦିଶେ, ସେ ତାହା ଲେଖେ । ଅନୁଭୂତି ନୂଆ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲେ ହେଲା । ଅଧିକ କି ଲେଖା ?’

‘ସ୍ଥିତିବାଦ, ପ୍ରକାଶବାଦ.....’

‘ମୁଁ ଏତେ ବାଦବିବାଦ ଜାଣେ ନାହିଁ । ସେସବୁ ଶୁଣିସଙ୍ଗେ କବିଙ୍କ ଲାଗି । ଭାବ ଯାହାର ଗଣ୍ଠି ଧନ, ସେ ଶୁଦ୍ଧ ମାୟାରେ ଛଇ ହେବ କାହିଁକି ?’

‘Blue Star’ ପୁସ୍ତକ ଲାଗି ଆପଣ କାହାସୁ ପୁରସ୍କାର ପାଇଛନ୍ତି । ତା ଆଗରୁ କବିତା ଲାଗି ଅନ୍ୟ ବହୁ ପୁରସ୍କାର ଓ ଏବେ ଅତି ସମ୍ମାନଜନକ ‘ସ୍ୱଲ୍ପଚକ୍ର’ ପୁରସ୍କାର ବି ପାଇଛନ୍ତି । ପୁରସ୍କାର ପାଇଲେ କେମିତି ଲାଗେ ।’

‘ତା ଆଗରୁ ସେମିତି ଲାଗୁଥିଲା, ସେମିତି ଲାଗେ, ଅଧିକା ନୁହେଁ କି ଉଣା ନୁହେଁ ।’

ମୋ ଭାବ ବହୁ ଦୃଢ଼ରେ ପ୍ରସରିଲେ ମୋର ଚରମତମ ଆନନ୍ଦ ।’

‘ଆପଣ ଆତ୍ମଚରିତ ଲେଖିନାହାନ୍ତି ?’

‘କବି ଜୀବନରେ କି ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଘଟଣା ଥାଏ, ଯାହା କବିତାରେ ପ୍ରକାଶ ନ ପାଇ ରହିଯାଏ ?’

ମୋ ଧାରଣା—କବିର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଭାବଜୀବନ ହିଁ କବିର ଅସଲ ଜୀବନ ।’

‘ଯଥାର୍ଥ କହିଛନ୍ତି । କାହାର ଜନ୍ମଜାତକ ଜାଣି କି ଲାଭ ? କବିତାର ଜନ୍ମଜାତକ, ବିକାଶ, ଶାନ୍ତିପ୍ରାପ୍ତି କବିର ଅସଲ ଜାତକ । କିନ୍ତୁ କବିର ଅନ୍ତର୍ନିବନ ଜାଣିବାକୁ କେତେଜଣ ଆକାଂକ୍ଷୀ ?’

‘କିଏ ଆକାଂକ୍ଷୀ ହେଉ ବା ନ ହେଉ, ଅନ୍ତର୍ନିବନ ନିଶ୍ଚିତ ଅଛି । ତାହା ସମୁଦ୍ରର ଅନ୍ତଃସ୍ରୋତ ପରି, ପଦାକୁ କେତୋଟି ଭରଜମାତ୍ର ଦେଖେ ।’

‘ବଡ଼ ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତ, ଗବେଷକ କେହି କେବେ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସନ୍ତି ?’

‘କୃତ୍ତି କେହି । ଆସନ୍ତି ସମୟମିତି ଲେଖକ ବା ପାଠକ ।’

‘ଆମେରିକାର ବଡ଼ ବଡ଼ କବିସବୁ କିଏ ?’

‘ରିଚାର୍ଡ଼ ଉଇଲିଅମ୍, ଆନ୍ତୋନି ହୁଷ୍ଟ, ମାହାଜନ୍, କୁନି, ମନୋରାଜ୍ ଉମ୍ମନ୍..... ।’

‘କେଉଁ କେଉଁ ଦେଶ ବୁଲି ଦେଖିଛନ୍ତି ?’

‘ଆମେରିକା ବାହାରକୁ ଯାଇନାହିଁ ।’

‘ଏବେ କ’ଣ ପଢ଼ାନ୍ତି ?’

‘ନାଟକ—ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କୁ ।’

‘ଗବେଷକମାନଙ୍କୁ ଗାଇଡ୍ କରନ୍ତି ?’

‘ମୋତେ ସେଥିଲଗି ଅବସର ନ ଥାଏ ।’

ବୟସ ୬୦ରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ । ଟିକିଏ ହେଲେ ଫୁଲପଣ ବା ପ୍ରଶ୍ନର ମନୋନ୍ବବ ନାହିଁ ।

ସେ Poetry ମାଗାଜିନ୍‌ର ‘ବୁମ୍ ମେହାଲ’ ପୁରସ୍କାର, ଲେଉଟନ୍‌ସନ୍ ପୁରସ୍କାର, ୧୯୭୮ର ପୁଲିଟ୍‌ଜର୍ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଭୃତି ତଳନେ ବଡ଼ ବଡ଼ ପୁରସ୍କାର, ଫେଲୋସିପ୍ ଓ ଅନୁବାଦ ଉଗ୍ରୀ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ।

ସେ ବହୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପରିଦର୍ଶୀ ଅଧ୍ୟାପକ ହୋଇ କବିତା ବା ନାଟକ ପଢ଼ାଇଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ୧୫ଟି କବିତା ବହି, ୩ ଖଣ୍ଡ ଉପନ୍ୟାସ ଓ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ସମାଲୋଚନା ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶ ପାଇଅଛି ।

ତାଙ୍କ ସହୃଦ ଆଉ କିଛି ଆଲୋଚନା ବା ହୋଇଥାନ୍ତା । ବେତାରଯନ୍ତ୍ର ବାଜିଉଠିଲା—ଭୟଙ୍କର ଆକ୍‌ସିଡେଣ୍ଟ୍ ! ଶୀଘ୍ର ଆସ ।

ତାଙ୍କର ଉଦୟ ଅସ୍ଥିର; ତା ଦେଖି ମୋ ଅସ୍ଥିରତା ବି ବଢ଼ିଲା—କାଳେ କଣ ହୋଇଯିବ ! କବିଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ଗେଳି ଆମେ ଚାଲିଆସିଲୁ ।

କବି ନେମେସୋରଙ୍କ ଜନ୍ମ ନିଉୟର୍କ ନଗରରେ । ହାର୍‌ବାର୍ଡ଼ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍, ସେ । ତାଙ୍କ କବିତାର କେତୋଟି ପଦ ଉଦ୍ଧାର କଲି—

‘ଏଠି ପ୍ରତି ଜନସ ଲଗି ଦାମ୍ ନିଆଯାଏ

କଣ ବା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ଏଇ ଉଦ୍ୟାନରେ ?

ଦର୍ଶକ କ’ଣ କେବଳ ଲୁଟିନ୍ ନାମ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସେ ?

ଯୋଉବାଟେ ଆସିଥିଲୁ

ସେହିବାଟେ ଚାଲିଯାଉ ।

ତାଲି ହାତରେ ।’

‘ମୃତ୍ୟୁ ଗୁରୁତର
 କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ଗୁରୁତର ଏଠି
 କେବଳ ମୃତ୍ୟୁ ବ୍ୟତୀତ ।’
 ‘ଗ୍ରୀଷ୍ମ କି ଆରମ୍ଭ ହେଲା
 ହଠାତ୍ ହେବାକୁ ଶେଷ ?’
 ନିର୍ଜନ ନିକୁଞ୍ଜ
 ଝିଲି ଗୁଞ୍ଜ
 ସମୟେ ଦେବାକୁ ଭାଷା ।’
 ‘ପତି ଖସିଲା ଏକ ମୁଣା
 କଲାର ଏ ଶେଷ କଥା ।’

ଟେକ୍ନିକ୍ ସଫସ୍ତ କବିତାର ଆଦର ଆମେରିକାରେ ନାହିଁ । ଆମେରିକୀୟ ମାତ୍ରେ ପ୍ରକୃତପ୍ରେମୀ । କଲା ବା କବିତାରେ ସେହି ପ୍ରେମ ଏବେ ବି ରୂପାୟିତ ।

କବି ନେମେସୋଭ୍ ରବର୍ଟ ଫ୍ରଷ୍ଟଙ୍କ ପରି ପ୍ରକୃତପ୍ରେମୀ । ସେ ସଫଳବାକ୍ । ସେତିକି ଦରକାର, ସେତିକି କହନ୍ତି । କବି କହୁ କହୁ କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ପହଞ୍ଚନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରଶ୍ନର ସନ୍ଧିପ୍ର ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି, ସମୟ ନଷ୍ଟ ହେଉଛି ବୋଲି ନୁହେଁ, ଏଇ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାଦ ।

ତାପରେ ମୁଁ ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ନଗର ଭିତରେ ବା ବାହାରେ କେତେକ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଥିଲି ।

ଜେନେରାଲ୍ ମୋଟର୍ସ୍

ଏ ଯୁଗରେ ମଟର ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ିଛନ୍ତି ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ, ନିଜର ଆଉ ବା ନ ଆଉ । କିନ୍ତୁ ମଟର ଗାଡ଼ି ତିଆରି ଦେଖିଛନ୍ତି କେତେଜଣ ?

ଯୋଗ ଘଟିଲା; ଅନୁମତି ମିଳିଲା । ନିଜ ବି ଡ୍ରାଇଭ୍ କରିନେଲା । ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ଫ୍ରେଣ୍ଟିଜିଲେ ଆସେମ୍ବ୍ଲି ସେଣ୍ଟର୍ ଜେନେରାଲ୍ ମୋଟର୍ସ୍ କାରଖାନାରେ । କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଯାନ୍ତ୍ରୀ, ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭିଡ଼ ।

ଏ ମଟର ତିଆରି ଇତିହାସକୁ ମଣିଷର ଉନ୍ନତବିଷୟକୁ କାହାଣୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଏହା ଆମେରିକାର ସର୍ବବୃହତ୍, ବୋଧହୁଏ ପୃଥିବୀର ବୃହତ୍ତମ

କାରଖାନା । ଏହାର ମୁଖ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଡେଟ୍ରୋଇଟ୍ରେ । ଆମେ ସେଣ୍ଟ୍ ଲୁଇସ୍‌ର ଶାଖା କାରଖାନାଟି ଦେଖିଲୁ, ୪୦ ମାଇଲ୍ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ।

କାରଖାନା ଦେଖିବା ଆଗରୁ ଆମ ଆଖିରେ ଏକ ସ୍ବଚ୍ଛ ଧରଣର ଚପମା ପିନ୍ଧାଇ ଦିଆଗଲା । ଓଲ୍‌ଜିଂ ଦେଖିଲାବେଳେ କାଳେ ନିଆଁରୁ ଶୁଣୁ ଆଖିରେ ପଡ଼ିବ, ସେଥିଲିଗି । ଫେରିବା ଆଗରୁ ଚପମା ଫେରାଇ ନିଆ ହେଲା ।

ଉନିତାଲ୍‌ବ୍ୟାପୀ କାରଖାନାଟି ଏକ ବିପୁଳ ଯନ୍ତ୍ରସଂସାର, ସ୍ବୟଂ ଚାଲିଥାଏ । ବହୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଆଲୋକ, ଶ୍ରୀମୁଖ୍ୟଙ୍କର ରୌଦ୍ର ପରି ଚଉଦିଗକୁ ଆଲୋକିତ କରେ । ୧୫୫ଟି ରେବର୍ଟ ବା ଲୌହମାନବ ଏଥିରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ମଣିଷର ଦୁଃସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଅକ୍ଲେଣ୍ଡରେ ସାଧନ କରି ଯାଉଛନ୍ତି ।

କାରଖାନାରେ କର୍ମୀଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟତା ଅର୍ଜନ ଲାଗି ୧୧୦୦ ଘଣ୍ଟା ଟେକ୍‌ନିକ୍ ଦିଆଯାଏ । ଅଭ୍ୟାସୁନିକ ଏଇ କାରଖାନାଟି ୭୧ ଏକର ଜାଗାରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଆଗେ ଗହମ ଖେତ ଥିଲା । ଏବେ ଏଥିରୁ ଘଣ୍ଟାକୁ ୭୫ଟି କାର୍ ଗୁଡ଼ିକ ହୋଇ ବିକ୍ରି ଲାଗି ବାହାରିଯାଏ । କାରଖାନାର ଶେଷଭାଗରେ ସ୍ବତନ୍ତ୍ରତାବେ ନିର୍ମିତ ବୃହତ୍ ଟ୍ରକ୍ ଗୋଟାକ ପରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଆସି ଛୁଡ଼ା ହେଉଛି । ଥରକେ ଦଶଟି କାର୍ ଘେନ ଟ୍ରକ୍ ଚାଲିଯାଉଛି ।

ରେବର୍ଟ ବ୍ୟତୀତ ୩୫୦୦ ଲୋକ ଏଥିରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ତିନୋଟି ସିପ୍‌ଟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ୭୦ଟି ଡ୍ରାଇଭର୍, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ରେଲ୍ ଗାଡ଼ି ମଟର ପାର୍ଟି ଘେନି କାରଖାନାରେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି । ୫୫୦୦ଟି ମଟର ପାର୍ଟି ୨୧୦୦ ଯୋଗାଣ କାରଖାନା ଯୋଗାଇଥାନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ପାର୍ଟି ସବୁ କୋଉଠି ଲୁହା ମଣିଷ, କୋଉଠି ବା ରକ୍ତ ମାଂସର ମଣିଷ ଖଞ୍ଜିଥାନ୍ତି । ଉପର ଛତା ଓ ଗାଡ଼ିର ତଳ ଅଂଶକୁ ଓଲ୍‌ଜିଂ କରାଯାଇ ବଡ଼ ତିଆରି ହୁଏ, ତାପରେ ଯନ୍ତ୍ରାଂଶ ଖଞ୍ଜାଯାଏ, ଶେଷରେ ଧାଳା, ଲାଲ୍ ବା ନୀଳ ରଙ୍ଗ ଶ୍ରେୟ କରାଯାଏ । ୧୫୭ଟି ରେବର୍ଟ ଏହା କରନ୍ତି ।

ତାପରେ ଯନ୍ତ୍ରାଂଶ ଠିକ୍ ଅଟେ କି ନାହିଁ, ପରଖ କରାଯାଏ । ସବ୍‌ଭୋ-ଭାବେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଗାଡ଼ି ବାହାରି ଆସେ—କାଡ଼ିଲକ୍, ଚେଭରଲେଟ୍—ସ୍ଥାନୀୟ ଦାମ୍ ୧୭,୧୦୦ ଡଲ୍ଲର୍ ।

ଫେରିଲାବେଳକୁ ଆମକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ବିବରଣୀ ଦିଅ, କାରଖାନାର ନାମ ଅଙ୍କିତ ଗୋଟିଏ ତାମ୍ର ମୁଦ୍ରା, ଗୋଟିଏ ପ୍ୟାକେଟ୍ ବିସ୍କୁଇଟ୍, ଏକ ଗ୍ଲାସ୍ ସୋଡ଼ା ଜାଗାସ୍ଥ ପାନୀୟ ବା ବିଅର୍ ଉପହାର ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ନିଜତ୍ବ ମଣିଷ କର

ଲଜା, ମୁଁ, ଇସ୍, ନିଜ ଗୁଣଜଣ—ଆମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓଜାକ୍ ପଟ୍ଟମାଳାର ସିଲ୍ଭର୍ ଡଲର୍ ସିଟି । ପଥ ପଟ୍ଟମୟ, ଅରଣ୍ୟସଂକୁଳ । ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ୍ ଦେଖିଲୁ—ଏଥିରେ ଜଣେ ହେଲେ ବଡ଼ଲୋକ ପିଲା ପଢ଼େ ନାହିଁ । ସବୁ ପିଲା ଗରିବ, ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ମଣିଷ ହୁଅନ୍ତି । କୁବେର ପୁରରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଏ କଳନା, ଅଭିନବ ଏ ସ୍କୁଲ୍ !

ପୀଠିପୁରୀର କପାଳ ଲେଖାକୁ ପୋଛନ୍ତି ଏମାନେ, ନିଜ ଲାଗି ବନ୍ଦ ଦୁଆର, ଝରକା ଧକ୍କା ମାରି ଖୋଲନ୍ତି, ସେଇ ଅଲୁଅ, ପବନରେ ନିଜେ ବଢ଼ନ୍ତି, ନିଜକୁ ଗଢ଼ିବାର ଗୌରବ ସବୁମନ୍ତେ ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି ।

ଓଜାକ୍ ସ୍କୁଲ୍‌ର ସବୁ ପିଲା ନିଜ ଅର୍ଜନରେ ପଢ଼ାବ୍ୟସ୍ତ ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । କିଏ ଘାସ କାଟେ, କିଏ ବର୍ତ୍ତୁ କାମ କରେ, କିଏ ଗାଈ ଚରାଏ, କିଏ ଗୁହାଳ ପୋଛେ; କିଏ କାଣ୍ଟିନ୍ ଲାଗି ଜଳଖିଆ ଦିଆର କରେ, କିଏ ବା ଜଳଖିଆ ବିକ୍ରି କରେ, କିଏ ଅଇଁଠା ବାସନ ମାଜେ, କିଏ ଗୁଆଘାଟ ଓଳାଏ, କିଏ ମୁକ୍ତିସ୍ଥମ୍ ପରିଚାଳନା କରେ, କିଏ ଫଳରସ ବାହାର କରେ, କିଏ ବା ଦିନୋଟି ଡବା-ଲଗା କୋର୍ ଚଲାଇ ଯାନ୍ତି ସ୍କୁଲ୍ ଦେଖାଏ ।

ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ମୋଟ ୬୫ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ । ଗୁପ୍ତଗୁପ୍ତମାନେ ପୁରପୁର ଆତ୍ମ-ନିର୍ଭରଶୀଳତା ଏଇ ସ୍କୁଲରୁ ଶିଖନ୍ତି । କାର୍ଯ୍ୟକର୍ମ କରି ଖୁବ୍ ନଦା, ସାଦାସିଦା, ଖାଇପିଇ ଖୁବ୍ ସାଷ୍ଟ୍ୟବାନ୍, ସାଷ୍ଟ୍ୟବତୀ ଦିଶୁଛନ୍ତି ।

୧୯୭୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସ୍ଥାପିତ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଏବେ ବଢ଼ିଗଲିଛି, ସମସ୍ତ ଦେଶରେ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇ ଉଠିଛି । ଏଥିଲାଗି ଧନୀଲୋକ ବହୁ ଅର୍ଥ ଦାନ କରନ୍ତି । ନିଜ ଅର୍ଜନରେ ଚଳାଚଳ ଲାଗି ନଅଶ୍ଚ ହେଲେ ଦାନ ସୂତ୍ରରୁ ଲବ୍ଧ ଜମା ଟଙ୍କାରୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦିଆଯାଏ ।

ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ପାଇବା ଇଚ୍ଛା, ଅଥଚ ଗଣ୍ଠିରେ ଧନ ନାହିଁ । ଏହିଭଳି ଗ୍ରନ୍ଥ-ଗ୍ରନ୍ଥୀ ବାଛି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ନିଆଯାଏ । ଦିନସାରା ରୁଟିନବନ୍ଧା ଜୀବନ । ମୁଣ୍ଡରେ ମନ୍ଦ ଚିନ୍ତା ପଶିବାକୁ ବେଳ ନ ଥାଏ । ଜୀବନର ପ୍ରକୃତ ମୂଲ୍ୟମାନ ଏମାନେ ବୁଝନ୍ତି । ବଡ଼ଲୋକ ହେବାଲାଗି ଉପଯୁକ୍ତ ପରବେଶ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ବଡ଼ଲୋକ ହେଲେ ଦୃଢ଼ଭାବେ ଗଠିତ ପ୍ରକୃତି ବଦଳିଯାଏ ନାହିଁ । କଠୋର କର୍ମ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ହାଡ଼ ଟାଣ ହୋଇଛି ।

ମନୋବିଜ୍ଞାନର କଷଟି ପଥରରେ ମନକୁ କଷି କାର୍ଯ୍ୟ ଦିଆଯାଏ । ପ୍ରତି ଗୁଣ ବର୍ଷକୁ ୧୭° ଘଣ୍ଟା କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ।

ଏଇ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ କୃଷି, କଳା, ସାହିତ୍ୟ, ଯାତାୟାତ, ଶସର ବିଦ୍ୟା, ବ୍ୟବସାୟ, ଅର୍ଥନୀତି, ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟା, ଶାସନ, ଶିକ୍ଷା, ଇତିହାସ, ବିଦେଶୀ ଭାଷା, ସଙ୍ଗୀତ, ପାଠାଗାର ବିଦ୍ୟା, ଧର୍ମ, ଦର୍ଶନ, ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ, ମନୋବିଜ୍ଞାନ, ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନ, ନାଟକ ପ୍ରଭୃତିର ପଠନ ପାଠନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି ।

ଗ୍ରହଗ୍ରାଣୀ ସଂଖ୍ୟା ୧,୦୦୦; ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ଷୁଦ୍ର, କିନ୍ତୁ ମହମାମୟ । ବୟଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚମକାର ତୃଣକ୍ଷେତ୍ର, ଉଦ୍ୟାନ, ହ୍ରଦ, କୃତ୍ରିମ ପ୍ରପାତ ଓ ଫୁଆରସରୁ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରେ ।

ସରୁଠାରୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଯାତ୍ରାପଥ, ଚଳମହଲ ଘର । ଏଥିରେ ଏକ ଲକ୍ଷ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଂଗୃହୀତ, ବିଜ୍ଞାନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସମସ୍ତ ସଂରକ୍ଷିତ ।

ଓଜାର୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବି, ଶିଳ୍ପୀ, ରାଜନୀତିକ, ଜ୍ଞାନ, ଚିନ୍ତକର, ସମାଜ-ସେବା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଚିନ୍ତାପଥ ସୁସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଲେହନଭାରତୀୟଙ୍କ ଧନୁ, ଡାର, ଅସ୍ତ୍ରାଗାର, କାନୋ, ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ, ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟ, ବ୍ୟାଘ୍ର, ସିଂହ, ବାଇସନ, ବନ୍ୟ ମହୁଷ, ବିଭିନ୍ନ ସର୍ପ ଇତ୍ୟାଦି ବିଶେଷ ଆକର୍ଷଣୀୟ ।

ଓଜାର୍କ ପର୍ବତମାଳାର ଏକ ଶାଖା ପର୍ବତ ‘ଡେଭୁଲ୍ ରକ୍’ ତା ତଳେ ବୋହୁଥିବା ଏକ ନଦୀ ବନ୍ଧା ଯାଇ ୭୧ ମାଇଲ୍ ବ୍ୟାପୀ ଏକ କୃତ୍ରିମ ହ୍ରଦ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଛି ।

ଏଇ ହ୍ରଦ କୂଳେ କୂଳେ ଯାଇ ଗ୍ରହଙ୍କ ସଂଗୃହୀତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଷୁଦ୍ର ମ୍ୟୁଜିଅମ୍ ଦେଖିଲୁ । ସେଥିର ଦ୍ରବ୍ୟ ସମ୍ଭାର ମଧ୍ୟରେ ଓଜାର୍କ ପର୍ବତର ଜୀବନ୍ତ, ମୃତ, ବିଷାକ୍ତ, ଅବିଷାକ୍ତ, ବିଶେଷତଃ ତମ୍ବାମୁଣ୍ଡିଆ ସାପ ଦେଖିଲୁ ।

ଆମେରିକାରେ ପକ୍ଷୀ ଦୁର୍ଲଭ । ତେଣୁ ରାୟର ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ସ୍ବର ଟେପ୍-ରେକର୍ଡ୍ କରାଯାଇଛି । ଯେ ବାଟେ ଗଲବେଳେ ଲଗୁଛି—ସତେ ଯେପରି ପକ୍ଷୀ ପାଖ ବୃକ୍ଷ ଶାଖାରେ ବସି ମଧୁର କାକଳି ଶୁଣାଉଛି ।

ପାନାମା ଦେଶର ବିଅଟିଏ ଏଇ ଗ୍ରେଟ ମ୍ୟୁଜିୟମ୍ ଦାୟିତ୍ବରେ ଅଛି । ପାନାମା ବେଲ୍ଡ୍ ପରି ତାର ଡାକ୍ଷଣ ମୁଖ । ଆଲାପ ମଧୁର ଗୀତ ପରି ଶୁଭେ । ଭାଷା ସ୍ଥାନିୟ । ଭଙ୍ଗା ଭଙ୍ଗା ଇଂରାଜୀ କହେ । ମ୍ୟୁଜିଅମ୍ ଦେଖି ଆମେ ହ୍ରଦ

ଘରରେ କଟା ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଉପରେ ବସିଲୁ । ସନ୍ଧ୍ୟା ନଇଁ ଆସୁଥାଏ । ଦିନ ରତରତ । ଏଠି ସେଠି ଅସ୍ତାତସ ଦପ୍ ଦପ୍ କରୁଥାଏ ।

ସିଲ୍ଭର ଡଲର ସିଟି

ଓଜାର୍କ ପଟ୍ଟ ଧାରେ ଧାରେ ମୋଟେଲ୍ । ସମୁଦ୍ର ପତ୍ତନର ସହସ୍ରାଧିକ ଫୁଟ୍ ଉପରକୁ ଉଠିଛି । ଶୀତ କାଳରେ ଯବାଳ ତୃଷାର ବୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ଖରାଦିନେ ଶୀତଳ । ତେଣୁ ଯାନ୍ତି ଭିଡ଼ । ମୋଟେଲ୍ରେ ସ୍ଥାନ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ । ଆଗରୁ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି କଲ୍ ମ୍ୟାନସ୍ ରିସର୍ଚ୍ଚର ୧୦ ନମ୍ବର କାବିନଟ୍ ମାସ ମିଳିଥିଲା । ଦୁଇଟି ଖଟ; ଆମେ ଗୁରୁଜଣ ଯାନ୍ତି । ଲତା, ଇରା ଗୋଟିଏ ଖଟରେ, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଖଟରେ, ନିଜ ଲାଗି ତଳେ ଶେଯ ପାରି ଦିଆଲେ ।

ଇରା କହିଲା — ଏ ପାରିବାରିକ ନିକଟତା; ମାନେ—ଅଲ୍ ଖାଦ୍ୟ ବାଣ୍ଟି-ଖୁଣ୍ଟି ଖାଇବା, ଅଲ୍ ଜାଗାରେ କୁଞ୍ଜର କାଞ୍ଜର ହୋଇ ଶୋଇବା । ଲଗାଲଗି ହୋଇ ବସି ହାଉସିକ ଆଳାପ ଜମେଇବା । କିନ୍ତୁ କାହାରି ପେଟରୁ ଉଣା ହେଲା ନାହିଁ, ଘରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଣାଯାଇଥିଲା—ପାଉଁରୁଟି, ଲହୁଣୀ, ଡାଲି, ତରକାରୀ, କଟେଜ ଚିଜ୍, ଫଳ, ଟମାଟୋ । ଖାଇବା ଶୋଇବା ଅପେକ୍ଷା ଏଠି ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ହେଲା ଗାଞ୍ଜ ପାର୍କ କରିବା, ଭୂଆଁ ବୁଲିବାକୁ ପଡ଼େ, ଏଠୁ ସେଠୁ ଆରଠୁ ବି ନିରାଶ ହୋଇ ଫେରିବାକୁ ହୁଏ ।

ଓଜାର୍କର ମେଣ୍ଟୁରାବଳୀ

ହାନିବାଲ୍ରେ ଔପନ୍ୟାସିକ ମାର୍କଟ୍ରେନ୍ ଯେପରି, ଓଜାର୍କରେ ହାଲୋଇଡ଼ ବେଲ୍ ରାଇଟ୍ ସେହପରି ଲୋକପ୍ରିୟ । ତାଙ୍କ ‘ମେଣ୍ଟୁରାବଳୀ’ ଲୋକନାଟକ ଅଭିନୟ ଡଲର ସିଟିର ପ୍ରତିବର୍ଷର ମୁଖ୍ୟ ଆକର୍ଷଣ । ମୁଣ୍ଡପିଣ୍ଡ ଟିକେଟ୍ ପଡ଼େ ସାଢ଼େ ବାର ଡଲର ।

ଦିନରେ ବୁଲି ଯାହା ଯେମିତି ଦେଖାଦେଖି କରିବ, ରାତି କଟିବ କିପରି ? ଯାନ୍ତିଙ୍କ ବିନୋଦନ ଲାଗି ଅଭିନୟ ଏକମାତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା । ତେଣୁ ଅଣ୍ଟାବରୁ ବୁଢ଼ାହଢ଼ା ସମସ୍ତେ ନାଟକ ଦେଖନ୍ତି । ଟିକେଟ୍ ପାଇବା ଦୁଷ୍ଟର ହୋଇପଡ଼େ ।

ଗାଞ୍ଜ ପାର୍କ କରି ସ୍ବତନ୍ତ୍ର କୋର୍ରେ ନାଟକ ସହରକୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ସହରକୁ ଏକ ପୁରୁଣା ରଙ୍ଗ ଦିଆହୋଇଛି, ପୁରୁଣା ଲଣ୍ଡନରେ ବିଜୁଳି ବଲ୍ବ ଖସ୍ତାଯାଇ ଧାଡ଼ିଧାଡ଼ି ଜଳୁଛି—ମିଞ୍ଚି ମିଞ୍ଚି ଆଲୁଅ ଆଉ ପ୍ରଭରେ ସ୍ଥାନଟି ରହସ୍ୟମୟ ହୋଇ ଉଠିଛି । ପୁରୁଣା ଯୁଗର ରୋମାଞ୍ଚକର ଅନୁଭୂତିରେ ଲୋକେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ

ଲଗି ବୁଡ଼ି ଯିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ନୂଆ ମଦକୁ ପୁରୁଣା ବୋତଲରେ ରଖି ପିଇଛନ୍ତି; ପୁରୁଣା କାଲର ଏକ ଗାର୍ଡ଼ିଆ ପ୍ରେମ ଘଟଣାକୁ ଘେନି ରଚିତ ଯାହା-ନାଟକ ଦେଖିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରାୟ ୮୦ ବର୍ଷ ତଳର ଘଟଣା । ଓଜାର୍କ ଅଞ୍ଚଳରେ ମରୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ଘାସ ପଡ଼ିଆ ବି ଶୁଖିଶୁଖି ଗଲା । ମେଣ୍ଟା ଚରିବେ କେଉଁଠି ? ଚରାଳୀ କଣ ଖାଇ ବଞ୍ଚିବେ ? ଓଜାର୍କ ପାହାଡ଼ର ଗ୍ରାମସବୁ ଡାକ୍ତରୀ ଶୁଖି ଓ ରୋଗ ବ୍ୟାଧିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲା ବେଳେ ଶାନ୍ତିଲଭ ଆଶାରେ ହାଲୋଲ୍ଡ୍, ବେଲ୍, ରାଇଟ୍ ଆଦି ସେଠି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଜଣେ ମେଣ୍ଟାଚରାଳୀ ରିଅ ସହକ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଲେ । ନାନାଭାବେ ନିପୀଡ଼ିତ ଲୋକଙ୍କ ସହାୟକ ହୋଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚାଇଲେ ।

ସେହି ଲୋକନେତାଙ୍କ ପ୍ରେମ, ଡକ୍ଟରାଳୀନ ପାହାଡ଼ୀ ମେଣ୍ଟା ଚରାଳୀଙ୍କ ଜୀବନଯାହାର ବିଶୁଦ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ର ନାଟକରେ ଦିଆଯାଇଛି, ମୂଳରୁ ଚୁଲ୍ ହାସ୍ୟରସ-ଭରା । ସେ କାଳରେ ଲେଫ୍ଟିସ୍ ଘୋଡ଼ାନାଲ୍ ଖେଲର ଚନ୍ଦ୍ର ବି ଦିଆ ଯାଇଛି ।

ମେଣ୍ଟାପହ୍ଲ ଘେନି ଚରାଳୀ ଷ୍ଟେଜ୍ ଉପରକୁ ଆସୁଛି, ବନ୍ୟ ଗୀତ ଗାଉଛି । ନାୟକ ନାୟିକା ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିରେ ବସି ଷ୍ଟେଜ୍ ଉପରକୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପୁରୁଣା ପ୍ରେମସ୍ମୃତି, ଠାଣିମାଣି ଓ ଗୀତରେ ଜବାବ୍ ଦିଆନିଆ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କର ଏକାନ୍ତ ଉପଭୋଗ୍ୟ ହୋଇଅଛି ।

ଓଜାର୍କର ସରଳ ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନ, ଅନାଟନ ଓ ରୋଗ ବ୍ୟାଧିରେ ନିଃସ-ହାୟତା ଏକାନ୍ତ ଆକର୍ଷଣୀୟ, ଯଦି ବା ସେମାନଙ୍କ ଶସ୍ତ୍ରା ହାସ୍ୟରସ ବୁଝିବାକୁ ମୁଁ ଅଭ୍ୟାସ ନୁହେଁ ।

ବେଳା ଦଶଟା; ଫିଲ୍ଡର୍, ଡଲର୍, ସିଟି ଖୋଲିଲା । ପହଞ୍ଚିଲେ ଗୁରୁଗୁରୁର ସକଳ ବଚନ—ମୁଁ ଆମେରିକା ପ୍ରତି, ତାର ସମ୍ମାନିତ ପତାକା ପ୍ରତି, ଆମେରିକୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତି ଅନୁଗତ ରହିବି ।

ତାପରେ ଗୁଲି ଫୁଟିଲା । ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରୁ କେତେକ କୌତୁକ କଥା, ଗୀତ ଶୁଣାଗଲା । ଚାରି ଖୋଲିଲା । ଯାହା ଧାଡ଼ି ଲାଞ୍ଜି ଚାଲିଲା ।

ଓଜାର୍ ଅର୍ଥ ଧନୁର ରାଜ୍ୟ । ଏ ଯୁଗରେ ଧନୁର୍ ର ନେତୃତ୍ବରଖି
ଥାଉ କାହାନ୍ତି ? ସେମାନେ ମରୁଲୁମି ଅଞ୍ଚଳକୁ ବିତାଡ଼ିତ ।

ଓଲ୍‌ଡ଼୍ ମ୍ୟାଟ୍‌ସ୍ କାବିନ୍ ତାର ଗୋଟିଏ ନମୁନା ଘର । ଏ ଘରେ ତାର
କିଛି ଆସବାବ୍, ଚଳଣିର ଇତିହାସ ରହିଛି । ଦିନେ ମାଟ୍ ଜାବନ୍ ଓ ତା
ପତ୍ନୀ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସମାଜ ଗଣ୍ଡର ସତ୍ୟ ଥିଲା । ଏବେ ସ୍ବପ୍ନ ପରି ଲାଗେ ।

କପର୍ ଡଲର ସିଟିର ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ଅପୂର୍ବ । ପାହାଡ଼ ଉପରେ
ଉଠାପକା ରାସ୍ତା, କୃତ୍ରିମ ଝରଣା ଓ ପ୍ରପାତ; ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରପାତ ସହିତ
କାନୋରେ ପାହାଡ଼ ଉପରୁ ଦ୍ରୁତ ବେଗରେ ଗଡ଼ିଆସିବାରେ ଯୁବକଙ୍କୁ ଉନ୍ମାଦନା
ପ୍ରକାଶ ପାଏ ।

ପାହାଡ଼ ଗୁମ୍ଫାରେ ହୋଟେଲଟିଏ । ଛୁତରେ ମୁଣ୍ଡ ବାଜେ ନ ବାଜେ ।
ପୁରୁଣା ଲଣ୍ଡନରେ ବିଜୁଳି ବଲ୍‌ବ୍, ଆଲୋକ କ୍ଷୀଣ, ପଥ ସଙ୍କଳ୍ପିତ, ବୁଦ୍ଧିଶୂଳ
ଭିତ୍ତି । ପେଟ୍‌ମୁଲଟରରେ ଛ' ମାସିଆ ଶିଶୁ, ମାଆ ଠେଲି ନେଉଛି । ନିଜେ
ଚଳାଇ ପାରୁଥିବା ଚକଲଗା ଚୌକିରେ ବୁଦ୍ଧ, ବୃଦ୍ଧା, ବିକଳାଙ୍ଗ, ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରୁ
ବାହାରକୁ ଖସିଯାଇ ହିଁ ନିଃଶ୍ବାସ ମାଲୁ । ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ଭୋଜନ ଲାଗି
ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବାକୁ ମନ ବଳିଲା ନାହିଁ । ଚାଲି ଚାଲି ପାଦ ଥକିଥିଲା ।

ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲୁ; ଆମ ନୟନ ବନ ପରି ଏଠି ରେଲ୍‌ଗାଡ଼ି ଚାଲି । ଗୁଳି
ମରାମତି—ପୁଲିସ୍ ଥାଉ ରେଲ୍ ଡାକୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ଡାକୁ କେତେକ ମର-
ପଡ଼ିଲେ, କେତେକ ଖସି ପଳାଇଗଲେ । ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନ ଲାଗି ଏ ନିଷ୍ଠୁର
କୌତୁକ ଦେଖାଗଲା ।

ତାପରେ ବହୁ ପୁରାତନ ଝରିର ଘର, ପୁରାତନ ଯନ୍ତ୍ରପାତି, ପୁରାତନ
କାଷ୍ଟ ସେତୁ, କାଷ୍ଟ ପଥ, ବୃକ୍ଷଲତା କୁଞ୍ଜ, ହ୍ରଦରେ ନୌକାଯାତ୍ରା ଦେଖିଲୁ ।

ଜଣେ ବେହେଲା ବଜାଇ ନାଚୁଛି, ଜଣେ କଥାକୋବିଦ ପ୍ରାଚୀନ
ଘାଟରେ ଗପ କହୁଛି, ପିଲାମାନେ ଘେରି ଶୁଣୁଛନ୍ତି । ଉଦ୍ୟାନର କୋଣେ କୋଣେ
କେତେ ନାର, ସଙ୍ଗୀତ ଆସର ଜମିଛି ।

ସିଟିର ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରେ ନାହିଁ । ସିଲ୍‌ଭର୍ ଡଲର୍, କପର୍ ଡଲର୍,
ନାମ କାହିଁକି ଦିଆଯାଇଛି ? ମନେ ହେଲା—ନାମ୍‌ବଡ଼ା, ଦରଶନ୍ ଥୋଡ଼ା ।
ବହାରମ୍ଭ ଲଘୁଟିସ୍ତ୍ରୀ । ଘରୋଇ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ଶିଳ୍ପ ପ୍ରଦର୍ଶନଟିଏ; ବିଜ୍ଞାପନ
ପ୍ରଚର । ଶୃଙ୍ଖଳା, ସୌଜନ୍ୟ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର । ମୋଟେଲକୁ ଫେରିଲାବେଳେ

ବୋଧ ହେଲା—ଗୋଟିଏ ହେଲେ ସିଲ୍ଭର୍, ବା କପ୍ପର୍, ଡଲର୍, ପକେଟରେ ନ ନେଇ ଫେରିବୁ ।

ହୁଦ ତୀରର ସକାଳଟିଏ

ବଡ଼ସ୍ତେରରୁ ଉଠି ଏକମୁହଁ ହୁଦ କୁଲକୁ ଚାଲିଗଲା । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପାହାଡ଼, ମଝିରେ ଓକାର୍କ ହୁଦ । ହୁଦ ଉପରେ ପତଳା କୁହୁଡ଼ ? କୁହୁଡ଼ ଉପରେ ଉପାର ରଙ୍ଗିନ୍ ପଣତ ଦୋହଲୁଛି ।

ରାବର୍ଟ୍ଟିଏ ଆସି ହଠାତ୍ ସାମ୍ନାରେ ବସିଗଲା ମୋର । ସ୍ନେହରେ ଟିକିଏ ଗେଲ କରିବା ଲାଗି ତା ପାଖକୁ ଚାଲି ଚାଲି ଗଲା । ଧରୁ ନ ଧରୁ ଦେଲା ଏକ ଲମ୍ଫ—ଏକା ଥରକେ ପାଞ୍ଚ ହାତ । ଦୂର ବୁଦା ପଛରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ମୋତେ ପ୍ରଶ୍ନକଲା—ବିଶ୍ୱାସର କ'ଣ ଏଇ ଫଳ ? ବଣରେ ଆଉ କିଏ ଥିବୁ ? ଏଇ ଆମେ କେତୁଟା ଗ୍ରେଟ ଜୀବ ମାଟି । ଧରୁଛ କି ସାହସରେ ? ତୁମେ କଣ ଏକା ଏଇ ସଂସାରରେ ରହିବ ? ଆଉ କୋଉ ପଶୁ କି ପକ୍ଷୀ ରହିବେ ନାହିଁ ?

ମନେ ମନେ ତାର ଉତ୍ତର ଦେଲି—ଧରା ଦେବ କି ନାହିଁ ଦେଖୁଥିଲି ନା, ସତେ କଣ ଧରିଥାଆନ୍ତୁ ? କେତେଲୋକ ଏମିତି କୌତୁକ କରି ଆସୁଛନ୍ତି ନା ମୁଁ ଏକା ? ବାପ କଣ ପୁଅଟିଏକୁ ଗେଲ କରେନାହିଁ ?

କି ମଧୁର ମଧୁର ସ୍ୱର ! ଏଠି ତ ଆଉ କେହି ନାହିଁ, ଏ ପକ୍ଷୀ କଣ ଏକା ମୋର ଲାଗି ଗାଉଛନ୍ତି ?

ପଡ଼ିଶାରେ ରହି ମଧ୍ୟ ଏଠା ପକ୍ଷୀ ମଣିଷର ପଡ଼ୋଶୀ ନୁହନ୍ତି । ମଣିଷ ପକ୍ଷୀ ଆଧାରରେ ବିଷ ମିଶାଇ ଗଣହତ୍ୟା କରିବୁ । ବୁଲିବୁଲି କାହିଁ ? କାହିଁ କୋଇଲି ?

ମଣିଷ ସାଙ୍ଗେ ସେମାନେ ଆଉ ମିଶିବେ କାହିଁକି ? ଫାନ୍ଦ ବସାଇ ଧରିନେବ ! ଚଢ଼ିଆଖାନାରେ ବନ୍ଦୀ କରିବ ! ପକ୍ଷୀ ଉଷା, ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଯୋଉ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣାଏ, ତାର ପ୍ରତିଫଳ କଣ ଏଇ ?

ରଙ୍ଗିନ୍ କୁହୁଡ଼ି ତୁଳା ପରି କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଗଲା । ହୁଦଯାକ ଗାଡ଼ ରଙ୍ଗର ଅବର ବୁଣି ହୋଇଗଲା । ତରଙ୍ଗଚଞ୍ଚଳ ହୁଦରେ ସ୍ନାତ ସକାଳଟି ମୋ ପ୍ରାଣରେ ପଶିଗଲା । ମୁଁ ଫେରିଲି କବିତାଭରା ହୋଇ ।

ସ୍ଥିମିଂସଲ୍ ? ପୁଲ୍ ଚାରିପାଖେ କେତୁଟା ଏଭରଣ୍ଡିନ୍ । ସେଥିରେ କଣ୍ଟା କଣ୍ଟା ସବୁଜ ଫଳ । ବଗ୍ଗୁ ବଗ୍ଗୁ ବାଲିଗିରିଡ଼ାରେ ଏକ ଜାଗସ୍ ଏଭରଣ୍ଡିନ୍,

ଲତାକଛୁ । ପାଖରେ କେତୋଟି ଲାଲ୍ ଫୁଲର ମନ୍ଦା । କେତୋଟି ରଙ୍ଗୀନ୍ ଛତା ଟଣା ।

ଦେହରେ ନାମକୁ ମାତ୍ର ଆବରଣ, ଯୁବତୀମାନେ ଜଳକେଳି କରୁଛନ୍ତି । ବାପା ପୁଲ କୂଳ ଆରାମ୍ ଚେୟାରରେ ବସି ସୁମାଉଛନ୍ତି ।

କଷ୍ଟ ନ କଲେ କୃଷ୍ଣ ନ ମିଳେ

ଇରା ସଙ୍ଗରେ ଚାଉଳ, ଡାଲି, ଅଣ୍ଡା, ଦୁଧ, ପନିପରିବା ସବୁ ଆଣିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ରୋଷେଇ ଆଉ ବାସନମଜା ହେଜାମରେ ପଶୁଛି କିଏ ? ଆମେ ଗୋଟିଏ ହୋଟେଲକୁ ଗଲୁ । ମୁଁ କଡ଼ ମାଛଭଜା, ଶ୍ରୀ ଲଚିକ, ସ୍ୟାଣ୍ଡ଼ିର୍, ଚପ୍ସ, ଦୁଧ ମଗାଇ ଖାଇଲି । ଅନ୍ୟମାନେ ଯେହା ରୁଚିମତେ ଖାଇଲେ ।

ଡଲର୍ ପିଟି ଲେବ୍‌ରେ ‘ସ୍କି’ ଖେଳିବା ନିକର ଇଚ୍ଛା । ଏକମାତ୍ର ଗେହ୍ଲା-ପୁଅ, ତା ଇଚ୍ଛାକୁ ରୋଧ କରିବ କିଏ ? କେହି ପାଣ୍ଡ୍ରାର୍, ସ୍କିର ଭଡ଼ା ଘଣ୍ଟାକୁ ୫୦ ଡଲର୍ । ତା ଉପରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ବୋତାମ ଟିପିଲେ ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ପାଣି ଉପରେ ଚାଲେ । ମାଆମନ ଦଲ୍‌ଗିଲ୍ । ଏ ହ୍ରଦରେ କେତେ ପାଣି କିଏ କଣ୍ଠିଛି ? କାଲେ ହ୍ରଦ ମଝିରେ ଯନ୍ତ୍ର ବିଗିଡ଼ିଯିବ । ପୁଅ କୂଳକୁ ପହଞ୍ଚି ଆସି ନ ପାରିବ ! ଇରାଯାଇ ହ୍ରଦ କୂଳରେ ଜଗି ବସିଲା । ନିଜ ଦୁଃସାହସିକ ସ୍କି ଖେଳି କୂଳକୁ ଫେରିଲା । ମନରେ ଅସୀମ ତୃପ୍ତି ।

ଜଙ୍ଗଲ ପାହାଡ଼ସବୁ କୁହୁଡ଼ିଉଠିବା, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଧା ଅଧା ଦିଶୁଥାନ୍ତି, କେତେବେଳେ ବା ପୁରା ଲୁଚି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଆମେ ଫେରିଲୁ—ଘାଟ ଦୁଇଗଣ ପାଠିଏ ମାଇଲ୍ ପଥ, ଅଧେ ନିକ, ଅଧେ ଇରା ଡ୍ରାଇଭ୍ କଲା ।

ଇରା ମୋ ମଜି ଜଗି ଯେତେ କଷ୍ଟ ପଡ଼ୁ ପଛେ ସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ବୁଲାଇ ଦେଖାଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମନରେ ଅସନ୍ତୋଷ—ବହୁ ପଥକଷ୍ଟ ! ତା ଭୁଲନାରେ ଦେଖାହେଲା ଏମିତି କଣ ? ହେଲେ ପଥ କାହାଣୀ ହିଁ ଉତ୍ତମକାହାଣୀ, ସେଇ କଷ୍ଟ ହିଁ ଇଷ୍ଟ । ତା ନ କଲେ କୃଷ୍ଣ ମିଳିବେ କାହୁଁ ?

ଧାନଟି ଭିତରେ ଚାଉଳଟିଏ

ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଉଦ ସଙ୍ଗେ କଥା ହେଉଁ ନ ହେଉଁ ଓଢ଼ାସ୍ତାର୍‌ଲେସ୍ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ସେ ଚାଲିଗଲା । ଫେରିଲା ପରେ ପଚାରିଲା—

—‘କଥା କଣ ?’

—‘ଧାନଟି ଭିତରେ ଚାଉଳଟିଏ ।’

—‘ମାନେ ?’

‘ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକର ହାତପାଦୁଲି ଗ୍ରନ୍ଥି ଯାଇଛି । ପଚାରିଲି—କେମିତି ? ସେ କହିଲା—ଗୁର୍ଲସ୍‌ର ବୋପା ପାହାରେ ପକାଇଲା, ଆମ ଆଡ଼େ ଯେମିତି କହନ୍ତି—ହରୁର ବୋଉ, ଗୋବର ମାଆ, ଚଇତନିଆ ବାପ ଇତ୍ୟାଦି; ରାଗରେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀର ନାଆଁ ଧରିଲା ନାହିଁ, ଯଦି ବା ଏଠି ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ନାମ ଧରି ଡାକେ, ଦାମ୍ଭିତ୍ୟ କଲହ ଶରଣାସ୍ତ୍ରୀ—ବହୁରମ୍ଭଃ ଲଘୁକ୍ରିୟା । କିନ୍ତୁ ଆମେରିକାରେ ନୁହେଁ; ଏଠି ଝିମିଟି ଖେଳରୁ ମଧ୍ୟ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ ଉତ୍ପତ୍ତିପାରେ ।’

ଅଠର

ମୋ କଥାଟି.....

ସରିଲା ? ସାରିବ ବୋଲିଲେ ସରେ କୋଉଠି ? ଅରେ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସେ ତା ବାଟରେ ଚାଲି, ଚଳନ୍ତି ଚରିତ୍ରମାନେ, ଯେମିତି ପୃଥିବୀ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ପରେ ଚଳାଉଛୁ ଆମେ ମଣିଷମାନେ । କାହାଣୀର ଗୋଧୂଳି ସଙ୍କେତ ଦେଖି କାହାଣୀ-କାରକୁ ବିଦାୟ ଦେବାଲାଗି ଆସିଥିଲେ ଗୀତା, ନିକି । ଆସି ପାରିନାହିଁ ଏକା ମାଁ । ତାଠାରୁ ବିଦାୟ ନେବା ଲାଗି ଆମେ ଗଲୁ ଚକାଗୋ — ଆଜ୍ଞା ବିକା ସଙ୍ଗେ ମହାଦେବ ଦେଖା ହେବ ବୋଲି । ଆମ ଯୋଜନା—ଚକାଗୋରୁ ନିଉୟର୍କ — ପିଲଡେଲ୍‌ଫିଆ — ଯୁଣି ନିଉୟର୍କ — ଦିଲ୍ଲୀ — ନିଉୟର୍କ ରୁ ବାହାରିବୁ ଅକ୍ଟୋବର ସାତ ତାରିଖରେ, ଦିଲ୍ଲୀରେ ପହଞ୍ଚିବୁ ନଅ ତାରିଖରେ, ପନ୍ଦର ତାରିଖ ଟିକେଟକୁ ବଦଳାଇ କରିଛୁ ସାତ ତାରିଖ ।

ଲତା ଯେତେଦିନ ସେଣ୍ଟ ଲୁଇସ୍‌ରେ ରହେ, ତାର ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଟି କାର୍ଯ୍ୟ, — ବାକ୍ସ ସଜଡ଼ା, ରନ୍ଧାବଡ଼ା ।

ଏଠି ବଡ଼ ମିଲେ ନାହିଁ । ଲତା ଏସୀୟ ଦୋକାନରୁ ଫାଳ ଚରି କଣି ଆଣି ବଡୁରାଜ ଗ୍ରାଇଣ୍ଡର୍‌ରେ ବାଟିଛି, ମେଘ ଦାଉ ସାଧୁବ'ରୁ ଓଭର୍‌ରେ ସେକିଛି; ବଡ଼ଫୁଲ, ମାଛ ବେଶର, ରାଜ ସନ୍ତୁଳା କରି ପ୍ରିୟ ଦଥରକୁ ଖୋଇଛି; ଦଥର— ସେ ଭଜନା ଭାଉଜକୁ ବାପମାଆ ପରି ସମ୍ମାନ କରେ, ସେ ଆମେରିକାରେ କେତେ କ'ଣ ଖାଉଛି; ହେଲେ ତାର ଦୃଷ୍ଟି ପିଲାଦିନ ଉପରେ । ମରୁ ନଡ଼ିଆର ଦିଅ କୋରୁଅ, ଗୁଆଦିଅ ଗୋଲା ଚୁଡ଼ାଉଜା ଉପରେ । ପିଲଙ୍କ ପରି ଅଳି କରି ବସୁଛି, ମୁହଁ ଫୁଲୁଉଛି, ଯଦି ବା ଏ ବୟସ ସଙ୍ଗେ ସେସବୁ ଖାସ ଖାଉନାହିଁ ।

ପଡ଼ୋଶୀମାନଙ୍କର କି ସ୍ନେହ ଭାବ ! ଆମକୁ ଚାଁ ଭୋଜି ବା ଡିନାର୍‌କୁ ଡାକିଛନ୍ତି । ବାଟରେ ଆସି ପଡ଼ିଗଲେ ଗାଡ଼ି ଅଟକାଇ ଆଲାପ କରିଛନ୍ତି, କିମ୍ବା କେବଳ ହାତ ଟେକି ହାୟ ହାୟ କହି ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇଛନ୍ତି । ଇଉଉଦକୁ ସମୟ ନୋହିଲା ବେଳେ ନିଜ ଗାଡ଼ିରେ ବୁଲାଇ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଯାହାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମନାସିଛନ୍ତି, ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଏ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ମନୋଭାବ ବଡ଼

ଆନନ୍ଦ ଦେଇଛି । ଏହାଠାରୁ ଦେଲେ ନେଲେ କ'ଣ ଅଧିକା ହେବ ? ତଥାପି ଦିଅନ୍ତା, ଝିଆପିଆ ଗୁଲେ । ପରସ୍ପର ବନ୍ଧୁଭାବ, ବଡ଼ ଶାନ୍ତିପ୍ରଦ ।

ସକାଳ କରଣ ଗଛବୃକ୍ଷକୁ ସୁନେଇ ଦେଇଛି । ପଥ ଗହଳରୁ କେତୋଟି ସୁନାଧାରା ଲମ୍ବି ଆସିଛି ଆମ ଡ୍ରାଙ୍ଗଣକୁ । ଶୀତ ପାଖାପାଖି । ଜେନିଆ, ମାଗ୍ନେଲିଆ ଫୁଟା ବନ୍ଦ । ଗୋଲପଗେଣ୍ଡୁରେ ଗାଡ଼ ଲାଲ୍ ଫୁଲ । ସେବଡ଼ା ଫୁଟିବ ଫୁଟିବ ହେଉଛି ।

ପରିଚିତ ବନଘେରୁ ଏଇ ବଙ୍କା ବଙ୍କା ନଦୀ ପଥ । ବୁଲିଗଲା ବାଟ ଏ ମୋର, ଏହା ଉପରେ କିଏ ନ ଗୁଲେ ? ମତେ କାହିଁକି ନିଜର ପରି ଲାଗେ ? ଭାବ ଜମାଇଥିଲି ବୋଲି ? ଗୁଲିଲବେଳେ ମନରେ ସଞ୍ଚିତ ଭାବନିତସ୍ତ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯାଉଛି ବୋଲି ।

ହତାଚେ, ହତା ବାହାରେ କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟିଟିଏ ପକାଇ ଗାଡ଼ରେ ବସିଲି । ଏ ଗାଡ଼ଟି ଚିକାଗୋରେ ମିଶ୍ରକୁ ଦିଆଯିବ । ସେ ଏବେ ବସ୍ରେ ଯାଏ । ସେଥିରେ ବିପଦ ନାହିଁ । ବସ୍ ଲାଗି ଗୁମ୍ରାରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାବେଳେ ହିଁ ଭୟ, ହରଣଗୁଲ୍ ଭୟ । ଜଙ୍ଗଲ ଦେଶ ଅପେକ୍ଷା ସଭ୍ୟ ଦେଶ ସେ ଦିଗରୁ ଅଧିକ ଆଦମ, ଅସଭ୍ୟ ଓ ବନ୍ୟ ।

ଇସ୍, ଉଦ ଆମକୁ ଚିକାଗୋ ଦେଖାଇବେ, ପ୍ଲେନ୍ରେ ବସାଇଲା ପରେ ଫେରିଯିବେ ସେଣ୍ଟ୍ ଲୁଇସ୍ । ଏଇ ଯୋଜନା ।

ଚିକାଗୋ ପ୍ଲେନ୍ ଟିକେଟ୍ ଆମର ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପାରିବାରିକ ସଙ୍ଗ ମେଳରେ ବାଟ କଟେଇବା ଲାଗି ଆମେ କାର୍ରେର ଗଲୁ । ସେଣ୍ଟ୍ ଲୁଇସ୍ରେ ଚିକାଗୋ ୩୦୦ ମାଇଲ ଦୂର, ୬ ଘଣ୍ଟା ଲାଗେ । ଆମେ ମିସିସିପି ସେରୁ ପାର ହେଲୁ । କୃତ୍ତି ପାହାଡ଼, ନଦୀ ବା ହ୍ରଦଟିଏ । ଗୁମ୍ରା ଦିପାଖେ ମକ୍କା ଶେତ । ଶୁଣିଲା ଦାସ ନଦୀ ଟ୍ରକ୍ସରୁ ଗୋ-ଫାର୍ମକୁ ଯାଉଛି । ଏ ଦାସ ଶୀତଦିନ ଲାଗି ସାଇତା ହେବ ।

ଅଦୂରରେ ଫ୍ରିଜ୍ ଫିଲ୍ଡ୍—ଲିଙ୍ଗନ୍ ସ୍ମୃତି ମନ୍ଦିର; ପାର୍କରେ ବସି ଆମେ ଲସ୍ ଖାଇଲୁ । ଶୀତ ପବନ । ଗରମ ପାଣିରେ ହାତ ଧୋଇଲୁ । କଲ ଖୋଲି ଗରମ ପବନରେ ହାତ ଶୁଖାଇଲୁ ।

ଚିକାଗୋ ଇଲିନଏସ୍ ରାଜ୍ୟର ବୃହତ୍ତମ ନଗର । ଅପରାହ୍ନ ଦିନଟା । ଆମେ ହଲିଡେ ଇନ୍ରେ ପଶିଲୁ । ଫୋନ୍, ଟେଲିଭିଜନ ଓ ଅନ୍ୟାଧୁନିକ ସାଦର

ଯାବତାୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ଦିନକୁ ଭଡ଼ା ୭୭ ଡଲର୍ । ଉଦ, ଇଲା ଇନ୍ରେ ରହିଲେ, ଆମକୁ ରଖିଲେ ମୀରର ଆପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ଘରେ ।

ମୀର ଏବେ ଦୁଇଟି ଚାକିରୀ କରେ—ଗୋଟିଏ ବହୁ ଦୋକାନରେ, ଆଉଟି ବିଶ୍ୱକୋଷ ଅଫିସ୍ରେ । ସାରାଦିନ ଚାକିରୀ ଧନ୍ଦା । ମାସ ଶେଷ ହେବାକୁ ଆଉ ୧ ଦିନ ବାକୀ । ତା ପରେ ବହୁ ଦୋକାନ ଛାଡ଼ିଦେବ । ଶ୍ରୀଣାଙ୍କୀ ମୀର କାମରେ ପେଡ଼ି ହୋଇ ଗଲଣି । ତଳ ପାଉଣ୍ଟ କମିଛି । ଏ ସମ୍ବାଦ ସୁଖକର ନୁହେଁ, ଘରେ କି ଅଭାବ ଅଛି ? ଚାକିରୀ କରିବା କ'ଣ ଦରକାର ? ବସୁଧା ହେଲଣି । ବିଷ ଦେଇଦେଲେ ତ ଅଡ଼ୁଆ ଛୁଡ଼େ ।

କିନ୍ତୁ ମୀରର ଭାବନା ଭିନ୍ନ । ବାପ, ମାଆ ସେଇ ଭାବନାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି । ସେ ବାପ, ମାଆଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଚଳିବାକୁ ଆଉ ଇଚ୍ଛା କରେ ନାହିଁ । ଏ କର୍ମକଠିଣ ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ତା ପକ୍ଷେ ଶ୍ରେୟସ୍କର । ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ନିଜେ ଠିଆ ହୋଇ ପାରିଲେ ତା ପାଠପଢ଼ା ସାର୍ଥକ ହେଲା ବୋଲି ସେ ମନେ କରେ ।

ମୀରର ପ୍ରଥମ କର୍ମସ୍ଥଳ ବହୁ ଦୋକାନରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ “Writer’s Image” ବହିଟି ଓଲଟାଉଛି । ଏଥିରେ ଦେଶର ମୁଖ୍ୟ ଲେଖକ ଲେଖିକାମାନଙ୍କ ଫଟୋ—ବସି ଚିନ୍ତାକଲ ବେଲର, ବନ୍ଧୁ ସହିତ ଆଲାପ ଜମେଇଲା ବେଲର, ଲେଖିଲା ବେଲର, ତାପରେ ଲେଖକର ସୃଷ୍ଟି ଜୀବନୀ, ଶେଷରେ ଏ ବିଭିନ୍ନ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଖଶ୍ରୀର ଫଟୋ । ବହିଟି ଏକ ମନରେ ଦେଖୁଥିବାବେଳେ ମୀର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ମୋ ପାଖକୁ ଦୌଡ଼ିଆସିଲା—ଦାଦେଇ, ଏ ବହିଟି ନବ କି ? ବହୁତ ଛୁଡ଼ ମିଳିବ, ଯେହେତୁ ଏ ଦୋକାନରେ ମୁଁ ଚାକିରୀ କରିଛି ।

ମୁଁ କହିଲି—ଆମ ଜିନିଷ ଆମକୁ ବଳାଇଛି । ବାକ୍ୟରେ ପିମ୍ପୁଡ଼ିଟିଏ ପଶିବାକୁ ବି ଜାଗା ନାହିଁ । ଏତକ କହୁଁ ନ କହୁଁ ମୀର ବଜୁଲି ପରି ଢୁଟିଗଲା, କର୍ତ୍ତବ୍ୟବେଳେ ବନ୍ଧୁ ଆଲାପ ନିଷିଦ୍ଧ ବୋଲି ।

ଏଡ଼ୁଟିଆ କୀବନ

କୁମାରୀ ଝିଅ, ଗୋଟିଏ ବେଡ଼ରୁମ୍, କିଚେନ୍, ଡାଇନିଙ୍ଗ୍ ରୁମ୍ । ଏତିକରେ ଚଳନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏହା ସଙ୍ଗେ ସେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ରୁମ୍ ନେଇଛି, ବାପ, ମାଆ ମଝିରେ ମଝିରେ ଆସି ରହିବେ ବୋଲି । ଶୀତାତପ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନାହିଁ, ଫ୍ୟାନ୍ ଅଛି । ଶୀତଦିନେ ନିଆଁ ଜଳାଇ ଘର ଗରମ ରଖିବା ଲାଗି ଚୁଲ୍ଲା ଅଛି ।

ଏ ଘର ଲାଗି ସବୁ ଆସବାବ ଉଦ, ଇସ୍ ସୋଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି; ଟେଲି-
ଭିଜନ୍ଟିଏ ବି କଣି ଦେଇଛନ୍ତି । ମାଗ୍‌ର ମାସିକ ଦରମା ଏକହଜାର ଡଲର୍ ।
ସେଥିରୁ ଘରଭଡ଼ା ଯାଏ ୪୦୦ ଡଲର୍ । ହାତରେ ରାନ୍ଧ ଖାଏ । ଅଣ୍ଟା ନଅଣ୍ଟା
ବାପମାଆ ତଳାନ୍ତି ।

ମାଗ୍‌କୁ ବଡ଼ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ଲାଗେ । ସେ ଖେଳଣାଟିକୁ ପାଖରେ ଶୁଆଇ ଶୁଏ,
ତାର ଗୋଟେ ପାଖେ ଘଣ୍ଟା, ଆଉପାଖେ ରେଡ୍‌ଡି, ପାଦତଳେ ଟେଲିଭିଜନ୍ ।

ଝରକା କବାଟ ସବୁ ବନ୍ଦ । ଗରମ୍ । ବାହାରେ କାହିଁକି ଏତେ
ଗୋଲମାଲ ? ଝରକା ଖୋଲି ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲୁ—ଝୁଝୁଝୁ ବର୍ଷା; ତା ଭିତରେ ଦଳେ
ପାଗଳ ହେଲା ପରି ନାଚୁଥାନ୍ତି ।

ମଦ୍ୟପ ? ବୁଝୁ ବୁଝୁ ବେସ୍‌ବଲ୍ ଖେଳରେ ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍‌କୁ ଚିକାଗୋ
ହଟାଇ ଦେଇଛି, ବହୁ ବର୍ଷ ପରେ । ଚିକାଗୋ ନଗରର ୩୦ ହଜାର ଲୋକ
୩୦୦ ମାଇଲ୍ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍ ସହରକୁ ଖେଳ ଦେଖି ଯାଇଥିଲେ ।
ସେଥିଲାଗି ଏ ଉନ୍ମାଦନା, ଉଦଣ ନୃତ୍ୟ, ଗୋଟା ସହର ନାଚୁଛି, ବର୍ଷା
ଭିତରେ । ଏ ଯୁଗର ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଆମେରିକାରେ, ଇଉସେପରେ, ଭାରତବର୍ଷରେ ଓ
ଓଡ଼ିଶାରେ ସର୍ବତ୍ର ।

ଗୋରୁଟିଏ ଚାରି ଲତା ଧରିଛି, ବୋଧହୁଏ ବେଶୀ ଭାଗ ଅସଲ କୋଲମ୍ବର ।
ଇସ୍ ପଚାରିଲା—ନାନା, ଆମର କୋଉ ଘର ତାଲା ପଡ଼େନାହିଁ, ଦେଖୁଛୁ; ଯାହା
ଚାରି ପଡ଼େ ଦାଣ୍ଡ ବା ବାଡ଼ି ଦୁଆରେ, ଗଲା ଅଇଲାବେଳେ । ତୁମର ଏତେ ଚାରି
କ'ଣ ?

ଲତା ଉତ୍ତର ଦେବା ଆଗରୁ ମୁଁ ଆଗତଲା ପିଲା ପରି ଉତ୍ତର ଦେଲି—
ଏଥିରୁ କେତୁଟା ମୋ ଜୀବନର ଚାରି, ଏପଟୁ ମୋଡ଼ିଲେ ହସେ, ସେପଟୁ ମୋଡ଼ିଲେ
କାନ୍ଦେ । ଗୋଟା ଜୀବନର ଦଖଲକାର ସେ ।

ଲତା ଯାଧାରଣ ସ୍ଵରର ଏକ ସବୁ ସଫରଣ କରି କହିଲା—ସବୁ ତୋର,
କାହିଁରେ ହାତ ଦେବୁନାହିଁରେ ବାବା ! ଗଜାଙ୍କ ଫୁଲପତ୍ର ପଛେ ପଡ଼ିଆ ହବ,
ସ୍ଵାଞ୍ଜର କୋଉ କଥା ଟିକେ ଏପଟସେପଟ ହବନାହିଁ । ଡରି ଡରି ମୋ ଦିନ
ସରେନାହିଁ ।

‘ଲତା ମତେ ଡରେ ? ଘଡ଼ିକେ ତୁମ୍ଭାର ସ୍ତ୍ରୋତ, ଆଉ ଘଡ଼ିକେ ଉନ୍ମୁ
ପ୍ରସ୍ରବଣ । ଏକ୍ଷଣି ଅମୃତ, ଆଉ କ୍ଷଣେ ବିଷ; ମଜି ଜଗୁ ଜଗୁ ମୋ ଦିନ ସରେ-

ନାହିଁ । ଏଇଲେ ଶୂନ୍ୟଟାଏ ଦେଇଦବ, କଣ ଟିକିଏ ବଢ଼ିଥିଲେ ଚଢ଼କଟାଏ କରୁଛି ଦବ ।’

‘ହଉ, ହଉ, ସେତିକି ଥାଉ । ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୁରୁଷ ଏତିକି ଡରୁଥିଲେ ପୃଥ୍ବୀ ଓଲଟିଯାନ୍ତା । ପୁରାଣ, ଶାସ୍ତ୍ର, କାବ୍ୟ ଅଲଗା ଭାବେ ଲେଖାଯାନ୍ତା; କଳାକାରର ଅଙ୍ଗନ, ଭାସ୍କରର ଖୋଦନ ଶୈଳୀ ମଧ୍ୟ ବଦଳିଯାନ୍ତା ।

ମତେ ଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟ ବୋଲି କହୁଛ ? ସୁନାମ କରୁଛ ନା ବଦ୍‌ନାମ୍ ?’

ବଦ୍‌ନାମ୍ କରିବା ସାହସ ମୋର ନାହିଁ । ସତରେ ତୁମେ ଗୋଟାଏ ଖୁଣ୍ଟ । ଖୁଣ୍ଟ ଗୁଣେ ଘୋଡ଼ା କୁଦେ, ଖୁଣ୍ଟ ଜବର ଦେଖି ମୋ କୁଦା ଜବର ହୁଏ । କିନ୍ତୁ କଥାବାଡ଼ି ଡେଇଁ ଉଦା ଖାଇବା କଥାଟା ମୋ ଦେହ ହେଲନାହିଁ । ଫଳରେ ଜୀବନକୁ ଫାଲୋମାସି ଜାଣିଲି । ନାଶ ଚରିତ ନିଖୁଣ ଭାବେ ଆଜି ପାରିଲି ନାହିଁ, କେତେକ କହନ୍ତି । ହଇଜ, ହବ ବୋଲି କଣ ଚରିତକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେବ ?

‘କଲାରେ ପୁଣିଆ ଆଣିବା ଲାଗି ଲେଖକ ଅମଡ଼ା ମାଡ଼େ, ମାଡ଼ଗର୍ହତ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ।’

‘କଣ କହୁଛ ? ତୁମ ଭୁଣ୍ଡରେ ଏ କଥା ଶୋଭା ପାଉଛ ? ଯେତେ ଲେଖକ ସମସ୍ତେ ଚରିତସ୍ଥାନ ? ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ସହୃଦ ପ୍ରେମକରି କେହି ଲେଖକ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ? ନିଜ ଚରିତଟି ଆଗେ ହରାଇବ, ତାପରେ ଚରିତପୂର୍ଣ୍ଣ ରାମସୀତା, ସାବିତ୍ରୀ-ସତ୍ୟବାନ୍, ନଳଦମସ୍ତକୀ ଚରିତ ଅଙ୍ଗନ କରିବ ? ନିଜ ଚରିତ ରକ୍ଷା କରି ବି ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଚରିତ ନିଖୁଣଭାବେ ଅଙ୍ଗନ କରିହେବ । ଆମର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଲେଖକ ବାଲ୍ମୀକି, ବ୍ୟାସଦେବ—ରଞ୍ଜି । ଜୀବନର କେଉଁ ଦିଗ ଉଭୟେ ନିଖୁଣ-ଭାବେ ଅଙ୍ଗନ କରିନାହାନ୍ତି ?’

ଆମ ଓଡ଼ିଆ ସଲାପ ଭରା ବୁଝୁନ ବୁଝୁ ଶୁଣୁଥାଏ । ଏହା ମୋର ଅସୌଜନ୍ୟ ବୁଝିଲି, ସନ୍ଧେପରେ ଇଂରାଜରେ କଥାଗୁଡ଼ାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବୁଝାଇଦେଲି ।

ଢକାଗୋର ଢଲକା

ଲେକ୍ ସୁପିରିଅର୍, ଲେକ୍ ମିଡ଼ିଗାନ୍, ଲେକ୍ ଡ୍ରରନ୍, ଲେକ୍ ଇସ୍, ଲେକ୍ ଅଣ୍ଟାଗିଓ ପ୍ରାକୃତିକ ହୃଦୟଞ୍ଜ; ମାନବସତ୍ତାରେ ପୁଣି ଆମେରିକା ଓ କାନେଡ଼ା ସୀମାରେ ଦିଶେ । ହୃଦ ତ ନୁହେଁ, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସମୁଦ୍ର । ପ୍ରାକୃତିକ ଚିଲିକା ଅକୃତର ଅର୍ଥ ସହସ୍ରେ ବା ଅଧିକ ହୃଦ ଆମେରିକାରେ ଅଛି, କୃତ୍ରିମ ହୃଦର ତ ସଖ୍ୟା ନାହିଁ ।

ଚଲିକା ପରି ଏକ ହୃଦୟକୁ ଲେନ୍ ମିଟଗାନ୍ ସଙ୍ଗେ ଭୁଲନା କରିବା, ପଞ୍ଚତ ସହୃଦ ଉପଲ ଖଣ୍ଡକୁ ଭୁଲନା କଲୁ ପରି । ତେବେ ମିଟଗାନ୍‌କୁ ଚକାଗୋର ଚଲିକା ଲେଖିଲି କାହିଁକି ?

ଯାହାକୁ ମଣିଷ ଭଲପାଏ, ତାଠାରୁ ସଂସାରରେ ଆଉ କଣ ବଡ଼ ? ଚଲିକାରେ କେଉଁ ଦୃଶ୍ୟ ବା ନାହିଁ ? ଉଚ୍ଚ ଅନୁଚ୍ଛା ପଞ୍ଚତ । ସବୁଜ ଅରଣ୍ୟଭରା ଦ୍ଵୀପ, ନାସୀ ସବୁଅଛି । ଅଦୂରରେ ମହୋଦଧି ତାକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରୁଛି । ସାଜ-ବେଶ, କାନେଡ଼ାର ଅନାମିକା ପକ୍ଷୀ, କ ସ୍ଥିୟାନ ଓ ବୈକାଲର ହଂସ, ଆତ୍ମଲଗ୍ନ ମହାସମୁଦ୍ରର ସି-ଗଲ୍ ଏଠିକି ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଆସି କଲଧୁନରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ମୁଖରତ କରନ୍ତି । ଦୋଳାୟମାନ ଚଲିକା ଉପରେ ଖଣ୍ଡମେଦ ଆକାରରେ ସେମାନଙ୍କ ଗୁପ୍ତାପାତ, ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରିକାରେ ସେମାନଙ୍କ ଚକାକାର ଘୂର୍ଣ୍ଣନ ଏକାନ୍ତ ଗନ୍ତାକର୍ଷକ । ମିଟଗାନ୍ ପ୍ରବ୍ୟ କରେ, ଚଲିକା ମୁଗ୍ଧ କରେ । ମିଟଗାନ୍ ସୁଲୀଙ୍ଗ, ଚଲିକା କ୍ଷୀଣାଙ୍ଗୀ; ରୂପର ଆଦର୍ଶସମ୍ଭାର ଦେଇ ଚନ୍ଦ୍ରାକ୍ଷିତ ଯୁବତାର ଛବିଟିଏ ପରି ଦିଶେ, ଅତି ଆପଣାର ପରି ଲାଗେ, ଆଲିଙ୍ଗନ ପିପାସା ଜାଗେ ।

ମିଟଗାନ୍ କୂଳେ କୂଳେ ଗଲୁ । ବାମପଟେ ଆକାଶକୁଆଁ କୋଠାସବୁ ମହୁଡ଼େଣା ଉପରେ ମହୁଡ଼େଣା ସଜା ହେଲୁପରି ଦିଶେ । ମହଲ ଉପରେ ଡଳି ମହଲ ହାଇଓ୍ଵେ । ଛୁଟିଛି ଅସଂଖ୍ୟ ଗାଡ଼ି ।

ମିଟଗାନ୍ କୂଳରେ ବୁଲିଲେ ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ବୁଲିଲା ପରି ଲାଗେ, ଜଳ ଉପର ପ୍ରାୟ ସମତଳ ଦିଶେ, ଚୂର୍ଣ୍ଣିତରଙ୍ଗ ; ତାର ଧୀର ଗତି ଅଛି, ନିଃଶବ୍ଦ । ଅବଚେତନ ସ୍ତରକୁ ଶ୍ଵାବବହୁଳ ମନ ଗତିକରି ପାରେନାହିଁ । ଏ ଡରରେ ବସି କିଛି ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖି ହୁଏନାହିଁ. କଲ୍‌ନାମହଲ ଗଢ଼ି ହୁଏନାହିଁ । ପୃଷ୍ଠପଟେ ଜନ ଓ ଯାନ ସମୁଦ୍ର, ମନରେ କିଛି ସ୍ଵପ୍ନ ବା କଲ୍‌ନା ଥିଲେ ଅପସରି ଯାଏ ।

ପାର୍କ୍ ପାଖରେ ପାର୍କ୍, ତା ପାଖକୁ ପାର୍କ୍ ; ଶତ ଶତ ମାଇଲ୍ ଲମ୍ବିଛି ଉଦ୍ୟାନ । ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ଲାଗି, ଶାନ୍ତି ଲାଗି ଏହି ବିପୁଳ ନଗରର ବହୁଲେକ ଗୁଲିଛନ୍ତି, ଧାଇଁଛନ୍ତି ବା ବସି ବସି ଖୋଲ ହାଁଓଁ। ଶୋଧୁଛନ୍ତି ।

ଉଦ କହଲୁ—ଏଠି ଗୋଟେ ଘରେ ମୋର ଅଂଶ ଅଛି । ମାସକୁ ମାସ ଭଡ଼ା ପାଏ । କୁବେରପୁରରେ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ପୁଅର ଅଂଶ ଅଛି ? ଯୋଉ ଓଡ଼ିଆ ବଣିକ ବେପାରରୁ ମାଡ଼ ମାଡ଼ ସୁନା ବୋହୁଆଣି ବଡ଼ ବଡ଼ ମନ୍ଦିର ଗଢ଼ିଥିଲା, ଭାରତର ଅର୍ଥନୀତି ଭୂମିକାରେ ତାର ଅଂଶ କାହିଁ ? ପାଦ ତଳେ ଅଗଣିତ ମୂଲବାନ୍

ଧାଉଁ, ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି ସେ ସାଧବ ବା ପୁଞ୍ଜିପତି ବେଶରେ ନୁହେଁ, ଏକ ଦରିଦ୍ର ବେଶରେ, ମୁଝରେ କାକୁଦାଣୀ । ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ କୁବେର ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଂଶୀଦାର ? ବା, ଗୁଲ ଦେଖିବା । ଏଇ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ପାଖେ ପାଖେ ଗୁଲ । ଉଦ ପଛରଲି—
ନୋଉ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ?

‘ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ଏଇ ମିଟଗାନ୍, ତାର କୂଳେ କୂଳେ । ପୃଥିବୀର ସ୍ବାମୀ ମୋତି ମାଣିକ, ସୁନା ଖାଡ଼ର ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ସଙ୍ଗେ ମୋର କି ସମ୍ପର୍କ’ ଅଛି ? ଯୋଉ ବ୍ୟାଙ୍କ୍‌ର ଅଂଶୀଦାର ସଖ୍ୟା ନଗଣ୍ୟ, ମୁଁ ସେହି ବ୍ୟାଙ୍କ୍‌ର ଜଣେ ଅଂଶୀଦାର ।

ପିଲାଦିନେ ମାନଚିତ୍ର ଦେଖୁଥିବା ବେଳେ କଣ ଭାବୁଥିଲି—ଏ ସ୍ଥାନରେ ଦିନେ ପାଦ ପଡ଼ିବ ? କିନ୍ତୁ ଭଗବାନ୍ ତାଙ୍କ ଅପୂର୍ବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଲଳା ନ ଦେଖାଇ ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ଦେବେନାହିଁ ; ତେଣୁ ଅଣିଛନ୍ତି, ଯେତେପାରିବ, ଦେଖିବ । ତା ଆଉ ଦିନ ସକାଳେ ପୁଣି ମିଟଗାନ୍ କୂଳେ କୂଳେ ଗୁଲିଲି ।

ନୂତନ ଜଳପଥକୁ ଆସିଲେ ଟିକିଏ ପାଣି ମୁଣ୍ଡରେ ଛୁଆଁବା ଆମ ଜାତୀୟ ଅଭ୍ୟାସ । ଏବେ ସେଇ ଅଭ୍ୟାସର ଧାର ନ ଧାରିଲେ ବି ଟିକିଏ ପାଣି ମୁଣ୍ଡରେ ଛୁଆଁଲି, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଲଳାପ୍ରେମ ବୋଲି; କିନ୍ତୁ ପାଟିରେ ଟିକେ ମାଇଲି ନାହିଁ, ଚିକାଗୋର ଆବର୍ଜନାରେ କଳ୍ପସିତ ହୋଇଥିବ, ଏଇ ଶଙ୍କାରେ ।

ଏଇ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦର୍ପଣରେ ଚିକାଗୋ ନଗରର ଗୁଇ ନାରୁଥାଏ, ନାରୁଥାଏ । ଲତା ତା କୂଳରେ ବୁଲି ବୁଲି ଆହରଣ କରୁଥାଏ ଉପଳ । ପଛରଲି—ମିଟଗାନ୍, ମିସିସିପି ବା ପ୍ରଶାନ୍ତ ସାଗର ଡାରର ଉପଳ ଅଲଗା ଅଲଗା ରଖିବ କି ? ନୋହୁଲେ ଚିହ୍ନିବ କିପରି ? ବୋହୁନେଇ ପାରିବ ବା କେତେ ? ଲତା କହିଲା—ଅଧିକାଂଶ ମୀର ପାଖରେ ରହୁଥିବ । ବସୁସ ହେଲେ ବି ତାର ଖେଳ ବା ଖେଳଣାରୁ ମନ ଗୁଡ଼ିନାହିଁ । ଏ ବାଲିଗିରିଡ଼ା ଘେନି ସେ ଖେଳିବ, ମୋତେ ମନେ ପକାଇବ ?

କହିଲି—ରାଣି ରାଣି ଆଧୁନିକ ଖେଳଣାରେ ଯାହାର ଜୀବନ ବିତିଛି, ସେ ଖେଳିବ ବାଲିଗିରିଡ଼ାରେ ? ଯାହାଙ୍କ ବାପମାଆ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଖେଳଣା-ଟିଏ କିଛି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେ ଖେଳନ୍ତି ତିନୁଲି ବା ବହୁଳ ମଞ୍ଚିରେ, ବାଲି-ଗିରିଡ଼ାରେ, କଥାପଣରେ ଚନ୍ଦ୍ରବତୀ କରି ବା ଡିମ୍ବିଗିଫଳ ଆଉ ଖଡ଼ିକାରେ ରଥ ଗଢ଼ି, ଯାହା ମଧୁ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରେରଣା ଦିଏ ବର୍ଣ୍ଣବୋଧରେ ‘ରଥ ଗଢ଼’ ଲେଖିବାକୁ । ନଇଲେ ବାଳୁତର ରଥଗଢ଼ା ସଙ୍ଗେ କି ସମ୍ପର୍କ ଅଛି ?

ମିଟଗାନ୍ ଏବେ ବି ମୁଣ୍ଡରେ ଓଡ଼ିଶାଟିଏ ଦେଇଛି, ଗାଡ଼ କୁହୁଡ଼ିର । କାନାଡ଼ାର ଅତି ଶୀତଳ ହାୱା । ତାକୁ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ କଲ ପରି ଲାଗୁଛି । ବଡ଼ ବଡ଼ ଡେଇଁ କୁଳରେ କରୁଡ଼ି ହେବାର ବୋଧ ହେଉଛି ।

ମିଟଗାନ୍‌ରେ ଗାଧୋଇ ଜଣେ ଚୁଟିଆ ଗୋରୁ କୋଥଳରେ ମାଲି ଭରି କୃଷ୍ଣ ନାମ ଜପି ଜପି ଯାଉଛି । ଖାଲି ଦେହ । ଶୀତଞ୍ଜୟ । ତାର ନାମ ଜାତ୍ରୀନ ଲଙ୍ଗାରେ ହରି ଶବ୍ଦ ପରି ଶୁଣାଯାଉଛି, କୃଷ୍ଣଚରଣ ସମ୍ପିତର ଏ କେନ୍ଦ୍ର ହେବ ନିଶ୍ଚୟ ।

ବାଘ ନ ଦେଖିଲେ ଡୁଡୁର ଦେଖ

ବାଘ ସ୍ଥାନରେ ଗଧଆ କମ୍ପା କୁକୁର ସ୍ଥାନରେ ବିରାଡ଼ି ରଖିଥିଲେ ଠିକ୍ ହୋଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବାଘକୁ ଡର, କୁକୁରକୁ ନୁହେଁ । ମସ୍ତବଡ଼ କୁକୁରଟାଏ ହଠାତ୍ ହାବୁଡ଼ି ଗଲରୁ ବାଘଟାଏ ଯେପରି, ଗୁମ୍‌ଥା ହୋଇଗଲା ।

ତା ଆଘ୍ରାଣକୁ ମୁଁ ମୋଟେ ପସନ୍ଦ କଲି ନାହିଁ । କାରଣ ଆଘ୍ରାଣ ଅର୍ଦ୍ଧ-ଭୋଜନ—ମୋତେ ଶୁଦ୍ଧ ଦେଲ ମାନେ ମୋ ଦେହରୁ ଅଧେ ରକ୍ତ ଶୁଖିଗଲା ।

ମୁଁ ଦେହକୁ କାଠ କରି ଛୁଡ଼ା ହେଲି, ଭୟ ସଙ୍କେତ ପାଇଲେ କୁକୁର ପ୍ରତିକୂଳ ଆଚରଣ କରନ୍ତି ବୋଲି ।

କୁକୁର ମୋତେ ଶୁଦ୍ଧ ଶଯ୍ୟା ମିଶ୍ର କ'ଣ ବାରିଲା, ତାକୁ ଗୋଟର । ପ୍ରକୃତର ତାଡ଼ନାରେ ମୋତେ ଗୁଡ଼ି ସେ ଘାସ ଉପରକୁ ଯାଇ 'ଦୁଇ' କଲା । ମାଲିକ ତା ପଛେ ପଛେ ଯାଇ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ବ୍ୟାଗରେ ମଇଳାତକ ନେଇ ଡଷ୍ଟ୍‌ବନ୍‌ରେ ପକାଇଦେଲା । ସହରବାସୀ ଏପରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠ ନୋହୁଲେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଶ୍ଵାନ ମଲରେ ସହର ପୁତଗଣମୟ ହୋଇଯାନ୍ତା, ଯେପରି ବୁଲି ଜନ୍ତୁଙ୍କ ମଲମୁତରେ ଓଡ଼ିଶାର ସହର ହୁଏ ।

ଆଗତ ପାଞ୍ଚ ସବୁ କଥା

ଶିଳା ଯାଦୁଘର ଦେଖିବା, ଚିଡ଼ିଆଖାନା ଦେଖିବା—ମନରେ ପାଞ୍ଚ ଆସିଲା । ଯାଦୁଘର ବନ୍ଦ । ଚିଡ଼ିଆଖାନା ପାଖକୁ ଆସିଲା । ପଶିବାକୁ ମନ ହେଲା ନାହିଁ—ସେଇ ବାଇସନ୍, ବଲଗାହରିଣ, ବାଘ, ସିଂହ କେତେ ଦେଖିବା ? ଆଗତ ପାଞ୍ଚ କଥା ହେଲା । ଏବେ କ'ଣ ଦେଖିବା ? ଯାହା ସାମ୍ନାରେ ପଡ଼ିବ, ତାହା ଦେଖିବା । ପାଞ୍ଚ ନାହିଁ, ଯୋଜନା ନାହିଁ, ଭାବନା ନାହିଁ, ଟିକେଟ ନାହିଁ । ଗୁଲୁ

ଯୋଉଠି ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବୁ, ବରୁ ବରୁ ଦୃଶ୍ୟକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେବୁ ନାହିଁ । ଅବାଟରେ ଗୁଲିବୁ, ଅବାଟରେ ଗୁଲିବୁ, ଅଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବୁ । ଦେଶକୁ ସେଇ ବାଟେ ବୁଝିବୁ, ଏତେ ଟିକେ ହେଉ ପଛେ ଭ୍ରମଣ ପାଇଁ ଲେଡ଼ା ।

ଯାଉ ଯାଉ ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀ କୂଳରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ବହୁତ ହଲଦିଆ ବୋଟ, ପିଲଏ ବସି ଆସୁଛନ୍ତି ମାରି ଗୁଲିନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜଳ ଅଗଭୀର, ଅନର୍ମଳ । କେନ୍ଦ୍ର ଆଉ ବୋତଲ ଭରା, ଜଣାଶୋରଙ୍କ ଉପଦ୍ରବର ସଂକେତ । ସହାର ନିୟମସବୁ ତୋ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରା ଥିବା ଲୋକେ କରନ୍ତି, ପାଳନ୍ତି, ଅଚେତା ଲୋକ ଭ୍ରାନ୍ତି ।

ଛୋଟ ହୃଦୟର ମଝି ଦ୍ଵୀପରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଘାସ । କେତୋଟି ପାଦ ହଂସ ପହଁ ରୁଛନ୍ତି ଆଉ ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀରେ । ଅପଦୃଶ୍ୟକ୍ଳାନ୍ତ ଆଖି ସେମାନଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଗଲ, ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା ଏକ ଗାଈ ଗୁହାଳରେ । ଫାର୍ମରୁ ଫାର୍ମିଲିକୁ ଏଠାରୁ ଦୁଧ ଯାଏ, ଫାର୍ମିଲି ମାନେ ଚିଡ଼ିଆଖାନାର ଜୀବଜନ୍ତୁ ପରିବାର, ପ୍ରତି ଗାଈ କେତେ ନଡ଼ା, କେତେ ଦାନା ଖାଏ, ତାର ଏକ ତାଲିକା ଝୁଲି ଯାଇଛି ।

ଦୁଇଟି ଗାଈକୁ ଏକାବେଳକେ ଦୋହନ ସ୍ଥାନକୁ ଅଣାଗଲା । ଟୋକେଇ ପରି ପଲ୍ଲୀ ପୁର ଫାଟି ପଡ଼ିଥାଏ । କଳପାଣି ପିଚକାଶ ମାରି ପଲ୍ଲୀ ଧୋଇ ପୋଛି-ଗଲା । ତାପରେ ଲଙ୍କା ଆମ୍ବ ଆକୃତର ଦୋହନ ଯନ୍ତ୍ର ଗୁରୁଗୋଟି ଚିରରେ ଲଗାଇ ଦିଆ ହେଲା । ନଳବାଟେ ଗାଈ ଦୁଧ ଯାଇ ଦିନଧର ଶୋଧନ ହେଲା ପରେ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ଡ୍ରମ୍ପରେ ଜମିଲା, ସେଠୁରୁହା ହୋଇ ଚିଡ଼ିଆଖାନାକୁ ଗଲା ।

ପ୍ରତି ବାଛୁରୀର ଅଲଗା ଘର । କୁଆ ଜନ୍ମ ହେଲା ପରେ ଗାଈର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ । ସେ ଆଉ କେବେ ବାଛୁରୀ ମୁହଁ ଦେଖେ ନାହିଁ କି ବାଛୁରୀକ ଖୋଜେ ନାହିଁ । ଭୋକ ଶୋଷ ହେଲେ ବାଛୁରୀ ମାଆକୁ ହସା ହସା ଡାକ ପକାଏ ନାହିଁ କି ବାହାରେ ଡିଆଁ ମାରେ ନାହିଁ ।

ମଣିଷ ପରିବାରରେ ବି ଏଠି ପ୍ରତି ପିଲା ଲାଗି ଅଲଗା ଅଲଗା ଘର; ଏଇ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିବା ଭାବ ମୂଳରୁ ହିଁ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ ।

ତେଜେ ଇଚ୍ଛା ନଥିଲେ ବି ଗୋଟିଏ ଘୁସୁରୁ ଗୁହାଳରେ ପଶିଲି । ଧବଳୀ ଘୁସୁରୁର ସଦ୍ୟଜାତ ଦଶୋଟି କୁଆ । ଆଖି ଫିଟି ନାହିଁ, ଚର ଦରଣି ହଉଛନ୍ତି । ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ଝଗଡ଼ା ଲାଗିଯାଉଛି, କାମୁଡ଼ା କାମୁଡ଼ି, ଦାନ୍ତ ତେମନ୍ତ ପାକଳ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ବି ।

ମାଆ ଆଖିରୁ ଆଳିଜା ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, ଇନ୍ଦୁକିଶାନର ବାଧା । ଧାର ଲେଡ଼ା ପଡ଼ିନାହିଁ । ପଶୁଡ଼ାକର ବି ଆଖି ପକାଇ ନାହିଁ । ଶେଷ ଘୋଷିଥିବ, କିଏ ଡୋକେ ପାଣି ବି ଦେଉନାହିଁ । ଦଶୋଟି କୁଆ ଛଅଟି ଚରକୁ ଟଣାଓଟର କରୁଛନ୍ତି । କିଏ ପିଉଛି, କିଏ ନ ପିଉଛି, ଆଖି ଫିଟାଇ ମାଆ ଦେଖୁ ନାହିଁ, ଅଚେତା ହେଇ ପଡ଼ିଛି ।

ବେଲୁନ୍, ରବିଟ୍, କୁକୁର, ବିରଡ଼ି, ମୁଷା ଖେଳଣା ଧରି ଠେଲଗାଡ଼ିଟିଏ ବୁଲୁଛି । ସ୍କୁଲ୍ ଖୋଲ । କିଏ ଚିଡ଼ିଆଖାନା ଦେଖି ଆସୁଛି ? ଠେଲଗାଡ଼ିବାଲ ବଳଳ ଡାକ ପକାଉଛି । କିଏ କାହିଁ ଅଛି ଯେ ଧାର ଆସି କଣିବ ?

ଆଉ ପାଦ ଚଳୁ ନାହିଁ । ଆମେ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲୁ କାହିଁକି ? ଗାଡ଼ିରେ ଗଲେ ବି ଏଠି ଅଳ୍ପ ଚାଲିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଆଜି କ'ଣ ଏମିତି ବେଶୀ ଚାଲିଛି ? ବୋଧେ ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଟ ଦୃଶ୍ୟ ନ ଦେଖିବାରୁ ଏ କ୍ଳାନ୍ତ । ତା ଛଡ଼ା ଚଷ୍ମର କ୍ଳାନ୍ତ ତ ଅଛି । କେତେକ ଜିନିଷ ଦେଖିଯାଗଲା ପରେ ଚଷ୍ମ ସହଜ ମନର ସଂଯୋଗ ଆଉ ରହେ ନାହିଁ । ଦୃଶ୍ୟ ଉପରେ ମିଛେ ମିଛେ ଆଖି ବୁଲେଇବା ହିଁ ସାର ହୁଏ । ପ୍ରାୟ ଦିନଦଣ୍ଡା ବୁଲି ସାଗଲା ପରେ ଅକ୍‌କା ହୋଇ ବସିପଡ଼ିଲି ଗୋଟିଏ ମୁର୍ତ୍ତି ସମ୍ମୁଖରେ ।

ହାନସ୍ ଆଣ୍ଡରସନ୍

ଏଁ, ଏ କିଏ ? ହାନସ୍ ଆଣ୍ଡରସନ୍ ! ଯେ ଗଲର ସାଗର, ବସିଗଲେ ଗଲ ଶୁଣିବାକୁ ଦିନପାଖେ ପିଲା ଜମିଯାନ୍ତି, ପିଲାଙ୍କ ଆଖିରେ ନିଦ ଜମାଟ ବାନ୍ଧିବା ଆଗରୁ ଯାହାଙ୍କ ଗପ କୁହା ଯରେ ନାହିଁ, ଯେ ସ୍ବପ୍ନକୁ ସତ ଫଳାଇ କହନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କ ଅଜବ କଳ୍ପନାକୁ ପିଲା ଗୋଟାପଣେ ବିଶ୍ବାସ କରିଯାନ୍ତି, ଯେ ପିଲାଙ୍କ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଗଭୀରଭାବେ ବୁଝି ପାରନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କ ‘କୁଣ୍ଡିତ ହଂସ’, ‘ରଜା ଓ ନୂଆ ଲୁଗା’ ଆମ ମାଟ୍ରିକ୍ ଶ୍ରେଣୀର ପାଠ୍ୟ ଅଲା, ସେହି ପ୍ରିୟ ଲେଖକ ଏ ମୋର ।

କୁଣ୍ଡିତ ହଂସ ଅସୁନ୍ଦର ରୂପ ଯୋଗୁ ଅନ୍ୟ ହଂସମାନଙ୍କ ଘୃଣାର ପାତ୍ର ଅଲା । ପରେ ପୁରୁଣ ବଳରେ ସେ ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ମନ ଜୟ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲା ଓ ଏକାନ୍ତ ପ୍ରିୟପାତ୍ର ହେଲା ।

ବୋକା ଚିହ୍ନିବାର ବାଟ କ'ଣ ? ବାଛ ବାଛ ଚତୁର ଲୋକ ନିୟୁତ ନ କଲେ ରାଜ୍ୟଶାସନ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରର ହେବ କିପରି ? ରଜା ଏଇ ଭବନରେ

ପଡ଼ିଥିବାବେଳେ ଦୁଇଜଣ ଲୁଗା ବେପାରୀ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ କହିଲେ—ଚତୁର ଚନ୍ଦ୍ରିବାର ଉପାୟ ଆମକୁ ଜଣା; ସେ ଆମ ଦିଆରୀ ଲୁଗା ଦେଖି ନ ପାରିବ, ସେ ବୋକା, ନିର୍ଭର ରାବେ ଜାଣିବେ । ରାଜକୋଷରୁ ଟଙ୍କା ବୋହୁ ଚାଲିଲା; କାଲେ ବୋକା ବୋଲି ଧରା ପଡ଼ିଯିବେ, ଗୁଳିଗରୁ ତଡ଼ା ଖାଇବେ, ଏଥିଲାଗି ତଥାକଥିତ ଲୁଗା ଦେଖି ମନ୍ଦୀ କହିଲେ—ଚମକାର, ସେନାପତି ବି ତଦ୍ରୂପ କହିଲେ । ସ୍ୱୟଂ ରାଜା ବି ଲୁଗାର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସା କଲେ ।

ରାଜ୍ୟରେ ନୂଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧା ଉତ୍ସବଟିଏ ହେଲା । ରଜା, ମନ୍ଦୀ, ସେନାପତି ତରର ସମସ୍ତେ ଲୁଗାପିନ୍ଧା ଅଭିନୟ କଲେ । ରାଜଦାଣ୍ଡରେ ଚାଲିଲା ଏକ ଲଙ୍ଗଳା ପଟୁଆର । ଅଜ୍ଞାନ ବାଳୁତ, ସେ କି ଜାଣେ ରାଜା, ମନ୍ଦୀ ? ସେ ଏଡ଼େ ପାଟିକରି କହିଲା—ବୋଉଲେ, ଆ, ଦେଖିବୁ, କେମିତି ଲେନେ ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଚାଲିବନ୍ତି । ଏଥିରୁ ରଜା ମନ୍ଦୀ ବୁଝିଲେ—ସକୃତ ସତ୍ୟ ଲୁଗୁଇବା ଚେଷ୍ଟା ବୃଥା । ରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତେ ବୋକା । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବୋକା ବନାଇ ଠକ ବେପାରୀମାନେ ଯେତେବେଳକୁ ରାଜ୍ୟ ସୀମା ପାର ହୋଇ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ ।

ଦଶନେ ଲାଣ୍ଡର ଉତ୍ପତ୍ତି ଏହି ମହାଯୁଦ୍ଧ ଅନବ ସ୍ୱପ୍ନରୁ । ତାଙ୍କ ପରି ହୋଇନାହିଁ, ହେବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିବାରେ ଅପରାଧ କ'ଣ ? ତାଙ୍କ ଗପ ପଢ଼ିଲା ପରେ ଜଣେ କିଶୋର ସାହିତ୍ୟିକ ହେବା କଲେନା କରୁଥିଲି, ବହୁତ ବାଟ ଆଗେଇ ବି ଯାଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ବଡ଼ଙ୍କ ଲାଗି ଲେଖୁ ଲେଖୁ ପିଲାକୁ ଭୁଲିଲି ।

ତାଙ୍କପରି ମୁଁ ଜଣେ ଭ୍ରମଣକାରୀ ହେବା ଚେଷ୍ଟା ବି କରିଛି । କିନ୍ତୁ ଏତେ ଅନବ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିପାରି ନାହିଁ । ମୁଁ ଅଖ୍ୟାତ, ସେ ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ।

ଡେନମାର୍କ ପରି ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଇଉରୋପୀୟ ଦେଶରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ, ତମିଳାର ରଚନାଯୋଗୁଁ ସେ ସ୍ୱଦେଶର ଓ ଜଗତର ମୁଖ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଜଣେ ମୋଡ଼ର ଘୁଅ । ଦିନେ ଗାଉଁଳା ଯାତ୍ରାରେ ମୁହଁରେ ପାଉଡ଼ର ବୋଲି ହୋଇ ନାଚୁଥିଲେ । ତରବାନଙ୍କ କରୁଣା କାହିଁକି ତାଙ୍କ ଉପରେ ତାଳି ହୋଇଗଲା ! ବୋଧେ ତାଙ୍କର ଅଙ୍ଗୁଳି ଇଙ୍ଗିତରେ ସେ ରାଜ୍ୟ ନା କୋପେନ୍-ହେଗେନ୍ ଆସିଲେ, ସୁଲେଖକ କଲିନ୍‌ସ୍‌ଙ୍କ କୃପାଦୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । କଲିନ୍‌ସ୍ ତାଙ୍କୁ ଡେନମାର୍କ ରାଜାଙ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ କରାଇଦେଲେ । ସେ ବୃତ୍ତି ଲାଭ କଲେ ।

ସେ ପଢ଼ିଲେ ନାଟକ, ତାପରେ ଭ୍ରମଣକାରୀ ଓ କିଶୋର ଗଳ୍ପ ଲେଖି ସ୍ୱଦେଶରେ ଓ ପରେ ସମଗ୍ର ଇଉରୋପ ଓ ଆମେରିକାରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ

ହେଲେ । ମୃତ୍ୟୁର ବହୁ କାଳ ପରେ ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନ ଅସୁରଶାସ୍ତ୍ର ରହିଛି । ଆମେରିକାର କିଶୋର କିଶୋରୀମାନେ ଏବେ ବି ତାଙ୍କୁ ନିଜର ପ୍ରିୟ ଲେଖକ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ଏହି ଲେଖପ୍ରିୟ ଲେଖକଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ବାତନ୍ତ୍ର ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଶିଳା ।

ହାନସ ଆଣ୍ଡରସନ୍ଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନ ଓ ରଚନା ସ୍ମୃତି କଥା ଇତି ସହଜ ଆଲୋଚନା କଲେ ପରେ ମୋ ମନର କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର ହେଲା । ଆମେ ଗଲୁ ମୀରାକୁ ତା କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖିବା ଲାଗି ।

ଦି ଓପାଲର୍ଡ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ୍ ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପେଡ଼ିଆ

କେତେବଡ଼ ଘର ! ଦୁଇଥର ଲିପ୍‌ଟରେ ଉଠିବାକୁ ହେଲା । ଏ ଘରେ କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦୋକାନ ! ଆମେରିକୀୟ କେତେ ଜନସଂଖ୍ୟା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏଠି ରୁଚିର କି ଘନ ଘନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ । ଫଳରେ ଡେସ୍ ବଦଳେ, ଘର ବଦଳେ, କାର୍ ବଦଳେ, ମନ ବଦଳିଲେ ସବୁକିଛି ବଦଳେ । ସେଥିଲାଗି ଆର୍ଥିକ ସଂକଳ୍ପ ଆମେରିକୀୟର ଅଛି ।

ଏ ସୌଧର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଦି ଓପାଲର୍ଡ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ୍ ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପେଡ଼ିଆ ବ୍ୟବହାର କରେ ।

ମୀରା କ'ଣ ଲେଖୁଥିଲା । ଆମ ଫୋନ୍ ପାଇ ବୁଲାଇ ଅଫିସ୍‌ଟି ଦେଖାଇଲା । ଗତ ୮୮ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ବିଶ୍ୱକୋଷ ୧୧ ଖଣ୍ଡରୁ ବଢ଼ି ୮୮ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଅଛି । ଏହା ପୃଥିବୀର ବୃହତ୍ତମ ବିଶ୍ୱକୋଷ । ୧୯୧୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ କାଳରେ ଏହାର ଅସୁମାରୟ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିରେ ତରୁଣ, ପ୍ରୌଢ଼ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଜ୍ଞାନର ବିଭିନ୍ନ ଶାଖା ଶୁଦ୍ଧାକୃତ ଓ ଚିତ୍ରାଙ୍କିତ ସ୍ୱରୂପରେ ପରିବେଷିତ ହୋଇ ଅଛି । ପୃଥିବୀର ୩୦୦୦ ଲେଖକ, ଗବେଷକ, ବିଦ୍ବାନ୍, ବିଦ୍ୟାବିଗାରୀ ଏଥିରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରତିଦିନ ଜ୍ଞାନର ଭଣ୍ଡାର ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ତାସହଜ ପ୍ରତିବର୍ଷ ସହସ୍ରାଧିକ ପୃଷ୍ଠାରେ ଏହି ବିଶ୍ୱକୋଷ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ପ୍ରତିବର୍ଷ ସଂଶୋଧନ କରି ପୁନଃ-ପ୍ରକାଶନ ନ କଲେ ଏହାର ମହତ୍ତ୍ୱ ଉଣା ହୋଇଯିବ ।

ବିଶ୍ୱକୋଷ ଛଡ଼ା ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ତରଫରୁ Child Craft, How and Why ୧୫ ଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶିତ । କିଶୋର କିଶୋରୀଙ୍କ ଲାଗି ସହଜବୋଧ୍ୟ, ଛବିଲ ଜ୍ଞାନ ଭଣ୍ଡାର ଏ । ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ କବିତା, ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ଗପ, ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡ ସବୁ ଦେଶର ପିଲା, ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡ ଜୀବଜନ୍ତୁ, ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ ସ୍ଥାନ, ଷଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡ ଦେହ,

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ୧୫ ଖଣ୍ଡ । ଏହାକୁ ପଢ଼ି କିଶୋର ପଣ୍ଡିତ ବାହାରୁଛନ୍ତି । ଆମର ଓ ଏ ଯୁଗୀୟ କୈଶୋରର ଆକାଶ ପାତାଳ ଭାରତମ୍ୟ, ଭାବ ହୁଏନା ।

ଏହା ବ୍ୟତୀତ The World Book Dictionary, Child Craft Dictionary, World Book Year Book, Science Year ଓ Child Craft Annual ପ୍ରଭୃତି ଉପାଦେୟ ଗ୍ରନ୍ଥସବୁ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭରତରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ।

ଏହାର ନିଜର ୨୫ ଗୋଟି ଜଳ ଜାହାଜ ଅଛି । ଏଥିରେ ଏହିସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶକୁ ବୋହି ନିଆହୁଏ ।

ଉଦ୍ଧ ନକ୍ଷତ୍ର ସଙ୍ଗମେଲେ

ବିଶ୍ୱକୋଷ ଅର୍ଥସରେ ମୀର ସହୃଦ ଲକ୍ଷ୍ ଖାଇଲୁ । ଖାଇ ଦି ପହରେ ଟିକିଏ ଗଡ଼ପଡ଼ ହୁଏ । ଆଜି ସେଥିଲଗି ସମୟ ନ ଥିଲା । ଦୁଇଟାରେ ପ୍ଲାନେଟୋରିଅମ୍ ଯୋ । ଏଠୁ ଅଧ୍ୟୟନକର ବାଟ ।

ଜିନ ଦିଗରେ ମିରିଗାନ୍ ହୁଏ । ମେଘ ଗୁମ୍ଫାରେ ଜଳ ମାଳତର । ମିରିଗାନ୍ ଏକ ଅଂଶ ପୋତି ପ୍ଲାନେଟୋରିୟମ୍ ଯୌଧ ନିର୍ମିତ, ଅପୂର୍ବ ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଦୁଇଟାରେ ଯୋ । ଏବେ ୨୦ମିନିଟ୍ ଚାକି । ଅଭ୍ୟାସ ଭାଙ୍ଗିବାର ଯୋଉ ଅପୁରୁଷା ଲଗେ, ଲଗୁଥାଏ । କାଲେ ନିଦ ଝାଙ୍କିବ, ଏଥିଲଗି କପେ କର୍ତ୍ତ ଖାଇଲି, ଝାସ ଆଇସ୍ କ୍ରିମ୍, କର୍ତ୍ତ ଉଭୟ ବରାଦ୍ ଦେଇଥାଏ । ଅଣ୍ଟା ଖାଇ ହଠାତ୍ ଗରମ ଖାଇଲେ ସର୍ଦ୍ଦି ଦେହରେ କାଲେ ବିଷମୟ ଫଳ ହେବ, ଏଇ ଶଙ୍କାରେ ଆଇସ୍ କ୍ରିମ୍ ଖାଇଲି ନାହିଁ ।

ଅଗ୍ନିଗିରିର ମୁଖଗହ୍ୱର ଗୁମ୍ଫାରେ ‘ହେଟର୍ ରେଷ୍ଟୁରାଣ୍ଟ’ ନିର୍ମିତ । ହେଟର୍ ଭିତରେ ପଶିବାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁଭୂତ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ମନ ଭୟଶୂନ୍ୟ ।

ହେଟର୍ ଭିତରେ ଏକ ସୌରମଣ୍ଡଳ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଉପାୟରେ ନିୟାଣୀଳ । ପୃଥିବୀ ସ୍ୱଳକ୍ଷରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ପୃଥିବୀର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଘୁରୁଥାନ୍ତି । ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଉପାୟରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରର ଆକାଶ ସାମ୍ନାରେ ମୋର ପ୍ରଦର୍ଶିତ ।

ହେଟର୍ ବିପୁଳ ଏକ ପାଟି, ଜଗତର ସବୁ ପାଟି ଖାଏ, ଏ ଖାଏ ନାହିଁ । ବମନ କରେ—ଉଷ୍ମ ଲଭା, ଭୟରେ ଧୁମ୍ଫାସିତ ଆକାଶ ।

ମୁତ ଅଗ୍ନିଗିରିର ଫେଟରରେ କେବଳ ଜୀବଜନ୍ତୁ ରହିପାରନ୍ତି । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ ସେହି ହ୍ରଦରେ ମତ୍ସ୍ୟ ବି । କିନ୍ତୁ କୋଉଠୁ ଆସନ୍ତି ସେମାନେ ?

ଫେଟରରୁ ଉଠି ଉପରକୁ ଗଲେପରେ ଦେଖିଲୁ—କାଚ ଭିତରେ ଏଡ଼େ ଯତ୍ନରେ ରଖାହୋଇଛି ଏ କଣ ? ଚନ୍ଦ୍ରର ମାଟି । ୧୯୭୯ରେ ଆର୍ମ୍‌ଷ୍ଟ୍ରଙ୍ଗ୍, ଆଲ୍‌ଡ୍ରନ୍ ଓ କଲିନ୍‌ସ୍, ଚନ୍ଦ୍ରରୁ ୨୦ ପାଉଣ୍ଡ ମାଟି ଆଣିଥିଲେ, ଆପୋଲୋ ୧୧ରେ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରୁ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ୨ ଲକ୍ଷ ୪୦ ହଜାର ମାଇଲ୍ ସାହାକରି ; ଏତକ ମାଟି ପ୍ରାୟ ଅଧ ପାଉଣ୍ଡେ ଓଜନ ହେବ । ମାଟି ତ ନୁହେଁ, ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ, ଧାତୁମିଶ୍ରିତ ।

ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହ ସବୁ ପଥର, ମାଟି; ଦୂରରୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦିଶେ, ଚୁମ୍ବକ ଶକ୍ତିରେ ଆକାଶରେ ଭାସେ, ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରୁ କେତେ ଆଲୋକ ବର୍ଷର ଦୂରତାରେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରର ପଟ୍ଟମାଳା ଧୂଳିଧୂସର । ଟୋପାଟିଏ ସବୁଜ ରଙ୍ଗ କୋଉଠୁ ହେଲେ ଥୋପି ପଡ଼ିନାହିଁ । ପିତ୍ତଲେକର ଏଇ ଭୂମି, ମୃଷ୍ଟିଧନୁ ପାଣି ଟୋପିଏ ଝରିନାହିଁ । ପିତ୍ତଲେକେ ଲେଖୁ ଡୂପାଣି, ବଣଧରଙ୍କ ଅର୍ପିତ ଶ୍ରାବରେ ତୃପ୍ତିଲଭ କରନ୍ତି । ଏଭଳି ଏକ ମରୁଭୂମିରେ କ୍ଷୁଧା, ତୃଷ୍ଣା ସ୍ୱାସ୍ଥବଳ । କିନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଦେହହାନ ଅସ୍ୱାର କ୍ଷୁଧା, ତୃଷ୍ଣା କଣ ସମ୍ଭବ ?

କେଡ଼େ ନୁଖୁର ମାଝରା, ଅଥଚ ଚନ୍ଦ୍ରକା ଝରିଲବେଳେ କେଡ଼େ ଚକ୍‌କଣ ଦିଶେ । ଦୂର ପଟ୍ଟ ପରି ଅତି ଦୂର ଚନ୍ଦ୍ର ସୁନ୍ଦର, ପାଖକୁ ଗଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଧୂଳି, ମଲ୍ଲ ନିଆଁପାହାଡ଼, ବାନ୍‌ଝମାଟି । ଆକାଶରେ ମେଘ ନାହିଁ, ଚାରିଆଡ଼ ଶୂନ୍ୟ ଠୋ-ଠୋ ।

ନିଜର ନିଶ ନାହିଁ, ବନା ଭାଇର ନିଶ ପିନ୍ଧି ସେ ବାହାରେ । ଭାର ଆଲୋକରେ ଆମକୁ ଆଲୋକିତ କରେ, ଆପଣା ପଛ ଉଇ ଖାଇଯାଉ, ଗାଡ଼ ଅନ୍ଧାରରେ ରହି ପଛକେ ।

ଭୁତ ବେଶରେ ଆର୍ମ୍‌ଷ୍ଟ୍ରଙ୍ଗ୍ ପ୍ରଭୃତି ଚନ୍ଦ୍ରପଥର ତାଡ଼ିବା ଦୃଶ୍ୟ ଅଭୁତ ; ସାମ୍ନାରେ ଖୋଲି ଦିଆଯାଇଛି ଚନ୍ଦ୍ରର ଶୁଷ୍କ ପ୍ରକୃତିର ଲକ୍ଷ୍ମୀଛଡ଼ା ରୂପ । ଶଶି ତୃଷ୍ଣାରେ ଆତୁର ହୋଇ ମରି ତାକୁ ଦିନେ ଶଶୀଙ୍କ କରିଥିଲା । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ପଞ୍ଚାଶତ୍ତ୍ୱ ଭାରକାରନ୍ତ୍ରିତ ଆମେରିକାର ଜାତୀୟ ପତାକା ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଷ୍ଠରେ ପୋତି ଏହାକୁ ଧୂଳୀଙ୍କ କଲେ । ପିତ୍ତଲେକେ ସାଧୁବାଦ ଦେଲେ । ଜୀବନ୍ତ ଓ ମୃତ ଏଣିକି ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକରେ ଏକତ୍ର ରହିପାରିବେ, ଯେମିତି ରହିଛନ୍ତି ପୃଥିବୀରେ, ସମାଧିରେ ଓ ସୌଧରେ ।

କି ଉପାୟ କଲେ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ନିର୍ମିତ ହେବ, ବର୍ଷା ହେବ, କୃଷି ସମ୍ଭବ ହେବ, ପୃଥିବୀରୁ ଯାହା ସହଜତର ହେବ, ଚନ୍ଦ୍ରକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ର ବିଜୟ ସମ୍ଭବ ହେବ, ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି । ନକ୍ଷତ୍ର ଯୁକ୍ତ ଓ ପୃଥିବୀର ଧୂମ୍ରର ଯତ୍ନକର କଲ୍ୟାଣ ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ ହେଉନାହିଁ ।

ଦୁଇଟି ରଜାମଞ୍ଚରେ ପ୍ଲାନେଟୋରିୟମ୍ ଦେଖାଗଲା—ଗୋଟିଏ ଭୂକ୍ଷିତଲେ; ସେଥିରୁ ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହରେ ବସନ୍ତ ସ୍ଥାପନର ବିବିଧ ଚେଷ୍ଟାର ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିବରଣୀ ମିଳିଲା । ଶୂନ୍ୟପଥ ଯାହା ଲାଗି କପର ଟେକିଂ, କି ପୋଷାକ, କି ଖାଦ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ, କିପରି ପୃଥିବୀରୁ ଯାହା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ ଓ ବିବିଧ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଏ, ତାର ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିବରଣୀ ଦିଆଗଲା । ଏଥିଲାଗି କେତେ ପ୍ରକାର ଟେଲିସ୍କୋପ୍ ଆବଶ୍ୟକ, ତାହା ମଧ୍ୟ ବୁଝାଇ ଦିଆହେଲା ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ‘ସୋ’ଟି ବହୁତ ପାହାଚ ଉଠିଲା ପରେ । ଖୋଲା ଆକାଶ ସହଜ ନବିତ ଯୋଗାଯୋଗ ରଖିହେଲା । ଟେଲିସ୍କୋପ୍ ଦିନକୁ ଲିଭାଇ ଦେଇ ପୁରା ରାତ୍ରିର ଆକାଶଟିଏ ସମକ୍ଷରେ ଖୋଲିଦେଲା । ଆମକୁ ଆକାଶରେ ପରିଚିତ ଗ୍ରହ-ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଅବସ୍ଥିତି, ଧୂମକେତୁର ସ୍ଥିତି, ଗତି, ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ତାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଇ ଦିଆହେଲା ।

ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଟେଲିସ୍କୋପ୍‌ରେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଆକୃତିର ଦେହଣ ଗୁଣ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଅଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ଏ ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ ଗ୍ରହଲୋକ, ସପ୍ତର୍ଷି, ଗ୍ରହାପଥ, ସଞ୍ଜ୍ଞାତାରା ଓ ଲଞ୍ଜାତାରା ।

ପାଦତଳେ ମୋର ପୃଥିବୀ, ଉପରେ ଜ୍ୟୋତିର୍ମଣ୍ଡଳର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଗାତ୍ର, ଅପୂର୍ବ ଏ ବିଶ୍ଵଜଗତର ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ! ଶୁଦ୍ଧ ପୃଥିବୀର କେତୋଟି ପର୍ବତ, ପ୍ରପାତ ଓ ପ୍ରସ୍ରବଣ ଦେଖି ମୁରୁଧ ହୋଇଥିଲି । ଏବେ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲି । ଭଗବାନଙ୍କ ବିଶ୍ଵମୂର୍ତ୍ତି ପରି ସମସ୍ତ ବିଶ୍ଵ ପ୍ରକୃତିର ଅଖଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳ ରୂପ ତମ୍ଭ ସମକ୍ଷରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇ ଉଠିଲା, ଟିକି ପୃଥିବୀର ଟିକି ମଣିଷଟିଏ ମୁଁ ଦେଖୁଛି ।

ପ୍ରଥମ ସ୍ଫେୟ ଷ୍ଟେସନ୍ ଦେଖିଲୁ, ଦେଖିଲୁ ଚନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରତି ପାହାଡ଼ରେ ସୌଧ, ଚନ୍ଦ୍ରପଥରେ ଯାନବହନରେ ଗତି, ଚନ୍ଦ୍ରଖଣିରୁ ଖଣିଜ ଉତ୍ତୋଳନ । ତାପରେ ଦଶିଲା—ବିପ୍ଳବ ଚନ୍ଦ୍ର ସମ୍ମୁଖେ, ରକ୍ତିମ, ସୁନ୍ଦର । ଚନ୍ଦ୍ରରେ ସକାଳ ହୋଇଛି, ମାନବିକ ଉନ୍ନତିର ଏକ ସକାଳ । ଏ ସକାଳ ଯେତେବେଳେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ହେବ ?

ସେହି ସ୍ଵପ୍ନରୁ ନିଜକୁ ଟାଣି ପଦାକୁ ଆସିଲା ବେଳକୁ ମିଡଗାନ୍ର ଡେଉ
 ଖରାରେ ଚକ୍ ଚକ୍ କରୁଛି, ଚକାଗୋ ସହର ଦୂର୍ଘ ଉଠୁଛି ସେହି ଦାସ୍ତରେ ।
 ପୁଣି ନୂଆ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିଲା ପରି ଲାଗିଲା । ସ୍ଵପ୍ନ ଆଉ ସତ୍ୟ, ସତ୍ୟ ଆଉ ସ୍ଵପ୍ନ
 କେଡ଼େ ପାଖାପାଖି ସତେ !

ଯାହା ଭିତରେ ସ୍ଵପ୍ନ, ତାହା ବାହାରେ ସତ୍ୟ । କିଏ କାହାଠାରୁ ଉଣା
 ବା ଅଧିକ ?

ଉଣେଇଶ

ବାହାଲ ମନ୍ଦିର

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟପୁର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନରେ ଧର୍ମଜାଣି ଭାରତରେ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ସାରା ପୃଥିବୀରେ ବି ସେହି ଶକ୍ତି । ମିଡଗାନ୍ ଦ୍ରବ୍ୟ କୂଳରେ ବାହାଲ ମନ୍ଦିର—ମନ୍ଦିରର ପରିବେଶ ଓ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ କଥାରେ କହିନୁହେଁ; ଗୀତରେ ଗାଇବା ଅଧିକ ବାଉଳତା । ‘ହୃଦ ସେ ଜେବଳ ପାରେ ଅନୁଭବ ।’

ଚକ୍ରକଣ ସବୁଜ ଦାସ ପଡ଼ିଆରେ ଟୁଲିଙ୍ଗ—ଲଲ୍, ବେଶ୍ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗେଣୁ ଓ ଗୋଲପ । ଫୁଆରା ଛୁଟିଛି । ଗାଡ଼ ସବୁଜ ଚନ୍ଦ୍ରପଟରେ ନାନା ରଙ୍ଗର ପରିପାଟୀ ପରି ଫୁଟିଛି ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ଫୁଲ । ବଗିଚାଟି ପଟୁ ହସ୍ତର ଅଙ୍କିତ କଳାକାର୍ଯ୍ୟ ପରି ଦିଶେ ।

ଉଦ ପରୁଷଲ—ଏ ମନ୍ଦିର ଦେଖି କି ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜନ କଲ ? କହୁଲି— ଭଗବାନ୍ଙ୍କ ତୋଟା ଆଖି ଏ ଫୁଲେ ସେ ଫୁଲେ ଦେଖୁଛି, କରୁଣାର କାକରରେ ଟଳମଳ । ଭଗବାନ୍ଙ୍କ ରସଭରା ହୃଦୟ ବି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ସ୍ବଚ୍ଛସରସ ସବୁଜମା ଓ ମଧୁଭରା ମଧୁପ ଗୁଞ୍ଜିତ ପୁଷ୍ପ ଦେଖି ପୁଣ୍ୟ ହେଉ କି ନ ହେଉ, ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀର ଗୋଟିଏ କଣିକା ମୋ ମନରେ ଟଳମଳ ହେଉଛି, ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତ ଶ୍ରୀରେ ପାଇବାରେ ମୋର ଚରମ ଆନନ୍ଦ । ଫଟା କଣ୍ଠରେ ସ୍ବଦିଗୀତ ଗାଇ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ତର ଭିତରକୁ ଟାଣି ଆଣିବାର ଭରସା କେବେ କରି ପାରି ନାହିଁ । କବି ଭଗବାନ୍ ହିଁ ମୋର ଝେସ୍ । ପ୍ରକୃତ ବିଶ୍ବକବି ସେ ।

ଧ୍ୟାନ ମାନ୍ଦେ ହିଁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପାଏ, ଅତି ସହଜରେ ଫୁଲଫୁଟା ସକାଳ ଓ କରଣଧୁଆ ସବୁଜ ଶ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ । ସେତିକିରେ ଭୁଷ୍ଟ ମୁଁ । ତପସ୍ୟା କରି ହୁକା ପାଳଟିବା ଧୈର୍ଯ୍ୟ ମୋର ନାହିଁ ।

ବାହାରେ ନରବ ହେବା ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଭିତରେ ତୋଟାନ ଉଠେ । ଧୂଳି ଧୂମ ଧୂସରେ ସବୁକିଛି ମଳିନ ହୋଇଯାଏ ।

ବାହା-ଉ-ଲା ବାହାଲ ଧର୍ମର ସ୍ଥାପୟିତା । ଧର୍ମ ଲାଗି ସେ କାରା ବରଣ କରିଛନ୍ତି, ନିବାସନ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିଛନ୍ତି ।

ବାହାଲ ଧର୍ମ ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଧର୍ମ । ବାହାଲିଆଙ୍କ ଜନ୍ମ ୧୯୧୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ; ମୋଜେସ୍, ଖ୍ରୀଷ୍ଟ, ବୁଦ୍ଧ, ମହମ୍ମଦଙ୍କ ପରି, ସେ ବି ଭଗ୍ନରାଜ ଦୂତ ।

ବାହା ଅର୍ଥ ଗୌରବ । ବାହାଲ ଧର୍ମ ମାନବ ସମାଜ ପକ୍ଷରେ ଏକ ଗୌରବମୟ ଆବର୍ତ୍ତବ ।

ଇରାନ୍ ଦେଶରେ ବାହାଙ୍କ ଜନ୍ମ, ସେହି ଦେଶର ଏକ କାରାଗାର ଅନ୍ଧ-କାରରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ । ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ଧର୍ମ ଏବେ ପୃଥିବୀର ୩୫୦ଟି ଦେଶରେ ସଞ୍ଚାରିତ ହୋଇଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ବହୁ ଭାଷାରେ ବହୁ ପୁସ୍ତକ ରଚିତ ହୋଇଅଛି ।

ବାହାଲଧର୍ମୀ ଏକେଶ୍ୱରବିଶ୍ୱାସୀ । ତା କଲନାରେ ମଣିଷଜାତି ଗୋଟାଏ, ବର୍ଣ୍ଣ, ଜାତି, ଗୋଷ୍ଠୀରେ ତାକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି ଦେଖିବା ଅନ୍ୟାୟ । ଧର୍ମ ଓ ବିଜ୍ଞାନର ସମନ୍ୱୟ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ବାହାଲ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ସମାନ । ଶିକ୍ଷାର ସମାନ ସୁଯୋଗ ସମସ୍ତେ ପାଇବା ଉଚିତ । ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥନୈତିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନରେ ଆନ୍ଧାତ୍ମିକତା ସହାୟକ ହୋଇପାରେ ।

ସମସ୍ତ ମାନବସମାଜର ଭାବ ବିଳମ୍ବେ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଭାଷା ଚଳିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସରଠିକ ବିଶ୍ୱସରକାର କେବଳ ବିଶ୍ୱଶାନ୍ତି ଅବ୍ୟାହତ ରଖିପାରିବ ।

ଏହି ଧର୍ମର କେହି ପ୍ରସ୍ତୁତକ ବା ପୁରୋହିତ ନାହିଁ । ପ୍ରାର୍ଥନା ବାଧ୍ୟତା-ମୂଳକ । ଏଥିରେ କେହି ଗୁରୁ ନାହିଁ କି ଶିଷ୍ୟ ନାହିଁ । କେହି କାହାକୁ ଘାଣ୍ଟା ଦେବା ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ ।

ବର୍ଷକେ ୧୯ ଦିନ ଉପବାସ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ—ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଓ ଜଳଗ୍ରହଣ ନିଷେଧ । ପିତାମାତାଙ୍କ ଅନୁମତିନିମ୍ନେ ବିବାହ; ଏକପତ୍ନୀ ବ୍ରତ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ।

ବର୍ଷକେ ୧୯ ଦିନ ଭୋଜି । ଏ ଏକ ଲେହ୍ୟ, ଯେସ୍ତ ଭୋଜି ନୁହେଁ, ମାନସିକ ଭୋଜି; ଏ ୧୯ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସେ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ବାହାଲ ଧର୍ମ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବ । ସ୍କୁଲ, କଲେଜ, ଗୋଶାଳା, ଅନାଥାଶ୍ରମ, ଚିକିତ୍ସାଳୟ ପ୍ଲାପନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ।

ବାହାଲ ଏକ ସମନ୍ୱୟ ଧର୍ମ । ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମର ସାରସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଏହା ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରେ, ସର୍ବ ଧର୍ମର ନେତୃ ସମ୍ମିଳିତ ମା ମଧ୍ୟ କରାଏ, ଧର୍ମଗତ ବିଭେଦ ଦୂରୀକରଣ ଲାଗି ।

ବାହାଲ ମତରେ ବର୍ଷକ ୧୯ ମାସ । ପ୍ରତି ମାସର ଦିନ ସଂଖ୍ୟା ୧୯; ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୯ ତାରିଖରେ ବର୍ଷାରମ୍ଭ । ଏହା ପୁଣ୍ୟ ଦିବସ ଭାବେ ପାଳିତ ।

ମଣିଷଜାତିର ଏକାମ୍ର କରିବା ବାହାଲ ଧର୍ମର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ସଂସାରରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାନ ଅଧିକାର ରହୁଛି । ସବୁ ମଣିଷ ବିକାଶର ସମାନ ସୁଯୋଗ ପାଇବା ଆବଶ୍ୟକ । ଅତି ସମୃଦ୍ଧି ଓ ବିକଟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସମଭାବେ ଅବାଞ୍ଛିତ ।

ବାହାଲ ଗୁଡ଼ପତ୍ର ସମର୍ଥନ କରେ ନାହିଁ; ସଂସାର ଜ୍ୟାଗ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସକୁ ପ୍ରଣୟ ଦିଏ ନାହିଁ ।

ସତ୍‌କର୍ମର ଆନନ୍ଦ ମଣିଷକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରାଏ । ଅସତ୍‌କର୍ମ କଲେ ମଣିଷ ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଏ ।

ବାବ୍ ବାହାଉଲ୍ଲାଙ୍କ ଗୁରୁ । ତାଙ୍କୁ ୧୯୫୦ରେ ଧର୍ମଅସହଷ୍ଟୁକରାଣ ସରକାର ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ଦେଇଥିଲେ । ତାପରେ ୧୦ ହଜାର ବାହାଲଧର୍ମୀଙ୍କୁ ମୃତ୍ୟୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଗତ୍ର ଦମନନୀତି ଓ ନୃଶଂସହତ୍ୟା ବାହାଲ ଧର୍ମର ଦ୍ରୁତ ପ୍ରସାରରେ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲା ।

କବି ହୋଇଗଲେ ଜଗତଯାକ

ପୃଥିବୀରେ ସମସ୍ତେ କବି ହେଲେ କଣ କ୍ଷତି ହେବ ? ଉଣା ଅଧିକେ ସମସ୍ତେ କବି ନୁହନ୍ତିକି ? କଣ କ୍ଷତି ଘଟିଯାଇଛି ?

ହଉ ଏବେ କ୍ଷତି କଥା ଗୁଡ଼, ଲଭ କଣ ହେବ ? ସମସ୍ତେ ଯୋଗୀ ହେଲେ ଭିକ ଦେବ କିଏ ! ସମସ୍ତେ ଲେଖିଲେ ପଢ଼ିବ କିଏ ? କିମ୍ବା ଏବେ ପରି କବିର କବିତା କେବଳ କବି ପଢ଼ିବେ ; ନହେଲେ ନିଜ କବିତା ନିଜେ ପଢ଼ିବେ । ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ପୃଥିବୀରେ ସେପରି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ କେବେ ଘଟିନାହିଁ ।

ନାହିଁ ଯଦି ଓଲଟା ହୁଏ; ମାନେ ପୃଥିବୀରେ ଜଣେ ବି କବି ନ ରହିଲେ କଣ ହେବ ? କଣ ଆଉ ହେବ ? ଲୋକେ ଖାଇବା ବିନା ମରିଯିବେ ନାହିଁ, ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ବାରବୁଲ ବାଜିଥା ପରି ବୁଲିବେ ନାହିଁ, କିମ୍ବା ଗୋଡ଼ ଉପରକୁ ଟେକି ହାତରେ ଚାଲିବେ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀଟା ଓଲଟି ଯିବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ଉଦୟହେବେ ନାହିଁ ।

ସତ କହିଲେ ଏ ଯୁଗରେ କବି ଅଛନ୍ତି ? କବିକୁ କିଏ ମାଇଲା ? କାହିଁକି କିଏ ମାରିବ ? କେହି କବିତା ପଢ଼ିଲେ ନାହିଁ । କବି ଛୁଏ ଛୁଏ ମରିଗଲା ।

କିନ୍ତୁ କବିପ୍ରାଣଟା ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ରହିଗଲା । ଫଳରେ ଫୁଲୁଧୁଟା ବା ସମୁଦ୍ରରେ ତରଙ୍ଗର ବନ୍ଦ ହେଲାନାହିଁ । ଲୋକେ ସୁଯୌଦୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରକାକୁ ପ୍ରୀତିଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଲେ, ପରସ୍ପରକୁ ଯେତେ ଭଲ ପାଇବାର ପାଇଲେ । କବି ଅଭିମନ୍ୟୁ ଲେଖିଛନ୍ତି—

‘କବିତା ଗ୍ରାହକ କବି କୋଟି ଆୟୁ ଦେନ
ବଞ୍ଚିଥିଲେ କବି କବିତା କି ହେବ ମୂଳ ?’

ସତରେ କବିର କୋଟି ଆୟୁ ଦେନ ରସିକ ଗ୍ରାହକ ବଞ୍ଚନ୍ତୁ । ତେଣୁ କବିତା ବା ସାହିତ୍ୟର ମହତ୍ତ୍ୱ ହାନି ଘଟିନାହିଁ, ଯେତେ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ରହିଥିଲେ ବି, ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଯେତେ ମାରସ ଦାୟି କରୁଥିଲେ ବି ।

ତେଣୁ ଜଣେ ଗ୍ରାହକକୁ ଆଉ କେତେ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରାହକ ଆଦରନେବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲ ଚିକାଗୋ ନଗରରେ, ମୀରର ଆପାର୍ଟମେଣ୍ଟରୁ ପ୍ରାୟ ୫୫ ମାଇଲ ଦୂର ସୂର୍ଯ୍ୟ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘରେ, ଆମେରିକାରେ ଏ ଦୂରତା କିଛି ନୁହେଁ । ଖୁବ୍ ହେଲେ ଘଣ୍ଟାକର ବାଟ । କିନ୍ତୁ ରାସ୍ତାଟା ବାରଗୁଲ, ବଙ୍କାଡ଼ଙ୍କା । ଭଲ ମାନଚିତ୍ର ଦେଖି ନିର୍ଭୀକ୍ତ କରୁଥାଏ । ଉଦୟ ଗାଡ଼ି ଚଳାଉଥାଏ ।

ପ୍ରେଟରସ୍ତା ; ତିନିଧାଡ଼ି ଗାଡ଼ି ଯାଉଥାଏ, ଲଲ ଆଲୁଅ; ତିନିଧାଡ଼ି ଗାଡ଼ି ଆସୁଛି, ଗୁଡ଼ି ହେଉନାହିଁ । ରାସ୍ତାରେ ଦୁଇଥର ବାଡ଼ି ଲମ୍ଫିଗଲା । ଟୋଲ୍ ପଇସା ଗଲା ହେଲପରେ ପ୍ରଡ଼ ମିଳିଗଲା ।

ଚିକାଗୋର ୫୦ ଦିନର ଭାରତୀୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦଶୋଟି ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ପରିବାର । ମାତ୍ର ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମଦେଲେ ତୁଙ୍ଗ ସ୍ତରରେ ସମସ୍ତେ ଅବସ୍ଥିତ । ସେ ଦୁଇଜଣ ଅର୍ଥନୀତିର ଦଗରୁ ତୁଙ୍ଗତର ସ୍ତରକୁ ଯାଇପାରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟ ଯୋଜନା ସଫଳ ହେଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଅପରେସନ୍, ଛୁଇଁ, କରୁଣା, ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ୍ ଆଦି ଡାକ୍ତରଖାନାର ବ୍ୟବହାରୀ ବସ୍ତୁ ଉତ୍ପାଦନରେ ସେମାନେ ଚେଷ୍ଟିତ ।

ପରୁରିଲି—ଏଠା ଜୀବନ କିପରି ? ସୂର୍ଯ୍ୟ ମିଶ୍ର କହିଲେ—ଆମ ପକ୍ଷେ କଠିଣ, କଷ୍ଟକର । ପ୍ରଥମତଃ ଜଳବାୟୁ ପ୍ରତିକୂଳ । ଶୀତଦିନେ ପଠାରେ ପାଦ ପକେଇବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଗୁରୁତ୍ୱ କରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଗୁରୁଣୀ ଗୁରୁବନ୍ଦନା ହୋଇ ରହିଛି । ଏଇ ଦଶୋଟି ପରିବାର ମଧ୍ୟ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅନେକ ଦୂରରେ ରହିଛନ୍ତି । ବରୁମିଳନ ବ୍ୟତୀତ କାହା ସଙ୍ଗେ କାହାର ମିଳାମିଶା କରିବାର ଉପାୟ ନ ଥାଏ ।

ଅମେଶଜୀୟ ପଦାକୁ ଖୁବ୍ ଆଳାପୀ, ମିଳାମିଶା ପ୍ରକୃତିର ପରି ଜଣା-ପଡ଼େ । ତା ସହିତ ମେଳ ପକ୍ଷ ସରଳ, ସଜବ କରି ରଖିବା କଷ୍ଟକର, ତା ଦୃଢ଼ସ୍ୱର ଗଣ୍ଡାର ପ୍ରଦେଶରେ ସ୍ଥାନ ପାଇବା ଭ୍ରମଜୀୟ ନରନାରୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କୃତ୍ରିମ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଏଠା ଶୁକ୍ଳଶରେ ଉଦ୍ଧେଇବା କଠୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠା ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ । ଏଠି ଖୋସାମତି, ରାଜନୀତି ଚଳେନାହିଁ, ଜୀବନ ମୁହଁ ଖଟଣି । ଟିକିଏ ହାଲୁକା ବା ହୁଗୁଳା ଦେଖିଲେ କର୍ତ୍ତା କ୍ଷମା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଚତୁରତା ସହ ଖସାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

ତୃତୀୟରେ ଏଠା ଓଡ଼ିଆ ପିଲା ଆଉ ଓଡ଼ିଆ ହୋଇ ରହୁନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଚଳାଚଳ ଓଡ଼ିଆକୁ ବଦଳିତ ହେଇଯାଇଛି, ଏଠା ପିଲାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳାମିଶି ଚଳିବା ଆମ ପିଲାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ପୁଣି ନିଜ ପରିବାର ଓ ବନ୍ଧୁକୁଟୁମ୍ବକୁ ଗୁଡ଼ି ଚିରଦିନ ଏଠି କଟାଇବାରେ କି ସୁଖ ଅଛି ? ବାହାରୁ ଦେଖିଲେ ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ; ଭିତରଟା ପୋଲ, ଫମ୍ପା ।

ମିଳାମିଶାର ଏପରି ସୁଯୋଗ ଆମକୁ କୃତ୍ରିମ ମିଳେ । ତେଣୁ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ପ୍ରତି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନକରି ବନ୍ଧୁମିଳନର ଏଇ ବିରଳ ସୁଯୋଗ ସମସ୍ତେ ନିଅନ୍ତି ।

କେବଳ ପିଲାଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ସମସ୍ତେ କୋଠାରେ ଏକାଠି ହେବା ପରେ ପ୍ରାରମ୍ଭ ଭାଷଣର ଶ୍ରୀ ମିଶ୍ର କହିଲେ—ଓଡ଼ିଶାର ପହଲ ନମ୍ବର ଲେଖକ ଜଣେ ଚଳାଗୋ ଆସିଛନ୍ତି । ପଢ଼ିଲା ବର୍ଷ ବୟସରେ ତାଙ୍କ ଲେଖନୀ ଅବ୍ୟାହତ ଚାଲିଛି । ଆମ ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ପାଇବା ଏକ ସୌଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ । ତାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଦିପଦ ଶୁଣିଲେ ଆମେ ବିଦେଶୀ ଓଡ଼ିଆ ନିଜକୁ କୃତାର୍ଥ ମନେ କରିବୁ ।

କହିଲେ—ମୁଁ ଜଣେ ସ୍ୱପ୍ନରାଶି, ସ୍ୱପ୍ନଦେଖି ମୋ ଜୀବନ ଯାଇଛି । ସ୍ତ୍ରୀ ଲତା, ସାନଭାଇ ଉଦ. ଭାଷାବୋହୂ ଭରା ସେଥିଲଗି ଖୋରାକ ଯୋଗାଇଛନ୍ତି । ମୋ ପରି ଆଉଜଣେ ଯାଯାବର ଓଡ଼ିଶାରେ ନାହିଁ । ୮ ବର୍ଷ ତଳେ ଏ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କଲବେଳେ ଯେପରି ସ୍ୱପ୍ନାଳୁ ଥିଲି, ଆଜି ୫୦ ବର୍ଷ ବୟସରେ ବି ସେହିପରି ରହିଥାଏ । କେବଳ ଚାଲିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଚାଲିଛି, ମହାଦେବ ଦେଖାକୁ ଆଳୁବିକାର ଆନୁଷ୍ଠାନିକ କରିନାହିଁ ।

ଆପଣମାନେ ଦେଶର ବରୁ ବରୁ ଲୋକ, ଯେ ଯାହା ଦିଗରେ ବିଶାରଦ । ପୁଣ୍ୟସ୍ଥଳରେ ବସି ଦାନଦୁଃଖୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଭୁଲି ନଥିବେ, ବିଶ୍ୱାସ ।

ଏ ପ୍ରଦେଶର ବହୁ ଲୋକ ଏବେ ବି ବର୍ତ୍ତମାନେ ଛଅମାସ ଭିତର ମୁହଁ ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି । ପତର ବା ଗଛ ବକଳା ପିନ୍ଧୁଛନ୍ତି । ଉତ୍କଳୋଟୀର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଥିଲେ ବି ଦରଘପଦାସୀ ଓଡ଼ିଆ ଅସହକାଶ ଲାଗି ଅନୁକୂଳ ପରିବେଶ ଲାଭ କରି ପାରୁନାହିଁ । ତାର ଅର୍ଥନୈତିକ ଜୀବନକ୍ରୋଧ ବାହାର ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ହାତରେ । ଓଡ଼ିଆ ଏବେ ବି ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରୁଟି ମୁତାବକ ସମ୍ପ୍ରଦେଶ ଗଢ଼ି ପାରିନାହିଁ ।

ଆପଣମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଲାଗି କିଛି କରିବେ, ଅଧିକ କିଛି ନୋହଲେ ବି ଭ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ସ୍କୁଲ, କଲେଜ୍ ବା ହସ୍ପିଟାଲ୍ ଟିଏ ଗଢ଼ି ପାରିବେ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ବିଷୟରେ କ'ଣ କହିବି ? କହିଲେ କୁଳକୁମୁଦକୁ ଲଳି । ଓଡ଼ିଆ ଲୋକେ ନିଜ ସଂସ୍କୃତିକ ରକ୍ଷା ନ କଲେ ବା ଭଲ ନ ପାଇଲେ କାହାକୁ ଦୋଷ ଦେବା ? ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଭାବରୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଯତ୍ୟତ୍ନ ଉନ୍ନତ ହୋଇପାରୁନାହିଁ ।

ଦୁଃଖଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ଗାଡ଼ ପ୍ରୀତିର ପ୍ରେରଣାରେ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ ଲେଖି । ସ୍ପଦେଶ ବା ବିଦେଶ ଭ୍ରମଣ ଲାଗି ଯେତେ ମନ ଥିଲେ ବି ହାତରେ ଧନ କାହିଁ ? କିଛି ନ ଦେଖିଲେ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପ୍ରସାର ଘଟିବ କିପରି ? ବହୁ ଦୁଃଖରେ ଲେଖକ ଯାହା ଅର୍ଜେ, ସେଥିରୁ କେତେ ତା' ପତରରେ ପଡ଼େ ? ତା ସୃଷ୍ଟିବୃକ୍ଷର ଫଳ ଉପଭୋଗ କରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ । ତାର ମହଲ ପରେ ମହଲ ଉଠେ—କିନ୍ତୁ ଲେଖକର ଭାଗ୍ୟ ପଥରତଳେ ଗୁପ୍ତି ହୋଇଯାଏ ।

ଲୋକସଖ୍ୟା ଭୁଲିନାରେ ଏ ପ୍ରଦେଶର ଲେଖକଙ୍କ ସଖ୍ୟା ଉଣା । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଗଭୀର ସାଧନାରେ ନିମଗ୍ନ ହେବାର ସୁଯୋଗ ମିଳେ କେତେ ଜଣଙ୍କୁ ?

ସାହିତ୍ୟକୁ ଆଖିଠାର ମାଣ କେତେକ ବେଳେ ବେଳେ କଲମ ଚଳାନ୍ତି । ସୁଖସୌଖୀନ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ବା ହଜିଯାନ୍ତି । ଆଜୀବନ ସାଧନ ଓଡ଼ିଶାରେ କେତେଜଣ ଅଛନ୍ତି ? ଅଧିକାଂଶ ସହଜିଆ; “ଟିକି ଚଢ଼େଇ, ଟିକିଏ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମରଇ” ।

ଏ ପ୍ରଦେଶରେ ଅଧିକାଂଶ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପାଠାଗାର ନାହିଁ । ପଢ଼ିବା ଅଭ୍ୟାସ କୃତ୍ରିମ କାହାର ଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ବହୁ କିଣି ପଢ଼ନ୍ତି କେତେ ଜଣ ?

କେବଳ ସାହିତ୍ୟ ଆସୁ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ବଞ୍ଚିପାରି ନାହିଁ ଜଣେ ହେଲେ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ । ଲେଖି ଲେଖି କଲମ ମୁଣ୍ଡା ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ପେଟ ଥଣ୍ଡା

ହୁଏ ନାହିଁ । ଅର୍ଥକ ଅବସ୍ଥା ନ ଶୁଧୁରିଲେ କଲମ ଅନର୍ଗଲ ଭାବେ ଚାଲିବ କିପରି ?

ପୁ ପ୍ରକର ମୂଲ୍ୟ ବି ସାଧାରଣ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଉପକ୍ରମର ବାହାରିକୁ ଚାଲି ଯାଉଛି । ସାହିତ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ବା ବସ୍ତୁ ପରି ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ; ଯାହା କଣିକାକୁ ବାଧ୍ୟ, ଯେତେ ବ୍ୟୟ ହେଲେ ବି ସେ କଣେ । ସାହିତ୍ୟ ଅଲୋଡ଼ା ପରି ବାଦ୍ ପଡ଼ିଯାଏ, ତା ସହିତ ଦୃଢ଼ ପ୍ରୀତିର ବନ୍ଧନ ନ ଥିବାରୁ ।

ଏଥରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର କି ସମ୍ବଳି ଆଶା କରାଯାଏ ?

ନାନା ସୁଖାଳାପ ପରେ ଭୋଜି । ଝିପି ଝିପି ବର୍ଷା ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ଫେରିଲୁ, ୫୫ ମାଇଲ୍ ବାଟକୁ ମାତ୍ର ୪୫ ମିନିଟ୍ରେ ଅତିକ୍ରମ କରି ।

କାଲି ଅପରେସନ୍ । ଉଦୟ ସେଣ୍ଟଲୁରସ୍ ଫେରିଯିବ । ତା ସହିତ ଆମେରିକାରେ ଏଇ ଶେଷ ଦେଖା ।

ମିଟିଗାନ୍ ହୁଏ କଲେ କଲେ ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ବାଟେ ଆମେ ଉଦକୁ ଷ୍ଟେସନକୁ ଗୁଡ଼ିଗଲୁ । ମୀର ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଗ୍ରାଜୁଏଟ ।

ବାଟରେ ଗଲବେଳେ ଇରାକୁ ପଚାରିଲି—ହାଇଡ୍ରୋ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

ଇରା କହିଲା—ଯୋଉଠି ଗତି ଅବାରତ, ଗାଡ଼ି ଅଟକେଇବାକୁ ସାମ୍ନାରେ ବାରମ୍ବାର ଲଲ୍ ବଜା ଜଳେ ନାହିଁ, ଗାଡ଼ି ଛୁଡ଼ା କରି ଟୋଲ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ, ତାକୁ ହାଇଡ୍ରୋ କହନ୍ତି ।

ମୁଁ କହିଲି—ଯୋଉଠି କମା କି ସେମିକୋଲେନ୍ ନାହିଁ, ହଠାତ୍ ପୁଣିଛେଦ (ଦୁର୍ବଟଣାରେ), ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାହା ହିଁ ହାଇଡ୍ରୋ !

ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ଗଳି ପଡ଼ିଲା, ସ୍ଥିର, ଶାନ୍ତ । ଇରା କହିଲା—ଏ ଶାନ୍ତି ଶୁଣାନର, ପ୍ରକୃତପକ୍ଷେ ଯାବତୀୟ ଅଶାନ୍ତିର ସ୍ଥାନ ଏ । ଏଠି ରୋଷ, ତକେଇଜା, ହତ୍ୟା, ହରଣଚାଲି ସବୁ ହୁଏ । ତେଣୁ ଏ କୁଖ୍ୟାତ ।

ଏ ଝମ୍ବଟା କ'ଣ ପଚାରିବାରେ ଇରା କହିଲା—ଆମେରିକାର ଘରସବୁ କାଠରେ ଗଢ଼ା । ନିଆଁ ଲାଗିବାର ଭୟ ପଦେ ପଦେ । ଏ ଝମ୍ବ ଜଳଭଣ୍ଡାର; ଏଥିରୁ ପାଇପ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ପାଣି ନେଇ ନିଆଁ ଲଗାଯାଏ । ରାତ୍ରାସାର ଏହିପରି ଘଟଣା—ଏସବୁ ପାଣିକଳ ।

କହୁ କହୁ ଏକ ଅଗ୍ନି ନିର୍ବାପକ ଗାଡ଼ି ବକଟାଳ ରଡ଼ି କରି ମାଡ଼ିଆସିଲା ।
ଚଢ଼ି ଶୁଣି ଯାନସବୁ ଯେ ଯେଉଁଠି ଥିଲେ ଅଟକି ଗଲେ । କିନ୍ତୁ କାଳ ପରେ ଅଗ୍ନି
ଗାନ୍ଧି ହେଲା, ଗାଡ଼ି ଚଲାଉବା ଅନୁମତି ମିଳିଲା ।

ଚିକାଗୋ ଆମେରିକାର ଜୁଡ଼ାସ୍ ବୃହତ୍ତମ ନଗର । ଏହାର ବୃହତ୍ତ ବ୍ୟୋମ
ଷ୍ଟେସନ୍ ଆମେରିକାରେ ଦ୍ଵିତୀୟ । ଗାଡ଼ି ପାର୍କ ଲାଗି ସ୍ଥାନ ବିରଳ । ତେଣୁ
ଉଦକୁ ଦ୍ରୁତ ବିଦାୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମୋ ଆଖିରୁ ସବୁ ଲୁହ ଶୁଖିଯାଇଛି,
କିନ୍ତୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଉଦର ଆଖି ଓଦା ହୋଇଗଲା, ଲଜର ବି ।

ହମ୍ବରମ୍

ଜଣେ ଭାରତୀୟ ହିନ୍ଦୁ, କୌଣସି ଭାରତୀୟ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଦଲଲ—ସେ
ଚିକାଗୋରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ଖୋଲିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ଆମେରିକା ଅଧିବାସୀ
ଭାରତୀୟଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ । ତାହେଲେ ଏଇ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ଭାରତୀୟ-
ଆମେରିକୀୟ ବ୍ୟବସାୟର ନେଣଦେଣ କାରବାର ଚାଲିପାରିବ । ସେ ଇସ୍ ଉଦକୁ
ତାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ତାଲିକାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ସେ ସେଣ୍ଟ୍ ଲୁଇସ୍
ଯାଇଥିଲେ । ଏବେ ସେମାନଙ୍କ ଆଗମନ ସମ୍ପାଦ ପାଇ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ସେ
ଆମ ଲାଗି ବମ୍ବେ ହୋଟେଲ୍ରେ ଲକ୍ଷ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛନ୍ତି ।

ବୟସ ୪୦ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ । ଟ୍ରେଟ୍ ଟ୍ରେଟ୍ ଦାଡ଼ି । ଦାର୍ଶନିକ ପରି ଦିଶନ୍ତି, କିନ୍ତୁ
ଚଳକ ଚତୁର ବ୍ୟବସାୟ କଥା ଶୁଣିଲା ପରେ ଧାରଣା ଓଲଟି ଯାଏ । ଆମେରିକାର
ଭାରତୀୟ ସମ୍ମିଳନରେ ସେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି, ଏଇ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । କଥା ନରମ,
କାହାର କିଛି ଅସୁବିଧା ଦେଖିଲେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ତତ୍ପର ପଦେ ପଦେ ।
ଭିତର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—ଲୋକଙ୍କୁ କିପରି ହାତ କରିବା, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ।

ଆମେରିକାବାସୀ ସବୁ ଭାରତୀୟଙ୍କ ଠିକଣା ତାଙ୍କ ପାଖରେ, ବହୁ
ଚିଠିପତ୍ର କାରବାର କରନ୍ତି, ଯୋଗାଯୋଗ ଲାଗି ବହୁ ଫୋନ୍ କରନ୍ତି, ଯାତାୟାତ
ଓ ଉପହାର ଦେବାରେ ବି ବହୁ ବ୍ୟୟ ହୁଏ । ମେଲାପାଁ ପ୍ରକୃତି, ଚରୁର ଶାଢ଼ି,
ତାଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଟେ ସିଦ୍ଧ ହେବ, ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ସେ କହୁଲେ—ଚିକାଗୋରେ ୫୦ ହଜାର ଭାରତୀୟଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ
ଡାକ୍ତର, ଇଞ୍ଜିନିୟର, ଅଧ୍ୟାପକ । ବମ୍ବେ ହୋଟେଲ୍ରେ ପୋଷକ ମୁଖ୍ୟତଃ
ସେହିମାନେ ।

ବହୁ ଭାରତୀୟ ଦେବଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତି, ରମ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଛବି ଓ ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ ସୁସଜ୍ଜିତ । ଭୋଜନବେଳେ କୋଳରେ ପକାଇବା ଲାଲ୍, କନାଖଣ୍ଡି ଟେବୁଲ୍, ଉପରେ ଏପରି ସଜ୍ଜା ହୋଇଛି ଯେ ଫୁଟିଲା ଲାଲ୍ ପଦ୍ମଟିଏ ପରି ଦିଶୁଛି ।

ବମ୍ବେ ହୋଟେଲ୍ ତରକାସ ମସଲା ବର୍ଜିତ, ତେଣୁ ମୋ ପକ୍ଷେ ତୃପ୍ତିକର ହେଲା ।

ପ୍ରାକୃତିକ ଇତିହାସ ଯାଦୁଘର

ମୁଖ୍ୟତଃ ପାହାଚରୁ ଖରା ଚକ୍ ଚକ୍ ମିଶ୍ରଗନ୍ ତେଉର ନାଚ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମାଗଲ୍, ପ୍ରାଣଶରେ ପଶିଲି, ଫୁଆରା, ପାଣି ଟୋପି ଉପରେ ଅର୍ଧବଳୟିତ କନ୍ଦୁଧର ।

ଫୁଆରା ଯୋଉ ଯୋଉ ଦୃଶ୍ୟର ଦେଖିବା ସୁଯୋଗ ଜୀବନରେ ମିଳିଲା ନାହିଁ, ସେଥିରୁ ଏଠି ପ୍ରଦର୍ଶିତ—ଆଲୋସ୍କାର ଭୂଷାରେଜ୍ଜୁଳ ପଟ୍ଟତମାଳା, ଶୀତ କାଳର ଶ୍ଵେତ ସ୍ତବ୍ଧ ଶ୍ରୀ, ପକ୍ଷସ୍ଥାନ ବୃକ୍ଷ ଶାଖାରୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ବରଫ ଖସେ, ବରଫ ଲଦନରେ ଶାଖା ଭାଙ୍ଗ ନ ଭାଙ୍ଗେ । ଏଠିସେଠି ଟିକେ ଟିକେ ସରୁଜ, ତାକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ଟୁକୁଥାନ୍ତି ବଲ୍‌ଗା ହରିଣ, ବରଫକୁ ଖୁରାରେ ଆଢ଼େଇ ଆଢ଼େଇ; ଉପର ବରଫକୁ ଖୁରାରେ ଖୋଜି ତା ଭିତରୁ ଜୀବନଧାରଣର ଉପତା ବାହାର କରୁଛନ୍ତି ଓ ସେହି ଗର୍ଭରେ ବିଶ୍ରାମ ନେଉଛନ୍ତି । ସିଲ୍ ଶିକାରୀ ଶ୍ଵେତ ଭଣ୍ଡୁକ ଓ ଇମ୍ପିଟାଦକ ଏକ୍‌ସିମୋଙ୍କ ଜୀବନସଂଗ୍ରାମ ଏଠି ଡାକୁ ।

ଆମେରିକା ଆଦ୍ୟଶତ୍ରୁ ଲେହନଭାରତୀୟଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ନିକଟ କରିଛି, କିନ୍ତୁ ତାର ମୂଲଦାନ ସସ୍ତ୍ର ଡକ୍ଟର ଉପଯୁକ୍ତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେଇ ରକ୍ଷା କରିଛି । ସେମାନଙ୍କ କଳା, ଭସ୍ମାୟି, ଯତାୟତ ପ୍ରଣାଳୀ, ରୁଦ୍ଧନିର୍ମଣସ୍ଥଳ ଓ ରଣକୌଶଳ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଥିଲା । କେବଳ ଉନ୍ନତତର ଅସ୍ତ୍ରବଳରେ ବର୍ଲିନ୍‌ରୁ ଉପନିବେଶିତାସ୍ତ୍ର ତାର ଧ୍ବଂସ ସାଧନ କଲା । ଯେ କେତେକ ରଣ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଏବେ ଜୀବିତ, ସେମାନେ ଆମେରିକୀୟର କରୁଣାର ପାତ୍ର, ବ୍ୟବସାୟର ପଟ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ସେମାନଙ୍କ ରମ୍ୟ କରୁକଳାର ଉନ୍ନତ ପ୍ରତୀକ ଟୋଟେମ୍ ବା ଅକେଡ-ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖିଲି; କେଉଁ ସଙ୍କେତସ୍ତମ୍ଭଟି କେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀର ତାହା ଲେହନବିଶେଷଜ୍ଞ କହିପାରିବେ ।

ଜୀବନରେ ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ପ୍ରଜାପତି ଦେଖିଥିଲି—ମଧୁବାହୁଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ-ବୋଧର କଳା ପ୍ରଜାପତି, ତେଣୁର ଧାରେ ଧାରେ ଧଳା ଗାର (ପ୍ରଜାପତିଟି

ହରଷରେ, ବସିଛୁ ଫୁଲର ଉପରେ), ଆଳତି ଆଲୁଅ ପରି, କଅନ୍ ପାଖୁଡ଼ା ପରି, କେତେ ଏକ ରଙ୍ଗର, କେତେ ଟିପିଟିପିକିଆ ପ୍ରଜାପତି—ପ୍ରଜାପତିର ସଂସାର ଏକ ଫୁଲର ସଂସାର, ଫୁଲକୁ ଉଡ଼େଇ ଦେଲେ ଯେମିତି ଦଶନ୍ତା, ସେହିପରି । ଏଠି ହଜାରେ ପ୍ରକାର ପ୍ରଜାପତି ସ୍ବାଭାବିକ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଆଶ୍ରରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ।

ଜୀବଜନ୍ତୁ, ବୃକ୍ଷଲତା, ପୁଷ୍ପଫଳ, ପ୍ରାଣୀକଜ୍ଜାଳ, ରହୁଛନ୍ତି—କି ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେବ ? ଏତେ ବଡ଼ ମୁଖିଆମ୍—ଘଣ୍ଟାଏ ଦିଘଣ୍ଟାରେ କଣ ବା ବୁଲି ଦେଖିବ ?

କି କଠୋର ସାଧନା, ଅପୁଂ ତ୍ୟାଗ, କି ଗବେଷଣା ଫଳରେ ଏପରି ଏକ ମୁଖିଆମ୍ ଜର୍ମିଣ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି, ବଞ୍ଚି ରୁହୁଥିଲି । ଭୂତତ୍ତ୍ୱ, ନୃତତ୍ତ୍ୱ, ଜୀବତତ୍ତ୍ୱ, ଶରୀର ଗଠନ ଲତ୍ତ୍ୱ, କଳା ତତ୍ତ୍ୱ, ଭ୍ରୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ନନ୍ଦନ ତତ୍ତ୍ୱର କି ଅପୁଂ ପ୍ରଦର୍ଶନ । ଗବେଷକମାନଙ୍କୁ ହାତଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର କଲି । ଏସବୁ କେବଳ ଅର୍ଥ-ବଳରେ ନୁହେଁ, ଜାତିପ୍ରେମ ଓ ଆନ୍ତରିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରୀତି ଫଳରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି ।

ଯାବତ୍ତାପ୍ତ ପରିବେଶ ପ୍ରାକୃତିକ—ଉଷା ସନ୍ଧ୍ୟାର, ବର୍ଷା ଶରତର, ବସନ୍ତ ପୁଷ୍ପଶ୍ରୀର; ମୁଖିଆମ୍ରେ କଳାତ୍ମକ ଶ୍ରୀ ଫୁଟାଇବାରେ ଚମତ୍କାର କରିବୁ ପ୍ରକାଶିତ ।

ବୌଦ୍ଧମାନ ଝଟରେ ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋଭା ମଧ୍ୟରେ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ଲାଳାଖେଳା, ଜୀବନସଂଗ୍ରାମ, ପରସ୍ପର ସହୃଦ ସୌଖ୍ୟ ଓ ଶମ୍ଭୁତା ଆଚରଣ ଦେଖାଇ ଦିଆ ହୋଇଛି ।

ବୃକ୍ଷଗଳ ମାତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବହୁମୁଖ ଆଲୋକରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ସବୁ ଉଦ୍-ଭାସିତ ହୋଇ ଉଠୁଛନ୍ତି; ରେକର୍ଡ଼ ବାଜି ଉଠୁଛି, କିଏ, କଣ, କାହିଁକି, କିପରି, ବୁଝାଇ ଦିଆ ହେଉଛି । ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଅପସରି ଗଲ ମାତେ ଆଲୋକ ନିର୍ବାପିତ, ରେକର୍ଡ଼ ବନ୍ଦ ।

ମାଆ ମେଣ୍ଟାକୁ କାଗଲ୍ ଝାମ୍ପି ନେଉଛି । ଛୁଆମାନେ ବିକଳ ଚିତ୍କାର କରୁଛନ୍ତି । ମହାବଳ ପ୍ରାକୃତିକ ଠାଣିରେ ପାହାଡ଼ରୁ ଗଡ଼ୁଛି, ସିଂହ ଜେବ୍ରା ଉପରକୁ ଝାମ୍ପି ପଡ଼ୁଛି, ହରିଣ-ହରିଣୀ ଲେହାଲେହୁ ହେଉଛନ୍ତି, ଗରଲ ଗୋଟେ ଲେମ୍ବଣ ହାତରେ ଗଛ ଡାଳକୁ ଧରି ଓହ୍ଲାଇଛି । ସାପ ଗଛ ଡାଳରେ ଲଙ୍ଗୁଳ ବାନ୍ଧି ତଳକୁ ମୁହଁ ଓହ୍ଲାଇ ‘ଲାମା’କୁ ଧରିବ; ବଗ୍ ହସ୍ତୀ, ବନ୍ୟ ଗୁରଲ; କାଗ୍‌ପେଣ୍ଟ ମିଶ୍ରିତ ଏକ ପ୍ରାଣୀ, ପେରୁର ଲମା, ଆମାଜନ୍ ଜଙ୍ଗଲର ବନ୍ୟ ମାଜାର ଓ ଗୌସ୍ତରୁ ବୃକ୍ଷର ଶକ୍ତି ସହସ୍ର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଆମେ ଫେରିଲୁ । ବହୁ

ଅଦେଶୀ ରହୁଗଲା ବୋଲି ମନରେ କିଛି ଗ୍ଳାନି ନାହିଁ । ପୃଥିବୀର କିଏ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ପାଦ ପକାଇ ପାରେ, ସବୁ ଶ୍ରୀ ଦେଖିପାରେ, ସ୍ବଳ୍ପ ଜୀବନକାଳର ନାନା ଜଞ୍ଜାଳ ଓ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟରେ ?

ଆଜି ଆମର ବାହୁଡ଼ା ଯାହା, ମୀରା ଗାଡ଼ିଟି ନେଇ ଅଟ୍ଟିସ୍ବକୁ ଯାଇଛି । ଆମେ ଟାକ୍ସିଟିଏ କରି ବ୍ୟୋମ ଷ୍ଟେସନ୍‌କୁ ଗଲୁ ।

ଡ୍ରାଇଭର୍ ରବର୍ଟ ଟାକ୍ସି କମ୍ପାନୀରେ କାମ କରେ । ବେତାର ଯନ୍ତ୍ରରେ କମ୍ପାନୀ ସହୃଦ ବାରମ୍ବାର ଯୋଗସୂତା ରକ୍ଷା କରେ । କେତେବେଳେ ସେ ଟାକ୍ସି ନେଇ ବାହାରିଲା, ଫେରିଲା, କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଲା କି ନାହିଁ, ଓ ଏହାପରେ କେଉଁଠାକୁ ଯିବାକୁ ହେବ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଏ ।

ରବର୍ଟ ବିବାହୁତ, କିନ୍ତୁ ଭାସି ଗୁଡ଼ି ପଳାଇଛି, ଏଭଳି ଦୃଶ୍ୟ ଏଠି ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ । ଆଜି ଘର—ଘରଣୀ; କାଲି ପଞ୍ଚୁରା ଖାଲି, ଚିଡ଼ିଆ ଚଲ । ଆମେରିକାର ଘରଫିଆର ସଦା ଟଳମଟଳ । କେତେବେଳେ ଯେ କଣ ଘଟିଯିବ, କେହି କେହି ନ ପାରେ ।

ରବର୍ଟ ଅଠର ଡଲର୍ ଡଡ଼ା ନେଲା, ଏତକ କମ୍ପାନୀର ପ୍ରାପ୍ୟ; ଦୁଇ ଡଲର୍ ଟିପ୍‌ସ୍ ମାତ୍ର ତାର ନିଜର ।

ସ୍ନେହମୟୀ, ବିପଦାଶଙ୍କୀ ଭାବ ଆମକୁ ନିଉୟାର୍କ ପେନ୍‌ରେ ବସାଇଲା । ବିଦାୟବେଳେ ଦି'ଜାଆ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ । ଲଜା ଆଖିରେ ଲୁହ, ଭାବ ଆଖିରେ ହସ । ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଦୁଇ ପରିବାର ଏକାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଦୀର୍ଘ କାଳ କଟାଇବା ସୁଯୋଗ ଜୀବନରେ କେତେଥର ମିଳେ ? ଉଦଭାବ ଭାବକୁ ଆସିଲେ ଗାଆଁ ଆଉ କଟକରେ ୧୫ ଦିନ ମାତ୍ର ରହୁବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

କୋଡ଼ିଏ

ନିଉୟାର୍କ୍

ବିଷୁବ୍ଧ ଆକାଶ, ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପବନ; ଝଡ଼ ସହଚର ଯୁର୍ଦ୍ଧ୍ୱିୟୁର୍ଦ୍ଧ୍ୱି କେନ୍ଦ୍ର
ରୁଲିଆଏ; କଣ ହେଲା ? ହଠାତ୍ ତଳକୁ ଖସିଗଲା ! ଲତା ଭୟରେ ମୋଡ଼େ
କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇଲା । ମୁଁ ହସି ହସି କହିଲି—କଣ କୁଣ୍ଡାକୁଣ୍ଡି ହୋଇ ମରିବା ?
ଅଲଗା ଅଲଗା ମଲେ ଯିବ କଣ ?

ଭାଗ୍ୟକୁ ପେନ୍‌ଟା ଠକ୍ କିନେ ରହିଗଲା, ଆଉ ତଳକୁ ଖସିଲା ନାହିଁ ।
ଲତା ‘ବୋଉଲେ’ ବୋଲି ଚିତ୍କାରଟାଏ କରିଥିଲା; କଲା ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ମୋ
ଅବସ୍ଥା ବି ସେଇଆ ହୋଇଥିବ । କିନ୍ତୁ କଥା ଅଛି—

ଅତରୁରେ ହଠାତ୍ ଛେରଇ ମୂତଇ
ମୁହଁ ଆଖି ନ ଗୁଡ଼ଇ ।

ଝରକା ବାଟେ ତଳକୁ ରୁହଁଦେଲାକ୍ଷଣି ସତେ କି ମୋ ହଂସା ଉଡ଼ିଗଲା !
ଆରେ ବାପ୍‌ରେ ବାପ୍ । ‘କେତେ କେତେ ବସିଥି ନ ପଡ଼ିଲା, କୃଷ୍ଣ ଥିଲାକୁ...’

ତଳେ ଆକାଶ, ଉପରେ ଆକାଶ, ମଝିରେ କୃତ୍ରିମ ଏଇ ଜଟୀଳ ପେଟରେ
ଆମେ, ୧୩ ହଜାର ଫୁଟ୍ ଉପରେ ଉଡ଼ୁଛୁ । ଗୁମ୍‌ଆଁରେ ଗୁମ୍‌ଦାଉଁ ଦାଉଁ ଦାଉଁ ପଡ଼ୁଥାଏ
—ଏ କଣ ହେଲା ? କାହିଁକି ହେଲା ? ଆକ୍ସିଡେଣ୍ଟ୍ ଆଉ କେତେ ବାକୀ ଥିଲା ?
ହରି ରଝିଲାକୁ ଆମେ ରହିଲୁ ।

ଚିକାଗୋରୁ ନିଉୟାର୍କ୍ ମୋଟ ଏକ ଘଣ୍ଟା ତେତିଶ ମିନିଟ୍ ଲାଗିଲା, ଟି.
ଡବଲ୍ୟୁ. ଏ. ପେନ୍‌ ଯାହା ଆମର ଏହଠାରୁ ଶେଷ ହେଲା ।

ପୃଥିବୀର ବୃହତ୍ତମ ନଗର ନିଉୟାର୍କ୍ । ଏ ନଗରର ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିଲା
ବେଳେ ରୋମାଞ୍ଚ ହେବା କଥା, କିନ୍ତୁ ଆନନ୍ଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଶଙ୍କା ଆମ ମନକୁ ଏବେ
ବି ଗ୍ରାସ କରିଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଏ ଶଙ୍କା ଲଘୁତର—ଆମେ ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚି
ପାରିବୁ କି ନାହିଁ, ଆମ ଜିନିଷ ଠିକ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ କି ନାହିଁ, ଯାହାଙ୍କ ଘରେ
ରହିବୁ, ସେ ନେବାକୁ ଆସିବେ କି ନାହିଁ ?

ଏଠି ଗାଡ଼ି ପାର୍କ କରିବାକୁ ଜାଗା ମିଳେ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଚକୋଇଡ଼ା ଆଗରୁ କହୁ ରଖିଥିଲେ—ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ଫୋନ୍ କରିବେ । କଲି । କିନ୍ତୁ ଶଙ୍କା—କେବେ ଦେଖିନାହାନ୍ତି । ଚିହ୍ନିବେ କେମିତି ?

ଫୋନ୍ରେ ନିଜର ଏଇ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇଥିଲି—ଛ ଫୁଟରୁ ବେଶୀ ଉଚ୍ଚ, ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ସେପରି ବାଙ୍ଗରା ହୋଇ ନ ଥିଲେ ବି ମୋ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହେଲା ବେଳେ ଦିଶେ ।

ମୁଁ ବେଶ ମୋଟା, ରଙ୍ଗ ସାବନା, ମୁଣ୍ଡରେ ପ୍ରାୟ ୩ ମାସ ହେଲା ଅଳ-ତୁରା ଝୋଟ ପରି ଧଳା ପ ଚିଲ ବାଳ ।

ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷେ ଡାକ୍ତର ଜଗତ୍ ସୁବୁଦ୍ଧିଙ୍କୁ କିଛି ଅସୁବିଧା ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ମୋ ସାନ ଭାଇକୁ ଚିହ୍ନିଥିଲେ । ବାରିନେଲେ ।

ନିଜାନ୍ତ ଅସୁବିଧା ନ ହେଲେ ଏଠି କେହି କୁଲି ଖୋଜେ ନାହିଁ । ଜଗତ୍‌ବାବୁ ଆମକୁ ଗୁଡ଼ି ଜାଣିଗଲେ—ଉଠାଇବାକୁ ଅସମର୍ଥ; ସେ ଚଳପରି ନିନିଦ୍ରା ଝାମ୍ପିନେଇ ଗାଡ଼ି ପଛଆଡ଼େ ରଖିଦେଲେ । ପଛ ଗାଡ଼ି ଅଛିର କରୁଛନ୍ତି, ପୁଲିସ୍ ଚମ୍ପକ ଆସୁଛି ।

ଜଗତ୍‌ବାବୁଙ୍କ ନିଜ ଘର ଲକ୍ଷ୍ ଆଇଲଣ୍ଡ୍, ନିଉସ୍କରୁ ୩୦ ମାଇଲ ଦୂର । ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଲାଗେ । ଦୁଇ ଏକରରୁ ଅଧିକ ଜାଗାରେ ସେ ବିରାଟ ଘର କରି ଆଡ଼ାଚୌଡ଼ାରେ ରହୁଛନ୍ତି । ନିଉସ୍କରୁରେ ଗେଡ୍ଡି ହୋଇ ରହନ୍ତେ କାହିଁକି ?

ଘର ପଛରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛର ଜଙ୍ଗଲଟିଏ । ବଗିଚା କରିବାକୁ କାହାକୁ ସ୍ବେଚ୍ଛା କାହିଁ ? ତଥାପି ଚେନାକରେ କେତୋଟି ଫୁଲଗଛ, ଆଉ ଚେନାକରେ ଲଙ୍କା, ଟମାଟୋ, ବାଇଗଣ ଗଛ ।

ଜଗତ୍‌ବାବୁ ସର୍ବନ; ହାତସରି ଅଛୁ । ଭଲ ସ୍ବେଚ୍ଛାଶୀଳ; ସ୍ବେଚ୍ଛାଶୀଳ ଡାକ୍ତରକୁ ଅବସର ଥାଏ କାହିଁ ? ସଦା କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ଥ ସେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ମେନକା ଦାନବାର ମଣିସାହୁଙ୍କ କନ୍ୟା, ତାଙ୍କ ନାମରେ ବକ୍ସି-ବଜାରର ଛକଟି ‘ମଣିସାହୁ ଛକ’ ନାମରେ ନାମିତ ।

ଲକ୍ଷ୍ ଆଇଲଣ୍ଡ୍ ମଫସଲ ପରି । ସାନବାହାନ ଗହଳ ଏଠି ନାହିଁ । ରାତି ଆଶ୍ରମ କୁହାଯାନ୍ତା, ତପୋଭଙ୍ଗକାରଣୀ ମେନକା ନ ଥିଲେ ।

ମୂଳକୁ ଗଲ, ମୂଳରୁ ଗଲ

ଓଡ଼ିଶାରେ ସୁବର୍ଚ୍ଚିଙ୍କ ଘର ଦଶପଲ୍ଲୀ ଗଡ଼ଜାତରେ । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଭଉଣୀକ ବାତ ମାଲଲ । ତାଙ୍କୁ ଚିକିତ୍ସାରେ ଭଲ ହେଲ ନାହିଁ । କେତେ ଟୁଣ୍ଡୁକାଟୁଣ୍ଡୁକକରେ ସେଥିରେ ବି କିଛି ହେଲ ନାହିଁ । ଦିନେ ପୁଟୁଲି ବୈଦ୍ୟ ଆସି ବାପାଙ୍କୁ କହିଲେ—ଏ ସବୁରେ କିଛି ହେବ ନାହିଁ । ମୂଳକୁ ଆସ । କବିରାଜା ହେଲ ମୂଳ ଚିକିତ୍ସା । ଟିକିଏ ବଳମ୍ବ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ରୋଗ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ହୋଇଯାଏ । ମୁଁ ଏକା ରାତିକେ ଏ ରୋଗ ଭଲ କରିଦେବି । ଯଦି ନ ପାରିବି ମୋ ବଟୁଆ ଫିଙ୍ଗିଦେବି, ବୈଦ୍ୟଗିରି ଗୁଡ଼ିଦେବି ।

ବାପା ତାଙ୍କ କଥାରେ ଭୁଲିଗଲେ । ଶୀତଦିନ । ବୈଦ୍ୟ ଅତଡ଼ା ମରେ ଅତଡ଼ା ନିଆଁ ଜାଲି ଭଉଣୀକ ସେକ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବାପାମାଆ ଭଉଣୀକ ଜଗି ରାତି ଉଜାଗର ହୋଇ ସେ ଘରେ ବସିଥାନ୍ତି । ବନ୍ଦ ଘର । ଧୂଆଁରେ ଶ୍ବାସବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଆଗେ ବୈଦ୍ୟ ମଲ୍ଲ; ତାପରେ ବାପା-ମାଆ ଏକାବେଳାକେ ଟଳି ପଡ଼ିଲେ । ପାଞ୍ଚଦିନ କାଳ ଭଉଣୀ ଅଚେତା ରହିଲା ପରେ ଚେତା ଫେରିଲା । ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଷ୍ଟେର୍,ରୁ ଦ୍ଵାର ଖୋଲିବା ପରେ ଏ ଉତ୍ସୁକର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ତାଟକା ହୋଇଗଲା ।

ତାଙ୍କର ସୁବର୍ଚ୍ଚି ପିତୃସ୍ମୃତି ରକ୍ଷା ଲାଗି ବହୁ ଅର୍ଥଦାନ କରି ଦଶପଲ୍ଲୀରେ “ବୃନ୍ଦାବନ ସୁବର୍ଚ୍ଚି” କଲେଜ୍ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି, ନିଜର ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ଲଘୁତର କରିଛନ୍ତି । ଏଇ ପୁଟୁଲି ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ଦୌରାସ୍ତ୍ର ଯୋଗୁଁ କେତେ ମହାପ୍ରାଣର ଅକାଳ ବିସ୍ଫୋଗ ସେ ଘଟେ, ତାର ଇସ୍ଵର ନାହିଁ ।

ଏଠା ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ଜଗତଙ୍କର ଭୂକ୍ଷେପ ନାହିଁ । ଏସବୁ ଗୁଡ଼ି ସେ ଗାଆଁରେ ଗୋଟିଏ କଲ୍ଲନିକ ଗଢ଼ି ଦୁଃଖୀ ଗରିବଙ୍କ ସେବା କଲ୍ଲନା କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରେ ସେ ମାନସିକ ଶାନ୍ତି ଲାଭ କରିବେ । ନିଜ ଭାଇ ବନ୍ଧୁକୁଟୁମ୍ବ, ଦେଶ-ବାସୀଙ୍କ ଉପକାରରେ ନ ଆସିଲେ ଏ ଶିକ୍ଷାର ମୂଲ୍ୟ କ’ଣ ? କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧନ ଛୁଣାଇ ଯିବା କଣ ସହଜ କଥା ?

ଦେଖିଲେ ଯଦି ପେଟ ପୂରେ.....

ମେନକା ବ୍ରେକ୍‌ଫାଷ୍ଟ ଖୋଇଲେ, ପୁଅକୁ ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ଗୁଡ଼ିଲେ, ତାପରେ କହିଲେ—ଗୁଲ୍, ଟିକିଏ ଗୁଲ୍ ଆସିବା ।

ଏବେ ଏଠି ଶ୍ରୀଷ୍ଠ କାଳ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ବର୍ଷାକୁ ସଙ୍ଗରେ ଘେନି ଆସିଛୁ, ତା ସହିତ ଅତି ଶୀତଳ ପବନ । ଗୁମାର ଝଡ଼ ପରି ଆମକୁ ଲାଗୁଥାଏ । ମଞ୍ଜୁଥର ଶୀତ ଭିତରେ ଆମେ ବାହାରିଲୁ ।

ମେନକା ପହଲେ ଆମକୁ ଗୋଟିଏ ପୋଷାକ ଦୋକାନକୁ ଘେନିଗଲେ । ଏଠା ଦରଦାମ୍ ଦେଖି ଲଜା ବାଡ଼େଇ କରୁଛି ହେଲା । ଅଃ, କାହିଁକି ମିଛରେ ଚବାଗୋରେ କରିଛି; ଏଠି କି ଶଯ୍ୟା !

ମୁଁ ପାଟିକଲି । କିନ୍ତୁ ଲଜା ଶୁଣି ନଥିଲା ପରି ନାତିଙ୍କ ଲାଗି ପୁଣି ସାରେ ପୋଷାକ କରିଲା, ମୋ ଆଡ଼କୁ ଗୋଟେ ଜବାବ୍ ଫିଙ୍ଗିଲା—ତୁମକୁ କାହିଁକି ଚନ୍ଦ୍ରା ? କିଶୁର ମୁଁ, ବୋହୂବ ମୁଁ । ଏଠି ତ ବହୁ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଚଳିବା ଅଭ୍ୟାସ । ଦେଖିଲି, ମେନକା ବି ଅଲ୍ଲ କରିଲେ ନାହିଁ ।

ତାପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଭାଗକୁ ଗଲୁ । ଏଠି ପ୍ଲେଟ୍, କପ୍, ଟ୍ରେ ଏପରି ଭାବେ ସଜ୍ଜିତ ସେ ଟିକିଏ ହାତ ଝାସ ବାଜିଲେ ଅଜାତି ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ସ୍ତ୍ରୀ ଭାବି ସତର୍କ ଭାବେ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ଝଙ୍କନେ ଶବ୍ଦଶୁଣି ତମକ ପଡ଼ିଲା—କ'ଣ ହେଲା ?

କେତୋଟି ପ୍ଲେଟ୍ ତଳେ ପଡ଼ି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଦୋକାନର ସେ ପୁଣି ବିଅଟି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବେଗେ ଅପରାଧୀ ନିକଟକୁ ତମକ ଗଲା—ହସାବ କରି ଚଉଦ ଡଲାର୍ ର ବିଲ୍ ଟିଏ ତା ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲା । ଭଦ୍ରଲୋକ ମୁହଁ ଆମ୍ବିଲା କରି ଏତକ ଅକଲ୍-ସଲମ୍ ଦେଲେ । ପାଟି ଫିଟେଇବାର ଜୁନାହିଁ କି କୈଫିୟତ ଲେଡ଼ା ନାହିଁ । କ୍ଷମାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ନାହିଁ । ଆର୍ଥିକ କ୍ଷତି ଘଟାଇଛି; ତୁମେ ପୁରଣ କରିବ ନାହିଁ ତ କରିବ କିଏ ?

ଦୁଇ ସୁନ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀ, ମାଲା, ମୋତି, ମାଣିକ ଦୋକାନରେ ହାର ଓ ମୁଦି ମୂଲିଉଥାନ୍ତି, ତାପରେ ନେଲ୍ ପଲିସ୍, ଲିପ୍ଷ୍ଟିକ୍, ସେଣ୍ଟ୍, ଆଉ କେତେ କ'ଣ; ଦୌଡ଼ ମାରୁଥାନ୍ତି, ଫୁଲରୁ ଫୁଲେ ଭ୍ରମର ସେପରି । ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ମୋ ପାଦ ଅକଗଲା । ଦେଖିଲେ ପରା କୁଆଡ଼େ ପେଟ ପୁରେ ! ଏତେ ଜିନିଷ ଦେଖି ଦେଖି ମୋ ପେଟ ତ ପୁରଲା ନାହିଁ, ଓଲଟି ଭୋକଗୋପରେ ଆଖିରୁ ଜୁଳୁଜୁଳୁଥା ପୋକ ବାହାରିଲା, ଯାହାର ଭେଜ ବା କରମତି ସ୍ତ୍ରୀ ମାଲାଠାରୁ କମ୍ ନୁହେଁ ।

ଲଜା ପେଟ ଭୋକ ରୁହେ । କାଳବେଳ ଜଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହେ । ତାର ବ୍ରତ ଓପାସ ଅଭ୍ୟାସ ଅଛି, ସେ ଭୋକ ସହିପାରେ, ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ, ମୁରୁକ ମୁରୁକ ହସେ । କିନ୍ତୁ ଅକଡ଼ିଆରେ ତ ପଡ଼ି ଯାଇଛି, କ'ଣ କରିବ ? ମୋ

କାନରେ ଚପ୍ ଚପ୍ କହିଲୁ—ଦିନେ ନ ଖାଇଲେ କ’ଣ ଚଳୁନାହିଁ ? ନିଜର ମାନ୍ୟତା ଜରି ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଲିଭର ଦୃଢ଼ ଯୁକ୍ତି ବୁଝିଲେ ବି ମୋ ମନ ମାନିଲା ନାହିଁ । ପେଟରେ ଯଦି ଭୋକ, ମୁହଁରେ ଲଜ କାହିଁକି ? ବିଦ୍ରବର, ମହାପ୍ରାଣ ଗୁଣକ୍ୟ ବି ଏ ଅସୁବିଧା ବୁଝି ସତର୍କ କରି ଦେଇଛନ୍ତି—

‘ଆହାରେ ବ୍ୟବହାରେ ତ
ତ୍ୟକ୍ତଲକ୍ଷ୍ମୀ ସୁଖୀ ଭବେତ୍ ।’

ଆମ ଓଡ଼ିଆରେ ବି କଥା ଅଛି—ମୁଖ ଫିଟିଲେ ଦୁଃଖ ଯାଏ । ମେନକାଙ୍କ ଭ୍ରୂକ୍ଷ ନ ଦେଖି ମୁହଁ ଖୋଲି କହିଲୁ—ବାର୍ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ହେଲଣି । ଆଜି କ’ଣ ଖାଇବା ନାହିଁ କି ?

ମେନକା କହିଲେ—ଗୁଲନ୍ତୁ, ଘରେ ରୋଷାଇ କରିବି ।

‘ଏତେବେଳେ, ଏଡ଼େ ବାଧାରେ ରୋଷାଇ କରିବେ ?’

‘ନ ହେଲେ ଏଠି ସ୍ୟାଣ୍ଡ଼୍‌ଓର୍ ଖାଇଦେବା ।’

ଚିନେନ୍ ସ୍ୟାଣ୍ଡ଼୍‌ଓର୍, ଛେନା ସ୍ୟାଣ୍ଡ଼୍‌ଓର୍, ସେଭେନ୍ ଅପ୍ରେ ଆମ ପେଟ ଭରିଗଲା ।

ଭିତର କଥା କଣ କି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବ୍ରେକଫାଷ୍ଟ ଖାଇ ଯାଇ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଫେରନ୍ତି, ପିଲା ବି ସେଇଆ କରନ୍ତି । ମେନକା ରୋଷାଇ କରିବେ କାହା ଲାଗି ? ସେ ଫିଙ୍ଗୁ ଯାହା କିଛି ଖାଇ ଯୁଧା ମେଣ୍ଟାନ୍ତି । ଆମେରିକାରେ ଘରେଘରେ ଏଇ ଲାଲା । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଚନ୍ଦନ ନାହିଁ ।

ଖାଇଥାଉ ଲଙ୍ଗ୍ ଆଇଲଣ୍ଡ୍ ଫେରିଲୁ, ମେନକା ଟେପ୍‌ରେକର୍ଡ୍ ଗୀତ ଶୁଣିଦେଲେ । ତାର ମର୍ମ — ଜଗନ୍ନାଥେ ପାଠିଏ ପୌଟି ଖାନ୍ତି । ମୁଁ ମେନକାଙ୍କୁ ହସି ହସି ପଚାରିଲି—କିଏ କେତେ ଖାଇଲା ଖୋଲିଖାଲି କହିବା କ’ଣ ସୌଜନ୍ୟ ? ଭଜନଙ୍କର ଏ ଗୀତ ଶୁଣି ଭୋଜନା ବର ଦେବେ ନା ଅଭିଶାପ ?

ତା ଛଡ଼ା ଏତେ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଓଁ ଚଢ଼ି ଯାଉ ନ ଥିବ ! ଓଡ଼ିଆ ଗିଲେଇ ଗିଲେଇ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଗେଧ୍ କା କରିଦେଲା । ସେ ଚଳନ୍ତିଶକ୍ରହତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ସେହି କାଳ୍ପ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁଃଖୀ ଗରିବଙ୍କ ସଖ୍ୟା ବଢ଼ିଛି ସିନା,

କମି ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ବହୁ ସଙ୍ଗରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ସୀମାରେଖା ତଳକୁ ଖସି ଖସି ଯାଉଛି ।

ଓଡ଼ିଆ ଖୋଇ ଖୋଇ କାଙ୍ଗାଳ । ପ୍ରଭୁ ଖାଇ ଖାଇ ଅଚଳ ।

ସସ୍ଥିତାର ବିଭାବର

ଆମେରିକାରେ ଓଡ଼ିଆ ଝିଅର ବିଭାବର କିପରି ହେଲା ? ଆହୁତ ସ୍ବାଭାବିକ । ଲେଖକ ବରଯାଯୀଭାବେ ଏ ବିଭାବରେ ଯୋଗ ଦେଇ ନାହିଁ, ଭକ୍ଷ୍ୟବାନୀ, ଭାର-ଦିଆ ମହାପ୍ରସାଦ ବନ୍ଧୁ ବା ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଅତିଥି ଭାବେ ଯାଇ ଭୋଜି ଖାଇନାହିଁ । ବସି ଛ'ଦଣ୍ଡା ଟେଲିଭିଜନ୍‌ରେ ନାହିଁ ଦେଖିଛୁ ।

କିନ୍ତୁ ମେନକାଙ୍କ ବଡ଼ ଝିଅ ସସ୍ଥିତା । ଜୋର୍ଜ୍‌ଙ୍କ ନାମ ମାହାର, ଇଞ୍ଜି ନିୟର୍ । ଦୁହେଁ ନିଉୟର୍କରେ ଶୁକ୍ଳାଶୟନ କରନ୍ତି । ସୁଖର ସଂସାର ।

ବରଧାବରୁ ବାଡ଼ୁଅପାଣି ଗାଧୁଆ, ଦିଅଁ ମଙ୍ଗୁଲାରୁ ବନ୍ଦାଣ, ବନ୍ଦାପନା, କଉଡ଼ି ଖେଳ ସବୁ ଦେଖିଛୁ । ଓଡ଼ିଶାରୁ ମୁକୁଟ ଓ ଓଡ଼ିଶୀ ଅଳଙ୍କାର ଦିଆର ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ବେଢ଼ା ଉପରେ ବରକନ୍ୟା, କନ୍ୟାପିତା, ବରପିତା ବସିଥିଲେ । ବଙ୍ଗାଳୀ ପୁରୋହିତ ମନ୍ତ୍ରପାଠ କରୁଥିଲେ । ହୋମାଗ୍ନିରେ ଘୃତାହୁତି ଦିଆଯାଇ ପାରି ନଥିଲା । ତା ବଦଳରେ କାଣ୍ଡଲ୍‌ଗୁଚ୍ଛ ଜଳାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । କାଣ୍ଡଲ୍ ଅଗ୍ନି କି ସାହା ମନ୍ତ୍ର ଶୁଣି ଆଧୁନିକ ଦେବତାମାନେ ଅବତରଲେ, ଅଗ୍ନି ଏ ବିବାହରେ ସାକ୍ଷୀ ରହିଲେ ।

ଙ୍ଗେ ବାଜିଥିଲା । ହୁଲହୁଲି ଆଉ ବ୍ୟାଣ୍ଟ୍ ବାଜା ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଥିଲା । ଗର୍ଜ୍‌ଠାଳ ବନ୍ଦା ହୋଇଥିଲା । ଆଧୁନିକା ଝିଅ ଲମ୍ବା ଓଢ଼ିଶାଟାଏ ପକାଇବା କ'ଣ ସୁନ୍ଦର ହୁଅନ୍ତା ? ତା ହେଲେ ଏତେ ଫଟୋ ନିଆଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତା କିପରି ? ବିଦେଶରେ ଯାହା ସମ୍ଭବ, କିଛି ଓଡ଼ିଶୀ, କିଛି ଭାରତୀୟ, କିଛି ଆମେରିକୀୟ ଶବ୍ଦରେ ବିଭାବର ହୋଇଥିଲା । ପାରମ୍ପରିକ ଯାବତୀୟ ବିଧି ନିଷେଧ ମାନିବା କଟକରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ, ଆମେରିକାରେ କେତେ ହେବ ?

ବରକନ୍ୟା କେକ୍ କାଟି ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଅତିଥିଙ୍କ ଦେଲେ । କକଟେଲ୍ ପାର୍ଟିରେ ସ୍ପାର୍କସ୍, କେକ୍, ବିସ୍କୁଇଟ୍, ନଟ୍ସ୍, ଏବ୍‌ସ୍ ଓ ଡ୍ରାଙ୍କ୍‌ସ୍ ରଙ୍ଗିନ୍ ଆଲୋକମାଳା ମଧ୍ୟରେ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ସୁସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଗୋରାମାନଙ୍କ ସହିତ ଭାରତୀୟ ଓ ଓଡ଼ିଆମାନେ ବାଜା ଓ ସଙ୍ଗୀତ ସହ ସଙ୍ଗତି ରକ୍ଷା କରି ନୃତ୍ୟ କଲେ ।

ଲଙ୍ଗ୍ ଆଇଲଣ୍ଡର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଡଲ୍ ଭଡ଼ା ନିଆ ଯାଇଥିଲା । ପାଞ୍ଚଶତ ଲେନକୁ ଶ୍ରେଣୀକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥିଲା । ପାକିସ୍ତାନ ଖାନ୍ସାମା ଓ ଶିରସ୍ତାନ ଗ୍ରହଣୀୟ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ ।

ଘରଭଡ଼ା, ଶ୍ରେଣୀ, ପୁରୋଦ୍ଧତ ପାଉଣା (୧୦୦ଡଲର) ମିଶାଇ ଅଲଙ୍କାର-ପତ୍ର ଗୁଡ଼ି ଏ ବିବାହରେ ମୋଟ ପନ୍ଦର ହଜାର ଡଲର ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଶୀ ସୁନା ଅଲଙ୍କାର ବ୍ୟତୀତ ଝିଅକୁ ନିଉୟର୍କର ସ୍ତ୍ରୀସଂସ୍କୃତି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା ।

ଭୃଷ୍ଟବା ପାଗ ବାନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧୁ

ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ସେହପରି ଆମ ଅବସ୍ଥା । ଦିନ ଏଗାରଟାରେ ନିଉୟର୍କ ଦେଖିଯିବା ପ୍ରସାଦ ହେଲା । ଘରୁ ବାହାରୁ ବାହାରୁ ଗୋଟାଏ । ବନ୍ଧୁସଙ୍ଗୁଳା ମେନକାଙ୍କ ପ୍ରକୃତଗତ । ସେଇବାଟେ ଯିବ, କେମିତି ଟିକିଏ ମୁହଁ ନ ଦେଖାଇ ଯିବ ? ମଣିଷ କ'ଣ ଏଡ଼େ ପଥର ହୋଇଗାରେ ? ଦେଖାଉହାର ସୁଯୋଗ କେବେ ବା ମିଳୁଛି ? ଦିଅଁ ଦୁଆରେ ଦୁଆରେ ଗୁରୋର ଶ୍ରେଣୀ ଖାଇ ଗଲା ପରି ବାଟଯାକ ବନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗୁଳି ଗଲୁ ।

ପ୍ରଥମେ ପହଞ୍ଚିଲା ରମେଶ ରାୟଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଘରେ । ସେ ଦୃଢ଼ ଡାକ୍ତର । ଆଗେ ବ୍ରହ୍ମପୁର, କଟକ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଗୁରୁତ୍ବ କରୁଥିଲେ । ବର୍ଷକ ଲାଗି ଆମେରିକା ଆସିଥିଲେ; ଆମେରିକା ଗୋଟିଏ ଅଠାକାଠି । ସେ ଏଠିକି ଆସନ୍ତି, ଲଣ୍ଡିଯାନ୍ତି, ସହଜରେ ଫେରିଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ରାୟଚୌଧୁରୀଙ୍କର ସେହି ଦଶା ଘଟିଛି, ସେ ଏଠି ବାରବର୍ଷ ରହିଲେଣି, ଫେରି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଭାରତରୁ ଶ୍ରୀମ୍ କାର୍ଡ ନ ପାଇବାରୁ ଏଠାର ବହୁ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଉଛନ୍ତି । ସେଥିଲାଗି ସେ ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ ।

ସେ ସ୍ବଭାବତଃ ଆଲାପୀ; ତାଙ୍କ ସହୃଦ ଖୁବ୍ ଭାବ ଜମିଲା । ପଚାରିଲି— ଏଠି ଏବେ ନିଗ୍ରୋଙ୍କ ଅବସ୍ଥା କିପରି ? ରାୟଚୌଧୁରୀ କହିଲେ— ନିଗ୍ରୋଟିଏ ସାଇରେ ରହିଲେ ସାଇର ମୂଲ୍ୟ କମିଯାଏ । ସେ ଗୁଡ଼ି ଗୁଲିଗଲେ ଆଉ କୌଣସି ଗୋରା ସେ ଘରେ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ଘରଭଡ଼ା ପରିମାଣ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ତଳକୁ ଖସି ଆସେ । କଲା ଗୋରା ମଧ୍ୟରେ ଆଇନଗତ ସମାନତା ଥିଲେ ବି ଗୋରାଙ୍କ ଅନ୍ତରରେ ଏବେ ବି ଡାକ୍ତରୀ ଘୃଣାଭାବ ରହିଥାଏ । ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଗ୍ରୋଙ୍କ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଗୋରା ଭାଗ୍ୟ ବିଚାରକ ଥିବା ସ୍ଥଳେ ଗୁରୁତ୍ବ କ୍ଷେତ୍ରରେ କୃତ୍ତି ନିଗ୍ରୋ ସ୍ଥାନ ପାନ୍ତି । ତେଣୁ ଗୁରୁତ୍ବଆମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିଗ୍ରୋ ସଂଖ୍ୟା ଆନୁପାତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉଣା । ନିଗ୍ରୋ କିନ୍ତୁ ଏ ଦେଶକୁ ନିଜର ଦେଶ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛି ।

ଦୁଇଟି ଦିଗରେ ସେ ଆମେରିକୀୟ ଗୌରବ ସେ—ରକ୍ଷାକରେ ଖେଳ ଓ ସଙ୍ଗୀତ । ନିଗ୍ରୋ କଳାକାର, ଲେଖକ, ବକ୍ତାଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବି ଏ ଦେଶରେ ଯଥେଷ୍ଟ ।

କିନ୍ତୁ ସ୍ବାଧୀନ ହେବା ଦିନରୁ ଜଣେ ହେଲେ ନିଗ୍ରୋ ଆମେରିକାର ସଭାପତି ହୋଇ ପାରିନାହିଁ, କସ୍ଟିନ୍ କାଲେ ହୋଇ ପାରିବ କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ ।

ପୁଣି ପଚାରିଲି—କେତେକାଳକେ ନିଗ୍ରୋ ଯୁବକଟିଏ ମିସ୍ ଆମେରିକା ହୋଇଥିଲା; କାଲୀ ସେ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇପାରେ, ତା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଲାଭ କରିପାରେ, ଏହା ପ୍ରଥମ ଥର ଲାଗି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେହି ଭାଗ୍ୟବତୀ ଗିଜାଇନ୍ କଲ କାହିଁକି ?

“ମିସ୍ ଆମେରିକାର ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ନୈତିକ ମାନ ଥାଏ । ଏହି କାଲୀ କନ୍ୟାଟି ତାର ଅବମାନନା କରିଥିଲା । ସେ କଲେଜରୁ ଥିଲାବେଳେ ନିଜର କେତେକ ଉଲ୍ଲଗ୍ନ ଫଟୋ ଉଠାଇ ଗୋଟିଏ ମାଗଜିନକୁ ଗ୍ରସିବାକୁ ଦେଇଥିଲା । ତା ବିଳମ୍ବରେ ବହୁତ ଟଙ୍କା ପାଇଥିଲା । ବର୍ଷେ ଯାଇଥିଲେ କିଛି ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ଦଶ ମାସ ଭିତରେ ତା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷାହୀନୀ ପଦାରେ ପଡ଼ିଗଲା । ସ୍ବାମୀଦା ରକ୍ଷାରେ ଅସାମର୍ଥ୍ୟ ହେତୁରୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରାଶିର ରହସ୍ୟକୁ ତା ମୁଣ୍ଡରୁ କାଢ଼ି ନିଆଗଲା ଓ ତାକୁ ଗିଜାଇନ୍ କରିବା ଲାଗି ବାଧ୍ୟ କରାଗଲା । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ କେନାକେତବ୍ କର କଦର୍ଯ୍ୟବେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି ସମ୍ମାନଜନକ ଆସନରେ ବସିବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ କି ? ଉଚ୍ଚ ଚରିତ୍ର ନଥିଲେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦାଣ୍ଡରେ ପଡ଼ି ହାଟରେ ଗଡେ ।”

ତାପରେ ପଚାରିଲି—ଲେହୁତଭାରତୀୟ ଏବେ କପରି ଅଛନ୍ତି ?

‘ସେମାନଙ୍କୁ ସରକ୍ଷିତ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ରଖାଯାଇଛି; କୃଷି ଓ ପଶୁପାଳନ ମୁଖ୍ୟ ବୃତ୍ତି ।’

‘ଆପଣଙ୍କପରି ପୁଣିଷ୍ଠିତ ଓ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ଭାରତ ଗୁଡ଼ିଏ ଏଠି ସାର୍ବକାଳ ରହିଯିବାରେ ବ୍ରେନ୍ଡେନ୍ ହେଉନାହିଁକି ?

‘ବ୍ରେନ୍ଡେନ୍’ ହେବ କାହିଁକି ? ଏବେ ଭାରତରେ ବହୁ ଡାକ୍ତର ବେକାର । ବହୁତ ନୂଆ ଡାକ୍ତର ବି ବାହାରୁଛନ୍ତି ।

ଆମ ଉପାଳିତ ଅର୍ଥର ଏକାଂଶ ଆମେ ଭାରତକୁ ପଠାଉଛୁ । ଏହି ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଡକ୍ଟର ପ୍ରାୟରେ ଭାରତର କିଛି ଉପକାର ହେଉନାହିଁ ?

ଏଠି ଭାରତୀୟ ବିଶେଷତା ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଚଳାଚଳରେ ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା କଣ ?

ରାୟ ଚୌଧୁରୀ କହିଲେ—‘ଏଠି ୩୫ ହଜାର ଭାରତୀୟ ଡାକ୍ତର ଅଛନ୍ତି । ସେଇଗାର ପ୍ରଚାର । ଚଳାଚଳର ମାନ ଉଚ୍ଚ । କେହି ଆମେରିକା ଗୁଡ଼ିଆକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ନୁହନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଫେରିଯିବାର ପୁରା ବିରୋଧୀ । ଏଠି ଚଳାଚଳରେ ଅଖଣ୍ଡ ସ୍ଵାଧୀନତା, ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରର ଖାଦ୍ୟପେୟ । ଯୋଉଠି ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ସେଠି ଗୁହଳକ୍ଷ୍ମୀ ରହିବା ଲାଗି ଇଚ୍ଛୁକ । ଏଠି ପିଲାଏ ଉଚ୍ଚ ମାନରେ ଚଳିଲେଣି, ସେଠି କାଲେ କିଛି ଅସୁବିଧା ଭୋଗିବେ ! ମନରେ ଏଇ ଶଙ୍କା ।’

‘ଏ କୁହେର ରାଜ୍ୟରେ ଦୁଃଖ ଆଉ କଣ ?’

‘ଏଠି ଗୁଡ଼ପନ୍ଥ ବଡ଼ ଦୁଃଖ । ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ଯଦା ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ । ଶତକର ପଞ୍ଚସ୍ରଣ ପରିବାର ଭଙ୍ଗେ, ଅରେ ନୁହେଁ, କେତେଥର । ଗାହ୍ନିସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବନରେ ଶାନ୍ତି ବିରଳ । ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ଯୌବନ ବୟସରେ ଚରିତ ହରନ୍ତି । ଫଳରେ ଅଗଣିତ ଅବୈଧ ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ଜନ୍ମ ଲାଭ କରନ୍ତି । ଏହା ନିନ୍ଦନୀୟ ବୋଲି ଭାରତରେ ହତ୍ୟା କରାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଆମେରିକାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବଢ଼େଇ ମଣିଷ କରାଯାଏ । ମଦ୍ୟ, କୋକେନ୍, ଡ୍ରଗ୍ ଏଠାରେ ଦୁରଭ୍ୟାସ; ଭାରତ ମଧ୍ୟ ଏ ଦିଗରେ ବିଶେଷ ସଂକୀର୍ତ୍ତ ହେଲଣି । ତେଣୁ ପ୍ରାଚୀନ ମଧ୍ୟରେ ବି ଏଠି ଶାନ୍ତି ନାହିଁ, ଯେପରି ଏ ଦୁରଭ୍ୟାସ ଯୋଗୁଁ ଶତଶତ ଭାରତୀୟ ଦରିଦ୍ର ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ।’

ଶିକ୍ଷକ ଅଭିଭାବକଙ୍କୁ ସତର୍କ କରନ୍ତି—ଦଣ୍ଡା ବାଳୁଙ୍ଗାଙ୍କ ଉପରେ କଡ଼ା ନଜର ରଖ, ଲାଲନ ସହୃଦ ତାଡ଼ନ ଆବଶ୍ୟକ—ଲାଲନେ ବହୁବଃ ଦୋଷୀ, ତାଡ଼ନେ ବହୁବଃ ଗୁଣୀ । ତେଣେ ଗୁପଡ଼ାଟାଏ ପକାଇଲେ ପୁଲିସ୍ କୁଇତାଲ ଦିଆଯାଏ । ବାପ ହାଜତରେ ପଶେ ।

ଏଠା କୁପ୍ରଭାବରୁ ପିଲାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ମୁଁ ଶୀଘ୍ର ଭାରତ ଫେରିଯିବି । ଏବେ ଏଠି ଯେତେ ଦିନ ଅଛି, ଓଡ଼ିଆ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତରଫରୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମୈତ୍ରୀଧର୍ମ ପ୍ରସାର କରିବି । ଏହା ଖୁବ୍ ଆବଶ୍ୟକ ।’

ଅସୀମା

ଡାକ୍ତର ରମେଶ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ, ଉଚ୍ଚଳ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ମନୋ-ବିଜ୍ଞାନରେ ଏମ. ଏ. ପାସ୍ କରିଛନ୍ତି । କରଣ ଘର ଝିଅ । ସ୍ଵାମୀ ଖଣ୍ଡାୟତ । ପ୍ରେମ ବିବାହ । ଅନେକ ବର୍ଷ ତଳ କଥା । ଏବେ ବଡ଼ ପୁଅ ଡାକ୍ତର ହେଲେଣି । ତଥାପି ବାପାଙ୍କ ସହୃଦ ସାଲିସ୍ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ଗାଁ ଆକୁ ଗଲେ ମାଆ କୋଳକୁ ନିଅନ୍ତି, ବାପା କଥା କହନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁଅର ରାଗ ରହୁଛି, ଅନୁରାଗ ମରି

ଯାଇଛି । କାଳେ ବାପା ଫୋପଡ଼ା ଫିଙ୍ଗା କରବେ, ଏଇ ଭୟରେ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ ବି ଘରକୁ କିଛି ଜିନିଷ ପଠାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅସୀମା ସରସ କଥା କହିବାରେ ପ୍ରସାଣା, ହାସ୍ୟମୁଖୀ ବାଳା ! କିନ୍ତୁ ବାପାଙ୍କ କଥା କହୁଁ କହୁଁ କାନ୍ଦ ପକାଇଲେ ।

ସେ ଆମ ଚର୍ଚ୍ଚା କଲେ । ସେତିକି ବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ରେକର୍ଡ଼ ବାଜି ଉଠିଲା, ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁଣି ରାଜେଶ ପରୁଗିଲା—ମାମ୍, ଓଡ଼ିଆ ଗୀତ ଭିତରେ କିଏ କାନ୍ଦିଲା ପରି କାହିଁକି ଶୁଭେ ? ସବୁ ଗୀତର କାନ୍ଦ ସ୍ଵର କାହିଁକି ? ଓଡ଼ିଆ କଣ ହସନ୍ତି ନାହିଁ ?

ଅସୀମା—ଜନ୍ମ ପରେ ସବୁ ପିଲା କାନ୍ଦନ୍ତି । ତାହା ସୁଖର, ସାଧୁର ସ୍ଵର, ଦୁଃଖ ବେଦନାର ସ୍ଵର ନୁହେଁ । ତୁ ତ ଜୀବନରେ କେବେ କୋଉ କଥାକୁ ଜିଦ୍ କରି କାନ୍ଦ ନାହିଁ ? କାନ୍ଦୁ କାହିଁକି ? ସବୁ ଜିନିଷ ତ ତୋ ହାତ ପାଆନ୍ତାରେ । କାନ୍ଦ ତଳେ କି ଦୁଃଖ ଅଛି, ତୁ ବୁଝିବୁ କିପରି ? ଓଡ଼ିଶା ଦେଖିଥିଲେ, ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଥିଲେ ବୁଝି ପାରିଥାନ୍ତୁ—କି ଦୁଃଖରେ ସେମାନେ ଚଳନ୍ତି ! ବନ୍ୟା, ମରୁଡ଼ି, ନାନା ଅଭାବ, ଅନାଟନ; ହସ୍ତ ହସ୍ତ ବେଳେ ବେଳେ ଆଖିରୁ ଲୁହ ବୋହୁପଡ଼େ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ସେ ନିଜର ଦୁଃଖ ଜଣାଉଛି । କାନ୍ଦିଲା ପରି ଶୁଭବ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ରାଜେଶ—ମାମ୍, ସେ ଦୁଃଖ ଆମେ କିଛି ଦୂର କରିପାରିବା ନାହିଁ ?

ଅସୀମା—ଆମେ ପାରି ନାହିଁରେ ବାବା । ତୁ ନିଜକୁ ଯୋଗ୍ୟ କର । ତୁ ମନ କଲେ ନିଜେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସହ ଲୋକଙ୍କୁ ସୁଖରେ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବୁ ।

ମେନକା—ଅସୀମା—ଲତା

ଅସୀମାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଆମେ ପୁଣି ନିଉସ୍ପର୍କ ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିଲୁ । ସାଡ଼େ ଦୁଇଟା ।

ମେନକା ଚାଲିକା । ଅସୀମା ମନୋରଞ୍ଜିକା, ଲତା ଦିହଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ତ୍ୟାଗ । ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ପରସ୍ପର—ଏ ଦିନ ନଦୀ ମିଶିଗଲାବୁ ଏବେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଉଠୁଛନ୍ତି । ସେ ହାତୁକା ମୋ ମନକୁ ଧକ୍କା ଦେଉଛି ।

ଏ ଦିନ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଚାଲିବା କରନ୍ତି ନାହିଁ, କେହି ସ୍ଵାମୀ ନାଆଁ ଧରି ଡାକନ୍ତି ନାହିଁ, ଦିନଟି ପୁରା ଆଧୁନିକ । ଅନେକ ବର୍ଷ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ରହି ଏଠା ଗାଡ଼ରେ ଚଳିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରତି ଗାଢ଼ ଅନୁରାଗ ରହିଅଛି ।

ତୃତୀୟ ଜଣକ ଆଧୁନିକା, କଟକରେ ଯେତିକି ଆଧୁନିକତାର ହାତ୍ତା ବଢ଼େ । କଟକର ଅଧିକାଂଶ ଯଶବୀରର ଇତିହାସ ତାଙ୍କ ଜିହ୍ବାରେ । ତିନିଜଣଯାକ ଭାରତୀୟ ଶାନ୍ତି ମିଳିଛନ୍ତି, ସିନ୍ଦୂର ନାଈଛନ୍ତି ।

ଅସୀନା ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତା । ତାଙ୍କର ଅଭିମାନ ଯଦି କିଛି ଆଏ, ତାହା ଦୁଇ ସଜ୍ଜିନୀଙ୍କ ସହିତ ମିଶିବାରେ ଅନ୍ତରାୟ ହେଉନାହିଁ ।

ବାଟଯାକ କି କଥା ହେଲା ? ଇରାନ୍ ଇରାନ୍ ଯୁଦ୍ଧ ? ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହ ଯାତ୍ରା ? ଆମେରିକା ରୁଷିୟାଙ୍କ ପ୍ରୀତି ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ପୃଥିବୀର ଭାଗ୍ୟ ? ନା, କିମ୍ବା ଭାରତରେ ବା ଓଡ଼ିଶାରେ କେଉଁ ଲେଖକ କିପରି ଲେଖୁଛନ୍ତି, କେଉଁ ଚିନ୍ତକର କିପରି ଆଙ୍କୁଛନ୍ତି ? କେଉଁ ଚିନ୍ତାଚାରକା କିପରି ଅଭିନୟ କରୁଛନ୍ତି ? ସେ କଥା ବି ହେଲା ନାହିଁ ।

ଜଣକୁ ଗୁଡ଼ି (ପାଖରେ ପଡ଼ି ଥିବା) ଅନ୍ୟ ଦିନର କେବଳ ପତିମାନଙ୍କ ଗୁଣ ଅଗୁଣ ବଖାଣିଲେ । ‘ସେ କେମିତି କାହା କଥା ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ, ଯାହା ଠିକ୍ ବିଚାରନ୍ତି, କରନ୍ତି; ସେ କେମିତି ଖୋସାମତି କରି ଜଣନ୍ତି ନାହିଁ—ଫଳରେ ଯେତେ ଅସୁବିଧା ଘଟେ; ସେ କେମିତି ଘରେ କିଛି ଅନ୍ତର୍ଥ ଘଟିଲେ ସବୁ ଦୋଷ ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ଢାଳି ଦିଅନ୍ତି—ସ୍ତ୍ରୀ କାହିଁକି କଲ ନାହିଁ ? ସେ ବିଷୟ କାହିଁକି ଚୁପିଲ ନାହିଁ’ ଇତ୍ୟାଦି । ତା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାରିଲପଣ, ବହୁ ସଦ୍‌ଗୁଣର ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ମଧ୍ୟ ହୋଇଯାଇ ଥାଏ, ଏସବୁ ଶୁଣି ଲଜା ମନ ଛଟପଟ । ସେ କେମିତି କହି ପକାନ୍ତା—ତା ସ୍ତ୍ରୀ କେଡ଼େ ଗୁଣର, କେଡ଼େ ପ୍ରତିଭାବନ୍ତ, ଯଶସୀ, ଘର ଭାର ସବୁ ମୋ ଉପରେ ପକାଇଦେଇ.....ଇତ୍ୟାଦି ଓଙ୍କାରୁ ଓଙ୍କାରୁ ମୁଁ ଆଙ୍କୁ ଠି ଦେଖାଇଦେଲି । ତାପରେ ପୁରମାନଙ୍କ କଥା ପଡ଼ିଲା—କିପରି ଯୋଗ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ କୃତ୍ତା, ଉଚ୍ଚ ଆସନ ପାଇଛନ୍ତି ବା ପାଇବେ, ବହୁ ଭେଜଗାର କରୁଛନ୍ତି ବା କରିବେ ଇତ୍ୟାଦି ।

କଥା ଲହସରେ ଅସଲ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟି ଭୁଲି ହୋଇଗଲା । ଗାନ୍ଧି ମୃତ୍ୟୁ ଗତିରେ ଚାଲିଲା; ବଢ଼ିବା ଆଗରୁ ଅଟକିଗଲା, କୃଷ୍ଣମୋହନ ଦାସଙ୍କ ଦୁଆରେ । କାରଣ ସେହି ତାକୁ ଅଧିକ ଯିବାକୁ ଦେଲା ନାହିଁ ।

କୃଷ୍ଣମୋହନ ପଶୁଡ଼ାକ୍ରମ, ତାଙ୍କର ଦୟା ଏଠି ତାକ୍ରମ ହୋଇଛନ୍ତି; ଦିଉରଣୀ ଦିବୋଦୟ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଦିହଙ୍କର ପ୍ରାୟ ଏକାଦେଲକେ ଦୁଇଟି ପିଲା ହୋଇଛନ୍ତି—ଜଣଙ୍କର ପୁଅ, ଅଉ ଜଣଙ୍କର ଝିଅ ।

ଦି ଭଉଣୀ ରାବୁଛନ୍ତି । ଶୁଣି ହାତକୁ ଘରର ପାଇଟି ଅଣୁନାହିଁ । ଶାଶୁ କେତେ ବସବେ ? ନିଜସ୍ୱାଳୀ, ନିଷ୍ପର୍ଣ୍ଣା ଜୀବନ ତାଙ୍କ ଲାଗି ଉତ୍ତପୀଡ଼କ । ଦିନ ସରୁନାହିଁ ।

ବୋହୂ ଦୁହେଁ ଲଗାଇଦେଲେ ତାଙ୍କୁ ଏକ ଇଚ୍ଛିତ କର୍ମରେ । ସେ ପିଲାଙ୍କ ଜନ୍ମାଳ ରୁଟୁଛନ୍ତି । ଦିହରେ ମାଲପା ଘଷୁଛନ୍ତି, ଗାଧେଇ ଦଉଛନ୍ତି, ଖୋଉଛନ୍ତି, ପୁରୁଣା ଧୋ ବାଇଆ ଗୀତ ବୋଲି ଜୟ ହଲଇ ହଲଇ ଶୁଆଇ ଦଉଛନ୍ତି । ଏ ଗୀତ ବୋହୂଙ୍କୁ ଭଲ ନ ଲାଗିଲେ ବି ପାଟି ଫିଟାଇ ନାହାନ୍ତି । ସେତ ଫେର୍ ନିଜ ପୁଅଙ୍କୁ ଏମିତି ବଢ଼େଇ ମଣିଷ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ କାହିଁରେ କଣ ହେଲେ ।

ଆମ ଗପସପ ଜମିଥିଲାବେଳେ ପିଲା ଦୁହେଁ ମୋଡ଼ିଭଡ଼ି ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

କୃଷ୍ଣବାରୁ କହିଲେ—ଈଦଋ ମୋର କ୍ଳାସ୍‌ମେଟ୍; ତାଙ୍କୁ ସେ କାଳୁ ଦେଖିନାହିଁ ।

ଆପଣଙ୍କ କର୍ମ କ୍ଷମତା ଏବେ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା ପରି ଜଣାଯାଏ ।

କହିଲେ—ମୁଁ ୧୫ ବର୍ଷ ତଳେ ଅବସର ନେଲି; ସେତେବେଳକୁ ମୋର ବୟସ ୫୫ ବର୍ଷ—ମୋ କପାଳରେ ସରକାର ଅଥଟାର ମୋହର ମାରିଦେଲେ, କର୍ମ କ୍ଷମତା ଅଛି କହିଲେ ଶୁଣିବ କିଏ ?

“ଆମେରିକାରେ ଏବେ ଯେ ଯାହା ଇଚ୍ଛାରେ ଅବସର ନେଉଛନ୍ତି । ୬୫ ବର୍ଷ ସୀମା ଏବେ ଉଡ଼ାଇ ଦିଆ ଯାଇଛି । ୦କା୦କ ଏଠି ଚଳେନାହିଁ । କର୍ମ କରି ନ ପାରିଲେ ଲୋକେ ଆପେ ଝୁସିଯାଆନ୍ତି । ହାତ ଥରିଲେ, ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି କମିଲେ ଡାକ୍ତର ଅପେରସନ୍ କରିପାରେନାହିଁ । ଅର୍ଥଲୋଭରେ ସେପରି କଲେ, କାହାର କିଛି ଛତି ଘଟିଲେ, ଶାନ୍ତି ସାଧ୍ୟାତକ ।”

ମୋ ମତରେ ଦକ୍ଷ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତଙ୍କୁ ଭାରତ ବା ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ସହକର୍ମରେ ଲଗାଇବା ଉଚିତ । ଅଥଟ ହୋଇଗଲେ ବି ନିଜ ପ୍ରିୟଜନଙ୍କୁ କେବଳ ଏ ବର ଦିଆଯାଉଛି ।

ଏଠି କିଛି ସଫତ ପାନ କରି ବାହାରୁ ବାହାରୁ ଚିନିଟା । ତାପରେ ଗାଡ଼ି ଅଟକିଗଲା ପ୍ରିୟଜନ ଡାକ୍ତର ଉମାଶଙ୍କର ପତିଙ୍କ ଦୁଆରେ । ଉମାଶଙ୍କରଙ୍କ ବଣ ଡାକ୍ତର ବଣ । ପତ୍ନୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଡାକ୍ତର, ଦୁଇ ପୁଅ ଡାକ୍ତର ।

ମଟର୍ ଆକ୍ସିଡେଣ୍ଟ୍ ଫଳରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ଦୁଇଟି ମେରୁଦାଡ଼ ଶକ୍ତି-
ଗଲ, ଶକ୍ତିକ ଦାନ ବି ଉଡ଼ିଗଲା । ଗାଡ଼ଟା ଚୁନା । ତାଙ୍କ ଜୀବନ କେବଳ ଦୁକୁ
ଦୁକୁ ହୋଇ ଚାଲିଛି । ଏତକ ବି ବଡ଼ ଆଶ୍ଚାସନା । ବହୁ ଚିକିତ୍ସା ପରେ ସେ
ଆରୋଗ୍ୟ ଲଭି କଲେ । ଜଣେ ମଦ୍ୟପର ଅସ୍ବଚର୍ଚ୍ଚ ଗାଡ଼ିଚାଲନ ଫଳରେ ତାଙ୍କୁ
ଏ ଦୁର୍ଘଟଣା ଭୋଗିବାକୁ ହେଲା ।

ପୁଅମାନେ ଦୂରରେ ଚାଲିଯାଇ କର ରହୁଛନ୍ତି । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଘରେ ବୁଢ଼ା
ବୁଢ଼ୀ ବଡ଼ ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ଚଳୁଛନ୍ତି, ଯାହା ସରସ୍ବତୀର ଭାରତରେ ଏବେ
ଘଟୁଛି ।

ଡାକ୍ତର ପଡ଼ିଙ୍କ ଘରୁ ମେନକା ଫୋନ୍ କଲେ କନ୍ୟା ସପ୍ତିତାଙ୍କୁ;
ବିବାହର ଦୁଇ ବର୍ଷ ହେଲା । ଝିଅ ଚାଲିଯାଇ କରୁଛି । ପିତୃଗୃହକୁ ଫେରିବାକୁ
ଅବକାଶ ପାଇନାହିଁ । ଏଇ ଭ୍ରମଣ ସୁଯୋଗରେ ତା ସହିତ ଟିକିଏ କଥାବାର୍ତ୍ତା
ନ ହୋଇ ମେନକା ଘରକୁ ଫେରିବେ କିପରି ?

ସପ୍ତିତା ଫୋନ୍ ପାଇ ମୁଖ୍ୟ ରାସ୍ତାଧାରକୁ ଆସିଲା । ବିଭାଗର ଗୁଲ
ଦେଖିଥିଲା; ତାକୁ ସଦେହେ ଦେଖିଲା । ପୁରୁଷର ଆମେରିକାଲିକତା; ଖାଣ୍ଟି
ଓଡ଼ିଆ ନ କହି ପାରିଲେ ଦୋଷ ବାହାର ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ କହଣିରେ ଗୋଟିଏ
ଇଂରାଜୀ ଡାଆ ଓ ସ୍ବର ବାହାରୁଛି । ମୁଣ୍ଡବାଳ ମୁକୁଳା । ହସ ହସ ମୁହଁ ।

ଦୁଇସ୍ ଗାଡ଼ିକୁ ରାସ୍ତା ଧାରରେ ଛୁଡ଼ା କରାଇ ଦେଲାନାହିଁ । ମାଆ
ଝିଅଙ୍କର ସ୍ନେହାଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ ବାଧା ଘଟିଲା ।

ଏଠି ପାର୍କ କରିବା ଏକ ଅସମ୍ଭବ କଥା । ପୁଣି ବହୁ ଦୂରରେ ଗାଡ଼ି
ପାର୍କ କଲେ ବି ଚାଲି ଚାଲି ଅନେକ ବାଟ ଯିବାକୁ ପଡ଼େ । ମେନକା ସୂକ୍ଷ୍ମ
ଉପାୟଟିଏ ଉଦ୍ଭାବନ କଲେ । ଗାଡ଼ିରୁ ମୋଟେ ଓହ୍ଲାଇବାକୁ ହେଲା ନାହିଁ ।
ଅଥଚ ସବୁ ଦେଖା ହୋଇଗଲା ।

ଏ ଓଲଟି ଟ୍ରେଡ଼୍, ଏ ଓଲଟି ଟ୍ରେଡ଼୍ ମାକେଟ୍, ଏ ଏମ୍ପାୟାର୍ ଷ୍ଟେଟ୍,
ବିଲ୍ଡିଙ୍ଗ୍, ଏ ଇଷ୍ଟ୍ ନଦୀ, ଏ ଜାତିସଙ୍ଘ ଅଫିସ୍ । ଏ ନିଉୟର୍କ୍ ସେ, ଏ ମନ୍-
ହଟେନ୍ ଦ୍ବୀପ । ଏମିତି ଅମ ନିଉୟର୍କ୍ ଦେଖା ଦଣ୍ଡକେ ଶେଷ ହୋଇଗଲା ।

‘ହାତ ନ ଲାଗେ

ଗୋଡ଼ ନ ଲାଗେ

ଚଟୁ ପିଠାଖଣ୍ଡି ସୁଆଦ ଲାଗେ !’

ତଲାକ୍ ଶ୍ରମ ନ କରି ପିଠା କଲେ ଯେମିତି ଲାଗେ, ଏ ଦୃଶ୍ୟସବୁ ଆମକୁ ସେମିତି ଲାଗିଲା ।

ତାପରେ ରାସ୍ତା ଧାରରୁ ମେନକା ସାନ ପୁଅକୁ ପୁଣି ଫୋନ୍ କଲେ—
କେମିତି ଅଛୁ ? ପୁଅ ଉତ୍ତର ଦେଲା—ମମ୍, ଓକେ; ଟିକିଏ ଲେଟ୍ କରି ଆସ ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଏ ଉତ୍ତର; ଗ୍ରେଟ ପିଲା; ମାଆ କେତେବେଳେ ଗୁଡ଼ିଆ ଆସିଲଣି;
ବ୍ୟସ୍ତବିକଳ ହେବା କଥା । ଓଲଟି କଣ କହୁଛି ନା, ଡେରି କରି ଆସ !

ମେନକା ଗୁଡ଼ି ରହସ୍ୟର ମର୍ମ ବୁଝାଇଦେଲେ—ସେ ଅସୀମାର ଦୁଇ
ଗୁଅଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଖେଳୁଛି । ଖେଳ ଜମିଛି, ଚଞ୍ଚଳ ଫେରିଲେ କାଲେ ମଉଜ
ଭାଙ୍ଗିଯିବ !

ସାଙ୍ଗରଙ୍କ ଏମାନେ; ଏଠା ପିଲାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ବ ମିଶି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ।
ମନମତ ଓଡ଼ିଆ ସାଙ୍ଗଟିଏ ଦେବାତ୍ ପାଇଗଲେ ଗୁଡ଼ିବାକୁ ନାସକ୍ ।

ଗୋଟିଏ ନିଷ୍ଫଳ ଦିନ

ଗତଥର ନିଉପୁର୍ବ୍ରେ ଏକ ସପ୍ତାହ କଟାଇଥିଲି, ଲତା ଲାଗି ଯଦି ବା
ଅନୁଭୂତି ଅଧୁନବ । ମେନକା ଅନେକ ଦେଖାଳୀଙ୍କୁ ଏହି ନଗରର ଦୃଶ୍ୟରାଜି
ଦେଖାଇ ଦେଖାଇ କ୍ଳାନ୍ତ । ଆମକୁ ପୁଣି ଥରେ ସେସବୁ ଦେଖାଇବା ଲାଗି ଅଗ୍ରହ
ନ ହେବା ସ୍ବାଭାବିକ । ପୁଣି ଗାଡ଼ି ପାର୍କ କରିବାର ଜଟିଳ ସମସ୍ୟା ତ ଅଛି, ବର୍ତ୍ତା
ପବନ ବି ପ୍ରତିକୂଳ ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ଫଳରେ ଦିନ ଦିନର ରହଣୀ
ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବି ଚିତ୍ତକର୍ଷକ ଦୃଶ୍ୟ ଆମେ ଦେଖି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ।

ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କର ସଉଦା ସରେନାହିଁ । ଯେତେ ଜନିଷ ଘରେ ଭଉଁ
ହୋଇଥିଲେ ବି ନୂଆ କିଛି ଦେଖିଲେ କିଣିବାର ସକ୍ ଆଏ । ଭଲ ଖାଇବା,
ଭଲରେ ରହିବା, ଯୁଗୋପଯୋଗୀ କରି ପିନ୍ଧିବା ଚେଷ୍ଟା ସ୍ବାଭାବିକ; ପଇସାର
ଅଧିକ ସମୁପଯୋଗ କିଛି ହୋଇ ନ ପାରିଲେ ।

କଥାଅଛି—‘ଓଧ ସଙ୍ଗେ ବଣଭୁଆ ବାଇ ।’ ଦୁଇଟିଯାକ ପ୍ରାଣୀ ମତ୍ସ୍ୟରେ
ଆଗ୍ରହ । ଗୋଟିଏ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମାଛ ଧରି ଖାଏ, ଅନ୍ୟଟିର ସେ ସୁଯୋଗ ନାହିଁ ।
ତଥାପି ଲତା ସାଙ୍ଗହୋଇ ବଜାର ସଉଦା କରି ବୁଲୁଥାଏ । କିଛି ନ ହେଲେ ଭିତରେ
ବଜାର ବୁଲିଟା ତ ହେଲେ ହୋଇଯିବ, ଗୁଡ଼ାଏ ଆଧୁନିକ ଜିନିଷପତ୍ର ଉପରେ
ଆଖି ବୁଲିଯିବ । ଏମିତି ବୁଲି ବୁଲି ସଉଦା କରିବାକୁ ମତେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ ।

ଫଳରେ ମୁଁ ସାରାଦିନ ଗୋଟିଏ ଘରେ ବସି ରହୁଛି । ବାହାରେ ଶୁଣି ଦେଇ ମେନକା ଗଲେ, ଲତାକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ।

ଆମକୁ ବସ୍ତ୍ରାଣ୍ଡରେ ଗୁଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ଆମେ ଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତୁ; କାରଣ ଟୁରିଷ୍ଟ ବସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଜଣେ ଦେଖାଇବା ଲୋକ ଥାନ୍ତି, ଏଇ ବସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେଯାଇ ଅଧିକାଂଶ ଭ୍ରମଣକାରୀ ନିଉୟାର୍କ ଦେଖିଥାନ୍ତି, କାରଣ ଏହା ଶସ୍ତା ଓ ସୁବ୍ୟାଜନକ । ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖା ପରେ ଅପରାହ୍ନ ପାଞ୍ଚଟାରେ ଆମକୁ ଷ୍ଟାଣ୍ଡ ରୁ ନେଇଯାଇଥିଲେ ହୋଇଥାନ୍ତା । ତାହା କରାଗଲା ନାହିଁ, ଏ ଆମର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ । ଆମ ଆଗମନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତି କେହି ଦୃଢ଼ ପାତ କଲାନାହିଁ ।

ମୁଁ ସାରାଦିନ ଘରେ ବସି ପତ୍ନୀପତିତା ପଢ଼ିଲି, ଯାହା ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଏଠିକି ଆସେ, ଅବହେଳିତ ଭାବେ ପଢ଼ି ରହେ ।

ବଡ଼ଲୋକ ଘର; ଚଳାଚଳର ସମସ୍ତ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା । ଉଭୟେ ମେଲାପାୀ; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟର ମନ ବୁଝି ପ୍ରତିକାର ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଫଳରେ ଆମ ନିଉୟାର୍କ ଯାହା ବିଫଳ ହୋଇଗଲା । ଯାହା ଗତଥର ଦେଖିଥିଲି, ଜଣେ ସଦା କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଘରେ ଥିଲେ ବି, ତାହା ଏଥର ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । କାରଣ ମନୋ-ବିଜ୍ଞାନ ବୁଝିବାରେ ସେ ସଦା ତପ୍ତ ଥିଲେ ।

ହେଲେ ଜଣେ ଲେଖକ ପକ୍ଷରେ ବ୍ୟର୍ଥ ଦିନ କେଉଁଟି ? ଘୋର ନୈରାଶ୍ୟ ଓ ବ୍ୟର୍ଥତାରୁ ସେ ରସ ଆହରଣ କରି ଆଣେ । ବିଫଳ, ଗ୍ଳାନିକର ସମୟର ବିକୃତ ଉପଯୋଗ କରେ । କେବଳ ଲତା ମନରେ ଘୋର ଷୋଭା ଓ ଗ୍ଳାନି ରହିଗଲା ।

ଏଠି ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସମୟ ଅଛି, ବିଶେଷତଃ ଶୁକ୍ଳିଣ ନ କଲ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ-ମାନଙ୍କର, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୃତ୍ରିମ କେହି ପଡ଼ନ୍ତି । ବେଳ ପାଇଲେ ବନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗୁଳି ଯାନ୍ତି, ନଇଲେ ଟେଲିଭିଜନ୍ ଦେଖନ୍ତି ।

ପାଟିକି ଗଲେ ଲୋକେ ତ ସମୟଚେତନା ପ୍ରାୟ ହୁଅନ୍ତି । ଶୁଦ୍ଧମତ ପଡ଼ାନ୍ତି କରୁଥିବା କିମ୍ବା ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ି ରସ ଉପଭୋଗ କରୁଥିବା ଜଣେ ହେଲେ ଓଡ଼ିଆ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଏଯାବତେ ମୋ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିନାହିଁ । ମୋଟାମୋଟି ବୁଝନ୍ତି ସେ ମୁଁ ଲେଖକ, ଦେଶ ବା ଜାତି ଲାଗି କିଛି କରନ୍ତି; ମୋ ସାହିତ୍ୟ କେହି ପଢ଼ିଥାଉ ବା ନ ଥାଉ, ମୋତେ ଆଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରନ୍ତି । ସୁରୁକ୍ତି ଜଣେ ଡାକ୍ତର, ମୋ ମନ ବୁଝି ନ ପାରିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର କେତେ ଜଣ ଡାକ୍ତର ବା ଇଞ୍ଜିନିୟର୍ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ବା ସାହିତ୍ୟକର ମନ ବୁଝନ୍ତି ?

ବସୁବା ଲାଗି ପ୍ରତିଦିନ ମଣିଷର କିଛି ହସଖୁସି ଦରକାର । ସେ ଖୋଲାକ ସହଜ ଉପାୟରେ ମିଳିଗଲେ ସାହଚ୍ୟକୁ ପରୁରେ କିଏ ? ମୋତେ ଲାଗେ—ଏଠା ଜୀବନ ଯନ୍ତ୍ର ପରି ଚାଲିଛି । ଯନ୍ତ୍ରର ଯନ୍ତ୍ରଣାବୋଧ ନାହିଁ ।

ଦେଶପ୍ରେମ, ଲୋକସେବାଶ୍ରବ କେତେ ନିବିଡ଼ ହେଲେ ଏଠା ସୁଖ-
ସୌଖୀନ ଜୀବନ ଗୁଡ଼ିଆଇ ଭରତୀୟ ହୋଇ ଚଳି ପାରିବ ? ଭରତୀୟ ଜର୍ମାନ
ବା ଜାପାନୀ ନୁହେଁ । ତା ଦେଶପ୍ରେମର ଗୋଟାଏ ସୀମା ଦେଖି ହୁଏ । ସେ ଏବେ
ଏଠାର ସ୍ଥାୟୀ ବାସିନ୍ଦା ହୋଇଛି । ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନମାନକୁ ଉଚ୍ଚତର କରିବା
ଆଶାରେ ନିଜକୁ ହାଇଡ୍ରୋଜେନ୍ ବୋତଲରେ ପୋତିଛନ୍ତି, ଯୌବନକୁ ସାର୍ବସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିଛନ୍ତି ।
କେତେ ସହଜରେ ଶସ୍ତ୍ରାରେ ଅପମିଶ୍ରଣସ୍ଥାନ ଶୁଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ, ସବୋତ୍ତମ ଚିକିତ୍ସା
ଲାଭ କରୁଛନ୍ତି, ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ଗ୍ଲୋବାଲିରେ ଆକାଶ ପରିକ୍ରମା କରିପାରୁଛନ୍ତି । ଆଧୁନିକ
ଦ୍ରବ୍ୟସମ୍ଭାରରେ ପତି କୋଠରୀ ସୁଗନ୍ଧିତ, ସାହିତ୍ୟିକ ଉପାୟରେ ଗୁହ୍ୟକୁ ଯଥେଚ୍ଛ
ଶୀତଳ ବା ଉଷ୍ମ ରଖିପାରୁଛନ୍ତି । ଏସବୁ ସୁଖ ଗୁଡ଼ିକ ସେ ଅସୁବିଧା ଭିତରକୁ ଯିବ
କାହିଁକି ? କାହୁଁଥିରେ ପଶିବ କାହିଁକି ? ଗୋଡ଼ ବା ଧୋଇବ କାହିଁକି ?

ସ୍ବଦେଶରେ ଚଳାଚଳର ନାନା ଅସୁବିଧା ବ୍ୟତୀତ ତଥାକଥିତ ଭ୍ରାତ-
ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଚକ୍ରାନ୍ତ ରହିଛି—ଉପରକୁ ଉଠୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଦ ଟାଣି ଖସାଇ
ଦେବେ, କରୁଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଆହ୍ବା ଆହ୍ବା କହି ଉଠାଉଥିବେ, ଏଣେ ମନରେ
ଭାବୁଥିବେ—ମଲ ନାହିଁ ତ, ଆଉ ହେଲୁ କ'ଣ ?

ଅବଶ୍ୟ ଏଠା ବିଦେଶୀ ଭରତୀୟ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଛନ୍ତି—ଏଠି
ଏତେ ଭଲ ରହି ମୂଲ୍ୟ କ'ଣ ? ସ୍ବାଦୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏକା ଭୁଞ୍ଜିଲେ ତାର ଆସ୍ବାଦ ମାମୁଲୀ
ହୋଇଯାଏ । ସେହିପରି ସୁଖ ଗତାନୁଗତକ ହେଲେ ତାର ମାଧୁର୍ୟ ଉଣା
ହୋଇଯାଏ ।

ମରିଗଲେ ଏଠି ଆମ ଲାଗି କିଏ ଝୁରି ହେବ ? ଏଠି ମଲେ ମଶାଟାଏ,
ଭାରତରେ ମଲେ ହାତୀଟାଏ । ନିଜ ଲୋକଙ୍କ ଲାଗି କିଛି କରିଥିଲେ ସେମାନେ
ଅନ୍ତେ ଗୁଣେଇଁ ବାହୁଡ଼ ହେବେ । କୋଟିକେ ଗୋଟିଏ ବାରି ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିବା,
ପରି ମନ ଚିନ୍ତୁଥିବା ଲୋକଟି ଚାଲିଗଲା ବୋଲି କେହି ହେଲେ ଟୋପାଟିଏ ଲୁହ
ଗଡ଼ାଇବେ ।

ଏଠି ବହୁ ଧନ ଅର୍ଜି ଛାଡ଼ି ଲାଗି କ'ଣ ? ପିଲାଏ ପିଲା ସବୁ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇ
ପାରିନ୍ତି । ଅତି ସ୍ବାର୍ଥପରତା ଯୋଗୁଁ ଏଠା ଭରତୀୟ ଜନ୍ମିତ ସ୍ବଦେଶ ଲାଗି କିଛି
କରିନ୍ତି ନାହିଁ । ଓଲଟି କହନ୍ତି—ଆମ ଲାଗି କିଏ କ'ଣ କରିଥିଲା କି ? ଆମକୁ

ଅକ୍ଷର ବେଳେ କିଏ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇଥିଲା ? ଆମେ କାହିଁକି କାହା ଲାଗି କ'ଣ କରିବୁ ?

ବହୁ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଅଭିଜ୍ଞ ହେବା ପରେ ଲୋକ ଯଦି ମୂର୍ଖ ଆଉ ସ୍ୱାର୍ଥୀକ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ଏହା ଅତି ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଦୋଳି କହିବା ।

ମେନକା ସୁନ୍ଦରୀ, ସୌଜନ୍ୟମୟୀ; ସେ ଘର ସଜାଡ଼ିଛନ୍ତି ନିଜ ବୁଦ୍ଧିରେ । ଘରେ ଚୀନା କାର୍ପେଟ୍, ଶୁଭ୍ରାଙ୍ଗ ପଟ୍ଟଟି, ପିମ୍ପଲର ଛନ୍ଦ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାଭୟ, ବୃହତ୍ ଶିଝନିର୍ମିତ ବକ, ଚଞ୍ଚୁରେ ଚଞ୍ଚୁଡ଼ି ମାଛ (କଟଜା), ଭାରକସୀ ଜଗନ୍ନାଥ, ଏକ ବୃହତ୍ ଘଣ୍ଟା—ବାଜିଲେ ଚକ ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲା ପରି ଶୁଭେ ।

୨୧ । ୧ । ୮୪; ଆଜି ବିଦାୟର ଦିନ । ମେନକା ଶୁଭ୍ରାଙ୍ଗୀପତ୍ରକୁ ଘରା; କେତେକ ନୂଆ ଆଇଟେମ୍ କରି ଖୁଆଇଲେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲା ଦ୍ୱିତୀୟ ଝିଅ ନମିତା, ମେନକା ନମିତା ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ କୌତୁକ କାହାଣୀ ଶୁଣାଇଲେ ।

ନମିତା ଥରେ ପିତୃସ୍ତ୍ରୀମ ଦଶପଲ୍ଲୀକୁ ଯାଇଥିଲା । ଶରତ୍ କାଳ । ଥୋଡ଼ି ଧାନ ଗାଡ଼ି ସବୁଜ । ତାକୁ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ନମିତା କହିଲା—ମାମ୍, କି ସୁନ୍ଦର ‘ଲନ୍’ !

ମୁଁ ପଚାରିଲି—ମିତା, ଦଶପଲ୍ଲୀରୁ ସାତଠକାଣିଆ ଗଣ୍ଡ ଦେଖି ଯାଇଥିଲ ? ସେଠି କ’ଣ ଭଲ ଲାଗିଲା ?

‘ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ !’

‘ସକାଳ ଆଠଟାରେ ଉଠେ । ମୋ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଠଟା ପରେ କେବେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୋଇନାହିଁ !’

ଏକୋଇଶି

ଫିଲଡେଲଫିଆ—ଓ.ସି.ଟନ୍

ମନରେ ଯୋଗ, ମୁଖରେ ସୌଜନ୍ୟ ହସ; ଆମେ ବିଦାୟ ନେଲୁ । ମୋ ସତ୍ତ୍ୱ ସୁଧାଂଶୁ ନିଜ ଗାଡ଼ିରେ ଲଙ୍ଗ୍ ଆଇଲଣ୍ଡରୁ ଆମକୁ ଦେଇ ଚାଲିଲେ ଫିଲଡେଲଫିଆ ।

ସୁଧାଂଶୁ ମିଶ୍ର ଏମ୍. ଏସ୍. ସି., ପି.ଏଚ୍. ଡି., ଲନ୍ସଡେଲ୍ ବାଟେଣ୍ଟ କମ୍ପାନୀର ପ୍ରଜେକ୍ଟ ଅଫିସର; ସ୍ତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଯେତକି କଥାକହା, ସୁଧାଂଶୁ ସେତକି ମାରବ, ଗମ୍ଭୀର; ତାଙ୍କ ଚୁଣ୍ଡରୁ କୌଣସି କଥା ସହଜରେ ଖସିଯାଏ ନାହିଁ । ସେ ବହୁତ ମାପିତମ୍ଭ କଥା କହନ୍ତି, ହାତେ ମାପି ଚାଟଣେ ଚାଲନ୍ତି ।

ନ ପଚାରିଲେ କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ, କାହା ସମସ୍ୟାରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଜୀବନ ଏକ ଅଙ୍କ ବହୁ । ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ଗୁଣନ ହରଣ ମିଶାଣ ଫେଡ଼ାଣର ସମସ୍ୟା । ଏ ସଂସାରର ବିଫଳତା ଅଙ୍କ ଜଷାକପ୍ତିରେ ଭୁଲ ହୋଇଯିବା ସମସ୍ୟା, ସଫଳତା ବା ସାର୍ଥକତା ଅଙ୍କର ଠିକ୍ ଫଳ ବାହାରିବା କଥା । ସଂସାରର ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ଗଣନା ବିଭ୍ରାଟର ଫଳ ।

ସେ କଠୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠ, ଅଧ୍ୟବସାୟୀ, ଚାକିରୀରେ ସ୍ୱଦକ୍ଷତାର ପରିଚୟ ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଘଟଣା କମ୍ପାନୀ; ବର୍ଷକେ ୧୪ ଦିନ ମାତ୍ର ଛୁଟି, ପୀତା ଛୁଟି ୭ ଦିନ । କାଜିଆଲ୍ ଛୁଟି ନାହିଁ । ୭୫ ବର୍ଷରେ ଅବସର ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି

ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଛ' ଭଉଣୀ, ସବା ସାନ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି, ତାଙ୍କ ନାମ ଚନ୍ଦ୍ର । ଚକାଗୋ ଓଡ଼ିଆ ନାଗ୍ନ ମହଲରେ ତାର ଲୋକପ୍ରିୟ ନାମ ଚନ୍ଦ୍ର । ବା ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ । ବୟସରେ ସାନ, ବନ୍ଧୁ ମିଳନରେ ସବୁ କାମ ଆଗେଇ ଯାଇ କରେ, ତେଣୁ ସେ ଥିଲା ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖିଡ଼ୋଲା ପରି ପ୍ରିୟ ।

ମୋ ଶାଶୁଙ୍କର ମୁମୂର୍ସୁ ଅବସ୍ଥାରେ ତାର ଜନ୍ମ । ଶୁଖିଲା ଧନକୁ ଶ୍ରେଣିଶା କଙ୍କାଳ ଗୁଡ଼ରୁ ଭଡ଼ି ଆଣି ଶୋଷିଲା ବେଳେ ମୁଁ ରାଗିଯାଇ କହୁଥିଲି—ଏଇଟା କି ନିଲଠି ରିଅ ! ମାଆ ଅବସ୍ଥା ଅଠାଠିକ୍; ମରଣ ଦୁଆରେ ପାଦଟିଏ ଥୋଇ

ସାରିଲୁଣି । ଏ ନିଲକ୍ଷୀ ଟାଣୁଛି, ଚପୁଡୁଛି, ଝୁଣୁଛି ! ଟୋପାଟିଏ ଦୁଧ ପାଟିକି ନ ଗଲରୁ ରଡୁଛି । ସତେ ଯେପରି ମାଆ ଗତ ଜନ୍ମରେ ରୁଣ ନେଇଥିଲା, ଜୀବନର ଶେଷ ନିଶ୍ବାସ ଟୋପାକ ଦେଇ ଶୁଣୁଛି ।

ମାଆଛେଉଣି, ଝିଅ, ଲାଳନାର ବହୁ ତୃଟିବତ୍ୟୁତିକ ବେଢାଢର କରି କାନ୍ଦୁବାଡି ଧରି ଚାଲିଲା, ଚାନ୍ଦକଳା ପରି ବଢିଲା । ପୁନଃ ଚାନ୍ଦ ପରି ଦିଶିବା ମାତ୍ରେ ସୁଧାଂଶୁ କାନ୍ଦୁ ଥିଲା, ଝାମ୍ପି ନେଲା । ଦି ଭଉଣୀକି ଦି ଭାଇ ବିଭା ହେଲେ । ଦି ଭଉଣୀ ଦି ଜାଆ ହୋଇ ଏକାଠି କାଳ କାଟିଛନ୍ତି କୃଷିରୁ ।

ସୁଧାଂଶୁ ବମ୍ବେରେ କିଛିକାଳ ଚାନ୍ଦିଲା କଲା ପରେ ଆମେରିକା ଗଲେ । ଚନ୍ଦ୍ର ଆସୁ ଚେଷ୍ଟାରେ ବି. ଏ. ପାଶ୍ କଲା । ସବୁତୋରାବେ ସହସମିତୀ, ସୁଧାଂଶୁଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା ଲାଗି ତା ଚେଷ୍ଟାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ । ଆମେରିକା ଶାଢିରେ ଦୁହେଁ ନାମ ଧରି ଡକାଡକି ହୁଅନ୍ତି ।

ଏବେ ସୁଧାଂଶୁ ଚିକାଗୋରୁ ବଦଳି ହୋଇ ଫିଲଡେଲ୍ଫିଆ ଆସିଛନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ର ଉଚ୍ଚତର ନୟିଁ ପଡୁଛି ।

ତାର ଦୁଇଟି ପିଲା—ପୁଅଟିଏ, ଝିଅଟିଏ—ପୁନାନ୍ତ (ଡାକ ନାମ ବନ୍ଦା), ସୀମା ।

ପିଲାଙ୍କୁ ପାଳି ମଣିଷ କରିବା, ବଜାରହାଟ, ରନ୍ଧାବଡ଼ା ଆଦି ଯାବତସ୍ତ୍ର କର୍ମ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆସୋନାଡର ସବୁ ଦୁଆର, ଝରକା ସେ କିଲି ଦେଇ-ନାହିଁ । ସେ ନିଜକୁ ବଡ଼ାଇ ଚାଲୁଛି ବଡ଼ାଇଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ।

ତାର ବଡ଼ ଭଉଣୀମାନେ ଉତ୍ତମ ସ୍ବାମୀ ପାଇଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ସୁବୁଦ୍ଧଶୀ, ସୁଖଶାନ୍ତିରେ ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କରିବାରେ ଗୋଟାଏ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଗୌରବ, ଯାହା ପାଖ ଅନ୍ୟମାନେ ମାଡ଼ି ପାରୁ-ନାହାନ୍ତି ।

ସେ ଆମ କଟକ ବସାରେ ରହି ମାଟ୍ରିକ୍ ପଢୁଥିଲା । ଲତା ତାକୁ କଡ଼ା ଶାସନ ଭିତରେ ରଖି ମଣିଷ କରିଥିଲା । ବରୁଣସୁଲତା, ସେନ୍ଦ୍ରାଦରର ଆନ୍ତ-ରକତା ଓ ଉଦାରତା ଦଗରୁ ଲତା ପାଞ୍ଚଭଉଣୀଙ୍କ ସବୋପରି ଥିଲା, ସଦା ବା ଗୁହଣୀପଟରେ ଅନ୍ୟମାନେ ତାକୁ ନାନାଭାବେ ବଳି ଯାଇଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ର ବଡ଼ ଭଉଣୀକୁ ମାଆ ପରି ଭକ୍ତି କରୁଥିଲା । ତାର ସେ ଭାବ ଏବେ ବି ଯାଇନାହିଁ ।

ଗେଲ ଗୌରବମୟୀ ସାନ ଶାଳୀଟି ମୋର କବିତାଟିଏ ହରଣଶୂଳ୍ କରି ନେଇ ମୋ କବିତାକୁ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଗୌରବ ଦେଇଥିଲା । ସେ ବିଷୟରେ ହାସ୍ୟ-ରସାସ୍ତକ କବିତାଟିଏ ମୁଁ ଲେଖିଥିଲି ।

ତା ମଧୁର ସଂସାରର ସ୍ବାଦ ମୁଁ ଏକ ପ୍ରଥମ ପାଇଲି । ମୋ ନିଜ ଭୂତର ବାଦ୍ୟ ଶୁଣି ସେ ଖୁଆଇଛି । ତା ବ୍ୟସ୍ତତାର ସୀମା ନାହିଁ । ଏଣେ କ୍ଳାସ୍, ତେଣେ ଘର ପାଇଟି, ତା ଭିତରେ ଆମକୁ କେମିତି କୁଆଡ଼େ ବୁଲାଇ ନେବ, ମନରେ ଭାବନା । ଲତା ତା ହାତରୁ ରନ୍ଧାବତ୍ତା କାର୍ଯ୍ୟଟି କାଢ଼ି ନେଇଛି, ସେମିତି ସେଣ୍ଟଲୁକସ୍ରେ ଇସ୍ ହାତରୁ ନେଇଥିଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ର ମନରୁ ସେ କାଳ କବିତାର ସମସ୍ତ ଭାବ ହଜି ଯାଇଛି, ସ୍ବପ୍ନ ମରି ଯାଇଛି, ସେ ଏବେ ପୁରାପୁର ବାସ୍ତବିକା । ଆନାଟମୀ ପଢ଼ୁଛି । କହୁଛି—ଏ ବିହରେ ୨୦୭ ଖଣ୍ଡି ହାତ ଅଛି । ମୁଣ୍ଡରେ କେତେ, ମୁହଁରେ କେତେ, ହାତ ଗୋଡ଼ ଆଉ ମେରୁଦଣ୍ଡରେ କେତେ, ତାର ହସାବ ମୋତେ ଦେଉଛି, ଏ ସମ୍ପ୍ରାଦାୟରେ ତାର ପରୀକ୍ଷା । ଏ ସଂସାରର ଆନାଟମୀ ତା ଆଖିରେ ନାଚୁଛି ।

ସେ କହୁଛି—ଏଠି ସମସ୍ତେ ଲାଗିଛନ୍ତି ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଚିନ୍ତା ବଖାଣିବାରେ, ତା ନ ହେଲେ ଡାକ୍ତର ଚିକିତ୍ସାରୁ ତଡ଼ା ଖାଇ ଯିବ । ଶିକ୍ଷକକୁ ବି ସ୍କୁଲରୁ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ହେବ । ଆଲସ୍ୟର ସ୍ଥାନ ଏଠି ନାହିଁ । ପତ୍ତପତ୍ରିକା ଓ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ପୁସ୍ତକସବୁ ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ, ଅଜ୍ଞାନତାର କ୍ଷମା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଇଞ୍ଜିନିୟର ହେଲେ ବି ସୁଧାଂଶୁ ଶାନ୍ତିମତ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି । ଉଦ୍ଭାବିତ ଆଧୁନିକତମ ଚିନ୍ତା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗାଇ କମ୍ପ୍ୟୁଟରକୁ ଲାଭଦାନ କରିବାକୁ ହେବ । ତା ନହେଲେ ସେମିତି ପଡ଼ିଥିବ, ପ୍ରମୋଶନ୍ ହେବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଚିକିତ୍ସାଟିଏ ପାଇଗଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ତାକୁ ରଖିବା ଲାଗି ପ୍ରାଣପାତ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ହେବ, ଅବସର ନେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ଏଠି ଆପେ ଭଲ ରହୁଲେ ଦୁନିଆଁ ଭଲ । ସ୍ବଦେଶ ବା ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କ କଥା ଭାବିବାକୁ ଅବସର କାହିଁ ? କଲ ପରି ମଣିଷ ଚାଲେ ।

କାହିଁକି ଏ ପାଲ ?

ଗଲ ବର୍ଷ ଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରଜ ଭାଇନାର ନୂଆ ସମୁଦ୍ରକୂଳ (ସୁରା) ଘରେ ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ବସାର ବ୍ରତଘର କରିଥିଲା । ଆମେରିକା ପଇସା, ପୁରୋଦ୍ଧତଙ୍କର ତେଣୁ ଅଧିକ ଦାସ, ଚିକିତ୍ସକର, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ବେଠିଭୁଲ, ଟହଲିଆ ସମସ୍ତଙ୍କର ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି, ଚନ୍ଦ୍ର ବି କାହାକୁ ନିରାଶ କରି ନ ଥିଲା । ଖଇଁ ପ୍ରତି ଆଖି ବୁଜି ଦେଇଥିଲା ।

ସାହେବ କୁଆପରି ଗୋରା ଡକ୍ ଡକ୍ ବସା ହୋମ ଧୂଆଁର ଧାସରେ ଅଚେତା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଆମେରିକାରୁ ବହୁ ଖଇଁନ୍ତା ହୋଇ ଆସି ଏ ବ୍ରତଘର ।

ବନ୍ଦର କାନ୍ଦି ଖାଲି ଦେଖି ପଚାରିଲି—ତୋ ପଇତା କାହିଁ ? ଧୋବା ଘରେ ପକାଇଛୁ ନା ଇସ୍ତଫା କରିବାକୁ ଦେଇଛୁ ?

ବନ୍ଦା ମମୀ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା । ଓଡ଼ିଆ ବୁଝୁଛି, କହିପାରୁ ନାହିଁ । ଇଂରାଜୀରେ ମୋ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଲା—ମମୀ ଦାସ୍ତିଦ୍ଦରେ ଅଛି ଡ୍ର, ଭିତରେ ।

କ'ଣ ବ୍ରହ୍ମ ପଇତାକୁ ଡ୍ର ଭିତରେ ରଖିଛୁ ?

ମଜ୍ଜା କରିବାକୁ ଏମିତି କହିଦେଲା ସିନା, ମନରେ ଭାବିଲି—କୋଉ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲା ଆମେରିକାରେ ପଇତା ରଖିଛି ? ତାର ମାନେ—କିଛି ଅର୍ଥ ନ ବୁଝି କାହିଁକି ବା ରଖିବ ? ଭାରତବର୍ଷ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ବି ସେଇ ଦଶା । ତେବେ କାହିଁକି ଏ ପାଲ ଚାଲିଛି ?

ଲଙ୍କା ଆଇଲଣ୍ଡରୁ ପେନ୍ସିଲଭାନିଆ ୧୩୦ ମାଇଲ ଦୂର, ସାତେ ଚଳିଦଶା ଲାଗେ । ଆମେ ନିଉୟାର୍କର ସହରତଳୀ ଅଞ୍ଚଳ ପାର୍‌ହୋଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲୁ ନିଉଜେରେସି ରାଜ୍ୟରେ । ତାପରେ ଡେଲ୍‌ଫ୍‌ଆର ନଦୀ ପାର୍‌ହୋଇ ପେନ୍ସିଲଭାନିଆ ରାଜ୍ୟରେ ।

ଶୀତଋତୁର ଅସୁମାରମ୍ଭ । ଅବର ବୋଲି ହେଲା ପରି ଦଶୁଛନ୍ତି କେତେ ଗୁଳ୍ମ । କେତେ ଗଛ ସୁନା ପାଣିରେ ଧୁଆ, ଗାଡ଼ ଲାଲ୍, ଫିକାଲାଲ୍, ହଳଦିଆ-ଲାଲ୍, ଗାଡ଼ ସବୁଜ ପାଇନ୍ ଆଉ ଏଭରିଗ୍ରୀନ୍ ମଧ୍ୟରେ ।

ଆମେରିକାର ପଞ୍ଚମ ବୃହତ୍ତମ ନଗର ଫିଲଡେଲ୍‌ଫିଆ । ଆମେରିକୀୟ ସ୍ବାଧୀନତାର ଜନ୍ମଭୂମି, ପବନ ଡାର୍‌ସେଟ୍, ପ୍ରଥମ ରାଜଧାନୀ । ତେଣୁ ଏହି ନଗର ପ୍ରତି ଆମର ଗଭୀର ଗ୍ରହଣ ।

ଏହି ନଗର ସୁଧାଂଶୁଙ୍କ ଘରଠାରୁ ୫୦ ମାଇଲ ଦୂର । ଶନିବାର ଦିନ ନିଉୟାର୍କରୁ ଆସିଲୁ । ଆଜି ରବିବାର । ସୁଧାଂଶୁ ଆମକୁ ଫିଲଡେଲ୍‌ଫିଆ ଦେଖିଗଲେ ।

ପହଲେ ଡେଲ୍‌ଫ୍‌ଆର ନଦୀର ପ୍ରସାଗିତ ବନ୍ଧ ଉପରେ ଆସି ପକାଇଲି । ସେପାଖେ ନିଉଜେରେସିର ସୌଧମାଳା, ଏ ପାଖେ ପେନ୍ସିଲଭାନିଆ ଓ ତାର ରାଜଧାନୀ ଫିଲଡେଲ୍‌ଫିଆ । ଡେଲ୍‌ଫ୍‌ଆର ନଦୀ ଦୁଇ ରାଜ୍ୟର ସୀମା । ଫିଲଡେଲ୍‌ଫିଆ ବନ୍ଦରରେ ବହୁ ପୋତ ଭିଡ଼ ଜମେଇଛନ୍ତି । ଆତ୍ମଲଗ୍ନକ ମହା-ସାଗରରେ ଏଠାରୁ ୫୦ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଡେଲ୍‌ଫ୍‌ଆର ନଦୀ ପଡ଼ିଛି ।

ଏ କଣ ଥିଲା ?

ଫିଲଡେଲ୍‌ଫିଆ ଥିଲା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗ୍ରାମ । ବିଭିନ୍ନ ଫଳ ନାମରେ ଏହାର ସାଇସବୁ ନାମିତ ହୋଇଥିଲା—ଯଥା ଆପଲ୍‌ଫ୍ରିଟ୍ ? ଚେଷ୍ଟ୍‌ନଟ୍ ଫ୍ରିଟ୍, ଡ୍ରାଲ୍‌ନଟ୍ ଫ୍ରିଟ୍, ଯେପରି ବିଭିନ୍ନ ଧାନ, ପରିବା ବା ଡାଲି ନାମରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ୟକ୍ତି ନାମିତ ହୁଅନ୍ତି, ଯଥା ଭୃତା, ମୋଟର, ନାଣ୍ଡୀ, ଡାକପୋହଳା, ବରଗଡ଼ା, ପୋଟଳ, ହରଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଓଡ଼ିଶାର ବଡ଼ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ଯେପରି, ଏଠି ସେହିପରି ସମ୍ରାହକେ ଦୁଇଥର ହାଟ ବସୁଥିଲା, ତଟକା ପନିପରିବା, ମାଛ ମାଂସ ମିଳୁଥିଲା ।

ଫିଲଡେଲ୍‌ଫିଆ କଟକ ପରି ନଳାନଦୀମା, ମଣା ମାଛରେ ଭରା । ଏଠି ସେଠି ଅଳିଆ ଆବର୍ଜନା, ନଳା ପଙ୍କ ଗଦା, ରୁଲ୍ କୁକୁର, ବିରାଡ଼ିଙ୍କର ଶବ ଏଠି ସେଠି ପରି ଚଉଦିନ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ କରିଥିଲା । ବଜାର ଭିତରେ ଦଳ ଦଳ ଦୁଷ୍ଟ ମଇଳା ଦାଣ୍ଡୁ ଥିଲେ ।

କଣ ହେଲା :

ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବେନ୍‌ଜାମିନ୍ ଫ୍ରାଙ୍କ୍‌ଲିନ୍‌ଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଲା । ମହାନ ସାଧକ, କର୍ମନିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି । ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଏହି ସ୍ଥାନର ଚେନ୍ଦ୍ରୋ ବଦଳାଇ ଦେଲେ ।

ସେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଏଠି ଗୁପାଖାନାଟିଏ ବସାଇଲେ, ‘ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ଭାନିଆ ଗେଜେଟ୍’ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଏଥିରେ ସୁନାମ ହେଲା; ଏତେ ପଛସା ମିଳିଲା ଯେ ଜୀବନରେ ଆଉ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ଅର୍ଥୋପାର୍ଜନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲାନାହିଁ । ସେ ଲୁଇଗ୍ରେସରେ ବସି ବହୁ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ, ସୁପରିତ, ଦାର୍ଶନିକ ଓ ରାଜନୀତିକ ଭାବେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କଲେ ।

ତାଙ୍କ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଲା—ଫିଲଡେଲ୍‌ଫିଆର ସବାଜୀନ ଉନ୍ନତ ସାଧନ କରିବା । ସେ ଚିକିତ୍ସାଲୟଟିଏ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଫିଲଡେଲ୍‌ଫିଆ ଏକାଡେମୀ ‘ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ଭାନିଆ’ ଇଉନିଭରସିଟି ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲା । ସେ ଏହି ସହରରେ ପ୍ରଥମ ଅଗ୍ନି ନିବାପକ ସମ୍ରା ଓ ଫାୟାର୍ ଇନ୍‌ସୁରେନ୍ସ କମ୍ପାନୀ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ତାଙ୍କ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ଫଳରେ ଫିଲଡେଲ୍‌ଫିଆ ସେ କାଳ ଆମେରିକାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ନଗରରେ ପରିଣତ ହେଲା ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସ୍ବାଧୀନ ଆମେରିକାର ରାଜଧାନୀ ଲାଗି ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଲା ।

ଆମେରିକା ଉପନିବେଶର ବିରୁଦ୍ଧ ଜଟିଳ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ଲାଗି ସେ ମାଡ୍ରୁଦେଶ ଗ୍ରେଟବ୍ରିଟେନ୍‌କୁ ନିବେଦନ କରୁଥିଲେ । ଗ୍ରେଟବ୍ରିଟେନ୍ ଏଥିରେ କର୍ତ୍ତୃପାତ୍ର ନ କରିବାରୁ ସେ ଉପନିବେଶକାଞ୍ଚମାନଙ୍କୁ ଏକଜୁଟ୍ କରିବା ଲାଗି ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ । ସୁସଂଗଠିତ, ନୂତନ ଦେଶର ସେନାପତି ଭାବେ ଜର୍ଜ ଓ'ହାର୍ଟନ୍ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ; ବେନ୍‌ଜାମିନ୍ ତାଙ୍କୁ କାଲୋପଯୋଗୀ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲେ ।

ସ୍ବାଧୀନତା ଘୋଷଣା ଲାଗି ଯେଉଁ କମିଟି ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ ସେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଦ୍ରବ୍ୟ ବୟାକଟ୍ କରାଯାଇଥିଲା ।

ସ୍ବାଧୀନତା ହଲ୍

ଯେଉଁ ଘରେ କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟ ଉପନିବେଶର ଦୁଃଖଦୂଃଖକରଣ ଲାଗି ସମ୍ରାଟ ଜର୍ଜ ଡୂଢ଼ାୟୁକ୍ତ ନିବେଦନ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଥିଲେ, ତାହା 'ସ୍ବାଧୀନତା ହଲ୍' ନାମରେ ନାମିତ । ୧୭୭୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତେଲେଟି ବିପ୍ଳବୀ ଉପନିବେଶ ରାଜ୍ୟ ଏହି ହଲ୍‌ରେ ସ୍ବାଧୀନତା ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ଜର୍ଜ ଓ'ହାର୍ଟନ୍ ଏହି ସମ୍ପିଦରେ ସଭାପତିତ୍ବ କରିଥିଲେ ।

ଆମେ ସେଇ ହଲ୍‌ରେ ଯାଇ ବସିଲୁ । ସେତେବେଳେ ଯାଏ ଲୁହାମୁନ କଲମ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ପରକଲମରେ ଯାବତାୟ ଲେଖାଲେଖି କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲା ।

ଯେଉଁ ପରକଲମରେ ସ୍ବାଧୀନତା ଘୋଷଣା ବାକ୍ୟସବୁ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ-
ଥିଲା, ତେଲେଟି ଉପନିବେଶ ତେଲେଟି ପ୍ରଦେଶରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ପ୍ରତିନିଧିଗଣ ଜଣ ଜଣ କରି ଦସ୍ତକତ କରିଥିଲେ, ସେହି କଲମ ଓ କାଳିଘଡ଼ ମୂଲ୍‌ବାନ୍ ସ୍ମୃତି ଭାବେ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇଅଛି ।

୧୭୭୫ରେ ବ୍ରିଟିସ୍ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟରେ ସ୍ଟାମ୍ପ୍ ଆକ୍ଟ ପାସ୍ ହେଲା । ଫଳରେ ଆମେରିକାରେ ଯାବତାୟ ବ୍ୟବହାରୀ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଏପରିକି ସାଧାରଣଙ୍କ କୀଡ଼ା ସାମଗ୍ରୀ ତାସ୍‌ମୁଠା ଉପରେ ଟିକସ୍ ବସିଲା । ଆମେରିକୀୟମାନେ ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଲେ—ବ୍ରିଟିସ୍ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟରେ ଆମର କୌଣସି ନିବାରକ ପ୍ରତିନିଧି ନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଆମ ବିନା ଅନୁମୋଦନରେ ପାସ୍‌କରା ଆଇନ୍ ଆମେ ମାନିବୁ ନାହିଁ, ଯାହା ମନ ତା ହେଉ ପଛକେ ।

୧୭୭୭ରେ ସେମିତି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଆଇନ୍ ପାସ୍ ହେଲା । ଫଳରେ କାଗଜ, କାଚ, ରଙ୍ଗ, ଚାଉଁଶ ଉପରେ ଶାସକ ଟିକସ୍ ବସାଇଲେ । ଆମେରିକାରେ ସେସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଘୁଘୁ ହୋଇ ବଢ଼ିଗଲା । ଇଂରେଜ ଇଷ୍ଟ୍ ଏଣ୍ଡିୟା କମ୍ପାନୀ ଆମେରିକାରେ ଏକଗୁଟିଆ ବ୍ୟବସାୟ ଅଧିକାର ଲାଭ କଲା । ଆମେରିକୀୟମାନେ ବଷ୍ଟନ୍ ବନ୍ଦରରେ ଚାଉଁଶ ପେଟିସବୁ ଖଲାସ୍ ନ କରି ରାଗରେ ସମୁଦ୍ର ଭିତରକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ ।

ତା ପ୍ରତିବାଦରେ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟ୍ “ବଷ୍ଟନ୍ ଟି ଆକ୍ଟ୍” ପାସ୍ କଲା ଓ ଚାଉଁଶର ଷଡ଼ି ପୁରଣ ନ ଦେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଷ୍ଟନ୍ରେ ସବୁ ବାଣିଜ୍ୟବ୍ୟବସାୟ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା ।

ତାର ପ୍ରତିବାଦରେ ଆମେରିକୀୟ ଘୋଷଣା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା—ଗୋଟିଏ ଉପନିବେଶ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ ଅର୍ଥ ସମଗ୍ର ଆମେରିକା ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ ।

ଥୋମାସ୍ ଜେଫରସନ୍ ଏଇ ଘୋଷଣା କାଳରେ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ ଭାବେ କହିଲେ—ଦି କଥାରୁ କଥାଏ କର—ମୋତେ ସ୍ବାଧୀନତା ଦିଅ ଅଥବା ମାରିଦିଅ । ଦାସତ୍ବ ଆମ ପକ୍ଷେ ଅସମ୍ଭବ ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା—ବଷ୍ଟନ୍ରେ ବିପ୍ଳବ ଦମନ ଚେଷ୍ଟାରେ ବ୍ରିଟେନ୍ ପରାସ୍ତ ହେଲା, ଫଳରେ ଆମେରିକୀୟ ସାହସ ବଢ଼ିଲା ।

ମହାନ୍ ସାଧକ ଜର୍ଜ୍ ଓ'ହାର୍ସନ୍

ଶୂଞ୍ଜିତ ସୈନ୍ୟ ବାହିନୀ ନାହିଁ । ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ନାହିଁ, ପୋଷାକପନ୍ଥ ନାହିଁ, ଖାଦ୍ୟପେୟ ନାହିଁ । ଓ'ହାର୍ସନ୍ ଶୂନ୍ୟରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ପାହାଡ଼ ଅରଣ୍ୟଦେଶ ପ୍ରାକୃତିକ ଦୁର୍ଗ ‘ଫୋର୍ଟ’ ତାଙ୍କର ସାଧନାକ୍ଷେପ, ସହରରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ, ପଥ ନାହିଁ । ୧୭୭୭-୭୮ର ଦୂରବସ୍ଥା । ତେବେଟି ଦରିଦ୍ର ପ୍ରଦେଶ ପ୍ରଚଳ ପରାନ୍ତ ବ୍ରିଟିସ୍ ଶକ୍ତିର ସମ୍ମୁଖୀନ—ବହୁ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ପରାସ୍ତ, କ୍ଳାନ୍ତ, ପଳାୟିତ; ଘୋର ଶୀତକାଳ; ଶୀତବସ୍ତ୍ର ନାହିଁ, ଘରଦ୍ବାର ନାହିଁ । ଭୂମି ଉପରେ ଛ'ଇଞ୍ଚ୍ ବରଫ୍; ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭୂସାର ବଡ଼, ଚଉଦିଗ କୁଳ୍ଫଟିକାରେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ ।

ଗ୍ରେଟ୍ବିଟେନ୍ର ସେନାପତି ସାର୍ ଉଇଲିୟମ୍ ହାଡ୍ଡେ ଚେଷ୍ଟାପିକ୍ ଉପସାଗର ଅଧିକାର କଲା ପରେ ରାଜଧାନୀ ଫିଲଡେଲ୍ଫିଆ ତାଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ପରିସରକୁ ଆସିଗଲା । ତାଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ନ ପାରି ଜର୍ଜ୍ ଓ'ହାର୍ସନ୍ ୧୮ ମାର୍ଚ୍ଚ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଫୋର୍ଟ ଉପତ୍ୟକାରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ସେହି ଉପତ୍ୟକାରେ ଦୁଇ ଗୋଟି ସ୍ତୁତ୍ର ନଦୀ ପ୍ରବାହିତ—ସ୍କୁଲ୍‌କିଲ୍, ଫିକ୍ । ଉଭୟ ନଦୀର ପାଣି ଶୀତ ଦିନେ ଜମାଟ ବାନ୍ଧିଥିଲା, ନିରାଶ୍ରୟ, ଅନ୍ନ ବସ୍ତୁହୀନ, ନିରାଶ । ଜର୍ଜର ତାଙ୍କ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଦୁଇ ହଜାର ସୈନ୍ୟ ନିମୁନିଆଁ, ଟାଇଫଏଡ୍ ଓ ଡିଫେଣ୍ଟ୍ରିରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ହୃତଦମ୍ଭ ଏହି ବାହିନୀକୁ କିପରି ଟ୍ରେନିଂ ଦେଇ ଆଧୁନିକ ବାହିନୀରେ ପରିଣତ କରିବେ, ଓଡ଼ାସିଂଟନ୍‌ ଚିନ୍ତାରେ ନିମଗ୍ନ ଥାନ୍ତି । ଜର୍ମାନ ସମ୍ରାଟ ଫେଡେରିକ୍, ଦ'ଗ୍ରେଟ୍-ଙ୍କର ଜଣେ ସାହସୀ ସୈନ୍ୟ ଇଣ୍ଟରପ୍ରେରିତ ବଡ଼ ସେଠି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଚେହେରା ଦେଖି ଚୁଝିପାରିଲେ ଓଡ଼ାସିଂଟନ୍—ମନର ମଣିଷଟି ଏହି, ଯେ ତାଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସିଦ୍ଧ କରିପାରିବ ।

ଉନ୍‌ ଷ୍ଟିଉଭେନ୍‌ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଅନଭିଜ୍ଞ; ଜର୍ମାନ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ ତାଙ୍କ ମନୋରାଜ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଇଂରାଜୀରେ ଅନୁବାଦ କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା ।

ଏପରି ଜଣେ ଅଧ୍ୟବସାୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକୃତରେ ଦୁର୍ଲଭ, ତାଙ୍କ ଲାଗି ସେନାପତିଙ୍କ ଅନ୍ତର ଆଶା ଓ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସରେ ଭରି ଉଠିଲା । ସକାଳୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଷ୍ଟିଉଭେନ୍‌ଙ୍କ ପାଟି ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା ।

କାଠଗଡ଼ କାଟି ତା ଉପରେ ତା ଉପରେ ନଦି ଘର କରାଗଲା । ପ୍ରତି ଘରେ ତିନି ମହଲା ଖଟ ଗଢାଗଲା, ଯେପରି ଅନେକ ସୈନ୍ୟ ଗୋଟିଏ କୋଠାରେ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ପାରିବେ । ଘର ଗରମ ରଖିବା ଲାଗି ଚୂଳା ଢିଆରି ହେଲା । ଏହି ପ୍ରକାରେ ତୃଷାର ଝଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ସୈନ୍ୟ ଓ ସେନାପତିଙ୍କ ଲାଗି ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ଗଢାଗଲା; ଜର୍ଜ ଓଡ଼ାସିଂଟନ୍‌ଙ୍କ ଲାଗି ଗ୍ରେଟ୍‌ ଘିଡାଲ କୋଠା ଓ ପୁରୁଣା ଧରଣର ରୋଷାଇ ଘରଟିଏ ଥିଲା ।

ଟ୍ରେନିଂପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ଏହି ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟପେୟ, ବସ୍ତ୍ର, ଔଷଧ ଓ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଫ୍ରାନ୍ସ ସହୃଦ ଆମେରିକାର ସନ୍ଧି ପରେ ଏହି ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିଥିଲା । ବ୍ରିଟିସ୍‌ ସେନାପତି କିପରି ସୁରକ୍ଷା ପାଇଲେ କେଜାଣି, ସେ ଓଡ଼ାସିଂଟନ୍‌ଙ୍କ ମୁହଁମୁହଁ ନ ହୋଇ ଭୟରେ ପଳାୟନ କଲେ । ଓଡ଼ାସିଂଟନ୍‌ ସର୍ବସୈନ୍ୟ ଏହି ପଳାୟିତ ବାହିନୀର ପଶ୍ଚାତ୍ତ ଧାବନ କଲେ, ନିଉୟାର୍କ୍‌ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ବ୍ରିଟେନ୍‌ ସହୃଦ ଆମେରିକାର ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରାୟ ୫ବର୍ଷ କାଳ ଲାଗିରହିଥିଲା । ଓଡ଼ାସିଂଟନ୍‌ଙ୍କର ଏହି ବାହିନୀ ରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅପୂର୍ବ କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେ ।

ନିଉଦ୍‌ର୍କରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ବ୍ରତୀୟ ସମ୍ରାଟ୍ ଜର୍ଜ ତୃତୀୟଙ୍କ ଲୌହ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଗ୍ରୀକ୍ ସେଥିରେ ବନ୍ଧୁକ ଦିଆର କରି ବ୍ରତୀୟ ବାହନକୁ ଶୋଚନାୟ ଭାବେ ପରାସ୍ତ କରିଥିଲେ ।

ବିପ୍ଳବ ଓ ଯୁଦ୍ଧ କାଳରେ ଫୋର୍ଜ୍ ଉପତ୍ୟକାର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭୂମିକା ଆମେ-
ରିକା ଭୁଲିପାରିନାହିଁ । ଏବେ ସେଠାରେ ୫୦ ଏକର ଭୂମିରେ ଏକ ଜାତୀୟ
ପାର୍କ ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି, ନାନାବିଧ ମେପଲ୍ ବୃକ୍ଷଭରା । ଟିକ୍ ନଦୀ ଓ ପ୍ରାୟ-
୫୦୦୦ ସେକାଲ ବାସଭବନକୁ ଛୁଇଁ ଛୁଇଁ କଲନଳ ଧୂନରେ ସଗର୍ବେ ପ୍ରବାହିତ
ହେଉଅଛି । ପାଖରେ ପୁରୁଣା ଗ୍ରେଲ୍ ଟିଏ, ଗୋଟା ପାର୍କ ବୁଲି ଫେରିଲବେଳକୁ
ସୂର୍ଯ୍ୟ ପାହାଡ଼ ତଳକୁ ବୁଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି । ମେପଲ୍ ବୃକ୍ଷମୟ ବନର ଅର୍ଧାଂଶ
ସ୍ତ୍ରୀର । ଲତା, ଖାର ରକ୍ତ ଗଢା ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିକାରୁ କେତୋଟି ଉପଲ ସଗ୍ରହ
କରିନେଲା । ସେ କାଳ ଯୁଦ୍ଧରେ ବ୍ୟବହୃତ କେତେକ କମାଣ୍ଡ ଦେଖି ପାହାଡ଼
ଉପରେ ସ୍ମୃତିରକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିର୍ମିତ ଆର୍ଜ ତଳେ ଛିଡ଼ାହେଲୁ: ଗୌରବରେ
ତୃଣ ପ୍ରାନ୍ତର, ଦନାରାଧ୍ୟ; ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ନୀଳ ନୀଳ ପାହାଡ଼ସବୁ ସନ୍ଧ୍ୟାସୁଗରେ
ରଞ୍ଜିତ ହୋଇଗଲା । ଟିମେ ରାତି ଗଭୀରତର ହେଲା । ଆମେରିକାର ଦଶମୀ ଚନ୍ଦ୍ର
କଥା କହିବା ଭଙ୍ଗୀରେ ସମକ୍ଷରେ ଦେଖା ଦେଲେ । ଅତେଇ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଆଜି
ପ୍ରଥମ ଚନ୍ଦ୍ରଦର୍ଶନ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଚନ୍ଦ୍ରକା ଧବଳିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଆମେ ଫେରିଲୁ,
ଅର୍ଧବୃତ୍ତକାର ପାଷାଣ ଫଳକ ଉପରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ଉକ୍ତିକ ମନେ ମନେ ଧ୍ୟାନ
କରି—

“ଏ ଅପମାନର କ୍ଷେପ

ଦନ ଅବସାଦର ସ୍ଥାନ

ଘୋରତମ ଶଙ୍କ୍ଷଦ୍ ଶୃଙ୍ଗାନ ।

ଏହି ମହାତ୍ୟାଗ ସ୍ଥଳୀରୁ

ଆମେରିକୀୟ ଜାତି

ଆଉ ନବ ଜୀବନର ଜନ୍ମ,

ଉଜ୍ଜୀବନ, ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ।

ଦିନେ ଏକତାର ମନ୍ତ୍ର

ସେମାନଙ୍କୁ ବିଜୟୀ କରିଥିଲା ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ସେମାନଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟ ଥିଲା

ଯେପରି ଏବେ ମୋର

ଭୂମର

ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନଙ୍କର ।”

—ହେନେସ୍ ବ୍ରାଉନ୍,

ତାପରେ ଫିଲଡେଲ୍ଫିଆର ଆଉ କେତୋଟି ଅବଶ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟ୍ୟ ଉପରେ ଆଖି ପକାଇଲୁ ।

ଲବର୍ଗି ବେଲ୍,

ପରାଧୀନକୁ ସ୍ବାଧୀନ ହେବା ଲାଗି । ଏହା ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ ଆସିଛି; ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ଏହା ଅସୀମ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆକର୍ଷଣ କରେ ।

ଲବ୍‌ଜର କାରିଗର ଏହା ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ୧୭୫୧ରେ ଫିଲଡେଲ୍ଫିଆରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଏହାକୁ ସାଧାରଣତଃ କେନ୍ଦ୍ର ବଜାନ୍ତି ନାହିଁ । ୧୮୪୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜର୍ଜ ଓ'ସିଂଟନ୍‌ଙ୍କ ଜୟନ୍ତୀରେ ଏହା ଅନ୍ତେ ମାନ୍ୟ ବାଜିଥିଲା । ତାପରେ ଫାଟିଗଲା । ଏତେ ବଡ଼ ପିଠିକ ବେଲ୍; ବଜାଯାଉ ହୋଇନାହିଁ; କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରୁ ତଳକୁ ଖସି ନାହିଁ । ଫାଟିଗଲା କାହିଁକି ? ଏହି ଜାଗରଣ ଯୁଗରେ ବହୁ ଜାତି ପରାଧୀନ ରହିଥିବାରୁ କି ? ଭଲମନ୍ଦର ଯୁଦ୍ଧରେ ଆମେରିକା ତା ଅହ୍ୱାନ ଭୁଲିଯାଇ ବେଳେ ବେଳେ ମନ୍ଦ ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରୁଥିବାରୁ କି ? ଆମେରିକା ଗଣତନ୍ତ୍ର, ଯୋଉଠି ସ୍ବାଧୀନତାର ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତୀକ ଅଭୟ ହସ୍ତ ଟେକିଛି, ସାବତୌମ, ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଶକ୍ତି ପକ୍ଷକୁ ଆଉଜି ଯାଉଥିବାରୁ କି ?

ଫଟା ବେଲ୍‌କୁ ନମସ୍କାରଟିଏ କରି—କାରିଗର ଦିନେ ଏ ଥିଲା ଆମେରିକାୟ ସ୍ବାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରେରକ; ଏହାର ଗୁରୁତ୍ବ ସଂକୀର୍ତ୍ତ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାଣବଳି ଦେବା ଲାଗି ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉନ୍ମାଦିତ କରୁଥିଲା ।

ପୋଟ୍ରେଟ୍ ମ୍ୟୁଜିୟମ୍

ସେ କାଳର ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଫଟୋ ଏଥିରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପରିଚୟ ଫଟୋ ତଳେ ଲିପିବଦ୍ଧ । ସ୍ବାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ କପର ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେଉଁ କେଉଁ ଐତିହାସିକ ଯୁରୁସ୍ତ, ମହାବୀର ଏହା ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ଥିଲେ, କେଉଁ କେଉଁ ଯୁଦ୍ଧରେ କେଉଁ କେଉଁ ବୀର ପ୍ରାଣବଳି ଦେଇଥିଲେ, କେଉଁ ସମୟରେ କେଉଁ ସବୁପଦକ୍ଷ ବଳଭୂ ଓ ତାଙ୍କ ବଡ଼ କାର୍ତ୍ତି କ'ଣ, ତାହା ବୟାନ କରାଯାଇଛି । ଫଟୋ ଚିତ୍ରରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ଦେଶର ଇତିହାସ ମନରେ ଜୀବିତ ହୋଇ ରହେ ।

‘ଜାତି କରହାସ ଜାତିର ନିର୍ବର
ତହୁଁ ବହେ ସଦା ଜାତି ପ୍ରାଣଧାର
ସେ ଧାରାରୁ ମର ପିଉଛୁ ସେ ନର
ନିଶ୍ଚୟ ହେବ ସେ ଜାତି କର୍ମସାର ।’

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ପିତା ମଧୁସୂଦନଙ୍କର ଉକ୍ତି ପ୍ରତି ଆମେରିକୀୟ ପକ୍ଷରେ ଜବନ୍ନ ସତ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି ।

ନୌ ଯାଦୁଘର

ଆମେରିକା କପରି ସ୍ଵାଧୀନତା ଲାଭ କଲା, ସେ ବିଷୟରେ ଏକ ଫିଲ୍ମ ଦେଖିଲି । ତାପରେ ନୌ ମୁକ୍ତସ୍ଵୟରେ ପଶିଲି । ମେକାଲେ ପାଲଟଣା ଜାହାଜରେ କପରି କମାଣ୍ଡ, ବନ୍ଦୁ ଖଣ୍ଡା ଯାଉଥିଲା, ବନ୍ଦୁ ବା କମାଣ୍ଡରେ କପରି ବାରୁଦ ଖୁନ୍ ଫେଉଟିଲା, ଗୁମ୍ଫା, କାଠରଫ ଆଉ ହାବେଳୀ ବାଣରେ ଯେପରି, ତାହା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଅଛି ।

ସେକାଲେ ସମୁଦ୍ର ଇଂଲଣ୍ଡର ଡିଡ଼ା ସରୋବର ଥିଲା । ଆମେରିକୀୟ ନୌଶକ୍ତି କପରି ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ଜନ୍ମଲାଭ କଲା, କେବଳ ସ୍ଥଳଯୁଦ୍ଧରେ ଇଂରେଜକୁ ହଟାଇ ତାକୁ ସ୍ଵଦେଶରୁ କପରି ବିତାଡ଼ନ କଲା, ସେନାପତି ଲଡ଼ି କର୍ଣ୍ଣିଓଲିସ୍ କପରି ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କଲେ, ଆମେରିକା ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ହରାଇବା ପରେ ଇଂରେଜ ଭାରତକୁ କରକବଳିତ କଲା ଓ ଏହି ପରାଭୂତ ସେନାପତି କପରି ଭାରତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଦ୍ଵିତୀୟ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ ହେଲେ ଓ ନିମ୍ନେ ଭାରତ କପରି ବ୍ରିଟିଶ୍ ରାଜମୁକୁଟର ଉଜ୍ଜ୍ଵଳତମ ସ୍ଵାରକ ହେଲା, ତାହା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଅଛି ।

ପ୍ରକୃତର କୋଳରେ ବସିଲେ

ମାଆ କୋଳରେ ବସିଲେ କେମିତି ଲାଗେ, ବଡ଼ ହେଲା ପରେ କାହାର ମନେ ଚହେ ? ପ୍ରକୃତି ମୋର ଧାଇଁମା; ମାଆର କାଖ, କୋଳ ଗୁଡ଼ିଲ ଦିନରୁ ମୁଁ ତା’ର କୋଳରେ ବସିଆସୁଛି । ସେ କୋଳର ଶ୍ରୀ ଓ ଆରାମ୍ ଘଡ଼ିକ ଘଡ଼ି ବଢ଼ିଲେ । ସେ କେବଳ ଧୋବାୟା ନୁହେଁ, ଜୀବନସାରା ମୋତେ ନାନାବାୟା ଗୀତ ଶୁଣାଇ ଆସିଛି, ବାୟା କଣ ମୋତେ ରଖିଛି, ସଂସାରର ଜଣେ ବାୟା ହୋଇ ମୁଁ ବଢ଼ିଯାଇଛି, ବାୟା ହେବାର ଯାବତୟ ଡୋରାକ୍ ମୋତେ ଯୋଗାଇ ଦେଇଛି ।

ଆଜି ସେଇ ମାଆ କୋଳରେ ନିହିଳ ଭାବେ ବସିଥିବାର ସୁସ୍ଥାଗ ମୋତେ ମିଳିଲା । ସୁଧାଂଶୁ କର୍ମଶେଷରେ, ଚନ୍ଦ୍ରନୟନ ସ୍କୁଲରେ, ଲତା ରକ୍ଷନ ଶାଳାରେ । ମୁଁ ଗୃହର ପୃଷ୍ଠ ପ୍ରାଙ୍ଗଣର ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ କୋଠାରେ ବସିଛି, ବେଶୀ ଶୀତ ହେଲେ ଆଗକୁ ପଛକୁ ଚାଲି ରକ୍ତ ଉଷ୍ମ କରୁଛି ।

କାଲି ରାତିରୁ ବର୍ଷାଧାରୁ ଝରୁଛି । ନିରୁଦ୍ଧ ଘରେ ବି ଗଛ ପତ୍ରରେ ପଡ଼ୁଥିବା ଟପର ଟପର ଶବ୍ଦ କାନରେ ବାଜୁଛି । ବର୍ଷା ସାଙ୍ଗକୁ ଝଙ୍କା ପବନ । ଉଷାର ଝଡ଼ର ଅଗ୍ରଦୂତକା ସେ, ନରୁଲ ଦେଉଛି ହସ୍ତାନ୍ତ ହସ୍ତାନ୍ତ ବନସ୍ତମାନଙ୍କୁ । ମୁଁ ବୁଲୁଛି ଆଗରୁ ପଛକୁ, ପଛରୁ ଆଗକୁ, ଯନ୍ତ୍ରା ଭିତରର ଏକ ଜନ୍ତୁ ପରି ।

ଗୋଟାଏଦିନ ଏମିତି କଟିଲା । ବର୍ଷାର ବିରାମ୍ ନାହିଁ । ମୁଁ ବୃକ୍ଷଦୁର୍ଗବାସୀ; ଲଗାଲଗି, ଘଷାଘଷି ହୋଇ ରହୁଛନ୍ତି ବନସ୍ତ, ତଥାପି କାଲୁଆ ପବନର ଚୁମୁଟା ଆଉ କାମୁଡ଼ାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇ ପାରିଲିନାହିଁ । ସାଧାରଣ ହାତୁଡ଼ାକୁ ଗଛମାନେ ନିଜ ଦେହରେ ଚଢ଼ାଇ ନେଉଥାନ୍ତି । ଜନ୍ମକାଳୁ ନାଟକୀ ଅଭ୍ୟାସ ସେମାନଙ୍କର । କିନ୍ତୁ ଝଙ୍କା ପବନର ଧକ୍କା ସମ୍ଭାଳି ପାରୁ ନଥାନ୍ତି । ବେଶାତିର ଭାବେ ସେମାନଙ୍କୁ ଧକ୍କା ଦେଇ ନିଜ ଲାଗି ସୁସ୍ଥା କାଟି ଝଞ୍ଜା ଧାଉଁଥାଏ । ଉଷ୍ମ ଜଳବାୟୁରେ ବର୍ଷା ଏ ବିଦେଶୀକୁ ଶୈତ୍ୟର ଗନ୍ତ୍ର ଡିକ୍କା ଆସ୍ଥାଦରେ ବସ୍ତ୍ରତ ନ କଲେ ସେପରିକି ତା ମନରେ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବୃକ୍ଷ ଦରବାରରେ ରଙ୍ଗିନ୍ ମେସଲ ରାଜନୈତିକୀ ପରି ନୃତ୍ୟ କରୁଥାଏ । ବର୍ଷା ଅସରୁର ଛେଚୁଚୁ ଓ ବଜାସର ଠେଲପେଲରେ ଗୋଲବସର ଗୋଲପ-ମାନେ ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ତଥାପି ନିନ୍ଦାର ନାହିଁ, ହିନ୍ଦୁଛତର ନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଝଡ଼ ତାକୁ ବାଲିଗିରଡ଼ା ଉପରେ ଗଡ଼େଇତଡ଼େଇ କରୁଥାଏ । ଘନ ପାଇନ୍ ମର୍ମର ଭିତରେ ପକ୍ଷୀର ବିକଳ ଚିତ୍କାର । ଏ ପାଗରେ ଗରବ ମୂଲିଆ ପରି ବସାରେ ଜାକିୟୁଜି ହୋଇ କାଲି କଟାଏ ସେ । କିନ୍ତୁ କୁଆ କଣ ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ବୁଝେ ? ଭୋକଦାଉ ସମ୍ଭାଳିପାରେ ? ତାର ବିକଳ କେଁକଟର ସହ ନ ପାରି ବର୍ଷାରେ ଓଦା ହୋଇ ମାଆ ଭୁଇଁରୁ କିଛି ଘାସ ଦାନା ଖୁଣ୍ଟି ଖୁଆଇ ଦିଏ । ବସାରେ ଆହାର ସଞ୍ଚୟ ଶୀତ ପକ୍ଷୀକୁ ଅଗୋଚର ।

ଖାଦ୍ୟାଭାବରୁ ଉପାସୁଛନ୍ତି ପୃଥିବୀରେ ପକ୍ଷୀବିଶ ଲେପ ପାଇଯାନ୍ତେ । ତା ହେଲେ ପକ୍ଷୀ ବିନା ଉଦ୍ୟାନ ବା ଅରଣ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଅଧିକ ନିଃସଙ୍ଗ ହୋଇଯାନ୍ତା । ବନରେ ଥାଇ ନିତି ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣାଉଥିବା କିମ୍ବା ପବ୍‌ଭାରଣୀ ଭ୍ରମଣ ଲାଗି ନିତି ଆହ୍ୱାନ ଜଣାଉଥିବା, କିମ୍ବା ଉପାସୁଦୋଷର ବାଉଁଶ, ଶରତ

ବସନ୍ତ ଓ ବର୍ଷାର ଆଗମନ ଶୁଣାଉଥିବା ପକ୍ଷୀ ଆମର ଚର ଆଦରଣୀୟ । ତେଣୁ ମରୁଡ଼ି ସମୟରେ ତାକୁ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇ କରୁଣା ବିଚରଣ କଲେ ବୋଲି ଭାବିବା ଯଥାର୍ଥ ନୁହେଁ । ତଥାପି ମାନବିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ହୃଦୟର ଏହା ଏକ ପରିଚୟ ।

ଆମ ଦେଶର ହିମାଳୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଶୀତକାଳରେ ଏ ଖାଦ୍ୟାଭାବ ଦୂରବସ୍ଥା ଉତ୍ପନ୍ନଥୁଏ । ଶୌଧ ଗୁଡ଼ରେ, ଉଦ୍ୟାନରେ, ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ, ଡ଼େର ପ୍ରାନ୍ତରରେ, ଗିରି ଉପତ୍ୟକାରେ, ଯୋଉଠି ବ୍ୟାଧି ବା ଶ୍ୱାନର ଭୟ ନ ଥିବ, ସେଠି ଦାନଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆହାର ବିଚରଣ କରନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଶଶକ, ମୂର୍ଖିକ ହରଣଗୁଳ୍ କଲେ କଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ? ବୃକ୍ଷ ପୁଷ୍ପସଂସ୍ଥାନ; କେଦାର, ପ୍ରାନ୍ତର ଡ଼େରାଗୁଡ଼ିକ । ସେ ବୁଭୁକ୍ଷୁ; ଖାଦ୍ୟାଭାବରେ ସେ ବି ବିନିଦ୍ର ରଜନୀ ଯାପନ କରୁଥୁଏ !

୫-୧୦-୮୪; ଆଜି ଶରାପାଗ, ପଡ଼ୋଶୀ ହତାରେ ବନ୍ଧା କୁକୁରଟା ମିଛେ ମିଛେ ଭୁଲୁଛି । ଉପର ବେଳା ଚନ୍ଦ୍ର ଘରକୁ ଫେରି ଆମକୁ ବୁଲାଇନେଇ ତା କାଥୋଲିକ୍ ନର୍ସିଂ କଲେଜକୁ; ପାଠାଗାର ଦୁଆର ଗୋଟିଏ ନାନା ଧାରୁ ପହଞ୍ଚୁଛି କୃତ୍ରିମ ବୃକ୍ଷ; ପତ ପଥରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ନିର୍ମାଣ ଲାଗି ଅର୍ଥଦାତା-ମାନଙ୍କ ନାମ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥିବୁ ।

ନିକଟରେ ବସାର ସ୍କୁଲ; ସବୁ ଗଛବୃକ୍ଷ ରଙ୍ଗିନ୍, ସସ୍ପ, ସସ୍ପମ ଦୁଇଟି ଶ୍ରେଣୀ ମାନ୍ୟ ଥିବୁ । ଏତେବଡ଼ ଜାଗା ମାନ୍ୟ ଖାଟି ପିଲ ପଡ଼ନ୍ତି । କାନ୍ଥରେ ଲେଖା ହୋଇଛି—ବଡ଼ ପାଟିକରି କଥା କହୁନାହିଁ । ଘରୁ ପେନ୍‌ସିଲ୍ ଜାଟି କରି ଆଣ, କିଏ କିଛି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାବେ ଉତ୍ତର ଦିଅ ।

ତାପରେ ସୀମର ହା. ସ୍କୁଲକୁ ଆମେ ଗଲୁ । ସ୍କୁଲ ଦୁଆରେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଗୋଲପ, ସେବଡ଼ା, ଗେଣୁ, ପଡ଼ିଆରେ ପିଲମାନେ ଟିକେଟ୍ ଖେଳୁଛନ୍ତି ।

ପ୍ରବେଶ ଦ୍ୱାରରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ନାମ; ଯେଉଁମାନେ ଭଲ ପଢ଼ନ୍ତି, ଭଲ ଖେଳନ୍ତି ବା ଅଭିନୟ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଫଟୋ ଓ ପରିଚୟ ।

ସ୍କୁଲରେ ବେଢ଼ି ନ ଥିଲେ; ଥିଲା ଜଣେ ଜେନଟର୍ (ମେଡ୍‌ସେନ୍‌ସିଷ୍ଟିଆନ୍); ସୁନ୍ଦର ରୂପ, ଦେଶ ପୋଷାକ । ସେ ଆମକୁ ସ୍କୁଲ ବୁଲାଇ ଦେଖାଇ ଦେଲା ।

ଫେରିଲା ବେଳେ ଗୋଟିଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ମନ ମରିଗଲା—ଦୁଇ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁଅ, ଝିଅ ଚୁମ୍ବା ଦିଆଦେଇ ହେଉଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଖାଲିଥିବା ରୁମ୍‌ରେ

୧୨ ବର୍ଷର ହିଅ ଉପରେ ୬ ଥର ଅତ୍ୟାଚାର ହୋଇଛି । ମାଆ ସ୍କୁଲ୍ ନାଆଁରେ କେସ୍ କରିଛି ।

ଲତାର ପସର

ଗୋଟିକରୁ ଦୁଇଟି, ଦୁଇଟିରୁ ତିନୋଟି ସୁଟ୍-କେସ୍ ହେଲଣି । କେତେ ଜିନିଷ କଣା ହୋଇଛି । କେତେ ଉପହାର ମିଳିଛି । ନିଜର ପୁଅ, ବୋହୂ, ନାତି ନାତୁଣୀ ଅଛନ୍ତି । ନିଜ ଭାବଭାବୁସି, ପାଖ-ପାଖି, ସୋଖାସୋଖି, ଉପକାଶ ସାଇପଡ଼ିଣା ଅଛନ୍ତି, କିଛି ଆପଦ ବିପଦ ପଡ଼ିବ ଶୁଣିଲେ ସେ ସବୁ କାମ ଗୁଡ଼ିକ ଧାଇଁ ଆସନ୍ତି, ରୋଗ ଶେଯ ପାଖେ ବସି ସେ ସେବାକରନ୍ତି; ଧରମହିଅ, ଧରମପୁଅ, ପ୍ରିୟ ଗୁଣଗୁଣୀ, ବାଲବନ୍ଧୁ, ସାହୁଦ୍ୟକ ବନ୍ଧୁ, ଆଳିଆ ଲେଖାରେ ବାଲିଆ ବନ୍ଧୁ ଅଛନ୍ତି, ‘କାଲେ ମୋ ଲାଗି ବିଦେଶରୁ କଣଟାଏ ଆସିଥିବ’ ଭାବ ସେ ମୁହଁ ଦେଖାନ୍ତି; ତା ଛଡ଼ା ଲତାର ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀମାନେ ବନ୍ଧୁକୁ ଲେଖିଛନ୍ତି—ନାନା ହାତରେ ଅମଳ ନାହିଁ ସମକ ପଠାଇବୁ । ଯାହା କଥା ନ ରଖିବ, ସେ ମୁହଁ ଏଡ଼େ କରିବ, ହୁଏତ କହିବ—ସେହର ସଂକେତ ସବୁଫ କଢ଼ାକର ଜିନିଷ ଆଣିଲେ ନାହିଁ !

ସମସ୍ତ ବୋହୂସିବ, କଥା ରହୁଥିବ । ତିନୋଟି ସୁଟ୍-କେସ୍‌କୁ ଏବେ ଜିନିଷ ବଳେଇଛି । ଭାବ ନଦିଥିଲା; ଏବେ ଚନ୍ଦ୍ର ନଦୁଛି । ଏତେ କାଳକେ ନାନା, ଭାଜନା ଆସିଛନ୍ତି, ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ; ମାନସରୀଦା ନ କରି ଗୁଡ଼ିବେ କିପରି ।

ଲତା ଖୁସି, କାନ୍ଦୁଛି, ପୁଣି ଥୋଉଛି; ପୁଣି ବାହାର କରୁଛି । ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ଲାଗିଛି ଏଇ ଲାଳା ।

ଦିଲ୍ଲୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏସ୍‌ବାର୍ ଏଣ୍ଡିଆରେ ୪୦ କେ.ଜି. ଏଣ୍ଡିଆନ୍ ଏସ୍‌ବାର ଲାଇନ୍‌ସ୍‌ରେ ୨୦ କେ.ଜି. ଓଜନର ଜିନିଷ ନେବାକୁ ଅନୁମତି ମିଳେ ।

ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରୋନିକ୍‌ସ୍ ଜିନିଷ କିଛି ଅଛି । ଦିଲ୍ଲୀରେ ଧରିପାରେ; ଓଜନ ବଢ଼ିଲେ ସେ ବାବତକୁ ବହୁତ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିପାରେ । ପୁଣି ଡଲାର୍ ନେଲେ ତ ଗୁଡ଼ିବ ନାହିଁ, ଓଲଟି ଜୋରମାନା କରିପାରେ । ଏମିତି ଆକାଶ ପାତାଳ ଭାବନା ପସାରିଣୀ ଲତା ମନରେ ।

ଏତିକି ବେଳେ ରୁଡ଼ଭାବେ କହିଦେଲି—ଆମ ଭାରତ ଯାହା ବନ୍ଧୁ; ଶତରତ୍ନଭେସନ୍ ନାହିଁ ।

ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼କ୍ ପଡ଼ିଲା ପରି ଚମକି ପଡ଼ି ଲତା କହିଲା—ଏ, କଣ ହେଲା ?

ଓ଼ାସିଂଟନ୍

ସୁଧାଂଶୁ—ଟିକେଟ୍ ଟିକ୍ ଅଛୁ ?

ମୁଁ—୧୫ ଡାଲରରେ ଭାରତ ଫେରିଯିବାର ଥିଲା । ବଦଳାଇ ୭ ଡାଲର କରିଛୁ ।

“କନ୍ଟ୍ରାକ୍ଟମେସନ୍ ଆସିବା ପରେ ଆମ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ସାତ ଡାଲରକୁ ବଦଳାଇ ଟିକେଟ୍ରେ ଲେସିଦେଇଛନ୍ତି—ହେଇ ଟିକେଟ୍ ।”

“ସବୁ ହୋଇ ବି ଯାତ୍ରୀ ସିଟ୍ ନ ପାଇ ବ୍ୟୋମସ୍ତେସନ୍‌ରୁ ଫେରି ଆସୁଛନ୍ତି । ଏଜେଣ୍ଟ୍ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, କରୁନାହିଁ । ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ଫୋନ୍ କରୁଛି ।”

ସୁଧାଂଶୁ ନିଉସ୍‌ପେପରକୁ ଫୋନ୍ କରି ବୁଝିଲେ ଯେ ସାତ ଡାଲରରେ ଏୟାର୍ ଏଣ୍ଡ ଆରେ ଆମର ଟିକେଟ୍ ଭେସନ୍ ନାହିଁ ।

ରାତିରେ ନଦ ହେଲେ ନାହିଁ ।

ଦେଖିବାକୁ ମନ ନ ଥିଲେ

ଦେଖିବାକୁ ମନ ନ ଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଦେଖି ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏତେ ପାଖକୁ ଆସି ଲତାକୁ ରାଜଧାନୀ ଓ଼ାସିଂଟନ୍ ନ ଦେଖାଇ ଫେରିବା ଅନ୍ୟାୟ । ଇରାକୁ ଆମ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କରେ ଫୋନ୍‌ଟିଏ କରିଦେଇ ସୁଧାଂଶୁ ଆମକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମତେ ଓ଼ାସିଂଟନ୍ ଦେଇ ଚାଲିଲେ ।

ଫିଲଡେଲ୍‌ଫିଆରୁ ଓ଼ାସିଂଟନ୍ ଡ୍ର. ସି. ଦୁଇଶ ମାଇଲ୍ ବାଟ; ତିନି ଦଣ୍ଡା ଲାଗେ । ସକାଳ ଆଠଟାରେ ବାହାରି ପହଞ୍ଚିଲେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଡେଲ୍‌ଓ୍ଵାର୍ ରାଜ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଡେଲ୍‌ଓ୍ଵାର୍ ନଦୀର ନାମାନୁସାରେ ରାଜ୍ୟ ନାମିତ ହୋଇଅଛି । ଉଇଲମିଙ୍ଗ୍ ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ନଗର; ସ୍ବାଧୀନତା ଘୋଷଣା ଦଲ୍‌ଲ୍‌ରେ ଡେଲ୍‌ଓ୍ଵାର୍ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଥମ ଦସ୍ତକତକାରୀ ଗୌରବ ଲାଭ କରିଥିଲା ।

ଏହି ରାଜ୍ୟ ପାରିହେଲେ ପରେ ଅତଳାନ୍ତିକ୍ ସମୁଦ୍ର ଡାରେ ଡାରେ ଆମର ଗତି; ପଶ୍ଚିମ ଆମେରିକାରେ ଯେପରି ରକ୍ତି ପଟମାଳା, ପୂର୍ବରେ ସେହିପରି ଆପଲ୍‌ଚିଆନ୍, ମେନ୍‌ରୁ ଜର୍ଜିଆ ରାଜ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ । ପୂର୍ବ ପଶ୍ଚିମ ଉଭୟ ଉପକୂଳରେ ବିସ୍ତୃତ ସମତଳ ଭୂମି । ଆମ ଗତିପଥରେ କେତେବେଳେ ସମୁଦ୍ର ଦେଖା ଦିଏ, କେତେବେଳେ ବା ଲୁଚିଯାଏ । ବୃକ୍ଷଲତାର ରଙ୍ଗୀନ୍ ପତ୍ର ପତ୍ର ନବବସନ୍ତର ଆମ୍ବୁ, ଜାମୁ, କେନ୍ଦୁ ପକ୍ଷୀବ ପରି ମନ ମୁଗ୍ଧ କରେ, ଗୋଟିଏ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟର, ଅନ୍ୟଟି ବାଲର ପ୍ରତୀକ ହେଲେ ବି ।

ଆମେ ଡେଲିଡ଼ାରୁ ମେରିଲ୍ୟାଣ୍ଡ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲୁ; ଗୋଟିଏ ହେଲେ ନଦୀରେ ବାଲୁକାର ସନ୍ତାନ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଜଳପୁଣ୍ଡ । ଡାହାଣରେ ମେରିଲ୍ୟାଣ୍ଡର ରାଜଧାନୀ ବଲ୍ଟିମୁରର ଡାଉନ୍ ଟାଉନ୍; ଆମେ ଜେସୋପିକ୍ ଉପସାଗରତଳେ ନିମିତ୍ତ ୩ ମାଇଲ୍ ଲମ୍ବ ଏକ ଟନେଲ୍ ଭିତରେ ଗଲୁ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ କୌଶଳ । ତାପରେ ବଲ୍ଟିମୁର ଉପସାଗର ସେତୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆମେ ଓହ୍ଲାସିଂଟନ୍ରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ।

ଆମେରିକାର ଅଧିକାଂଶ ଗୁହର କାଷ୍ଠ କଞ୍ଚାଳ । ଅଗ୍ନି ନିବାପକ ସସ୍ଥା ଏଠାର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସସ୍ଥା । ଆଜି ରାଜଧାନୀରେ ବାର୍ଷିକ ପ୍ୟାରେଡ଼୍; ଲକ୍ଷାଧିକ କର୍ମଚାରୀ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆସିଛନ୍ତି । ରାଜଧାନୀରେ ପ୍ରବଳ ଜନ ଓ ଯାନ ଭିଡ଼ । ଯୁଆଡ଼େ ଦେଖ ସେଆଡ଼େ ଡାହାଣ ଗ୍ରୀଜଗେଡ଼୍ ଗାଡ଼ି; ଆମେ ଏ ଗଲି, ସେ ଗଲି, ଆଉ ଗଲି, ଏମିତି ବହୁ ଗଲି ଚାଲିଲୁ; ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଗାଡ଼ିଟି ପାର୍କ୍ କଲୁ । ସେତେବେଳକୁ ଗୋଟାଏ । ଶବ୍ଦ । ଚାଲି ଚାଲି କୁଲୁ ହୋଇ ପଡ଼ିଲୁ । ଶ୍ରେକ । ଗୋଟିଏ ପାର୍କର ଗଛ ଗୁଚ୍ଛରେ ବସି ଝିଆଝିଆ କଲୁ ।

ଟିକିଏ ହେଲେ ଡର ଭୟ ନାହିଁ । ପାଖକୁ ଲାଗି ଲାଗି ବସୁଆନ୍ତ୍ର ସି-ଗଲ୍ ପକ୍ଷୀ ଦଳ, ଯାଣିଙ୍କଠାରୁ ଶବ୍ଦମତ ଆହାର ସଂଗ୍ରହକାରୀ । ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ରରୁ ଆହାର ସଂଗ୍ରହ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ । ତେଣୁ ଏହି ସହଜ ଖାଦ୍ୟ ଲାଭ ପତ୍ତା ବାହୁ ନେଇଛନ୍ତି ।

ଆମ ପାର୍କ୍ କୁ ଘେରି ରାଜଧାନୀର ଯାବତୀୟ ମୁଖ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ—ହାଇଟ୍ ହଲ୍, ସିନେଟ୍ ଗୃହ, କାପିଟୋଲ୍ ବିଲ୍ଡିଂ, ଜର୍ଜ୍ ଓହ୍ଲାସିଂଟନ୍, ଆଗ୍ରାହାସ୍ ଲିଞ୍ଜନ୍, ଥୋମାସ୍ ଜେଫରସନ୍, ପ୍ରଭୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ମରଣୀୟମାନଙ୍କ ସ୍ମୃତି ମନ୍ଦିର, ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ମିଥୋସୋନିଆନ୍ ମ୍ୟୁଜିଅମ୍ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବହୁ ସ୍ଥାପନା ।

ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଗୋଟିଏ ଦାଦୁଘରେ ମଣିଲୁ । ଛ' ହଜାର ବର୍ଷ ତଳର ଚୀନା କଳା ପ୍ରଦର୍ଶନୀ । ଏକେ ତ କଳା ଅଧ୍ୟୟନ ନାହିଁ । ନିବିଡ଼ ମନଯୋଗ ଥିଲେ ଏହାର କିଛି ହେଲେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପଭୋଗ କରିପାରିଥାନ୍ତୁ, କେତେ ସାଧନା ବଳରେ ଗଢ଼େପଣୀ ସଦୃଶ ରେ ଏ ମନ କଳାତ୍ମକ ସମ୍ଭାର ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଛି । ଏହା ପଦ ଯଥେଷ୍ଟ ହିଙ୍ଗା ଯନ୍ତ୍ର ନ ନ ଦେଖାଇବା ଅନ୍ୟ ସ୍ଥ । କିନ୍ତୁ କଣ କରିବୁ ? ଯାହାର ଅନୁଭୂତି ଯୋଗୁଁ ମନର ମୂଳ ଉତ୍ତରାଳ ପରି ଲାଗୁଥିଲା ।

ଆମ ହାତରେ ବହୁ ସମୟ ବି ନ ଥିଲା, ଅଧ ଘଣ୍ଟାକ ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ଶ୍ରମରେ ସଂଗୃହୀତ, ଅକଳନ୍ତୀ ସାଧନାର ପ୍ରତୀକ କଳା ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ପ୍ରତି କି ସୁବିଚାର

କିନ୍ତୁ ଯାହାପରେ ? ମନର ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ ଚୀନା କଳା ଦେଖା ହୋଇ ବା ଅଦେଖା ରହିଗଲା ।

ଆସିବୁ ସେତେବେଳେ, କିନ୍ତୁ ନ ଦେଖି ଫେରିଯିବାଟା ଅନ୍ୟାୟ । ସୁଧାଂଶୁ ଆମ ଲାଗି ୪୦୦ ମାଇଲ୍ ଗାଡ଼ି ଚଳାଇ ଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଅଯଥା ଶାନ୍ତି ଦେଲ ପରି ହେବ । ତେଣୁ ଦେଖାର ବ୍ୟୟ ରକ୍ଷା ଲାଗି ପ୍ରକୃତ ଇତିହାସ ଗୁଡ଼ରେ ପ୍ରବେଶ କଲୁ ।

ପୃଥ୍ବୀର ବୃହତ୍ତମ ଚର୍ମର କଞ୍ଚାଳ ଗୁଡ଼କୁ ଲଗାଇ ଲମ୍ବାଇ ରଖା ହୋଇଛି । ତା ପେଟରେ କେତୋଟି ହାତୀ ଅକ୍ଲେଣରେ ରହୁଥିବେ ।

ତାପରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ଆଫ୍ରିକାର ଏକ ପାହାଡ଼ୀ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ । ଶୁଷ୍କ, ରୁଷ, ଇତିହାସ କୃଷିର କଣ୍ଠ ସବୁଜ । ଆହାର ଖୋଜି କେତୋଟି ଜେବ୍ରା ନିରାଶ ମୁଖରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି ।

ଓଟପକ୍ଷୀ ଥଣ୍ଡା ନୁଆଁଇଁ ଡିମ୍ବ ଫୁଟାଇବ, ଟିକ ଟିକ ତିନୋଟି ଛୁଆ ପଦାକୁ ବାହାରିଛନ୍ତି ।

ଏକ ଭଙ୍ଗା ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଖୋଲରେ ବରଫ ଜମିଛି । କେତୋଟି ପକ୍ଷୀ ଗୁଡ଼କୁ ଆଦୋର ରହି ଦୀର୍ଘ ଶୀତ କାଳ କଟାଇଛନ୍ତି ।

ନିଜର ଦୀର୍ଘ ଅତୀତ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅର୍ଥବଳ ଅଛି । ଡଲର୍ରେ ଅନ୍ୟ ଅନେକ ଦେଶର ଅତୀତ କିଣି ଆଣି ସାଜିଛନ୍ତି ଆମେରିକୀୟ, ତା ବ୍ୟତୀତ ନିଜର ସୁଦ୍ର, କିନ୍ତୁ ଗୌରବମୟ ଅତୀତକୁ ଚମକାର ଶବ୍ଦେ ରୂପାୟିତ କରି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି । ଏ ସବୁ ଦେଖିବାକୁ ମାସ ମାସ ସମୟ ଲାଗେ; ତଥାପି ଗତାନୁଗତକ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଦେଖି ଚାଲିଥାନ୍ତୁ, କିନ୍ତୁ ସେ ମଉକା ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇ ଲାଜା କହୁଲ—ଏ ସବୁ ଡେର୍ ଦେଖା ହୋଇଛି ଚକାଗୋର; ଆଉ କାହିଁକି ?

ତାପରେ ଆମେ ଅତୀତ ସମ୍ବନ୍ଧ ମନ୍ଦିରସବୁ ଗୁଡ଼ିଏ ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସାଧନାମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ; ୧୯୭୭ରେ ଏହି ମ୍ୟୁଜିୟମ୍ ନିର୍ମିତ । ଉତ୍ସବୀୟ ଘେନ ଆକାଶ ଉଡ଼ୁଡ଼ୁସ୍ତନ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରୁ ବ୍ୟୋମଯାନର ବିଭିନ୍ନ ଆକୃତି ଓ ବିକାଶ, ଚନ୍ଦ୍ରର ଏକ ପର୍ବତରେ ଅଷ୍ଟ୍ରୋନଟ୍ସଙ୍କ ଅବତରଣ ଦୃଶ୍ୟ ଏଥିରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ।

ତାପରେ ଦେଖିଲୁ ରୁଷିୟ ଗାଗାରିନ୍ ଓ ଆମେରିକୀୟ ଜନ୍ ଲେନ୍ କପର ୧୫ ହଜାର ମାଇଲ୍ ବ୍ୟାପୀ ପୃଥିବୀ ପରିକ୍ରମା କରିଥିଲେ, ଆମେରିକାର କଲମ୍ବିୟା, ସ୍କଲେଞ୍ଜର୍, ସ୍କାଇଲବ୍, ଜେମିନା, ପାଇଓନିଅର୍, ପ୍ରଭୃତି ବହୁ

ସ୍ପେସ୍ ଯାନ କମ୍ପରୀ ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହରେ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ ପ୍ରୟାସ କରି ଆସୁଛନ୍ତି, ଆପୋଲୋ ୧୧ରେ ତିନି ବୈଜ୍ଞାନିକ ବନ୍ଧୁ ଯାଇ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଅବତରଣ କରି କପରି ମୃତ୍ତିକା ଫଗ୍ରହ କରି ଆଣିଛନ୍ତି, ସ୍ପେସ୍ ସଟଲ୍ ସବୁ ମଙ୍ଗଳ, ବୃହସ୍ପତି ଆଦି ଗ୍ରହରେ କପରି ଅବତରଣ ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇଛନ୍ତି, ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହ ଅଭିଯାନରେ ବୁଣିସ୍ୱାର ସହଯୋଗିତାରେ କପରି ଯେମିନୀ ଓ ସୋୟୁଜ୍ ମିଲନ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇଛି ଓ ଅଷ୍ଟ୍ରୋନଟ୍ ମାନେ ଶୂନ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ବିଚରଣ କରିଛନ୍ତି; ବିଭିନ୍ନ ସ୍ପେସ୍ ନାଟ୍, ମିସଲ୍, ରକେଟ୍ ଇଞ୍ଜିନ୍, ପ୍ରପେଲର୍, ଅଷ୍ଟ୍ରୋନଟ୍ ଗୋଷ୍ଠୀ, ଖାଦ୍ୟ, ପ୍ରାୟ ମେଡିକାଲ୍ ପ୍ରଭୃତି ଉପରେ ଦ୍ରୁତ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ଆମେ ପୋଟୋମାକ୍ ନଦୀ ଧାରେ ଧାରେ ହାଇଡ୍ରୋକୁ ଯାଇ ଫିଲଡେଲଫିଆ ଫେରିଲୁ । ବାଟରେ ସୁଧାଂଶୁ କହିଲେ—ଆମେରିକାସ୍ତର ମୁଖ୍ୟତଃ ତିନୋଟି ଜନପ ସ୍ତ୍ରୀ—ଚେଭରଲେଟ୍ ଗାଡ଼ି, ବେସ୍ବଲ୍ ଖେଳ, ହଟ୍ ଡଗ୍ (ଗୋମାଂସ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ଖାଦ୍ୟ, ଗରମ କୁକୁର ମାଂସ ନୁହେଁ) ।

ବିଶ୍ୱାସେ ବିଷ

ରାତିଯାକ ମନଟା ବହୁତ ଦାଣ୍ଡିଚକଟି ହେଲା—କଣ କରିବା ? ଆଗେ-ଇବା ନା ପଛେଇବା ?

ଅପରହାୟି କାରଣରୁ କେତେକ ଯାତ୍ରା ବନ୍ଦ ହୁଏ, କେତେ ସିଟ୍ ପୁରଣ ନ ହୋଇ ଖାଲି ରହିଯାଏ । ଟିକେଟ୍ ରିଜର୍ଭ ନ ହୋଇଥିଲେ ବି ଅନେକ ସିଟ୍ ପାଇଯାନ୍ତି ।

ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଯିବା ? ଦକ୍ଷିଣରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରକୁ ସିଟ୍ ନ ପାଇଲେ କଣ ହେବ ? ରେଲ୍ ଗାଡ଼ିରେ ଯିବା ? ସେଥିରେ ଜାଗା ନ ପାଇଲେ ଖୁନ୍ନାଖୁନ୍ନା ଭିତରେ ଦି ଦିନ ପରେ ଦରମଲା ହୋଇ କଟକରେ ପହଞ୍ଚିବା । ଏକା ଥରକେ ବିଶ୍ୱଭ୍ରମଣ ମଜ୍ଜା ନିକଲିଯିବ !

ବାର୍ଦ୍ଧ ପଥ ଯାଇ ନିଉୟାର୍କରେ ସିଟ୍ ନ ପାଇ ନିରାଶରେ ଫିଲଡେଲଫିଆ ଫେରିଲେ ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇ ଦେବାକୁ ମନ ହେବ, ପୁଣି ସାତ ଦିନ (୧୫ ତାରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ସୁଧାଂଶୁଙ୍କ ଘରେ ରହିବା ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖଦାୟକ ହେବ । ଆମେ ବୁଲି ନ ପାରି ଅସ୍ଥିର ହେଉଥିବୁ । ସେ ବୁଲାଇ ନ ପାରି ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିବେ । ଏ ଆତ୍ମପୀଡ଼ନ ଅସହ୍ୟ ।

ବଡ଼ ସକାଳୁ ଉଦୟ ଫୋନ୍ କଲ—ଏଜେଣ୍ଟ୍, ଷ୍ଟେରପଟିଆ ହୋଇ ଲୁଚୁଛି, ଧରାକୁଆଁ ଦେଉନାହିଁ । ଏ ଅନିଶ୍ଚିତତା ଭିତରେ ନ ପଡ଼ି ତୁମେ ସବୁ ଓଜାର୍କ ପେନ୍‌ରେ ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍ ଫେରାଆସ । ଆମେ ପେନ୍‌ ଭଡ଼ା ଦାଖଲ କରି ଦେଇଛୁ । ମନ ଶାନ୍ତ ହେଲା—ଯାହାହେଉ, ଏବେ ଯାଇ ଆମ ଘରେ ତ ଆମେ ରହିବୁ, ଦୁଃଖ କଣ ?

ଉଦ ମୂଳରୁ ତ ସେଇଆ କହୁଥିଲା—ଭାଉଜ ଏତେ କାଳ ପରେ ଆସିଲେ, ଫେରିଯିବା ଲାଗି ତରବର କାହିଁକି ? ପୁଅମାନେ ତ ବଡ଼ ହେଲେଣି, ରିଅ ନାହିଁ । ଗୁଡ଼ ଘର କଣ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଖାଇ ଯାଉଛୁ ?

ମୁଁ କହିଲି—ନାହିଁ ଯେ ! ଯାହା ଦେଖିବାର ତ ଦେଖିଲୁ । ଆଉ କାହିଁକି ? ଲତା ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇ ପକାଇ କହିଲା—ଏ କଥା ନାହିଁ ସେ କଥା କଣ ହେଉଥିବ ! ଅମକ ଅଡ଼ୁଆ ଭିତରେ ସମକ୍ ମୁଝିଲ୍ ଯଦି ପଶେ !

ବାଇଶ

ମଧ୍ୟମ ଆକୃତିର ଓକାର୍ କମ୍ପାନୀର ପେନ୍‌ଟିଏ; ଫିଲଡେଲ୍‌ଫିଆରୁ ସେଣ୍ଟଲୁଇସ ଦୁଇଦିନ ଲାଗେ । ଯାହାମାନେ ବସିଲା ପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ବହୁ ବଣ୍ଟାଗଲା—ମଦ୍ୟ ବିଜ୍ଞାପନ ପୁସ୍ତକ ! ପେନ୍‌ରେ ଇଂଲଣ୍ଡ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ଇତାଲୀ ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ମଦ୍ୟ ଚିତ୍ର କରାଯାଇ ମିଳେ । କେବଳ ପେପର୍‌ସୀ, ଲେମୋନେଡ୍, ଆପଲ୍‌ରସ ମାଗଣା ।

ମଦ୍ୟ ବିକ୍ରୟ ପରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ୍ ବାର୍ଡିଶ ଟୋକେଇରେ ଖାଦ୍ୟ ପରିବେଷିତ ହେଲା—ଟର୍ଟି ମାଂସଦିଆ ରୁଟି, ଛେନା, ଲହୁଣୀ, କେକ୍, ମଞ୍ଜିଘନ ଲାଲ୍ ଅଙ୍ଗୁର, କଫି ।

ମଦ୍ୟଗ୍ରାସ୍ ଖାଲି କଲା ପରେ ଜଣେ ପ୍ରୌଢ଼ା ନାର୍ଯ୍ୟିକା ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା—ମୁହଁରୁ ଅନଗ ଲ କବିତା ଛୁଟୁଥାଏ । ଆଦୌ ଶେଷ ହୁଏନାହିଁ; ମୁହେଁ ମୁହେଁ ରଚନା କରୁଛି ନା ମୁଣ୍ଡରୁ କବିତା ବୋଲୁଛି ?

ଏସ୍କାର୍ ହୋଷ୍ଟେସ୍ ମୋ କାନରେ ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ କହିଲା—ଏ ସବୁ ଆଦୌ କବିତା ନୁହେଁ; ବାବୁଲ ପ୍ରଳାପ । ମୁଣ୍ଡ ଗୋଳମାଳ ।

ହୋଷ୍ଟେସ୍ ତାପରେ ପ୍ରୌଢ଼ା କାନରେ କହିଲା—ଏମାନେ ଭାରତୀୟ; ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପ୍ରୌଢ଼ା କହିଲା—ମୋ ପୁଅ ଭାରତରେ ରହେ; ଶିକ୍ଷିତ ଭାରତୀୟ ଭଳି ଇଂରାଜୀ କହନ୍ତି ବୋଲି କହେ ।

ହୋଷ୍ଟେସ୍ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିବା ଦେଖି ମୁଁ ଇଂରାଜୀ ନ ଜାଣିବାର ଭାବ କଲି । ପ୍ରୌଢ଼ା ନିରାଶ ହୋଇ ଜଣେ ଆମେରିକୀୟକୁ ପକଡ଼ିଲା । କବିତା ଆବୃତ୍ତି ପୁଣି ଅନର୍ଗଲ ଲବରେ ଚାଲିଲା, ସେସବୁ ଯେତେ ମଧ୍ୟରୁ ଲାଗିଲେ ବି ମରୁଭୂମିର କାନରେ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଉଦ୍‌ବ୍ୟକ୍ତ ଅବିଚଳିତ ।

ଲିଭାର ଭଙ୍ଗା ଭଙ୍ଗା ଇଂରାଜୀରୁ ହୋଷ୍ଟେସ୍ ବୁଝିଲା—ମୁଁ ଜଣେ ଭାରତୀୟ ଲେଖକ ।

ସେ କର ମର୍ଦ୍ଦନ କରି ମୋତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜଣାଇଲ, ଆଉ ପଶୁରିଲ—ମୋ ବିଷୟରେ ଲେଖିବ ନାହିଁ ?

ଆମର କିଛି ଭାବ ଜମିବାର ଦେଖି ଲତାର ମୁହଁ କୁହୁଲିଲ ପରି ଲାଗିଲା—ଏ କଣ ଭର୍ତ୍ତା ?

ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍‌ରେ ପାରିବାରିକ ମିଳନରେ ଯୁକ୍ତି ଆନନ୍ଦର ଜୁଆର ଉଠୁଲିଲା । ବାରଦିନ ତଳେ ଏଇ ଘରଗୁଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ଏ ମଧ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚିବା ଚାହୁଁ ପାଖେଇ ଆସିଛି । ଗଛଲତା ଖୁବ୍ ରଙ୍ଗୀନ୍ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ବର୍ଷାରେ ଧୋଇ ଧାଇଁ ହୋଇ ରଙ୍ଗ ଜଳିଲା ପରି ଝଟକୁଆଏ ।

ଅଲ୍ଲୀ ଖାଁ—ଏକେଣ୍ଟ୍

ବିଶ୍ୱାସରେ ବିଷ ଦେଇଥିଲା ଏଇ ଖାଁ—ଆମ ଏକେଣ୍ଟ୍ । ହାଇଦରାବାଦୀ ପଠାଣ । ହାଇଦରାବାଦରେ ତାର ପଠଉଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛି । ତାର ଗୁରୁତ୍ୱେଟି ପିଲା । ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍‌ରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ—ଫିଲିପାଇନ୍‌ସ୍‌ର ଝିଅ । ତାର ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱେଟି ପିଲା । ଆଉ ଦୁଇଟି ବିଭା ହୋଇ ଗୁରୁ ଗୁରୁ ପିଲା ପଇଦା କଲେ କିଛି ଦୋଷ ବାଟୁବାର ନାହିଁ । ଭାରତର ଜନନିୟନ୍ତ୍ରଣର ବାହାରେ ସେ, କିନ୍ତୁ ଏହି ରୀତି ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ନୁହେଁ, ହିନ୍ଦୁ, ବୌଦ୍ଧ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ, ମସ୍‌ଲିମ୍ ଯାହା ହେଉ ପଛକେ ।

ଶହେ ଡଲର୍ ଲଭରେ ସେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଆମ ଟିକେଟ୍ ୧୫ ଡଲରକୁ କରିଥିଲା । ତାପରେ ଏବେ ଆମ ଟିକେଟ୍ ପାଖରେ ୧୫ ଦିନ ରହି ୭ ଡଲରକୁ ବଦଳାଇଲା, ସେଇ ନିଆଁଗିଲା । ଏଥିଲାଗି ଆଉ ଶହେ ଡଲର୍ ନେଲା ।

ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷେ ସେ କିଛି କରନାହିଁ, ଟିକେଟ୍‌ରେ ୧୫ ଡଲର କାଟି ସାତ ଡଲର କରିଦେଇଛି । ଗଜର୍‌ଭେସନ୍ ବା କନ୍‌ଫର୍ମେସନ୍ କିଛି ନ ପାଇ ଆମକୁ କହିଛି—ହୋଇଯାଇଛି, ସେ ତାହା ମିଛୁଆ । ତାକୁ ଅବଶ୍ୟାସ କାହିଁକି କ'ଣ କରିବ ? କିନ୍ତୁ ଅତି ବିଶ୍ୱାସର ଫଳ ହେଲା ବିଷମୟ । ଉଦ୍‌ଭବକୁ ଅର୍ଥ ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ହେଲା ଏକ ହଜାର ଡଲର୍ !

ଭାର ପହଞ୍ଚିଲା—ମୋ ଲାଗି ଭାଜନା ଭାଉଜଙ୍କର ଏତେ କଷ୍ଟ !

କହିଲି—ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ କଷ୍ଟ ଦେଇଛୁ; ଏବେ ଆହୁରି ଦେଲୁ—ଅର୍ଥନାଶ ମନସ୍ତାପ !

ଅର୍ଥନାଶ ତ ଯାହା ହେବାର ହେଲା । ମନସ୍ତାପ କରି ଆଉ ସେ କଷ୍ଟ ବଢ଼ାଅ ନାହିଁ ।

ଇରା—ଦୁଃଖ କରିବି ନାହିଁ ଭାବିଲେ କି ସେଥିରୁ ଯାହା ମିଳେ ?

ଜୀବନରେ କେବେ ଏପରି ଭୁଲ୍ କରିନାହିଁ ।

‘ଏ ଭୁଲ୍ ତୁମର ନୁହେଁ । କାହାକୁ ବିଶ୍ୱାସ ନକରି ଏ ସଂସାରରେ ମଣିଷ ଚଳିବ କିପରି ।’

‘ତେବେ ମୋର କିଛି ମୁଟି ରହିଗଲା, ନିଜେ ଏସ୍ବାର୍ ଏଣ୍ଟିସ୍ବାକୁ ଟେଲିଫୋନ୍ କରି ନ ବୁଝିଲି କାହିଁକି ?’

‘ଏପରି ସବୁ କଥା କେହି ବୁଝି ନ ପାରେ, ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ହିଁ ହେବ । ତେବେ ମୋର ଗୋଟିଏ ଅନୁଶ୍ରେୟ ।’

‘କଣ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବି ?’

‘ତା ମୁଁ କହୁନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ କରିଦିଅ । ଆମ ପରି ଆଉ ଯେପରି କାହାକୁ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିବାକୁ ନ ହୁଏ !’

‘ତୁମେସବୁ ଫେରିଆସିଲା ପରେ ସେ ନିଲଠା ଏବେ ମୁହଁ ଦେଖାଉଛି, କହୁଛି—ସିଟ୍ ମିଲିଯାଇଥାନ୍ତା । ମୁଁ ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲି ! ଗଲେ ନାହିଁ କାହିଁକି ?’

‘କଟା ଘାରେ ଚାଲି ଲିପୁଛି !’

‘ହଉ, ଯାହା ହେବାର ହେଲାଣି । ଏଥିଲାଗି ଯାହା ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି, ମୁଁ ଦେଇଦେବି ।’

‘ଆଉ ସେ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନାକରି ନିଆଁରେ ପେଟ୍ରୋଲ୍ ତାଲ ନାହିଁ, ତୁମ ସହୃଦ ଏଇ ଶେଷ କାରବାର’ । ସ୍ବା କହି ଠକ୍କନେ ଫୋନ୍ଟି ରଖିଦେଲା ।

ମନେ ମନେ ଭାବିଲି—ଇରା ସୁଚିତ୍ତ୍ୱ; ତାକୁ ଏ ଲୋକ ଠକି ଦେଲା କିପରି ? ଫେର୍ଡ୍ ଭାବିଲି—ଯେତେ ଚଳକ୍ତର ହେଲେ ବି ଏ ସଂସାରରେ ଠକାମିରେ ନ ପଡ଼ିଛି କିଏ ?

ମର୍କୋପୋଲୋ

ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍‌ରେ ତୁମଣର ଶେଷ ସପ୍ତାହଟି କଟିଲା କିପରି ? ଗୁହମୁଖୀ, ବ୍ୟାଥାଦର୍ଶ୍ୟ, ଅସ୍ଥିର ମନକୁ ସ୍ଥିର, ଶାନ୍ତ, ଶୀତଳ କରିବାକୁ କିଛି ସମୟ ଲାଗିଲା ।

ବସି ଟେଲିଭିଜନ୍ ଦେଖିଲି—“ମର୍କୋପୋଲୋ” ମୋ ଯାଯାବର ଜୀବନର ପ୍ରେରଣାଦାତା ମର୍କୋପୋଲୋଙ୍କୁ ନମସ୍କାର । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ମନୋବଳ ତାଙ୍କର, ଅସୀମ ସହଷ୍ଟୁତା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସହୃଦ ପ୍ରାଚୀର ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନକାରୀ ସାହୃଦ୍ୟକ ସେ ।

ମର୍କୋପୋଲୋଙ୍କ ପରି ପଥଦିଶା ଲୁହେ; ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ମହାନ ଡାନ ଫଳରେ ମର୍କୋପୋଲୋଙ୍କୁ ଯେଉଁତକ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ସାଡ଼େ ତିନିବର୍ଷ ଲାଗିଥିଲା, ଆକାଶ ପଥରେ ମୁଁ ମାତ୍ର ସାଡ଼େ ତିନି ଘଣ୍ଟାରେ ତାହା ଅତିକ୍ରମ କରିଥିଲି ।

ତାଙ୍କ ପରି ଆଉକଣେ ଭ୍ରମଣକାରୀ ସଂସାରରେ ଥିବ କି ନ ଥିବ । କିନ୍ତୁ ଏ ଯୁଗରେ ମୋ ପରି ଭ୍ରମଣକାରୀ ଶତ ସହସ୍ର, ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋଭା ଉପଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି, ଲେଖୁଛନ୍ତି, ଆଙ୍କୁଛନ୍ତି, ଗୋଟା ପୃଥିବୀକ ପାହୁଣ୍ଡକେ ଚାଲି ଆସିବା ଲୋକର ବି ଅଭାବ ନାହିଁ ।

ଏ ଯୁଗର ଭ୍ରମଣ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କୃତବ୍ଧି ଲୁହେ । ଏଥିରେ କିଛି ମହତ୍ତ୍ୱ-ମହତ୍ତ୍ୱା ଥିଲେ ତାହା ଉଦ୍‌ଭାବନାର ବା ଦ୍ରୁତଗାମୀ ସାମାଜିକ ପ୍ରାପ୍ୟ ।

ସେତେବେଳେ ଓ ଏତେବେଳେ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସାମ୍ୟ—ସେ ଶଙ୍କା—ବିଶ୍ୱଦର୍ଶନ ନଇଲେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ ।

ଭ୍ରମଣରେ ଯେତେ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ, ତା ତୁଳନାରେ ଶଙ୍କା ବା ପଥକଷ୍ଟ ଅକ୍ଷୟକର ।

ସେ ଯୁଗ କାହାଣୀର ପୃଷ୍ଠାଟିଏ ଦେଲି—ତୁଳନା କରି ଦେଖିହେବ—ସୁଖ କେତେ, ଦୁଃଖ କେତେ ।

ମର୍କୋପୋଲୋ ଭେନିସର ଦୁଃସାହସୀ ବୀର, ପଥ ଆବିଷ୍କର୍ତ୍ତା ଭ୍ରମଣକାରୀ । ମାତ୍ର ୧୭ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଦୁର୍ଗମ ଏସିଆ ପଥରେ ସେ ଚୀନ୍ ଦେଶକୁ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ କୁର୍ଲାଲ ଖିନ୍ଦି ଚୀନ୍‌ର ସମ୍ରାଟ୍ । ତାଙ୍କ ଦରବାରରେ ମର୍କୋ ବହୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ସେ ନିଜର ଭ୍ରମଣକାହାଣୀ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସମୟ—୧୬୫୪ ରୁ ୧୬୬୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ । ଇତାଲୀରୁ ଚୀନ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିବା ଲାଗି ତାଙ୍କୁ ସାଡ଼େ ତିନିବର୍ଷ ଲାଗିଥିଲା । ଟାଇଗ୍ରୀସ୍ ନଦୀ ବାଟେ ବାଗ୍‌ଦାଦ୍, ତାପରେ ନଦୀ ମୁହାଣରୁ ପାରସ୍ୟ ଉପସାଗର ବାଟେ ହର୍ମୁଜ୍, ପାରସ୍ୟ ମରୁଭୂମି ଲାଘନ କରି ଆଫଗାନିସ୍ତାନ ଓ ସେଠାରୁ ଚୀନ୍‌ର

ରାଜଧାନୀ ପେଟିଙ୍ଗରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଚୀନ୍ର ସ୍ବାଜ୍‌ବୁଦ୍ଧ ପ୍ରଦେଶର ଶାସକ ହେଲେ ପରେ ସେ ସାଇବିରିୟା, ଜାଞ୍ଜିବର, ମାଡାଗାସ୍କର, ଆବିସିନିଆ ବୁଲି ଦେଖିଥିଲେ । ତାଙ୍କ କଲନାରେ ଇଉରୋପ ଅପେକ୍ଷା ଚୀନ୍ର ସତ୍ୟତା ଉଚ୍ଚତର କୋଟୀର ଥିଲା ।

ପାରସ୍ୟର ରାଜା ଅର୍ଦୁନ୍ ଖାଁଙ୍କ ରାଣୀ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ରାଜା ଚୀନ୍ ସମ୍ରାଟ କୁବ୍ଲାଜ ଖାଁକୁ ରାଜ ପରିବାରର ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ପଠାଇବା ଲାଗି ଅନୁରୋଧ ଜଣାଇଲେ । କନ୍ୟା ଠିକ୍ ହୋଇଗଲା । ତାକୁ ପାରସ୍ୟ ଦେନିଦିବା ଲାଗି ଲେକ ବି ଠିକ୍ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଚୀନ୍ରୁ ପାରସ୍ୟକୁ ବାଟ କଢାଇ ନେବ କିଏ ? ବାଟଦେଖାଳୀ ଭାବେ ମର୍କୋପୋଲୋ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ପାରସ୍ୟ ଦେଶରେ ପହଞ୍ଚାଇବା ପରେ ସେ ସ୍ବାଜନ୍‌ଭୁମି ଭେଜସ କୁ ଫେରିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ଭେଜସ୍ ସହୃଦ ଜେନୋଆର ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଥାଏ । ମର୍କୋ ଜଣେ ଯୁଦ୍ଧ ବନ୍ଦୀ ଭାବରେ ଜେନୋଆର ଜେଲ୍‌ଖାନାରେ ରହୁଲେ । ସହୃଦଜୀମାନଙ୍କୁ ସେ ନିଜ ଜୀବନର ରୋମାଞ୍ଚକର ଭ୍ରମଣକାହାଣୀ ଶୁଣାନ୍ତି । ଏହି ଚିତ୍ରକର୍ତ୍ତା କାହାଣୀକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା ଲାଗି ଜଣେ ବିଦଗ୍ଧ କବି ଦିନେ ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ।

ପର କଳମରେ ଲେଖା ଫରାସୀ ଭାଷାର ସେହି କାହାଣୀଲିପି ଏବେ ପ୍ୟାରିସ୍‌ର ଜାତୀୟ ପାଠାଗାରରେ ସରକ୍ଷିତ ହୋଇଅଛି ।

ତାଙ୍କର ଦ୍ଵିତୀୟ ଚୀନ୍ ଭ୍ରମଣ ବି ସ୍ଥଳ ପଥରେ । ସମ୍ରାଟ କୁବ୍ଲାଜ ଖାନ୍ ଏହାର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦେଇଥିଲେ । ତାପରେ ଜଳପଥରେ ସେ ଫେରିଥିଲେ—ପେଟିଙ୍ଗ ରୁ ଶ୍ୟାମ୍, ତାପରେ ସିଂହଲ, ଭାରତ, ଆରବ୍ ସାଗର ବାଟେ ହର୍ମୁଜ୍, ତାପରେ ଭେଜସ୍, ଏଥିଲାଗି ମଧ୍ୟ ଦୀର୍ଘକାଳ ଲାଗିଥିଲା । ପାଲଟଣା ପୋତରେ ଆସିବାକୁ ହେଉଥିବାରୁ ବାୟୁର ମର୍ଜି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା ।

ଜଳପଥରେ ପ୍ରତିକୂଳ ଜଳବାୟୁ, ବୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥଳପଥରେ ଜଳସ୍ନାନ ମରୁଭୂମି, ଦୁର୍ଘରୋଧ ପର୍ବତ, ଦୁର୍ଗମ ଅରଣ୍ୟ ଓ ଭୟଙ୍କର ଦସ୍ୟୁଦଳର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ହୋଇଥିଲା, କେତେବେଳେ ପଦଚ୍ରମରେ, କେତେବେଳେ ବା ଅଶ୍ଵ ପୃଷ୍ଠରେ ତାଙ୍କୁ ଗତି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଆରେ ଭୁଲ, ବାରବୁଲ

ମୁଁ ବୁଲେ ଖାଲି ପାହାଡ଼ ଜଙ୍ଗଲରେ ନୁହେଁ, ଗାଆଁରେ; ଛ' ଗାଁ ଗଲେ ସେରେ ମିଳୁ, ନ ଗାଁ ଗଲେ ସେରେ ମିଳୁ ବା କିଛି ନ ମିଳୁ ।

କବିତା ଏବେ ମୋର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ୱାଧୀନ, ଲେଖନୀଙ୍କ କି ପଢ଼େନାହିଁ ।
ସେଦିନ ଉଦୟର ଲଜବ୍ରୋଷ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ହାତ ପଡ଼ିଗଲା ଖଲିଲ୍ ଗିବ୍ରାନଙ୍କ
‘ଭବିଷ୍ୟବକ୍ତା’ କବିତା ବହିଟି ଉପରେ । ବାରବୁଲ ତ; ତାଙ୍କ ଭାବରାଜ୍ୟରେ
ବୁଲି ଟିକେ ହାଉଁ, ଖାଇବାକୁ ମନ ଖଲ ଖଲ ହେଲା !

ଖଲିଲ୍ ଗିବ୍ରାନ ଆଧୁନିକ କବି । ଘର ଲେବାନନ୍ । ଜନ୍ମକାଳ ୧୮୮୩,
ମୃତ୍ୟୁ ୧୯୩୧; ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ଆମେରିକାରେ ତାଙ୍କ କବିତା ସମାଦୃତ, ଏହା
ଯେପରି ମନୋରଞ୍ଜନ, ସେହିପରି ଦାର୍ଶନିକ ଭାବଭାବ ଓ ଉପଦେଶାତ୍ମକ ।

ଉପଦେଶ ଦେଲେ କବିତ୍ୱର ହାନି ଘଟେ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର ଆସନରେ
ବସି କବି ଉପଦେଶବାଣୀ ଭାଲ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଉପଦେଶ ଅନୁଭୂତି-
ପ୍ରୟତ୍ନ; ଏକାନ୍ତ ଶିକ୍ଷଣୀୟ । ତେଣୁ ସୁଖଯାଂ ଓ ସହଜଗ୍ରାହ୍ୟ ।

ତାଙ୍କ କବିତା ବିଜନ ସ୍ୱରନାରୁ ନିର୍ମୂଳ, ସ୍ୱତଃସ୍ପୃତ୍ତି, ସତେ ଯେପରି
କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସ୍ୱେଚ୍ଛା ସହଜ ତାଙ୍କର ନିବଡ଼ ସଂଯୋଗ ରହିଛି ।

‘ଯଦି କବିତାର ଭାବଦର୍ଶନ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ପାରିଲ, ତେବେ ତୁମେ
ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ଓ ମୃତ ।’ ପ୍ରକାଶକଙ୍କର ଏହି ଉକ୍ତି ଯଥାର୍ଥ ।

ଗିବ୍ରାନଙ୍କ କବିତାର କେତୋଟି ପଦ ଉଲ୍ଲେଖ ହେଲା—

୧— କାମନାମାନେ ଆସନ୍ତାଛୁ ଏ ଜନ୍ମ ନିଧନ୍ତି
ତୁମ ଭିତରୁ;
କିନ୍ତୁ ତୁମର ନୁହନ୍ତି,
ଯେପରି ତୁମ ପିଲାମାନେ
ତୁମ ପାଖରେ ଥିଲେ ବି,
ତୁମେ ସେମାନଙ୍କ ଅଧିକାରୀ
ବୋଲନ୍ତି ଥିଲେ ବି ।
ତୁମ ଧନୁ
ପିଲାମାନେ ଶର
ତୁମଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
ଜୀବନ୍ତି ।

- ୨— ନିଜ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଦାନ କଲେ
ତୁମେ ନିଜର କିଛି ମାତ୍ର ଦିଅ,
ନିଜକୁ ଦେଲେ
ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଦିଅ ।
- ୩— କର୍ମ
ପ୍ରେମର ଏକ ଦୃଶ୍ୟମାନ ରୂପ ।
- ୪— ତୁମ ସୁଖ
ଆବରଣହୀନ ଦୁଃଖ;
ଯେଉଁ କୃପରୁ
ତୁମର ହାସ୍ୟର ଜୁଆର କୁଟେ
ଏହା ଦିନେ ତୁମ ଅଶ୍ରୁରେ ଭରି ଥିଲା;
ତା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇ ପାରେ ?
ତୁମ ମନରେ ଦୁଃଖ ଯେତେ ଗଭୀର ଗର୍ଭି କରେ
ତେତେ ଆନନ୍ଦ ତହିଁ ଧରେ ।
- ୫— ଜୀବନର ଯାବତାୟ ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣା
ଆତ୍ମସୃଷ୍ଟି ।
- ୬— ଶୋଷା ଚରନ୍ତନା
ନିଜରେ ଦର୍ପଣେ ଦେଖେ
ତୁମେ ନିଜେ ଚରନ୍ତନ
ତୁମେ ହିଁ ଦର୍ପଣ ।
- ୭— ତୁମ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ
ତୁମର ମନ୍ଦର
ତୁମର ଧର୍ମ ।
- ୮— ଜୀବନ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଏକା ପରି
ନଦୀ ଆଉ ସମୁଦ୍ର ଯେପରି ।
- ୯— ବିଜନତା ଯେତେବେଳେ ପ୍ରେରଣା ଦିଏ
ତୁମେ ଗୀତ ଗାଅ ।

ଜେମ୍ସ୍ ମିଚେଲ୍

ମିଚେଲ୍ ଆମେରିକାର ଜଣେ ଔପନ୍ୟାସିକ, ପୁଲିଟ୍‌ଜର୍ ପୁରସ୍କାର ବିଜେତା । ଏହି ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କୁ ଟେକ୍‌ସାସ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ବରଣ କରି ନେଇଛି । ଜୀବନର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ସେ ସେହିଠାରେ କଟାଇବେ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ବ୍ୟୟ ବହନ କରିବ ।

ଭାରତର ଏବଂ ସାହିତ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚା ଏକ ସାମୟିକ ବିନୋଦନ । ସଂସାର ତା ଦିହର ଅଧିକାଂଶ ଝାଳ ବୁଝାଇ ଦିଏ । ସାହିତ୍ୟ ଲାଗି ସାମୟିକ କେତେ ବିନ୍ଦୁ ମାତ୍ର ଝରେ । କେବଳ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖି ଜୀବନ ବିତାଉଥିବା ସମ୍ଭବ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କ ସହିତ ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ପାରିବ କିପରି ? ଭାରତର କେଉଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଔପନ୍ୟାସିକକୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଭାବେ ସୃଷ୍ଟି କର୍ମ ସାଧନ ଲାଗି ଏପରି ବରଣ କରି ନେଇଛି ?

ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର

ସାହିତ୍ୟ ଲାଗି ୧୯୮୪ର ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ପାଇଛନ୍ତି ଜେକୋବ୍ସେ ଶ୍ୱାକଆର ଗୀତିକବି ଜେରୋସ୍‌ଭାଭ୍ ସଫ୍‌ଟ୍‌—ଏକ ଲକ୍ଷ ତେୟାନବେ ହଜାର ଡଲର୍, ଭାରତୀୟ ମୁଦ୍ରାରେ ପ୍ରାୟ ଚାରି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା !

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ (୧୯୧୩)ଙ୍କ ପରେ ଆଉ ଜଣେ ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟିକ ପକ୍ଷରେ ଏ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତି ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ । ସତେ କଣ ଏ ମଧ୍ୟରେ ସେପରି ଆଉ ଜଣେ ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାରତରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ? କିମ୍ବା ସେହି ଧ୍ରୁବର ବିବେଚନାକୁ ଆସିବା ଲାଗି ଯେଉଁ ଶ୍ରମ ବା ଅର୍ଥବ୍ୟୟ ଆବଶ୍ୟକ, ତାହା ଆଉ କେହି କରିନାହିଁ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାସ୍ ପୁଞ୍ଜାରିସ୍ କରି ନଥିଲେ, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ସ୍ୱୟଂ ଇଂଲଣ୍ଡ୍ ଯାଇ ପ୍ରସ୍ତାସ କରି ନ ଥିଲେ ‘ଗୀତାଞ୍ଜଳି’, କ’ଣ ଏହି ପୁରସ୍କାର ଲାଗି ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା ?

ଏହି ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଥମ ଥର ଜଣେ ଜେକୋସ୍ଟୋଫ୍‌ସ୍ ଲାଭ କଲେ । ସେ ସ୍ୱଦେଶ ବାହାରେ ଅପରିଚିତ; ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ହୋଇନାହିଁ । ଏହି ପୁରସ୍କାର ଲାଭ ଫଳରେ ସେ ସ୍ୱଦେଶରେ ଜାତୀୟ କବିର ସମ୍ମାନଜନକ ଆସନ ଲାଭ କଲେ । କବିଙ୍କ ବୟସ ୮୩ ବର୍ଷ, ହୃଦ୍‌ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ । ଏ ଶୁଭ ସମ୍ବାଦରେ ସେ ଉଦ୍‌ଜୀବିତ ହେବେ । ସୋଭିଏଟ୍ ଇଉନିୟନ୍‌ରେ ଏହା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୁସ୍ତକ । ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନରେ ବିଦଗ୍ଧ ବୁଦ୍ଧି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି ନା ରାଜନୀତି ?

ତେଜଶୀ

ବଡ଼ ଘଟଣା ଦୁର୍ଘଟଣା

ଡାକ୍ତର ପକ୍ଷରେ ବଡ଼ ସମ୍ବାଦ ଦୁଃସମ୍ବାଦ, ବଡ଼ ଘଟଣା ଦୁର୍ଘଟଣା । ଏ ଦୁଇ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ରୋଗୀକୁ ଆବଶ୍ୟକ ମତେ ଅଚେତା କରେ, ଆଉ ଜଣେ ଭଙ୍ଗା ହାଡ଼ ଖଞ୍ଜି ସୋଡ଼ିଦିଏ । ଇଲା ଉଦୟଙ୍କର ନିତି ଦିନର ଘଟଣା ଦୁର୍ଘଟଣା । ତା ସହିତ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଜଡ଼ିତ—କିଏ ବଞ୍ଚେ, କିଏ ମରେ, କିଏ ବା ଖୁବ୍, ବିକଳାଙ୍ଗ ହୋଇ ରହେ । ଦୁର୍ଘଟଣା ଆଗରେ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଯେ କୌଣସି ଘଟଣା ଗୌଣ ।

ଏଇ ଦୁର୍ଘଟଣା ଭିତରେ ଆମ ଭ୍ରମଣ ଗୋଟିଏ । ଦୁର୍ଘଟଣା ବେଳେ ବେଳେ ଘଟୁ ଘଟୁ ଅଧା ରହିଯାଏ । ସେ ଦିନ ସେମିତି ଘଟିଲା ।

କଥା ଅଛି— ଉଠି ନ ଦିଶେ
ଭିତରେ ପଶେ
ସଜ ଗୋବରରେ ଅଂସେଇ ବସେ
ଡାକ ବୋଲେ ପୁତା, ନିଶ୍ଚେ ବରପେ ।

ଆମେରିକାର ବାଟବାଟରେ ଗୋବର ଲଣ୍ଡାଏ କୋଉଠି ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଅଂସେଇ ବି ଅଗୋଚର । ଅତଏବ୍ ସେ ଲକ୍ଷଣଟି ବାଦ୍ ପଡ଼ିଲା । କେବଳ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଦେଇ ଲୁଚିଗଲେ । ତାପରେ ମୌସୁମୀ ବର୍ଷା ପରି ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍‌ରେ ହେଲା ବର୍ଷା ।

ଟିକିଏ କୁଆଡ଼େ ବୁଲିଲ ନେବା ଇସାର ଇଚ୍ଛା, କିନ୍ତୁ ବର୍ଷା ଦାଉଁ ସାଧୁଲା । ବର୍ଷାଧୁଆ, ସଜ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରକୃତି ଉପରେ ଆଖି ପକାଇଲୁ କି ନାହିଁ, ବେତାର ଯନ୍ତ୍ର ବାଜି ଉଠିଲା—ବିପଦ—ପାକସ୍ତଳୀରୁ ରକ୍ତ କ୍ଷରଣ—ଆଶୁ ଅପରେସନ୍—ଶୀଘ୍ର, ଶୀଘ୍ର ? ଟିକିଏ ବିଳମ୍ବରେ ହୁଏତ ଜୀବନ ଚାଲିଯିବ ।

ଇଲା ହସ୍‌ପିଟାଲ୍ ଗଲା । ମୁଁ ଉଦୟଙ୍କ ପାଠାଗାର ଦରଘାଲି । ପାଠାଗାରଟି ବୁଜିଲୁ—ଏ ଘରେ, ସେ ଘରେ, ଆଉ ଘରେ; ଅଫିସ୍ ଘରେ କେବଳ ଅସ୍ଥି ଶଲ୍ୟବିଦ୍ୟା ସଂସ୍କୃତିର ପୁସ୍ତକ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ, ଦର୍ଶନ, ଇତିହାସ,

ଧର୍ମ, ଜୀବନଚରିତ ଆଦି ବିଶୟକୁ ବହୁ ପୁସ୍ତକ ରହିଥିବୁ । ଏବେ ଏ ସବୁ କେବଳ ଚୁପ୍‌ମଣ୍ଡଳ । ସେତେବେଳେ ତରୁଣ ବୟସ, ଧନୀ ଅଳ୍ପ ଥିଲା । ସମୟ ମିଳୁଥିଲା, ପଢ଼ୁଥିଲେ ।

ଏବେ ଦୈନନ୍ଦିନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ ଲାଗି ବେଳ ଅଣ୍ଟେନାହିଁ । ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓଲଟା ହୁଏନାହିଁ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରର ପଞ୍ଚିକା ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ନେବାକୁ ଅବସର ହୁଏନାହିଁ । ଭିନାରଖିଆ, ଟେଲିଭିଜନ୍ ଦେଖା ହୁଏ ଏକା-ବେଳେ । ଟେଲିଭିଜନ୍‌ରୁ ନୀଡ଼ା, ନାଟକ, ପାଣିପାଗ, ବଜାରଦର, ବ୍ୟବସାୟ-ବାଣିଜ୍ୟ, ରାଜନୀତି ଓ ସଂସ୍କୃତିର ସମ୍ବାଦ ମିଳେ ଯେତିକି, ସେତିକି ହିଁ ଏହି ଦମ୍ଭର ମୁଖ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ପାଠାଗାର ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ମାର୍କଟ୍‌ହେନ୍‌ଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀଟିଏ ମିଳିଗଲା; କୋଟିନିଧି ପରି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଜାକଦେଲି । କେତୋଟି ଉପନ୍ୟାସ, ପ୍ରବନ୍ଧ, ଆତ୍ମଚରିତ, ମିସ୍ତେସି ନିମ୍ନ ଡରର ଜୀବନଯାତ୍ରା ଭ୍ରମଣକାହାଣୀ ! ସମୟ କାହିଁ ? ଏଠୁ ସେଠୁ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ପଢ଼ିଗଲି—

‘ଆରମ୍ଭ ପିଠା

ଯୁଆଡ଼ୁ ଖାଇଲେ ସିଆଡ଼ୁ ମିଠା ।’

ପ୍ରଚେଷ୍ଟାର କ୍ଲିଷ୍ଟତା ଟିକିଏ ବୋଲି ନାହିଁ, ଆପେ ଆପେ ଯେପରି ଲେଖି ହୋଇ ଯାଇଛି—ଜୀବନ୍ତ ଚରିତ୍ର ସବୁ—ବଗୁଲିଆ ପିଲା, ସେ ଗୁଲିଲି ଶଗଡ଼ରେ ହାତ ଲଗାଏ; କଣୋର ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା; ମଦୁଆ, ମଣିଷମାରୁ, ଓଲଟାବଟା—ହାନିବାଲ୍ ସହର ଓ ଆଖି ପାଖ ଗ୍ରାମର ଚିତ୍ରସବୁ ।

ବର୍ଷାଧୁଆ ଚକ୍ ଚକ୍ ସନ୍ଧ୍ୟା ପ୍ରକୃତି, ଗଛପତ୍ରରେ ଏଠି ସେଠି ରଙ୍ଗ ଟୋପି ଟୋପି । ଇରା ତାକୁରୁଖାନାରୁ ଫେରି କହିଲା—ଭାଇନା, ନାନା, ଆସ, ତୁମ ଫଟୋ ନେବା ।

ପ୍ରସାରିତ ବିପ୍ଳବ ବପଣି ମଧ୍ୟରେ ଫଟୋ ବିଭାଗ—ସୁନ୍ଦର ନମୁନା ଫଟୋସବୁ, ପ୍ରାକୃତିକ ଭଙ୍ଗୀର;

ହସ ନୁହଇ ଯେ

ଫଟୋଗ୍ରାଫର୍ ଯୁବକ, କଳାପ୍ରବଣ । ଆଖିକୁ ଟାଣିନେଇ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ କରେ ନିଜ ଉପରେ, ନାଟକୀୟ କୌଶଳ ଓ ହସ କୌତୁକରେ ଭରା । ମୋ ହାତ,

ପାଦ, କାମା, ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍, ସକାଡ଼ିଲ ବେଳେ ତା ଗଣ୍ଡଦର୍ପଣରେ ମୋ ମୁଖ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହେଉଛି କି ନାହିଁ, କୌତୁକରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲି ।

ଗଲା ହାରରେ ରତ୍ନଖଚିତ ପଦକଟି ଏ; ରୂପସୀ ତାକୁ ଚହଲଇ ଦେଲା-
ବେଳେ ମନଟା କିପରି ଦୋହଲି ଗଲା ପରି ଲାଗିଲା, ଗାଡ଼ ଲଲ ଓଠରେ ଭାରଜସୀ
ହସଟିଏ ଫୁଟାଇ ମୋତେ କହିଲା—ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ହସ !

କେଉଁ ସୁନ୍ଦରୀକୁ ଚାହିଁ କେବେ ହସିବାର ସୁଯୋଗ ବା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ ଜାନେରେ
ମୋର ଘଟିନାହିଁ, ଯୌବନ କାଳରେ । ସେ ଯୁଗରେ ଏହା ଅନୈତିକ ବିବେଚିତ
ହେଉଥିଲା, ଏବେ ଯୌବନକୁ ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ପକାଇ ବହୁ ଦୂରକୁ ଆଗେଇ
ଆସିଛି । ଯାହା କିଛି ଯୌବନ ଅଛି, ମୋ ମନରେ । ଶୁଣିଗଷ୍ଟ ହେବାରେ ଏବେ
କି ଅଘଟଣ ଘଟିବାର ଭୟ ଅଛି ?

କିନ୍ତୁ ପୁରସ୍ତ ‘ହସ’ ବୋଲି କହିଲା ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୋ ହସ ଲଭିଗଲା କାହିଁକି ?
ଏ ବିଡ଼ମ୍ବନା ସହୃଦ ବ୍ୟବସାୟିନୀ ସୁପରିଚିତା । ଏ ପ୍ରତିକୃଳ ପରିବେଶକୁ ଫୁଲ୍ଲି
ଉଡ଼ାଇ ଦେଲା ଭଳି କୌଳେ ତାକୁ ଜଣାଅଛି । ବାଜିରର କମିଆଁ କଲା ପରି ସେ
ଗ୍ରୁଫ୍‌ରୁ ଖେଳଣା କୁକୁରଟିଏ ଘେନି ମୋ ଆଡ଼କୁ ‘ଓ ଲେ—ଲେ ଲେ’ କହି ଚମକି
ଆସିଲା, ତା ବିଚିତ୍ର ନାଟକୀୟ ଭଙ୍ଗୀ ଦେଖି ହସି ପକାଇଲି ।

ତାପରେ ମୋ ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲା—ସମସ୍ତଙ୍କର କାହିଁକି ହସଭଙ୍ଗୀରେ
ଫଟୋ ନିଆଯିବ ? ଏହା କି ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ ? ଗାନ୍ଧୀର୍ଷିର ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ? ଜବର-
ଦସ୍ତି ହସ ଆଦାୟ ଚେଷ୍ଟା କାହିଁକି ? ‘ରଙ୍ଗ ଅଧରେ ମନ୍ଦ ହସ’ ଯେଉଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର
ଦିନେ ଥିଲା, ତାହା ଗୀତା ଗାଇଲାବେଳକୁ ଥିଲା କି ?

ଏ ସୁନ୍ଦରୀ ପରିସ୍ଥିତିର ରୂପାରେ ପଡ଼ି ମୋତେ ଅନେକ ହସ ଦେଲା;
ସେ ସବୁର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ଅକଳନ୍ତୀ । ବଦଳରେ ବୁଢ଼ା ମୁହଁର ଶୁଖିଲା ହସଟିଏ
ଆଦାୟ କରିନେଲା ତ ହେଲା କଣ ? ଏବେ ଫଟୋ ପରସି ଦେଖୁଛି—ସେଟି
ପ୍ରକୃତକ ହସ ନୁହେଁ, ହସାଭ୍ୟସ ମାତ୍ର ।

କେତେ କଥା, କେତେ ଅକଥା

ତା ପର ଦୁଇ ଦିନ ବସି ହେଲି; କେତେ ଲୋକ ତ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ବସନ୍ତି;
ବସିବା ଅଭ୍ୟାସ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ଗୋଟାଏ କି ମଣିଷ ? ତାକୁ ବସି ଆସେ ନାହିଁ ?
ସେ ପଢ଼େ, ଲେଖେ ବା ଶ୍ରବେ । ରୁଲେ, ଖାଏ ବା ଶୁଏ; ବସି ଜାଣେ ନାହିଁ ।

ଆମେରିକାର ସମ୍ବାଦପତ୍ର ବା ମାଗାଜିନ୍‌ରେ କେତେ କଥା ବାହାରେ, କେତେ ଅକଥା ବା ଅସୁନ୍ଦର କଥା ବି ବାହାରେ । ମୁଁ କେତୋଟି ସାଉଁଟି ରଖିଛି, ମନକୁ ହୁଇଁଛି ବୋଲି । ସବୁ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା ବା ସବୁ ଲେଖକ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବା ଜଣେ ଭ୍ରମଣକାରୀ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ; ମୋ ସାଉଁଟା ଗୁଜୁଡ଼ି କାହାଣୀର ଅଙ୍ଗ ବିଶେଷ, ଆମେରିକୀୟ ଚିନ୍ତା-ଚରଣ ଜାଣିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ।

ହାଲୋଇନ୍ ପର୍ବ

ହାଲୋଇନ୍ ଆମେରିକାର ଏକ ଲୋକପ୍ରିୟ ପର୍ବ; ଏଠା ବୋଇରା କଣାରୁ ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖାଯୁନ୍ତି । ଗାଡ଼ ହଲଦିଆ ଲାଲ୍ ରଙ୍ଗ ଖୁବ୍ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରେ । ତାକୁ ତା ଉପରେ ତା ଉପରେ ରଙ୍ଗି ନାନା ପ୍ରକାରେ ସଜାନ୍ତି ।

ଏ ସାଇର ପିଲା ଆଉ ସାଇକୁ ହାତୀ, ବାଘ, ଭାଲୁ ବେଶରେ ଯାଇ କୌତୁକାନନ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି । ଏ ଉତ୍ସବ ସନ୍ଧ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି କରେ ।

ହାଲୋଇନ୍ ଦୋକାନ ଅଛି, ଏଠି ବହୁ ମୁଖା ମିଳେ—ଅପ୍‌ସରା, ଭୂତ, ତାହାଣୀ, ରବି, ସର୍କସ୍ କ୍ଲାଇନ୍, ଜଳଦସ୍ୟୁ, ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଘ ଅସୁର, ରାଜକନ୍ୟା, ରାଜଦୂତ, ରାଜରାଣୀ, ଆରଣ୍ୟ ସେତୁ, କ୍ଲିପ୍‌ପାଟ୍ରା, ଅନ୍ୟାନ୍ୟର କଷ୍ଟଜ୍ଞ, ରବୀନ୍, ହୁଡ୍ ଇତ୍ୟାଦି । ଏହିପରି ବହୁ ସୁନ୍ଦର, କୁସ୍ତିତ ମୁଖା ଓ ବୃଦ୍ଧ, ବିକଳାଙ୍ଗଙ୍କ ବେଶ ପିନ୍ଧି ପିଲମାନେ କୌତୁକର ଏକ ଲଘୁ ବାଜାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ।

କଲମ୍ବସ୍ ଡେ

୧୪୯୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କଲମ୍ବସ୍ ଆମେରିକା ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ । ୧୮୭୨ରୁ ‘କଲମ୍ବସ୍ ଡେ’ ଆମେରିକାରେ ଏକ ଜାତୀୟ ପର୍ବ ଭାବେ ପାଳିତ ହୋଇ ଆସୁଛି । କଲମ୍ବସ୍ ଆଧୁନିକ ଆମେରିକାର ଇତିହାସ ନିର୍ମାତା; ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତି ଦେଶ ପକ୍ଷେ ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ ଓ ତାହା ନାନାଭାବେ ସରକ୍ଷିତ ।

ଉପନିଷଦ ଓ ପିଢ଼ା

ଉପନିଷଦରେ ପ୍ରସାଣ ପଣ୍ଡିତ ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ ମୋ ପଦଧୂଳି ନେଲେ, ଭୋଜନ ପୂର୍ବରୁ ବ୍ରହ୍ମୋପସନା କଲେ, ତାଙ୍କ ବିଗୁରରେ ଅନ୍ନ ବ୍ରହ୍ମ, ଆତ୍ମା ବ୍ରହ୍ମ, ଜଗତ ବ୍ରହ୍ମମୟ, ତାଙ୍କ ବିନୟ ଭାବ ଓ ନୀତିନିଷ୍ଠା ଦେଖି ମୁରୁଧ ହେଲି ।

ତାପରେ ସେ ପିକ୍କା ଭୋଜନ କଲା—ଟମାଟୋ, ପିଆଜ, ଗୋ ମାଂସରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—ଆମେରିକାର ହୋଟେଲ୍ ମାନଙ୍କରେ ସୁଲଭ ଚକ୍କୁଳିସିଂଗୁଳାକାର ପିକ୍କା ।

ମୁଣ୍ଡକଟା, ଗୋଟା ଶିଫା ଶୁକର କାଟିକାଟି କେତେକ ଭାରତୀୟ ହିନ୍ଦୁ ଖାଉଥିବା ଦୃଶ୍ୟ ବିକଟ ହେଲେ ବି ସତ୍ୟ । ବିପ୍ ବା ପର୍କ୍ ଖାଇବାକୁ ମିଳେ ବୋଲି ଚୀନା ହୋଟେଲ୍ ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ପ୍ରିୟ । ଭାରତରେ ଗୋବଧ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେହପରି କେତେକ ଦୋମୁହାଁ ଲୋକ ହୁଏତ ହାତ ଟେକିଥିବେ, ରକ୍ଷଣଶୀଳ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ସହିତ । ଗୋହତ୍ୟା ନିବାରଣ ଧର୍ମ ନା ଗୋରୁଗାଈଙ୍କି ଦାନା ନ ଦେଇ ଶୁଖାଇ ଶୁଖାଇ ମାରିବା ଧର୍ମ ?

ତାକ୍ରର ମୁନ୍

ଚନ୍ଦ୍ର ସକଳଙ୍କ; ପ୍ରତି ମଣିଷର କିଛି ନା କିଛି ଦୋଷ ଅଛି । ମୁନ୍ ଚରିତରେ ବି କିଛି ଆଇପାରେ ।

ଡ୍ରଗ୍ ପ୍ରେସ୍‌ହାଇବ୍ କରିବା ଅପରାଧରେ ତାଙ୍କୁ ଅଭିଯୁକ୍ତ କରାଗଲା; ଅଭିଯୋଗକାରୀ ଜଣେ ନାମ୍‌ଜାଦା ସରକାର । ପୁଲିସ୍ କଣ ଚାଲିଲେ କେଜାଣି, ମୁନ୍‌ଙ୍କୁ ଗିରଫ କଲା, ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ଏ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶ କରାଗଲା, ଟେଲିଭିଜନ୍‌ରେ ଦେଖାଗଲା; ତାକ୍ରରଙ୍କ ୨୫ ବସର ପ୍ରସିଦ୍ଧି ୨୫ ମିନିଟ୍‌ରେ ଚୁର୍ମାର୍ ହୋଇଗଲା ।

ତାକ୍ରର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରପରାଧ ବୋଲି ଖେପକୁ ରାୟ ମିଳିଲା । ତାଙ୍କ ସହ-ଯୋଗୀ ତାକ୍ରରମାନେ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟ ଜାଣିଥିଲେ ବି ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ରୋଗୀ ପଠାଇଲେ ନାହିଁ । ଏମିତି ବଦ୍‌ନାମ୍ ହୋଇଗଲା ଯେ ରୋଗୀମାନେ ବି ତାଙ୍କ ପାଖ ମାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ତାକ୍ରରଙ୍କ ପୁଅ ପ୍ରାକ୍‌ଟିସ୍ ଆଉ ଫେରିଲା ନାହିଁ । କେଉଁ ଜନ୍ମର ପାପରୁ ବା ଭାଗ୍ୟ ଦୋଷରୁ ନିଶ୍ଚୟ ତାକ୍ରର ଏ ଶାସ୍ତି ଭୋଗ କଲେ ?

ଆମେରିକା ପରି ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଦେଶରେ ବି ଅନ୍ଧାଧୁନିଆଁ ଗଢ଼ଜାତୀ ଗାଦିରେ ଜଣକର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇ ଦିଆଯାଇ ପାରେ । ଯୋଉ ତାକ୍ରରମାନେ ମୁନ୍‌ଙ୍କ ଭାଗ୍ୟୋଦୟ ସହ ନ ପାରି ଈର୍ଷାନିର୍ଭରତ ହେଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଅସୁରହାତ ତାଙ୍କ ପତନ ମୂଳରେ ଥିଲା—କଥା ଅଛି—

‘ନଇଁ ପଡ଼ିଥିବ ସେତିକି ବେଳେ

ବିଧାଏ ମାରିବ ସେତିକି ବେଳେ ।’

ହାତୁଆର୍ଡ଼ ହୁଅନ୍ତୁ

ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ ପୁରୁଷ ସିଂହ ସେ, ବ୍ୟବସାୟରେ ବସୁଳ ଧନସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ବ୍ୟବସାୟ ପରେ ବ୍ୟବସାୟ ଶାଖା ମେଲନ୍ତି; ଅର୍ଥ ଉପରେ ଅର୍ଥ ଜମିଛି ।

ବିଷ ହୋଇଥିଲେ ଦୁଇ ଥର; ସନ୍ତାନ ହେଲା ନାହିଁ, ଏତେ ଧନ ଅନେକ କିଏ ଭୋଗ କରିବ ?

କୌଣସି ସାମାଜିକ ବା ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଦାନ କରି ଗଲେ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ଦିନେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ପତ୍ତିର ଦାବୀଦାର ବହୁ—ହୁଅନ୍ତୁଙ୍କ ଅବସ୍ଥା, ଅଜଣା, ଆଲିଆ ଲେଖାରେ ବାଲିଆ ବନ୍ଧୁସବୁ—ବହୁ ଜାଲି ଉଇଲି, ଦଲିଲ୍ କୋର୍ଟରେ ଦାଖଲ କରିଛନ୍ତି ।

ବହୁ ନିଃସନ୍ତାନ ଧନୀ, ଅନ୍ତମ କାଳ ବହୁ ଦୂରେ, ମନରେ ଗର୍ଭ ଘେନି ବସିଥାନ୍ତି; ଦାନ ନାଆଁ ଶୁଣିଲେ ଫିଡ଼ିକି ଉଠନ୍ତି—ମତେ କିଏ କଣ ଦେଇଥିଲା କି ? ମୁଁ କାହିଁକି ଦେବି ? କିନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁ—‘ହାବୋଡ଼ି ଯାଏ ସେ ଆଚମ୍ବିତେ ଆସି ।’

ଧନ ଅର୍ଜନରେ ଯୋଉ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପ୍ରତିଭାର ଝୁରୁଣ ହୋଇଥିଲା, ତାର ଆଉ କି ମୂଲ୍ୟ ରହିଲା ?

ସମ୍ବାରରେ ଧନ ଅର୍ଜନ ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ, ତାର ଉଚିତ୍ ଓ ଉଚିତ୍ରର ବ୍ୟବହାର ବଡ଼ କଥା । ବ୍ୟବହାର କରି ଜାଣିଲେ ଲୋକ ମହାତ୍ମା ଆସନରେ ବସେ, ନଇଲେ ଚେର ଉଡ଼େ, ନାଆଁ ବୁଡ଼ିଯାଏ ।

ଯହିଁରେ ମାରେ, ତହିଁରେ ମରେ

ଡ୍ରଗ୍ ଆମେରିକାର ଏକ ଆଡ଼ଙ୍କ, ମହାକାଳ । କେତେ ମହାପ୍ରାଣ ଯେ ଏଥିରେ ବିନଷ୍ଟ ହେଉଛନ୍ତି, ତାର ଇସ୍ତଫା ନାହିଁ; ମଦ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଅଧିକ ଭୟଙ୍କର । ମଦ୍ୟ ଖୋଲାମେଲରେ ବିକ୍ରି ହୁଏ; ଷ୍ଟୋରରେ ଡ୍ରଗ୍ ବେପାର ଚାଲେ; ଆମେରିକା ପରି ଶ୍ରଦ୍ଧାଶାଳୀ ଦେଶ ଏ ବେପାରକୁ ଶ୍ରେକ ପାରିନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ନା ଜଣେ ବଡ଼ ଡ୍ରଗ୍ ବ୍ୟବସାୟୀ । ଲକ୍ଷ ଦେବା ଅପରାଧରେ ୫ ବର୍ଷ, ଡ୍ରଗ୍ ବିକ୍ରୟ ଅପରାଧରେ ୧୮ ବର୍ଷ ସେ ଜେଲ୍ ଭେରିଲା; ତଥାପି ତେଜା ପଶିଲା ନାହିଁ ।

ଜେଲରୁ ଖଲାସ୍ ହେଲା ପରେ ପୁଣି ସେ ଡ୍ରଗ୍ ବେପାର ଜଳ, ପୁଲିସ୍ ଦେଇଥିବା ମଧ୍ୟରେ ସେ ଧରା ପଡ଼ିଥିଲା; ସେତେବେଳକୁ ମୃତ; ସେହି ଗୃହରୁ ଖଣି ଏ ପନ୍ଥରେ ଲେଖା ଥିଲା—“ଜଗତର ବହୁତ କ୍ଷତି କରିଛି, ଅଧିକ କ୍ଷତି ଘଟାଇବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଯେଉଁ ଡ୍ରଗ୍‌ରେ ବନ୍ଦୁ ହତ୍ୟା କରାଥିଲା, ସେହି ଡ୍ରଗ୍‌ରେ ମଲି, ମୋ ଜୀବନକୁ ଧକ୍ ।”

ହୃତ୍‌ତାକ୍ରର ବାଣ୍ଟିଆର୍ଡ଼ କଣ ଲେଖିଛନ୍ତି ?

ଆଣ୍ଟୁଗଣିବାତ ଯୋଗୁଁ ଅପରେସନ୍ ଓ ହୃତ୍‌ଆରୋପଣ କାର୍ଯ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲା । ପୁନଶ୍ଚ ବିଅଟିଏ ବର୍ଷ ହେଲାପରେ ମୋ ରୋଗ ଆସେ ଆସେ ଭଲ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ମୁଁ ପୁଣି ମୋ ପୁଅ ଚିକିତ୍ସା ବ୍ୟବସାୟ କଲି । କିନ୍ତୁ କେତେ ମାସ ପରେ ପତ୍ନୀ ମୋତେ ଗୁଡ଼ପନ୍ଥ ଦେଲା ।

ସନ୍ତୋଷ, ଶାନ୍ତି, ଆନନ୍ଦ ଯୋଗୁଁ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଦୁଃଖ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଶାନ୍ତି ଯାବତାସ୍ତୁ ରୋଗର କାରଣ, ରୋଗରୁ ଯାହା ପାଇବ ତ ମନକୁ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଜଞ୍ଜାଳ ଓ ଦୁଷ୍ଟି ନ୍ୟାୟକୁ ରଖ ।

ତୁମେ କାହିଁକି ଛାଡ଼ିପଛ ଦେଲ ?

ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନରେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଏହି ଉତ୍ତର ଦେଲେ :—

ମୋ ସ୍ବାମୀ ଶାନ୍ତ, ଶିଷ୍ଟ, ସୁଜନ । କିନ୍ତୁ ମୋ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଦିନେ ହେଲେ ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ନାହିଁ, କି “ମୁଁ ତୁମକୁ ଭଲପାଏ” ବୋଲି କହନ୍ତି ନାହିଁ, ନିଜର ପୌରୁଷ ବା କ୍ଷମତାର ବିଶେଷତ୍ବ କେବେ ଦେଖାନ୍ତି ନାହିଁ । ମୋ ରୂପ ବା ଗୁଣର କିଛିହେଲେ ପ୍ରଭାବ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଅଛି କି ନାହିଁ ଜାଣିପାରିଲି ନାହିଁ । ସେ ନୀରବ, ଗମ୍ଭୀର ରହନ୍ତି । ଏ ବ୍ୟବହାର ମୋତେ କାଟେ, ମୁଁ ନିଜାନ୍ତ ଦୁର୍ବଳ ମଣିଷ, ବୁଝୁଛି । କିନ୍ତୁ କଣ କରିବ ?

ମୋ ପ୍ରତି ଦିନେ ଅସୌଜନ୍ୟ ଦେଖାନ୍ତି ନାହିଁ, ଭୁଲ୍ କଲେ ବରକୁ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଏ କି ମଣିଷ ? କାଠ ନା ପଥର ? ମତେ ଦିଟା ମାରିଲେ ବରଂ ମୁଁ ସହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏତେ ଭଲପଣ ମୋ ପକ୍ଷେ ଅସମ୍ଭବ ।

କୃଆଁରୀ ମାଆ

ନାହୁନାଡ଼ କରି ଜନମକଲ ପିଲାକୁ ଭସାଇ ଦେବା, ତାକୁ ଜଣେ ପିଲା-ନ ଥିଲା ବାପ ପାଲି ମଣିଷ କରିବା ପୁରାଣ ଆଉ ଲୋକକାହାଣୀରେ ଜଣାଶୁଣା । ଆଧୁନିକ ଆମେରିକାରେ କୃଆଁରୀ ମାଆ ଏବେ ସେ ଶୁଦ୍ଧ ଚଳାଇବା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ।

କୁମାରୀ ମାଆ ହେବା ଏ ଦେଶରେ ଏକ ଅପରାଧ ନୁହେଁ । ତେବେ ପିଲାକୁ କଉତୁହଳ ପିନ୍ଧାଇ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ସରେ ବନ୍ଦ କରି ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଚାନ୍ଦିଦ୍ୱାରରେ ମାଆ ରଖିଗଲା କାହିଁକି ?

କୁଆଁ କୁଆଁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଜଣେ ବାକ୍ସଟି ଖୋଲିଲା, ଦେଖିଲା—ମାଆ ତାକୁ କଅଁଳ ଶେଯରେ ଶୁଆଇଛି, ନାଆଁ ବି ଟାଇପ୍ କରି ଅଣ୍ଟାରେ ଲଗାଇ ଦେଇଛି । ମମତା ଭୁଟିନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ମାତା ସନ୍ତାନର ସାକ୍ଷାତ ସମ୍ଭାବନା ଆଉ ଅଛି କି ? ମାଆ ଏପରି ଅରକ୍ଷିତ ଭାବରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଯାଇଥିବାର ଜାଣିଲେ ସନ୍ତାନ ବଡ଼ ହେଲେ ଦୂରା କରିବ ନାହିଁ ?

କୁନ୍ତୀର ଦୁର୍ବିଶ୍ୱରୁ ରାଜକୁମାର କର୍ଣ୍ଣ ସୂତପୁତ୍ର ହୋଇଥିଲେ । ଅଜ୍ଞ ଦେଶର ରାଜା କରି ସେହି ମହାବୀରଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନ ଦେଇଥିଲା ସଖା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପ୍ରତି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର କି ମନୋଭାବ ଥିଲା ? ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବଙ୍କ ପ୍ରତି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଇର୍ଷାର ମୂଳ କାରଣ କଣ ?

ପାଟ୍ରିସିଆ ନୀଲ୍ : ଅଭିନେତ୍ରୀ

ପାଟ୍ରିସିଆ ନୀଲ୍, ଲୋକପ୍ରିୟ ସିନେମା ଖୁବ୍; ତାର ରୂପଶ୍ରୀ ଓ ଅଭିନୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦରେ ଉନ୍ମାଦିତ କରେ ।

ଏ ସଂସାରରେ ଦୁଃଖ ଦୁର୍ବିପାକ କାହାକୁ ଗୁଡ଼ିଛି ? ଦିନେ ହଠାତ୍ ତା ମସ୍ତିଷ୍କରୁ ରକ୍ତ କ୍ଷରଣ ହେବା ଫଳରେ ନୀଲ୍ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଗର୍ଭବତୀ; ପୁଣି ଆଗରୁ ତିନୋଟି ଗ୍ରେଟ ପିଲା ଅଛନ୍ତି ।

ମୁଣ୍ଡ ଅପରେସନ୍ ପରେ ତାର ଦକ୍ଷିଣପଟ ପକ୍ଷାଦାତବ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଯେଉଁ ମୁଖର ବଚନସ୍ରୋତ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କୁ ମନ୍ଦମୁଗ୍ଧ କରି ରଖିଥିଲା, ତାହା ଆଉ ଫିଟିଲା ନାହିଁ ।

ଆମେରିକା ପରି ରାଜ୍ୟରେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ଅନିଶ୍ଚିତ । ସ୍ତ୍ରୀ ଏହି ରୁଗ୍‌ଣ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଡାଗ କରି ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ବିଭା ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ସେ ତାହା କଲେ ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ହୃଦୟବାନ୍, ଏକାନ୍ତ ବିଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରିୟ ପରମ; କେବଳ ସମ୍ପଦର ନୁହନ୍ତି, ବିପଦର ବନ୍ଧୁ । ତାକୁ ଉଠେଇବା, ବସେଇବା, ଗାଧୋଇ ଦେବା, ଖୁଆଇବା ସବୁ ସେ ନିଜେ କରନ୍ତି, ଯେମିତି କରେ ପିଲେଇଟା

ମାଆ ପିଲାଙ୍କ ସେବା, ସବୁ କାମ ଭିତରେ ପାଟି ଫିଟୁ ନ ଥିବା ସ୍ତ୍ରୀକୁ କଥା କୁହାଇବା ମୁଖ୍ୟ; ମନରେ ତାଙ୍କର ଅସୀମ ଯୌର୍ଯ୍ୟ; ସେ ନିଜର ଖାଦ୍ୟପେୟ ଭୁଲିଥିଲେ; ବିଳାସବ୍ୟସନ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ସମୟ ସେ ସ୍ତ୍ରୀସେବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟୟ କରୁଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନା ଫଳରେ ପାଟି ପିଆର ପାଟି ଫିଟିଲା । ମୁଣ୍ଡବାଳ କଅଁ ଲଲା । ପୁଷ୍ପ ସ୍ନାୟୁ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଫେରିଆସିଲା ।

ପାଟି ପିଆର ଅସୁସ୍ଥତା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କୁ ବିବ୍ରତ, ବ୍ୟଥିତ କରିଥିଲା । ସୁସ୍ଥ ହେବା ପରେ ଗୁରୁଦିନରୁ ଦାମା ହେଲା—ପାଟି ପିଆ ନାଲ୍ । ପୁଣି ସିନେମା କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଫେରି ଆସନ୍ତୁ ।

ଆମେରିକାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଭିନେତ୍ରୀ ଭାବରେ ସେ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧିତ ଓ ପୁରସ୍କୃତ ହେଲେ । ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନାର ଉତ୍ତର ଦେବାପାଇଁ ତୁଣ୍ଡ ଖୋଲିବା ମାତ୍ରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଆନନ୍ଦରେ କରତାଳି ଦେଲେ । କାମେରା ଫିଙ୍ଗ୍ ଫିଙ୍ଗ୍ କରି ଉଠିଲା ।

ପାଟି ପିଆ କହୁଲା—ତିନିଜଣଙ୍କ ଲାଗି ମୁଁ ବଞ୍ଚିଲି—ଭଗବାନ୍, ତାଙ୍କର ଓ ମୋର ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ସ୍ବାମୀ । ଆପଣମାନଙ୍କ ସ୍ନେହଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଶୁଭେଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ମୋ ଦେହରେ ନବଜୀବନର ସମ୍ଭାର କଲା । ମୁଁ ପୁଣି ଅଭିନୟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଫେରିବି; କରତାଳି ଆଉ ବନ୍ଦ ହେଲାନାହିଁ ।

ଆନନ୍ଦ ଉଲ୍ଲାସ ମଧ୍ୟରେ ପାଟି ପିଆ ଘୋଷଣା କଲା—ଭଗବାନ୍ ମୋତେ କାହିଁକି ବଞ୍ଚାଇଲେ ? ଆପଣମାନଙ୍କ ସେବା ଲାଗି; ଆନନ୍ଦ ଦେବା ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ସେବା । କବି, କଳାକାର, ଶ୍ରଦ୍ଧାର, ଅଭିନେତା ତା ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ମୋ ଅର୍ଜିତ ସମସ୍ତ ଅର୍ଥ ଏଣିକି ଲୋକସେବାରେ ବ୍ୟୟିତ ହେବ—ବିଶେଷତଃ ମୋ ଧରଣର ରୋଗୀର ଚିକିତ୍ସାରେ । ମୋ ପରି ଯେଉଁମାନେ ରୋଗ ଭେଗୁଛନ୍ତି, ଅର୍ଥାଭାବରୁ ଚିକିତ୍ସିତ ହୋଇ ନ ପାରି ଅକାଳେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରୁଛନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କ ଚିକିତ୍ସାରେ ଏ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟିତ ହେବ । ଲୋକସେବା ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭଗବତ୍ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ହେଲେ ‘କନ୍ତୁ’ ନ ଥିବା ଘଟଣା ସଂସାରରେ ବରଳ । ସୁସ୍ଥ ହେବାର ମାତ୍ର ୧୫ ବର୍ଷ ପରେ ଏହି ଦମ୍ଭିତର ମନ ଫାଟିଲା । ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସମ୍ପଦ ଲଭ ପରେ ଘୋର ବିପଦରେ ସହାୟକ, ଜୀବନରକ୍ଷାକାରୀ, ଏହି ଅନ୍ତରଙ୍ଗକୁ ନାଲ୍ ଗୁଡ଼ପକ୍ଷ ଦେଲା । ଗାତ୍ରପ୍ରୀତିର ନିବିଡ଼ତା ମଧ୍ୟରୁ ନିଜକୁ ଖସାଇ ନେଇ ପାରିଲା କିପରି ?

ଏକ ଶୁଦ୍ଧାଣୀରେ ପ୍ରୀତି ଫୁଟେ, ଆଉ ଶୁଦ୍ଧାଣୀରେ ଫାଟେ, କାହିଁକି ଫାଟେ, କିଏ ଫଟାଏ, ତାହା ସପ୍ତକ୍ରମଣୀସ ବା ଭଗବାନଙ୍କୁ ଗୋଚର ।

ଏକ ମୋଟାମୋଟି ଆମେରିକାର ସଂସାର । ଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଆଦର୍ଶ ଆଉ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଚୂନା ହୋଇଯାଏ । ଏ ଦେଶରେ ସତ୍ତା ସାବିତ୍ରୀ ବା ଦୃଢ଼ ସତ୍ୟବ୍ରତ ନାହାନ୍ତି, ଏହା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଯାହା ଚକ୍ ଚକ୍ ଦିଶେ

ଯାହା ନକ୍ ଚକ୍ ଦିଶେ, ତାହା ସୁନା ନୁହେଁ । ଆମେରିକାର ଶୁକରକ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ସଂଖ୍ୟକ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଔଜ୍ଜ୍ୱଳ ଘୋର ଦିମ୍ବିରକୁ ଦୂର କରିପାରୁନାହିଁ ।

ଆମେରିକା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯେତକ ଆଗରେ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେତକ ପଛରେ । ଲୋକସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଛି, କିନ୍ତୁ ତାର ନ'ଗୁଣ ବଢ଼ିଛି ଅପରାଧ । ଏ ଦେଶରେ ସ୍ୱପ୍ନ ବିଚାରକ ଲକ୍ଷ ନେବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, କି ଲଲିଫିଡ଼ା ଦୋଷରୁ ନିରାହୁତ ଗର୍ଭ କାଳ ଶାନ୍ତି ଭୋଗ କରିବା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଉଇଲିୟମ୍ ଡକେଇଟା ଅଭିଯୋଗରେ ପତ୍ନୀ ମାତ୍ର ଅଟକି ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଲା । ଅପରାଧର କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ନ ମିଳିବାରୁ ପୁଲିସ୍ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଖଲାସ୍ ଆଦେଶ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଲଲିଫିଡ଼ା କାରଯାତ୍ରରେ ହଜିଗଲା । ଜଣେ ସାମ୍ବାଦକ ଖୋଲତାଡ଼ କରିବାରୁ ଉଇଲିୟମ୍ ଜେଲ୍‌ରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲା । ଏ ଦେଶରେ ପୁଲିସ୍ ଅଣ୍ଟା ଉପତ୍ୟା; ତାର ଅପପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ ଏ ଦେଶରେ ଉଣା ନୁହେଁ ।

ବିନା ବିଚାରରେ ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ଯେପରି, ଏହି ଆଲୋକିତ ଦେଶରେ ସେହିପରି ବହୁବ୍ୟକ୍ତି ଜେଲ୍‌ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରୁଥାନ୍ତି । ଏହାକୁ ଭାଗ୍ୟଦୋଷ ବୋଲି ଯାଇପାରେ ।

ନାଶ ହରଣ, ଜବରଦସ୍ତ ଅଳଙ୍କାର ଅପହରଣ ଏକ ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଅପରାଧ ।

ବନ୍ଧୁକଧାରୀ ଯୁବକ ଜଣେ ମଟରଗୁଳିକା ଯୁବତୀର ଗାଡ଼ି ଅଟକାଇ ଜବରଦସ୍ତ ବସିଲା, ବନ୍ଧୁକ ଦେଖାଇ ଗାଡ଼ି ଚଳାଉଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସେହି ଯୁବତୀର ଅଳଙ୍କାର ଗୋଟି ଗୋଟି କରି କାଢ଼ିନେଲା, ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ ବିବାହ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ମଧ୍ୟ । ସେତକରେ ଗୁଣ୍ଡ ନ ହୋଇ ତାର ଆକାଉଣ୍ଟରୁ ଟଙ୍କା ଡ୍ର କରି

ଆଣିବା ଲାଗି ବ୍ୟାଙ୍କକୁ ଯିବାକୁ ତାକୁ ବାଧା କଲ । ଗାଡ଼ିରେ ବସି ବ୍ୟାଙ୍କରୁ ଟଙ୍କା ଡ୍ର କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆମେରିକାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ପ୍ରାଣ ଭୟରେ ଟଙ୍କାତଳ ଡ୍ର କରି ତାକୁ ହାତରେ ଦେଲ ।

ତାପରେ ପୁଲିସ୍‌କୁ ଖବର ଦେଲା । ପୁଲିସ୍ ଗୁପ୍ତଚର ଖବର ନେଲେ— ଡକେଇତଠାରୁ ଅଲଙ୍କାର କିଏ କରିଲା ? ଖାନ୍ତଲସ୍ ଫଲରେ କିଶାଳୀ ଧରା ପଡ଼ିଲା; ତାଠାରୁ ଅଲଙ୍କାର ଉଦ୍ଧାର କରାଗଲା । ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ଥିରବୁଦ୍ଧି ବିଶେଷ ପ୍ରଶଂସିତ ହେଲା ।

ଟୋସ୍ଟୋଟା

କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ଆଗେ ସତ୍ୟ କରନ୍ତୁ— କାର୍ କଣିବି ନାହିଁ । ବିଭା ହେବି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବରଯାନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ଗଲେ ଦୋଷ କଣ ? ଉଦଭରଣ ସଙ୍ଗେ ଗଲି କାର୍ କଣିବାକୁ । ଆଗେ ମେଲଣରୁ ଶଗଡ଼ କଣିଥିଲି । ଏବେ କାର୍ କଣିବାର ଅନୁଭୂତି ହେଲା । ବାହାଣ ଶଗଡ଼ର ଦାମ୍ ପଡ଼ିଥିଲା ତରଣ ଟଙ୍କା । ଟୋସ୍ଟୋଟା କାର୍ ଦାମ୍ ହେଲା ପ୍ରାୟ ୧୪ ହଜାର୍, ତଲର୍—ଭାରତୀୟ ମୁଦ୍ରାରେ ପ୍ରାୟ ଦେଡ଼ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାରୁ ଅଧିକ । ଏବେ ଭାରତରେ କାର୍ ମୂଲ୍ୟଲେ ମୋତେ ଅଦା ବେପାରୀ ଜାହାଜ ମୂଲ୍ୟ କରୁଛି ବୋଲି କେହି ହାସ୍ୟ କରବେ ନାହିଁ ।

ଟୋସ୍ଟୋଟା ଯାପାନୀ କାର୍; ପାଞ୍ଚୋଟି ସିଟ୍ । ଶୀତାତପ ଓ ରେଡ଼ିଓ ଯନ୍ତ୍ର ଖଞ୍ଜା ।

ଭରା ଗାଡ଼ି ଯନ୍ତ୍ରପାତ୍ରର ପ୍ରୟୋଗ ଶିଖିଲା ପରେ କେମିତି ଚାଲୁଛି, ପରଖିଲା । ଘରକୁ ଫେରିବାବେଳେ କହିଲା—ଆମେରିକୀୟ କାର୍ କଣିଥିଲେ ୨୩ ହଜାର ତଲର୍ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା, ଯାପାନୀ କାର୍ ମାତ୍ର ଚଉଦ ହଜାର ତଲର୍ରେ ମିଳିଲା ।

ମୁଁ କହିଲି—ଯାହା ଧରୁ ଧରୁ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ, ତାହା ଯାପାନୀ ଖେଳଣା, ଯାହା ପିଛୁ ପିଛୁ ଚଳିଯାଏ, ତାହା ଯାପାନୀ ଲୁଗା ବୋଲି ପିଲାଦିନେ ଧାରଣା ଥିଲା । ଏବେ ଯାପାନୀ ଜନସଂଖ୍ୟା ଉଚ୍ଚ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ଅଳ୍ପ ଦାମ୍ ବହନ କରେ ।

ଭରା କହିଲା—ନିଶ୍ଚିତ । ଏ ଦେଶରେ ଉତ୍ତପାଦନ ଖର୍ଚ୍ଚ ଅନେକ ବେଶୀ । ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଛୁଡ଼ା ହେବାକୁ ହେଲେ ଶସ୍ତା, ସୁନ୍ଦର, ମଜ୍ଜୁତ୍ ଜନସଂଖ୍ୟା ତିଆରି କରିବାକୁ ହେବ । ଯାପାନୀ ଚରିତ୍ର ପରି ଯାପାନୀ କାର୍ ସୁଦୃଢ଼ ।

ଜାତୀୟ ଗୌରବବୋଧ ଉତ୍ତପାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ସହୃଦ ଜଡ଼ିତ, ଯାପାନ ବିଦେଶରେ ନିଜ ଦେଶର ନାମ ଖସାପ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ ।

ଆମେରିକାରେ ବାରମିଶା ଚରିତ । ପ୍ରାଚୀନ ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ି ଦୂରଭ୍ୟାସରେ ପଡ଼ି ଧନ ଲୋକର ଅବସ୍ଥା ଯାହା ହୁଏ, ଆମେରିକାୟର ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାୟ ସେଇଆ ହୋଇଛି । ଯାପାନ ଜୀବନ ପଦେ ପଦେ ଫଗାମଣୀଳ, ତା ବୋଲି ଆମେରିକାୟ ଜନସମ୍ପରେ କହୁ ଗଲୁ ଚାହୁଁଛୁ, ତାହା କହୁନାହିଁ । ଉତ୍ତପାଦନ ଖର୍ଚ୍ଚ ଅଧିକ, ତେଣୁ ଦର ଅଧିକ ପଡ଼ୁଛି, ଟିକସ ଦେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ବାହାର ଜନସମ୍ପ ଏହା ସହୃଦ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଛୁଡ଼ା ହେବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଉଅଛି ।

କାର୍ରେ ନିଜେ ଗ୍ୟାସ୍ ଭର୍ତ୍ତି କଲୁ, ଦଶ ହାତ ଦୂରରେ ଏକ ଘରେ ଦାମ୍ ଲେଖି ହୋଇଗଲା ।

ଟୋୟୋଟା ୨୪ ହଜାର ମାଇଲ୍ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ, କମ୍ପାନୀ ଘୋଷଣା କରିଛି । ପୃଥିବୀର ପରିଧି ୨୫ ହଜାର ମାଇଲ୍ ।

ଡେଙ୍ଗା ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ଟିକିଏ ଅସୁବିଧା । ଉପାପକା ଗ୍ରନ୍ଥାରେ ଗୁଲିଲେ ଗୁଡ଼ରେ ମୁଣ୍ଡ ବାଜେ । ଗାଡ଼ରେ ପଶିଲବେଳେ ଆଗେ ଗୋଡ଼ ନା ମୁଣ୍ଡ ଭର୍ତ୍ତି କରିବ, ମଣିଷ ଦୋଢାକରେ ପଡ଼େ ।

ଏଣ୍ଟିପ୍ଲାନ ଆସୋସିଏସନ୍

ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ସହରରେ ମାତ୍ର ଏକ ହଜାର ଭାରତୀୟ ଅଛନ୍ତି । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ମାତ୍ର ୧୪୦ ଜଣ ଆସୋସିଏସନ୍ର ସଭ୍ୟ, ଇସ୍ ସଭାନେତ୍ରୀ ।

କେନ୍ଦ୍ର ସମିତିର ସଭାପତି ଶ୍ରୀ ସାକ୍ସେନା ସେଣ୍ଟଲୁଇସ୍ ସମିତିର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବରେ ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଭାଷଣରେ କହିଲେ—‘ଭାରତ ଆମ ଜନ୍ମଭୂମି, ଆମେରିକା କର୍ମଭୂମି, ଆମେ ଆମେରିକାର ସ୍ଥାୟୀ ବାସିନ୍ଦା ହୋଇଛୁ । ସେ ଦେଶ ପ୍ରତି ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହୁଛି । ଭାରତର ସ୍ଥାନ ଏ ଦିଗରେ ଦ୍ୱିତୀୟ । ଆମେରିକା ସହୃଦ ଆମେ ପାଦ ମିଳାଇ ଚାଲିବା, ଭାରତର ସୁଖଦୁଃଖରେ ଭାଗୀ ହେବା ।’

ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି କହିଲେ—ଆପଣମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦାୟୀ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର, ଅର୍ଜନ ପ୍ରଚୁର, ଚଳାଚଳର ମାନ ଉଚ୍ଚ, ଉଚ୍ଚ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଧନ ଗୋଟିଏ ନିମିତ୍ତ ମାତ୍ର । ଧନକୁ ସେହିମାନେ ଜପାମାଳୀ କରି ଗଢ଼ାଉଥିଲେ, ଜୀବନର ଅର୍ଥ ଧନ ବୋଲି ବୁଝୁଥିଲେ,—ତେଲକମ୍ପାନୀର ମାଲିକ, ଖଣି ମାଲିକ, ବଡ଼ ବଡ଼ କାରଖାନାର ମାଲିକ; ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ପାଗଳ ହୋଇଛନ୍ତି, କେତେକ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିଛନ୍ତି କାହିଁକି ?

ଧନ ସୁଖଶାନ୍ତି ଦେଇପାରେନାହିଁ । ଅଳ୍ପିତ ସମ୍ପଦରୁ କିଛି ସନ୍ତୋଷରେ ବ୍ୟୟ କରି ଜାଣିଲେ, ପରମାନନ୍ଦ ମିଳେ ।

ଭାଷଣ ପରେ ପ୍ରାଚୀନ ଝାଡ଼ ଆଲୁଅ ତଳେ ସାତଜଣିଆ ଗୋଷ୍ଠୀ କରି ନିମନ୍ତ୍ରିତମାନେ ବସିଗଲେ । ଟେବୁଲ ଉପରେ ମହମବତୀ । ଖାଇସାରି ଫେରିଲା-ବେଳକୁ ବର୍ଷ । କାଚ ପୋଛ ଦେଲେ ବି ଦୂର ଦୃଶ୍ୟନାହିଁ । ଗାଡ଼ିର ଗତି ଆପେ ଆପେ ଶିଥିଲ, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେତେ ମାଇଲ୍‌ରେ ଚଳାଇବ, ଇଞ୍ଜିନ ଥିଲେ ବି ।

ଶେଷ ଦୃଶ୍ୟ

ଭ୍ରମଣ ନାଟକର ଶେଷ ଦୃଶ୍ୟ—‘ଡାନିଏଲ୍ ହୋମ୍’ । ‘ଜଣିବାକୁ ଆଉ ନାହିଁ ଭୂମିଖଣ୍ଡ’ ବୋଲି ବିଜୟୀ ବୀର ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର୍ ଗଣ୍ଡ ଅଶ୍ରୁସିନ୍ଧୁ କରି ଥିଲେ । ସେହିପରି ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍ ସହରରେ ଆଉ ଦେଖିବାକୁ କିଛି ନାହିଁ, ଆମେ ସେଥିଲାଗି ଦୁଃଖ କରୁନାହୁଁ । ଖୁସି । ଦେଖିପାରିବୁ ।

ଆଉ କିଛି ନ ଦେଖାଇ ପାରିବାର ଗ୍ଳାନି ଇସ୍ ମନରେ । ଦୂର ଜାଗା ଦେଖିବାକୁ ସମୟ ନାହିଁ, ଭାବି ଭାବି ସେ ନେଲେ ଗୋଟିଏ ସୁଦୃଢ଼ ମନ୍ଦିର—ଡାନିଏଲ୍ ହୋମ୍ ।

ଓସେସ୍ ନଦୀ କୂଳରେ ଏକ ସୁବିସ୍ତୃତ ସବୁଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ନିକଟରେ ଏକ ଲୋହିତଭାରତୀୟ ଗ୍ରାମ—ଫସଲକ୍ଷେତ, ଦାସପଡ଼ିଆ, ଗୋ ଶୂକର, ଏଠିସେଠି ସରୁ ସରୁ ଚଲା ବାଟ ।

ଆମ ଗାଇଡ଼ଙ୍କ ବୟସ ୭୫ ବର୍ଷ, ଲିଆ ଫୁଟିଲା ପରି କଥା କୁଟୁକ୍ତ । ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଘଟଣାକୁ ଫେରେଇଫୁଲେଇ କହୁଛନ୍ତି, ଯେମିତି ଭାଷା ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କଥା । ଏ ଟେବୁଲ୍‌ଟା କି କାଠର, କେବେ କିଏ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲା, ବିଚିତ୍ର ଧରଣର ଏକ ଡ୍ର ଭିତରେ ପଇସା ରଖି କିପରି ଘେର ଆଖିରେ ଧୁଳି ଦିଆ ଯାଉଥିଲା—ଏମିତି ବହୁ ନୁଖରୁ କଥା ।

ଜାଣିଶୁଣି ତାଙ୍କ କଥା ପ୍ରତି ମୁଁ ମନଯୋଗୀ ହେଉ ନ ଥିଲି, କେବଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲି ତାଙ୍କୁ; ଏ ବୟସରେ ସେ କେଡ଼େ ସିଧା, କେଡ଼େ ଶିସ୍ତ ତାଙ୍କର ଗତି, କେତେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତାଙ୍କର ମନ ! କି ଗଭୀର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ । ଅଧର ତାଙ୍କ ଠାରୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ସାନ ହୋଇ ନିଜକୁ ବୟସ୍କ ମନେ କରେ କାହିଁକି ? କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ କରି ଯାଉଥିଲେ କିଛି ନାହିଁ । ନିଜକୁ ବୁଢ଼ା ବୋଲି ଭାବିଲେ ହିଁ ମଣିଷ ବୁଢ଼ା ହୋଇଯାଏ ।

ତାନିଏଲ୍ ହୋମ୍ ଜଣେ ସ୍ଥାନୀୟ ଗୋରୁ ନେତା; ଆମେରିକାର ସାର-
ମଣ୍ଡଳୀରେ ତାଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେ ଲେହନବରତାୟୁକୁ ତଡ଼ି
ଗୋରୁ ବସନ୍ତ ପ୍ରାପନ କଲେ । ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ଲେହନ ଅପରାଧୀଙ୍କର ବିଚାର
ହେଉଥିଲା, ତାର ନାମ ବିଚାରବୃକ୍ଷ । ବୃକ୍ଷଟି ମଲିନୀ । ଏବେ ଗଣ୍ଡିଟି ମାଫ
ପଡ଼ିବ । ଜଣେ ହେଲେ ଆଦିବାସୀକୁ ଫାଣିକାଠରେ ଝୁଲାଇ ନ ଥିଲେ ବୋଲି
ତାଙ୍କୁ ଗୌରବ ଦିଆଯାଏ ।

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବ୍ୟବହୃତ ବାସନକୁସନ, ଚୌକା ଟେବୁଲ୍,
ସିନ୍ଦୂର ବାବୁ, ଖଟ, ଶେସ, ମଶାଘା, ଚୂଳ, କରେଇ, ଲୁହାଖଡ଼ିକା, ସୂର୍ଯ୍ୟଘଡ଼ି
ବରୁକ, ବାବୁଦରଖା ଶିଙ୍ଘ ଖୋଳ, ଜର୍ଜ ଓ.ସିଂଟନ୍ ଓ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଫଟୋ
ଦେଖିଲି ।

ଅତୀତରଙ୍ଗ ଜାତି । ଇତିହାସ ବାହାରେ ସାର ଖୋଜି ନ ପାଇ ଜମିଦାର
ତାନିଏଲ୍ ହୋମ୍‌ଙ୍କ ଉପରେ ସୁନାକଳସ ଢାଳି ଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଦିନ ତାଲ
ଘରଟି ବୁଲି ଦେଖିବାକୁ ଦୁଇ ଡଲର୍ ଟିକେଟ୍ ଲାଗିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ଏମିତି କେତେ
ଜମିଦାର ପ୍ରାସାଦ, ତାର ଇତିହାସ ଓ ସଂସ୍କୃତି ବିଲେପ ପଥରେ ।

ଏହି ତଥାକଥିତ ସୁଦୃଢ଼ ସୁରଣ କରାଇ ଦିଏ ଭରତୀୟ ଓ ଉତ୍କଳୀୟ
ଜାତୀୟ ସରମାନଙ୍କ ବିସ୍ମୃତ ଗାଥା, ମହାସାର, ବିଦଗ୍ଧ ବିଦ୍ବାନ୍, ମହାକବି,
ମହାଶିଳ୍ପୀ ଓ ସ୍ୱରଜ୍ଞ କଥା; ଜାଣି ଅଛି । ଜାଣିକାଣ୍ଡଙ୍କ ନାମ ଅଜଣା । ସ୍ୱୟଂ
ଅଛି; ସ୍ୱର କିଏ? ପୋଥିଚନ୍ଦ୍ର, ଭିତ୍ତିଚନ୍ଦ୍ର ଅଛି, ଶିଳ୍ପୀ କିଏ? ଜାଟଦଣ୍ଡ
ମହାକାବ୍ୟର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଅଛି; କବି କିଏ ?

ପଶୁପକ୍ଷୀ ପୁରା ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଛନ୍ତି ଏଇ ପାହାଡ଼ ତରଙ୍ଗରେ, ନିର୍ଭୟ-
ବର୍ଜିତ ବୃକ୍ଷକୁଞ୍ଜରେ । ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ ଗୋଲ୍‌ଡେନ୍ ରଡ଼୍ ସୋରିଷ କ୍ଷେତର ଭ୍ରମ
ଜନ୍ମାଏ, ରଙ୍ଗିନ୍ ପକ୍ଷପୁର ଗୁଳ୍ମ ଜଙ୍ଗଲରେ ।

ମିସୋରୀ ସ୍ତ୍ରୋତରେ ସନ୍ଧ୍ୟାସର ରତରତ । ପୁରାତନ ନାମ ପରି ଆମେରି-
କାର ନଦୀସବୁ, ସଂଜାଆବୃତ । କିନ୍ତୁ ମିସୋରୀର ଖୋସାରୁ ଓଡ଼ିଶାଟି ଖସି
ପଡ଼ିଲା ପରି ଲାଗେ, ତାର ଜଳଧାର ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ବାଲୁକାଶାଣି ଦେଖିଲେ ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସାତଦିନ କଟିଗଲା । ଲତା ପୁଣି ଜନପଥ ସଜାଡ଼ି
ଲାଗିଲା । ଇସ କହଲା—ଏଣ୍ଡିୟନ୍ ଏସ୍କାର୍ ଲାଇନ୍‌ସ୍‌ରେ ହାଣ୍ଡବ୍ୟାଗ୍ ବ ଓଜନ
କରିବେ ।

ମୁଁ ହସି ହସି କହିଲି—ମୁଁ କ'ଣ ସେଥିଲଗି ଡରୁଛି ? ମୋ ଭୟ—କାଲେ ମୋତେ ଓଜନ କରିବେ !

ଇରା ହସି କହିଲା—ସେ ଭୟ ନାହିଁ, ବାଙ୍ଗରା, ପତଳା, ଧଳା, କଳା, ହଳଦିଆ ମଣିଷ, ଡେଙ୍ଗା, ମୋଟା ମଣିଷ ପ୍ରଭୃତି ଏକା ପ୍ରକାର ବିବେଚନା ।

ଦିଲ୍ଲୀରେ ପଚାରିବେ—ସୁଟ୍‌କେସ୍‌ରେ କ'ଣ ଅଛି ? ଖୋଲିଖୋଲି କହିଦେବା ଭଲ । ଲୁଚେଇବା ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଧରାପଡ଼ିଲେ ଶାସ୍ତି କଠୋର ।

ଅବଶ୍ୟ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ସେମାନେ ଜାଣିଯିବେ—କିଏ ସତା ବା ନୁହେଁ ।

କହିଲି—ମୁହଁ ଠାରୁ ବଡ଼ ଠକ ସଂସାରରେ ଆଉ ନାହିଁ, ସୁନ୍ଦର ମୁହଁ କଥା ଗୁଡ଼ିକ, ସେ ତ ଇତିହାସର ମୋଡ଼ ବଦଳାଇ ଦେଇଛି !

ନିଉ ଅଲିନ୍‌ସ୍ ଯାତ୍ରା

ଇରା ଆମକୁ ଯଥୋପଯୋଗୀ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ବିଦାୟର ଦିନକ ଆଗରୁ ଲୁଇସିଆନା ରାଜ୍ୟର ନିଉ ଅଲିନ୍‌ସ୍ ଯାତ୍ରା କଲା । ତେଣୁ ଆମେ ତାଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ପାରିଲୁ ନାହିଁ, ସେ ଆମଠାରୁ ନେଲା । ଯିବା ଆଗରୁ ସେ ବଡ଼ ଜାଆ ଲତାର ଗଳାରେ ଚାରି ଭରି ସୁନାହାରଟିଏ ଲମ୍ବାଇ ଦେଲା ଏବଂ କହିଲା—ସେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ ଶାନ୍ତି ନେଇଯାଅ । ଏସବୁ ସେନ୍ସୁଆର ଦାନ ସ୍ବରୂପ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ମିଳିଛି । ପାଟିକି ଗଲେ କୁଟିବୁ ପିନ୍ଧେ, ନୋହିଲେ ନାହିଁ । ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଏ ଡ୍ରେସ୍ ଚଳେନାହିଁ ।

ସ୍ବସ୍ବତଃ ଲଜ୍ଜାଶୀଳା । ଲଜା ସେ ସବୁ ଛୁଇଁଲା ନାହିଁ । ସହଜେ ତ ସୁଟ୍‌କେସ୍‌ରେ ଜାଗା ନଥିଲା ।

ନିଷ୍ଠେତନ ବିଦ୍ୟାବିଶାରଦଙ୍କ ସଭା; ରୋଗୀକୁ ସହଜ ଉପାୟରେ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କପରି ଅଜ୍ଞାନ ରଖି ହୁଏ, ରୋଗୀର କିଛି କ୍ଷତି ନ ଘଟେ, ସେ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆମେରିକା, ଇଉରୋପ ଓ ଭାରତ-ବର୍ଷରେ ଏ ଜାଗାୟ ସଭା ହେଲେ ଉଦୟ, ଇରା ନିଜ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଯାଇ ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଠ କରନ୍ତି ଓ ଆଲୋଚନାରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ଅତ୍ୟାଧୁନିକତାବେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଡାକ୍ତର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମନେ କରେ ।

ଘରଣୀର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଘର ଖାଲି ଖାଲି ଲାଗେ । ଲଜା ରାତି ଖୋଇବା କାମଟି ତଳାଇ ନିଏ । ଗଲୁଅଲୁ, ହାନିଲୁ ଓ ଘରର ସ୍ବଚ୍ଛତା ଶୁଦ୍ଧି ଘରଣୀ ବୁଝେ । ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଯେତେ ଆପଣାର ହେଲେ ବି ସେ କାମ କରିପାରେ ନାହିଁ ।

ଇରା ଲଜା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଆଧୁନିକା । ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ବ୍ୟବହାର କଲାରେ ସୁପ୍ରସାଧା ।

କିନ୍ତୁ ଲତା ନାଶର ଆଦମ ବିଦ୍ୟା ରଜନରେ ଅଧିକ ପାରିଜାମା ।
ଓଡ଼ିଶାର ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ସ୍ଥାନୀୟ କେଉଁ ଶିକ୍ଷିତା ତାକୁ ବଳିଯିବ
ନାହିଁ ।

ଆଜି ଅକ୍ଟୋବର ୧୫ ତାରିଖ, ବାହୁଡ଼ା ଯାମା ଦିନ । ଶେଷ ବିଦ୍ୟା
ଦେବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ଆମର ଅତି ଆପଣାର, ବିଦଗ୍ଧ ଧବର ଡକ୍ଟର ଲିଣ୍ଡେଲ୍ । ସେ
ସ୍ଵର ଧରି କବିତାଟିଏ ଗାଇଲେ, ଯାହା ଘର ଓ ସ୍ଵଦେଶର ରୋମାଞ୍ଚ ମନରେ
ଭରିଦେଲା । ତାର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ଏଇ—

ସବୁ ମେଘ ହେବ ବୋଲି
ରୁପା ଝଲ ମଲ
ବିଦେଶେ ଶୁଣିବୁ ବୋଲି
ମାଲ ପକ୍ଷୀ ସ୍ଵର
ଆମେ ଯାଉ ଘର ଗୁଡ଼ି ।
ବହୁତ ଆକାଶ କୁଇଁ
ଦେଖି ବହୁ ହ୍ରଦ ନଦୀ ପ୍ରପାତ କାନନ
ଫେରୁ ଯେବେ,
ସ୍ଥିର କରୁ ମନେ
ମାଲ ପକ୍ଷୀ ଅଛି ମାତ୍ର ନିଜର ଗଗନେ !
ଉଡ଼ୁଅଛି ତୁମ ଅପେକ୍ଷାରେ
ତୁମ ନିଜ ଦ୍ଵାରେ !

ପୁରା ଯାଅ
ପଶ୍ଚିମେ ଯାଅ ବା
ଯାଅ ଅବା ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣେ
ଆଶା ଭଙ୍ଗେ ଫେରିବ ଯେ ଦିନେ
ଦେଖିବ ସେ ମାଲ ପକ୍ଷୀ
ଉଡ଼ୁଅଛି ତୁମର ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ
ତୁମ ଆଖି ଆଗେ
ଗୁଡ଼ିଥିଲା ଯେ ସ୍ଥାନ ବିରାଗେ ।

ସୁଖ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ନାହିଁ
କେଉଁ ବିଦେଶରେ
ଅଛି ମାତ୍ର ନିଜ ନିକେତନେ ।

ଚବିଶି

ବାଟ ଶେଷର ଫୁଲ କେତୋଟି

ଫେନ୍, ଷ୍ଟେସନ୍‌କୁ ଗୁଡ଼ିନେଲ ଏକା ଉଦୟ, ଯେ ବ୍ୟାକୁଲ ହେଉଥିଲା ବୁଲାଇ କେତେ କିଛି ଦେଖାଇବାକୁ, କିନ୍ତୁ ଅନୁକୁଳ ଭଙ୍ଗ କରୁଥିଲା ବେତାର ସାଇରେନ୍; କହୁଲା—ଯାପାନ ଯାଅ, ଗୀନ୍ ବା ରର୍ଷିୟା ଯାଅ କମ୍ବା ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଯାଅ, ଲେଖିଲେ ମୁଁ ତଲର୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବି ।

କହୁଲା— ଆଉ ବୟସ ମୋର କାହିଁ ?

ପାରିବି ପୁଣି ଉଠିବୁ ।

ଦେଖି ଯିବାକୁ ଆଉ ଦେହରେ ବଳ କାହିଁ ? ଅଗ୍ର ହାତରେ ଆଉ ଲେଖିବି କ'ଣ ?

ବହୁତ ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତି ହେଲୁଣି; ଅନେକ କଷ୍ଟ ସହେଲୁଣି । କୋଉ ଶୁଭ ଏତେ କରୁଛି ?

“ତୁମ ଜୀବନସନ୍ତାନ ଓ ଘୋର ଅଭାବ ମଧ୍ୟରେ ତୁମେ ଶୁଭ ପାରିଥିଲ— ସାନଭାଇ ପାଠ ପଢ଼ି ମଣିଷ ହେଉ; ମୁଁ ଏବେ ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟରେ……।”

“ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟରେ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ପୁଅ ଦୁରବସ୍ଥା ଭୁଲିଯାନ୍ତି । ତୋର ଟିକି ଟିକି କଥା କେତେ ମନେଅଛି । ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟରେ ଉନ୍ନତ ହୋଇ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୁଃଖ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇନାହୁଁ । ତାହା ହିଁ ତୋତେ ପରମନ ଚିହ୍ନିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ, ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦିଏ, କଲ୍ୟାଣକର କର୍ମରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଏ । ସେଥିଲାଗି ତୁ ମହତ୍ତ୍ବ । ଧନ ଓ ଜୀବନ ଶଶସ୍ଥାୟୀ, ଏହି ମହତ୍ତ୍ବ ଚରଜୀବୀ, ସମ୍ମାନୀୟ ।

ଲଜା ଆଉ କିଛି କହୁପାରିଲା ନାହିଁ, କେବଳ ଲୁହ, ଲୁହ । ଗୋଟାଏ ବେଳେ ଅପରେସନ୍, ଗୋଟାଏ ମିନିଟ୍ ଏପଟ ସେପଟ ହେବାର ନୁହେଁ । ଉଦୟ ଆମକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଗଲା ।

ଜଣେ ଆମେରିକୀୟ ଆଗସ୍ତୁ ଆସୁଛି; ସେ ମୋତେ ବାଟ ପାଖେଇବେ ନା ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ? ବାଆଁ-ବାଆଁ, ଡାହାଣକୁ ଡାହାଣ ଚାଲିଥିବାର ହେବା ପରେ ଦୁଇ ଅଚଳା ଆମେ ହସାହସି ହୋଇ ଯେଉଁ ବାଟରେ ଗଲୁ ।

ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍‌ରୁ ନିଉୟାର୍କ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟାର ବାଟ । ପାନାମ୍‌ରେ ଆମ ଯାତ୍ରୀ । ପାନାମ୍‌ ଏସ୍କାର୍‌ ଷ୍ଟେସନ୍‌ ପାଖେ ଏସ୍କାର୍‌ ଏଣ୍ଟ୍ରିୟା । ଜିନିଷସବୁ ସେଣ୍ଟ୍‌ଲୁଇସ୍‌ରୁ ନିଉୟାର୍କରୁ ବୁକ୍‌ କରା ହୋଇଥିଲା । କିଛି ଟିକେଟ୍‌ ନାହିଁ, ଆମେ ଏସ୍କାର୍‌ ଏଣ୍ଟ୍ରିୟା ଷ୍ଟେସନ୍‌କୁ ଗଲୁ । ଟିକେଟ୍‌ ଚେକ୍‌ହେଲା । ମୁଣ୍ଡ ପିଛୁ ଛ' ଡଲର୍‌ ଯାତ୍ରୀ ଟିକେଟ୍‌ ପଡ଼ିଲା । ରାତି ସାତେ ଆଠରେ ପେନ୍‌ ଗୁଡ଼ିବ । ଉଦକୁ ଫୋନ୍‌ କଲୁ— ସବୁ ଠିକ୍‌ ।

ବସି ଘୁମାନ୍ତୁ କେତେ; ମୋ ଦେହ ସେ ପାଠ ହୁଏନାହିଁ, ବାଆଁରୁ ଡାହାଣକୁ, ଡାହାଣରୁ ବାଆଁକୁ କଡ଼ ଲେଉଟାଇଲି, ଆଗକୁ ପଛକୁ ହୋଇ କେତେବେଳେ ଗୁଇନେ ଲାଗିଗଲା । ଆଖି ଖୋଲିଲା ବେଳକୁ ସାମ୍ନାରେ ଦୁଇଟା ଟେଲିଭିଜନ୍‌ ଚାଲୁଛି; ଗୋଟାକରେ ଯୁଦ୍ଧ, ବୋମାବର୍ଷଣ, ଅନ୍ୟଟିରେ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରେମଲୀଳା । ଯାନ ଗର୍ଜନରେ କିଛି ଶୁଭୁନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ପ୍ରତି ସିଟ୍‌ରେ ଇଥର୍ ଫୋନ୍‌ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ହଠାତ୍‌ ଆଲୁଅ ଜଳି ଉଠିଲା; କାହିଁକି ? ଟ୍ରେକ୍‌ଟାଷ୍ଟ୍ ! ରାତି ଦୁଇଟାରେ ଟ୍ରେକ୍‌ଟାଷ୍ଟ୍ ? ଭୁଗୋଳର କାରସାଦ; ଘଡ଼ି ବଦଳାଇବାକୁ ହେବ । ପଦାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲବେଳକୁ ଉଦୟାସ୍ରୟ । ଝରକା ଖୋଲିଲି । ଝଲକାଏ କଥା ଲିଆ ଖରା ଯାନ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲା । ସମୁଦ୍ର ନାଚୁଛି, ନାଚୁଛି; ପ୍ରତ୍ୟେକ ତରଙ୍ଗ ମସ୍ତକରେ ସୁନା ଜରା ଟୋପି । ଲଣ୍ଡନ ସହର ପାଖାପାଖି; ସମୟ ଆଠଟା ।

ଏସ୍କାର୍‌ ଏଣ୍ଟ୍ରିଆ ଜେଟ୍‌ 'ଚନ୍‌ ଗୁପ୍‌' ଭିତର ସଫା ହେବ — ଲଣ୍ଡନରେ ଦେଉଘଣ୍ଟା ରହଣୀ । ଓହ୍ଲାଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତଳକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ଶୀତର ପ୍ରକୋପ । ଲଣ୍ଡନ ଘନ କୁହୁଡ଼ି ଭିତରେ ଲଟରପଟର ।

ଏସ୍କାର୍‌ ପୋର୍ଟ ବିମ୍ବୁଲ, ବିପଣିଭର । ସଦା ଗତାୟତ କରୁଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟବସାୟୀର ପିତ୍ର ଧରି ଆମେ ଗଲୁ, ମନରେ ପଥହରା ହେବାର ଖଙ୍କା ।

ମଧ୍ୟ ପ୍ରାତ୍ୟର ମରୁଭୂମି ପଥ । ପ୍ରଗଣ୍ଡ ଖରା । ହଠାତ୍‌ ଦିନଟା କିଏ ହରଣେଇ କରନେଲା ? ଏବେ ରାତି ।

ଲଣ୍ଡନରୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଦଶ ଘଣ୍ଟାର ବାଟ । କପରି କଟିବ ? ମାଆ ସରସ୍ବତୀଙ୍କି ଡାକି କିଛି କବିତା ଗାରେଇଲି ।

କେତେ ଶଙ୍କା ! ପ୍ରତିଦିନ ଶଙ୍କାର ମେଘ ମନକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରୁଥିଲା, ବ୍ୟସ୍ତ ବିସ୍ତ୍ରତ କରୁଥିଲା । ବେଳେବେଳେ ସୁଟ୍‌କେସ ରୁ ଟାଇପ୍‌ଗ୍ରାଫର, ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋନିକ୍ ଜିନିଷ କେତୋଟି କାଢ଼ି ଫୋପାଡ଼ି ଦେବାକୁ ମନ ହେଉଥିଲା । ଏ ସବୁ ନ ନେଲେ କ'ଣ ଛାଡ଼ ? କାହିଁକି ବୃଥା ଏ ଶଙ୍କା, ମନସ୍ଥାପ ? ତା ଅପେକ୍ଷା ଡିଜିଟାଲ୍ ଦାମ୍‌ରେ ଭାରତରେ ଜିନିଷ କିଣିଥିଲେ ଏତେ ବାଧୁ ନ ଥାନ୍ତା ।

୧୭ ଭାରତୀୟ ଗାଡ଼ି ଏଗାରଟାରେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଠେଲ ଗାଡ଼ିରେ ଜିନିଷପତ୍ର ନଦି ଚେକ୍ ଗେଟ୍‌କୁ ଗଲା ।

ଆମ ବାକ୍ସ କାହିଁକି ଘଣ୍ଟାଚକଟା କଲାନାହିଁ ? ମୋ ଶଙ୍କା, ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା କଣ କିଛି ମୁଖରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇନାହିଁ ? ମୁଖଟା ଅଲେଖା କାଗଜ ପରି ତାକୁ ଦିଶିଲା କାହିଁକି ?

ଚେକର୍ ମୋତେ ପଚାରିଲା—କଣ କରନ୍ତି ?

“ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଅଧ୍ୟାପକ ।”

“କଣ ଆଉ ବାକ୍ସରେ ଅବ ! ଲୁଗାପଟା ତ !”

“କିଛି ସନ୍ଦେହ ହେଲେ ଖୋଲି ଦେଖନ୍ତୁ”—ମୁହଁ ଟାଣ କରି ଏଭଳି କହିଦେଲା, ଏଣେ ମନ ପୁରୁ ପୁରୁ ।

ଚେକର୍ କଣ୍ଠରେ ସରସ୍ପତୀ ବସିଲେ । ସେ କହିଲା—“ଖୋଲିବା ଦରକାର ନାହିଁ, ଯାନ୍ତୁ ।”

ସେତେବେଳେ ଜଣେ ଗେରୁଆ ପିନ୍ଧା ସାଧୁଙ୍କ ବାକ୍ସ ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟି ଚାଲିଥାଏ । କାରଣ—

“ବେଶ ତ ନୁହେଁ କେବେ ଗୁଣର ଚିହ୍ନ

ବାହାରେ ସାଧୁବେଶ ଭିତରେ ଭିନ୍ନ ଗୋ ।”

ରାବଣ ଏଇ ବେଶରେ ସୀତାଭୋଗ କରୁଥିଲା; ଏଇ ମୁଖା ପିନ୍ଧି ଶ୍ଵେତ ବିଦେଶରୁ ସୁନା ବିସ୍‌କୁଟ୍, ଘଣ୍ଟା, ଟେପ ରେକର୍ଡର, ବିଭିନ୍ନ ନିଶାଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ମାଗ୍‌ସୁକ ଅସ୍ତ୍ର ଆଣେ । ପୁଲିସ୍ ଆଫିସରେ ଧୂଳି ଦେବା ପାଇଁ ଛଦ୍ମ ବେଶ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ।

ଚେକର୍‌ଙ୍କୁ ହାର୍ଡିକ ସାଧୁବାଦ ଦେଇ ବିଦାୟ ନେଲା । ଗାଡ଼ି ବାରଟା, ବିଶ୍ରାମକକ୍ଷ ଖାଲି, ସାଥୀଙ୍କ ଲାଗି ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଟ । ଉଡ଼ା ନେଇ କର୍ତ୍ତା ଆମକୁ ଦେବା କଥା, କିନ୍ତୁ ମନା କଲେ । କେତେକ ସହକର୍ମୀଣୀ ଯୁବତୀ ସେ ସବୁ କକ୍ଷ ଦଖଲ କରି ବସିଛନ୍ତି । ନିରାଶ ହୋଇ ଫେରିଲା । ଲତା ଜିନିଷପତ୍ର ଜଗି ବସିଲା, ମୁଁ

ରୁଦରଶକ୍ତି ପକାଇ, କୋଟଟି ମୁଣ୍ଡରେ ଦେଇ ଗଡ଼ପଡ଼ି ହେଲି । ସାମ୍ନାରେ ବହୁଦୋକାନଟିଏ; ବନ୍ଦ ।

‘ମାଛ, ଏତେ ରାତିରେ ? ପୁଣି ଗଣଗଣିଆଟାଏ !’ ସେ ଯେପରିକି କହିଲା—ଆମେ ସଦା ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରହରୀ, ଆମର ଦିନରାତି କଣ ? ଆମେ ନ ଥିଲେ ଯାହା ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତେ, ଜିନିଷ ?”

‘ଅଶ୍ଳୀଳ ।’

‘ଏ ଦିଲ୍ଲୀ—ପ୍ରାଚୀନ ହସ୍ତିନା ପୁରୀ ।’ ଏଠି ରାସ୍ତାପଥ, ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ, ଆଉ କେତେ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ । କେହି ଆମକୁ ଏମିତି ପଦେ କହି ନ ଥିଲେ, ବୁଝିଲି ? ତୁମେ କୋଉ ଶ୍ଳୀଳ ସ୍ଥାନରେ ଶୋଇଛ କି ? ହଉ, ଯେବେ ଆମକୁ ଶୋଧିଲ, ଫଳ ଭୋଗ—ସ୍ତ୍ରୀ କହି ମୋ ନାକ ଭିତରେ ପଶିଗଲା ।

ବରଜରେ ରୁପୁଡ଼ାଟାଏ ପକାଇଲି । ନିଜକୁ କାଟିଲି । ମାଛ ଲଛମନ୍ ହୁ ।

ଏହା ପରେ ଆଖି ବୁଜିଲି । ନିଜର ଶଯ୍ୟା ମୁଁ, ବହୁ ଅମଣିଆଁଙ୍କୁ ମଣି କରୁଛି, ଗର୍ବ କରେ । କିନ୍ତୁ ନିଜ ମନକୁ ପାରିନାହିଁ । କିଛି ଭାବିବି ନାହିଁ ଫଳରେ କେବଳ କୋଉଠୁ କେତେ ଭାବନା, ଦୁର୍ଭାବନା ମୋତେ ଆହାନ୍ତି, ଉତ୍ତପ୍ତ କରେ । ରାତି ଅନନ୍ତ୍ରା ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଦୁଷ୍ଟିନ୍ତା ମୋତେ ଆହୁତ, ଉଦ୍‌ଘୀଡ଼ିତ କରେ ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ରାସ୍ତା ଫିଟିଗଲା; ଯାହା ପଥରେ ଆମେ ଶୋଇଛୁ ! କିଏ ଝୁଣ୍ଟିବ, ଚଳଟି ପକେଇବ ! କଲିକଲିଆ ହୋଇ ଉଠିଲି ।

ନିଦ୍ରାତ ଭୁତମୁଣ୍ଡା; ମୁହଁ ଟା ହେଲେ ସଫା କରେ । କିନ୍ତୁ ନୂଆ ଖୁରୁ ଚାଲିଲା ନାହିଁ । କାହିଁକି ? ଦେଖିଲବେଳକୁ ଦିଟା ବେଳେ ଏକାବେଳକେ ଲଗାଇ ଦେଇଛୁ ! ମୁହଁ ଟା ହାଉ ହାଉ ପୋଡ଼ୁଥାଏ, ଅନିଦ୍ରାରେ ଆଖି ବା ।

ଜିନିଷର ଅଧିକ ଓଜନ ଲାଗି ଏଣିସ୍ଥାନ ଏସ୍ଥାନ ଲାଜନ୍‌ସକୁ ଦୁଇଗ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

୫୦୯ ନମ୍ବର ଫୋକର୍ ପ୍ଲେନ୍ । ଦିଲ୍ଲୀରୁ କଲିକତା ଗୋଟାଏ ଦିଗର ମିନିଟ୍‌ରେ ବାହାରିଲା, ପ୍ରାୟ ୩୦ ହଜାର ଫୁଟ୍ ଉପରକୁ ଉଠିଲା । ଏଇ ସବୁ ହିମାଳୟର ଶୃଙ୍ଗ —ମାଉଣ୍ଟ୍ ଏଭରେଷ୍ଟ୍, କାଞ୍ଚନଜଙ୍ଗା; ଘନ କୁହୁଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ଶୃଙ୍ଗାଗୁଡ଼ି ଶ୍ୱେତଶ୍ରୀ ମାନ୍ଦ ଦିଶୁଥାଏ । ତାପରେ ପ୍ଲେନ୍ ଦକ୍ଷିଣ ମୋଡ଼ି ନେଲା, ଦମ୍‌ଦମ୍‌ରେ ଓହ୍ଲାଇଲା ।

ମୋ ଜିନିଷପତ୍ର ସିଧା ପଠା ହୋଇଥିଲା ଦକ୍ଷିଣ ଭୁବନେଶ୍ୱର । ଜଣେ ଭୁକ୍ତଭୋଗୀ ଡରେଇ ଦେଲା—‘ବେଳେ ବେଳେ କଲିକତା ଭୁବନେଶ୍ୱର ପ୍ରେମରେ ନଦା ନ ହୋଇ କଲିକତାରେ ରହଯାଏ । ବହୁ ଖୋଲ୍‌ତାଡ଼୍ ପରେ ଖବର ଯାଏ—କଲିକତା ଆସି ଜିନିଷପତ୍ର ନେଇଯାଅ ।’ ଆହୁର୍ଯ୍ୟ, ଏଡ଼େ ଦାୟିତ୍ୱନ୍ତ୍ର ! ଲୋକେ ନିଜର ଦାଗ ପ୍ରତି ଯେତେ ସଚେତନ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରତି ସେତେ ନୁହନ୍ତି । କହିଲେ କିଏ ଶୁଣୁଛି ? ଲେଖିଲେ କିଏ ଖାତିର କରୁଛି ? ଦୋଷୀ ଶାନ୍ତି ପାଉ-ନାହିଁ, କୋଉ ବାଟେ ହେଲେ ଖସି ଯାଉଛି । ତେଣୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରତି ଏ ଅବହେଳା । ବିଦେଶରେ ସେପରି ଶଙ୍କା ହେଉ ନ ଥିଲା । ଭାରତରେ କାହିଁକି ?

ମନରେ ଦୁଃଖିନୀ—ସତେ ଯଦି ଜିନିଷ ରହିଯିବ ! କି ଅସୁବିଧା ! ପୁଣି କିଏ ଦୌଡ଼ିବ କଲିକତା ? ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ବି ଆଉ କୌଣସି ଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରତି ମନଯୋଗୀ ହୋଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଲଜା ବି ବସେଇ ଉଠେଇ ଦେଲା ନାହିଁ—ଯାଅ, ବୁଝ ।

ସପ୍ତକ୍ର ଅଫିସରଙ୍କୁ କୁହାବୋଲ କଲି । ତଥାପି ମନରେ ଅବଶାସ—ଏ ଯୁଗରେ କୁହାବୋଲରେ କିଛି ହୁଏ ? ନୁହେଁ କଥାର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ଅଛି ?

ଟିକେଟ୍ ଚେକ୍ ହେଲା; ହ୍ୟାଣ୍ଡ୍‌ବ୍ୟାଗ୍ ତଳସ୍ ହେଲା—କାଲେ ପିସ୍ତଲ୍ ଅବ ! ପ୍ରେମ୍ ହାଇଜାକ୍ ହୋଇଯିବ ! ଏ ଯମଦୂତଙ୍କ କବଳରୁ ହାଇଜାକର କପରି ଖସିଯାଏ ? ବୋଧେ ଏ ଡାଲେ ଡାଲେ ଗଲେ ସେ ପକେ ପକେ ଯାଉଥିବ ।

ପ୍ରେମ୍‌ରେ ବସିଲା ପରେ ମନରେ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତି ଅସିଲା—ଏଇ ଗଲ୍-ପହଞ୍ଚିଲା-ଗୋଟେ ଓଡ଼ିଶାରେ ତୋରୁ ମହାନଦୀ-କାଠିଯୋଡ଼ି-କୁଅଟାଲ—ଭୁବନେଶ୍ୱର, କିଛି ଅଦୃଶ୍ୟ ନ ଘଟିଲେ । ନା, କିଛି ଘଟିନାହିଁ, ଘଟିବ ନାହିଁ । କେଡ଼େ କେଡ଼େ ଆକାଶରେ ପହଞ୍ଚି ଆସିଛୁ; ଏଇ ଟିକି ଆକାଶଟି ପହଞ୍ଚି ପାରିବୁ ନାହିଁ ? ସାରୁ ଭିତରେ ମାରୁ ଅଛି ! କିଏ ଜାଣେ ?

ନାହିଁ ମ, ଏତେ ଶଙ୍କା କରିବାର ନୁହେଁ । ବ୍ୟୋମଯାତ୍ରୀ ଏବେ ଏକ ସାଧାରଣ ଯାତ୍ରୀ; ହଁ, ଆକ୍ସିଡେଣ୍ଟ୍ ହୁଏ; କେଉଁଠି ବା ନ ହୁଏ ? ଯାହା ଯୋଗ ଥିବ, ହବ; ଭାବନା କାହିଁକି ? ମୃତ୍ୟୁ ଯୋଗ ଥିଲେ ଘରେ ଥାଇ ବି ହେବ, ବାଟରେ ଉନ୍ମୁଷ୍ଟ ଡ୍ରାଇଭର କବଳରେ ପଡ଼ିଯିବ, ଘାଟରେ ସ୍ନାନ କରୁକରୁ ବୁଡ଼ି ମରିବ, ନିଜ ଲୁଗାରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ପଡ଼ି ମରିବ ।

ଆମ ଶଙ୍ଖାକୁ ଫୁଡ଼ିକାରରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇ ପେନ୍, ବଙ୍ଗୋପସାଗରରୁ ମହାନଦୀ ମୁହାଁଣ ବାଟେ କଟକ ଆକାଶ ଛୁଇଁଲା, ତାପରେ ଟିକିଏ ବଙ୍କେଇ ଭୁବନେଶ୍ୱର ପେନ୍ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ତଳକୁ ଖସି ଆସି ଚକ୍ରର ଦେଲା—ଦଶିଗଲା ଗଭୀର ଶ୍ୟାମଳ ପରିବେଶରେ ଖଣ୍ଡଗିରିର ଶ୍ୱେତ ସ୍ତମ୍ଭ ଜୈନ ମନ୍ଦିରଟି, ପ୍ରାଚୀନ-ତମ ରଜାମଞ୍ଚ ଓ ଖାରବେଳ ଶିଳାଲେଖ, ଗୁହାମନ୍ଦର ଓ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟରେ ଅପୂର୍ବ ଉଦୟଗିରି ଓ ବିପଦାତ ଦଗରେ ଲଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ଦିର ଓ ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ଆଧୁନିକ ସୌଧଭବ ନୂତନ ଭୁବନେଶ୍ୱର ।

ଉପର ବେଳା ଦିନଟା; ନିଶ୍ଚୟରେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଲା ବେଳେ ପ୍ରଥମେ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା ମଝିଆଁ ପୁଅ ଟିକି, ତାପରେ ପ୍ରତିଭା ରାସ୍ତା, ଯେ ଖମାଗତ ଭାବେ ମୋତିମାଳା ଲମ୍ବାଇ ଚାଲିଛନ୍ତି ଉତ୍କଳଭାରତୀୟ ଚଳାରେ, ଯେ ମଉସାମାଉସୀଙ୍କି ବସାଇଛନ୍ତି ଭକ୍ତିପୂତ ଆସନରେ, ଏହି ଶ୍ରଦ୍ଧାପ୍ରଦାକୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ଆପେ ଆପେ ସ୍ନେହାଶିଷି ହାଲି ହୋଇଯାଏ ।

ଭୁବନେଶ୍ୱରର ରଙ୍ଗାମାଟି ଛୁଇଁ ଛୁଇଁ ପ୍ରାଣଟା ଅନନ୍ଦରେ ଫୁଲିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା । ବିଶ୍ୱପ୍ରକୃତିକୁ ଭଲ ପାଇଥିଲି, ଯେପରି ମଞ୍ଚର ମଣିଷ ଭଲପାଏ ସ୍ୱର୍ଗର ଉତ୍ସାହିକ । ଆଲିଙ୍ଗନ ଲାଗି ହାତ ବଢ଼ାଇଥିଲି, ହାତ ପାଇ ନ ଥିଲା । ସେ ବି ଆଗେଇ ଆସି ନ ଥିଲା ମୋ ଆଡ଼କୁ । ଲାଗୁଥିଲା ଏ ମୋର, ପୁଣି ମୋର ନୁହେଁ ।

ଭୁବନେଶ୍ୱରର ପ୍ରକୃତି କିନ୍ତୁ ଅତି ଆପଣାର ପରି ମୋତେ କୋଳକୁ ନେଲା—ସେଇ କୋଳରେ ମୁଁ ରୋମାଞ୍ଚକର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇଲି ମହୋଦଧି ଆଉ ଚିଲିକାର, ମହେନ୍ଦ୍ର ଆଉ ମେଘାସନର, ଡୁଡୁମା ଆଉ ଖଣ୍ଡାଧାରର । ସେମିତି ନେଲା ମୋର ସ୍ନେହୋଲ୍ଲସିତ ଘର, ଯାହା ଘରଣୀ ପଶିବା ମାତ୍ରେ ପୁଣିଙ୍ଗଣୀରେ ହସିଉଠିଲା । ମୋତେ ଆଦର ନେଲା ମୋ ଟିକି ବଗିଚାର ବଡ଼ ରଙ୍ଗଟି ଗଛଟି, ଯେ ବର୍ଷସାରା ଫୁଲଭରା, ହସ-ହସ-ମୁହଁ ଭଗବାନଙ୍କ ପରି ଦିଶେ, ଯେ ସଦା ସୃଷ୍ଟି-ଶୀଳ ରହିବା ଲାଗି ମୋତେ ପ୍ରେରଣା ଦଏ, ‘ଏ କପରି ଏତେ ଫୁଟୁଛି’, ପଚାରିଲେ—ମୁଁ କହେ—ନନ୍ଦ ନନ୍ଦ ମୋ କବିତା ଶୁଣି ସେ ଫୁଟେ, ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ।

ଶ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର

ମୋ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଅଧ୍ୟାୟ

ପ୍ରଥମେ କୈଫିୟତ ଦିଏ, କାହିଁକି ଏ ଅଧ୍ୟାୟଟି ଲେଖି କାଲି କଲମ ସାରୁଛି । ଲୋକେ ପଢ଼ନ୍ତି ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ଜୀବନଚରିତ ; ସେଥିରେ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ଉପାଦାନ ଥାଏ । ଜୀବନ ନିର୍ମାଣ ଲାଗି ପ୍ରେରଣା ମିଳେ ପ୍ରଚୁର, ମୋ ଜୀବନ ନାଟ୍ୟବାଚକ । ଏଥିରେ ବିପୁଳ ଜୀବନ ଅନୁଭୂତିର ସ୍ପର୍ଶ ନାହିଁ । ଗୁଣନାତିକର ଘଟଣା ବହୁଳତା ନାହିଁ । ସମାଜସେବାର ଉତ୍ସରତା ବା ବୈଜ୍ଞାନିକର ପରୀକ୍ଷା-ନିରୀକ୍ଷା ନାହିଁ । ଜ୍ଞାନର ଗରିମା ନାହିଁ ବା ତ୍ୟାଗର ମହତ୍ତ୍ୱ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆତ୍ମ-ଚରିତ ନୁହେଁ, ଜୀବନସୂଚି ନୁହେଁ, ସହାୟକଜୀବନର ସାମାନ୍ୟ ସୂଚନା ମାତ୍ର ଦେଉଅଛି । ମୋ କବିତାର ମରମୀ ପାଠକଙ୍କ ଲାଗି ଏହା ଲେଖା ।

ତୁଳସୀ ଦୁଇ ପକ୍ଷରୁ ବାସେ, ଉପାରୁ ଦିବସର ଇଚ୍ଛା ମିଳେ । ବାଲ୍ୟ-ଜୀବନରୁ ମୋ ଭବିଷ୍ୟତର କୌଣସି ସୂଚନା ମିଳି ନ ଥିଲା । ମୁଁ ଥିଲି ଗାଆଁର ବହୁ ପିଲାରେ ଜଣେ । ନ ଥିଲା ରୂପର ତମକ, ନ ଥିଲା ଭେକର ଶୁକଚକ୍ୟ, ନ ଥିଲା ବୁଦ୍ଧିର ପ୍ରଖରତା, ଯାହା ପିତାକୁ କରେ ଗର୍ବିତ, ଉତ୍କଳାଏ ଜନନୀର ସେନୁ । ନ ଥିଲି ଶ୍ରୀତ୍ରାପ୍ତିସ୍ୱ, ଚପଳ କିଶୋର ଦଳର ନେତା । ନ ଥିଲା ତେମନ୍ତ ସାହସିକତା, ଯହିଁରେ ସେ ବଢ଼ିଲା ନଈରେ ପହଁରେ, ଘାପଦଣ୍ଡି ତୁଳରୁ ପୋଖରୀ ଭିତରକୁ ଓଲଟା ଶୂନ୍ୟ ମାରେ, ଡାଖ ଗଛର ଅଗ ଡାଳରେ ଚଢ଼ି କଣ୍ଟା ତୋଳେ, ବିଚ୍ଛନ୍ନ ମନ୍ତ୍ର ନ ଜାଣି ସାପ ଗାତରେ ହାତ ସୁରାଏ ।

ସେ ଯୁଗର ସୁନ୍ଦର ଖେଳଗାଟିଏ କଣିକା ଲାଗି ଘରେ ନ ଥିଲା ବିଷ; ଅଧିକିକଥା ବେଙ୍ଗ ବାଇଦ, ବରଡ଼ା ପକ୍ଷ ପେଙ୍କାଳି ଥିଲା ମୋର ବାଜା, କନାଦିଆରି ଅଦିଆ ବୁଢ଼ା, କଣ୍ଢେଇ, ମାଟିଘୋଡ଼ା ଥିଲା ମୋର ଖେଳଣା ।

ବାସୁକୀରେ ଫୁଲ ଗୁଚ୍ଛି ରଜାର ମୁକୁଟ, ଝୋଟରେ ଦାଡ଼ି, ନଡ଼ିଆ ଫୋପଡ଼ାରେ ଖଣ୍ଡା କରି, ମନେ ପଡ଼େ, କରୁଥିଲୁ ଯାତ ।

ମୁଁ ଥିଲି ପିତାଙ୍କର ଚତୁର୍ଥ ସନ୍ତାନ, ଉପରେ ଦୁଇଟି ଭଉଣୀ, ବଡ଼ ଭାଇ । ପିତାଙ୍କ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ଲାଗି ମୋର କିଛି ଗୁଣ ନ ଥିଲା । ବରଂ ପ୍ରତିକୂଳ ଭାବ ପୋଷଣ କରିବାର ହେତୁ ଥିଲା । ମୁଁ ଥିଲି ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କ ଭିତରେ ଅସୁନ୍ଦର, ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ଗୁରୁଣି ଗୁରୁଣି ଆଖିରେ ବସିଥିଲା ବିଣ୍ଡି । ବୋଉର ଗୋଲବସର ଆଗ୍ରାରେ ମୁଁ ଥିଲି ‘ଧୂଳି ଧୂସର ଆ କଳା ହାତୀ’ । ଚେହେରାରେ ଫୁଣ୍ଡା ହେଲେ ବି ପ୍ରକୃତିରେ ଥିଲି ଶାନ୍ତ ।

ସେ କାଳ ସ୍କୁଲ ଥିଲା ଜେଲ, ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ହାତ ସୁଖକୁ ମୋ ପିଠି ଥିଲା ଚଉକସ୍ । ତେଣୁ କାରଣେ ଅକାରଣେ ପଡ଼ୁଥିଲା ତାଳ, ଫଳରେ ମୁଁ ହେଲି ‘ଗୁହାଳୀ ଚୋର’ । ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ କଟୁଆଳବାହନ ବଡ଼ଗୁଟଙ୍କ ସେନାପତିତ୍ବରେ ମୋତେ ହାଣ୍ଡିଶାଲ କଣ, କୁମ୍ଭାର ଖାତ, କିଆବାଡ଼ ମୂଳ, ହିଡ଼ ମୁଣ୍ଡା ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ବନ୍ଧ ଅସମ୍ଭବ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରୁ ଗିରଫ କରି ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ଟେକି ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ କଟ ଦେଉଥିଲେ । ରୋଲ ବାଡ଼ି ମାଡ଼ରେ ପିଠି ବୋଇତା ଆଳୁ ପରି ଫୁଲି ଯାଉଥିଲା । କେବେ ବସୁଥିଲି ‘ତଉକି’, କେବେ ‘ମଢିଆ ଶିକୁଳି’ ପଡ଼ୁଥିଲି, କେବେ ନାକ ବାଲ ଧରି ଏକ ଗୋଡ଼କିଆ ଛଡ଼ା ହେଉଥିଲି । ହେଲେ ଦିନକର ମାଡ଼ ଭୁଲିବାର ନୁହେଁ । କିଶୋର କାଳପାହାରର ଛକ ପୌବନର ମାଂସଲ ଦେହରେ ମିଳେଇ ଯାଇଥିବ । କିନ୍ତୁ ମନରେ ଅନିଶ୍ଚା ରକ୍ତ ନୋଲା ଶରୀରରେ ଶିହରଣ ଆଣୁଛି ।

ସେ ଦିନ ଗୁହାଳୀ ଚୋର ନୁହେଁ, ହୋଇଥିଲି ଅସଲ ଚୋର । କଇଁସ କାକୁଡ଼ି ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟିଆଳ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଗଲା, ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ତା’ ଉପରେ ନଜର ଥିଲା ବୋଲି ଜାଣେ ନାହିଁ, ଖାଇ ଦେଲି । ସ୍କୁଲକୁ ଆସିଲା କ୍ଷଣି ମାଷ୍ଟ୍ରେ ପିଲାଙ୍କୁ ନ ଖୋଜି ଖୋଜିଲେ ସେଇ କାକୁଡ଼ିଟିକୁ, ସାକ୍ଷୀପ୍ରମାଣ ଲେଡ଼ା ହେଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ସେଦିନ ‘ଶୂନ୍’ ହୋଇ ନିଜକୁ ସୌଭାଗ୍ୟବାନ୍ ମନେ କରିଥିଲି । ଭାଗ୍ୟଫଳ ମିଳିଗଲା, ହେଲା ନିସ୍ତକ ମାଡ଼ । ମୁଁ ଅଚେତା ହୋଇ ପଡ଼ିଲି ।

କିଛି ଦିନ ପରେ ଏ ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଅଧ୍ୟାପତନ ହେଲା । ସେ ଅଫିସ ଖାଉଥିଲେ, ଟଙ୍କା ନଅଶ୍ଚ ହେବାରୁ ଘରୁ ଚୋରା କଲେ, ବାପ ଆକଟ କଲରୁ ତାଙ୍କୁ ମାଇଲେ । ସେ ‘ବାବୁ’ଙ୍କ ଆଗରେ ନାଲିସ୍ କରିବାରୁ ମାଷ୍ଟ୍ରେ ବରଖାସ୍ତ ହେଲେ । କଲିକତା ଯାଇ ମାଲିକାମ କଲେ । ଶ୍ରମ ଅସହ୍ୟ ହେବାକୁ ରୁଗ୍ ଶ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିଲେ ।

ନୂଆ ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଅମଳରେ ମାଡ଼ ବୃଷ୍ଟିର ବେଗ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ନୂଆ ନୂଆ ରୋଲ ବାଡ଼ି ତଥାପି ହୋଇ ଆସିଲା । ଏ ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ମୁଷ୍ଟି ଶକ୍ତ, ଥରେ ରଗଡ଼ା

ଶାଈଲେ ମାଧବେ କାନରୁ ଦରଜ ଗୁଡ଼େ ନାହିଁ, ବଧାଟିଏ ଖାଇ କେନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କାନ୍ଦ ପାରେ ନାହିଁ । ସେତେ ମାଡ଼ ସେତେ ପାଠ, ଏ ଡ଼ାକରେ ବଶାସା ଲୋକ ସେତେବେଳେ ଗ୍ରାମରେ କମ୍ ନ ଥିଲେ ।

ଏ ମାଷ୍ଟର ଦିନକର ଚରିତ୍ର ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ସେ ପରୁର ଥିଲେ— ମରୁତୁମିରେ ଶୋଷ ହେଲେ କ'ଣ ପିଇବୁ ? ମୁଁ କହିଲି—ପାଣି କାହୁଁ ପାଇବି ଯେ ପିଇବ ? ମରବ । ‘ମରବୁ’ ? ‘ମରବୁ’ ? କହି ମାଷ୍ଟେ ଦୁଇଥର ବେତ ଫିଁ ଫିଁ କରିଦେଲେ । ତର ଥର କହିଲି—ନା, ମରବ ନାହିଁ, ମାଟି ଖୋଳି ପାଣି କାଢ଼ି ପିଇବ । ମାଷ୍ଟର ଆଖି ଡୋଳାକୁ ରକ୍ତ ପିଚ୍ କି ଉଠିଲା । ମାଡ଼ ବୃଷ୍ଟିର ଡାବୁ ଆସୁଥିବା ପାଇଁ ପୁଣି ଉତ୍ତର ଦେଲି—ଆଉ କ'ଣ କରିବ ? ମୁଁ ପିଇବ । ପିଇଏ ଖେଁ କିନେ ହସି ଉଠିଲେ । ମାଷ୍ଟେ ଦି ଚଟକଣା ପକେଇ ଏମିତି ଏକ ଧକ୍କା ଦେଲେ ଯେ ମୁଁ କାନ୍ଥରେ ପିଟି ହୋଇଗଲି । ଧକ୍କା ହୋଇ ଉପରକୁ ଚାହିଁ କହିଲି—ହା ବଧାତା ।

ଆଉ ଦିନକର କଥା, ସେତେବେଳକୁ ପଲ୍ଲୀକବି ନନ୍ଦକିଶୋର ‘ବଡ଼ ବାବୁ’ । ତାଙ୍କ ନାମରେ ଆଡ଼ଙ୍କ, ପ୍ରବଳପ୍ରତାପୀ ମାଷ୍ଟେ ବି ଗୋଟାପଣେ ଥରୁଥାନ୍ତି । ଆମ ମଞ୍ଜା ପାତଳ । କାବାକାଠ ହୋଇ ଚାହିଁଥାଉ । ମୋତେ କବି ପରୁରଲେ—ତୁ ଜାତିରେ କ'ଣ ? ମୋ ଓଠ ଥରିଲା, ଝାଲରେ ଓଢ଼ା ସୁଡ଼ୁରୁଡ଼ୁ ହୋଇ ଗଲି । ତଳକୁ ମୁହଁ ଯୋଡ଼ି ଛୁଡ଼ା ହେଲି । ତାପରେ କବି ନିଜ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଆଉ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନରେ ଦେଲେ ; ତୁ କ'ଣ କଣ୍ଠର ? ମୁଁ ‘ହୁଁ’ ଟାଏ ମାରି ଦେଲି । ହାସ୍ୟଭେଳରେ ବାତାବରଣ ଟିକିଏ ଲାଘୁ ହୋଇଗଲା ।

ଏହିପରି ଏକ ସ୍କୁଲରେ ମୁଁ ଯେତେ ବର୍ଷ ପଢ଼ିବାର କଥା, ତା’ ଠାରୁ ଡେଇଁ ବର୍ଷ ଘୁସୁରିଲି । ଉପରକୁ ଉଠିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ଥିଲା । ମୋ ପୋଥିରେ ଡୋରି ଦିଆଗଲା ।

ଆମ ଘରର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ସେତେବେଳେ ଶୋଚନୀୟ । କରକ ହେତୁ ସାର ଜମି ବିକି ହୋଇଯାଇଥାଏ । ସାତ ମାଣ ମାଣ ଜମି; ନନା ଗାଆଁ ବାଲିଆ ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକ, ବେତନ ଛ’ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର । ତା ଉପରେ ସ୍କୁଲ ବାବୁଙ୍କର ଆଖି; ନନା ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଭାଇନାଙ୍କୁ ପଡ଼ିଉଥାନ୍ତି । ମୋ ପଢ଼ିବା କଥା ଉଠୁ ନଥାଏ, ଅର୍ଥାଭାବ ହେତୁରୁ ନୁହେଁ, ବୁଦ୍ଧିର ପ୍ରଖରତା ନାହିଁ ବୋଲି ।

ମୁଁ ହେଲି ଶୁଣି, ବୁଦ୍ଧିବୃଦ୍ଧିରେ ଗାଆଁ ଟୋକାଙ୍କ ଭିତରେ ଜଣେ ଭଲ ଶୁଣି । ଶିଳ ବାହୁଲି, ତଳି ଭୋଇଲି, କିଛି କୋଡ଼ମାଟିଆ ଦେଇ ଶିଖିଲି । ଶୁକର

ନ ଆସିଲା ଦିନ ଗାଇ ଚରେଇ ଗଲି । ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତ ପରିବାରରେ ସାଥୀକୁ ହୋଇ ବସିଲେ ତ ଚଳେ ନାହିଁ । ଲୋକଙ୍କ ସାଥରେ ମିଶି ସବୁ କାମ କରିବାକୁ ହୁଏ ।

ଏଇ କାମରେ ହାଡ଼ ମୋର ଶକ୍ତି ହେଲା । ନନା ‘ହଂସଦୂତ’ରୁ ଶ୍ଳୋକ ଶିଖେଇଲେ—‘ଦୁର୍ବଳଂ ବିଭୀଷଂ ଦଳିତ ହରିତାଳଦ୍ୟୁତିହରଂ’ । ଫୁଲସଙ୍କରେ ବୋଲିବ, କେହି କହିବ ନାହିଁ—ଅମଳ ଏଡ଼େ ପଣ୍ଡିତ, କବି, କବିରାଜ, ତାଙ୍କ ପୁଅଟା ନପଟ ମୁଖ । ନନା ମତେ ଯାନକ୍ଷିଆ ଶିଖେଇଲେ, କୁଣିଆମରଦି ଆସିଲେ ପରଦାସ୍ତେ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ବୋଲି । ବୋଉ କନ୍ୟାପାତ୍ର ଖୋଜେଇଲେ, ବୋହୂ ହାତରନ୍ଧା ଚାହିଁବ ବୋଲି ।

ଯାହାଦଳ ଦିନାକେତେ ‘ଗୁରୁ’ କରି ନେଲେ, ଭଲ ଡୋଲିକି ବଜେଇ ଆସୁଥିଲା ବେଳ । ରଜସ୍ରବ ବିଦ୍ୟା, ନ ପଢ଼ିଲେ ସବୁ ଉଡ଼ିଯାଏ, ଗଲା । ନନା ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଲେ, ତାଙ୍କ ଗୃହକାମ ମୁଁ ସମ୍ଭାଳିଲି ବେଳ ।

ଏମିତି ବହୁ ଜୀବନ ଗଡ଼ିଯାଏ, ମୋ ପକ୍ଷରେ ତାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ବିଧାତାର ଇଚ୍ଛା ଅନ୍ୟରୂପ । ସେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କଲା । ମୋ ଗଡ଼଼ଜାଳିକା ଜୀବନର ଅବସାନ ହେଲା । ନନା ଦିନେ ମହାଦେବଙ୍କୁ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖିଲେ —ପୁଅକୁ ଘରେ ବସେଇଛୁ କାହିଁକି ? ପଢ଼ା, ଭଲ ହେବ । ଭାଗ୍ୟକୁ ନନା ସେ ସ୍ବପ୍ନରେ ବିଶ୍ବାସ କଲେ, ମୋ ହାତରୁ ଖଡ଼୍ଗ, ଅନଳ-ପ୍ରତ, କ ନରୁ ନୋଲି କଢ଼ା ହେଲା, ବେକରୁ କଣି କଟାଗଲା । ମହାଦେବଙ୍କ ପାଖେ ଚାଲି ଗଲେ ପଇସାର ଗଞ୍ଜେଇ ଭୋଗ ହେଲା । ନନା ମୋତେ ସେଇ ଭାବନେଶ୍ବର ଯାତ୍ରା କଲେ । ସେଠା ମାଇନର ସ୍କୁଲର ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର ନାମ ଅନାଥବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତି, ନିଜେ ଦୁଃଖୀ, ଦୁଃଖୀର ଦୁଃଖ ବୁଝନ୍ତି । ସେ ସ୍ବପ୍ନ କାହାଣୀ ଶୁଣିଲେ, ଘଡ଼ିଏ ମୂଳ ରହି ଏକ ଆଖିରେ ମୋତେ ଅନେଇଲେ, ଚକ୍ଷୁ ବା ମୁଖରେ କ’ଣ ଦେଖିଲେ କେଜାଣି, କହିଲେ—ସେ ଏଠି ପଢ଼ୁ, ଟଙ୍କା କଥା ମୁଁ ବୁଝିବି । ନନା ଘରକୁ ଫେରିଯାଇ ମାସକୁ ଚାନ୍ଦଲ ପନ୍ଦରସେର ପଠାଇଲେ, ଅଭାବରୁ ସେତକ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ମତେ ଆସି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ସ୍କୁଲରେ ନାମ ଲେଖା ହେଲା । ମୋତେ କିଛି ପାଠ ଆସିଲା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ପଞ୍ଚକ୍ଷରେ ଅଙ୍କରେ ରହିଲା ଶୂନ୍ୟ, ସେଇ ଅନୁକ୍ରମରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟରେ । କେତେକ ଶିକ୍ଷକ ଭାବି ନେଲେ—ଏଇଟା ହାତରେ କିଛି ହେବନାହିଁ, ସାଥୀ ପିଲାଏ ଅବଜ୍ଞା କଲେ । ପେଡ଼ିପୋଟଳି ବାନ୍ଧି ଘରକୁ ଯିବା କଥା । କିନ୍ତୁ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟ୍ରେ ଭଗବତ୍ ବିଶ୍ବାସୀ, ମୋ ପ୍ରତି ତର ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ । ମୋ ବିଷ-

ନିତାରେ ତାଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଟଳିଲା ନାହିଁ । ସେ ମୋ ପଡ଼ାର ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲେ; ଉପର ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାମାନେ ମୋତେ ଶ୍ରେୟମତେ ପଢ଼ାଇଲେ । ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷାର ଫଳ ଭଲ ହେଲା, ଯେମିତି ଶିକ୍ଷକ ଓ ସହପାଠୀଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ମୁଁ ସମର୍ଥ ହେଲି ।

ମାଲନର ପାସ୍ ପରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଶ୍ରବଣା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅନ୍ୟାୟ । ଉଚ୍ଚାକାଂକ୍ଷୀ ପୋଷଣ ଲାଗି ସାହସ ମୋର ନ ଥିଲା । ପରସ୍ପରିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିକୂଳ । ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ କି ହିତାକାଂକ୍ଷୀ ଜନ କାହାଠାରୁ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସ୍ଥିର କରି—ରୁକିବା କରିବ; ନୂଆହୋଇ ଶ୍ରାବଣା ନିମ୍ନ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇଥାନ୍ତି, ଦରମା ସାତ ଟଙ୍କା । ବର୍ଷେ ଶିକ୍ଷକତା କଲ୍ୟାଣରେ ସେ ଟେନିକୁ ଯାଉଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଜାଗାଟି ମିଳିଯିବ ବୋଲି ବଡ଼ ଆଶା କରି ଧାଇଁ ଯାଇଥିଲି । ଶ୍ରାବଣର ଚନ୍ଦ୍ରାନ୍ତରେ ସେ ହେଲାନାହିଁ । ନିମାପଡ଼ା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପାଟପୁର ଗ୍ରାମରେ ଟିଉସନ୍ ମାଷ୍ଟର ହୋଇ ରହିଲେ, ବେତନ କେବଳ ଶ୍ରେଣୀକର । ସେ ଗ୍ରାମରେ ନିମ୍ନ ପ୍ରାଥମିକ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶିକ୍ଷକ ପଦଟି ଖାଲି ପଡ଼ିଥାଏ । ଏଥିଲାଗି ଦୁଇଜଣ ପ୍ରତିଯୋଗୀ । ଗ୍ରାମର ଦଳେ ମୋତେ, ଆଉ ଦଳେ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ସମର୍ଥନ କରିଥାନ୍ତି । ମୋ ପ୍ରତିଯୋଗୀ ସ୍ଥାନୀୟ, ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ବିଜୟୀ ହେଲେ । ପରାଜୟ ହିଁ ମୋ ଜୀବନର ମଙ୍ଗ ବୁଲାଇ ଦେଲା ।

ଯାହାଙ୍କ ଘରେ ଟିଉସନ୍ କରୁଥିଲେ ତାଙ୍କ ନାମ ଜଗନ୍ନାଥ ରଥ । ନିମାପଡ଼ା ମାଲନର ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ । ସେ ବର୍ଷ ଅଷ୍ଟମ ନବମ ଶ୍ରେଣୀ ଖୋଲି ହୋଇଥାଏ । ନୂଆ ହାଇସ୍କୁଲକୁ ଗ୍ରହ ମିଳୁ ନ ଥାନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ରଥ ମୋ ନାମଟି ଲେଖାଇ ଦେଲେ । ମୋ ଆନନ୍ଦ କହିଲେ ନ ସରେ । ବେଶୀ ଆନନ୍ଦ ହେଲେ—ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲି—ମୋ ସମାସ୍ପନ୍ନ ଗ୍ରହ ଜଣେ ହେଲେ ଶ୍ରେଣୀରେ ନାହିଁ, ସବୁ ଗୋଟାଗୋଟି, ଗୋଦାମରଢ଼ି । ପ୍ରଶ୍ନଟି ବୁଲି ବୁଲି ସବା ଶେଷରେ ମୋ ଉପରେ ପଡ଼େ, ମୁଁ ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ତର ଦେଇ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସନ୍ତୋଷ ବିଧାନ କରେ । ଏହିପରି ସ୍କୁଲରେ ମୋ ଆସନ ଦୃଢ଼ ହେଲା । ସେହି ବର୍ଷ ନୂଆ ହୋଇ କବିତା ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରି—ପ୍ରଥମ କବିତା ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ‘ଆସର ବସନ୍ତ ଶିଶିର ଅନ୍ତେ’ ଛନ୍ଦରେ । ସେ ୧୯୩୧ ମସିହା କଥା ।

କୋଉଠୁ କେଜାଣି ‘ରାଧାନାଥ ଗୁପ୍ତାବଳୀ’ ଶକ୍ତି ଏ ମୋ ହାତରେ ପଡ଼ିଥାଏ, ବିନା ଗୁରୁରେ ଏହି ଗୁପ୍ତ ବାରମ୍ବାର ପଢ଼ୁଥାଏ । ଏହା ହିଁ ମୋ ଅନ୍ତରରେ ଖୋଲାଇଲା ପ୍ରଥମ ଶ୍ରବଣ ଜୁଆର, ଶିଖାଇଲା ପ୍ରକୃତପ୍ରେମ । ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ବୁଲୁଥିଲି କୁଶଭଦ୍ରା ନଦୀ ତଟରେ, ବସୁଧିଲି ମନ୍ଦିର ଦେହଲୀରେ, ଶୃଙ୍ଗାନରେ ବା

ନିର୍ଜନ ତୋଟାମାଳରେ । ନାନା ଦୁଃଖ ଭିତରେ କବିତା ଲେଖା ହିଁ ବଡ଼ ଉପ-
 ଭୋଗ ଥିଲା—ଏବେ ଦିନେ ଘରେ ପୁରୁଣା ପେଡ଼ି ପେଟର ଅଣ୍ଟାକୁ ଅଣ୍ଟାକୁ ନବମ
 ଶ୍ରେଣୀରେ ଲିଖିତ ଖଣ୍ଡ ଏ କାବ୍ୟ ପାଇଲି । ଅପୁଣ୍ୟ । ନାମ ‘ଲବଣ୍ୟ କୁସୁମ’ ।
 ପ୍ରଥମରୁ ଖଣ୍ଡ କବିତା ପରିବର୍ତ୍ତେ କାବ୍ୟ ଲେଖୁଥିଲି, ଏହା ହିଁ ତାର ପ୍ରମାଣ ।
 ସେ କାଳର ପଦ୍ୟ ଓ ଗଦ୍ୟଶୈଳୀର ନମୁନା ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଦେବାପାଇଁ
 ମୋତେ ପୁରଣୀ ପୁରୋଗ ମିଳିଗଲା । କାବ୍ୟଖଣ୍ଡ ଆମ ସ୍କୁଲର ସମ୍ବୃତ ପଣ୍ଡିତ
 ହରିହର ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ସଂଶୋଧନ ଲାଗି ଅର୍ପିତ ହୋଇଅଛି—‘ଆଜି ମୋର ଗୋଟିଏ
 ଆନନ୍ଦର ଦବନ । ଆଜି ମୋର ହୃଦୟରେ ଗୋଟିଏ ଆନନ୍ଦସାଗର ନିର୍ମିତ ।
 କାରଣ ମୁଁ କପୋଳକଳିତ, ପୁମ୍ପାଳ ନିର୍ମଳ ଗଗନରେ ଅର୍ଦ୍ଧନିର୍ମାଳିତ ତାରକା
 ସଦୃଶ, ସାହଚ୍ୟ ପୁରତ ବୃକ୍ଷବଣିଷ୍ଠ ବିପିନରେ ଛୁଦ୍ର, ଅପୁନାସିତ ପୁମନ ସଦୃଶ,
 ସିକତାମୟ, ପ୍ରକଣ୍ଠ ସାହଚ୍ୟ ମରୁସ୍ଥଳୀରେ ଅଦୃଷ୍ଟ ରେଣୁ ସଦୃଶ, ପ୍ରକାଶ୍ଵ ଓ
 ଅନନ୍ତ ସାହଚ୍ୟ ନୀରଜଧରେ ଛୁଦ୍ର ମାନ ସଦୃଶ ଏହି ‘ଲବଣ୍ୟ କୁସୁମ’ କାବ୍ୟ
 ଖଣ୍ଡିକ ସାହଚ୍ୟ ଅନୁରାଗୀ, ବିଦ୍ୟୋତ୍ସାସୀ ଶ୍ରୀ ହରିହର ମିଶ୍ରଙ୍କ ଚରଣ କମଳରେ
 ସଂଶୋଧନ ନିମିତ୍ତ ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି ।’ ତା ୧୦-୧୦-୧୯୩୨

ମୋର ପାଠକ ଓରଫ ପଢ଼ାସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ଲାଗି ଖଣ୍ଡିଏ ଆବେଦନ ପତ୍ର
 ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—“ପ୍ରାବୃତ୍ତ କାଳରେ ଅମାଅନ୍ତାରିତ ବିଷ୍ଣୁ-
 ବନ୍ଧରେ ସସାଗର ଧରରେ ଜ୍ୟୋତିରଙ୍ଗଣ ସଦୃଶ ଏହି କପୋଳକଳିତ, ଚର
 ଆଶାପୋଷିତ, ଏହି ‘ଲବଣ୍ୟକୁସୁମ’ କାବ୍ୟଖଣ୍ଡିକ ସମାପ୍ତ କରିଥିବାରୁ ଆଜି ମୋ
 ହୃଦୟରେ ଆନନ୍ଦ କଲ୍ଲୋଳ ଖେଳି ଉଠୁଛି । ମାତ୍ର ସମସ୍ତ ହୃଦୟରେ ଖେଳିବ
 ନାହିଁ । ସୁଲଳିତ ଲେଖା ପାଠ କଲେ ସାଧାରଣତଃ ବାଳକମାନେ ବିଷ୍ଣୁପଦରେ
 ଉପବିଷ୍ଟ ହୋଇ ସ୍ଵର୍ଗସୁଧା ପାନ କଲ ପରି ବୋଧ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏହା ତାର
 ବିପକ୍ଷ । ଏହା ମୋର ପ୍ରଥମ କାବ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ, ଲେଖାରେ ବିଶେଷ ଅଧ୍ୟବ-
 ସାୟିତ ନ ହୋଇଥିବାରୁ ପୁଣ୍ୟାବ୍ୟ ହେଲ ପରି ବୋଧ ହେଉନାହିଁ । ମୁଁ ସାହଚ୍ୟ-
 ନୀରଜଧରେ ପ୍ରବେଶ କରିନାହିଁ । ସାହଚ୍ୟାଶ୍ଟିବ ପୁଲିନସ୍ଥ ରଜ ପୁକା ସଗ୍ରହ
 କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇନାହିଁ । ମୁଁ ଏହା ଲେଖିବା ସମୟରେ କୌଣସି ନିର୍ଜନ
 ସ୍ଥାନରେ ବସି ଲେଖି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଭାବନାସ୍ରୋତରେ ଅନେକ ବାଧା ନିଷିଫ୍ର ।
 ମୁଁ ଅଳ୍ପ ପୁସ୍ତକ ପାଠ କରିଥିବାରୁ ବହୁତ ଭାବ ସଗ୍ରହ କରି ପାରିନାହିଁ । ତେଣୁ
 ଏହା ଭାବଲଙ୍ଘାରରେ ଅଳଙ୍କୃତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏହି କବିତାରେ କିଛି ବିଶେଷତ୍ଵ
 ନ ଥିବାରୁ କବିତାର କର୍ତ୍ତା କିଏ କେହି ଭାବିବ ନାହିଁ । ଏଣୁ ପାଠକମାନଙ୍କୁ
 ଅନୁରୋଧ କରେ, ସେମାନେ ଏହା ପାଠକରି ଉପହାସ କରିବେ ନାହିଁ ।”

ପ୍ରାପ୍ତ ଖାତା ଖଣ୍ଡିକରେ ଦୁଇଟି ମାତ୍ର ସର୍ଗ ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି,
 ‘ବଜ୍ରଲାଶ୍ମୀ’ ରାଗରେ ରଚିତ । ପ୍ରସଙ୍ଗ ରାଜା ବୀରସେନଙ୍କ ଜେମା ସହିତ ରାଜା
 ସୁଦର୍ଶନଙ୍କ ପୁତ୍ର ବିଦ୍ୟାଧରର ବିବାହ । ବିଦ୍ୟାଧର ଅଲ୍ଲାୟୁ; ତାର ବହୁ ଘାଟି
 ଅଛି । ଅମରସାନଙ୍କର ସାଳାପରୁ ଶୁଣି ଜେମାମଣି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ସଙ୍କଟରୁ
 ଉଦ୍ଧାର କରିଅଛି । ସେ ଦଂଶନ କରିବାକୁ ଆସୁଥିବା ସର୍ପକୁ ବିନାଶ କରିଅଛି,
 ପିତାଙ୍କୁ କହୁ ମେଘନାଦ ପାଚେଣ୍ଡ ଭଜାଇଛି । ଦୌବଶକ୍ତି ଏଥିରେ ତାର ସହା-
 ଯୁକ ହୋଇଅଛି ।

ଏକ ଦିଗରେ ରାଧାନାଥଙ୍କ କାବ୍ୟ, ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଲୋକକାହାଣୀର
 ପ୍ରସଙ୍ଗ ଏହି କାବ୍ୟ ଉପରେ ପଡ଼ିଅଛି । ପ୍ରକୃତ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଜିଜ୍ଞାସୁ ଫୁଟିଛି, ଜନ୍ମରେ
 କେତୋଟି ଉଦ୍ଧୃତ ଦିଆଗଲା, କାବ୍ୟର ବିକାଶପାତ୍ର ଦେଖିବାରେ ଏହା ଆଲୋକ-
 ପାତ କରିବ ।

ଉଷା—

ଦିନମଣି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଆରକ୍ତ ମରାଚ ପଡ଼ୁଣ ଥିଲା ନଗରେ ।
 ଚୁମ୍ବନ ଛଳରେ କହୁ ଦେଇଗଲେ କାଲି ଆସିବେ ସେଠାରେ ।
 ମୁଦୁମନ୍ଦ ବହେ ଦକ୍ଷିଣା ପବନ ପଡ଼େ ବାଳାରୁଣି କର
 ବଡ଼ ବୃକ୍ଷ ଦେଖି କନକ ଗୁଆଣି କରୁଛି ସେ ଦିବାକର ।
 ‘ଉଠଲେ’ ‘ଉଠଲେ’ ବୋଲି ଏକ ପକ୍ଷୀ ଡାକଲା ସବୁ ଦୁଆରେ
 ମଧୁପର ସ୍ତ୍ରୀ ତ ଭାସିଗଲେ ଏକ ଶଙ୍ଖ ବଜାଇ ପୁଷ୍ପରେ ।
 ଏହି ଶଙ୍ଖ ଶୁଣି ମନ ସ୍ତ୍ରୀ ପାଶୁଲ ସତେ କି ଭ୍ରମରଗଣ
 ବାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦେ କମ୍ପାଇ ମେଘନା ବାହାରିଲେ କରି ରଣ ।
 ସେ ପୁଷ୍ପ ଲମ୍ପଟ ଏହିକ୍ଷଣି ଯାଇ ଆରମ୍ଭି ଘୋର ସମର
 ମଧୁ ଧନ ଯେତେ ଆଣିବେ ବୁଝାଇ ଖାଲି କରିଣ ଅମାର ।
 ପ୍ରସାଦ ଉଠିଣ ଡାକୁଚି କୁକ୍କୁଟ ‘ରଣ, ରଣ ନାରାୟଣ’
 କୁମ୍ଭାଟୁଆ ଶୁଣି ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ କରଇ ସ୍ତବ ପଠନ ।
 ବନସ୍ପତି ତାଳେ ରାବେ କଳକଣ କୁହୁ କୁହୁ କୁହୁ କୁହୁ
 ମୋ ଗୀତ ଶୁଣୁନା, ମୋ ଗୀତ ଶୁଣୁନା ଔ ଔ ଔ ଔ ଔ ଔ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା—

ସେ କାଳେ ବାରୁଣୀ କାନ୍ତ ଦିନମଣି କୋଳ କରି ନେଉଥିଲେ
 କଲା ବାରିବାହେ ଦିଗବଳୟରୁ ବସୁପୋତ ଗୁଡ଼ୁଥିଲେ ।

ପ୍ରତୀତି ସାମ୍ରାଜ୍ଞୀ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଘନ ଧନ ପାଇ ଭାଷେ ଏହା ଶ୍ରୀନା
 ‘ଭୁଢ଼ାଇ ଭୁଢ଼ାଇ ପୁଟ ଦେଉଥିଲେ ଲୁହା କି ହୋଇବ ସୁନା’ ?
 ପ୍ରଦୋଷେ ଅରୁଣ କରଣସମୂହ ପଡ଼ୁଥିଲା ମହାବୁଦ୍ଧେ
 ଶୁଭ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ଟାଣିଥିଲା କିବା ଶାଶୀ ଶ୍ୟାମଳତ ଦେହେ !
 ବୃକ୍ଷ ଭେଦ କରି ଆଦତ୍ୟ କରଣ ପଡ଼ିଥିଲା ଭୂମି ପରେ
 ତରଳତ ହେମ ତାଳୁଁ ଶୁଭ୍ର କିବା ଗଳି ପଡ଼ିଛି ମହାରେ !
 ସନ୍ଧ୍ୟାବଧୂଙ୍କର ଆଗମନ ବାଣୀ ଘରେ ଘରେ ଦେବା ପାଇଁ
 କାକଳି ନାରାୟ ବଜାଇ ବିହଙ୍ଗେ ମେଘନା ଦେଲେ କମ୍ପାଇ ।

ପୁଷ୍ପ ବିଦାୟ—

ନେଉଛନ୍ତି ଶେଷ ବିଦାୟ ପାଦପୁଁ, ନିଅନ୍ତି ଯଥା ଦୁଃଖିତେ
 କରୁଲ ପାଶରେ ପାଇବାକୁ ଫାଶି ପିତାମାତାଠାରୁ ପୁଣେ ।

ବୃକ୍ଷର ପୁଷ୍ପକ୍ଷେପ—

ପୁରୁଣା ମଳିନ ସୁଗନ୍ଧବିହୀନ ପ୍ରସନ୍ନାଳଙ୍କାରମାନ ।
 କାଢ଼ି ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା, ଫିଙ୍ଗି ଦ୍ୟନ୍ତି ଯଥା ନିର୍ଜନ ପାଇଲେ ଧନ ।

ପୁଷ୍ପ ପଡ଼ିତ ପବନର ଘୃଷ୍ଣ ବିନିମୟ—

ସମୀରକୁ କାଲି ଦେବ ବୋଲି କହେ ସୁମନ ଗନ୍ଧ ବିଭବ
 ସେ ପ୍ରକୃତିରାଣୀ, ଗନ୍ଧବହୁ ଯଦି କଲ୍ଲୋଳରେ ଦୋଳାଇବ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗର୍ବର ଖବର—

ଶବ୍ଦଶା ଅବ୍ୟ ମୁକୁରରେ ନିଜ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଦେଖୁଛନ୍ତି
 ତାଙ୍କ ପଟାନ୍ତର କିଏ ଅଛୁ ବୋଲି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଚାହିଁ ।
 ନିଜ ସୌମ୍ୟ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଦେଖି ଶଶୀ ଗର୍ବ ମଦମତ୍ତ ହେଲେ
 ଗରବ ଗଞ୍ଜନ ଜଳଦ ଖଣ୍ଡିଏ ଆସି ଚନ୍ଦ୍ରେ ଆଛାଦିଲେ ।

ବିବାହ ସ୍ଵେଷ୍ଟିରେ ଭ୍ରମରର ଭ୍ରମ ଓ ନୈରାଶ୍ୟ—

ଆଲୋକର ମାଳା ଦେଖିଣ ମଧୁପେ ଭାବନ୍ତି ରବି ଉଦିଲେ
 ପ୍ରଭାତ କୁସୁମ ମଧୁପାନ ଆଶେ କମ୍ପା ସେମାନେ ନ ଗଲେ ।
 ଏତେ ଭାବ ଅଳିକୁଳଟି ପଡ଼ନ୍ତି କାଗଜ ରଚିତ ପୁଷ୍ପେ
 ଏ ପୁଷ୍ପୁଁ ସେ ପୁଷ୍ପେ ଉଡ଼ିଯାନ୍ତି ମଧୁ ନ ପାଇ କାହିଁ ମଧୁପେ ।

ଜୀବନର ସୁଖ ଦୁଃଖର ଚନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ଅରୁଚକର ହୋଇନାହିଁ ।

କନ୍ୟାର ଭାବ ବସନ୍ତ ଦେଖି ଗୁଳି ପିତାଙ୍କ ଦୁଃଖ—

ଜାଣୁ ଜାଣୁ ତୋତେ ସରିତର ସେ । ତେ ଦେବ ମୁଁ କେନ୍ଦ୍ରେ ଭସାଇ ?
 ଜାଣୁ ଜାଣୁ ତୋତେ ମୃତ୍ୟୁ ବୈଶ୍ଵାନରେ ଦେବ ଅବା କେନ୍ଦ୍ରେ ଫେଇ ?
 କୋମଳ ବଲ୍ଲଭ ଉତ୍ପାଟନ କରି କେନ୍ଦ୍ରେ ରଖେ ସୌର କରେ ?
 ଜାଣୁ ଜାଣୁ କେନ୍ଦ୍ରେ ଝଡ଼ ଦରିଆରେ ନାବ ମୁଁ ମେଲିବି କରେ ?
 ଜାଣୁ ଜାଣୁ ତୋତେ ରକ୍ତାକ୍ରନ୍ତ କେଶରୀ ମୁଖେ ଦେବ କେନ୍ଦ୍ରେ ପେଲି ?
 ବୋଲିବେଟି ପ୍ରଜା ଏ ଅଧମ ଗୁଳା ଜାଣୁଁ କିଏ ଦିଏ କରି ।

କାହିଁକାର ଦର୍ଶନ ପୁରୁ ନାୟକ ମନରେ ଅକଲ୍ୟାଣ ଆନନ୍ଦ—

ଆଜି କିମ୍ପା ମୋତେ ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଦିଶୁଛି ଏତେ ଲବଣ୍ୟ ?
 ପୁଷ୍ପମାନେ ସର୍ବେ ବିକଶିତ ହୋଇ ହସନ୍ତି ଚାହିଁ ଆନନ୍ଦ ।
 ଲବଣ୍ୟଲହରୀ ଖେଳୁଅଛି କିମ୍ପା ଆଜି ସର୍ବ ଉପବନେ ?
 କୁରଙ୍ଗସମୂହ କନକ ସଦୃଶ ଦିଶେ କିମ୍ପା ମୋ ନୟନେ ?
 ଆଜି କିମ୍ପା ମୋର ହୃଦୟସାଗରେ ଖେଳେ ଅପୂର୍ବ ଲହରୀ ?
 ଆଜି କିମ୍ପା ମୋର ହୃଦୟ ଗଗନେ ହିମାଂଶୁ ଖେଳେ ଭରଣ ?

ଏମିତି କାବ୍ୟ ପରେ କାବ୍ୟ ଲେଖି ଯାଉଥିଲି । ଦିନେ ହଠାତ୍ ମୋ ସ୍ବପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଲା । ମୋ ପିତୃ ବିସ୍ମେରଣ ହେଲା, ମାତ୍ର ୫୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ । ବଡ଼ ନିରାଶ୍ରୟ ଅନୁଭବ କଲି, ମନରେ ଘୋର ବୈରାଗ୍ୟ ଆସିଲା । ‘ମହାଯାତ୍ରା’ ଓ ‘ଦରବାର’ ପାଠ ଏହି ବୈରାଗ୍ୟକୁ ଇନ୍ଦନ ଯୋଗାଇଥିଲା । କହୁଦିନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ନିଗମାନନ୍ଦ ପରମହଂସଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇ ଗ୍ରୀଷ୍ମଛୁଟିଟି କଟାଇଥିଲି । ପଡ଼ାପଡ଼ିରୁ ମନ ଗୁଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ଏଇ ସମୟରେ ଲେଖିଥିଲି ‘ଜୀବନ କାକଲି’ ‘ଦରବାର’ ଛନ୍ଦରେ, ଢଙ୍ଗରେ ବି । ବର୍ଷକ ପରେ ତହିଁ ଶାନ୍ତ ହେଲା । ୧୯୩୫ରେ ମୁଁ ମାଟ୍ରିକ ଦାଟିଟି ପାର୍ ହେଲି ।

ଆଉ ଅଧିକ ପଢ଼ିବାକୁ ମନ ନ ଥିଲା, ଜୀବନସଂଗ୍ରାମକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ବୋଲି ନୁହେଁ, କବିତା ଲେଖିବାକୁ ପ୍ରଚରୁର ଅବସର ପାଇବି ବୋଲି । କବିଟି କେତେ ଦୟାଳୟ ଜୀବ, ଏଥିରୁ ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରେ । ଅଧିକ ଦୟାଳୟ ହୁଏ, ଯେତେବେଳେ କାବ୍ୟ ଶୁଣାଇବାକୁ ବସେ, ବନ୍ଧୁ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ତର ବାହାନରେ ମୋ କବଳରୁ ଖସି ପଳାଏ ।

ପାପ୍ ପରେ ଭାବନା କହଲେ—ତେରୁ ହେଲଣି, ଗୁଳି ଶାସ୍ତ୍ର କର । କହବା ପ୍ରାଣବିକ, ତାଙ୍କ ଉପରେ ସଂସାରର ଗୁପ୍ତ କମ୍ ପଡ଼ୁ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମଧୁବାରୁ ମୋ

କାବ୍ୟର ଆସ୍ଥାଦ ପାଇଥିଲେ । ସେ କହିଲେ—ପଡ଼ । ଏ ମଧୁବାବୁ ହେଉଛନ୍ତି ନିମାପଡ଼ା ଉଚ୍ଚ ଇଂରେଜ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା, ସେ କାଳର ଜଣେ ନିଷ୍ଠାପର, ସଚ୍ଚୋଟ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ, ନାମଜାଦା ସାହିତ୍ୟିକ । ‘ମାଳାଚଳ’ କାବ୍ୟ ତାଙ୍କର ରଚନା ।

ମଧୁବାବୁଙ୍କର ଖଣି ଏ ପଥ ଦେଇ ମୁଁ କଟକ ଗଲି । ଫଳରେ ଟିଉସନ୍-ଟିଏ ମିଳିଗଲା । ରେଭେନ୍ସାରେ ନାମ ଲେଖାଇଲି । ବହୁପଥ ନ ଥାଏ, ତେଣୁ ଦି ଓଲା ଟିଉସନ୍ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଟିକିଏ ଅବସର ମିଳିଲେ କବିତା ଲେଖିବସେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି—କବିତା ଲେଖା ଗୋଟାଏ ନିଶା, କବି ନିଶାଖୋର, କିନ୍ତୁ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାଧି, ମୁଁ ବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । କବିତା ଲେଖି ନିଜର ଯାହା ଷଡ଼ି କରୁଛି, ତାର ଭୁଲନା ନାହିଁ । ବସ୍ତୁତଃ ଏହା ମୋର ପଢ଼ାର ପ୍ରଧାନ ଅନ୍ତରାୟ ହୋଇଥିଲା । ପାଠାଗାର ସଙ୍ଗେ ମୋର ସମ୍ପର୍କ ନ ଥିଲା । ପାଠ୍ୟ ବହୁ ବି ପଢ଼ୁ ନ ଥିଲି । ସୁଯୋଗ ନ ପାଇ କୃପମଣ୍ଡୁକ ହେବା ଗୋଟାଏ କଥା, ସାଗର ଭିତରେ ଦାସ କରି ଗର୍ଭରେ ପଶିବା ଅନ୍ୟ କଥା । ଓଡ଼ିଶାର କଲିକତା କଟକ ନଗରରେ ମୋର ଏଇ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହୋଇଥିଲା । ବାସ୍ତବିକ, ମାନସିକ ଭାବରେ ମୁଁ ଥିଲି ଗୋଟିଏ ପଞ୍ଜୁ । ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ସହିତ ମୋର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନ ଥିଲା । କେତେଜଣ ହୃଦୟଗାଢ଼ ସହିତ ପ୍ରତିଦିନ ଦରଫୁଟା ଭାତ, ଡାଲି ପାଣି ଖାଇ ୩ ମାଇଲ୍ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ, ତଳି ତେଲେଙ୍ଗା ବଜାରରୁ କଲେଜ୍ । ଶ୍ରେଣୀର ସବା ପଛ ବେଞ୍ଚରେ ବସେ, ଡେଙ୍ଗା ପିଲଙ୍କ ପଛରେ, ଦୁମାଇବାକୁ ସୁବିଧା ହେବ ବୋଲି । ଅଧ୍ୟାପକ ଭାଗବତ ଗାଇ ଚାଲିଆନ୍ତି । ମୋ କାନରେ କିଛି ପଶେ ନାହିଁ ।

ଏଇ ସମୟରେ ମୋର ଚରମ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଯାହାଙ୍କ ଘରେ ଟିଉସନ୍ କରୁଥିଲି, ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ବଦଳି ହେଲା । କଟକ ସହରରେ ମୋର ସେପରି ବିକ୍ରା କେହି ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ମେସିନ୍ କର୍ଜା ଗୁଣ୍ଠନ ଟ୍ରଙ୍କ୍ଟି ଦେଇ ଚାଲି ଆସିଲି । ମେସିନ୍ ବାସିନ୍ଦା ଜଗନ୍ନାଥ । ମାଛାତା ଅମଳର ଗୋଟାଏ ଘରେ ମେସିନ୍ ରହୁଥାଏ । ସେ ଘରେ ଗୋଟିଏ ଅବ୍ୟବହୃତ କୋଠରୀ ଥାଏ । ଝରକା ନାହିଁ, କଣକୁ ଗ୍ଲେଟ୍ ଦରଜାଟିଏ । ଦିନ ଦିପହରେ ସେ ଘରେ କଟିକଟିଆ ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଥାଏ । ଲଣ୍ଡନଟି କମା ହୋଇ ଘର କଣରେ ଥାଏ, ବଡ଼ ତେଜି ଦିନରେ ବେଳେ ବେଳେ ପଡ଼େ । ବିନା ଭଡ଼ାରେ ମୋତେ କୋଠରୀଟି ମିଳିଲା । ବୃକ୍ଷ ମୂଳ ବା ଗୁମ୍ଫା କଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ଯଥେଷ୍ଟ ଭଲ । କିନ୍ତୁ ହାଡ଼ି ଖାଇ ମଣିଷ ବସେ ନାହିଁ । ମୁଢ଼ି ପାଣିରେ ମୋର ଦୁଇଦିନ ଚଳିଲା, ତେଣିକି ପାଦ ଅଚଳ

ହେଲ । ପଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକ ଘରକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ବସିଛି, ଏଇ ସମୟରେ ଟିଉସନ୍ ଟିଏ ମିଳିଗଲ । ବିଧାତାର ଆଶୀର୍ବାଦ । ନିଜ ଅର୍ଜନରେ ତଳି ଏଇ ସମୟରେ ଭାଜକ ପଡ଼ାଉଥିଲ । ପଟ୍ଟାକ୍ଷୀ ପୁରୁ ଅଳ୍ପ କିଛି ଦିନ ପଡ଼ି କୌଣସି ମତେ ଆଇ. ଏ ଟା ପାସ୍ କଲି ।

ଏଇ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା, ବୋଲ—ଦୁର୍ଘଟଣା, ମୋର ମନେ ପଡ଼େ । ସେ ଦିନର ଅଗ୍ରରେ ଅଦ୍ୟାପି ସେ ବେଦନା ଜଳୁଛି, ଆମରଣ ନିଭୁବ ନାହିଁ । ଦୁଃସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାର ଚିତ୍ରାନ୍ତ ସ୍ତରରେ ମୁଁ ପହଞ୍ଚିଥିଲି । ସାମାନ୍ୟ ଖଣ୍ଡି ଏ କାମିଜି କରିବା ଲାଗି ମୋର ସମ୍ବଳ ନ ଥିଲା । ଚାନ୍ଦରଖଣ୍ଡି ଏ କାନ୍ଦରେ ପକାଇ ଯାଇଥିଲି ବୋଲି ଡ୍ରଲ୍ ମାଷ୍ଟ୍ରେ ମୋତେ ଲାଇନ୍ ରୁ ବାହାର କରି ଦେଇଥିଲେ । ସେଉଁଲି ଆଇନ୍ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିକାର ଲାଗି ମୋର ସାହସ କୁଲେଇଲା ନାହିଁ । ସେ ହେଉ ସୁସଜ୍ଜିତ ଅଧ୍ୟାପକ, ସୁବସ୍ତ୍ର ପରିହୃତ ଧନୀ ଗୁଣଜଠାରୁ ମୁଁ ଦୂରେଇ ରହୁଥିଲି ।

ଆଇ. ଏ. ପଟ୍ଟାକ୍ଷୀ ଦେଇ ସାରି ବଜାରକୁ ଆସିଛି, ହାତରୁ କାଲି ଶୁଣି ନାହିଁ । ଦୈବାତ୍ ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀ ମିଶ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ ହେଲା । ବାଣ-ପୁରରେ ନୂଆ ହାଇସ୍କୁଲ ହେଉଥାଏ, ଶିକ୍ଷକ ମିଳୁ ନ ଥାନ୍ତି, ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମୋତେ ୨୫ଟଙ୍କା ଦରମାରେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ମୁଁ ଶ୍ରୀଷ୍ଠ କୁଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଣପୁରରେ ରହି-ଥିଲି । ସପ୍ତିକ ସାଲିଆ, କ୍ରୀଡ଼ା-ଶୈଳ ଘଣ୍ଟଶିଳା, ଅସ୍ତଗିରି ଭାଲେରି, ରହସ୍ୟାଞ୍ଜନ ସୋଲରି, ଲକ୍ଷ୍ୟମୟୀ ଚଲିକା ମୋ ଉପରେ ମୋହାଞ୍ଜନ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲା । ଗୋଦାବରୀ ସତ୍ୟବାଦୀ ଗୁଡ଼ିଥିଲେ, ତାର ଆଦର୍ଶ ଗୁଡ଼ି ନ ଥିଲେ । ନାଗେଶ୍ୱର ଓ ଅମ୍ବୁକୂଞ୍ଜରେ କ୍ରାସ ହେଉଥିଲା । ଅନ୍ୟ କିଛି ଆଦର୍ଶ ଅବଳମ୍ବିତ ହେଉଥିବା କଥା ମନେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଅନ୍ୟ ସାଧାରଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରି ବାଣପୁର ବିଦ୍ୟାଳୟ ହୋଇଗଲା ।

ବାଣପୁରରେ ୩ମାସ ରହିଥିଲି । ସହୃଦ ଅର୍ଥରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ବି. ଏ. ରେ ନାମ ଲେଖାଇଲି । ଟିଉସନ୍ ମାର୍କେଟରେ ମୋର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ-ଥିଲା । ସହଜରେ ମିଳିଗଲା ।

ସର୍ବି ରାଉତରା ଓ ବିନୋଦ ନାୟକ ମୋର ପଡ଼ା ସାଥୀ । ସର୍ବି ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶାର ବଡ଼ କବି, ନୂଆ ଯୁଗର ସୁନାଦି ପକଉଥାଏ, ସେ ଗୁପ୍ତନେତା, 'ସହକାର'ର ସହକାରୀ ସମ୍ପାଦକ; ତାର ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା କବିତା

‘ସହକାର’ର ପୃଷ୍ଠା ମଣ୍ଡନ କରୁଥାଏ । ବିନୋଦ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତି ମାସରେ ନୂଆ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରୁଥାଏ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାଥୀ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତା ମୋର ନ ଥାଏ । ମୁଁ ରାଧାନାଥ ଗ୍ରହଚନ୍ଦ୍ରରୁ ପୁରୁଷର ମୁକ୍ତି ପାଇ ନ ଥାଏ, ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ ତ ଦୂରର କଥା, ରସାନ୍ତରାଧାର କୌଣସି କବିତା ପୁସ୍ତକ ମୋ ହାତରେ ପଡ଼ି ନ ଥାଏ । ରସାନ୍ତ କବିତା ନ ପଢ଼ି ସେତେବେଳେ କବି ହେବା ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ମାତ୍ର । ଓଡ଼ିଶାରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଭାବଧାରୀର ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ କାଳ । ବିପ୍ଳବ-କବିତା ନ ଲେଖିଲେ ପତ୍ତିକାରେ ସ୍ଥାନ ପାଇବା କଷ୍ଟକର । ପ୍ରକୃତରେ ବିପ୍ଳବୀ ନୋହୁଁଲେ ବି ବିପ୍ଳବୀ ହେବାକୁ ହେଲା । ଛଦ୍ମ ବିପ୍ଳବୀର ‘କବିତା’ କବିତାଟି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୧୩୪୫ ‘ସହକାର’ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଏଥିରେ ଉପଧ୍ୟାୟିକା ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତାବ କରି ମୁଁ ପ୍ରାୟ ସଫଳ ହୋଇଛି, ମାତ୍ର ମାତାବୃତ୍ତ ଭୁଲ୍ ମାତା ଅତିକ୍ରମ କରିଛି । ଏ ଭଳି କବିତା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି, ସମ୍ପାଦକଙ୍କର ଉଦାରତା କହିବାକୁ ହେବ । ଏ ମୋର ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶିତ କବିତା ।

ଚୁଟିସ୍ କାରାଗାରରେ ବନ୍ଦୀ ଦେଶପ୍ରେମୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲିଖିତ । ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ବିପ୍ଳବକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ ଶିଳ୍ପ—ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ମାଟ୍ରିକ୍ ଶ୍ରେଣୀର କବିତା ଅପେକ୍ଷା ଉନ୍ନତତର ବୋଧ ହେଉ ନାହିଁ । କେତୋଟି ପଦ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ଅବାମ୍ବର ହେବ ନାହିଁ ।

ଭାରତ ଭାଗ୍ୟ ତାଗ

ତୁମ ଯୋଗୁଁ ଆଜି ବହେ ଭାରତରେ ନବ ଜୀବନର ଧାର
କୋଟି ପ୍ରାଣେ ଆଜି କୁଟେ ଅଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତ ଦେଶ ପ୍ରେମିକର ଉତ୍ସ
ମଣିଲ କବିତା ଦେଶ ସେବା ଆଗେ ନିଜ ପ୍ରାଣ ଅତି ରୁଚ୍ଛ ।
ତୁମର ଦୀପ୍ତ ଦହୁଡ଼ି ଜଳିଲା ଦୃଢ଼ ମନ୍ଦିର ଚୂଳେ
ସ୍ୱାଧୀନର ଶତ ଜାଗ୍ରତ ଡେଇଁ ଜାଗିଲା ମନର ମୂଳେ ।

× × × ×

ଅନ୍ଧାର ନିଗଡ଼େ ପୁଷ୍ପମାଳା ସମ ନେଲେ ନିଜ କରେ ବଣ
ଆୟତୀ ବଳ୍ଲ ଶୃଙ୍ଗଳା ଶତ ହସି ହସି ସାର ପର ।
କୋମଳ ଶିଶୁପତି ତଳେ ଅମ୍ବର ଚୁମ୍ବିତ ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା
ତେଜିଲ ଆମୋଦ ରତ୍ନ ସମ୍ପଦ ସ୍ୱାଧୀନ ଉଦ୍ୟାନ ମାଳା ।

ନବ ପ୍ରଣୟିନୀ ଅଧର ବିମ୍ବେ ରୁମ୍ଭନ ନାହିଁ ତାଳି
 ଘେନିନାହିଁ ଗଲେ ନବ ପ୍ରଣୟର ବନ୍ଦନା ଫୁଲ ମାଳି ।
 ଘେନିନାହିଁ ମାତା ପିତା ସ୍ନେହର ସେ ଆଶିଷ କୁସୁମ ବୃକ୍ଷ
 ହିନ୍ଦୁ କରିଲ ମମତାର ଡୋର ତ୍ୟାଗ-ଯାଗେ ତବ ଭୂଷି ।

x

x

x

x

ମୁକ୍ତ ତମେରେ ବନ୍ଧନ ସାଥେ ସ୍ବାଧୀନ ଆକାଶ ପରି
 ଜାତି ଜଡ଼ ପିଣ୍ଡେ ବୁଢ଼ାଇଲ ପ୍ରାଣ ମୁକ୍ତ ଜଳଧାର ସରି ।
 ଜାତିର ମୁକୁଟ ଶିର ଶ୍ରୀ ରୁମ୍ଭେ ଜାତୀୟ ପ୍ରେରଣାଧାର
 ଭୁଲିବନି ଜାତି ଦେଶ ପାଇଁ ତୁମେ ବରି ନେଇଥିଲ କାର ।’

୧୯୩୯ ରେ ମୁଁ ବି. ଏ. ପାସ୍ କଲି, ଆକୃତିର ବିଶାଳତା ଦେଖି ପୁଲିସ୍
 ହେବା ଲାଗି କେତେକ ଅଧ୍ୟାପକ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ମନସ୍ତତ୍ତ୍ବବିତ୍ ନୁହନ୍ତି
 ସେମାନେ । ମନର ସମ୍ବାଦ ନ ଜାଣି ଏପରି ଉପରଠାଉଛନ୍ତି ଉପଦେଶ ଦେବାର
 ସାର୍ଥକତା ନ ଥିଲା କିଛି । ବୃତ୍ତି ଲାଗି ମନୋବୃତ୍ତିକି ବଳି ଦେବାର ପାତ୍ର ନ ଥିଲା
 ମୁଁ । ଦୁଃଖ ସହବାର ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା, ବାଧା ବିଘ୍ନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାର ସାହସ
 ଥିଲା । ଅନ୍ତରରେ ଥିଲା ଦୃଢ଼ ଜିଦ୍—କିଛି ହେବି, କିଛି କରିବି । ‘ତେଣୁ ମନୋ-
 ବୃତ୍ତିର ପ୍ରତିକୂଳ ଗୋଟାଏ ସାହସ ସାଲିସ୍ ମାନି ନେବା ଲାଗି କେବେ ପ୍ରଲେଭିତ
 ହୋଇ ନାହିଁ ।

ସେତେବେଳକୁ ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟ ହୋଇ ନ ଥାଏ । ଶୂନ୍ୟ ହସ୍ତରେ
 କିନ୍ତୁ ସାହସ ମନରେ ମୁଁ କଲିକତା ଯାହା କଲି । ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ନୈଶବିଦ୍ୟାଳୟର
 ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରୀକଣ୍ଠ ମୋତେ ମିଳିଗଲା । ମାସିକ ବେତନ ଦଶ ଟଙ୍କା ।
 ଏହାର ମଧ୍ୟରେ ଖାଦ୍ୟପେୟାଦି ଯାବତୀୟ ଖର୍ଚ୍ଚ ଭୁଲାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ନୈଶ
 ବିଦ୍ୟାଳୟର ଗୁରୁ ଦତ୍ତମୂର (ସୁନାମଧନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟିକ)ଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ରହବା ଲାଗି
 ମୋତେ ଗ୍ରେଟ କୋଂଗ୍ରେଟିଏ ମିଳିଗଲା । ସେହି କୋଂଗ୍ରେଟର ସାମ୍ନା ଗୁଡ଼ରେ
 ପ୍ରବାସୀ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦର ପ୍ରଥମ ବୈଠକ ବସିଲା, ଶୁଦ୍ଧିମତେ ଚାଲିଲା ।
 ଶିବବୀର ଦତ୍ତ ନୈଶବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମଧ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧିମତେ ସାହିତ୍ୟ ସଭା ହେଉ ଥାଏ ।
 ଏବେ କଲିକତାରେ ଯେଉଁ କେତେ ଜଣ ନାମଜାଦା ସାହିତ୍ୟିକ ବାହାରିଛନ୍ତି,
 ସେମାନେ ଉଠା ଥିଲେ ସେଇ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାର ଫଳ ।

ପ୍ରଥମେ କଲିକତାରେ ମୁଁ ବୃହତ୍ତର ଜୀବନର ଆସ୍ବାଦ ଲାଭ କଲି । କଲେଜ
 ଆଲୋଚନା ସଭାରେ ପାଠିରୁ ଛେପ ଶୁଣି ଯାଉଥିଲା । କଲିକତାରେ ପାଦ ଦେଇ

ଦେଉଁ ହେଲି ଜଣେ ବକ୍ତା । ଅବାନ୍ତର ବକଳେ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ହେବାର ଆଶଙ୍କା
ନ ଥାଏ, ଏମିତି ଶ୍ରୋତା । ଶ୍ରୋତାକୁ ଚାହିଁ ବକ୍ତା । ବକ୍ତା ହେଉଁ ହେଉଁ ନେତା ।
ତାଙ୍କର ଆସିଲା ନାନା ଆଡ଼ୁ—ପାଠାଗାର ଉନ୍ମୋଚନ, ନୈଶ ବିଦ୍ୟାଳୟ
ଉଦ୍‌ଘାଟନ, ବିଚ୍ଛିନ୍ନାଞ୍ଚଳ ମିଶ୍ରଣ ଲାଗି ‘ବାହ୍ୟ’ ସଙ୍ଗଠନ ଇତ୍ୟାଦି । ସେବା
ଅପେକ୍ଷା ନାମ କମେଇବାର ଭାବ ଥାଏ ଏଥିରେ ବେଶୀ । ଓଡ଼ିଶାର ଏବ ନେତା-
ମାନେ ମୋତେ ନ ଧରିଲେ ନୁହେଁ; ମୁଁ ନ ଗଲେ ସବୁ ଯେମିତିକି ଅଚଳ ! କେତେ
ଆଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା, ପୁଷ୍ପମାଳା, ନେତା ହେବାର ଲୋଭ ମୋର ଅଳ୍ପ ନ ଥିଲା,
ଯଦି ବା ଗୁଣ ନ ଥିଲା । ନିଜ ଅବସ୍ଥାକୁ ଚାହିଁ ଦିନେ ଭାବିଲି ଯେ ନିର୍ଜନ ପକ୍ଷରେ
ନେତାଗିରି ଏକ ଅବ୍ୟାପାର । ସେଥିରେ ନିଜକୁ ରଖି ଚଳିବା ଅସମ୍ଭବ ।

ପ୍ରତ୍ୟାଶ୍ୟାନ କଲି ସମସ୍ତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ଛ’ମାସ କାଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର
ପାଠାଗାରରେ ଜାଣ ସମାଧିଷ୍ଠ ହୋଇଥିଲି । ସକାଳେ ଯାଏ, ସନ୍ଧ୍ୟା ସାତଟାରେ
ଫେରେ । ଏଇ ଅଧିବସାୟ ଫଳରେ ଏମ୍. ଏ. ରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ
ହେଲି । ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ବିଭାଗରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନମ୍ବର ରଖି ଦିନୋଟି
ସୂକ୍ଷ୍ମ ମୁଦ୍ରା ଓ ଦୁଇଶତ ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲି ।

କିନ୍ତୁ ଏଇ ପୁରସ୍କାରରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ ଥିଲା ନାନା ସ୍ତରରେ କଲିକତା
ଜୀବନର ଅନୁଭୂତି; ତତ୍ତ୍ୱ କଟାହରେ ଜଳ ବିନ୍ଦୁପରି ସେ ଅର୍ଥ କେଉଁଆଡ଼େ ଗଲା,
ସୂକ୍ଷ୍ମ ମୁଦ୍ରାରେ ଗଢ଼ା ହେଲା ଅଳଙ୍କାର । ରହୁଲା କେବଳ ଅନୁଭୂତି କବିତାରେ
ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ । ଶୁକ୍ତିଗୀତା ହୋଇ ନୁହେଁ, ଭାବଗୀତା ହୋଇ ହେଲି ପ୍ରକୃତରେ
ସୁଖୀ । ସଂସାରରେ ସୃଷ୍ଟିମୁଖୀ ଜୀବନରୁ ଅଧିକ ସୁଖକର କିଛି ନାହିଁ ।

କୁନାଦାସଙ୍କ ଡାଇରୀ

କୁନା ଦାସଙ୍କୁ ଗୁରୁ ପୁର ପାଞ୍ଚ ପଶିଲା । ହାତ ଥୁରୁଥୁରୁ, ମନ ଖୁଲୁ ଗୁଲୁ । ଅକ୍ଷର ବୋଲି ଯାହା ଲେଖନ୍ତି ହାଣ୍ଡି ଆଟିକା । ଚଞ୍ଚଳ ମତି, ସଦା ଖେଳକୁ ଗତି । ଏଥକୁ ସେ କେମିତି ନିଜ ଡାଇରୀ ଲେଖିବେ ? ବୁଲି ଗଲବେଳେ, ଖାଇଲ ବେଳେ, ପଢ଼ିବା ବେଳେ ସେ କେତେ ଦାମୀ କଥା କହନ୍ତି । ବନ ଫୁଲ ପରି ଝଡ଼ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଯେହେତୁ ଦାସଙ୍କର ଷ୍ଟେନୋ ନାହିଁ, ସାମ୍ବାଦକର, ଶିଶୁ ପ୍ରତି, ଶିଶୁ ସାହୃଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଖାତିର ନାହିଁ । ମୁଁ ନୁହେଁ ଷ୍ଟେନୋ, ନୁହେଁ ସାମ୍ବାଦକ । ଟିପାଖାତା, ଝରଣା କଲମ ପକେଟରେ ଘେନି ବୁଲିବାର ଅଭ୍ୟାସ ମୋର ନାହିଁ । କଉତୁକିଆ କଥା ଶୁଣି ପରେ ଲେଖିବି ବୋଲିଲେ ଜଞ୍ଜାଳିଆ ମନେ ରହେ ନାହିଁ । ଏମିତି କାବ୍ୟୋପଯୋଗୀ କେତେ ଉପାଦାନ ହଜିଛି । ଅବସର ବେଳେ ଯାହୁ ଟିପାଟିପି କରିଥିଲି, ଗୁଢ଼ିଦେଲି, ହଜିବା ଆଶଙ୍କାରେ । ସ୍ବାକୁ ଡାଇରୀ ବା ଟିପ୍ପଣୀ ଯାହା କୁହ, ଆପଣି ନାହିଁ ।

ତାଙ୍କ ମୂଲ୍ୟବାନ କଥା ଆଗରୁ ସାଜତି ନ ରଖିଥିବାରୁ, ବୁଝୁଚି, ସାହୃଦ୍ୟର ଡେର ଯତି ହେଲା । ହେଲେ ମୋତେ ଲଗା ନାହିଁ । ଦାସେ ଡାଇରୀ ଲେଖା ବାବତକୁ ମୋତେ ଫଟା ପାହୁଲଟାଏ ବି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ବିନା ପଇସାରେ ଲେଖିବା ଯୁଗ ଆଉ ଅଛି କି ? ଏଇ ଡାଇରୀ ବାବତକୁ କେହି ଧନ୍ୟବାଦଟିଏ ଦେବ ନାହିଁ, ଏମିତିକି ଦାସେ ବି । ତା ମାନେ ଏ ଗୋଟିଏ ଚପ୍ପୁକୁଟା କାମ । ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ଲେଖାର ଅସଲ ଦାମ୍ ଆନନ୍ଦ । ଘାପ ତେଜିଲେ ହାତ ଚିକ୍କଣ, ବିନା ଫାଇଦାରେ କିଏ କେଉଁଥିରେ ହାତ ଦିଏ ?

ଭରୁଛି, ମୁଁ ତାଙ୍କ ବାଲ୍ୟ ଡାଇରୀ ଲେଖିବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ କି ନୁହେଁ ? କେଉଁ ଯୋଗ୍ୟତର ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣି ମୁଁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ? ଭଲ ହେଲେ ଦାସେ କବିଜାଗିରି ଶକ୍ତିଦେବେ ନାହିଁ, ନ ହେଲେ ଗୁଳିଶରୁ ବରଖାସ୍ତ କରି ଦେବେ ନାହିଁ । ବୁଝିଲେ ଆଜ୍ଞା, ଏ କାମ ମାଗଣାକୁ ମହରଗ ।

ନିଜ ଜୀବନ-ଚରିତ ଲେଖିବାର କ୍ଷମତା ଥିଲେ ଦାସେ ଗୁଡ଼ାଏ ଅବାନ୍ତର କଥା ଲେଖିଥାନ୍ତେ, ବନେଇଚୁନେଇ ଫେଣେଇ ଫୁଲେଇ । ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତୁ— ଗୁଲୁସୀ ଦୁଇପକ୍ଷରୁ ବାସେ, କେଶରୀ ଶାବକ ଆସୁ ପରିଚୟ ଦିଏ ଗର୍ଜନରେ । ଓଲିଆରୁ ପଡ଼ି ଗଜା, ଗୋଟାପଣେ ଗୁଲୁସୀ । ହଲଲ ପାଣିକି ଗୋଡ଼ ବଢ଼ାନ୍ତି

ନାହିଁ । ବାଳିଷ୍ଠ ରୁଷି । ଏ ଆତ୍ମ-ଚରିତ କାହାକୁ ସତ, କାହାକୁ ମିଛ । କାଣ୍ଡି
ଯାଇ କେତେ ଖଣ୍ଡି ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଥାନ୍ତା, ତା ମା'ଗଙ୍ଗେଙ୍କୁ ଗୋଚର । ତାଙ୍କୁ ଏ
ଆପଦରୁ ମୁଁ ରକ୍ଷା କରିବି, ସତ୍ ସତ୍ କଥା ଲେଖିବି । ଯେହେତୁ ସତ କହିଲେ
ଏଠି ସହସ୍ରେ ଅକଳ ସଲମ୍ବ ବଜେଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ମିଥ୍ୟା କହିଲେ ବି ଲଫ୍ଟା
ନାହିଁ । ଏ ଡାଏରି ଦାସଙ୍କ ମନଲକ୍ଷି ନୋହୁମାରେ । ତହିଁକି ଉତ୍ତର—ଆହେ
ଦାସେ, ଆମର ତ ଭେଲା ବୁଡ଼ିଛି । କଣ ହେଉ, କୁଞ୍ଜା ହେଉ ମାମୁଁଟିଏ ଭ୍ରମର
ଥାଉ, ଥାଉ । ଦାସେ ଯେତେବେଳେ ବଡ଼ ହେବେ, ବିଜ୍ଞ ହେବେ, ବହୁପଣ
ଦାଖୁ, ଦାଖୁ ପିଲାଦିନର ଏ ଟିପ୍ପଣୀଟିକି ଦେଖିବେ, ନିଶ୍ଚୟ ହସିବେ, କହିବେ
—ମୁଁ କେବେ ଏମିତି ନ ଥିଲି । ବାପା ତ ଆମର କବି, ବାଇ ଲାଗିଲେ ଗୁଡ଼େ
ଏମିତି ଫାନ୍ଦିଫୁନ୍ଦ ଲେଖନ୍ତି । କିଛି ତ ବେପାର ନ ଥିଲା । ଗୁଡ଼େ ଏମିତି ଆଳି-
ମାଲିକା ଦାଖୁଥିଲେ; ଆଉ କଣ ?

ବାଲା ଜୀବନର କଥା କୈଶୋରରେ, କୈଶୋର କଥା ଯୌବନରେ,
ଯୌବନର ବିଳାସ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ମିଥ୍ୟା ବୋଧ ହୁଏ । ହେଲେ ବି ଦିନେ ଏହା
ଅବସମ୍ପାଦିତ ସତ୍ୟ ଥିଲା । ଗୋଟିଏ ମଣ୍ଡା କାଇଁ, ପେନ୍ଥାଏ ନରକୋଳି, ଖଣ୍ଡେ
ରଦି କାଗଜ ମୁଣି, ଗୋଟିଏ ଝୁମୁଝୁମୁକା କି ବେଙ୍ଗି-ବାଇଦ, ପୁଞ୍ଜେ ବାଲି-
ଗିରଡ଼ା କି ବଉଳ-କୋଳି ମଞ୍ଜି, ଗୋଟାଏ ବରଡ଼ାପଣ ପେଙ୍ଗାଳି କି କଥାପଣ
ଚନ୍ଦ୍ରବତୀ ଏଇ ବଡ଼, ଜୀବନର ଗୋରୁଏ ନୋହୁଁ, ଗଦାଏ ତମସୁକ କି ଆଞ୍ଜୁଲାଏ
ଅସରପି ଅପେକ୍ଷା ଯେ ଅଧିକ ଥିଲା, ଏହା ନିରାଶ ସତ୍ୟ ।

‘ପା-ପା’ ‘ବୋ-ବୋ’ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦିନରୁ ଦିନେ ଘୁଣି ନିରାଶ କଥା
କହିବା, ଗୀତ ଗାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥାକ୍ଷୟା, ଲାଲାଖେଲା, ଗୁଲିଚଲଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ
କରେ, କାରଣ ମୋ ଜୀବନ ଉପରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ଅଳ୍ପ ନୁହେଁ । ସେ କେତେ-
ବେଳେ କବି, କେତେବେଳେ ଚିନ୍ତକର, କେତେବେଳେ ଇଞ୍ଜିନିୟର, କେତେ-
ବେଳେ ଖିଅଲା ରାଜଚନ୍ଦ୍ରବତୀ, ଘୁଣି କେତେବେଳେ ରୋଦନ-ମୁଖର ସବୁହୁଏ ।
କେତେବେଳେ ଦୋକାନଦାର, ଓଜନ କରୁଛନ୍ତି ଚିନି ଲୁଣ; କେତେବେଳେ
ସୂପକାର, ରାନ୍ଧୁଛନ୍ତି ମିଛୁମିଛୁକା ଭାତ । କେତେବେଳେ ବାଣୀଆ, ଭୁଣ୍ଡରେ ‘ନୁ’
ଶବ୍ଦ କରି ମାରୁଛନ୍ତି ବାଣ, କେତେବେଳେ ଫିଲି ଡ୍ରମାର୍ଯାଲ, କରୁଛନ୍ତି ଯୁଦ୍ଧ ।
କେତେବେଳେ ନାବିକର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟରେ ଗୁଡ଼ୁଛନ୍ତି କାଗଜର ଡଙ୍ଗା, କେବେ
ଉଦ୍ୟାନକୁ ପାରିଧି କରି ଯାଇ ଧରିଛନ୍ତି ପ୍ରଜାପତି, କେତେବେଳେ ଏକାନ୍ତ
ମାତୃଭକ୍ତ, କଞ୍ଜିଧର ତା ଲଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ବାନ୍ଧୁଛନ୍ତି ଝିଙ୍କର, ‘କଞ୍ଜିଧରଣ ମାଆ
ମରଣ’ ଜାଣି ବି । କେବେ ଭ୍ରମର ପରି କଣ୍ଠୀକାରରୁ ମଧୁ ଶୋଷିଛନ୍ତି, କେବେ

ମୁଖରେ ମାଣ୍ଡିଛନ୍ତି କୁସୁମର ରେଖା, ପିଲଙ୍କ ସୁଆଙ୍ଗରେ ଯୋଗ ଦେଇ । ସେ ସର୍ପକୁ ନ ଡରି ବଣରେ ବୁଲିଛନ୍ତି, ସର୍ପକୁ ନ ଡରି ବର୍ଷାରେ ଡିନ୍ଦିଛନ୍ତି, କେବେ କେବେ ଡାଳିମାକୁଡ଼ି ଖେଳି ଶାଖାମୃଗ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରୁଛନ୍ତି, ସେ ବାଲିରେ ଗରିବର କୁଡ଼ିଆ ଢିଆରି କରୁଛନ୍ତି, ପଥରରେ ପଥର ଖଞ୍ଜି ବଡ଼ଦେଉଳ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି । ଏମିତି କୁନା ଦାସଙ୍କର କେତେ ଅଭିନୟ; କେତେ ଜାଣି । ଏ ସବୁ ଭିତରେ ଗୁପ୍ତବିସ୍ମୃତ ବୃଦ୍ଧ, ବିଳାସନମଗ୍ନ ଯୁବକ, ଏ ଜୀବନରୁ ସତ୍ୟାଗତ କିଶୋର ହଜିଲା ଜୀବନର ସନ୍ଧାନ ପାଇବେ । ମହାସା କୁନାଦାସ ଯେ କୋଟି କୋଟି ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁର ପ୍ରତୀକ, ଏହା ନିଶ୍ଚୟଦେହ ।

ଏବେ କିଛି ଦିନ ହେଲା ଦାସଙ୍କ ମନୋବୃତ୍ତି ବଦଳିଛି । ମାନେ ଦାସେ କେତେ ପରିମାଣରେ ଆଧୁନିକ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ମଫସଲ ଖେଳ, ମେଳ, ରୁଚିରୁ କିଛିଟା ଦୂରେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ମୂଳରେ ଆମେରିକାର କେତେକ ଛବି—ପତ୍ରିକା ଓ ଖେଳଣାର ହାତ ଅଛି । ପୃଥିବୀର ପାହାଡ଼, ବନ, ସମୁଦ୍ର, ହ୍ରଦ, ନଦୀ, ଉଦ୍ୟାନ, ବରଫସ୍ତୋତ, ଅଗ୍ନିସ୍ତାତ, ଜଳପ୍ରପାତ, ମନ୍ଦିର, ଗୀର୍ଜା, ମସଜିଦ୍, ଆଟମ୍‌ବୋମା ବିସ୍ଫୋରଣ, ରେଡ଼ିଓ, ଛପାକଳ, ଚଟକଳ, ଫୋନ୍, ମଟର, ରେଲଗାଡ଼ି, ଟ୍ରାମ୍, ଟ୍ୟାକ୍ସି, ଉଡ଼ାଜାହାଜ; ବନ୍ଧୁକ ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ଆଧୁନିକ ଜିନିଷ ପିଲଙ୍କ ସମ୍ବରଣରେ ପାଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଅଦିଆ ବୁଢ଼ା, ବେର୍ଦ୍ଧ ବାଇଦ, ସଖୀ-କୁଣ୍ଢେଇ ରାଜ୍ୟରୁ ତାଙ୍କ ମନ ଫେରିଛି । ସେ କହୁଛନ୍ତି—ମୁଁ ଟ୍ୟାକ୍ସି ଚଳାଇବି, ଉଡ଼ାଜାହାଜର ବସାଇ ବୁଢ଼ୀ ଆଉଳି ଆମେରିକାରେ ବୁଲାଇ ଆଣିବି, ବନ୍ଧୁକରେ ପୁରୁ କରବି । ଗୁଡ଼ରେ ହାତ ମାରି ବୋଲୁଛନ୍ତି—

ନୂଆ ଭାରତର ସ୍ବାଧୀନ ପିଲା ମୁଁ ସ୍ବାଧୀନ ପିଲା
ସ୍ବାଧୀନ ରକତେ ଫୁଲି ଫୁଲି ଉଠେ ସ୍ବାଧୀନ ଶିଶୁ ।

ହାତେ ଝଲମଲ

ବନ୍ଧୁକ ପିସ୍ତଲ

ଫର ଫର ଫର

ଉଡ଼େ ଶରତର

ପତାକା ମୋହର ଦେଖରେ ଭଲ ।

ଦାସେ ହୋଇଛନ୍ତି ବାରବାଳକ । ସେ ଅଧିକାର ତାକୁ ବଡ଼ ବଡ଼ିଆ ଦେଇଛନ୍ତି । ବାର ହେବା ଟ୍ରିଟିସ୍ ଅମଳରେ ଏକ ଅପରାଧ ଥିଲା, ଏବେ ହୋଇଛି ଗୌରବ, ସାହସୀ ସୈନ୍ୟ ‘ମହାବୀର ଚନ୍ଦ୍ର’ ପାଉଛନ୍ତି, ଖୋଦ୍ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ

ହାତରୁ । ତେଣୁ ବାର ହେବା ଉତ୍ତାକାଂକ୍ଷାରେ କିଛି ଅବାସ୍ଥାନୀୟତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ତାଙ୍କର ନିଷ୍ଠା ରଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଦିନରେ ମହାବାର, ରାତିରେ ହୁଅନ୍ତି ରଣ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ପଳାତକ ହୋଇଯାନ୍ତି । ପୁରୁଣା ଯୁଗର କୋକମିନାରୁ ଅନ୍ଧାର ଗୁଡ଼ାଗୁଡ଼ି ମର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେତେକି ଅଭୂତ ଜୀବ ତାଙ୍କ ମନରେ ବସା ବାନ୍ଧିଛନ୍ତି, କାହାଣୀର ଭୂତ, ପ୍ରେତ, ଅସୁର ଅସୁରୁଣୀ, ବାଘ ଭଲ ରାତିରେ ଜୀବନ୍ୟାସ ପାନ୍ତି । ଦାସେ ଚମକନ୍ତି, ବିଳିବିଳାନ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ଦେଖିଛନ୍ତି । ଯେତେ ଗୁଡ଼ି ଦମ୍ଭବାଲ ହେଲେ ବି ଏଥିରୁ ଗୋଟାଏ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଲେ ରକତ ପାଣି ଫାଟିଯିବ, ସେ କଥା କହୁ-ନାହିଁ ଯେ ଦାସେ ମିଛକୁ ଡରନ୍ତି, ରୁଷି ବସନ୍ତି । ସେ ଯାହା ଭାବନ୍ତି, ସବୁ କଥା ସଫା ସଫା କହିଦିଅନ୍ତି ।

ଦାସଙ୍କ ଚରଣ ବିଷୟରେ ଗୋଟେ ଅଧେ କଥା କହିଲେ କିଛି ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେବ ନାହିଁ । ହେଲେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ । କାରଣ ମୋ ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ମୂଳରୁ ଅପ୍ରସଙ୍ଗ ।

ସେ ଭାରି ଏକଜିଦିଆ, ଯେମିତି ମହାୟା ଗାନ୍ଧୀ । ଯାହା ଧରିଥିବେ ସେଇଆ । ପାପଲାପାପଲ କଲେ କୋଉ କାମ କରେଇ ନ ହେବ, ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଜିଦ୍ ଧରିଲେ ସେ ଜିଦ୍ ଧରନ୍ତି । ଫାଟି-ଫୁଟି ଗଲେ ନ ହୁଏ । ଗାଲି ନିଷ୍ଠୁଳ । ମାଡ଼ ଦେଲେ ଜିଦ୍ ଆନ୍ତରି ବଢ଼େ ।

ଦାସେ ଜଣେ ପହଲ ନମ୍ବର ଗୟା । ଶୋଇବା ବେଳ ଛଡ଼ା ସବୁବେଳେ କଥାର ପୁଅ ଛୁଟିଥାଏ । ଯେମିତି ଆମ ଦେଶର ନେତାଙ୍କ ଭାଷଣ । ସେଥିରେ ଯେ ବାଧା ଦିଏ, ସେ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ରୋଷ । ଏଠି ବ୍ୟକ୍ତି ଜାତିର ପ୍ରତୀକ, ସେ ହସାବରେ ଜାତି-ଦ୍ରୋଷ ହୁଏ । ନେତାଙ୍କ ବହୁତା, ପିଲାଙ୍କ ଗୁଲୁଗୁଲୁ କଥା କିଛିବେଳ ଭଲ ଲାଗେ, ସବୁବେଳେ ନୁହେଁ ।

ଦାସେ ପ୍ରତିହଂସାପ୍ରିୟ, କିନ୍ତୁ ହଟ୍‌ଲର୍କ୍‌ ପରି ନିଷ୍ଠୁର ନୁହନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ମାଡ଼କୁ ଦିନୋଟିର ଶୁଣିଲେ ତାଙ୍କ ରାଗ ମରେ, କିନ୍ତୁ ଶତ୍ରୁ ଦେଶରୁ ଅଧେ ମାରିନେଲେ ବି ହଟ୍‌ଲର୍କ୍‌ ରାଗ ସରେ ନାହିଁ । ଦାସଙ୍କ ନିଷ୍ଠୁରତା ସଙ୍ଗେ ଉଦାରତା କପରି ମିଶି ରହୁଛି, ତଳ ଦୃଷ୍ଟାନୁରୁ ଜଣାଯିବ । ବୋଉ ମାଡ଼ ଦେଲେ ସେ ବାପାଙ୍କ ଆଗେ ନାଲିୟ୍‌ କରନ୍ତି, ବାପା କେଣ୍ଟା ବିଲୁର କରିବା ଆଗରୁ ନିଜେ ରାୟଟା ଦେଇ ପକାନ୍ତି—ବାପା, ବୋଉକୁ ତଡ଼ି ଦିଅ । ଦୁଃଖତାରୁ ହେଉ ବା ଯାହା ହେଉ, ବିଲୁରକ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାୟଟା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ଯେହେତୁ ବାଳାଦପି ସୁଭାଷିତଂ ଗ୍ରାହ୍ୟଂ । କିନ୍ତୁ ଏ ବିଲୁରର ମଙ୍ଗ ଦାସେ ସ୍ଥିର ରଖିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କ୍ଷଣକେ ବିପକ୍ଷତ ହୁଏ । ବୋଉକୁ ତଡ଼ି ବାଡ଼ିଆଡ଼େ ଗୁଡ଼ିଲବେଳେ ସେ

କରୁଣାକାନ୍ତର କଣ୍ଠରେ ଡାକ ପକାନ୍ତି—ବାପା, ବୋଉକୁ ଘେନ ଆସ, ବାଉଆ ଖାଇଯିବ ! ବାପା ବୋଉକୁ ମିଛୁମିଛୁକା ମାଲଲେ, ବୋଉ ପଟକୁ ଆଉଜି କହନ୍ତି, ବୋଉ, ବାପାଙ୍କୁ ଜେଲ୍‌ରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେ, ତାଙ୍କ ଉପରକୁ ଆଟମ୍‌ବୋମା ଫୋପାଡ଼ି ଦେ ।

ଦାସେ ଚଗଲ । ଚାଲିଲ ଶଗଡ଼ରେ ହାତ ଦିଅନ୍ତି, କହୁଲେ ଅବଶ୍ୟ ଟିକିଏ ଅଧିକା ହେବ । ଡାଇରୀ ଲେଖା ନାଆଁରେ ବଦନାମ୍ ପଞ୍ଜରକୁ ପହିୟୁ ଦେବ ନାହିଁ, ଚଗଲ କହୁଦେଲେ ତ ହେବ ନାହିଁ, ପ୍ରମାଣ ? ପ୍ରମାଣ ଦହରେ, ମୁଣ୍ଡରେ । ପାଦ ଦି'ଟା ଆଣୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧୁଲିଆ, ପାଦରେ କଣ୍ଟା ପଶି ମାଛ ଆଖି ହୋଇଛି । ଦହଯାକ ଶୁଷ୍କୁଡ଼ା ଶୁଖିଯିବା, ଶୁଖି ଆଖାବର ଚନ୍ଦ୍ର, ମୁଣ୍ଡ ଠାଏ ଦୁଇଠା କଣା ହୋଇ ଭଲ ହେଲ ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରା ହୋଇ ରହୁଛି । ଅଥରପା, ଦଣ୍ଡାକେ ଦଶ କରଡ଼ା ପଡ଼ନ୍ତି । ବୁଝାଇଲେ ଭଲ ପିଲା ପରି ବସି ବୁଝନ୍ତି, ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ଯଥା ପୁଂ ତଥା ପରଂ ।

ଯେତେ କହୁଲେ ଭାଗବତ

ସ୍ଥିର ନ ହୁଏ ମୋର ଚିତ୍ତ ।

ଏଇ ଦୁଷ୍ଟାମିକ କେହି କେହି ଭାବ ଚତୁରତାର ପୁଟାଭାସ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏହି ମନୋବିଜ୍ଞାନବିତ୍‌ଙ୍କୁ ପଚାରେ—ଶିଷ୍ଟାମି କାହାର ପୁଟାଭାସ ?

ଦାସେ ବଡ଼ ପ୍ରଶଂସାପ୍ରିୟ । ଫଥାରରେ କେଉଁ ବଡ଼ଲୋକ ଏହି ଦୋଷରୁ ମୁକ୍ତ ? ରାଜ ଦରବାରରେ ବହୁ ଗୁଟ୍‌କାର, ମନ୍ତ୍ରୀ ଦରବାରରେ ତତୋଧିକ । ପ୍ରଶଂସା କବିର ଉତ୍ତେଜକ, ନେତାର ପ୍ରଭେଦକ । ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ଏଇ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ବଳତା ଅଛି ବା ଭକ୍ତେ ଯୋଡ଼ିଛନ୍ତି ଅସଂଖ୍ୟ ସ୍ତୁତି-ଗୀତ । ଏହା ସହଜ ଭାଟ-ଗୀତ ବା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅଭିନୟ-ପଦ ମିଳାଇ ପଡ଼ି ପାରନ୍ତି । ଭାଟ, ଭକ୍ତ, ତେଲ, ହାଁନା ଏକ ପର୍ଯ୍ୟାୟବାଚୀ । ଦାସେ ସମାଲୋଚନା ସହ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତା ସହବାର ଶେକୁଆଡ଼୍ ମନୋଭାବ କେତେ ଜଣଙ୍କର ଅଛି ? ମରମ କହୁଲେ ଗରମ ହୁଅନ୍ତି ବେଶୀ, ଅଣ୍ଟା ମିଞ୍ଜାସରେ ଅସ୍-ସଂଶୋଧନ କରନ୍ତି ଅତି ଅଳ୍ପ ଲୋକ ।

ଅରେ ଅଧେ ସାହଚ୍ୟସଭାରେ କବିତା ଆବୃତ୍ତି କରି ଦାସଙ୍କ ନାମ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ବାହାରକୁ । ଦାସେ ନିଜ ନାମଟାକୁ ବାରମ୍ବାର ପଢ଼ନ୍ତି । ପଢ଼ିଲେ ଲେଖା ବାହାରକୁବେଳେ ନିଜ ନାମକୁ ଛପା ଅକ୍ଷରରେ ବାରମ୍ବାର ପଢ଼ିବା ଦୁର୍ବଳତା କେଉଁ ଲେଖକର ନଥାଏ ? ଯେତେ ଦୂର ଜାଣୁ, ଦାସେ କବି ବା

ଲେଖକ ନୁହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ଏତକ ସହଜରେ ମାନ ନେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହନ୍ତି । ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ବସି କବିତା ଲେଖିବାକୁ ହୁଏ, ଗୋଳମାଳ କଲେ ପଦ ପଛଟେ ନାହିଁ । ଶୁଣି ସେ ଏତକ ଅଭିନୟ କରନ୍ତି । କାଗଜରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଗାର ପଡ଼େ । ଆରେ କ'ଣ ଲେଖିଛୁ ପଢ଼ିଲୁ ? ଦାସେ ପଢ଼ନ୍ତି—

ବଗ ଯାଇଥିଲା ବଗ ବଣକୁ ଲୋ ବଗୁଲ କାଟଇ ବେଶୀ

କୁଆ ଚେଡ଼ିପୋ ମାଇଲ ବାଟୁଳି ଛୁଡ଼ିଗଲା ଦୁଇ ଡେଶୀ

ମୋ ବଗୁଲ କାନ୍ଦେନା ଲୋ,

ତୋ ମାଆ କାଲି ଆସିବ ସିନା ?

‘ହଇରେ ବାହାପିଆ, କୋଉଠି କବିତା ଲେଖିଛୁ, କାହିଁ ? ‘ଦାସେ ହସି ହସି କହନ୍ତି— ହେଉଟା ପରା କବିତା ?

ଦାସେ ଭାରି ଗଲ୍ଲପ୍ରିୟ; ଏଇଟା ତାଙ୍କର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନୁହେଁ । ସବୁ ପିଲା ଗଲ୍ଲ ଭଲ ପାନ୍ତି । ତେବେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭଳି ସେ ଜଣେ ଉଦାସୀନ ଶ୍ରୋତା ନୁହନ୍ତି, ସଚେତନ, ସୁଚିତ୍ତର ଗଲ୍ଲ ସମାଲୋଚକ । ଜୀବରୁ ଶିର କାଟି ବସନ୍ତି । ‘କଲ୍ଲୁ ବେଶ୍’ କଥାରେ ଅଛି—ମାମୁଁଘର କଟୁଣ୍ଡରେ ଚୋଟେ ଦେବ, ଡିଆଇଲେ କଲ୍ଲୁ ଗଛ ବଢ଼ିଯାଏ, ଫୁଲ ଫୁଟିଯାଏ, ଫଳ ଫଳିଯାଏ । ଦାସେ କହନ୍ତି ବାପା, ରୁମେ ଆମ କଖାରୁ ଗଛକୁ ସେମିତି ଡରାଇ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ସେ ପୁଣି ପଚାରନ୍ତି—କୁଆ କଣ କଥା କହେ ? ସେ କେମିତି କଥାକୁ ପାଣି ମାଗିଲା ? —ଦେ କୂଅ, ଦେ ପାଣି, ଧୁଏ ଥଣ୍ଡା, ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଖାଏ କଲ୍ଲୁ ବେଶ୍ । ଗଛରେ କ’ଣ ମଣ୍ଡା ପିଠା ଫଳେ ? ବୋଉ ଗଛରୁ ତୋଳି ନ ଆଣି ଘରେ ପିଠା କରୁଛୁ କାହିଁକି ? ସେ କହେ—ରଜା ପୁଅ ଯୋଉ ମନ୍ଦ କରଦେଲକ୍ଷଣୀ କୁହୁଡ଼ ହୋଇଗଲା, ଗୋଡ଼ ପକାଇ ଦେଲକ୍ଷଣୀ ପାହାଡ଼ ହୋଇଗଲା, ଅଙ୍ଗାର ପକେଇ ଦେଲକ୍ଷଣୀ ନିଆଁ ଜଳି ଉଠିଲା, ବାପା ମତେ ସେଇ ମନ୍ଦ ଶିଖାଇ ଦିଅ । ମତେ ଗୋଟିଏ ମନପବନ ଡଙ୍ଗା କିଣି ଦିଅ, ଯାହାକୁ ମାଡ଼ିଲେ ପାହୁଣ୍ଡକେ କୋଣେ ଯାଇ ପାରିବ । ମୁଁ କହେ—ଆରେ, ଏସବୁ ଗପ । ଦାସେ ପଚାରନ୍ତି—ଗପ କ’ଣ ମିଛ ? ତମେ ମିଛ କହ, ବାପା ?

ସବୁବେଳେ ଦାସଙ୍କ ମୁହଁରେ କିଛି ନା କିଛି ପ୍ରଶ୍ନ, ଏକ ନୁହେଁ, ଦୁଇ ନୁହେଁ, ସହସ୍ର । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ କାହିଁକି ଲାଲ୍ ଦିଶନ୍ତି ? ଅସ୍ତ ହୋଇ ସେ କୁଆଡ଼େ ଯାନ୍ତି ? ବର୍ଷା ହେଲେ ସେ କାହିଁକି ଓଦା ହୋଇ ଯାନ୍ତି ନାହିଁ ? ଆମେ ଚାଲିଲେ ଜହ୍ନମାମୁଁ କାହିଁକି ଆମ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯାଏ ? ଆକାଶ କାହିଁକି ନେଲୀ

ଦୁଶେ ? ବଜୁଲ ବର୍ଷାରେ ନିଭିଯାଏ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଆଲୁଅ ପାଖକୁ ଗଲେ ଛାଇ ତ ଗ୍ରେଟ ହୋଇଯାଏ, ପୁଣି ଦୂରକୁ ଗଲେ କପର ବଡ଼ ହୋଇଯାଏ ? ଖଣ୍ଡି ଆତ୍ମତ ଦେହରେ ଏତେ ବଳ କେମିତି ହେଲା ? ସେ କ'ଣ ବେଶୀ ଦୁଧ ପିଏ ? ପ୍ରଜାପତିର ପକ୍ଷୀ ଅଛୁ, ଚଢ଼େଇର ପକ୍ଷୀ ଅଛୁ, ମଣିଷର ପକ୍ଷୀ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଗଛକୁ ଶାଢ଼ୀରେ ଡର ମାଡ଼େ ନାହିଁ କାହିଁକି ? କୁକୁଡ଼ା ମୁଣ୍ଡରେ ମନ୍ଦାର ଫୁଲ ଫୁଟୁଛି କେମିତି ? ସଞ୍ଜ ମେଘ ଦେଖି କହେ, ବାପା, ଆକାଶରେ କିଏ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଲା ? ଆକାଶ ତ ପୋଡ଼ି ଯିବ, ଆଉ ଜହ୍ନମାମୁଁ ଉଠିବ କେମିତି ? ଏମିତି ସେ ଅନବରତ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରେ । ପରୁର ପରୁର ଆତାନ୍ତ କରେ । ବେଳେବେଳେ ପ୍ରଶ୍ନର ଯଥାଯଥ ଉତ୍ତର ଦେଇ ନ ପାରି ପାଠ ଆସୁ ନଥିବା ଅବଧାନଙ୍କ ପରି କହେ—ବଡ଼ ହେଲେ ପଢ଼ିବୁ । ପ୍ରଶ୍ନର ପୁନରୁକ୍ତିରେ ବେଳେ-ବେଳେ ବିରକ୍ତିରେ ଉତ୍ତର ଦିଏ । ଏଇଟା କି ଫୁଲ ? ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ । ଏଇଟା କି ଗାଡ଼ି ? ଅଗାଡ଼ି । ଏଇଟା କି ପୋଲ ? ମର୍କୋପୋଲୋ । ଏଇଟା କି ପତ୍ର ? ଚଠିପତ୍ର । ଏଇଟା କି କାଠ ? ତେଲ ମାଠ ଇତ୍ୟାଦି ।

ରେଳଗାଡ଼ି ଦେଖିବା ଦାସଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନିଶା, କି ଗାଡ଼ି କୋଉଠୁ ଆସୁଛି, କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି, କେମିତି ଚାଲେ, କାହିଁକି ଛେଇ ବେଇ ଶବ୍ଦ କରେ, ସବୁ ଲକ୍ଷଣରୁ ଗାଡ଼ି ତଳକୁ ଡେଇଁଯାଏ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଏମିତି କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ କରେ । ଘରକୁ ଆସି ସମୁଦାୟ ଘରକୁ ଗୋଟିଏ ରେଳଗାଡ଼ି ବୋଲି କଲ୍ଲନା କରେ । ବିଜୁ ଲିବିଙ୍ଗ ଗାଡ଼ିର ଅଲୁଅ, ଝରକା ଗାଡ଼ି ଝରକା, ଚଉକା ଟୁଲ ବସିବା ଜାଗା, ଚୁଣ୍ଡରେ କହେ—ସି—ସି—ସି, ଛେଇ ଚାଲୁ ଚାଲୁ, ଛେଇ ଚାଲୁ ଚାଲୁ । ବେଳେବେଳେ ଦିଆସିଲକୁ ଦିଆସିଲି ଯୋଡ଼ି ଗାଡ଼ି କରେ, ଫୁଲ ହୁଏ ଆଲୁଅ, ଖଣ୍ଡି ଏ କାଠି ଧୂଆଁ ନଳ । ଚୁଣ୍ଡରେ ସିଟି ଦେଇ ପଛରୁ ଠେଲେ, ଗାଡ଼ି ଖେଳ ତାର ନିଜ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ ଖେଳ ।

ଷ୍ଟିଭେନ୍ ସନ୍ଙ୍କ ପରି ସେ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ପାହାଡ଼, ଜାଲିକି ନଇ, ଶାଗକୁ ଜଙ୍ଗଲ କଲ୍ଲନା କରେ, ଗୋଲ୍ ଲମ୍ବା ତଳିଆକୁ ଟିଫିନ କ୍ୟାରିୟର ମନେ କରି ଜଳଖିଆ ଦେବା ନାଆଁରେ ଚୁଢ଼ା ହାତଟା ଆମକୁ ଦିଏ । ଏଇଟି ଟିକି ତରା ଗୁଣ୍ଡା, ଏଇଟି ନାଲି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗୁଣ୍ଡା, ଏଇଟି ଦେଠେଇ ଗୁଣ୍ଡା, ଏଇଟି ବାପା ଗୁଣ୍ଡା, ଏଇଟି ଅଜା ଗୁଣ୍ଡା କହୁ ଗୁଣ୍ଡା ବୋଲିଦେଲେ ସେ ଖାଏ । ଏ ଗୋଟିଏ ପାର-ମ୍ପରିକ ଶାଢ଼ୀ, ବୋଉ ଶିଖାଇଛନ୍ତି ।

ଛବି ଦେଖା, ଛବି ଅଙ୍କା କୁନାର ଗୋଟିଏ ବିଳାସ, ହୁଏତ ଶାନ୍ତି-ନିକେତନର ପ୍ରସାବ ଏ । କାହ୍ନୁ, ଚଟାଣ, ଖାତା ଯୋଉଠି ଦେଖିବ କିଛି ଅଙ୍କନ ।

ଏ ଛବି ଏକାନ୍ତ ମୌଳିକ । ପୃଥ୍ବୀର କୌଣସି ଆକୃତି ସହୃଦ ଏହାର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ କାହା ସହୃଦ ହୁଏତ ନ ଥିବ । ସବୁ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ; ସୃଷ୍ଟିଛଡ଼ା । ଏହାହିଁ ଶିଳାର ଗୌରବ । କୁନା ଶିଳା ହେବ ? ନା ଏ ଗ୍ରାହକଣ୍ଡନ ଦେଶରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ପାଇବ ସେ । ଡ୍ରୁଇ ମାଷ୍ଟର ! କଳାରେ ବିଶାରଦ ହୋଇ କଳାପଟାରେ ଆଳୁ ବାଇଗଣ ଆଙ୍କିବ ?

କୁନାର ପ୍ରକୃତପ୍ରେମ, କୌତୁକ କଥାରୁ କବିତାର ଆସ୍ବାଦ ମିଳେ । ବୋଧ ହୁଏ, ଜଣେ କବି ହେବ । ଜୀବନଯାକ ମର ମଲା ପରେ ଅମର ହେବ ? ଆରେ ନା, ନା, ଏ କବିତାର ଯୁଗ ନୁହେଁ; ଅନାଦରରେ, ଅନାହାରରେ ହୁଏତ ଉଡ଼ିଯିବ ।

କଳ କରଜା ପ୍ରତି ଅଭୂତ ଆଗନ୍ତୁ, କୁନା ଇଞ୍ଜିନିୟର ହେବ ? ନୂଆ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି, ଆହୁରି ହେବ । ଗୁପ୍ତା, ଘାଟ, କଳକାରଖାନାରେ ଭାରତର ରୂପାନ୍ତର ହେବ । ପ୍ରତିଭାର ହାତ ନବସରତ ନିର୍ମାଣରେ ଲାଗୁ, କୁନା ଇଞ୍ଜିନିୟର ହେଉ ।

ଇଞ୍ଜିନିୟର, ଡାକ୍ତର, ଓକିଲ, ବ୍ୟବସାୟୀ । ଉପାର୍ଜନର ବହୁ ପନ୍ଥା ପଡ଼ିଛି । ସେ ଯାହା ହେବ ହେଉ, ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ମଣିଷ ହେଉ । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ କିଛି ନୋହୁ ପଛେ ମଣିଷ ହେଉ । ତାଙ୍କର ଉପସ୍ଥାପନାରେ କୁନାର ଗୋଟିଏ ଖେଳଣା ହଜା କାହାଣୀ କହିବ । ତାମା କୁନାର ସାନ ଭଉଣୀ । ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ସେ ଆଉ ଦିଓଟି ନାଆଁ ଦେଇଛି — ଗଦର ପିଟି, ମୁଁ ସିଏ । ନିରର୍ଥକ । ପ୍ରଥମଟି ଅସୁନ୍ଦର ସହୃଦ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟର ସୂଚନା ଦେଉଛି, ଦ୍ଵିତୀୟଟି ଫରାସୀ ନାମ ପର ଶୁଭ୍ର । ତାନ ଯାହାର ଅଛି ‘ତାମା’, ତାକ ନାମକୁ ରୁଚକର । ଆମେ କୁନାର ଏଇ ସୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇଛୁ । ତାମା ଉଇଁଲ ଦିନୁ ସେନ୍ସୁ ଦି ଧାରା ହୋଇ ବୋହୁଛି । ତାମା ଏ ଯୁଗର ସିଅ, ଅଧେ ସେନ୍ସୁ ନ୍ୟାୟତଃ ତାର ପ୍ରାପ୍ୟ । କୁନା କୋଲଛଡ଼ା ହୋଇନାହିଁ, ତାମା କୋଲରେ ଲାଗିଲା । ଏ ଦାଉପାତ ସହୃଦର ଯେଉଁ ତାର ନାହିଁ । ତାର ଉର୍ସା—ମୋ ବାପାକୁ କାହିଁକି ସେ ‘ବାପା’ ବୋଲି ଡାକିବ ? ତାକୁ ଚମୁଟି କମାଏ, ଖେଳାଉ ଖେଳାଉ ଗୁପ୍ତାଟାଏ ମାରେ । ତାମା କାନ୍ଦେ—କାନ୍ଦେ । କାନ୍ଦରେ ଦୁଃଖୀ ଭାଷାରେ ନାଲିସ କରେ —ବୋଉ ଭଜନା ମୋତେ ମାଇଲା । ଦାସଙ୍କ ପିଠିରେ କିଛି ଉତ୍ତମ ମଧ୍ୟମ ହେଲା ପରେ ଫଳ ହୁଏ ଓଲଟା । ସେ ବେଶୀ ମାରେ । ତା ଖେଳନା ଧଇଲେ ମାରେ, ବହୁ ଛୁଇଁଲେ

ମାରେ । ଫେର୍ ମନ ହେଲେ କାଖାଏ, ହସାଏ, ଖେଳାଏ, ନରୁଏ, ଗେଲ କରେ ।

ତାମା ହଠାତ୍ ଦିନକ ଜରରେ ମରିଗଲା । ତାକୁ ସକାଳୁ ନ ଦେଖି କୁନା ବାଉଳ ହୋଇଗଲା, ଅସଂଖ୍ୟ ଜାପାମା ସଖୀ କଣ୍ଢେଇ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଥିଲା ତାର ପ୍ରଧାନ ଖେଳଣା । ତାକୁ ଦେଖି ଗୁରୁଣ୍ଡି ଗୁରୁଣ୍ଡି ଦଉଡ଼ି ଆସୁଥିଲା—ଲୁଲୁ ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ମାଡ଼ିରେ ଦରଫୁଟା ଲିଆ ପରି ଦିଓଟି ଦାନ୍ତ, ଦ୍ଵିତୀୟା ରୁଦ୍ଧମା ପରି ସେଥିରେ କଅଁଳ ହସ । ଖାଲି ଏତିକି ଉପହାର ଦେବା ଲାଗି ଦଶମାସ ଗର୍ଭ କଷ୍ଟ ସହ ସେ ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଥିଲା । କୁନା ଏବେ ନିଃସଙ୍ଗ, ଗାନ୍ଧୀର, ତା ଖେଳର ଉତ୍ସମୁଖ ହଠାତ୍ ଯେପରିକି ଶୁଖିଗଲା, ନିଭିଗଲା ତା ଉତ୍ସବମନ୍ଦରର ସାପାବଳୀ ।

ପରିଚୟ

ନାମ ମନେ ରଖିବାରେ ଯେଉଁମାନେ ଅଧମ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମଣି । ନାମ-ନ ଜଣା ବନ୍ଧୁକୁ ଦେଖିଲେ ଚିତ୍ତ ଶଙ୍କାହସ୍ତ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ସୌଜନ୍ୟର ଆବରଣ ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ଯେପରିକି ଆକର୍ଷିତ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଏ । ହସେ, ଯେପରି ପରିଚିତ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦୃଢ଼ସ୍ଥ ଖୋଲି ହସିବାର କଥା । ପ୍ରାଣକୁ ସତରଳ ଓ ଦୃଢ଼ସ୍ଥକୁ ସାବଲୀଳ କରେ । ଭୁବାଳୀ ସମୁଦ୍ରରୁ ମୁକ୍ତା ଆହରଣ କଲେ ପରା କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ ଛଳରେ ଯଦି ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପରମ୍ପରା, ପରିବେଶ, ଗତି ପ୍ରଗତିରୁ ନାମଟା ଠିକ୍‌ରୁ ଲିପି ନେଇ, ତେବେ ଇନ୍ଦ୍ରେକା ! ନୋହୁଲେ ତାଙ୍କୁ ଏମିତି ହସେଣୁସି, ଦରଦ ଦମାକରେ ବିଦାୟ ଦିଏ, ଯେମିତି ଧାରଣା ହେବ—ମୋତେ ତାଙ୍କ ନାମଧାମ ବିକାଶ, ବିଜୟ ସବୁ ଜଣା !

କିନ୍ତୁ ଏକା କୌଶଳ ସବୁ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଚଳେନାହିଁ । ଦୁର୍ବଳତାକୁ ଘୋଡ଼େଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟତର ହୁଏ । ଦିନେ ସେଇଆ ହେଲା । ମୋର ପ୍ରିୟତମ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ଜଣେ ମହାପୁରୁଷଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଯାଇ ଦୈବାତ୍ତ ଜଣେ ଦରବନ୍ଧା କଲେକ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ହାତୁଡ଼ିରେ ପଡ଼ିଗଲି । ହସେଣୁସିର ଚିତ୍କାର ଚମକ ପରେ ସାଥୀ ବନ୍ଧୁ କହିଲେ,—ଭାଇ, ଆମକୁ ପରିଚିତ କରେଇଦିଅ । ଏ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଆଗରୁ ସଚେତନ ହେବାର ଥିଲା । ବାସ୍ତବିକ ମୁଁ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାତା ରକ୍ଷା କରିନାହିଁ । ପହଲେ ସାଥୀ ବନ୍ଧୁକୁ ଚିହ୍ନାଇଲି, ତାପରେ ମୁଣ୍ଡ ନଇଁଗଲା । ଆଃ, ମନେ ପଡ଼ୁନାହିଁ, ନାମଟା ଜିଭ ଅଗରେ ଅଟକିଛି । ରାମ, ଶ୍ୟାମ, ଗୋବିନ୍ଦ, ଗୋପାଳ ? ଏଗୁଡ଼ାକ ନିତାନ୍ତ ପୁରୁଣା ନାମ । ରାଧୁ, ମଧୁ, ସିନ୍ଧୁ, ବନ୍ଧୁ ? କେଡ଼େ ମରହଟ୍ଟା ଲୋକଟାଏ ମ ମୁଁ ? ବନ୍ଧୁ ମୋର କେଡ଼େ ଆଧୁନିକ । କିଶୋର-କୁମାର, ଦାଲିପ, ଦପକ ? ନାଃ, ଏମିତି ଦିନଯାକ ଜପିଲେ ବି ନାମଟା ଆସିବ ନାହିଁ । ମନ ଭିତରୁ ବିଲକ୍ଷ୍ମ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଛି । ବାଆଁରେଇ ଅନ୍ୟ କଥା ପଚାରିଲି । ସାଥୀ ବନ୍ଧୁ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ—ଏମିତି ଅଧାପନ୍ଥା ପରିଚୟ କରେଇବା କ'ଣ ଠିକ୍ ? କଥା ସରିଗଲାରେ ! ଆଜ୍ଞା ଲୋକ ତ ଇଏ । ଦେଖୁଛନ୍ତି ଚନ୍ଦନ, ପୋଛୁଛନ୍ତି କାଠ ! ଲଜ୍ଜାରେ ମୁଁ କେଡ଼େ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ଆତ୍ମମର୍ଯ୍ୟାଦା ଉପରେ ବାଧା ଆସିଲା ବୋଧହୁଏ । କଲେଜ ବନ୍ଧୁ ପଞ୍ଚମକୁ ଉଠିଲେ । ଭାରି ବଡ଼ଲୋକ ତ, ମୋ ନାମ ସୁଦ୍ଧା ମନେ ରଖିନାହାନ୍ତି ? ତାପରେ ଅବିରାମ ଗତିରେ ଫୁରୁ ବାକ୍ୟବାଣରେ ମୋତେ ଜର୍ଜରିତ କରିବାକୁ

ଲାଗିଲେ । ଦୃଢ଼ ସେପରିକି ରକ୍ତାକ୍ତ ହୋଇଗଲା ! ଅବଶ୍ୟ ଏ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେ ଯଦି ଆଗଭର ହୋଇ ନିଜକୁ ପରିଚିତ କରେଇ ଦେଇଥାନ୍ତେ, ତାଙ୍କ ଖେଳୁଆଡ଼ ମନୋଭାବର, ଉଦାରତାର ଭୂରି ଭୂରି ପ୍ରଶଂସା କରିଥାନ୍ତି । ତା ନୋହୁଲା ।

ଅରେ ଅଧେ ଜୋବ୍ରାଦାଟକୁ ବୁଲିଯାଇ ଜଳର କଲୋଜ୍ଜ୍ଵାସ ସହିତ ତାଙ୍କର ଗୋଧୁଳି ଶୁଣିଣ ଶୁଣିଛି । କ୍ଳାସ୍‌କୁ ଗଲବେଳେ ବହୁ ବାର ନମସ୍କାର ବିନିମୟ ହୋଇଅଛି । ସେ କେବେ ମୋର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ନ ଥିଲେ । ବୋଧହୁଏ ସେ ମୁଖରେ କିଛି ଆକର୍ଷଣୀ ଶକ୍ତି ଥିଲା । ବହୁ ସ୍ଥିତି, ନୋଧତିକ୍ତ, ଗମ୍ଭୀର, ଛବିଳ ମୁଖର ଅରଣ୍ୟରେ ତା ଏବେ ବି ନିଭି ନାହିଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କେବେ ସୁଖ ପାଇନାହିଁ । କିମ୍ବା ସେଥିଲାଗି ଅବକାଶ ପାଇନାହିଁ, ତାଙ୍କ ସହିତ କେବେ ସୁଖଦୁଃଖ ହୋଇନାହିଁ କିମ୍ବା ସେଭଳି ବିଶ୍ୱନାମାପର ପାତ୍ର ସେ ନ ଥିଲେ । ମୋ ମନ— ମନ୍ଦିରର ବାହାରେ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଆଗନ୍ତୁକ, ଦେଖିଲେ ପଚାରିବ— ଭଲ ଅଛି ? ଭଲ ନ ଥିଲେ ବି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରସ୍ତବରେ ହୁଁ ଭରିଦିଏ । ଏଇ ମାମୁଲି ଶବ୍ଦରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରେ । ନ ଥିଲା ନିବିଡ଼ ବରୁଣା, ନିରାଶ ଶହୁଡ଼ା । ତଥାପି ସେ ମୁଖଟି କାହିଁ ନ ମୋର ମୁଖସ୍ଥ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ମୋତେ ବାରମ୍ବାର ଶରବିଜ ହେବାର ଦେଖି ସାଥୀ ବନ୍ଧୁ ଆଉ ସନ୍ତାନ ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । କହିଲେ— ନାମ ମନେ ରଖିବାଟା କ’ଣ ମଣିଷର ଉଚ୍ଛ୍ୱସ ପରିଚୟ ? ଏପରି ଶତଶତ ନାମ ମନରେ ପଶୁଛି, ତାର ଗୁପ୍ତରେ ପୁରୁଣା ନାମସବୁ ଉଭେଇ ଯାଉଛି । କଲହ କରି ଆପଣ ଶତଶତ ମନରେ ନାମଲିପି ଖୋଦନ କରିବେ ? ଯାହା ଜୀବନରେ କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ, ସେ ଏପରି ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ କଲହ କରେ । ଏପରି ଅନୁଦାର ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ପରିଚିତ ହେବା ଲାଗି ମୋର ତିଳେ ମାତ୍ର ଲେଉଟି ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁମାନେ ମନେ ରଖିବା ଭଳି କି କାର୍ଯ୍ୟ ଆପଣ କରିଛନ୍ତି ? ଯେଉଁ ନାମ ପଛରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବୈଭବ ନାହିଁ, ମହତ୍ତ୍ୱ ମହମା ନାହିଁ, ସେ ନାମ ଏକ କରଣସ୍ଥାନ ଦବସତରଂ । ସେ ମନେ ରଖି ନାହାନ୍ତି, କାରଣ ଏ ନାମଟି ତାଙ୍କର ଓ ତାଙ୍କ ପରି ସହଯୁକ୍ତର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁପଯୋଗୀ । ଏଥିରେ ଲଜ୍ଜିତ ନ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଅଭିଯୁକ୍ତ କରିବା, ଔଚିତ୍ୟର ଏକ ପରିସ୍ରାପା ଛଡ଼ା ଆଉ କ’ଣ ହୋଇ ପାରେ ? ବନ୍ଧୁ ମୋତେ ଟାଣି ନେଇ ଅନ୍ୟସ୍ଥ ଚାଲିଲେ ।

ଧୂସରତମ ଅଞ୍ଜଳର ସାଥୀ, ସ୍ୱପ୍ନ ଯୁଗର ବନ୍ଧୁ, ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ବାଲିଘର ତୋଳିଛୁ, ଖେଳିଛୁ ଡୁଢୁ, ବୋହୂଭୂଷା, ତାଳିମାକୁଡ଼ି, ତାବଳପୁଆ; ଶୀତ ଦିନେ

ନିଆଁ ପୋଛିବୁ, ଖରାଦିନେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବୁ । ମରାମତି ହୋଇ ନାଚିବୁ, କାନ୍ଦୁ ହସିବୁ । କାହାଣୀ ଯୁଗର ରଙ୍ଗିନ୍ କୁହୁଡ଼ିରେ ଦିଶନ୍ତି ସେଇ ସ୍ବପ୍ନସାଥୀ, ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା, ସ୍ଵାର୍ଥ, ଈର୍ଷା ସେତେବେଳେ ଦୂରେଇ ଦେଇ ନ ଥିଲା । ଅର୍ଥ, କ୍ଷମତା ହୋଇ ନ ଥିଲା ଅନ୍ତରାୟ । ଜୀବନ ଥିଲା ଅସ୍ମୁଣ୍ଡ, ଅଶେଷ, ଯୌହାଦ୍ୟ, ଜୀବନ୍ତ । ଆଜି ଏମାନଙ୍କୁ ହରାଇ ଜୀବନର ଯଥା ସଫସ୍ତ ହରାଇଛି । ମୋର ଅନ୍ତରତମ ବନ୍ଧୁ ସଂସାରରୁ ଚିରବିଦାୟ ନେଇଛି । ଥିଲା ଏତେ ସରଳ ଯେ ଗଛରେ ଫୁଲ ହୋଇ ଫୁଟିବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ । ଜଣେ ଦୁରାଶେଷୀ ଯନ୍ତ୍ର । ରେଗରେ ମୀଢ଼ିତ, ଜଣେ ଦୁଇଟି ଗୋଦର ଗୋଡ଼ ଘେନି ଅଚଳ, ଜଣେ କଲିକତାର ଚଟକଳରେ ପଶିଛି, ଜଣେ ହୋଇଛି ସୂପକାର । ଜଣେ ଆସାମର ଗୁଁ ବଗିଚାରେ ଯୌବନର ଶେଷାଂଶ ବଢ଼େଇ ଦେଉଛି, ଜଣେ ହୋଇଛି ନିତାନ୍ତ ଅପ୍ରିୟ ସାହୁକାର । କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦୂରେଇ ଦେଇଛି । ଅନ୍ତରାୟ ଆଣିଛି ଉଚ୍ଚାସନ । ସକୋଚ ପ୍ରୀତି ସମ୍ଭାଷଣରେ ଆଣିଛି ବାଧା । ଜୀବନର ଏଇ ବିକଟତା ସ୍ମରଣ କରେଇ ଦିଏ ସେଇ ଉଜ୍ଜ୍ବଳ ଅଞ୍ଚଳକୁ, ଯେତେବେଳେ ପରିଚିତ ସାଥୀ ମାତେ ପ୍ରାଣର ଦୋସର ଥିଲା ।

ପଢ଼ା ଜୀବନରେ କେତେ ସଖା, ସାଥୀ ଯୁଟିଛନ୍ତି—ଯେପରି ବହୁ ଉଦ୍ୟାନରୁ ଆହୁରିତ ଗୋଟିଏ ସୁଷମାଳା । ଏ ମାଳା ଛୁଣିଛି । କିଏ କେଉଁଆଡ଼େ ଜନତାର ସମୁଦ୍ରରେ ହଜି ଯାଇଛନ୍ତି । ବୟସ ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚେହେରା ବଦଳିଛି, କଣ୍ଠସ୍ବର ବଦଳିଛି । ତେଣୁ ବାଟ ଶୁଣି ଯାଇଛି । ମୋ ଅନ୍ତରର ପରିଚିତ କିଶୋର, ଚିରକିଶୋର, ତାର କ୍ଷୟ ନାହିଁ, ବୃଦ୍ଧି ନାହିଁ । ସେ ଏକ ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ୟ । ତା ନିକଟରେ ଯୌବନର ପୁଣ୍ୟିଙ୍ଗ ରୂପ ମିଥ୍ୟା । ଏହି କିଶୋରର ହସଖୁସି, ଖେଳମେଳ ଅନ୍ତରରେ ଗୁପ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି, ଚିତ୍ତର ଏ ଲିପି ଯେପରିକି ଲିଭିବାର ନୁହେଁ ।

ହାଉସୁଲ ବିଶେଷତଃ କଲେଜ ଜୀବନରେ ବିବିଧ ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ, ସଂଗ୍ରହମିତ, ଥିଏଟର ସିନେମା ପ୍ରଭୃତି ନାନା ଦିଗରେ ମନ ବର୍ଷିତ୍ର ହୋଇ ପଡ଼େ । ତେଣୁ ଯୌଖ୍ୟ କରିବାର ସକ୍ କ୍ଷମ୍ଭିତ୍ ଉଣା ପଡ଼ିଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ପାନସିଆ, କୁଶଳ—ପ୍ରଶ୍ନପତ୍ରର ବନ୍ଧୁ—ପରିଚୟ ଗୁଣୁଡ଼ି, ଆନ୍ତରିକ ନୁହେଁ । ଏ ଯୌଖ୍ୟ ଯୌଜନ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ।

ଯେଉଁମାନେ ମୋ ବ୍ୟାଥାରେ ସମବ୍ୟଥୀ ଥିଲେ, ଶଯ୍ୟାଗତ ହେଲେ ନିଦ୍ରା ତ୍ୟାଗ କରି ସେବାଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁଥିଲେ, ମୋ ମନରେ ଫୁଲ ଫୁଟିଲେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ

ଅନ୍ତର ପୁରରୁତ ହେଉଥିଲା, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତର ମନ୍ତ୍ରଣ ଆଉ ଦହକ ମୋତେ
ଚକିତ ରଖିଲା କରୁଥିଲା, ସେମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଅତି ଅଳ୍ପ, ଆମେ ଥିଲୁ ବହୁଦେଶୀ,
ଏକପ୍ରାଣ, ରକ୍ତସମ୍ପର୍କୀୟ ନୋହୁ, ପ୍ରାଣସମ୍ପର୍କୀୟ, ଶତବରେ ଦରିଦ୍ର, ମନରେ
ସମୃଦ୍ଧ । ଆଜି କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେଲେହେଁ ଏମାନେ ଅନ୍ତରରେ ଚିରପରିଚିତ
ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଜି ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରିଚିତ । ଅସଲ୍ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା
ନକଲ୍ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବେଶୀ । ଏହି ତଥ୍ୟାବଳୀମାନେ ଯୌଗ୍ୟତାରେ ଶ୍ରୀମନ୍ତ, ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟରେ ଆପାତ ଦୁଃଖୀ; ଆତ୍ମଶ୍ରାନ୍ତୀ, ଘରକଳଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ମହାପଣ୍ଡିତ;
ପରଦୋଷ ସନ୍ତାନରେ ରବେଷକ, ପରନିନ୍ଦାଗାନରେ ବାବଦୁକ, ପରୋକ୍ଷରେ
କାର୍ଯ୍ୟହୀନ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ପ୍ରିୟବାଦୀ ଏହି ବନ୍ଧୁମାନେ, ସ୍ଵାର୍ଥକାମ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନିଜର
ଅକର୍ମଣ୍ୟତାକୁ ଗୋଡ଼େଇବା ଲାଗି ପରଚର୍ଚ୍ଚାକୁ ପ୍ରଧାନ ଉପାୟ ରୂପେ ଧରିଥାନ୍ତି,
ଲଭ ଥିଲେ ଏମାନେ ମାଂସଲେଖୁପ ଗୁଧୁ ପରି ଶ୍ଵେତ ଶ୍ଵେତ ହାଣିଥାନ୍ତି, ଲଭ ନ
ଥିଲେ ବି ସର୍ପ ପରି ଦଂଶନ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଅପରିଚିତରୁ
ସ୍ଥାନତର ।

ଧନ, କ୍ଷମତାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହ ପରିଚୟ ଆପଦକୁ ଭରସା । ଏହା
କେତେ ଦୂର ସତ୍ୟ, ଅନେକେ ଜୀବନରେ ଦୃଢ଼ସୂକ୍ଷ୍ମ କରିଥିବେ । ନୈରାଶ୍ୟ ଓ
ଆତ୍ମଗ୍ରାହ ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଫଳେ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନକର ମୋହ ଭାଙ୍ଗେ । ବଞ୍ଚନାରେ
ନିମ୍ନଳ ନୋଧ ଆସେ । ପରିଚୟର ପ୍ରେରଣା ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁଇ ଦିଗରୁ ଆସି
ନ ଥାଏ । ଆସନର ଅସମାନତା ଏହାର ହେତୁ । ଜଣକ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଅର୍ଥମୂଳକ,
ଆଉ ଜଣକ ପକ୍ଷରେ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ । ତେଣୁ ବୈଫଳ୍ୟ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ, ତିନି ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ
କହୁଛି । ଜଣେ ହାକିମଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥରେ ଭେଟିବାକୁ ଗଲି, ଅବଶ୍ୟ ଦୈନିକ
ଦଇନ ଦେନ ନୁହେଁ । ବାଲକାଳରୁ ସେ ପରିଚିତ; ବାରମ୍ବାର ସାକ୍ଷାତରେ
ପରିଚୟ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଅଛି । ଶୁକ୍ଳସଂକ୍ଷେପରେ ଉନ୍ନତ କରି ସେ ବୁଢ଼ା ହୋଇ
ଅଛନ୍ତି, ମୁଁ ବି ସୋପାନ ପରେ ସୋପାନ ଅଭିମୁଖ କରି ଚାଲିଛି । ଏବେ ହାକିମ
ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଗାଦି ପାଇଛନ୍ତି । ଶୁଦ୍ଧା, ଶୁଦ୍ଧତା ମୋର ଦେହ । କିନ୍ତୁ ସାକ୍ଷାତ୍
ମାତ୍ରେ ବୁଝୁଛୁ ବ୍ୟାଘ୍ର ପରି ଗଳ୍ପି ଗଳ୍ପି ସେ ଆସି ମୋ ଉପରେ ଝାମି ପଡ଼ିଲେ ।
ନିତାନ୍ତ ଅତିକିତ ଆତ୍ମମଣି । ଦି ପାହୁଣ୍ଡ ପଛେଇ ଗଲି । ନୂଆ ଗାଦିରେ ହାକିମଙ୍କ
ମିଞ୍ଜାସ୍ ବଦଳି ଯାଇଛି । ଏବେ ନ ଚାଲିଲେ ସେ କଥା କହନ୍ତି ନାହିଁ । କଥା
କହିଲେ ଖଣ୍ଡେ ପଟେ ତାଣ୍ଡବ ଦେଖାନ୍ତି । ମୋ ପରି ଅଧୀନସ୍ଥ ଲୋକର ମୌଖିକ

ଶୁଭେଚ୍ଛା ତାଙ୍କର ଗ୍ରାହ୍ୟ ନୁହେଁ । ଦାସିଆ ବାଉଁଶର ନଡ଼ିଆକୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଯଗ
ହାସକ ହେଲେ ସିନା ହେବ !

ତେର ତେର ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ମଟରଗାଡ଼ି ତାଙ୍କ ଦୁଆରକୁ ଆସୁଛି । କେତେ
ଆଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା, କେତେ ପ୍ରୀତ୍ୟୁପହାର, କେତେ ଭଜନ ଜଣାଣ, କେତେ
ସୋଡ଼ଗୋପଗୁରରେ ସୁଜା । ନିଧୁମ ଭୂତମୁଣ୍ଡା ହୋଇ ଚୁଞ୍ଚା ହାତରେ ମୁଁ
ଯାଇଛି । ଶ୍ରୀହନ ନମସ୍କାରଟାଏ ଜଣାଇଛି । ଏଥିରେ ପୁଣି ତାଙ୍କ ସମୟ ନଷ୍ଟ
କରିଛି । ରାଗିବାରେ ତ ଯଥେଷ୍ଟ ଯୁକ୍ତି ଅଛି । କଳା ସାହେବ, ସ୍ବାଙ୍କର ଦମାକ୍
ଜେଟ୍ ବିମାନ ପରି ଆକାଶରେ ଉଡ଼ୁଛି । ଲଲ୍ ଆଖିରେ କ୍ଷମତା ହୁତ୍ ହୁତ୍
ହୋଇ ଜଳୁଛି । ସାକ୍ଷାତେ ପୋଡ଼ି ପକାଇବେ ! ନିଜକୁ ଧକ୍କାକାର କରି ପଳାଇ
ଆସିଲି ।

ତହିଁ ଆରଦ୍ଦିନ ହାକିମଙ୍କୁ ମୋର ସମସ୍ତ ପୁସ୍ତକ ଉପହାର ଦେଲି,
ଜଣାଇଲି—ପ୍ରକୃତ କ୍ଷମତା ଆସନରେ ନାହିଁ, ବସନ ଭୂଷଣର ଘଟାଟାପରେ
ନାହିଁ, ଏ ଭଳି କୃତବୃତ୍ତେ ଅଛି । ଏ କୃତବୃତ୍ତ ତାଙ୍କର ନାହିଁ, ଗାଦର ତେରଦିନିଆଁ
ଯମ ସେ । ସେ ନ ଦେଲେ ବି ଦେଶବାସୀ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଉଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ କରୁମାଙ୍କ
ତଥାକଥିତ କୁଣ୍ଡିତଠାରୁ ରମ୍ୟତର ଶାଢ଼ୀରେ । ସେ ପୁସ୍ତକର ପୃଷ୍ଠା ଓଳଟାଉ-
ଥିବାବେଳେ କହିଲି—ଆଜ୍ଞା, ଆପଣଙ୍କ ନିକଟକୁ ବହୁଲୋକ ଆସନ୍ତି । ମୋ
ପାଖକୁ ଅଳ୍ପ ହେଉନ୍ତୁ ପଛକେ, ଆସନ୍ତି । ଏଣିକି ଯେ ଆସିବ, ତା ଉପରେ
ରାଗିବ । ପରୁରଲେ କହିବ—ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷା ଏ, ମହା ମସ୍ତିଷ୍କରୁ ବାହାରିଛି,
ଅବଶ୍ୟ ଅନୁକରଣୀୟ—‘ମମ ବସ୍ତ୍ରାନ୍ତରୀକ୍ଷେ ମନୁଷ୍ୟାଃ ପାର୍ଥ ସର୍ବଶଃ ।’ ହାକିମ
ଗତକାଲିର ବ୍ୟବହାର ଲାଗି ଅନୁଗୋଚନା କରୁଥିଲେ, କି ନୂତନ ଆବିଷ୍କାର
ଲାଗି ଅଧରକୁ ଶାଣିତ କରୁଥିଲେ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଚାଲି ଆସିଲି ।

ଏବେ ସେଇ ହାକିମ ଘରେ ବସିଛନ୍ତି, ହାକିମୀ ଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
୧୮୭୨ ମୁଦ୍ରା ପରି ଅଟଳ । ବିଦ୍ୟାର ସାଧନା ନାହିଁ, କେନ୍ଦ୍ର ବିଜ୍ଞାନ ବା ସାହଚ୍ୟ
ସଞ୍ଚଳୁ ଭାବିବ । ଲୋକକଲ୍ୟାଣକର କାର୍ଯ୍ୟରେ କେବେ ଯୋଗ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି,
ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କି ତୃଣବତ୍ ମନେକରି ଆସିଛନ୍ତି । କିଏ ପରୁରବ କାହିଁକି ? ଏବେ
ଥରେ ଦେଖା ହୋଇଥିଲା; ମିଜାଜ୍ ବରଫ ପରି ଶୀତଳ, ଘର୍ଦ୍ଦାଲାପ କରିବାକୁ
ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଅବସର କାହିଁ ?

ଏମିତି ବହୁ ପରିଚୟ ଅଛି, ଶ୍ରୀ ବା ସୌରଭ ନ ଥାଏ । ଗୌରବାନ୍ୱିତ
ହେବାର କୌଣସି ହେତୁ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ପରିଚୟରେ ଅନ୍ତରର ନିବିଡ଼ ଯୋଗ

ନାହିଁ, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଅପରିଚୟ । ତଥାପି ଜୀବନକୁ ସତଳ ରଖିବା ଲାଗି ଏଭଳି ପରିଚୟକୁ ନିତାନ୍ତ ଅସ୍ୱୀକାର କରିହେବ ନାହିଁ ।

ବିବାହାଦି ବନ୍ଧୁତାରେ ଯେଉଁ ପରିଚୟ, ତାହା କୃତ୍ରିମ ସ୍ୱାର୍ଥର ସୀମା ଅଭିମାନ କରିଥାଏ । ବ୍ୟବସାୟୀର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଆଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଏକ ବ୍ୟବସାୟୀ କାଲଦା, ଗରୁଡ଼କୁ ଆକର୍ଷଣ କରିବାର ଗୋଟିଏ କୌଶଳ । ଜୀବନସମା ଏକେଣ୍ଟ୍ର ଉପରେ ପଡ଼ି ପରିଚୟ ଜମାଏ । ଭଗବାନ୍ ନ କରନ୍ତୁ, ଯଦି କିଛି.....କୃତାନ୍ତକୁ ଅରେ ଯଜମାନର ସମକ୍ଷରେ ନ ନରୁଇ ସେ ଗୁଡ଼େ ନାହିଁ । ପାଖରୁ ଗଲେ ଯାହୁ । ଗାଡ଼ରେ ଦେଖା ପରିଚୟ ଗାଡ଼ରୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ ଲେପ ପାଏ । ଓଞ୍ଜଲଙ୍କ ସହୃଦ ପରିଚୟ ପର ହୃଦୟର ଧନ । ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସହୃଦ ପରିଚୟ ଭବିଷ୍ୟତ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ଏକ ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମାଣ । ତାଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ନାହାନ୍ତି ନୁହେଁ, ପ୍ରକାଶରେ ହେବାକୁ କେହି ସାହସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ସମୟ ପଡ଼େ, ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ହାତେ ଜୀବନ ସମର୍ପି ଦେବାକୁ ହୁଏ । ରୋଗୀ ମରିଗଲେ ଶୋକ କୋଲାହଳରେ ଡାକ୍ତର ନଗଦ ଟି ଗୁଡ଼ିଯିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ନିତାନ୍ତ ବିରଳ ନୁହେଁ ।

ବୈଜ୍ଞାନିକ, ଦାର୍ଶନିକ, ସେବକ, ନେତା, ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶର ବରେଣ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କ ସହୃଦ ପରିଚୟ ଏକ ସୌଭାଗ୍ୟ । ଏଥିରେ ମନ ଶିକ୍ଷିତ ହୁଏ, ପ୍ରାଣ ମହତ୍ତ୍ୱ କର୍ମରେ ଫଳିତ ହୁଏ, ପରିଚିତ ଯଥାର୍ଥରେ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ଅନୁଭବ କରେ । ଏହା ତାର ଆତ୍ମୋନ୍ମତ୍ତର ପାଥେୟ । ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ ସେ ନିଜେ । ଆଜୀବନ ସାଧନାରେ କାଳ ବକ୍ଷରେ ଯେ ନିଜ ମହତ୍ତ୍ୱ ଆତ୍ମାର ଶାଶ୍ୱତ ଲୁପି ଲେଖି ଯାଇନାହିଁ, ସେ ପରିଚିତ ହୋଇ ବି ଚିର ଅପରିଚିତ ।

ଦୟା

ନଗରର କବି, ନେତା, ସୁଧୀ, ସେବକ ଆମ ଚକ୍ଷୁରେ ବଡ଼ ହୋଇ ଦିଶନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁର ସାର୍ଥକତା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ପ୍ରସାରଣ ହେବା ଦରକାର । ଭାରତୀୟ ଜନତାର ଅଧିକାଂଶ ପକ୍ଷୀରେ, ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର କର୍ଣ୍ଣଧାର କେବଳ ନଗରରେ ନାହାନ୍ତି; ଲୋକକବି ମନକୁ ସରସ ରଖନ୍ତି, ଲୋକ-ସୁଧୀ ଦିଅନ୍ତି ପୁରନ୍ତିତ ପରମର୍ଶ, ଲୋକନେତା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରନ୍ତି ଜୀବନର ଗତି, ଲୋକସେବକ ବଢ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି ପର ଲାଗି ପ୍ରାଣ ତାଳିବାର ସୂତ୍ର । ଏମିତି ପକ୍ଷୀର ଜୀବନଯାତ୍ରା ଚାଲେ ।

ଏ ଜୀବନଚରିତ ନୁହେଁ, ସାମାନ୍ୟ ସଙ୍କେତ, ଦିନୋଟି ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରାଣର; ଏମିତି ପକ୍ଷୀର କେଉଁ କୋଣରେ କେତେ ପ୍ରାଣ ନିଭୁ ଯାଇଛି, ଆଲୋକ ସଂଗ୍ରହର ଉଦ୍ୟମ ନାହିଁ । ଏ ଏକ ଜାତୀୟ କ୍ଷତି । ଜୀବନ ଜୀବନର ଭିତ୍ତି, ଜୀବନ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଏଇ ବିଶ୍ୱାସରେ ଉପହାର ଦେଉଛି ‘ସୟା’ ।

ଦିନୋଟି ଦେହ, ଗୋଟିଏ ଆତ୍ମା; ସମବ୍ୟୟ ନୁହନ୍ତି, ସମାୟତ ନୁହନ୍ତି, ଆକୃତି-ପ୍ରକୃତିରେ ଭିନ୍ନ । ତଥାପି ଏକାନ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ । ଯାହା କରନ୍ତି, ବିଚାର-ବିଚର ହୋଇ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରରେ ଗଲେ ଯାନ୍ତି ଦିନଜଣାକ । ପିଲାଦିନେ ଦେଖିଛି ସେମାନଙ୍କର ଜୀବିତ୍ୱଜ୍ୱଳ ମୁଖ, ଦେଖିଛି ଚିତ୍ତାଭୟ । ସେମାନେ ଥିଲେ ମଣିଷ ପରି ମଣିଷ; ଗଲେ, ଦେବତା ଯେପରି ଦେଉଳ ଗୁଡ଼ିଗଲେ ।

ଏବେ ଆମ ଗ୍ରାମରେ ବହୁ ଲୋକଗହଳ, ତଥାପି ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ମହାଶୂନ୍ୟ ଲାଗେ । ବଢ଼ିଲା ଯାଇଛି ଭାଙ୍ଗି, ପୋତି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ପୋଖରୀ, ଠାକୁରେ ରହୁ-ଛନ୍ତି ଅପାଣିଆ । ସେ କାଳର ପାଟୁଆ ଯାହାମେଲ ଆଉ ନାହିଁ, ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତିକୁ ଶୁଣାଯାଏ ଦରଭୁଲ ଗୀତ । ପାଟୁଆ ଗାୟକ ହୋଇଛି କମ୍ପାନିଷ୍ଟ ନେତା । ଗାଆଁ ମେଳଣ ପଡ଼ିଆରେ କଦଳୀ ପଡ଼ିଛି, ଫୁଲ ବଢ଼ିଲାରେ ଲଗା ହୋଇଛି ଚାକୁଣୀ । କେତେ ପଟ ଫଟା ଝାଞ୍ଜି, ଗିନି, କରଣଛଡ଼ା, ଚମଡ଼ଗୁଲା ମୃଦଙ୍ଗ ପଡ଼ିଛି ଠାକୁରଙ୍କ ପଛପଟେ । ଗୀତ ଗାଉ ଗାଉ ଭାବରେ ବିଭୋଳ ହୋଇ ଯେଉଁ ଜାତୀୟଗାୟକ ଅଚେତା ହୋଇ ପଡ଼ିଯାଉଥିଲା, ସେ ହୋଇଛି ଗାଆଁ ଟାଉଟର, ଅତ୍ୟାଚାରୀ ପରମର୍ଶଦାତା । ତେଣୁ ବର୍ଷା ଡାହାଣର ସ୍ୱର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ଆଜି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତର

ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଦେଖାଯାନ୍ତି ହସ୍ତୀ—ସାର ମହାନ୍ତି, ରାମ ମହାନ୍ତି, ମୋ ନନା ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ଦାଶ (ଡାକନାମ ମାଗୁଣି) । ସାରମହାନ୍ତି, ଗୋରା ତଳତଳ, ମୁଣ୍ଡ ଚନ୍ଦ୍ରା ଚାଣେ କାଶଫୁଲର ଦେରଟିଏ । ରାମ ମହାନ୍ତିଙ୍କର ସାବନାଦହ, ଚରଳଦାଢ଼ି, ଲଣ୍ଡିତ ମୁଣ୍ଡ । ମୋ ନନା ସେ ଅଞ୍ଚଳର ସାବର୍ଦ୍ଧୀ ପୁରୁଷ, ଆକାନ୍ତଲମ୍ବିତ ବାହୁ, ଗୁଲିଗଲେ ଗୁଆ ପୁରୁଣାଏ । ସ୍ବାଜ୍ଞ ଭିତରେ ସାରମହାନ୍ତି ବସ୍ତ୍ରୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ମୋ ନନା କନ୍ନଷ୍ଠ ।

ଗାଆଁର ଜୀବନ ସ୍ଵାର୍ଥଜୀବନ । ନିଜ ଘରଦ୍ଵାର, ଜମିବାଡ଼ି ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଜୀବନ ଯାଏ । ଯୋଗିବାଗ ଶୁଣାନର ଗୋଟିଏ ଜୁଲ ଗାତରେ ସହସ୍ରେ ଲୋକ ପୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା କଥା ଜାଣେ । ଭସ୍ମ ଉଡ଼ିଯାଏ । ମୁଣ୍ଡର ଖସୁଣି, ହାତର ଭଙ୍ଗା ହାଡ଼, ଏ କାହାର ? କିଏ ଚିହ୍ନିବ ? ସମସ୍ତେ ଯାଇଛନ୍ତି, ସେ କାଳର ଯେ ଜଣେ ଅଧେ ଦୋହଲୁଛନ୍ତି, ଯିବେ । ମନେ ରଖିବାର କିଛି କିଛି ସଦ୍‌ଗୁଣ ହୁଏତ ଥିଲା, ବହୁ ଜାତୀୟା ବସ୍ତୁ ତ ହେବା ସ୍ଥଳେ ଅଗତ ଉତ୍ତାପ ଏଇ ସାଧାରଣଙ୍କୁ ମନେ ରଖୁଛି କିଏ ? କିନ୍ତୁ ହସ୍ତୀ ପ୍ରାତଃସ୍ମରଣୀୟ । ସ୍ଵାର୍ଥରେ ପରମାର୍ଥକୁ ବଢ଼ି କରି ଦେଖି ସେମାନେ ସାଧାରଣରେ ଅସାଧାରଣ ହୋଇଥିଲେ ।

ହସ୍ତୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାରମହାନ୍ତି ଅଧିକ ଅଗ୍ରଗାମୀ, ଆତ୍ମମଣିମାଳି, ଚତୁର । ସେ ସରଳ ଭଗବତ୍‌ଭକ୍ତ, ପୁଣି କୁଟିଳ ଟାଉଟର । ଭଗବାନଙ୍କ ନାମରେ ସେ ଉନ୍ମତ୍ତ, ପ୍ରୀତି-ପ୍ରଦ, ଏଣେ ମାଲିମକଦ୍‌ମାଖୋର୍, ଅତ୍ୟାଚାରର ଶୁଦ୍ଧପଦ । ରାଜାର ଖିଆଲ ତାଙ୍କର, ପୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀର ବୁଦ୍ଧି । କାର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କର ସକଳକୁ ଅନୁସରଣ କରେ । ଯାହା ଜିଦ୍ ଧରନ୍ତି, କରନ୍ତି । ଅତ୍ୟାଚାରୀଙ୍କ ଜବତ୍ କରବା, ଦାନ ଦୁଃଖୀଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ହେବା ଓ କୁପଣନ, ଗୁଆ ନିର୍ମାଣ ଆଦି ମୁଖ୍ୟତଃ ତାଙ୍କ ଜିଦ୍‌ର ପରିସର ଭିତରେ ଆସେ । ଯେ ଶରଣ ପଶେ, କଲେ ବଲେ କୌଣସି ତାକୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି । ଅବଧାନେ ଚାଟକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଲା ଭଳି ସେ ଲୋକ ସମକ୍ଷରେ ଅପସ୍ତ୍ରୀ ଧନୀଙ୍କ ଏକଗୋଡ଼ିକଥା ଛୁଡ଼ା କରନ୍ତି, ନାକବାଳ ଧରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବାକ୍-ବୁଦ୍ଧିର ଚମତ୍କାର । ନ୍ୟାୟନିରାପରେ ସେ ହସନ୍ତି ରାୟ; ଅଭୁତ ତେଜସ୍ଵୀ ପୁରୁଷ, ମୁଖକୁ ଚାହିଁଦେଲେ ଆଖି ନିର୍ଦ୍ଦୟାଏ । କେହି ଅଙ୍ଗୁଳି ଉଠେଇନ କରବାକୁ ସାହସ କରେନାହିଁ । ବାସି ଓଳିକ ଦାନା ନାହିଁ । ଦୁଆରେ ଦଳ ଦଳ ଅତିଥି—ପରମାର୍ଥୀ, ଜ୍ଞାନୀ, ଉଚ୍ଚ କର୍ମରାଶି । ମୁକ୍ତହସ୍ତ । କାଲି ଯାହାହେବ ହେଉ, ଆଜି ମାନ ରହୁ । ବାସନ ବନ୍ଧା ପଡ଼ି ବେଳେ ବେଳେ ଅତିଥି ଚର୍ଚ୍ଚା ହୁଏ । କେହି ବୁଝିପାରବନାହିଁ ତାଙ୍କର ଦାରଦ୍ର୍ୟ । ଆଚମ୍ବିତେ କୁଆଡୁ କେତେ କଣ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ ।

ତାଙ୍କ ଯଶ ଦିଗ୍‌ଦିଗନ୍ତ ବ୍ୟାପି ଯାଇଥିଲା । ସେ ସମଗ୍ର ପୁରୀଜିଲ୍ଲାରେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କେତେକାଂଶରେ ପରିଚିତ ଥିଲେ । ପାଠ ବୋଇଲେ ଶତପାଠ, ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ବି ନ ଥିଲା । ଶୁଣାଶୁଣିରେ ଯାହାକିଛି ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ । ମାତ୍ର ଏତକ ପୁଞ୍ଜିରେ ସେ ଲେଖିଲେ କର୍ତ୍ତନଗୀତ, ଗଢ଼ିଲେ ସଙ୍କର୍ତ୍ତନମଣ୍ଡଳୀ, ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ଏଇ ନୂତନ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା । ଝାଞ୍ଜି ଦପଟ ଧରି ନିଜ ଗୀତ ବୋଲି ନାରୁ ନାରୁ ସେ ଅସ୍ତିତ୍ବ ଭୁଲି ଯାଉଥିଲେ । ସେଇ ଦେଲେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ଅଦରଅଭ୍ୟର୍ଥନା; ସେ ଚାଲିଲେ ପଟୁଆର ହେଲା । କଥା କହିଲେ ଲୋକେ ଉତ୍କଳଶ୍ରୀ ହୋଇ ଶୁଣିଲେ, ଗୀତ ଗାଇଲେ ଲୋକେ ପାଗଲ ହେଲେ । ସେ କର୍ତ୍ତନଗୀତରେ ଆଣିଥିଲେ ସସ୍ପାର । ତାଙ୍କ ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆ ଗୀତ ଲୋକଙ୍କ ମନକୁ ଖୁବ୍ ପାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଭରଣ ଭରଣ ଚାଲି, ଜାଇ, ପନିପରିବା ବୋହୁ ଆସୁଥିଲା । ସବୁ ଖରଚ ହେଉଥିଲା ମଉଛବରେ । ବଳଙ୍ଗା ମେଳରେ ଦେଖିଛି ପାହାଡ଼ ପ୍ରମାଣେ ଅନ୍ନ, ହଣ୍ଡା ହଣ୍ଡା ଡାଲି, ତରକାରୀ, ଦହକଡ଼ି, ପତର ପକେଇ ବସିଯାନ୍ତି କୋଉଠୁ କୋଉଯାଏ ଲୋକ, ଆଖି ପାଏନାହିଁ । ସାତଦିନ ସପ୍ତା ବସିଲା ପରେ ଫେଲଣ ଦିନ ଏଇ ମଉଛୁ ହେଉଥିଲା । ସେ ପହଞ୍ଚୁଥିଲା ସେ ଖାଉଥିଲା । ବହୁ ଦୁରଗତ ଶତ ଶତ କର୍ତ୍ତନମଣ୍ଡଳୀର ଝାଞ୍ଜି ମୁଦଙ୍ଗ ନାଦରେ ସତେ କି ସବୁ ଉଚ୍ଛୁଳୁ ଥିଲା ।

ସେ ଆମ ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ, ଆମ ଗ୍ରାମର ବାଳିକା ସ୍କୁଲ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନତମ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଉନ୍ନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗରେ ଏଇ ସ୍କୁଲର ପୁନାଦି ପଡ଼ିଥିଲା । ପକେଇଥିଲେ ବାରମହାନ୍ତି, ଅଭୂତ ତାଙ୍କର ସାହସ । ଝିଅ ଜନମ ଚୁଲ୍ଲା ମୁଣ୍ଡକୁ । ପଢ଼ିଲେ ଚରିତ୍ର ଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବ, ଶାଶୁ ଶୁଣୁରଙ୍କୁ ଫାନିବେ ନାହିଁ; ଏଇ ଥିଲା ବଦମୂଳ ଧାରଣା । ବାରମହାନ୍ତି ବୁଝେଇଲେ, ସେ ନ ବୁଝିଲା ତାକୁ ଧମକେଇଲେ, ଏମିତି ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ସ୍କୁଲକୁ ଅଣାଗଲା ।

ସ୍କୁଲ ପ୍ରତି ସରକାରୀ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ଲାଗି ସେ ବରିଷ୍ଠ ପଢ଼ା ଧରୁଥିଲେ । ଗ୍ରାମା ଉପରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ କୋଣାର୍କଗାମୀ ମଟରଗାଡ଼ିସବୁ ଅଟକାଉ ଥିଲେ । ପଡ଼ିଆଏ କୁରୁଟ, ମେଜ, ତା ଉପରେ ବସି ହୋଇଥାଏ ପାଟିଘେ, ଥୁଆ ହୋଇଥାଏ ପାଗଲ କଦଳୀ, ହୁଆ ପଇତ । ଚାଲିଥାଏ ସଙ୍କର୍ତ୍ତନ, ଫୁଲହାର ଧରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି ଦୁଇଟି ସୁବେଶିନୀ ବାଳିକା । ସାହେବଙ୍କ ମଟର ଅଟକିଯାଏ, ଠାରରେ କଥାଭାଷା ଚାଲେ । ସେ ଏହିପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଭାରତୀୟ ହାକିମଙ୍କୁ ନେଇ ଦେଖାନ୍ତି ବାଳିକା ସ୍କୁଲ । ସେମାନେ ପାଆନ୍ତି ପବିତ୍ର, ଉଦାର ବ୍ୟବହାର, କଲକ୍ତି ମହତ୍ତ୍ବ ଅମ୍ବାର ଗଭୀରତା, କଲାଶକାଣ୍ଡ ମନର ଅଗ୍ରଦୃଷ୍ଟି । ଲେଖିଯାନ୍ତି ସୁନ୍ଦର

ଅଭିମତ । ଫଳରେ ସରକାରୀ ଗ୍ରାଣ୍ଟ ମିଳେ, ଅନୁଷ୍ଠାନ ନି. ପ୍ରା. ସ୍କୁଲକୁ ଉନ୍ନୀତ ହୁଏ ।

ଚିର ନିରଳସ, ଅକ୍ଳାନ୍ତ କର୍ମୀ, ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ଅପରି-
ସୀମ ଥିଲା । ମଣିଷ ମନର ସାହୁକର ସେ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ଚମତ୍କାର ଶକ୍ତି ଥିଲା ।
ଶତ ସହସ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ମନର ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ତାଳି ଦେଇ ଯାଉଥିଲେ ତାଙ୍କ ପାଦ ତଳେ । ସେ
ଯଥାର୍ଥରେ ଲୋକନେତା ।

ଜୀବନ ପରି ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଅଭୂତ । ଦିନେ ହଠାତ୍ କହିଲେ—ମୁଁ ଆଜି
ମରିବି । ମୁଖରେ ଶ୍ଵାସ ନାହିଁ, ପୃଥ୍ବୀ ଗୁଡ଼ିଆବାରେ ଶୋଚନା ନାହିଁ । ପୁତ୍ର, ସବଳ
ମଣିଷ, ମରିବେ ? ମହାନ୍ତ ଆସି ଆରାମ ଗୋଳରେ ବସିଲେ, କହିଲେ—ଶିଷ୍ୟ-
ମାନଙ୍କୁ ଡକାଅ, ଭାଗବତ ପଢ଼, ଜାଣିନ କର । ଜାଣିନ ଯେତେବେଳେ ଜମିଲା,
ଦେଶାଗଲା ଯେ ସେ ଆଉ ଇହଧାମରେ ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜୀବନ୍ତ ପରି ମୁଖମଣ୍ଡଳ
ପ୍ରଶାନ୍ତ, ଜଣାଉଛି କିଛି ଯେପରିକି ସଫଳ ନାହିଁ ! ସବୁ ଶୁଣି, ସବୁ କମ୍, ଜୀବନ ମୃତ୍ୟୁ,
ଏକ ବୃନ୍ତର ଦୁଇ ପୃଷ୍ଠ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତ ବାର ମହାନ୍ତଙ୍କ ଭାଇ । ସେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟପ୍ରିୟ । ସେ ବଟି-
ନିଷ୍ଠ, ନୁହନ୍ତି, ବୃକ୍ଷପ୍ରେମୀ । ଶ୍ରୀମକୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଫୁଟାଇବାରେ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ।
ଅନ୍ତରରେ ହରିନାମ, ବାହାରେ ତାଙ୍କର ପୁଷ୍ପୋଦ୍ୟାନ । ଆମ ଗ୍ରାମ ସମଗ୍ର ପୁରୀ
ଜିଲ୍ଲାରେ ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ୟାନ-ଗ୍ରାମ ଥିଲା । ଉଦ୍ୟାନ ଏଇ ରାମ ମହାନ୍ତଙ୍କ ଜାଣି ।
ପଥ ପାର୍ଶ୍ଵରେ ବୃକ୍ଷ ଲଗେଇବା ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବିଳାସ ଥିଲା । କରକାର,
କଣ୍ଡାକାର, ମନ୍ଦାର, ଗୋଡ଼ିବାଣ, କଞ୍ଚନ, କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା, ବହୁବିଧ ବାଲ୍ୟ ଗଛ
ରାସ୍ତା ଧାରେ ଧାରେ ଲାଗିଥିଲା । ମାଣେ ମାଣେ ଜମିରେ ମଣ୍ଡା ଆଉ ମାଣିକଗୁଳ୍ମ
ଗେଣ୍ଡୁ କୁସୁମର ରୂପ ହେଉଥିଲା । ପକ୍ ବା ମେଲଣବେଳେ ପାଞ୍ଚ ଦଶ କୋଶ
ଦୂରରୁ ଆସି ଲୋକେ ବେତା ବେତା ଫୁଲ ତୋଳି ନେଉଥିଲେ । କୁସୁମର ସୁବା-
ସରେ, ପ୍ରକାଶତଙ୍କ ବିଚିତ୍ର ରୂପ ଲାଲାରେ, ମଧୁମକ୍ଷିକାଙ୍କ ଗୁଞ୍ଜନରେ ପ୍ରାଣ ପୁର
ଉଠୁଥିଲା ।

ରାତି ପହରେ ଥାଇ ଉଠି ମହାନ୍ତ କଥୁରୁ ପ୍ରାୟ ୩୦୦ ଯୋଡ଼ା ପାଣି
କାଢ଼ି ଗଛବୃକ୍ଷରେ ଦେଉଥିଲେ, ତାଙ୍କ ‘ହରିବୋଲ’ କୋଣେ ଦୂରକୁ ଶୁଭୁଥିଲା,
ସେହି ବୈତାଳିକ ଶୁଣି ଲୋକଙ୍କର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଉଥିଲା । ପ୍ରକୃତ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣରୁ
ପ୍ରିୟତର ଥିଲା । ମନୁଷ୍ୟ ଯେପରି, ବୃକ୍ଷ ସେହିପରି; ଦେହରୁ ହାତଟାଏ ଓପାଡ଼ି
ଦେଲେ ମଣିଷକୁ ଯେପରି ବାଧେ, ତାଳ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ କି ହାଣି ଦେଲେ ବୃକ୍ଷକୁ

ସେହପରି ବାଧେ । ଆତ୍ମସୁଖ ପାଇଁ ଆମେ ବୃକ୍ଷ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଁ । ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ନ ହେଲେ ବୃକ୍ଷର ଡାଳ ଛାଡ଼ିବା ଅପରାଧ । ସେ ଲୋକଙ୍କୁ ଏହପରି ବୁଝାଇ ବଢ଼ିଗଲା ଅକ୍ଷୟ ରଖିଥିଲେ ।

ସେ ଜଣେ ସମାଜ ସଂସ୍କାରକ ଥିଲେ । ଆମ ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସେ ଚୁଟି କାଟିଥିଲେ । ଚୌକୀରେ ବସିଲେ ଶୀତସ୍ନାନ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଯୋଉ ଧାରଣା ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା, ସେ ତାହା ବଦଳାଇ ଥିଲେ । କଟକରୁ ଚୌକୀଟିଏ କଣି ଆଣି ସେ ପହଞ୍ଚିଲେ ବସିଥିଲେ । ପହଞ୍ଚିଲେ ଆମ ଗ୍ରାମର ସବୁ ଜାତିର ପଂକ୍ତିଭେଜନ ସେ କରାଇଥିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପ୍ରଧାନ, ମୁଦୁଲି, ତୈଳଜୀ, ଏକା ପଂକ୍ତିରେ ଭେଜନ କରିବା ସେ କାଳର ଗୋଟିଏ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଘଟଣା । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ହରିଜନ ଆନ୍ଦୋଳନର ୫୦ ବର୍ଷ ଆଗରୁ ସେ ଏ ଦିଗରେ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ହୋଇଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ଭଗବତ୍ ବିଶ୍ୱାସ ବିଚିତ୍ର । ଦେହରେ ନାମାବଳୀ ଚିତା କୁଟେ-ଇଲେ ଠାକୁରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହେବେ, କାଳଦଣ୍ଡରୁ ଯାହା ମିଳିବ ବୋଲି ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ସେ ସଂଜାଟ ‘ହରେକୃଷ୍ଣ ହରେନାମ, ନିତାଇ ଗୌର ରାଧେଶ୍ୟାମ,’ ‘ମଧୁସୂଦନ’, ‘ଚିନ୍ତାମଣି’, ‘ରାଧେଶ୍ୟାମ’, ଆଖି ପତାରେ ‘ହରିବୋଲ’ ଚିତା କୁଟେଇଥିଲେ । ତା ଛଡ଼ା ଦେହରେ ଜାନା ଗୁପା ମାରୁଥିଲେ, ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ‘ହରି ମନ୍ଦିର’ ଚିତା ପ୍ରଧାନ । କାହା କଥା ତାଙ୍କ ମନୋମତ ହେଲେ ସେ ‘ଜୟ ଭଗବତ ବାସୁଦେବ’ କହୁ ନମସ୍କାର କରୁଥିଲେ । ସେ ପ୍ରତିଦିନ ସ୍ନାନ ପରେ ବିଷ୍ଣୁ ସହସ୍ର ନାମ ଆବୃତ୍ତି କରୁଥିଲେ । ସେ ପ୍ରତିଦିନ ଅଧ୍ୟାୟେ ଭଗବତ ପାଠ କରୁଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବୁଲି ବୁଲି ଅପାଣିଆ ଠାକୁର ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଫୁଲପାଣି ଦେଉଥିଲେ । ନିଜେ ବହୁ ଠାକୁର ବସେଇ ଥିଲେ । ‘ଜୀବେ ଦୟା, ନାମେ ଭକ୍ତି’ ସେ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳନ କରୁଥିଲେ । ଯେତେ ବୁଲି ଗୋରୁ ବାନ୍ଧ ଆଣି ସେ ମୋହୁଁ ଥିଲେ, କୁଟା ଦାସ ଖୋଉଥିଲେ । ତୃପ୍ତାର୍ଥ ପଥକଙ୍କ ଲାଗି ଦୁଆରେ ମହାର୍ଦ୍ଦ ଡୋରାଣି ଛାଡ଼ି ରଖୁଥିଲେ ।

ସେ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ହବିଷ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ତିନି ମାଇଲ ଦୂର ଯାଇ ଭାର୍ଗବୀ ନଦୀରେ ସ୍ନାନ କରି ଆସୁଥିଲେ । ଗାଆଁର ହବିଷ୍ୟାଳୀ ବିଧବାମାନଙ୍କ ଦୁଆରେ ସାରୁ, କଦଳୀ ଆଦି ପରିବା ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ ।

ବେଳେବେଳେ ତାଙ୍କ ଭଗବତ୍ ଭକ୍ତି ପ୍ରଚଳିତ ପରମ୍ପରା ବିରୋଧୀ ହେଉଥିଲା । ସେ ନିର୍ମାଳ ବୁଣି ତା ଉପରେ ବସି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ଭଗବତ ପୋଥି ଗୋଡ଼ରେ ବାନ୍ଧି ସପ୍ତା ପଢ଼ୁଥିଲେ । ଠାକୁରଙ୍କୁ ଶୁଖୁଆ, ମାଛ ଭୋଗ ଦେଉ-

ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଘାଷା ନ ଥିଲା, ଗୁରୁ ନ ଥିଲେ । ଆଚରଣରୁ ବୋଧହୁଏ, ସେ ଅସୋଗପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ‘ସୋଃହଂ ।’ ଏ ଶବ୍ଦାସ ତାଙ୍କର ଏତେ ଦୃଢ଼ ଥିଲା ଯେ ସେ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ପଟୁଆରରେ ବିମାନରେ ବସି ଠାକୁରଙ୍କ ପରି ମେଲଣକୁ ଯାଉଥିଲେ, ଦେବତାଙ୍କ ପରି ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ବେଶ ହେଉଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଦିଅଁଙ୍କ ପରି ତାଙ୍କୁ ପୂଜା ଆଳତି କରାଯାଉଥିଲା ।

ସପ୍ତା, ଅଷ୍ଟ ପ୍ରହର ଓ ଚବିଶ ପ୍ରହରରେ ସେ ଉନ୍ମତ୍ତ ରହୁଥିଲେ । ପୁଣି, ସତ୍ୟବାଦୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଖଣ୍ଡଗିରି ପ୍ରଭୃତି ଫର୍ଥସ୍ଥେସରେ, ବଳଙ୍ଗା, ହରିଗଜପୁର ଓ ଜାମୁଡୋଟା ମେଲଣରେ ସେ ବୁଲି ବୁଲି ସପ୍ତା କରୁଥିଲେ । କେବେ ପୋଖରୀ ମଝିରେ ଘାପଡାଣି ବାନ୍ଧି, କେବେ ବୃକ୍ଷ ଉପରେ ମଞ୍ଚାବାନ୍ଧି, ଶୃଙ୍ଗାନରେ ଖଟ ପକାଇ, ମାଘ ମାସ ଶୀତରେ ବେକରାଏ ପାଣିରେ ପଣି ସେ ସପ୍ତା ବୋଲୁଥିଲେ । ସେ ଜଣକୁ କନେଷ୍ଟବଳ କରି ସଜେଇ ତା ହାତେ ଜଳେ ଦୁଆରେ ନୋଟିସ୍ ଝୁଲାଇ ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ । ଏଥିରୁ ଗୁହସ୍ତ ବୁଝୁଥିଲା ଯେ ତା ଦୁଆରେ ସପ୍ତା ହେବ । ସେ ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ କରୁଥିଲା ।

ଜମିବାଡ଼ି ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ନ ଥିଲା । ଅର୍ଥାଗ୍ରାବ ହେଲେ ଜମି ବିକି ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ନିବାହ କରୁଥିଲେ । ସରଳ ଜୀବନ, ମହତ୍ତ୍ୱ ଚିନ୍ତା, ସତ୍ତ୍ୱକାର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କର ବ୍ରତ ଥିଲା, ଲୋକସେବା ତାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ଦୁଇଟି ଖଡ଼ିକାମୁଠା ଦୁଇ ହାତରେ ଧରି ସେ ସମସ୍ତଗ୍ରାମ ଓଳାଉ ଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷା ସାମାନ୍ୟ ଥିଲେ ବି ଶିକ୍ଷାର ମହତ୍ତ୍ୱ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଜୀବନରେ ଦୃଢ଼ଦୃଢ଼ମ କରି ପାରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀମତ୍ତ ଶ୍ରବଚିତ ତାଙ୍କର ମୁଖସ୍ଥ ଥିଲା, ସେଥିରୁ ବହୁ ଉଦ୍ଭୂତ ଦେଇ ସେ ଲୋକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦିଗକୁ ଆକର୍ଷଣ କରୁଥିଲେ । ଲୋକସେବକ ହସାବରେ ସେ ଚିର ସୂରଶୀଘ୍ର ।

ଏଇ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମସ୍ତିଷ୍କ ଥିଲେ ମୋ ନନା, ନାନା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସୁପଣ୍ଡିତ; କାବ୍ୟ କବିତାରେ ସୁରସିକ । ସେ ଏଇ ଦୁଇ ସମାଜ ସମ୍ଭାରକଙ୍କ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ରହି ଆବଶ୍ୟକ ବେଳେ ଜାଣି, ଧର୍ମ ଓ ସମାଜର ଉଚିତ ଅନୁଚିତ କ୍ରିୟା ସମ୍ପର୍କରେ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତି ଉଦ୍ଧାର କରୁଥିଲେ । ଫଳରେ ସମ୍ଭାରବିରୋଧୀଙ୍କ ମୁଖ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଦ୍ୱିଗୁଣ ଉତ୍ସାହରେ ସେ ଦୁହେଁ ସମ୍ଭାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅବସର ହେଉଥିଲେ ।

ଘାଘତମ ଶରୀରରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶକ୍ତି ଥିଲେ ବି ସେ ଚିର ଅହଂସ୍ୱ ଥିଲେ । ଖଲ ବା ଟାଉଟରକୁ ଦେଖିଲେ ବାଟ କାଟି ଯାଉଥିଲେ । ସେ ଅନୁଷ୍ଠାନିକ

ଭାବରେ ପରମାର୍ଥୀ ନ ଥିଲେ, ଅଶ୍ରୁଗାମୀ ସହାରକ ବି ନ ଥିଲେ । ସେ ଥିଲେ ସଂସାରୀ, ସହାର କର୍ମରେ ସହଯୋଗୀ, ସଙ୍ଗୀତ ବୈଠକରେ ବାଦକ, କୃଷି-କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁରୁ କୃଷକ, ସଭାରେ ପଣ୍ଡିତ, କବି ପୁଣି କବିରାଜ ।

ବିଦ୍ୟା ବୋଇଲେ ଅବଧାନଙ୍କ ଗୁହାଣୀରେ ତାଙ୍କର ଅକ୍ଷର ପରିଚୟ ମାତ୍ର ହୋଇଥିଲା । ସେ ସାତକ ଯାଏ ପଣିକିଆ ପଢ଼ିଥିଲେ । ଏମିତି ଜଣେ ସାଧାରଣ ସଂସାରୀ ଗୃହସ୍ଥ ପରି ଚଳୁ ଚଳୁ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ବିଧିର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଭିନ୍ନ । ତାଙ୍କ ଗତାନୁଗତକ ଜୀବନଧାରା ବଦଳିଲା, ସାରମହାନ୍ତିଙ୍କ ହସ୍ତକ୍ଷେପରେ, ନବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବାଲିକା ସ୍କୁଲକୁ ଶିକ୍ଷକ ମିଳୁ ନଥାନ୍ତି । ସେ ନିଜକୁ ମାତ୍ର କଲେ, ନିଜ ପଡ଼େଇବେ କଣ ? ଆଗେ ପଢ଼ିଲେ । ସୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ତାଙ୍କର ପ୍ରଖର ଥିଲା, ଯାହା ପଢ଼ିଲେ ମନେ ରହିଲା । ଉପେନ୍ଦ୍ର, ଅଭିମନ୍ୟୁ, ଦାନକୃଷ୍ଣ ଓ ପଞ୍ଚସଖା ସାହିତ୍ୟରେ ସେ ରୂପସୁଧା ଲାଭ କଲେ, ଅମରକୋଷ ମୁଖସ୍ଥ କଲେ, ବିନା ଗୁରୁରେ ମେଘଦୂତ, ହଂସଦୂତ, ମହାନାଟକ, ଭଗବତ୍‌ଗୀତା ପ୍ରଭୃତି ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ହେଲେ ସେ ଖଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳରେ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ । ବ୍ରତ ଫୁଲସଭାବେଲେ ବା ସୁଧୀଜନଙ୍କ ସହୃଦ ଆଳାପରେ ତାଙ୍କ ବିଦ୍ୟାର ଗଭୀରତା ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ତାଙ୍କର ହେଲା କବିତ୍ବ ଯୋଗୁଁ, ତାଙ୍କ କବିତ୍ବ ଶକ୍ତି-ଲଭ କାହାଣୀ ସେ କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ କହି ଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ଗୁରୁବାର ଦିନ ଦୁର୍ଗା ମନ୍ତ୍ର ଜପୁଥିଲେ । ଦିନେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଦୁର୍ଗା ସ୍ତବ୍ଧରେ କହିଲେ—ଗୀତ ! ତାପରେ ତାଙ୍କ ରୁଚି ନିର୍ମଳ ହେଲା, କବିତ୍ବ ସ୍ମରଣ, କେବେ ଆମ୍ଭ ତୋଟାରେ, କେବେ ପୁଷ୍ପଗଣୀ ତଟରେ, କେବେ ମନ୍ଦିରର ପୃଷ୍ଠ ଦେଶରେ ବସି ସେ ଗୀତ ଲେଖନ୍ତି । ଗୀତ ଲେଖିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ କଲମ ଅତି ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ଚାଲୁଥିଲା, ସତେ ଯେପରି କିଏ ଲେଖାଇ ଦେଉଛି । ଘଡ଼ିକେ ପୂଜାଏ ପଡ଼ାବନ୍ଦିଆ ଗୀତ ସେ ଲେଖିଯାନ୍ତି—ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ସାହିତ୍ୟରେ ରୂପସୁଧା ଆସିବା ପରେ ସେ ଅର୍ଥବନ୍ଦିଆ ଗୀତ ଲେଖିଲେ । ଏକବିଧ, ଦ୍ଵିବିଧ, ତ୍ରିବିଧରୁ ଏକାଦଶ ବିଧିରେ ଯାଇ ଗୀତ ପଢ଼ୁଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପଦରୁ ଏକାଦଶ ଲେଖାଏଁ ଅର୍ଥ ବାହାରିଲା । ଅର୍ଥବନ୍ଦିଆ ଗୀତ ପାଲ ଗାଆଣ ନେଲେ । ପଡ଼ା ବନ୍ଦିଆ ଗୀତ ଶିଖିବ କିଏ ? ସେ ଭୋଇ ସାଇ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ପକେଇଲେ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ତ—ସକାଳୁ ଉଠିଲେ ଲଙ୍ଗଲେ ଯାଆନ୍ତି ତୋରଣୀ ହେମକାକର, ଶ୍ରୀଅକ୍ଷର ବରୁଣେଇ ପବିତ୍ର ।

ସେ ବାଡ଼ି କଦଳୀ କଥାରେ ଖଣ୍ଡେ କୁଡ଼ିଆ କଲେ । ସେଇ ଦେଲୁ ପୁଅ ଜିଲ୍ଲାରେ ଭୋଜମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନୈଶ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ଆଳୁବିଳା ମହାଦେବ ଦେଖା ଏକାବେଳେକେ ଦେଲୁ ପରି କଦଳୀ ଜଗା, ପାଠ ପଢ଼ା ଏକାଦିତମେ ଚାଲିଲା । ଅନ୍ଧର ପରିଚୟ ଦେଲୁ ପରେ ନନା ଗୋଟିଏ ପାଟୁଆ ଦଳ ଗଢ଼ିଲେ । ଗାଆଁର ମଙ୍ଗଳା ଠାକୁରାଣୀ ଦେଲେ ପାଟୁଆଙ୍କ ଇଷ୍ଟଦେବୀ, ଗାଆଁ ପୋଖରୀରେ ‘ପାଣି ତୋଳା’ ଦେଲୁ । ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଘରେ ଘଟ ବସିଲା । ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ନନା ପାଟୁଆଙ୍କୁ ଖୋଲି ଧରେଇଲେ; ହିପଟା, ମୟୂର ଗ୍ରନ୍ଥ ଚଉପଦୀ ଆଦି ବିବିଧ ଅର୍ଥବନ୍ତୀ ଗୀତ ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ । ଆମ ଗାଆଁ ପାଟୁଆ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ସର୍ବ-ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗାୟକଦଳ ଦେଲୁ, ବାଦରେ ଜୟବାନା ଉଡ଼େଇ ଫେରିଲା, ବିପକ୍ଷ ଦଳ ଯାହା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରନ୍ତି, କବି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହା ଗୀତରେ ଲେଖି ଗାୟକକୁ ଶିଖାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଏହାହିଁ ବିଜୟର ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ ।

ଆମ ଗ୍ରାମ ଦେଖାଦେଖି ଆଖି ପାଖ ଅଞ୍ଚଳର ଭୋଜମାନେ କହିଲେ— ଆମେ ପଢ଼ିବୁ, ପାଟୁଆ କରିବୁ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଗୁରୁ ପାଞ୍ଚୋଟି ନୈଶ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିଗଲା । ସେ କାଳରେ ଏ କଲ୍ୟାଣ ଅତି ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ । ନନା ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଗଣ୍ଡେ ଖାଇ ଦେଇ ହାତକେ ନିଆଁ ହୁଳା, ହାତକେ ଠେଙ୍ଗା ଧରି ପାଠ ପଢ଼େଇ ବା ଗୀତ ଶିଖେଇଯାନ୍ତି, ଶୁଦ୍ଧ ଅଧକୁ ଫେରନ୍ତି । ସେ ବାବତକୁ ସେ ପଇସାଟିଏ ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଦେବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ବି ଲୋକମାନଙ୍କର ନ ଥାଏ । ସେମାନେ ଶ୍ରମ ଦାନ କରନ୍ତି । ବିନା ମଜୁରୀରେ ଆମ ବିଲ ବାହୁ ଦିଅନ୍ତି ବା ଧାନ କାଟି ଦିଅନ୍ତି । କେତେବେଳେ ବୋହେ ସଂରୁ, ଗୋଟେ କଣାରୁ, କାନ୍ଦିଏ କଦଳୀ, ପୁଷ୍ପେ ମାଛ ବା କେରୀଏ ଡ଼ୋ ଆଣି ଦୁଆରେ ଦେଇଯାନ୍ତି । ଆମର କେବେ ତରକାସ କଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହିପରି ବହୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମରେ ସେ ପାଟୁଆ ଦଳ ଗଠନ କରିଥିଲେ । ଯଥାର୍ଥ ଲୋକଶିକ୍ଷକ ଓ ଲୋକକବି ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ପାଟୁଆ ଦଳ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି, ନନାଙ୍କ ହାତ ଲେଖା ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଛଣ୍ଡିଗଲାଣି । ଗାୟକଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକ ସଂସାର ଗୁଡ଼ି ଗଲେଣି, ସେ ଜଣେ ଅଧେ ବୁଢ଼ା ଅଛନ୍ତି, ପ୍ରାୟ ନନାଙ୍କ ଗୀତ ଭୁଲି ଗଲେଣି । ପାଠକଙ୍କ ଅବଗତ ନିମିତ୍ତ ସେ କାଳର ଜଣେ ଗାୟକ କେଳା ଭୋଇଠାରୁ ସଂଗୃହୀତ ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଏଠି ଉଦ୍ଧାର କଲି ।

ବସନ୍ତ ରାସ

ଶୁଣ ସୁଜନନେ ଏହୁ ବସନ୍ତ ରାସ

ଶୁଣିଲେ ପୁଞ୍ଜର ପାତକାଦି କ୍ଷୟ ପାଇବ ସବେ ବୈକୁଣ୍ଠରେ ବାସ । (ଦୋଷା)

ବୃନ୍ଦାବନ କି ଶୋଭାବନ
ଦହୁଅଛି ବିରାଗ ମନ
କନ୍ଦର୍ପ ରାଜନ;

କନକଦଣ୍ଡ ଯେ କେତକା ହୋଇଲ, ରଙ୍ଗଶାଢ଼ୀ ଯେ ପାଟଳି ବିଦୁଷ । ୧ ।

ଶଙ୍ଖ ଭେଷ୍ଟ ମଧୁକରର
ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ବହେ ସମୀର
କୋବିଦନର;

କୋକିଳ ଯେ ମନ୍ଦୀ, କୁରଙ୍ଗ ଡଗର, ନାଗେଶ୍ବର ପୁଷ୍ପ ଅଟେ ସରସ । ୨ ।

ସୈନ୍ୟ କୋଳାହଳ ବୃକ୍ଷର
ନବ ପଲ୍ଲବ ଯେ ବସ୍ତର
କି ମନୋହର;

ଶୁକଙ୍କର ଧ୍ବଜ ଯେ ତେଲିଙ୍ଗିବାଜା କମ୍ପି ଯାଉଅଛି ବିପିନଦେଶ । ୩ ।

ନୃପତିର ଆୟୁଧ ତହିଁ
ସୁନାରି ଯେ ନଳି ହୁଅଇ
ଶୁଣ ଜନେ ହିଁ;

ମନ୍ତ୍ରୀକଡ଼ ଗୁଳି ଅଗ୍ନି ସୂର୍ଯ୍ୟ ତେଜ, ବିରାଗ ପ୍ରାଣକୁ କରବ ନାଶ । ୪ ।

କଥା ବଡ଼ ସରସ ହେଲ
ରଜାଠାରୁ ପଟା ପାଇଲ
କି ସୁଖେ ମଜ୍ଜିଲ;

ରସିକ ହୃଦୟ କଥାର ହୋଇଲ, କଷ୍ଟକ ଲୁବ ଲଙ୍ଗଳର ଉପ । ୫ ।

ଅଶନ ଯେ କାମୀକ ବିଷ
ଗଦ ହେଲ ଫୁଲର ବାପ
ଗୁଣ ଭବିଷ୍ୟ;

ବୋଲେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ମୁଁ ଅଟେ ଅଜ୍ଞାନ, ଦୟା କରସବ ହେ ପୀତବାପ । ୬ ।

ସେତେବେଳେ ଘରେ ଘରେ ସେଗ, କିନ୍ତୁ ଚିକିତ୍ସକ ନ ଥିଲେ । କିଏ
ସେଗଣ୍ୟାରେ ଦୀର୍ଘକାଳ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଉଠୁଥିଲ, କିଏ ବା ନିରାଶ୍ରୟ ଭାବରେ ମୃତ୍ୟୁ
ମୁଖରେ ପଡ଼ୁଥିଲ ।

‘ଦଣ୍ଡେ ନମିଷେ ଥିଲେ ପ୍ରାଣ, ନେଇ ନ ପାରେ ଜନ୍ମଭାଗ’

ଏଇ ବିଶ୍ୱାସ ଦୃଢ଼ ଥିଲା । ଆୟୁର୍ବଳ ଥିଲେ ଔଷଧ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ, ନ ଥିଲେ ଔଷଧ ଦେଇ ଲାଭ କ’ଣ ? ଚିକିତ୍ସାରେ ବ୍ୟୟକୁ ଲୋକେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଅପବ୍ୟୟ ମନେ କରୁଥିଲେ । ନିରାଶ୍ରୟର ମୃତ୍ୟୁରେ ବିଚଳିତ ହୋଇ ନନା କବିରାଜ ଶିଖିଲେ । ମନୁଷ୍ୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପକାରକ ଚିକିତ୍ସକ । ନନା ଚିକିତ୍ସା ଜଗିଆରେ ପରୋପକାରର ପରମ ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଆୟୁ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ନ ଥିଲା । ଆରୋଗ୍ୟ ହେବା ପରେ ପରେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱେଷ୍ଟ ଯେ ଯାହା ଦେଉଥିଲା; ନ ଦେଲେ ବି ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ଔଷଧ ଖର୍ଚ୍ଚ ନ ଉଠିବାରୁ ସେ ଦୂର ଦୂରନ୍ତର ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ହରିଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା, ଅଁଳା, ଭାଲିଆ, ନାନା ଛେଳି, ଚେରମୂଳାଦି ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ସତ୍ୟପ୍ରଭୁ ହୋଇ ସ୍କୁଲକୁ ପିଲାମାନେ ଆସୁ ନ ଥିଲେ । ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ଚାଲି ଚାଲି ମାଷ୍ଟ୍ରେ ପିଲା ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲେ । ଅବଧାନଙ୍କଠାରୁ ଆଉ କିଛି ନ ହେଉ, ଚୌକାବସା, ମଢ଼ିଆ ଶିକୁଳି ପଡ଼ିବା, ଏକଗୋଡ଼ିଆ ଛୁଡ଼ ହେବା ପ୍ରଭୃତି ଅମାନୁଷିକ ଦଣ୍ଡବଦ୍ୟା ଲଂରେଜା ପଡ଼ୁଆ ମାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ହାସଲ କରି ସ୍କୁଲରେ ଚଳାଉଥିଲେ । ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ପୁଣି ବାଳିକାଙ୍କ କଥା ତ ଅଲଗା । ସେମାନଙ୍କ ସ୍କୁଲ ଆସିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ମୋଟେ ଅନୁଭୂତ ହେଉ ନ ଥିଲା । ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ ନନା ବାଉର ବା ପଠାଣ ପିଲାଙ୍କୁ ବୁଝେଇ ମଣେଇ କାଣେଇ, କାନ୍ଧରେ ବସେଇ ଘେନି ଆସୁଥିଲେ । ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଜାତିଭେଦ ମାନୁ ନ ଥିଲେ । ଆମ ଗୃହରୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଦୂର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ହରିଜନ ଆନ୍ଦୋଳନର ବହୁ ପୁରୁଷ କଥା ଏ ।

ନନା ମାତ୍ର ୫୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଲହରୀମ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । (ଜନ୍ମ ୧୮୮୨—ମୃତ୍ୟୁ ୧୯୩୪)

ଜୀବନ କାଳରେ ନାଗରିକର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିନାହିଁ, ମୃତ୍ୟୁରେ ଶୋକସମ୍ପାଦ ବାହାରିନାହିଁ; ଶୋକସତ୍ତ୍ୱ ହୋଇନାହିଁ ଗ୍ରାମରେ; କେନ୍ଦ୍ର ଲେଖିନାହିଁ ଜୀବନଚରିତ, ପଦେ ଅଶ୍ରୁଛୁକୁଳା ଗୀତ । ତଥାପି ମନକୁ ମନକୁ ଆସି ସେମାନେ ମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇଛନ୍ତି । ଅଗଣିତ ମନ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ଖଟୁଲା, ସ୍ତବ୍ଧ ନିତ୍ୟ ସ୍ମରଣ, ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ପ୍ରାଣ ନମସ୍କାର ।

ଶେଷ ଦେଖା

ସଂସାରେ ଯେ କରଇ ଆଶ
ଧାଏଁ ସିନା ସେ ଭୁମ୍ଭ ପାଶ
ସକଳ ଭରସା ଯାର ଭୁଟିଲଣି
କିଏ ବୋଲି ତାକୁ ଡରାଇବ ହେ ?
ସବୁଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି କେଉଁ ଯଶ ବାନା ଉଡ଼ାଇବ ହେ
ଯାହା ଦେଇଥିଲ ସବୁ ତ ନେଲଣି
ଆଉ ଏବେ କିଏ ଛଡ଼ାଇବ ହେ ?'

ଛଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ଗଣ୍ଠିରେ ଧନ ନାହିଁ, ଦେହରେ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟଶ୍ରୀ ନାହିଁ, ମନରେ ଆଶା ଭରସା ନାହିଁ । ଯାହା ତଳକୁ ଆଉ ନାହିଁ, କବିଙ୍କ ଏବଂ ଅବସ୍ଥାନ ସେହି ସୋପାନରେ । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଲୋକ ପାଗଳ ହୁଏ କିମ୍ବା ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରେ । କିନ୍ତୁ କବି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବାର ପାତ୍ର ନୁହେଁ, ନିଜକୁ ଢିଲେ ଢିଲେ ଭାଙ୍ଗି ଅନ୍ତର୍ଲୋକ ଗଢ଼ିବାରେ ହିଁ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ । ଯାହା ଜଗତର ଘୋର ବିପଦ ଭିତରେ ଗଣ୍ୟ, କବିର ତାହାହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ପଦ । ଯୋଉ ସହସ୍ପୃତା ବଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ଗଢ଼ିଛି, ସତ୍ୟତା ଗଢ଼ିଛି, ତା'ର ସ୍ବର ଏ କବିତା ଭିତରେ ଆମେ ଶୁଣୁ । ସର୍ବହରା ଅନ୍ତରର ପ୍ରତୀକ ବାଣୀ ଗୋଟିଏ ସଞ୍ଚିତରେ ଏମିତି କେହି ଶୁଣେଇ ନ ଥିଲ । ଦି କୋଟିର ଯୁଗଯୁଗାନ୍ତ ଲୁହକୁ କେତୋଟି ଅକ୍ଷର ଭିତରେ ଏମିତି କେହି ଠୁଲ କରିପାରି ନଥିଲ । ଏ ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ବିମ୍ବିତ, ଦୁର୍ବିପାକରେ ଅନବନତ ଜାତିର ମର୍ମବାଣୀ । ଏପରି ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖି କବି ଅମର ହୋଇପାରେ । ଏହା ଶୁଣି ମୁଁ କବିଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲି ।

ଲେଖା ପଢ଼ିଲା ପରେ ଲେଖକକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ଭାରି ମନ ହୁଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ତାର ବିକୃତ ଚେହେରାଦେଖି ଶ୍ରଦ୍ଧା କମିଯାଏ, ବିଶ୍ବାସ ହୁଏ ନାହିଁ ଯେ ଏଡ଼େ ଚମତ୍କାର ଲେଖାର ଲେଖକ ଜଣେ ଆକାରରେ କୁଣ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଏତିକି ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ନାହିଁ ଯେ ଲେଖା ଆକୃତିରୁ ଝରେ ନାହିଁ, ପ୍ରାଣରୁ ଝରେ । ଗୁଣ୍ଠି ପରିଚୟ ନୁହେଁ, ସେହି ପ୍ରାଣର ପରିଚୟ ହିଁ ସ୍ବାଧୀ ଓ ସର୍ବଶେଷ ପରିଚୟ । ମୁଁ ସେହି ଦଳରୁ ଜଣେ, ଯେ ନଦୀ ସ୍ନାନରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ନଦୀର ଉପତ୍ତି ସ୍ଥଳ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଏ । ବହୁ ପସ୍ତପ୍ରତିକାରେ ଦେଖିଥିଲି

ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରସୁ ମୂର୍ତ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ମୋର ଚିତ୍ତ ତୃପ୍ତି ଲଭ କରି ନଥିଲା ।
 'ଏହା କେବଳ ମୃଣ୍ମୟର ମୃଣ୍ମୟ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ନୁହେଁ—ଆହୁରି କିଛି,
 ଯାହାର ଅଳକଳ ଏବେ ପାଇନାହିଁ ।

ନଅଙ୍କ, ମଡ଼କ, ମହାମାୟା, ବନ୍ୟା ଭିତରେ ଯେତେବେଳେ ଏ ଜାତିର
 ଆଖିରୁ ଲୁହ ଶୁଖୁ ନଥିଲା, ହତାଶା ହାହାକାରରେ ଯେତେବେଳେ ଏ ଜାତିର ଯୁଗ
 ଯୁଗର ସଞ୍ଚିତ ସାଧନା ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଥିଲା, ତା ସହୃଦ ସମତାଳ ଦେଇ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁ-
 ଥିଲା ଏକ ଉନ୍ନତ ଶିକ୍ଷିତ ଜାତିର ମନ, ସେତିକିବେଳେ ତା ମୁଖରେ ଏକ
 ସୁସ୍ଥ ହସର ରେଖା ଆଙ୍କି ଦେଇଥିଲେ କବି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର । ଏକ
 ହସରେ ଥିଲା ଗଭୀର ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ—କେବଳ ହାସ୍ୟାସ୍ତବ ହେବାକୁ ଆମେ ଜନ୍ମ
 ହୋଇନାହୁଁ, ହସିବା ଅଧିକାର ମଧ୍ୟ ଆମର ଅଛି । ଆମେ ପଛକୁ ଚାହିଁ ତୃପ୍ତିର
 ହସ ହସିବୁ, ସେଥିରୁ ପାଇବୁ ଆଗକୁ ଚାଲିବାର ପ୍ରେରଣା । ଆମେ ଯାହା କରିଛୁ,
 ସେଥିରେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଲାଗି ଗର୍ବ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛି; ଯାହା କରିବୁ, ପଛର
 ଗୌରବକୁ ଦେଇଲ ଭାଙ୍ଗି କରିବୁ । ଜାତିର ଘୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ସେ ଶୁଣାଇଥିଲେ
 ଆଶାର ସଙ୍ଗୀତ, ଜାଗରଣର ଏକ ଶାଣିତ ଶପଥ । କବିତା, ସଙ୍ଗୀତ, ଉପନ୍ୟାସ,
 ପ୍ରବନ୍ଧ, କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଓ ବିବିଧ ବ୍ୟଙ୍ଗ ରଚନାରେ ଛୁଟିଥିଲା ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣର ବହୁମୁଖୀ
 ଧାରା । ସେହି ସଂସ୍ଥା ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖିବା ଲାଗି ମନ ଉଛୁନ୍ନ ହେଉଥାଏ,
 କିନ୍ତୁ ସୁଯୋଗ ଯୁକ୍ତେ ନାହିଁ ।

ଭଦ୍ରକର ସଂସ୍କୃତିସମ୍ରାହରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଯାଇ ଥରେ ତାଙ୍କୁ
 ଭେଟିବା ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା । ଫଗୁଣ ମାସ, ଶିମିଳି ଗଛରୁ ଅବିର ଉଡ଼ିଯାଉଛି
 ପଲ୍ଲବକୁ, ଆମ୍ଭ ବଉଳ ଗହଳରେ ଦୁଇଟି କୋକିଳଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତପ୍ରତିଯୋଗିତା
 ଚାଲିଛି । ବନ୍ଧୁ ଦେଖାଇଦେଲେ—ଏଇ କବି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତଙ୍କ ଘର—ଗୋଟିଏ
 ଛୋଟ ଦୋମହଲ କୋଠା । ସିଞ୍ଚି ଉପରେ ସିଞ୍ଚି ପାଣି ହୋଇ ଉପରକୁ ଗଲି ।
 ଖଟର ବହଳ ଗହ ଉପରେ ଅସ୍ଥି କେତେ ଖଣ୍ଡ, ଅଶ୍ଳା ନଡ଼କ ପଡ଼ୁଛି, ପେଟ ମିଶିଛି
 କଙ୍କାଳରେ, ହାତ ସବୁ ସୂତାଖିଅ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମାନଙ୍କର ଅଙ୍ଗ ସହୃଦ ଯେପରିକି
 ଆଉ କିଛି ହେଲେ ଯୋଗାଯୋଗ ନାହିଁ । ଏଇ କବି ! କ'ଣ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲ ?

ଭଙ୍ଗା ମୋର ଡଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡିକ ଯାଉଛି ଭାସି

କେଉଁ ଅଜଣା ରାଜଜେ କଥ ମନାସି

ରତ ରତ ହେଉଛି ବେଳ

ଦରିଆରେ ନ ଦିଶେ କୂଳ

ମିଶିଯିବ ନିଶି ଅନ୍ଧାରେ ମନ ଉଦାସୀ ।

ଦେହରେ ସିନା କିଛି ନାହିଁ, ମୁହଁରେ ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରୀର ଅସୁବ ସମ୍ପୃକ୍ତି ପୁର ହେଉଛି, ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଆଖିକି ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଏକ ଜ୍ୟୋତିର ଆଶ୍ରୟ ମିଳେ, ଯାହା ସାଧାରଣ ଚକ୍ଷୁରେ ଦୂର୍ଲ୍ଲଭ—ତାଙ୍କ ଆଜୀବନ ସାଧନାର ସିଦ୍ଧି । ନୈରାଶ୍ୟ ବା ଅବସାଦ ନାହିଁ, ମଧୁର ପ୍ରସନ୍ନତା । ନମସ୍କାରଟିଏ କରି ପାଖରେ ବସିଲି, ମୋତେ ଦେଖି ତାଙ୍କର ହୃଦୟର ଘ କଲ୍ ଯେପରିକି ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠିଲା । କହିଲେ, “ତୁମର ଡେର-ଡେର-ଲେଖା ପଢ଼ିଛି । କେବେ ଦେଖି ନଥିଲି । ଏ ଘାଟିରୁ ଉତ୍ତରଲା ପରି ଲଗୁ ନାହିଁ । ଯାହା ଖାଉଛି, ତୋଟି ଡେଇଁ ପେଟକୁ ଯାଉ ନାହିଁ, ହୋଇପାରେ ଏ ତୁମର ଶେଷ ଦେଖା ।”

ତାଙ୍କ ଦେହ ଅବସ୍ଥାକୁ ଚାହିଁ ଆଶା ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଭୃତି ନ ଆସିଲେ ବି କହିଲି, “ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ଗ୍ରନ୍ଥା ସରିବ, ଆପଣ ଦେଖିଯିବେ ।”

“କେତେ କାମ ତ ବାଜି ରହିଲା । କୋଉ କାମଟା ଶେଷ କରି ? ମନ ଯାହା କରିବାକୁ ଚାହଁଲା, ଦେହ ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଛୁଡ଼ା ହେଲା । ଏଇ ଦେହ ଓ ମନର ସଂଗ୍ରାମ ଭିତରେ ଯାହା କିଛି କରିଛି, ସେ ସବୁ ଏବେ ବି ଆଲୁଅ ଦେଖିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ଜୀବନରେ କାହାକୁ ନିରାଶ ବାଣୀ ଶୁଣାଇ ନାହିଁ—କିନ୍ତୁ.....”

“ଆପଣଙ୍କ ନିରାଶା ଯେ ଏକ ଅଭିଶାପ । ଆପଣ ଅବହେଳିତ, କିନ୍ତୁ ଏ ଦେଶରେ ଅବହେଳିତଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଶତକରୁ ଅନେକୂତ । ଆପଣଙ୍କ ତ୍ୟାଗ ଉପରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଏ ଜାତି ଆଗେଇବା ଲାଗି ବଳ ପାଇବ । ଆପଣ ବହୁ କଷ୍ଟକରେ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇ ଶତ ଶତ ଆଗାମୀ ସାଧକମାନଙ୍କ ପଥ ନିଷ୍ଠୁର୍ଣ୍ଣ କରିଛନ୍ତି । ଆପଣ ହିଁ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଗଣ୍ଡର ପାଷାଣ, ତ’ର ଉପରେ ଛୁଡ଼ା ହେବ ପୃଥିବୀର ଗୌରବ-ମୁକୁଟ କୋଣାର୍କ । ତାର ଭାବ ସମ୍ଭାଳିବ ଆପାତ ଦୁର୍ବଳ, କିନ୍ତୁ ଦଧିର ମେରୁ ପରି ଶକ୍ତିମାନ ଆପଣଙ୍କ ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ ଅସ୍ଥି । ଆପଣ ଜୀବନସାରା କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଫୁଲର ଫସଲରେ ଉତ୍ତଳକୁ ହସାଇଛନ୍ତି । ଏକଥା ଲୋକେ ଏବେ ବି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ; ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ଜାଣିଲେ ବି ମନରେ ସେନନ୍ତି ନାହିଁ; ଭାବିବେ ନାହିଁ ଯେ ଭବିଷ୍ୟତ ଆପଣଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବ ନାହିଁ । ଗୁଣର, ସାଧନାର, ବିଦ୍ୟାର ଆଦର ଦିନେ ଅବଶ୍ୟ ଏ ଦେଶରେ ହେବ । ଆପଣ ମଣିଷ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ, ମଣିଷ ହୋଇ ଯିବେ, ଏ ଦେହ ନଶ୍ୱର, କିନ୍ତୁ କବି ହୋଇ ରହିବେ ।”

“ମୋ ମନରେ କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ରହିଗଲା । ଏ ପ୍ରଦେଶର ଲୋକେ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନିଲେ ନାହିଁ, ନିଜ ଦେଶର କଳା ଭାଷାକୁ ଚାହିଁଲେ ନାହିଁ, ସାହିତ୍ୟ ସଂଜ୍ଞାତକୁ

ଆଦର କରି ଶିଖିଲେ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆର ଆତ୍ମଧର୍ମ ବକଶିତ ହେଉନାହିଁ କାହିଁକି ? ନବ ନବ ଉଦ୍ୟମରେ ଜାତୀୟ ପ୍ରାଣ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲେ ସିନା ଖୁସି ଲାଗେ । କଳାପ୍ରାଣ ଓଡ଼ିଆ, ସାହିତ୍ୟିକ ଓଡ଼ିଆ, ସଙ୍ଗଠକ ଓଡ଼ିଆ, ସାର ଓଡ଼ିଆ ପୃଥିବୀର ଯେ କୌଣସି ପ୍ରାନ୍ତରେ ନିତି ନିତି ନିଜର ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଚୟ ଦେଲେ ସିନା ହୁଅନ୍ତା, ମୁଁ କି ଆଶାରେ ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରିବି ?”

ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତଙ୍କ ତେଜୋଦୀପ୍ତ ମୁଖ ଦେଖି ଭୁଲି ଯାଇଥିଲା ଯେ ସେ ରୋଗୀ । ବାଲ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ, ସ୍ୱର ଡାକ୍ଷ, ସାବଲୀଳ, ଆଖିରେ ଦିବା ଦୀପ୍ତି ।

ମୁଁ ତାଙ୍କ କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ, ଜାଣିତ ଉଚ୍ଚଳ ଦେଉ । ବେଶୀ କଥା କହିବାକୁ ତାଙ୍କର ମନା କରିଛନ୍ତି । ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ତା ମାନିବାକୁ ନାଗଲ । ଆଉ କିଛି ଅଧିକ ଶୁଣିବାକୁ ଲୋଭ ଥିଲେ ବି ମୁଁ ବିଦାୟ ମାଗିଲି । ସେ ତାଙ୍କ କମ୍ପିଟ, ସ୍ଥବର ହୃଦରେ ମୋତେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଝରଝର ଅଶ୍ରୁ ବୁଝି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଆଶା ନିରାଶାର ସଂଗ୍ରାମ ଭିତରେ ସେତେନ ଫେରିଲି । ଫରୁଣ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଅଶ୍ରୁ ଛଳ ଛଳ ଫିକା ଗୋଧୂଳି ପରି ବିବର୍ଣ୍ଣ ଦିଶୁଥିଲା । ବିଦାୟ ଦେଇ ଆସିଲା ବେଳେ କନ୍ଦୁଳର ପଦେ ଯଜ୍ଞୀତ ମନେ ପଡ଼ିଲା—‘ଦେ ମତେ ବାଇଆ କରି ।’ ଅର୍ଥାତ୍ ଦେର ପ୍ରତିକୂଳ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ବି ମୁଁ ଯେପରି ସଫୁଟ ପ୍ରତି ଶୀତଶୁଦ୍ଧ ନ ହୁଏ ! ସମୟ ବା ସୁଯୋଗ ମିଳୁନାହିଁ ବୋଲି ବାହାନା ନ କରେ ! ହେ ପ୍ରଭୁ, ସଫୁଟ ଲାଗି, ସାହିତ୍ୟ ଲାଗି ମୋତେ ବାଇଆ କରିଦେ !

ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଦିନ ଯାଇଛି; ଦାରୁଣ ଦୁଃସମ୍ବାଦ ପାଇଲି । ବୁଝିଲି, କବିଙ୍କ ସହିତ ତାହା ମୋର ପଡ଼ିଲା ଦେଖା ନୁହେଁ, ଶେଷ ଦେଖା ।

ତଷ୍ଠୋତସ୍ତ୍ବି

ଲେଖାରୁ ପାଠକ ଲେଖକକୁ ବୁଝନ୍ତି, ଭଲ ପାନ୍ତି ବା ଦୃଶା କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଲେଖାରେ ଲେଖକର ସ୍ବରୂପ ସଙ୍ଗେ ଚଳନ୍ତୀ ଜୀବନର ରୂପ ଖାପ ଖାଏ ନାହିଁ । ସେ ହତାଶ ହୁଏ, ଭାବେ—‘କହନ୍ତି ଯେତେ, ନୁହନ୍ତି ତେତେ’ । ‘ବାଡ଼ି ବାଇଗଣ ଯୋଥୁ ବାଇଗଣ ସମାନ ନୁହେଁ’ । ତଷ୍ଠୋତସ୍ତ୍ବିଙ୍କ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରେମୀ, ଭକ୍ତ, ପୂଜାହୀନ, ପୁରୋହିତ ଜଗତରେ ବହୁ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଦରଦା ଦୋସର କିଏ ? ସାହିତ୍ୟରୁ କଣ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଭିନ୍ନ ?

ମହାସାର ମହମାନ୍ଦୁକ ଧାରଣା ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ସେ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ତୋଷ ଦୁର୍ବଳତାର ଆଧାର ଜଣେ ସାଧାରଣ ମଣିଷ ହୋଇ ସେ ରହନ୍ତି, ସେଇଆ ହୋଇ ରହିବେ ଚରକାଳ ।

ବିପଦ ତାଙ୍କର ଅସ୍ଥିପଞ୍ଚର ଦୋହଲାଇ ଦେଇଛି, କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରି ନାହିଁ । ଦୁଃଖ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ ତାଙ୍କର ଦାକ୍ଷୀ ଗୁରୁ । ନିର୍ଯ୍ୟାତନ, ନିଷ୍ଠେଷଣର ପ୍ରତୀକ ଜୀବନ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ତପ୍ତ କଟାକ୍ଷ । ସେଥିରେ ନିଶ୍ଚୟ ପରି ସେ ଛଟପଟ ହୋଇଛନ୍ତି, ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ଲାଗି ପ୍ରୟାସ କରି ନାହାନ୍ତି । ବାହାର ଆଖିକି ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଜୀବନ୍ତ ମରଣ, ‘କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସ୍ବପ୍ନଶିଖାକି ଏହାହିଁ କରିଛି ଉଦ୍ଧାପ୍ତ । ଅନ୍ତର୍ଲୋକରେ ଏଇ ଜୀବନ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ନାହିଁ ବିରୋଧ, ନାହିଁ ବିରୋଧ । ତପସ୍ବୀର ସାଧନା ତହିଁରେ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଛି ।

ତଷ୍ଠୋତସ୍ତ୍ବି ସୁଖ ସୌଖୀନ ଜୀବନର ପୂଜାହୀନ ନୁହନ୍ତି, ନୁହନ୍ତି ଜଣେ ରାଜପଥଯାତ୍ରୀ, ରୁଟିନବନ୍ଧା ଲେଖକ ଜୀବନରେ ତାଙ୍କର ଯୋଜନା ନାହିଁ, ନାହିଁ ଝିର ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସାବଜାଲ ଗତି, ନାହିଁ ପ୍ରଚର ପ୍ରସ୍ତୁତି । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଲାଗି ବିପୁଳ ଜୀବନର ରାଣି ରାଣି ପୃଷ୍ଠା ସେ ଓଲଟାଇ ନାହାନ୍ତି । କଠୋର, କର୍ମମ ବାସ୍ତବର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ସେ ବୁଝିଛନ୍ତି ଜୀବନକୁ, ଜଣେ ମଣିଷ ହୋଇ; ସେ ମଣିଷରୁ ହୋଇଛନ୍ତି କଳାକାର । ଝଡ଼ ପରି ଉଚ୍ଛ୍ରେଷ୍ଟ, ବନ୍ୟା ପରି ଅସମତ ତଷ୍ଠୋ ବହୁ ଆପାତ ସହ୍ୟଛନ୍ତି, କେବେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଦୁଃଖ ଆପାତରେ ଶାଣିତ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀ । ସେ ନିଜକୁ ଝାସ ଦେଇ ଯେଉଁ ଜଗତକୁ ପାଇଛନ୍ତି, ତାହା ତାଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଲୋକରେ ହୋଇଛି ମହତ୍ତ୍ବର । ତେଣୁ ସାହିତ୍ୟ ତାଙ୍କ ଜୀବନରୁ ଭିନ୍ନ ନୁହେଁ, ଯାହା ଆପାତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦିଶେ ।

• ଚେନାସେଁ ଓ ମାନବତାବାଦ ପଦ୍ଧତ୍ତେ ସୁସ୍ବେସାୟ ସ୍ବୟଂଦର୍ଶି ଧର୍ମ-
ନିରପେକ୍ଷ କରିଥିଲା, ମନକୁ କରିଥିଲା ସୁଚ୍ଛମୁଖୀ, ହେତୁବାଦୀ, ତା ପରେ
ବ୍ୟକ୍ତିବାଦର ବିକାଶ ହୋଇ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଲାଗିଲା;
ଲାଗିଗଲା ସମସ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ । ଏହି ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଶୀର୍ଷତମ
ଚୂଡ଼ା ସ୍ପର୍ଶ କଲା ପୂଜିବାଦୀ ସମାଜରେ । ତାପରେ ବ୍ୟକ୍ତିବାଦ ପରିବେଶ ହେଲା
ଜାତିବାଦରେ । ଆସ୍ତ୍ରୋପ୍ରାୟ ଲାଗି ଜାତି ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ଲାଗିଗଲା ପରସ୍ପରଧୂଂସୀ ଘୋର
ଯୁଦ୍ଧ । ସେଥିରୁ ଆସ୍ତରକ୍ଷା ଲାଗି ଜନ୍ମ ଲଭି କଲା ଆନ୍ତର୍ଜାତିକତା । ଡକ୍ଟୋରାୟି
ପ୍ରାଚୀନ ଧର୍ମ ଓ ଆଧୁନିକ ସାମ୍ୟବାଦର ସନ୍ଧି ସ୍ଥଳରେ ଜନ୍ମ ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

୧୮୨୯ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ୩୦ ତାରିଖ, ଡକ୍ଟୋରାୟି ଜନ୍ମ ହେଲେ
ଦରିଦ୍ର ଲାଗି ନିର୍ମିତ ଗୋଟିଏ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ । ତାଙ୍କ ପିତା ସେଠି ଜଣେ
ଅଧ୍ୟକ୍ଷ କର୍ମରୂପେ ଥିଲେ । ସେଇ ଡାକ୍ତରଖାନା ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ବାସ-
ବୃତ୍ତିଟିଏ ମିଳିଥିଲା । ଫଳରେ ଡକ୍ଟୋ ଆବାଲ୍ ରୋଗୀଙ୍କ ଗହଣରେ ବଢ଼ିଥିଲେ,
ରୋଗବ୍ୟାଧି, ଦୁଃଖ ହାହାକାର ତାଙ୍କ ମନକୁ ବନ୍ଧୁକାଳ କରି ଗଢ଼ିଥିଲା ।

ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କର ସେ ଭଲ ଜମି ବା ଜମା ନ ଥିଲା । ରୋଜଗାରରୁ ଯତ୍ନ-
ସାମାନ୍ୟ ସଞ୍ଚୟ କରି ସେ କିଛି ଜମିବାଡ଼ି କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଭୋଗ
ହେଲା କାହିଁ । ମଦ୍ୟପାନ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଦୋଷ । ସେତେବେଳେ
ସେ ଭଲମନ୍ଦ ବିବେଚନା ଶକ୍ତି ହରାଇ ବସୁଥିଲେ । ଜମିରେ ନିୟୁକ୍ତ ଦାସମାନଙ୍କ
ପ୍ରତି ଥରେ ସେ ଏଭଳି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଯେ ଉଦ୍ଭ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ
ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କଲେ ।

ବହୁ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ସହ ଡକ୍ଟୋ ମସ୍କୋରେ ପଢ଼ିଲେ, ତାପରେ ପେଟର୍ସବର୍ଗ
ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ କଲେଜରେ ନାମ ଲେଖାଇଲେ । ଅଳପ, କ୍ଳାବ ଚିନ୍ତାରେ ପଟ୍ଟାଭି-
ଗାମୀ ଧନ ପଡ଼ାଏ ଥିବା ସ୍ବଦ୍ଧତ ସେ ମିଶି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବସି ବସି ଭାବୁଥିଲେ;
କିନ୍ତୁ ଭାବନାରେ ଆନନ୍ଦ ମିଳଇ କାହିଁ ? ସମୟ କଟିଲା ନାହିଁ । ଏକାକିତ୍ବ ଦୁଃସହ
ହେଲା । ତେଣୁ ସେ ପଢ଼ାରେ ମନୋନିବେଶ କଲେ । ଏତିକିବେଳେ ସେ
ଗୋଗୋଲ, ପୁଷ୍କିନ୍, ବାଲ୍‌ଜାକ୍, ହର୍ସ୍କିନ୍ସ, ଭଲ୍‌ରାୟ୍‌ଗୋ, ଡକ୍ଟରନସ
ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଧ୍ୟୟନର ପୁରୋଗପାଇଥିଲେ । ଶୈଶବରୁ ନଗରରେ ବାସ କରି
ନଗରଜୀବନର ବିଶୁଦ୍ଧ ଚିହ୍ନ ଲାଗି ସେ ପ୍ରଚୁର ଅଭିଜ୍ଞତା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ।

‘ଦରିଦ୍ର ଲୋକସାଧାରଣ’ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଉପନ୍ୟାସ । ଜଣେ କିରାଣୀ
ସହୃଦ୍ଧ ଅନାଥା ବାଳିକାର ପ୍ରେମ ଏହାର ଉପଜୀବ୍ୟ । ରୁଷିଆରେ ସାହିତ୍ୟିକ-

ଭାବରେ ସେ ଯଦୁସାମାନ୍ୟ ପରିଚିତ ଥିଲେ, ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା ଫଳରେ ସେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ଲେଖନୀ ଦ୍ରୁତତର ଗତିରେ ଚାଲିଲା ।

ଅଦୃଷ୍ଟର ପରିହାସ, ତାଙ୍କର ଜୀବନର ମଙ୍ଗ ହୋଇ ଚାଲିଗଲା । ରାଜଦ୍ରୋହ ଅଭିଯୋଗରେ ସେ ୧୮୪୯ ଏପ୍ରେଲ ୨୩ତାରିଖରେ ବନ୍ଦୀ ହେଲେ । ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ଧକାରମୟ କାରାଗୃହରେ ନିଷେଧ କରାଗଲା । ବିଚାର ଅତି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ । ୨୦ ଜଣ ବିଦ୍ରୋହୀଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କୁ ଫାଣି ହୁକୁମ ହେଲା । ସେକାଳ ଘଟଣା ସପକ୍ଷରେ ତତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କ ଭାଇ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ପହରେ ଲେଖିଛନ୍ତି, ତାହା ଯେତିକି ଲେଖିହର୍ଷଣକାଣ୍ଡ; କରୁଣ, ସେତିକି ହର୍ଷୋଦ୍ଦୀପକ । ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି — ଆଜି ଡିସେମ୍ବର ୨୨ ତାରିଖ, ଆମକୁ ଗୋଟିଏ ଚତୁଷ୍କୋଣକୁ ନିଆଗଲା । ମୃତ୍ୟୁ ଆଦେଶପତ୍ର ପଢ଼ାଗଲା । ଶେଷ ଚୁମ୍ବନ ଲାଗି ହସ୍ତ ଚୁଲେଇ ନିଆହେଲା । ଭାଗ୍ୟକୁ ମୁଁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଥିଲି । ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମାତ୍ର । ସବୁ ଶେଷ ହୋଇ-ଯାଇଥାନ୍ତା । ହଠାତ୍ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡରୁ ଅବ୍ୟାହତ ଆଦେଶ ଆସିଲା ସମ୍ରାଟଙ୍କଠାରୁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଦୀଭାବରେ ମୁଁ ସାଇବିରିଆକୁ ପ୍ରେରିତ ହେଲି ।

ସାଇବିରିଆ ଜୀବନ ତାଙ୍କର ଅତି ଦୁଃଖମୟ । ପରିଧେୟ ମେଷଚର୍ମ, ଶରୀରର ଆବରଣ ମଧ୍ୟ ସେଇ । ପଦ ଅନାବୃତ୍ତ, ଅନୁଭବ-ଶକ୍ତି ତାଙ୍କର ଲେପ ପାଇଥିଲା, ଦୃଢ଼ସହ ଶୀତ, ଗବାକ୍ଷରେ ଜମିଥିଲା ବରଫ, ଗୁଡ଼ରୁ ଗଳ୍ପୁଥିଲା ବରଫ ପାଣି । ଦୁର୍ଗନ୍ଧଭରା ଅନ୍ଧକାର । ଦିନେ ନୁହେଁ, ମାସେ ନୁହେଁ, ବାର ଶୁଣିବର୍ଷ ତାଙ୍କୁ ଏହି କାରାଗାରରେ କାଳ କଟେଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସାଥୀ ତାଙ୍କର ଆତତାପୀ, ତାକୁ । ହାତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ବାଇବେଲ୍, ଫାଣିଖୁଣ୍ଟରେ ଚଢ଼ିବା ଆଗରୁ ଜଣେ କରୁଣାମୟୀ ନାରୀ ତାଙ୍କୁ ଏଖଣ୍ଡି ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ । ଉତ୍କଟ ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଉଦାସୀନ, ମାରବତା ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପତ୍ନୀ ଥିଲା । ଏହି ଉଦାସୀନ ଘଟଣା ତାଙ୍କ ଭଲମନ୍ଦ, ସୁଖ ଦୁଃଖର ପାରମ୍ପରିକ ଧାରଣାକୁ ଓଲଟିଯାଇ ଚାଲିଗଲା ।

ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ, କାହାର ଉପାଦେୟତା ଅଧିକ, କହିବା ଦୁଷ୍ଟର । ତତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଦୁଃଖ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇ ନାହିଁ, ତାଙ୍କ କୃତିତ୍ୱ-ଲଭର ପରମ ସଦ୍‌ଭାବୁକ ହୋଇଅଛି । ଅପରାଧୀଙ୍କ ସହ ବାସ ମଧ୍ୟ ବିଫଳ ହୋଇ ନାହିଁ । ଜୀବନ୍ତ ମନ ଅଧ୍ୟୟନର ଏଭଳି ସୁଯୋଗ କୃତ୍ୱ ଲେଖକଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ମିଳେ । ଅପରାଧୀଙ୍କ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଫୁଟାଇବାରେ ତତ୍ତ୍ୱେ ସମକକ୍ଷ ଲେଖକ ପୃଥ୍ବୀରେ ବିରଳ କହଲେ ଅଧିକ ହେବ ନାହିଁ ।

ମୁକ୍ତି ପରେ ସେ ସୈନ୍ୟବିଭାଗରେ ଶୁକଣ କଲେ, ଶୁକଣ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ପେଟରସ୍ ବର୍ଗ ଆସିଲେ । ଏଠି ତାଙ୍କର ନୂତନ ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନର ସୂକ୍ଷ୍ମପାତ ହେଲା । ପତ୍ରିକା ବାହାର କରିବାର ଝୁଙ୍କ ବହୁ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କର ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଚଳାଇବା ଲାଗି ପ୍ରଚୁର ବ୍ୟବସାୟ ବୁଝି ନଥାଏ । ଫଳରେ ପତ୍ରିକା ତ ବନ୍ଦ ହୁଏ, ସାହିତ୍ୟିକ ବି ଦେବାଳିଆ ହୁଅନ୍ତି । ଡକ୍ଟୋରଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏହାହିଁ ଘଟିଥିଲା ।

୧୮୭୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସେ ଭାଇ ମାଇକେଲ୍‌ଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ବ୍ରେମିଆ (କାଲି) ବୋଲି ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ରିକା ବାହାର କଲେ । ଏଥିରେ ‘ଆହୁତ ଓ ଅବମାନତ’, ‘ମୃତ ପରିବାରର ବିବରଣୀ’ ଉପନ୍ୟାସ ଦୁଇଟି ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଦୁଇ ବର୍ଷ ପରେ ଏହି ପତ୍ରିକାଟି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କର ଚେଷ୍ଟା ଅଦମ୍ୟ । ୧୮୭୪ ରେ ସେ ‘Epokha’ ବୋଲି ଆଉ ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଏଥିରେ ସେ ଦେବାଳିଆ ହେଲେ । ଘୋର ମନସ୍ତାପରେ ସେ ‘ପାତାଳ ପୁରର ସନ୍ଦେଶ’ ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କଲେ । ନାନା ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ଆସାର ଚିନ୍ତା ଏଥିରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଅଛି । ଆଦର୍ଶ ବ୍ୟାହତ, ଉତ୍ତାକାଂକ୍ଷା ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ହେବାରୁ ନାୟକ ବ୍ୟଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏ ଜଗତକୁ ଦେଖିଛି । ତାର ଘୋର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ା ଜୀବନର ସାଥୀ ତାକୁ ଘୃଣା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଛି । ତାର ଏକମାତ୍ର ସହାୟ ଜଣେ ବେଶ୍ୟା । ତା ପ୍ରତି ସେ ନିଷ୍ଠୁର ଆଚରଣ କରିଛି । ଶେଷକୁ ସେ ନିଜ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠୁର ହୋଇଅଛି; ସୁନ୍ଦର, ସୁଯୋଗ୍ୟ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାର ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ଏଥିରେ ପ୍ରକଟିତ ।

ଦୁଃଖ ଯେତେବେଳେ ଆସେ, ତାର ସଖାସୋଦର ଘେନିଆସେ, ପୀଡ଼ିତକୁ ତଳିତଳାନ୍ତି ନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାନ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । ‘Epokha’ରେ ଦେବାଳିଆ ହେବା ପରେ ଡକ୍ଟୋରଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ବିସ୍ଫୋଗ ଘଟିଲା, ଭ୍ରାତା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଅସହାୟ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ ଦେଇ ଗଲା । ବୋର୍ଡ଼ ଉପରେ ନଳିତା ବିଡ଼ା ପରି ଭାଇର ପରିବାର ପୋଷଣ ଭର ଆସି ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । କପର୍ଦ୍ଦକର୍ମନ୍ୟ ହୋଇ ଡକ୍ଟୋର ଦୀର୍ଘଶ୍ଵାସ ପକେଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଆପଦବିପଦରେ ଅତି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ କରୁଣାର ଧାର ବୋହି-ଆସେ । ଜଣେ ରୁଷୀୟ ପୁରୋହିତ ସ୍ଵତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଏ ବିପଦରେ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲେ । ତାପରେ ରୁଷୀୟ ପତ୍ରିକା ‘ଅଗ୍ରଦୂତ’ ତାଙ୍କୁ ‘ଦୋଷ ଓ ଦଣ୍ଡ’ ଉପନ୍ୟାସ ଲାଗି ୩୦୦ ରୁବଲ୍ ପାରିଶ୍ରମିକ ଦେଲା । ଏହି ପତ୍ରିକାରେ ଡକ୍ଟୋରଙ୍କର ୪ ଖଣ୍ଡ ଉପନ୍ୟାସ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ।

‘ଦୋଷ ଓ ଦଣ୍ଡ’ ତାଙ୍କୁ ସାହିତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲା, କିନ୍ତୁ ରାଣମୁକ୍ତ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଗୋଟିଏ ସାଜଲକର କବଳରେ ପଡ଼ିଥିଲେ, ଅଗ୍ରୀମ କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କା ଆଣି ଖଣ୍ଡିଏ ଉପନ୍ୟାସ ଦେବେ ବୋଲି ଜବାବ ଦେଇଥିଲେ । ସେ ଦାସୀ କଲା—ଯଦି ଜବାବମତେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଖଣ୍ଡେ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖି ନ ଦିଅ, ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯେତେ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିବ, ତା ଉପରେ ମୋର ପୂର୍ବ ସ୍ୱତ୍ୱ ରହିବ । ରଘୁଲାଟି ବାବତକୁ ଉମକୁ ଗୋଟାଏ ଫଟା ପାହୁଲା ଦିଆଯିବ ନାହିଁ ।

ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ମାରାତ୍ମକ ଚୁକ୍ତିପତ୍ରରେ ତଷ୍ଟୋ ବାଧା ହୋଇ ସନ୍ତକ କଲେ । ଦୁରବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ମଣିଷ ଏହିପରି ନିଜକୁ ବଢ଼ା ଦିଏ । ଲେଖିବା ଛଡ଼ା ଗତ୍ୟନ୍ତର ନ ଥିଲା । ସେ ‘ଜୁଆଖେଲାଳୀ’ ବୋଲି ଖଣ୍ଡିଏ ଉପନ୍ୟାସ ଡାକିଦେଲେ । ଫଦା ଗିରୋଗୀ ଏଭଳି ବୋଲି ଜଣେ ମହିଳା ଲେଖିଲେ । ଏହି ମହିଳାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ପ୍ରେମ ଓ ବିବାହ ହୋଇଥିଲା ।

ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଟି ସପର୍କରୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଚରିତ୍ରର ଦୃଢ଼ତା ବା ଦୁର୍ବଳତା ଜଣାପଡ଼େ—କାଞ୍ଚନ ଆଉ କାମିନୀ । ତଷ୍ଟୋ କାଞ୍ଚନର ସ୍ୱପ୍ନ କେବେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ରେଜଗାର ନିୟମିତ ନୁହେଁ, ସାମୟିକ । ଦେଖି ଚାହିଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଥିଲେ ହୁଏତ ସେ ବିକଟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଓ ଲଞ୍ଚିନୀର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଜାତକରେ ସ୍ତ୍ରୀ ନଥିଲା । ସେ ନିଜାନ୍ତ ଅପରିଣାମଦର୍ଶୀ ଓ ଅମିତବ୍ୟୟୀ ଥିଲେ । ଯାହା ଦି ପଇସା ଲେଖାରୁ ପାଉଥିଲେ, ମଦ ବା ଜୁଆ ଖେଳରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଉଥିଲେ ।

ନାଗ ସହଚ ସପର୍କରେ ତାଙ୍କର ଚରମ ଦୁର୍ବଳତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୋଷକ ବିରୁଦ୍ଧରୁଟି ନୁହେଁ, ସାମୟିକ ଯୌନ ଉତ୍ତେଜନା ହିଁ ତାଙ୍କର ନିୟାମକ ଥିଲା, ଫଳରେ ସହଧର୍ମିଣୀ ନୁହେଁ, ସମ୍ପଦସଜ୍ଜିନୀ ବା ସାମୟିକ ଆମୋଦଦାୟିନୀ ସେ ପାଇଥିଲେ ।

ପହିଲେ ସେ ଜଣେ ଶୂଳ୍ବ ଅର୍ଥସରଞ୍ଜ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରେମ କଲେ । ସେ ଅଧିକବୟସୀ, ଦାୟିତ୍ୱହୀନ, ଅତି ନିଷ୍ଠୁର । ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁଶଯ୍ୟାରେ ପଡ଼ିଥିବା ବେଳେ ସେ ନୂତନ ପ୍ରଣୟୀର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଥିଲେ । ତଷ୍ଟୋ ତାଙ୍କର ବହୁ ପ୍ରେମିକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ।

ତାପରେ ସେ ସୁସ୍ଥୋତ୍ତମ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରେମ କଲେ । ସେ ଜଣେ ଫରାସୀ ମହିଳା, ଯେପରି ବଦ୍ଧିଆଲା, ସେହିପରି ନିଷ୍ଠୁର । ପ୍ରଣୟୀ ତ ଦୂରର କଥା, ସେ ତଷ୍ଟୋଙ୍କୁ ଜଣେ ମଣିଷ ହସାବରେ ପାସଙ୍ଗରେ ପକାଇ ନ ଥିଲେ । ସେ ୧୮୭୪

ମସିହାରେ ତାଙ୍କର ଲେଖିଛନ୍ତି—ମୁଁ ତଷ୍ଟୋକୁ ଦୃଶା କରେ, ସେ ମୋ ଅନ୍ତରର ସମସ୍ତ ବଶ୍ୟ ନାଶ କରିଛନ୍ତି । ସେ ମୋତେ କେବଳ ବରକ୍ର କରିନ୍ତି, ତର୍କ କଲେ ଆମେ ବର୍ଜି ନୁହେଁ ।

ହେଲେହେଁ ସାରା ଜୀବନ ତଷ୍ଟୋଙ୍କ ଉପରେ ଏହି ମହଲାଙ୍କର ମୋହମୟ ପ୍ରଭାବ ଥିଲା । ଉଭୟେ ବର୍ଜି ନୁହେଁଥିଲେ, ପୁଣି ନିବିଡ଼ତ୍ତାବରେ ମିଳିତ ହେବା ଲାଗି । ତଷ୍ଟୋଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରେମ ପରେ ସେ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଯୌନ ବିଜ୍ଞାନବିତ୍‌ଙ୍କୁ ବିଷୟ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ପୁଣି ତଷ୍ଟୋଙ୍କ ସହିତ ମିଳିତ ହେଲେ । ସୁଦୂର ସାଥୀ ସେ; କୁଆଖିଲରେ ସଂସ୍ପର୍ଶ ହେଉଛି ତଷ୍ଟୋ ଯେତେବେଳେ ଦାଣ୍ଡର ଭିତରା ହେଲେ, ସୁଯୋଗ ତାଙ୍କୁ ଶୁଧା ଓ ନୈରାଶ୍ୟରେ ଗୁଡ଼ି ଦେଇ ପ୍ୟାରିସ୍ ଚାଲିଗଲେ । ତଥାପି ତଷ୍ଟୋ ମୋହମୟ ହେଲେ ନାହିଁ, ଏହି ନାଶକ ନିକଟକୁ ସେ ପହଞ୍ଚିଲେ—ସ୍‌ ମୋର ଏକମାତ୍ର ଶାନ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ସ୍‌ ଛଡ଼ା ହୋଟେଲ ମ୍ୟାନେଜର ମୋତେ କିଛି ଦେଖିନାହିଁ । ଅବସ୍ଥା କହିଲେ ନ ସରେ । କିଛି ପାଇଲେ ମୁଁ ଏ ହୋଟେଲ ଗୁଡ଼ିଯିବି ।

ମାଆ ବ୍ରାଉନ୍ ଆଜ୍ଞା ତାଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରେମିକା । ସେ ଜଣେ ନାବିକର ସ୍ତ୍ରୀ । ତଷ୍ଟୋ ପ୍ରେମରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ହେଲେବି ଏହି ମହଲା ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ଶେଷ ପ୍ରେମିକା ଆଜ୍ଞା ଗ୍ରୀଗୋରୀ ଏଭନ । ସେ ସାଧୁ, ସେବା-ବ୍ରତୀ । ଶେଷ ଜୀବନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଶ୍ୟା ରହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତଷ୍ଟୋଙ୍କ ଚରିତ୍ର ବିଚିତ୍ର; ଏହି ନାଶକ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁରକ୍ତି ନ ଥିଲା । ସୁଯୋଗ ସହିତ ପହଞ୍ଚି ମନସ୍ତୁ ଥିଲା । ଏହି ନାଶକର ଯୈର୍ବି ଅପରାଧୀମ; ପ୍ରେମ ବଳରେ ଶେଷରେ ସେ ତଷ୍ଟୋଙ୍କୁ ଜୟ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଚିର ସନ୍ତତ ରଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ ନୈବ ମୃତ୍ୟୁତେ । ଦୁର୍ବଳମନା, ଅସନ୍ନତ, ଅପବ୍ୟୟୀ ତଷ୍ଟୋ ଜର୍ମାନ ଯାଇ ପୁଣି କୁଆ ଖେଳିଲେ, ସଂସ୍ପର୍ଶ ହେଉଛି, ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଅଲଙ୍କାରପତ୍ର ବନ୍ଧା ପକାଇଲେ, କେହି ବଶ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ, ଯେ ସାଇବିରିଆର ଫାଶି ଖୁଣ୍ଟରୁ ଜୀବନ ଦେଇ ଫେରିଛି, ସେ ଏପରି ଦାୟିତ୍ବଞ୍ଚନ, କଦାବୁରୀ ହୋଇପାରେ । ଶେଷକୁ ଏହି ପାପାଣୀର ବି ଯୈର୍ବିତ୍ୟ ଘଟିଲା ।

ଏହି ଦୁରବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ସେ ପ୍ରକାଶକଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯେଉଁ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ, ତାହା ଯେ କୌଣସି ଆତ୍ମମର୍ଯ୍ୟାଦାସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷରେ ନିତାନ୍ତ ଗ୍ରାସକର । ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିବା ଏହି—ଓପାସରେ ରହି ମୁଁ କଣ ଲେଖିବି ? ପେଟ ପାଇଁ ଶେଷକୁ

ମୋ ପେଟୁଲୁନ୍ ଓ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଶେଷ ପଣମଲୁଗା ଖଣ୍ଡି ବନ୍ଧା ଦେବାକୁ ହେଲା ।
ଦ'ଦନ ହେଲା ଘୋର ବରଫବୃଷ୍ଟି ।

ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କ ପୁଅର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲା । ଜୀବନର ଚିର ମୁଦେଇ
ମୂର୍ତ୍ତିରୋଗ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଘନ ଘନ ଦାଉ ସାଧୁବାକୁ ଲାଗିଲା । ଘୋର ଦାରିଦ୍ର୍ୟର
ଜ୍ୱାଳାରେ ସେ ଛଟପଟ ହେଲେ । ତଥାପି ଦିନେ ହେଲେ ସେ ଅଭିଜାତର
ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ।

ସେ ବଡ଼ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଥିଲେ । ଅନ୍ୟାୟ ଦେଖିଲେ ମୁହେଁ ମୁହେଁ ପଦସ୍ଥ
ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କଟୁ ସମାଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ଫଳରେ ବହୁ ବଣିଷ୍ଟ ଲୋକ ତାଙ୍କଠାରୁ
ଦୂରେଇ ଯାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସୁବିଧା ହାସଲ କରିବା ଲାଗି ସେ
ଅତ୍ୟାଗୁଣ ସହିତ କୌଣସି ସାଲିୟ୍ ମାନ ନେଇ ନାହାନ୍ତି ।

ଡକ୍ଟରଙ୍କ ମହତ୍ତ୍ୱ ଏହି ଯେ ଘୋର ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେ ସାହିତ୍ୟ-
ସାଧନାକୁ ଅବ୍ୟାହତ ରଖି ପାରିଥିଲେ । ‘ମୂର୍ଖ’, ‘ଚରନ୍ତନ ସ୍ତ୍ରୀ’, ‘କଞ୍ଚା
ହୌବନ’ ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ଉପନ୍ୟାସ ତାଙ୍କ ଶେଷ ଜୀବନରେ ପ୍ରକାଶିତ
ହୋଇଥିଲା । ‘କରମାଜୋଭ୍‌ର ଭ୍ରାତୃବୃନ୍ଦ’ ତାଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୃତି ।

ଶେଷ ଜୀବନରେ ସେ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଯତ୍ନରେ ତାଙ୍କ
ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ସୁଧୁରିଲା, ତାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ବଦଳିଲା । ତାଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତୃତ ହେଲା,
ଯଶର ହୌରତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହେଲା । ମାନସିକ ସନ୍ତାପ ସକଟରେ ବହୁ
ଲୋକ ତାଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ନେଲେ ।

ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଜଣେ ରୁଷୀୟ ଲେଖକ ତାଙ୍କ ସଫର୍କରେ ଲେଖିଛନ୍ତି—
ପାଠିଏ ବର୍ଷର ଦୁଃଖ ଶୋକ ସତେ କି ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଗୁପ୍ତି ହୋଇ ରହିବ ।
ବୟସ ଭାରରେ ଯେତେ ନୁହେଁ, ଅତି ଦୁଃଖରେ ହିଁ ସେ ଅବନତ ହୋଇଛନ୍ତି ।

୧୮୮୯ ମସିହା ଜାନୁୟାରୀ ୨୮ ତାରିଖରେ ସେ ଇହଲୀଳା ସମ୍ବରଣ
କଲେ । ‘ଲେଖକର ପତ୍ରିକା’ ତାଙ୍କର ଶେଷ ଲେଖା । ଏହା ଶେଷ ହୋଇନାହିଁ ।

ଡକ୍ଟର ଭର୍ସିଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଜଟିଳ, ଦୁର୍ବୋଧ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ନାନା
ମୁନିଙ୍କର ନାନା ମତ; ବେଳେବେଳେ ଏହା ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ।

କ୍ରିଷ୍ଟୋଭ୍ ଲେଖିଛନ୍ତି—ସେ ହଂସ କ, ସଜ୍ଜତାନ୍, ପାପୀ, କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍,
ମୋ ସମକ୍ଷରେ ସେ ନିଜ ଶୁକର ପ୍ରତି ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ । ଶୁକର ଉଦ୍ୟାନ୍ତ

ହୋଇ କହିଥିଲା—ବିବେଚନା କରିବାର କଥା ଯେ ମୁଁ ଜଣେ ରକ୍ତ ମାଂସର ମନୁଷ୍ୟ !

ସେ ଆଦାତ କରନ୍ତି, ପ୍ରତିପକ୍ଷର ଆଦାତରୁ ଅସୁରକ୍ଷା ଲାଗି, ସେ ନିଜର ପାପ କେବେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନାହାନ୍ତି, ବରଂ ନିଷ୍ଠୁର ଆଚରଣରେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରାଥାନ୍ତି ।

ଟୁଗେନଲ୍ କହିଛନ୍ତି—ଜୀବନରେ ଯେତେ ଲୋକ ଦେଖିଛୁ, ତାହା ସବୁଠାରୁ ସତତାନ୍ ଶ୍ରୀକ୍ଷିତାନ୍ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମତ ଦିଅନ୍ତି—ପୃଥ୍ବୀରେ ସବୁଠାରୁ ସେ ପବିତ୍ରତମ ।

ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ସିରମଣ୍ଡ ଫୁଏଡ଼୍ କହିଛନ୍ତି—ନିଜ ଦୃଷ୍ଟିକ ପିତାଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିବା ଲାଗି ତତ୍ତ୍ୱୋଙ୍କର ଗୋପନ କିଛି ଥିବ । ଦାସମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ପିତା ନିହତ ହେବାପରେ ଅବଚେତନ ମନର ସେହି କିଛି ଅପରାଧୀ ମନୋରାଜରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିବ । ତେଣୁ ସ୍ୱକଳ୍ପରେ ସେ ନାନା ଦୁଃଖ, ଅସମାନ, ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବରଣ କରିଥିବେ । ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ଅକୃଷ୍ଣ ଦୁଃଖବରଣ ତାଙ୍କ ମନକୁ ଲଘୁ କରୁଥିଲା, ସୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିକୁ ଯୁଦ୍ଧିତ କରୁଥିଲା । ଧ୍ୟାନ ମନୋବୃତ୍ତି ଫଳରେ ସେ ବହୁ ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇଥାନ୍ତେ; କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ଦୁଃଖବରଣ ତାଙ୍କୁ ଏଥିରେ ଅବ୍ୟାହତ ଦେଲା ।

ତନ୍ତ୍ରୋଙ୍କ ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ଯିଏ ଯାହା ଲେଖନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ ସମସ୍ତେ ଏକମତ ଯେ ସେ ନୀଳକଣ୍ଠ, ଦୁନିଆର ଯାବତୀୟ ଗରଳ ପାନକରି ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି, ଅନୁଭବ ସନ୍ତାନ, ତାଙ୍କ ଜୀବନର ବାଣୀ—ଫୁଟ ବସନ୍ତ ବରୁଣରେ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ସନ୍ତାନ ଓ ଅନ୍ଧସୁ ସିଦ୍ଧି ଲାଭରେ ପ୍ରକୃତ ପୁରୁଷକାର ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ତାହାହିଁ ଦୂର୍ଗତ ଜୀବନର ଆଲୋକବର୍ତ୍ତନ ।

ମେଦନୀପୁରର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ

ଉଚ୍ଚ ବାଲିବନ୍ତ, ବହୁଳ ଅନ୍ତ୍ରକଣୀ ଝଲସାଇ ଦେଉଛି ଆଖି । ଗଜା ଝାଉଁରଛ କିଛି ଦୂରରେ, ନାହିଁ ଗୁଆ, ନାହିଁ ମର୍ମର । ଦାଦା ସମୁଦ୍ର କୂଳେ କୂଳେ ଆମେ ଧାଇଁଛୁ, ସିନେମା ସୁଟିଂ ଦେଖି । ଲବଣ୍ୟମୟୀ ସାବଣୀ ଚାଟକି ଖେଳୁଛନ୍ତି ବାଲିବନ୍ତ ତଳେ, ହିମାଦ୍ରୀ ପାଦ ଦେଶରେ ପାଟଣଙ୍କ ପରି । ଡଗା ଡଗା ଆଖିରେ ସାଥୀ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ପିଇ ଯାଉଛୁ ସେ ଶ୍ରୀ । ସୁଟିଂ ଶେଷ ହୋଇଯାଇଛି । ଦି ପହର ଖରାକୁ ଏ ବିଫଳତା ବଡ଼ ବାଧୁଲ । ଚିତ୍ତକୁ ଗାଳି ଦେଲି । ସେ ଯୁବକାୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱାସରେ ଗପି ଚାଲିଲା । ସିନେମା ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଶ୍ରୀ, ଅଭିନୟ ପଟ୍ଟତା, କେଉଁ ଚନ୍ଦ୍ରରେ କାହାର ଅଭିନୟ କେତେ ସଫଳ ହୋଇଛି । ସିନେମାର ଜଣେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସେ । କ୍ଷମା ଦେଲି, ରୋମାନ୍ସର ବସ୍ୟସ୍ତ ତାର, ସ୍ୱପ୍ନାଞ୍ଜନ ଆଖିରେ ପୃଥ୍ୱୀଙ୍କ ଦେଖୁଛି । ଦେଖୁ । ରାତି ଲାଜ କ'ଣ ? ସ୍ୱପ୍ନ ମୋର ମରିନାହିଁ, ଚିତ୍ତ ନୁହେଁ, ସେଇ ଆଖିର ମୋତେ ଟାଣି । ମନ୍ଦରୁ କିଛି ଭଲ କାଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି । ମସ୍ତକକାର ଜଞ୍ଜିର ଝାପ୍‌ସାରେ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ନୌକାର ବନ୍ଦୁ । ଧୀବର କୂଳେ କୂଳେ ଭିଡ଼ିଛନ୍ତି ଜାଲ, ଚିଲି ଦେଉଛି ଚନ୍ଦ୍ରକର, ଛଞ୍ଚାଣ ଝାମ୍ପୁଛି । ମଗରକଣ୍ଡା, କର୍କଶ ଖୋଲପା, ସମୁଦ୍ରବେଙ୍ଗ, ଗୁଡ଼କଙ୍କ, ଲମ୍ବା କଥା, ଝାଉଁ । ବାଆଁ ପଟେ ଝାଉଁର ମର୍ମର, ଡାହାଣ ପଟେ ଡେଉଁର କଳକଳ । ଦେଖି ଜାଣିଲେ ଦିଶେ ଶ୍ରୀ, ଗରୁଡ଼ରୁ ଗରୁଡ଼ତର । ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହେବାକୁ ଲୋଭ ହୁଏ, ଧରା ଦେଲି ପର ଲାଗେ ସୁନାର ସେଇ ହଳଦାବସନ୍ତ—କବିତା ।

ହଠାତ୍ ଜପ୍ । ଅଟକେଇବା ? ହାତ ଦେଖାଇ ଦେଲୁ । ମହଲା ? ସାବଣୀ, ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ? ଭୁଲ୍ ହେଲା ? ଡ୍ରାକ୍‌ଜର ଇଞ୍ଜିତ ଦେଲା—ବସ । ଚିତ୍ତ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା—ଏ ମନ ଭରୁଥାଇ ଯାହା ! ମୁଁ କହିଲି—ଦେହରୁ ମନ ଆହୁରି ସୁନ୍ଦର, ନାଶ ନକ୍ଷତ୍ର ହେଲେ ବି ତାର ଦୟା ଗୁଣ ଲେପ ପାଏ ନାହିଁ ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦାଦା ହୋଟେଲରେ ପଶିଲେ ସାବଣୀ, ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ, ଆମେ ପଶିଲୁ ବସ୍‌ରେ, ଓହ୍ଲେଇଲୁ ଗୋଟାଏ ଅପନ୍ତର ଗହରରେ । ଚତୁର୍ଥ ବର ଉପରେ ଓହ୍ଲେଇଛି ଗୋଧୂଳି, ବଣା ସ୍ୱପ୍ନ, ହଜା ସୃଷ୍ଟି, ଲୁହ ରୋମାଞ୍ଚ, କେତେ କ'ଣ ଭାବେ ତାର ଶାଖାରେ । ତା ପଛରେ ଆମର ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଟ ଗ୍ରାମ । କଟା ଧାନର ପୋପର ମୂଳ, ଫଟା ଭୂଇଁ, ନୂଆ ଦୂବ ଚେକି ଦେଉଛି, ମାଡ଼ୁଛି ମୁଠି ଶାଗ ।

ମୁହଁ ଶୁଷ୍କକୁ ପଦ୍ମସ୍ଥଳୁ ‘ଖାଲସିଙ୍ଗା’ ଗ୍ରାମରେ । ଦୁଆରେ ଡାକବାମାସେ ଲଣ୍ଠନ
ଆସିଗଲା, ଗୋଡ଼ ଧୋଇବାକୁ ପାଣି, କୋଡ଼ିଏ ହାତ ଲମ୍ବର ଦୁଇଟା ସଉପ
ମଣିଷା ପରା ହେଲା, ତା ଉପରେ ତୁଳା ଶେଯ, ବିଛଣା ଗୁଦର, ମାଣ୍ଡି । ଆସିଗଲା
ଜଳଖିଆ, ଗୁ’ ପାନ, ସିଝାରେଟ୍ । ସମସ୍ତ ଚୁପ୍ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ଅପରିଚିତଠାରୁ ଏତେ ଆଦର୍ଥ୍ୟ ନେବାକୁ ଚିତ୍ତ କୁଣ୍ଠିତ ହୁଏ । ଏଥିରୁ
ନିରସ୍ତ ହେବାକୁ କହୁବାକୁ ଗୁହସ୍ୟମୀ ରାଖାଲବାକୁ ଗାଇଲେ—

ଆଜି ମୋହର ଭାଗ୍ୟ ଦେଖ
ଦେଖିଲି ବନ୍ଧୁଜନ ମୁଖ ।

ମୁଁ ଜଣେ ଗୀତପ୍ରେମୀ ବୋଲି ଗୁହସ୍ୟମୀ ସମ୍ଭାଦ ପାଇଥିଲେ, ତକାଇ
ଥିଲେ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଓସ୍ତାଦ୍, ରସାନ୍ତ ପଞ୍ଚୀତ ନିପୁଣ । କହୁଲି—ମୁଁ ଯୋଉଠି
ରସାନ୍ତ ପଞ୍ଚୀତ ଶୁଣୁଛି, ତାଠୁ ଆଉ ଅନ୍ୟତ୍ର ଭଲ ଶୁଣିବାର ଆଶା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ
ମଳି-ମୁଣିଆକ୍ର, ଶୁଣିବା ଲୋକଗୀତ । ରାଖାଲବାକୁ ମୋ ଖିଅଲା ଚୁପରେ
ବସିତ ହେଲେ ବି ତକାଇଲେ ଶଶୀକ ।

ଶଶୀର ବୟସ ୫୦ ଭିତରେ, ଦଶୁଛ ନିଧୁଁମ ବୁଢ଼ା । ଦେହରେ ଯନ୍ତ୍ରର
ଆଭାସ ନାହିଁ, ମନ ପଡ଼ିତ ଭାଜି । ଧନ ବୋଇଲେ ତାର ଘରଡ଼ିହ, ଜନ ବୋଇଲେ
ତାର ଭାରିଯା । ଜମିର ଝିନ୍-ଝିନ୍ ନାହିଁ କି ପିଲାଙ୍କ ଛଟା ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁ ବୋଇଲେ
ଭୋଗ, ସେ ଦିହରେ, ପୁଣି ମନରେ ସ୍ବାମୀ ସ୍ବା ଦୁହିଁଙ୍କ ଗ୍ରାସ କରୁଛି । ଶଶୀ
ମୂଲ ଲାଗେନାହିଁ । ଭଲ ଭଲ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ବସେ । ଯଦ୍ବା ଦି ପଇସା
ଉପାୟ କରି ପେଟ ପୋଷେ ।

ସେ ଜଣେ ଭ୍ରମଣକାରୀ; ଅଯୋଧ୍ୟା, ମଥୁରା, କାଶୀ, ବୃନ୍ଦାବନ ଆଦି
କେତେ ଶତ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ବୁଲୁଛି, ବାକ୍-ଚରୁର । ଚପୁ ଗପୁ ରାତି ପାଏ । ମୁଖରେ
ତାର ଅମୃତ । କଥାର ଯାଦୁରେ ବଣ କରେ । କେତେ ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣ, କେତେ
ଭ୍ରମଣକାହାଣୀ, କେତେ ଉଗଡ଼ମାଳି, ଅଭିଜ୍ଞ ବଚନ, କେତେ ସଦୁପଦେଶ ।
ପିଣ୍ଡାକୁ ଉଠୁ ଉଠୁ ଶଶୀ ଗାଇଲା—

(କ) ପଦ୍ମ ପୁଷ୍ପ ହୋଇ ସେ କଥା କରଇ ବାସ ଯେବେ ତାର ନାହିଁ
ବଣମଲ୍ଲୀ ହେଉ, ବାସ ତାର ଥାଉ ଭ୍ରମର ଭାସ୍କାକୁ ବାଇ ।

(ଖ) ସହର ଭାଙ୍ଗି ଲେ ବୃନ୍ଦେ ନ ରହେ ଦୋକାନ
ଧନସ୍ଥାନ ହେଲେ କେହି ନ କରେ ସମ୍ମାନ

ପ୍ରାଚୀର ଶୁଙ୍ଖିଲେ ହୁଏ ଚୌଦିଗେ ସଦର
କପାଳ ଶୁଙ୍ଖିଲେ କେନ୍ଦ୍ର ନ କରେ ଆଦର ।

- (ଗ) ମତେ କିଏ ନ କରେ ଖାତର
ବଡ଼ଘର ଥିଲା ହାକିମ ହୁକୁମା ଡିଗିରି ରଖିଛୁ ହାତର
ଏକ ଗଛ ମୋର ଓଜାଳ
ରବିବାରଦିନ କରେଣ ବନ୍ଦ ହୋଟେଲେ ଉଠାଏ ପତର ।
ମୋର ବଡ଼ଘର ବଡ଼ ଧାର୍ମିକ
ଅଠର ହଳ ହଳିଆ ବକୁଛୁ ଏକାଦଶୀ ଦିନ ହାଟର ।

- (ଘ) ବୋହୂ ଚାଲି ନ ଜାଣଇ ଲୋ ପାଦ କରୁଥାଇ ବଙ୍କା
ଯୋଉଦିନ ବୋହୂ ସଲଖି ଚାଲିବ ଘରେ ପଡ଼ିଯିବ ଡକା ।
ଯୋଉଦିନ ବୋହୂ ବାପଘରଠାରୁ ଶଶୁର ଘର ଅଇଲା ।
ଆପଣାର ପତି ସଙ୍ଗ ନ କରଣ ପରକୁ ରସେ ରସାଇଲା ।
ବୋହୂ ଗୋଟିଏ ମୁଁ କରି ଆଣିଥିଲି କାଉଁରୀ ଘରର ଝୁଅ
ନ ହୁଏ ଲମ୍ପଟୀ ବାଞ୍ଛିକରକଟୀ ତନିଆଡ଼େ ତନି ପୁଅ ।
ପୁଅ ବଧୂ ଯୋଉଦିନ ଏକଦି ହୋଇବେ ଚତୁର୍ବର୍ଗ ଫଳ ପାଇ
ରଘୁ ଅରକ୍ଷିତ ଭରସା କରଛୁ ବୋହୂକୁ ଭେଟିବା ପାଇଁ ।

ଯାହାଗୀତ, ଜଣାଣ, ଭଜନ, ଚଉପଦୀ, ଡଗଡ଼ମାଳ, ଲେକଗୀତ,
ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଶଶୀ ଗାଇ ଚାଲିଲା । କି ସରସ ତାର ଅନ୍ତର । ଏହୁପରି
ଜଣେ ଜଣେ ରସିକଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ସିନା ଗ୍ରାମଜୀବନ ଉପଭୋଗ୍ୟ ହୋଇଛି । ତଥାପି
କିଏ ବୁଝେ ତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ? ଦରିଦ୍ରରେ ଦରିଦ୍ରତମ ସେ ।

ଶଶୀ ମେଦନୀୟ ଥିଲେ ବି ଶାଶ୍ଵି ଓଡ଼ିଆ କହୁଛୁ, ଏ ତାର ଗର୍ବ
ଓଡ଼ିଶା ଭ୍ରମଣର ଫଳ । ଏଠା ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥାର ଅବସ୍ଥା ଜାଣିବାକୁ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା
ଥିଲା । କହୁଲୁ—ଶଶୀ, ସ୍ଥାନୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥାରେ ଗୋଟିଏ ଗାଉଁଲ ଗପ କହ । ଶଶୀ
କଥାଣ୍ଡରେ ଆରମ୍ଭିଲା—

ତେନ୍ତୁଳି ଗଛେ ବସା
ବହୁ ଶୁଙ୍ଖିଲା କାଂସା
ସେ ବହୁ କାହିଁ ?
ଗୁଡ଼ଲ ଧୁଇତେ ଯାଇ ।

ସେ ଚାହିଁଲ କାହିଁ ?

ସାପ ଗଲ ଖାଇ ।

ସେ ସାପ କାହିଁ ?

ବଣର ଭିତରେ ଥାଇ । ଇତିହାସ ।

ତାପରେ ଗପଟିଏ କହିଲୁ ।

ଏକ ବାପେର ଦିନ ପୋ ଥାଇଲୁ । ତାର ମନକେର ବାପ ମରିଯିବାର ଆଗେ ଗଟେ ଉଇଲ କରାଗେଲୁ । ସେ ଉଇଲେ ଲେଖା ରଇଲ—ଆମାର ଦିନ ପୋ'ର ମଧ୍ୟେ ସବୁ ଚାହିଁଲେ ସେ ବଡ଼ ବେକୁବ୍ ହୁବେ ସେ ଅଧାଅଧ ସମ୍ପତ୍ତି ପାବେ । ବାକୀ ଅଧେ ଦୁଇ ପୋ ପାବେ । ବାପ ମରିଯାବାର ପର ତାର ଦିନ ଟୋକାର ମଧ୍ୟେ ଝଗଡ଼ା ଲାଗିଲୁ । ବଡ଼ କଇଲୁ—ଆମି ବଡ଼ ବେକୁବ୍ । ମରିଆ କହିଲୁ—ଆମି ବଡ଼ ବେକୁବ୍ । ଗ୍ରେଟ କହିଲୁ—ଆମି ବଡ଼ ବେକୁବ୍ । ଓ ରକମ୍ କଇତେ କଇତେ ଝଗଡ଼ା ହଇଲୁ । ଝଗଡ଼ା ହଇତେ ହଇତେ ମାରପିଟ୍ । ଗ୍ରାମେର ଲୋକ କଇଲେ ସେ—ତୋରମାନେ ଝଗଡ଼ା କାଜିଆ କରୁଛୁ କେନି ? ବାପେର ଜିନ୍ଦାଗି କଇମାଲି ଖରଚେ କର । ତାପର ଜିନ୍ଦାଗି ପର ଆମାରମାନେ ମେଟମାଟ କରାଦିବା । ମେଟମାଟ କୋନମତେ ହଇଲୁନି । ଅଦାଲତ ଯାଇତେ ହଇଲୁ ।

ହାକିମ୍ ପଚାରିଲୁ ବଡ଼ କେ—ତୁଇ ସେ ବଡ଼ ବେକୁବ୍ ତାର ପ୍ରମାଣ କହ ।

‘ହଜୁର, ଆମି ଆମର ଶରୁର ଦୁଆରେ ଥାଇ । ସହଠି (ସେଠି) ଆମର ଗଟେ ଟୋକା (ପୁଅ) ହଇଲୁ, ମା'କେ ମା' କସୁନ, ବାପ୍‌କେ ବାପ୍ କସୁନ, ଆମି ଆମାର ମାଇପର ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତି କରଲି—ଆମି ତୋକେ ମା' କଇ, ତୁଇ ଆମାକେ ବାପ କ, ଓ ରକମ୍ କରତେ ଟୋକା ମାଆ ବାପ ଡାକତେ ଶିଖିଲୁ । କିନ୍ତୁ ଆମାର ମାନଙ୍କେର ଅଭ୍ୟାସ ରଇଗେଲୁ । ହଜୁର, ଘର ଥଇଲି । ବାପ କଇଲୁ—ତୋର-ମାନଙ୍କର ଏ କି ଶକ୍ତି ? ତୁଇ କିନା ଜେନାଘର ବିକେ ମା' କଇ, ସେ ତୋକେ ବାପ କବ । ଆମି ତଖାନ ଆଗୁକର କଥାଟା କଇଲି । ତଖାନ ବାପ କଇଲୁ—ତୁଇ ଆମାର ଦିନ ପୋ'ର ମଧ୍ୟେ ବଡ଼ ବେକୁବ୍ ।’

ହାକିମ୍ ମରିଆକେ ପଚାରିଲୁ—ତୋର କି ପ୍ରମାଣ ଦେ । ‘ହଜୁର, ଏକଦିନ ଜାଲି ପେକି କି ଗଟେ କାଙ୍ଗଡ଼ା ଧର୍ତ୍ତଲି । ଆମି କଇଲି—ଆମି ଖାବା, ଆମର ମାଇପ କଇଲୁ—ଆମି ଖାବା, ଦୁଇ ଲୋକ ଝଗଡ଼ା ହଇଲୁ । ନିଅମ କରଲି କି ଦୁଇ ଲୋକ କଥା ବନ୍ଦ କରାଦିବା ଆସୁ, ସେ ଆଗୁରେ କଇବ,

ସେ କାଞ୍ଚଡ଼ା ଖାଇତେ ପାବେନି । ରାସେ ଘରେ ଶୁବାର ସମୟ ନିଅମ ଆଇଲ ।
 ସେ ଆମି କବାଟ ବନ୍ଦ କରି ଶୁବା । ଆମି ତ ଆଗେ ରୁଗି କି ଶୁଭଗଲି । ଆମର
 ମାଇପର ତ କବାଟ ବନ୍ଦ କରୁବାର କଥା ନାହିଁ । ସେ ବି ଆସି ଶୁଭ ଗେଲ ।
 କବାଟ ଆଲଗା, ତିନି ଲୋକ ଘେର ଆଇସି କି ଘରେ ପଶିଲ । ଆମି ସତର
 (ଜାଗତ) ଅଛୁ, ସବ ଦେଖିଛି ।

ହାକିମ୍ କଇଲ—ତୁଇ ଉଠିପଡ଼ କି ଦେହେଇ ଦେଲୁନି ଘେରୁ ? ‘ଆମି
 କଥା କଇନେ ସେ କାଞ୍ଚଡ଼ା ଖାଇତେ ପାବାନି ।’ ତିନି ଲୋକ ଘେର ରୁଗିଛି
 ମୋଟ ବାନ୍ଧିଲ । ବାନ୍ଧି କି ଭାବଲ ସେ ଆମାର ତ ତିନି ଲୋକ, ମୋଟ ରୁଗିଛିସ୍ତା ।
 ଆର ଗଟେ ମୋଟ କେ ଲି ଯାବେ ? ଘରେର ଭିତରେ ଘୁରୁତେ ଦେଖତେ ପାଇଲ
 ଆମାକେ—କେ ଶାଲ ଶୁଭରୁ ରେ ? କହୁ କି ହୁଡ଼୍ ହୁଡ଼୍ କରି ଟାନିଆନି ଏକ
 ଲୁଥ୍ ଦିଲ, ଦିଡ଼େ—ଶାଲ ମୋଟ ଲିଚଲ । ହଜୁରୁ ତଖିନ୍ ବି କଥା କଇନି ।
 ଘରେ ପହଞ୍ଚି କି କଇଲ—ପକା ଶାଲ ଏଠି ମୋଟ । ଆମି ମୋଟ ପକେଇ ଦିଡ଼େ
 ତିନିଟା ଲୁଥ୍ ମାରି କଇଲ—ଯା ଶାଲ, ଚାଲି ଯା । ତା ହିନେ ଆମି ତ ବଡ଼
 ବେକୁର୍ ହଇଲି, ହଜୁରୁ, ଆମାକେ ଅର୍ଥେକ ସମ୍ପତ୍ତି ଦିଆହେଉ ।’

ତାରପର ଘେଟ ପୋ’କେ ହାକିମ୍ ପଚରିଲ—ତୋର କଥାକା ‘ହଜୁରୁ,
 ଆମର ଦୁ ମାଇପ । ଆମାର ଗଟେ ନିଅମ ଆଏ—ଶୁବାର ସମୟ ଆମି ମସଣାସୁ
 ଶୁବା, ଦୁ ମାଇପ ଦୁ ପାଶେ ଶୁବେ । ଦୁଟା ହାତ ଦୁଇ ଲୋକେର ଉପରେ ଲାଦି
 ଶୁଭତେ ହବେ । ହାତ ଉଠି ଲାଲିସ୍ତା ଚଲବେନି । ବାରମାସିଆ ଭୁଡ଼ଭୁଡ଼ି
 ହୁକାରେ ନିଆଁ ଉଲିକି ଦିଲ । ନଲଟା ଆମାର ମୁଖେ ଲଗେଇ ଦି ଗେଲ । ଆମି
 ଟପକା (ତମାଖୁ) ଖାଇତେ ଖାଇତେ ଗଟେ କାଶି ଉଠିଲ । କାଶି ପକେଇତେ
 ଟିକା ନିଆଁ ଉଡ଼ିକି କପାଲେ ପଡ଼ିଗଲ । ଆମାର କପାଲ ଘୁଡ଼ିଗେଲ । ଆମାର ଦି
 ହାତ ଉଠିବାର କୋନୋ ଉପାୟ ନାହିଁ, ହଜୁରୁ, ଦି ଧାନ ଗାତ ହୁଇେ । ଆମି
 ସବ୍ ତେସ୍ତେ ବଡ଼ ବେକୁର୍ ।’

ହାକିମ୍ କଇଲେ—ତିନିଟା ଯୁକୁ ସମାନ, ତବେ ସମ୍ପତ୍ତି ତିନି ଲୋକ
 ସମାନ ଭାଗ କରି ଲେ ।

ଗପଟି କହିଯାରି ଶଶି ଇଚ୍ଛୁତଃ ହେଲ, କି ଗୋଟାଏ ଡାକ୍ତ୍ର ବେଦନା
 ତା ମୁଖରେ ଫୁଟି ଉଠିଲ । କଥା କ’ଣ ? ଶଶି କହିଲ—ବାବୁ, ଗୀତ
 ଲହସରେ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି ଗୁହର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା, ଭାରିଯାକୁ ପକ୍ଷାଘାତ, ଗଲେ ପଥ
 ରାନ୍ଧିବି, ଓପଦ ଦେବି । କାବା ହୋଇ ତା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଲି ।

ଶଶୀ ପୁଣି କହୁଲା—ମୋ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଅଧେ କରୁଛି ଭାରିଆ ।
ତାର ଏଇ ଭୋଗ । ମୋର ଗୋଦର, ମୋ କପାଳ ପୋଡ଼ି ଯାଇଛି, ବାବୁ,
ପୋଡ଼ି ଦେଇଛି ମୁଁ । ଭାଗ୍ୟ ଦୋଷରୁ ନୁହେଁ, ହାତେ ହାତେ ଆମ ଘର ଭୋଗ ମୁଁ
ଅକିଛି । କଥା ଅଛି—

ଆପଣା କଲ କର୍ମମାନ
ଆଗୁଁ ହୋଇବ ସାବଧାନ ।

ସମସ୍ତେ ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ଦୋଷ ଡାଳନ୍ତି, ଶଶୀ ଦେଖୁଛି ନିଜର ଦୋଷ ।
ଲୋକେ ବିଧାତା ଉପରେ ଦୋଷ ଦେଇ ନିଷ୍ଠିନ୍ନ ଜଣାଯାନ୍ତି, ଶଶୀ ଅଣନ୍ତି । ନିଜ
କର୍ମର ସଦ୍ୟ ଫଳ ଏଇ ଜନ୍ମରେ ଭୋଗ କରୁଛି ବୋଲି ତାର ବିଶ୍ୱାସ ।
ଅନୁତାପର ଦହନକ୍ୱାଳାରେ ସେ ଦର୍ଶ୍ୟ—କହୁଲା—ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ଜାନୁ ଭଗ୍ନ
ହେଲା, ମୋର ଗୋଦର ଗୋଡ଼ ! ପଚାରିଲି—ଶଶୀ, କାହିଁକି ଏପରି କହୁଛ ?

ଶଶୀ କହୁଲା—ଯୁଆନ୍ ବସୁସ, ସେତେବେଳେ ରକ୍ତ ଗରମ, ଖଳାବାଡ଼ି
ସୀମା ଦେଇ ଦଦା ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଲା ଝଟାପଟା କଲି । ଦଦାକୁ ମୋଡ଼ିମାଡ଼ି ତଳେ
କରୁଡ଼ି ଦେଇ ମୁଁ ତା ଗୁଡ଼ରେ ବସିଲି—ତା ମୁଣ୍ଡକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଉଠାଇଲି ପାଦ,
ଏକା ଗୋଇଠାକେ ଛତୁ କରିଦେବି ।

ଦଦା ଆଖିରେ ନିଆଁ ଝୁଳା ଜଳେଇ କହୁଲା—ତୋ ଗୋଡ଼ ଗୋଦର
ହୋଇଯାଉ; ବର୍ଷେ ହୋଇନାହିଁ; ସତକୁ ସତ ଅଭିଶାପ ଫଳିଗଲା । ଏତକ କହୁ
କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଶଶୀ ଅନ୍ଧକାରରେ ମିଶିଗଲା ।

ପଦେ ଆଶ୍ୱାସନା ଶୁଣେଇବାକୁ ମୋ କ୍ରିତ ଲେଉଟିଲି ନାହିଁ, କି କାରୁଣ୍ୟ
ମନରେ ଉଛୁଳିଲା । କି ଦରିଦ୍ର, କି ଦୁଃଖମୟ, କି ସମ୍ଭବ ପୁଣି ସୁନ୍ଦର ଏଇ
ଜୀବନ ।

ସକାଳୁ ଉଠି ଦେଲାଏ ବୁଲିଆସିଲି ରାଖାଲବାବୁଙ୍କ ବଗିଚାରେ । କର୍ମନିଷ୍ଠ
ବୁଦ୍ଧିର, ଦୁଇଟି ଶ୍ରମଶୀଳ ହାତର ଖାଉଁ । ପୋଲବିଦା ଜମିର ଏଇ ବଗିଚା । ପୁଷ୍ପ
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରୁଚିର, ଫଳ ପ୍ରସ୍ତୋତନବୁଦ୍ଧିର ପରିଚୟ ଦିଏ । ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ
କଲମୀ ଆମ୍ବ, ଲିଚୁ, ସପେଟା, ଗୋଲପ ଜାମୁ, ନାଗକେଳ, ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ
କୋଶଳାଶାଗ, ଲଙ୍କା, ଧନିଆଁ, ପାନମହୁରି, କଲସ, କୋବି, ଆଳୁ, କଖାରୁ ।
ଦୁଇଟି ପୋଖରୀରେ ମାଛରୂପ ହୁଏ । ପରିବାରଟି ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳ । ଲୁଗାପଟା,
ପାନଗୁଆ, ମସଲମହଲ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି କିଣା ହୁଏ ନାହିଁ । ଗୋ ସେବାକୁ
ରାଖାଲବାବୁ ପରମଧର୍ମ ମନେ କରିଥାନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ଦ୍ଵିତୀୟ ପତ୍ନୀ କରଣମୟୀଙ୍କ ବୟସ ଶୁଣି ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ । ସୁନ୍ଦରୀ, ସେବାପରାୟଣୀ, ସ୍ନେହମୟୀ । ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କର ହାସ୍ୟ, କ୍ଷୀଣ ପ୍ରତିପତ୍ନି ରତ୍ନ ଲେଖା ପରି ମୁନୁକ୍ତିକେ ଅସ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ସାମାନ୍ୟ ମାତା ବଦଳାଇ ଦେଲେ ସେ କାନ୍ଦିଲା ପରି ଜଣାଯାନ୍ତେ । କି ଅବ୍ୟକ୍ତ ବେଦନା ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ? ଶୁଖିଲା ବାବୁ ଓ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୟସର ୨୫ ବର୍ଷ ତାରତମ୍ୟ । ତିନି ପୁଅ ଓ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟାର ଜନନୀ । ୨୦ ବର୍ଷ ଘର ସଂସାର କଲେଣି । ଶୁଖିଲାବାବୁ ଦେବପ୍ରତିମ ଲୋକ, ତେଣୁ ବିବାହ ଦୁଃଖ ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଦୁଃଖ ହୋଇ ନ ଥିବ । ସପତ୍ନୀର ପୁଅ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ଖାଉଛି । ଯେ ହେଲେ ବାବୁଛ ତାଙ୍କ ଦୋଷ । ମନ ଚିହ୍ନି ଖାଇବାକୁ ଦେଲା ନାହିଁ, ହାଜଲୁଭ ରୁଟିଲା ନାହିଁ, ଦେଖେଇ ଦେଖେଇ ଯେ ହେଲେ କହୁଛି । କିଏ କାହିଁକି ରୁଟିବ ଭିତର ରହସ୍ୟ ?

କରଣମୟୀ ଦିବର କଣୋର ବୟସରେ ଗୀତ ଗାଇବାର ଭାବ ଥିଲା । ବୟସ ହୋଇ ଆସିଲେ ବି ସେ ଗୀତବୋଲି ଅଭ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଭାତ ରନ୍ଧିଲାବେଳେ, ପରିବା କାଟିଲା ବେଳେ ସେ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ସ୍ଵରରେ ଗୀତ ଗାନ୍ତି । ଏହା ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଶୁଣୁରଙ୍କ ଦିହରେ ଯାଏ ନାହିଁ । ଦିନେ ସେ ଶୁଣିଯାଇ କହିଲେ—ଏଇଟା କି ଘର ? କଣ ଗୋଟାଏ ଆଖେଡ଼ା ହେଉଛି ?

ଏ କଥା ଶୁଣି ବୋହୂ କାଠ ହୋଇଗଲେ, ସଶବ୍ଦ କାନ୍ଦିବାକୁ ବି ତାଙ୍କର ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ । ପୋଖରୀରେ ଗାଧୋଇଲା ବେଳେ ମୁହଁରେ ଲୁଗା ଦେଇ ସେ ବେଳେବେଳେ ଗୀତ ବୋଲିଲେ, ଜାଣ କାନ୍ଦିଲେ । ସେହି ଦିନୁ ଦିବର କଣ ଗୋଟାଏ ରୋଗ ବାହାର ପଡ଼ିଛି ।

ଶୁଖିଲାବାବୁଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅ, ପୃଥ୍ଵୀ ଭଦର, ପ୍ରଚୁର ଚର୍ଚ୍ଚିତ୍ର ଭାବରେ ଅଟେ । ଖାଇବା, ଶୋଇବା ତାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ, କଲହ ସାମୟିକ ବିନୋଦନ ।

ଶୁଖିଲାବାବୁ ଉଦାସୀନ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ, ଭଗବତ୍-ବିଶ୍ଵାସୀ । ବିନା ଭଣ୍ଡାରେଛାରେ ପୃଥ୍ଵୀଙ୍କ ପରିଟିଏ ବି ହଲେ ନାହିଁ । ଅପଦାର୍ଥ ପୁଅ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ହୋଇ ରହୁ, ହୁଏତ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । ମନେ ମନେ ସେ କଷ୍ଟ ପାଉଥିବେ । କିନ୍ତୁ ବାହାରେ ସେ ନିର୍ବାତ, ନିଷ୍ଠୁର୍ ପ୍ରାୟ ପରି ସ୍ଥିର, ଶାନ୍ତ ।

ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ନମେ ଖାଲିସିଦ୍ଧା ସ୍କୁଲ ଦେଖି ଯାଇଥିଲା । ସ୍କୁଲଟି ନୂତନ, ପ୍ରାୟଶଃ ଶୁଣିଣ । ଏ ଜିଲ୍ଲାରେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଲୋକଙ୍କର ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ

ଆଗ୍ରହ ଅଛି । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ଦିନ ମାଇଲରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ହାଇସ୍କୁଲ ଅଛି । ଅଧିକାଂଶ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ସଙ୍ଗଠିତ ହୋଇଅଛି । ସ୍କୁଲର ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ରହ ଓଡ଼ିଆ । ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ପ୍ରଣ୍ଣ ଉଠିନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶିଖିବାର ଓ ଓଡ଼ିଆ ହୋଇ ରହିବାର ଆଗ୍ରହ ମରୋଇଛି । ଓଡ଼ିଆ ବଙ୍ଗାଳୀ ହେବାକୁ ଗୌରବଜନକ ମନେ କରେ । ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସ ବା ଓଡ଼ିଆ-ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ବି କୌଣସି ଧାରଣା ନାହିଁ । ବଙ୍ଗିମ, ଶରତ ରଞ୍ଜନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଗ୍ରହ ଆଗତର । ରାଧାନାଥ, ଫକୀରମୋହନ, ଗଙ୍ଗାଧରଙ୍କ ନାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଣି ନାହାନ୍ତି, ଶୁଣିବା ଲାଗି ଖୁବ୍ ଗୋଟିଏ ଆଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆରେ ଏହି ସ୍କୁଲରେ ମୁଁ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲି ।

କାହିଁ ନାହାର ପ୍ରେସ୍‌ରେ ବଙ୍ଗଳା ଅକ୍ଷରରେ ଓଡ଼ିଆ ବହି ଛପା ହୋଇ ବିକ୍ରି ହେଉଥିଲା । ତାର ସତ୍ୟା ଏବେ ଉଣା ହୋଇ ଆସିଲଣି । ମେଦିନୀପୁରର ଲୋକ ନୂଆ ଇତିହାସ ପଢ଼ିଛନ୍ତି—ଏ ଅଞ୍ଚଳ କେବେ ଓଡ଼ିଶାରେ ନ ଥିଲା, ଓଡ଼ିଶା ପଡ଼ୋଶୀ ପ୍ରଦେଶ ହୋଇଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଛି ମାତ୍ର । ମେଦିନୀପୁରର ଭାଷା ସ୍ଥାନୀୟ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ ମତରେ ନୁହେଁ ଓଡ଼ିଆ, ନୁହେଁ ବଙ୍ଗଳା, ଏହା ମେଦିନୀପୁର ।

ମେଦିନୀପୁରରୁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତୀୟତା ପ୍ରାୟ ଲୋପ ପାଇଛି । ମେଦିନୀପୁର ଆମେ ହରେଇଛୁ, ବୋଧେ ହରେଇଛୁ ଚିରଦିନ ଲାଗି । ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତି ଆନ୍ଦ୍ରେ ଆନ୍ଦ୍ରେ ଲୋପ ପାଉଛି, ବୋଧେ ଆଉ ୨୫ ବର୍ଷ ପରେ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଯିବ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଖାଲିସିରାଜୀ ଗ୍ରାମ ଦେଖିଗଲି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ, ସ୍ୱୟଂସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ବଟିରୁ, ପୋଖରୀ, ଧାନଖଳା ଏହା ସହିତ ଫଳଗୁ । ଏହି ଗ୍ରାମର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ଛ'ଶତ; ବ୍ରହ୍ମଣ, କରଣ, ମାହିଷ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଜାତିର ଲୋକେ ଅଛନ୍ତି । ଏହି ଗ୍ରାମରୁ ଦିନଜଣ ପ୍ରଫେସର, ୫ ଜଣ ଡାକ୍ତର ହୋଇ ଅନ୍ୟସ୍ଥ ଅଛନ୍ତି । ମାଟ୍ରିକ୍ ସଂଖ୍ୟା ଗଣିବା ଦରକାର ନାହିଁ, ପ୍ରାୟ ଘରେ ଘରେ । ଏଠି ଦୁଇଟି ଚାଉଳ କଳ, ଗୋଟିଏ ତେଲପେଡ଼ା କଳ ଅଛି । ମୂଳା ଗୁଷ ଏ ଗ୍ରାମର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବିଶେଷତ୍ୱ, ଏଠା ଗୁଣ୍ଡା ସମଗ୍ର ଜିଲ୍ଲାକୁ ମୂଳା ମଞ୍ଜି ଯୋଗାନ୍ତି । ଗ୍ରାମ ଲଗାଏତ୍ ବିରାଟ ଲଙ୍କାଆମ୍ବ ବଟିରୁ, ବାଦାମ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଆମ୍ବ । ଅଦୂରରେ ଦେଖିଲୁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ଘର । ଆଗେ ଏଠି ସମୁଦ୍ର ଥିଲା । ଏବେ ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଇଛି, ଯେଉଁଠି ଅତଳ ଜଳସ୍ତରରେ ପୋତ ଯାତାୟାତ କରୁଥିଲା, ସେଠି ଗମନାଗମନ କରୁଛି ଶକଟ, ସାଇକଲ୍ । ମାଟି ଖୋଳିଲେ ଏବେ

ଜଳଜନ୍ତୁର ଅସ୍ତି, ପୋତ କାଷ୍ଠର ଭଗ୍ନ ଅଂଶମାନ ମିଳେ । ପ୍ରକୃତର ଲାଳା ବରଷ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ‘ଷଠୀ ମଙ୍ଗଳ’ ଗାଇବା ଲାଗି ଗାୟକ, ଦୁଇଜଣ ପାଲିଆ ଘେନି ଆସିଲେ । ‘ଷଠୀ ମଙ୍ଗଳ’ ମେଦନୀ ପୁରର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ବ୍ରତ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଜନ୍ମଦିନ, ଜନ୍ମମାସ, ଅନ୍ନକୁଆଁ ବା ଏକୋଇଶାରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂଜା ହୁଏ, ଷଠୀମଙ୍ଗଳ ଗୀତ ହୁଏ । ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜା ପରି ଷଠୀମଙ୍ଗଳରେ ‘ଗୁଣଦେବ’, ‘ନଳନାଳ’, ‘ରଘୁଚୂଡ଼ାମଣି’ ‘ପଦ୍ମନକୁମର’ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ପାଲ ବୋଲିଯାଏ । ଷଠୀଦେବଙ୍କ ମହିମା ଏଥିରେ ଜାଣିତ ହୋଇଥାଏ । ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ରଚିତ, ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ବଙ୍ଗଳା ଶବ୍ଦର ମିଶ୍ରଣ ଘଟିଛି ।

‘ଆମି ଅତି ଶିଶୁମତି କି ବନ୍ଦିତେ ଜାନି ଗୋ
 ଯେମନ୍ତ କବିତା ମୋର ତେମନ୍ତ ବାଖାନି ଗୋ ।
 ଯାହାର ଜନ୍ମ ବସିଅଛି ଶୁଭେନି ମଙ୍ଗଳ ଗୋ
 ତାହାର ଶରୀର ମାଗୋ ରଖିବୁ କୁଶଳ ଗୋ ।
 ମାଆ ବୋଲି ଡାକିଲେ ‘ଓ’ ବୋଲି ଶୁଣିବୁ
 ଶୁଭିଲ କବିତା ମୋର ଭଗାଇଣ (ସ୍ମରଣ କରାଇବା)

ଦେବୁ ଗୋ ।

ବେନି ଦୁଆର (ସେ ଦୁଆ ଧରେ)ର କଣ୍ଠେ ବେନି ପାଦ ଦେଇ
 ମମ କଣ୍ଠେ ଥାଅ ମା’ଗୋ ପୁଷ୍ପହାର ହୋଇ । ’ ।

‘ଷଠୀମଙ୍ଗଳ’ର ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସାୟୀ ଦଳ ଅଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପାଲ ବୋଲୁ ବୋଲୁ ରାତି ପାହୁଯାଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀ ଗୀତ ବୋଲିଯାଏ । ସବୁଠୁଁ ଏଥିରେ କୃପାସିନ୍ଧୁ ମିଶ୍ରଙ୍କର ବେଶୀ ଗୀତ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ଏ କୃପାସିନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର କିଏ ? ମେଦନୀପୁର ଘାପାଲ୍, ଗ୍ରାମର ଜଣେ ଯାହାକରି, ପାଲକରି, ଗୃହେ ଗୃହେ ପରିଚିତ, ମୁଖେ ମୁଖେ ଡାଙ୍କର ଗୀତ । ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତିର ସେ ଜଣେ କର୍ଣ୍ଣଧାରୀ । ପ୍ରତିକୂଳ ପରିବେଶ ସଙ୍ଗେ ସଂଗ୍ରାମ କରି ସେ ଏକ ଶତ ବର୍ଷ କାଳ ମେଦନୀପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତି ଜୀବନ୍ତ ରଖିଥିଲେ, ସେ ପ୍ରାୟ ଏକ ସହସ୍ରାବ୍ଦ ଖଣ୍ଡ ଯାହା ନାଟକ ରଚନା କରିଯାଇଛନ୍ତି । ଡାଙ୍କ ନାଟକ ଘାସକାଳ ବାଲେଶ୍ଵର ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ।

(୧୩) ଶ୍ରୀଷ୍ଟାଦିରେ ସେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ଗ୍ରାମପାଠଶାଳାରେ ଯାହା କିଛି ପଢ଼ିଥିଲେ । ଆବାଲ ଗୀତ, ନାଟ୍ୟ ପ୍ରତି ଡାଙ୍କର ଝୁଙ୍କୁଥିଲା । କେବେ-

କେବେ ଜାଣିନିଆଁ ବା ପାଲ ଦଳରେ ସେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ଦିନେ ଗାପାଲ୍ ଗ୍ରାମକୁ ପୁରୁଣିଲର ଗୋଟିଏ ଯାହାଦଳ ଆସିଲେ ।

କୃପାସିନ୍ଧୁ ସାବରାଦ ଜାଗତ ରହୁ ଯାହା ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଭୋଲ ହୋଇ ଗଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ତୁତିଶକ୍ତି ଏତେ ଟାଣ୍ଟଣ ଥିଲା ଯେ ଯାହାର ଅଧିକାଂଶ ସଂଳାପ, ଗୀତ ତାଙ୍କର ମନେ ରହୁଯାଇଥିଲା । ସେ ତ କୁ ଲେଖି ପକାଇ ଗାଆଁ ପିଲଙ୍କୁ ଏକାଠି କରି ଯାହା କଲେ । ଦିନେ ଏହି ଦଳର ଗୁରୁ ଶଙ୍କର ତାଙ୍କ ଯାହା ଦେଖି ପ୍ରମୁତ ହୋଇଗଲେ । ସେ କୃପାସିନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଅଶୀର୍ବାଦ କଲେ, ନାଟକରଚନା ଲାଗି ପ୍ରଥମ ପ୍ରେରଣା ଦେଲେ । ଏହାପରେ ନିଜର ଯାହାଦଳ ଗଢ଼ିଲେ, ମେଦନୀପୁର ଓ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯାହା କରି ପୁଣ୍ୟାଦି ଅର୍ଜିଲେ । ତାଙ୍କ ନାଟକ ମଧ୍ୟରେ ଲଳିତା ହରଣ, ବାଗାମୂର, ଛୋଟାବତୀ ହରଣ, ସଚଳା ହରଣ, ମନୋହର ଫାସ୍ୟାସ, ମୋହନମୁଦରା ପ୍ରଧାନ । ସେ ତୋଥିକ ବର୍ଷ ବଞ୍ଚୁଥିଲେ, ଅଶୀବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାଟକ ଲେଖୁଥିଲେ । ତନ୍ତ୍ରକୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ନାଟକ ଡାକିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଗୃହରେ ଦୁଇଶତ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଦେଖିଛି । ଅଧିକାଂଶ ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲେଖା, କେତେକର ହରପ ବଢ଼ିଲା । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ବୃଦ୍ଧ ଲକ୍ଷଣ ମିଶ୍ର ବହୁକାଳ ଯାହାଦଳ ଚଳାଇଥିଲେ । ଯାହାଦଳ ଏବେ ଶାନ୍ତି-ଗଲ୍ଲଣ । ମିଶ୍ର ଦରିଦ୍ର, ଅବହେଳିତ । ତାଙ୍କ କଣ୍ଠ ଏବେ ବି ସୁଲଳିତ ରହୁଅଛି । ପିତାଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ସଂଳାପ ଗାଇଲା ବେଳେ ସେ ସତେ କି ତାରୁଣ୍ୟ ଫେରିପାନ୍ତି ! କେତେ କାଳ ସେ ଜାଣିଶୁଣି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ରକ୍ଷା କରିବେ ? ସେ ସମସ୍ତ ଛପେଇବା ଲାଗି ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଯନ୍ତ୍ରବାନ୍ ହେବା ଉଚିତ । ତଳେ କୃପାସିନ୍ଧୁଙ୍କ ଗୋଟିଏ ଗୀତର ନମୁନା ଦିଆଗଲା ।

ବାଗାନକୁ ଶୋଭା ଦିଶେ ଫୁଲ ଯେ ଫୁଟିଲେ ଗୋ
ଫୁଲକୁ ଯେ ଶୋଭା ଦିଶେ ଭମସ୍ତ ଆଇଲେ ଗୋ
ନାଶକୁ ଯେ ଶୋଭା ଦିଶେ ଯୁବତୀ ହଇଲେ ଗୋ
ଯୁବତୀକୁ ଶୋଭା ଦିଶେ ପତି ଯେ ରହୁଲେ ଗୋ
ଆକାଶେତେ ଚନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ କି କରିବେ ତାରା ଗୋ ?
ଯା'ର କୁଳେ (କୋଳେ) ପତି ନାହିଁ ଜାଅନ୍ତେ ସେ ମାରା ଗୋ ।

ମେଦନୀପୁରରେ ରୁଗିଦିନ କଟେଇ ମୁଁ ଫେରିଲି । ବାଟେଇ ଦେବା ଲାଗି ଘରେ ରୁଗି ପକେଇ କାଢ଼ି ଆସିଲେ ରାଖାଲବାରୁଙ୍କ ପରିବାର । ରାଖାଲବାରୁଙ୍କ କନ୍ୟା ମୀରା ଦେଖାଇଲା ତାର ଛବି । ଗାଉଁଲ ଝିଅ, କଲକତା ଦେଖିନାହିଁ, ବଡ଼

ବଡ଼ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କ ଛବି ତା ଆଖିରେ ପଡ଼ିନାହିଁ । ବିନା ଗୁରୁରେ ଆଜ୍ଞାଟି, କେତେ ପକ୍ଷୀଣୀ, ଉଷା, ସନ୍ଧ୍ୟାର ଦୃଶ୍ୟ, କୃଷକର ଧାନକଟା, ଶରତ୍ ପୁଷ୍କରିଣୀ, ବର୍ଷା ପକ୍ଷୀ, ସମୁଦ୍ରତୀରୀ ପୋତ, ନୋଲିଆଙ୍କ ମାଛଧରା । ତା ଇଚ୍ଛା—ଶାନ୍ତିନିକେତନ କଳାଭବନରେ ପଡ଼ନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ପାସ୍ କରନାହିଁ ମାଟ୍ରିକ୍, ପିତାଙ୍କର ନାହିଁ ଅର୍ଥ-ବଳ । ‘ଉତ୍ପଦ୍ୟନ୍ତେ ବିଳସନ୍ତେ ଦରଦ୍ରାଣାଂ ମନୋରଥାଃ’ ।

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ସାହୁ ପଢ଼ିଲେ ସ୍ଵରଚିତ ବଙ୍ଗଳା କବିତା; ଶେଷକୁ କରଣମୟୀ ଦିଦି ଗାଇଲେ ଗୀତ, ବହୁ ଅନୁରୋଧରେ । ନିଷ୍ଠୁର ଶୁଶୁର ଜୀବିତ ନାହାନ୍ତି, ଏ ପକ୍ଷୀର ଅନ୍ତଃସୂର ନୁହେଁ, କାହିଁ ସହର । ଫଟା ଦୃଢ଼ସୂର ପ୍ରତାପ କଣ ତାଙ୍କର ଯାଇଛି ଫାଟି, ଗାଉ ଗାଉ ସେ କାନ୍ଦିଲେ, ଆମକୁ କନ୍ଦେଇଲେ ।

ବସ୍ ପଡ଼ୁଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରେ ଲୁହ । କିଛି ଦେଇନାହିଁ, କାହାର କିଛି ନୁହେଁ । ଖୁବ୍ ଖଟେଇଛି, ଦୁଃଖ ଦେଇଛି । ମୋର ଅନୁଶୋଚନା କରିବା କଥା । ଏମାନେ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ବୁଝେଇ ବୁଝେଇ ମୁଁ କାନ୍ଦଲି । ପଥକ ମୁଁ, ଗୀତର ଝୁଲୁମୁଣି ଧରି ବୁଲେ, ସେଇ ମୁଣିରେ ଏ ଯୋଉ କେତେ ବିନ୍ଦୁ ଅଶ୍ରୁ ସେଦିନ ପଡ଼ିଥିଲା, ଆଜି ଦେଖୁଛି, ତାହା ମୃତ୍ତା ହୋଇଯାଇଛି ।

ମୁଁ କାହିଁକି ଲେଖେ ?

କାହିଁକି ଲେଖେ, ଏ ପ୍ରଶ୍ନରେ ମୁଁ ନିଜକୁ କେବେ ବିଚିତ୍ର କରିନାହିଁ । ଫୁଲ କାହିଁକି ଫୁଟେ, ଶିଶୁ କାହିଁକି ହସେ, ଘରୀ କାହିଁକି ଗାଏ, ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ମନରେ ଆସିଲେ ଆନନ୍ଦର ଅସଲ ସନ୍ତୁଷ୍ଟିକ ହଜିଯାଏ । ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ଗଣିବା, ରଙ୍ଗ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ଉଦ୍ଭିଦବିଦ୍ୟାବିତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟ, କବିର ନୁହେଁ । କବି ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧୀ ନୁହେଁ, ଭାବଗ୍ରାସ୍ତ, ରସଗ୍ରାସ୍ତ । ମୁଁ ଦେଖେ ଫୁଲର ବିନ୍ଦୁ ଏ କାକରରେ ସିନ୍ଧୁ ଏ ଶୋଭା; ପବନ ଦୋହଲରେ ତା ଦୋଳି ଖେଳା ଛଟକ ସଙ୍ଗେ ତାଳ ଦେଇ ମୋ ହୃଦୟ ନାଚି ଉଠେ । ଆସାତର କୃଷ୍ଣ ମେଘ ମୋ ଆଖିରେ ମାଣି ଦିଏ ମାଳ ଅଞ୍ଜନ, ଶରତର ସ୍ନିଗ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ମୋ ବୁକୁରେ ଲିପିଦିଏ ଶୀତଳ ଚନ୍ଦନ । ଶ୍ୟାମ ଶଯ୍ୟର ହଞ୍ଜୋଳ ପ୍ରାଣକୁ ନବଭାବରେ ଉତ୍ତୁଳାଇ ଦିଏ । ଗିରି, ବନ, ନଦୀ, ହ୍ରଦ, ଆକାଶ, ପୃଥିବୀ ମୋର ଏକାନ୍ତ ଆତ୍ମୀୟ, ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖେ ମୋର ବାହାରେ, ଭିତରେ ବି । ଏ କୁହୁମ୍ବ ବିରାଟ, ବିପୁଳ । ମୋର ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ମୂଳରେ ଏହାର ସେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସ୍ପର୍ଶ ଥାଏ ।

ରୂପ ରସ ଗନ୍ଧଭାବ ବିଶ୍ୱସ୍ତକୃତ, ତାର ଆତ୍ମାସରୁପୀ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ତାର ବିଚିତ୍ର ଚରିତ୍ର ମନରେ ଆଲୋଚନା ସୃଷ୍ଟି କରେ । ମୋ ମନରେ ସେତେବେଳେ କିଏ କହେ ଲେଖି ବୋଲି । ମୁଁ ଲେଖେ । ମନ ଭିତରର ଏଇ ତାଙ୍କରେ ମୁଁ ଚମକି ପଡ଼େ । ଏଇ ତାଙ୍କ ମୋତେ ଅସ୍ଥିର କରେ, ଆକ୍ରାନ୍ତ କରେ । ଏ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ତାଙ୍କ କି ପ୍ରତିଭାର ତାଙ୍କ ଜାଣେ ନାହିଁ । ତାକୁ ଏଡ଼ିବା ଶକ୍ତି କାହାର ଅଛି ? ସେ ଅଭୁତ ମାଦକ ନିଶାରେ ଚିତ୍ତ ବିଭୋଳ ହୁଏ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବିମୁତ୍ତ ହୁଏ । ଭାବର ଜୁଆର ଟଳମଳ ହୁଏ ବୁକୁ ଭିତରେ, ଲେଖନୀ ମୁନରେ ତାଳି ହୋଇ-ଯାଏ କବିତା । ଗୋଟିଏ ସରସ, ଶ୍ୟାମଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସେ, ସାରା ଜୀବନ ଉପରେ, ଅନନ୍ତ କାଳ ଉପରେ ତାର ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରେ । ସେତେବେଳେ ଭାବ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପରି ଝଟକି ଉଠେ, ମନରେ ଚମକ, ଶରୀରରେ ପୁଲକ ଆସେ । ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ସତ୍ତ୍ୱ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସୁଖଦୁଃଖ, ତୈଳ ଲୁଣର ସଂସାର ଭୁଲିଯାଏ । ମୁଁ ହୁଏ ଆଉ ଜଣେ କିଏ, ମୋ ନାମ ଓ ବେଷ୍ଟନାରୁ ଭିନ୍ନ, କାଳ ଓ ସ୍ଥାନରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । କେଉଁ

* ୧୯୫୦, 'ଡଗର' ସପ୍ତମ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶିତ । ଲେଖାରେ କିଛି କିଛି ଅଦଳବଦଳ ହୋଇଛି ।

ବୃହତ୍ତର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ସନ୍ତାନ ମୋ ଉପରେ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରେ, ମୋତେ ଟାଣି ନେଇଯାଏ ସଂସାରରୁ ଅସୀମକୁ, ସାନ୍ତରୁ ଅନନ୍ତକୁ ।

ସୃଷ୍ଟିର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅମୃତ ମୁହୂର୍ତ୍ତ । ଭଗବାନ ସୃଷ୍ଟି କଲେବେଳେ ହୃଦୟ କବିର ଏଇ ମଧୁର ଅନୁଭୂତି ଉପଭୋଗ କରିଥିବେ ।

କଳା ନବବଧୂ, ବଡ଼ ଲଜକୁଳୀ । ତାକିଲେ ଆସେ ନାହିଁ; ମନର ପାତଳ ପରଦା ଖୋଲି ଗୋଟିଏ ମାନ୍ୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଦେଖାଦେବ । ସେ ଖୋଜେ ମୈତ୍ରାଦର, ତାର ଅଛି ଆଭିଜାତ୍ୟ ବୋଧ । ଅବଜ୍ଞା କଲେ ଅଭିମାନୀ ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୁଏ । ନେତ୍ରରୁ ହୋଇ ପଛରେ ଯେତେ ଡାକିଲେ ଫେରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ପ୍ରତିଭାର ଆଲୋଚନା ଅନ୍ତମଣିୟ ।

ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା, ସେତେବେଳେ ଗଛରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ ନାହିଁ କି ମନରେ ଭାବ ଫୁଟେ ନାହିଁ । ତାର ରୁଚୁ ଅଛି । କଳାର ସେହିପରି ଲଗ୍ନ ଅଛି । ସେ ଲଗ୍ନ ଠିକ୍ କରେ କଳାର ପାଞ୍ଜିକାର । ସେଥିରେ କବିର ହାତ ନାହିଁ । କବି ଇଚ୍ଛା କଲେ ଅଭ୍ୟାସ ଗୁଣରେ ଅଥବା ପ୍ରତିଭା ବଳରେ ପଦ ଯୋଡ଼ି ପଦ୍ୟ ରଚନା କରିପାରେ, କିନ୍ତୁ ସେ କବିତା ହେବ ନାହିଁ । କବିତ୍ବ ଅଭ୍ୟାସ ବା ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର କଥରରୁ ନୁହେଁ । ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଓ ଅଭ୍ୟାସର ସ୍ଥାନ କାବ୍ୟରେ ଥିଲେ ହେଁ ଏହା ମୁଖ୍ୟତଃ ପ୍ରତିଭାମୂଳକ । ପ୍ରତିଭା ଇଶ୍ବରଦତ୍ତ ଶକ୍ତି । କବି ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି-ରହସ୍ୟ ପ୍ରକାଶରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ସେ ସୃଷ୍ଟିଯୌଗିକର ରସିକ, ଗ୍ରାହକ ଓ ପ୍ରକାଶକ । ସେ ମନର ରସ ଦେଇ ଗଡେ ଏକ ଭାବଜଗତ୍, ଯାହା ଭଗବତ୍ସତ୍ତ୍ବ ସଂସାରଠାରୁ ସୁନ୍ଦରତର । ଭଗବାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଦ୍ବିତୀୟ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ରୂପେ ବସିବାକୁ ଯୋଗ୍ୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି କବି, ଶିଳ୍ପୀ ବା ଭାଷକ । ସେ ସୁନ୍ଦରକୁ ସୁନ୍ଦରତର କରେ, ବିଶ୍ବମାନବ ଓ ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟରେ ଏକାମୃତା ସ୍ଥାପନ କରେ । ଦୁଃଖଗୋକ, ଲୁହଲହୁକୁ ମନ୍ଦିରେ ପରିଣତ କରି ଦୁନିଆ ଆଗରେ ବାଡ଼େ ।

ସୃଷ୍ଟିର ଆନନ୍ଦ ଲେଖକର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଲାଭ । ଏଇ ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଚେନାର ଅସଲ କାହିଁକି ଆମେ ଖୋଜି ପାରୁ । ସେଇ ଆନନ୍ଦ ଟିକକ ପାଇଁ କବି ରାତି ରାତି ଜାଗର ଜାଲେ, ସାଂସାରିକ ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ଭୁଲେପ କରେ ନାହିଁ । ଋଷି ବ୍ରହ୍ମ ଦର୍ଶନରେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ପାଏ, ଏ ସେହି ଆନନ୍ଦ । କବିର ଧର୍ମ ଆନନ୍ଦର ଧର୍ମ, କବିର ଦର୍ଶନ ଆନନ୍ଦଦର୍ଶନ । ଏଇ ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ କବି ତାର ଭଗବାନର ଦର୍ଶନ ପାଏ । ତାର ସାଧନା କାୟାସାଧନା ନୁହେଁ, ରୂପର ସାଧନା । ସ୍ଥାନଦୃଷ୍ଟିରେ ସ୍ବର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପାତାଳର ସମସ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସେ ଅନ୍ତରରେ

ଠୁଳ କରେ, ରସାୟନ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରେ । ତାର ଦୃଢ଼ ସାବ ଜଗତର ଦର୍ପଣ; ସେ ସମଗ୍ର ମାନବଜାତିର ପ୍ରତିନିଧି । ଦୁନିଆର ଦୁଃଖ ସୁଖ, ଆଶା ନୈରାଶ୍ୟକୁ ସେ ନିଜର କରେ, ନିଜର କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଚରଣ କରେ । ପୀଡ଼ିତ ଲାଗି ଜାଗ୍ରତ କରେ ସହାନୁଭୂତି, ଦୁଃଖକୁ ଦିଏ ନୈତିକ ସାହାଯ୍ୟ, ଅତ୍ୟାଚାରୀଙ୍କୁ ଅସ୍ତ୍ର, ପାଶାଣକୁ ମନୁଷ୍ୟତ୍ବ ।

ଏକଥା ଏବେ ବୁଝିଛୁ, ଲେଖୁଛୁ । ସେତେବେଳେ ଏସବୁ ମନରେ ପଶି ନ ଥିଲା । କବିତାର ସାମାଜିକ ଉପାଦେୟତା କେତେ, ମହତ୍ତ୍ବ ନେଉଁଠି, ଲକ୍ଷ୍ୟ କଣ, କବି କାହିଁକି ଲେଖେ—କିଛି ବୁଝୁ ନଥିଲି । ତେବେ ଆମ ଘର କବିର ଘର ଥିଲା । ମୋ ନନା କବି ଥିଲେ, ସେ ପାଟୁଆ ଆଉ ପାଲବାଲାଙ୍କ ପାଇଁ ପଢ଼ାବଢ଼ିଆ, ଅର୍ଥବଢ଼ିଆ ଗୀତ ଲେଖୁ ଥିଲେ । ମୋ ଭାଇନା ସେଇ ପିତୃ ପରମ୍ପରାର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ । ପାଲ, ପାଟୁଆ, ଚଇତଘୋଡ଼ା ଗୀତ, ସଙ୍ଗୀତ, ଗୀତାଭିନୟ ରଚନା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଗୋଟିଏ ଯାହା ପାଟି ଗଢ଼ିଲେ । ଏସବୁର ପ୍ରସବ ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ି ନ ଥିଲା, ନୁହେଁ । ମୁଁ ବି ଦିନେ ଯାହାଗୁରୁ ହେବାର ଉଚ୍ଚାକାଂକ୍ଷା ପୋଷଣ କରି ଡୋଲିକି ଆଉ ପଟ୍ଟଭଙ୍ଗରେ ଟିପ ଟାଣିକରୁଥିଲି । କବି ହୋଇ ନନା, ଭାଇନା ଗାଁଗଣ୍ଡାରୁ ଯେଉଁ ମାନସମ୍ମାନ ପାଉଥିଲେ, ତା ଦେଖି ଯେ କୌଣସି ବଡ଼ଲୋକର ଈର୍ଷା ହେବ । ଏଥିରେ ମୋର ଯେ କବି ହେବାର ଲୋଭ ହୋଇ ନଥିବ କିଏ କହିବ ?

କିନ୍ତୁ ମୋର ପରିବେଶ ଭିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ଭାଇନା ମାଜନର ପରେ ପଢ଼ା ‘ଇତି’ କରିଥିଲେ; ମୁଁ ହାଇସ୍କୁଲରେ ନାମ ଲେଖାଇଲି । ଇଂରେଜୀ ଦୁଇ ଗୁରୁ କ୍ଲାସ ପଢ଼ିଲା ପରେ ନନା, ଭାଇନାଙ୍କ ଧରଣର ଗୀତ ଲେଖିବାକୁ ମୋର ମନ ବଳିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ‘ରାଧାନାଥ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ’, ‘ମଧୁସୂଦନ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ’ ପଢ଼ିଲି, ସେଇ ଭାବରେ ଲେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି ।

ଆଜକୁ ୨୦ ବର୍ଷ ତଳର କଥା; ମନେ ପଡ଼େ ଧୂସର ଅଢ଼ାତର ସେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାୟୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ପଢ଼ିଲେ କବିତା ଲେଖିଲି—ଭାବ ନ ଥିଲା—ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଜୀବନ୍ତ ହେବ, ମୋର ସାବ ଜୀବନକୁ ଏକ ମହତ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଟାଣିନେବ; ଏ ମୋତେ ଦୂର ପଥର ଆହ୍ୱାନ ଦେବ, ରୂପକୁମାରୀର ତଡ଼ିତ ଶିଖା ପଛରେ ଦଉଡ଼ାଇ ଦେବ ମୋର ମନକୁ । ଆଜି ଅର୍ଧାନ୍ତାଶ, ଅର୍ଦ୍ଧ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପଶୁରୁଛୁ—‘ଆର୍ କତଦୂର ନିପ୍ପେଯାବେ ମୋରେ ପୁନଶ୍ଚ ?’ ମାନସୀ କଟାକ୍ଷ ଇଞ୍ଜିତିରେ ଉତ୍ତର ଦେଇଛି—ଅବସାଦ କାହିଁକି କବି ? ଅନନ୍ତ କାଳ ଲାଗି ଅନନ୍ତ ପଥରେ ଯେ ଉତ୍ତର ଗଢ଼ି; କେହି ପ୍ରକାଶ କରି

ଶେଷ କରି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଆହୁରି ଅଳ୍ପ ଚୁମର ଅପେକ୍ଷା, ଚୁମ ପଛରେ ଶତ ସହସ୍ର ଅନାଗତର ଅପେକ୍ଷା ।

ପ୍ରଥମ କବିତା ଲେଖାବେଳେ ମନରେ କୌଣସି ଭାବର ଆବେଗ ଆସି ନଥିଲା । ସୃଷ୍ଟିର ବେଦନା ନଥିଲା କି ଯଶର ପିପାସା ନଥିଲା । ବୋଧେ କେବଳ ଲେଖିବା ପାଇଁ ଲେଖିଲି । ପିଲାଦିନର ସବୁ ଖେଳ ପରି ଏ ବି ଗୋଟାଏ ଖେଳ । ଉପର ପଦ ସଙ୍ଗେ ତଳ ପଦ କିପରି ମିଳୁଛି ଏଇ କୌଶଳ ଜାଣିବାର କୌତୂହଳ ମନରେ ଆସିଥିଲା । କବାଟ କିଲି ଖାତା ପେନ୍ ସିଲ ଧରି ବସିପଡ଼ିଲି । ଭାବର ବାହାର ଆସିବାକୁ ଲଜ୍ଜା, ତାକୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିନେବାକୁ ଭୀଷୀର ସଙ୍କୋଚ । ଆଶା, ନିରାଶାର ଉତ୍ଥାନ ପତନ ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମନିଜାସା—‘ଏ କ’ଣ ମୋ ଦ୍ଵାରା ହେବ ?’ ଯେତେବେଳେ ଏହିପରି ଭାବେ, ଭାବ ଆତ୍ମଗୋପନ କରେ । ପୁଣି ଭାବେ—କେତେ ଲୋକ ତ ଲେଖୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ନ ଲେଖି ପାରିବି କାହିଁକି ? ସେତେବେଳେ ଭାବର ପଦଧ୍ଵନି ମନ ଭିତରେ ଶୁଣେ । ଲେଖନୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସି ସେ ପୁଣି ଫେରିଯାଏ । ଅପରିଚିତକୁ ଆତ୍ମପରିଚୟ ଦେବାର ସଙ୍କୋଚ ଏ ।

କିଛି କାଳି କାଗଜ ବରବାଦ୍ ହେବା ପରେ ଗୋଟିଏ ପଦ ଅଜାଣତରେ କିପରି ଲେଖି ହୋଇଗଲା । ଲେଖିସାରି ବିଶ୍ଵାସ ହେଲା ନାହିଁ—ମୁଁ ଲେଖିଛି । ସତେ ଯେମିତି କୌଣସି ବୃହତ୍ତର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ମୋ ହାତ ଧରି ଲେଖାଇ ଦେଲା । ଏ କବିତା ଦିଧାଡ଼ି ଆଜି ମନେ ନାହିଁ—ତଥାପି ଏହା ଯେ ମୋର ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟିର ମୂଳଦୁଆ, ସ୍ଵୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ।

ପଦଟି ଲେଖିସାରିଲା ପରେ ଦୃଢ଼ସ୍ଵରେ ଆନନ୍ଦ ଜାଗା ହେଲା ନାହିଁ; ସତେ ଅବା ଘାଇ ଭାଙ୍ଗି ବନ୍ୟା ପରି ବୋହୁଯିବ । ଆଜି ମୋର ନୂତନ ପରିଚୟ, ଫୁଲ ଫୁଟିଲେ ଗଛ ନିଜର ଯେଉଁ ପରିଚୟ ଦିଏ । ଆଜି ମୋର ଜନ୍ମଦିନ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ କିରଣ ପ୍ରବାହରେ ବାଲସୂର୍ଯ୍ୟର ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ପରି ମନୋରମ । ନିଜକୁ ଆଜି ନୂଆ ଭାବରେ ଆବିଷ୍କାର କଲି, ମନ-ସମୁଦ୍ରରେ ନୂତନ ଆମେରିକାର ଆବିଷ୍କାର ଏ । କାଲି ଥିଲି ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀର ଜଣେ ନଗଣ୍ୟ ଛାତ୍ର, ଆଜି ଆଶାଆଲୋକରେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଜଣେ କବି ।

କବିତାର କଥା

ସ୍ନେହ କରିବା ଭଳି ଘରେ କିଛି ସମ୍ପଦ ନ ଥିଲା, ସୁତ୍କେସରେ ନଥିଲା ଗୁରୁ, ଗୁହର ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ଗଦା ହୋଇଥିଲା ଆଦ୍ୟ ଭାରୁଣ୍ୟରେ ଲିଖିତ ରାଣି ରାଣି କବିତା ଖାତା । ସ୍ନେହ ସୁତ୍କେସଟି ନେଲାନାହିଁ, ତାର ବଦନାମ୍ ହେବ ବୋଲି । ହଁ ସ୍ନେହ ସତ, ଗ୍ରେଟ ଲୋକ ନୁହେଁ । ପେଟ ପୋଷ୍, ନାହିଁ ଦୋଷ୍, ଏ ତାର ବୃତ୍ତିର ମନ୍ଦ । ତା ବୋଲି ନ ଥିଲାର ନାହିଁ କାଟି ଦେନିଯିବା ଭଳି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ସେ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଦେନିଗଲା ସେଇ ଖାତାଗୁଡ଼ିକ, ଦରିଦ୍ର ଅଧିକାରୀର ଅନାବଶ୍ୟକ କାଗଜ ବିଚାର । ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଶ୍ରମ ଅଛି, ସ୍ନେହରେ ଅଧିକ । ଯେହେତୁ ଏ ଶ୍ରମ ଶକ୍ତିତ । ଖାତା ମୂଲ୍ୟ ପାରିଶ୍ରମିକ ମିଳି ନଥିବ, ସୁନନ୍ଦିତ । ବୋଧେ ଲୋକଟା ଚା'ଖୋର । ନୋହିଲେ ବୋହୁ ନେବାର କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରି ନଥାନ୍ତା ।

ମଣିଷ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଜାଣିବାର ବହୁ ସୁଯୋଗ ପାଏ, କିନ୍ତୁ ବୁଝେ ଅଳ୍ପ । ସେତେବେଳେ ଚିନ୍ତନ ଓପାସେ ରହିଥିଲି, ମନେ ପଡ଼େ, ଚିନ୍ତାରେ । ଆଜି ଗୁରୁ, ସ୍ନେହ ବି ଉପକାଶ । ବହୁ ଅପକବିତାର ଉତ୍ପାଦନରୁ ରକ୍ଷା କରିଛୁ ଉତ୍କଳକୁ । ଭଗବାନ୍ଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ଆସେ, କେତେବେଳେ ଧ୍ୟାନ ବା କାନ୍ଥ ରୂପରେ । ସେଦିନ ଜୀବନର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଆସିଥିଲା, କୁହୁଡ଼ି ଘନଘଟାରେ, ହଠାତ୍ ଚିହ୍ନିପାରି ନଥିଲି । ସେହି ଦିନୁ ନୂତନ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିବାର ପ୍ରୟାସ କଲି । ମନର ପୁଷ୍ପ ବୋଲି ଯାହା ଗଦେଇଲି, ଏବେ ଦିଶୁଛି, ଶୁଷ୍କ ଶସ୍ତ୍ରର ସ୍ତୂପପରି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିଖରରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ଅତୀତର ସେଇ ପାଣ୍ଡୁଲିପିକ ଅନେଇଲେ ମୂଢ଼ର ଗର୍ବ ଯେତେ ଆସେ, ତା ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ ଆସେ, ଦୃଢ଼ର ଆତ୍ମଗାମିନୀ । ଯାହା କରିଛି, ଯେପରିକି କିଛି ନୁହେଁ; ଯାହା କରିବ ତାହାହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜୀର୍ଣ୍ଣିମନ୍ଦର ହୋଇ ରହିବ । ଏହାହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଲେଖକର ଅନୁଭୂତି ।

କିନ୍ତୁ କାହିଁ ଆଜି ସେ ମାନସିକ ସ୍ଥିତି, ଯାହା କବିତାର ମୂଳାଧାର ? କଳାର ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ବିନ୍ଦୁରେ ଜଞ୍ଜାଳ ଉତ୍ପାଦିତ ମନକୁ ଠିକ୍ କରିବା ସାଧ୍ୟାତ୍ମ ହେଉଅଛି, ବହୁ କବିଙ୍କର । ବାହାର ବାତାବରଣରେ ବଢ଼ିର ଗୁପ୍ତା, ତାର ପକ୍ଷ-ପବନରେ ଆହୁତ ହୁଏ ମାରବତା, ଭଜିଯାଏ ଯୋଗଧାନ । ରାତ୍ରି, କବି—ସମାନ ତାଙ୍କର ସାଧନା । ମୁଖର ଜଗତକୁ ଅନ୍ତରରେ ରଖିବ, ଏଣେ ରହିବ ମାରବ, ନିଶ୍ଚଳ । ସଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ପରିପାଶ୍ରେ ରୁଡ଼ିରହିବ, ଏ ତାର ପ୍ରସ୍ତୁତି । ପୁଣି ନିଜକୁ

ଦ୍ଵାରଗବାନ୍ଧୁଙ୍କ ଗିରିଦୁର୍ଗକୁ ଘେନ ଆସିପାରିବ, ଏ ତାର ତପସ୍ୟା । ଏଥିଲାଗି କେତେ କଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି କେତେ ଅଭ୍ୟାସ । ସିଲର୍ ରଖନ୍ତି ତେସ୍ ତଳେ ପଲ୍ଲୁ ଆପଲ୍, ଓଁଲଟର୍ ତେଲ୍ ମେସ୍ପାର୍ ଖୋଲାନ୍ତି ଧୂମର କଳାନାଗୁଣୀ, ଅଡେନ୍ ଖାନ୍ତି କପ୍ ପରେ କପ୍ ଗୁ', ଷ୍ଟିଫେନ୍ ଷ୍ଟେଣ୍ଡାର୍ ଶୋମନ୍ତି କର୍ଟ୍, ପ୍ରତି ଡୋକର ଅବକାଶରେ ସିଗ୍ରେଟ୍, ମାଇକେଲ ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ରଖାଯୁଏ ବୋତଲ, ଗୁଆନାଥ ସେବା କରନ୍ତି ନୟ୍ୟ । ପଲ୍ ଅପଲ୍ ଗଛରେ ବା ଧୂମ କୁ ଶ୍ରୀଳୀରେ କବି ଗୋଟିଏ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରେ, ଯାହା ବାହାର ଜଗତରୁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର । ଏହା ମନକୁ ଛିରି ରଖିବା ଲାଗି ବା ମନର ଭାବକୁ ଧାରା ଦେବା ଲାଗି ଲେଡ଼ା । ଦୁଃଖର କଥା, ବନ୍ଦ୍ ହେଉ ବା ସନ୍ଦ୍ ହେଉ, ମୋର ଏଥିରୁ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଗୁଣ ନାହିଁ, ନାହିଁ ଯୋଗାଭ୍ୟାସ, ନାହିଁ ଭୋଗାଭ୍ୟାସ ।

ଫଳତଃ ବାହାର ବାତାବରଣର ସାମାନ୍ୟ ଉତ୍ତେଜନାରେ ମୁଁ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼େ । ସଚେତନ ଥିଲାବେଳେ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ନାହିଁ, ମନକୁ ଛିରି କଲେ ବହୁଦୂର, ନିକଟ, ସ୍ଵପ୍ନ ଧ୍ବନି କର୍ଣ୍ଣରେ ବାଜେ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଆସୁଥିବା ଭାବ ଅପସରି ଯାଏ । ହୋଧରେ ଲେଖା କାଟି ପକାଏ, କାଗଜ ଚିରେ ବା କଲମ ଫୋପାଡ଼ିଦିଏ, କାହିଁକି ଏଡ଼େ ଦୁଃଖ ମୁଁ ?

ଅଫିସ୍ରେ ଲେଖା ଅବକାଶରେ, କେହି ଭଦ୍ରଲୋକ ଆସେ ପୁଖାଲାପ କରିବାକୁ । କଣ ଲେଖୁଛୁ ସେଥିପ୍ରତି ସମ୍ମତ ନାହିଁ । ଘରେ ଲେଖେ, ପୁଅର ସେଇ ଖତା ଆଉ କଲମଟି ଲେଡ଼ା ହୁଏ । ସେ ମୋର ପରି ଲେଖିବ, ଆଙ୍କିବ, ଅଭିଭୂତ ହେବ । କିଏ କାହା ଜୀବନକୁ ବୁଝେ ବୁଝିବାଭଳି ?

ଭାବିଲି, ଲୁଚି ଲେଖିବି । ବସିଲି ଅଶୋକ ବନରେ । ବନ୍ଦନା ସୀତା ମାସ ମାସ ଧରି କାନ୍ଦୁଥିଲେ ଏହିପରି ଏକ ନିକୁଞ୍ଜରେ । ନାମତଃ ଅଶୋକ । ଶୋକ ଦୂର କରିବାର ଶକ୍ତି ତାର ନାହିଁ । ତେଣୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାକୁ ପଦାଘାତ କରନ୍ତି । ସେ ଅଗ୍ନି କାନ୍ଦେ, ତାକୁ କହନ୍ତି ମଞ୍ଜୁଷା ।

ଭାବୁଚି—କଅଣ ଲେଖିବି ? ଦେବ ପ୍ରକୃତର ଚନ୍ଦ୍ର ? ଭଗବାନ୍ ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁ ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି, କରିବି ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିପ୍ରୋଦ୍ଧ ? ନା, ଏସବୁ କେତେ ଲେଖିଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ନୂଆ ଲେଖିବି, ନୂଆରେ ପୃଥିବୀର ଅଗ୍ରଗତି ।

ଗୁଲିଗଲ୍ କିଏ ସୀମନ୍ତନୀ ? ପାଦରେ ନୂପୁର ନାହିଁ । ତଥାପି ଯୌବନର କି ଗୋଟାଏ ରଶ୍ମି ମନକୁ ଝଙ୍କୁଡ଼ କଲ୍ । ନରଲଙ୍କାର, ତେଣୁ ଅଙ୍ଗଣ ଅଞ୍ଜୁ-ବର୍ଜିତ ହୋଇଥିଲା । ଆଦର କଲ୍ କୃତ୍ରିମ ପୁଷ୍କରିଣୀର ଏଇ କର୍ମଫୁଲଟିକି, ମୁହଁରେ

ମୁହଁ ଲଗାଇ, ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ଉପରେ ବୁଲାଇଦେଲା ଆଖିର ଅନୁରାଗ ତୁଳୀ ।
ଗୋଲପ ଉପରେ ବୁଲାଇ ଦେଲା ସ୍ପର୍ଶ ଲେଖିବାର ହାତ । ସମସ୍ତ ପ୍ରକୃତ ଆଦରରେ
ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ହେଲା, ମନୁଷ୍ୟର ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ସବୁ ସୁନ୍ଦର । ମନ ତରଳ ହୋଇ ଆସିଲା,
କବିତା ଝରିବ ଝରିବ ହେଲା । ପ୍ରାୟେଷ୍ଟ ଉପରେ ହାତ ପକେଇଲା ପରି କଲମକୁ
ଲଗେଇଲି କାଗଜରେ । କଣ ଲେଖିହେବ ହଉ ।

ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ମନରେ ହଠାତ୍ ଚମକ ଆଣି ପହଞ୍ଚିଗଲା ବଗିଚାର ଚହ୍ନା ମାଳୀ ।
ପାଣି ଭରକୁ କାନ୍ଧରୁ ଓହ୍ଲେଇ ଥୋଇ ପଶୁଗଲା—ବାବୁ, ଏଠି କଣ କରୁଛ ?
ଲଜରା ହୋଇ କହିଲି—ନାହିଁରେ ଏମିତି ଟିକିଏ ବସିଛି ।

ମନରେ କାହିଁକି ଏଡ଼େ ଦୁଃଖ ?

ହସିବ କି ରାଗିବ ? ଲଳିତା ଯେମିତିକି ପଚାରିଛନ୍ତି—‘ନୂଆ ନଟ ପଟଳି
ମୁକୁଟ ହେ, ନାହିଁ କି ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ସୁଖ ?’

ସେ କଥାର ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ମେଲେଇବା ଆଗରୁ ଚାଲିଗଲା, ମନରେ
କ୍ଷତ ଦେନ । ଋଷିର ଯୋଗ ଭଙ୍ଗନ୍ତି ଉର୍ବଶୀ, ଆମ ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗୁଛି ଯେ ଜଞ୍ଜା ସେ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କୋଳାହଳ, ଗଭୀର ମାରବତା ଥିବ ଗିରି ଅରଣ୍ୟରେ ।
କବିତା ଲେଖିବା ଲାଗି କୋଉ କବି ବନବାସୀ ହେଉଛି ? ବାଲ୍ୟାକି
ଥିଲେ ଆଗେ ଋଷି, ପରେ କବି । ବ୍ୟାସଦେବ ସେହିପରି । ଗୃହକାନ୍ତ-
ବନ୍ଦୀକ ବନବାସ ସୁଖ ଲାଗିବ କେଉଁଠି ? ନିର୍ଜନତାର ନିର୍ଯାତନ ବି କୋଳା-
ହଳରୁ ବିକଟତର ହୋଇପାରେ । ନଗରର ଘୋର କୋଳାହଳରେ,
କାରଖାନାର ଧୂମ ଅନ୍ଧକାରରେ, ରଣକ୍ଷେତ୍ରର କମାଣ ଗର୍ଜନ ଭିତରେ ଏ
ଯୁଗର କବି କବିତା ଲେଖେ । କୋଳାହଳଭାବ, ଭାବୁ ଭାବୁ, ଦିନେ ଆବିଷ୍କାର
କଲି—କୋଳାହଳ ବାହାରେ ନାହିଁ, ମୋ ଭିତରେ । ସେଠି ଲାଗିଛି ଭାବ ସହୃଦ
ଅଭାବର ସଂଘର୍ଷ, ପ୍ରୟୋଜନ ଦୁନିଆଁ ସହୃଦ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତିଯୋଗିତା ।
ଅନ୍ତର୍ଲୋକର ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୋର ନିରୁଦ୍ବିଗ୍ନ ନୁହେଁ । ମୁଁ ନିଜେ ହିଁ ମୋ ଭିତର
କୋଳାହଳର ହେବୁ । ବାହାରର କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃହତ୍ ବହୁ ଆନନ୍ଦର ଭିତରେ ମନକୁ
ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଦୁର୍ଗ ନକରି ପାରିଲେ କବିତା ଲେଖା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

କବିତା ଲେଖାର ଇତିହାସ ଅଛି । ତାରିଖର ବିବରଣୀ ନୁହେଁ, ଏହା
ଭାବ ସଂଘର୍ଷ ଓ ପ୍ରକାଶର ଇତିହାସ । କବିତାର ଆଦ୍ୟରୂପ ନିତାନ୍ତ କରୁଣ, ତା
ସମାଲୋଚକର ଆଖିରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କବି ଏହାକୁ ପୃଷ୍ଠଳ
କରେ । ଘଣ୍ଟି ମାଜି ଶାବଦେଇ ଲବଣ୍ୟ ଆଣେ ।

ବାସ୍ତବିକ ଏଇ କବିତାଲେଖା କାହାଣୀ ବଡ଼ ଚତୁର୍ଦ୍ଧାକ । ନିଜ କବିତା ବିଷୟରେ ଖେଳିବ ଏହିପରି ଲେଖିଛନ୍ତି—କବିତା ଲେଖିବାବେଳେ ପଢ଼ିଲେ ମନକୁ ସ୍ଥିର କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ କାଠିକର ପାଠ । ମୋର ମନ ଅନିର୍ମଳ, ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ଦୁର୍ବଳ, ଭାବର ଆଧିକ୍ୟରେ ମୁଁ ଆହାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିବାବେଳେ ଦଶୋଟି କବିତାର ଭାବ ମନରେ ଆସେ । ସେସବୁ ଲେଖେ ନାହିଁ । ଲେଖା କବିତା ଭିତରୁ ମୋର ଶତକରା ଦଶ ପୁଣ୍ୟାଙ୍ଗ, ବାକୀ ସେମିତି ପଡ଼ିଥାଏ, ଅଧା, ପାଆ କମ୍ପା ଆରମ୍ଭ ମାତ୍ର ହୋଇ । ପୁଣି ମନେହେଲେ କେତେକ ପୁଣ୍ୟ କରେ, ନୋହୁଲେ ନାହିଁ ।

ମୋର ବିଶ୍ୱାସ—Well begun is half done । ପ୍ରଥମ କେତେ ଧାଡ଼ି ଭଲ ହେଲେ ସେଇ ଆନନ୍ଦରେ, ଓ ତଦ୍ୱଳନିତ ବିଶ୍ୱାସରେ କବିତା ଭଲ ହୁଏ—ପ୍ରଥମାଂଶରେ ମନ ସହଜରେ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୁଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ବହୁ କଟାକଟି ହୁଏ । ପ୍ରଥମ ଲେଖାରେ କବିତାର କଞ୍ଚାଳମାତ୍ର ଗଢ଼ା ହୁଏ, ତହିଁରେ ରକ୍ତମାଂସ ଦେବା, ଲବଣ୍ୟ ଖେଳେଇବା, ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶିଳ୍ପକାର୍ଯ୍ୟ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଲେଖାରେ ଏହା ପ୍ରାୟ ହୋଇଥାଏ । ତୃତୀୟ ଥର ଘଷିମାଜି ଶାଣ ଦେଇ ମୁଁ କବିତା ପ୍ରକାଶ କରେ ।

ରସାନ୍ତ୍ର କାବ୍ୟକବିତା ପଢ଼ିଲେ ଧାରଣା ହୁଏ, ଏଥିରେ କେଉଁଠି ହେଲେ ଅସୁସ୍ଥିତା ନାହିଁ । ପଢ଼ିବ ପରେ ପଢ଼ିବ ସୁସଜ୍ଜିତ, ସୁନ୍ଦର । ଶିଳ୍ପକର୍ମରେ ହୁଟି-ବିରୁଦ୍ଧ ଘଟିନାହିଁ । ମନେହୁଏ, ପ୍ରାକୃତିକଭାବରେ ଏସବୁ ହୋଇଛି । ସାଧାରଣ କବି ଲେଖନ୍ତି, କାଟନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଲେଖାରେ କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଅଧିକ । ବିଶ୍ୱକବି ଯାହା ଥରେ ଲେଖନ୍ତି, ବେଦର ଗାର, ଅବଚେତନ ମନରୁ ସେ ଲେଖା ବୋହୁ-ଆସେ, ଭାବ, ଛନ୍ଦ, ଭାଷା ତେଣୁ ଠିକ୍ ହୋଇ ଆସିଥାଏ । ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିଲେ ରସାନ୍ତ୍ରନାଥଙ୍କର ପ୍ରତିଭା ଯେତକି, ଅଧିକସାଧୁ ତତୋଧିକ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ ନିର୍ମାଣରେ ତାଙ୍କର ସଚେତନ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ । ଲେଖନୀର ଦୁର୍ବଳତା ଲୁଚାଇବା ଲାଗି ସେ ପ୍ରାଣପାତ ଉଦ୍ୟମ କରନ୍ତି । ନିଜ ସୃଷ୍ଟିକ ଖଣ୍ଡିତ, ବିକଳାଙ୍ଗ କରି ପାଠକ ହାତରେ ଦେବାରେ ତାଙ୍କର ଗଭୀର ଅତ୍ୟୁତ୍ସା, ଡାକ୍ତ ଅସନ୍ତୋଷ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ସମଗ୍ର କବିତାରେ ମହାନ୍ ଆସାର କାରଗରା ଦେଖାଏ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶିଳ୍ପୀର ଏଇ ଲକ୍ଷଣ ।

ସ୍ୱତଃସ୍ପୃତ୍ତି ବା ପ୍ରାକୃତିକ ଆବେଗରେ କୌଣସି କବିତା ଏକାଥରକେ ଲେଖି ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ଅନୁଭବମାତ୍ରେ ଏହା ଜାଣନ୍ତି । କଞ୍ଚାଲର ନିର୍ମାଣ

ଏବେ କବିତାକୁ ଶାଣିତ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମକଳାପୁର୍ଣ୍ଣ କରି ଗଢ଼ିବାକୁ ହୁଏ । ନୂଆ ପଦର ଯୋଗ, ପୁରୁଣା ପଦର ବିସ୍ତରଣ ବି ଘଟିପାରେ । ରବୀନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଲେଖା କଟାକଟିରେ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ, ଅପାଂ । ସେ ପ୍ରାୟ ଦିନିଆର ଲେଖକ, ମାଠିମୁଠି ଯେତେ ଭଲ କରିବାର କରିଥାନ୍ତି ।

ସେଲିଙ୍କର ଲେଖାର ପ୍ରବାହ କଙ୍ଗୋ ସେ।ତ ପରି ଦ୍ରୁତଗାମୀ ମନେ ହୁଏ, ପାହାଡ଼ରୁ ପ୍ରପାତ ଗଡ଼ି ଆସୁଛି, ସେ ସାଇଁ ସାଇଁ ଲେଖିଯାନ୍ତି, ସତେ ବା ଭିତରୁ କିଏ ତାଙ୍କ ଯାଉଛି ! ସତେଜନ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଅକଟି କହିଲେ ବି ପ୍ରଥମଥର ଲିଖିତ କବିତାକୁ ସେଲିଙ୍କ ସମାଲୋଚନା ମନ କେବେ ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ । ସେ ବାରମ୍ବାର ସଂଶୋଧନ କରନ୍ତି, ପୁଣି ସନ୍ତୋଷ ଆସିବାଯାଏ ଥରକୁ ଥର ଶବ୍ଦ, ପଦ ବା ପଦାଂଶ ବଦଳାଉଥାନ୍ତି ।

କବିବର ରାଧାନାଥ ଲେଖାକୁ ହଠାତ୍ ପ୍ରକାଶ କରିଦେବାର ବିରୋଧୀ । ତାଙ୍କ ମତରେ ରଚନା ବେଳେ କବିର ଆଖି ଗୁଲୁଛନ୍ତି ଥାଏ, ସେ ନିଜର ଦୋଷ ଦୁର୍ବଳତା ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ । ଛ'ମାସ ପକାଇ ରଖିଲେ ଯୁକ୍ତି ସହଜରେ ଧରାପଡ଼େ, ସେ ସଂଶୋଧନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ଏ ମତ ସମର୍ଥନଯୋଗ୍ୟ । ସ୍ୱପ୍ନ ଅପସରି ଗଲା ପରେ କବି ହୁଏ ନିଜ କବିତାର ସମାଲୋଚକ । ଯାହାଠାରେ ଏ ସମାଲୋଚନା ପ୍ରବୃତ୍ତି ନାହିଁ, ସେ କେବେ ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି ହୋଇ ପାରବ ନାହିଁ ।

ଆକାଶ ଯେପରି ମେଘରେ ଭାରିହାନ୍ତି, ଚୌଦ୍ରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳିତ, କେତେବେଳେ ବା ଚନ୍ଦ୍ରିକାରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳିତ, ମନୁଷ୍ୟର ମନ ବି ସେହିପରି । କେତେବେଳେ କି ଅବସ୍ଥା ଧାରଣ କରେ, ବୁଝିବା କଷ୍ଟକର । ସମୟ ଆସେ—ଭାବ ପରେ ଭାବ ମନରେ ଝଲସି ଉଠେ । କାହାକୁ ଲେଖିବ ? କାହାକୁ ଗୁଡ଼ିବ ? ଅନ୍ୟ ବେଳେ ମନରୁ କବିତା ଦୋହନ କରିବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ ବୋଧହୁଏ । ନିଜାନ୍ତରୁ ରୁଷ୍ଟ, ନୀରସ, ସେ ଯେପରିକି କେବେ କବିତା ଲେଖିନାହିଁ, ଏଇ ତାର ପ୍ରଥମ ପ୍ରସ୍ତାବ । ନିଜ ଶକ୍ତି ଉପରେ ଘୋର ଅବିଶ୍ୱାସ ଆସେ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି କାଳିଦାସ ମଧ୍ୟ ଏ ଅବିଶ୍ୱାସ ଆତ୍ମମଣରୁ ରକ୍ଷା ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି—

“ମନ କବି ଯଶଃ ପ୍ରାର୍ଥୀ

ଗମିତ୍ୟାମ୍ୟପଦାସ୍ୟତାମ୍ ।”

ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, କାବ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ ଏହି ସମୟରେ ଏକାନ୍ତ କାମ୍ୟ । ଭାବ ହିଁ ନିହିତ ଚିତ୍ତକୁ ଜାଗ୍ରତ କରେ, ସୁସ୍ଥ କବିତ୍ୱର ଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୋଚନ କରିଦେବ ।

ସୂକ୍ତି କବିର ପ୍ରଧାନ ପୁଞ୍ଜି । ଜୀବନର ମୁଖ୍ୟ ଘଟଣାମାନ ତା ଅବ-
ଚେତନ ମନରେ ଦୃଢ଼ ଆସନ ଜମେଇ ଥାଏ, ସହଜରେ ତା ନିର୍ଭୟାଏ ନାହିଁ,
ଆମରଣ ସଙ୍ଗବ ରହିଥାଏ । କବି ସେଇ ସୂକ୍ତିରୁ ଲେଖେ । ସୂକ୍ତିକୋଷରୁ ବିଷୟ
ନ ନେଇ କବିତା ନୋହିବ, ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ତା ଯେ କବିର ଭାବକୋଠି, ଏହା
ଅସ୍ୱୀକାର କରି ହେବ ନାହିଁ ।

ନ'ବର୍ଷ ବୟସରେ ଦାନ୍ତେ ବିଏନ୍ ଶକ୍ତି ଦେଖିଥିଲେ । ସେ ଦିନେ ହେଲ
ତାଙ୍କ କାବ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ନାୟିକା । ତାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ସେ ରଚନା କଲେ
'Divine Comedy' । ଓପାର୍ଡ୍‌ସ୍‌ଓର୍ଡ୍‌ସ୍ ଓ ନନ୍‌କଣୋରଙ୍କ ଅଧିକାଂଶ
କବିତା ସୂକ୍ତିମୂଳକ । ତହିଁରୁ ଆମେ କବିଙ୍କ ବାଲ ଓ କୈଶୋର ଅଭିଜ୍ଞତାର
ରୋମାଞ୍ଚକର ସ୍ପର୍ଶ ପାଉଁ । ମୋ 'କଙ୍କାଲର ଲୁହ' ବି କୈଶୋର କାଳର ଘଟଣା
ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ।

କବି ହେବା କାମନା ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ଅଛି, କବିଯଗ ଲେଖନୀୟ,
ମରଣଶୀଳର ଅମରତ୍ୱ ଆକାଂକ୍ଷା ନିତାନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ମଧ୍ୟ । ତେଣୁ ଆଦ୍ୟ
ତାରୁଣ୍ୟରେ ବହୁ କବି ଦେଖା ଦେଇଥାନ୍ତି । ଟି ଏସ୍. ଏଲିଏଟ୍‌ଙ୍କ ଭାଷାରେ ଏହି
ଆକାଂକ୍ଷା ଗୋଟିଏ ଦିଗରୁ ବଡ଼ ବିପଦ୍‌ଜନକ । ଯେ ହେତୁ ଏହା ତଳେ ଅନ୍ୟ
ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୟିତ ହେବା ବା ଆତ୍ମପ୍ରଣୟରେ ମାତାଲ ହେବାର ଉଚ୍ଚ କାମନା
ଲୁକ୍କାୟିତ ଥାଏ । ତା ଅପେକ୍ଷା ଭଲ କବିତା ଲେଖିବା ପିପାସା ବରଂ
କାମ୍ୟତର ।

ପ୍ରଣୟା କାର୍ଯ୍ୟର ମହକ । କେହି ଖୋଜି ତା ପାଏ ନାହିଁ । ସେ ଆପେ
ଆପେ ଆସେ । ତେଣୁ 'କର୍ମଣୋବାୟକାରସ୍ତେ' ଆଦର୍ଶରେ କାବ୍ୟ ନିର୍ମାଣରେ
ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ନିୟୋଜିତ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । କିଏ ସମ୍ପ୍ରସାରକୁ ଟେକିଦେଲା, କିଏ
ଅହି ନରକକୁ ପେଲିଦେଲା, ଏଥିରେ ବିଚଳିତ ହେଲେ କବି ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହୁଏ ।
ବୁଝିବା ଉଚିତ ଯେ ନିର୍ମଳ ସାଧନା କେବେ ବ୍ୟର୍ଥ ହୁଏ ନାହିଁ ।

କେଡ଼େ ସହଜରେ ପାଠକ ପତ୍ରିକାରେ କବିତାକୁ ଆଡ଼େଇ ଦେଇଯାଏ ।
କିଏ କହେ ଅପ୍ରାକୃତିକ, କିଏ କହେ ଦୁର୍ବୋଧ, କିଏ କହେ ପରମ୍ପରା ନାହିଁ, କିଏ
କହେ ନାହିଁ ପ୍ରଗତି । କବିର ପ୍ରମ ପାଠକ ବା ଶ୍ରୋତା ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ । ବୁଝେ
କେବଳ କବି, ପ୍ରାଚୀନ କବିମାନେ ଏକଥା ଲେଖିଯାଇଛନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ଯୁଗର
ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି ସ୍ତେଣାର୍ ଲେଖିଛନ୍ତି—

“ମୁଁ ଏଇ ହେତୁରୁ କବିତା ଲେଖିବାକୁ ଡରେ । କବିତା ଗୋଟିଏ ଆତ୍ମବ୍ୟକ୍ତି ଉତ୍ପତ୍ତି, କଳ୍ପନାକୁ ଠୁଳ କରିବାର ଏକ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ଆୟାସ । ଶବ୍ଦ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ ବଡ଼ କଷ୍ଟକର । ନିର୍ମଳଭାବରେ କିଛି କହିବାକୁ ବହୁଦିନ ଚେଷ୍ଟାକରି ଦେଖିବ—ଯାହା କହିଛୁ ଚିତ୍ତକର୍ଷକ ହୋଇନାହିଁ । ମୋଟ ଉପରେ ନାନାଭାବରେ ସୀମିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଉପରେ ବଡ଼ ସ୍ବପ୍ନ ପଡ଼େ । ଇଶ୍ବରଙ୍କ ସହିତ କବିକୁ ଜାଣ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ହୁଏ ।”

କବିତାରେ ଆରମ୍ଭ କରିଥାନ୍ତି ଅନେକ, ଶେଷ କରନ୍ତି କେହି କୃତ୍ରିମ । କିଏ ଗୁଡ଼ି ଦେଇ ଉପନ୍ୟାସ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପ ଲେଖେ । କିଏ ହୁଏ ସମାଲୋଚକ । କିଏ ଅଟ୍ଟାଧିକାରୀ ବା ଗୁପ୍ତ ଜଞ୍ଜାଳରେ ଗୁଡ଼ି ସାହିତ୍ୟକୁ ବିସର୍ଜନ ଦିଏ । ଏଇ ଆଦ୍ୟ ଲେଖକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ତାରୁଣ୍ୟରେ କବି, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ କବି ହୋଇ ରହନ୍ତି ଶତକ୍ରମେ ଜଣେ । ଯଶର କିଛି ପୃଷ୍ଠି ହୋଇଗଲେ ଅଧିକାଂଶ ଗୁପ୍ତ ହୋଇଯାନ୍ତି । ଗୁପ୍ତ କବି ମୃତ କବି । ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଅଶ୍ରୁ ଗଛ । ଅଧିକାଂଶ କବିଙ୍କର ଆତ୍ମ ଏ ପ୍ରଦେଶରେ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ନୁହେଁ । ଅଧିକାଂଶ ଆଦ୍ୟ ବା ମଧ୍ୟ ତାରୁଣ୍ୟର କବିତା । ପୁରୁଣା ପ୍ରସାଣ ଲେଖନୀର ସ୍ବର୍ଗ ସେଥିରେ କୃତ୍ରିମ ମିଳେ ।

କବିତ୍ବ ଶକ୍ତିକୁ ଦୁଃସମୟରେ ଲାଲନ କରିବା ଦୁଷ୍ଟର । ସେନ୍ଦ୍ରାଦର ନ ପାଇଲେ ସେ ମରିଯାଏ । ଈର୍ଷା, ଅହଙ୍କାର, ଦାମ୍ଭିକତା, ଲୋଭ ଆଦି ଯାବତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ରତାରେ ସେ ମରେ । ଦୃଢ଼ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ହେଲେ କବିତାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ । ନାନା ପ୍ରଲୋଭନ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତରକୁ ନିର୍ମଳ ରଖିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଅଶୁଦ୍ଧ ଚିତ୍ତ ପଦ୍ମବାସିନୀ ସରସ୍ବତୀଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ଆଦନ ନୁହେଁ ।

ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳିତ ବା ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ କବିତ୍ବର ହ୍ରାସ ଘଟେ । ପ୍ରଗତି ସ୍ରୋତ ସହିତ କବି ଆତ୍ମା ସମ୍ପର୍କ ହରାଏ । ସେ ପଛରେ ପଡ଼ିଯାଏ, ତା କବିତାକୁ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ପାଠକ ଆଡ଼େଇ ଦେଇଯାନ୍ତି । ଏହାର ବିପରୀତ ବି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ଶରୀରରେ ବୃଦ୍ଧ ହୋଇ କବି ମନକୁ ତରୁଣ ରଖିପାରେ, ସବୁ କବିର ସାଧନା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଆମରଣ ଏଇ ନିଷ୍ଠା ରଖିଥିଲେ, ପ୍ରଗତି ସଙ୍ଗେ ସମତାଳ ଦେଇ ଗତି କରି ପାରିଥିଲେ ।

କବିତା ଉପକ୍ଷେପ କରନ୍ତି ଅନେକ, ଯେପରି ମଧୁଚନ୍ଦ୍ରର ମଧୁ । କିନ୍ତୁ ତାର ସୃଷ୍ଟି ମୂଳରେ ଯେଉଁ ବେଦନା ନିହିତ, ତାହା କେତେଜଣଙ୍କ ଅନ୍ତରରେ ବାଜେ ? କିଏ ସମ୍ଭ୍ରମରେ ଦିଏ କବିଙ୍କ ନୀରବ ଅବସର ? କିଏ ଶୋଧ କରେ ତାର

ରସର ରଣ ? କବିର ମର୍ମବାଣୀ ବୁଝିବା ଲାଗି କେତେଜଣଙ୍କର ଯେ ଯିଏ ଥାଏ ?
 କବିତାର ମୂଳ ଉତ୍ସ ବୁଝିବା ଲାଗି କବିଙ୍କ ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ କିଏ ବା ତେଷ୍ଟା
 କରେ ? ସମାଲୋଚକ ଲେଖେ ନିଜ ମତ, ପଢ଼େନାହିଁ କବିର ମନ, ଶୁଣିପାରେ
 ନାହିଁ ତା ଅନ୍ତରର ପହଲି ଗୁଞ୍ଜନ । କହୁପାରେ ନାହିଁ କବିତାର ହମବକଶିତ
 କାହାଣୀ । ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରେ ନାହିଁ କବି ମନର ବାତାବରଣ, ଯହିଁରେ ପ୍ରକୃତ
 ମନୁଷ୍ୟ ବା ଭଗବାନ୍ ବିଷୟକ ଧାରଣା ସୁବାସ ପରି ଭାସୁଥାଏ, ନିଏ ଆନ୍ତରିକ
 ରୂପ । କବି ଅନ୍ତସ୍ଥଳର ପ୍ରବାହୋନ୍ମୁଖ ଉତ୍ସର ଅନୁସନ୍ଧାନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମା-
 ଲୋଚକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ପଲ୍ଲୀ କବିତା ଓ କବି ଗୋଦାବରୀଶ

ଗୁଲିଚଳଣରେ, ଆଧୁନିକ ଆଦର୍ଶ କାଳଦାରେ, କଂରେଜ ଶ୍ରମର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଦାରତାରେ, ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ନିୟମାନୁବର୍ତ୍ତିତାରେ, ରୂପବର୍ଣ୍ଣ ଛଟାରେ ଗୋଦାବରୀଶ ସାହେବ । ଯଥାଯଥ ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶରେ, ବୌଦ୍ଧାନିକ ରୂପ ଓ ସୌଜନ୍ୟଶୂଚିତାରେ ସେ ଏ ଦେଶରେ ଆଧୁନିକ ସତ୍ୟତାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରତୀକ । ଆଇନ୍ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଗଭୀର ଅଭିନିବେଶ, ଶାସନ ପରିଚ୍ଛଳନାରେ ଦକ୍ଷତା, ବ୍ୟବସ୍ଥାସଗର ବାକ୍ସଚୂତା, ଗଣତନ୍ତ୍ରର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷାରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ତତ୍ପରତା; କୃତଜ୍ଞତା ମନ୍ଦଣା ଓ ମନନର ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ଣ୍ଣ ଗାନ୍ଧୀଜୀ ଦେଖିଲେ କିଏ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ, ଗୋଦାବରୀଶ କବି, ପୁଣି ଗାନ୍ଧୀଜୀ କବି ? ଶିକ୍ଷାବିତ୍, ସଂସ୍କାରକ, ବିପ୍ଳବୀ—ସେହି ପୁଣି ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସୁଖଦୁଃଖରେ ଆତ୍ମହସ୍ତ ଲେଖକ କି ?

ସାହେବ ତାଙ୍କରେ ଶାଣିତ ଶିଷ୍ଟାଚାର ଅଦମ୍ୟ କବି ଭୂତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ଗୋଟିଏ ମନ—ଜାତୀୟତାରେ ଭରପାୟ, ଉଦାରତାରେ ବିଶ୍ୱଜନୀନ, କିନ୍ତୁ ଉପାଦାନରେ ଖାଣି ଓଡ଼ିଆ । ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବା କୃତଜ୍ଞତାରେ ନୁହେଁ, ସେ ମନ ତାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଦେଇଛି ଲେଖକବିତାରେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣର ପରିଧି ଦୂରରୁ ଦୂରକୁ ପ୍ରସାରିତ, କଳନାରେ ଆଣି ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ସହଜରେ ଧରାପଡ଼େ । ଏହା ଗ୍ରାମରେ, ଭଲେଇ, ସୋଲି, ମାର୍ମ୍-ଭଣଜା ବା ଘଣ୍ଟଶିଳାରେ; ସଯୋଜ ବା ଶାଳିଆରେ, କାଳିଜାଇ ହଜିଥିବା ଶୋକୋଚ୍ଛ୍ୱସିତ ତରଙ୍ଗରେ ବା ନିଷ୍ପେଷଣରେ ନିଭି ଯାଉଥିବା ପଲ୍ଲୀକୁଟୀରର ଭଗ୍ନାବଶେଷରେ । ଗୋଦାବରୀଶ ସତ୍ୟତାର ବିକାଶ ଚକ୍ଷୁରେ ସହରକୁ ଦେଖିଛନ୍ତି, ତହିଁର ଝଲସ ତାଙ୍କୁ ବିସ୍ମିତ କରିନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କବିଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିଛନ୍ତି ଗ୍ରାମକୁ । ତାର ଅଗଣିତ ଦୃଶ୍ୟର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ, ରହସ୍ୟର କୁହୁଳି ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ବିମୋହିତ କରିଛି । ସେ ସହରକୁ ମନରେ, ଗ୍ରାମକୁ ଅନୁଭବରେ ପାଇଛନ୍ତି । ସେ ସହରରେ ମଙ୍ଗଣୀ, ଗ୍ରାମରେ କବି । ଆପଣ ବିରୁଦ୍ଧ ବୋଧ ହେଲେହେଁ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଦୁଇ ଅବତାର ପରସ୍ପରର ପରିପୁରକ ହୋଇଅଛି ।

ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ପାଦରେ ଲେଖକବନ ଓ ଲେଖକସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରତି ବିଶେଷଭାବେ ଭରପାୟ ଦୃଷ୍ଟି ଅକୃଷ୍ଣ ହେଲା । ଏହା ‘ଗଣ’ ସାହିତ୍ୟ ସଗ୍ରହ ଆନ୍ଦୋଳନ ବା ବିଦଗ୍ଧ ଗୌଳୀ ପରିହାର କରି ‘ଗଣ’ ଶବ୍ଦରେ ଲେଖା ଆନ୍ଦୋଳନ । ଜନତାର ନିମ୍ନତମ ପ୍ରତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାହିତ୍ୟର ବିସ୍ତୃତି; ସାହିତ୍ୟ

କେବଳ ସୁଧୀଜନ ସେବ୍ୟ ନୁହେଁ, ସର୍ବଜନ ଲଭ୍ୟ । ଲକ୍ଷିତ ସାହିତ୍ୟ ପରି ମୌଖିକ ସାହିତ୍ୟ ଉପଦେୟ । ଏଇ ଆନ୍ଦୋଳନର ତେଉ ବାଜିଲା ଓଡ଼ିଶାରେ । ଫକୀରମୋହନ ପଲ୍ଲୀ ପରିବେଶ ଓ ଘଟଣାନବହୁକୁ ଉପଜାବ୍ୟ କରି କେତେକ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ ରଚନା କଲେ, ନନ୍ଦକିଶୋର ପଲ୍ଲୀର ତଳଣୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଇଂରେଜରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ପୁରସ୍କୃତ ହେଲେ, ପରେ ତାକୁ କବିତାପୁଞ୍ଜରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ‘ପଲ୍ଲୀବନ୍ଧ’ ନାମରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଏ ଦିଗରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୃତି ‘ଉତ୍କଳ କାହାଣୀ’ । ଏହା କେବଳ ସଞ୍ଚୟନ ନୁହେଁ, ନୂତନ ସର୍ଜନା । ଏହା ଅବଧାନୀ ଶାଢ଼ି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ବିପ୍ଳବ, ପଲ୍ଲୀ ଓ ନଗରର ବ୍ୟବଧାନ ଦୂର କରିବାରେ ଏକ ବଳଦୃଢ଼ ମାଇଲ ଖୁଣ୍ଟ ।

ନନ୍ଦକିଶୋର ଓ ଗୋଦାବରୀ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ଆଲୋକ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ, ଯାହା ସାମ୍ବାଜିକ ଉଦ୍‌ବୃଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟିକ ପଥ ଉଦ୍‌ଘାଟି ରଖିଥିଲା । ନବ ଗାନ୍ଧୀକୁ ଉଦ୍‌ବୃଦ୍ଧ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟରେ ପସରା କରିଥିଲେ । ରାଜନୀତିର ବଙ୍ଗାଡ଼ିଙ୍ଗା ବାଟରେ ବୁଲୁଥିଲା ଗୋଦାବରୀ ପଛରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ନନ୍ଦକିଶୋର ହେଲେ ‘ପଲ୍ଲୀକବି’ । ନନ୍ଦକିଶୋର ପଲ୍ଲୀଗୀତିର ଗୁଣଗନ୍ଧର ଗ୍ରାହକ, ଜଣେ ସଂଗ୍ରାହକ । ମାନସସୁମନ୍ତନ ପରିବେଶ ଓ ଦେଶର ଦାରିଦ୍ର୍ୟରେ ସଙ୍କୋଚଶୀଳ ଲୋକଗୀତିକୁ ସେ ପଢ଼ିଲେ ସାହିତ୍ୟମଞ୍ଚକୁ ଅର୍ପଣନା କରି ଆଣିଲେ, ଆଦର ଗୌରବ କଲେ, ଚିହ୍ନିତଲେ ମନେ ରଖିବା ଭଳି ରୂପ ଆଉ ରସରେ । ଏଥିରେ ଗର୍ବିତ ହେଲା ଲୋକଗୀତି, ଗୌରବାନ୍ବିତ ହେଲା ତାଙ୍କର କବିତା । କେତେ ନୂଆକୁ ଧରି ପୁରୁଣା ହୋଇଗଲେ, କିନ୍ତୁ ସେ ପୁରୁଣାକୁ ଧରି ନୂଆ ପାଇଲେ, ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ବିଭବର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ କରି ରୂପେ ପରିଚିତ ହେଲେ । ଏତେ କରି ବା ହୋଇ ସେ ଗୋଟାଏଜା ପଲ୍ଲୀକବି ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ କବିତାରୁ ଅଧେ ସହରର, ଅଧେ ପଲ୍ଲୀର, ଅଧେ ସୁଧୀଙ୍କର, ଅଧେ ସାଧାରଣଙ୍କର । କିନ୍ତୁ ଗୋଦାବରୀ ସୁଧୀ ହୋଇ ଖାଲି ସୁଧୀଙ୍କର ହୋଇନାହାନ୍ତି, ଲୋକଙ୍କର ହୋଇ ସୁଧୀଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ନନ୍ଦକିଶୋରଙ୍କ ପରି ସେ ଲୋକକବିତାକୁ ଆତ୍ମସାଦ୍ କରିନାହାନ୍ତି, ଲୋକକବିଙ୍କ ଭାବରେ ଭାବିତ ହୋଇଛନ୍ତି ମାତ୍ର । ଲୋକଙ୍କ କଥା କହିଲା ଶୁଦ୍ଧ ତାଙ୍କ ଲେଖାର ଶୁଦ୍ଧ । ତାଙ୍କ କବିତାର ଧାରା ଗୋଟିଏ । ଏହା ଲୋକଗୀତିର ଧାରା । ଦୃଢ଼ସ୍ବର ଉଚ୍ଛ୍ଵାସରୁ ଏହାର ଜନ୍ମ । ମନନରୁ ସେଉଁ କେତୋଟି କବିତା ରାଧାନାଥୀ ଶୈଳୀରେ ରୂପଲଭ କରିଛି, ତା ଭାଷା ସାଧୁ, ଦର୍ଶନ ଓ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀରେ ହୁଏତ ଆଧୁନିକ । ହେଲେହେଁ ତହିଁରେ ଅନ୍ୟସଲିଳା ଫଲ୍‌ଗୁ ପରି ପଲ୍ଲୀର ଧାରା ପ୍ରବାହିତ ।

‘ଆଲେଖିକା’ ଗାଥାକବିତାର ସଞ୍ଚୟନ । ରଚିତ ହେଲେହେଁ ଏହା ଲେକଗାଥାଗୀତିକାର ପାରମ୍ପରିକ ରୂପଭଙ୍ଗୀ ଅନୁସରଣ କରିଅଛି । ଯୋଗୀ, ଭିକାରୀ ଏହାକୁ ଗାଣା, ଖଞ୍ଜିଣି ବଜାଇ ଗାଉ ନାହାନ୍ତି, ମାନେ ଏହାର ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଚାର ହୋଇନାହିଁ; ଲେକଗାଥା ଗୀତିକା ପରି ଏହାର ଉପଜୀବ୍ୟ କମ୍ପଦନ୍ତୀ; ଜାତୀୟ ଚେତନା, ପ୍ରୟାସକ୍ଳାନ୍ତ ଶୃଙ୍ଖଳା, ବର୍ଣ୍ଣନା ବହୁଳତା, କୃତ୍ରିମ ଶ୍ରବ ପ୍ରକାଶର ଆଭିଜାତ୍ୟ ବା ଆଡ଼ମ୍ବର ମୌଖିକ ଗୀତରୁ ଏହାକୁ କିଛି ଭିନ୍ନ କଲେ ହେଁ ସରଳ ଭଙ୍ଗୀ, ସାବଲୀଳ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ, ପ୍ରାକୃତିକତା, ପୁନରୁକ୍ତି ଓ ଲେକମୁଖର ଶ୍ରୀ ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ ଏହା ପ୍ରାୟ ସେହି ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଲେକପ୍ରିୟ ‘ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର’ ଗୀତ ଶୁଣି ସେହି ରାଗରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଗାଥାଗୀତିକା ଲେଖା ହଜଳ କରିବା କବିଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଆଦୌ ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ‘ବଙ୍ଗଳାଗ୍ରୀ’ ରାଗ ସୁଧୀ ସାହିତ୍ୟରେ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲେ ହେଁ ଯୋଗୀଙ୍କ ଗୀତ ବୋଲିବା ଭଙ୍ଗୀ ତାଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରିଥିବ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଦରେ ଗୋଟିଏ ‘ଲେ’ ଲଗାଇ ଗୋଦାବରୀ ଛନ୍ଦର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଯେପରି ବଦଳାଇଲେ, ପଲ୍ଲୀଗୀତର ସଙ୍ଗୀତଧାରା ସ୍ୱକବିତାରେ ବୁଝାଇ ଏହାକୁ ସେହିପରି ଲେକମୁଖୀ କରିଦେଲେ ।

ଗୋଦାବରୀଙ୍କ କବିତାରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଟି ବିଭାଗ । ଗୋଟିଏ ଗୁଡ଼ ବା ପରିବାର, ଅନ୍ୟଟି ଗ୍ରାମ ବା ସ୍ୱାମୀ । ଗୁଡ଼, ପରିବାର ବିଷୟକ ବହୁଗୀତି ଲେକମୁଖରେ ପ୍ରଚଳିତ । ‘କାନ୍ଦଣା ଗୀତ’ରୁ ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦିଆଗଲା—

ଦୁବ ବଢ଼ୁଥିଲା କାକର ଖାଇ	ବୋଉ	ଲେ
ମୁଁ ତ ବଢ଼ୁଥିଲି ତୋ ସ୍ନେହ ପାଇ	”	”
ଦୁବକୁ କାକର ସହୁଲା ନାହିଁ	”	”
ମୋ ଅଲିଅଳ ତ ରହୁଲା ନାହିଁ	”	”

ବାପ ବୋଲେ ଝିଅ ମୋର ବାର ବରଷର
 ବୋଉ ବୋଲେ ଝିଅ ମୋର କୋଳକୁ ସୁନ୍ଦର
 ଭାଇ ବୋଲେ ଭଉଣୀ ମୋ ପାଖେ ପାଖେ ଥାଉ
 ଭଉଣୀ ଡାହାଣୀ ବୋଲେ ଦୂର ଦେଶେ ଯାଉ
 ଭଉଣୀ ନୁହେଁ ସେହି ପରି ଘର ଝିଅ
 ଟିକିଏ କାନ୍ଦଇ ଟିକେ ପୋଛି ଦିଏ ଲୁହ ।

ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଗୁଡ଼, ପରିବାରକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଉକ୍ରାନ୍ତ ମଧୁସୂଦନ ପଡ଼ିଲେ କବିତା ରଚନା କଲେ । ତାଙ୍କ ‘ମୋ ଜନନୀ’ କବିତା ଏହାର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ

ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ଶୈଶବରୁ ଜନନୀ ହରାଇ ସେ କପର ଶୋକୋଚ୍ଛ୍ଵସିତ ହୋଇଥିଲେ, ତାହା ଏଥରେ ବ୍ୟକ୍ତ । ମାତୃହୀନର କରୁଣ ରୋଦନ ଏଠି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ । କବି ଦୁନିଆର ସୁଖଦୁଃଖକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କରି ପରିବେଷଣ କରେ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସୁଖଦୁଃଖକୁ ସାବଜନାନ କରିବାର ଶକ୍ତି ଓ ଅଧିକାର ମଧ୍ୟ ତାର ଅଛି ।

‘ଅତି ମଳିନ ମୋ ଅଙ୍ଗ ଧୂଳି ଧୂସରତ ହେ ପୋଛୁଣ ଶ୍ରୀକରେ,
ମା’ ମୋର ଆନନ୍ଦମୟୀ ମଧୁର ବଚନ କହି
ଆନନ୍ଦେ ଧରନ୍ତି ମୋତେ ଅମୃତ ବନ୍ଧରେ ହେ ଅମୃତ ବନ୍ଧରେ ।
ମାତାର ଅମୃତ ବନ୍ଧ ସ୍ବର୍ଗ ସୁଖ ଜିଣି ହେ ଅତି ସୁଖମୟ
କାହିଁ ପଟ୍ଟାନ୍ତର ତାର, ସ୍ବର୍ଗ ବିଭବ କି ଭ୍ରମ,
କାହିଁ ଆଉ ସନ୍ତାନର ସେପରି ଆଶ୍ରୟ ହେ ସେପରି ଆଶ୍ରୟ ?’

ପୃ ୨୩, ଭ୍ରମମାଳା ।

‘ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଦିନୁ ମୁହଁ ଅଟଇ ଅନାଥ ହେ ହରାଇ ଜନନୀ’ ।

ଏ ଦୁଃଖ ପ୍ରତି ମାତୃହୀନର ବନ୍ଧରେ କରୁଣତମ ମୁହଁ ନାରେ ବାଜେ । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶକୁ ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ ରାଓ କବି ଶିଶୁସୁଲଭ ଓ ଅବାନ୍ତର ମନେ କରି ଶିଶୁ କବିତା ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ଅଛନ୍ତି । ଏହା ଗୀତିକବିତା ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବାରେ କୌଣସି ଅନ୍ତରାୟ ନଥଲା ।

କିନ୍ତୁ ଗୋଦାବରୀଶଙ୍କର ସଙ୍କୋଚ ନାହିଁ, ଗମ୍ଭୀରତମ ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ କବିତା ପରି ସେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶୋକୋଚ୍ଛ୍ଵାସ ପ୍ରକାଶ କରି ଅଛନ୍ତି ।

‘କେଡ଼େ ଦୂର ବିଦଗଲ ସତର ବରଷ
ଆଜି ବୋଉ ପାଳୁଛୁ ମୁଁ ତୋ ଗ୍ରୀବ ଦବସ
ଦୁଇଦିନ କଟାଇଛୁ ଖାଇ ପୋଡ଼ା ତାଳ
ଆଜି କି ପାଲଟି ଯିବ କାଲିର କପାଳ ?’

ବିଷୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବା ବିଶ୍ୱଗତ ହେଉ, କବିର ମହତ୍ତ୍ୱ ନୂଆ ଅନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶରେ, ତାର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀରେ, ଏହା ଗୋଦାବରୀଶଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ।

‘ଆହା ମୋର ଗଣିଧନ’, ‘ରୁଜିଦେଲା ଆଖି’ କବିତା ଗ୍ରାମ ବା ସହାର ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ପରିବାର ପ୍ରତି ସମବେଦନା ଏଥରେ ବିସ୍ତୃତତର ହୋଇ-
ଅଛି । ଚନ୍ଦ୍ରର ପରିଧିକୁ ବିଶ୍ୱମୟ, ସ୍ନେହ ସମବେଦନାକୁ ଅପରିସୀମ କରିବାରେ କବି ଲେଖନୀ ସାର୍ଥକ ହୋଇଅଛି—

'ଉଡ଼ି ଯାଇଥିବୁ ନଡ଼ା ବଜା ନାହିଁ ଚାଲେ
 ଏ ଯେ ବଖରାଏ ଘର ଗ୍ରାମର ବାହାରେ
 ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ଅବା କାହେଁ ଲୁଣା ନାହିଁ ବାଜି
 ଅଡ଼ି ପାହାଚ ପିଣ୍ଡା ପଡ଼ିଥିବୁ ଶୁକି
 ଜନପ୍ରାଣୀ କେବେ ରହୁପାରନ୍ତି ସେ ଘରେ ?
 ଗାଆଁ ପିଲେ ନ ମାଡ଼ନ୍ତି ପାଖ ଲୋକ ଡରେ ?'

ଯେଉଁ ଗୁହ୍ୟ କବିଙ୍କ ମନର ଆବାସ, ସେ କ'ଣ କବିଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ଗୁହ୍ୟ
 ନୁହେଁ ? ଏ ଗୁହ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ଅଛି, ସେ କ'ଣ କବିଙ୍କର ପରମ
 ଆତ୍ମା ନୁହେଁ ? ଯାହାର କେହି ଆତ୍ମା ନାହିଁ, ତାର ଆତ୍ମା କି । ଯାହା ଲାଗି
 କାହାର ଆଖିରେ ଲୁହ ନାହିଁ, କବିର ଲେଖନୀ ତାହାର ଲାଗି କାନ୍ଦେ—କାନ୍ଦେ
 ଅଶ୍ରୁଠାରୁ ଘନତର ମହାବିନ୍ଦୁ ଗଡ଼ାଇ ।

ତେଣୁ କବି ଦରଦ୍ର କାଶିଆ ଲାଗି ସର୍ବବାସର ବ୍ୟବସ୍ଥା କର ନାହାନ୍ତି ।
 ସର୍ବ ଧନକର ଅଳସ ମନର କଳନା । ସତ୍ୟନ୍ୟାୟର ତୁଳାଦଣ୍ଡ ଧନ ହସ୍ତରେ,
 ଦାନପୁଣ୍ୟର ଏକଗୁଣିଆ ବ୍ୟବସାୟୀ ସେ । ଧନକର କଳନାରେ ଲାଳିତ, ହୃଦୟ
 କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱରେ ପରିଚାଳିତ ସର୍ବରେ କ'ଣ କାଶିଆର ଲଞ୍ଜିନା ଉଠା ହେବ ।

ତାଙ୍କ ଲେଖନୀରେ ପଲ୍ଲୀର ପ୍ରେମ ଅଧିକ ପ୍ରୀତିକର, ସୁଖଦୁଃଖ ଗଭୀରତର,
 ସ୍ନେହ ମଧୁରତର ହୋଇଥିବୁ । ତାଙ୍କ ଚିନ୍ତା ପଲ୍ଲୀର ବାସିନୀ ହେବାକୁ କାହାର
 ଲୋଭ ନ ହେବ ?

ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାହ୍ୟ; ଏହା ଉପାୟ, ଉପେୟ ନୁହେଁ । ଶ୍ରବ
 ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରେରଣା ଦିଏ ମାତ୍ର । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭୂମିକାରେ ନୁହେଁ,
 ମାନବିକ ବିକାଶରେ ପ୍ରକୃତି ଦେଖାଦେଇଛି । ଏହା ପରମ୍ପରା କାବ୍ୟକ ଅନୁ-
 କରଣ ନୁହେଁ । ଆଖିରେ ଦେଖା, ମନରେ ଅଜ୍ଞା ପ୍ରକୃତି, ଅନୁଭୂତିରେ ରସାଣିତ
 ହୋଇ ମଧୁଧାରରେ ନିଃସୃତ ହୋଇଥିବୁ ।

କବି ମାନବବାଦୀ । କିନ୍ତୁ ମାନବ ମାତ୍ରେ ତାଙ୍କ ଛନ୍ଦରେ ଧରାଦେଇ
 ନାହାନ୍ତି । ମହତ୍ତ୍ୱ ବ୍ୟକ୍ତି ହୃଦୟ ତାଙ୍କର ଆଦର୍ଶ । ମହତ୍ତ୍ୱ ହେବା ଲାଗି ଯାହାର
 ସୁଯୋଗ ନାହିଁ, ଅବସର ନାହିଁ, ସେ ତାଙ୍କ କବିତାର ଏକାନ୍ତ ପ୍ରାଣମୟ ବସ୍ତୁ ।
 ତାଙ୍କ ସମବେଦନା ସେଠି ଅଜସ୍ର ଧାରରେ ତାଳି ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ଗୋପବନ୍ଧୁ ଓ ଶାନ୍ତିନିକେତନ

ଦୁଇ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା ଏକ — ଚରିତ୍ରବନ୍ଧୁ, ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବସମ୍ପନ୍ନ, ସରସ, ସୁନ୍ଦର ମନୁଷ୍ୟ ଗଢ଼ିବା; ମନୁଷ୍ୟ, ଯେ ହେବ ସ୍ବାଧୀନଚେତା; ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳ, ସତ କହବାକୁ ଯାହାର ଅନ୍ତରରେ ନଥିବ ଭୟ; ଭାରତୀୟ ତପୋବନର ମହନୀୟ ଆଦର୍ଶ ଉଭୟ ଉପରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଓ ସତ୍ୟବାଦୀ ବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟ—ଗୋଟିଏ ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ଦୂରରେ ରହି ନାନା ଶାଖାରେ ବିକଶିତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା, ଆଉ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ତର ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଆତ୍ମୋତ୍ତର କରୁଥିଲା । ତେଣୁ ପ୍ରେରଣା ଲାଗି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଆସି ନଥିଲେ । ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଓ ବିଶ୍ବକବିଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଲାଗି କୌତୃହଳ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରରେ ବହୁ-କାଳରୁ ଥିଲା ।

ପୃଥିବୀର ବହୁ ନେତା, କବି, ଗାୟକ, ନର୍ତ୍ତକ ଓ ସୁଧୀ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ଏହି କେନ୍ଦ୍ରସୀଠକୁ ଆଗମନ କରୁଥାନ୍ତି । ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଖାଦ୍ୟପେୟ ଓ ବାସସ୍ଥାନର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଲାଗି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଜଣାଇଥାନ୍ତି । ଆଶ୍ରମକୁ ଏପରି ଏକ ଗନ୍ତବ୍ୟସ୍ଥଳ ପଠାଇବା ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଅସମ୍ଭବ ବୋଧ ହୋଇଥିଲା । ଯାହାର ଜୀବନ ଅଶ୍ରୁ ଆଉ ସ୍ବେଦରେ ଗଢ଼ା, ସେ କେଉଁ ଅସୁବିଧାକୁ ଭୁଲେପ କରବ ? ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଦେଶବାସୀଙ୍କି ଅଶାନ୍ତିରେ ଗୁଡ଼ି ଦେଇ ସ୍ବାର୍ଥପର ଶାନ୍ତିର ସନ୍ଧାନରେ ତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଆସି ନଥିଲେ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଶାନ୍ତି ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମା ଏବେ ବି ହୁଏତ ସ୍ବର୍ଗରେ ଶାନ୍ତି ଲଭ କରୁ ନଥିବ ।

୧୯୧୮ ମସିହା । ଏହା ଶାନ୍ତିନିକେତନ ପକ୍ଷରେ ଏକ ସୁରୁଣୀୟ ବର୍ଷ । ବୋଲପୁରରୁ ଖାଲି ପାଦରେ ତିନି ମାଇଲ ବାଟ ଚାଲି ଚାଲି ଆସି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଯଥାର୍ଥ ତପସୀଙ୍କି ଲାଭ କରି ଆଶ୍ରମ ଗୌରବାନ୍ବିତ ହେଲା । ‘ବିନୀତବେଶେନ ତପୋବନଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟବ୍ୟଂ’ ଏହାହିଁ ପ୍ରାଚୀନ ଆଦର୍ଶ । ନାହିଁ ଅଟୋପ ଆଡ଼ମ୍ବର, ମନ ଶାନ୍ତ, ପ୍ରସନ୍ନ, ମହର୍ଷି ଦେବେନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ସାଧନା କ୍ଷେତ୍ର, ବିଶ୍ବକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ତପସ୍ୟା ଷ୍ଠୀ । ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦୃଢ଼ ମଞ୍ଜର ପଦରେ ଶାଳ ତାଳ ତମାଳ ଆମ୍ବ, ପଲ୍ଲୀ ବକୁଳ ମାଳତୀ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ବୃକ୍ଷଲତାଦି ଦର୍ଶନ କରି କରି ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଝରପହର ମର୍ମର ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରରେ ଆଣିଲା ଅପୂର୍ବ ଶାନ୍ତିରଶ ! ଜୀବନ ଏଠି ନିର୍ଝରଣୀ ପରି ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ, କଲନା ଏଠି ମେଘ ପରି ମୁକ୍ତ, ସ୍ବପ୍ନ ଏଠି ଅଡ଼ମ୍ବରମୟ

ଗୋଧୂଳି ଶ୍ରୀ ପରି ରଙ୍ଗୀନ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତପସୀ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାଧକ ଗଣଦେବତା ମହାପୁରୁଷ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବନ୍ଧରେ ଘେନି ଆମ୍ଭକୁ, ଶାଳଗ୍ରାମୀ ହସି ଉଠିଲ । ବେଶରେ ଚମକ ନାହିଁ, ଗତିରେ ଦାୟିକତା ନାହିଁ; ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ପରି ସେ ଉନ୍ମତ, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ, ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ । ନିଜକୁ ପରିଚିତ କରାଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମ୍ମାନ ଦାବା କରିବାର ଅଭିଳାଷ ତାଙ୍କର ନ ଥିଲା । ଭାରତର କୋଟି କୋଟି ଲୋକଙ୍କ ପରି ସେ ଜଣେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ତଳକୁ ନିଜକୁ ଖସାଇନେଇ ସେ ହେଲେ ସେ ସମୟରେ ଆଶ୍ରମର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହର୍ଷି । ସେ ସ୍ୱୟଂସିଦ୍ଧ, ଅଭିନନ୍ଦନ ପୁଷ୍ପ-ବୃକ୍ଷରେ ସେ ସମ୍ମାନିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଏ, ତାର ସମ୍ମାନ ହିଁ ବଢ଼େ ।

ଶୀତଦିନ । ପିନ୍ଧା ଖଣ୍ଡିଏ ମୋଟା ଖଦଡ଼ଧୋଇ, ଆଣ୍ଟୁଲୁରୁ ନାହିଁ । ମୁଖରେ ସତ୍ୟ, ଶାନ୍ତି ଓ ଶକ୍ତିର ଓଜସ୍ୱିତା, ମହତ୍ତ୍ୱର ଉଜ୍ଜ୍ୱାସ ଓ ଆନନ୍ଦର ସ୍ପୃଷ୍ଟି, ଲଲାଟରେ ମହାନ ସମୁଦ୍ରର ଉଦାରତା, ଗୁପ୍ତାପଥର ପ୍ରଶାନ୍ତ ଦୀର୍ଘ ଉନ୍ମତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ପବନ ତ୍ୟାଗନିଷ୍ଠାର ଏହା ଦାନ । ତାଙ୍କର ଗୌରବୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ମହତ୍ତ୍ୱ ଶୀତକାଳର ନିଷ୍ଠୁର ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକକୁ ଆଲୋକିତ କରିଦେଲା । ସେ ଆସି ଭୋଜନାଳୟର ଦ୍ୱାର ଦେଶରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଝିଆପିଆ ଶେଷ ହେଲାଣି । ଗୁରୁପାଞ୍ଚଜଣ ପରମ୍ପରା ମାତ୍ର ବାକୀ ।

ଭୋଜନାଳୟ ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିଲା । ଏକାବେଳକେ ସମସ୍ତ ଗୁରୁଗୁଣୀ ଆହାର କରିପାରୁ ନଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଦଳ ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ଅନ୍ୟ ଦଳ ଆସୁଥିଲେ । ଘର ବଡ଼ ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ ରହୁଥିଲା । ଗୋପବନ୍ଧୁ ହଠାତ୍ ଭୋଜନାଳୟକୁ ପଶି ଆସି କହିଲେ, ‘ମୁଁ ଅତିଥ୍ୟ’, ଏ ପ୍ରଗଳ୍ଭତାରେ ସମସ୍ତେ ଅବାକ୍; ପାଗଳ ନା କ’ଣ ? ନ୍ୟୁଧାର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଭୋଜନ କରିବାକୁ ଯିବା ସମୟରେ ଏପରି ଏକ ଅବାସ୍ଥିତ ଘୋଷଣା କେହି କେହି ହୁଏତ ପସନ୍ଦ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । କେହି କେହି ଏହାକୁ ଘୋର ଅଭିଭୂତା ମନେ କଲେ !! କିନ୍ତୁ ମୁଖକୁ ଚୁପ୍ କରିଦେଇ ମାତ୍ର ଭବାନ୍ତର ଜାତ ହେଲା, ତହିଁରେ ଶନ୍ଦିଗ୍ଧତା ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ।

ଗୋପବନ୍ଧୁ କାଳ ତପ୍ତ ନ ଦେଖି ଆସିଛନ୍ତି । ଯଥାର୍ଥରେ ସେ ଅତିଥ୍ୟ । ଆଶ୍ରମରେ ଆକର୍ଷିତ ଭାବରେ ଏହିପରି ଅତିଥ୍ୟ ପଦ୍ଧତି ଥାନ୍ତି । ମେଘ ପରି କେହି ଆଗରୁ ମିଳି ପକାଇ ନଥାଏ । ଗୋପବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ବୈଦିକ ସରଳତା ମନରେ ଘେନି ଏଭଳି ସଙ୍କୋଚହୀନ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ଆଶ୍ରମର ଭାବ ଜାଣିବା ହୁଏତ ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ଯଥାର୍ଥ ଅତିଥ୍ୟ ସକ୍ଷାର ନହେଲେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ପରି

ଅଭିଶାପ ଦେବା କଳ୍ପସ୍ତ ତାଙ୍କର ମନର ସୀମା ସ୍ପର୍ଶ କରି ନ ଥିଲା । ଆଶ୍ରମ ଏକ କଳାଶମୟ ପୀଠ । ଏହା ସାଧାରଣଙ୍କ ଦାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏଣୁ ସାଧାରଣଙ୍କ ନେତା ଅସମୟରେ ଆସି ସେଠାରେ ଅତିଥି ହେବା ଦାବୀ ତଳେ ଯଥେଷ୍ଟ ଦୃଢ଼ତା ଥିଲା । ଗୋପବନ୍ଧୁ ନିଜ ତପୋବନରେ ଏହିପରି ସକାରରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ଲୋକସେବା ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମର ମୂଳ ମନ୍ତ୍ର ଥିଲା । ସେଗଣ ସେବା ଲାଗି ଔଷଧ ଓ ପଥ୍ୟ ଘେନି ସେ ସଦାକାଳେ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ବୁଲୁଥିଲେ ।

ମୁଖର ଉଦାର ଗାନ୍ଧୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦିବ୍ୟ ସୌଷ୍ଟବ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଦବିଗଲେ । କେହି କିଛି ପଚାରିବାକୁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ । ପରିଚୟ ପଚାରିବା କେବଳ ଅଶିଷ୍ଟତା ନୁହେଁ; ଏହା ଏକ ଦ୍ଵିରୁଚ୍ଛ । ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ସେ ନିଜେ । ଜୀବନର ସହିତ ପୁଣ୍ୟପ୍ରବାହ ଚକ୍ଷୁ ମୁଖରେ ଘାସ୍ତ ।

ସେ ଯେ ସାଧାରଣରେ ଅସାଧାରଣ, ଅଶୁରେ ମହାସ୍ଥାନ ଏହା ଜଣାଯାଉ ଥାଏ । ତାଙ୍କ ମୁଖଣ୍ଡି ଜାତୀୟ ଜୀବନର ସୂଚୀପତ୍ର, ମହାତ୍ମାର ଭୂମିକା, ନିଖିଳ କଳାଶର ନୀରବ ବିଜ୍ଞାପନ । ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୁଖରେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ଵବେଦନାର ସହାନୁଭୂତି, ଅକପଟ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ବ୍ୟାପକ ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା, ତାହା ରଖାନ୍ତୁ ଓ ଆଶୁ ଲଙ୍କ ମୁଖ ବ୍ୟତୀତ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୁର୍ଲଭ ଥିଲା । ସେଦିନର ପରିବେଷଣକାଣ୍ଡ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥମାନେ ସେହି ଜ୍ୟୋତିରେ ଆସ୍ତସଗ୍ରା ହୁଇଗଲେ ।

କିଛିକାଳ ପରେ ବିଭୂତିଦା (ଶାନ୍ତିନିକେତନର ପ୍ରବାଣ ଶିକ୍ଷକ) ବିନୀତ ଭାବରେ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଭେଜନ ଲାଗି ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ । ଗୋପବନ୍ଧୁ କହିଲେ, “ମୁଁ ନିରାମିଷାଶୀ, ଓଲିଏ ଖାଏ, ଏ ଘର ଅତି ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ଏଠାରେ ଭେଜନ କରିବା ଲାଗି ଆତ୍ମା ଡାକୁ ନାହିଁ ।”

ବିଭୂତିଦା ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ‘ଗୁରୁପଲ୍ଲୀକ’ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନେଇ ହବିଷ୍ୟାନ୍ନ ଆହାର କରାଇଥିଲେ ।

ତତ୍ପରେ ପରିଚୟ ନେବାରେ ଜଣାଗଲା ଯେ ସେ ଉତ୍କଳର ବରେଣ୍ୟ ନେତା ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ । ଶୁଣିଆଡ଼େ ଚନ୍ଦ୍ରଲ ପଡ଼ିଗଲା, ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଶିକ୍ଷକ ଗ୍ରନ୍ଥ ତାଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ଲାଗି ଧାଇଁଲେ—ଦୃଢ଼ସ୍ଵରେ ବିପୁଳ ସମ୍ମାନ ଓ ଆଶ୍ରହର ଅର୍ଘ୍ୟ ଘେନି । ଶେଷରେ ରଖାନ୍ତୁଙ୍କ ନିକଟରେ ସମ୍ମାନ ପହଞ୍ଚିଲା । କବି ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତରାୟଣକୁ ପାଠେଟି ଘେନିଗଲେ ।

ଦୁଇ ମହାଆଗର ପରି ଦୁଇ ମହା ଦୃଢ଼ସ୍ଵର ମିଳନ ହେଲା । ଜଣେ ହିମାଦ୍ରୀ ପରି ଉତ୍କଳ, ଗନ୍ଧାରୀ; ବେନି ଚକ୍ଷୁରେ ବିଶୁର ବିପୁଳ ଆତ୍ମା ବିଭାସିତ,

ଆଭିଜାତ୍ୟ ଓ ଜ୍ଞାନ-ଗୌରବ ନିଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦୀପ୍ତ । ଆଉ ଜଣେ ଶିଶୁ ପରି ସରଳ,
ଫଳସ୍ବର ନତ ବୃକ୍ଷ ପରି ବିନୟ, ଶ୍ରୀବତ୍ସ ପରି ଅଶ୍ରୁଧାରରେ ଉଚ୍ଛ୍ବସିତ, ପଲ୍ଲୀ
ପୁଷ୍ପ ପରି ନିରାଡ଼ମ୍ବର, ପ୍ରସ୍ତୁତକରଣ ପରି ସତେଜ । ରସାନ୍ତନାଥ ଓ ଗୋପବନ୍ଧୁ ।
ଜଣଙ୍କର କଲ୍ପନା ମୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟା ପରି ଆକାଶରେ ନୀଡ଼ା କରୁଛି; ଆଉ ଜଣଙ୍କର
କଲ୍ପନା ନାହିଁ, ଭାବନା; ସ୍ବପ୍ନ ନାହିଁ ବାସ୍ତବତା । ମାଟିର କୁଟୀରେ କୁଟୀରେ
ଘୂରି ବୁଲୁଛି ତାଙ୍କର ହୃଦୟ, ପୋଛୁଛି କୃଷକର ସ୍ବେଦ, ବ୍ୟାଧି ପୀଡ଼ିତର ଅଶ୍ରୁ,
ଜଣେ କଲ୍ପନାର, ଆଉ ଜଣେ ଜୀବନର କବି ।

- ଏହି ମିଳନବେଳେ ଶିଳୀ ନନ୍ଦଲଲ ବୋଷ, ଦାନବନ୍ଧୁ ଆଶ୍ୱିନ୍ ଓ
ଦାର୍ଶନିକ ଶିତିମୋହନ ସେନ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ଦେବହୃଦୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ସରଳ
ଶାନ୍ତ ଆଳାପରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରିଦେଲେ ।

ବିଶ୍ୱକବିଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଲାଗି
ଏକ ସଭାର ଆୟୋଜନ ହୋଇଥିଲା । ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କରୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ବକ୍ତୃତା
ଦେଇଥିଲେ, ସେ ଭଲ ବଙ୍ଗଳା କହିପାରୁଥିଲେ ।

ସେ କହିଲେ, ସତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାବରୁ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ମାନବର
ମନ ସମୀକ୍ଷା କରିବା, ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଗବେଷଣା ଦ୍ବାରା ପ୍ରାଚ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ସଂସ୍କୃତିକ
ପରମ୍ପରାର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ କରିବା, ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ମିଳନ ସଫଟନ
କରିବା ଶାନ୍ତିନିକେତନର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଏଠାରେ ଜାତି, ଧର୍ମ ଓ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଭେଦ
ନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁ, ବୌଦ୍ଧ, ମୁସଲମାନ, ଶୀରସ୍ତ୍ରୀନ ଓ ଶିଖ୍ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଶିକ୍ଷକ ଓ
ଛାତ୍ରମାନେ ‘ଶାନ୍ତି ଶିବ, ଅଦ୍ବୈତ’କୁ ଧ୍ୟାନ କରି ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଏକାତ୍ବତା
ଅନୁଭବ କରୁଅଛନ୍ତି । ସାରା ପୃଥିବୀକୁ ସଂକର୍ଷିତାରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ଲାଗି ଏଭଳି
ଅନୁଷ୍ଠାନ ଏକାନ୍ତ ଉପଯୋଗୀ । ଛାତ୍ର ଏଠି ପ୍ରକୃତ କୋଳରେ ଲାଗିତ । ପ୍ରକୃତ
ଜୀବନର ଧାରୀ, ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ । ପକ୍ଷୀର କୃଜନରେ ଯେପରି, କଳକଣ୍ଠ ସଙ୍ଗୀତରେ
ସେହିପରି ଏ ସ୍ଥାନ ମୁଖରିତ । ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଆଉ ସଙ୍ଗୀତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବକୁ ସରସ, ସୁନ୍ଦର,
କରି ଗଢ଼ୁଛି । ଶାନ୍ତିନିକେତନ ପ୍ରକୃତରେ ଶାନ୍ତିରନିକେତନ । କିନ୍ତୁ ଭାରତ ଅମୁକ୍ତ,
ଅଶାନ୍ତ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଠାରେ ଶାନ୍ତି ବିରାଜିତ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ସାରା
ଭାରତ ଯେତେବେଳେ ଶାନ୍ତିର ନିକେତନ ହେବ, ସେତେବେଳେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ
ଭାରତର ମୁକୁଟମଣି ପରି ଶୋଭା ପାଇବ । ସତ୍ୟଦାତା ବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନାନା
କାରଣରୁ ଏହିଭଳି ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ସେଠି ସହଶିକ୍ଷା ନାହିଁ ।
ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ ପରିବେଶ ଯାହା, ସେଥିରେ ଏହା କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।
ବିଶ୍ୱକବିଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଫଳରେ ଭାରତ ତଥା ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରୁ

ଶାନ୍ତିନିକେତନକୁ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ଆସୁଛି । ସତ୍ୟବାଦୀ ବନ୍ଦ-
ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଭ୍ୟାସ ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ତ୍ୟାଗନିଷ୍ଠା
ଓ ସାଧାରଣ ମୁଣ୍ଡିଭିକ୍ଷା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥିବା ମାତ୍ର । ଏଠା ପରି ସେଠି
ଶିକ୍ଷକ-ଆଉ ଗ୍ରନ୍ଥକ ମଧ୍ୟରେ ନିବିଡ଼ ଆତ୍ମୀୟତା ଅଛି । ଅଧିକନ୍ତୁ ସେଠି ଗ୍ରନ୍ଥମାନେ
ସହସ୍ରରେ ରହିନ କରିନ୍ତି, ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ବୁଲି ଶ୍ରେଣୀ ସେବା କରନ୍ତି ।

ତତ୍ପରେ ସଦ୍‌ଜୀବନ ଯାପନ ଲାଗି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଗ୍ରନ୍ଥଗ୍ରନ୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ
ଦେଇଥିଲେ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବାଳକ ବାଳିକାଙ୍କଠାରୁ ବୃଦ୍ଧ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ବ୍ୟବହାରରେ କିଣି ନେଇଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ସେ ପାଠଭବନ (ସ୍କୁଲ),
ଶିକ୍ଷାଭବନ (କଲେଜ), କଳାଭବନ, ସଙ୍ଗୀତଭବନ, ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟାଦି ଦେଖି
ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ ।

ଉତ୍କଳକୁ ଫେରି ଆସିଲା ପରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ ଲାଗି ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ
ଶାନ୍ତିନିକେତନ ପଠାଇଥିଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥଗ୍ରନ୍ଥୀମାନେ ଶାନ୍ତି-
ନିକେତନରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଆସୁଛନ୍ତି । ୧୯୪୯ରେ ବିଦ୍ୟାଭବନର ଓଡ଼ିଆ
ଗବେଷଣା ବିଭାଗ ଉନ୍ମୋଚିତ ହେଲା । ଏହା ମୂଳରେ ଉତ୍କଳମଣିଙ୍କ ପ୍ରେରଣା,
ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ କାନୁନ୍‌ଗୋ ଓ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ବିଦ୍ୟମାନ ।

ବିଦ୍ୟାବେଳେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ରଖାଯିବାକୁ କହିଥିଲେ—ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନ
ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା କାରଖାନା, ମୋ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ଗରିବ ଅନୁଷ୍ଠାନ ।

ଗାଉଁଲୀ କବି ନନ୍ଦକିଶୋର

ନନ୍ଦକିଶୋର ବାଦାରେ ସହସ୍ରା, କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଏକାନ୍ତ ଗାଆଁର, ଗାଉଁଲୀ, ନଗର-ନଗରୀର ବହୁ ରୂପରୂପ ଗ୍ରନ୍ଥା ହୋଇ ତାଙ୍କ ମନରେ ନିହିତ ଯାଇଛି, ନିଜ ଭିତରେ ସେ ସୁନ୍ଦର ସରସ ଗାଆଁକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି, ନିଜେ ବି ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଭା ବହୁ ବନ ପର୍ବତରେ ପଥସ୍ଥ ହୋଇ ଶେଷରେ ନିଜର ବିକାଶ ପଥ ଖୋଜି ପାଇଲା ଗାଆଁ ଗୋସ୍ଥର କଥାଫୁଲର ଗନ୍ଧରେ, ବା ଗାଉଁଲୀ କିଶୋରୀଙ୍କ ସରଳ ଚରଣ ଛନ୍ଦରେ । ଉତ୍କଳଭାରତୀୟ କାବ୍ୟ ଉଦ୍ୟାନରେ ନୂତନ ଫୁଲର ମହକ—ଏଇ ଫୁଲକୁ ବନଫୁଲ ବୋଲି ମହାକବିମାନେ ଅବହେଳାରେ ଆଡ଼େଇ ଦେଇଯାଇଥିଲେ । ନନ୍ଦକିଶୋର ନୂଆ କବି ଏହାର ଗୁରୁ ଆଣି ନିଜ ଉଦ୍ୟାନରେ ରୋପିଲେ ।

କବିଙ୍କ କବିତାରେ ଫୁଟି ଦିଶେ ତାଙ୍କର ଅପୂର୍ବ ଶିଳ୍ପୀମନ, ତାଙ୍କର ନିରାଡ଼ମ୍ବର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ, ଏହାକୁ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚାଇଥିଲେ, ବଞ୍ଚିଥିଲା ତାଙ୍କ ଭିତରେ କବିତା । ତାଙ୍କର କବି ମନ ଗାଆଁର ଲଜକୁଳୀ ଫୁଲ ପରି ସରଳ, ପଦ୍ମଫୁଲ ପରି ସତେଜ ଓ ପାଣି ଶିଉଳି ପରି ସରଳ । କୃଷିପୁର ଗାଆଁର କେତେ ଫୁଲ ଫୁଟି ଝଡ଼ିଗଲାଣି, କିନ୍ତୁ ନନ୍ଦକିଶୋରଙ୍କ ମନ ବଞ୍ଚିଛି ତାଙ୍କ କାବ୍ୟ ଭିତର ଦେଇ ଆମ ଭିତରେ, ବଞ୍ଚିବ ଆମ ଭିତର ଦେଇ ଅନନ୍ତ ଆଗାମୀ ମଧ୍ୟରେ ।

ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥାରେ ତାଙ୍କ କବିତା ସତେ କି ବିନା ଚିନ୍ତାରେ ଲେଖନୀରୁ ବୋହିଯାଇଛି ! ସେ ଅନାଦୃତ ପୁଷ୍ପ, ଅଜ୍ଞାନ ଦ୍ବାରା ଅକଳ୍ପିତ କିଶଳୟ । ତା ମଧ୍ୟରେ ଚେଷ୍ଟାର କର୍କଶତା ନାହିଁ, ଚିନ୍ତାର କ୍ଳିଷ୍ଟତା ନାହିଁ, ଜ୍ଞାନର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ କି ଦର୍ଶନର ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ନାହିଁ । କେବଳ ଚରଣ ଅନୁଭୂତିର ଅବୀରଣ ଅଛି । ସେଥିରେ ଅଲଙ୍କାରର ଝଙ୍କାର ନାହିଁ, ଆଭିଜାତ୍ୟ ଆଡ଼ମ୍ବର ନାହିଁ, କି କଳ୍ପନାର ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ବିଳାସ ନାହିଁ । ଅଛି ଗ୍ରାମ-ବାଳିକାର ମଧୁର ସ୍ବର, ଦୁଃଖର ସୁଖମୟ ସ୍ବରର କରୁଣତା, ପ୍ରତିଦିନ ଅନୁଭୂତ ସୁଖଦୁଃଖର ଲଳାବୁଦ୍ଧି । ସେ କବିତା ଗାଉଁଲୀ ଜୀବନରୁ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ନୁହେଁ, ଏକ ବୃନ୍ତର ଦୁଇଟି ଫୁଲପରି କିଏ ଜୀବନ, କିଏ କବିତା ବାରି ଘୁସିନାହିଁ । ଗାଆଁ ମରମରେ ଗୁଞ୍ଜରୁଥିବା ଅସଲ ସ୍ବରଟିକି ନାଥର କେନ୍ଦ୍ର ନୁହେଁ, ତାଙ୍କ ନିଜର କେନ୍ଦ୍ର ବେଶ୍ ଧରିପାରିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ରାଜା ନ ହୋଇ ସେ ରାଜୁତି କରୁଥିଲେ

ସବୁ ଗାଆଁରେ । ଫୁଲେ ଫୁଲେ ବୁଲୁଥିଲା ତାଙ୍କର ମନ, କେତେବେଳେ ବାୟା
ଚଢ଼େଇ ବସାରେ ପଶି ଆସିଥିଲା ତାର ଦେହ, କୁଆକୁ ଦେଉଥିଲା ଆଧାର,
ସାଗକୁ ଶିଖାଉଥିଲା କଥା, ଅସମ୍ଭବ ବେଙ୍ଗୁଳ ଉପରେ କରୁଥିଲା ଆକଟ, ଚୂଆ
ମୁଷା ପ୍ରତି ପ୍ରକାଶୁଥିଲା ଦରଦ । ବନସ୍ତର ଏ ଲତାପତ୍ର, ଏ ଫୁଲଫଳ, ହସ-
ଖୁସିରେ ମୁଖର ଏ ଗାଧୁଆଘାଟ, ଏ ମନମତାଣିଆ ତାଆଣିଆ ଖରା, ଏ ନାଳି
କୁହୁଡ଼ି, ରଙ୍ଗ ସାଧବ ବୋହୂ, ଏ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଜାପତି ସବୁ ତାଙ୍କର ନିକଟ ।

ଗଛଲତା, ଜୀବଜନ୍ତୁ ଓ ମଣିଷ ତାଙ୍କ କାବ୍ୟରେ ଏକାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ପରିବାରରେ
ବାସ କରୁଛନ୍ତି । ସ୍କୁଲ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେସବୁ ଭିନ୍ନ । ଯୋଗୀର ବ୍ରହ୍ମମୟ ଦୃଷ୍ଟି ପରି
କବିର ରସମୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେମାନେ ଏକ—ଅଭିନ୍ନ । ଅନନ୍ତକାଳ ଧରି ଏହି ସଖ୍ୟ,
ଏଇ ଘରୋଇ ସମ୍ପର୍କ—ଏଇ ଅନୁରକ୍ତତା ଚାଲିଆସିଛି, କବିତା ହେଉଛି ଏ
ସମ୍ପର୍କର ଯୋଗସୂତ୍ର ।

ରୁଦ୍ରମା ରାତିରେ ବିଅମାନଙ୍କ ପୁଚିଖେଳ, ବିଲରେ ହଳିଆ ଓ ନଈରେ
ନାଉରିଆର ପ୍ରାଣଖେଳ ଗୀତ, କେଳୁଣୀର ଚିତାକୁଟା, ନାଥର କେନ୍ଦ୍ରାବଳୀ,
ବରଷା ରାତିରେ ମଇଁଷିଆଳର ଧୁଡ଼ୁକ ବଳା, ଗାଈଜଗା ଟୋକାଙ୍କର ଡାବଳ-
ପୁଆ, ଶଉରୁଣୀଙ୍କର ଜାମୁଡାଳୀ ନାଚ, କେଳାର ହାବଡ଼ା ଖେଳ, ଲଉଧୁଡ଼ୁକ,
ଜହ୍ନାଓଷା ଓ ଖୁଦୁରୁଣୀର ତଥପୋଇ ଗୀତ, ଗ୍ରାମ ଯାତ୍ରାରେ ରଜାରାଣୀ ଓ
ଦୁଆରୀଙ୍କ ନୃତ୍ୟ, ମାମଲୁଖୋର ମାମଲତକାରଙ୍କ କୃତ୍ୟ, ହାଟ ଦୋକାନ,
ପଞ୍ଚାୟତ ସଭା, ଜାଣିନିଆଙ୍କ ଦୋମିଶା ଗ୍ରାମରେ ଜାଣିନି, ଗରବତଟୁଙ୍ଗୀ,
ଖଣ୍ଡେଇତଙ୍କ ଲୁଗବିହା, ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସାଖ୍ୟ ଦର୍ଶନଚର୍ଚ୍ଚା । ସଙ୍ଗେ ଚୁଡ଼ାଦହ, ପଲ୍ଲୀ
ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କଳହରେ ବାଉଡ଼, ବାଉଁଶର ଡମ୍ପାମି, ଅତ୍ୟାଶ୍ରୟ ଜମିଦାରଙ୍କ
ଆଡ଼ମ୍ବର, ସାନ୍ଥକାରଙ୍କ କୃପଣତା ପ୍ରଭୃତି କୌଣସି ଜିନିଷ ତାଙ୍କ କବି ଦୃଷ୍ଟିରୁ
ବାଦ୍ ପଡ଼ିଯାଇ ନାହିଁ ।

‘ନିର୍ଦ୍ଦେଶୀ’, ‘ଭରଙ୍ଗିଣୀ’ ଓ ନାନାବାୟା ଗୀତର ଅନେକ କବିତା
ଗାଉଁଲ କବିତା ପରି ବୋଧହୁଏ । କବି ନିଜେ ଲେଖିଛନ୍ତି କି ସଂଗ୍ରହ କରି ନିଜ
କବିତାରେ ଲଗାଇଛନ୍ତି, ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ । ଡଗଡମାଳି, ପହଳି, ପ୍ରବଚନ, ଛଟା
ଡାକବଚନ, ହଳିଆ, ଶଗଡ଼ିଆ, ନାଉରିଆ ଗୀତ, ପିଲଙ୍କ ଖେଳ ଗୀତ, ପିଲ
ଶୁଆଇବା ଗୀତ, ଦୋଳି ଓ ପୁଚିଖେଳ ଗୀତ, ଓଝାବ୍ରତ ପୁଣ୍ୟ ପରବର ଗୀତ,
ମାଇପୀଙ୍କ କାନ୍ଦଣା ତାଙ୍କ ମନ ଉପରେ ପ୍ରଭୁତ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଅଛି ।
ଯେଉଁଠି ସେ ଏ ପ୍ରଭାବକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି କୃପକ କାନ୍ଦରେ ହାତ ପକାଇ ଚାଲିଛନ୍ତି

ସେଠି ସେ କବି । ଯେଉଁଠି ସେ ଭଦ୍ରଲୋକ ସାଜି ରାଧାନାଥ ଓ ମଧୁସୂଦନଙ୍କ
ବେଶଭୂଷଣର ଅନୁକରଣ କରିଛନ୍ତି, ସେଠି ସେ କବି ପଦ୍ୟରୁ ବହୁତ ତଳକୁ
ଖସି ଆସିଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ସେ ହୋଇଛନ୍ତି ଜଣେ ଅନୁକରଣ-ପ୍ରିୟ ସାଧାରଣ
ଲେଖକ । ଶର୍ମିଷ୍ଠା ଓ କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ରଚନାରେ କବିଙ୍କର କୌଣସି ନିଜତ୍ବ ଫୁଟି-
ନାହିଁ । ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ କାବ୍ୟ ରଚନାର ମୂଳମନ୍ତ୍ର, ଉକ୍ତ ରଚନା ଦ୍ବୟରେ ତାର ଅଭାବ
ଦେଖାଯାଏ—ଏଠାରେ ସେ ହୋଇଛନ୍ତି ରାଧାନାଥ ସୌରଚନ୍ଦ୍ର ଗୋଟିଏ
ସାଧାରଣ ଗ୍ରନ୍ଥ—ତାର ଅସ୍ତିତ୍ବ ଅଛି, ଆଲୋକ ନାହିଁ । ଦୃଢ଼ସ୍ବର ପ୍ରୀତି ନ ଦେଇ
ସେ ଦେଇଛନ୍ତି ମରସ ମତି, ନହେଲେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶବ୍ଦର ଭାତ । ଅବଧାନ ସାଜି
ଅଭ୍ୟାସ ଖୋଲିଛନ୍ତି, ଦୃଢ଼ସ୍ବରଦ୍ୟାନ ଗୁଡ଼ିକ, ଜ୍ଞାନର ଗହନକୁ ଫୁଲ ତୋଳି
ଯାଇଛନ୍ତି । ଫୁଲ ତୋଳା ହୋଇନାହିଁ । କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହେବା ହୋଇଛି ସାର ।
ପ୍ରଗତି ତ ଦୂରର କଥା, ମୋଟରୁ ଗତି ହୋଇନାହିଁ, ବରଂ ଦୁର୍ଗତି । ନନ୍ଦ-
କିଶୋରଙ୍କ ଗାଉଁଲ କବିତା ନୂଆ ଆସାଦର ପହୁଲି ଅସରରେ କେଶୁରଗଜା
ପରି ମାଟି ଭେଦି ଉଠିଛି । ସଫା ଆଲୁଅ, ଖୋଲ ପବନ ପାଇ ବଢ଼ିଛି ସେ । କବି
ମିଛରେ ରାଜାକୁ ଖୋଜି ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ସେ ନିଜେ ରାଜା—
ଅଗଣିତ ମନରେ ତାଙ୍କର ରାଜୁତି । ରାଜ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ତାଙ୍କ ଜାଉଁର ତେଲିଙ୍ଗି
ବାଜା ବାଜୁଛି । ପୁରବାଳା ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁର ଫାଟକ ଖୋଲି ଚାହିଁଛନ୍ତି ।

କବିଙ୍କ ଶ୍ରୀ ଲୋକଶ୍ରୀ—ଗାଉଁଲ ସ୍ବରାବର ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ—ସ୍ବରାବୋକ୍ତରେ
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—ପ୍ରାକୃତିକ । ଏହାର ଦୃଢ଼ ବଳିଷ୍ଠତା ଅଛି । କାରଣ ଜନସମାଜର
ଗଭୀରତମ ସ୍ତର ଭେଦ କରି ଏହା ଉଠିଛି । କବିତାର ହାଡ଼ ମାଉଁସ ପରି ତନ୍ମ-
ତମାଳି ପ୍ରଭୃତି ମିଶ୍ରି ରହି ତାକୁ ବିଶେଷ ଶକ୍ତି ଦେଇଛି । “ଢିଙ୍କି ଶାଳ କଥା ଯାଇ
ହେବ ଢେଙ୍କାନାଳେ”, “ଗଡ଼ିଆ ଗଙ୍ଗା ମନ ତଡ଼ି କଲେ”, “ଦୁହଇ ଦୁଇ କୁଲକୁ
ହଇ ବା ଦୁଇ କୁଲକୁ ପିତା”, “ମହତ ଗଲେଟି ଭଲେ ନ ଆସଇ ଆଉ”,
“ନେତ୍ରର ତୋରାଣି ଯିବ କହୁଣୀକ ବୋହୁ”, “ଝିଲ୍‌ଝିଲ ମାଗଣ ବଣି ପୋଷିବା
କର୍ମ”, “ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ ତାଳିବା ବଧୂ”, “ସାହସରେ ମରି, ସାହସେ
ଘର ଦୁଆର କରି”, “ବଲୁଆ ନନା, ଘର ପୋଡ଼ିଗଲା ପଛକୁ ଅନା” ପ୍ରଭୃତି
ଧମ୍ମାକାର ରକ୍ତ ପରି ତାଙ୍କ କବିତାରେ ପ୍ରବାହତ ହେଉଛି । କୌଣସି କୌଣସି
ସ୍ଥାନରେ ଲୋକଗୀତକୁ ସେ ନିଜ ଗୀତ ପରି ଲେଖିଯାଇଛନ୍ତି । ଜାଣି କର ହେଉ
ବା ଅଜଣାରେ ହେଉ, ଏହା ଅନୁକୂଳ ଅତିଥ ପରି ପ୍ରବେଶ ଲାଭ କରି ତାଙ୍କ
କବିତାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ବହୁ ପରିମାଣରେ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛି ।

ପଲଙ୍କେ ଅଇଲି ଗୁଡ଼ି ସୁନ୍ଦର ଫରୁଆ
କିଏ ଶ୍ଵେର କରିନେଲୁ ସିନ୍ଦୂର ଫରୁଆ ?
ମୋ ସୁନ୍ଦର ଫରୁଆଟି ନେଲୁ ରଜାପୁଅ

× × × ×

ରଜାପୁଅ ରହୁବ ବୋଲି ଦେଉଳ ତୋଳାଇଲି
ଦେଉଳ ଚାରି ପିଠିଯାକ କଉଡ଼ି ମଣ୍ଡାଇଲି
କଡ଼େ କଉଡ଼ି ଉଣା ହେଲୁ କନ୍ୟା ମୂଲାଇଲି ।
କନ୍ୟା ହାତରେ କାରଯୋଡ଼ିକ ଚୁଣୁଝୁଣୁ ବାଜେ
ବୋଉ ହାତରେ ସୁନା ପଇତା ଖଣ୍ଡେ ଦୂରକୁ ସାଜେ ।

(ନାନାବାସୀ ଗୀତ)

ବାଡ଼ିତଳେ କି କି ଫୁଲ ଅରୁଆ ମରୁଆ
ବାଡ଼ିଆଡ଼େ ଗୁଡ଼ି ଅଇଲି ସିନ୍ଦୂର ଫରୁଆ ।
ସିନ୍ଦୂର ଫରୁଆ ଗୋଟି କୁଆ ଚେଡ଼ିପୋ ନେଲୁ
କୁଆ ଚେଡ଼ିପୋ ହାତଗୋଡ଼ ଦେଉଳ ତୋଳାଇଲୁ ।
ଦେଉଳର ଚାରିପଟେ କଉଡ଼ି ଗଣାଇଲୁ ।
କଉଡ଼ିରୁ କଡ଼େ ଉଣା ହେବାରୁ ମଝିଷି ବିକେଇଲୁ ।

× × × ×

କନିଆର କାତ ଦମୁଠି ଝୁମୁରୁ ଝୁମୁରୁ ବାଜେ
ବରର ପଇତାଟି ତାର ଦୁଧ ଭାତକୁ ସାଜେ ।

“ପଲ୍ଲୀ ଝରଣା” ପୃ ୧୧୧

ଗାଉଁଲ ଗୀତ ଭଙ୍ଗୀରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିମ୍ନକିଶୋରଙ୍କ କାବ୍ୟ ଶାଳ ।
କଥାର ସହଜ ସରସ ସାବଲ୍ଲଳ ପ୍ରବାହ ପଲ୍ଲୀର ଅନ୍ତଃସଲିଳା ଫଲ୍‌ଗୁ ସେ ଗହ୍ଵଣ
କରିଛନ୍ତି । ଗାଆଁର ହଳିଆ, ନାଉରିଆ, ପାଟୁଆ, ଦଣ୍ଡନାଟୁଆ ତାଙ୍କର ଯଥାର୍ଥ
କାବ୍ୟଗୁରୁ, ରାଧାନାଥ ବା ମଧୁସୂଦନ ନୁହନ୍ତି । କାବ୍ୟର ଗଭୀର ଗହ୍ଵନ ପରିବେଶ
ଜାଣି କରି ସେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି ଗାଆଁରେ, ଯେଉଁଠି ପିଲୁଏ ଗୀତ ଗାଉଛନ୍ତି—

ଜହ୍ନିଫୁଲ ଠୋ ଠା, କାକୁଡ଼ି ଫୁଲ ଠୋ ଠା
ଗୁଣ୍ଡୁଚ ମୁଣା କହ୍ନିଯାଇଛି ଚାଉଳ ମୁଁଏ ରଖିଥା ।

ଉଡ଼ିଗଲା ଗେଣ୍ଡାଲିଆ ପଡ଼ିଗଲା ଗୁରୁ
ଆସୁଛନ୍ତି ଗଜାମୁଖ ଖଞ୍ଜିଣି ବଜାଇ ।

ଅନେକ ଗାଉଁଲ ଗୀତର ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ି ପରି ନନ୍ଦକିଶୋରଙ୍କ କବିତାର ପ୍ରଥମାଂଶ ଅର୍ଥସ୍ଥାନ, କିନ୍ତୁ ଶିଶୁର ଦରୋଷି ପରି ମଧୁର । ଅତି ସହଜରେ ଏହା ମନରେ ଗ୍ରସି ହୋଇଯାଏ, ଆଉ ଲିଭେନି । ଏଥିରେ ଗଣ୍ଡାରତା ବା ଗନ୍ତୀରତା ନାହିଁ, ଚକିତ ଭେଦ ଉପରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ଗୁଞ୍ଜଳ ଅଛି । ସଲଗୁନା ନଥିଲେ ହେଁ କୌଣସି ପରିବେଶର ଛବି ଏହା ଚିତ୍ତପଟରେ ଅଙ୍କନ କରେ । ଶତ ଖଣ୍ଡକାବ୍ୟ ମହାକାବ୍ୟ ମାନସଜଗତରୁ ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଅଛି, ତାହା ଗଣ୍ଡାର ଭାବରେ ମନ-ମାଟିରେ ଚେର ଧରି ନଥିଲା ବୋଲି । କିନ୍ତୁ ସେ ନିର୍ଭର୍ୟ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଅବ୍ୟାହତ ଭାବରେ ରହି ଆସିଅଛି ।

“ଉଷ୍ଣ ପରବତ କୁଞ୍ଜକୁଞ୍ଜକା, ତହିଁରେ ବସିଛି ଦିନମଞ୍ଜିକା
ସାଗ୍ର ପରୁରଲା ଶୁଆରେ କେଉଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଯିବା ?
ମାଲିଘର ଖଟୁଲରେ ଯେ ବାଉଁଶର ପାତିଆ ।”

କବି ଗାଉଁଲ ଗୀତ ପରି ଗାଉଁଲ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ବି କବିତାରେ ରୂପାୟନ କରିଛନ୍ତି । କଥା କହିବା ପୁଣିରୁ ବୁଢ଼ୀମାଆ ଯେପରି କହେ—କିଏ କଥା—ବେଙ୍ଗୁଲ କଥା ଇତ୍ୟାଦି, କବି ସେହିପରି ଲେଖିଛନ୍ତି—

କିଏ କଥା କଥା କିଏ ସେ ରାଜାପୁଅର କଥା
ହୁଁ ଭରୁଥିବୁ ଶୁଣିବୁ ହାତେ ରଖିଣ ମଥା ।

ତାପରେ ଆଉ ପରୁରେ—ସୁଖ କହିବି କି ଦୁଃଖ କହିବି, ନା ଯାହା ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇଛି ତାହା କହିବି ? କବି ସେହି ଭାବକୁ ଅବକୃତ ରଖି ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ତାପରେ ସାଧବ ସୁଅ କଥା, ବୁଢ଼ୀ ଅସୁରୁଣୀ କଥା, ଚମ୍ପାବତୀ ରାଜକନ୍ୟା କଥା ପଦ୍ୟ ଆକାରରେ ଗାଉଁଲ ଲୋକ କହିବା ଭଙ୍ଗୀରେ ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି ।

କବିଙ୍କ ନାନାବାୟାର ଶିଶୁ ଏକ ଗାଉଁଲ ଶିଶୁ, ପ୍ରକୃତର ପିଲା । କୁଆ, ବଣି, ବାୟା, ପାଘ, କଳଲପାତିଆ, ପୁଷି, ଚୁଟିଆମୁଷା ପ୍ରତି ତାର ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ, ସେ କୁଆହାତରେ ବିଦେଶୀ ବାପା ପାଖକୁ ଖବର ଦିଏ, ଗୁଜୁଡ଼ିଧରି ଛରୁ ତୋଳେ, ବାଇଆ, କୋକମିନାକୁ ଡରେ, ଲଲ୍ ଗୁଲ୍ ଗୁଲ୍ ଓଲପାଣିରେ ଖେଳେ, ଧୋ-

ବାୟା ଗୀତ ଶୁଣି ଶୁଣି । ପଲ୍ଲୀକବିଙ୍କ ପଲ୍ଲୀକବିତା ଓ ଗାଉଁଲ ଗୀତ, ଶବ୍ଦ-
ଯୋଜନା ଓ ବିଷୟବସ୍ତୁ ସଂଯୋଜନା ଦିଗରୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ।

ନନ୍ଦକିଶୋର ବର୍ଣ୍ଣାର କବି, ସେ ବର୍ଣ୍ଣାପଲ୍ଲୀର ସକଳ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ କର୍ମ-
ତତ୍ତ୍ୱରତାରେ ସଂଜାବିତ, ବାଲ୍ୟସ୍ମୃତିରେ ସୁମଧୁର । କାକୁଡ଼ି, କଖାରୁ ପତରରେ
ବର୍ଣ୍ଣାପାଣିର ଟପ୍ ଟପ୍ ଶବ୍ଦ, ବେଙ୍ଗୁଲୁ ଗୁଣୀର କେଁ କଟର ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତରେ
ଆଣେ ଗୁଞ୍ଜଳ, ବାହାରେ ବର୍ଷା, ଅନ୍ତରରେ ନିବିଡ଼ କାବ୍ୟରସ । ସେ ନିଜେ
ଦୁଅନ୍ତି ପଲ୍ଲୀ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚର ପ୍ରଧାନ ନାୟକ—ମୁଖେ ମୁଖେ ଦିଅନ୍ତି ବାଣୀ, ପଲ୍ଲୀର
ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଧାତା ପରି । ଫକୀରମୋହନ ଯେପରି ଗଳ୍ପ ଉପନ୍ୟାସରେ, ନନ୍ଦକିଶୋର
ସେହିପରି ପଦ୍ୟରେ ଯଥାର୍ଥ ଗଣସାହଚ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ସେ ପଲ୍ଲୀର
ପ୍ରକୃତିକୁ ମାନବାୟୁ ଓ ମାନବକୁ ନିଃସର୍ବାୟୁ କରାଇଛନ୍ତି, ଜୀବନ ଓ ପ୍ରକୃତିରୁ
ସେ ପାଇଛନ୍ତି ବିଷାଦ ଓ ବିଷାଦରୁ ଆନନ୍ଦ । ଏଇ ଆନନ୍ଦ ତାଙ୍କ କାବ୍ୟଜୀବନର
ଉତ୍ସ ।

ମୁଁ କାହିଁକି ଲେଖକ ହେଲି ?

ଜୀବନର ଶେଷ ଅଧ୍ୟା; ମନ ବୁଢ଼ା, କଲମ ବି ବୁଢ଼ା । ଲେଖି ଲେଖି ଯେତେ କାଗଜ ସାରିଛି, ଅକ୍ଷରର ଗାରେ ଗାରେ ଯେତେ କାଳି ନିଗାଡ଼ିଛି, ଘୋର ଘୋର ଯେତେ କଲମ ମୁଣ୍ଡା କରିଛି, ଯେତେ ସମୟ ବରବାଦ୍ କରିଛି, ତାର କଲମା କରି ପାରୁନାହିଁ । କାହିଁକି ?

ବାବୁ, ମୋତେ କାହିଁକି ପଚାରୁଛ ? ଡାକ୍ତରକୁ ପଚାରୁ ନାହିଁ, ସେ କାହିଁକି ଡାକ୍ତର ହେଲା ? ଇଞ୍ଜିନିୟରକୁ ପଚାରୁ ନାହିଁ, ସେ କାହିଁକି ଇଞ୍ଜିନିୟର ହେଲା ? ମନ୍ତ୍ରୀକୁ ପଚାରୁନାହିଁ ସେ କାହିଁକି ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲା ? ସଂସଦକୁ ପଚାରୁ ନାହିଁ, ସେ କାହିଁକି ସାଥୀର ରଜା ହେଲା ?

ସେମିତି ଡାକ୍ତରକୁ ପଚାର, ସେ କାହିଁକି ଡକ୍ଟର ହେଲା ? ଷ୍ଟର୍କୁ ପଚାର, ସେ କାହିଁକି ମାରଣୀ ହେଲା ? କୁକୁରକୁ ପଚାର, ସେ କାହିଁକି ବାଇଆ ହେଲା ? ଏମାନଙ୍କଠାରୁ କ'ଣ ଉତ୍ତର ପାଇଲ ? ତାପରେ ମୋତେ ପଚାରବା ଲାଗି ତୁମର ଦାବା ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବ । ନଇଲେ ବିଚାରବି, ମୋତେ ଶସ୍ତ୍ରା ପାଇଲ ବୋଲି ଏମିତି ଗୋଟାଏ ଅଡ଼ୁଆ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ସାହସ କରିବ । କିଓ ବାବୁ, ମୁଁ କ'ଣ ତୁମର ଖାସ, ତମଠୁ ଧୀରେ, ନା ତମ ଉଦ୍‌ବୋଧରେ ପଡ଼ିବ, ନା ତମ ଦସ୍ତରେ ଚାକ୍ଷ କରିଛି ? କେତେ ମାଗିବା ମାଗି ଡରଥର ଦେଇଦେବ !

ମୁଁ କାହାର ନୁହେଁ, ବାବା ! ଗୋଟାଏ ଶେ ମୋ ନିଜର । ମନ ହେଲା ତ ଲେଖିଲି, ନ ହେଲେ କାଗଜ ଚରି କୁତୁକୁତା କରି ହାଣ୍ଡୁରେ ଉଠାଇ ଦେଲି । କାଳି ଡାଳିଲି, କଲମକୁ ମୁଣ୍ଡା କରି; ନ ହେଲେ ଛାଟି ଗୁଣ୍ଡା କରି । ମନ ହୋଇଥାନ୍ତା ତ ନାଚିଥାନ୍ତି, ହସିଖେଳି ଜୀବନଟା କଟେଇ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏ ହେଲା, ସେ ନ ହେଲା ତ କଣ କରିବା ? ଏମିତି କେତେ ପ୍ରକାରର କେତେ ଜୀବନ ଚାଲିବ ।

ଆରେ ମନ, ତୁ ଯେତେ ତୋ ପ୍ରଭୁ ତେତେ । କେତେ ହୋଇ ତୁ ବ୍ୟାପିବୁ ଆକାଶ ପାତାଳ, ଭୁବନମଣ୍ଡଳ, ତୋ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ବି ଘୋଟ ଇଚ୍ଛା ତୁ ତୁ ବୁଦ୍ଧି ସେପାରେ ।

ତୁ ମୋର ପକ୍ଷିରାଜ, ତୁ ଟାଣିଲୁ ତ ମୁଁ ଚାଲିଲି ଗାଆଁରୁ ଗାଆଁ, ଗୋଟିଏ ନୂଆପୁରର ଚକ୍ରାଳିଆ ପଣ୍ଡା ପରି । ସେ କିଛି ନ ମାଗି ବି ବହୁତ ପାଏ । ‘ଦେଇଥିଲେ ପାଇ’ ବୋଲି ତତ୍ତ୍ୱ ଶୁଣାଏ । ସେଥିରେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ, କାରଣ ମୁଁ କାହାକୁ କିଛି ଦେଇନାହିଁ, ସବୁ ପାଇଛି । ପ୍ରକୃତି ନବ ନବ ଦୃଶ୍ୟର ଯଦନିଆ ମୋ ସାମ୍ନାରେ ଖୋଲି ଦେଇଛି, ରଙ୍ଗୀନ୍ ସନ୍ଧ୍ୟାର; ଚନ୍ଦ୍ରିକା ରଜନୀର, ନିଶାଦ ମଧ୍ୟାହ୍ନର । ମଣିଷର ବାହାର ଚେହେରାର, ଭିତର ଆତ୍ମାର କେତେ ବିଚିତ୍ର ଚିତ୍ରପଟ ଆଜି ହୋଇଯାଇଛି ମୋର ମନରେ ।

ଭାବ ଭାବ କେତେ ବିନ୍ଦୁ ରଜନୀ କଟିଛି, ଲେଖି ଲେଖି ହାତ ଡୋଳା-ବନ୍ଧା କରିବି, କଦମ୍ ପକାଇ ଚାଲିବେଳେ ଗୁଡ଼ି ବେଦମ୍ ହୋଇବି । ଅଶ୍ରୁ ପିଠି ସଲଖିଲା ବେଳକୁ ତୁମେ ପଚାରୁଛ, ମୁଁ କାହିଁକି ଲେଖେ ?

ମୁଁ ନିଜକୁ କେବେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ନାହିଁ । ତୁମେ କାହିଁକି ପଚାରୁଛ ? ତୁମେ କ’ଣ ଜାଣ ନାହିଁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା କେଡ଼େ ସହଜ, ଉତ୍ତର ଦେବା କେଡ଼େ କଷ୍ଟକର । ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ସାର୍ବଜ୍ଞ ତୁଣ୍ଡ ଖଲଖଲ ; ପ୍ରଶ୍ନଟା ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଗୁପ୍ତର ମୁଣ୍ଡ କେମିତି ଟଣକ ଉଠେ, ଗୁଡ଼ି ଦାଉଁ ଦାଉଁ ପଡ଼େ, ଶୂନ୍ୟ ମନରେ ସେ କେମିତି କଡ଼ି ବରଗା ଗଣି ବସେ, ସେକଥା କ’ଣ ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଗୋଚର ? ପୁ ପ୍ରକଳଟଗୁଡ଼ାକ ସିନା ବହୁ କୁଣ୍ଡେଇ ବସିଥାନ୍ତି, ଅସଲ ଭଲ ପିଲା ଯେ ଖୋଲି ହାଡ଼ିରେ ଚୁଲଚୁଲି କରି ସାକ୍ଷ୍ୟ ଜମାନ୍ତି, ସିନେମା ଥିଏଟର ଦେଖି ବଜାର ହାଟରେ ଚାଲିବେଳେ ଦେଇ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରୁଥାନ୍ତି, ଦରକାର ବେଳେ କର୍ମରେ ଆସିବ ।

ହଇଏ ଗୁଣଜ୍ଞ ଆପଣେ, ଗୋଟା ରାମାୟଣ ଶୁଣିଲା ପରେ ପଚାରୁଛ—
ସୀତା ମାରି ନା ଅଣ୍ଟିରା ?

ହଇହୋ, ମୋତେ ଟିହାଇବା ଲାଗି ଯୋଉ ବାଇଗଣି କଡ଼ା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବ, ମୋର ଏତେ ଲେଖାରୁ କ’ଣ ତାର ଜବାବ୍ ପାଇନାହିଁ ? ମୁଁ କ’ଣ ମନ କଥା ଆଛାମତେ ଖୋଲି କହି ପାରିନାହିଁ ? ଯଦି ସାତ କାଣ୍ଡ, ଅଠର ପଦ ଲେଖି ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିନାହିଁ, ଏବେ ପାରିବି ବୋଲି ଭାବୁଛ କାହିଁକି ?

ଲେଖାଲେଖିକୁ ଏକ ବ୍ୟବସାୟ ବିଚାର କି ? ଏତେ ଏତେ ଲାଭଜନକ ପତ୍ରା ଖୋଲି ଥିଲାବେଳେ ଏ ଝଙ୍କମାଣ ବେଉସାରେ ପଶିଲି କାହିଁକି ? ଏଥିରେ ତ ମନ କବି ଯଶପ୍ରୀତି ବହୁ, ଯଶ ଲଭରେ ଭର୍ତ୍ତି, ଅସହସ୍ତ୍ର ବହୁ । ଧୂଆଁ ପତରୁଆ, ଗମରା, ଗୁପ୍ତପ୍ରିଆ ଗନ୍ଧ ବହୁ । କେତେ ଅନର୍ଥରେ ଅର୍ଥତ୍ରାପ୍ତି ଘଟେ କିନ୍ତୁ ।

ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ଭାବରାଜ୍ୟ ଜୟ କରୁଥିବା ବେଳେ ପଛଆଡ଼ୁ ଉଇ ଖାଇଯାଏ, ଅଭାବ ପରେ ଅଭାବ ଜମି ଏକ ହାସ୍ୟକର ପାହାଡ଼ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ବଗିଚାରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ ବହୁତ, ପୋଷଣାହାଣ୍ଡା ଫଳ ଶୂନ୍ୟ । ବିଜୁଳି ତମକେ, ଘଡ଼ଘଡ଼ି ମାରେ, ଚଡ଼ଚଡ଼ି ବି ପଡ଼େ ବହୁତ । କିନ୍ତୁ ବାରିପାଳ ନାହିଁ । ଆହେ ବନ୍ଧୁବର, ଲେକକଲ୍ଲାଣ ଲାଗି ବହୁ ଚକକଣିଆ ରାଜପଥ ଖୋଲି ଥିଲାବେଳେ ଏ ଏ ନୁଖୁରାମାଖରା, କଣ୍ଟାଝଣ୍ଟାଭରା ଅବାଟରେ, ଅମଡ଼ାବାଟରେ ଗଲ କାହିଁକି ? ଏମିତି କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ ମନରେ ଉଠିବାରୁ ବୋଧେ ଏ ଗଣିଆ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିବ । ଗୋଟେ ସିଧାସଳଖ ଉତ୍ତର ପାଇଯିବ, ଭାବତ ? ‘ଯେପାଇଁ ତେପାଇଁ’ ବୁଝିଲେ ତମ ତୋଷଡ଼ ପ୍ରଶ୍ନର ମୁଁ ଗୋଟିଏ ନିକୁଟା ଉତ୍ତର ଦେଇପାରନ୍ତି । ହେଲେ କାହିଁକି ? ତରୁରୁ ତୃଣ, ଜୀବରୁ ନିର୍ଜୀବ ମୁଁ କାହାକୁ ଅବଳା କରେ ? ଯଦି କାହାକୁ ନକରେ, ତୁମକୁ କରିବି କାହିଁକି ? ସାହତ୍ୟରେ ଶିଶୁର ସ୍ଥାନ ଯେତକ, ଅଶିଶୁର ସ୍ଥାନ ତ ତାଠାରୁ ଉଣା ନୁହେଁ ! ତୁମେ ତ ମହତରେ ମହତ, ତୁମେ କାହିଁକି ଅବଜାର ପାତ୍ର ହେବ ?

ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ଲେଖି ଆଜୁଁ ବିଶି ହୋଇଗଲେ ବି କେହି ବାସି ମୁହଁରେ ଟିକିଏ ପରାରେ ନାହିଁ । କଥା ଅଛି—

‘ଜାଅନ୍ତେ ନ ଦେଲୁ ତୁଣ୍ଡେ

ଦେଲେ ଦେବୁ ବେଶା ମୁଣ୍ଡେ ।’

ଜାଅନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଅଭିନୟନ ଗ୍ରହ ଦେଇ ସୁଖସ୍ବାସ୍ତିଏ କରାଯାଏ ନାହିଁ, ମଲା ପରେ ହୁଏ ମହା ଅଡ଼ମ୍ବରରେ ଶୋକସଭା, ଯେତେ କିଛି ଥିଲା ନ ଥିଲା ଗୁଣଜାତୀନ, ବେଶାମୁଣ୍ଡକୁ ହୁଏତ ସୁରଖିକାଣ୍ଡେ ଏ ମିଳିଥାଏ ।

ବାବୁ, ବହୁତ ବୁଲେଇଲି, ଭୁଲେଇଲି; ମନ ଉଣା କର ନାହିଁ । ତୁମକୁ ସାଧୁବାଦ ଦେବାର କଥା; କୁଢ଼ା ହଉ, କଣା ହଉ, ନାକରା ହଉ କି କାକରା ହଉ, ଗ୍ରେପରା ହୋଇ ହଉ, କି ଗମାତରେ ହଉ, ତୁମେ ଗୋଟେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବ । ଜାଣ, ଭଲ ମାନ୍ତ୍ରେ ଗୁଣଜ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି, ବେଳେବେଳେ ଛତରା ପ୍ରଶ୍ନଟାଏ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଏ । ତାକୁ ବାଆଁରେଇ ବା ବାଗେଇ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ହୁଏ । ତୁମେ ଗୁଣ ନୁହଁ, ପରାସ୍ତରେ ପଡ଼ିବାର ସ୍ତବ୍ଧତା ନ ଥିବା ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଣ କୃତର ପରାରେ । ତୁମେ ଛତରା ନୁହଁ, ଛତରା ମୁଣ୍ଡରେ ଏତେ ଭାରି ଭାବନା ପଶେ ନାହିଁ । ତୁମ ପ୍ରଶ୍ନରେ ତ ସହାବସ୍ଥାନ, ସହମତ, ସହସ୍ରତ, ସମଭାବନା ଓ ସମବେଦନା ପୁର ରହିବ । ଠିକ୍ କି ବେଠିକ୍ ଯାହାହେଉ,

ତୁମକୁ ଗୋଟାଏ ଉତ୍ତର ଟେକିବାକୁ ଦେବ । ନହେଲେ ଲେଖକର ଅସୌଜନ୍ୟ, ଲେଖକ ହସ୍ତକ୍ତା ବୋଲି ଗୋଟାଏ ଅଭିଯୋଗ ଦେବ । ସାହିତ୍ୟିକ ସାମାଜିକ, ସୁଜନ, ସଜ୍ଜନ ନୁହେଁ, ଗୋଟାଏ ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ, ନୁହେଁ ଗୋଟାଏ ଧାରଣା ଜନ୍ମିବ ।

ଭାବୁର, ମନେ ମନେ ବହୁତ ଗାଳି ଦେବଣି । ହେଲେ ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ ରଖ—କଲମଟା ଲଙ୍ଘନ ନୁହେଁ—ଏ ବହୁତ ଅରମ୍ଭ ଚଷ୍ଟେ, ଧାରେ ଧାରେ ସିଆଡ଼କୁ ଚାଲି ଚାଲି ନାହିଁ, କଣ ବୋଲି କ'ଣ ଗାରେଇ ଯାଏ । ପଦେ ଉତ୍ତର ଦେବ ବୋଲି ମତେ କେତେ ଭୁଆଁ ଚାଲିବାକୁ ହେଲା, କିଆ ଗୋଦୁଗ୍ଧରେ ପଶି କେତେ ଲହୁଲହୁଣ ହେବାକୁ ହେଲା ! ଓଃ, ମୁହଁଟାକୁ ବଚକଟିଆ କରୁନ କାହିଁକି ? ଏତେ ଅଧ୍ୟେୟ ହେଲେ ଚଳିବ ? ତୁମେ ଟିକିଏ ସମଧର୍ମୀ ନହେଲେ ମୋର ଉତ୍ତରଟା ପାଣିଧାର ପରି ପୁଞ୍ଜା ବାଲିରେ ପଡ଼ିଯିବ, ବୁଝିଲ ? ହଉ, ଯାହା ତ ହେଲା ହେଲା, ଏବେ ଶୁଣ ମୋ ଉତ୍ତର—ମୁଁ କାହିଁକି ଲେଖେ, କାଣେ ନାହିଁ—ମାନେ, ଧାନଟି ଭିତରେ ଚାଲିଯିବ ।

ଉତ୍ତରଟା ପାଇ ବେଧେ ଭାବିଥାଏ—ବହାରମୁଝ ଲଘୁ ଚିପ୍ପା, ମାନେ ହାତୀଫୁସ୍ ।

ଆହେ ବୁଝିଲ, ମୁଁ ଭାବିଚିନ୍ତି କିଛି ହୋଇନାହିଁ । ହଉ ହଉ ଯାହା ହୋଇଗଲା । ମୁଣ୍ଡରେ କଣ୍ଠାର ମୁକୁଟ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦେବ କି ଫୁଲ ପାଖୁଡ଼ା ଝୁରୁ, କିଛି ଜାଣି ନ ଥିଲ । ଅନ୍ଧାଧୁନିଆ ମାଡ଼ିଗଲ; ଆଗୁଣାବୁଡ଼ିଆ ଗାନ୍ଧୀରେ କଟକାର ପଡ଼ାଉଟା ଭିତରେ ବୁଝିଲି, ନୂଆ ବାଟ ଖୋଲିବାରେ ଆନନ୍ଦ ଅଛି । ମତେ ଭଲ ଲାଗିଲା ବୋଲି ମୁଁ ଲେଖିଲି ହେଲି । କାହିଁକି ଭଲ ଲାଗିଲା ଅବଶ୍ୟ କହିପାରିବି ନାହିଁ ।

ତୁମେ କ'ଣ କହିପାରିବ, ଲମ୍ବରୁ ଚିକ୍ରତା, ମିଷ୍ଟାନ୍ନର ମଧୁରତା, ଫୁଲର ମହନ, ପ୍ରୀତିର ଦହନ ତୁମକୁ କାହିଁକି ଭଲ ଲାଗେ ?

ଲେଖକ ହେବାର ଏଇ ଅସଲ କଥାଟା ଭଲ ଲାଗିବାରେ ହିଁ ଅଛି । ଯଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲଭ, ଅର୍ଥ ବା ଅମରତ୍ବ ଲଭ ତା ତୁଳନାରେ ନିଜାନ୍ତ ଗୌଣ । କେହି ନୁହେଁ ମୁହଁରେ ନ ପରୁରଲେ, କେବେ ସଜ ହସ ମୁହଁରେ ସଙ୍ଗୁଳି ନ ନେଲେ, କି ଫଟା ପାହୁଲଟାଏ ନ ମିଳିଲେ ବି ଲେଖକ ଲେଖେ । କାରଣ ସେଥିରେ ପ୍ରାଣର ମୁକ୍ତି, ଆତ୍ମାର ଶାନ୍ତି । ସୃଷ୍ଟିର ଉଲ୍ଲାସ ବା ପୁଲକରେ ପ୍ରାଣର ସଙ୍ଗୀତ ଫୁଟିଗଲା ପରି ଲାଗେ, ଆଲୋକର ଗୋଟାଏ ଜୁଆର ମନରେ ପଶିଗଲା ପରି

ବୋଧ ହୁଏ । ଫାଟି ପଡ଼ି ବା ଫୁଟି ପଡ଼ି, ଲେଖା ବା ଅଙ୍କା ଭିତରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

ପୃଥ୍ବୀର ସବୁ ଦୁଃଖଯନ୍ତ୍ରଣା ଆତ୍ମସ୍ଥ କଲ ପରି ଲାଗେ । ଭାଗ୍ୟ ଭାଗ୍ୟ ମନ, ତାଲିଦେଲେ କି ବୋହୁଗଲେ ହିଁ ରକ୍ଷା । ଆତ୍ମମୁକ୍ତିରେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ସମ୍ଭବ ।

କବି ବା ଲେଖକ ମୁଣ୍ଡରେ ଏଇ ଦୁଃଖର ବୋର୍ଦ୍ଧ ନଦି ଦିଏ କିଏ ? କେହି ନଦେ ନାହିଁ, କି କୁହୁକ ବଳରେ ନଦି ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ଏ ଲଦନକୁ ଆପଣା କାନ୍ଧକୁ ଟେକି ନେବା ତାର ପ୍ରକୃତି । ସ୍ବାଭାବିକ ପରପ୍ରାଣତା ଯୋଗୁଁ ଏପରି ହୁଏ । ଆତ୍ମସୁଖ ବା ଆତ୍ମଦୁଃଖ ଅପେକ୍ଷା ବିଶ୍ବ ସୁଖଦୁଃଖରେ ସେ ଅଧିକ ପ୍ରେରତି ଓ ପ୍ରାଣିତ ହୁଏ ।

କେତେ ବୋର୍ଦ୍ଧ ବା ଭାର ବୋହୁବାର ଶକ୍ତି ତାର ଅଛି, ସେ ଅଟକଳ କରି ବସେ ନାହିଁ କି ନିଜ ଉପରେ କଟକଣା ଜାଗା କରେ ନାହିଁ । ସଂସାରର ସବୁ ଦୁଃଖ ତାର । ଦୁଃଖର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ସେ । ଉଦାରଭାବେ ପ୍ରସାରିତ ପ୍ରାଣରେ ଭରିନିଏ ଯାବତାୟ ଶୋକୋଚ୍ଛ୍ଲାସ ଓ ଅଶ୍ରୁଧାର ।

ପୃଥ୍ବୀରେ ଯେତେ ଘଟଣ ଅଘଟଣ ଘଟେ, ସାମ୍ବାଦିକ ତାକୁ ଲେକ-ଲେଚନକୁ ଆଣେ । କିନ୍ତୁ ଲେଖକ ତାକୁ ରସାଳ ରୂପ ଦେଇ ଲେଖ ମନରେ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଆଦନ ଅଧିକାର କରେ । କେହି ପ୍ରେରଣା ଦେଉ ବା ନ ଦେଉ, ପୋଷକତା କରୁ ବା ନକରୁ, ପ୍ରତିଭାରେ ପ୍ରେରତି ହୋଇ ସେ ଲେଖେ । ବିଶ୍ବର ଯାବତାୟ ଜଟିଳ ସମସ୍ୟା ଯତେ କି ତାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମସ୍ୟା । ସବୁ ଘରର ଦୁଃଖ ଯେପରି କି ତାର ଏକାନ୍ତ ଘରୋଇ; ସବୁ ମନକୁ ମନାଇ ଯତେ ଯେପରି ସେ ଆପଣାର କରିଛୁ ! ପ୍ରାଣର ପ୍ରସାର ତାର ଦିଗ ଦିଗନ୍ତବ୍ୟାପୀ; ଜଣେ କିଛି—ନଥିଲା ସେ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣରେ ତାର ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ ଓ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଭର ।

ପ୍ରକଳ ଦୁଃଖ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରେ, ମାଲିକ ମୁଲିଆ ବା ମଜଦୁର ପ୍ରତି ହିଁର ବ୍ୟବହାର କରେ । ନାଶ ଧର୍ମିତା ହୁଏ; ଧନୀ ଦରିଦ୍ର ଉପରେ ଅଧିକାର ଜାଗା କରେ । ଏ ସବୁର ପ୍ରତିକାର ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ହୋଇପାରେ, ନ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଲେଖକ ସ୍ବୟର ଇର୍ଜିତ ଦିଏ । ସେ ଜଗତର ବିବେକ; ତାର ବାଣୀ ହିଁ ସର୍ବମାନ୍ୟ ବିବେକ ବା ଇଶ୍ବରଙ୍କ ବାଣୀ ।

ଯେତେ ସତ୍ୟ, ଶାଳୀନ ଦିଶିଲେ ବି ପଶୁତା ମଣିଷ ଭିତରେ ଦୃଢ଼ ଆଦନ ଜମାଇ ବସିଛି । ଏଇ ପଶୁତାକୁ ହଟାଇ ମାନବତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ଲେଖକର

କାର୍ଯ୍ୟ । ଏଇ ଭାବରେ ଲେଖକ ସଂସ୍କୃତିର ରକ୍ଷକ, ମନୁଷ୍ୟର ଗତିପଥରେ ଅଗ୍ର-ମଣାଳଧାରୀ ।

ଲେଖକ କେବଳ ଜଣେ ଜାଣ ନୁହେଁ, ସେ ଜୀବନଜାଣ, ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ଧରି ରଖେ ତାର ପ୍ରାଣର ସାଣା, ସେହି ସାଣା ଯେବେ ପରିପକ୍ୱ ହାତରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଶବ୍ଦରେ ଝଙ୍କୁଡ଼ ହୁଏ । ସେତେବେଳେ ଜୀବନ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୁଏ, ଉନ୍ମତ ମସ୍ତକରେ ଅଗ୍ରଗତି କରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇପାରିଲି କି ନାହିଁ, ଜାଣେ ନାହିଁ । ନଦେଇ ପାରିଲେ ଗ୍ଳାନି ନାହିଁ । ଫେଲ୍ କଲେ କର, ଭୟ ନାହିଁ, ପାସ୍ କଲେ ଯଦି ବା ଜୀବନସାରା ପୁଣି ହୋଇ ଆସିବ । ଜୀବନର ଶେଷ ଭାଗରେ ବି ପାସ୍ ଫେଲ୍ ଉପରକୁ ମୁଁ ଯାଇ-ପାରିନାହିଁ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧଜୀବନ କାହିଁ କେତେ ଦୂରେ ରହିଲେ ବି ।

ଲେଖାଲେଖି ବେଳେ ମୋର ଖିଆଲ ବଡ଼ । ସମ୍ରାଟ ଦିଲ୍‌ରେ ମୁଁ ଲେଖେ, ନାନା ଦୁଃଖ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ତାକୁ ଅକ୍ଷତ, ଅବ୍ୟାହତ, ଅବିଚଳିତ ରଖି । ଧନ କ୍ଷମତାର ମାୟା ମଣ୍ଡଳିକାରେ କେତେ ଲେଖକ ସେ ଖିଆଲ, ମହତ ବା ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିପାରିନ୍ତି ନାହିଁ ।

କେହି କେହି ତାକୁ ବନ୍ଧା ପକାନ୍ତି, ସ୍କୁଲ ମୂଲ୍ୟରେ ବିକ୍ରି କରାଯାନ୍ତି । ସ୍ୱାଭିମାନ ବା ଆତ୍ମସ୍ୱାଧୀନତା ରକ୍ଷା କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ବହୁ ଝଡ଼ଝଟ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ମଙ୍ଗ ସନ୍ତାନ ନୌକାଟି ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚଳାଇନେବା କେତେ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ, ତାହା ଅନୁଭବସିଦ୍ଧ ଲେଖକ ବୁଝେ । ପ୍ରଲୋଭନର ବିଷାକ୍ତ ଜ୍ୱାଳାରେ କେତେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି, କେତେ ମୁମୂର୍ଷୁ ବା ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ସବୁ ଗରଳ ଜାଣି କର ଜଳକଣ୍ଠ ପରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇ ରହନ୍ତି ମାତ୍ର ଜଣେ ଅଧେ ସ୍ୱପ୍ନସିଦ୍ଧ; ମୃତ୍ୟୁସ୍ତୟ ସେ, ସଫମାନ୍ୟ ।

ଲେଖକର ଜୀବନ ବଡ଼ କଠୋର ଜୀବନ । ଭୋଗ ବିଳାସରେ, ଆମୋଦ ଆହ୍ଲାଦରେ ସେ ଜୀବନ ଯାପନ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱଜୀବନ ରକ୍ଷା ଲାଗି ସେ ସ୍ୱଜୀବନକୁ ଢଳ ଢଳ ବଳି ଦିଏ । ବହୁ ଉତ୍ସାହ ଚ୍ୟୁତରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ସେ ଦୁଃସହ କଠୋରତା ବରଣ କରେ, ମୃଣ୍ମୟ ଜୀବନ ଦେଇ ଲଭ କରେ ଚିରନ୍ତନ ଜୀବନ ।

ଖଇରୀ ଚରିତମ୍

ଖଇରୀ ବାପୁଣୀ ଚରିତ ଏ ସଂସାରରେ କାହାକୁ ଅବଦତ ? ଜାତିରେ ବ୍ୟାପ୍ତ, ଉଚ୍ଚ କୁଳକୁ ଗୁଣି ଶୀଳ ଅଛି, ଗୁଣୀର ଆତ୍ମ ଅଛି, ଠାଣି ଅଛି । ତାଙ୍କର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶକ୍ତି ଅଛି, ନିଃଶବ୍ଦ ଗତିରେ ଗୁରୁ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । ବନ୍ୟଙ୍କ ନିମନ୍ତେ, ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟଙ୍କ ମହାମାନ୍ୟ, ଭୂତମାନଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧଭାଜନ । ତାଙ୍କ ଗର୍ଜନର ଗୋଟାଏ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥ ଅଛି, ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ମାନି ନିଅନ୍ତି, ମୂଲ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି, ଯଥାମାନ୍ୟ ଦୂରତା ବି ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ଆଦ୍ୟ ନିବାସ ଘନ ଅରଣ୍ୟଭରା ଶିମିଳିପାଳ ପଟ୍ଟମାଳା । ଏବେ ମନୁଷ୍ୟ ସହିତ ତାଙ୍କର ଗାତ ପ୍ରୀତି, ଖୋଲମେଲରେ ମନମଉଳରେ ସେ ଆତଜାତ ହୁଅନ୍ତି, ହେପାଳତରେ ବଢ଼ନ୍ତି; ଚିଡ଼ିଆଖାନାର ଅର୍ଦ୍ଧଭାଗ, ଶୁଷ୍କମୁଖ ଜନ୍ତୁ ପରି ବ୍ୟାଞ୍ଛଜନ ନୁହନ୍ତି, ସର୍ବସ୍ୱ ଯନ୍ତ୍ରାର ଶ୍ରାଦ୍ଧସ୍ତ୍ର କଏଦା ଜନ୍ତୁ ପରି ବିରକ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ବ୍ରେକ୍‌ଫାଷ୍ଟ୍‌କୁ ମିଳେ ଦଶ ଲିଟର ଦୁଧ, ପାଞ୍ଚକଲେ ବସ୍ତ୍ର ଟ୍ରିଟ୍ । ସେହି ଅନୁକ୍ରମେ ରାଜଯୋଗ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଡିନାର୍ ।

ଆଶ୍ରମରେ ମୁନିର୍ବସିଙ୍କ ତପସ୍ୟା ପ୍ରଭାବରେ ହଂସଜନ୍ତୁ ଅହଂସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଏଠି ତପସ୍ୟା ନାହିଁ । ସେହ୍ନାଦର ଓ ସେବା ପ୍ରୀତିରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ଆଦମ ହଂସଜା ଭୁଲିଯାଇଛି । ଯୁଧା ନ ହେଉଥିଲେ ଜନ, ଭୂଲିତଲରେ ଶୟନ, ପଛେ ପଛେ ଜୀବନକାର ବୁଲି ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଚରିତ ଚଳଣି ଟିପୁଛି । ଗୌଦଗରେ ଶୁରଣ ଓ ଶୁଟୁକାର ଘେରି ଫଟୋ ନେଉଛନ୍ତି । ଘୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଜନ୍ତୁ ମାର୍ଜାର ପରି ପୋଷା ମାନିଛି—ସାରା ବିଶ୍ୱର ଏକ ବିଷୟ ।

ଜୀବନସଂଗ୍ରାମ ନାହିଁ, ପ୍ରତିଯୋଗୀମାନଙ୍କ ସହ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ନାହିଁ, କ୍ରୋଧର ହେଉ ନାହିଁ, ହତ୍ୟାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଶାନ୍ତ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଜୀବନ ।

ଏଇ ମହାକାୟ ମହାବଳ ଗୁରୁ ଏକ ଶୂନ ଦଂଶନରେ ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କଲ ! ବିଶ୍ୱର ଏହା ଆତ୍ମର ଏକ ବିଷୟ, ବ୍ୟାପ୍ତ ଜାତିର ଅପଣ୍ୟାତ ।

ରଙ୍ଗ ଖଇରିଆ ନୁହେଁ, ତଥାପି ତା ନାମ ଦିଆ ହୋଇଥିଲା ଖଇରୀ, ଯେପରି ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ କୃଷ୍ଣ ହୋଇଥାଏ ।

ମୋ ଖଇରୀ ନୁହେଁ କାଳିଆ, ନୁହେଁ କଣ୍ଠ, ଧୂସର; ଗାଈଟିଏ । ଅକାଳରେ ମାଲିକାଣୀର ଅନାଦରରେ ସେ ବୁଢ଼ୀ । ବରତ ଅବସ୍ଥାରେ ସେ କିଛି ହେଲେ ଖାଇବାକୁ ଦେଇନାହିଁ । ଏଠିସେଠି ଆହାର ଖୋଜି ନ ପାଇ ଭୋକ ବଳରେ ଅଳିଆଆବର୍ଜନା ଖାଇ ଛେରି ହୋଇ ହୋଇ ତା କଙ୍ଗାଳ ଗଣି ହେଲା । ଟିକିଏ ପାଣି ଆଶାରେ ଘୁସୁରି ଘୁସୁରି ଯାଇ ପୋଷଣ କଲରେ ପଡ଼ିଲା । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶରୀରେ ପଡ଼ି ଶୁଖି ଶୁଖି ଶୁଖୁଥା ହୋଇଗଲା । ଶେଷକୁ ଶୁଖିଲା କଳା ଜିଉଟା ପଦାକୁ କାଢ଼ି ଡଙ୍ଗ ମୋଡ଼ି ଦେଲା । ମଡ଼ା ଉଠାଇବାରେ ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତି ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ମାଲିକାଣୀ ମନା କଲା—ଏ ମୋ ଗାଈ ନୁହେଁ । ପଛ କଥା ମନେପକାଇଲେ ବୁଝାଯାଏ ଯେ ଏ ଭାରି ପୋଷା ମାନିଥିଲା, ଲଗୁଥାଙ୍କ ଦୁଆରକୁ ଯାଇ ସେ ଗାଈ ଦୁହଁ ଦେଉଥିଲା, ଗାଈବାହୁଣୀ ତା ପଛେ ଗୋଡ଼ାଉଥିଲେ । ଏ ଦୁଆରେ ଲଟିରେ, ସେ ଦୁଆରେ ଅଧଲଟିରେ ଦୁହଁ । ହେବାରେ ତାର ବରତ ନଥିଲା । ପ୍ରାକୃତିକ ଶକ୍ତିରେ ସେ ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ ବୁଲି ଦୁଧ ଦେଉଥିଲା ।

ଖଇରୀର ଇତିହାସ ମୋଟାମୋଟି ସବୁ ହଜା ବଳଦ ଓ ବୁଢ଼ୀ ଗାଈଙ୍କର ଇତିହାସ । ଶୁଖିଲା ମାଟି ଗୁଚୁ ଗୁଚୁ ଜାଅନ୍ତେ ଠେଙ୍ଗ ଉପରେ ବସି ଡାମରା କୁଆ ହାଣୁଥିଲେ ବି, ମୋଡ଼ା ମୋଡ଼ା ସାତ ଗଣ୍ଠିଆ ଲଙ୍ଗୁଡ଼ି ଉଠାଇ ମାଛ ଉଡ଼େଇବାକୁ ତାର ବଳ ପାଏ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ କୁଣ୍ଡାପାଣି ଟୋପିଏ ବି କେହି ମୁହଁ ପାଖକୁ ଆଣି ଦିଏ ନାହିଁ । ବୃଦ୍ଧ ବଳଳାଙ୍ଗ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି କରୁଣା ଆଶ୍ରମ ଖୋଲି ହେଲା ପରି ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଗୋଶାଳାଟିଏ ଖୋଲି ଦିଏ ନାହିଁ । ଏମିତି ଡହଲବିକଳ ହୋଇ ମରୁଥିବା ଗାଈଗୋବୁକୁ ନିତି ନିତି ଦେଖି ଅଭ୍ୟାସ ଆସି ଉଦାସୀନ ରହେ । ଅଥଚ ସିଧା ହାଣ ମୁହଁକୁ ନେଲବେଳକୁ ବହୁ ଧର୍ମାତ୍ମା ଗର୍ଜନ କରି ଉଠନ୍ତି—ଗୋହତ୍ୟା ମହାପାପ ! ଗୋରୁର ଲେମ୍ପେ ଲେମ୍ପେ କୋଟି କୋଟି ଦେବତା ବାସ କରନ୍ତି । ଅଥଚ ଭୋକରେ ଶୁଖି ମରୁଥିଲାବେଳେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଦେବତା ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ମୁହଁରେ କେରିଏ କଅଁଳ ଘାସ ବା ଢୋକେ ପାଣି ଦିଏ ନାହିଁ ।

ହାଣ ମୁହଁରୁ ମୁକୁଳାଇ ଏ ଗୋରୁଗାଈଙ୍କ ବାସ ଓ ଗ୍ରାସ ଯୋଗା ଯିବ କପରି ? ସହରରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ପଦା, ଅପନ୍ନର ବା ପଡ଼ିଆ ବାଡ଼ି ନାହିଁ । କୋଠା ଉପରେ କୋଠା, ପିରୁରାସ୍ତା, ଗୋଟିଏ ଶାଗୁଆ ପତ୍ର ହେଲେ କୋଉଠି ନାହିଁ—ଯାହା ଅଛି ରାସ୍ତା ଦିଆରରେ—ସେ ହସ୍ତାନ୍ତ ହସ୍ତାନ୍ତ ଗଛ; ପାଚେଲା ଘେର

ହୋଇ ବଂଶ କିଛି ଅଛି, ଗେଟ୍ରେ ତାଲ । ମୁହଁ ବଢ଼େଇବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ମହାଶୂନ୍ୟ ଭିତରେ ସହସ୍ର ସଖ୍ୟାରେ ଗୋରୁଗାଈ ମରନ୍ତି । ଏ ନିଦିଦନ୍ତାଁ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ଧର୍ମସାମାନଙ୍କ ଆଖିରୁ କେତେ ଲୁହ ଝରେ ? ଝରିଲେ ବି ତା ପଛରେ ଦାୟିତ୍ବବୋଧ ନଥିଲେ ଏ କୁମ୍ଭୀର କାନ୍ଦଣାର ମୂଲ୍ୟ କ'ଣ ?

‘ଗରଜିଲ ମେଘ ବରଷେ ନାହିଁ’, ସେମିତି ସମବେଦନାହୀନ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ଗର୍ଜନର କି ମୂଲ୍ୟ ? ଏହା କ’ଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନାହାର ଓ ଅଖାଦ୍ୟଜନିତ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବ ? ଏକାଥରେ ମରିବା ଅପେକ୍ଷା ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ମରିବା କପରି ଧର୍ମସ୍ଥାବର ପୋଷକ, ତାହା ବୁଝିଥିବ ନାହିଁ । ଭୁଣେ ଭୁଣେ ଏ ଦେଶର ବହୁ ଧର୍ମ ଚଳଣି । ମିଠା କଥା କହିବାରେ ହାତରୁ ବାଜେ ନାହିଁ; କିଛି ସ୍ୱାର୍ଥହୀନ ଘଟୁଥିଲେ କଥାର ରୂପରଙ୍ଗ ବଦଳି ଯାଆନ୍ତା ।

ଅଧିକାଂଶ କଟକ ଗାଈଗୋରୁଙ୍କର ସ୍ଥିର ବାସ ବା ଗ୍ରାସ ନାହିଁ; ବାରବୁଲ; ଝଡ଼ବର୍ଷା ହେଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଣ୍ଡାରେ, ତା ପନ୍ଦାଡ଼ରେ ଆଶ୍ରୟ ନଥନ୍ତି, ନୋହଲେ ପ୍ରକୃତିର ନିର୍ଯ୍ୟାତନ ମାରବ ଦୁଃଖରେ ସହନ୍ତି, ନିରାଶ୍ରୟ ଭାବେ ରାସ୍ତା ମଝିରେ ଏକ କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ।

ଶ୍ରୀଲ୍ ପ୍ରସାଦର ଘର ସବୁ ନିବୁଜ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଗାଈମାନେ ରାସ୍ତା ଓଗାଳି ଶୁଅନ୍ତି, ବାଟରେ ଘାଟରେ ଜନ୍ମ କରନ୍ତି । ଧର୍ମସ୍ଥରୁ ଗାଈଲଙ୍କ ପରି ସହସ୍ର ଗାଈ ଖୋଜି ଯାଏ ନାହିଁ କି ତାର କୌଣସି ତତ୍ତ୍ୱ ନିଏ ନାହିଁ । କେବଳ ଜନମ କରିବା ଖବର ପାଇଲେ ସେ ଘରକୁ ଅଡ଼ାଇ ନିଏ, ଫେଜ ତୋରଣି ମୁନ୍ଦେ ବା କୁଟାପୁଲେ ଦିଏ । ଦୁଧ ବିକି ଲଭି ପାଉଥିବା ଯାକେ ଆଦର ଯତ୍ନ; ବରଡ଼ ହେବା ମାତ୍ରେ ଦାଣ୍ଡକୁ ତଡ଼ି ଦିଏ—ଯା, ନିଜ ପେଟ ନିଜେ ପାଲ, ପୁଣି ଜନମ କରିବା ଯାକେ । ସେ ଅରଖିତାଣୀ ପରି ବର୍ତ୍ତ ରାସ୍ତାରେ ବୁଲେ । ଓଲଟେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ହୋଇଥିଲେ କାହା ଫସଲକିଆରି ବରବାଦ୍ କରେ, କାଞ୍ଜିଆ ହୋଦାରେ ପଶେ । ଖାଦ୍ୟାସ୍ତବରୁ ଶୁଖି ଶୁଖୁଟା ହେଲେ ପରେ ନିଲମ୍ ହୁଏ । ଏ ସମ୍ଭାଦ ମାଲିକକୁ ଗୋଟର ହୁଏ ବା ନ ହୁଏ ।

ଉଦାସିଆଙ୍କୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ ଅନ୍ୟମାନେ ରାସ୍ତାରେ ବୁଲି ଛୁଣା କାଗଜ, ଅସଣା କନା, ଛୁଣା କତରା, ମୁଣ୍ଡି ଗୁଣ୍ଡୁଣି, ଅଳିଆମଲିଆ ଗିଳି ରୋଦର ପରି ପେଟଟା ଭର୍ତ୍ତି କରନ୍ତି । ନଇଲେ ବଜାରରେ ବୁଲି ବୁଲି ପୋଷ୍ଟ ଆଳୁ, ବାଇଗଣ, କୋବି ପତର ଖାଆନ୍ତି । ଦୋକାନକୁ ମୁହଁ ବଢ଼ାଇଲେ ଥୋମସିରେ ଠେଙ୍ଗୁଣି ମାଡ଼ି ବସେ । ଜନ୍ମରୁ ଉପରଖିଆ, ଉପରମୁହାଁ, ଏମାନେ ଚରି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ,

ସହରରେ ବରଳ ଘାସ ବା କଞ୍ଚା ପତ୍ରଟିଏ ସାଉଁଟିବା ଲାଗି ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଆବଶ୍ୟକ, ତାହା ସେମାନଙ୍କର ନାହିଁ ।

କଟକା ଗୋମାହାସ୍ୟ ନିଆରା । କଥା ଅଛି—

ପର ବଳଦ ପରଶିଆ

ତା ବୋହୂଥାଏ ନରସିଂହ ।

ଗାଈକୁ ଖୋଇବା ଦାୟିତ୍ବ କଟକର ନରସିଂହାମାନଙ୍କର, ଦୁହଁବା ଦାୟିତ୍ବ କେତେଜଣ ସ୍ଵାର୍ଥସବସ୍ତ କଟକାଙ୍କର । କଥା ଅଛି—

‘ଶ୍ଵେତନଂ ଯଦି କୁସାରି ଶୟନଂ ହୁତ ମନ୍ଦିରେ

ମରଣଂ ଗୋମଠା ଡାରେ ଅପରଂ କଂ ଭବିଷ୍ୟତି ।’

କଟକା ଗୋରୁଗାଈଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହା ପ୍ରୟୁକ୍ୟ । ସେମାନେ ଏଠି ସେଠି ଖାନ୍ତି, ଗୁମ୍ଫା ଶୁଅନ୍ତି, ଗୋମଠା ଗୁହେଁ, ମହାନଦୀ ବା ନାଲନଦୀ ମା ଡାରେ ମରନ୍ତି ।

ପରଉପରଖିଆଙ୍କର ଉପରଠାଉରଥା କଥା, ମଉଗଳ ଗୁଲି । କଥାର ଭିତରେ ପଶିବାର ଦକ୍ଷତା ସେମାନଙ୍କର ନ ଥାଏ, କାହା ପ୍ରତି ସମବେଦନା ବି ନ ଥାଏ । ସେମିତି ଉପରମୁହଁ କଟକା ଗାଈ । ସେ ଭିତରେ ଧସେଇ ପଶେ, ମଣିଷ ପାଦକୁ ଦଳି ଚକଟି ଚାଲିଯାଏ, କଣାଳୀଙ୍କ ହାତରୁ ବ୍ୟାଗ୍ ଭଡ଼ି ନିଏ । ଆହାରରେ କଷ୍ଟରୁ ବାଧା ଉତ୍ପତ୍ତିଲେ, ମଣିଷକୁ ଶିଙ୍ଘରେ ଟେକି କରୁଡ଼ି ଦିଏ । ବଳାଶ୍ଵର ପ୍ରକୃତି ତାର ହାଡ଼େ ହାଡ଼େ ପଶିଛି, ଆପେ ବସ୍ତ୍ରରେ ବାପର ନାମ, ସେ ଚୁରିଛି । ଅନ୍ୟ କିଏ ମରୁ, ସରୁ ତାର ଭାବନା ନାହିଁ । ସାଆନ୍ତ ବା ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କର ମଣିଷପଣ ବହୁଳ ଉଠି ଦିଲେ ହେଲେ ଏଇ ଉଦ୍‌ଘାମାନଙ୍କୁ ମାନବକ କରପାରି ନାହିଁ, ଯେମିତି ନିବିଡ଼ ସ୍ନେହଶ୍ରଦ୍ଧାୟୁ କ୍ର ଗ୍ରାମରେ ଘଟିଥାଏ, ଗାଈକ ଡାକଲେ ଗାଈ ‘ଓ’ କରେ, ଶ୍ଵେତ ହେଲେ ଖାଇବାକୁ ମାଗେ ।

ଗୁହାଳଯୋଗ୍ୟ ଘରବଞ୍ଚକ କଟକା ଭଡ଼ା ଲାଗାଏ । ତାର କେହି ନାହିଁ, ମୁଠାଏ ଆହାରର ଭରସା ନାହିଁ । ଗାଈ ଅନାଥନା ହୋଇ ଚାଲେ । ସହରରେ ନାମକୁ ମାନ୍ୟ ଗୋଗୋଷ୍ଠ, ପରସ୍ପର ସହୃଦ ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ । ବାର ଜାତି ତେର ଗୋଲ୍ଲ ସବୁ । ତେଣୁ କେହି କାହାକୁ ସ୍ନେହରେ ଚାଟେ ନାହିଁ । ବରଂ ଠେଲଠେଲି, ମରାମରଟା ବେଶୀ ଦେଖାଯାଏ । ଯେହ୍ନା ଉଦର ପୂରଣରେ ଯେ ବ୍ୟସ୍ତ । ମୁଣ-

ପୁରୀରେ କର୍ମମାତ୍ର ଶ୍ରୀମାତ୍ର ମେଦାମେଦା ଗୋବରରେ ଏମାନେ ଅଧିକ ଅଗମ୍ୟ କରନ୍ତି । ଯାନବାହନର ଗତି ରୋକି ଶୋଇଲେ ବି କେହି ପାଟି ଫିଟାନ୍ତି ନାହିଁ । ଶ୍ରେଷ୍ଠଭାର୍ଯ୍ୟ । ଏପରି କେତେ ଅନ୍ୟାୟ ପାର୍ କରୁଥିବାବେଳେ ଏହିଭଳି ଏକ ତୁଚ୍ଛ କାରଣରୁ ସହରର ମୁଣ୍ଡ ଆଲମାନଙ୍କର ବିରକ୍ତଭାବନା ହେବେ କାହିଁକି ?

ଅଣ୍ଟିର ବାହୁରୁ ଚାଲିବ ଚମଡ଼ା ଟିକିଏ ଝୁଲୁଥିଲେ କଟକା ସୁଲୁବୁଲିରେ ବୁଝେ—ଏ ଖୋଦ୍ ମହାଦେବଙ୍କର । ବଡ଼ହେଲେ ଏ ହଲ କରିବେ ନାହିଁ, ପାଞ୍ଚଶ ପାହାରଟିଏ ପିଠିରେ ବସାଇବାକୁ କେହି ସାହସ କରିବେ ନାହିଁ । ଏ ଜଣେ ଜବରଦସ୍ତ ଭିକାରୀ । ଦୁଆର ଆବୋରି ଠିଆହେବେ, ଜମିଦାରଙ୍କ ପିଆଦା ପରି । କିନ୍ତୁ ନ ଖାଇଲେ ପାଦେ ଚଢ଼ିବେ ନାହିଁ । ପେଟ ପୂରିବା ଲାଗି ବହୁତ ଖାଦ୍ୟ ଲୋଡ଼ା । ମହାଦେବଙ୍କ ସୁଖାସନ ଲାଗି ପିଠିଟା ସମତୁଲ ରହୁବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶିବଙ୍କ ଭୟରେ ଲୋକେ ତାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ତଥାପି ପେଟ ପୁରାଇବା ଲାଗି ସେ ସାଗୁଦନ ଭିକା ମାଗି ବୁଲୁଥାଏ ।

ସେ ବହୁ ପତ୍ନୀବ୍ରତ । କାମାତ୍ର ଜୋଧୋଭିକାସୁତେ । କାମରେ ବାଧା ଉପକ୍ରମେ ଜୋଧ । ଧାବମାନ ରତଉଚ୍ଛନ୍ନ ବୃଷଭ ଓ ଗୋ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଜବଳ ମଣିଷର ଦଫା ଶେଷ ହୋଇଯାଏ । ପ୍ରତି ଗଳିରେ ଦୁଇଗୁରିଟା ଏଇ ବେକାର ପ୍ରାଣୀ, ଗୁଣ୍ଡାଙ୍କ ସହୃଦ ଏମାନେ ସବଦା ପଥକୁ ଶଙ୍ଖାସଂକୁଳ କରି ରଖିଥାନ୍ତି ।

ଘୋର ଭିଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ବୃଷଭ ଯୁଦ୍ଧ କଟକରେ ଏକ ଅତି ପରିଚିତ ଦୃଶ୍ୟ । ଯୁଦ୍ଧକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରିବାକୁ କଟକରେ ଗଣ୍ଡିକଟା, ପକେଟମାର, ବାରବୁଲ, ବେକାର ଅଛନ୍ତି, ବିନା ଟିକେଟରେ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ରକର୍ମକ ଦୃଶ୍ୟ ସହରବାସୀଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତି, ନିରାପଦ ଦୂରତାରେ ଥାଇ ଆନନ୍ଦ ଆହରଣ କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଏଇ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଜବରଦସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ପେଟ ପୂରିଲେ ଶ୍ରୀମାତ୍ର ମଝିରେ ଗୁରିକାତ ଲମ୍ବାଇ ଶୋଇ ସନ୍ତୋଷରେ ପାକୁଳି କରେ, ଗାଡ଼ି ପୈ-ପାଁକୁ ତାର ବେଖାତର, ମହାଦେବଙ୍କ ତାଣ୍ଡବ ତମ୍ବୁ ତା କାନ ଥାବ୍ଦା କରି ଦେଇଛୁ ।

ଶ୍ରୀକଟକରେ ସର୍ବ ସମକ୍ଷରେ ଛେଲି ମେଣ୍ଟା କଟା ହେବା ପ୍ରତି ଯେଉଁ ନଗର ପିତା, ମାତା ଓ ଅଭିଭାବକମାନେ ଆଖି ବୁଜି ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ ସାମାନ୍ୟ ଗୋ ଉପଦ୍ରବ ପ୍ରତି ଭ୍ରୁ ଶ୍ରେପ କରିବେ କାହିଁକି ?

କେତେ ଶାସନ ଗଲଣି । ଗୋ ଉପଦ୍ରବ ଏକ ଅନ୍ଧକାର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମ ଉପଦ୍ରବ-
ଭାବେ ଫମାଗତଭାବେ ଚାଲୁଛି । କଟକର ମାରାତ୍ମକ ଜୀବନଦର୍ଶନ ନ ବଦଳିବା ଯାଏ
ଯାବତନ୍ତ୍ରୀକେ ଚାଲୁଥିବ । ଦୟିଷ୍ଠ ଭାବେ ପୂଜା ମଣ୍ଡପର ଆଡ଼ମ୍ବର ବଢେ, ସାଇ
ସାଇ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧରେ ବହୁ ଶକ୍ତି ବିନିଷ୍କାସ ହୁଏ । କଟକ ନଗରର ସଙ୍ଗଠନରେ,
ଗୋ ସେବାରେ ସେଥିରୁ କାଣିଶୁଏ ଯଦି ଲାଗନ୍ତା ! ଗୋ ହୃଦରେ ଜଗତର ହୃଦ,
ଏ ଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ମନରେ ପଶି ପାରନ୍ତା, ପର ଅସୁବିଧାରୁ ସୁବିଧା ଉଠାଇବା
ଚେଷ୍ଟାରୁ ସେ ନିବୃତ୍ତ ହୁଅନ୍ତା ।

ଖଇରା ବାପୁଣୀ, ଅନ୍ଧ ଗଧୁଆ ‘ଭାଇନା’କୁ ପୋଷା ମନାଇ ସେମାନଙ୍କ
ପିତୃ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଅର୍ଥ ଶ୍ରାବ କରାଯାଇ ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ବିସୁଦ୍ଧ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ
ଥିଲା, କାଳଗର୍ଭରେ ତାହା ଲୀନ ହୋଇଗଲା; “ଗୋକଲାଣରେ ମନୁଷ୍ୟସମାଜର
କଲାଣ” ଏ ପ୍ରାଚୀନ ମହତ୍ତ୍ୱ ତତ୍ତ୍ୱକୁ ନୂତନ ଭାବରେ ସମଜିଲେ ବହୁ ଖଇରା
ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଯାନ୍ତେ । ଦୁର୍ବଳ ଭାରତର କ୍ଷୀଣ ଧର୍ମରେ ସେହିମାନେ
ହିଁ ଅପୁଷ୍ପ ଶକ୍ତି ଓ ତେଜ ସଞ୍ଚାର କରନ୍ତେ ।

ଆପଣା ମହତ ଆପେ ରଖି

‘ବାରୁ, ଏଡ଼େ କଥା କାହିଁକି କହୁଛ ? ମହତ ସ୍ବେଚ୍ଛେବ ନା ବୁଝିବ, ଖାଇବ ନା ପିଇବ ?

କହୁଛ କ’ଣ ନା—

ସବୁ ଯାଉ, ମହତ ଆଉ

ମହତ ଗଲେ ନ ମିଳେ ଆଉ ।

ତା ମାନେ ଘର ଯାଉ, ପୋଡ଼ି ଯାଉ, ଉଡ଼ି ଯାଉ, ନଇଲେ ଭାସି ଯାଉ, ପୁଣି ତୋଳା ହେବ ।

ଧନ ଯାଉ, ହଜି ଯାଉ, ସ୍ବେଚ୍ଛେ କି ଖଣ୍ଡ ନଈ, ଗଣ୍ଡି କଟା କି ତଣ୍ଡି କଟା ନଈ, କିଏ ଭଣ୍ଡି ନଈ କି ତଣ୍ଡି ନଈ, ପୁଣି ଅର୍ଜନ କରି ହେବ ।

ଦହ ଯାଉ, ଭାଙ୍ଗି ଯାଉ, ଶୁଖି ଶୁଖି ବଣିବଳିତା ହେଉ, ତମ ଡାକ୍ତରୀରେ ହାତକଞ୍ଚାଳ ରହୁ, ଓଷଧମଉଷଧି କଲେ, ପଥପାଚନ ନିରାଧାରରେ ବହୁତ ହେପାଜତ କଲେ, ଫେରି ଆସିବ, ଯୌବନ ବି ଟିକେନିକେ ଉକୁଟି ଉଠିବ । ହେଲେ ମହତ ଗଲେ, ତା ମାନେ ଚରଣ ହରାଇଲେ, ତାମାନେ ମଣିଷପଣକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଲେ, ସେ ଆଉ ନ ଫେରେ ନ ଫେରେ ।

ହଲ୍ କଥା କହିଲେ ତମ ଭାଷାରେ ମହତ ଯେ ମଣିଷ ନିଜେ ସେ । ପ୍ରାଣ ସହତ ଗୁହାଗୁହୀ, ଯେମିତି ତେଜ ସଙ୍ଗେ ଫୁଲ, ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ବାସ୍ନା । ତେଜ ଖସିଲେ ଫୁଲ ଆଉ ରହେ କାହିଁ ? ବାସ୍ନା ଗଲେ ଫୁଲର କି ମୂଳ ? ମାନ ମହତ ହରାଇଲେ ସେମିତି ମଣିଷ ଦି’କଡ଼ାର ହୋଇଯାଏ । ଜନଗଣନା ଭିତରକୁ ଆସିଲେ ବି ପ୍ରାଣ କଳନା ମୂଳମାନରେ ତଳେଇଯାଏ । ତା ମାନେ ସେ ଗଣଭୁକ୍ତ, ଗଣତରେ ଗଣିତ ମୂଳ ପାଇଲେ ବି ନଗଣ୍ୟ ।

ତମ ଆଖି ଦିଶା ଯାହା ଦେଖୁଛି—ନିକଟ; ମନଟା ଦଣ୍ଡିଦାର । ତଉଲି ତଉଲି ଜାଗରୁ ଶିର କାଢ଼ି ବସେ । ଏମିତି ନିରୁତ୍ଥାପଣରେ ଖୋଜିଲେ ଏ ପୃଥିବୀରେ କେତେଟା ସତ୍ତା ମଣିଷ ବାହାରିବେ ?

ବେଶଭୂଷଣ ଚିତ୍ରଟାପ୍, ଝିଆପିଆ ଧୂମ୍‌ଧାମ୍, ଚାନ୍ଦିନୀବନ୍ଧର ଆଙ୍କାକୁ ଅବଧାନ, ଯାନକୁ ବାହନ, ବାହନକୁ ଲିପ୍ଟ—ସାଇଁକନେ ଉଠାଇ ନେଉଛ ମନ୍ଦଳକୁ ମନ୍ଦଳ ।

ବହୁ ରଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗିନ୍, ବହୁ ସୁଖରେ ସୌଖିନ୍ ସେ; ତୁମ ପରଲମ୍ଭ ଆଖିକି ସେ ଦୁଃଖୀ ପରି ଦିଶୁଛି କାହିଁକି ?

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧନକୁ ତ ଉପଭୋଗ ସାଜେ । ହସଖୁସିର ଜୀବନ ତ ସାଥୀକ ଜୀବନ ।

ନୁଖରୁ ମାଟର, ଅଳିଆ ଅସକର ଜୀବନ କ'ଣ ଜୀବନକୁ ଲେଖା ?

ଲଜ୍ଜା ଡାକିବାକୁ କଉପୁଷ୍ପ ଖଣ୍ଡେ ନାହିଁ, ଖଜା ପେଟରେ ଖୋଲ-ମେଲରେ ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିବ; ସେ କି ମନ୍ଦତ ରଖିବ ? ତେଣୁ ଯାହା କିଛି ମନ୍ଦତ ଅଛି, ତାହା ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ । ମନ୍ଦତ ପ୍ରତି ଆଖି ବୁଜି ଧନ କମାଏ ସେ, ପୁଣି ମନ୍ଦତ କର୍ମ କରି ମନ୍ଦତୁ ବଢ଼ାଏ ସେ ।

ଧନ ଜମେଇ ସାରିଲେ ସେଥିରୁ କିଛି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରି କ'ଣ ମନ୍ଦତୁ ଅର୍ଜନ କରି ହେବ ନାହିଁ ?

ଧର୍ମଶାଳା, ଗୋଶାଳା, ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟଶାଳା, ଶିକ୍ଷାଶାଳା ଆଦି କରିପାରିଲେ ତ ମନ୍ଦତୁ ତାଲିକାରେ ତା ନାମ ପଡ଼ିଲେ ଆସେ ।

ପୁଅ ଇତିହାସ ? ଦେ ଗୁଡ଼, ଗୁଡ଼; ହରଣ ସମସ୍ତେ ଶିଖିଛନ୍ତି, ସେ କରିଛନ୍ତି ! ଗୁଣିତକରେ ଦୁଃଖୀର ଦୁଃଖ ବଢ଼େ, ତାଙ୍କର ଧନ ବଢ଼େ । ଧନ ବଢ଼ାଇଲେ ବେଳେ କାହା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲେ ଚଳେ ନାହିଁ । ସେ ଦୁଇଟି ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି ମାତ୍ର—ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆଉ ପେଟ ।

ହଇଏ ଆପଣେ, କାହିଁକି ମିଛକୁ ଡାକିଲି ଚାଲିଛି ଜଣକୁ ଜଣ—କେତେ ଲକ୍ଷମିଛ, କେତେ ଜାଲ୍, ଜୁଆସ୍ବେଷ୍ଟ, କେତେ ଫିସାଦ କାରସାଦ !

ଅଶ୍ବରେ ଚୁଲ୍ଲା ମେଷାଟାଏ ଦେଇ ଜଳ ଭଣ୍ଡାର ଧାରରେ ବଢ଼ିଆକାଙ୍କଟିଏ ପରି ବସିଥାଅ, ଥାଅ ।

ଦିନ ପରେ ଦିନ ହବିଷ୍ୟ କରି ଚାଲିଥାଅ, ମୁହଁରେ ହରଣ ନ ଦେଇ, ଚଳେ ହେଲେ ଜଳ ଗ୍ରହଣ ନ କରି । ହବିଷ୍ୟାଳୀଙ୍କର ଆର ଜନ୍ମରେ କ'ଣ ହେଉଥିଲେ ହେଉଥିବ ସିନା, ଏ ଜନ୍ମରେ କ'ଣ ? ସ୍ବାମୀ ନା ସସାର ସୁଖ ଫେର ଆସେ ?

ହୁଏ ବାବୁ, ବିବେକ ବାଣୀ ମାନ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ତୁମର ଆନନ୍ଦ, ମାନେ ବିବେକାନନ୍ଦ—ମୋ ଆଡ଼କୁ ଦାନ କଟମଟ କରି ଚାହୁଁଛ କାହିଁକି ? ମୁଁ କ'ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତଭାବରେ ତୁମ ଧନ ଖାଇବି, ନା ତୁମଠୁ ଧାରଣ ?

ହୁଏ, ପଇସା ହାତକୁ ଆସିଲା, ପାଟି ଟକ୍ ଟକ୍ ହେଲା, କିଛି ପେଟକୁ ପକେଇ ଦେଲା, ଦେଶ ଆଖିରେ ଧୂଳି ଦେଇ ହାତଗଢ଼େଇ ତ ଚାଲିଛି ସବୁଆଡ଼େ; ମୋ ଉପରେ କଡ଼ରସ କାହିଁକି ? ଭୋକବିଦ୍ୟା ନ ଜାଣିଲେ ଭୁକକୁ କ'ଣ ଟାଣ କରି ହେବ ?

ବହୁତ ଲୋକ ବନିଶି ପକାନ୍ତି, ମାଛ ଧରନ୍ତି ଅଳ୍ପ କେତେ ଜଣ । କିନ୍ତୁ, ଖାଇବାଟା କ'ଣ ସହଜ କଥା ? ନେଇ ଆସି ଥୋଇ ନ ଜାଣିଲେ କାଠଗଡ଼ାରେ ଛୁଡ଼ା ହେବାକୁ ହେବ । ନିର୍ଭର ଭାବରେ ଜାଣି—ମୁଁ ଇଚ୍ଛୁକ ବୁଝେଇବା ଲାଗି ନୁହେଁ, ଇଚ୍ଛୁକ ବଢ଼େଇବା ଲାଗି ଖାଉଛି । ତା ମାନେ କୋଠାବାଡ଼ି, ଯାନବାହନ, ଆଡ଼ିଡ଼ାଚୌଡ଼ା ଦେଖିଲେ କେହି ସନ୍ଦେହ କରିବ ନାହିଁ ଯେ ଏ ଖାଉଥିବ । ତା ମାନେ ଆକାଶରୁମ୍ବୀ ମହଲ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଆକାଶ ଖୋବା ମହଲ ନ ଉଠାଇଲେ ଇଚ୍ଛୁକଟା ଉପରକୁ ଉଠାଇ ହବ କେମିତି ? ଇଚ୍ଛୁକଟା ଧୋବ ଫର ଫର ହୋଇ ପଦାକୁ ବା ଫୁଟି ଦିଶିବ କେମିତି ?

ଆମେ ବଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଖାଉ, ଇଚ୍ଛୁକ ମହତ କଥା ଭୁଲିଯିବା ଲାଗି ପିଉ ।

ମୁହଁରେ ରୁମାଲ ଦେଇ ହସୁର କାହିଁକି ?

ଜାଣିବ, ‘ଆତୁରେ ନିୟମ ନାହିଁ’, ଶାସ୍ତ୍ର କହେ । ମୋ ଖାଇବାଟା ମୋଟେ ବେଆଇନ ନୁହେଁ । ଆତୁରବେଳେ ମୁଁ ଖାଇଛି—ପୁଣି ଖାଇଛି ସେତିକି, ଖୋଇଛି ତତୋଧିକ । ନିର୍ଲୋଭ ଭାବେ ନ ଖୋଇଲେ ସଂସାରର ମୁଖର ମୁଖସବୁ ବନ୍ଦ କରିହବ କେମିତି ? ଏଇ ସବାସିଆ ଚୁମ୍ବୁମାନେ ବେମହତକୁ ମହତ ଦିଅନ୍ତି । ଇତିହାସ, ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ ସୃଷ୍ଟିକ୍ଷରରେ ଲିଖିବଇ କରିଯିବେ ସେଇମାନେ, ତୁମେ ସେତେ ଶିକ୍ଷାର ହେଲେ ହେଉଥାଅ ।

ହୁଏ, ପୁରୁଣ ପଣ୍ଡାଏ, କହୁ ତ ଶୁଣିବା, ତୁମ କଲନାରେ ମହତ କିଏ ?

ସେ କ'ଣ ରକ୍ତ ମାଂସର ଶରୀର ଧରି ଏ ସଂସାରରେ ଆତଯାତ ହୁଏ ? ନା ଏକ ମିଥ୍ୟା ସ୍ବପ୍ନ, ଅଜବ କଲ୍ଲନା ?

ମତେ ଲାଗୁଛି—ସେ ନିବୃତ୍ତିପନ୍ଥୀ, ଉଦାସୀନ, ଅପଦାର୍ଥଟାଏ । ଚରିତ୍ରଟା କିଏ କାଲେ ହରଣଶୂଳ କରି ନେବ, ଏଇ ଭୟରେ ସାରୁପଥରେ ବାନ୍ଧି ଗଢ଼ା ଜାରି ବସିଥାଏ ।

ଆଜିଈଣିଆ ଗଛ ହେବ ବୋଲି ମାଇପୀ ମହଲରେ ପଶେ ନାହିଁ । ଆଜି ଆଖିରେ ଚାହିଁବାକୁ ଲୋଭ ହେଲେ ବି ବଦନାମ୍ ଭୟରେ ଆଡ଼େଇ ରହେ । ଆଖିଈଣିଆ ପ୍ରବଣକ ସେ ଡାହାଣା ପରି ଆଖାଏ ନାହିଁ, ଲେଭେଡ଼ା ପରି ପାଖାଏ ନାହିଁ । ସେ ବୋଧହୁଏ ଭାବେ—କାହୁଅ ପଙ୍କରେ ପଶିବ କାହିଁକି ? ଗୋଡ଼ ଧୋଇବ କାହିଁକି ?

ଚରିତ୍ରକୁ ସେ ସାତତାଳ ପାଣି ଚଉଦ ତାଳ ପଙ୍କର ଗେଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡିଆ ସାପପେଟର ଶାମୁକା ଭିତରେ ସାଇଦ ରଖିଥାଏ ।

ଏ ଶୁଣିବାୟୁଗ୍ରସ୍ତ ମଣିଷ ପାଠରେ ମହତପଣ ରହେ କାହିଁ ? ହଇଏ, ହଜାରେ ବଧ ନିଷେଧ, କୋକୁଆ ଭୟରେ ଯାହାର ଗୁରୁ ଅନ୍ଧାରୀଆ, ସେଥିରେ ମହତପଣ ଲାଗି ଥାନ କାହିଁ ? ହଇକିର୍ତ୍ତ, ଚରିତ୍ରଟା କ'ଣ ଗୋଟାଏ ପଞ୍ଜୁରୀ ପକ୍ଷୀ, ଟିକିଏ ତାଟି ଖୋଲିଦେଲେ ମାର୍ଡ଼ିଆଁ କରିବ ?

ନିଜକୁ ହରେଇବାର, ହଜେଇବାର ଭୟ କ'ଣ ତା ମନରେ ରାଜତ୍ବ କରୁଥାଏ ?

ତାର ରାଜାର ଦିଲ୍ ନାହିଁ ? ପୁଞ୍ଜିପତର ଦିମାକ୍ ନାହିଁ ? ହାକିମ୍ ର ଫୁକୁମ୍ ନାହିଁ ?

ଦୁର୍ଜନ, ଦୁଷ୍ଟରସ ମେଳରେ ସେ ଭ୍ରମିବାକୁ ଭୟ କରେ ? କୁଚକ୍ଷୀ, ଧର୍ମନ୍ତର ଝରୁ ଅଭିଯାନ ରୋକିବାକୁ ସାହସ ନାହିଁ ତାର ?

ଯୁବତୀ ହରଣରୁଲ୍ ବା ଗଣଧର୍ଷଣ କାହିଁକି ହେଲା ? ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ମଦ ଦୋକାନ କାହିଁକି ଖୋଲିଲା ? ଲକ୍ଷ ଦେଇ କିଏ ଚାଲିଲା ପାଇଲା ? ଇଚ୍ଛତ ଦେଇ କାହାର ପଦୋନ୍ନତ ହେଲା ? ଦେଶକୁ ଚିତାକାଟି, ଲୋକଙ୍କୁ ଗୋଗଛବାଡ଼ିଆ କରି କିଏ ଉପରିସ୍ଥକୁ ଟଙ୍କାଛଣି ଧରେଇଲା, ଖଣ୍ଡ, ଡାକକୁ ମୋ ଲୋକ ବୋଲି କିଏ ଘଣ୍ଟା ଘୋଡ଼େଇ ରଖିଲା, ବାଟପାଟରେ କିଏ ଛୁଣ ଦେଖାଇଲା; ଏଥି ଲାଗି ତୁମେ ମୋତେ କାହିଁକି ଦାୟୀ କରୁଛ ?

ଏ ଯୁଗର ସତ୍ତା, ହୋଟେଲ ବା ମୋଟେଲ ସତ୍ତା; କାଲୀ ଗାଈ ପାଇଁକି କ'ଣ ଭିନ୍ନ ଗୋଠ ହେବ ? ସବୁ ଦେଶ ଯୋଉ ବାଟରେ ଯିବେ, ଭରତ, ଓଡ଼ିଶା ତ ସେଇ ବାଟରେ ଚାଲିବେ ! ଯଦି ଜଣେ ଇଚ୍ଛତ ବିକିଲା, ଆଉ ଜଣେ କଣିଲା, ପିଇପିଇ ଯଦି ଜଣେ ସଫସ୍ ସାରିଲା, ତା ପିଲକବିଲା ଭିନ୍ନ ଥାଲ ଧଇଲେ, ହୋଟେଲ ଯଦି ସ୍ବଗୃହର ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଶାନ୍ତିରେ ଆସି ଆସିଲା, ସେଥିଲାଗି ସେଇ ସ୍ବଜିକର୍ମୀ ଦାୟୀ, ଭଲେଇ ହୋଇ ଯେ ବାହାର ପଡ଼ୁଚ, ସେଇ ମହତମାନେ ଦାୟୀ । ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ତୁଛାକୁ କାହିଁକି ଅଠା ବୋଲୁଚ ?

‘କୁହାମୁଣା କପିଳା ଯେତେ ତମେସବୁ । ତୁଣ୍ଡରେ ଶାଶ ଦେଇ ପାଞ୍ଚ
ପରିଶ ସଭାରେ ନାହିଁ ବଶାଶୁର, ଅନାଦର ଗନ୍ତାଘର ଯେତେ । ତୁମ ହାତରେ
ଲଗାମ୍; ଯେମିତି ବାଗେଇବ, ଘୋଡ଼ା ସେମିତି ବୌଡ଼ବ ।

ଚରିତ୍ର ତୁମର ଏକ କୌତୁକର ବସ୍ତୁ ହୋଇଛି । ନିଜର ଯାହା ନାହିଁ,
ଅନ୍ୟର ଗୌରବର ବସ୍ତୁ କରି ତୁମେ ତାହା ରଖି ଦେବନାହିଁ । ତେଣୁ ପରର
ଇଚ୍ଛା ବା ମନ୍ଦତାକୁ ତୁମେ କନ୍ଦୁକ ପରି ଗଢ଼ାଉଛ । ଯେ ଶାସନ ଡୋରା ଧରେ,
ସେ ହସ୍ତ ଯଦି ବସ୍ତୁ ହରଣ କରେ, ଦେଶର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବୋଲିବାକୁ ହେବ । ଯେ
ବିଶ୍ୱାସୀ ଅବତାର, ସେ ଦେଶରେ ବିଶ୍ୱାସୀ ରଖିପାରିବ କିପରି ? ସ୍ୱୟଂ
ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ; ଦେଶର ସଜ୍ଜନୀର, ଭଲପଣ, ମହତ୍ତମାନର ବିକାଶ ଘଟାଇ ପାରିବ
କିପରି ?

କ’ଣ କହୁଛ ? ଏ ଯୁଗରେ ମହତର କି ମୂଲ୍ୟ ? ମହତ ସବୁ ଯୁଗର,
ସବୁ କାଳର । ଦେଶର ମହତ ରକ୍ଷା କରିବା ରାଜନୀତିର କାର୍ଯ୍ୟ । ଯାହାଦ୍ୱାରା
ବେମହତକୁ ଶାନ୍ତି ଦେଇ ଜୀବନର ମହତକୁ କଲ୍ଲାର ପରି ଫୁଟାଇ ରଖେ ।
ଘୋର ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଯେ ଇଚ୍ଛାକୁ ରକ୍ଷା କରିପାରେ, ସେ ହିଁ ଅଗଣରେ
ଗଣ୍ୟ ଓ ସର୍ବମାନ୍ୟ ହୋଇ କାଳକାଳକୁ ରହିଯାଏ ।

ମହତପଣ ସୁନ୍ଦର, ସୁନ୍ଦର ଯେପରି ଉତ୍କଳ ହିମାଦ୍ରୀ । ଉତ୍ତର ପରମ
ସୁନ୍ଦରୀ, ଯୁଗ ଯୁଗ ତପସ୍ୟାର ସିଦ୍ଧି ଯେଥିରେ ହିଁ ଫୁଟିଥାଏ । ପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତିର
ଅଧିବାସୀ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ପାଦତଳେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟାଳୀ ମଣ୍ଡିତ ରାଜମୁକୁଟ ହିଁ ଲେଟିଥାଏ ।
ଆତ୍ମଗର୍ବୀ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ମଦମତ୍ତ ସେ ଗୌରବର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ।

ଧନ ଅଛି, ଜନ ଅଛି, ମହତ ନାହିଁ; ତାହେଲେ କିଛି ନାହିଁ ।

ବହୁତ ନାହିଁ ଭିତରେ କୋହନୁର ପରି ଝଟକି ଉଠେ ଭାରତର ମହତ-
ପଣ, କାଳ ତାକୁ ମଳିନ କରି ପାରେନାହିଁ । ତାହାହିଁ ଭାରତର ଜୀବନଦର୍ଶନ ।
ନାହିଁ ମଧ୍ୟରେ ପରମ ଆନନ୍ଦ, ପରମ ଶାନ୍ତି ।

ବେଦର ଯେପରି, କିଛି ନ ଥିଲେ ମୁହଁରୁ ବାହାରିଥିବା ଲୋକବେଦର
ବାଣୀ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି—ହେ ଅମୃତ ପୁତ୍ର, ଉଚ୍ଚତମ ମହଲରେ ଥାଅ ବା ଖୋଲ
ଆକାଶ ତଳେ ଘାସ ପଡ଼ିଆରେ, ମାଟି କୁଡ଼ିଆରେ ଥାଅ, ନିଜ ମହତ ରଖ,
ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ରୌପଦୀ ପରି ତାକୁ ରଖ । ତେଣିକି ନ ପାରିଲେ ସୁଦର୍ଶନ ଚନ୍ଦ୍ର ହିଁ
ତାହା ରକ୍ଷା କରିବ ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଥା କହୁଁ

ସୁବର୍ଣ୍ଣର ବର୍ଣ୍ଣ ନେତ୍ରପ୍ରୀତିକର । ଏହା ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ; ବହୁମୂଲ୍ୟ ଧାରୁଣ୍ୟବେଶ୍ୱରୀ ହେବା ପରେ ଯାହା କିଛି ଲେଖନୀୟ, ମନୋହର ଓ ଅତୁଟ୍ଟମ, ତାହା ସଦୃଶ କରି ଏହାକୁ ଭୁଲନା କରି ଆସିଥାନ୍ତି । ବୈଦିକ ଯୁଗରୁ ଅଦ୍ୟାବଧି ଉଷା ଓ ପ୍ରଦୋଷ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପରି ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବିନା ଯେପରିକି ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଟେ । ତଳେ କବିବର ରାଧାନାଥଙ୍କର କେତୋଟି ପଦ ଉଦ୍ଧୃତ ହେଲା—

‘ମଧୁର ଗୋଧୂଳି ସମୟ
ସୃଷ୍ଟି କରଣ ବୋଲା’
‘ତୁ ବନ୍ଧୁ ଦିନାନ୍ତେ ତପ୍ତ ହେମ ଛବି
ଦୂର ଦେବାଦ୍ରାର ଗିରି ଶୃଙ୍ଗେ ରବି ।’
‘ଭ୍ରାତୃମାନ ଲେଖି ରବି ବିମ୍ବ ଦେଖି
ଏ ଭାବ ଆସେ ଅନ୍ତରେ
ବରଷ ରଚିତ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରହାଣ
ଭାସିଲ କବା ସାଗରେ ?’

ସନ୍ଧ୍ୟାର ହୃଦୟ ତରଳ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେ ଭରା । ନିଗରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ରୋତ ପ୍ରବାହତ । ପକ୍ଷୀର ପକ୍ଷ ଉପରେ ପୀତ ଅସ୍ତ୍ରାତପ ପଡ଼ିତ ହେଲେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମଣ୍ଡିତ ହେଲା ପରି ଦିଶେ । କର୍ଣ୍ଣୀକାରର ହେମଗୌରୀ ତନ୍ମୁ ମନ ମୁଗ୍ଧ କରେ । ବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକର୍ଷ ସତ୍ତ୍ୱେ କର୍ଣ୍ଣୀକାର କବି କାଳିଦାସଙ୍କ ଚିତ୍ତ ହରଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । କାରଣ ଏହା ନିର୍ଗନ୍ଧ । ବିଧାତା ଏ ସଂସାରରେ କାହାକୁ ସଂବୃଣରେ ଭୂଷିତ କରେ ନାହିଁ ବୋଲି ତାଙ୍କ ବିବେଚନାରେ ଏହା ମଧୁର ସୁରଭିବିହୀନ ହୋଇଅଛି ।

ଲୋକସାଧାରଣରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁର ବ୍ୟବହାର ବିରଳ; କିନ୍ତୁ କଥା-କିକାରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ ସର୍ବମୟ ।

‘ଆପଣା ସୁନା ତ ଭେଣ୍ଟି
ପରି ସାଙ୍ଗେ କଥା ଚୁଟି ଧରାଧରି ?’

‘ସୁନା ଚନ୍ଦ୍ରେ ବଣିଆ

ଗୁଣ ଚନ୍ଦ୍ରେ ଗୁଣିଆ ।’

‘କହ ଦେଉଥାଇ ସୁନା

ତୁହାଇ ତୁହାଇ ପୁଅ ଦେଉଥିଲେ

ଲୁହା କି ହୋଇବ ସୁନା ?’

‘ସୁନା’ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ବହୁଳ—ସୁନାର ଫାନ୍ଦାର, ସୁନା ଫାନ୍ଦା, ସୁନା ପୁଅ, ସୁନା ଝିଅ, ସୁନା ଦହ, ସୁନା ସାଆନ୍ତ; ‘ଆଗ, ସୁନା ପାଗ’ ଇତ୍ୟାଦି ।

ବହୁ ଝିଅଙ୍କ ନାମ ସୁନା, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, କାଞ୍ଚନ, କନକ, ହେମ ।

ରାବଣର ରାଜ୍ୟ ପୁରୁଷ ନିର୍ମିତ ବୋଲି ପୁରାଣପ୍ରସିଦ୍ଧ । ମାନଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ସ୍ମରଣେ ପୁରୁଷଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶ୍ରବଣୁଥିଲେ, ତାଙ୍କର ପ୍ରତି ପଦକ୍ଷେପରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପଦ୍ମ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା ।

ଉତ୍କଳର ସମୃଦ୍ଧି କାଳରେ ସାଧବ ପିଲାମାନେ ସୁନାର କୁଲେଇ, ସୁନାର ଶଗଡ଼ି ଘେନି ଖେଳା କରୁଥିଲେ । ବଣିକ ଗୁରୁଦତ୍ତ ଦରିଦ୍ର ହୋଇଯିବାରୁ ଗେହ୍ଲା ପୁଅକୁ ସୁନାର ଶଗଡ଼ିଟିଏ କରି ଦେବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହେଲା । ବସନ୍ତସେନାର ମାତୃ-ଦୁହସ୍ତ ଏହି କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟରେ ବିଗଳିତ ହେଲା । ସେ ସ୍ୱଦେହର ସମସ୍ତ ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ସେହି ପୁଅର ଖେଳଣା କାଠ ଶଗଡ଼ିରେ ନଦି ପ୍ରିୟତମ ଗୁରୁଦତ୍ତଙ୍କୁ କହୁ ପଠାଇଲା—ସ୍ୱା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ସୁନାର ଶଗଡ଼ି ଗଢ଼ାଇ ଦିଅ । ଏହା ହିଁ କବି ଶ୍ରୀ ଦ୍ରକଙ୍କ ଜଗତ୍‌ପ୍ରସିଦ୍ଧ ‘ମୃଚ୍ଛକଟିକ’ ନାଟକର ବିଷୟବସ୍ତୁ ।

ସେରେନ୍ତା ଝିଅ ତଅପୋଇ ସୁନା ଗୁଣ ଗଢ଼େଇ ଦେବା ଲାଗି ଜନ୍ମ ଧରିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଏତେ ପୁଣି ଉର୍ଦ୍ଧା ଦୈବ ପାଖେ ଅସହ୍ୟ ହେଲା, ସେ ନାନା ବିସ୍ୱାତ ଘଟାଇଲା—

‘ମାଆ ମଲା ଅଧା ଗୁଣେ

ବାପା ମଲା ପୁରା ଗୁଣେ

ଭାଇଏ ବୋଇତ କରି ଗଲେ

ଭଉଜ ଡାହାଣୀଏ ଅନେକ ଦୁଃଖ ଦେଲେ ।’

ସୁନା ଘେନି ଲୋକଗଣରେ ବହୁ କଲ୍ୟାଣ—ସୁନା ଝିଅ ଗଛ ହୋଇ ସୁନା ଚମ୍ପା ଫୁଟାଇଥିଲା । ଫୁଲ ତୋଳା ସରିବା ପରେ ସେ ଘୋଡ଼ ମଣିଷକୁ ସେହି ମଣିଷରେ ପରିଣତ ହେଉଥିଲା ।

ରାଜାରାଣୀଙ୍କ ପରି ଜୀବନଯାପନ କରିବା ସେକାଳ ସାଧବ ସାଧବାଣୀଙ୍କର ସ୍ବପ୍ନ ଥିଲା, ସାଧବ ବୋହୂର ମୌଖିକ ଗୀତରେ ତାହା ଫୁଟି ଉଠିଛି—

ଶୁଣୁର ହୋଇବେ ଗାଆଁ ରାଜନ ଲେ
 ଶାଶୁ ହୋଇଥିବେ ରାଣୀ
 ଛ' ଦେହଶୁରେ ଛ' ସାଆନ୍ତେ ଲେ
 ଛ' ଜାଆ ସାଆନ୍ତାଣୀ
 ମୋ ଗିରସ୍ତ ହବ ଜନକ ରାଜନ
 ମୁଁ ହେବି ପାଟରାଣୀ;
 ପୁଅ ବେଇଥିବ ରାଜକୁମାର ଲେ
 ପୋଥି ଧରି ଗୀତ ଗାଇବ
 ଦ୍ଵାରେ ଲଗାଇବି ସୁନା ଟଣ ଗଛ
 ନଗି ଧରି ଫଳ ତୋଳିବ ।’

‘ଛୁମୁଁରେ ଉଷା ଚଣ୍ଡ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବେତ ଧରି’, ‘ସୁନାର ବନଶି ଧରିଛି, ମିଛେ ମିଛେ ମାଛ ଧରୁଛି’, ‘ପେଜ ପିଇବୁ କି ରଜ୍ଜା, ଡିଙ୍ଗି ଭରଣିକ ଦେଖା’ ଗଳରେ ରଜ୍ଜର କୁଣ୍ଡା ପିଠା ସୁବର୍ଣ୍ଣରେ ପରିଣତ ହେବା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।

ମନୁଷ୍ୟ ଚରକାଳ ସୁନାର ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖିଛି, ଇଷ୍ଟଦେବତା ସୁନାଚମ୍ପା ପ୍ରତି ଅଧିକ ଆକୃଷ୍ଟ ବୋଲି ଦେଖାଇ ଆସିଛି । କୁନ୍ତୀଦେବୀ ଶିବ ଶିବରେ ଲକ୍ଷେ ସୁନା ଚମ୍ପା ଚଢ଼ାଇ ସୌଭାଗ୍ୟର ଅଧିକାରଣୀ ହୋଇଛନ୍ତି ।

କେହି କେହି ଗୋପୀନାଥଙ୍କୁ ସୁନା ପ୍ରସାଦ, ସୁନା ଛତା, ଲେଜନାଥଙ୍କୁ ସୁନା ନାଗ ସମର୍ପଣ କରିଥାନ୍ତି, ସାଂସାରିକ ଦୁଃଖର ଅପନୋଦନ ପାଇଁ ।

କେହି କେହି ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ସୁନାରେ ଓଜନ ହୋଇ ସେ ସୁନାକୁ ଦାନ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି, ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ବ୍ୟାଧିରୁ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ ଲାଗି ଓ ଯାବତୀୟ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଝାଡ଼ିବୁଡ଼ି ନେବା ଲାଗି ।

ସୁନା ଜୀବନରେ, ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବି ଏକ ବାସ୍ତବିକ ମୂଲ୍ୟବାନ ଦ୍ରବ୍ୟ । ଜୀବନ କାଳର ଯାବତୀୟ ପାପର କ୍ଷାମାନ୍ ଲାଗି ସର୍ବସ୍ବ ଦାନ କରାଯାଏ । ମୃତ୍ୟୁ ହିସ୍ତା କାଳରେ ଦୁର୍ବେଦିତଙ୍କୁ ଭୂମି ସହଜ ସର୍ବସ୍ବ ଦାନ କରିବାର ବିଧି ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଚନ୍ଦ୍ରନିଶା ଆଗରୁ ମୂଳଦୁଆ ଅନୁକୂଳରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପକାଇବା ଶାସ୍ତ୍ରସମ୍ମତ ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ନାଗର ଭୂପତି; କାପ, ମଞ୍ଜିକର୍ତ୍ତି, ଶୂପସରୀ, ମହାପ୍ରମାଳ, ମଥାମଣି,
ବିଦ, ରଘୁଶିଆ, ଖଡ୍ଗ, ଚୁଡ଼ି, ଅନନ୍ତବ୍ରତ, ବଟଫଳ, ଦଣ୍ଡି, ନୋଥ, ନୋଲକ,
ଗୁଣା, ବରୁଣୀ, ନାହୁଳ, ଝୁମ୍ପି, ଚର୍ଚ୍ଚିତ୍ରଭୂଷି, କାକରା, ଗୋଠ, ପାଉଳି, ପଞ୍ଚମ,
ନାକତଣା, ମାଙ୍କେଡ଼ି, ନୋଲି, କେତକୀ, ବାନ୍ଧୁ, ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିଆ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କାର
ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବ୍ୟବହାର କରି ଆସିଛନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ଯୁଗରେ ଏହାର ଆକାର ପ୍ରକାର
ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଅଛି, ନୂତନ ଯୋଗ ବା ଘଟିଛି । ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ କବି-ଲେଖନୀ
ଏହି ସବୁ ଅଳଙ୍କାର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ମୁଖର ।

“ଫୁଲଗୁଣା ମାଠଗୁଣା କରଇ ବିବେକ ଉଣା
ନାସା ପୁଟକେ ପୁଟକେ ଆଇ ଝଟକେ ।”

“କଣ୍ଠେ ସୁନା କଣ୍ଠିମାଳୀ, ପ୍ରତାଳେ ହୋଇଛି ଝଲି
ପଞ୍ଜକୁ ରୁଚର ଫୁଲ ମାନସ ଭୁଲି
ବିଦମାଳୀ ପାଟବ୍ରତ ତାଡ଼ରେ ଭୁଲି ଦାସିତ
କମ ଆଦ ଖଡ୍ଗବାଣୀ ହସ୍ତରେ ଶୋଭି ।”

—ଲବଣ୍ୟବତୀ

‘କଳଧରତ ପଟକୁ ଘେନି କୋଟି ଝୁମ୍ପା ମହା ସୁଖଦାମା ।’
‘କୁରୁକିର ଯାଇଅଛି ଝଲି କର୍ମେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଝଲକ ମାଳୀ ।’

—ରସକଲ୍ଲୋଳ

ବିଦଗ୍ଧ କବିଙ୍କ ପରି ଲୋକଜଗତ ମଧ୍ୟ ପ୍ରହରୀପାଳୀ ବୋହୂକୁ ନାନା
ଅଳଙ୍କାରରେ ସଜାଇଛି, ଅବସ୍ଥା ଚନ୍ଦ୍ରରେ ତାହା ସୁନା ବା ରୂପା ହୋଇପାରେ ।

“ଚୁପୁଲି ଝୁମ୍ପିଆ ଲୋ ଦଣ ଆଇ ଝୁଠି
ଘାଘୁଡ଼ି ଲାଗିଅଛି ପେଞ୍ଜିକି ପେଞ୍ଜି ।
ଟଙ୍କା ମାଳ ଆଠେଶିଆରେ ହାତ ପୁରୁଛି
ଓଲିକି ହେଲବେଲେ ବିରାଜୁଅଛି ।
ବଳା ଲୋ ପାଖୁତୋର ପାହୁଡ଼ ଅଛି
ମଝିରେ ଘାଘୁଡ଼ି ଲୋ ତୋର ମାନ୍ଦୁଛି ।
ରୂପା ଗୁଞ୍ଜର ପାଖୁ ଅଭୁଲ ଅଛି
ମଝିରେ ବଟଫଳ ତୋର ମାନ୍ଦୁଛି ।
ପୋଲଟଙ୍କିଆ ତାଡ଼ ତୋ ହାତେ ଅଛି
ଭୁଲି ଯେ ମାଲେ ବିଦ ନକା ଦେଇଛି ।
ମନ୍ଦୁରବସା ଗୁଣା ତୋ ନାକେ ଅଛି
କଟକ ନୋଥ ତୋ ଖୁଡ଼ୁଡ଼ା ଆଖିଛି ।

ଖୋରଧା ଚୁଡ଼ି ତୋର ଆସ ଦେଇଛି
 ବାଲିହୁଡ଼ା ବଣିନି ନାନା ଆଣିଛି ।
 ସୁନା ପଦକ ପାଖୁଁ ଯୋରିବିଆ ମାଳ
 ତୋହର ମାଆ ପାଶୁ ବଡ଼ ଚତୁର ।
 ତଳ ଲୋ କାନେ ତୋର କାନ ବାହୁଲି
 ମଲ୍ଲିକଞ୍ଜ ଲୋ ପଡ଼େ ମୁହଁକୁ ତଳି ।
 ମଝି କାନରେ ତୋର ଚନ୍ଦ୍ରଦାଣିଆ
 କଥା ତ କହୁ ପାଶୁ ଶୁଣେଲୀ ଶୁଆ ।
 ଅଳଙ୍କା ପାଖୁ ତୋର ଏ ମଥାମଣି
 ଏଗାର କେଣ୍ଡା ଝୁମୁ ମୁଣ୍ଡରେ ପୁଣି ।”

—ପ. ଗୀ. ସ. ୧ମ ଭାଗ

ନାଶ ସହୁତ ଅଳଙ୍କାରର ସମ୍ପର୍କ ଅବଚ୍ଛେଦ୍ୟ । ଏହାକୁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରି
 କବିବର ରାଧାନାଥ ଲେଖିଛନ୍ତି—

“ଅଳଙ୍କାର ଲୋଭ ଏଡ଼ିପାରନ୍ତି କି କେବେ ଅଙ୍ଗନା ?”

ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ କିଏ କେତେ ଅଳଙ୍କାର ଦେବେ, କନ୍ୟା ବା ବରପକ୍ଷରୁ
 ଜବାବ୍ ଦିଆଦେଇ ହୋଇଥାଏ ।

କାଳିଦାସ ଶକୁନ୍ତଳାରେ ଲେଖିଛନ୍ତି—

‘କମବହୁ ମଧୁରାଣାଂ ମଣ୍ଡନମ୍’... ..

ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକୃତ ସୁନ୍ଦର ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ତଥାପି
 ତାଙ୍କ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରାଶି ନାହିଁ କାକୁ ଶୁଣୁରାଜଯୁକ୍ତ ଯିବା ଆଗରୁ ଅନଧୂୟା ପ୍ରଦତ୍ତ
 ଅମଳିନ ଅଳଙ୍କାରରେ ସଜାଇଛନ୍ତି ।

ସୀତା ରାଜକନ୍ୟା, ରାଜବଧୂ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହ ବନଗାମିନୀ,
 ତଥାପି ସୁବର୍ଣ୍ଣର ମୋହ ସେ ଏଡ଼ି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ସେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ହରିଣଟିଏ ଦେଖି
 ଲୋଭସକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି, ଯାହା କି ଘୋର ବିପଦର କାରଣ ହୋଇଛି । ହେମାକୃତ
 ମୃଗ ସୃଷ୍ଟି ଏକ ଅସମ୍ଭବ ମନ୍ଥରେ ମହା ଅସମ୍ଭବ ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଭଗବାନ୍ ରାମଚନ୍ଦ୍ର
 ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମୋହତ୍ୟୁ ହୋଇ ବିପଦକୁ ବରଣ କରି ଆସିଛନ୍ତି ।

ଯାହାଙ୍କର ସ୍ପର୍ଶରଣାର ଅଛି, ସେ ସ୍ପର୍ଶ ପ୍ରତି ଅଧିକ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଛନ୍ତି ।
 ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ନଳରାଜା । ସେ ରାଜାଙ୍କ ମନ୍ଥରେ ଆଦର୍ଶ । ସୁନା ହଂସଟି ଦେଖି
 ଲୋଭସକ୍ତ ହୋଇ ଧରିବାକୁ ଯିବାରୁ ହଂସ ତାଙ୍କୁ ଧକ୍କାର ବଚନ ଶୁଣାଇଛି—

‘ଧୃତିଦୃଶ୍ୟ ତେ ତରଳଂ ଭବନ୍ତୁନଃ’

ସମୀକ୍ଷ୍ୟ ପତ୍ତାନ୍ ମମ ହେମଜନ୍ମନଃ ।’

ମାଳଦାସ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପାଗଳ ଥିଲେ; ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମୋହରେ ସେ ହୃତାହତ ଜ୍ଞାନ ହରାଇ ବସୁଥିଲେ । ‘ଯାହା ଛୁଇଁବେ ସୁନା ପାଲଟି ଯିବ’ ବୋଲି ସେ ବର ଲାଭ କରିଥିଲେ; ତା’ରେ ଖାଦ୍ୟ, ପାନୀୟ, ଏପରିକି ନିଜ କନ୍ୟା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପାଲଟି ଗଲା । ଏହି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ହିଁ ଶେଷରେ ତାଙ୍କ କାଳ ହେଲା ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ପଦ; ଲୋକେ ସହଜ ଅର୍ଥକୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେ ପରିଣତ କରି ରଖନ୍ତି । ଧନୀ ଲୋକେ ସୁନାର ଇଟା ଗଢ଼ି, କେହି କେହି ବା ପିଞ୍ଜର ହଣ୍ଡା, ଗରା ବା ଡାଳରେ ସୁନା ମୋହର ଭର୍ତ୍ତି କରି ପୋତ ରଖିଥାନ୍ତି ।

ଦେବ ପିରୁଳା, ଦେବତାଙ୍କ ଆସନ, ବାସନ, ଆଡ଼େଣି, ଛତ୍ରିଆସର ବେଶ, ପାଲିଙ୍ଗର ମଗରମୁଖ, ଚଉଦଲର କଳସ, ଚନ୍ଦ୍ରାକପ, ଆଳତ ଦାନ, ଧୂପ ଦାନ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେ ନିର୍ମିତ ହେଉଥିଲା । ହାତୀ ଦାନ୍ତରେ ସୁନା ଗୁଡ଼ିଣି କରା ହେଉଥିଲା । ହାତୀ ପିଠିର ହାଉଦାରେ, ଘୋଡ଼ା ପିଠର ଜିନ୍ରେ ସୁନାର ଜରି ମଣ୍ଡନ କରା ହେଉଥିଲା ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ହିଁ ରାଜାଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ପଦ । ରାଜମୁକୁଟ, ରାଜପୋଷାକ, ରାଜ ସିଂହାସନ, ରାଜାଙ୍କ ଶରୀରାଳୋକ, ପାଲିଙ୍ଗ, ମଦ୍ୟପାନ ପାତ୍ର ସୁବର୍ଣ୍ଣରେ ନିର୍ମିତ ହେଉଥିଲା । ପୁରୀ କାଳରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ତିନୋଟି ସ୍ଥାନରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଗଢ଼ିତ ଥିଲା— ମନ୍ଦିର, ରାଜକୋଷ ଓ ନାଗ । ନାଗ ଗୁହସ୍ତର ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ । ତାର ସମସ୍ତ ସଞ୍ଜୟ ଅଳଙ୍କାରରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇ ରହୁଥିଲା । ଅଭବ ଅନାଟନ ବା କାଳ-ମହରର ବେଳେ ସେଥିରୁ କିଛି ମହାଜନ ଦୁଆରେ ବନ୍ଧାଛନ୍ଦା ପକାଇ ଚଳି ଯାଉଥିଲା । ଚତୁର ସାହୁକାର ମଧ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ବନ୍ଧା ରଖିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେଉଥିଲା ।

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ପର୍କରେ ନାନା ଲୋକ-ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଚଳିତ । ସୂର୍ଯ୍ୟତାପ ଯୋଗୁ ପୃଥିବୀରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଜାତ ହୁଏ ବୋଲି କେହି କେହି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଆଉ କାହାର କାହାର ବିଶ୍ୱାସ, ଭୂତଲର ତରଳ ଉଷ୍ମସ୍ରୋତ ଯାହା ସଞ୍ଜରେ ଆସେ, ତାକୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେ ପରିଣତ କରେ । କାହାର କାହାର ଧାରଣା—ପରଶମଣିର ସଞ୍ଜରେ ଲୌହାଦ ଧାତୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଇସ୍ପାରିଆନ୍ ଓ ମଧ୍ୟ-ଆମେରିକାରେ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଜୀବ ନୁହେଁ, ଜୀବନ୍ତ ପରି ଏହାର ଆତ୍ମା ଅଛି । ମଧ୍ୟ-ଆମେରିକାରେ ଉଷବାସ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା ପରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଖନନ କରାଯାଏ । ଯୁନାହାରେ

କିଣ, ହସ୍ତୀଦନ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଖଣିଜ ନେବା ନିଷେଧ ଅଛି । ସେଠା ଲୋକଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ, ଏହାର ସମ୍ପର୍କରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣର ଆତ୍ମା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ ହୋଇଯାଏ । ବୋଣ୍ଡିଓର କେତେକ ଆଦମ ଅଧିବାସୀଙ୍କର ଶ୍ଳୋକ—ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଖନନକାରୀଙ୍କ ଉପରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଶୋଧ ନାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଚଳିତ ଯେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ହରାଇବା ମହା ଦୋଷାବଦ୍ଧ । ତେଣୁ ହରାଇବା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଲାଗି ଯେତେ ନୁହେଁ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗ୍ରହଣ କରୁ । କୌଣସି ଅଜ୍ଞାତ ଅନିଷ୍ଟ ଶଙ୍କ୍ଷାରେ ଲୋକେ ସେତେ ଚକ୍ରିତ ଓ ବ୍ୟାଧିବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । କେତେକ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବହୁ ଯଶମାଣରେ ବହୁକାଳ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଲେ ଆକାରବନ୍ତ ଓ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ହୁଏ । ‘ଯଶ’ ନାମକ କୌଣସି କାଳିନିକ ଜୀବ ରୂପ ଧାରଣ କରି ନୈଶବଦ୍ଦାର କରେ । କେଳେବେଳେ ରହୁ ନିଆଁ ଦହକ୍ଷଣିକା ରୂପରେ ପଡ଼ିଯାଇ ବୃହତ୍ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଖଣ୍ଡରେ ଯଶଶକ୍ତ ହୁଏ । ସେଭଳି ଭାଗ୍ୟବାନଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଏଭଳି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପାଦ୍ମି ଘଟିଥାଏ । ସେହି ଲେଖରେ କେହି କେହି ରୁଲ୍ଲ ଲିଭନ୍ତି ନାହିଁ । ହୁଏତ ଚନ୍ଦ୍ରଦାହର ଜାରଣ ହୋଇ ଏହା ସଫଳାଣ ଘଟାଏ ।

ଜିଙ୍କ, ବ୍ରହ୍ମ, ପିତ୍ତଳ, ରୌପ୍ୟ ଓ ତାମ୍ର ପରି ସୁବର୍ଣ୍ଣର ରଙ୍ଗ ମଳିନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହାହିଁ ତାର ଏକ ବିଶେଷତ୍ୱ । ଏହିସବୁ ଧାରୁ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କୋମଳତମ । କେବଳ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେ କୌଣସି ଅଳଙ୍କାର ନିର୍ମିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସହଜ ତାମ୍ର ମିଶିଲେ ରକ୍ତାକ୍ତ ଓ ରୌପ୍ୟ ମିଶିଲେ ମଳିନତର ହୁଏ ।

ପୃଷ୍ଠକାଳରେ ଯେତେ ଯୁକ୍ତ ସଂପର୍କିତ ହୋଇଯାଇଛି, ତାର ମୂଳ ଜାରଣ କାମିନୀ କିମ୍ବା କାଞ୍ଚନ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅନେୁପସରେ ସତ୍ୟ ଜାତିମାନେ ଅସ୍ତବେଶ୍ୟ ମରୁତୁମି ଓ ଦୁର୍ଗମ ଅରଣ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିଛନ୍ତି ଓ ସତ୍ୟତା ବିସ୍ତାରଣ ହେଉ ହୋଇଛନ୍ତି । ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ସ୍ଥାନିଆତ୍ମମାନେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଲାଗି ମେକସିକୋ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକା ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ୧୮୪୯ରେ ବହୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ କାଲିଫୋର୍ଣ୍ଣିଆ ଆସିଥିଲେ । ୧୮୫୧ରେ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରେ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ ମୂଳରେ ଏହି କାଞ୍ଚନ ଅନୁସନ୍ଧାନ ହିଁ ରହିଥିଲା । ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ବିକାଶ ଲାଗି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଖଣି ଆବିଷ୍କାର ସାହାଯ୍ୟ କରିଅଛି । ଏକେ ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକ ଯାହା ମୂଳରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପିତ୍ତାସା ଆଂଶିକ ରହିଅଛି । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ପାଦନରେ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକା ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଅଛି । ଏଠି ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏ ଦିଗରେ ଦ୍ୱିତୀୟରେ ରୁଷିଆ, ତୃତୀୟରେ କାନାଡା ଓ ଚତୁର୍ଥରେ ଆମେରିକାର ସ୍ଥାନ ରହିଅଛି ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ନଦୀର ରେଣୁରେ, କେଉଁଠିରର ଚକଚକକାଂଶ ଓ
 ଯଦପରି ପୃଥ୍ବୀର ବହୁସ୍ଥଳରେ ରହିଅଛି । ସମୁଦ୍ର କେବଳ ରତ୍ନାକର ନୁହେଁ,
 ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକର ମଧ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ବିଶେଷ ବ୍ୟୟପାତ୍ର ।

ମହାଶୂରର କୋଳର ଖଣି ଛ'ହଜାର ଫୁଟ ଗଭୀର । ବ୍ରାଜିଲ୍ କୌଣସି
 କୌଣସି ଖଣି ଆଠହଜାର ଫୁଟ ଗଭୀର । ଆଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ସାହାଯ୍ୟ
 ଯୋଗୁ ଏହି ଗଭୀର ଖଣିରୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ତୋଳନ ଯନ୍ତ୍ରକସାକ୍ତ ହୋଇଅଛି ।

ଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ହଜାର ଗ୍ରାମ କିମ୍ବା ୨୪ କାରେଟ୍ । ୯୮ ଗ୍ରାମ ଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ
 ଓ ଛ'ଗ୍ରାମ କିଙ୍କ୍, ନିକେଲ ବା ଗୌପ୍ୟ ମିଶିଲେ ୯୮ କାରେଟ୍ ସୁନା ହୁଏ । ଏବେ
 ଲଂକଣ୍ଡରେ ୨୨ କାରେଟ୍ ଓ ଆମେରିକାରେ ୧୯.୬ କାରେଟ୍ ସୁନା ବ୍ୟବହୃତ
 ହୁଏ । ମୁଖ୍ୟତଃ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଏବେ ଦେଶର ଅର୍ଥନୈତିକ ମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରୁଅଛି,
 ଗଢ଼ିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ମୂଲ୍ୟ ଅନୁସାସୀ ନୋଟ ଛପା ଯାଉଛି । ପୃଥ୍ବୀର ୫ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସାୟ
 ବାଣିଜ୍ୟରେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହେଉଅଛି ।

ଏବେ ୧୪ କାରେଟ୍ ସୁନା ଅଳଙ୍କାର-ପତ୍ରରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଲାଗି
 ଭାରତ ସରକାର ଆଦେଶନାମା ଜାରି କରିଛନ୍ତି । ସୁବର୍ଣ୍ଣର ସେ ବର୍ଣ୍ଣ ଆଉ ନାହିଁ ।
 ଶଶପୁଷ୍ପ, କର୍ଣ୍ଣିକାର ବା ଗୌରୀଜୀ ନାଶର ବର୍ଣ୍ଣକୁ ହୁଏତ ଏହା ସହଜ କେହି
 ଚିହ୍ନି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଦ୍ୱାରା ଦେଶର ଓ ନରନାରୀମାନଙ୍କର ମନ
 ବଦଳି ଯିବ । ଅଳଙ୍କାର ଏ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଯୁଗରେ ନାଙ୍କର ଭୂଷଣ ହେବ ନାହିଁ ।
 ଦେଶପ୍ରିୟ, ବିନୟ, ଶୌକନ୍ୟ, ସେବା ତତ୍ପରତା, ପରଦୁଃଖ କାତରତା, ବିଦ୍ୟା
 ତାର ଚରନ୍ତନ ଭୂଷଣ ହେବ । ନର ସଙ୍ଗେ ସମସ୍ତଙ୍କ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ନିରାକୁ
 ହେଲେ ଏକସବୁ ଦାସତ୍ୱ ବେଢ଼ି, କଳଙ୍କିତ ସମାଜର କଳ୍ପସିତ ଶୃଙ୍ଖଳ ତ୍ୟାଗ
 କରିବାକୁ ହେବ । ଅଗ୍ନି ପଶ୍ୟାରେ ଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପରି ତାକୁ ଆତ୍ମନିଷ୍ଠାରେ
 ଓ କଠିନ ପଶ୍ୟାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର ଏ ଯୁଗରେ ଗୋଟି ବସ୍ତ୍ରର କାରଣ ହୋଇଅଛି । ଅଳଙ୍କାର
 ପରିହୃତ ସ୍ୱଳ୍ପିତ ଦେବମୂର୍ତ୍ତି ପକ୍ଷରେ ଯେପରି, ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ସେହିପରି ।
 ନାଶର ଗଳାରୁ ହାର ଛିଣ୍ଡାଇ ନେବା ନା କାଟିନେବା ଏକ ଦୈନନ୍ଦିନ ସଂକଳ୍ପ ।
 ଫଳରେ ସେ କୃତ୍ରିମ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧି ବାହାରକୁ ଯାଉଅଛି । ଚନ୍ଦ୍ରର ନିରାପଦ
 ପରିସ୍ଥିତିରେ ବି ପ୍ରକୃତ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧିଲେ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ତାକୁ ନେଉଛନ୍ତି
 ପଡ଼ିଲେ ସେ ତାକୁ କୋଉ ଉପାୟରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ କରନ୍ତି, ପ୍ରତିରୋଧ କଲେ
 ଜୀବନାଶଙ୍କା ପଦେ ପଦେ । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଅଳଙ୍କାର ବର୍ଜନ ଶ୍ରେୟସ୍କର ।
 ଜୀବନ ଅଳଙ୍କାର ଏବେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ, ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି କରେ ।

ଭିକ୍ଷା ନୈବ ତ ନୈବ ତ

ଜୀବନ ବଞ୍ଚେଇବାର ସର୍ବଶେଷ ଉପାୟ ଭିକ୍ଷା । ଶେଷ ବାସସ୍ଥାନ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ ବା ଫୁଟୁପାଥ; ସେଠି ବି ସଂସାର ପାତ ହୁଏ । ବର ଗ୍ରାମରୁ ବାସନ୍ତ, ବିତାଡ଼ିତ, କନ୍ୟା ପତିତା, ବିତାଡ଼ିତା । ସେଠି ଗର୍ଭଠାଳ ପଡ଼େ ନାହିଁ, କୌଣସି ସାମାଜିକ କର୍ମକାଣ୍ଡ ମାନିବାକୁ ହୁଏନାହିଁ । ଜନ୍ମ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଆଇନ୍ ମଧ୍ୟ ତା ପ୍ରତି ଲାଗୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ ଛୁଆ ହେଲେବି ଭାବନା ନାହିଁ । ଗୋଡ଼ ଚଳିଲେ ସେମାନେ ବାପମାଆଙ୍କ ପିତ୍ର ଧରି କୁକୁଡ଼ା ଛୁଆ ପରି ଚାଲନ୍ତି । ହେଣ୍ଡାଲ ବା ହମ୍ପାଲ ଭିତରେ ବେଳେବେଳେ କଅଁଳ ସ୍ଵର ଶୁଭେ ଶିଶୁ ଭିକାଶର ।

ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ କରି ପେଟ ପୋଷୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କାହିଁକି ଭିକାଶ ହୁଏ, ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାଜାସ୍ତକ ତରଫରେ ସେ କାହାଣୀ ବୁଝିବ—

‘ଆମ୍ଭେ ହୋଇଥିଲୁ କାଶୀ ଦେଶର ଘାଂସୀ
ବର୍ତ୍ତନ ନ ମିଳି ହେଲୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ
ଏଇ ଘରକୁ ଏଇ ତାପସୀ
ରହାବତା କରି ଭୁଞ୍ଜିବା ବସି ।’

ମାତନ କାଶୀ ନଗରରେ ମୁଁ ଘାସ କାଟି ଶକ ପେଟ ପୋଷୁଥିଲି । କିଶାଳୀ ଦାମ୍ ନ ଦେବାରୁ ଓପାସ ଭୋକରେ ରହୁବାକୁ ହେଲା, ତାପରେ ପେଟ ପୋଷିବାର ସହଜତର ବାଟ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ବାବାଜୀ ହେଲି, ରହାବତା, ଘର ପାଇଟି କରିବା ଲାଗି ମୁର୍ଦ୍ଦିଏ ମାତା ବି ଘରକୁ ଆଣିଲି, ଏବେ ଖାଇପିଇ ସୁଖରେ ଅଛି ।

ମୁଁ ଶ୍ରୀ ଝାଲ ରୁଣ୍ଡରେ ମାରି ଖଟୁଥିବା ଗୁମ୍ଫା କାହିଁକି ବାବାଜୀ ଭେକ ଧରି ଭିକ ମାଗି ବୁଲେ, ତାହା ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରବଚନରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି—

‘ଭଗ୍ନାକୃଷିର୍ଗବତା ଭବନ୍ତି ।’

ମାଗିବା ଗୋଟିଏ ମାନସ୍ତାନକର ବସ୍ତୁ । କଥା ଅଛି—

ଦେବାଠାରୁ ସୁଖ୍ୟ ନାହିଁ
ମାଗିବାଠାରୁ ହୁନ ନାହିଁ,

• ଭବ ଦେଲେ ଧର୍ମ ହୁଏ, ପବ୍ଲୋକକୁ ସଙ୍ଗେ ନେଲେ ଭଲି କିଛି ପୁଞ୍ଜି ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହେ, ଏ ବିଶ୍ୱାସ ଯୁଗଯୁଗବ୍ୟାପୀ । ଏହା ଫଳରେ ମଠ ଚଳେ, ମନ୍ଦିର ଚଳେ, ଭିକାଶ୍ରମାନେ ସ୍ୱାନାଶ୍ୱବେ ହେଉ ପଛେ ବଞ୍ଚିବାର ଗୋଟିଏ ବାଟ ପାଇଯାନ୍ତି । ଘରୁଆକୁ ଧରି ଧର୍ମ କରେଇବା ଲାଗି ପ୍ରତି ସକାଳେ ମାଡ଼ି ଆସନ୍ତି ଦଳ ଦଳ ଭିକାଶ୍ର । ଗର୍ଜନ ଚର୍ଚ୍ଚନରେ କାନ ଫାଟେ । ଘରଣୀ ଉଦ୍ୟାନ ହୋଇ କହନ୍ତି—‘ଓଁ ! ଟିକିଏ ବସେଇ ଉଠେଇ ଦେବେ ନାହିଁ, ଶାନ୍ତିରେ ଗଣ୍ଡିଏ ଖୋଇ ଦେବେ ନାହିଁ ।’

ସୁଖୀ ସମାଜ ଉପରେ ଦାଗଦୁଃଖ ଏ ଏକ ଦୁଃସହ ନିପୀଡ଼ନ । ଉଦରର ଜ୍ୱାଳା ଯନ୍ତ୍ରଣା ଚିକାର ସ୍ୱର ସୃଷ୍ଟି ସକାଳର ମଧ୍ୟର କାକଳି ମଧ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡଗତ ପ୍ରଥମ ସମ୍ବାଦ । ସମାଜ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଶାନ୍ତ ରଖିଛି, ତେଣୁ ସେମାନେ ସମାଜକୁ ଶାନ୍ତିରେ ରଖାଇ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି । ମଣିଷର ବିକୃତ, ବାତସ୍ତ୍ର ଯେତେ ରୂପ, ବିବର୍ଣ୍ଣ, ପ୍ରମୁଦ ଯେତେ ବେଶଭୂଷା ଭିକାରୀ ପଟୁଆରକୁ ଗୁଣ୍ଡିଦେଲେ ଦିଶିଯାଏ । ଚମକାର ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଗୌରବମୟ ସମ୍ବୃଦ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ଏ ବିରୂପ ଓ ବିକୃତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟଙ୍କର ।

ଭିକାଶ୍ରକୁ ଏଇ ନେତୌଟି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ—

(କ) ନୟାସନ, ଅନ୍ଧ, ଶକ୍ତି, ବାମନ; ଯେଉଁ ଦେଶରେ ସୁସ୍ଥ ପବଳ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ବେକାର, ସେଠି ଏମାନଙ୍କୁ ଧନୀ ଯୋଗା ଯାଉଥିବା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବିରଳ । ଏମାନଙ୍କୁ ବସେଇ ଗୋଷିବାକୁ ପରିବାର ଅସମ୍ଭବ ବା ଅସମ୍ଭବ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ବିଭା ହୋଇ ସନ୍ତାନସନ୍ତତିହୀନ ପିତାମାତା ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହି ପରିତ୍ୟକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଖାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥାନରେ ଭିକା ଜମେଇଥାନ୍ତି, ଗାଁଗଣ୍ଡାରେ ବା ବଜାର ହାଟରେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଚାଲୁଥାନ୍ତି । ଅନ୍ଧ ବାଡ଼ିର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ଧଇଲେ ପୁଅ ବା ଝିଅ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ଧରି ହାଟ କଢେଇ ନିଅନ୍ତି । ବାମନକୁ ଟୋକେଇରେ ମୁଣ୍ଡେଇ ବା ଶରୀରରେ ବସାଇ ହାଟ, ବଜାର ବା ମେଳାରେ ବୁଲାଇବାକୁ ହୁଏ । ସେ ହୁଏ ଏକ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ । ଭଗବାନ୍ ବାମନ ଅବତାର ହୋଇ ବଳୀକ ପାତାଳକୁ ଗୁପ୍ତିଥିଲେ । ସେଇ ପାରମ୍ପରିକ ଗ୍ରନ୍ଥସାଧରେ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ଲୋକେ ବାମନଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ମାନ ଦେଇଥାନ୍ତି । ନୟାସନମାନେ ନାଶ୍ୱ ବେଶରେ ନାନା କୌତୁକ କଥାରେ ଲୋକକୁ ବିମୋହିତ କରି ଭିକା ମାଗିଥାନ୍ତି ।

(ଖ) ପତିତ ବା ପତିତା—ଶ୍ରାମରେ ଏକଦିଗରୁ ଆ ହୋଇ ଚଳି ନ ପାରିଲେ ପତିତ ସମାଜ ଡାଗ କରେ । ସମାଜରୁ ବିଚାଡ଼ିତା ହୋଇ ପତିତା ମୁଣ୍ଡରେ ଓଡ଼ିଶାଟିଏ ଦେଇ ବସିଥାଏ, ସଙ୍ଗରେ ଏକାଧିକ ପିଲା ।

(ଗ) ବାବାଜୀ, ମାତାଜୀ—ଯେତେ ସବଳ ହେଲେ ବି କିଛି ଅର୍ଜନ କରି ପେଟ ପୋଷିବା ଚେଷ୍ଟା ସେମାନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ‘ପେଟ ପୋଷ୍, ନାହିଁ ଦୋଷ୍’—ମାଗିବାକୁ ଏକ ଦୋଷାବହ ଫିୟା ବୋଲି ସେମାନେ ଭାବନ୍ତି ନାହିଁ । ଲାଗି ଖାଇବା ସଂସାରର ଧର୍ମ; ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଭିକ୍ଷାଜୀବୀ, ତାର ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ରାନୁମୋଦିତ । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ମାଗନ୍ତୁ ବୋଲି କେହି ଭାବନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ସଂସାର ଗୁଡ଼ିଆସିଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସଂସାର ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁଡ଼େ ନାହିଁ । ଧର୍ମର ବାହୁଗୁଣ୍ଡା ତଳେ ସେମାନେ ବହୁ ଅଧର୍ମ କରିଥାନ୍ତି । ଅଳସ, ଭେକସବ୍ୟ । ସହଜଲଭ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଓ ଅଖଣ୍ଡ ବଶ୍ରାମ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ବହୁ ତେଲ ଜୁଟିଥାନ୍ତି । ଦୁରାବେଶ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ ହେଲେ, କାଳ ମହରଗ ପଡ଼ିଲେ; ପେଟ ପୋଷି ନ ପାରିଲେ, ବର୍ଷ ରୁଡ଼ିଲେ ଲୋକ ବାବାଜୀ ହୁଏ—ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ଧାରୁ, କନ୍ଧାରୁ, ପେଟ-ବିକଳିଆ, ବର୍ଷ ଶମାରୁ—ଏଇ ଚାରିଭିତରେ ବଢ଼ିକି କରାଯାଇଛି ।

(ଘ) ମହମାଯୋଗୀ, ନାଥଯୋଗୀ—ପରିଧାନ କୁମ୍ଭୀପାଟ, କାନ୍ଧରେ ଗେରୁଆ ଗୁଡ଼ର, ତାଳ ବରଡ଼ାର ଆଡ଼ି ଛତାଟିଏ ଦେଇ ଏହି ଜଟା ଧାଞ୍ଜମାନେ ଅନ୍ନଭିକ୍ଷା କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଯୋଗୀମାନଙ୍କ ପରି ଏମାନେ ପରାଙ୍ଗମୁଖ । ପରଭୟରେ ଆହାର କରି ଏମାନେ ଧର୍ମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି ।

(ଙ) ନାଥଯୋଗୀ - ଭିକ୍ଷା ତାର ପିତୃପିତା ଅମଳର ବୃତ୍ତି । ସେ କାଟି ବା କୁଟି ଖାଏ ନାହିଁ । ‘ଯୋଗୀ ଘରେ ଡିଙ୍କି’ ଏକ ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ବଚନ । ଗଳାରେ ତାର ଚୁଦ୍ରାକ୍ଷ ମାଳ, ଦେହରେ, କପାଳରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଚିତା; ହାତରେ ଲଉଥାଳ । ଏହା ଶିବଙ୍କ ଥାଳ; ତାର ବିଶ୍ୱାସ । ଏହାକୁ ସେ ଭୋଜନ ପାତ୍ର ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।

ସେମାନେ ଯୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଆସନ୍ତି; ଜଣେ ଗାଆ ଗୀତ ବୋଲେ; ଆଉ ଜଣେ ପାଲ ଧରେ । ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର, ବନ୍ଦନାଗାରି ଗୀତ, କର୍ଣ୍ଣଜ ପୁଅ ବଳିଦାଳ, ଖୁଲିଶାସୁନ୍ଦରୀ ପଦ୍ମବତୀ ଗୀତ ସେମାନେ ଗାଇଥାନ୍ତି । ଖଞ୍ଜିଣି, ଧୂଡ଼ୁକ ଏକତାର ବା ଗଣା ବଜାଇଥାନ୍ତି ।

(ଚ) ଚକ୍ଷୁଲିଆପଣ୍ଡା—ଏମାନେ ଅଧା ଗୁଣ୍ଡା, ଅଧା ଭିକାଣ୍ଡ । ସାଧାରଣ ଭିକାଣ୍ଡ ପରି ଏମାନେ ଅକାଳେ ଅବେଳେ ଭିକା ମାଗି ଚାଲନ୍ତି ନାହିଁ । ଅମାବାସ୍ୟା, ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିଅରେ, ଅ, କା, ମା, ବୈ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଶାଢ଼, କାର୍ତ୍ତିକ, ମାର୍ଗ, ବୈଶାଖ ଏଇ ଚାରିଧର୍ମମାସରେ ଏମାନେ ଚାଲନ୍ତି—

ଦେଇଥିଲେ ପାଇ

ବୁଣିଥିଲେ ଦାଇ

ପଡ଼ିଆ ବାଡ଼ିରେ ଗେ ଧନ ଚରାଇ ।

ଏହା ଏମାନଙ୍କ ବଚନକା, କାନ୍ଦରେ ତାଳପତ୍ର ଛତା, ଏମାନେ କାହାକୁ କିଛି ମାଗନ୍ତି ନାହିଁ, ଏମାନଙ୍କୁ ଭିକାଞ୍ଚଳି ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ । ଗୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ବା ଭେଗେଇରେ ତଣ୍ଡୁଳ ଆଣି ଦେଲେ ସେମାନେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । କାରଣ ସେଦିନର ଚନ୍ଦ୍ରଭାଷା ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଦାୟାଦ ସେମାନେ ।

• (ଛ) କାନୁଦଣ୍ଡ ପରଶୁରାମ—ସେ କାନୁରେ ଘଣ୍ଟି ବାନ୍ଧ ଦୋହା ଗାଇ ବୁଲିଥାଏ; କାହାକୁ କିଛି ମାଗେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପରଶୁରାମଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୀତିରେ ବା ଭୟରେ ଲୋକେ ଅଞ୍ଚଳରେ ନୁହେଁ, ଗୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ଭେଗେଇରେ ଆଣି ଭିକ ଦିଅନ୍ତି । ଚକ୍ରିଆ ପରି ସେ ଜଣେ ସମ୍ମାନିତ ଭିକାରୀ ।

(ଜ) ମଙ୍ଗଳା, ଶାରଳା, ଚର୍ଚ୍ଚିକା—ଏମାନଙ୍କ ଚଳନ୍ତୀ ପ୍ରତିମା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚଉଦଳରେ ଆସି ଗାଆଁରେ ବିଜେ ହୁଅନ୍ତି । ଅଙ୍ଗାଳେ ଠାକୁରାଣୀ, ଆଉ ଅଙ୍ଗାଳେ ବୋର୍ (ସଂସ୍କୃତ ତଣ୍ଡୁଳ, ଘଣ୍ଟ) —ଏମିତି ଭରଟିଏ କାନ୍ଦେଇ ପୂଜକ ଆସନ୍ତି । ଦାଣ୍ଡ ଗୋବର ପାଣିରେ ଲୁଣ୍ଡାଏ ଲିପା ହେଲ ପରେ ଠାକୁରାଣୀ ବସନ୍ତି । ପୂଜକ ଘଣ୍ଟ ବଜାଇ ଦେବାଙ୍କ ଆଗମନ ସୂଚାଇ ଦିଏ ଓ ପ୍ରତି ବୋଲେ—

‘ଜୟ ତୁ ମଙ୍ଗଳା ମାଗୋ ବିଜେ ହରଚଣ୍ଡୀ:.....’

ଗୁଙ୍ଗୁଡ଼ି, ଭେଗେଇରେ ଭିକ ନେଇ ଗାଁ ମାର୍ଗେ ଦେବାଙ୍କ ଆଗେ ଥୁଅନ୍ତି । ପୂଜାସା, ମାଳି ବା ଗହ୍ମଳ ଗୁଞ୍ଜଳ ଅଙ୍ଗାଡ଼ି ନେଇ ପାଦୁକ, ସିନ୍ଦୂର ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଦିଅନ୍ତି ।

ଫଣାଟେକା ପିଞ୍ଜଳ ବା ତମ୍ବା ନାଗ—ଲୋକନାଥ, ଲଞ୍ଜୁବାବା, ଆଶଶୁଳ-ମଣିଙ୍କ ତମ୍ବା ବା ପିଞ୍ଜଳ ନାଗ ଫୁଲଭର ତମ୍ବା ବା ପିଞ୍ଜଳ ଆଳିରେ ମାଳିର ମୁଣ୍ଡ ଠେକାରେ ବସି ଗାରେ ବିଜେ ହୁଅନ୍ତି । ପିଲପିଟକା ସଂସାର ଧରି ତାକୁ ଏଡ଼ି ପାରିବ କିଏ ? ଭକ୍ତିରେ ଯେତେ ନୁହେଁ, ଭୟରେ ପ୍ରଚୁର ଭକ୍ଷା ଆଦାୟ ହୋଇ ଥାଏ ।

(ଝ) ଘଟପାଟୁଆ—ଶିବପାଟଣାଙ୍କ ଘଟରେ ନାନା ଫୁଲର ଟାଣୁଆ ମାରି ତାକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଘେନି ସେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସଙ୍ଗାନ୍ତି ଦିନ ବା ତା ପୂର୍ବ ସପ୍ତାହରେ ଗାଁ ଗୁମ୍ଫାରେ ଭକ୍ଷା କରିଥାଏ । ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ କାଳସୀ ସମ୍ମାନିତ ଭିକାରୀ ।

(୬) ବ୍ରତଭିକ୍ଷୁ—ଥାଳୀରେ ସିନ୍ଦୂରଲଗା ନଡ଼ିଆଟିଏ, ଗୁଆଟିଏ, ପଇତା ସଙ୍ଗାଡ଼ିଏ । ବାଳକ ବ୍ରତ ଭିକ୍ଷାକରି ବୁଲେ— ଗରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ତାନ, ବ୍ରତ ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ବ୍ରତ ନ ହୋଇ ଘାସ କାଳ ଚନ୍ଦ୍ରବା ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ନିନ୍ଦା । ସସାର-ଶୀଳ ବୈରାଗୀ ମିଶ୍ର ଟଙ୍କାଟିଏ ମାତ୍ର ବ୍ୟୟରେ ବହୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲାଙ୍କୁ ବ୍ରତ ନଲେ ବି ଏ ଭିକ୍ଷାଗ୍ରନ୍ଥ ବନ୍ଦ ହୋଇନାହିଁ ।

(୪) ନ'ରା ଜମାଉତ—ଏମାନେ ଦଳବାନ୍ଧୁ ଆସନ୍ତି, ଥଲବାଲ ଦୁଆରେ ଡେରା ପକାନ୍ତି; ମାଗନ୍ତି ନାହିଁ, ଲୁଲମ କରନ୍ତି । ନଦେଲେ ହଠାତ ଆଶ୍ରୟ ନଥାନ୍ତି । ଏବେ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଶାକୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଆସନ୍ତି । ମାସ ମାସ ସେମାନଙ୍କୁ ପୋଷି ପାରିବା ଭଲ ରଜା ବା ଜମିଦାର ଓଡ଼ିଶାରେ ନାହାନ୍ତି ।

(୦) ରୋଗୀ—ଗୋଡ଼ରେ କନାପଟି ବନ୍ଧା । ଆଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ପାଦୁକାରେ ଟିଣ ଗିନା ଝୁଲେଇ ଟିଣା ନେକଡ଼ା ପିନ୍ଧି କୃଷ୍ଣରୋଗୀ ଦଳଦଳ ହୋଇ ଆସନ୍ତି । ମାଗନ୍ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବେଶୀ । ବାଉଆ, ଗୋଦରା, ପେଟମରା, ଜଳରୁଦ୍ରୀ ରୋଗୀ ମଧ୍ୟ ଭିକ ମାଗି ଆସନ୍ତି ।

(୫) ବୁଡ଼ାବୁଡ଼ୀ—ଘରକୁ ବୋହୂ ଅଇଲା ପରେ ପୁଅ ତା ଶିକ୍ଷାରେ ପଡ଼ି ବେଳେ ବେଳେ ବାପ ମା'କୁ ଭିକ୍ଷା କରାଉ । କର୍ମ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସେମାନେ ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତିର ଆଶ୍ରୟ ନଥାନ୍ତି ।

(୬) ବାପଛେଉଣି, ମା ଛେଉଣି—ହଜକାରେ ବେଳେବେଳେ, ବାପ ମା ଉଭୟ ଜକାଜକି ହୋଇ ଯାନ୍ତି । ଯାହୁ ମାଣେ କଣେ ଥାଏ, ତାକୁ ଭାଇଆ ମାଡ଼ି ବସନ୍ତି । ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ବାହୁଣ୍ଡ ଦଳ ଅଥାତା ହୋଇ ଭିକ ମାଗି ବୁଲନ୍ତି । ସବୁ ଅନାଥ ଅନାଥମାନଙ୍କୁ ପାଳିପୋଷି ମଣିଷ କରିବା ଲାଗି କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ନାହିଁ । ବନ୍ୟା ବାତ୍ୟା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଫଳରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ପିଲା ଅନାଥ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଇଶ୍ୱର ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ଭରସା ।

(୭) ଚକ୍ରତ ବାଉଣ୍ଡ ରୂପ କଶୋର—ଭଲ ଭଲ ଘର ପିଲା ବେଳେବେଳେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ଶିକାର ହୋଇଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଚୋରା କରି ନେଇ ଚକ୍ରତ ବାଉଣ୍ଡ ରୂପରେ ବଜାରରେ ଛିଡ଼ା କରେଇ କରୁଣା ଉଦ୍ରେକ କରାଯାଏ କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ପକେଟମାରୁ, ଚୋରା ଆଦି ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ । ଭିକ୍ଷା ଗୋଟାଏ ଭାଳ ମାତ୍ର ।

(୮) କେଳୁଣୀ—କେଳା ଶିକାର କରିଯାଏ । କେଳୁଣୀ ଦୁଇ ଗୁରୁ ବୁଝା ଧରି ଗାଆଁକୁ ଭିକ ମାଗି ଆସେ । ଗର୍ଜନରେ କାନ ଫାଟେ । ଚକ୍ରଣୀ ଶାଂଘ ବିଦାୟ ଦେଇ ସେଥରୁ ଅବ୍ୟାହତ ପାଏ ।

(ଥ) ନୋରୁମସ୍ତ୍ର—ସେ କଥା କହେ ନାହିଁ । ବେକରେ ଗୋଗୁଏ ପାଲ ଦଉଡ଼ି ପକାଇ ଆସେ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଲାଗି ହୋମ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭେଜନାଦରେ ବହୁ ବ୍ୟୟ ହୁଏ । ଦରଦ୍ର ସେ, ସେହି ବ୍ୟୟ ଲାଗି ଅସମର୍ଥ । ତେଣୁ ଭିକ୍ଷା କରେ ।

(ଦ) କର୍ମକୋଡ଼ି—କର୍ମ କରିବାକୁ ସେ ଡରେ । ଦୈନିକ ମଜୁରୀ ଅପେକ୍ଷା ଭିକାରୁ ଅଧିକ ଆୟ ହୁଏ ବୋଲି ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ସବୁବେଳେ କାମ ମିଳେ ନାହିଁ, ଭିକ ସବୁଦିନ ମିଳେ । ଗଣିଛନ୍ତି, ବାରଦୁଆରୀ, ତେରପନ୍ଦ୍ରା ସେ । ବାର ପାଗରେ ଖାଇ ତାକୁ ଘର ରନ୍ଧା ସୁଖ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଧର୍ମ-ସହରରେ ଶର୍ଥକ୍ଷେତ୍ରରେ, ବାରୁଣୀ ବୁଡ଼ରେ, ଯାନିଯାତ୍ରାମାନଙ୍କରେ ଭିକାରୀ ଯାତ୍ରରେ ସେ ବସିଥାଏ, ଗ ମୁଗ୍ଧ ମେଲିଥାଏ, ଗୁରୁଲ ବା ପଇସା ସେଥିରେ ପଡ଼େ ।

ପେଟ ଲାଗି ଭିକାରୀମାନେ ନାନା ଛଳ ବା ଛଦର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥାନ୍ତି । ଦେହରେ ଏପରି କଳାପଟା ବାନ୍ଧିଥାନ୍ତି, ଯେ ହେଲେ ମନେ କରିବ—ଏ ଏକ ଅଚଳ ରୋଗୀ । କେତେକ ଦେହକୁ ଏପରି ରଙ୍ଗେଇଥାନ୍ତି ଯେ ଦୂରରୁ ମନେ ହେବ—ଘାଆ ଦଲ୍‌ଦଲ୍ ହେଉଛି । କିଏ ଗୋଟାଏ କାଠଗଡ଼ ପରି ମୁହଁ ଘୋଡ଼ାଇ ତାତିଲ ବାଲିରେ ପଡ଼ିଥାଏ, କିଏ ବା ବାହୁନା ପକଡ଼ିଥାଏ ।

ସରକାରୀ ହସାବରୁ ଜଣାଯାଇଛି—ଭାରତରେ ୭୦ ଲକ୍ଷ ଭିକାରୀ ଅଛନ୍ତି । ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ଅନ୍ଧ, ଦିନିଲକ୍ଷ ମୂକ, ବଧୂର, ଏକଲକ୍ଷ ପାଗଳ, ପଞ୍ଚାଥଶୀ ହଜାର ନପୁଂସକ । କିଶୋର ଭିକାରୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଏକ ଲକ୍ଷ ପନ୍ଦର ହଜାର ପାଞ୍ଚ ଶହ । ଭିକାରୀମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଯାହା ଭେଜଗାର କରନ୍ତି, ତାହା ଜଣେ ମୂଲିଆ ବା ମଜୁରର ଭେଜଗାର ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ । ରାତ୍ରତାପୁମାନେ ଭିକାରୀଙ୍କ ପିଚ୍ଛ ଦିନକୁ ହାସହାରି ଦଶଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରନ୍ତି । ସେତିକି ଟଙ୍କାରେ ଭିକାରୀଙ୍କ ଲାଗି ଆଶ୍ରୟ ବା ଶ୍ରମଭବନ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ପାରନ୍ତା ।

ଭାରତରୁ ଭିକାପ୍ରଥା ଉଠାଇବାରେ ହରିଆନା ପ୍ରଦେଶର ନେତୃତ୍ୱ ଚିର-ପୂରଣୀୟ ହୋଇ ରହିବ । ଏ ଏକ ଅତି ସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟ । ସହରଗଳି, ଫୁଟ୍‌ପାଥ୍ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ରଖିବାର ଏ ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଦ୍ଧତି ।

ଅଗଣିତ ସଂଖ୍ୟାର ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି ମୁକ୍ତାକାଶ ତଳେ, ଫୁଟ୍‌ପାଥରେ ବା ନଦୀମା ଧାରରେ, କଥାବାଡ଼ି ମୂଳରୁ ବା ଡସ୍‌ବନ୍ ଭିତରୁ ବି ଆଲ୍‌ ଶିଶୁ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଏ ନାହିଁ ।

ଭିକାରୀମାନେ ରୋଗ ବିସ୍ତାରର ପ୍ରଧାନ ହେଉ । ଭିକା-ପ୍ରଥା ଲେପ ହେଲେ ଗ୍ରାମ ବା ନଗରବାସୀ ସ୍ୱର୍ଗର ନିଶ୍ୱାସ ପକାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହା ଆଦୌ

ସହଜ ନୁହେଁ । ତଥାକଥିତ ଧର୍ମପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବାଧା ପଦେ ପଦେ । ସମାଜବାସୀ, ଅଗ୍ରଗାମୀ ସରକାରଙ୍କର ପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟ, ପରୀକ୍ଷାପୁଷ୍ଟ ଅକର୍ମୀ, ଅନୁଧ୍ୟୁଷକାଣ୍ଡଙ୍କ କବଳରୁ ଦେଶକୁ ରକ୍ଷା କରିବା । ଏହା ଏକ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ । ବିନା ଶ୍ରମରେ ଅନ୍ନାଶନ ଏକ ପାପ । ପଇସାଟିଏ ମାତ୍ର ଦେଇ ଧର୍ମ ବା ପୁଣ୍ୟ ନିୟମ ଏକ ଶସ୍ତ୍ରା ଓ ସହଜ ପଦ୍ଧତି ବନ୍ଦ କରିଦେବା ଉଚିତ ।

ପହଲେ ରୁଗ୍‌ଣ, ବୃଦ୍ଧ, ବିକଳାଙ୍ଗ ବା ଅତି ଅସମର୍ଥଙ୍କ ଲାଗି ପ୍ରତ୍ୟେକ ନଗର ବା କେନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ କର୍ମାଶ୍ରମମାନ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପରିଚାଳିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଅର୍ଥାଗ୍ରହ ନୁହେଁ, ଅନିଚ୍ଛା ହିଁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ । ନିରାଶ୍ରୟ ରୁଗ୍‌ଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଖାଦ୍ୟାଗ୍ରହରେ ଓ ବିନା ଚିକିତ୍ସାରେ ମରବା ଏକ ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ବିକଟ ଦୃଶ୍ୟ । ପୁଷ୍ଟ, ସ୍ଵଚ୍ଛ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି କର୍ମ ନ କରି ଭିକ୍ଷା ମାଗି ଚାଲିବା ସେହିପରି ଏକ ସାଧାରଣ ଦୃଶ୍ୟ । ସର୍ବଲୋକ ଭିକ୍ଷା ଦେବା ପାପ; ପଇସାଟିଏ ମାତ୍ର ଦେଇ ପରଲୋକ ଲାଗି ଯେତେକ ପୁଣ୍ୟ ସଞ୍ଚୟ କରାଯାଏ, ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ନିରାଶ୍ରୟ ଲାଗି ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାରେ ତା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପୁଣ୍ୟ ସଞ୍ଚୟ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଧର୍ମ ଏକ ଚିନ୍ତା, ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ହେବାରେ ହିଁ ତାର ମହତ୍ତ୍ଵ ନିହିତ । ସରଠନ ଓ ସୁପରିଚାଳନା ଉପରେ ତାର ସ୍ଵାର୍ଥାନ୍ତ ନିର୍ଭର କରେ ।

ଧର୍ମ ହୁଏତ ଏକ ବିଜ୍ଞାନ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ତାର ଶ୍ଵେତ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ଚିର ବୈଜ୍ଞାନିକ ।

ମୁଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ.....

ପ୍ରାଚୀନ ଏଥେନ୍ସର ଲୋକେ ଭାବୁଥିଲେ—ଯେ ରାଜନୀତି ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ନ କରେ, ସେ ଜଣେ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ, ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଲୋକ । ଯୁଗଯୁଗ ଧରି କରି, ସାହିତ୍ୟିକ, ଐତିହାସିକ, ଦାର୍ଶନିକ ରାଜନୀତିରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଭଗବାନ୍ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜଣେ କୃତନୀତି ବିଶାରଦ । ମହାକବି ବାଲ୍ମୀକି, ବ୍ୟାସ, ମହାଯୋଗୀ ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି ବଶିଷ୍ଠ, ଶଙ୍କରର ଗୁରୁଙ୍କ ରାଜନୀତି ସେ, ତରୁ ନିଜକୁ ବଢ଼ି ନ ରଖି ପାରିନାହାନ୍ତି, ପ୍ରୟୋଜନ ପୁଲେ ନିଜ ବିଜ୍ଞତା ବଳରେ ସେ, ତର ଗତିମୁଖ ବଦଳାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ପୃଥିବୀ ଅଶାନ୍ତ ରହୁଲେ କେହି ଶାନ୍ତିରେ ରହ ନ ପାରେ । ସେହି ଅଶାନ୍ତ ଦୂର କରିବା ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶାନ୍ତିଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସଂଗ୍ରାମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।

ଦେଶରେ ଅରାଜକତା ବ୍ୟାପିଛି, ରାଜନୀତି ନୀତିହୀନ । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକ ଉଦାସୀନ କଲମଗୁଣୀ ହୋଇ ବସି ନ ପାରେ । ଆଜିର ଗାଦିନିଆଁ କେତେକ ତା ଉପନ୍ୟାସ, ନାଟକ ବା କାବ୍ୟରେ ଶାସ୍ତି ଲଭି କରନ୍ତି, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ସେମାନେ ହୋଇଛନ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ରୀ । କରେଣ୍ଡ ନ୍ୟାୟ, କାବ୍ୟ ନ୍ୟାୟ ଏବେ ବିପତ୍ତିମୁଖୀ । ଟଙ୍କା ବହୁ ସିଧା ମୁହଁକୁ ବଙ୍କା କରି ଦେଉଛି ।

ବ୍ୟବସ୍ଥାପକର ସତ୍ୟ ହେବା ଆଗରୁ ରାଜନୀତିକ କହେ—‘ହ ଗା ଦେବି, ଦୋଡ଼ା ଦେବି, ମୋ ପିଂକାଳି ବଜେଇଦେ ।’ ତୁ ଶୁଣେ ବାଡ଼ବତା ନାହିଁ; ସେ ବାସୁଲ ବଖାଣେ—ଏପା କରବି, ତେପା କରବି, କଥାବତ୍ତକୁ ଡେଇଁପଡ଼ବ !

Athenians had begun to think that a man who took no interest in politics was not just a harmless man but a useless man.

If you want to be at peace with yourself, do not mind being at war with the world.

—Maxmular

Scholar Extraordinary, P. 240, N Chaudhury.

ଭ୍ରମାମାନଙ୍କୁ ଭୁଆଁ ବୁଲେଇବ, କଳାବଜାରକୁ ଧଳା କରିବ, ହାଜିମସ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ନିକଟତମ ଦୀପସ୍ତମ୍ଭରେ ଫାଶି ଦେବ ।

ମିଛ ଅନର୍ଗଲ କହିଲେ ସତ ପରି ଲାଗେ । ସେ ଆକାଶରୁ ତୋଳିଆଣି କହେ, ଅଦଟଣ କହେ, ଡମ୍ପା ପରି କହେ, ଭୋପାଙ୍କ ବୋପା ପରି କହେ, ଦର-ସଦିଆ, ଡାହାମିଛୁଆଙ୍କ ପରି କହେ, ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ କହେ; କାରଣ ‘ବରନେ କା ଦରିଦ୍ରତା ?’ ହଇଏ ପିଠି ସିନା ଅରକ୍ଷିତ, ଭୁଣ୍ଡ ତ ନରେନ୍ଦ୍ର ! ଆଙ୍କୁଳି କାଟି ଲେଖି ଦେଉ ନାହିଁ ତ ? ମରଦକ ବାହୁ ହାତୀନା ଦାନ୍ତ ଏ ନୁହେଁ । ବଚନ ଯେ, ଉଡ଼ା ଚଢ଼େଇ ସେ; କାକଲି ଶୁଣାଇ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ଉଡ଼ିଗଲେ ହେଲା । ଯୋର୍ ପୁଅ ପରି ବେଳକାଳ ଉଣି ଖୋଦାକୁ ସୁମରି ଗୋଦା ବାଟେ ଖସିଗଲେ ଗଲା ।

ଅନୁକୁଳ ମେଜାଲ୍ ସୃଷ୍ଟି କରି ଭୋଟ ପକଡ଼ିବା ତାର କାର୍ଯ୍ୟ । ଏ ଗୋଟାଏ ବନ୍ଦୀ ଥୋପ । ମାଛଟିକି ଧରି ଚଢ଼େଇ ବା ଖାନେଇରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିପାରିଲେ ହେଲା । ମିଛ କହିଲ କି ମାୟା କଲ ବା ଜାଲ ଜୁଆରେଣ୍ଟ କଲ, ସେଟା ଧର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅପରାଧ ଭିତରେ ନୁହେଁ । ନୀତିର ନିକଟ ଧରି ଲୋକ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ କସ୍ତିନ ବାଲେ ରଜନୀତିକ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଗୁଣକ୍ୟ ଯେଉଁ ନୀତିଶ୍ଳୋକ ଲେଖିଛନ୍ତି, ତାହା ପୋଥିବାଇଗଣ ହୋଇ ରହିଯାଇଛି । ବାସ୍ତବ ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲବେଳେ ସେ ଜାଣିଶୁଣି ତାକୁ ଏଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ନୀତି ହେଲା—

ଯେପାକୁ ତେଷା

ହାସମ୍ଭାଦାକୁ ଟାଙ୍ଗିଆ ପଣା ।’

ତା ମାନେ ହଂସକୁ ଅହଂସା ନୀତିରେ ନୁହେଁ, ପ୍ରତିହଂସା ଦ୍ଵାରା ସେ ଜୟ କରିଛନ୍ତି ।

ତମ୍ଭି କୋଫାନ କାଡ଼ୁଥିବା ଏ ଲୋକ ପ୍ରକୃତପକ୍ଷେ ‘କହନ୍ତି ଯେଡ଼େ ନୁହନ୍ତି ତେଡ଼େ’ । ବିବାହ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ପଇସା ବୁଣାଯାଏ, ଶୋକଭରଣାନ୍ତ ଶବ ପଟୁଆରରେ ବି, କିନ୍ତୁ ଭୋଟ ପ୍ରଭୃତିରେ ଉଡ଼େ ନୋଟ୍, ଖଣ୍ଡିଆ ଭୂତ ନାଶିଲେ ଶୁଖିଲ ପତ୍ର ଭଳି । ତାମାନେ ଏ ଦରଓପାସିଆ ଦେଶରେ ଧନ ହିଁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପାଏ । ଗରିବ ମାଇପ ସମସ୍ତଙ୍କ ଶାଳୀ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାରବାଣ୍ଟ ଦଲଲ୍ କେବଳ ହାତ ଚିକ୍କଣ କରେ ନାହିଁ; ତା ଗୋଟା ହସ୍ତରୁ ବି ଚିକ୍କଣ ବୋହୁ ପଡ଼େ, ବସୁ ବସୁ ମାଛର ଗୋଡ଼ ବି ଖସିପଡ଼େ ।

• ଅଞ୍ଚଳରେ ବା ପ୍ରଦେଶରେ କି କି ହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ, ସେଟି ଆଶାୟୀ ତେଜସ୍ବୀ ପିଠି ଜଣାଇ ଦିଏ । ସେ ପାଟିର ମହାନ ଆଦର୍ଶ ବଖାଣେ । ତା ପଛରେ ପାଟି ଟାକୁ ଟାକୁ କରୁଥାଏ । ସେ ଭଲଭାବେ ଜାଣେ ଯେ ରାଜନୀତି ଗୋଟିଏ ବ୍ୟବସାୟ, ବୋଧହୁଏ । ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ । ‘ଘେଲ ଆଣି ଥୋଇ ଜାଣିଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଦ୍ୟା ଭଲ’—ମୁଖ୍ୟତଃ ଏ ମାତ୍ର ରାଜନୀତି ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୁକ୍ତ । ତେବେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଦ୍ୟା ଓ ରାଜନୀତି ବ୍ୟବସାୟ ମଧ୍ୟରେ ଏତିକି ତଫାତ୍—ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରି ଧରା ନ ପଡ଼ିଲେ ମଣିଷ ସୁଖ ସମୃଦ୍ଧିରେ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଷ ଚଳି ଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ରାଜନୀତିରତ ଚଳଇ ପାରିଲେ ଚଉଦ ପୁରୁଷ ସୌଭାଗ୍ୟ କୋଳରେ ଗେଲେଇ ଲୁଟେଇ ହୋଇ ଚଳିଯାଇ ପାରିବ ।

ମୁଁ ତ ହସକଥା କିଛି କହୁନାହିଁ । ତୁମେ ବାବୁ, ହସୁର କାହିଁକି ?

ଓହୋ ବୁଝିଲି—ତୁମେ କହୁଛ ଗୁରୁ ଚଉଦ ପୁରୁଷ କ’ଣ, ଚଉପଠୀ ପୁରୁଷଯାଏ—ମାନେ ଯାବତହାର୍ଦ୍ଦେ ଲାଗି କଳାବେପାଶ ଛୁଇଁ ରଖିଯାନ୍ତି । ମାନେ—ଏ ଦି ଗୋଷ୍ଠୀର ‘ଭିତରେ ଭିତରେ ସଲସୁତର ଉପରେ ଉପରେ କଳି ।’ ‘ଉଞ୍ଚେଇ ଥିବ ମାରିବ ନାହିଁ, ଗୋଡ଼େଇ ଥିବ ଧରିବ ନାହିଁ ।’ ପ୍ରଥମ ବେପାଶ ଜଣକ ଘୋଡ଼ାବେପାର କରେ । ଦ୍ବିତୀୟ ଜଣକର ବେପାର—ମଣିଷ କଣାବକା କରିବା । ତ୍ବରେଇବା ଜଣେଇବା, ହରଣଗୁଳ୍ କରିବା ବା ବରଣମାଳା ଦେବା । ତା’ର ପୁଞ୍ଜିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚଳେ । ଯୁଆଡ଼େ ବିଜୟର ଆଶା ଦେଖେ, ସେ ସିଆଡ଼କୁ ଡାଳେ । ହେଲେ ବାଦୁଡ଼ି ବୋଲି ମୋହର ମାରିଦେବେ ନାହିଁ । ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ବା କୃତ୍ତିପକ୍ଷ କାହାରିକି ସେ ନିରାଶ କରେ ନାହିଁ । ତା ମାନେ ଅଗସ୍ତି ଦେଲେ ଦାନ—କୋଉଠି ଏକା ଚକ୍ରରେ ସମୁଦ୍ର ଶୋଷଣ, ଅବାରତ ବାରି ବର୍ଷଣ, ଆଉ କୋଉଠି ‘ଅସ୍ଥା ଗୁଆ ପୋରୁ ପାନ’ । ତା ଅର୍ଥ ଫଳେ ପୁଷ୍ପେ—ସେତିକିରେ କଡ଼ା ତୁଣକୁ ମିଠା କରି ହେବ, ସେତିକି—ଶ୍ବେକଠୋକ୍ କଞ୍ଚା ସତ୍ୟଟା ବାନ୍ତି କରି ପକେଇବେ ନାହିଁ । ଆଗକୁ ପଛକୁ ଚାହିଁ ବଞ୍ଚେଇ ବୁଲେଇ କହିବେ, ଯହିଁରେ ସାପ ମରିବ ନାହିଁ କି ବାଡ଼ି ଭାଜିବ ନାହିଁ ।

ଯୋଉ ଦଳର ପତ୍ୟ ଅଧିକ, ସେ ଦଳରୁ ଜଣେ ନେତା ବା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବସ୍ତୁ ହୁଅନ୍ତି, ନଇଲେ ପୋକଶୁଆ, ଭୁଲସାପପି, ବିଛୁଆତି, ବେଲପତ୍ରି—ଏମିତି ବାରବନ, ଅଗଡ଼ମ୍, ବଗଡ଼ମ୍ ବାରିଭାଇ ଆଡ଼େଡ଼ାରୁ ଜଣେ ନେତା ବାହାର ପଡ଼ନ୍ତି, ଦିନାକେତେ ଶରତ୍ବିଳାରେ ଚାଲନ୍ତି, ତାପରେ ସ୍ବାମୁହଁ ସ୍ବାଡ଼େ, ତା ମୁହଁ ସିଆଡ଼େ—ଅଗା ବଗା ସଗା, ଦଳିହେଁ ଦଳି ଅଲଗା ।

ଗହରେ ବସିବା ଆଗରୁ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ଯୋଜନା ତ ଜନତା ଦର-
ବାରରେ ପେସ୍ କରାଯାଇଥାଏ । ସାବାସ୍ ବ ମିଳିଥାଏ । ପାଟମନ୍ଦୀ ତ ତାଙ୍କ
ଥାଟ ଧରି ନାଟ କରିବେ; ଏଥିରେ ଅମତ କାହିଁକି କାହାର ହେବ ? ରାଜମାତା
ମନ୍ଦୀ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ମନ୍ଦୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତତ୍ତାତ୍ ଆପାତତଃ ଏତିକି—ସେ କ’ଣ
କରିବେ କହନ୍ତି । ମୁଁ କ’ଣ ନ କରିବି କହୁବି ।

ବାବୁ, ସରକ ଅଟ୍ଟହାସ କାହିଁକି ? ଭାରତ କି ମତେ ହସି ଉଠାଇ ଦେବ ?
ମୁଁ ଏଡ଼େ ହାଲୁକା ବା ପୋଲ ନୁହଁ । ଭାରତ କି ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖି ଦେଖି ସ୍ବାଙ୍କ ଜୀବନ
ଯାଇଛି ! କଲ୍ଲନାର ରଜାନ କୁ ହୁଡ଼ି ଭରା ଏକ ଟାପୁରେ ସ୍ବାଙ୍କ ବାସ । ରୁଡ଼
ବାସ୍ତବତାର ମୁହଁମୁହଁ ହେଲେ ସ୍ବାଙ୍କ ହାର୍ଟଡେଲ୍ ହୋଇଯିବ । କ’ଣ, ଏ କ’ଣ
ଗୋଟାଏ ଖେଳଘର ବା ତାମ୍ବା ହେଇଛି କି ?

କୃତମାତୃକ ମାୟାବା, ତାର ଜାଲ ଦିଗେ ଦିଗେ ବିସ୍ତୃତ, ସୃଷ୍ଟିରୂପୀ ।
ସେଥିରେ ସେ ମାଛ, ମଣିଆ, ଏପରିକି ଗଣଗଣିଆ ମାଛ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବାୟୁଆ
ବିରୁଡ଼ିକି ବାନ୍ଧି ପକାଏ । ନର ମାୟା ନାରାୟଣଙ୍କୁ ଅଗୋଚର ବୋଲି ଯେଉଁ
ଲୋକବଚନଟି ପ୍ରଚଳିତ, ତହିଁର ପ୍ରଥମ ଶବ୍ଦ ନର ଅର୍ଥ କୃଷକ ନର, ମଜଦୁର,
ନର ବା କବି ନର ନୁହେଁ, ଏ ନର ଅର୍ଥ କୃତମାତୃକ—ସେ ଯାହା- ଭାବେ, ତାର
ଓଲଟା କହେ, ଯାହା କହେ ତାର ବିପକ୍ଷିତ କରେ । ତ୍ରିଗୁଣ ରକ୍ତ ଧରି ସେ
ମଣିଷକୁ ନରୁଏ, କାନ୍ଦ ମାଡ଼ୁଥିଲେ ହସେ । ପୁଣି ଲୁହ ସରିଗଲେ ଆଖିବାଟେ
ରକ୍ତ ଧାରା ବା ବୁହାଇ ଦିଏ । କିଏ ତାଲେ ତାଲେ ଗଲେ ସେ ପହେ ପହେ
ଯାଏ । ସେ ‘ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ର’ର ଫାର୍ସିକର୍ଣ୍ଣ ମୂର୍ତ୍ତିକ, ତା ବିବରରେ ଶତଦ୍ବାର । ତାର
ଆଦି ପାଇବ ନାହିଁ କି ଅନ୍ତ ପାଇବ ନାହିଁ, ନାଡ଼ି ପାଇବ ନାହିଁ କି ନକ୍ଷତ୍ର
ପାଇବ ନାହିଁ ।

ବୁଝିଲ ଦୋଷ୍ଟ, ତୁମ ଅଭିନେକ ପରେ ଯେତେ ଗୁହା, ଯେତେ ଦାସୀ
ଆସେ, ତାକୁ କାଇଦାରେ ଏଡ଼ି ନଗଲେ, ତୁମ ସରକାର ଦେବ ଲିଆ ହୋଇଯିବ,
ସିଧା ନାହିଁ କରିଦେଲେ ତୁମେ ଅପ୍ରିୟ ହୋଇ ଉଠିବ ।

କୃତମାତୃକ ଗୋଟିଏ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଲ୍ପସା ଅଛି । ତାକୁ ଆୟତ୍ତ ନ କଲେ ଅବସ୍ଥା
ଅଠାଠିକ୍ ହୋଇଉଠିବ । ଦରଶାସ୍ତ୍ରଟା ଗୁହ୍ୟଦେବୀ ମାତେ କିମ୍ବା କଥାରୁ ପଦେ
ବା ଅଧେ ଶୁଣିଦେବା ମାତେ ମୃଦୁ ହସ ହସିଦେଇ କହୁବ—ସମସ୍ୟାଟା ବୁଝିଗଲ
—ଦେଖିବା, ବୁଝିବା, ବିଚାର କରିବା । ଏଥିରେ କିଛି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲ ନାହିଁ,
ଅଥଚ ସାକ୍ଷାତକାରୀ ବୁଝିଲ—ମୁଖ୍ୟମନ୍ଦୀ ତା କଥା ଯେଉଁଧରି ଶୁଣିଲେ, ତୁମ୍ଭଙ୍କେ
ବୁଝିଗଲେ—ଗଧଙ୍କୁ ସିନା ବହୁତ ବୁଝାଇବାକୁ ପଡ଼େ !

ତୁମେ ସରଳ ସାହୃଦ୍ୟକ କର୍ମୀ ଆହା ବରିଷ୍ଠ କବିଟିଏ ! ଭାବ ଭାବ ଦାନ ଯାଏ । ତୁମେ ଏସବୁ ପାରିବ ? ତୁମେ କାନରେ କଲମଟା ଖୋସିଥିଲେ ବଡ଼ ଶୋଭାକାର ଦିଶେ, ମାଟି ଚଟାଣରେ ବସି ଆଳମାଳିକା ଗାରିଉଁ ଥିଲେ ବି ଆମେ ତୁମକୁ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିଚନ୍ଦ୍ର, କବିସମ୍ରାଟ କହି । ସିଂହାସନରେ ବସିଲେ କ'ଣ ଥାଏ ?

କଣ କହିଲେ ? କଲମ ଘୋର ଘୋର ମୋ ଜୀବନ ଯିବ ? ରାଜଦଣ୍ଡ ଧରାଇ ଦେବା ପରାଷା ଥରେ ମାତ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନାୟ । କବିର ହୃଦୟ ଅଛି, ସେ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖ ରୁଚେ । କ୍ଷମତା ପାଇଲେ ସେ ପ୍ରତିକାର କରିନପାରିବ କାହିଁକି ? ନରକ ଗାଆଁ ଗଣା ଭସାଇ ନେଲବେଳେ ଦଳେ ଶିଶୁପତିଆ ନାରା ନାଚନ୍ତେ କାହିଁକି ? ଲୋକଙ୍କ ବିପତ୍ତିରୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରଣୀ ନଥାନ୍ତେ କାହିଁକି ?

ଜଣେ ରଜା ବଡ଼ ଦେଉଳ ଗଢ଼ି ନାଆଁ କଲେ । ଜଣେ ଭୂତମୁଖୀ ହୋଟେଲଟାଏ ଗଢ଼ି ନାଆଁ ପକାନ୍ତେ କାହିଁକି ? ବସ୍ତୁ ଆଉ ଆଉ କିଏ ନକ କୁଇ ଗାଡ଼ ଖୋଲେ, ସମାଧି ମନ୍ଦିର ତୋଳେ ?

ସ୍ବାସ ଯୋଗା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ କହି ତ ଡୋଲ ଫିଟୁନ । କହିଲେ ଦେଖି ସେ ଭୂତଙ୍କ ଭିତରୁ କାହା ପଛରେ ପିଢ଼ା ଲାଗି ନାହିଁ, କାହା ମୁଣ୍ଡରେ କେନ୍ଦ୍ରପୁଷ୍ପ ଥିଲା ବୋଲା ହୋଇନାହିଁ ? କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଉପସର ଫାଟିଗଲେ । ତୁମ ଆଖିରେ ଗ୍ରେଟ, କିନ୍ତୁ ସବୁ ଯୁଗ ଓ ସବୁ କାଳ ପାଇଁ ବଡ଼ ଜଣେ କବିଙ୍କୁ ପରଖି ଦେଖ ।

ସିନେମା ନକ୍ସା ତ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ରଙ୍ଗମଞ୍ଚର ନାଟ୍ୟା ଗୋଟା ହେବକୁ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ କରି ନୃତ୍ୟ କଲେ । ତାଙ୍କୁ 'ଅତି ଅଲଗା କୁ ନାଟ୍ୟା ଯାଏ' ବୋଲି କହିବାକୁ ତୁମ ରୁଣ୍ଡ ଲେଉଟିଲା କି ? ସେମିତି କେତେ ପହଲମାନ, ଫିଲ୍ଡ ମାର୍ଗଲ, ଏମିତି କି ସାଧାରଣ ସୈନିକ ବି ଶାସନଭୋଗ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚିଲାଇ ନେଇଛନ୍ତି । କବି ବେଳକୁ କାହିଁକି ଏତେ ଫିଡ଼ୁଛନ୍ତି ?

ଜାଣ, ଜଣେ ସାହୃଦ୍ୟକ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ କଲେ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖ ପାଣି ପରି ବୋହୁଯିବ ! ଲୋକଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଘେନି ଯେ ଗୋଟାକୁ ଗୋଟା ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଲେଖା ହେଉଛି, ଆଉ ହେବ ନାହିଁ ।

ସାହୃଦ୍ୟକ ଆଶୀର୍ବାଦ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ସୁଯୋଗ ମିଳିଲେ ସେ ଆଦର୍ଶକୁ କିଛି ହେଲେ ବାସ୍ତବ କରିବ । କେବଳ ମନୋରଞ୍ଜନ ନୁହେଁ, ଲୋକଚରଣ ଗଢ଼ିବା

ସାହାଯ୍ୟକର କାର୍ଯ୍ୟ । ସେ ମାତ୍ରକୁ ଉଚ୍ଚ କରେ, ସଙ୍ଗୀତକୁ ମହତ କରେ, ଶୁଣି ଦିଗରେ ଯେଉଁ ପ୍ରକୃତ ଶୋଭା ବିଷ୍ଣୁ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, ତାକୁ ଉପଭୋଗ କରି ଶିଖାଏ । ଜଡ଼ର ଯୌଦର୍ଯ୍ୟରଷ୍ଟ୍ର ଖୋଲି ଦେଇପାରେ, ରୁଚି ଉନ୍ନତ କରେ, ଅନ୍ଧାରରୁ ଆଲୋକକୁ ଦେଖିଯାଏ । ପଡ଼ୋଶୀ ଭାଇ ଏପରିକି ଭଗାରିକ ଭଲ ପାଇ ଶିଖାଏ । ଭଲ ମଣିଷ ହେବା ପାଇଁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନିଏ । ଅବସ୍ଥା କଥା ମଣିଷରୁ ଯେ ସିଂହାସନକୁ ଉଠିଆସିଛି; ଏକ ଅନାକାଂକ୍ଷିତ ଜନ୍ମ ପରି, ସେ କୋଡ଼େ ଯେତକ, ମାଡ଼େ ସେତକ । ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀଙ୍କ ଭଲ କାମକୁ ସେ ଫୁଲ୍ଲି ଉଠାଇ ଦିଏ, ସତେ ଯେମିତି ଭଲ କାମ କରିବାକୁ ସେ ଏକା ଜନ୍ମ ହୋଇଛି, ତମ୍ଭା ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧି ଗାଦିରେ ବସିଛି, ଗାଦିକି ଜସ୍ତମସ୍ତର ପଟା କରିବା ଲାଗି ସବୁମନ୍ତେ ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇଛି—ଜଣେ ସାହାଯ୍ୟକକୁ ସେ ଦି ପଇସାରେ ଖାଦିର କରେ ନାହିଁ । ସତେ ଯେମିତି ଦେଶ ଗଠନ ଲାଗି ତାର କିଛି ହେଲେ ଦାନ ନାହିଁ—ପାଗଳ; ବେକାର !

ତେଣୁ ଆଦର୍ଶ ଭାବ ଓ ବାସ୍ତବ କର୍ମ ଏ ଦେଶରେ ଏକମୁଖୀ ନୁହେଁ । ଗୋଟି ପୁଞ୍ଜକୁ ଚାଲିଲେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ପଞ୍ଜିମକୁ ଚାଲେ ।

ମୁଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ କ'ଣ ନ କରିବି ତାଲିକାଟିଏ ଦେବ, ଲେଖିଥିଲି, ଏବେ ଦେଖୁଛି—ଅକର୍ମ, ଅପକର୍ମ ଓ ଅକ୍ଷତ୍ରିର ସୀମା ନାହିଁ, କାଣ୍ଡେ ରାମାୟଣ ଓ ପଟ୍ଟେ ମହାଭାରତ ହୋଇଯିବ । ମୁଁ କାହାର ଖୁଣ ବାଛୁବି ନାହିଁ । ଏହା ମର୍ଯ୍ୟାଦାକାର କାର୍ଯ୍ୟ ।

ଜଣେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ଆଗବାଲର ସଦ୍‌ଗୁଣ ତା ଆଖିରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଅଗଣିତ ଦୁର୍ଗତ, ଦୁର୍ଭାଗର କମ୍ବଳଟିଏ ସେ ଦେଶ ଆଗରେ ମେଲି ଦିଏ, ମାମୁଁ ଘରେ ଠୁକି ଦେବା ଲାଗି କମିଶନଟାଏ ବସାଏ, ଯାହାକି ଅଲ୍ଲଦିନେ ଫସର ଫାଟି ଯାଏ ।

ଗୋଟାଏ ଭୁଲ୍‌ସୀ ବୁଢ଼ା ପରି ନିଜେ ଚଉରାରେ ବସେ, ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପରି ପବିତ୍ର ଭାବରେ ଚେୟାଯା କରେ, ଦେଶଯାକ ବୁଲି ବୁଲି ଖର୍ଚ୍ଚକାରୀ ହୁଅନ୍ତେ । ଯାହା କହେ, ଶିକ୍ଷଣୀୟ । ଏଇ ମହାତ୍ମା ଯାହା କହନ୍ତି, ଅବଶ୍ୟ କରଣୀୟ ।

କେତେ କାଳ ପରେ ତାଙ୍କର ଅସଲ ରୂପ ବାହାରେ । ତାପରେ ଗୋଟା ଦିବ୍ବ ବୁଢ଼ାଇ ଦେଖାଦିଏ ଗୋଟାଏ ଆଁ, ଯୋଉଥିରେ ଗୋପପୁରର ସବୁ ଦୁଧ ଦହି ଭରିଲେ ବି ପୁରେନାହିଁ । ତାପରେ ଏଠି ଆଁ, ସେଠି ଆଁ, ସବୁଠି ଆଁ । ଏ ସ୍ବାସ୍ତିଆଦଳ କୋଉଠି ଥିଲେ କରେ ?

“ଦଅକୁ ଖାଇ

ଖଟୁଲ ଖାଇ

ଆହୁରି ପଚାରୁଛନ୍ତି ପୁଜାରୀ କାହିଁ ?”

ମୁଁ କ’ଣ କରିବି, ସେ ଭାଲିକା ବି ଦେବନାହିଁ । ଯାହା କରିବି ମରବ
ଭାବରେ କରିବି । ତେବେ କିଛି କରିବା ଆଗରୁ ବିଷକୃଷ୍ଣଟି ଓପାଡ଼ି ଦେବି,
ଯାହା କି ସବୁ ଅନ୍ତର୍ଥ ଓ ଅଶାନ୍ତର କାରଣ । ଭାତ ଗୋଟିଏ ଚପିଲେ ଯାହା,
ହାଣିକସାକ ଚକଟିଲେ ସେଇଆ । ଏଇ ଗୋଟିକରୁ ମୋ ସତ୍ତ୍ୱର୍ମର ଧାରା
ବୁଝିପାରିବ ।

ହଇଏ, ଲୋକସଙ୍ଗୀତର ଧାରା ଆଜି ଶୁଖାଇ ଦେଲା କିଏ ? ଗ୍ରାମ ଆଜି
ଦଳରେ ଖଣ୍ଡ ବିଖଣ୍ଡିତ, ନିଶାରେ ଟଳମଳ, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ଶ୍ରୀହନ, ପାଶବ, ଦୃଢ଼ ।
ସରଳ ସୁନ୍ଦର ଏସବୁ ମଣିଷକୁ ଏତେ ଭଲକୁ ଖସାଇଦେଲା କିଏ ?

ଘରେ ପଛେ ହାଣି ମକଡ଼ଚିତ୍ର ମାରୁ, ମାଇପ ନାକରେ ଲମ୍ବକାଠି
ପିନ୍ଧୁ, ପିଲୁଆ କଉସୁମ ମାରି ଭୋକ ବିକଳରେ ଦାଣ୍ଡରେ ଗଡ଼ୁଥାନ୍ତି, ତାକୁ
ଲଳ ମାଡ଼େ ନାହିଁ । ସେ ନିଶା ଖାଏ । ରୋଗରେ ପିଲା ସଜିଲେ ବି ସେ ନିଶା
ଛୁଡ଼ିପାରେନାହିଁ, ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ସଙ୍ଗେ ହିଁ ନିଶା ଛୁଡ଼େ । ନିଶା ଜାତିର ଯାବତାସ୍ତ
ଦୁର୍ଗନ୍ଧର କାରଣ ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀମାନେ ବହୁ ଦୁଃଖନିଷ୍ଠ ବରଣ କରି ତାକୁ ଛଡ଼ାଇ-
ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସୁବିଧେ, ସୁଯୋଗ୍ୟ ଦାୟାଦମାନେ ତାକୁ କୋଉ ମୁହଁରେ
ବଢ଼ାଇଛନ୍ତି ? ଯୋଉ ଦେଶରେ ପାଣି ଟୋପେ ନ ପାଇ ଲୋକେ କାଦୁଅ ପିଇ
ମରନ୍ତି, ସେଠି କି ସାହସରେ ତୁମେ ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ହଲାଇବା ପହଞ୍ଚାଇ
ଦେଉଛ ? ଜାତୀୟ ଆୟ ବଢ଼ାଇବା ଆଲ କଣ ଏହି ନରନାରାୟଣମାନଙ୍କର କାଳ
ନୁହେ ? ନିଶା ଖାଇବେ, ପଇସା ନ ପାଇଲେ ଝୁଣି କରିବେ, ଡାକ୍ତରୀ କରିବେ,
ସାମାଜିକ ସୁଜନ ଅସାମାଜିକ ଦୁର୍ଜନ ହୋଇ ଘରେ ଘରେ କଳାକନା ବୁଲାଇବେ,
ଦୁରାଚାର ପୁରେଇବେ । ଗୋଟାଏ ହରଣଭୁଲ ବା ଧର୍ଷଣ ପ୍ରସ୍ତାସ ଲାଗି ତ ରାମାୟଣ,
ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ଭାରତକୁ ଖରଣ୍ୟ କରିଦେଲା, ଏବେ ତୁମ ରାଜ୍ୟରେ
ଯେତକି ଧର୍ଷଣ ବୁଲିଛି, ତାର ପରିଣାମ କଣ ? ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉନ୍ନତ କଣ ତୁମ
କର୍ମଯୋଜନାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେ ? ତା ବିନା ଦେଶୋନ୍ନତ ଏକ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ।
ତୁମ ଯୋଜନାର ଶେଷଫଳ—‘ବାପପୁଅ ଦୁହେଁ ରାତି ଅନିଦ୍ରା, ମୁରୁର ପଛ
ମେଲା !’

ମୁଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ମୋର ପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ—ଏଇ ଖରବ, ଭୂରବ, ନିଶାଚରମାନଙ୍କର କାଣ୍ଡ କାରଖାନା ବନ୍ଦ କରିବା । ତାପରେ ହିତ ଓ ମନୋହର ପଦ୍ମାରେ ମୁଁ ଲୋକଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଗୋରୁ, ଆବିଷ୍କାର ବା ଉଦ୍‌ଭାବନା-ଗୋରୁ, ସାହିତ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ କଳା ବା ନୃତ୍ୟଗୋରୁ କରିବି ।

ରାଜା, ଜମିଦାର ଭୋଗବିଳାସୀ, ଆପଣାପୁଣି ହେଲେ ବୋଲି-ତାଙ୍କୁ ତଡ଼ିଲ । ସ୍ଵାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମ କାଳର ତ୍ୟାଗପୂର୍ବ ମନ୍ତ୍ର ଭୁଲିଯାଇ ତୁମେ ଆଜି କି ସାହସରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତି ବଢ଼ାଇ ଚାଲିଛ ? ଟିକିଏ ନିରାସ୍ରବ, ମୋହମୁକ୍ତ ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ ? ଉପର ସିନା ସମ୍ଭାରଣର ଦଶାସ ହୁଅନ୍ତା, ସେ ପଥଶ୍ରାନ୍ତ-ମାନଙ୍କୁ ବିଚାର କରୁଛ ।

ପରକୁ ଯେ ଆପଣାର କରେ, ଲେଡ଼ା ପଡ଼ିଲେ ଦେଶ ଲାଗି ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରେ, ସେ ସିନା ନେତା । କାଳେ କାଳେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଏହି ସନାତନ ମଣିଷଟିର ବାଣୀ ଲେକେ ବେଦବାଣୀ ପରି ମାନନ୍ତି, ମାଟି ଆସ୍ଥାନରୁ ତାଙ୍କୁ ଦେବତାର ଖଟୁଳାକି ରଚାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

ଅମଡ଼ା ମାଡ଼ିଯିବା ତ କଲମର ସ୍ଵଭାବ । ହଳିଆ ଗୋଟେ ସିଆରକୁ ଚାହିଁ ଆଉ ଗୋଟେ ସିଆର କାଟେ । କଲମର ପ୍ରକୃତ, କଳ୍ପିତ, ଡିଜିଟାଲ କଥା କହୁଁ କହୁଁ ଡେଫାନାଲକୁ ମାଡ଼ିଯିବା । କାହାର ନିକଟ ସେ ମାନେ ନାହିଁ । ମୁହଁରେ ଚୁଣି ବାନ୍ଧିଲେ, ତା ମୁହଁରୁ ନିଆଁ ବାହାରେ ।

ତୁମ ପୋଷା ପଞ୍ଜୁରୀ କବି ସେ ନୁହେଁ । କ୍ଷମତାକୁ, ଧନକୁ ଡରନ୍ତି ଏମତେ, କିନ୍ତୁ ଶତ୍ରୁ କବିର କଲମ କାହାକୁ ଭୟ କରେନାହିଁ । ପାଣ୍ଡୁପେତ ପରି ଅମୋଦ ।

ଗୋଟାଏ କବି ନିକାଲି ଦେଲେ, କି ତା ଲୁହ ବା ନିଆଁର ଫସଲକୁ ଉଜାଡ଼ିଦେଲେ କିମ୍ବା ତା କଲମଟି ଚୁରୁମାର କରିଦେଲେ ସେ ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ । ତାପରେ କବିର ଅକ୍ଷୟବୀର୍ଯ୍ୟବାହୁଳ ବାହାରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପଛରେ ଅକ୍ଷୟ ଭୂମିର ।

ହସ କାନ୍ଦର ଗପ

ଗପର ଗପ, ଦ୍ଵିତୀୟ ପର୍ବ

ବ୍ରହ୍ମାବଳୀ, ତୃତୀୟ ଭାଗରେ ‘ହସକାନ୍ତର ଗପ’ର ଦ୍ଵିତୀୟ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସ୍କରଣ; ଗୁରୁତ୍ଵେନ ବଡ଼ ଓ କେତୋଟି ଚୂନା ଚୂନା ଗପ ଏଥିରେ ସ୍ଥାନିତ, ସବୁ ୧୮୮୫ରେ ଲେଖା । ଚୂନା ଗପ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ପଦେ ଲେଖିଛୁ—

ଚଳ ବାଦଲରେ ଟିକ ଟିକ ବଜୁଲି ଚମକ ଉଠି ଲୁହଯାଏ, ପଛରେ ତାର ଦୃଷ୍ଟିଆକର୍ଷଣକାରୀ ଘଡ଼ଘଡ଼ ବା ଚଡ଼ଚଡ଼ ନଥାଏ, କିନ୍ତୁ ମୋ ସ୍ଵପ୍ନ-ଫଳର ଅପାଳକ ରାଜ୍ୟକୁ ସେ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ।

ଯୋଉ ଚୂନା ଚୂନା ଘଟଣା କାନରେ ବାଜେ, ତାକୁ ସାଉଁଟା ଗୁଜୁଡ଼ିରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଳକାର କାଢ଼ି ଫିଙ୍ଗି ଦିଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ପାରେ ନାହିଁ । ତାକୁ ଚଟୁଚଟୁ ରୂପ ଦିଏ, କାରଣ, ଏସବୁ ଜୀବନର ଜୁଲନ୍ତ ଅଗ୍ନିକଣା, ଆଦୌ ଅବହେଳାର ନୁହେଁ, ମନର ରଞ୍ଜିତରେ ଲଗିବା ମାନ୍ଦେ ଧରେ ।

୧୫ | ୧୧ | ୮୫

କଟକ

ଲେଖକ

ଗପର ଗପ

ଗପ ଯେମିତି, ଗପର ଗପ ସେମିତି । ଦେଉଳକୁ ଚାହିଁ ମୁକୁଣିଆଳୀ, ତେଲୁଣିକ ଚାହିଁ ସବୁ ଚକୁଳି । ମୁକୁଣିଆଳୀ ଦେଉଳକୁ ବଳି ଯାଏନି, ଚକୁଳି ତେଲୁଣିରୁ ବଡ଼ ହୁଏନି । ଯୋଉଠି ମୂଳଦେଉଳର ଟୋପାଟିଏ ଶୁଷ୍କ ନାହିଁ, ସେଠି ମୁକୁଣିଆଳୀର ରହୁବ କାହିଁକି ? ସେ ଯେମିତି ଯାହା ତାହା, ସ୍ୱାର ବ ସେମିତି ଗତିଗୋଚର ନାହିଁ । କେହି ଯେପରି ନିରାଶ ହୋଇ ନ କହ—‘ଗପ ତ ଗପ, ତାର ପୁଣି ଗପ ! ମଞ୍ଜୀ ତପ ଲୋ !’

ମନର ଓରମାନ୍ ମେଣ୍ଟାଇବା କଥା । ମନର ଚରାଭୁଇଁର ସୀମାସରହୁଦ କାହିଁ ? କେଶୁ ଅନଧିକାରଚକ୍ର । ହୋଇଗଲା, ଓଲଟି ଗାଈ ଗୋଦା ମେଲି ବା ବାଡ଼ି ଠେଲି ଉଦା ଖାଇଗଲା ବୋଲି ବଡ଼ ମଠର ଗପଗୋସେଇଁମାନେ ଯେପରି ନାକସିଟ୍ଟି ନ ମାରନ୍ତି !

ସତ କହୁଲେ ମୁଁ କାହା ବଳମ୍ ବା କଲମ ଅର୍ଜିତ ଇଲାକା ମାଡ଼ି ବସି ନାହିଁ । ତକା ଆକାନ୍ତ ଭୂଇଁରେ ଛତା ପୋତି ବସିଛୁ ମାତ୍ର । ଯୋଉମାନେ ‘ଆଖି ନାହିଁ, କାନ ନାହିଁ, ବାଜିଗଲେ ମୋର ଦୋଷ୍ଟ ନାହିଁ’ ବୋଲି ଜଳନ୍ତା ବନାଟି ବୁଲୁଛନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ଝୁଲ ଯେପରି ମୋ ତାଳପତ୍ର ଛତାଟି ଉପରେ ନ ପଡ଼େ ! ଓଡ଼ାମୋଡ଼ା ପକାଇ ରହିଲି, ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଶରର ତନିଗାର ଅପେକ୍ଷା ସ୍ୱାର ମହୁମା ଅଲ ନାହିଁ ।

ଆରେ ବାବୁ, କଟମଟ କରି ଚାହିଁଛୁ କାହିଁକି ? ମୁଁ କଣ ତୁମ ମାଲମସଲ ହରଣସୁଲ କରିଛୁ ? ଚଢ଼େଇ ଧରିବ ଲାଗି ପିତୃଅର୍ଜିତ ବା ସ୍ୱୋପାର୍ଜିତ ରୁମ ଡିହରେ ଫାନ୍ ବସାଇଛୁ ? ଚଢ଼େଇ ତ ଆପେ ଆପେ ଆସି ମୋ ପାଦୁଲରେ ବସିଲ, ଗୁଡ଼ି ଧସାଇ ମନ ଭିତରେ ପଶିଲା, ମୁଁ କଣ କରିବି ? ତାପରେ ମୁଁ ତାକୁ ପାଳିଲେ ପୋଷିଲେ, ନାଁ—ଡାକ୍ କଲେ କାହାର କଣ ଗଲା ?

କେତେବେଳେ କାହାର ପ୍ରାଣଚପୁଡ଼ା, ଚପନଗିଡ଼ା ହସ ଆଖିରେ ଲାଗିଛି, କଲିକାକଟା, ଗୁଡ଼ିଫଟା ଲୁହ ବା ମୋ ଆଖିରେ ଲୁହ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଜାଣିଶୁଣି ତ କିଛି କରିନାହିଁ । ସେ ଯଦି କବିତା ବା ପ୍ରବନ୍ଧ ନ ହୋଇ ଗପ ହୋଇଗଲା, ମୁଁ କଣ କରିବି ?

ଦିଅଁ ଗଢ଼ିଚି, କି ମାନକ୍ତ ଗଢ଼ିଚି ଜାଣେନାହିଁ । ବଡ଼ ଦେଉଳ ଗଢ଼ୁ ଗଢ଼ୁ
 ଯେବେ ଉଇଁ-ହୁଙ୍କାଟାଏ ହୋଇଗଲା—କାହାକୁ କହୁବା, କପାଳରେ ସିନା କରି
 ଲହୁବା ! ଶିଳୀର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ସେ । ଗାଳି ତ ଅଜିତ; ‘ମନ ଭରତ କରି ଗାଳି’
 ଦିଅଁ ମୋଡ଼େ ବା ମୋ ଇସ୍ତକୁ ! ଖୋଲି ପଡ଼ିଆରେ ପିଲ ବେଇ ଡାହାଣୀ
 ଚରୁଗୁଣୀକ କି ଡର ? ପିଲୁଣାଇ ଡାହାଣୀ, ବାଞ୍ଛୀକରକଟାଙ୍କି ଯାହା ମୋର
 ଭୟ । ସେମାନେ କଣ ନାହିଁ କଣ କହନ୍ତି; ଗର୍ଭବେଦନା ତ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ,
 ନେଣେଇଫୁଲଗୁଡ଼ାକା ମୁହଁ ନ ଥାଇ ମିଛରେ ଗୋଡ଼କୁ କରୁଛୁଥାନ୍ତି । କେଜାଣି
 ନାଟାଏ ମାରିନେବେ । ଶୁଣିଲରେ ବାଳିଆ ପିଟା ଡଙ୍ଗା ଗୁଡ଼, ଗୁଡ଼ ।

ନୂଆ ବୋଲି ମୁଁ କାହିଁକି କ୍ଷମା ଆଣି କରିବି ? ଶିଳିଗୁଣ୍ୟରେ ନୂଆ
 ପୁରୁଣା କଣ ? ମାପକାଠି ତ ଗୋଟିଏ । କୋଡ଼ ରାଜଜର କାକପୋଇ ପହଞ୍ଚି
 ଉଲ୍ଲେ—କୁଆମାନେ ତାକୁ ପାଗ୍ରେଟି ନଥାନ୍ତି, ନା ଲହୁଲୁହାଣ କରିନ୍ତି ? ସମବ୍ୟବ-
 ସ୍ଥାପ୍ତିକାରୁ ସଦ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟୀ ଏଇ ଅନୁଦାର ଚରମ ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର ପାଇଲେ ବି
 ଦବିଯିବ ନାହିଁ ।

କାରଣ ଯୋଡ଼ି ଡେଶରେ ଉଡ଼ିବାକୁ ସାହସ କରିଚି, ସେ ମୋ ନଜର ।
 ଫୁଦର ଦିଶିବ ବୋଲି ସେଥିରେ ମଧୁରପୁଚ୍ଛ ମୁଁ ଖଞ୍ଜିନାହିଁ । ଆଗେ ଜୀବନ, ପରେ
 ଉପ—ଏସବୁ ଜୀବନରପ । ଏଥିରେ ମେଦ ନାହିଁ, କଲ୍ଲନାର କ୍ଳେଦ ନାହିଁ, କିଛି
 ହେଲେ ଆଡ଼ପତା, ଗୁଡ଼ପୁଲ ବଡ଼ପଣ ନାହିଁ । ଏ ଖୋଦ୍ ଜୀବନ ବା ସ୍ବପ୍ନ
 ଖୋଦା । ଏ ବା ସେ ଉମ ଦୁଆରେ ଡାକିଲେ ଉମେ କଣ ‘ଓ’ ନ କରି
 ରହୁପାରିବ ?

କଟକ

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦାଶ

ତା ୨୧-୧୦-୭୮

ହେଲେନ୍

ଯେଉଁମାନେ କୁକୁରକୁ କୋଳରେ ବସାନ୍ତି, ମଟରରେ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି
ଚାଲନ୍ତି, ଅଫିସ୍ ଫେରନ୍ତି ଆରାମଭୋଗରେ ବସି ତାର ଲାଲାଖେଲା ଉପଭୋଗ
କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ନାହିଁ, ଯଦି ବା ତାର ପ୍ରଭୁଭକ୍ତ, ବିଶ୍ୱସ୍ତତା ଓ
କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣରେ ମୁଁ ମୁଗ୍ଧ । ବୁଲ କୁକୁର ଦେଖିଲେ ମୁଁ ତଡ଼େ । ତାର
ସ୍ୱଜାତିହଂସ୍ତତା ଓ କଳହପ୍ରିୟତାକୁ ଦୃଶ୍ୟ କରେ ।

ଆମ ହରିଶଙ୍କରବାବୁଙ୍କୁ ଏକା ଆପଣ କାହିଁକି, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍କଳର ଯେତେ
ଶ୍ରୀମତୀ ଅଛନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ଜାଣିଥିବେ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ସେ ଜଣେ
ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷ । ସ୍ୱପ୍ନ ଲେଖିଥିଲେ ସେ ଡି ଫିଲ ବା ଡି. ଲିଟ୍ ଡିଗ୍ରୀ ଭୂଷିତ
ହୋଇଥାନ୍ତେ, କେଉଁ ନାମଜାଦା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟାପନା
ଲାଗି ମୁଖ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ ପାଇଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ,
ପୃଥିବୀରେ ଯେତେ ଧର୍ମଚକ୍ର, ପାଠଚକ୍ର, ଶାଠଚକ୍ର ଅଛି, କେଉଁଠି ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କର
ଚକ୍ର ନାହିଁ ।

ବେଶୀ ପୋଷିବାକୁ ବଳ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମାସ କୁକୁର—
ନାଆଁ ଦେଇଛନ୍ତି ‘ହେଲେନ୍’ । ତା ଲାଗି ଦିନକୁ ଶହେ ମାଉଁସ ଖଜା,
ଅଡ଼େଇଶ ଦୁଧ ଲାଗୁଥା । ଶୀତ ଦିନେ ଅଣା ଉପରେ ତୁଳା ଶେଯ ପଡ଼େ; କୁକୁର
ଗର୍ମ ଜାମା, ମାକଡ଼ଟୋପି ପିନ୍ଧି ଶୁଏ । ବେକରେ କଉଡ଼ି ଆଉ ଘାଗୁଡ଼ି
ମାଳଟିଏ । ଦଉଡ଼ିଲେ ଝୁମୁରୁ ଝୁମୁରୁ ବାଜେ । ବାବୁ ଅଫିସ୍‌ରୁ ଫେରିଲେ ଦୁଇ
ଗୋଡ଼ ଟେକି ସେ ପହଲେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଜଣାଏ । ଅଚନ୍ଦ୍ରା, ଅଜଣାକୁ ଫାଟକ
ଡିଆଁଇ ଦିଏ ନାହିଁ । ପିଲାମାନଙ୍କର ବହୁ ଖେଳଣା ମଧ୍ୟରେ ସେ ଗୋଟିଏ—
ଜାକନ୍ତି ।

ସେଦିନ ହରିଶଙ୍କରବାବୁ ହେଲେନ୍‌ର ଭାରି ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲେ—ତାହାଣୀ
ପରି ପାଟିକି ଚାହିଁ ବସେ ନାହିଁ; ଯେତେ ଲୋଭନୀୟ ଦିଶୁଥିଲେ ବି ଖାଦ୍ୟ
ପଦାର୍ଥରେ ମୁହଁ ମାରେ ନାହିଁ । ଭାରି ବୁଦ୍ଧି; ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଦେବା ମାତ୍ରେ ମନର
ଭାବ ବୁଝିପାରେ । ପଶୁ ହୋଇ ଏତେ ମାନବତା ହାସଲ କରିଛି କିଏ ? ଜଗତରେ
କେଉଁ ପଶୁର ରୁଚି ଏତେ ଉନ୍ନତ, ଚରମ ଏତେ ପବନ ?

‘ଆଜ୍ଞା, ପଶୁର ଗୋଟାଏ ଚରଣ କଣ ? ବେଳ ପଡ଼ିଲେ ଅସଲ ରୂପ ତାର ବାହାରେ । ହାଣ୍ଡି ଶାଳରେ ପଣି ହାଣ୍ଡି ମାରୁ କରେ ସେଇ, ତୁଳସୀ ଚଉରା ଦେଖିଲେ ଗୋଡ଼ ଟେକେ ସେଇ; ଠାକୁର ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବି ତାର ମାନ୍ୟ ନାହିଁ । ଏଠି ସେଠି ପଡ଼ିଥିବା ଖରାଣିଆ ବୈଦ୍ୟନାଥମାନଙ୍କୁ ସେ ଚିନ୍ତାକ ଦିଏ । କ୍ଷମାଶୀଳ ଦେବାଧିପେବ ପଶୁଜନ୍ତୁର ଏ ଦୁରଭ୍ୟାସକୁ ଧରନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ସିନା, ନଇଲେ ତ ଭୟ କରି ଦିଅନ୍ତେ !

ନିନ୍ଦା କମାନେ କହନ୍ତି ଟାଉଟର; ନଇଲେ ପରମବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି; ସେ ସ୍ନାନ ଶୌଚ ପରେ ଧ୍ୟାନରେ ବସିଥିବା ବେଳେ ହୁଙ୍ଗା କି ଗଛବୁଦା କଣ ବିରାଗିଲା କେଜାଣି, ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ଥରେ ଗାଧୋଇ ଦେଲା । ‘ଉଷ୍ମ ପ୍ରସବଣ ହଠାତ୍ କେଉଁଠୁ ଅଜାଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ?’ ଚମକି ପଡ଼ି ପଛକୁ ଅନାଇଲା ବେଳକୁ ଚମ୍ପିଟ୍ । ଯେମିତି ନୋଧ ତାଙ୍କର ଜାତ ହୋଇଥିଲା, ଛ ମାସ ମାର୍ମୁଦରେ ନ ପୁରେଇ ସେ କଣ ଗୁଡ଼ିଆନ୍ତେ ? କିନ୍ତୁ ତା ଲଞ୍ଜି ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଆପଣ ହସିଲେ କଣ ହେବ, ଏ ତ ଗୋଟିଏ କରୁଣାନ୍ତ ନାଟକ !

ବଜାରଗୁଡ଼ାକ; ଶାଳିତା ନାହିଁ କି ଶାଳୀନତା ନାହିଁ । ବର୍ ବଜାରରେ ଯାବତାୟ ଅପକର୍ମ କରନ୍ତି ସେଇମାନେ । ଅଶ୍ଳୀଳତା ଅପରାଧରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କଲେ କଣ ଅନ୍ୟାୟ ହେବ ? ପୁଅଟିଏକୁ ଧରି ଆପଣ ଆଖି ନ ରୁଜି ଯାଇ ପାରିବେ ? ଗ୍ରେଟ ପୁଅଟି ତ ଆପଣଙ୍କୁ କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବ !

ସେଥିଲାଗି ରାଗି କେତୁଟାଙ୍କ ଟାଙ୍କ ଗ୍ରେଟା କରି ଗୁଡ଼ିଛୁ ମୁଁ । କେତୁଟାଙ୍କ ବେକରେ ଭଙ୍ଗା ଗୁଡ଼ବଣା ଫନ୍ଦ ଗଲେଇ ଦେଇଛି । ଲଞ୍ଜରେ ତାଳଫୋଟକା ବାନ୍ଧି ନିଆଁ ଲଗେଇ ଦେଇଛି । ରଜା, ଜମିଦାରଙ୍କ ପରି ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାକୁ ମରଜି ଆସିଲେ ମୁଁ ବୁଲୁକୁରୁଙ୍କ ପାଖେ ପହଞ୍ଚିଯାଏ । ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତା କଲେ ବି କେହି କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମିତି କରେ ବୋଲି ମୋ ମନରେ କେବେ ଅନୁତାପ ଆସେ ନାହିଁ; ଷ୍ଟବେ ଠିକ୍ କରନ୍ତୁ, ଶହେବାର ଠିକ୍ କରନ୍ତୁ ।

ତାକୁ ଦେଖିଲେ ମୋ ମନରେ ଦିଲାର୍ଦ୍ଧ ଦୟା ଆସେ ନାହିଁ । କାହିଁକି ଅସିବ ? ଦୟାମାୟାର ମୂଲ୍ୟ କଣ ସେ ଦିଏ ? କଥା ଅଛି—

ଉପରୋଧ କଲି କୁକୁରକୁ

କୁକୁର ମୃତ୍ୟୁ ଉପରକୁ ।

ସେଇଟା ବଡ଼ ନେତେଡ଼ା ଆଜ୍ଞା । ଟିକିଏ କଣ ଖାଇବାକୁ ଦେଇଦେଲେ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଥାଏ । ଖୋସାମତିଆକୁ ଭେଣ୍ଟ କୁକୁର ସଙ୍ଗେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ପିତା ମଧୁବାବୁ ଭୁଲନା କରିଛନ୍ତି—

“ଗୋପାମତିଆର କୁକୁର ପ୍ରକୃତି
ଅଇଁଠା ପତରେ ଧାନ !”

କବିବର ରାଧାନାଥ କୋଉ ଭଲ କଥା ଲେଖିଛନ୍ତି ସେ !

ଅଇଁଠା ଗୋଇଁଠା ଶ୍ଵେତୀ

ସେହି ଶୂନ ପ୍ରାୟେ

ପ୍ରସାଦାର୍ଥୀ ହୁଅ ଯାଇ ଯବନ ଦୁଆରେ ।

ଓଢ଼ିଆରେ ଗୋମାତାକୁ ଅବହେଳା କରି ଯେତେବେଳେ ନୂଆ ଇଂରେଜପତୁଆ ବାବୁମାନଙ୍କ ମନରେ କୁକୁର ପାଳନ ନିଶା ଲାଗି ଆସୁଥିଲା, ରାଧାନାଥ କଲମ ମୁନରେ ଦେଇଥିଲେ ଗୋଟି କେନ୍ଦ୍ର—

ତପ୍ତ ବୈତରଣୀ ହେବ ପରା ପାରି

ସେହି ଶୂନଙ୍କର ହୋଇ ସୃଷ୍ଟିଧାରୀ !

ସମାଜକଲ୍ଲାଣକାମୀ କବି ସେମାନେ । କୁକୁରର ତାତ୍ତ୍ଵିକ ଦୁଷ୍ଟବୃତ୍ତି ବସୟରେ ଅବହେଳା ହୋଇ ନ ଥିଲେ କାହିଁକି ଏପରି ଲେଖିଥାନ୍ତେ ?

ଯେତେ ବିଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି କହନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି, ପୁଲାଏ ମାଉଁସ ପକାଇ ଦେଲେ ତା ବୁଦ୍ଧି ବାଉଁଶ ହୋଇଯାଏ । ଶ୍ଵେତ ଆରମ୍ଭରେ ଶ୍ଵେତ କରେ । ଆଜିର ଦୁନିଆ ତ ଲୁହାଣୀର । ପଶୁଜନ୍ତୁକୁ ମୁଁ ସେଥିଲାଗି ସମାଲୋଚନା କରୁନାହିଁ ଯେ କଥାକୁ କହୁଛି ।

ଟିକିଏ ମୁଣ୍ଡ ବଢ଼ିଛିଲେ ସେ ମଣିଷର ଅଶେଷ ଯତି କରେ । ଆଜ୍ଞା ଜାଣନ୍ତି—ବାୟା କୁକୁରଙ୍କ କବଳରେ ପଡ଼ି ଭରତବର୍ଷରେ ବର୍ଷକେ କେତେ ମରନ୍ତି ? ପରୁଣ ହଜାର ! କେମିତି ବାୟା ନ ହେବେ ସେ ! ଜୀବଜଗତରେ ତାଠାରୁ ବଳି ଅସହାୟ, ସବୁଦିନ ଆଉ କିଏ ଅଛି ? ଅନାହାର ଓ ବ୍ୟାଧିରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ସେ ମରେ । କୁକୁର ନିଜ ମୁତ ଶିଶୁର ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କରେ, ଯେମିତି ନଅଙ୍କରେ ମଣିଷ କରେ ।

ଆଜ୍ଞା, ରାସ୍ତା ଅବରୋଧ କରି ଶୋଇବାର କି ଅଧିକାର ଅଛି ତାର ? ଏଇଟା କଣ ଆଶ୍ରମ ନା ସେ ଗୋଟାଏ ଆଶ୍ରମମୁଗ ? ମଣିଷ ଅବଶ୍ୟ ରାସ୍ତାକୁ ଘର ମଡ଼ାଇଲେ, ରାସ୍ତାରେ ଇଟା ପଥର ଗଦାଇଲେ କି ଅଚଳନ୍ତୀ ଟ୍ରକ୍ ଥୋଇ ବାଟ ବନ୍ଦ କଲେ ମୁଁ କିଛି କହେ ନାହିଁ । କାରଣ ‘ମଣିଷ ଦେହେ ଦିବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ’ ! ଦିନେ ନା ଦିନେ ତାର ବୁଦ୍ଧି ଫିଟିବ । ତା ବୋଲି ଏଟା କାହିଁକି ସେମିତି କରବ ?

ଦ୍ରାଘତର ମାତଲମିର ପ୍ରଥମ ଶିକାର କିଏ ? ଭୋକଓପାସରେ ବୁଦ୍ଧି-ବିବେକ ହରାଇ ଏଣେତେଣେ ଦୌଡ଼ିଥିବା ବେଳେ ଛୁଆ ଦି ଗୁରଟାକୁ ଟିକି-ଚଟିଣି ପରି ବାଟି ଦେଇଗଲେ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଏଇ ଜନ୍ମସ୍ଥାନରେ କାହାର ମୁଣ୍ଡ ବଥାଏ ? ଅଥଚ ଗୋଟାଏ ମଣିଷ ପିଲା ଦେହରେ ମଟର ହାଡ଼ି ! ଟିକିଏ ବାଜିଗଲେ ଦେଶରେ ବାପା ! ଜଗତ ପରା କୁଆଡ଼େ ବ୍ରହ୍ମମୟ । ଭରଣାୟ ବିଶ୍ୱର ରହେ, ରହେ, କୁଆଡ଼େ ବ୍ରହ୍ମଦର୍ଶନ କରେ । ନା ଏ ଜେବଳ ପୋଥି ବାଇଗଣ ?

ଫୁଟା ଗରମ ପାଣି ଫିଙ୍ଗାଯାଏ କାହା ଉପରକୁ ? ମଣିଷ ନିଷ୍ଠୁରତାର ନିର୍ଲକ୍ଷ ସଙ୍କେତ ଦେଖାଇ ସେ ହତଭାଗ୍ୟ ବୁଲୁଥାଏ ।

ତାକୁ ଦେଖିବାମାତ୍ରେ କୋଉ ବଗୁଲିଆ ପିଲା ମନରେ ଟେକା ବା ଫୋପଡ଼ି ମାରିବାର ପ୍ରେରଣା ନ ଆସେ ?

ଭଗବନ୍ ପରା ମଣିଷ ସୃଷ୍ଟି କଲମାତ୍ରେ ତା ଲାଗି ଆହାର ଖଞ୍ଜି ରଖନ୍ତି ? କଣ ଏଇ ଅମେଧ, ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ, ଆବର୍ଜନା ?

ମଣିଷର ପରା କୋଉଠି ଦେହରକ୍ଷା ସେ ! ନର୍ଦ୍ଦମା ସ୍ରୋତରେ ଭାସି ଯାଉଥିବା ବେଳେ କିଏ ତାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରେ ?

ସରକାର ପରା ବିଶ୍ୱସ୍ତତା, ସାହସିକତା, ପ୍ରତିଭା ଲାଗି ପୁରସ୍କାର ଦିଅନ୍ତି ! ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେତେ ଜଣ କୁକୁର ସେ ପୁରସ୍କାର ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହୋଇଛନ୍ତି ?

ଲୋମଘନ ଏଇ ନଅଞ୍ଜିଆମାନଙ୍କୁ ନର୍ଦ୍ଦମା ବସ୍ତି ଧାରରେ ଆହାର ଖୁଣ୍ଟି ଖାଇବାର ଦେଖିଛନ୍ତି ? ଆରେ ଏମିତି ହୁ-ଛୁକର ଜୀବନ ଦେଇ ବଞ୍ଚିବା ଅପେକ୍ଷା ମରିଯିବା ଲୋଟିରୁଣେ ଭଲ । ସଦାଶୟ ମୁ୍ୟନସପାଳିଟିର କରୁଣାପ୍ରାଣ ଦୂତମାନେ ଏଇ ହତଭାଗୀମାନଙ୍କୁ ଦୁଃଖକଷ୍ଟରୁ ମୁକ୍ତି ଦେବା ଇଚ୍ଛାରେ ଛକ ଛକ ବେଳରେ ଟାଣ ଗଲେଇବା ଦେଖିଛନ୍ତି ? ଦେଖିଛନ୍ତି ସେଇ ଜାଲିଗାଡ଼ି ଯେଉଁଥିରେ ଭଉଁଜିକର ଏମାନଙ୍କୁ ଶୁଲିଆ ପଦାକୁ ନିଆଯାଏ ? ଅତି ରୁଗ୍‌ଣ ସଙ୍ଗେ ଅତି ସୁସ୍ଥ ଜାଲି ବାଟେ ମୁହଁ ଗଲାଇ କି କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଥାନ୍ତି ? କାହା ମନରେ ଦୟାପଦ ଆସେ ? ରାମଙ୍କ ଦୂତ ତ ନୁହନ୍ତି, ଗଣେଶଙ୍କ ବାହନ !

ଏଇ ବେକାର, ବୁଦ୍ଧ, ରୁଗ୍‌ଣ ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଧର୍ମଶାଳା ବା ଅନାଥାଶ୍ରମ ଖୋଲିବା କଥା କିଏ ଚିନ୍ତା କରେ କି ?

ନା, ନା, ଏମାନଙ୍କୁ ଏକଦମ୍ ଖତମ୍ କରିଦେଲେ କଣ ଲୋକସାନ୍ ହୁଅନ୍ତା ?

ବଳାଞ୍ଜ, ଛତରା, କୁଳ ନାହିଁ କି କୌଳୀନ୍ୟ ନାହିଁ, ଜାତି ନାହିଁ କି ଗୋଷ୍ଠ ନାହିଁ । ବାର ବର୍ଷ ଲାଗି ଯଳଖିଲେ ବି ସେମାନଙ୍କ ଲଙ୍ଘିତ ଯୋଉ ବଙ୍କାକୁ ସେଇ ବଙ୍କା । ଅନାହାରରେ ଶତ ସଂଖ୍ୟାରେ ଗଡ଼ି ମଲେ ବି ଖାଦ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ବିଚଳିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ବ୍ୟବସ୍ଥାସଭାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ହୁଏନାହିଁ । ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ରାସ୍ତା ପାଖରେ ଧକଡ଼ିଥିଲେ ବି ପଶୁଡ଼ାକ୍ରୁର ଆଡ଼ ଆଖିରେ ଚାହିଁନ୍ତି ନାହିଁ । ଜୀବ-ଜନ୍ତୁ ସରକ୍ଷଣ, ନିଷ୍ଠୁରତା ନିବାରଣ ଆଇନର ବାହାରେ ଏମାନେ ।

‘ସ୍ୱଜାତି ପରହଂସକ’ କଥାଟା ବାହାରିବ ଏମାନଙ୍କ ଗତିସ୍ଥିତିରୁ । ନା, ନା, ଏମାନଙ୍କୁ ନିପାତ କର, ନିକାଶ କରିଦିଅ ।

ହରିଶଙ୍କରବାରୁ କହିଲେ—କଣ ? କୁକୁର ବଂଶ ବିଲେପ ଆପଣ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ? ବଡ଼ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଏ । ଜାଣନ୍ତି, କୁକୁର ଆମ ରାସ୍ତା-ଘାଟର ସ୍ୱପ୍ନ ନିୟନ୍ତ୍ର ପୁଲିସ୍ ! ବିନା ଦରମାରେ ରାତି ଅନିଦ୍ରା ହୋଇ ସେ ଜଗେ, ଚିର କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠ ।

ଘୈର ଧରିବାରେ ଅଭୁତ କ୍ଷମତା ତାର ଅଛି । ରକ୍ତଲଗା ଲୁଗା ଶୁଦ୍ଧ ଦେଇ ନରହତ୍ୟାକାଣ୍ଡକୁ ନିର୍ଭୁଲ ସ୍ୱାଦେ ଧରିପାରେ ସେ । ଚମକାର ଘ୍ରାଣଶକ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଏ ଦେଶୀଗୁଡ଼ାଙ୍କ ହାତରେ ଖଡ଼ା ଶିଝେ ନାହିଁ ।

ଆପଣ କୁକୁର ଦେଖିବେ ତ ଇଉରୋପ ଯାନ୍ତୁ, ତହୁଁ ବଳି ତହୁଁ ବଳି । ରୁଷିୟାର ବୋରଜୋଇ—ଚେପ୍ ଟା ମୁଣ୍ଡ, ଲମ୍ବା ବାଳ, ଲତ୍କା କାନ; ଜର୍ମାନୀ ପିନ୍‌ଜେର, ଡୋଉରମ୍ୟାନ୍, ଫରାସୀ ବ୍ରାଏଡ଼୍, ସ୍କଟ୍‌ଲଣ୍ଡର କୋର୍ଲି, ଇଂରେଜ ଗ୍ରେହାଉଣ୍ଡ୍, ଆଇର୍‌ଲ୍ୟାଣ୍ଡର ଉଲ୍‌ଫଡ଼ର, ନରୱେର ଏକ୍ ହାଉଣ୍ଡ୍; ଏସିଆରେ ଦେଖିବେ ତ ଦେଖନ୍ତୁ ସାମାୟେଡ଼୍ କିମ୍ବା ଗୁଓ । ଦ୍ରୁତଗତି, ଶିକାରରେ ସୁଦକ୍ଷ । ନଇଲେ ଦେଖନ୍ତୁ ଆରବ, ପାରସ୍ୟ ଓ ଆଫଗାନିସ୍ତାନର ଗ୍ରେହାଉଣ୍ଡ୍ ଜାତୀୟ ସାଲୁକି; ଘ୍ରାଣଶକ୍ତି ପ୍ରବଳ । ‘ଥ’ କହିଲେ ଯାଇ ବାସକୁ ମାଡ଼ି ବସିବ । ନଇଲେ ଆପଣ ଫ୍ରେଞ୍ଚ ଟପ୍‌ସ୍ ଡୁଲ୍‌ଡ଼ର, ଇଂରେଜ ହିପେଟ୍, ଜର୍ମାନୀ ଫକ୍ସ ହାଉଣ୍ଡ୍ କିମ୍ବା ବାସେଟ୍ ହାଉଣ୍ଡ୍ ଦେଖନ୍ତୁ; ମୋଟେ ବାର ଚଢ଼ିଦ ଇଞ୍ଚ ଉଚ୍ଚା, ଦେଖିବାକୁ ବଡ଼ କଞ୍ଚିତକଥା, କୋଳରେ ନରୁଅ, କାନରେ ବସାଅ । କିନ୍ତୁ ଏ ବର୍ଣ୍ଣା କୁକୁର ଅଲକ୍ଷଣା କଣ ତାକୁ ରଖେଇ ଦେବେ ? ଆରେ ବାବୁ, ସେ ତ ଆପଣା ବାଟେ ବାଟେ ଯାଉଛି, ତୁମର କଣ କରୁଛି ?

ମନେ ମନେ ସେହିନ ଖୁବ୍ ରାଗିଲି—ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିବ, ଖାଲି କୁକୁର କଥା, କୁକୁର ସ୍ୱାଙ୍କର ଗୋଷ୍ଠ, କୁକୁର ସ୍ୱାଙ୍କର ଇଷ୍ଟଦେବତା । ତାଙ୍କ

ମତରେ ବେଦ, ଉପନିଷଦ୍, ପୁରାଣଯୁଗ କୋଉଠି ଥିଲା ଠାକୁରଙ୍କ ଯୁଗ; ଗୋରୁ-
ଗାଈଙ୍କ ଯୁଗ; ନନ୍ଦନା, କାମଧେନୁ, ସୁରଭି ଲୋଡ଼ା ହେଉଥିଲା । ଦିଅ ନ ହେଲେ
ଯଜ୍ଞ ଅଟଳ । ଏଟା ହେଲା କୁକୁରଙ୍କ ଯୁଗ, ଯେହେତୁ ଏ ଯୁଗରେ ଚୋର ବେଶୀ;
ଚୋର ଧରଣରେ ମଣିଷ ଅଞ୍ଞେଷା କୁକୁରର ଦକ୍ଷତା ଅଧିକ । ତେଣୁ ଚୋର,
ଡକେଇଟା, ନରହତ୍ୟା ଧରବା ଲାଗି ପୁଲିସ୍ ନେଉଛି ଏମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ । ଏମିତି
କେତେ କଥା ଶୁଣି ଶୁଣି କାର୍ଯ୍ୟବାହାନାରେ ସେଦିନ ହରିଶଙ୍କର ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ଖସି
ଆସିଲ ।

ମାସକ ପରେ ପୁଣି ଦେଖା; ସାମାନ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସ ପରେ ହରିଶଙ୍କରବାବୁ
ପୁଣି ଶୂନ୍ୟସାହଚ୍ୟରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ—ଏକ ‘ଲଇକା’ ଯେ
ଜ୍ୟୋତିର୍ଲୋକ ଭ୍ରମଣ କରି ଫେରି ଆସିଛି । ଏହା କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୁକୁରର
ନାମ ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ଜାତୀୟ କୁକୁରକୁ ସାଇବେରିଆରେ ‘ଲଇକା’ କହନ୍ତି ।
ମଣିଷ ଆଗରୁ ଏଇ କୁକୁର ଚନ୍ଦ୍ରଲୋଚନରେ ପାଦ ପକେଇଲା । କୁକୁର ଜାତି
ପକ୍ଷରେ ଏ କମ୍ ଗୌରବମୟ ବିଷୟ ନୁହେଁ । ଚନ୍ଦ୍ର କଣ ମାଛ ହୋଇ ଗଲା ?
ସୁନ୍ଦରୀମାନଙ୍କ ମୁଖ ସହଜ ଥାଉ କଣ ତାକୁ ଉପମା ଦେବେ ନାହିଁ ?

ଶଶିକ ହାରିଥିଲା, ତାର ମୃତ୍ୟୁର କଲଙ୍କ ଘେନି ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲାଇଲା
ଶଶିଙ୍କ । କୁକୁର ଜିଣିଲା । ଏଇ ବିଜୟ ଘେନି ଚନ୍ଦ୍ର, ନିଶ୍ଚୟ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ନାମ
ଗ୍ରହଣ କରିବ । —ଧରନ୍ତୁ ଶୂନାଙ୍କ ବା ସେହପରି କିଛି; ହୁଏତ ଏହା ଆପଣଙ୍କ
ସାମ୍ବେଦନ ସମର୍ଥନ ଲାଭ କରି ନ ପାରେ; ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଏହାଠାରୁ ଭଲ ନାମଟିଏ
ଦେବାରେ କି ଅନ୍ତରାୟ ଅଛି ?

କୁକୁର ପ୍ରତି ଆମର ପ୍ରୀତି ଅବ୍ୟାଚୀନ ନୁହେଁ; କୁକୁରର ମହତ୍ତ୍ୱ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁ-
ମୋଦିତ । ବେଦର “ସରମା”କୁ କିଏ ନ ଜାଣେ ? ଗୀତାରେ ଅଛି—ଶୁଦ୍ଧ
ଚୈବ ଶୃପାକେ ଚ ପଣ୍ଡିତାଃ ସମଦର୍ଶିନଃ । ବେଦ କଣ କୁକୁରର ଗୁଣ ଶାନ୍ତିନ
କରି ଅପବିତ୍ର ହୋଇ ଯାଇଛି ? ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗରେ ଜୀବ ହସାବରେ ସେ ଭଲ
ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନ ଥିଲେ ବେବିଲୋନୀୟ ମନ୍ଦିର ଓ ମିଶରର ପିରାମିଡ଼ମାନଙ୍କରେ କୁକୁରର
ମୂର୍ତ୍ତି ଖୋଦିତ ହୋଇଥାନ୍ତା କାହିଁକି ?

ବନ୍ୟାଧୀର ପଞ୍ଚ ଲକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ କୁକୁରଠାରେ ନିହିତ; କୁକୁର
ଛାଇ—କୁକୁରଠାରୁ ମାଂସ ଛଡ଼ାଇବାର ବୋକାମି କମ୍ । ପଶୁକୁ କୁଟା ଖାଇବାକୁ
ଛାଡ଼ି ନ ଦେବାର ସ୍ୱାର୍ଥପରତା ଅଜବ ଗଲା, ଆଜ୍ଞା ! ମଣିଷ ଲାଗି କୁକୁର ପରି
କିଏ ଆଉ ଜାନ୍ ଦେଇପାରେ ? ନିଉଫାଉଣ୍ଡଲ୍ୟାଣ୍ଡର ଓଁଦ୍ୱାର୍ଡ୍ ତର ବୁଢ଼ ଯାଉଥିବା
ଲୋକକୁ ଉଦ୍ଧାର କରି କୁକୁର ଘେନି ଆସେ ।

ଏକ କୁକୁରକୁ ଜନ୍ତୁ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି ସିନା, ଏ ପ୍ରେମର ମହତ୍ତ୍ୱ ବୁଝେ । ଆମେରିକା ଲେହ୍ନଭାଷାପୃଷ୍ଠର ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ ଶୁଣିଛନ୍ତି ? କୁକୁରଟିଏ, ସେ ଦିନରେ କୁକୁର ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ରାତିରେ ମଣିଷ ହୋଇଯାଏ । ଗୋଟିଏ ଝିଅ ସହୃଦ୍ ତାର ପ୍ରେମ ହେଲା । ତାର ଯେତେ ଛୁଆ ଜନ୍ମ ହେଲେ, ସବୁ କୁକୁର । ମଣିଷ-ଜାତିକ ଏ ବଡ଼ ନିନ୍ଦା । ଛାତି-କୁଟୁମ୍ଭ ତାକୁ ଗ୍ରାସି ପଳାଇ ଗଲେ । କୁକୁର ସବୁଦିନ ଚମଡ଼ା ଖୋଳକୁ ଉଠରେ ରଖି ଗାଆଏ । ଦିନେ ତାର ଚଉଷ୍ଟ ପ୍ରେମିକା ସେଇ ଚମଡ଼ାକୁ ପୋଡ଼ି ଦେଲା, ତାପରେ କୁକୁର ମଣିଷ ହୋଇ ରହିଲା । ଏଥୁରୁ ବୁଝାଯାଏ, ଏ କୁକୁର ଭିତରେ ମଣିଷ ଅଛି, ଦେବତା ଅଛନ୍ତି । ଏ ଘଟଣା ନୁହେଁ, ଅସ୍ପଷ୍ଟ ନୁହେଁ ।

ଇଷ୍ଟୋନାସ୍ ଗଳ୍ପରେ ଅର୍ଦ୍ଧ-ମନୁଷ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧ-କୁକୁର—ମାନେ ଆମର ଯେପରି ନବଗୁଞ୍ଜର ମୂର୍ତ୍ତି, ସେପରି ଏକ ଜନନୀ ପ୍ରାଣୀର ଜଳନା ନିଶ୍ଚୟ । କୁକୁରର ସେପରି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନ ଥିଲେ ଇଥେଲ୍ ଇଲ୍‌ସ୍‌ଟନ୍ ପରି ଜଣେ ବିଶ୍ୱପ୍ରେସିଦ୍ଧ ଶୂନ୍ୟଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ କୁକୁର ନାମରେ ସ୍ୱେପାକ୍ତିତ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ମାସିକ ବ୍ୟୟ ୨୫୦ ଡଲାର୍ ଉଠାଇ କର ଯାଇଥାନ୍ତେ ? ପ୍ରିୟ କୁକୁରର ମୃତ୍ୟୁ ବିଚ୍ଛେଦ ସହ ନ ପାରି ମି. ଜନ୍ ଆସ୍ତବ୍ଧତା କରିଥାନ୍ତେ ?”

“ଆଉ, ଆଉ, ‘ପ୍ରାପ୍ତ ସନ୍ନିହିତେ ମରଣେ ନହ ନହ ରକ୍ଷତି କୁକୁର କରଣେ’ । ଯେତେ କହିଲେ ବି କୁକୁର ଠାକୁର ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କୁ ନିଜାଣ କି ମୋକ୍ଷ ଦେବ ନାହିଁ; ଧର୍ମ, ସଂସ୍କୃତି, ସାହିତ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ଆପଣ ଖାଲି କୁକୁର କଥା ଜାଣୁଛନ୍ତି !”

ହରିଶଙ୍କରବାବୁ ମୋ କଟାକ୍ଷରେ ଦବି ନ ଯାଇ କହିଲେ—ସେଥିରେ ସବୁ ଅଜ୍ଞା; ଧର୍ମ ? ଧର୍ମ ତ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ପଛରେ କୁକୁର ହୋଇ ଗୋଡ଼ାଇ-ଥିଲେ; ମହାକାବ୍ୟ ‘ମହାଯାତ୍ରା’ ପଢ଼ନ୍ତୁ । କୁକୁରର ବିଶ୍ୱସ୍ତତା, ଆଜ୍ଞାନୁବର୍ତ୍ତିତା, ସୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଘେନି ବହୁତ ଗଳ୍ପ ଲେଖାଯାଇଛି । ଦେବୁନାହାନ୍ତି ପରମ ଭକ୍ତ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତିଶିକ୍ଷକ, ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର କବି ମଧୁସୂଦନ ପିଲଙ୍କୁ ମୂଳରୁ ଉପନିଷଦ୍ ବାଣୀ ନ ଶିଖାଇ କଣ ଶିଖାଉଛନ୍ତି ?

‘ତୁ ତୁ କର ତାକଲି ମୁହିଁ

ଦଉଡ଼ି ଅଇଲୁ କୁକୁର ତୁହି ।’

‘ଆରେ ଆରେ ପୋଷା କୋକ

ତତେ କି କରୁଚି ଭୋକ ?’

“କୁକୁରସାହୁକ୍ୟ, କୁକୁରସଂସ୍କୃତି ଏଇ ମନୁଷ୍ୟର କୁଳ ଉଦ୍ଧାର କରିବ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଫଳ ସାଧନ କରିବ ! ଆଜିମ୍ବ ବୋମାରୁ ରକ୍ଷା କରିବ ? ଆଉ ଆପଣଙ୍କ ଦୁଆର ମାଡ଼ିବ ନାହିଁ; ମଣିଷର ଆଉ କିଛି ବ୍ୟବସାୟ ନାହିଁ ? ମୁହେଁ ମୁହେଁ ସେଦିନ ବଢେଇ ଦେଇ ଆସିଲି ସିନା, ମନରେ କଷ୍ଟ ହେଲା; ପ୍ରତି ଲୋକର କିଛି ନା କିଛି ବିନୋଦନ ଥାଏ । ସେହପରି ହରିବାରୁଙ୍କର କୁକୁର ପ୍ରୀତି; ନିଜ ପୁଅ-କନ୍ୟା-ମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ବିରୁଦ୍ଧରେ କହିଲେ ସେ ସହପାରିନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କୁକୁର ବିରୁଦ୍ଧରେ କହିଲେ ମୋଟେ ସହବେ ନାହିଁ । କୁକୁର ତାଙ୍କର ଅତି ଅଲଗା, ଗୋଲବସଣ କନ୍ୟାଟିଏ । ତା ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ସେ ମନରେ ଉଚ୍ଚ ଧାରଣା ପୋଷଣ କରନ୍ତି । ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ କହିବା ଅର୍ଥ ଜୀବନଗତ ପ୍ରତି ମନୁଷ୍ୟର ଗର୍ବର ଆତ୍ମା ଓ ସ୍ନେହ ପ୍ରୀତି ଉପରେ କୁଠାସ୍ପାଦନ । ଆଶ୍ରମଯୁଗରୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁକୁର ହୋଇ ରହିଛି ଆମର ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଜାତି । ତେଣୁ ତାକୁ ଭଲ ପାଇବାରେ ଅନ୍ଧତା ନାହିଁ । ସତ୍ୟସ୍ପୃହ ଓ ସାବଲୀଳ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥା ।

ଏ ମଧ୍ୟରେ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ମାସ ଗଲଣି, ହରିଶଙ୍କରବାରୁଙ୍କର ଘରକୁ ଯିବାର ଆକାଞ୍ଚିକା କେବେ ହୋଇ ନାହିଁ । ସେଦିନ ବଳାରଗହଳ ଭିତରେ ହଠାତ୍ ମୁହଁମୁହଁ ହୋଇଗଲା । ଖସିବାର ବାଟ ନାହିଁ, ସେ ବି ସ୍ଥାନ-କାଳ ବିବେଚନାରେ ମାମୁଲି ନମସ୍କାର ହୋଇ ଗୁଡ଼ି ଦେବାର ପାତ୍ର ନୁହନ୍ତି । ମୋ ହାତ ଧରି ଏକ ଜନବିରଳ ସ୍ଥାନକୁ ଝିଙ୍କି ନେଇ କହିଲେ—ଟିକିଏ କଥା ଅଛି ।

ବରୁଗିଲି—କି କଥା ? ବେଙ୍ଗୁଲୁ କଥା; କି ବେଙ୍ଗୁଲୁ ? କାଠବେଙ୍ଗୁଲୁ, ସେଇ କୁକୁର କଥା ତ କହିବେ, ଆଉ କଣ ?

ହରିଶଙ୍କରବାରୁ ଟିକିଏ ହସି କହିଲେ—ହଁ, ଠିକ୍ ଅନୁମାନ କରିଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେ କଣ ଆଉ ଅଛି ?

‘ମହାପ୍ରାୟ, ମରିଯାଉ’, ମନେ ମନେ ବରୁଗିଲି, କିନ୍ତୁ ପରୁଗିଲି—କଣ ପଲାଇ ଗଲା ? ଦୁଧ, ମାଛ, ମାଂସ ତାକୁ ଗନ୍ଧେଇଲା ? ଏତେ ସ୍ନେହ ଗ୍ରନ୍ଥାର ମୂଲ୍ୟ ଗୋଟାଏ ପଶୁ କଣ ବୁଝିବ ? କାହା ପ୍ରକୃତି କିଏ ଗୁଡ଼ିଲଣି ?

‘ନା, ମୁଁ ତଡ଼ିଲେ !’

‘ଏ କି ଅଭୂତ ଖିଆଲ ! ଜୀବର ଜୀବନ ଘେନି ଏ କି ଖେଳା ! ଜୀବ ପ୍ରତି ନିର୍ଦ୍ଦୟତା ଅପରାଧରେ ଆପଣ ଦଣ୍ଡାହର୍ତ୍ତ; ଆହୁର୍ଯ୍ୟ, ଆପଣ ତାକୁ ତଡ଼ି ଦେଇ ପାରିଲେ ?’

‘ତା ଚରିତ୍ର ଖରାପ !’

‘ପଶୁଠାରୁ ମାନବତା ଆଣା କଲେ ଏହିପରି ଅନୁଭବ ହେବାକୁ ହୁଏ ।’

‘ଗରତ୍ତ ଚାହିଁ, କିଛି ଗୋଟାଏ ଉନ୍ମାଦନା ହୁଏତ ମନରେ ଆସିଲା । ଦିନେ ହଠାତ୍ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା, ବହୁ ଖୋଜାଖୋଜି ପରେ ସନ୍ତାନ ମିଳିଲା । ଗୋଟାଏ ବଜାସ ବୁଲୁ କୁକୁର ସଙ୍ଗେ…… । ମନରେ ଡୋଧର ଗୋଟାଏ ଉତ୍ତପ୍ତ ସ୍ତୋତ ବହୁଗଲା; କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୋ ଆଖିକୁ ଚାହିଁଦେଇ ସେ ଆଖି ବୁଜି ଦେଲା । ମୁଁ ତାକୁ ଡାକିଲି ନାହିଁ । ତିନି ଦିନ ପରେ ସେ ବଳେ ବଳେ ଆସିଲା, କିନ୍ତୁ ନିଃସଂକୋଚରେ ଘରକୁ ପଶିଗଲା ନାହିଁ, ସାମ୍ନାକୁ ଆସିବାର ସାହସ ନାହିଁ । ଆଖିରେ ଅପରାଧୀ ଭାବ, କ୍ଷମାର ଯାଚନା । ହତାଯାକ ପାଞ୍ଚ ଘେରୁ ବୁଲିଲା—କେହି ଡାକିବ ଭାବ ।

କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ, ବିସ୍ତାପ, ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଦେଖି ମୋ ହୃଦରେ ନିଆଁ ଚରିଗଲା ଯେମିତି; କହୁଛି—ଯା ଛାଡ଼ିଯା ଯା ।

ସେ ଲଜ୍ଜସଂକୋଚରେ ଯେପରି କେତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇ ପାରେଣ୍ୟରେ ଲାଗିଗଲା । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଦୃଢ଼ସଂକଳ୍ପ, ପୁରୁଷ ସ୍ୱେଦ-ମମତାକୁ ପଛକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ପୁଣି କହୁଛି—ତୋ ମୁହଁ ମତେ କହୁର ପରି ଲାଗୁଛି । କହୁଛି—ପଳା ଏଠୁ । ହେଲେନ୍ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଆଁ ଦେଲା—ଭୁଲ୍ ଗୋଟାଏ କରି ପକାଇଛି, କ୍ଷମା ଦିଅ ଆଜ୍ଞା ।

ଖୁବ୍ ଗୋଟାଏ ଗର୍ଜନ କରି କହୁଛି—ଯାଉନୁ ନା, ଦେଖିବୁ ଏଇଲେ ? ଏ କାଠ ଫାଳିଆରେ ତୋ ମୁଣ୍ଡ ଛତୁ କରିଦେବି !

ମୋ ଜିଦ୍ ଦେଖି ହେଲେନ୍ କାନ୍ଦ ମୁହଁରେ ଆସ୍ତେ ଗେଟ୍ ପାରିହେଲା—ତାପରେ ଏକମୁହାଁ ଚାଲିଲା । ଫେରାର୍ ।

ମୁଁ କହୁଛି—ମଣିଷ ତ ପଦେ ପଦେ ଏମିତି ଭୁଲ୍ କରେ, ସେ ତ ଗୋଟାଏ ଜନ୍ତୁ !

‘ତା ବୋଲି ଏଇ ଛତାବୁଜ ପାଖେ ପଶିବ; ଏ ସ୍ଥାନିଏଲ୍ ଜାଣୁ, ଜାଣି ଶୁଣିଲେମା, ସ୍ୱାର ଗୋଟାଏ କୌଳିନ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ? ଆମ ବାର ବର୍ଷର ତପସ୍ୟାକୁ ଗୋଟାଏ ଦିନରେ ଶୁଖୁଆ ପୋଡ଼ାରେ ଶେଷ କରି ଦେଲା ! ପିଲାଏ ଏ କଥା ଜାଣିଲେ……ହୁଏ ?’

‘ମଣିଷ ପରି ଜୀବଜନ୍ତୁର ମଧ୍ୟ ଆସଙ୍ଗଲିପ୍ତ ହୁଏ । ସେ ଦିଗରେ ଆପଣ କେବେ ଚିନ୍ତା କରିଛନ୍ତି କି ? ସେ ଚରକୁମାରୀ ହୋଇ ରହିବ, ସତ୍ୟହର ପତାକା ଉଡ଼ାଇ ? ମୁନି କନ୍ୟା କିନା ! ଗୋଟାଏ ଜନ୍ତୁଠାରୁ ସବୁ ଆପଣ ଆଣା କରି ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଜଣେ ବିବେକୀ ମାନବଠାରୁ ସେଇ ଜନ୍ତୁ କିଛି ଆଣା କରିପାରିବ

ନାହିଁ ? ମିଶ୍ ଦେଲେନ୍ ଙ୍କ ମନର ଗୋପନ ରହସ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ଆପଣ କେବେ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ? ଭୋକ ବିଚଳରେ ସେ ଲାଟିଆ ନାମୁଡ଼ିଲା ନାହିଁ ତ ଆଉ କଣ କରନ୍ତା ?

ହରିବାରୁ ମୋ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ନୀରବରେ ଚାଲିଗଲେ । କୁକୁରର ପ୍ରଣୟୀ କୁଳୀନ କି ଅକୁଳୀନ, ପ୍ରେମ ଜାତଭେଦ ମାନେ କି ନାହିଁ, କୁକୁରର କର୍ମରେ ପାପ କେତେ ଭାଗ୍, ପୁଣ୍ୟ କେତେ ଭାଗ୍ ଭାବିବାର ଆଗ୍ରହ ବା ଅବସର ମୋର ନ ଥିଲା । ମନେ ମନେ ଖୁସି ହେଲି—କଣ୍ଟା ଗଲା ! ଆଉ ହରିବାରୁଙ୍କ ଘରେ କୁକୁର ରହିବ ହେବ ନାହିଁ ।

ପୁଣି ପ୍ରାୟ ବର୍ଷକ ପରେ ଦେଖା, ଏଥର ସ୍ବେଦନରେ । ଏକା ଗାଡ଼ିରେ ଯିବାର କଥା । ଭାବିଲି—ଏଥର କଥାବାତ୍ତୀ ଭିନ୍ନ ମାର୍ଗରେ ଗତି କରିବ—ପାକିସ୍ଥାନର ଭାରତ ଆନ୍ତମଣ, ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଜାତିବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟ, ରାଜନୀତି, ଅର୍ଥନୀତି ବା ସାହିତ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ହରିବାରୁ ମତେ ଦେଖିଲାମାତ୍ରେ ହସି ହସି କହିଲେ—ଘେନ ଆସିଲି ଆଜ୍ଞା, ମାଆ-ପୁଅ-ଝିଅ ସମସ୍ତଙ୍କୁ, ଆଦର ସନ-ମାନରେ ।

‘ତା ମାନେ ? କାହା କଥା ଆପଣ କହୁଛନ୍ତି ?’

ଆମ ହେଲେନ୍ ମ, ମନେ ଥିବ ଅବଶ୍ୟ; ମୁଁ ତଡ଼ିଦେବା ମାତ୍ରେ ସେ ରାସ୍ତାରେ ସିଧା ସିଧା ଚାଲିଲା, ଚାଲି ପାସ୍ତ କୋଣ ଗଲା ପରେ ଗୋଟାଏ ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡରେ ତାକୁ ବୁଲ କୁକୁର ବେଢ଼ିଲେ; ଅଚନ୍ଦ୍ରା, ଅଜଣା, ଜାତି ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ । ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇ ସମସ୍ତେ ଏକାବେଳକେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ—କାହା ଅନୁମତିରେ ଆମ ଇଲାକାରେ ପଶିଲ ? ଜାଣ ନାହିଁ କି ଆମର ପ୍ରତାପ ? ଅପୁର-ଅପୁରୁଣୀଙ୍କ ମେଳରେ ସୀତାଦେବୀଙ୍କ ପରି ନୀରବରେ ହେଲେନ୍ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥାଏ; ବନ୍ଧୁଆଁ ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇ ବୁଲ କୁକୁର ପାଖକୁ ଲାଗି ଲାଗି ଆସୁଥାନ୍ତି—କିଏ ତୁମ ପିଠରେ ପଡ଼ିବ ? କିଏ ସେ ? ଇଷ୍ଟ ସୁମରଣ କର ।

ନରନାରାୟଣବାରୁ ଏଇ ନାଟକୀୟ ସଂଗ୍ରାମ ଦୃଶ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ହଠାତ୍ ପହଞ୍ଚି ଯାଇ ଖଣ୍ଡେ ଡାକ୍ ଉଠାଇ କହିଲେ—‘ହୁଃ, ଏଡ଼େ ଭାରୁ, ଅବିରୁଦ୍ଧ, ଗୋଟାକୁ ଏତେ ବେଢ଼ିତ ?’

ଆହା, ପୋଷା କୁକୁରଟିଏ କାହାର, ଫିଟି ଆସିବ । ଏମିତି ବୁଲିଲେ ତାକୁ କୁତୁକିତା କରି ଖାଇଯିବେ ତାର ଜାତି କୁହୁମ୍ବ ।

ନରନାରାୟଣବାରୁ ଆଦରଯନ୍ତ୍ରରେ ତାକୁ ପାଲିଲେ; ଯଥା ସମୟରେ ଦୁଇଟି ଛୁଆ ଜନ୍ମ ହେଲେ, ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଟିରା, ଗୋଟିଏ ମାଈ । ‘ଦୁଇଟି ସନ୍ତାନ ଯଥେଷ୍ଟ’, ସରକାରଙ୍କର ଏଇ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମାନି ବୋଧ ହୁଏ ।

ଏଣେ ଆମ ଘରେ କାହାର ମନରେ ସୁଖ ନ ଥାଏ । ଗ୍ରେଟ ସୁଅ ବାବୁଲି ସବୁଠାରୁ ବୃଦ୍ଧ ହେଉଥାଏ ବେଣୀ; ସମସ୍ତେ ମନେ ମନେ ଅଭିଯୁକ୍ତ କରୁଥାନ୍ତି ମତେ, କିନ୍ତୁ କେହି ଗୁଣ୍ଡ ଫିଟାଇ କିଛି କରିପାରୁ ନ ଥାନ୍ତି ।

ସେ ଥିଲା ଆମ ପାରିବାରିକ ସ୍ନେହପ୍ରୀତିର ଯୋଗସୂତ୍ର, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ନିଷ୍ଠାର ଆଦର୍ଶ । ସେ ଚାଲିଯିବା ଦ୍ଵାରା ସବୁ ଯେପରିକି ଶିଥିଲ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଆନନ୍ଦର ଧାର ଶୁଖି ଯାଇଛି ।

ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଖବର ପଠାଇଲି । ଅଫିସ୍‌ରୁ ଫେରି ପ୍ରତିଦିନ ଘଣ୍ଟାଏ ଦିଘଣ୍ଟା ଖୋଜି ବୁଲିଲି; ପତ୍ର ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଶେଷକୁ ସମ୍ବାଦ-ପତ୍ରରେ ବିଜ୍ଞାପନ ଦେଲି—ଉଚ୍ଚତା ଦିନଫୁଟ, ଓଜନ ଚାଲିଗଲା ପାଉଣ୍ଡ, ବର୍ଣ୍ଣ ଧଳା, ସ୍ଥାନିୟ ଲାଗସ୍ତା କୁକୁର ହଜିଛି । ଖୋଜି ଆଣି ଦେଲେ ସମସ୍ତ ବ୍ୟୟ ବହନ କରିବି । ସମ୍ବାଦ ଦେଲେ ଚିରକୃତଜ୍ଞ ରହିବି ।

ସେଦିନ ନରନାରାୟଣବାବୁଙ୍କ ପତ୍ର ପାଇ ଚାଲିଲି ଘେନି ଗଲି । ଯେତେ ଡାକିଲେ ବି ପାଖକୁ ଆଇଲା ନାହିଁ ହେଲେନ୍; ନରନାରାୟଣ ବାବୁଙ୍କ ପାଦରେ ଗୁଡ଼େଇ ଗୁଡ଼େଇ ହେଉଥାଏ; ଜଣାଇଦେବାକୁ ଚାହୁଁ ଥାଏ—ମୁଁ କୃତଘ୍ନ ନୁହେଁ, ତୁମେ ମୋ ଜୀବନ ବଞ୍ଚେଇଛ, ଠାଇଁ ଦେଇଛ, କେତେ ଦିନ ହେଲା ତୁମ ନିମନ୍ତ ଖାଉଛି । ହୁଅନ୍ତୁ ପଛକେ ପୁଅ ଯାଆନ୍ତୁ, ତୁମ ବିନାତୁମଦିରେ ଯିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ

ସେ ମୋର ପୁରୁଷେନ ପ୍ରଭୁ, ପିଲାଟି ଦିନରୁ ବଢ଼େଇ ଥିଲେ, ରୋଗରେ ଔଷଧ ଦେଇ ବଞ୍ଚେଇଥିଲେ, ସୁଅ ଝିଅଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ କରିଥିଲେ । କିଛି ଭୁଲିନାହିଁ ଆଜ୍ଞା । ହେଲେ ବି ଧାର୍ତ୍ତା, ଜଣକର ଦାନା ଖାଉଛି । ବିନା ହୁକୁମ୍‌ରେ ପାଦେ ଆଗେଇବାର ଜୁ ନାହିଁ । ସେ ନରନାରାୟଣ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଥାଏ—କ'ଣ ଗୁଡ଼ିବ ନା ନାହିଁ ?

ନରନାରାୟଣବାବୁ ହୁକୁମ୍ ଦେଲେ—ଯା, ଏଥର ଯା, ମୋ କଥା ଟିକିଏ ମନେ ପକାଇବୁ !

ହେଲେନ୍ ଆସି ହରିଶଙ୍କରବାବୁଙ୍କ ପାଦତଳେ ଲେଟିଗଲା—ଏତେ ଦିନେ ତମା କରିଛ ? ପାଗ୍ରେଟି ନେବାକୁ ଆସିଛ, ମୋ ମନରେ କ୍ଷୋଧ ନାହିଁ, ତିଳେ ହେଲେ ତୁମ ପାଖେ ଅଭିମାନ ନାହିଁ ।

ହରିବାବୁ ଆସି ବୁଜି ଭାବବହୁଳ ହୋଇ ଗପି ଚାଲିଛନ୍ତି ହେଲେନ୍ କଥା । କେତେବେଳେ ଯାଏ ଗପିଥିବେ କେଜାଣି । ତାଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ନ ଭାଙ୍ଗି ନୀରବ ନି-ସ୍ଵାରଟିଏ କରି ଉଦ୍‌ଘୃଷ୍ଟ ସ୍ତେସନରେ ମୁଁ ଓହ୍ଲାଇ ଗଲି ।

କଙ୍କାଳର ସ୍ମୃତିଲିପି

ପଦ୍ମପଲ୍ଲବଲେଚନ, ଅର୍ଘ୍ୟଦ୍ଵାରା ଲଳିତ, ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ, ଜିବାଧର, ଗୋଲପ ଗଣ୍ଡ, ମୃଣାଳବାହୁ, ଚମ୍ପକାଙ୍ଗୁଳି — ଜୀବନ ଓ ଯୌବନକୁ ଦେଖ ତ କାବ୍ୟ ! ଏ ତ ଗୋଟାଏ କଙ୍କାଳ — ଉଲଗ୍ନ, ନିରଳଙ୍କାର; କାହାର ଗେଲବସର ପୁଣି ସେ ଥିଲା, କାହାର ଅଲିଅଳୀ କନ୍ୟା ? କାହାର ପ୍ରିୟାପତ୍ନୀ ? ତ୍ୟାଗନିଷ୍ଠ ତରୁଣୀ ନା ସ୍ବରୂପିଣୀ ତରୁଣୀ ? ନାଗରିକ ନା ଗ୍ରାମୀଣ ? ମୂଲ୍ୟ ନା ମଜଦୁର୍ ? କୃଷକ ନା କବି ? ସୁଶିକ୍ଷିତ ନା ଗଣ୍ଡମୁଖ ? ବିଦଗ୍ଧ ନା ବାବଦୁକ ? ନର୍ତ୍ତକୀ, ଅଭିନେତ୍ରୀ, ନା ସୁଗାୟିକା ? ଏ ଘଟପାଟୁଆ ନା ଦଣ୍ଡନାଟୁଆ ? ଟାଉଟର, ମକଦ୍ଦମାଖୋର୍, ନା ନିତାନ୍ତ ସରଳ, ଉଦାସୀ, ସାଧାରଣରେ ଅତି ସାଧାରଣ ? ବହୁକୁଟୁମ୍ବୀ ଦୁଃଖୀ, ନା ଧନୀ, ନିରପେକ୍ଷ ? କିଏ ସେ ? ଚିହ୍ନିବାର କିଛି ହେଲେ ଉପାୟ ନାହିଁ ।

କଙ୍କାଳ ସେ, ସେଇ ତାର ପରିଚୟ, ରୂପସ୍ଥାନ, ନିର୍ଗୁଣ ସେ । ସତ୍ କି ଅସତ୍ ଥିଲା, ଜ୍ଞାନ କି ଗୌରବବାନ୍ ଥିଲା, ପରକୁ ଆପଣାର କରି ଜୀବନ ବିତାଇ ଥିଲା, କି ସ୍ଵାର୍ଥ ଚିନ୍ତାରେ ପରମାର୍ଥ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇଥିଲା; ଜାଣିବାର କିଛିହେଲେ ବାଟ ନାହିଁ । କେତେ ଜମିଜମାର ମାଲିକ ଥିଲା ସେ ? କାହାର ଜମିଦାର, ମହାଜନ, କାହାର ବା ଖାତକ ? ମର୍ତ୍ତ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ କେଉଁଠି ତାର ବାସସ୍ଥାନ ଥିଲା ? କୁଟୀରରେ ନା ସୌଧରେ ? ତରୁତୃଣଭର କାକଳିଝଙ୍କୁଡ଼ ପଲ୍ଲୀରେ, ନା ଯାନବାହାନ ଗର୍ଜିତ ଭଡ଼ାଫାନ୍ତ ନଗରରେ ? କାହାର ଅଭିଷେକ, ଗୁରୁ ବା ଦିଶାସ୍ତ୍ର ଥିଲା ସେ ? କାହାର ମହାପ୍ରସାଦ ବନ୍ଧୁ, ଜ୍ଞାତ କୁଟୁମ୍ବ, ସମୁଦ ବା ଶଶୁର ? ଶଳା ବା ସୋଦର ! ନାମସ୍ଥାନ, ସଂଜ୍ଞାସ୍ଥାନ, ଗୋଷ୍ଠସ୍ଥାନ । ମୃତ୍ୟୁ ତାର ମାନବିକ ପରିଚୟକୁ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ କରି ଦେଇଛି । ପୃଥିବୀର ଜୋଷ ଛଣିଛି; ନବ ଜନ୍ମରେ ନୂତନ ସମ୍ପର୍କ ଗଢ଼ି ଉଠିନାହିଁ । ପ୍ରେତ ତାର ନିଃସଙ୍ଗ, ମିଥ୍ୟମାଣ — ଦୂରବୁଲୁଇ ମଣାଣିରୁ ମଣାଣି; ଗୃହରୁ କେଦାର; ଯେଉଁଠି ତାର ଆକର୍ଷଣୀୟ କିଛି ଥିଲା । ଦେହ ଲେପ ପାଇଛି; ବ ସନା ପୁର ନଥିଲା ତାର; ସେଇ ତାକୁ ବୁଲାଇଛି ହୁଏତ !

ଅଳ୍ପଦିନ ତଳେ ହୁଏତ ତାର ଶୁଦ୍ଧିନିଷ୍ଠା ହୋଇଥିବ । ଦୁଆରେ ଘଟ ବସିଥିବ; ଉଠିବ କେତେ କିଏ ଖୋଜା ଲେଡ଼ା ହୋଇ ଆସିଥିବେ । ଗାଆଁ

ମୁଣ୍ଡରେ ପୁଅ ବେଳକିଆ ଦେଇ ଆସିଥିବ । ପାଗ ଦ୍ଵାଣ୍ଡି ସେଇଠି ଜଳଜଳା
ଦ୍ଵାଣ୍ଡି ପାଲଟି ଥିବ । ଜାତି-କୁଟୁମ୍ବ ପିତାଭିତ ଖାଇଥିବେ ।

‘ଘର ଘରଣୀ ଦେହ କଳାଉଥିବେ
ଘଟ କୁଟିଲେ ତତେ ଭୂତ ବୋଲିବେ’ ।

କଥା ସତ ଫଳିଥିବ । କାନ୍ଥ ଗୁଲ ବାଡ଼େଇ ତାକୁ ଚଢ଼ିଥିବେ । ଧାର-
ଉଧାରରେ ସରୁ ବା ମରୁ; ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ ବା ଭାଇଭାତ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥିବ ।
ବନ୍ଧୁ-କୁଟୁମ୍ବକୁ, ପୁରୋହିତଙ୍କୁ ନୂଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧେଇବାକୁ ହୋଇଥିବ । ବନ୍ଧୁ
ବାନ୍ଧବଙ୍କ ଘରୁ ଭାର ଥୋର ଲମ୍ଫିଥିବ—ଅଜାଏ ବସାଦହୁ, ଅଜାଏ କଞ୍ଚାଚୁଡ଼ା,
ଅଜାଏ ହୁଡ଼ୁମ୍ବ, ଅଜାଏ ଚୁଡ଼ାପୁଆ ବା ଗୁଣ୍ଡ ଖଇ; ଭାରେ ଦୁଧ, ଭାରେ
ପାଗଲ କଦଳୀ; ଭାରେ ମହାପ୍ରସାଦ କିମ୍ବା ଭାରେ ଗଜ ବନ୍ତଳ ଓ ଖମ୍ବ ଆଳୁ ।
ମହାଜନମାନେ ମହାପ୍ରସାଦ ପାଇ ବଦାଜା ନେଇ ଲମ୍ଫ ହୋଇ ଶୋଇଥିବା ପୁଣି
ମୁଣ୍ଡରେ ପଦରଜ ଝାଡ଼ି କଲାଣ କରି ଯାଇଥିବେ । ଧାର ଧାର ଲୁହ ଭିତରେ
ଅଦେଶ ଟୋପାଟିଏ ଲୁହ ଢାଳି ନ ପାରି ବଦାୟ ନେଇଥିବ । ଗୁରୁ ଶୀତଳାଇ
ପୁଅ ତାର ଅସ୍ଥିକୁ ଘଡ଼ିରେ ପୁରାଇ ପୋତି ଦେଇଥିବ, ପରେ ଗଙ୍ଗାରେ ପକାଇବା
ଲାଗି ।

ବିଲରେ ବୁଲିଲେ ପୁଅ ସଙ୍ଗେ ଭେଟଣା ହେବ; ତୋଟାବାଡ଼ିରେ
ରହୁଲେ ପିଲଏ ଡରିବେ; ଏ ବିଲବାଡ଼ି ତାର କେତେ ପ୍ରିୟ ଥିଲା । ଆଜି ତାର
କିଛି କରିବାର ନାହିଁ; ଭୂଷା ପଡ଼ିଲେ କିମ୍ବା ହଠାତ୍ ଭାଙ୍ଗି ପାଣି ବୋହୁଗଲେ ସେ
ଜଳ ଜଳ ଚାହିଁଥିବ; ଧୋଇ ମରୁଡ଼ି ହେଲେ କି ବତାଣରେ ପଲ୍ଲ ଉଡ଼ିଗଲେ ସେ
ବ୍ୟସ୍ତବକଳ ହେଉଥିବ; ଘରେ କୋରଖ ପଶିଲେ କି ତକେଇଇ ହେଲେ ସେ
କଲବଲ ଛଟପଟ ହେଉଥିବ । କିନ୍ତୁ ତାର କରିବା ଲାଗି କିଛି ନ ଥିବ । ଅଦେଶ
ସେ ଗୁହୁଣ୍ଡନ; ବନ୍ଧୁକୁଟୁମ୍ବସ୍ଥାନ; ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ତାର ପ୍ରାଣ ମୁଠାଏ ପିଣ୍ଡ । ବଡ଼ବଡ଼ିଆ
ଡକା ଦିନ ଟିକିଏ ଆଲୁଅ । ଅନ୍ଧାରରେ ଆସି ସେ ଆଲୁଅରେ ପ୍ରେତଲୋକକୁ
ଫେରି ଯାଇଥିବ । ଗୟାରେ ଶେଷ ପିଣ୍ଡ ଦାନ ପରେ ସେ ହୋଇଥିବ ବିସ୍ମୃତ ।
ଜୀବନରୁ ମୃତ୍ୟୁ, ପ୍ରେତଲୋକରୁ ଜୀବନ୍ତ ଲୋକ ବହୁତ ଦୂରେଇ ଯାଇଥିବ । ଜୀବନ
ସହିତ ତାର ଲୁଚକାଳି ଖେଳ ଏହିପରି ଶେଷ ହୋଇଥିବ ।

ଏବେ ଗୋଟାଏ ଯନ୍ତ୍ର ସେ; ଆଧିବ୍ୟାଧି, ଦୁଷ୍ଟି ନ୍ତାଜଞ୍ଜାଳସ୍ଥାନ; ପୁତନମୂଳ
ଗୋଟାଏ ରୁଷ; ଛନ୍ଦ ବିଛନ୍ଦିନ; ଇତସ୍ତତଃ ବିଷ୍ଣୁ ଅସ୍ଥିକୁ ହୁଏତ ସଂଲଗ୍ନ କରା
ହୋଇଛି । ପ୍ରଫେସର ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛନ୍ତି—କେଉଁଠି କେଉଁ ଅସ୍ଥି; କେଉଁ ଶିର
ପ୍ରଶିରର ଅସ୍ଥିତ୍ଵ; କେଉଁଠି କେଉଁ ରୋଗ ହୁଏ; କିପରି ବ୍ୟାପେ; କେଉଁଠି

କପରି ଅସ୍ତ୍ରୋପଗୁର କରିବାକୁ ହୁଏ । ମୃତ୍ୟୁ ଜୀବନକୁ ଦେଇଛି ଏଇ ଦକ୍ଷିଣା । ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଶିଖାଇବ; ଅନୁଭୂତିରୁ ମର୍ମଜ୍ଞାନ ଦେବ । ଚକ୍ରା ଓ ଅସ୍ତ୍ରୋପଗୁରର ଶହଲସାଲ ହେବ ଏଠି । ମୃତ୍ୟୁ ଅସ୍ତ୍ରୋପଗୁର ନୁହେଁ । ଜୀବନ୍ତ ଓ ଜୀବନର ପରିପୁରକ ସେ; ଭୂମିକା । ଜୀବନର ସମୀକ୍ଷା ଲାଗି ପ୍ରେକ୍ଷାଗାରର ପରୀକ୍ଷିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପରି ମୃତ୍ୟୁର ଆସ୍ତ୍ରୋପ ଏକାନ୍ତ ମହମୟ । ମୃତ୍ୟୁ ଜୀବନର ବୈତାଳିକ; ସହାର ସୃଷ୍ଟିର ସଂବାହକ ।

ଦିନେ କୁଟୁମ୍ବ ପୋଷଣରେ ତାର ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଭୂମିକା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସାମାଜିକ ବା ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଥିଲା ସେ ନିତାନ୍ତ ଅଦରକାରୀ । ଏବେ ତା ବନା ଆନାଟମି ବା ଚିକିତ୍ସାଲି ଶିକ୍ଷାଦାନ ଅସମ୍ଭବ । ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ହାତବାରଣ ସେ; ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ପରୀକ୍ଷାକ୍ରମର କର୍ତ୍ତୃଧାର । ସେତେବେଳେ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଏଇ କଞ୍ଚାଲଟାକୁ ଦେଖି କେତେ କଣ ଭାବ ଯାଉଥିଲା—ଏହାର ମୁଖ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏତେ ମୁଖର କପରି ସେ ? ଗନ୍ଧସ୍ନାନ, କିନ୍ତୁ ମୋର ଅନ୍ତରକୁ ନିରେଖି ନିରେଖି କପରି ଦେଖୁଛି ସେ ? ନିରନ୍ତର; କିନ୍ତୁ ମୋର ମନର ଭାବନାକୁ ସତେ ଯେପରି ପଢ଼ି ପାରୁଛି ସେ ।

ଭାବୁ ଭାବୁ କେତେବେଳେ ମୋତେ ଗୁରୁ ନିଦ ଲାଗି ଆସିଲା ଜାଣେନାହିଁ । ସ୍ବପ୍ନରେ ମନ ବ୍ୟଥାରୁ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲାବେଳେ ସେଇ କଞ୍ଚାଲ ଯେପରିକି ମୋତେ ପଚାରିଲା—ଚନ୍ଦ୍ରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ! ମୋଠାରେ ଜୀବନର କି ସଙ୍କେତ ଅଛି ସେ ଆପଣ ଚନ୍ଦ୍ରି ବେ ! ନାମସ୍ତନ, ଧ୍ୟାନସ୍ତନ, ଅକୃତସ୍ତନ; ମୋ ପଛରେ ସବୁ କାହାଣୀ; ସାଜସାଥୀ ଭୁଲିଯାଇଛନ୍ତି; ମୋ ଆଗର ସବୁ ସ୍ବପ୍ନ କଳନା ଅପସରି ଯାଇଛି ।

‘ଆମେ ପରା ଗୋଟିଏ କୋଠାଘରେ ଥିଲେ—ଆଠଶଙ୍କ ବେଢ଼ ନମ୍ବର ୧, ମୋ ବେଢ଼ ନମ୍ବର ୩ । ଆପଣ ଶୁଣ ରୋଗୀ; ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବି; ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କ ପାଖେ ଡାକ୍ତର ଓ ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକ ଭିଡ଼ ଜମେଇଥାନ୍ତି । ମୋ ପାଖରେ ତ ଜାଣ ଗୋଟିଏ କ୍ଲାସ୍ ହୁଏ । ଟ୍ରେଥୋସୋପ୍ କାନ୍ଥରେ ପକାଇ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଲେକ୍ଚର ସତେ ଯେପରି ଗୁପ୍ତଗୁପ୍ତାମାନେ ପିଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର ଆମ ଦୁହଁଙ୍କୁ ଅପରେସନ୍ କରିଥିଲେ । ମୋର ସାତଦଶ୍ବାର ଅପରେସନ୍ । ଅତି ଜଟିଳ—କାନିସରକୁ ଏଣେ ହଲଦିଆ କାମଳ; ଶରୀର ରକ୍ତସ୍ନାନ; ବୟସ ୫୦ରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ; ମୃତ୍ୟୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ—ଦରିଦ୍ରକୁ କର୍କଟ ରୋଗ ଧରିବାର ସିଧାସଳଖ ଅର୍ଥ ଏଇଆ । କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ଗୁଣୀ ପରି ନିଲଠା । ଚକ୍ରା କରିବା ତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ଯେପରି ଗୁଣ କରିବା କୃପକର କର୍ମ । ଫସଲ ହେବ କି ନାହିଁ; ରୋଗୀ ବଞ୍ଚିବ କି ନାହିଁ କୃପକ

ବା ଡାକ୍ରର କହୁ ଦେଇ ନ ପାରିନ୍ତି । ପୁଣି ରୋଗର ପରୀକ୍ଷାକରଣ ଲାଗି ବହୁ ଦେହ ଲେଡ଼ା ପଡ଼େ । ମୁଣ୍ଡିକ; ରାବଟ୍, ବା ମର୍ଚ୍ଚଟର ଦେହ ପରି ଦରିଦ୍ରର ଦେହ । ପୁଣି କଥା ଅଛି—

ଉପାୟ କର.....

ବଞ୍ଚେଇବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରୁ କରୁ ମରିଗଲେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହୋଇ ମରିବାକୁ ଦେବା ଅଧମତା ।

ଏଇ ଅପରେସନ୍ ସଫଳ ହେଲେ ମୂଲ୍‌ବାନ୍ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗମାନଙ୍କରେ ଅପ-ରେସନ୍ କୁଣ୍ଠ ଲାଗିବ । ଡାକ୍ରରଙ୍କ ସାହସ, ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବଢ଼ିବ; ହୁଏତ ଜଗତ ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇଯିବେ ସେ । ଦିନେ ଦିନେ ତାଙ୍କୁ ଡକରା ପଡ଼ିବ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସୁପ୍ରସନ୍ନା ହେବେ ।

ସାତ ଦଶା କାଳ ଟେବୁଲ୍‌ରେ ପକାଇ ମୋତେ ଅପରେସନ୍ କରା ହୋଇଥିଲା । ଖାଇବା ଲାଗି ଡାକ୍ରରଙ୍କୁ ଅବସର କାହିଁ ? ଅପରେସନ୍ ବେଳେ ତାଙ୍କ ପାଟିରେ ରସଗୋଲା, ସନ୍ଦେଶ ମଞ୍ଡା ହୋଇଥିଲା; କଫି ପିଆଇ ଦିଆ ହୋଇ ଥିଲା । ଡାକ୍ରର; ପ୍ରକୃତରେ ମହାଯୋଗୀ ସେ । ଅସୀମ ତାଙ୍କର ଧୈର୍ଯ୍ୟ, କଷ୍ଟ-ସହିଷ୍ଣୁତା; ଉଦ୍ୟମ ଜୀବନମୂର୍ତ୍ତି; ସାହସ ଅକଳନ୍ତା । ଯେପରି ସମବେଦନାପ୍ରବଣ ମାନବ, ସେହିପରି ସୁକୌଶଳୀ ବିଜ୍ଞାନୀ ସେ ।

ଅପରେସନ୍ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷାୟ; ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବହୁ ଡାକ୍ରର ବିଫଳ ହୋଇଥାନ୍ତି । କାରଣ ଚିକିତ୍ସାଲାଗି ଡାକ୍ରରବିଦ୍ୟା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ; ପଡ଼େ ପଡ଼େ ମାନବିକତା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ ।

ମୋ ଅପରେସନ୍ ଲାଗି ଡାକ୍ରର ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର ରକ୍ତଗୁମା କରି ରୁଲିଥିଲେ । ଅନେକ ବୋତଲ ରକ୍ତ ଦିଆ ନ ଗଲେ ରୋଗୀ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ । ଧନୀ ରୋଗୀ, ଧନୀ ଛୁଟି, ଦାନବୀର, ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ବ୍ରଜବାବୁ ବୋତଲ ବୋତଲ ରକ୍ତ, ଡେକାଡ୍ରନ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ୍ ଗୁମା କରି ଆଣିଥିଲେ । ସହକାରୀ ଡାକ୍ରର, ହାଉସ-ସର୍ଜନ, ନର୍ସ, ବେହେରା ସମସ୍ତଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ଥିଲା । ମୁଖ୍ୟ ଡାକ୍ରରଙ୍କ କଢ଼ା ନଜର ଯୋଗୁଁ, ନିଜ ଓପାର୍ଟରେ ଦୃଢ଼ ଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟିତ ଥିଲେ ଡାକ୍ରର । ନର୍ସ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ୍ ପରେ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ୍ ଫୋଡ଼ି ରୁଲିଥିଲେ, ଦେହ ଜଡ଼ି ପାଲଟି ଯାଇଥିଲା । ଶ୍ୱାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଶରଣ୍ୟାର ଅନୁଭବ ହୋଇଥିଲା ମୋର । ଏଣେ ଗ୍ଲୁକୋଜ, ତେଣେ ଅକ୍ସିଜେନ୍ । ଡାକ୍ରର ମୋ ଲାଗି ନିଜର ପକେଟଶୁନ୍ୟ କରିଥିଲେ, ଅସହାୟ ପ୍ରତି ଯେତକ ସମବେଦନା, ଆତ୍ମପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଗି ସେତକ ବ୍ୟାକୁଳତା ଥିଲା ତାଙ୍କର ।

ଆଜି ସୁଖ କି ଦୁଃଖ ମୋତେ ସ୍ପର୍ଶ କରୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କେତେଦିନ ତଳର ଡାକ୍ତରଖାନାର ସେଇ ଜୀବନ, ଆଃ ! ସେଭଳି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ନ ପଡ଼ିଲେ କିଏ ହାସ୍ୟ-ପାତାଳକୁ ଆସେ ? ଡାକ୍ତର; ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ଦେଖି ସେଥପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ସେ । ରୋଗୀର ବକଳ ଚିତ୍କାର ତାର କାନରେ ବାଜେ ନାହିଁ । ସମ୍ମୁଖରେ କରାଳ ମୃତ୍ୟୁ, କିନ୍ତୁ ସେ ବିଚଳିତ ନୁହେଁ । ରୋଗବ୍ୟାଧିର ଯନ୍ତ୍ରଣା, ମୁମୂର୍ତ୍ତର ହାହାକାର ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ପ୍ରେମଜ୍ଞାଳା, ତରୁଣ ଡାକ୍ତର, ତରୁଣୀ ନର୍ସ—ଅନାସକ୍ତ ରାତ୍ରିର ଗଭୀର ନିର୍ଜନତାକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦିଅନ୍ତି ସେମାନେ । ବେଦନାତୁଚର ଚିତ୍କାର, ସୁସ୍ଥୀର କୋଳାହଳ, ମାନସର ମାନଭଞ୍ଜନ, ଜଗୁଆଳୀ କୁକୁରର ଗର୍ଜନ ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ଜିଦ୍ରାସ୍ତନ ଗଜଗା ବିଦିଯାଏ । ବହୁ ନାହିଁ ବାଚକ ମଧ୍ୟରେ ରୋଗୀର ଜୀବନ ମରଣ ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଥାଏ । ଶେଯରେ ମଶାଣ ନାହିଁ, କଲରେ ଜଳ ନାହିଁ, ଷ୍ଟୋଭ୍‌ରେ କରାସିନା ନାହିଁ, ଷ୍ଟୋର୍‌ରେ ଓଷଦ ନାହିଁ, ବେହେରା ସଞ୍ଚୋର ନାହିଁ, ନର୍ସର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାହିଁ, ଜୀବକା ଅର୍ଜନରେ ମାନବତା ନାହିଁ । କେବଳ ମାର୍ଜାର ଏଠି ସୁସ୍ଥତମ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ସମଦର୍ଶୀ । ରୋଗୀଙ୍କୁ ଦଗ୍ଧ ପାଉଁରୁଟି ଉପରେ ତାର ଆଖି, କୌଶଳୀ ଯନ୍ତ୍ରୀ ପରି ବାକ୍ସଟି ଖୋଲି ସେ ଘେନି ଯାଏ—କେବଳ କଲ୍ୟାଣ କାମନାରେ, ବହାହାରରେ ରୋଗୀର ରୋଗ ବଢ଼ିବ ବୋଲି । ସେହପରି ସମବେଦନାଶୀଳ ଡାକ୍ତର ଓ ବେହେରା । ବେହେରା ବଧୂର, ରୋଗୀର ଆହ୍ୱାନ ଉପରେ ତାର ଆଖି, ଓଷଦ ଉପରେ ଡାକ୍ତରର ଶ୍ୟେନ ଦୃଷ୍ଟି ।

ପଦାରେ ଗଦା ଗଦା ଆବର୍ଜନା—ବାନ୍ତ; ମଳମୂତ୍ର, ନର୍ଦ୍ଦମା ଜଳ, ଫମ୍ପା ପଇତ୍ତ, ଫଳଭୋପା, ଛେପ ଖଙ୍କାର ବୃଷ୍ଟି । ବଡ଼ ଅସହ୍ୟ ଏ ଜୀବନ ।

ଏଇ ଫୋଡ଼ାଫୋଡ଼ି ଜଞ୍ଜାଳ କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ପାଞ୍ଚଦିନ ବଞ୍ଚିଥିଲି । ପ୍ରସ୍ତୁତ ଡାକ୍ତର, ଡାକ୍ତରଣୀ, ନର୍ସ, ଗ୍ରହ, ହାଉସ୍ ଫର୍ଜନ୍ ମହାବିନାୟକ ଶୈଳକୁ ବଶଭୋଜ କରିଗଲେ । ସେଦିନ ସେମାନଙ୍କ ଆନନ୍ଦର ଗୁଞ୍ଜନ ଧ୍ୱଜ ମଧ୍ୟରେ ଚିତ୍ତ ମୋର ଶଙ୍ଖାଶୀଳ ହୋଇଉଠିଲା, ‘କଲନା ମୂଲେ କାଳ ଥାଇ’—ସତେ ସେଦିନ ଭଗବାନ୍ ଡାକ୍ତରଖାନା ଗୁଡ଼ିଗଲେ, ଡାକିଲେ କେହି ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ, ଦେଖି ବି କେହି କିଛି ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ । ଅକ୍ସିଜେନ୍ ସରିଲା, ସଂଜ୍ଞା ମୋର ଲେପ ହୋଇ ଆସିଲା ।

ସବୁ ମୁଣ୍ଡପାଖେ ବସି ପ୍ରଳାପ କରୁଥାଏ—ବଳଟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର କାହାଣୀ, ଯାହା ମୁଣ୍ଡକୁ ପାଗଳ କରିଥାଏ, ମୃତ୍ୟୁକୁ ନିକଟେଇ ଆଣେ । ହଇରେ, ତୁ ତ ଏଠି ଏମିତି ପଡ଼ି ରହିଲୁ ; କରଜ ଶୁଣା ହେବ କେମିତି ? ଘରେ ବଢ଼ିଲା ଝିଅ, କେମିତି ତାକୁ ହାତକୁ ଦିହାତ କରିବୁ ? ସବୁ ଅଲଙ୍କାରପରି, ବାସନାକୁସନ ତ

ବନ୍ଦା ପଡ଼ିବ, ମୁକୁଳା ହେବ କେମିତି ? ଧାନ ତ ଧୋଇ ଯାଇଛି, ଦୁହଁଲ ଗାଈ ଛଡ଼େଇଲଣି, ପିଲଏ ଏବେ ଚଳିବେ କେମିତି ?’

ଏସବୁ ଶୁଣିବା ଅପେକ୍ଷା ମରବା ଭଲ । କେତେବେଳେ ମୋର ଚେତା ବୁଡ଼ିଗଲା ଜାଣେ ନାହିଁ । ଡାକ୍ରର ଆସି ବହୁ ଫୋଡ଼ାଫୋଡ଼ି କରିଥିବେ; ଯମ ଆଉ ଡାକ୍ରରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ଟଣାଓଟଣ ଲାଗି ଯାଇଥିବ । ଶେଷକୁ ଯମର ଜୟ ଜୟକାର । ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ବାରବର୍ଷର ଉପସ୍ୟା ଗୋଟିଏ ଦିନର ଶୁଖୁଆ ପୋଡ଼ାରେ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ପ୍ରେତ ରୂପରେ ମୁଁ ବୁଲୁଥାଏ, ଶୁଖୁଥାଏ ପୁଅର ବ୍ୟାକୁଳ ହୃଦୟ, ଆଶ୍ୱାସନା ଦେବାର ଉପାୟ ଦଶୁ ନଥାଏ ।

ପାଖ ଭୋଗୀମାନଙ୍କ ଅଶ୍ରୁ, ମୁର୍ଦ୍ଦାର ପାଖରେ ଶୋଇଛି; ପାଟିକ ଆହାର ପାମାୟ ନେବେ କିପରି ? ବହୁ ଆପଣି ଅଭୟୋଗ ପରେ ଲାଲ୍ କମ୍ବଳଟି ମୁହଁରେ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଇ ବେହେରାମାନେ ମୋ ଖଟଟି ଝିଙ୍କିନେଲେ ବାହାର ବାରଣ୍ଡାକୁ, ଖଟ ଗୁରୁପଟେ ପରଦା ବେଢ଼ାଇ ଦିଆହେଲା । ବାରଣ୍ଡାରେ ଦିପହର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶବଟି ପଡ଼ି ରହିଲା । ମେହେନ୍ତରଙ୍କ ହାତେ ଝିଙ୍କା ହୋଇ ପଦାକୁ ଗଲି, କିନ୍ତୁ ମଣାଣିକ ନିଆ ହେଲି ନାହିଁ । ଗାଆଁରୁ ଭାଇମାନେ ଆସି କୋକେଇ ବାନ୍ଧିଲେ, ଖାନନଗରକୁ ବୋହୁନେବେ । ବଟ ବେହେରା ମୁଁ, ଦେଖୁଥାଏ ସବୁ ରଙ୍ଗ । ଡାକ୍ରରଖାନାର ବେହେରାମାନେ ଅଡ଼ି ବସିଲେ—ପଇସା ନ ଦେଲେ ମଡ଼ା ଗୁଡ଼ିବୁ ନାହିଁ । ଏଇ ଦୁରବସ୍ଥାରେ ଲୁହ ପୋଛୁ ପୋଛୁ ପୁଅ ଦୁଇଟଙ୍କା ଦେଲା ।

ମଡ଼ା ପୋଡ଼ିବା ଲାଗି ହାତରେ ତ ଗୋଟିଏ ପଇସା ନାହିଁ । ମାଲ ଭାଇମାନେ ମୋତେ ଖାନନଗରରେ ଫିଙ୍କି ଦେଇ ଆସିଲେ, ନାମକୁ ମାତ୍ର ଖୋଲି ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଉପରେ ଗଣ୍ଡିଏ ମାଟି ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନେ ମଣାଣିରୁ ଯାଉ ନ ଯାଉଁ କୁଆ, କୁକୁର, ବଲୁଆ, ଶାଗୁଣୀ ଆସି ଝାମ୍ପି ପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁର୍ଦ୍ଦାରକୁ ଖଣ୍ଡି ଆଖାବର କରିବା ଆଗରୁ ମେହେନ୍ତରମାନେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ, ହାତରେ ଚିତାଉଷ୍ମ ଠେଙ୍ଗା । ଠେଙ୍ଗା ଦେଖି ତାର ଅର୍ଥ ବୁଝି ବଲୁଆ କୁକୁର କଥାଗୋହର ଭିତରେ ଛପିଗଲେ, ଶାଗୁଣୀ ଉଡ଼ିଯାଇ ବରଗଛ ଉପରେ ବସିଲେ ।

ମେହେନ୍ତରମାନେ ବଟ ବେହେରାକୁ ଆନାଟମି ଡ଼ିପାର୍ଟମେଣ୍ଟକୁ ଘେନି ଗଲେ—ଦାମ୍ ଦେଢ଼ଶ ଟଙ୍କା ! ବଟ ବେହେରା ଜୀବନ କାଳରେ ଗାଈଟାକୁ ବିକିଥିଲା ୪୩୦ ଟଙ୍କା ଦାମ୍ରେ, କିନ୍ତୁ ଏବେ ତାର ନିଜର ମୁର୍ଦ୍ଦାର ବନ୍ଦୀ ହେଲା

୧୫୦ ଟଙ୍କାରେ । ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ କେହି ନାହିଁ । ବଲୁଆ, ଶାଗୁଣୀ ଅବଶ୍ୟ
ଅଭିଶାପ ବର୍ଷିଥିବେ ।

କଟାକଟି, ଶିଝାଶିଝି, ଯୋଡ଼ାଯୋଡ଼ି ପରେ ମୋର ନବ କଲେବର
ହେଲା, ତାକୁରଖାନା ହେଲା ମୋର ଚର ବନ୍ଦୀଘର । ତଃ ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର ମୋତେ
ଚିହ୍ନିପାରୁ ନାହାନ୍ତି, ଆମ ଓଡ଼ାଡ଼ିର ସେଇ ନର୍ସ ମୋତେ ଚିହ୍ନିପାରୁ ନାହିଁ ।
ତଥ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛି; କାହାକୁ ଜଣକୁ ହେଲେ ସତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦେଇପାରି ନାହିଁ—

‘ଅହନ୍ୟହନ ଭୂତାନି ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଯମମନ୍ଦରମ୍
ଶେଷାଃ ସ୍ଥିରତ୍ୱମିଚ୍ଛନ୍ତି କିମାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟମତଃପରମ୍ ।’

ଏଇ କଲେଜରୁ ଡାକ୍ତର ବାହାରୁଛନ୍ତି, ମଣିଷ ଉତ୍ତରୁ ନାହାନ୍ତି । ଦୁଃଖୀ
ଦରଦ୍ର ଚକିତ୍ରୀର ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ନପାରି ମରୁଛି । ଡାକ୍ତରର ଦୃଷ୍ଟି ପୁଞ୍ଜିପତର ଦୃଷ୍ଟି
ପରି ରକ୍ତଶୋଷୀ, ବହୁଜୀବନଜୀବା ହୋଇଛି ।

ମୋର ନିଦ ଭାଜିଗଲା—ଆଖି ଆଗରେ ଗହ୍ୱର ଗହ୍ୱର ଆଖି; ଭୟଙ୍କର
ଦନ୍ତସରୁ—ବଟ ବେହେରା—ଭାରି ଚେହେରା ଉପରେ ଦିଶୁଛି ନଟ ବେହେରା,
ଭଜନା ଭୋଇ, ରାଧୁଆ ବାରିକ, ସାଧୁଆ ମଲିକ, ହରୁର ପଧାନର ଗୁଇ; ଏଇ
ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କେତେ ପ୍ରାଣର ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ବହୁଛି ମୋର ଗୁଡ଼ରେ ଏକ ଗାର୍ବଶାସ
ହୋଇ ।

ଯାହାକୁ ପରସି ଡାକ୍ତର କହୁଛନ୍ତି ଏ ଏକ ରୋଗ, ଦୁର୍ବାରୋଗ ଶାସ
ରୋଗ । ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ କହନ୍ତି—ବ୍ୟାଧିର ମୂଳ ଆଧିରେ—କିନ୍ତୁ ଆଧିର ମୂଳ
କେଉଁଠି ? ବଟ ବେହେରା, ହଟ ସୋଇଁ, ଅନନ୍ତା ମାଝି ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେଇ
ପାରିବେ ।

ସୁପ୍ରୀତିର ଜାତକ

ହିଅ ସୁପ୍ରୀତି ହେଲା ତାଙ୍କର ମାଆ । ଘରେ ପଣିଲେ ମାଆ, ଶ୍ରେଥୋ-
ହୋପ୍‌ଟା ଆଣ୍, ପାନଡ଼ବାଟା ଆଣ୍ ; ପାଣି ଗିଲସେ ଆଣ୍ । ମାଆ—ମାଆ—
ମାଆ । ମାଆମୟ ହୋଇଗଲା ତାଙ୍କର ସ୍ତରେନ୍ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଜୀବନ—ଉପରେ
ଇଶ୍ବର, ଭୂତଲେ ମାଆ—ଜୀବନର ଯନ୍ତ୍ର ସେ ।

ତାଙ୍କର ସ୍ତରେନ୍ ପେନ୍‌ସନ୍‌ ଶ୍ରେଣୀ, ବୃଦ୍ଧ, ଏବେ ବୃଦ୍ଧତର ହୋଇ-
ଥିଲେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଯୋଗୁଁ । ସ୍ତ୍ରୀ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ସେବାକରିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲେ ।
ଓଲଟି ସେ ନିଜେ କରୁଥିଲେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସେବା । ପକ୍ଷାଘାତ ଶ୍ରେଣୀ, ପ୍ରାୟ ଅଚଳ,
ଖନେଇ ଖନେଇ ପଦେ ପଦେ କଥା ମାନ୍ କହୁଥିଲେ । ଏକାନ୍ତ ଏକୂଟିଆ ବୋଲି
ଭାବିବାକୁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସେ କେବେ ଅବସର ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବନସାରା ତାଙ୍କର
ସେବା କରିଥିଲା, ଏବେ ସେ କରୁଛନ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସେବା । ସେ ଗାଧୋଇ ଦିଅନ୍ତି,
ଖୋଇ ଦିଅନ୍ତି, ବିଛଣା ପାରି ଶୁଆଇ ଦିଅନ୍ତି, ଝାଡ଼ା ପରିସ୍ରା କରନ୍ତି, ଦାଣ୍ଡ
ଦୁଆରେ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଚଲନ୍ତି, ଖବରକାଗଜ, ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ପଢ଼ି ଶୁଣାନ୍ତି । ଏ
ତାଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା । ଏଥିଲାଗି ଢିଲାକି ବରକ୍ତି ସେ ପ୍ରକାଶ କରୁ-
ନଥିଲେ, ତାଙ୍କର ବିଶ୍ବାସ ଥିଲା—ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଏ ପଢ଼ିଲେ ଘରେ,
ପରେ ବାହାରେ । ପଡ଼ିସେବା ପଡ଼ିବ୍ରତା ପଡ଼ିଙ୍କ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ, ପଡ଼ିସେବା ସବୁ
ସାମୀର ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ । ସମାଜସେବା, ଦେଶସେବା, ‘ଜାତିସେବା, ବିଶ୍ବସେବା
ପରବର୍ତ୍ତୀ କାର୍ଯ୍ୟ । ଦଶବର୍ଷ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଚକ୍ରସ୍ରା, ସେବାଶୁଶ୍ରୂଷା ପରେ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବଚ୍ଛେଦନ
ଦେଖି ଆସି ଚୁକିଲେ; ଅବଶ୍ୟ ପଡ଼ି କୋଲରେ, ପରମ ତୃପ୍ତିରେ । ସ୍ତରେନ୍
ଲୁହ ଗଡ଼ାଉ ଗଡ଼ାଉ କହିଲେ—‘ବିଧିରହୋ ବଳବାନ୍ ଇତି ମେ ମତି’ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ସେବା ଥିଲା ତାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ । ଏବେ ହାତ ଲାଗିଲା ଖାଲି
ଖାଲି, ମନ ଆହୁରି ଖାଲି । ପ୍ରେମର ସେଇ ଖାଲି ଜାଗାକୁ କିଛିହେଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣକରେ
ବାହୁଲ୍ୟ । ସୁପ୍ରୀତିକ ମାଆ ମାଆ ତାକି ସେ ବହୁତ ଆରାମ୍ ପାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଆନନ୍ଦ
ପାନ୍ତି ଦେବପୁରାତ୍ମ । ସୁପ୍ରୀତି ଫୁଲ ତୋଳିଆଣି ଦିଏ, ଧୂପପାତ୍ର, ଶ୍ରେଣୀର
ସଜାଡ଼ ଦିଏ ।

ଲୋକେ କହନ୍ତି—ତାଙ୍କର ବାବୁ ନିଜେ ତ ଦେବତା । ପୂଜା କରନ୍ତି ପୁଣି
କୋଉ ଦେବତାକୁ ?

ରୋଗୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେବତାଙ୍କ ଖଟୁଳରେ ହିଁ ବସାଇଥାନ୍ତି ।

ଅଶେଷ ବଶ୍ୟ ତାଙ୍କ ଉପରେ । ସ୍ଵାରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ତାଙ୍କର ନୁହନ୍ତି, ଯାହୁକର । ସେ ଛୁଇଁଦେଲେ କୁଆଡ଼େ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଯାଏ ।

ଘରେ କରୁଣ, କିନ୍ତୁ ପବନ ବାତାବରଣ । ଏହାର ପ୍ରଭାବ କାହିଁ ? ଦେବତା ପରି ବାପକୁ ବଡ଼ପୁଅ ପଛରେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ସାନପୁଅ ବି ଦୂରେଇ ରହିଛି କାହିଁକି ?

ଲୋକେ କହନ୍ତି, ଏ ସ୍ଵାର୍ଥପର ଯୁଗ । ପୁଅ ବୁଢ଼ାବାପଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୁଏ । ଯାହା ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ କରି କାନରେ କୁହେ ବୋହୂ, ତାହାହିଁ ହୁଏ ବେଦର ଗାର । ଅଜିକାଲିକା ପିଲା ମାଇପିବୋଲ । କିଛି ନିଜତ୍ଵ ନାହିଁ, ପୁରୁଷକାର ବି ନାହିଁ । ଗୋଟେ ଆଡ଼େ ଆଖି ତାର, ଗୋଟେ ଆଡ଼େ କାନ—ଏକବାଗିଆ !

ତାର ସଂସାର ଅର୍ଥ ନିଜର ଘର; ଘର ଅର୍ଥ ନିଜେ, ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ପିଲା । କାର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥ—ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ । ବ୍ୟୟ କେବଳ ନିଜ ପାଇଁ, ପିଲାପିତାଙ୍କ ପାଇଁ । ଦୋଷୀ କିଏ ? ବାପ ମାଆ । ସାନ ଭାଇ ? ସେ ନିଜ କଥା ବୁଝୁ । ଭଉଣୀ ? ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଭାଗ ନେଇ ବିଷା ହୁଏ ।

ଏସବୁ ଉପରଠାଉରୁଆ କଥା । ଭିତରେ ଲୋକେ ପଶନ୍ତି ନାହିଁ । ଆରେ ବାବୁ, ସ୍ଵାର ତେର କୋଉଠି ଅଛି ଖୋଜ, ନା ଆମକୁ ବେଳ କାହିଁ ? ନିଜକଥା ତ ଅଠାଠିକ୍ । ତାହେଲେ କହୁଛ କାହିଁକି ? ନିଜର ରହୁ ହେଉ ନାହିଁ ବୋଲି, ଆଜି ତାଙ୍କ ଘରେ ହେଲା । କାଲି ଆମ ଘରେ ସେ କଥା ନ ଘଟିବ କାହିଁକି ?

ସ୍ଵାରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼େଇ ମଣିଷ କରିବାକୁ ସବୁମନ୍ତ୍ରେ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ବଡ଼ଟି ତାଙ୍କର ହେଲା । ସାନ ଗେଲବସର, ଦରପାଠୁଆ ହୋଇ ରହିଗଲା । କିନ୍ତୁ ତାର ସାପାରିକ ବୁଦ୍ଧି ଭଲ, ନିଜ ଶିକ୍ଷରେ ମାଟିତାଡ଼ି ଏବେ ନିଜେ ଘର କରିଛି ।

ତାଙ୍କରବାବୁ ପୁଅମାନଙ୍କ କଥା ବହୁତ ଭାବନ୍ତି । ସେମାନେ ଦୂରେଇ ରହିବା ଫଳରେ ଭବିଷ୍ୟତ ଭରସା ଭୁଟିଗଲା ବୋଲି ମନେକରନ୍ତି । ଏବେ ସୁପ୍ରୀତ ଭରସା—ମାଆ ମାଆ ତାଙ୍କରେ ସବୁ ଭୁଲି ହୋଇଯାଏ । କିନ୍ତୁ ପୁଅମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଚିଆଁ ଲାଗେ । ଭଉଣୀ କାଲି ପରଘରା ହେବ; ସେ ହେଲା ସବୁ; ଆମେ କିଛି ନୋହୁଁ । ହଉ ନ ହେଲା ତ ନାହିଁ, ନାହିଁ । ଆମେ ଆଉ କାହିଁକି ରହିବୁ ? ଆମର ଏଠି କ'ଣ ଅଛି ?

ଏକାନ୍ତ ସ୍ନେହଶୀଳ ବାପଟିଏ, ବାକ୍ସତ ପରି ମାଆ, ମାଆ ଡାକୁଚି । ସୁପ୍ରୀତର ଗୁଡ଼ ତରଳି ଯାଏ, ମନପ୍ରାଣ ଦେଇ ବାପର ସେବା କରେ । ବାପା

ନିନ୍ଦିତନର ସ୍ବେଚ୍ଛାଗାରତକ ଝିଅ ଆଗରେ ଅକାନ୍ତ ଦିଅନ୍ତି । ଝିଅ ମନଇଚ୍ଛା ଖଜ
କରେ, କେନ୍ଦୁ କୋଉ କଥାରେ ସ୍ବେଚ୍ଛାବାକୁ ନାହିଁ, ଆକଟିବାକୁ ନାହିଁ ।

‘ବାପା, ଆଜି କ’ଣ ଦିଅଣ ହେବ ?’

‘ମାଆ, ତୋ ଇଚ୍ଛା ଯାହା କରିବୁ କର ।’

‘ବାପା, ଆଜି ଟିକିଏ ସିନେମା ଯିବି ।’

‘ହଉ ତୋ ଇଚ୍ଛା ।’

‘ବାପା, ଆଜି ଜଣେ ବାନ୍ଧବୀର ଜନ୍ମଦିନ । ରାତିରେ ଫେରିବାକୁ
ଡେଇ ହେବ ! ଯିବି ?’

‘ଯା ମାଆ, ବେଳାବେଳି ଫେରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବୁ ।’

ସୁପ୍ରୀତିର ସ୍ବାଧୀନତାର ଡୋରୀ ଲମ୍ବି ଲମ୍ବି ଗଲା; ସ୍ବାରନ୍ ବାବୁଙ୍କ
ହାତରୁ କେତେବେଳେ ଖସିଗଲା ସେ ଜାଣିପାରିଲେ ନାହିଁ । ‘ଇଣ୍ଡିଆରେ
ବଳୀୟା’, ‘ଯାହା କରିବେ ସାଜି’, ଏ ତାଙ୍କର ଧ୍ରୁବ ବିଶ୍ବାସ ।

କାଳିମା ଦାନ୍ତମାଡ଼ିକ ବି କଳା କରିଦେଇଥିଲା । ସୁପ୍ରୀତି ହସିଲେ
ହସର ଏକ ଲଳିତା ପରିଦର୍ଶେ; ନିକଟେଇବାର ଶକ୍ତି ତାର ନାହିଁ, ବରଂ ଦୂରେଇ
ଦିଏ; ତା ହାତୁଡ଼ରୁ ଯୁବକ ଖସି ପଳାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ସୁପ୍ରୀତି ପ୍ରୀତିରେ
ଜଣକୁ ହେଲେ ବାନ୍ଧୁ ଆଣିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ସଞ୍ଜିନମାନେ ଗୋଟି ଗୋଟି ଖସିଗଲେ, ନିଜର ଅକର୍ମଣ୍ୟତାର ବ୍ୟଥା
ସୁପ୍ରୀତିକୁ ନିପୀଡ଼ିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସରଳା, ସରଳରେଖା ପରି ଚେହେରା,
ସ୍ବେଚ୍ଛାବାଦରେ ସେମିତିକି ଯୋଡ଼ା ହୋଇଛୁ ମୁନି; ସେ ବିଷ୍ଣୁ ହେଲା ଜଣେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ -
ନିଅରକୁ । ରଣି; ଓଡ଼ିଗାଲା, ତାର ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଲୁଜଣେ କାନିଷ୍ଠାସି ସହୃଦ ।
କୃତ୍ତି ଆମେରିକା ଗଲା । ତାର ବିଷୟର ହେଲା ଜଣେ ରାଷ୍ଟ୍ରଦୂତଙ୍କ ଘର ସହୃଦ
ହୁନୁ ମତରେ । ରେଖା ହାକିମାଣୀ ହେଲା; ସେ ପଡ଼ିଲା ଜଣେ ଆଇ. ଏ. ଏସ.
ହାତରେ । ନର୍ତ୍ତକୀ ଅମ୍ବିକା ଭଲପଡ଼ିଲା ଜଣେ ସିନେମାଷ୍ଟାର ଉପରକୁ—
ଫସାରିଶୀର ଅଭିନୟ କରୁ କରୁ ନାୟକର ଗୃହଣୀ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କଲା ସେ ।
ସଦ୍ୟ ଏସ୍ପାରହୋସ୍ତେୟ୍ ହୋଇଯାଇଥିବା ସୁନରା ଚନ୍ଦ୍ରା ବିଷ୍ଣୁ ହେଲା ଜଣେ
ଲେଖକନାୟକ । କୋଦମ୍ବୀ ପ୍ରିୟା, ସେ ହାତୁଣୀ ପରି ଚାଲେ, ବାଡ଼ି ମାଇଲା
ପରି କଥା କହେ, ତା ଉପରେ ବି ପଡ଼ିଗଲା ବାଡ଼ିଆପାଣି । ସେ ବିଷ୍ଣୁ ହେଲା ଜଣେ
ଦେଶପୂଜ୍ୟ ନେତାଙ୍କୁ । ସୁପ୍ରୀତି ଶୂନ୍ୟକୁ ଚାହିଁ । ତା କପାଳଟା କ’ଣ ଏଡ଼େ
ପୋଡ଼ା ? ହେଲା ଏବେ ରୂପ ନାହିଁ, ଯୌବନ ତ ଅଛି । ଧନ ତ ଅଛି । ବାପାଙ୍କର

ସୁନାମ, ମାନସମ୍ବଳ ତ ଅଛି । ଲୋକେ ଏତେ ‘ଅଛି’କୁ ନ ଦେଖି ‘ନାହିଁ’ ଆଡ଼କୁ କାହିଁକି ଏତେ ଚାହାନ୍ତି ?

ବୋଧହୁଏ କିଛି ଭୁଟି ରହୁଛି ତାର । ହୁଏତ ଆକର୍ଷଣେ କଳା ଜଣା ନାହିଁ । ସୁପ୍ରୀତି ଜଣକୁ କୋମଳତର କଲ । ଆବଶ୍ୟକ ଆଉ ବା ନଥାଉ, ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ତତ୍ପର ହେଲା, ବେଶପ୍ରସାଧନ ବଢ଼ାଇଲା । ପୁଅ ପିଲାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦୂରଦୂରନ୍ତରକୁ ଚାଲିଗଲା, ସନ୍ଧ୍ୟାପରେ ଫେରିଲା, ଦିଗେ ଦିଗେ ମେଲିଲା ତାର ମାୟାଜାଲ । ଖାଲୋଇ ଝାଡ଼ି ଦେଖିଲା—ପଡ଼ିଛି ମାତ୍ର ମୀନଟିଏ—ରାମାୟା—ଜଣେ ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପଡ଼ିଲା, ଜାଣିଲା ଯେତେବେଳେ ସେ ବିବାହୁତ । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଦୂର ଆଗେଇ ଯାଇଥିଲା ସେ; ଫେରିଲା କିପରି ? ନିଜର ହୋଇ ଆଉ କଣ ତାର ଥିଲା ?

ଶିକାର କାଳେ ଖସି ପଳାଇବ ଏଇ ଥିଲା ତାର ଭାବନା, ଖାପତରେ ପଡ଼ିଥିବା ଜନ୍ତୁକୁ କଲେବଳେ କୌଣସି ଯାବୁଡ଼ି ଧରି ରଖିବାର କାମନା ତାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ବିକଳ କରିପକାଉଥିଲା । ସେ କରିଥିଲା ଆତ୍ମସମର୍ପଣ—ସବୁ ପଛେ ଯାଉ—ବହୁ କଷ୍ଟାଜିତ ଧନ ତାର ନିଜର ହେଉ ।

ରାମାୟା କିଶୋର କାଳରେ ବିବାହତା ପତ୍ନୀକୁ ଭୁଲିଯାଇଥିଲା । ତାକୁ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରକୁ କେବେ ଆଣି ନ ଥିଲା; ତା ସହୃଦ ପାତ୍ରିକ ସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟ ରଖି ନଥିଲା; ସପ୍ତର୍ଷିରୂପେ ଭୁଲିଯାଇଥିଲା ନିରକ୍ଷର ଗ୍ରାମ୍ୟ ବାଳିକାକୁ, ଯେ କର୍ମିନ୍ଦ୍ରକାଳେ ସହ-ଧର୍ମିଣୀ ହୋଇ ନ ପାରେ । ସେ ଦୂରେଇ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା, ଦୂର କରିବାକୁ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ତାକୁ ମିଳିଗଲା । ସୁପ୍ରୀତି ଧନାକନ୍ୟା, ରୂପର ଅଭାବ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେବ ଗୁଣ, ବର୍ଣ୍ଣର ଅଭାବ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ ଶିକ୍ଷିତାର ଆର୍ଜ୍ଜିତ ଓ ଆତ୍ମିକ କଳା । ଯାବତଃସୁଅଭାବ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେବ ଧନ । ଆରେ, ଏ ଯୁଗରେ ଧନ ଥିଲେ ଆଉ ନାହିଁ କ’ଣ ?

ସୁପ୍ରୀତିର ଆଖି ଆଗରେ ହୁଏତ ନାଚି ଉଠିଥିଲା ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଗୋଟିଏ ଗୁରୁ । ଦୁଆର ଓଳଉଛି, ବାସନ ମାଜୁଛି, ଆକାଶକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଲୁହ ଗଡ଼ଉଛି, ମନରେ ଦରଦ—ବିଚର !

ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସୁପ୍ରୀତି ଭିତରୁ ଗର୍ଜିଉଠିଲା ଦାମ୍ଭିକତା—କାହା କଥାରୁ ମତେ କଣ ମିଳିବ ? କାହା ଧନ ମୁଁ ଜବର ଦଖଲ କରିନାହିଁ । ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ଯୁଗ ଏ । ସେଇ ଦୌଡ଼ରେ ଯିଏ ଜୟୀ ହେବ, ସିଏ ହିଁ ଜିତିବ । ନିପାରିଲା ପୋଡ଼ିଜଳି ପାଉଁଶ ହୋଇଯାଉ ।

• ସୁପ୍ରୀତ ବାପାକୁ ଜଣାଇଲା ଜଣେ ମାଉସୀ ଜରିଆରେ । ଘରେନ୍ ବାବୁ ବ୍ୟସ୍ତ, ବିଚଳିତ ହେଲେ । ବିବାହର ସହ କନ୍ୟାକୁ ବିଭାଦେବେ କପରି ? ନ ହେଲ ପଛକେ ନାହିଁ—ସେ ନିଜ ଝିଅକୁ ବୁଝେଇ ମାରିବେ ନାହିଁ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଝିଅର ବି ସଙ୍ଗନାଶ କରିବେ ନାହିଁ ।

ସୁପ୍ରୀତ ନାନା ସୂକ୍ଷ୍ମରେ ବାପାଙ୍କୁ ବୁଝେଇବା ଚେଷ୍ଟା କଲା; ଓଜାଳ ପରାମର୍ଶ ବି କରାଗଲା । ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ନୋଟିସ୍ ଦିଆଗଲା । ସ୍ଵାମୀକ ଯଦି ଅକ୍ଷୁଆରରେ ରଖି ନ ପାରିଲା, ସେଥିପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଦାସୀ । ମୋର ଭାବନାର କାରଣ କ'ଣ ଅଛି ?

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତାରିଖ ମଧ୍ୟରେ ଜବାବ ନ ଦେଲେ ରାମାୟାର ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବିତ ନାହିଁ ବୋଲି ଧରାଯିବ । ମଫସଲ ଆଖିରେ ନୋଟିସ୍ ପଡ଼ିଲା ଏକ ନାହିଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଗୋଚର । ଜବାବ୍ ନ ମିଳିବା ତ ସ୍ଵାଭାବିକ କଥା । ହୁଏତ ଜୀବିତକୁ ମୃତଭାବେ ଗଣାଗଲା, ଅସତ୍ୟକୁ ସତ୍ୟଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ବହୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନରେ ଘରେନ୍ ବାବୁ ରାଜି ହୋଇଗଲେ ।

ଘରେନ୍ ବାବୁଙ୍କ ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟାର ବିବାହ; ପ୍ରିୟଲୋକମାନେ ଜୋର୍-ସୋର୍ରେ ଆସ୍ଥୋଜନରେ ଲାଗିଗଲେ । ଡାକ୍ତରବାବୁ କାହାର ଅସମୟରେ ବା ଛୁଡ଼ା ହୋଇନାହାନ୍ତି ? ଗଦା ହୋଇଗଲା ଉପହାରର ଏକ ପାହାଡ଼—ଶାଢ଼ୀ, ଅଳଙ୍କାର, ରେଡ଼ିଓଗ୍ରାମ୍, ଷ୍ଟୋଭ୍, ଷ୍ଟେନ୍-ଲେସ୍ ଷ୍ଟିଲ୍-ବାସନ, ଟିସେଟ୍, କୁକର୍, ବହୁ, ଛବି ଇତ୍ୟାଦି । ଡାକ୍ତରବାବୁ ଏଇ ବିବାହରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କଲେ ପ୍ରାୟ ୨୫ ହଜାର ଟଙ୍କା ।

ସୁପ୍ରୀତ ଘରେନ୍ ବାବୁଙ୍କ ଶୋକୋଚ୍ଛ୍ଵାସ ମଧ୍ୟରେ ଗଲା ଡ଼କ୍ଟରପୁର, ସ୍ଵାମୀର କର୍ମସ୍ଥାନ । ସଙ୍ଗରେ ଗଲା ନାହିଁ ଭାଇ । ଏ ବିବାହରେ ତାର ସମ୍ମତି ନ ଥିଲା ।

ଏ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତି, ଦାଣ୍ଡରେ ବାଡ଼ିଆଡ଼େ ପୋରୁ ପାଖି । ଟିଣ ଗୁଡ଼ର ଦୁଇ ବଖରା ଘର, ପିଣ୍ଡାରେ ରୋଷେଇ । ବାଡ଼ିପଟେ କରୁ ପାଲଟାନା । ଚାରିପଟେ କୁଳି, ମିସ୍ତ୍ରୀ, ମଜୁରୀଆ, ଡ୍ରାଇଭର । ଏ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସୁପ୍ରୀତର ନିଶ୍ଚାସ ବଳ ହୋଇଗଲା ଯେପରି କି । କାନ୍ତାରରେ ପଡ଼ିଲା ପରି ତାକୁ ଲାଗିଲା ।

ହାତ ଖୋଲି ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଆସିଛି । ସ୍ଵାମୀର ଦରମା ୧୫ଦିନକୁ ବି ଅଣ୍ଟିଲା ନାହିଁ । ଚିଠି ଉପରେ ଚିଠି—‘ବାପା, ପାଞ୍ଚଶ ଟଙ୍କା ପଠାଅ, ବାପା ତିନିଶ ଟଙ୍କା ପଠାଅ ।’

‘ମାଆକୁ କଷ୍ଟ ହେଉଥିବ । ଅଳ୍ପ ଆୟରେ ଚଳି ପାରୁନଥିବ । ତା ବୋଉ ଥିଲେ କେତେ କଣ ଅଳି କରି ନେଇଥାନ୍ତା ।’ ସ୍ୱାରେନ୍ ବାବୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଟଙ୍କା ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

ସୁପ୍ରୀତି ଘରକୁ ଫେରିଲା ବର୍ଷକ ପରେ । ସଂସାର ସମ୍ପର୍କରେ ରଙ୍ଗିନି ସ୍ୱପ୍ନ ତାର ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । ମନ ମରିଯାଇଛି । ସଂସାର ପରିଚ୍ଛଳନା ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ମନୋମାଳିନ୍ୟ ? କିଛି ଦାମ୍ପତ୍ୟ କଳହ ? ଦୁଃଖ ଓ ନୈରାଶ୍ୟରେ ଭ୍ରଷ୍ଟ ପଡ଼ିଲା ପରି ଦଶୁଥଲା ସୁପ୍ରୀତି । କିଏ ପୁଣି ? ଯେ ବସା ହୁଅନ୍ତି ନା ସେ ନ ହୁଅନ୍ତି ? ଏ କ’ଣ ସତେ ଏକ ଦକ୍ଷିଣା ଲଢ଼ୁ ? ଯେ ଖାନ୍ତି ପସାନ୍ତି, ଯେ ନଖାନ୍ତି ପସାନ୍ତି ।

ସୁପ୍ରୀତି ଘନେ ନପାଇ ପସାଇ ଥିଲା, ସହପାଠିନୀ, ସର୍ଜନାମାନଙ୍କ ଭାଷ୍ୟରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିଥିଲା । ଆଜି ବର ପାଇ ପସାଇଲା; ବର ତା ମନଲାଖି ହେଲା ନାହିଁ । ରୁଚି ଖାପ ଖାଇଲା ନାହିଁ, ଶରତ୍ତର ଦୁଇଟିଯାକ ଚକ୍ର ସମାନଭାବେ ସରିରେ ଗଲା ନାହିଁ । ଆରେ ବିଧାତା, କାହିଁକି ଏମିତି ହେଲା ? ସ୍ୱପ୍ନର ସଂସାର ବାଛି ଜଣକ ଗଳାରେ ମାଲ ଦେବା ପ୍ରଶ୍ନ କୋଉଠି ଉଠିଥିଲା ? ଖୋଜି ଖୋଜି ଯୋଉଠି ପାଇଲା ସେ ବରଟିଏ ବାଛି ନେଲା ? ଭୁଲ୍ ହେଲା କେଉଁଠି ? ସେ ଯୁବତୀଟିଏ, ଅବହାତୀ ହୋଇ କ’ଣ ଚରକାଳ ରହିଥାନ୍ତା ? କାମନାବାସନା ଚରିତାର୍ଥ କରିବାର ଆଉ ଅଧିକ ସମ୍ଭାବନା ନକ ପଡ଼ି କଣ ଥିଲା ? କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭୁ, ଏ କ’ଣ ହେଲା ? ଆମ୍ଭ ଖୋଜୁଥିଲି, ମିଳିଲା ମୋତେ ଆମ୍ଭଡ଼ା ?

କଥା ଅଛି—‘ଏଥ ସୁମରି ପିତା ଘର ଯିବୁ ଅଉ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ମନ ନ କରିବୁ,’ ପିତୃବୃନ୍ଦର ଦରଜା ତ ଖୋଲା, ସେଠି ଭାଇ ନାହିଁ ଯେ ଆକଟ କରିବ । ଭାଉଜ ନାହିଁ ଯେ ଭର୍ତ୍ତି କରିବ । ସ୍ୱାରେନ୍ ବାବୁ ଦୁଃଖିତ ହେଲେ । ନିଜ ଝିଅକୁ କ’ଣ ଆଉ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବେ ? ପୁଣି ଶୁଣାଗଲା ସେଇ ମାଆ ମାଆ ଡାକ । ସାଇ ପଡ଼ିଣା ମନେ ମନେ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି—ସେନ୍ଦ୍ର ନା ଦୁଃଖିତା ଏ ? କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର-ବାବୁଙ୍କୁ ଭରସି କେହି କିଛି କହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ମୁହଁରେ କଥା କହନ୍ତି, ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତନ୍ତି । ସୁପ୍ରୀତି କାହା ସଙ୍ଗେ କେତେ କାଳ ଆଲାପ କରିବ ? ଘର ଖାଇ ଗୋଡ଼ାଏ । ବହୁ ଖୋଲେ, ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଏ । ମନ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ବହୁ ଖୋଲୁଥାଏ, ଫିଙ୍ଗୁଥାଏ । କି ଉପନ୍ୟାସ ସବୁ ଲେଖିଛନ୍ତି ଲେଖକ ? ଗୋଟିଏହେଲେ ସୁପ୍ରୀତିର ମନ ରଞ୍ଜାଇ ପାରୁନାହିଁ ।

ସିନେମା ? ସେ ଏକ ମାଦକ, ବଡ଼ ଉତ୍ତେଜକ, ଉନ୍ମାଦକ । ପ୍ରେମ ସମ୍ପର୍କୀୟ ସିନେମା ଦେଖା ସୁପ୍ରୀଦର ଏକ ନିଶା—ପ୍ରାୟ ନିତି ସିନେମା ଦେଖେ, ଦିଶା ବା ଦୋହା ଧରେ । ସେଇ ନିଶାରେ ଘାରି ହୁଏ । କେତେ ଉନ୍ମୁଳ, ସୁନ୍ଦର ସଂସାର ସବୁ । କେତେ ପ୍ରୀତି, କେତେ ସମ୍ପଦ, କେତେ ସୌଭାଗ୍ୟ, କେତେ ସୁଖ ଏ ସଂସାରରେ ପୁର ରହିଛି ? ସୁପ୍ରୀଦର ଶିରପ୍ରଶିର ଦୁଣି ଟାଙ୍କି ଉଠିଲା । ସେ କେତେ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ନାୟକର ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖିଲା—‘ଚେତି ଚତୁରା ଗୁଢ଼ିଲା ନିଶି ନାଶେ ପାଶେ ନାହିଁ ଦବ୍ୟ ତରୁଣ !’

ମୋଡ଼ାମୋଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ମନର ଜଳନା ପୁଣି ଆଗେଇଲା—ମେଘ ମହଲରେ ତୋଳିଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୌଧ ।

ସୁପ୍ରୀଦ ଖୋଜିଲା ନୂଆ ନୂଆ ବନ୍ଧୁ । କୋଉ ସୁଯୋଗ ବା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗରେ ଜୁଟିଲା ଆସି ହରିସ୍, ତଳର ତଳ ସାନଭାଇ ପରି ହେବ, ବୟସରେ ୧୦ ବର୍ଷ ସାନ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକେ ତା ସହିତ ଗଢିଉଠିଲା ବନ୍ଧୁତା, ଘନିଷ୍ଠତା । ସାଧାରଣ କଥାଭାଷା, ନିତ୍ୟଭ୍ରମଣ, ତାପରେ ପାତରାଣ ଓ ଭୋଜନ ଲାଗି ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ହୁଏତ ବୃଷ୍ଟିପାତ ବା ବାତ୍ୟା—ରାତିକ ଲାଗି ରହିଣି, ତାପରେ ନିତ୍ୟ ରହିଣି । ଉଦଗ୍ର କାମନା ଜଳି ଉଠିଥିଲା ସୁପ୍ରୀଦର ମନରେ—ଅତି ଉଚ୍ଚଟି ମଦ ପରି ଗ୍ରାସ କରିଥିଲା ତାର କଳାତ୍ମକ ସୂକ୍ଷ୍ମ, ରୁଚି, ସୌଜନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ । ବାହାରେ ପିତୃଭକ୍ତର ଏକ ଖୋଲପା ବିମାତ୍ର ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଯାଉଥିଲା, ନିଜର ଦୁର୍ବଳତାକୁ ଘୋଡ଼ାଇବା ଲାଗି ଅତି କୃତ୍ରିମ ମାୟାର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲା ସୁପ୍ରୀଦ । ଭଲେଇ ହେଉଥିଲା, ଭଲେଇ ଦେଇଥିଲା ପିତୃଗୃହର ଆଗନ୍ତୁକମାନଙ୍କୁ ।

ସୁପ୍ରୀଦ ଭଙ୍ଗା ସଂସାରକୁ ପୁଣି ନୂଆ ଭିତ୍ତିମାଟି ଉପରେ ଗଢିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ପୁଣି ଉଠିଲା ବିବାହର ପ୍ରଶ୍ନ । ଡାକ୍ତରବାବୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୋଘାଇରେ—ସାମାଜିକ ସଙ୍କୋଚ, ଏଣେ କନ୍ୟାପ୍ରତି ଏକାନ୍ତ ମମତା । ମମତା ହିଁ ଶେଷରେ ଜୟୀ ହେଲା । ଲୁକ୍କାୟିତ ଭାବେ ବିବାହର ଆୟୋଜନ ଗୁଲିଥିବାବେଳେ ଏ କି ବିସ୍ମୟ ?

ଅଳଙ୍କାର ବାକ୍ୟ କିଏ ନେଲା ? ହରିସ୍ କାହିଁ ? କହିଲେ କୁଳ କୁଟୁମ୍ବକୁ ଲାଲ । କାହାକୁ କହିବେ ? ଚୋରକୁ ତ ତାକି ଆଣି ନିଜ ଝିଅ ଘରେ ପୁରେଇବ । ଭଜତକୁ ଦି’କଡ଼ାର କରିବ ! ଡାକ୍ତରବାବୁ ମନ ମାରି ରହିଲେ ।

ସୁପ୍ରୀଦର ଆଖିର ଲୁହ ପାଟିରେ ପଶିଲା । ମନେ ମନେ ସକଳ କଲା—ସଂସାର ? ଆଉ ନାରେ ନା ! କାହିଁକି ଏ ବନ୍ଧନ ? କାହିଁକି ଏ ମିଛମାୟା ?

ଦେବେ ଦ୍ଵିଜେ ସୁପ୍ରୀତର ଭକ୍ତି ବଢ଼ିଲା । ପାହାନ୍ତିଆରୁ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ଦେବତାଙ୍କ ପାଦରେ ଲୁହଓଦା ଫୁଲ ଦେଲା, ଆଖିରୁଜି ବସି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା ।

ସାଦାସିଧା ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧିଲା, ପ୍ରାୟ ସବୁ ଅଳଙ୍କାର ଶୀତଲେଇ ଦେଲା । ମୁହଁରେ ପାଉଁଡ଼ର ଟିକିଏ ସୁଜା ମାଖିଲା ନାହିଁ; ମିଞ୍ଚି ମିଞ୍ଚି ଜଳୁଥିବା ପରି ଲଗୁଥିଲା ତାର ଜୀବନ ।

ସୁପ୍ରୀତି ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରମକୁ ଯାଇ ଧର୍ମଚର୍ଚ୍ଚା ଶୁଣୁଥିଲା— ମୋହମାୟା କପରି ବିସର୍ଜନ ଦେବାକୁ ହେବ, ସତ୍ତ୍ଵମାର୍ଗରେ କପରି ଜୀବନ ଚଳାଇବାକୁ ହେବ, ଭଗବାନଙ୍କ ପାଦରେ କପରି ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ହେବ । ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଗ୍ରହ ସାମ୍ନାରେ ଏକ ପିଣ୍ଡି ଉପରେ ଏ ଧର୍ମଚର୍ଚ୍ଚା ହେଉଥାଏ ।

ସାଧୁବେଶଧାରୀ ଅସାଧୁ ବହୁ; ଚଳମ ଟାଣି ଆସିଥାନ୍ତି, ଢୁଳୁଉଥାନ୍ତି ସବୁ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଗେରୁଆ ଭେକଧାରୀ ଅନ୍ୟମନସ୍ତ; ତାର ଦୃଷ୍ଟି ସୁପ୍ରୀତି ଉପରେ ଆବଦ୍ଧ । ଆଖିରେ ଆଖିରେ ଦହିଙ୍କର କଣ କଥାହୋଇ ଜୀବନର ଏକ ଜଟିଳ ସମସ୍ୟାର ସତେ କି ସମାଧାନ ହୋଇଗଲା !

ସୁପ୍ରୀତି ଯାଇଥିଲା ଏକ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ହୋଇ; ଫେରିଲା ଉଦଗ୍ର କାମନାର ଏକ କାମିନୀ ହୋଇ । ସବୁ ସକଳ ଶରଣେ କୁଆଡ଼େ ପାଣି ଫାଟିଗଲା । ହାଡ଼ ଗୁରିଖଣ୍ଡ, ସେସବୁ ସତେ ସେପରି ଖାଲି କାମନାରେ ଗଢ଼ା; ରକ୍ତ, ସେ ସେପରିକି କାମନାର ଏକ ତରଳ ସ୍ରୋତ । ଆଖି, ମୁଖ ସର୍ବତ୍ର ଡଗ୍ର କାମ ଆଉ କାମନା ।

ଦାଢ଼ି କାଟି ଗେରୁଆ ବଦଳରେ କୁଞ୍ଚି ଧୋତି ଆଉ ସିଲ୍‌କ ପଞ୍ଜାବୀ ପିନ୍ଧି ବାବା ଦିନେ ଆସି ଦୁଆରେ ହାଜର ହୋଇଗଲେ । ବିବାହ ! ସେ କ'ଣ ଲୁଗା ବଦଳା କାମ ପରି ଏଡ଼େ ସହଜ ?

ଡାକ୍ତର ନରବ, ଗମ୍ଭୀର । ପଦେହେଲେ କଥା ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ପ୍ରତିବାଦର ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ମୂର୍ତ୍ତି ।

ସୁପ୍ରୀତି ଘର ଚୁଡ଼ି ଚାଲିଗଲା; ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ବିବାହ କରି ଦିନେ ସ୍ଵାମୀଙ୍କୁ ଦେଇ ଆଶୀର୍ବାଦ ଲାଗି ପିତୃଗୃହରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ସୁରେନ୍‌ବାରୁ ପ୍ରମୁତ । ମାଆ ବୋଲି ଡାକିବାକୁ ତାଙ୍କ ଜିଭ ଲେଉଟିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଏକ ଓଲଟା ଜୀବନ, ବିପତ୍ତିର ଗୁଡ଼ି, ବିପତ୍ତିର ଗଡ଼ ।

ଏଇ ପରିସ୍ଥିତିରେ ହଠାତ୍ କୁଆଡୁ ଝଡ଼ି ପରି ଛୁଟି ଆସିଲା ସୁରେନ୍; ସୁରେନ୍‌ବାରୁଙ୍କ ବଡ଼ପୁଅ, ସୁପ୍ରୀତିକି ଗୁପୁଡ଼ାଟାଏ ପକାଇ କହିଲା—ବାପାଙ୍କ

ନାଁ ପକେଇଲୁ; ତୋ ଲାଗି ଆମେ ଘରଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ିଲୁ । ଏବେ ସମାଜରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାଲିବୁ ନା ନାହିଁ ? ପୋଡ଼ିଯୋଇ ଯାଇଛ ଥିଲୁ, ଏବେ କୋଉ ସାହସରେ ଆସି ଘରେ ପଶୁଛୁ ?

ଏ ମାଡ଼ଗାଳ ଦେଖି ବାବାଜି ପଲାଇବାକୁ ବାଟ ପାଇଲେ ନାହିଁ; ଗଲେ ଯେ ଗଲେ; ଆଉ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ସୁପ୍ରୀଦ ହୋଧରେ ଥର ଥର ଯାଇ ଥାନାରେ ଡାକର କଲ । ପୁଲିସ୍ ପୁରେନ୍‌କୁ ନେଇ ହାଜତରେ ପୁରେଇଲା—ସାବାଳଙ୍କା ଯୁବତୀ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ବିବାହ କରିବା ବେଆଇନ୍ ନୁହେଁ । ତାକୁ ଏପରି ଭାବେ ଶାସନ କରିବାର କି ଅଧିକାର ଅଛି ତୁମର ?

ସ୍ୱରେନ୍ ବାବୁ ରାତି ବାରଟା ବେଳେ ଥାନାକୁ ଯାଇ ପୁଅକୁ ମୁକୁଲେଇ ଆଣିଲେ । ପୁରେନ୍ ଘରକୁ ନ ଫେରି ସିଧାସଳଖ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଏବେ ପିତା, କନ୍ୟା ଉଭୟେ ନିରାଶ୍ରୟ; ଡାକ୍ତର ରୁଗ୍‌ଗ, ବୃଦ୍ଧ । ମୁହଁ ଲୁଗୁଇବାକୁ ଏଇ ବିଶାଳ ପୃଥିବୀରେ ସୁପ୍ରୀଦ ଲାଗି ବି ସ୍ଥାନ କାହିଁ ? ତୁରୁଥବା ଦୁଇଜଣ ପରସ୍ପରକୁ ଆଶ୍ରା କଲ ପରି ଏବେ ସ୍ୱରେନ୍‌ବାବୁ ଆଉ ସୁପ୍ରୀଦ । ଡାକ୍ତରବାବୁଙ୍କ ଘରେ ପୁଅପରି ଏବେ ମାଆ ମାଆ ଡାକ ଶୁଭୁଛି ।

ସୁପ୍ରୀଦର ପୁଅଟିଏ, ବାପାର ନାଁ କହୁଡ଼ି, ବୁଢ଼ାବାପାର ନାଁ କହୁଡ଼ି—ଗୋରା ତକ୍ ତକ୍ ପିଲଟିଏ, ମୁଣ୍ଡରେ ତାର ଚାନ୍ଦିକଳା । ହସୁଡ଼ି ନିଷ୍ଠୁଳଙ୍କ ହସ । ସୁପ୍ରୀଦର ମାଆଟିଏ ହେବାର ସନ୍ତାନ ସାର୍ଥକ ରୂପ ପାଇଛି ତା'ର ଭିତରେ—ଏତିକି ମାଟି ଆଲୋକ ଶିଖା ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ।

ନୀତି ଅନୀତି, ପାପ ପୁଣ୍ୟ, ସାମାଜିକ ଅସାମାଜିକ ଗାଆର ସଙ୍କେତ ସେ ହସରେ କିଛି ନାହିଁ, ଅଛି ଯାହାକିଛି ନିର୍ମଳ, ସୁନ୍ଦର ।

ପିଲଟିର ହସ ସଙ୍ଗେ ହସ ମିଶାଇ ସୁପ୍ରୀଦ କହୁଡ଼ି—ମୋ ଜାତକରେ ସାମୀ ସୁଖ ନାହିଁ, ଭ୍ରାତୃସୁଖ ନାହିଁ; ସୁଖ ବୋଲି କିଛି ଯଦି ଅଛି, ଅଛି ଏଇ ଚାନ୍ଦି ମୁହଁଟିର ହସରେ । ତାକୁ କୋଳରେ ଯାକିଦେଲେ ଭୁଲିଯାଏ ସଂସାରର ଯେତେ କିଛି ଗ୍ଳାନି, ଦୁଃଖ, ଅପବାଦ ।

ବାପାକୁ ପଥ ଖୁଆଏ, ଓଷଦ ଦିଏ, ପୁଅକୁ ଖୁଆଇ ପିଆଇ ଖୁଆଇ ଦିଏ; ମୋତେ କିନ୍ତୁ ନିଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ଦେଖୁଛ ଏଇ ଭ୍ରାତୃ, ସ୍ୱାକୁ ଖାଇ ଘୁମୁଛୁଥାଏ ସାରା ରାତି, ପୁଅର ନାମରେ ହିଁ ମୋର ନିଶା ଗ୍ରହେ ।

ମୁଁ କାତ ପିନ୍ଧିବି କାତ

‘କେଡ଼େ ଅଲକ୍ଷଣ କଥା ! ଗୋଟାଏ ହାତରେ କାତ ! ଆଉ ହାତଟା ଲଙ୍ଗଳା ! ନାରଣିଆ ମା’ ଏ କ’ଣ କରୁଛନ୍ତି ? ଲୋକେ କ’ଣ କହିବେ ?’ ସଖୀ ବୋଉ ମୁହଁ ଶୁଖେଇ କହିଲେ ।

ଏ କଥା ଶୁଣି ନାରଣିଆ ମା’ ଆଖି ତରଟି ଚାହିଁଲା, ତା ନାକ ଫୁଲିଲା, ଓଠ ଥରିଲା, ସେ ଗର୍ଜିଉଠିଲା—‘କ’ଣ କହିଲ ? ମୁଁ ଗୋଟାଏ ହାତରେ କାତ ପିନ୍ଧିଲି କି ମୋଟେ ନ ପିନ୍ଧିଲି; ତୁମ ଆଖିରେ କାହିଁକି ଶୁଖୁଆ କଣ୍ଟା ମାଡ଼ି ହୋଇ ଯାଉଛି ?’

ସଖୀ ବୋଉ ନାରଣିଆ ମାଆକୁ ଜାଣେ; ସେ ଥରେ ଗାଳି ଦବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସାତ ଦିନ, ସାତ ରାତି ଚାଲିଯାଏ, ତୋଟି ପଡ଼ିଯାଏ । ସାପ ପରି ସେ ସୁ-ସୁ ହୁଇଥାଏ ।

ସେ ତାକୁ ନ ରଗାଇ ହସି ହସି କହିଲା—‘ଏ ସଂସାରରେ ଭଲ କହିଲେ ମନ୍ଦ; କାତ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକର ବଳ; ସେ ମୁଠାକ ହାତରେ ଝେଁ ଝେଁ ହେଉଥିଲେ ମୁଣ୍ଡରେ ସିନ୍ଦୂର ଟୋପାଟେ ଜକ୍ ଜକ୍ କରୁଥିଲେ, କୋଉ ପୁରୁଷ ଭରସି ପାଖକୁ ଆସେ ?

ଆମେ ଅଦ୍ବ୍ୟ ରାଣୀ, ବହୁଥିଲେ ଭାବ୍ୟବତୀ, ମଲେ ସ୍ବର୍ଗଗତ । ପତି ଆଇ ଚାଲିଗଲେ ଅଇସୁଲକ୍ଷଣୀ, ଖଇ କଉଡ଼ି ବଞ୍ଚା ହୁଏ ।

ନାରଣିଆ ମା ଫାଟିକିନେ ଜଳି ଉଠି କହିଲା—ଅଦ୍ବ୍ୟ ରାଣୀ ! ରାଣୀ ନା ଚନ୍ଦ୍ରକାଣୀ ! ମତେ ହିରୁଲୁଉଛ ?

ପିଟଣୀରେ ବାଁ ହାତ କାତ ଉପରେ ପାଦ୍ମାରେ ଦେଲା । ଝେଁ ଝେଁ ହୋଇ ସେସବୁ ଧୂଳିରେ ଲେଟିଗଲା । ତ’ ହାତ ଲଙ୍ଗଳା, ରାଣ୍ଡ ! ନାରଣିଆ ମା’ ରଗରେ ତମ୍ ତମ୍ ହୋଇ ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସଖୀ ବୋଉ ଦାଣ୍ଡ ପାଦ୍ମାତ ଉପରକୁ ଉଠୁ ଉଠୁ କହିଲା—ଏ କଥା କିଏ କରେ ? ତୁମେ କ’ଣ କଲ ନାରଣ ବୋଉ ?

ନାରାଣୀଆ ମାଆ ଏଡ଼େ ପାଟି କରି କହିଲୁ—ଯାଉ, ସବୁ ଯାଉ, ପୋଡ଼ି ଯାଉ, ଜଳି ଯାଉ, ନିଆଁ ଲାଗି ଯାଉ ।

ପୋଡ଼ା ଦିଅଣରେ କି ପୁଆଦ ଅଛି ? ନାକରେ କାନରେ କୋଉଠି ତ କିଛି ନାହିଁ, ଏ କାତ ମୁଠାକ କାହିଁକି ରହିବ ?

ସିନ୍ଦୂର ? ମତେ କୋଉ ନରାଣୁଆ କଣି ଆଣି ଦିଏ ବା ? ଟିକିଲି ? କୋଉ ଗଛଜଳା, ସତ୍ୟାନାଣୀଆ ମେଲଣ ଯାତରୁ କଣି ଆଣି ଦେଇବ ? କୋଉ ଯାନିଯାନୀରେ ପୁଣ୍ୟପଟ୍ଟରେ ଏ ଫଟା ପାଦ ଦିଟା ଅଳତାରେ ନାଲି ହସ୍ତୀର ଦେଖିବ ?

ରସ ଖଡ଼ୁ, ରସ ମୁଦ; ଝୁମି, ଚଢ଼ିଶତୁଣି, ନାକତଣା, କାନଫୁଲ ବୋଉ ଯେତିକି ଦେଇଥିଲା ସେତିକି । ସେସବୁ ଘୋର ପାକୁଆ ହୋଇ ମନକୁ ତଳକୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ନାଁକୁ ଥିଲା ଏଇ କାତ ଦି ଚାରିପଟ; ସେ କାହିଁକି ରହିବ ? ସିବ ତ ସବୁ ଯାଉ ।

ସଖୀ ବୋଉ କହିଲୁ—ହଁ ସବୁ ଯାଉ, ହେଲେ ମହତ ଥାଉ, ମହତ ଗଲେ ନ ମିଳେ ଆଉ ।

ଏ କାତ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକର ମହତ, ଦମାକ, ସବୁ ଆଶା ଭରସା । ଏ ତାର ଜୀବନ-ନାଟି । ଏତକ ଥିଲେ ସେ ଅଛି, ଥିଲାପରି ଅଛି । ସଂସାରରେ ସିଧାସଳଖ ଚାଲିବା ଲାଗି ଦମ୍ ଦଉଡ଼ି । ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଚାହିଁ ସେ ସଂସାରର ସବୁ ଦୁଃଖ ସହ ଯାଉଛି । ‘କାତ ବଜର ହଉ’ ଲୋକେ କଲଲଣ କରିଥାନ୍ତି ।

ନାରାଣୀଆ ମାଆ ଏଥର ସକେଇ ଉଠି କହିଲୁ—ମୋ କପାଳରେ ସେ ସୁଖ ନାହିଁଲେ ସଖୀବୋଉ; ଘଇତା ଥେଲେ ମୁଁ କାହିଁକି ବାର ଦୁଆର ଶୁଣିପିଣ୍ଡା ହଉଥାନ୍ତି ?

×

×

×

×

କେତେ ବିଧବାଙ୍କ ଆଗେ ତ କାତ ଝୁମୁରୁ ଝୁମୁରୁ କରି ଚାଲିଥିଲା—ଦେଖ, ଗୁମର ନାହିଁ, ମୋର ଅଛି । କେତେ ବାଞ୍ଛା କରକଟୀଙ୍କ ଆଗରେ ତ ତା ଥାକୁଲା ପୁଅଟିକି ଧେଇ ଧେଇ ନରାଣୁଥିଲା । ‘ଦାଣ୍ଡରୁ ଆସେ, ହାଣ୍ଡିରେ ପଣେ’ର ସଂସାର; ତଥାପି ତ ଭିତରେ ଗର୍ବ କରିବାକୁ ଅଳ୍ପ କିଛି ନ ଥିଲା । ନାରାଣୀଆ ମା’ ପହୁଲିପାଲି ଆସିଥିଲା ବଡ଼ ସନମାନରେ । ସଫାସୁତରା, ଗୁପ୍ତ ଚକ୍ଚକଣୀଆ କଲିକତାଆ ଜୋର୍—ମଦନ ମହାରଣା ।

ମଦନା ମାଟିଆବୁରୁଜ୍ ଆସବାବ୍ ତିଆରି କମ୍ପାନୀରେ ଗ୍ଲୋଜା, ଟେବୁଲ୍, ଆଲମାଣ୍ଡ, ଆଲ୍‌ନା ଗଢୁଥିଲା; ଏବେ ଗାଁରେ ପେଟ ପୋଷିବ କପର ? ମୂଲ୍ୟଧନ କାହିଁ ସେ କାଠ କଣିବ ? ଗ୍ଲୋଜା, ଟେବୁଲ୍ ଗଢିଲେ ବି ମଫସଲରେ କଣିବ କିଏ ?

ମଦନା ଲଙ୍ଗଲ ଗଢି ଶିଖିଲା । ଗାଁ ମକଦ୍ଦମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ଘର ତାକୁ ଖଣିଏ ହେଡା ଜମି ଦେଲେ । ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଲଙ୍ଗଲମୁଣ୍ଡା ହଣା ବାବଚକୁ ପାଞ୍ଚ ଗୋଣୀ ଧାନ, ଧାନ କଟା ବେଲେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କଲେଇ ଦେଲେ । ଲଙ୍ଗଲମୁଣ୍ଡା, କଣ୍ଟି, କଣ୍ଟିକିଲା, ଇସର ପୁଣ୍ଡିଙ୍ଗ ଲଙ୍ଗଲଟିଏ ମୁଠିବୁହାକୁ ସାଆନ୍ତ ଦୁଆରେ ଦେଇ ଆସେ । ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟାକୁ ବିଲରେ ସାତ ଭେଡ଼ା ହଳ ବୁଲେ, ସାତ ମୁଠି ଧାନ ବୁଣା ହୁଏ ।

ମଦନ ଯମେ ସବୁ ଗାଈଲିଆ କାମ ଶିଖିଗଲା । ସେ ବ୍ରତଘରକୁ ଯୋଗାଇଲା ପୁଅ ପିଢା, ବିଭାଘରକୁ ସୁବ ସୁଚ, ପୁଆଣିଘରକୁ ପଲଙ୍କ । ଚଟୁ, ଅଣକରୁ ଲୁଣକାଠୁଆ, ଧାନକଡ଼ାରୁ ପିଲଙ୍କ ଶଗଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ସେ ଗଢିଲା ।

ଗୁଲ ଘର ତିଆରିରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଓହ୍ଲାଇ ଦେଲା । ଦୁଃଖୀର ଗୁଲିଆରୁ ଓରା, ଶେଣି, ରୁଅ ପକାଇ ପାଞ୍ଚ ଶେଣିଆ ଘର, ଠାକୁରଙ୍କ ମହୁଡ଼ମରା ଘର, ଭାଡ଼ିଆ ଆଟୁ, ଗୁଲିଆ ଆଟୁ, କୋଠି ସେ ଗଢିଲା । ସେ ଶଗଡ଼ ଚକର ଚୁମ୍ବ କୁନ୍ଦ ଶିଖିଲା । ଚୁମ୍ବରେ ପନ୍ଦାଡ଼ି ବସାଇଲା, ପଇ, ଅର, ଜୁଆଳି, ଦଣ୍ଡା ତିଆରି କଲା; ଘଷି ନିଆଁରେ ପଗୁର ଶଗଡ଼ ଚକରେ ଝାମ ବି ବସାଇଲା ।

ଚକରେ ମାଣିକଶୁଣ୍ଠି ମାଇଲା, କାଠପେଡ଼ି, ମୁରୁଜଘଡ଼ିରୁ ନାସଦାମ୍ନା କଲା, ବିଶା କାଠି କୁନ୍ଦଲା । କାମ ତାର ନିଶା । ଦିନ ପଦ ପଗୁରିଲେ ପଦକେ ଉତ୍ତର ଦିଏ । ଭାରି ମୋହମତିଆ । କାହା କଥା ଭାଙ୍ଗି ଦିଏନା । ଦିନଯାକ କୁଟୁରୁ କୁଟୁରୁ କରୁଥାଏ, ବର୍ତ୍ତନ, ଉପୁର ବିନ୍ଦୀରୁ ଯାହା ମିଳେ ମଦନ ସେଥିରେ ଭଲ ଚଳେ ।

ମଦନର ସ୍ତ୍ରୀକୁ କ'ଣ ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ ସାଇପଡ଼ିଣା ଭୁଲି ଗଲେଣି । ପୁଅଟିଏ ହେଲା ପରେ ତା ନାଆଁ ଦିଆ ହେଲା ନାରଣ । ତା ନାଁ ହେଲା ନାରଣିଆ ମାଆ । ସେଇ ଡାକ ଶୁଣିଲେ ହିଁ ଗୁଡ଼ି ଫୁଲେ—ପୁଅର ମାଆ ! ଏକୋଇର ବଳା ବିଶିକେସନ, କେବେ ଆଖିରୁ ଆଡ଼ କରେ ନାହିଁ ।

ନାରଣ ଜନମ ହେଲା ଦିନୁ ତା ବୋଉକୁ ଘରକାମ ବଳେଇଚି । ଗୃହାଳନୋବରରୁ ଓଳାପୋଳା, ଲୁପାପୋରୁ, ଧୂଆମଜା, ଉପୁଆକୁଟା, ରନ୍ଧାବଡ଼; ତା ଉପରେ ପିଲା ଛଟା । ମଦନ ସେ ହାଲ ବୁଝେ । ଭାତ ଥାଳି ପାଖରେ ପାଣି ଗିଲ୍ଲସ ଥୁଆ ନ ହେଲେ ସେ ନିଜେ ଦେଇ ଆସେ । ସେ ନିଜେ ଶେଯ ପକାଇ ଶୁଏ । ତା ପାଦ ବନ୍ଧେ ନାହିଁ କି ମୁଣ୍ଡ ବଥାଏ ନାହିଁ, ସେବା ଶୁଣୁଛା କିନ୍ତୁ ହେଲେ ଲୋଡ଼ା ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ନାରଣ ହୁଣ୍ଡା । ଅରଦୋଳିଆ ହୋଇ ଯୋଉମାନେ ବଢ଼ନ୍ତି, ଗୁଲିଲ ଶଗଡ଼ରେ ହାତ ଲଗାନ୍ତି; କୁଟାଖଣ୍ଡିକ ଦି'ଖଣ୍ଡ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଦିନସାରା ବୁଲୁଥାନ୍ତି, ଭୋକ ହେଲେ ଘରେ ପଶନ୍ତି; ଦୁଃଖର କଥା, ନାରଣର ସେଇମାନେ ସାଙ୍ଗ । ସେ ପୈତୃକ ବ୍ୟବସାୟରେ ମନ ଦେଲା ନାହିଁ । ହଉ, ବେଳରେ ମୃଦଙ୍ଗ ପକେଇ ଦେଲେ ବଳେ ବଜେଇ ଶିଖିବ ନାହିଁ କି ? ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଦାସିତ୍ଵ ପଡ଼ିଲେ ନ କରି ଯିବ କୁଆଡ଼େ ?

ମଦନା ଯେତେ କହୁଥାଏ — ପିଲାଟି ପୁଅ, ଥଣ୍ଡା ଧର; ନାରଣିଆ ମାଆ କହୁଥାଏ — ଘର କାମ ମତେ ବଳେଇଲଣି, ଗୋଟାଏ ମଣିଷ, କେତେ ଖଟିବ ?

ଅଳ୍ପ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ବୋହୂଟିଏ ଆସିଲା । ନାରଣିଆ ମାଆର ଗୋଡ଼ ତଳେ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ସାଇପଡ଼ିଶାରେ ଭାରି ପରଶଂସି କହିଲା — ମୋ ବୋହୂକୁ ବଳି ବୋହୂ ନାହିଁ, କୋଉ ଝିଅ ଏମିତି ହୁଏ ? ଶାଗ ଖରଡ଼ି ଶୁଣୁଆ ଭାଜି ସହଳସାହାଳ ପଖାଳ ବାଡ଼େ, ଗୋଡ଼ରେ ହାତ ବୁଲେ । ଥର ଗୁଲି, ଭାରି କଅଁଳିଆ କଥା !

ଜବାନ୍ ବୋହୂ; ସେ ଆଉଁ ଆଉଁ, ଚୁଡ଼ୀ ଶାଶୁ କାମ କରବ ? ନାରଣିଆ ମାଆ ହାତରୁ ବୋହୂ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିକ କାମ ଆଦର ନେଲା । ବଡ଼ ଯୋଗ୍ୟ । ବଡ଼ ଭୋରରୁ ଘର ଦୁଆର ଖରକେ, ଡାଳ ମାଜି ଶଶୁର ଲାଗି ଦାନ୍ତକାଠି ପାଣି ଥୁଏ, ଶଶୁର ଗାଧୋଇବା ଲାଗି ଶାଢ଼ିଦିନେ ପାଣି ଡବାଏ । ଘରେ ଶାଗ ମୁଗ ଯାହା ଥାଏ, ବେଳସହଲେ ଭାଜି ଜାଗା ସଫାସୁତରା କରି ଶଶୁର ଲାଗି ବାଡ଼େ; ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ଶେଯ ପାରିଦାଏ । ନାରଣିଆ ମାଆ କେବଳ ଗୃହାଳ ପୋଛେ; ଜାଳ ପତର ଯୋଗାଡ଼ି ଆଣି ଦାଏ, କେତେବେଳେ କେମିତି ପଳପରବା କାଟି ବସିଲେ ବୋହୂ ତା ହାତରୁ ପନିକି ଛଡ଼ାଇ ନିଏ ।

ନାରଣିଆ ମାଆ ଏମିତି ଘରୁ ବାହାରକୁ ଆସିଲା; କ୍ରମେ ବାହାରେ ବାହାରେ ହିଁ ରହିଲା । ଦିଆନିଆ ସବୁ ବୋହୂ କଲା । ଗ୍ରାମୀ ସେବା ନାହିଁ, ପୁଣିର ହାନିଲଭ ବୁଝିବାକୁ କିଛି ନାହିଁ । ସବୁ ବୋହୂ ବୁଝୁଛି । ପୁଅ ବି ତା ହାତରେ ଚଉଦ ପାଆ । ଏକ ପ୍ରକାରେ ସେ ଘରଣୀପଣରୁ ଚ୍ୟୁତ ହୋଇଗଲା ।

ଏଣିକି କଥାକେ କଥାକେ ଚିଡ଼ିଲା ସେ । କାହିଁକି ଏ ବିରକ୍ତ ? କିଏ ତାର ଖାଇଛି ନା ତା'ଠାରୁ ଧାରିଛି ? ସେ ବୋହୂ ଉପରେ ରାଜିରାଜି ହେଲା; ଯେତେ ଯନ୍ତ୍ରରେ ରାଜି ବାଜିଲେ ବି ବାଛି ବସିଲା—ଅଲଣା, କାଠୁଆ, ଲୁଣିଆ, ଲେରକା, ଗୁରୁସିଆ । ବୋହୂ ମୋଡ଼ିବସିବା ମାତ୍ରେ ସେ ପାଦ ଛୁଟିଲା; କଥାକେ କଥାକେ ନାକ ଛୁଆଡ଼ିଲା, ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଲା । ଛଟା ମେଲିଲା; ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତା ମୁହଁ ଖୋଲିଗଲା; ଯେତେ ଯାହା ଅକଥ୍ୟ ସବୁ କହିଲା । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ବୋହୂକୁ ବସାଇ ଦେଲା ଶଶୁର ପାଖେ ତା ନିଜ ସ୍ଥାନରେ ।

‘ଲେକେ କହିଲେ—ରାମ୍ ରାମ୍, ଶାଠିଏ ବର୍ଷର ବୁଢ଼ା, କେମିତି ତୋ ଭୁଣ୍ଡ ଲେଉଟୁଛି, କହୁଛି ?’

ଭୁଣ୍ଡରେ ବାଟୁଳି ବାଜୁନାହିଁ, ନାରଣିଆ ମାଆ ବଳି ଚାଲିଛି, ବଡ଼ ଅପରାଧନିଆ ଗାଳି, ଘରଣୀପଣରୁ ଖସି ସେ ହୋଇଛି ଆଜି ଭିକାରୁଣୀ । ନିଜର ପଲଟିଏ ବାନ୍ଧିଛି । ସେଥିରେ ରୋଷେଇ କରେ, ଖାଇ ଶୁଏ । କ୍ଳାନ୍ତ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାଳି ବସି ଚାଲିଥାଏ । ଯେତେ ଯାହା ଭୁଣ୍ଡକୁ ଆସେ ସେ କହେ । ଅସଣା, ଅରୁଣୀ କଥା ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । କେହି ତାକୁ ରୋକନ୍ତି ନାହିଁ; ରୋକିଲେ ଗାଳିର କିଛି ଛଟିକା ଆସି ପଡ଼ିଯାଏ, ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଛୁରୁଲା; ଛଟା ମେଲି ହୋଇଯାଏ; ଅତି ଅସହ୍ୟ ।

ମଦନ ଆଜି ମୃତ୍ୟୁ ଶଯ୍ୟାରେ; ଲେକେ କହୁଛନ୍ତି, ମଦନ ପରି ମଣିଷଟିଏ ଆଉ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଦିନେ କାହାକୁ ହୁଡ଼ିନାହିଁ । ପୁଅ ରାଜଗାରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ନାହିଁ । ମଲ୍ଲଯାଏ ଖଟି ଖାଉଥିଲା । ପୁଅ ବୋହୂ, ସାଇପଡ଼ିଣା କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି । ଲେକଙ୍କ ଦୁ ଭୁଣ୍ଡରେ ହିଁ ତାର ସ୍ବର୍ଗଲଭ ହୋଇ ଯାଇଛି—

ଜୀବର ଭଲ ମନ୍ଦ ବାଣୀ

ମରଣ କାଳେ ତାହା ଜାଣି ।

ନାରଣିଆ ମାଆ ଜଳ୍ ଜଳ୍ ଚାହିଁଛି; ରାଣ୍ଡ ହେବାକୁ ତାର ଦିହରେ କିଛି ନାହିଁ । ଯେ ଅନର୍ଗଳ ଭାବରେ ବଳି ଯାଉଥିଲା ଆଜି ତାର ଭୁଣ୍ଡ ବନ୍ଦ ହୋଇ-

ଯାଇଛି, ସତେ ଯେପରି କିଏ ସିଲେଇ କରିଦେଇଛି । ଗୁଣ ସୁମରି ସେ ପଦେ
ହେଲେ ବାହୁକୁ ନାହିଁ; ଆଖିରୁ ତାର ଟୋପାଟିଏ ହେଲେ ଲୁହ ବୋହୁନାହିଁ ।
ଗୋଟାଏ ପୋପରା, ଦଦରା ଝାଟି ପରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି ।

ସମସ୍ତଙ୍କ କାନ୍ଦ ବନ୍ଦ ହେଲା ପରେ ସେ ଦୌଡ଼ିଲା ମଣାଣିକ, ଯୋଉଠି
ମଦନା ପୋଡ଼ା ହୋଇଛି । ସଜ ପାଇଁଣ, ଜୁଇ ଗାଡ଼ରେ ଦରପୋଡ଼ା ଦୁଇଟି
କାଠ; କେତେଖଣ୍ଡି ହାଡ଼ । ନାରଣିଆ ମାଆ ସେଇ ପାଇଁଣକୁ ଦହରେ
ବୋଲିଲା, ଲଙ୍ଗଳା ମୁକୁଳା ହୋଇ ହାଡ଼ ଖଣ୍ଡିଏ ଧରି ଗାଁକୁ ଧାଇଁଲା । ଯାହାକୁ
ଦେଖିଲା, କହିଲା—ଦେଖୁଚ ? ଏ ମୋର ଦିଅଁ । ମୁଁ ସ୍ଵାକୁ ପୁଜା କରିବି, ମୁଁ
ଆଜି ଅହଂସାଣୀ ହେବି ।

ମୁଁ କାତ ପିନ୍ଧିବି, ମତେ କାତ ଦିଅ, କାତ, କାତ ।

ନାୟିକା ଓ ନେତ୍ରୀ

କଥା ଅଛି—ଘର ଗୁମର ପଦାରେ ପକାଇବ ନାହିଁ । କହିଲେ କୁଳ କୁଟୁମ୍ବକୁ ଲଜ । କିନ୍ତୁ କୁଳ ସ୍ୱର୍ଗିଣୀ ବେଳେ ନ କହି କ'ଣ ରହି ହୁଏ ? ପୁଣି ଲେଖକର କଥା ଭିନ୍ନ । ଅନ୍ୟ ପରିବାରର ଇତିହାସକୁ ବନେଇଛନ୍ତି ନେଇ ସେ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖେ; ବହୁ ଭୌତିକ କାଣ୍ଡ ଘଟାଏ । ସ୍ୱର୍ଗ ଏକାଧାରରେ ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ମହେଶ୍ୱର ପାଲଟେ । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଗୋଟିଏ ପର-ଘରକୁଡ଼ା ମୁଁ । ଲୌକିକ ସ୍ତରରେ ମିଳନ ଘଟାଇଲେ ଯୋଉଠି ପରିବାର ପ୍ରତି କଲ୍ଲ ଶକର ହୋଇଥାନ୍ତା, ମୁଁ ସେଠି ନାଟକାୟତ୍ତା ଆଣିବା ଲାଗି ଘଟାଏ ବିଚ୍ଛେଦ, ଉନ୍ମତ୍ତତା, ମୃତ୍ୟୁ, ସଂଗ୍ରାସୀ ପ୍ରଳୟ ।

ଅନ୍ୟ ଗୁଡ଼ିଏ ସମୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଅସୌଜନ୍ୟ । ଏହା ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ସେଇଆକୁ ଜପାମାଳୀ କରିଥାଏ । ଲେଖିଲେବେଳେ ମୁଁ ଏତେ ଅସାଧାରଣ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଗଢ଼ି କରିଥାଏ ଯେ ପରର ମୃତ୍ୟୁ ମତେ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରେ ନାହିଁ, ଯେମିତି ବାଧ୍ୟ ନାହିଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଯଦୁବଂଶ ଧ୍ୟାୟ । ବିହସିଯାତା ଜଣେ ମୁଁ, ଯେପରି ପର ପ୍ରତି ସେପରି ନିଜ ପ୍ରତି ନିର୍ମମ ହେବ, କାହାଣୀ ନୋହୁଲା ନାହିଁ, ହେଉ ଏବେ ଏ ମୋର ଆତ୍ମଚରିତ ।

ପ୍ରଫେସର ଦେବଦୁର୍ଲଭ ଦେଶର ସୁପରିଚିତ ଔପନ୍ୟାସିକ । ତାଙ୍କ ବାକ୍ ପ୍ରବଣତାରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଗ୍ରସ୍ତିତ ହୋଇ ପଢ଼ିଗଲି—ଉପନ୍ୟାସ ଲାଗି ତ ବେଶ୍ ନାୟିକାସବୁ ବାଢ଼ିଛନ୍ତି, ନିଜ ଲାଗି ନାୟିକାଟିଏ ବାଢ଼ି ପାରିଲେ କାହିଁ ?

ଦେବଦୁର୍ଲଭ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—ବାଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ଯେ କରି ନାହିଁ ତା ନୁହେଁ, ମୋର ସେତେବେଳେ ବିଚାର—ଯେ ରୂପସୀ ନୁହେ, ସେ ଅବଶ୍ୟ ଗୁଣବତ୍ତା ହୋଇଥିବ । ରୂପବତୀ ଗର୍ବିଣୀ, ରୂପହୀନାର ଅହଙ୍କାର ନଥିବ । ଦୁରୂପର ଅଧିକାର ତା ଉପରେ ଜାଣି କରିହେବ, ସବୁ ଜଞ୍ଜାଳ ଜୁଲମ୍, ସେ ହଜମ୍ କରିପାରିବ । ପାଟି ଫିଟାଇବା ହେବ ତା ପକ୍ଷରେ ଏକ ଆସ୍ତ୍ରା । ଗୋଟିଏ ମଣିଷକୁ ଭୋଗ ଦଖଲ କରି ଜାଣି ଜାହାନ୍ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବାସନା ମୋ ଅନ୍ତରରେ ଡାକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ।

‘ଏ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟକାଟର ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଭାବନା; ବିବାହ ତ ସୁରୁସୁରି ଗଣତନ୍ତ୍ର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ଉଚିତ । ବିନା ଆକର୍ଷଣରେ ଗୋଟାଏ ଦେହକୁ ଦଖଲ କରିବା ଚେଷ୍ଟା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଜବରଦସ୍ତି; ଏକ ଗୁଣ୍ଡାମି ।’

‘ଚନ୍ଦ୍ରାକୁ ଯୋଉ ନାମ ଦିଅନ୍ତୁ ପଛକେ ତାହା ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ହିଁ ରହୁଗଲା । ମୋ ଫାନ୍ଦରେ ସେ କେବେ ଧରା ଦେଇନାହନ୍ତି, ଜୋର୍ ଜୁଲମର ଶିକାର ହୋଇନାହାନ୍ତି ।’

‘ଆପଣଙ୍କ ତଥାକଥିତ ଆଦର୍ଶ କ୍ଷୁଣ୍ଣ ହେବାରେ ମୁଁ ବରଂ ଖୁସି । ତଥାପି ଆପଣଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯେଉଁଠି ଚରିତାର୍ଥ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନଥିଲା, ସେଠି ଆପଣ ବିଷା ହେଉଥିଲେ କାହିଁକି ?’

ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲି । ସେହି ମଧ୍ୟରେ ଚଞ୍ଚଳ ଚନ୍ଦ୍ରାକା ପରି ତାଙ୍କର ମନ । ମୁଖର ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ ଶେଷ ନ ହେଉଥିଲା ଆଉ ଗୋଟିକର ପୁନାଦ ପଡ଼ିଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ କେଉଁଟି ଶେଷ ହୁଏ ନାହିଁ । ଶେଷ ହୁଏନାହିଁ ବୋଲି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଅଶେଷ ଆକର୍ଷଣ । ଯେପରି ସୁସ୍ଥ କଳା ଆଉ ଗୀତିକବିତା, ସେହିପରି ତାଙ୍କର କଥା । ଘଟଣାରୁ ଘଟଣା ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଚାଲନ୍ତି ସେ । ଗୁଞ୍ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ଚେହେରାଟି ଫୁଲର ଶିଶିର ବିନ୍ଦୁ ପରି ଚହଲି ଉଠେ । ବାଳପୁଲଭ ଏକ ଅସଙ୍ଗତ ତାଙ୍କ ଚେହେରାକୁ ସ୍ପର୍ଶ ମୂଢ଼ିତ କରେ । ମତେ ବୋଧ ହେଉଥିଲା ବିଶ୍ୱମିତ୍ରା ଏକ ତରଙ୍ଗଫଳୁଳା ବେଳା । ସେଇ ତରଙ୍ଗକୁ ଛୁଇଁ ଛୁଇଁ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଯିବାରେ ମୋର ଅନନ୍ତ କୌତୁକ ।’

‘ଆପଣଙ୍କ କୌତୁକ ଚରଙ୍ଗସା ହେଉ, ସେ ହୋଇଥାନ୍ତୁ କାମଧନୁ ।’ ଆରେ ଚରଙ୍ଗ କାହିଁ ? କୌତୁକ କରିବି କାହା ସହିତ ? କଲେଜର ଆଲୋଚନା ସଭାମାନଙ୍କରେ ବିଶ୍ୱମିତ୍ରାଙ୍କ ବାକ୍ସଟୁଡାର ଅପୂର୍ବ ପରିଚୟ ମିଳିଥିଲା । ଏହି ଶକ୍ତି ହିଁ ତାଙ୍କୁ ଟାଣିନେଲା ଘରୁ ବାହାରକୁ, ସଦନରୁ ସଭାକୁ ।

ସ୍ୱାମୀଭାବରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପଦସେବା କେବେ ଲାଭ କରିପାରି ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ଗୁଳିଶ ଶ୍ରେଣୀଗାର ମଧ୍ୟ କେବେ ଭୋଗ କରିପାରି ନାହିଁ ।

ଯାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ଅଧ୍ୟାପିକା, ତାନ୍ତ୍ରାଣୀ, ବାଣିଜ୍ୟ ଅଫିସର କରୁନା, ତାର ଅନୁଭବ ଭିନ୍ନ । ମୋ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁଇଟି ଚକ ଘେନି ସଂସାରର ଶଗଡ଼ ତା ଗୋଲାରେ କେବେ ଚାଲିପାରି ନାହିଁ । ଦୁହେଁ ବିଶ୍ୱମାଳାପ ମଧ୍ୟରେ କେବେ କରିବସି ନାହିଁ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ଏକ ଚିଠା—ଘର ତୋଳିବା, ଗାଡ଼ି କଣିବା,

ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଟଙ୍କା ଜମେଇବା, ପିଲାଙ୍କୁ ମଣିଷ କରିବା—ଯେମିତି ସାଧାରଣତଃ ସରକାରୀ ଚାକିରିଆମାନେ କରିଥାନ୍ତି ।

ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଅସ୍ଥାୟୀ ଚାକିରୀ ଗୁଡ଼ିକ ଦିନେ ସ୍ବାଧୀନତାସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେଲେ, ଜେଲ୍ ବରଣ କଲେ, ସ୍ବାଧୀନତା ଲାଭ ପରେ ଜେଲ୍‌ରୁ ଖଲାସ୍ ହୋଇ ଆସିଲେ—ସେତେବେଳକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ନେହୀ । ତାପରେ ସେ ହେଲେ ଏମ୍. ପି., କେନ୍ଦ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ।

କେବଳ ତାଙ୍କ ପ୍ରାସାଦରେ ସ୍ବାମୀଟିଏ ହୋଇ ରହୁବାକୁ ପୌରୁଷକୁ ବାଧୁଲ । ଦିନେ ଘର ପଳାଇଥିଲା ମୋତେ ଗୁଡ଼ି । ଏବେ ଘର ଗୁଡ଼ି ପଳାଇଗଲି ମୁଁ ନିଜେ । ଆଉ କ'ଣ କରିଥାନ୍ତି ସେ ?

ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରୀ, ଏଥିଲାଗି ବହୁତ ଅଭିନୟନ ମତେ ମିଳିଥିଲା । ତାଙ୍କ କ୍ଷମତାରେ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ଦଶଥିଲି ମୁଁ, ଯେପରି ସୂର୍ଯ୍ୟକରଣରେ ପୁଣିଚନ୍ଦ୍ର । କିନ୍ତୁ ମୋ ନିଜତ୍ବ, ମହତ୍ତ୍ବ ଅସୀକୃତ ହେଲା, ବିଦ୍‌ବତ୍ତା ଚିରସ୍ମୃତ ହେଲା, ପୌରୁଷ ଧକ୍କୁଡ଼ ହେଲା । ନାମକୁ ମାତ୍ର ମୋତେ ବୈଠକ ଘରେ ନମସ୍କାରଟାଏ ପକାଇ ସେନେଟରମାନେ ବିଶ୍ୱାସୀତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାନ୍ତି । ଅତି ହାସ୍ୟକର କଥା, ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୁତ୍ କେମିତି ଅଛି, କେତେକ ମୋଠାରୁ ଜାଣିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ କିଛି ସୁବିଧା ହାସଲ ଲାଗି ମୋତେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ବସନ୍ତି—ପଦୋନ୍ନତି; ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା, ବଦଳିରାହତ୍ୟା । ମୁଁ ଯେପରିକି ଗୋଟାଏ ଲୋକସମ୍ପର୍କ ଅଫିସର, ସମ୍ବାଦ ପରିବେଷକ, ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ; ଗୋଟାଏ ଗୋବରଗଣେଶ !

ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ବାମୀ ବୋଲି ପଦସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମୋ ମନରେ ଗୌରବ ଜାଗ୍ରତ କରୁଥିବା ବେଳେ ତୁଚ୍ଛତା ମୋତେ ଗ୍ରାସ କରେ, ସ୍ବାନମ୍ବନ୍ୟତା ମୋତେ ଅପଦସ୍ଥ କରେ, ଅପ୍ରତ୍ୟୟ ନିଜତ୍ବକୁ ନିକାଶ କରେ । ବୋଧହୁଏ, ମୁଁ ଯେପରିକି ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ରପିତୁଳା, ବାହାର ଇଞ୍ଜିତିରେ ସତଳ, ଚଞ୍ଚଳ ।

ଉତ୍ତମ ସୌଧବାସ, ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗ୍ରାସ, ଚମତ୍କାର ଯାନବାହନ ଲୋଭ ତ୍ୟାଗ କରି ମୁଁ ପଳାଇ ଆସିଲି ଚାକିରୀ କ୍ଷେତ୍ରକୁ, ନିର୍ଜନ କୁଟୀରର ଅନ୍ଧ ତାମସ ମଧ୍ୟକୁ, ସେଠି ଗୋଟିଏ ଆରାମ୍ ଚୌକୀରେ ବସି ଘୁମାଏ । ଜୀବନ ଏବେ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏକ ନିଦ୍ରା ।

କିନ୍ତୁ ଦାସ ଓ ଦାସିନୀଙ୍କୁ ଏଡ଼ି ହେବ ନାହିଁ—କ୍ଲାସ୍ ଲାଗି ପଢ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେବ, ପରୀକ୍ଷା ଲାଗି ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ହେବ, ଟିଉଟରୀଆଲ ଖାତା

ଦେଖିବାକୁ ହେବ, ବଜାର ସଉଦା କରିବାକୁ ହେବ, ହାତରେ ଗୁଲି ଖାଇବାକୁ ହେବ ।

ଦିନେ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖୁଥିଲି, ଏବେ ପଡ଼େ ଉପନ୍ୟାସ, ବେଶୀ ଶ୍ରାବଣ ଶ୍ରୀ, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ମହଲରେ ନିଷିଦ୍ଧ ତାର ପ୍ରବେଶ, କିନ୍ତୁ ସମୟ କାଟିବାର ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏକ ବଡ଼ ବାଟ ଏ ।

ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ଘୁମାଏ, ପୁଣି ଉଠି ପଡ଼େ । ପଢ଼ା ଲହସରେ ବା ଘୁମ ମଧ୍ୟରେ ତେଣେ ରେଷେଇଘରେ ତରକାଣ୍ଡ ପୋଡ଼ି କୁହୁଳୁଥାଏ ।

ଆତ୍ମନିର୍ଭରତା ମୁଁ ଭଲ ପାଏ । କିନ୍ତୁ ଗତାନୁଗତକ ଶାନ୍ତିରେ ସେଇ କିଟା, ସେଇ ବଟା, ସେଇ ବାସନ ମଜା, ଘର ଦ୍ଵାର ଓଲିଆ ବିଷ ପରି ଲାଗେ । ସବୁଦିନ ଖଡ଼ା ବଡ଼ି ଥୋଡ଼ି, ଥୋଡ଼ି ବଡ଼ି ଖଡ଼ା ।' ଖାଇ ଖାଇ ବିକାର ଆସେ, ପାଟିରେ ଓକାର, ଆଖିରେ ମୋର ଲୁହ ।

ଅଧ୍ୟାପକ ଜୀବନର ଗବେଷଣା ସୋଜନା ମୋର ପାଣି ଫାଟି ଯାଇଛି । ଗବେଷଣା କରିବି କାହିଁକି ? ଧନ, କ୍ଷମତା ଏ ଦେଶରେ ସମ୍ମାନିତ, ବିଦ୍ୟା ନୁହେଁ । ଯାହୁଁ ତାହୁଁ ପିଏଚ୍. ଡି.ଟିଏ କରିଦେଲେ ଅଧ୍ୟାପକ ଜୀବନ ସାର୍ଥକ ହୋଇଯାଏ । ତାପରେ ଗବେଷଣାକୁ ପରାରେ କିଏ ? କେତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଜାଟଭୁକ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ହୁଏ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସଖା ।

ଆମ ସେହିନର ପ୍ରଣୟର ଫଳ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ସନ୍ତାନ । ମନ୍ଦ୍ରୀ ତାର ଜନନୀ—ଶିକ୍ଷାମନ୍ଦ୍ରୀ ସେ, ପୁଅକୁ ପଢ଼େଇବାର ସବୋତ୍ତକୃଷ୍ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି, ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟର ବିଶାରଦମାନେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଆସି ତାକୁ ପଢ଼ାଉଥାନ୍ତି । ପବ୍ଲୋଭ୍ସ୍କଲରୁ ସାଧାରଣ କଲେଜକୁ ଆସିଲାବେଳେ ସେ ମେଧାବୀ ଛୁପି ଭାବରେ ପରିଚିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଏବେ କର୍ଣ୍ଣଧାରଣ ନୌକା ପରି ସ୍ରୋତ ମୁଖରେ ଭାସି ଚାଲିଲା । ପ୍ରବୃତ୍ତି ପଥରୁ ରୋକିବା ଲାଗି ପାଖରେ ନଥିଲେ କେହି ଅଭିଭାବକ ।

ସଙ୍ଗୀମାନେ ଜୁଟିଲେ, କହିଲେ—ତୋ ମାଆ ମନ୍ଦ୍ରୀ, ତୋର ଆଉ ଚନ୍ଦ୍ରା କ'ଣ ? ଆମେ ଯଦି ତୋ ଭଳିଆ ହୋଇଥାନ୍ତୁ ନା' ଦେଖନ୍ତୁ !

ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନିତିଦିନ ସିନେମା, କେବେ ବଣଭୋଜି, ଭ୍ରମଣରେ, ଉତ୍ତମ ଭୋଜନରେ କାଳ କାଟେ, ଓଠରୁ ସିଗାରେଟ୍ କେତେବେଳେ ହେଲେ

ଛାଡ଼େ ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ଦୁଇସ୍ରୋତରୁ ଜଳ ପାଇ ପିଲଟି ଅରଦୋଳିଆ ହୋଇ ବଢ଼େ । ସେ ହୋଇଉଠେ ଏକ ସଙ୍କଟ । ତାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ଯିବା ମାନେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବା । ସେ ସାହସ୍ୟ ମୁଁ କରିନାହିଁ । ପରିବାରର ଜୀବମାନଙ୍କ ଉପରେ ମୋର ସେଭଳି ଅକ୍ରିୟାର ଥିଲ କେବେ ?

ସ୍ତ୍ରୀ ଦିଲ୍ଲୀରେ, ପୁଅ କଲିକତାରେ, ମୁଁ ଦୌଳତାବଦରେ; ଆମ ସଂସାର ହୋଇଉଠେ ଏକ ତ୍ରିଭୁଜ ।

ବିଶ୍ୱମିତ୍ରା କେନ୍ଦ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ, ଗୋଟାଏ ଭାରତବର୍ଷର ଦାୟିତ୍ୱ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ । ଏତେବଡ଼ ଦେଶ, କେଉଁଠି ଉପନିବାରନ ଚାଲିଛି, କେଉଁଠି ଅଭିବୃଦ୍ଧି, ବନ୍ୟା ବା ବାତ୍ୟା । କେଉଁଠି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଭୂତ୍ତି ପ୍ରସ୍ତର ସ୍ଥାପନ, କେଉଁଠି ଶିକ୍ଷା, ବିଜ୍ଞାନ ବା ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମିଳନୀ ଉଦ୍‌ଘାଟନ, କେବେ ପାର୍ଲୀମେଣ୍ଟ ଅଧିବେଶନ, ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ବୈଠକ, ଯୋଜନା ପରେ ଯୋଜନା ବିସ୍ତାର ଚାଲିଛି—ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶକୁ ଅଗ୍ରଗାମୀ ଦେଶମାନଙ୍କର ସମାସ୍ପନ୍ଧ କରିବାକୁ ହେବ । ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ଚେତନାର ସଞ୍ଚାର ନ କଲେ ଜନଜାଗରଣ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ ।

ଦଳ ଲାଗି ପଇସାଟିଏ ଚାନ୍ଦା ନେଲେ ବେପାରୀ ଦରଦାମ୍ ଉପରେ ପାଞ୍ଚ-ପଇସା କସି ଦେଉଛି । ସବୁ ଚାପ ପଡ଼ୁଛି ଗରିବ ଉପରେ, ଯେ ସବା ତଳେ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ସୀମାରେଖା ତଳକୁ ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଲୋକ । ଜନସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଚାଲିଛି ସବୁ ଯୋଜନାକୁ ବ୍ୟର୍ଥ କରି । କମି କମି ଯାଉଛି ଜୀବନର ମାନ । ଦେଶମୟ ଅର୍ଥନୀତି କଙ୍କାଳ ।

ବିଶ୍ୱମିତ୍ରା ଅହୋରାତ୍ର ଲାଗିଛନ୍ତି ଦେଶର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂର କରିବା ଲାଗି । ସମାଜବାଦ ସବୁ ଦୁର୍ବିପାକର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରତିକାର । ସେ ବିଚାରୁଛନ୍ତି, ତୋଳ ଭିତରେ ମୁସ୍ତା ପଶିଛି । କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ପାଣିରେ ପଡ଼ି ଯାଉଛି । ଅଥଚ ଦେଶ ଇଞ୍ଚେ ଆଗେଇ ପାରୁନାହିଁ । ଶୂନ୍ୟକୁ କଙ୍କାଳ ଦେଖାଇ ଶୋଇପଡ଼ୁଛନ୍ତି ଶତ ସହସ୍ର । ଶୁଅନ୍ତୁ । ସମାଜବାଦ ଆସିଲେ ଫେର୍ ଉଠିବେ ଯେ !

ସରକାରୀ ଇନ୍ଦ୍ରାହାର କହେ—ଅନାହାରରେ ନୁହେ, ରୋଗରେ ମରିଛନ୍ତି । ବିଶ୍ୱମିତ୍ରା ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟ ବୁଝନ୍ତି, ମନେ ମନେ କ୍ଷୁଦ୍ର ହୁଅନ୍ତି । ଅଫିସର ନାନା ଜଟିଳତା, ସମାଜର ନାନା ଦାବା ଓ ପ୍ରକୃତର ନାନା ବିଡ଼ମ୍ବନା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱାମୀ, ପୃଷ୍ଠଙ୍କ ଭଲମନ୍ଦ ଭବିଷ୍ୟକୁ ବେଳ କାହିଁ ?

ସେଦିନ ବଶୁମିତ୍ରା କଲିକତା ଆସିଥିଲେ, ଶତ ଶତ ବ୍ୟକ୍ତି ଦର୍ଶନପ୍ରାପ୍ତି । ଗୋଟିଏ ରାଜନାୟକ କର୍ମୀସଭା, ସାସ୍ନୁତକ ସଭାରେ ଭାଷଣ ଆଜ୍ଞାତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ । ମନ୍ତ୍ରୀ ସରକାର୍ ଦ୍ଵାରାସ୍ରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଶିଆସିଆ ହୋଇନାହିଁ । ହଠାତ୍ ଦଲ୍ଲୀରୁ ଫୋନ୍ ଆସିଲା—ନାଗା ଗୋଲମାଲ ! ଭୁରନ୍, ଯାଇ ଅବସ୍ଥା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଆସ ।

ଦୂର ଦୃଷ୍ଟିଟିଏ, ବୋଧହୁଏ ଘର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଟିଏ ପକାଇ ମନ୍ତ୍ରୀ ଗାଡ଼ରେ ବସିଲେ, ଦମ୍ ଦମ୍ ଆକାଶରେ ହେଲିକୋପ୍ଟର ଉଡ଼ିଗଲା । ଉଡ଼ିଗଲା ତ୍ରିଭୁଜର ଗୋଟିଏ ବାହୁ ଦୂରରୁ ଦୂରକୁ । ବୋକା ପରି ମୁଁ ଆଉ ସୁଅ ଚାହିଁ ଥାଉ ।

ଅନ୍ଧ ତାମସଗୁଡ଼ାକୁ ମୋର ଫେରି ଆସିଲା, ମୋ ଦୁଃଖରେ ତାକୁ ନବିଡ଼ତର କରିବା ପାଇଁ; ଘର ଓ ବାହାର, ନେତ୍ରୀ ଓ ନାୟିକା ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଆଣିବା ପାଇଁ । ନେତ୍ରୀ ଉଡ଼ା ଚଢ଼େଇ; ନାୟିକା ପଞ୍ଜୁଶର ପକ୍ଷୀ । ଉଡ଼ିଗଲା ଯା ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲାଣି, ପଞ୍ଜୁଶରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ତାକୁ କ'ଣ ଆଉ ଭଲ ଲାଗିବ ?

ତଥାପି ଦକ୍ଷିଣ ଦ୍ଵାର ମୋର ଖୋଲା ରଖିଛି; ନେତ୍ରୀ ଯଦି ନାୟିକା ହୋଇ ପୁଣି ଫେରିଆସେ, ହଜାଇଥିବା ସ୍ଵର୍ ଯଦି ଫେରିଆସେ ମୋର ଛନ୍ଦ ବାଣୀକୁ ।

ଏ ପୁଅ କ'ଣ କହୁଛି !

ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି, ବଞ୍ଚିବା ଅର୍ଥ ଯଦି ହୁଏ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରଶ୍ନାସ ନେବା, ଯାହା ଖାଇଦେବା, ପ୍ରକୃତିର ତାଡ଼ନାରେ ପୁଣି ତାକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ଆସିବା ।

କିନ୍ତୁ କାହାର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନାହିଁ, ସେ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି ବୋଲି—ବଞ୍ଚିବା ଅର୍ଥ ଯଦି ହୁଏ—ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତତ୍ତ୍ୱବେ ଖାଇବା ପିଇବା, ସ୍ୱାଧୀନତ୍ତ୍ୱବେ ଚଳିବିଚଳି ହେବା, ପରିବାରରେ, ସମାଜରେ ନିଜର ପ୍ରଭାବ ପ୍ରତିପତ୍ତି ବଜାୟ ରଖିବା ।

ସଂସାରକୁ ଓ ନିଶ୍ଚର ଜୀବନକୁ ଭଲ ଭାବେ ସମଜିଥିବା ଲୋକଙ୍କର ଏ ଏକ ଦର୍ଶନ—ଯାହା ଖାଇଯିବ ପେଟକୁ, ଯାହା ପିଇଯିବ ଅଣ୍ଟାକୁ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶମାନେ ଏଇ ଦର୍ଶନର ଧାରକ । ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଯେତେ କୃପଣ ହେଉ ପଛକେ, ଖାଇବା ପିଇବାରେ କାହାର କାର୍ପଣ୍ୟ ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ରାଧାଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ବୁଝାମଣା ଓଲଟା । ସ୍ଥାନ ବେଳେ ଜଳକୁ ବସ୍ତୁକରି ଗାମୁ ଗୁଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଚିପୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି ସେ । ବିକଳ ଧାନ, ଖାଆନ୍ତି ମାଣ୍ଡିଆ, ଯେମିତି କେଉଟ ବୁଝେ ମାଛ, ଖାଏ କଙ୍କଡ଼ା ।

ଧନ ଦେଇ ଧର୍ମ କରିବା ଚନ୍ଦ୍ରା ତାଙ୍କ ମନରେ କେବେ ଉଦ୍ଭିତ ହୋଇନାହିଁ । ଅନ୍ଧ, ଗ୍ରେଟା, ରୋଗୀ, ଭାଟ, ଭିକାରୀ, ଯୋଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଦୁଆରେ ଭୁକି ଭୁକି ଭିକ ମୁଁଠାଏ ନ ପାଇ ଫେରନ୍ତି ।

ଖଣ୍ଡକୁ ଖଣ୍ଡ ଜମିବାଡ଼ି ନିଜ ଇଲକାରେ ମିଶାଇଲା ବେଳେ ସଂସାର ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ସ୍ଥାୟୀ ବୋଧ ହୋଇଥିଲା—ଏମିତି ବଡ଼ିତରୁ ବଡ଼ିତ ହେଉଥିବ—ହେବେ ସଫେଶ୍ୱର ।

ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାକୁ ଭଗବାନ ସତେ କି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ଦେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମିଥିଲା—ସେ ଭଗବାନଙ୍କର ଅତି ଗେହ୍ଲା ପୁଅ ।

ସୁଯୋଗ ପାଇ ସେ ବହୁ ଜାଗା ଅଜିଗଲେ ।

ବିଧବା ଦୁଲ୍ଲ ନାମର ଘର କୋରଖ କରି ସେ ଗୁଣ୍ଡୁଣୀ ଖଡ଼ିକା ମୁଁଠା ସୁଜା ହରଣଗୁଳ୍ କଲେ ।

ସାବା ଝୁଡ଼ୀକ ଅସଖ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରି ସେ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ ବସାଇଲେ ।

ମାଲିମକଦମା କରି ସେ ମାଲିକକୁ ଛଡ଼ାଇଦେଲେ; କେତେ ଦରୁଆକୁ ମାରି ଖୁଆଇଲେ ବା ମୁଲିଆ କଲେ । ବହୁ ରଜାଙ୍କର ଏମିତି ଅଗଣିତ କୀର୍ତ୍ତି ଥାଏ, ଦେଉଳଟାଏ ତୋଳାଇଦେଲେ କମ୍ପା ପୋଖରୀଟାଏ ଖୋଳାଇଦେଲେ ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇପଡ଼େ ।

ବଡ଼ ଲୋକ ହେବାକୁ ହେଲେ ବହୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବନକୁ ମାଡ଼ି ମକର ଦବାକୁ ହୁଏ । ଅଧିକାଂଶ ଧନୀ ଲୋକଙ୍କ ଇତିହାସ ପ୍ରାୟ ଏକା ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଡଳା । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, କେହି ତାଙ୍କର ଏଇ ପୌରୁଷକୁ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଧନ ବଢ଼େଇଲବେଳେ ସେ କୁଆଡ଼େ କାହାର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ନଥିଲେ—ଏପରିକି କିଛି ଝିଅ ରାଧାକୁ । ସେ ଗାଆଁର ଦୁର୍ଗାକର୍ତ୍ତା ଶ୍ରୀରାଧାତା ହେବା ପରେ ପଡ଼ିଲେ ଜୋର୍ ଉପରେ ଅଧିକାର ଜାଣି କରିଥିଲେ । ଜୋର୍‌ଙ୍କ ନଡ଼ିଆ ଗଛରେ କଣ୍ଟା ବାନ୍ଧିଥିଲେ, ଜୋର୍ ପୋଖରୀରୁ ମାଛ ମାରି ନେଇଥିଲେ । ନାତିମାନେ ବୋକା ପରି ଚାହିଁ ଥିଲେ । ଲଜରେ ରାଧା କବାଟ କଲି ଦେଇଥିଲା ।

କରଜ ସୂତ୍ରରେ ଗାଆଁର ଅଧିକାଂଶ ଜମିବାଡ଼ି, ଘର ଡ଼ହ ତାଙ୍କ କବଳକୁ ଆସିଥିଲା । ନାନା କାରସାଦରେ ଗାଆଁର ମକଦମୀ ନିଲମ୍ ଉଠାଇ ସେ ହୋଇଥିଲେ ଏକମାତ୍ର ମକଦମ—ବଡ଼ ମକଦମ; ଗନ୍ଧର ଗନ୍ଧର ଜମିର ଏକେଶ୍ୱର, ପେଷାକ, ମୁକୁଟ ଆଡ଼ମ୍ବର ନଥିଲେବି ଏକାଙ୍ଗଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ । ତୋଟାବାଡ଼ି, ଗଡ଼ିଆ ପୋଖରୀ, ବାଟଘାଟ, ମଗାଣି ପଡ଼ିଆ ପଦା ସବୁ ହୋଇଗଲା ତାଙ୍କର । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଧନ ଦେଇଲତ ତାଙ୍କର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗୁ ନଥିଲା, ଅରମା ପାହାଡ଼ ତଳର ସ୍ତ୍ରୀବର୍ଗ ପରି ସବୁ ଲୁଚାକାନ୍ଦିତ ରହିଥିଲା ଉତ୍ତର ସୂରୁଷଙ୍କ ଲାଗି ।

ଏ ମଧ୍ୟରେ ଜମିଦାରୀ, ମକଦମୀ ଉଠିଗଲା । କିନ୍ତୁ ନିରାଶ ଜମିସବୁ ବେନାମୀ କରି ଦାସେ ଅବସ୍ଥାକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଲେ । କେତେ ଜମିଦାର, ମକଦମ ଉଛୁନ୍ନ ହୋଇଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଦାସଙ୍କ ଜମି ଉପରେ ଆସ୍ଥା ଆସିଲା ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଦେଲେ ତୋଟା ଉପରେ କୁରୁଡ଼ି ଚୋଟ ବସିଲା ନାହିଁ । ଆଗନାଲର ସଂସ୍ଥାଧାରଣ ପୋଖରୀଗୁଡ଼ାକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତି ହୋଇଗଲା । ପରିବାର ପିଣ୍ଡ ଜମି ମଧ୍ୟ ଏକର ରହୁବ—କେତେବେଳେ ଶୁଣାଗଲା ଦଶ ବା ପନ୍ଦର ଏକର ମାତ୍ର ରହୁବ । ଦାସେ ଏସବୁ ପ୍ରସାଦକୁ ହସି ଉଡ଼ାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଭୁଦାନ, ଗ୍ରାମଦାନକୁ ଏକ ପାଗଲାମି, ‘ଲଙ୍ଗଲ ଯାର ଜମି ତାର’କୁ ସେ ଏକ ରାଜନୀତିର ଦୁହା ମନେ କରୁଥିଲେ । କାରଣ ତାଙ୍କର ସରି ମାଲିକମାନଙ୍କ ହାତରେ ଦେଶର ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ରୀ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଭାର ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେଦିନ ତାଙ୍କର ଚେତା ପଶିଲା, ଯେତେବେଳେ ଦେଶରେ

ଲୋକେ କରକ ନେଇ ଆଉ ଶୁଣିବା ନାଁ ଧରୁନାହାନ୍ତି; ରାଜସ୍ବ, ବ୍ରହ୍ମସ୍ବ ଦେବସ୍ବ ସବୁ ଗିଳିଦେବାକୁ ତସ୍ବର । ଜୀବନର ଶେଷ ବିନ୍ଦୁରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଗୋବିନ୍ଦ ନିଜର ଜମିବାଡ଼ି, ଧନସମ୍ପତ୍ତି, ଗୃହର ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା ନଷ୍ଟଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାର ଦେଖୁଥିଲେ । କଚେରୀରେ ଟାଣି ନେଉଥିଲେ ଓଢ଼ଳ, ଆନାରେ ପୁଲିସ୍, ଘରେ ଜଗୁଆଳୀ, ବଳରେ ଗାଁବାଲ । ବୋହୁନେଉଥିଲା ନିଜର କୁଳବୋହୁ ଦୋହରା ଚାରି କରି । ବଲର ଚାରିପଟ ହୃଦରେ ଗଳିଆ ଫଟି ଭୃଷା ମେଲ ହୋଇ ପାଣି ବୋହୁଗଲା ପରି ଧନ କୁଆଡ଼େ ବୋହୁ ଯାଉଥିଲା ।

ଗାଆଁର ଇତିହାସକୁ ନିଜ ଶିଆଳରେ ଜୀବନସାରା ଲାଗି ଲାଗି ସେ ଗଢ଼ି ଥିଲେ । ଏବେ ଇତିହାସ ଅରମ୍ଭ ମାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ଗୋଟାଏ ପଦ୍ମତୋଳା ପଦ୍ମ ନ ମାନ୍ୟତା ଶଙ୍ଖରୂପ ପରି । କଣକା ସମାଜବାଦ । “ଆହେ କେତେ ବାଦ ଆମେ ଦେଖିବୁ । ସବୁ ପାଣି ଫାଟି ଯାଇଛି ମୁଁ ଏ ଟଙ୍କା ଆଗରେ ।”

ସେ ଇତିହାସକୁ ଗେଲେଇ ଡାକିଲେ—ସେପରି ଲୋକେ ଡାକନ୍ତି ପେଷା ବଲେଇକି । କିନ୍ତୁ ଫସର ଫାଟି ଆସୁଥିବା ବେଳର ବଣଭୂଆ ପରି ସେ ଧାଇଁଲା, ଗୋବିନ୍ଦ ଗର୍ଜି ଉଠିଲେ—ନମସ୍କାରମ୍ । କିନ୍ତୁ ସେ କଣ ଡ଼ହରେ ପଡ଼ିଥିବା ପ୍ରଜା ନା ପିଣ୍ଡାକୁ ମାଟି ବୋହୁଥିବା ମୂଲ୍ୟ ?

ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା—ସେଇ ବଲେଇଟା ଚାହିଁ କଥା ଗୋହରା ଭିତରୁ, ବେଣାପାଟ ସଜରୁ, ଚୌଦଗରୁ । ଝାଉଁ ଝାଉଁ ଖରାରେ ଜଳୁଛି ତାର ଦଟା ଆଖି ।

ଗୋବିନ୍ଦ ଗହର ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଲେ—ଜମି ବଡ଼ ଅସଫା—ଏକ ପଡ଼ିରେ ତାର ତୋଷ ନାହିଁ, ଦିଆରି ହେଲା ଦିନୁ ସେ ଏ ହାତରୁ ସେ ହାତ, ଏ ପରିବାରରୁ ସେ ପରିବାର, ରଜାରୁ ଜମିଦାର, ମହନ୍ତରୁ ସାହୁକାର ସେ ଡ଼େ ଚାଲିଗଲା—ଏବେ ଚାଲିଗଲା—ମୂଲ୍ୟ ମାଲିକ ହେବ ! କରେ ମାଲିକ କଣ ଘାସ କାଟିବ ?

ଆରେ କେତେ କଷ୍ଟରେ ସମ୍ପତ୍ତି ହୁଏ—ଗୁଣ୍ଠ ଗୁଣ୍ଠ କରି ମାଣ, ମାଣ ମାଣ କରି ବାଟି; ଯେ କରେ ସେ ଜାଣେ । ମୋ କଷ୍ଟ ଅର୍ଜିତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ପଞ୍ଜାଏ ଲପଟା ମାଗଣାରେ ମାଗିନେବେ ବୋଲି ବସିଛନ୍ତି । ମୋ ଦେହରେ ବିନ୍ଦୁଏ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ସେ କଥା କରେଇ ଦେବି ନାହିଁ । ଗୋବିନ୍ଦ ଓଠ କାମୁଡ଼ିଲେ, ହାତକୁ ମୁଁ ମୁଁ କଲେ; ଉଦର ଶ୍ରେଣୀ ଡ଼ହ ଶକ୍ତି ଆଜି ଦଖଲ କରିବେ ଜବରଦସ୍ତି । ବିଶ ମାଡ଼ ଦେଖିଲେ କୋଳଥ ଶ୍ରେଣୀ ହେବ—ଅନ୍ୟ ପ୍ରଜାମାନେ ଦଖଲ ଡ଼ହ ଗ୍ରହଣିବେ ।

ପ୍ରକୃତରେ ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ଏ ଉନ୍ନତ ଚେନାକର ମାଲିକ । ତାଙ୍କର କାଗଜପତ୍ର ଅଛି । ତାଙ୍କ ଦାସକୁ ସମର୍ଥନ କରିବାଲାଗି କୋର୍ଟ କଚେରୀ ଅଛି, ପୁଲିସ୍ ଥାନା ଅଛି; ଉଦୟା ନିରାଶ୍ରୟ, କେବେ ତାର କୋଉ ସ୍ୱରୂପ ମନଦମଜ୍ଞଠାରୁ ପାଞ୍ଚଗୋଣୀ ଧାନ କରିନେଇଥିଲେ । ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଭରଣେ ହେଲା । ବାଢ଼ି ଖଣ୍ଡିକ ମନଦମଜ୍ଞ ନାଆଁରେ କବଳ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ଉଦୟା ଶ୍ରେୟର ଦଶଲରେ ରହିଗଲା । ତା ଘର କାନ୍ଥକୁ ଲାଗି ବାଡ଼ି, ଗୋରୁ ବନ୍ଧା ହୁଅନ୍ତି, କୁଟା ନଡ଼ା କେରକ ସେଠି ରହେ । ସେଥିରୁ ଅଗ୍ରକରେ ସାରୁ, ଜହ୍ନୀ, କାକୁଡ଼ି, କଲାରା ଦି ମନ୍ଦା, କଣାରୁ ଗଛଟି ସେଇ ବାଡ଼ିରୁ ପିଡ଼ାକୁ ଉଠେ ।

ମହନ୍ତ ଠାଣିର ଆକୁଲ୍, ଆକୁଲ୍ ପାଞ୍ଚ ହଳ ବଳଦ, ହଳିଆସବୁ ଅନ୍ୟ ଝାଆଁର ଭଡ଼ାଟିଆ । ଚନ୍ଦ୍ରାକଣା ହେଲେ କାଳେ ମାୟାମତା ଆସିବ । ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ ମଜୁରୀ ଦେଇ ଆଣିଛନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ କହିଲା—ଉଦୟାଭାଇ, ଏ ହାଣ୍ଡିକୁଣ୍ଡେଇ ଉଠେଇନେ । ଖୁଣ୍ଟରୁ ବଳଦ ଫିଟେଇ ଦେ ।

ଉଦୟା ବିମତ ଭାବରେ କହିଲା—ଜମି ବୋଲି ତ ଏତିକି । ଏ ଖଣ୍ଡିକ ଦଶଲ କରିନେଲେ ପିଲାଏ ମୋର ଚଳବଚଳ ହେବେ କେଉଁଠି ? ତମେମାନେ ତ ମୋ'ର ପରି ଗରିବ । ମୋ ଦୁଃଖ କଣ ତୁମର ଦୁଃଖ ନୁହେଁ ? ମାଲିକର ତ ଗନ୍ଧାର ଗନ୍ଧାର ଜମି, ମାଣ ମାଣ ପଡ଼ିଆ ପଡ଼ିତ, ଏ ଅଗ୍ରଟିଏ ପାଇଁ ଏତେ ଜିଦ୍ ଲାଗିତ କାହିଁକି ?

ଗୋବିନ୍ଦ ରାଗିଉଠି କହିଲେ—ଅଗ୍ର ଏ ହେଉ ବା ବାଡ଼ିଗୋବରେ ଗୋବେ ହେଉ, ଯାହାର ଜମି ସେ ଅଲବଦ୍ଦ ଦଶଲ କରିବ । ଉଦୟା କହିଲା—ମୁଁ ଦଶଲକାର ଅଛି । ମୋ ପିତୃସ୍ୱରୂପ ଦଶଲ କରି ଆସୁଥିଲେ । ଆପଣ କାରସାଦ କରି ନିଜ ନାମରେ ଦରଜ କରି ନେଇଛନ୍ତି ।

ଭଲରେ କହୁଛି—“ତମେସବୁ ଚାଲିଯାଅ, ନଇଲେ ଏଠି ରକ୍ତନୟା ବହୁବ ।”

ଉଦୟା କୂଅନୟରେ କଟୁରା ଘଷିଲା, ତା ସାନଭାଇ ଗୋଟାଏ ମେଡ଼ି ବାଉଁଶ ଓପାଡ଼ି ଉଠେଇ ଧଇଲା ।

ସାନଭାଇ, ଏମିତିକି ମାଇସେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଗଲେ—କାହା ହାତରେ ଗୋଜଣା, କାହା ହାତରେ ଖଣ୍ଡ, କାହା ହାତରେ ମୁଣ୍ଡି ଖଡ଼ିକା, କାହା ହାତରେ ଗୁଣ୍ଡୁଣି ମୁଠା ।

ଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବାହନ ଦେଖି ହଳିଆମାନେ ମୁହଁ ଫେରାଇଲେ—ମାମଲରେ ପଶିବ କିଏ ? ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପାହାର ବସିଲେ ପିଠିରେ ପଡ଼ିବ କିଏ ?

ସ୍ୱାଗାତୋବିନ୍ଦ ବି ତାଟକା ହୋଇ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଏସବୁ କ'ଣ କଲେ ? ସେ ପାଞ୍ଚଦ୍ୱାରା ଦୂରରୁ ଓଲଟି ପକାଇ ଥିଲେ, କାନ କାଟିଲେ ଯାହାଙ୍କ ଉଣ୍ଡରୁ ବତନ ବାହାରୁ ନଥିଲା, ଏ ଯୁଗକୁ ସେ ଲୋକସବୁ କଣ ହେଉଛନ୍ତି ?

ତାଙ୍କ ରକ୍ତ ତାଳୁକୁ ପିଟିକିଗଲା । ସେ କହିଲେ—ଆରେ ବ୍ରହ୍ମସ୍ପ ଯେ, ବ୍ରହ୍ମଶାପରେ ପୋଡ଼ି ଜଳି ଉଠୁ ହୋଇଯିବ । ତମ ପୁତ୍ର ଫାଟିଯିବ ।

ଠେଙ୍ଗା, କଟୁଣ୍ଡ, ଶଢ଼ିକା, ଗୁଞ୍ଜୁଣୀ ସେମିତି ଉଠିଯାଏ । କାହାର ଚୁଣ୍ଡରେ କଥା ନାହିଁ । ଆଖିରେ ଆଖିରେ ଘୃଣା, ଖୋଧ । ଗୋବିନ୍ଦ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ପଛେଇଲେ—ପଛେଇ ପଛେଇ ଦୂରେଇଗଲେ । ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ପାହାର ଉଠୁ ଉଠୁ କହିଲେ—ନେତାଙ୍କ ବଦ୍‌ଶିକ୍ଷା । ଏ ବଦରକ୍ତ ସବୁ କାଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତାହେଲେ ସବୁ ପୁଣି ଗୁଳାରେ ପଡ଼ିଯିବ, ଧାରରେ ଚାଲିବ ।

ମକଦ୍ଦମା ଉପରେ ମକଦ୍ଦମା ଯୋଡ଼ି ଲାଗିଲେ ଫୌଜଦାସ୍ତ, ଖେସର ନାଲିସ୍, ଚୁକ୍ତିଭଙ୍ଗ; ଶାକବା ବିନା ଲୋକେ ଡ଼ହଲିବିକଳ, ମକଦ୍ଦମା ଖର୍ଚ୍ଚ ଚୁଲାଇବେ କିପରି ? ଅଳଙ୍କାରପତ୍ର, କଂସାବଂସନ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଲା । ଶେଷରେ ସ୍ୱାଗାତୋବିନ୍ଦଙ୍କ ସ୍ୱଗ ଧାନ ବିକି ଲୋକେ ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇଲେ । ଦରିଆ କୂଳର ଘୁଙ୍ଗା ବାଲିରେ ଦଉଡ଼ାଧାପଡ଼ା କରାଇ ଉପରକୁ ମୁହଁ ଟେକୁସବା ଲୋକଙ୍କୁ ମଣି କରିଦେବେ, ଗୋବିନ୍ଦ ବିଚାରୁଥିଲେ । ଏବେ ଫଳ ଓଲଟା ହେଲା । ସ୍ୱଗ ଧାନ ନେଇ ରସିଦ୍ ଦେଉ ନଥିଲେ । ଏହା ପରେ ପୁରୋଗ ନେଇ ଲୋକେ ନୂଆ ନୂଆ ଜମି ଦଖଲ କରିନେଲେ । ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ଧନରେ ଓଜାଳଙ୍କର ମହଲ ପରେ ମହଲ ଉଠିଲା, ଲୋକଙ୍କ ମନରୁ କୋର୍ଟ କରେଷ୍ଟା ଭୟ ଗୁଡ଼ିଗଲା । ନିରୁପାୟ ହୋଇ ଗୋବିନ୍ଦ କିଛି ଗୁଣ୍ଡା ଫୋଷିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏକରୋଜା ଗ୍ରାମ, ତା ମଧ୍ୟରେ କେହି ପଶି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଲୋକେ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ପାଟିଲା ଧାନ ଝେତରେ ଗାଈଗୋଠ ପୁରେଇଦେଲେ, ଦିନ ଦିପହରେ ତାଙ୍କ ଗଛରୁ ନଡ଼ିଆ ତୋଳିନେଲେ । କଦଳୀ କ'ନ୍ଦ ହାଣିନେଲେ ।

ମନେ ମନେ ଜଳୁଥିଲେ ସେ—କଣ ବୋପା କମେଇଛି ? ମୋଫତ୍ ପଡ଼ିବ ? ରାହୋର ତାଙ୍କର କୁପ୍ରବୃତ୍ତି ନାନା ବିଶ୍ୱାସିକାମୟ ମୁଣ୍ଡି ଧରି ପ୍ରଜା

ନିର୍ପୀଡ଼ନ କରୁଥିଲା । କାହାକୁ ଖମ୍ବରେ ବାନ୍ଧି ଅଣଳାଶାସୀ ହୋଇ ପିଟି ଯାଉଥିଲେ ସେ । କାହାର ଗୋଟା ପରିବାରକୁ କରିଦେଇଥିଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟଶା । କାହା ପେଟ ଚିରି ଅନ୍ତରୁକୁଳା ବାହାର କରି ଦେଇଥିଲେ । ପୋଡ଼ିକାଳି ଯାଉଥିଲେ ସାଇକି ସାଇ । ଲୋକେ ପ୍ରାଣ ବିକଳରେ ଇତିସୂତା ଧାଇଁଥିଲେ, ତାଙ୍କ ପକାଇଥିଲେ—ରକ୍ଷା କର, ରକ୍ଷା କର । ଗୋବିନ୍ଦ ଗଳ୍ପୁଥିଲେ—ନା, ନା, କାହାକୁ ଗୁଡ଼ ନାହିଁ, ଗୋଟି ଗୋଟି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଆଁରେ ପକାଅ ।

ଦିନ ଆଲୁଅରେ ଜଣାଗଲା ଏସବୁ ଜଳନା, ନିଷ୍ଠୁର ମନର ଧୂମକେତୁ ଲାଲା । ଓଲଟି ଲୋକେ କୁଟିଥିଲେ ତାଙ୍କର ନାକ କାଟିଦେବା ପାଇଁ ।

ସେଦିନ ମାର୍ଗଶୀର ମାସ ଗୁରୁବାର । ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ ଧାନଶିସା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପାତ ଚିତା, ଘରେ ଘରେ ଶଙ୍ଖଧ୍ଵନି, ଢୁଲଢୁଲି । ସହସ୍ରାଧିକ ଲୋକ ଖଳାବାଡ଼ିରେ ପଶି ଧାନଗଦା ଶୁଙ୍ଘି ହଳାଦରୁ ବୋହୁନେଉଥିଲେ । କ୍ଷୀଣ ପ୍ରତିବାଦଟିଏ କରିବାକୁ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ଜିଭ ଓଲଟି ନଥିଲା । କୁକୁର ଘିଅର ଭୁକି ମାରବ ହେଲା—ଏତେ ଲୋକ ଶ୍ଵେର ନୁହନ୍ତି, ହୋଇ ନପାରିନ୍ତି । ପୋଖରୀ ଘାଟରୁ ଭରବରରେ ଓଡ଼ା ସର ସର ହୋଇ ଉଠି ଆସୁଥିବା ବୋହୂ ପିଲଟି ବଲ୍ ବଲ୍ ଚାହିଁଥାଏ ।

ଗାଆଁର ସମସ୍ତେ ଏକଜୁଟ—ନମ୍ବୁ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ, ଶ୍ରମିକ, ସବହସ୍ର ନିଜ ନିଜ ଦାଗ ବିସ୍ତୃତରେ ସଚେତନ । ଗୋବିନ୍ଦ ଗୋଟାଏ ଆହତ ସର୍ପ ପରି ଫାଁ ଫାଁ ହେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦଂଶିବେ କାହାକୁ ? ତାଙ୍କ ଫଣା ଶ୍ଵେତ ନିଜ ଲଙ୍ଗୁଡ଼ିରେ ହିଁ ବାଜୁଥିଲା ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଚୌଦଗରେ ହସୁଥିଲେ ବି ତାଙ୍କୁ ଲାଗିଲା ସେ ଯେପରିକି ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମୀଛଡ଼ା । ସବୁ ଥାଇ ସବହସ୍ର; ସେ ହୋଇଥିଲେ ଏକପରିକିଆ । ଖଳାବାଡ଼ି ଶୂନ୍ୟ ଶାନ୍ତ ହେଲା ପ ର ଗଳ୍ପ ଉଠୁଥିଲେ ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ, ତଳାସୁତା ପରେ ଦୁଃଖ ଡିହ କୁଟା ପରି । ଏତିକିବେଳେ ବୋହୂ ଆସି ସାମ୍ନାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଗଲା—ବାଲ ମୁକୁଳା, ଆଖି ଲଲ୍ ଲଲ୍, ଓଠ ତାର ଫେସରେ କମ୍ପୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ମୁହଁ ଖୋଲିବା ଆଗରୁ ପୁଅ ହରଗୋବିନ୍ଦ କହିଲା—ନନା, ଆମର ଆଉ କଣ ରହିଲା ?

ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ପାଗଳ ପରି ଗୋଟାଏ ଅଟ୍ଟହାସ କରି କହିଲେ—କେତୁଟା କଲେଇ ବୋହୁନେଲେ ବୋଲି ପ୍ରକା କଣ ଆମ କରମ ନେଇଗଲେ ? କରେ, ଜୀବନସାଥୀ ରକ୍ତକୁ ପାଣି ଫଟାଇ ମୁଁ କେବଳ ତୋ'ର ଲାଗି କମେଇଛୁ ବାଟି ବାଟି ଜମି, ତୋଟାବାଡ଼ି, ପୋଖରୀ ..

ହରଗୋବିନ୍ଦ କହନ୍ତି—ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ତୁଣ୍ଡରେ ମାରି ନିତି ଗୌଣିଏ
ଆଣ୍ଡୁଆ ମୂଲିଆ ଆମଠାରୁ ଢେର ପୁଣି ! ଖାଇବାକୁ ନ ଥିଲେ ସେ ଓପାସେ
ଶୁଏ । ତାର ଇଚ୍ଛା ଅଛି, ମହତ ଅଛି ।

‘ଆରେ ଇଚ୍ଛା ମହତ କଣ ? ପଇସା ତ ଇଚ୍ଛା, ପଇସାଥିବାବାର
ମହତ...’

‘ଆମ ଘରର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତ ଆମ ସାମ୍ନାରେ ବେଜାନ୍ ହେଲେ, ଆମ ମହତ ତ
ଦାଣ୍ଡରେ ପଡ଼ି ହାଟରେ ଗଡ଼ୁଛି ।’

‘ଧନ ଥିଲେ ପୁଣି ସବୁ ଫେରି ଆସିବ—କରଜ ଦେଲେ ଯେପରି ସୁଧ
ସହତ ଫେରିଆସେ ।’

‘ଯାହାକୁ ଧନ ବୋଲି କହୁଛ, ସେ ସବୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀନା, ଅପମାନ,
ଅଭିଶାପ...?’

‘ଏ କୋଠିରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନା ରହୁଛି ? ସେ ଅମାରରେ ଅପମାନ ? ଓଲିଆରେ
ଅଭିଶାପ ? ଏ ପୁଅ କ’ଣ କହୁଛି !’

ଦି ଜଣ ଗୁଣୀ

ଗୋଟିଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଚଳନ୍ତା ଗୁରୁ ।

ଅନ୍ଧାର ବହଳ ହୋଇଥାଏ ବଉଦର ବନ୍ୟାରେ, ଯଦି ବା ସନ୍ଧ୍ୟାର ଶେଷ ରାଗ ଶୀତ ଘାସ ଶିଖା ପରି ପଶୁମ ଆକାଶରେ ଜଳୁଛି । ଟକ୍ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଟିପି ଦେଖିଲି—ଓସାରୀଆ ଗୁରୁ, ସବୁ ନଦୀକା ଅଣ୍ଟା, ଛେରୁପିଟା ବାହା, ପିତ୍ତଳ ତପଲ ପରି ମୁହଁ, ଅଲଗା ଝାମ୍ପୁର ବାଳ, ଗୁଲିଲ ବେଳକୁ ଜୁଆରିଆ ଦେହରୁ ଡେଇଁ ଡେଇଁପଡ଼ୁଛି । ପିଲା ଶୁଣି ଏ ରଙ୍ଗାନ୍ ଗାମୁଛା, ପିତ୍ତଳିଆ ଦେହରେ ମିଞ୍ଜି-ଯାଇଛି ।

‘କିଏ ?’

‘ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ?’

‘ତୋ ନାଆଁ କଣ ମୁଁ ?’

‘ମୋ ନାଆଁ ଦାମ ସାହୁ; ଘର ପୋଲସର ।’

‘ଏ ଅନ୍ଧାରରେ କୁଆଡ଼େ ?’

‘ବାଟବଣା ହୋଇଗଲା; ନୂଆ ଲୋକ, କେବେ ବିଦେଶବାଟ କରିନାହିଁ ।’

‘ଏଠି କେମିତି ଆସିଲୁ ?’

ଘରକୁ ଘର ପରୁ ଆସୁଛି ଆଜ୍ଞା, ସାତ ନମ୍ବର ଘର କୋଉଠି ? କେହି କହିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ହସୁଛନ୍ତି ମୋ ଗୁଣୀ ଶୁଣି । ମୋ ମନ କଥା କେହି ବୁଝି-ନାହାନ୍ତି । ଶେଷକୁ ଜଣେ ବଜାଳୀ ବାବୁ ଆଜୁଲ ଦେଖାଇ କହିଲେ—ହା, ସେଠି ଓଡ଼ିଆ ବାବୁ ଅଛନ୍ତି, ତୋର ହସ୍ତ ସୁବଧା କରିଦେବ ।

‘ଆରେ, ଏତ ବାବୁର ସଂସାର; ସାତ ନମ୍ବରରେ ଯେ ଶହ ଶହ ଲୋକ ଝାଲ ଲହରେ ଘିଅ ନନ୍ଦର ମୁଲକ ତିଆରି କରୁଛନ୍ତି; ସେକଥା ବାବୁମାନେ ବୁଝି ବୁଝି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ତୁମ ଜୀବନର କୌଣସି ଓଜନ ନାହିଁ । ମୂଲ୍ୟା ଟଙ୍କୁଛନ୍ତି; ଖାଉଛନ୍ତି; ସେମାନେ ଯେପରି ଅର୍ପିତ କାମ କରନ୍ତି; ଦମୋ ପାନ୍ତି । ତୁମ ଢେଲ ମନ୍ଦ ସେ ବୁଝିବେ କାହିଁକି ? ତୁମେ ଯେ ନୂଆ ଯୁଗର ପୁରାତନ ପକାଉଛ—ଏ ଚେତନା ଶିକ୍ଷିତ ହେଲେ ବି ସେମାନଙ୍କର ଆସିନାହିଁ ।’

‘କେବେଠୁଁ ଆସିଲୁଣି ?’

‘ଆଜ୍ଞା ହାଲି ଆସିଛି ।’

‘ନାଲଖୋଲା କାମ, ଶାବଳ ମାରି ମାରି ହାତରୁ ଖୁସା ଗୁଡ଼ିଯାଉଛି । ଖାଲ ପଥର ଢିମା ଆଉ ରେଗେଡ଼ା; ଶାବଳ ଦାଡ଼ି ଲେଉଟି ପଡ଼ୁଛି । ଗୁଡ଼ି ଘଡ଼ିଏ ଆଇ ଆସୁଛି ଯେ ଗୁଡ଼ି ଘଡ଼ିଏ ହେଲେ ଯାଉଛି । ମଝିରେ ଖାଇବା ପିଇବା ଓ ଦମ୍ଭ ନେବା ଲାଗି ଘଣ୍ଟାଟିଏ । ସେଥିରେ ବି କାଠବୁହା, ଗୁଡ଼ିଲଗୁହା, ପାଣିଗୁହା, ରେଷେଇବାସ । କାମ କରି କରି କୁର୍ମ ହୋଇଗଲୁଣି ବାବୁ ! ହାଡ଼ସବୁ କଟକଟ ଡାକ୍ତର ।’

‘ଭଲ ଦପଇସା ମିଳୁଥିବ । ତାକୁ ଦେଖି ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ପାସୋର ହୋଇ-ଯାଉଥିବ ।’

‘ନାହିଁ ବାବୁ, ଖାଲ ଗୁଡ଼ିଆ ମିଳୁଛି । ପଇସା ମାଗିଲେ କାନଡ଼ଗୁଟି ଲାଲ୍ ଆଖି ଦେଖାଇ କହୁଛି—ସ୍ବାକ୍ଷ ଖୋସାମତ୍ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ ?’

‘ସତେ ବାବୁ, ମିସ୍ତ୍ରୀ ଅମକୁ ସ୍ବର୍ଗ ଇଣ୍ଡୁର ଦେଖାଇ ଆଣିଲା—ଏ ପଙ୍ଢରେ କାହିଁକି ଦାଣ୍ଡିଚକଟି ହେଉଛି ? ଭଲ ମନ୍ଦ ଖାଇବ, ଘରକୁ ନେତେ କଣ ଆଣିବ; ଗୁଲ; ଏବେ ଆଉ ଧରୁଛୁଆଁ ଦେଉନାହିଁ । କାନଡ଼ଗୁଟି ଆଖିରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ଗେଜି କନ୍ଦାଉଛି । ମାସେ କାମ କଲୁଣି, ଗୋଟିଏ ପଇସା ମିଳିବାକୁ ନାହିଁ । ଏବେ ପଳାଇଲେ ସେତକ ବୁଡ଼ିଯିବ । ମିସ୍ତ୍ରୀ ଯୋଉ ଦଶଟଙ୍କା ଆଗୁଆ ହାତରେ ଗୁଡ଼ି ଦେଇଥିଲା ତାକୁ ଶୁଣି ନାହିଁ । ବନ୍ଦା ପଡ଼ୁଛି; ଏବେ ଚଢ଼ିବାକୁ ଗୁହା ନାହିଁ ।’

‘ଭଲ କାହିଁକି ଏଠିକି ଆସୁଛ ? ଗାଆଁରେ ଶାଗଗୁଡ଼ରେ ପେଟ ପୁରାଇ ପାରୁନାହିଁ ? ନିଜକୁ ବୁଲେଇ ବିକିଲେ କି ମୂଲ୍ୟ ମିଳିବ ? ସତେ ମାଟି ମୂଲ୍ୟରେ ତୁମ ଗ୍ରମ ବିକି ହେଉଛି । ଖରଦଦାର୍ରେ ଖାଲ ହାତ ଚକଟଣ ହେଉନାହିଁ; ଦେହ ମୁଣ୍ଡରୁ ତେଲଧାର ବୋହୁପଡ଼ୁଛି ।’

ହେଲେ ବାବୁ, କଣ କରିବୁ ? ପାଞ୍ଚଶ ଭରଣ ଭୁଇଁକି ଆମ ଗାଆଁରେ ଆଠଶ ଘର; ଆମେ ଗୁରୁ ଭାଇ; ଯୁଆନ୍ ଭେଣ୍ଡା; ସମସ୍ତେ ବିଷ ହୋଇଛନ୍ତି; ପିଲାଛୁଆ ଗୁଡ଼ିଏ । ଆମର ମୋଟ ଭୁଇଁ ଦଶଭରଣ; ଧାନ ମାଣିଆ ଛଡ଼ା, ଆଖୁ, ଲଙ୍କାମରିଚ, କାନ୍ଦୁଲ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ଭାଇ ଘରେ ରହୁଲେ ଗୁପ୍ତ ଚଳେ । ବାପ ଅଣୀ ବରପର ବୁଡ଼ି, ହେଲେ ବି ଗୁପ୍ତ କାମକୁ ବାପ । ହାତ ଘଡ଼ିଏ ଅସୁ ହୁଏ

ନାହିଁ । ମୁଁ ଆଉ ଘରେ ବସି ବସି କଣ କରନ୍ତି ? ଯାହୁ ଦି ପଇସା ଅରଜିଲେ ଲୁଗାପଟା କଣାଯିବ କି ଖଜଣାବାଜଣା ଦିଆଯିବ ।

ତୋ ସାଥରେ ଆଉ କିଏ ସବୁ ଆସିଛନ୍ତି ?

ଗାଆଁରୁ ଅଧେ ଉଠିଆସିଛନ୍ତି ବାବୁ; କିଏ କଲିକତା ଚଟକଲରେ, କିଏ ବର୍ମାର ଧାନ ଜମିରେ; କିଏ ଆସାମର ଗୁ ବଗିଚାରେ । ହାଲି କେତେ ଡୁଡୁମା, ସ୍ବାଗକୁଦ ଯାଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ଆଉ କେତେଟା ଟୋକା ଲୁଚି ଏଠିକି ପଲାଇ ଆସିଛି ।

‘ହଜରେ, ବାପା ମାଆଙ୍କୁ କହୁ ଆସିଲୁନି ? ସେମାନେ ଖୋଜୁଥିବେ ।’

‘ବାପ କହେ—ଗାଆଁ ମାଟି ସୁନା; କୁଆଡ଼େ ଯାଅନାହିଁ । ଏଇଠି ପେନ ପାଣି ପିଇ ପଡ଼ିଥାଅ ।’

ପାଟିକି ହେଲେ ପେଟକୁ ନାହିଁ; ପେଟକୁ ହେଲେ ପିଠିକି ନାହିଁ; କେତେ ତୋରାଣି ତେଣି ମାଣ୍ଡିଆ ଜାଉ ହାପୁର ପଡ଼ିଥିବୁ ? ଭଲ କରି ଗଣିଏ ଖାଇବି, ଖଣ୍ଡେ ପିଇବି ବୋଲି ଆସିଲି; କିନ୍ତୁ ମହରଗରୁ ଆସି କାନ୍ତାରରେ ପଡ଼ିଛି ।’

‘ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହୋଇ ମାଗୁନାହିଁ କାହିଁକି ?’

‘ସ୍ବା ମୁହଁ ଏଣେ; ତା ମୁହଁ ତେଣେ; କେହି କହିବା ବୋଲିବାବାଲି ନାହାନ୍ତି । ଆମେ ତ ହଜି ବଙ୍ଗଳା ବୁଝୁନାହିଁ । ସେ ବି ଓଡ଼ିଆ ବୁଝୁ ନାହିଁ । ଯାହା କଲେ ଯାହା ଦେଲେ ରାଜି । ଯେହା କଥା ତାର । ଫଳରେ ସମସ୍ତେ ମରୁଛୁ । ପହଲେ କାନିଭଟି ଆମକୁ ବଡ଼ ଖାଦିର କରୁଥିଲା । ଏବେ ବୁଝିଲଣି; ବିପଦାନ୍ତ ନାହିଁ । ତଳ ପାହାର ପିଟିଲେ ବି ପିଠିରେ ପଡ଼ିବାକୁ କେହି ନାହିଁ । ସତେ ଯେମିତି ଗିଳି ଫକେଇବ; ସେମିତି କଥା କହୁଛି ।’

‘ଆଜ୍ଞା, ତୁ କେଉଁଠି ରହୁଛୁ କହ; ମୁଁ ଯିବି; କାନିଭଟିକି ପଚାରିବି ।’

ଆମେ ଆଉ ରହୁଛୁ କଣ ବାବୁ ? ଗୋଟିଏ ଗୁଲ ଭୂଇଁରେ ଥୁଆ ହୋଇଛୁ; ଆଲୁଅ ନାହିଁ କି ପବନ ନାହିଁ । ତା ଭିତରେ ବିଲୁଆ ପରି ଗଲି ଗଲି ପଶୁଛି । ମାଟିହଣା ବାଧା, ଶେଷ ଶୁଅୁ ଶୁଅୁ ନଦ ଲାଗିଥାଏ । ପ୍ରବାସରେ ଆଉ ଭଲମନ୍ଦ ବାଛୁକୁ କଣ ?

ଦାମକୁ ସାଥରେ ଘେନି ବସାରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଦୁହେଁ ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଲୁ । ଦୁଲ୍ ଦୁଲ୍ କରୁଥିଲା ବର୍ଷା । ପରୁରା—ଦାମ, କିଛି ଗୀତ ଫିତ କାଶୁ ?

ଆଜ୍ଞା, ଗୁହାଳୀକି ପୁଜା ନେଇ ନାହିଁ, ଗଜମୂର୍ଖ, ମୁଁ ଫେର୍ କ ଗୀତ ଗାଇବି ? ଆପଣ ଶୁଣିବେ !

ବହୁ ବୁଢ଼ାବୋଲରେ ଦାମ ଗାଇଲ—

‘ଧାନ ମହରଗକୁ ନ ମିଳଇ ମୂଲ
ସାହୁ ପରୁରଇ କେତେ କାମ କଲ
ଭୁବନେ ମଳୁଣ
ଅଗାଧ ଧାନ ଦେଲରେ ।’

ତାପରେ ଦାମର ଉଣ୍ଡ ଖୋଲିଲ, ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ଗୀତ
ସେ ଗାଇଗଲା—ହଳିଆ, ଦୋଳି, ଘାଟାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରେମଲୀଳା, ଦାସକାଠିଆ, ଆଉ
କେତେ କଣ । ଅନର୍ଗଳ ଗୁଲିହୁ, ବଳିଷ୍ଠ ବହଳ କଣ୍ଠସ୍ଵର । କେଉଁ ସମ୍ବଳ
ସଂସ୍କୃତିର ସନ୍ତାନ । ଦିନେ ହସ୍ତାମ ଭୂଇଁକ, ଦଉଆ ମଝିକ ତହଲଇ ଦେଇଥିବ ।
ଏଠି ଶୁଣିବାକୁ କାନ ନାହିଁ, କେବଳ ଆସ୍ତବିନୋଦନ । ସ୍ଥାନୀୟ ନକତିରେ
ସେ ଜଣେ ମୂଲୁଆ, ତା ଗୀତର କି ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ହେବ ? କେତେ ଦିନକେ ଜଣେ
ଶ୍ରୋତା ପାଇଛୁ; ଆଖିରେ ତାର ସ୍ଵପ୍ନାତ୍ମର ଭାବ ।

ପରୁରଲ—ଦାମ, ତୁ ଆଉ ମୂର୍ଖ କ’ଣ ? ବେଶ୍ ଫଣ୍ଡିତଟିଏ ତ । ଏତେ
ଥାଏ ପଢ଼ି ମୁଁ ତୋ ପରି ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଗାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ମୋ ଘରକୁ ବହୁ
ବିଦ୍ଵାନ୍ ଅତିଥି ଆସୁଛନ୍ତି । ତୁ ବି ଜଣେ । ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ, ତୁ ଓଡ଼ିଆ, ଏକା ନାହିଁ
ଦିଶେ । ଯୋଉଠି ଥିଲେ ବି ଆମେ ଏକ । ଆମ ଭିତରେ ଏକ ସେନ୍ଦ୍ର
ସେତେବେଳେ ଗାଡ଼ ହେବ, ସେତେବେଳେ କୌଣସି ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଆଉ
ରହିବ ନାହିଁ । ଏକର ଦୁଃଖ ଅନେକଙ୍କର ଏବଂ ଜାତିର ଆନନ୍ଦ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣେ
ପ୍ରାଣେ ଅନୁଭବ କରିବେ । ମୁଁ ଏ ପଶାଳ ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ପାଞ୍ଚଦ୍ଵାଦ୍ଵା ଗାମୁଛା
ଲଗି ଆଉ ତତେ ପ୍ରବାସରେ ହାଡ଼ ଚୂନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ତୁ ହେବୁ
କମି ଆଉ କାରଖାନା ମାଲିକ । ନିଜ ଦେଶର ଜୋ, ଯଥାର୍ଥରେ ଘୁସିନ । ତୋ
ସ୍ଵେଦ ଦେଶର ଭଣ୍ଡାରରେ ମୁକ୍ତା ରହି ହୋଇ ସହିତ ହେବ । ତୋ ରକ୍ତ
ଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରେ ଫୁଲ ଫୁଟାଇବ ।

କେରୁଟା ରକ୍ତମୁଖା ଦଲଲ; ତୁମେ ଯେ ବହୁ ସହସ୍ର । ଆଉ ଡରିବାର
ଯୁଗ ନାହିଁ; ପଥର ମାଟିରେ ଶବଳ ଭୁଲୁ ନାହିଁ । ଯୋଉ ଗୁଡ଼ ତତେ ଏତେ
ଟାଉଛୁ ସେ ପଥରଠାରୁ ଆହୁରି ଟାଣ, ତା ସାଥରେ ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ତତେ
ଶାବଳଠାରୁ ଅଧିକ କ୍ଳେ ହେବାକୁ ହେବ ।

ଆ, ଦରକୁ ଆ ; ଯାହା ଅଳ୍ପ ଦୁହେଁ ବାଣ୍ଟିକରି ଖାଇବା । ତୁ କମି
ରୁଷ କରୁ, ମୁଁ କଲମ ରୁଷ କରେ । ତୁ ଧନନୀକ ରକ୍ତ ଦେଉ; ମୁଁ ଯୋଗାଏ
ମନକୁ ରସ । ଦହେଁ ତଥା ।

ନୂଆ ସଂସାର

‘ମଲମର, ତୋ ହାତଗୋଡ଼ କ’ଣ ଛୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି କି ? ଜାଲ ଗୋଟେଇ ଆଶୁନୁ ?’ ରାଗ ଗର ଗର ହୋଇ ମୁହଁକୁ ଫୁଲେଇ ବକିଗଲା ତରା ।

ମକୁଦା ଦେହରେ କଥାଟା ଛୁରି ପରି ଗଲିଗଲା । କ’ଣ ଭାବି ତା ଆଖି ଜକେଇ ଆସିଲା ।

ଆଃ, ଦିହରେ ଛରି ପଶି ଗଲା କି ? କ’ଣ କହନ୍ତି ନାହିଁ.... ..ଛୁଗୁଲେଇଲେ ସେ ।

ଏଥର ମକୁଦା ପାଟି ଖୋଲିଲା—ତରା !

‘କ’ଣ କରେ ନରୁଣୁଆ ? ଆସିଲା ଆଗ ସାକୁଲେଇ ହବାକୁ !’

‘ସେ ଆଜି ଥିଲେ .’ ବାକି ଅକୁହାତକ କହ ହୋଇଗଲା ଲୁହରେ ! ମକୁଦାର କଣ୍ଠ ବୁଜି ହୋଇଆସିଲା ଆବେଗରେ ।

ଯାହା କଥା ଭାବି ମକୁଦାର ଆଖି ଛଲ ଛଲ ହୋଇ ଆସିଲା ସେ ଜଣକ ଜିଏ ? ତରା ବୁଲୁ ନରମ ହୋଇ ଆସିଲା । ଦଶପଦ ଗାଳି ଦେଇଥିଲେ ତରାକୁ ଏତେ କାଟି ନ ଥାନ୍ତା । ଦୁଇ ବିନ୍ଦୁ ଲୁହ ଏତେ ଆଘାତ କରୁପାରେ ?

ସେ ରାତିରେ ମକୁଦାର ରୋଷେଇ ବନ୍ଦ । ଛୁଣ୍ଟା ଅଖା କେରାକ ପାରି ମୁହଁ ମାଡ଼ି ଶୋଇ ସେ ସକେଇବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଗୋଟିଏ ଭଙ୍ଗା କୋଠାଘର; ଗୁଡ଼ ପଡ଼ିଯିବ ଅବା ! ଭୟରେ ମାଲିକ ଗୁଡ଼ି ଯାଇଛି । ଏଇ ହୋଇଛି ମାଗନ୍ତାଙ୍କ ଧରମଗାଳା । ଏଥିରେ ଯେତେକ କୋଢ଼ି, କାଙ୍ଗାଳ, କାଙ୍ଗାଳୁଣୀ ଆସି ଜମନ୍ତି । ଏହାର ଗୋଟିଏ ବଖରାରେ ମକୁଦା, ଆଉ ଗୋଟିଏ ବଖରାରେ ତରା । ଏମାନେ ସେଥିରେ ଆଉ କାହାକୁ ପୁରେଇ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସତେ ଯେପରି ନିଜର ଘର । ଦି ବଖରାରେ ଦିହଁଙ୍କର ଅଲଗା ରୋଷେଇ, ସ୍ତ୍ରୀ ମନ ସ୍ତ୍ରୀଡ଼େ, ତା ମନ ସିଆଡ଼େ । କେହି କାହାର ଶିକ୍ଷା ଦେଖିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଜି କେରାଏ ଜାଲ ଚୋରି କରି ମକୁଦା ଗାଳି ଖାଇଲା ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଘନ ଶୂନ୍ୟତା ତାକୁ ବିଦ୍ରୁପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନିବଡ଼ ଅନ୍ଧକାର ଚପି ହୋଇ ଆସିଲା ତା ଉପରକୁ । ନୈରାଶ୍ୟର ଜମାଟବନ୍ଦୀ କଠୋରତା ମଧ୍ୟରେ ଏ କାହାର ଗୁହାଣୀ ? ସେ କହୁଛି—ହଇଏ, ସେ ପୁରୁ-ଖାଇର ଜାଲ କାହିଁକି ଆଣିଲ ? ସେ କେତେ ସରି କରି ଗାଳି ଦେଲା ! ତମେ ବଡ଼ କାଲୁବାଲୁ ହେଲ, ଗଣ୍ଡିଏ ଖାଇବା ପାଇଁ । କିଏ ଯେପରି ତା ଆଖିକ କାନରେ ପୋଛି ପକାଇଲା । ମକ୍ତଦା ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଏ ଯେ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ, ସମ୍ପଦ-ବିପଦର ସଙ୍ଗିନୀ; ଆସିଛି ଶୁଷ୍କ ଜୀବନ ଉପରେ ଏକ ବିନ୍ଦୁ ଶିଶିର ତାଳି ଦେବା ଲାଗି ।

ତା'ପରେ ଦଶିଗଲା ଏ କାହାର ମୁହଁ ? ଦୁଃଖୀ, ତାର ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତାନ; ସ୍ନେହର ଶୀତଳ କୋଣ୍ଡାରେ ବୁକୁ ପୂରି ଆସିଲା ।

ଆଖି ଆଗରେ ନାଗଗଲା ୧୯୪୩ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ଛବି । ଟଙ୍କା ଅଖା ଧରି ଗାଆଁ ଗାଆଁ ବୁଲିଲେ ବି ସେରେ ଧାନ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ପୁଅର ମଳିନ ମୁଖ ମକ୍ତଦା ଆଖିରୁ ଲୁହ ଶେଷ କରି ଦେଇଥିଲା । ଉଭୟେ ମକ୍ତଦାକୁ ନରକର ଘନାନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ବିଦାୟ ନେଲେ । ରୋଗୀକ ଗଣ୍ଡିଏ ପଥ ଗୁରୁ ଦେବା ପାଇଁ ତା ଘୁମାରେ ପୋଷେ ହେଲେ ଗୁରୁଲ ନ ଥିଲା । ଏ କଥା ଭାବିଲେ ତା ଗୁଡ଼ି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼େ । ଭଗବାନଙ୍କର ଏ କି ବିଚାର ? ପୁଅ ଘରକରଣୀ କଥା ମନେ ପଡ଼ି ତା ଆଖିରୁ ଶ୍ରାବଣ ଧାର ବୁଟିଲା ।

ରୁଦି ପହଞ୍ଚିଲେ; ତରୁ ବି ଆଜି ତାଳବରଡ଼ା କେରୁଏ ଚୁଲୁକି ମୋହିଁ ଦେଇ ବାହୁକି ବସିଲା । ମନ ଭିତରେ ତାର ମନ୍ତ୍ର ଫାଙ୍କ; ସ୍ତ୍ରୀ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ସେ ଗଲେ । ଖଣ୍ଡେ ଭାଷା ନାହିଁ କି ଗୋଟିଏ ଟଙ୍କା ନାହିଁ । ଯାହୁ ଆନେ ଦି'ଆନେ ଅଲଙ୍କାର, ବାସନକୁସନ, ଶିଳଚକି ଥିଲା ତାକୁ ବିକିଭାଙ୍ଗି ଦିନ'କେତେ ଚଳିଲେ । ତା'ପରେ ମାଆ ପୁଅ ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡରେ ଆସି ବସିଲେ । ଏଇଆ ତା ପୋଡ଼ା କପାଳରେ ଲେଖା ଥିଲା ? କେଡ଼େ ଗେଲବସରରେ ବାପାମାଆ ବଢ଼େଇଥିଲେ । ଯାହୁ ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ସଂସାର ଚଳି ଯାଉଥିଲା, ଶେଷକୁ ବିଧାତା ମନରେ ଏକ ପାଞ୍ଚ ଥିଲା ?

ପୁଅ ସନ୍ଧ୍ୟା, ତା କାଣୀ ଆଖିର କଙ୍କଳ ଗାର । ତାକୁ ସାହାଉରସା କରି ସେ ଭିକ ମାଗି ମାଗି ବୁଲୁଥାଏ—ଏତିକି ସୁଖ ମଧ୍ୟ ବିଧାତା ସହଲା ନାହିଁ । ଗୁରୁଆଡ଼େ ଅନ୍ଧାର କରି ସନ୍ଧ୍ୟା ଦିନେ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା । ତରୁ ଆଖିରୁ ଆଉ ଲୁହ ଶୁଖିଲା ନାହିଁ । ଆଜି ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ପୁଅ କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ଭାତ ଜାଉ ହୋଇ ଗଲଣି; ତେଣିକି ନିଦା ନାହିଁ ।

ସେହି ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ଵର୍ଗୀ ନାହିଁ, ତାର ଶୁଣିଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର; ଯାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଛି ତା ଘର ବି ଭାଙ୍ଗିଛି । ଧନଦରବ ସବୁ ଥାଇ ଜଣେ ନ ଥିଲେ ଜୀବନ ହାହାମୟ ମରୁଭୂମି । ସବୁ ନଥାଇ ଜଣେ ଥିଲେ ଅନ୍ଧାର ଘର ଆଲୁଅ ହୁଏ; ପୁଣି ଆଲୁଅରେ ଚନ୍ଦ୍ରଭଦ୍ରା ଜଳେ ।

ମକୁନ୍ଦାର ଅବସ୍ଥା ଯାହା, ତାର ଅବସ୍ଥା ବି ଠିକ୍ ସେଇଆ । ଏକା ଦୁଃଖ ଦିହଙ୍କର ହାଡ଼ ମାଂସ କରୁଛି । ଗୁର ଜାଲ କେରାଏ ପାଇଁ କାହିଁକି ତାକୁ ଇଚ୍ଛାସରା କରି ବକିଲା ସେ ? କୋଉ ସୁଖ ମାଡ଼ି ଯାଉଛି ! ନିଜେ ନ ଖାଇ ମୁରିଗଲେ ବି କଣ ହୁଅନ୍ତି !

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଅନୁତାପରେ ତରୁର ମୁହଁ ଗ୍ରେଟ ହୋଇ ଆସିଲା ।

ଗଢ଼ ଛ' ଘଡ଼ି । ତରୁ ରେଷେଇ ଶେଷ କରି ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଦ ପକେଇ ମକୁନ୍ଦା ଦୁଆରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ବୁକୁରେ ସାହସ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଡାକିଲା — ମକୁନ୍ଦା, ଉଠ ।

ତଳ ଡାକରେ ବି ଉଠିବ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ତରୁର ମନ ଦବିଗଲା । ମକୁନ୍ଦା ମନରେ କୋହୁ ଆଉ ଅଭିମାନ ଖୁନ୍ ହୋଇ ରହିଛି । ତରୁର ଆଉ ବୁଝିବାକୁ ଚାକ୍ଷୀ ରହିଲା ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ନଥିଲା ମିଶିପିଙ୍ଗି ଆଉ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ହାତ ହଲେଇଲେ ଗୁପୁଡ଼ା ମାଇଲ ପରି କାଟେ । ତା ସ୍ତ୍ରୀ କଣ ତାକୁ କେବେ ଚାଲି ଦେଇନାହିଁ ? ସବୁ ମାନଅଭିମାନ ଫେର ରୁଟିଯାଏ ନା ଏମିତି ରହୁଥାଏ ? ଯାହା ଭୁଣ୍ଡୁ ଖସି ଯାଇଛି ତାକୁ କଣ ଆଉ ଲେଉଟେଇ ଆଣି ହେବ ? ତେବେ ସେଇ କଥାକୁ ଗଣି କରି ଲଭ କରି ?

ଗାଲି ଦିଅନ୍ତୁ, ମାରନ୍ତୁ, ଯାହା କରନ୍ତୁ, ପୁଣି ଡାକିବି । କେତେ ଦୋଷ କରି ତ ପୁଣି ଲୋକେ ପାର ପାଉଛନ୍ତି ? ମୁଁ ଏମିତି କ'ଣ କରିବି ? ଏଇ ଛୁଇଁବର ଜୀବନରେ କୋଉ ମାନ ଅପମାନ ନ ମିଳୁଛି ଯେ ଏଇ କଥାକୁ ଏଡ଼େ କରି ବସିବ ? ମକୁନ୍ଦା, ଉଠ, ତମକୁ ମୋ ରାଣ ।

ଯୋଉ ମାଇପୀଟା ଘଡ଼କ ଅଗରୁ ତା ମନ ଉପରେ କୁରୁଛି ମାବୁଥିଲା, ସେ ରାଣ ପକାଉଛି ? ସେ ମକୁନ୍ଦାର ଏମିତି କଣ ଯେ ରାଣ ପକାଇବା ମାତ୍ରେ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠି ବସିବ ! ଦେଖାଯାଉ, ମାଇପୀଟାର ଗୁମାନ କେତେ ! ମକୁନ୍ଦା ଗାଲେଇ ଶୋଇ ରହିଲା ।

ତମକୁ ସାତ ଥର କରି ମୋ ରାଣ, ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦ୍ରାହ, ଉଠ, ଶତ
ଗୁଣ୍ଡାକ ଶୁଖି ଯାଇଛି !

ଯାହାର କେତେ କେତେ ବିପଦ ଘଟିଯାଇଥାଏ, ସେ ପୁଣି ବିପଦର
ଶଙ୍କା କରେ; ଏକଦମ୍ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରାଣ ! କାଳେ କିଛି ଖରାପ ହବ ? ହଁ,
କୋଉ ଭଲ ହୋଇଛି ଯେ ! ମରବ ତ ! ଏମିତି ପଡ଼ି ପଡ଼ି ମରବ ପଛେ ଆଉ
ଉଠିବି ନାହିଁ ।

ଏଥର ତରୁ ବଂଶୁନା ପକେଇଲା । ମକୁନ୍ଦାର ଏଇ ଲୁହକୁ ଡର, ଯଦି
ବା ଲୁହରେ ଶୁଷ୍କି ଶୁଷ୍କି ଆସି ସେ ଏଇ ଅଙ୍ଗୁଳରେ ଲାଗିଛି । ସେ ଧଉଳିନେ
କବାଟଟା ଫିଟେଇ ତେଡ଼ା ସରରେ ଗଞ୍ଜିଲା—କଣ ? କାହିଁକି ଗୋଟାଏ ପାଟି
କରୁଛି ? ଟିକିଏ ଶୁଆଇ ଦେଉନାହିଁ ?

ଗୋଟାଏ ପଟ୍ଟତ ଯେପରି ତରୁର ମୁଣ୍ଡକୁ ମଢ଼ିବସିଲା । ସେ ମକୁନ୍ଦାର
ରାଗିଲା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁପାରିଲା ନାହିଁ । ଛେପ ଡୋକ ଡୋକ କହିଲା—ଗଣ୍ଡେ ଭାତ
ବାଢ଼ିଛି ।

‘ମୋ ପେଟ କଣ ପୋଡ଼ିଯାଇଛି ? ମୁଁ କଣ ଡାହାଣା ? ତୋ ଖିଆ
ପାଖରେ କୁକୁର ପରି ନାକେଇଛି ? ଯା, ଯା, ପଲା ଏଠୁ ।’

“ତମକୁ ଲୋକନାଥଙ୍କ ରାଣେ—ଜାଗୁଲେଇଙ୍କ ରାଣେ—ଗଣ୍ଡେ ଖାଇ
ବସ । ତୁମେ ନ ଖାଇଲେ ମୁଁ ସବୁ ନେଇ ଦାଣ୍ଡରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବି; ଦୋଷ
କରିଛି ତ ଗୋଡ଼ିତଳେ ପଡ଼ୁଛି । ହେଇ ଦେଖ, କାନିରେ ଗଣ୍ଡି ପକାଇଛି, ଆଉ
ଦିନେ ଯଦି ତମକୁ ଏମିତି କହେ, ମୁଁ ରାଧୁଆ ଦଳେଇର ହିଅ ନୁହେଁ …..।”

ମକୁନ୍ଦା ଧନରେ ଯେପରି ମନରେ ତାଠାରୁ ଅଧିକ କାଙ୍ଗାଳ ହୋଇଥିଲା ।
କେତେଦିନ ହେଲା ଗାଳି ତାର ଗଳାମାଳି ହୋଇଥିଲା । କାଙ୍ଗାଳକୁ ଭଲ ପାଏ
କିଏ ? ଦବାକୁ ଭଲ ପାନ୍ତି କେତେ ଜଣ ? ଆଜି ଅଯାଚିତ ପେନ୍ଥ ବଚନ ଶୁଣି
ମନ ତାର ସରସ ହୋଇଉଠିଲା । ତରୁର ମନ ବିଡ଼ିବା ଲାଗି କହିଲା—ତୋର
ଜାତି ଗୋତର କଣ ମୁଁ ଜାଣେନି । ଆଉ ଜନ୍ମରେ କାହା ଦାନାରେ ଧୂଳି
ଦେଇଥିଲି ଯେ, ଏ ଜନ୍ମରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହଉଛି । ପୁଣି ଜାଣି ଶୁଣି
ଜାତି ହରାଇଲେ ଯମ ନରକରେ ସଢ଼ାଇବ ନାହିଁ ?

ହଇଓ ମକୁନ୍ଦା, କାଙ୍ଗାଳର ଗୋଟାଏ ଜାତି ଗୋତର କଣ ? ଯେତେ
ହେଲେ ତ ଆମେ ଛତରଖିଆ ଛତରଖାଇ ? ଆମକୁ କିଏ ଆଉ କୁଳରେ

ପୁଁରେଇବ ? ଆସି ଚୁଇଁବ ହେ ମୁଁ ଖଣ୍ଡେଇତ ଘର ଝୁଅ । ତମ ଆଗରେ ଫେର
କପଟ କରିବ ? ଦେ ଆସ, ଆସ, ଭାତ ଦଟା ଶୁଖି ଚଣା ଚାଉଳ ହୋଇଗଲାଣି ।

ଆଦରରେ ତମ ଭାତ ବାଢ଼ିଲା । ମକୁନ୍ଦା ଗୁଣ୍ଡା ପରେ ଗୁଣ୍ଡା ଖାଇ
ଗୁଲିଲା—ଠିକ୍ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀର ରାନ୍ଧଣା ଭଳି । ଚାଷିଲେ ଛ'ମାସର ମଜୁ ଉଠି ବସିବ ।
କି ତୃପ୍ତି ! କି ଆନନ୍ଦ ! ମକୁନ୍ଦା ଖାଇ ଶୋଇଲା ।

ତରା ଖାଇଲବେଳେ ମକୁନ୍ଦାର କଥା ମନେ ପକାଇଲା । ମକୁନ୍ଦାର
ଚେହେରା ତ ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର । ସାବେନାବଣ୍ଟି, ଚକାମୁହଁ, ଖାଇବା ବିନା ଗାଲ
ସିନା ଖାଲ ଖାଲ ହୋଇଯାଇଛି । ହେପାଜତ କଲେ କଣ ପୁରୁଆସନ୍ତା ନାହିଁ ?
ବାଲଗୁଡ଼ାକ ଟାଆଁସିଆ, କହଁରା ହୋଇଗଲାଣି । କାଲି ଦେଲା ରାଣିତେଲ ଘଷି
କୁଣ୍ଡାଇଦେବ । ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ମିଶିଯିବା ବୁଢ଼ା ପରି ଦଶୁବ ।

ସେ ମରଦଟେ ରାନ୍ଧବ; ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଦେଖି ବରଦାସ୍ତ କରିବି ? କାଲିଠୁଁ
ଚାଉଳ ଏକାଠି ପଡ଼ିବ ।

ଦିନ ପହରେ ହେଲା । ତରା ବାସି ଅଡ଼ିତ ସାରି ମକୁନ୍ଦା ପାଇଁ ଦାନ୍ତକାଠି
ପାଣି ଥୋଇଛି । ମକୁନ୍ଦା ଉଠିବାକୁ ନାହିଁ । ତରା ତାକିଲରୁ କହିଲା—କାଲି
ରାତିରେ କେତେକଣ ଭାବି ଭାବି ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ । ମୁଣ୍ଡ ଝାଲି ଝାଲି କରୁଛି ।

କାଜାଲ ବାଧକ ପଡ଼ିଲେ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ମରେ; ସେମିତି ପରମାୟୁବଳ
ଥଲେ କେଜାଣି ଅବା ବଞ୍ଚିଯାଏ । ରାସ୍ତାର ଆବର୍ଜନା ସେ । ରୋଗ ବିସ୍ତାର
କରେ । ହାଡ଼ ଗାଡ଼ରେ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ଆସିଲେ ସୁରେ ସାଥୀମଣିଷସମାଜ ଅଶ୍ରୁ
ଲଭ କରେ । ତା ଜୀବନ ଦ୍ଵାରା କି ସ୍ଵାର୍ଥ ସାଧିତ ହେଉଛି ସମାଜର ? ଓଷଦପତ୍ର,
ପଥପାଚନ କିଏ ଦେବ କାହିଁକି ?

ସମୟବେଳେ ନିଜ ଲୋକ ପର ହୁଏ । ପର କିନ୍ତୁ ଅତି ଆପଣାର
ହୋଇଯାଏ । ତରା ମକୁନ୍ଦା ଶେଯରେ ବସିପଡ଼ିଲା, ଜଣେ ମରମ ଭିତରର ମଣିଷ
ପରି । ଗୁଡ଼ରେ ହାତ ମାରିଦେଇ କହିଲା—ମଲା, ଏ ନିଆଁଲଗା ପୋଡ଼ିପୋଡ଼ା
ଜରଟା କୋଉଠୁ ଅଇଲା ? ଓହ୍ଲୋ, କି ତାତିତବତ ? ଦହରେ ଖଇ ପୁଟୁଛି ।
କ'ଣ କରିବଟି !

ତରା ଯେତେବେଳେ ପାଦ ଆଉଁସିଲା, ମକୁନ୍ଦା ତା ଘରେ ଶୋଇଲା ପରି
ଅନୁଭବ କଲା । କି କୋମଳ ସ୍ପର୍ଶ ! ଏଇଥର ନିକାଶ ପାଇଯିବ ବେଳି ଭାବିଥିଲା ।
ଯେତା ଦୁଃଖରେ ସିଏ ଚାଲିଯିବ । କିଏ ପାଣି ଚୋକେ ଦେବ ?

ଭରା ସେବାରେ ସେ ଦନକେତୁଟାରେ ଭଲ ମଣିଷ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ସ୍ନେହ ନିପାଦକରେ ବୁଝି ଦେଲା । ସତେ ଯେପରି ଭରା ଉପରେ ତାର ଦାମ୍ଭ ଅଛି ।

ଦିନ ପରେ ଦିନ, ମାସ ପରେ ମାସ ଏମିତି ଗଡ଼ିଗଲା, ସ୍ନେହର ଝରଣା ବଢ଼ି ଦି କୂଳ ଖାଇଲା । ମକୁନ୍ଦା ତରଳ ଦୃଢ଼ ଏ ନ ଦେଖିଲେ ନୁହେଁ । ଦୁହେଁ ଦୁନିଆଁ ନୂଆ ନୂଆ ଲଗୁଛି । ସତେ ଯେପରି ଜୀବନର ପହୁଲ ଫଗୁଣ ଫେରି ଆସିଛି !

ଦିନେ ମକୁନ୍ଦା ତରଳ କହିଲା—ଏପରି ହୋଇ ଆଉ କେତେଦିନ ରହିବ ?

‘ତମେ କ’ଣ କହୁଛ ?’

‘ଯାହାଯାଇଛି ଆଉ ଫେରିବ ନାହିଁ । ଯାହା ମିଳୁଛି ପାଦରେ ଠେଲି ଦେଲେ ଆମେ ଚିର ଦୁଃଖୀ ହୋଇଥବା ।’

‘କଣ କହୁଛ, ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରୁନାହିଁ ।’

‘ଭଙ୍ଗା ସଂସାରଟା ଆଉଥରେ ଗଢ଼ିଲେ ……’

ଲଜରେ ପୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ ହୋଇ ତରା ଓଡ଼ିଶାଟା ଟଣିଦେଲା । ସେ ମକୁନ୍ଦା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା ନାହିଁ, କି ପଦେ କଥା କହିପାରିଲା ନାହିଁ । ସାକ୍ଷାତ୍ ନବାଗତା କୁଳବଧୂ !

ବିବାହ ଆଉ କଣ ହେବ ? ବେଢ଼ା ବା ଗଢ଼ୁର କିଏ ? ଶଙ୍ଖ ମହୁରୀ ବଜେଇବାକୁ କିଏ ଆସିବ ? ଭାଇଭାଉ କୋଉଠୁ ବା ଖାଇବାକୁ ଦେବେ ? ମକୁନ୍ଦା କାତ ଚାହିଁପଡ଼ି, କିଛି ଅଳତାସିନ୍ଦୂର କରିଥାଣିଲା, ତରା କାତଖଡ଼ୁ ହୋଇ ରହିଲା । ଏ ମିଳନରେ ଦୁଇଟି ପ୍ରେମଲୋଳ ହୃଦୟ, ଚାହିଁକାହିଁ ଓ ମାଳତୀ ସାକ୍ଷୀ ରହିଲେ । ଦୈନନ୍ଦିନ ସଂସାରଯାତ୍ରା ଚାଲିଲା ।

ସକାଳ । ଭିକାରୀର ଏକ ପଟୁଆର—ଅନ୍ଧ, ବାଡ଼ିଧରି ନେଉଛି ତାର ପୁଅ । କୁଛା—ଖେଳଣୀ ଶଗଡ଼ରେ ବସାଇ ଭିଡ଼ି ନେଉଛି ଜଣେ । ବନ୍ଧୁ ଚିତାରେ ଚନ୍ଦିତ ବାମନ, ଜୋଟା—ହାତରେ ଭରା ଦେଇ ଦୁସ୍ତର ଦୁସ୍ତର ଚାଲୁଛି । କୁମ୍ଭି ପାଟିଆ—ଏମାନେ ପର ଉପରେ ତଳନ୍ତି; ଅନ୍ଧାରୁ କନ୍ଧାରୁ, ପେଟବକଳିଆ, ବର୍ଷାମାଲୁ, କର୍ମକୋର୍ଡ଼ି—ଅଥରପା ବୁଢ଼ା, ଚୋଦରା, ଜାଦୁଆ, ଆଙ୍ଗୁଳି ଛୁଣି ଯାଇଥିବା ବଡ଼ଭୋଗୀ, କାଠଗୋଡ଼ ଲାଗାଇଥିବା ବୁଢ଼ି—ସମାଜ ବାହାରେ ନୂଆ ସମାଜ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ଏମାନେ, ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ନୂଆ ସଂସାର, ଜନ୍ମ ହେଉଛନ୍ତି ଦଳ ଦଳ କୁଆ ।

ଭିକାରୀଙ୍କ ବଣ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ସଂସାରୀ ଦଳସାରୀ ଏକମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତାରହି ଶୁଣୁଛି । ଏମାନଙ୍କ ମେଳରେ ଥାଳ ଧରି ବୁଲିବାକୁ ମକୁଦାକୁ ଘୃଣା ଲାଗିଲା । ଦେହରେ ବଳସ୍ୱରୀ ଲୋକ ଭିକ ମାଗି ବୁଲିବା ଏକ ପାପ, କାମ କରୁ କରୁ ମରଯିବା ନି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପୁଣ୍ୟ । ମକୁଦା ମୂଲ ଲାଗିଗଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ମାଆ ପାଖରୁ ପଳାଇଯାଇ କଟକର ଜଣେ ଦାବୁଙ୍କ ପାଖେ ଚାଲିଲା । ଗଣ୍ଡିରେ କିଛି ପଇସା ହେଲୁରୁ ମାଆ ମନେ ପଡ଼ିଲା । କିଛି ଟଙ୍କା-ଟୋକର ସେଇ ମାଆକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲା । ଏବେ ମୁଣ୍ଡକୁ ହାତ ପାଇଲଣି । ଭାବିଛି—ମାଆକୁ ଆଉ ଭିକ ମଗାଇବ ନାହିଁ । ଚାଲିଲା କର ମାସକୁ ମାସ ଟଙ୍କା ପଠାଇବ ।

ଗାଆଁ ଘରଖଣ୍ଡ ଭାଙ୍ଗି ରୁଜି ଯିବଣି । ତାକୁ ଠିଆ କରିବ । ଶାଗ ପଟାଳ ଦିଆ କରିଦେଲେ ମାଆ ପେଟପାଣି ପିଇ ଚଳିଯିବ ।

ମାଆ ସେଇ ଭଙ୍ଗା କୋଠାରେ ଏବେ ଥିବ କି ନାହିଁ ? ତାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରବ କି ନାହିଁ ? ସେ ତ ଆଉ ମାଗନ୍ତା ନୁହେଁ । ଛୁପିଚାଲିଆ, ସଫାମୁତରା ଗ୍ରେଟକାଟର ଦାବୁଟିଏ !

କେତେ କଣ ଭାବି ଭାବି ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା ସେଇ ଭଙ୍ଗା କୋଠାରେ; ଘରକୁ ପଶି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ମକୁଦା କହିଲା—କଣ କାମ ଅଛି ତ ମତେ କହ, ଘରକୁ ପଶିଯାଉଛୁ କାହିଁକି ? ମୋର ତ ଫେର ଇଚ୍ଛାତ ମହତ ଅଛି !

ସନ୍ଧ୍ୟା ପଚାରିଲା—ମୋ ବୋଉ କାହିଁ ? ତୁ କିଏ ?

ମକୁଦା ସେଇ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଓଲଟାଇ ପଚାରିଲା—ତୁ କିଏ ? ଏଇ ସମୟରେ ଶଙ୍ଖିତ ସେନ୍ଦ୍ରଦୁର୍ଦ୍ଦିରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିଙ୍କ ମଝିରେ ଛଡ଼ା ହୋଇଗଲା ତରା । ତଳହେଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପରସ୍ପର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

କହିଲ, ମୁଁ କଣ କରବି

‘କଳେଇ, ତମେ ଟିକିଏ ଦିଅଞ୍ଜଠିକି ଯିବ, ନଟିଆ, ନାରଣିଆ ମତେ ଆଉ ରଖେଇ ଥୋଇ ଦଉନାହାନ୍ତି । କହୁଛନ୍ତି—ମୋ ଘର ଭର୍ତ୍ତି ଦେବେ, ଡିହରେ ବାଜଗଣ ରୋଇବେ ।’

ସୁରୁଯୀ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ କହିଲା ।

ତାଙ୍କ ନାଆଁରେ ତ ଭୟ, କବଳ କରିଦେଲୁ—ଜମି ଡିହବାଡ଼ି ଯାହା ଥିଲା ସବୁ । ଏବେ ପଞ୍ଚାୟତ ବସି କଣ କରିବେ ?

‘ସେତେବେଳେ କଣ ମୋର ହୋସ୍ ଥିଲା, କଳେଇ ? ବାଇଆ ବ’ଉଳ ପରି ହେଉଥିଲା । ମତେ ସରଗ ଇଣ୍ଡୁରି ଦେଖାଇଦେଲେ, କହିଲେ, ଘର ଛପର କରିଦେବେ, ସବୁ ଚଳାଚଳ କରିବେ, ରୋଗବଳରାଗରେ ପଡ଼ିଲେ ପଶୁପାଞ୍ଚଣ ଦେବେ, ମଲେ ମଧ୍ୟ ଶୁଧ ହେବେ । ପୁରୁଷମାନେ ଯେତେବେଳେ କହୁଛନ୍ତି, ବିଶ୍ୱାସ ନ ଯିବ କେମିତି ?

ସେ ହେଡ଼ାଖିଆ ମୋହରର ମତେ କାନେ କାନେ ଶିଖାଇଥିଲା—ହାକିମ ପରୁରବେ—ଡିହ, ଜମିବାଡ଼ି ବିକତୁ !

କହିବୁ—ହଁ

ଟଙ୍କା ପାଇବୁ ?

କହିବୁ—ହଁ

କେତେ ଟଙ୍କା ?

କହିବୁ—ଦ’ଶ ।

ସଦ୍ୟ କାତ ଛେବୁ ହୋଇବ, ପାଦରୁ ଅଳତା ଦାଗ ଲିଭି ନାହିଁ, ଆଖିରୁ ଲୁହ ଶୁଖି ନାହିଁ । ମୂର୍ଖ ବୋକା, କଣ ଜାଣିବ—ସାରୁ ଭିତରେ ମାରୁ ଅଛି ବୋଲି ? ଟିପରେ କାଲି ବୋଲି କାଗଜ ଉପରେ ବସେଇ ଦେଲେ । ସବୁ ସାଇଲ ପରେ ପୁରୁଷମାନେ ମୋତେ କହିଲେ—‘ଏଣିକି ଭୋର କିଛି ଚନ୍ଦ୍ରା ନାହିଁ; ତୋ ଚନ୍ଦ୍ରା ଏଣିକି ଆମକୁ ଲାଗିଲା ।’

‘ବାଉଁଶରୁଦା, ବାଉଁଶକ ବଳଦେଲୁ ନାହିଁ ? ସେତକରେ କଣ ଶୁଖ-
ଘର ହୋଇପାରି ନଥାନ୍ତା ? ଯାହାର ବାସି ଓଳିକ ଦାନାନାହିଁ, ସେ ଦି’ଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ତାକି ଚୁଡ଼ା ଦହ ଖୋଇବା କି ଦରକାର ଥିଲା ? ଚାରିଆଡ଼ା ଲେଖାଏଁ ଦକ୍ଷିଣା
ଦେବାକୁ କଣ ରୁ ମୁଣ୍ଡ ?

ବାବୁ, ସେ କଣ ଅମୋକ୍ଷ ରହୁଥାନ୍ତେ ? ଏଠି ଭଙ୍ଗାଦଦରା ଦେହଟି
ଘେନି ତ ବହୁତ କଷ୍ଟ ପାଇଲେ । ସେଠି ପୁଣି କଷ୍ଟ ପାଇଥାନ୍ତେ ? ସମ୍ପତ୍ତି ମୋର
କଣ ହୁଅନ୍ତା ? ସେ ମଲ୍ଲ ପରେ ଆଉ କି ପୁଣ ? ଗୋଟାଏ ପେଟ କଣ ଅପୋଷା
ରହୁଥିବ ? କାହା ଉଦ୍ଦା ନଦେଲେ କିଏ ପୁଞ୍ଜାଏ ତାଡ଼ିଆ, ଆଟିକା ଦେବ ।
ସେଇଆକୁ ବଳି ମୁଁ ଚଳି ଯାଇପାରିବି । ଏବେ ମୁଁ ମୋ ଘରେ ଅଛି, ମୁଷାଗାତ
ଚୁଲୁଛି, ଘର କାନ୍ଥ ଲୁଗିପୋଛି ସଫା ରଖିଛି; ଗୁରୁଦାର ଚିତା ଗୁଡ଼ିଛି, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପାଦ
ଲେଖିଛି । ମୋ ମାଣ ପେଡ଼ି ମୋ ଘରେ ଅଛି । ମୋ ଆଖିରେ ଆଙ୍ଗୁ ଗେଜି
ପୁରୁଷମାନେ ମୋ କାନ୍ଥ ବାଡ଼େଇବେ, ରୁଆ ଜାଳିବେ, ମୋ ଦହ ସ୍ତ୍ରୀ ସହବ ?
ମୋ ପାଗହାଣ୍ଡି ଘେନିଥିବେ, ମୋ ଚୂଲ୍ଲ ବାଡ଼େଇ ଦେବେ, ମୋ ଶୁଣ୍ଠି, ଉଦାଡ଼ି
ସଜିଦେବେ, ଚକଣିଲ ବୋହୁନେବେ, କଂସାବାସନ ଗରା ଡାଳ ଯାହୁ ଦିଶୁ
ଅଛି, ଘେନିଥିବେ, ବେକମୁଣ୍ଡାରେ ହାତ ଦେଇ ମତେ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡକୁ ଡ଼େଇଦେବେ,
ମୋ ଗୁଡ଼ି କେମିତି ସ୍ତ୍ରୀ ସହବ ?

ଟିପ ଦେଲବେଳେ କାହାକୁ ତ ପଦେ ପଚାରିଲୁ ନାହିଁ । ଏବେ ବାଡ଼େଇ-
ପିଟି ହେଲେ କଣ ହେବ ?

‘ଟିପ ଦେଲେ କଣ ହେଲା, କଲେଇ ? ମୁଁ ତ ତାଙ୍କ ଖୁଡ଼ୀ, ନିଜ ଲୋକ ;
ନିଜ ରକ୍ତ ।

ଏବେ ତ ତାଙ୍କ ବସିକଥା ଯାଇନାହିଁ, କାଲି ପରି ଲଗୁଛି, ହୁଅନ୍ତୁ ପଛକେ
ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତି, ସେ ଥିଲେ ମୋର ସବୁ ଥିଲା । ଆମ ଚକ ଚାଲୁଥିଲା । ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ
ସେ ହେଲେ ଦିଟା ହାଣ୍ଡି ଗଢ଼ି ଦେଉଥିଲା । ହଳ ମାଗିଆଣି କୁହେଇ କୁହେଇ
ସେ ଯାହୁ ମାଣେ ଦମାଣେ ଚପୁଥିଲେ । କାହାର ସାଧ ନ ଥିଲା ବଳକୁ ଗାରି କି
ବାହୁଗାଟାଏ ଗୁଡ଼ିଦବ । ସେ ବସିଥିଲେ ତ ନଟାରେ ବାସ ବସିଥିଲା । ଆଜି ବାସ
ଘରେ ମିଶ୍ର ନାଟ କରୁଛନ୍ତି । ପୁରୁଷମାନେ ସାମ୍ରାଟେ ସଲଖ ହୋଇ ମୁହଁକୁ
ବୁଝି କଥା କହୁବାକୁ ଡରୁଥିଲେ, ଏବେ ସେ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଆଉ ଖୁଡ଼ୀ ମାନ୍ୟ
ରଖୁନାହାନ୍ତି । କେତେ ଭଲ ଭଲ ଦରବ ରାଜା ଖେଳୁ ବାବୁ, ମତେ ସେମାନେ
ଆଜି ଆଖି ଦେଖାଉଛନ୍ତି ।’

ପୁରୁଣା ଗପି ଶୁଣିଥାଏ । ଆଖି ଆଗରେ ମୋର ନାଚଗଲା କୁମ୍ଭାରସାଙ୍ଗ—
 ଶୁଣି ଛ'ଟି ଘର, ଘରେ ଘରେ ଚକ ବୁଲୁଛି । ଦ୍ଵାଣ୍ଡି ଗଢ଼ିବାର ଠକଠକ ଶବ୍ଦ ।
 କମାର ଶାଳର ଦ୍ଵାରୁଡ଼ି ମାଡ଼ି ଶବ୍ଦ ପରି ଏହା କର୍କଶ ନୁହେଁ, ଏଥିରେ ଗୋଟାଏ
 ମଧୁର ଗାନ୍ଧୀୟ ଅଛି ।

ଗୋରୁ ଗୋରୁ ଝାଟି ଶୁଣୁଛି, ଉଦ୍ଘା ଗୁରୁପାଖ ବାଉଁଶ କଣି, କଥାପତର,
 ଝାଡ଼ାଡ଼ାମୁଣ୍ଡି, କନିଆର ତାଳ, ଭଲସ୍ଥ କୋଳି ତାଙ୍କ ଗୋରୁ ଡେଇଁ ହୋଇଛି ।
 ଗଦା ଗଦା ପାଉଁଶ, ଖପର । ପଦାରେ କଞ୍ଚା ଦ୍ଵାଣ୍ଡି ଶୁଣୁଛି । ଘରେ ଦ୍ଵାଣ୍ଡି
 ଉପରେ ଦ୍ଵାଣ୍ଡି, ତା ଉପରେ ଦ୍ଵାଣ୍ଡି ଚଟାଣରୁ ଗୁଲିଯାଏ ଲାଗିଛି, ସେହପରି
 ତାଡ଼ିଆ ଉପରେ ତାଡ଼ିଆ, ଆଟିକା ଉପରେ ଆଟିକା, ଘଡ଼ି ଉପରେ ଘଡ଼ି,
 ତେଲୁଣି ଉପରେ ତେଲୁଣି । ଚକ ବୁଲୁଛି, ଦୈବ ବିଧାତା ପରି କୁମ୍ଭାର ଗୋଟାଏ
 ପରେ ଗୋଟାଏ ଆକୃତି ଗଢ଼ି ସୂତାରେ କାଟି ଥୋଇଛି । ଏ ଚକ ପ୍ରକୃତରେ
 କୁମ୍ଭାରର ଭାଗ୍ୟଚକ୍ର । ଚକ ବୁଲୁଥିବା ଯାଏ, ତାର ପାଟି ବୁଲୁଥାଏ, ପେଟ ପୁରୁ-
 ଥାଏ ।

କୁରାଳ ପଞ୍ଚମୀ ତାର ବଡ଼ ପଞ୍, ବିଶ୍ଵକର୍ମୀ ତାର ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବତା । ତାର
 କୋଠ ଭଗବତ ଗାଦି ଅଛି । ବର୍ଷକୁ ଥରେ ସପ୍ତା ବସେ, ଭଗବତବଡ଼ା ହୁଏ ।
 ତାର ଭଗବତ ଚଉଦଲରେ ବସି ମେଲଣକୁ ବଳେ ହୁଅନ୍ତି । ଠାକୁରଙ୍କ ପିଣ୍ଡାରେ
 ଗୁହାଳୀ ବସେ, ନ୍ୟାସ୍ ନିଶାପ ହୁଏ, ସାଇ ପିଲମାନେ ସଙ୍ଗର୍ଜନ ଶିଖନ୍ତି । ଏ
 ସାଇରେ ଜମିଦାର ନାହାନ୍ତି, ମକଦ୍ଦମ ନାହାନ୍ତି । ବେଳ ପଡ଼ିଲେ ଘର ଢିଙ୍କି
 କୁମ୍ଭାର ହୁଏ । ଭଲ ଭଗାରି ପାଲଟେ । ଅତି ସାଧାରଣ ଲୋକ ଅତ୍ୟାଶ୍ଵରୀ
 ହୋଇଯାନ୍ତି । ଧଣ୍ଡ ସାପ ପାଟିରେ ହାତ ପୁରାଇଲେ ସେ କାମୁଡ଼ିବ ନାହିଁ ତ ଆଉ
 କଣ କରିବ ?

ସଞ୍ଜବେଳେ ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ମଣ୍ଡପରେ ପଞ୍ଚାୟତ ସଭା ବସିଲା । ସରପଞ୍ଚ,
 ଗାଆଁର ଜଣେ ଦିକ୍ଷଣ ମାମଲତକାର, ଦୁଇ ଗୁଣଜଣ ଶିକ୍ଷିତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ।
 ନଟ, ନାରାଣକୁ ଡକା ହେଲା । ନାରାଣ ପଞ୍ଚାୟତର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଶଙ୍କଳି,
 କୁଣିଆଁ ଘର ବାହାନାରେ କୁଆଡ଼େ ଲୁଚିଲା; ଆସିଲା ଏକା ନଟ । ତାକୁ ପଚାରିଲି—
 —କିଏ ନଟ, ତା ଘର ଭାଙ୍ଗି ଦେବ ବୋଲି କାହିଁକି ଧମକାଉଛ ?

ନଟ କହିଲା—‘କଥାକୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନେ ଅନ୍ତର, ଭାଗରସାରେ କିଏ
 କଣ କହିଥିବ, ମୁଁ ଜାଣେନାହିଁ । ମୁଁ କିଛି କହିନାହିଁ ।’

‘ତା ବୁଦ୍ଧାବୁ କାହିଁକି ବାଉଁଶ କାଟିଲା ?’

• ଦିଅଙ୍କ ସପ୍ତା ବସିବ ।

ତା'ର ଟଙ୍କାରେ ଦିଅଙ୍କ ସପ୍ତା ବସିବ ! ମାଗିଯାଉ ସେ ଟୋପେ ତୋରଣି ପିଉର, ମରଗଲେ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇବାକୁ ତାର କେନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ । ସେ କାହିଁକି ଠାକୁରଙ୍କୁ ପୂଜିବ ? ଠାକୁରେ ତାର କଣ କରିଛନ୍ତି ? କୋଳକୁ ପୁଅଟିଏ ଦେଇନାହାନ୍ତି; ସ୍ତ୍ରୀ, ଜମିବାଡ଼ି, ଡିହ, ହରଣଗୁଳ୍ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।

‘ତା ପୁଅକନ୍ଦୁ ଦୁଷ୍ଟ ଡର ଫଳ ସେ ଭୋଗୁଟି; ଠାକୁରଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେଇ ଲଭ କଣ ? ଗାଆଁରେ ରହଲେ ଭେଦାଚାର୍ଯ୍ୟ ତ ଦେବାକୁ ହେବ ।’

• ‘ତା ସମ୍ପତ୍ତିବାଡ଼ି ତୁମେ ନେଲ, ସେ ଭେଦାଚାର୍ଯ୍ୟ ଦେବ କୁଆଡ଼ୁ ? ବାଡ଼ିରେ ଦୁଇ ଚାରିଖଣ୍ଡ ବାଉଁଶ, ଅଗଣାରେ ଗୋଟାଏ ସଜନୀ ଗଛ ତା ଭୋଗ ଲାଗି ତୁମେ ଗୁଡ଼ି ଦେଇଥିଲ । ପକେଇଲ ଛେପ ଡୋକିବ କେମିତି ? ସେ ଆଉ କେତେକାଳ ବସିବ ?’

‘ସେ ମୋ ଘରେ ଆସି ରହୁ । ଗଣ୍ଡେ ଗୁଳି ଦେଉ, ଖାଉ । ରହୁ ମୋର ଖୁଡ଼ୀହୋଇ, ଘର ହାଲୁକି ରୁହୁ, ଦୁଃଖ ସୁଖରେ ଭାଗିଦାର ହେଉ । ତା ବନ୍ଧୁ ବେଭାର ମୁଁ ଦେବ; ଭେଦାଚାର୍ଯ୍ୟ ମୁଁ ଚଳେଇବ !’

‘ସେ ଥିଲା କି ଲି ଘରଣୀ, ତାର ଥିଲା ଜମିବାଡ଼ି, ଗୋଟାଏ ମାଲିକାଣୀର ଟାଣ; ସ୍ତ୍ରୀ ତାର ସ୍ବୟଂ ବଶିକର୍ମୀ । ହାଣ୍ଡି ମାଠିଆ ଛଡ଼ା ଗଡ଼ୁଥିଲା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ହସ୍ତାନ୍ତ ଘୋଡ଼ା, କମକୂଟକର ମୂଢ଼ି, ଫୁଲକୁଣ୍ଡ, ସଂଶୟଦା ଦେଉଳିଆ ଚନ୍ଦ୍ର । ଯୋଉଠି ଉଦ୍ଧା ବାହାରୁଥିଲା, ତା ଗୁଡ଼ି କୁଣ୍ଡେ ମୋଟ । କିଏ ନେଉଥିଲା ପୁଣିକୁନ୍ତ ମାଠିଆ, ଆକାଶଘାସ ଆଟିକା, କିଏ ନେଉଥିଲା ବସୁନ୍ଦରୀ ଘଡ଼ି, ଚିତଉପିଠା ସର, ଭଜାଉଳି ଆଟିକା, ଗୁରୁହାଣ୍ଡି, କିଏ ନେଉଥିଲା କୂଅ ନନ୍ଦ । ସୁରୁସୀ ହାତରେ କିଛି କଥା ପଇତା ପଡ଼ୁଥିଲା, କାନିରେ ଝୁଲୁଥିଲା ଚାଲିଲେ । ଅମଳ ବେଳେ ସାଆନ୍ତଙ୍କଠାରୁ ସେ ପାଉଥିଲା ଧାନ, ମୁଗ, ବର, କୋଳଥ । ଦିଅଁ ମଙ୍ଗୁଳା ହାଣ୍ଡି ଲାଗି କନ୍ଦା । ତା ଭାଡ଼ିରେ ଥିଲା ମୁଗ, ବର ଓଲିଆ, ଗୁଣି ସୋରସ ପୁଡ଼ା, କୋଠିରେ ଧାନ । କାନ୍ଥ ଉପା ପୁମାରେ ଥିଲା ବର୍ଷକ ଲାଗି କୁଟା ଚାଉଳ । ତାହା ଛଡ଼ା ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ଘଡ଼ିରେ-କାହିଁରେ ଥିଲା ଘିଅ, କାହିଁରେ ମାଲପା, କାହିଁରେ ବଡ଼ ଶୁଖୁଆ । ଭାଡ଼ି ତଳେ ଗଡ଼ୁଥିଲା ଖୁବୁଡ଼ ନଡ଼ିଆ, ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ଗୁଳରେ ଝୁଲୁଥିଲା ଧାନ ମେଣ୍ଡା । ପିଡ଼ାରେ ଶୋଉଥିଲା ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ବୋଇତ କଣ୍ଡା । ଶଙ୍ଖୀ ବଲେଇ ତା ଦୁଧ ହାଣ୍ଡି ଗଡ଼ୁଥିଲା; ପେଡ଼ିପେଟରରେ ପଶୁଥିଲେ ଅସରପା । ସେ ଥିଲା ଘରକୁ ଘରଣୀ; ହାତରେ ଦି ବଣା ପିଉଳବାହୁ, ନାକରେ

ଦକ୍ଷିଣ ଦକ୍ଷିଣୀ, ବାହାରେ ଦି ଦି ଧାଡ଼ି କୁଞ୍ଜବନ ଲତା; ଓଠ ତଳେ ଲବଙ୍ଗ କଢ଼ି,
କପାଳରେ ପୁଣ୍ଡିକୁମ୍ଭ ଚିତା । ସାଇରେ ବୋଝ ଭର ସଜଡ଼ା ହେଲେ ପସନ୍ଦ ହେବ
କି ନ ହେବ ଦେଖିବା ଲାଗି ତାକୁ ଡକରା ହେଉଥିଲା ।

ନିଜ ଘରର ଆଡ଼, ବଳବଦ୍ଧପ ଉପରେ ତାର ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ଭିକାରି
ଦୁଆରେ ସାଆନ୍ତାଣୀ ବୋଲି ଡାକିଲେ ତା ଗୁଡ଼ି ଫୁଲୁଥିଲା । ସେଇ ସୁରୁଯୀ ଆଜି
ତୋର ଭାତ ରାନ୍ଧବ; ଅଇଁଠା ବାସନ ଧୋଇବ; ତୋ ସଙ୍ଗେ ଝାଟି କାଟିଯିବ,
ମାଟି ବୋହୁ ଯିବ । ମୁଁଏ ତୋରାଣୀ ପାଇଁ ସେ ତୋର ସବୁ କାମ କରିବ ।
ଘରକୁ ତ ନେବୁ କହୁଚୁ; ତାକୁ ଖୁଡ଼ି ମାନ୍ୟ ଦେଇ ରଖି ପାରିବୁ ?”

“ବାର ଦୁଆରରେ ଭିକ ମାଗିବାରେ କି ମାନ୍ୟ ସେ ପାଉଛି ଯେ !”

“ବୋହୁ ହେବା କାଳରୁ ବୁଢ଼ୀ ହେବାଯାଏ ପାଞ୍ଚ ଦଶ ଖଣ୍ଡ ଗାଆଁରେ
ସେ ହାଣ୍ଡି ଦେଉଛି । ଖୁଡ଼ି, ମାଉସୀ, ମାଝି, ଆଉ କୋଉ ଗାଆଁରେ ତାର
ନାହାନ୍ତି ? କାଲର ଘରଣୀକି ଆଜି ଲୋକେ ଭିକାରୁଣୀ କରି ଦେବେ ? ଲୋକେ
ଯାଚି ଦେବେ; ତୁଣ୍ଡ ଫିଟାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ତୁ ଯଦି ଖୁଡ଼ିମାନ୍ୟ ଦେଇ ପାରିବୁ, ନେ । ଖୁଡ଼ି ହୋଇ ରହୁଲେ ସେ
ତୋର ନଳା ଧୋଇପାରେ; ଗୋହରା ଗେଟେଇ ପାରେ । ମାନ୍ୟ ନ ପାଇଲେ
ସେ ହେବ ତୋର ପୋଇଲା; କଥାକେ କଥାକେ ମିଳିବ ଧମକ, ତାର ଦିଲେ
ଦୋଷ ତାଳ ପରି ଦର୍ଶିବ । ତୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଖୁଣ୍ଟା ଦେବ—ହଇଲେ ନିଆଁଣୀ, ଏବେ
ମୋ ଗୋଡ଼ ତଳକୁ ଅଇଲୁ ! ମୁଁଏ ବାସି ପଖାଳ, ଟିପେ ଲୁଣ, ଚରୁନାଏ
ପୋରୁପୋରୁ ତରକାସରେ ଯଦି ଗୋଟାଏ ଚାକରାଣୀ ମିଳେ, ନାରଣ ଗୁଡ଼ିବ
କାହିଁକି ? ସେ ବି ଚାହିଁବ — ଖୁଡ଼ି ତା ଧାନ ଉପୁଇ, ପିଲା ଖେଳଇ । ଏଥିରେ
ହୁଆ ବଢ଼ିବ; ଭାତ ଭାତ ଭିତରେ କଳିତକରାଳ ଲାଗିବ ।”

“ମୁଁ ଜବାବ ଦଉଛି—ମୋ ଘରେ ରହୁଲେ ଖୁଡ଼ିକି କେହି କିଛି
କହୁ ପାରିବେ ନାହିଁ, ତାର କିଛି ଅସୁବିଧା ହବ ନାହିଁ ।”

“ଆରେ ସେ ଯୋଉ ସୁବିଧା ନ ମାଗୁଛି, ତୁ ଦେବାକୁ ଆଗଭର ହେଉଛୁ
କାହିଁକି ? ତାକୁ ନିଜ ଘରେ ରହୁବାକୁ ଦେ । ସେ ନିଜ ଦୁଆରେ ସଞ୍ଜବଗାଟିଏ
ବସାଇ । ଯୋଗୀ ଭିକାରୀ ନିଜ ହାତରେ ମୁଁଏ ଦେଉ, ଠାକୁରଙ୍କ ଲାଗି
ଦୋଳ ଭୋଗ ବାଡ଼ୁ । ନିଜ ଭିକାମାଟିରେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ତାକୁ ଟିକିଏ ନିଶ୍ୱାସ
ମାରିବାକୁ ଦେ । ବଞ୍ଚିଥିବା ଯାକେ ଏ ଘର ତାର, ଅନ୍ତେ ତୁମର । ଏବେ

ଠାକୁରଙ୍କ ପାଣ୍ଠିରେ ତାର ଯୋଉ ବାଉଁଶ ବଳା ଟଙ୍କା ଜମା ରଖିବ, ତାକୁ ଦେଇ ଦିଅ ।”

‘ଖଇଁ ହୋଇ ଯାଇଛି ।’

‘ସେ ବାଉଁଶ କାହାର ?’

‘ସେ ମୋର ବୋଲି ବହୁତ, ଆମେ କଣିନୁ । ହକ୍ ଟଙ୍କା ଦେଇଛୁ ।’

‘ତାକୁ ଟଙ୍କା ଦେବ ନାହିଁ ?’

‘ଏ ଜୋରିମାନା ଦେଲୁ ପରି ହେବ । ସେ ଆମକୁ ଏଇ କେତେ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଡେଇଁ ବୁଦ୍ଧି ଶିଖାଇ ସାରିଲଣି । ଆଉ ଶିଖିବା ଦରକାର ନାହିଁ ।’

‘କାଗିଜରେ ସେ ଲେଖା ଅଛି— ତା ଅନ୍ତେ ତମେ ଭେଗ କରିବ ।’

‘ସେ ମକଦ୍ଦମା କରୁ । ତା ଘର ଆମେ ଅଉ ଛପର କରିବୁ ନାହିଁ; ଘର ବଳେ ବଳେ ଭାଙ୍ଗିବ । ସେତକ ବେଳେ ଯାଇ ଚେତା ପଶିବ, ତା ଟାଣ ଭାଙ୍ଗିବ । ସେ ଆମକୁ ଚିହ୍ନିବ । ମରି ପୋତ ସଢ଼ି ଯିବ, ଆମେ ମଶାଣିକି ନେବୁ ନାହିଁ; ତାକୁ ଶୁଧ ହେବୁ ନାହିଁ ।’

ଗାଆଁ ସମାଜର ସେଇ ଐକ୍ୟ ବା ଦୃଢ଼ତା ନାହିଁ— ଅମାନିଆଁର ନାକରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ଘୋଷାରିବ । ଏବେ ରାଜନୀତିରେ ନନଡ଼ା ଫାଙ୍କ ଫାଙ୍କ । ନଟିଆ ଗାଆଁ ସଭାକୁ ଏଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ଗୋଟାଏ ଧୂମାଳ ଅତୀତ ପରି ମତେ ଦିଶିଲା ସେ । ସେ ଅତୀତ ଅପସରି ଯାଇଛି ବୋଲି କୁହା ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ବହୁତ ସେ । ତେଣୁ ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ନଟର କଣ୍ଠରେ ଅତ୍ୟାତ୍ୟା ରାଜାର, ନିଷ୍ଠୁର ଜମିଦାରର, ଶୋଷକ ସାହୁକାରର ଡାକ୍ର ସ୍ଵର— ଯେଉଁ ଦେବ, ଶୋଷି ନେବ, ଉଡ଼ାଇ ଦେବ, ବୁଡ଼ାଇ ଦେବ । ତାର ରକ୍ତେ ରକ୍ତେ ଅସ୍ଥି ମଞ୍ଜାରେ ଲୁଚିଛି ତାର ପ୍ରେତ, ବହୁତ ଧୋଳେଇ ସଫେଇ ହେଲେ ବି । ଲେଡ଼ା ଏକ ମହା ବନ୍ୟା, ସେ ଅତୀତର ସେଇ ଘନ କଲଙ୍କ ପୋଛି ଦେବ, ମଣିଷକୁ କରିବ କାଢ଼ବାଡ଼ି, ଭେଦବାଦାନ୍ତର ଗୋଟାଏ ଜାତି, ସଫେଦ, ସୁନ୍ଦର ।

ସୁରୁଆ ରାତି ପାହୁଲେ ଗଣ୍ୟ ମାନ୍ୟଙ୍କ ଦୁଆରେ ଧାରଣା ଦେଉଛି— ମୁଁ କ’ଣ କରିବି ? ତା କଣ୍ଠରେ ଚିର ବହୁତର ନିରାଶ ସ୍ଵର । କେତେବେଳେ ତୋରାଣି ତୋକେ ପିଉଛି କି ନାହିଁ, ସେ ଖବର ରଖେନା ସାମ୍ବାଦକ । ଶଶ୍ଵି ଏ ବୋଲି ଲୁଗା ଦେହରେ ଶୁଖୁଛି, ତା ଖୁବ୍ ଖବର ବୁଝିବାକୁ ନେତାଙ୍କୁ ଅବସର କାହିଁ ?

ଭୁଲି ଭୁଲି ପାଦ ଥକିଲରୁ ସେ ବାଟ ମୁହଁରେ ଆସି ବସୁଟି—ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ବାଟ ସେ; ତାକୁ ଅବାଟ । ବାଟୋଇକି ସେ କଣ କହୁଛି ? ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ ସଂସାରର ଘରଣୀ ଭିକାରୁଣୀ ହେବାର ଇତିହାସ ?

ତାର ପ୍ରଶ୍ନ—କହିଲ, ମୁଁ କଣ କରିବି ?

ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ଗ୍ରନ୍ଥକ ଲାଗି ସବୁବେଳେ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଯୋଉ ବାବାମାନେ ଏତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଘାଣା ଦେଉଛନ୍ତି, ନୈତିକତା, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ତା ଲାଗି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ; ତା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଯୋଗ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା ନାହିଁ ।

ସେ ପଶୁରୁଟି, ବରକ୍ରମର ଭାବରେ ପଶୁରୁଟି, କହିଲ, ମୁଁ କଣ କରିବି ? ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନର କଣ ଶେଷ ନାହିଁ ?

ମାନବବାଦ କହେ—ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ସୁସ୍ଥୀ ସମାଜ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଉ ।

ସମାଜବାଦ କହେ—ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ଲୌହ ଦୁର୍ଗ ଭାଙ୍ଗି ତାଲିଚୁ, ନ୍ୟାୟ ସ୍ଥାପିତ । ଅପେକ୍ଷା କର, ଯୈର୍ଯ୍ୟ ଧର ।

ସୁରୁଯୀ ଏବେ ଚାଲିଛି ରାଜଧାନୀର ପଥରୁ ପଥକୁ, ପଥାନ୍ତରକୁ, କାହାରି ଉତ୍ତର ସେ ଶୁଣୁ ନାହିଁ; ଶୁଣିପାରୁ ନାହିଁ; ନିଜ ପ୍ରଶ୍ନର ମାଦକତାରେ ବାତାଳ, ଅନର୍ଗଳ ।

ଦେଖା ଆକାଶର ସେପାଖେ

ଗଦା ଗଦା ଇତିହାସ ବହୁ ଭିତରେ 'ପୋଡ଼ି ହୋଇବସିଛନ୍ତି' ଅଧ୍ୟାପକ ମାରଦତ୍ତପଣ—ମୋ ମରୁଦା । ଦାଦାଙ୍କ ବହୁକର୍ମଶୀଳତା ଭେଦ କରି ହୃଦୟର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଛନ୍ତି ଯେଉଁ ନେତେକ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଜଣେ । ବୃକ୍ଷ ବ୍ୟବହାର, ମୋଗଲଦରବାସ ପୋଷାକ, ପଟ୍ଟ ଗାମ୍ଭୀରୀ, ତୋଟାମା ହସ, ପକେଟସ୍ଥ ପିପ୍ପଳ ଓ ଆରମ୍ଭର ଶ୍ରୀ ଚର୍ଚ୍ଚା ତଳେ ମୁଁ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲି ଏକ ଫଲ୍‌ଗୁୟ୍ ମିଞ୍ଜାୟ୍, ଅଙ୍ଗୁର ନରମ ଆସାର ଓମରଶାସ୍ତ୍ରୀ କବିତା । ପ୍ରାଣ ଉତ୍ସର ଏଇ ଯମୁନୋତ୍ତୀ ନ ଦେଖି ଅନେକ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି—ମରୁଦା ଅସାମାଜିକ ! ତାଙ୍କ ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନ ଉପରକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାଡ଼ି ଆସିବ । ପ୍ରକୃତର ଶାନ୍ତ କୋଳ ଏବେ ତାଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ।

ସାଧାରଣ ଆଳାପ ମଧ୍ୟରେ ଦୁହେଁ କପର ଦିନେ ଏକାପ୍ର ହୋଇଗଲୁ ଭାବିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ । ବିଶ୍ରନ୍ତାଳାପରେ ବହୁ ସନ୍ଧ୍ୟା କଟାଇନେଇଛୁ । ଦାଦାଙ୍କ ବିନା ପରମର୍ଶରେ ମୁଁ କୌଣସି ବଡ଼ କାମରେ ହାତ ଦେବାନାହିଁ । ଦାଦା ମଧ୍ୟ ନିଜର ବିଚାର ଶକ୍ତି, ବିସ୍ତର ଅର୍ଥ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବୁଦ୍ଧି ସତ୍ତ୍ୱେ ସମାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବି ସାନ ଭାଇକୁ ବିରୁଦ୍ଧବାଦୀ ଭୁଲନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସୁପ୍ରକର ସ୍ତୂପ ମଧ୍ୟରେ ଦିନେ ମରୁଦା ମୋର ବସିଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପଡ଼ାରେ ମନଯୋଗ ନାହିଁ । ମନ କୁଆଡ଼େ ଶାସି ଯାଉଛି । କଲ୍ କନାସ ମିଳୁ ନାହିଁ । ଅଖି ଦିର୍ଘଟି ଫାଙ୍କା ଫାଙ୍କା । ଭାବନାରୁ ଯେପରି କିଛି ଧରି ରଖି ହେଉନାହିଁ; ଉଡ଼ିଯାଉଛି ସବୁ ।

ମାରବତା ଭଙ୍ଗ କରି କହିଲି—ମରୁଦା, ତୁମେ ଆଉଥରେ ବିଭା ହୁଅ ।

‘ରୁପ୍‌କର’—ଏପରି ବିକୃତ ଭଙ୍ଗୀରେ କହିଲେ ଯେ ମୁଁ ଚମକି ପଡ଼ିଲି । ମୁଣ୍ଡ ବୋଧେ ଠିକ୍‌ନାହିଁ । ଖସି ପଳାଇବାକୁ ଉଠ୍ ଉଠ୍ ହେଉଛି, ଦାଦା ମୋ ହାତକୁ ଧରି ଜବରଦସ୍ତି ଚୌକିରେ ବସାଇ ଦେଲେ—ଗୁଲି କରିବେନା କ’ଣ ?

ତକିଆତଳ ବନ୍ଧୁକ ଆଡ଼କୁ ହାତ ନ ବଢ଼ାଇ କିନ୍ତୁ ଉଦ୍ଦେଶିକ କିନ୍ତୁ ଉଦାସୀନ ଭାବରେ କହି ଲାଗିଲେ—ଜାଣ ତ, ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ମୋ ପ୍ରାଣପକ୍ଷୀର

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରୁ । ତାଙ୍କର ଅକାଳ ବିୟୋଗରେ କେବଳ କୋଳହରା ହୋଇନାହିଁ, ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ସମସ୍ତେ ମୂ ।

ଏଇ ଗଣି ଗଣି ପୁତ୍ରକରୁ ତଳେ ହେଲେ ସାନ୍ତାପନା ପାଉନାହିଁ । ଅହୋରାତ୍ର ତାଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରା ହିଁ ମୋତେ ଅସ୍ଥିର କରୁଛି । ଗତିରେ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖୁଛି ତାଙ୍କୁ, ଜାଗରଣରେ ଗୁରୁ ପରି ଆଖି ଆଗରେ ନାଚୁଛନ୍ତି ସେ । ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ଦେଇ ପୁନଃ ତାଙ୍କର ଫଟୋ । ଦେଖ ସେ । କିଛିଦିନ ମଣ୍ଡିଆଳୀ ଲାଗି ସଂସାରକୁ ଅବତରଣ କରିଥିଲେ ।

“ଦାଦା, ତମେ ଏମିତି କିଛିଦିନ ରହିଲେ ପାଗଳ ହୋଇଯିବ । କାଳ୍ପେରେ ବନ୍ଦା ହୋଇ ପଡ଼ିଯିବାର ଅପେକ୍ଷା ବିବାହ ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାରେ କ୍ଷତି କଣ ?”

“ମୋର ବୟସ କେତେ ଜାଣ ? ପଚାରି ସେ ପାରେ । ଗୁଡ଼ ସଂସାରର ଚକ୍ରମଧ୍ୟରୁ ଅନୁଭୂତ ହେଉ ହୋଇଛି । ସୁଖି ବଡ଼ ପୁଅ ଜଞ୍ଜିନିଅର୍, ସାନପୁଅ ବ୍ୟବସାୟୀ । ନାତିନାତୁଣୀଙ୍କ ମୁହଁ ଦେଖିଲଣି ।”

‘ସେମାନେ ବିଦେଶୀ, ବଢ଼ିଲେ । ସେ ଯାହା ସଂସାର ଘେନି ବ୍ୟସ୍ତ, ବାକି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମ ଖବର ବୁଝିବ କିଏ ? କୃଷି ଯୁଗର ସେଇ ପରମ୍ପରା ସାହାଯ୍ୟ-କାଣ୍ଡ ଏକାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ପରିବାର ଆଉ ଅଛି ? ତୁମେ ଯଦି ଅତି ପଚାରି ବର୍ଷ ବଞ୍ଚି, କାହା ଉପରେ ଭରସା କରି ଚଳିବ ?’

“ଭଗବତ୍ ଗୀତା ପାଠ, ପଣ୍ଡିତେଶ୍ବରୀ ଦାକ୍ଷୀଣ୍ୟ, ଶାସ୍ତ୍ର ଗବେଷଣା ।”

ଏ ମଧ୍ୟରେ ଛ’ମାସ ବୋହୋଯାଇଛି । ଦାଦାଙ୍କ ଗୀତା ପାଠ, ଦାକ୍ଷୀଣ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରା ଓ ଧର୍ମଚନ୍ଦ୍ରାରେ ବାଧା ଦେଇନାହିଁ । ଆଜି ଦେବାତ୍ ସାକ୍ଷାତ । ମନ୍ତ୍ରସ୍ବର ପେଟଗୁଡ଼ାକ ବହୁତ ଦିନ ହୋଇଯାଇଅଛିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲି । ଅକାରଣେ ଅନସ୍ତ ହୁଏଛନ୍ତି । ହସିବାର ହେଉ ଥିଲେ ବି ଗମ୍ଭୀର ରହୁଛନ୍ତି । ଅଯଥା ଗୁଡ଼ାଏ ଶାସ୍ତ୍ର ଉଦ୍‌ଗୀରଣ କରୁଛନ୍ତି । ମାନସସ୍ତମ ଭୁଲି ବୁଲି କୁକୁର ଉପରକୁ ପିନ୍ଧିଲି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ହସି ହସି କହିଲି—ଦାଦା, ତୁମ ଗତିଗତ ଯେମେ ଅସ୍ପଷ୍ଟବଦ୍ଧ, ଅସାଧାରଣ ହୋଇ ଉଠୁଛି ।

ଦାଦା ଗୋଟାଏ ଚଳିତ ହସରେ ତୋଟାନ ବୁଣିଦେଇ ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ସ୍ବରରେ ପଚାରିଲେ—ଗ୍ରେଟ୍‌ସ୍ବଇ କି ପ୍ରତିକାର ଚନ୍ଦ୍ରା କରୁଛନ୍ତି ?

• ‘ବିବାହ । ଦାଦା, ତୁମେ ସମ୍ମତ ହେଲେ କେହି ବସୁଧା କୁମାରୀ ଅବଶ୍ୟ
• ତାର ଆଶାବଳ ସକଳ ଭଙ୍ଗ କରିବ ।’

ଦାଦା ବିସ୍ମୟ ଶା ଏଡ଼ି ଦେଇ ଅନ୍ୟ କଥା ପଚାରିଲେ । ‘ମୋର ଏତେ
ବିଶ୍ୱାସ କଣ ?’ ମାମୁଲୀ ଦି ପଦ କଥା ହୋଇ ଚାଲି ଆସିଲା ।

କେତେ ଦିନ ପରେ ଆନ୍ତଃସ୍ତେଷ୍ଟ । ଆଉ କିଏ ହୋଇଥିଲେ ନିକାଶ
ପାଇଯାଇ ଥାଆନ୍ତା । ସେମିତି ଖେଳୁଥାନ୍ତୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବୋଲି ଦାଦା ଏ ମାତ୍ରଟା
ସମ୍ଭାଳି ନେଲେ । ମୁଣ୍ଡରେ ସାମାନ୍ୟ ସ୍ୱତ ମାତ୍ର ରହିଗଲା, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରର
ମୋଡ଼ି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଦଳାଇଦେଲା । ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା ପରେ ଦାଦା ଯେତେବେଳେ
ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଘରକୁ ଫେରିଲା, ଶୂନ୍ୟତା ହିଁ ତାଙ୍କ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କଲା । ଘର
ମେଲା । ଚାକର ଟୋକାଟି ପଳାଇଛି । କପେ ଚା ଦେବାକୁ କେହି ନାହିଁ । ଏ
ଅବସ୍ଥାରେ ହୋଟେଲକୁ ଖାଇବାକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ।

ଅସମୟକୁ ପୁଣି ନାହିଁ, ପୁଣିବଧୁ ନାହିଁ । ପରିବାର ବିଚ୍ଛିନ୍ନ । ସେ ଏକା,
ଓଃ, ଏକାନ୍ତ ଏକା !

ସମାଜ କହେ — ନୀରଦଭୂଷଣ ବୃଦ୍ଧ, ବୃଦ୍ଧର ବିବାହ ଅଧିକାର ନାହିଁ ।
ଏ ଭାବନା ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ନୁହେଁ । ଏଭଳି ବୃଦ୍ଧକୁ ସଙ୍ଗ, ସୌଖ୍ୟ ଓ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ
ଦେବା ଲାଗି ସମାଜରେ ବୃଦ୍ଧକୁମାରୀ ଅଛନ୍ତି — ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ, ନର୍ସ, ଡାକ୍ତରୀ,
ବ୍ୟର୍ଥ ପ୍ରେମିକା — ସମାଜର ଭର୍ତ୍ତୃକ ଭିତରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଜୀବନ ମୋଡ଼ି
ମଜିତ ହୋଇଯାଇଛି, ବିବାହର ଦିନୀ କା ଲାଗୁ ନ ଖାଇ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ମନରେ
ଅବଶୋଷ ରହିଯାଇଛି, ରୂପସ୍ତନା, ପରିତ୍ୟକ୍ତା, ବିଧବା, ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର ଖୋଜୁ
ଖୋଜୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବୟସ ଗଢ଼ିଯାଇଛି, ହତଭାଗିନୀ । ଭଙ୍ଗା ଜୀବନକୁ ପୁଣି
ଗଢ଼ା ଯାଇପାରେ ନୂତନ ଅଗ୍ରଭାଗରେ, ଜୀବନ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଏକକ ନୁହେଁ । ଏକରେ
ଏକ ମିଶି ଅଙ୍ଗ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଦୁଇ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଜୀବନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏକରେ
ଏକ ମିଶି ଏକ । ଏହା ଗଭୀର ସତ୍ୟ ।

ସମାଜସେବା, ହରିନାମ ଧ୍ୟାନ, ବିଦ୍ୟାଲେଚନା — ଏହା ବୃଦ୍ଧ ଅଧ୍ୟାପକର
କ୍ଷେତ୍ର ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ତାନପୁରର ତାର ଛୁଣି ଗଲେ ସେ ଆଉ ବାଜେ
ନାହିଁ । ସବୁ ଭାବର ମୂଳ ଉତ୍ସ ସେମିତି । ସେ ଭିତ୍ତି ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ହରିନାମ ଧ୍ୟାନ
ବ୍ୟର୍ଥ, ବିଦ୍ୟାଲେଚନା ନିର୍ଭର୍ୟ୍ୟ ବୋଧହୁଏ । ଛୁଣିଯାଇଥିବା ଜୀବନକୁ ପୁଣି
ଉଠିଯାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହା ହିଁ ନୂତନ ମୁକ୍ତିବାଧ, ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ।

ଆକ୍ଷିତେଷୁ ସମ୍ପାଦ ଶୁଣି ଦାଦାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ଗୃହଣୀ ଦେଇଥିଲେ କିଛି କଟି ଓ ଟୋଷୁ । ଦାଦା ସେତକ ପାଇ କୃତକୃତ୍ୟ ହୋଇ-ଗଲେ—ବିପଦର ବନ୍ଧୁ ଏକ ।

ନାନା କଥା ମଧ୍ୟରେ ବସାନ୍ତ କଥା ପକାଇଲି । ପାତ୍ରୀ ଖୋଜିଦେବା ଦାୟିତ୍ୱ ମୋର ।

ପୂର୍ବ ପ୍ରତିକୂଳ ମନୋବୃତ୍ତି ସହିତ କ୍ଷୀଣ ସଙ୍ଗତ ଗୋକର୍ଣ୍ଣବା ଲାଗି ଦାଦା କଥାଟାକୁ ପରିହାସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ, ଏଭଳି ଚିନ୍ତାକୁ ମନରେ ସହଜ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ କରିବା ପ୍ରସାସରେ ।

କହିଲେ—ଦେହର ପିପାସା ମୋର ମରିଯାଇଛି । ବସ୍ତ୍ରରୁ ଗୋଟାଏ ମନ, କବିତା ନ ଲେଖିଲେ ବି କବିର ମନ ମୋର । ନିଜେ ଝଡ଼ିବା ଆଗରୁ ସେଇ ମନକୁ ମୁଁ ପାଖୁଡ଼ା ପାଖୁଡ଼ା ଝଡ଼େଇ ଦେଇଯିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ ।

‘ସ୍ୱପ୍ନର କୁଆଁରୀ ନ ଲାଗିଲେ ସେ ଉଡ଼ିଯିବ ଦାଦା, ବିନା ପ୍ରସାସରେ ।’

‘ଯେତେ ତା ଗୋଟାଏ ବସ୍ତ୍ର ହେବା ମୋ ପକ୍ଷେ ଅସମ୍ଭବ, ବରଂ ଏମିତି ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ ପେଡ଼ି ହୋଇ ଶେଷ ପାଇଯିବ ।’

‘ସ୍ୱର୍ଗ ପରି ତୁଳ ତୁଳ ଆଖି, ଗୋଲପପରି ଗଣ୍ଠ, ତଡ଼ିତୁଣ୍ଡିକା, କ୍ଷୀଣାକ୍ଷୀ, ନାମଟି ହେବ ତନ୍ମୁଲେଖା ! ଦାଦା, ତୁମେ କେଉଁଠି ଥିଛ ?’

‘ମାନେ—ବିନୋଦିନୀ, ଟୋଷକୁ ତଞ୍ଚିଲ କରିବ ତାର ଚଟୁଲ ଗୁଲି । ରେଡ଼ିଓ ଆଉ ଖୋଲିବ ନାହିଁ, ଶୁଣିବ କେବଳ ତା’ର କଥା, ତାର ଗୀତ ।’

‘ପ୍ରୋଡ଼ ମନକୁ ଖାପ ଖାଇନାହିଁ ଏ ସ୍ୱପ୍ନ, ନିତାନ୍ତ କଥା, କୈଶୋର ଅବାସ୍ତବତାରେ ଭରା । ବରଂ କହ—ରଜାବତ୍ତା କରିବ, ଘର ସଜାସଜି କରିବ, ଚରଣସେବା କରିବ ।’

‘ତୁମ ଗୁଲି ଅତି ସୁଲ । ତାକୁ ଏସବୁ କିଛି କରାଇବି ନାହିଁ, ବଳେ ବଳେ କଲେ ସବୁ ପାରିବି ନାହିଁ । ବରଂ ମୋ ଲେଖା କିଛି ଟାଇପ୍ କରିଦେଇ ପାରିବୁ, ଯାହା ତାଙ୍କର ଲେଖିପାରିବୁ ।’

‘ମାନେ—ତୁମ ସ୍ତ୍ରୀ ହେବେ ତୁମର ଷ୍ଟେନୋ ?’

‘ନା, ସହଧର୍ମିଣୀ, ସହାୟିକା ।’

‘ହଉ ହଉ, ସେପରି ଡେର ମିଳିବେ । କମରସିଆଲ୍ ଅଫିସ୍ରେ ଡେର କରମା ରହିଛନ୍ତି । ଅଛନ୍ତି ବି ଅନେକ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ସେକ୍ଟର ।’

‘ତୁର, ଭାରତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଯୌବନର ଆୟୁ ଦଶ ବର୍ଷରୁ ବେଶୀ ନୁହେଁ; ମୁଁ ଚାହେଁ—ଟିକିଏ ଫାର୍ଟ ଟାଇପ୍ !’

‘ମାନେ ମେମ, ଓଠରେ ଲିପ୍ଷ୍ଟିକ୍, ପାଦରେ ହାଇହେଲ୍, ଚାରିଟା ଖଟ୍ ଖଟ୍, କଥା ଠୋପ୍ ଠୋପ୍ ।’

‘ତୁମର ବିନ୍ଦୁ ବିପର୍ଗ ଯୌବନଜ୍ଞାନ ନାହିଁ । କହୋ ତା ପରି ଯୌବନକୁ ଏତେ ଫାର୍ସ କାଲ ବଞ୍ଚାଇ ପାରେ କିଏ ? ଯୌବନ ଯାହାକୁ ଗୁଡ଼ି ଯାଉଛି, ଦେଖିଲେ ମନେ ହେବ—ସେ ଯୌବନକୁ ମୋଟେ ଗୁଡ଼ି ପାରି ନାହିଁ ।’

‘ଯୌବନ ନୁହେଁ ଦାଦା, ତା ଖୋଲପାଟାକୁ ସେ ମାଜି ଚିକ୍ ଚିକ୍ କରିଥାଏ । All that glitters is not gold. ’

‘କଥା ଯୌବନଟାଏ ମୁଁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ସେ ହୁ ହୁ ଜଳିବ, ମୋତେ ଜାଳିବ, ପୋଡ଼ିପାଡ଼ି ଉଠୁ କରି ଦେବ ।’

‘ଯୌବନକୁ ଏତେ ଭୟ କରନାହିଁ, ଦାଦା ।’

‘ମୋର ଶାରୀରିକ ସପର୍ବ କିଛି ରହିବ ନାହିଁ । ସେ କେବଳ ହେବ ସଖୀ, ସଙ୍ଗିନୀ ।’

‘ମାନେ ତାର ତ ବି ଗୋଟାଏ ଦେହ ଅଛି, ଉଧା ଅଛି । ସେ ସନ୍ତାନ-କାମନା କରିପାରେ । ମାଆ ହେବାର କାମନା କେଉଁ ନାଶ୍ବର ନାହିଁ ?’

‘ତା ହେଲେ ମୁଁ ପାରିବି ନାହିଁ ।’

‘ତୁମ ଘରକୁ ରକ୍ତ ମାଂସର ଶରୀର ଧରି କିଏ ଆସିବ ? ବରଂ ନିଜ ମାକେଟକୁ ଯାଇ ଗୋଟାଏ କଣ୍ଢେଇ କଣି ଆଣ—ବଡ଼ ବଡ଼ ଦୋକାନର ଭେଲ୍-ଭେଟ୍ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ମଞ୍ଚରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି, କଟାକ୍ଷକୁ ଶୀତାନ୍ତ କର ।’

ଦାଦା ଶୁରୁଥିଲେ ନିଜର ଉନ୍ନତ ରୁଚି କଥା । ମୋ ପରି କଳାଜ୍ଞାନସ୍ଥଳ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କ କଥାର ଉଚିତ ଜବାବ୍ ଦେଇ ପାରିଛି, ମୋର ଅସୁପ୍ରସାଦ । ଗମ୍ଭୀର ବାତାବରଣ ମଧ୍ୟରେ ବିଦାୟ ନେଲି ।

ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବୁଲିଲେ ବେଳେ ଦାଦାଙ୍କୁ କେତେ କନ୍ୟା ଦେଖାଏ, ଦାଦା କହନ୍ତି—ସ୍ତ୍ରୀ ଆଖିରେ ଭଙ୍ଗୀ ନାହିଁ; ତା ଚାହିଁରେ ନୃତ୍ୟ ନାହିଁ; ତା ଦେହର ରଙ୍ଗ

ମନରେ କୁହୁଡ଼ି ଭରେ, ତା ମୁଖର ଜାଡ଼୍ୟ ମନକୁ ସ୍ଥବିର କରେ । ଏ ସୁଲୀଙ୍ଗୀ, କିନ୍ତୁ ଦିନ ପରେ ଦୁଆରବନ୍ଧି ତାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେ ନହୁଏ ବେତ, ଅଣ୍ଟାରୁ ସତେ କି ଉପର ଦେହଟା ଉଠୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ ।

ଏମିତି କେତେ ରିଅ, କେହି ଦାଦାଙ୍କ ମନକୁ ଆସିଲେ ନାହିଁ । ଦାଦା କାହା ମନକୁ ଛୁଇଁବେ କି ନାହିଁ ଗବେଷଣା କରିବା ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲି— ବିଜ୍ଞାନ ।

କେତେ ଅର ଲେଖା ହୋଇ ଚଲା ହେଲା—ଶେଷକୁ ସନ୍ଧେୟରେ ରହିଲା ଏତିକି—କ୍ଷୀଣାଙ୍ଗୀ, ଗୌରବର୍ଣ୍ଣୀ, ସୁନ୍ଦରୀ, ସୁଶିକ୍ଷିତା ପାତ୍ରୀ ଆବଶ୍ୟକ, ବୟସ୍କା । ସେ କୌଣସି ଜାତିର ହେଉ, ଚନ୍ଦ୍ରା ନାହିଁ । ଦରଖାସ୍ତ ସହତ ଫଟୋ ଅପରହାୟୀ । ପାତ୍ର ବୟସ୍କ, ବିଦ୍ବାନ୍, ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ, ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ ।

ମୋ ଠିକଣାରେ ଆସିଲା ଦରଖାସ୍ତ—ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚୋଟି । ସମସ୍ତେ କ୍ଷୀଣାଙ୍ଗୀ, ସୁନ୍ଦରୀ, ସୁଶିକ୍ଷିତା । ଏ ଫଟୋ ପ୍ରାର୍ଥନାର ନା କୌଣସି ସିନେମା ନକ୍ସାପତ୍ର ? ଡେକ୍ଟେରରେ ଜଣକୁ ଜଣେ ବଳି—ଗୋଲ୍‌ପ, ପଦ୍ମ, ରଜନୀଗନ୍ଧା । ଦାଦା କାହାକୁ ବାଛିବେ ? ଏତେ ଗୁଞ୍ଜିଏ ସୁନ୍ଦରୀ ବସ୍ତ୍ର ନ ହୋଇ ରହୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ?

ଜିବାଚନର ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷା ନ ପାଇ ଦାଦା ଦରଖାସ୍ତରେ ଖୋଜିଲେ କବିତ୍ବ, ଅକ୍ଷରର ସାଜସଜା ଶ୍ରୀରୁ ଯନ୍ତ୍ରଣାଲିତାର ପରିଚୟ । ସେ ଯେପରି, ତା ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସେହିପରି ହେବା ସମ୍ଭବ ।

ଦୁଇଟି ଦରଖାସ୍ତ ବାଛି ଦାଦା ଚିଠିପତ୍ର ଚଳାଇଲେ । ଇତିହାସ ଗବେଷଣା ଗୁଡ଼ି ତାଙ୍କୁ ଇଂରାଜୀ, ବଙ୍ଗଳା କବିତା ବହୁ ଓଲଟାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କବିତାର ଏପରି ପ୍ରୟୋଗମାନଙ୍କୁ ମୂଳ ଦାଦାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଆଉ କେବେ ଦେଖା ଯାଇ ନ ଥିଲା ।

ପତ୍ରର ପ୍ରତି ଧାଡ଼ିରେ କବିତ୍ବ—ସେ ପ୍ରିୟତମା ହେବ ତା ପାଖକୁ ଜଣ ସାଧାରଣ ଭାଷାରେ ଲେଖା ଯାଏ ? ଯେଉଁଠି ହୃଦୟର ଦିଆନିଆ, ସେଠି ମନ୍ତ୍ରୀସ୍ବପ୍ନର ଭାଷା ଓ ଦୌଡ଼ାସିକ ଗବେଷଣା ଅପେକ୍ଷା ଭବପ୍ରବଣ ଅନୁଭୂତି, ତାରଳ ଲଘୁ କବିତା ଅଧିକ କାମ ଦିଏ ।

ବୟସସୁଲଭ ଗାନ୍ଧୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦାସତେଜନତା ପତ୍ରକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଅସ୍ବାଭାବିକ କରୁଥାଏ । ଜୀବନରେ ଯେ ପ୍ରେମ କରି ନାହିଁ, ଏ ବୟସରେ ତାର

ଚେଷ୍ଟା ଭୟଙ୍କର ଦିଶୁଥାଏ । ପକ୍ଷକୁ ସାହାଯ୍ୟକ ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚେଇବାକୁ ଦାଦାଙ୍କୁ ଗଳଦ୍‌ଦର୍ମ ହେବାକୁ ପଡ଼େ ।

ଯାହାହେଉ, ପକ୍ଷ ଗଲ, ପକ୍ଷ ଆସିଲା । ନିଜର ଦୁଇ ପ୍ରେମିକାଙ୍କର ପକ୍ଷ ଦାଦା ମୋତେ ଶୁଣାନ୍ତି । ଜଣେ ପ୍ରେମିକର ଦୁଇ ପ୍ରଣୟିନୀ, ଉପନ୍ୟାସର କାହାଣୀ ନୁହେଁ; ଶାନ୍ତିମତ ନାଟକ, ବାସ୍ତବ ଜୀବନର ।

ଏଇ ପକ୍ଷାଳାପର ଘନଘଟା ମଧ୍ୟରେ ଦିନେ କହିଲୁ—ଦାଦା ଉପକ୍ରମଟା ଥିବା ଗାର୍ଦ୍ ଦୋଇ ଯାଉଛି ।

ଦାଦା କହିଲେ—ଦୁହେଁ କରି, ଦୁହେଁ ରସିକା, ଦୁଇ ଦିଗରେ ସମାନ ଆକର୍ଷଣ ।

“ଦୁଇ ନାଆରେ ଗୋଡ଼ ଦେଲେ ପତନ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାଗ ।”

“କଣ କରିବ ?”

“ଇଶ୍ଵରଭ୍ୟା !”

“ଅସମ୍ଭବ, ଏଇଟା ଶୁକ୍ଷ୍ମ ନୁହ । ଉଦ୍ରାହର କନ୍ୟା, ଡାକିବା ଅସୌ-ଜନ୍ୟ ହେବ ।”

“ତା ନ ହେଲେ ରୂମେ ଯାଅ, ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ପାଖେ ନିଜେ ଇଶ୍ଵରଭ୍ୟା ଦେଇ ଆସ ।”

ସୁପ୍ତିତା—ପିତା ଭୁତନାଥ ବାନାର୍ଜୀ, ୨୦୩ ଟଲିଗଞ୍ଜ । ହଁ ସୁପ୍ତିତା ଏଇ ଠିକଣା ତ ଦେଇଛ ! ଦାଦା ଦରଜାକୁ ଯାଇ ଡାକିଲେ—ଠାକୁର ।

ଠାକୁର ଆସିଲେ ନାହିଁ, ଆସିଲେ ଠାକୁରାଣୀ—ସୁନତି ସେନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାଶୟ, କାହାକୁ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ?

‘ଭୁତନାଥ ବାନାର୍ଜୀ—ତାଙ୍କ କନ୍ୟା ସୁପ୍ତିତା……’

‘କିଏ ଆପଣଙ୍କୁ ଭୁଲ୍ ଠିକଣା ଦେଇଛି । ଏ ପଡ଼ି ରେ ଏଇ ନାମରେ କୌଣସି ଉଦ୍ରାହର ନାହାନ୍ତି । ସୁପ୍ତିତା କଣ ଆପଣଙ୍କର……’

‘ହଁ, ସ୍ତ୍ରୀ……’

‘ଓ, ଭୁତନାଥବାବୁ ଆପଣଙ୍କର ଶଶୁର । ବସା ବଦଳାଇ ଏ ପଡ଼ାକୁ କେହି ତ ଆସି ନାହାନ୍ତି, ନା । ଭୁଲ୍, ନିଶ୍ଚୟ କିଛି ଭୁଲ୍ ହୋଇଛି !’

ହଠାତ୍ ଆକାଶରୁ ଖସିବାର ଅନୁଭବ, ବୁକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରୁ ନ ଥିଲା । ଏତେ ବଡ଼ ଡାକ୍, ଶାଠ୍ୟ ? ଓଃ ।

ଅନ୍ୟ ନାୟିକା ପାଖକୁ ଯିବେ କି ନାହିଁ ଭାବୁ ଭାବୁ ମାଟିଆବୁରୁଜ ବସ୍, ପହଞ୍ଚିଗଲା, ଦାଦା ଉଠିଲେ । ଠିକଣା ଦେଖି ଦେଖି ଗୋଟାଏ ଗଳି ମୁଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଗୋଟାଏ ପୋଖରୀ—ଆବର୍ଜନାର କୁଣ୍ଡ । ନଦୀମାର ଧାରେ ଧାରେ ଘୁସୁରୁ ଚାଲୁଛନ୍ତି । ପୋଖରୀ କୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଦୋତାଲ କୋଠା, ଗୋଟିଏ ଫ୍ଲାଟ୍‌ରେ ଅଛନ୍ତି ସିପ୍ରା ଘୋଷ । ମାଟିଆବୁରୁଜ ଗାର୍ଲସ୍ ହାଇସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ-ଶିକ୍ଷକ । ବୟସ ପଞ୍ଚାଶୁଲିଖ ସେବାୟେ, ବାଳ ଧଳା ହୋଇ ଆସିଲଣି । ସ୍କୁଲାଙ୍ଗୀ, ଓଠ ଫିକା ପଡ଼ି ଆସିଲଣି, ଦାନ୍ତ ବୋଲବସା । ଫଟୋ ଚେହେରା ସହୃଦ ଏହାର କୌଣସି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନାହିଁ । ବହୁ ଯତ୍ନରେ ନିର୍ମିତ ଦାଦାଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନର ତାଙ୍କ ହାତ ଚାପୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ।

ମନର ଭାବ 'ଲୁଗୁଲୁ ରଖି ଦାଦା ଆଲାପ ଜମେଇଲେ । ସିପ୍ରାର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ । ଶୁକଳସିଆ ମଗା ହେ'ଇ ଆସିଲା—ଆଦରଣୀୟ ଅଭିଧ, ପତର ପ୍ରଣୟ ମଧ୍ୟରେ ଧରା ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ଜାଲରେ ମାଛ ପରି ଛଟପଟ ହେଉଛନ୍ତି ।

ସନ୍ଧ୍ୟା । ବିଦାୟ ଦେବା ଲାଗି ସିପ୍ରା ଆଗେ ହିଁ ଠିଆ ହେଲା, କହିଲା—ମତେ ଭୁଲ୍‌ ଗୁଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ଜୀବନରେ ବହୁତ ହସାଇଛି, ନିଜସ୍ୱ ବୋଲି ଅଛି ମାତ୍ର ଖେଳକୌତୁକ । ବହୁ ହୃଦୟ ସହୃଦ ଲୁଚକାଳି ଖେଳ ମୋର ଏକ ବହୁଦଳର ଆମୋଦ । କିଛି ବନ୍ଧନ ନାହିଁ; ସ୍ୱାଧୀନରେ କିଛି ହାନି ଘଟେ ନାହିଁ । ଜୀବନ ଅର୍ଥ ଖେଳ । ମୋତେ ଭୁଲ୍‌ ଗୁଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ନମସ୍କାର ।

ଏ ମଧ୍ୟରେ ଶୁଣିମାସ ଅତୀତ ହୋଇଛି । ଦାଦା ବାସ୍ତବତାର ସମତଳ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଓହ୍ଲାଇଛନ୍ତି—ତାଙ୍କ ବୋଧ, ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ସବୁ ଭୁଲ୍ । ସେ ପସନ୍ଦ ନାପସନ୍ଦ କରିବେ କଣ ? ରୁଚିର ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁ ? ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଯାହା ମିଳିବ—ସ୍ୱାସ୍ଥ ଅବା ବାଲିଗରଡ଼ା । ବହୁବା ଲାଗି ଏହା ଲେଡ଼ା । ଦାଦା ପଛ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇଲେ ।

ଦାଦା ମୋତେ ଆଜି ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି, ବୌଦ୍ଧଙ୍କ ଭାଗଣା ଚଖାଇବେ । ବୌଦ୍ଧ କେବେ ଆସିଲେ ? କେଉଁଠୁ ?

ଗୌରୀ, ସୁନ୍ଦରୀ, ସୁକଣ୍ଠୀ, କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷିତା ନୁହନ୍ତି । ପିତା ଡାକ୍ତର, କିନ୍ତୁ ହାତପଣ ନାହିଁ; -ବହୁ ଠେଲପେଲରେ 'ସଂସାର ଚଳେ । ପଣ ଦେବାକୁ ଅକ୍ଷମ । ତାଙ୍କ କନ୍ୟା ଦିଗ୍‌ଗଣି ବର୍ଷ ଅଭିଆଡ଼ୀ ରହୁଥିଲେ, ହୁଏତ ଆଜୀବନ ରହୁଥାନ୍ତେ ।

ଦାଦା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମାର ଦୁଇ ଟଙ୍କା ଶାଢ଼ୀ, ଅଳଙ୍କାର ବାକ୍ସଟି ଦେଇ କହୁଛନ୍ତି, ଗ୍ରେଟ ଭାଇ, ଦେଖ, ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ମରିନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ରୂପରେ ଫେରି ଆସିବୁ ।

‘ସେ ଦିନର କଲ୍ଲନା ଏଇ ରୂପରେ ବାସ୍ତବ ହେଲା । ଏଇ ତେବେ ମୋ ଭାଇନ, ନା ନୂଆବୋଉ, ନା ବୌଦ୍ଧା ।’

‘ଭାଇନ, ନୂଆବୋଉ କି ହେ ?’

‘ସେ ବୌଦ୍ଧା ସେଇ, ସେହି ଦେଶରେ ସେହି ନାମରେ ଥିଲେ ବି ସେଇ, ସେତେ ପୁରାତନ ହେଲେ ବି ତର ନୁହେଁ ।’

ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ଜଣେ ଶେଷ ଗ୍ରାହକ

ଏମିତି ଯେତେବେଳେ କରୁ କରୁ ଗଲଲେଖାର ଶିଅ ବାହାରି ପଡ଼େ, ମୋର ଧାରଣା ନ ଥିଲା । ନରେଈମବାରୁଙ୍କ ମନ ତ ଅନୁଭୂତିର ଏକ ଭଣ୍ଡାର । କଥା ଆରମ୍ଭ କରୁ କରୁ ସେ ସୁଅ ହୋଇ ବୋହୋଇ କେତେ ଦିଗବଳୟକୁ । ଅଥଚ ସେ ଗଢ଼ି ବସନ୍ତ ନାହିଁ ଗଲା, ଉପନ୍ୟାସ । ସାହସ ହୁଏ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତେ କଣ ସାହସ୍ୟ ଉତ୍ତରେ ?

ତେଣୁ ସାହସ୍ୟକ ବା କଳାକାର ନ ହୋଇ ସେ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି ସାହସ୍ୟ ବା କଳାସେମୀ—ଜଣେ ଗ୍ରାହକ ।

ମୋର ଗଲା ଲାଗି ବିଷୟବସ୍ତୁର ଅନ୍ଧବ ଘଟିଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଧାଇଁଯାଏ । କାଳେ ସଚେତନ ହୋଇଯିବେ, ମୋ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଏ ନାହିଁ ।

ସେଦିନ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ କହିଲେ—ଦେଶଟା ଗୋଟାଏ ମରୁଭୂମି ହୋଇଗଲା । ଶିଳା, କଳା, କବିତା ଆଉ ଉପେକ୍ଷକ କିପରି ? କବି, କଳାକାର ତ ଭୋକରେ ମରୁଛନ୍ତି ।

ମୁଁ କହିଲି—ଟିକିଏ ହେଲେ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଥିଲେ ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗନ୍ତେ ନାହିଁକି ? ଅହୋରାତ୍ର ଖାଲି ଲେଖା, ଅଙ୍କା ବା ମୁର୍ତ୍ତିଗଢ଼ା । ନରେଈମବାରୁ ଟିକିଏ ଚମକି ଉଠି କହିଲେ—ଆପଣ କଣ କହୁଛନ୍ତି—ହତାବେପାର କରିବେ ? ଶିଳା, କବି, କଳାକାର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଶିଆଳ ଘେନି ଚାଲିଲେ । ବେପାର ବଣିଜ କରି ବସିଲେ କଳାହର ହାନି ଘଟେ । ବଡ଼ ବଡ଼ କଳା, ସ୍ୱୟଂସିଦ୍ଧ ବା ସାହସ୍ୟ ପଛରେ ଯେପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳା, ସ୍ୱୟଂସିଦ୍ଧ ବା କବି ଅଛନ୍ତି, ସେହିପରି ଜଣେ ଜଣେ ବଡ଼ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ, ଗ୍ରାହକ, ରାଜା, ଅମୀର ବା ବାଦସାହା ଅଛନ୍ତି । ଏଇ ରସିକ ଗ୍ରାହକଙ୍କ ଯୋଗୁଁ କଳା ବଞ୍ଚେ, ଉଥାଏ, କବିହର ମାନହାନି ଘଟେ ନାହିଁ । ତେଣୁ କବି କହୁଛନ୍ତି—

“ବିବେକ ଗ୍ରାହକ କୋଟି କବି ଆତ୍ମ ଘେନି

ବଞ୍ଚିଥିଲେ କବି କବି କି ହେବ ମାନ ?”

ତାଳମହଲ ନିର୍ମାଣ କଥା ଜାଣିଛନ୍ତି ?

‘ନା’

‘ତାର ମୁଖ୍ୟ ଶିଳ୍ପୀ ସାଜାହାନଙ୍କୁ କହୁଥିଲୁ—ସାତୋଟି ହାତ ସେତେ ବୋହୁ ପାରିବେ ସେତେ ଅସରପି ନଦି ଆଣ । ଶହ ଶହ ବସ୍ତ୍ର ଅସରପି, ମଣିମୁକ୍ତା, ବୈଭୂର୍ତ୍ତି, ପଦ୍ମରାଗ ନଦୀ ହୋଇ ଆସିଲୁ । କୌରୁକ ଦେଖିବା ଲାଗି ବଜେ ହେଲେ ସ୍ଵପ୍ନ ମହାମହମ ବାଦସାହା । ଶିଳ୍ପୀ ମାହୁଲମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ—ସମସ୍ତ ମଣିରତ୍ନ, ପୋଷାବଜ୍ର, ମରକତ ସମୂହା ସେମାନଙ୍କ ଡାଳିଦିଅ । ବସ୍ତ୍ର ପରେ ବସ୍ତ୍ର ସମସ୍ତ ରତ୍ନ ତଳା ହୋଇଗଲା । ଶିଳ୍ପୀ ଏକ ଲକ୍ଷରେ ବାଦଶାହଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଥାନ୍ତି । ଘୃଣା ବା ବିରକ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଭୂତିଲୀ କୁହୁତ ହେଲା ନାହିଁ । ଶିଳ୍ପୀ ହାତ ଯୋଡ଼ି କହଲେ—ଜାହାଁପନା କଲାର ପ୍ରକୃତ ଗ୍ରାହକ । ଅଜସ୍ର ଭାବରେ ଇତର ପଦାର୍ଥ ପର ଧନ ରତ୍ନ ଫିଙ୍ଗି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ ବି ଜାହାଁପନାଙ୍କ ମନରେ ତଳେ ହେଲେ ବିକାର ଆସିଲା ନାହିଁ; ଧାର ଶ୍ରାବଣ ପରି ଅକାତର । ବହୁ ମନ୍ଦିର, ମସଜିଦ୍, ଚର୍ଚ୍ଚ ଥାନା ବା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହୁଥାଏ । ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଡଳା ଏହାର ଗୋଟିଏ ମୁଖ୍ୟ କାରଣ; କଲାର ଆର୍ଥିକ ମୂଲ୍ୟ କେତେ କେହି ଜାଣେ ନାହିଁ; କଲନା କରି ପାରେ ନାହିଁ । ଜାହାଁପନା ପ୍ରକୃତ କଳାପ୍ରେମୀ, ତାଳମହଲ ପରି ଜାଣି ଗଢ଼ିବାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ସମର୍ଥ । ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ମନ ପରଖିଲା ପରେ ଶିଳ୍ପୀ ନିର୍ମାଣକାର୍ଯ୍ୟରେ ଅସ୍ତସର ହେଲେ ।

ଇତିପଞ୍ଚର ପିରାମିଡ୍, ଇଣ୍ଡୋନେସିଆର ବୋରବୁଦର୍, କାମ୍ବୋଡ଼ିଆର ଅଙ୍ଗର ଭଟ୍, କୋଣାର୍କ ବା ଖଲୁରାହୋ ସେ ଗଢ଼ିଛି, ସେ ଖୋଲାଛାଡ଼ି ଏଲେଗ୍ର ବା ଉଦୟଗିରିର ଗୁମ୍ଫା, ଅଙ୍କାଛାଡ଼ି ଅଜନ୍ତା, ସିନ୍ଧୁଗିରିଆ ବା ରାବଣଗୁମ୍ଫାର ଭିତ୍ତିଚିତ୍ର, ସେ ଇତିହାସରେ ବେହସାସ ଭାବେ ଖ୍ୟାତ । ‘ମୁଁ ଦେବାଳିଆ ହୋଇଯିବି’ ‘ମୋ ସିଂହାସନ ତଳମଟଳ ହୋଇଯିବି’—ଏ ଚିନ୍ତା କେବେ ସେଇ ଦିଲ୍‌ଦାର୍ ସମ୍ରାଟକୁ ବିବ୍ରତ କରିନାହିଁ । ଏ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ତ ଅଳ୍ପ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲା, ସେ ମୂର୍ତ୍ତିରେ କାହିଁକି ବେଶୀ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲା ? ସେ ଶିବେଇସାମନ୍ତରାମାନଙ୍କୁ କୈଫିୟ ମାଗିନାହିଁ । କାନଡ଼ଗୁଟି ବା ବ୍ୟବସାୟରୁ ତାର ନଥିଲା । ନଥିଲା ବୋଲି ସେ ଭୁବନମଣ୍ଡଳ ଜାଣି ଗଢ଼ି ପାରିଲା । କୃଷିସଭ୍ୟତାର ସେ ରସିକତା, ଅକାତରତା ଶିଳ୍ପସଭ୍ୟତାରେ ଦୁର୍ଲଭ । ଏବେ ବହୁ ଯୋଜନା, କଲନା, ବହୁ ମାପରୂପ୍, ଓଜନବାଜନ, ସବୁ ହସାବ ଦୋରସ୍ତ; ପ୍ରୟୋଜନନିର୍ଭର; ଭୋଗ ମୁଖ୍ୟ । ମାନବମନର ମହମାନୁଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୃତରୁ ଆଉ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁନାହିଁ । ମିଳୁଛି ହୁଏତ ଗୋଟାଏ ସୁରୁଖ ଯୌଥ ନଇଲେ ଗୋଟାଏ ମହମ ସାରୁଦର । ତଦିନ୍ଦ୍ରୀର ସେଇ ଅସ୍ତତ

ପ୍ରଜାକମାନ ଏବେ ବି ପୃଥିବୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦର୍ଶନୀୟ ବସ୍ତୁ ହୋଇ ରହିଛି । ଭ୍ରମଣ-
କାରୀ ବୁଦ୍ଧିଦେଖୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ଅନୁରାଧାପୁର, କାବରୀରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର,
ଫୁରେନ୍ସରୁ ଏଥେନ୍ସ । ପୃଥିବୀ ସେ ଯୁଗରେ ଶିଳା ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅଛି, ଶିଳାର ନାହିଁ ।
ଆସ୍ତାନ ବା ବିଲେପର ନମୁନା ସେସବୁ, ଇଣ୍ଡରଜ ଚରଣ ତଳେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ।
ମାଇକେଲ୍ ଆଞ୍ଜେଲୋ, ରାଫେଲ୍, ଲିଓନାର୍ଡୋ ଡା ଭିଞ୍ଚି ବା ରେମବ୍ରାଣ୍ଟଙ୍କ ପରି
ଆମର କେତେ ଜଣ ଶିଳୀ ଇତିହାସରେ ଖ୍ୟାତ ? ଅଥଚ ସେମାନଙ୍କ ଜାତି
'ମୋନାଲିସାର ହସ' ବା 'ମାଡୋନା ଓ ଶିଶୁ' ଠାରୁ କେଉଁ ଗୁଣରେ ଉଣା ?

ଶିଳାରେ ସେପରି ଅମାପ ଖଟି, ଶିଳାର ଜୀବନରେ ସେହପରି କିଛି
ମାପଖାପ ନାହିଁ । ପ୍ରାଣପ୍ରାରୁର୍ଯ୍ୟର ଅନୁଭବ ଲାଗି ସେ ଜୀବନକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣବେ
ଫଳିଦିଏ, ତାଳିଦିଏ, ବା ଜାଳିଦିଏ । କେମିତି ଭଲ ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ, କି
ଉପାୟ କଲେ ବେଶୀ ପଇସା ସେଜଗାର ହେବ, ସେ ବିଚାରି ବସେନାହିଁ ।
ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଳା ଭାବ୍ୟ ଔଆଲର ହିଁ ସୃଷ୍ଟି । ଅବଚେତନମନରୁ ତାର
ଜନ୍ମ ।

ସେଦିନର ଜୀବନସତ୍ୟ ଆଜି ଗଲ୍ ହୋଇଯାଇଅଛି । ଶୁଣିବେ ?
ନରୋତ୍ତମବାବୁ କହୁ ଚାଲିଲେ ।

ଗୋଟାଏ ଖଣି ଅତୁଟ ପରି ସେ ଆସିଥିଲା । ହାତରେ ତାର କାଠର
ଗୋଟିଏ କୋଣାକ । ଦୁର୍ଗନ୍ଧ, ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ, ଦାଢ଼ି ଧୂଳିଧୂସର, ଦାନ୍ତରେ ପାନ-
ବୋଲ । ବସ ବୋଲି କହିବାକୁ ଲୁଣ୍ଠା ହେଲା ମୋର । ସେ ମଧ୍ୟ ଅଭିଜାତ ବଳିଷ୍ଠ
ସମାଜରେ ଜଜର ସ୍ଥିତିର ମହତ୍ତ୍ୱ ଯାହା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲା, ତଦନୁଯାୟୀ
ଜଜର ଆସନ ବାଡ଼ି ନେଲା । ସେ ବସିପଡ଼ିଲା ଚଟାଣରେ ।

ଘୁରୁଆଡ଼େ ମୋର ଗତା ଗତା ଫାଇଲ, କରମଙ୍କ ହସାବ କମ୍ପାକ୍ସି ଓ
ଟାଇପ୍ ରାଇଟରର ଖଟ ଖଟ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଥରଟିଏ ସେଇ ମନ୍ଦର ଉପରେ
ଆସି ଚାଲି ଆସିଲା । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଶିଳୀ ଓ ଶିଳା ମଧ୍ୟରେ । ଶିଳା ଦେଖି
ଶିଳୀଠାରେ ଅନୁରୂପ ଶ୍ରୀ ଖୋଜି ବସିଲେ ଶୁଣିଛି—ଦର୍ଶକ ବିଡ଼ମ୍ବିତ ହୁଅନ୍ତୁ ।

ଶିଳାର ମନ ବିଡ଼ିବା ଲାଗି ଚନ୍ଦ୍ରୀର ଭାବରେ କହିଲି—ଉପହାର ଲାଗି
ଧନ୍ୟବାଦ, ଯାଅ ।

ଆକାଶରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା ସେ । ଶୁଣିଥିଲା—ଜଣେ ଗ୍ରାହକ ମୁଁ, ଯେଉଁମାନେ
ଦେଶର ଗୌରବ ବୃଦ୍ଧି ଲାଗି ଶିଳା ବା ସାହାଯ୍ୟ ସାଧନା କରନ୍ତି, ସମାଜରେ

ସେମାନଙ୍କ ସ୍ଥିତି ବଳାୟ ରଖିବା ଲାଗି ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଦୁସ୍ତ୍ର ଶିଳ୍ପୀ ପ୍ରତି ବ୍ୟଙ୍ଗ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏକ ନିଷ୍ଠୁରତା । ଅନୁତାପରେ ଜିହ୍ଵା ଦଂଶନ କରି ଚେକ୍ ଶ୍ରେୟ ଲେଖି ଶିଳ୍ପୀ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲି ।

‘ଏ କାରଜଖଣ୍ଡି କଣ କରିବ ?’ ଶିଳ୍ପୀ ପଚାରିଲେ ନାହିଁ, କେବଳ କଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବମୁତ୍ତ ହୋଇ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ତା ସାଥରେ ବ୍ୟାଙ୍ଗକୁ ଜଣେ ଲୋକ ପଠାଇଲି । ପାଞ୍ଚଶ ଟଙ୍କା । ଅକ୍‌କା ହୋଇ ଶିଳ୍ପୀ ଘଡ଼ିଏ ଟଙ୍କାକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ଆନନ୍ଦ ଓ କୃତଜ୍ଞତାରେ ତାର ମନ ପୁରୁଥିଲା ।

ଠିକଣା ବୁଝି ରଖିଥିଲି; ଦୁଇ ଦିନ ଦିନ ପରେ ତା ଘରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି । ଘର ତ ଲୁହେ, ଭୁଲ୍‌ଭୁଆଁ ଅଣ୍ଡ଼ିଆରଥା ଲୁହୁଆଟିଏ, ମହାନଦୀ କୁଳ ଗଡ଼ଗଡ଼ିଆ ଘାଟରେ ଯାହୁତାହୁ ଆମୁଡ଼ିମୁଟି କରି ଗଢ଼ିତ । ତା ଭିତରେ ମୁଗୁର, ନିହାଣ, କିଛି କାଠ, ପଥରଟିଏ । ମୁଗୁଟିଏ ଗଢ଼ି ଦି ଚାରି ଟଙ୍କାରେ ବିକି କୌଣସିମତେ ଗୁଳୁଗୁଣ ମେଣ୍ଟାଏ । କେହି ଦୂର ମଫସଲରେ ତାର ଘର । ଦୈନନ୍ଦିନ ଅଳ୍ପବ ଦୂର କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ଘର ଗୁଡ଼ି ପଳାଇ ଆସିଛି ।

ତାକୁ ଦେଖିବାମାତ୍ରେ ପଚାରିଲି — ଟଙ୍କା କେମିତି ଶୁଦ୍ଧେ ଖର୍ଚ୍ଚ କଲ ?

ଶିଳ୍ପୀ ନିରୁତ୍ତର । ତାଙ୍କର ଜଣେ ସଙ୍ଗୀ କହିଲେ—ଧାର କରଜରେ ବୁଡ଼ି ଦାଣ୍ଡରେ ବାଟ ଚାଲିଯାଉ ନଥିଲେ । କିଛି କିଛି ଶୁଝି ଏବେ ନିଶ୍ଚାସ ମାରିଛନ୍ତି ।

ତାପରେ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କ ହାତରେ ଆଉ ପାଞ୍ଚଶଟଙ୍କା ଦେଇ ବରାଦ୍ ଦେଲି—ବରହଣୀର ପଟଲେଖା ।

ଶିଳ୍ପୀ ପ୍ରାଚୀନ ଶୃଙ୍ଗରେ ଅବକଳ ମୁଗୁଟିଏ ଗଢ଼ିଆଣିଦେଲେ । ତାପରେ ପ୍ରସାଧନରତା ନାୟିକା, କୋଣାର୍କର ମର୍ଦ୍ଦଳବାଦନୀ, ସୁକୁମାରୀ ଓଡ଼ିଶୀ ନର୍ତ୍ତକୀ, ଗଜୋପରିସ୍ଥିତ ପାଲଟା ସିଂହ, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅଶ୍ଵସମ୍ମୁଳିତ ଗଡ଼ଶାଳ କୋଣାର୍କରଥ । ଶତ୍ରୁ ସୈନ୍ୟମହାନକାଶ ବେଗଗାମୀ ଯୁଦ୍ଧାଶ୍ଵ । ଅଲ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଏ ସମସ୍ତ ବୈଠକଗୁଡ଼ିକ ମଣ୍ଡନ କଲ ।

ଏ ଦିଗରେ ପ୍ରାୟ ଦିନଦୁଇଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କଲ ପରେ ଶୁଦ୍ଧି—କେତେ ଦିନ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କୁ ଆଉ ଏପରି ଚଳାଇପାରିବ ? ସାମାନ୍ୟ ଶୁକ୍ଳଷୁଦ୍ଧିଏ ତ ଅବଳମୁନ । ତାଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ପୋଷକତା ଲାଗି ଦେଶରେ ରାଜା ବା ଜମିଦାର ନାହାନ୍ତି । ପୁଣି—ପଡ଼ିର ପୁଣିବୁଦିରେ ସହାୟକ ହୋଇ ନପାରିଲେ ସେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ କାହିଁକି ? ଦେଶରେ ତ ଧନ ବହୁତ ଅଛି, ରସିକ ମନଟିଏ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ । ଇଟାର ପଟ ଉପରେ

ପଟଳ ନଦା ଦେଉଳ । ଆସବାବ, ଆପଣାର ତୈଳଚନ୍ଦ୍ର, ପରିବାରର ପଟଚନ୍ଦ୍ର,
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣନା ଲାଗି । ରେଡ଼ିଓ, ଟେଲିଭିଜନରେ ଘର ଭରପୁର । ମୂର୍ତ୍ତି, ଚନ୍ଦ୍ର ବା
ଫ୍ରେସ୍କୋରେ କାନ୍ଥ ସଜାଇବାର ରୁଚ ଆଜି ବିରଳ ।

ଶିଳ୍ପୀ ଓ ଶିଳ୍ପକଳାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପ୍ରୟାସରେ ଗୋଟିଏ ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ
ସାମ୍ବାଦିକ ସମ୍ମାନ ଫୋନ୍ କଲି—

ଆଜ୍ଞା; ଜଣେ ଅଦ୍ଭୁତ ଶିଳ୍ପୀ—ତାର ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ମନେ ହୁଏ—ଏହାର
ପୂର୍ବପୁରୁଷ ନିଶ୍ଚୟ ଗଢ଼ିଥିବେ—କୋଣାର୍କର ନବଗ୍ରନ୍ଥ ବା ଅରୁଣପ୍ରସ୍ତ । ମୁକ୍ତେ-
ଶ୍ୱରର ତୋରଣ, ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ବୋଇତ ଯାହା, ରାଜାରାଣୀର ମୁଖ୍ୟ
ନାୟିକା, ପଶୁରାମେଶ୍ୱର ଓ ସିଂହନାଥର ଚତୁରମୁଖୀ ଶାସ୍ତ୍ରୀଣୀ । ତାକୁ ବନ୍ଧାଇ
ପାରିଲେ ଉତ୍କଳର କଳା ଓ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ନବକଳେବର ଧରି ଫେରି ଆସିବ । ଜଣେ
ଫଟୋବାଲା ପଠାନ୍ତୁ । ଦୌଳତରେ ଜୀବନ ଓ ଛବି ଗୁପ୍ତ । ଉତ୍କଳ ମିଳିଲା—
ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଶୁଭଗମନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମସ୍ତେ ବ୍ୟସ୍ତ । ବନ୍ୟା, ଧର୍ମଘଟ, ଘେରୁଡ଼ି,
ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟତା ଆଦି ବହୁ ଜଟିଳ ସମସ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ଶିଳ୍ପ, ସାହିତ୍ୟ ଆଦି
ବସ୍ତୁରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ କାହାକୁ ବେଳ କାହିଁ ? ଆମ ପାଖେ ଏବେ କୌଣସି
ସାମ୍ବାଦିକ ନାହାନ୍ତି । ଆପଣ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କୁ ଅଫିସ୍‌କୁ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।

‘ଶିଳ୍ପୀର ଆସନଯାଦା ନାହିଁ ? ସେ ଯାଇ ଅଫିସ୍‌ରେ କରୁଣାପ୍ରାର୍ଥୀ
ହୋଇ ଛୁଡ଼ା ହେବ ? ଉଦାରତା ଦେଖାଇ ତା ଫଟୋ ନିଆଯିବ, ଅନୁଗ୍ରହ କରି
ଛପାଯିବ । ଏହା ଅସମ୍ଭବ । ଆପଣ ବରଂ ଗାଡ଼ି ପଠାଇ ସହମାନେ ତାଙ୍କୁ କୁଟୀ-
ରରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନେଇଯାନ୍ତୁ ।’

ଗଣନାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ଏତେ ଭାବପ୍ରବଣ କିପରି ହୋଇପାରେ ? ପ୍ରତିଭାପୂର୍ଣ୍ଣ
ଆବଶ୍ୟକ, ଆମେ ବୁଝୁ । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ପାଇଁ ତ ବେଳକାଳ ଦରକାର । ସେ
ସଙ୍ଗୀତ ନୃତ୍ୟକଳା ଏକାଡେମୀକୁ ଦରଖାସ୍ତ କରୁନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?

ଚନ୍ଦ୍ର ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦ ଉପଦେଶ ଶୁଣିବା ପରେ ମୁଁ ଅନ୍ୟ ଏକ ସାଂସ୍କୃତିକ
ସମ୍ମାନ ସମ୍ପର୍କ କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଫୋନ୍ କରିବାରୁ ସେ ଉତ୍ସାହ ବାଣୀ ଶୁଣାଇଲେ,
କଲାର ଜଣେ ପଠ ପୁରୋହିତଙ୍କ ପରି—ତାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ଆମେ ବିଦେଶ ପଠାଇବା,
ବିଦେଶୀ ବଜାରରେ ତାର ଗୁଡ଼ିଦା ଅଛି । ସେ ସୁବିଧାମତେ ଆସି ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ ଦେଇ
କୋଡ଼ିଏ ପଡ଼ିଶି ଯାହା ତାଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ୟ, ନେଇଯିବେ ।

ଶିଳ୍ପୀ ଶତ୍ରୁପଥରର ‘ଦଶାବତାର’ଟିଏ ଧରି ସେହି ସମ୍ଭାର ଅତିଥିରେ ଏପଟ ସେପଟ ହେବାରେ ବସି ତ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ମନରେ ସନ୍ତୋଷ ଜାତ ହେଲା— ମୂର୍ତ୍ତି ଶ୍ରେର ?

ତଳ ବୁରଥର ଆସି ଫେରିବା ପରେ ଶେଷରେ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସହୃଦ ଶିଳ୍ପୀର ସାକ୍ଷାତ ହେଲା, ତିରିଶଟି ଟଙ୍କା ମିଳିଲା ।

ଉତ୍ସର୍ଗୀଭୂତ ଶିଳ୍ପୀର ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ଓ ମୁଗ୍ଧମାଣ ମୁଖ ଦେଖି ସେହି କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲି—ଏକକାଳୀନ କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଇ ଦିଅ । ଦଶ କୋଡ଼ିଏ ଯାହା ଦେଉଛ ସେ ତ ଖାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । କାଠ, ପଥର କିଣିବେ କିପରି ? ଲଲ୍ ଫିତା ‘କାରସାଦରୁ ବସ୍ତାଅ, ସାତୁକ୍ୟ ଓ ସାଧାନତା ଦିଅ, କଲ୍ଲନାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଲାଲାଣେଲା ଲଗି ଯଥେଷ୍ଟ ଅବସର ଦିଅ । ନହେଲେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ସେ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ି ବସିବେ କିପରି ?

ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଟିଏ ମିଳିଲା, ଅବଶ୍ୟ କୁଣ୍ଡିତ । ଚନ୍ଦ୍ରା ଅନୁସାସୀ କାର୍ଯ୍ୟ, ଘଟଣାର ଆବୃତ୍ତି—ପୁନରାବୃତ୍ତି । ମନୋବୃତ୍ତିରେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ବ୍ୟବସାୟୀ, ବଣିକ୍ ଯୁଗ ଏ ।

ବହୁଦିନ ପରେ ଶିଳ୍ପୀ ପୁଣି ଥରେ ମୋ ଘରକୁ ଆସିଲେ, ମ୍ଳାନତର । ବୋଧ ହେଲା—ବହୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା, ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭିତରେ ଗତି କରୁଛନ୍ତି ସେ । ତା ମଧ୍ୟରେ ଭାବିଛନ୍ତି—ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ନ କଲେ ଶିଳ୍ପର ସମାଦର ହେବ ନାହିଁ ।

ଶିଳ୍ପୀ ନୂତନ ଶିଳ୍ପର ନମୁନାଟିଏ ଆଣି ମୋ ସାମ୍ନାରେ ଥୋଇଲେ— କାଠର ବଗଟିଏ—ସୁଇଚ୍ ଟିପିଦେଲ୍‌ସଣି ସିଗାରେଟ୍‌ଟିଏ ଥଣ୍ଡରେ ଗୁଞ୍ଜି ହୋଇ-ଯାଉଛି ।

ହୋଧରେ ମୋ ହୃଦୟ ଜଳିରତ ହୋଇଗଲା, ତଥାପି ମନୋଭାବକୁ ଶାନ୍ତ ରଖି ଧୀର କଣ୍ଠରେ କହିଲି—ଏ କଣ କଲ ଶିଳ୍ପୀ ? ମୋ ସ୍ବପ୍ନରାଜ୍ୟକୁ ଚରମାର୍ କରଦେଲା ! ସତ୍ୟ ଶିବ ସୁନ୍ଦର ପୂଜାରୀର ଏ କି ଦୁର୍ଗତ ! ସବୁ କଣ ବ୍ୟବସାୟ ହୋଇଯିବ ? କଳା, କଲ୍ଲନା ଆଉ ବଞ୍ଚିପାରିବ ନାହିଁ ? କଳାର ଦେଶ ଉତ୍କଳର ଆଜି ଏ କି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ।

ଆସି ବୁଜି କଲ୍ଲନା କରି ଲାଗିଛି—ଆସି ଆଗରେ ମୋର ଭାସି ଯାଉଛି ଗୋଟିଏ ପଟୁଆର—ଲଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ଦିର, ଗୌରୀ ମନ୍ଦିର, ବୋଇତାଳ ଦେଉଳ,

ସୃଷ୍ଟି କଲେଶ୍ୱର, ମେଘେଶ୍ୱର, ଅନନ୍ତବାସୁଦେବ ମନ୍ଦର, ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର, ପର୍ଣ୍ଣବମେ-
ଶ୍ୱର, ବିଭୀଷଣେଶ୍ୱର, ଶତ୍ରୁଘ୍ନେଶ୍ୱର, ରାଜରାଣୀ ମନ୍ଦର, ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦର,
କୋଣାର୍କ ! ପାଷାଣର କାବ୍ୟ ମହାକାବ୍ୟସବୁ, ଚିତ୍ରମହୋତ୍ସାହକାରୀ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରୁଚି
ପ୍ରାଚୀନ ସାମାଜିକତା ଓ ମାନବତାର ଏକ ଏକ ଖୋଦିତ ରସୋଚ୍ଛ୍ୱସିତ ରୂପ ।

ଆସି ଖୋଲିଲବେଳକୁ ଶିଳ୍ପୀ ଅନୁହିତ !

ମହାନଦୀ ଡାରକୁ ଦୌଡ଼ିଯାଇ ଦେଖିଲବେଳକୁ କୁଡ଼ିଆଟି ଜଳୁଛି, ମହାନଦୀର
ତଳକୁ ସ୍ରୋତରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ । ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲି—
ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ଆଶ୍ଚ ଉକୁଟି ଉଠିଛି । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଏ ଶିଖାଟି ସେଇ ଅସ୍ତରାଗରେ,
ନିମ୍ନେ ଡିମ୍ବିରରେ ହଜିଗଲା ।

ଏ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଆଉ ବିଜୁଳିର ଆଶ୍ଚ ଉକୁଟାଇ
ଦେଇ ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ସେଦିନର ସେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ଭୁଲି ପାରୁନାହିଁ ।

କଳାକୁ ବଞ୍ଚାଇବାର ଔଆଳ ମୋର ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସାଜାହାଜୀ ସମ୍ପଦ
ନଥିଲା । କବି, କଳାକାର, ଶ୍ରେୟର ହେଲିନାହିଁ ବୋଲି କେବେ ଯୋର ପ୍ରକାଶ
କରିନାହିଁ । କାରଣ ଜଣେ ରସିକ ଗ୍ରାହକଭାବେ ବିଦଗ୍ଧ ଗୌରବବୋଧ ମୋର
ଥିଲା । ଚିତ୍ତରେ ମୋର ହାହାକାର—ସେତିକି ବି ହୋଇ ପାରିଲି ନାହିଁ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତକୁ ବାଟ ଗୁଡ଼ିଦେବାକୁ ହେଲା ।

ଭଗବାନ୍ଙ୍କ ଲୀଳା

ଏକ

ନଟବର ଭୋଇ ଗୁହାଣୀକ ପୁରୀ ନେଇ ନାହିଁ, ଟିପଟି ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଗୁଡ଼ି ଭିତରେ ତାର ଆଦି ଅଛି—ଏହା ତାର ହାସ୍ୟରସ । ସେଠି ଅଶ୍ରୁର କାରଣ ଅଧିକ; ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଦୁଃସ୍ଥିତି; ସେଇ ବିଶେଷାତ୍ମକ ପରିସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟରେ ହାସ୍ୟରସ ଜନ୍ମ ନିଏ କିପରି ? ଦୁର୍ଭିକ୍ଷକୁ ନଟ ଫୁଲ୍ଲନାରେ ଉଡ଼ାଇ ଦିଏ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ମୁଖ୍ୟତଃ ପାଠୁଆଙ୍କର ଏକ ରୋଗ, ଏହା ସାଂସାରିକ ସୁଖଶାନ୍ତିକ ନାଶ କରେ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟହୀନର ଏକ କାରଣ ହୁଏ; ସଂଗଠରେ ଅନ୍ଧାରୁ, ସେ ହୁଏ କାଳ ହସ୍ତର ଏକ ହୀଡ଼ା କନ୍ଦୁଳ । କିନ୍ତୁ ଶାଗ ପଖାଳ ଖାଇ ନଟ ଦେହରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଲଢ଼ିତା ମାରୁଥାଏ । ନାନା ସମସ୍ୟା ଆସେ, କାହାର ସମାଧାନ ହୁଏ, କାହାର ବା ହୁଏ ନାହିଁ । ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ ମନରେ ଉଠେ, କାହାର ଉତ୍ତର ସେ ପାଏ, କାହାର ବା ପାଏ ନାହିଁ । ସେଥିଲିଖି ତାର ଭାବନା ନାହିଁ । ପାଠ ନ ପଢ଼ିଥିଲେ ବି ତାର ବହୁଳ ସାଂସାରିକ ଅନୁଭୂତି, ପୁରାଣ ପ୍ରବାଚନା ଓ ହାସ୍ୟବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ତାକୁ ମୋ ନାନା ଚିନ୍ତାର ସମପର୍ଯ୍ୟାୟବାଚୀ ବୋଲି ମନେ କରେ ଓ ତା'ଠାରୁ ଶୁଣେ ଗାଁ । ଗୋଟାକର ଚରିତ ଚଳଣି କଥା । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ତା ସହିତ ମୋର ମତଦ୍ରୈଷ୍ଟ ହୁଏ । ମୁଁ କହେ—ଜୀବନଟା ମଣିଷର ଲୀଳା । ସବୁ ଚିନ୍ତା ତା'ର ଚିନ୍ତା, ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ତା ନିଜର କରଣି । ସେ ନାଟକ, କୁଦକ, ହସିବ, ଖେଳିବ, କଠୋର ଶ୍ରମ କରି ଝଲ ବୁହାଇବ, ନିଜକୁ ମନମତେ ଭାଙ୍ଗିବ, ଗଢ଼ିବ, ନିଜ ହାତରେ ନିଜେ ତିଆରି ହେବ, ନିଜ ଶିରରେ ନିଜେ ମାଟି ତାଡ଼ିବ । ମଣିଷର ଦୈନନ୍ଦିନ ଲୀଳା ଭିତରକୁ ଭିତରକୁ ଟାଣିବା ଏକ ଭୁଲ୍ ବିବେଚନା ।

ନଟ କହେ—ଭିତରଙ୍ଗ ବିନା ଜଞ୍ଜାରେ ଗଛର ପତ୍ରଟିଏ ମଧ୍ୟ ଦୋହଲେ ନାହିଁ । ମଣିଷ ନାଆ, ଭଗବାନ୍ ନାହିଁ; ମଣିଷ ରଥ, ଭଗବାନ୍ ରଥୀ । ମଣିଷ କଣ୍ଢେଇ, ଭଗବାନ୍ ସଖୀନାଟୁଆ । ‘କରି କରାଇ ଥାଏ ମୁହଁ, ମୋ ବିନୁ ଆନ ରତି ନାହିଁ ।’ ‘ଯାହା କରିବେ ସାଇଁ, ତା କାହାର ହାତରେ ନାହିଁ ।’ ମଣିଷର ବିବେଚନା, ଆଗତ ପାଞ୍ଚ ସବୁ କଥା । କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଭଗବାନ୍, ଏ ସଂସାର ତାଙ୍କର ଲୀଳା ।

ନଟ ଗୁଡ଼ିରେ ଉଜାଗର ରହି ପୁରାଣ ଶୁଣେ, ଭାଗବତ ସପ୍ତାହରେ ଶ୍ରୋତା ରୂପେ ବସିତ ହୁଏ, ଅଷ୍ଟପ୍ରହରରେ ଅଷ୍ଟପ୍ରହର ପଢ଼ି ରହେ । ଗୁରୁ ଶୁଣିଲେ ଗଦ୍‌ଗଦ । ଆଖି ବୁଜି ‘ସେ ପ୍ରଭୁ’ କହୁ ଚାଲିଯା, ବେଲପତୀ ଆଦି ପାଠକ ବା

ମହାପ୍ରସାଦ ପାଏ । ଭାବେ—ସେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବାନର ସେନା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ, କୁଞ୍ଜ ଗୋପୀ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ।

ରୋଗ ହେଲେ ସେ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଯାଏ ନାହିଁ; ବିଶ୍ୱାସ—ଭଗବାନ୍ ଭଲ କରି ଦେବେ । କିତାବରେ ଗଢ଼ି ଗଢ଼ି ସେ ଜରରୁ, ପେଟମରୁ ଉଠେ । ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ପଡ଼ିଲେ ହସି ହସି କହେ—ଭଗବାନ୍ ଶତ ପରଖୁଛନ୍ତି !

“ଲାଲା ବିଧୂତ କଲେବର
ଦେବ ମାନବେ ଅଗୋଚର ।”

ମୁଁ କହେ—‘ଏ ବିଶ୍ୱାସ ଘେନି କେତେ କାଳ ଗୁଲିଥିବୁ ନଚ ? ବିଶ୍ୱାସ କରିବୁ ତ ନିଜକୁ କରି, ନିଜର ବହୁବଳ ଓ ବୁଦ୍ଧି ଉପରେ କରି । ଗୁଡ଼ାଏ କର୍ମକୋଡ଼, ବାବାଜୀ, ଭିକାରୀଙ୍କ ଯୋଗେ ଦେଶ ତ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଯୋଉ ଦେଶ ବଡ଼ ହୋଇଛି, ନିଜର କର୍ମ ତପ୍ତରତାରେ ବଡ଼ ହୋଇଛି, ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକି କେବେ ବଡ଼ ହୋଇ ନାହିଁ । ଭଗବାନ୍ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ରୋଗବ୍ୟାଧି ଭଲ କରି ଦେବେ ନାହିଁ । ନିଜର ଦାନା ମୁଠିଏ ନିଜେ ହିଁ ଯୋଗାଡ଼ କରିବାକୁ ହେବ । ମଣିଷ ଡେର ବଡ଼ରେ ଡେର ବଡ଼, ସେ ନିଜେ କେତେ ବଡ଼ ଜାଣି ନ ପାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭଗବାନ୍ କେତେ ବଡ଼ ଜାଣି ପାରିବ ନାହିଁ । ତା ଭିତରେ କେତେ ଶକ୍ତି ଲୁଚି ରହିଛି, ସେ ସାଧନା ନ କଲେ ଜାଣି ପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ଯେଉଁଠି ଫେଲ୍ ମାରିବ, ବାରମ୍ବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ସେତେବେଳେ ହିଁ ଭଗବାନ୍ ତାର ସହାୟକ ହେବେ । ବିଶ୍ୱକର୍ମୀ ସେ; କର୍ମର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବା ପ୍ରକୃତ ମୂଲ୍ୟ ସେ ଦିଅନ୍ତି । ଅଳସ ଡାକ ତାଙ୍କ କାନରେ ବାଜେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ସେ ଶୁଣି ନ ଶୁଣିଲ ପରି ରହନ୍ତି ।

ମୋ କଥା ବୁଝେ କି ନ ବୁଝେ ସେ ଜାଣେ । ବୋଧ ହୁଏ, ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ନାହିଁ; ବୋଧେ ଆମେ ଦୂହେଁ ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ ଜଗତର । ସେ ଉପରକୁ ଚାହିଁ ନମସ୍କାର କରେ—ଭଗବାନ୍ ମୋତେ ଚଳାଉଛନ୍ତି, ଚଳାଇବେ । ଜନ୍ମ ଦେବା ମାତ୍ରେ ସେ କୂଅର ବେଙ୍ଗଟି ପାଇଁ ଆହାର ଖଞ୍ଜି ରଖନ୍ତି । ଶିଶୁଟି ପାଇଁ ମାଆ ଧନରେ ଛୁସି ରଖନ୍ତି କ୍ଷୀର ।

‘ଚଳଠାରୁ ଦଣିପୋକ ପରିଯନ୍ତେ
ସବୁ ତାଙ୍କର ଉଆଣ ।’

ନଚ ସଂଶୋଧନର ବସ୍ତୁସ ଅଦିକ୍ଷମ କରିଛି; ବିଶ୍ୱାସ ତାର ବଜ ହୋଇ ବସିଯାଇଛି, ତିନି ପୁରୁଷର ବୋରଝାଞ୍ଜି ପରି । ମୁଁ ତାକୁ ଚଳାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ନାହିଁ ।

“ପେଟ ପୋଷ, ନାହିଁ ଦୋଷ”—ଏ ମାତର ପକ୍ଷପାତୀ ନୁହେଁ ସେ,
 “ଏ ଶ୍ଵେତରଙ୍ଗର ଗୋଟାଏ ଫୁଲ । ଭୋକ ବନ୍ଧନରେ କଣ ତାଟିଆ କାମୁଡ଼ିବା
 ବାବୁ ?” ନଟ କହେ ।

ତାର ସାଧୁତାକୁ ମୁଁ କ୍ଷମା କରିପାରେ ନାହିଁ । ବଳିଷ୍ଠ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସହିତ ଏ
 ସତ୍ତ୍ଵୋପଶର କୌଣସି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନାହିଁ । ଏଡ଼େ ଦରିଦ୍ର ଏତେ ସତ୍ତ୍ଵୋପ ଦେବା
 କେଉଁଠି ଦେଖି ନାହିଁ । ପେଟ ପଛରେ ପୋଡ଼ିଯାଏ, କାହାରି ଧାନ କଥାବଳି
 କେଣ୍ଡାଟିଏ ଲାଗି ସେ ହାତ ବଢ଼ାଏ ନାହିଁ । ଭଗବାନ ଯାହା ଦେଇଛନ୍ତି ସେଇ
 ଡେର । ମିଳିଲେ ଖାଇବା, ନ ମିଳିଲେ ପାଣି ମୁହଁଏ ପିଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିବା ।
 କେତେ ଅନ୍ୟାୟରେ ଲୋକେ ଧନ କମେଇଛନ୍ତି; କୋଠି ଅମାର ତେଗିଛନ୍ତି; ମହଲ
 ଉପରେ ମହଲ ତୋଳୁଛନ୍ତି; ଧନ ନାମରେ ଲୋକ ପାଗଲ । ଏ ଲୋକଟିର ଏ
 ପରିସ୍ଥିତିରେ ଧନୀ ହେବାର ଆକାଞ୍ଚ ଖା ହୁଏତ ଦୁରକାଞ୍ଚ ଖା; କିନ୍ତୁ ଭଲଭାବରେ
 ଖାଇ ପିଇ ଚଳିବାର କାମନା ଜାଗତ ହେବ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଉପାୟ, ଉପେୟ
 ଉଭୟକୁ ଠିକ୍ ରଖି ଏ ଦୁରବସ୍ଥାରେ ଧନ ଅର୍ଜିବାକୁ ଚାହେଁ ସେ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ।
 ନଟର ଜୀବନଦର୍ଶନ ଆଶ୍ରମର କାମ୍ୟ ହୋଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ତାର ଭଙ୍ଗା କୁଡ଼ିଆ,
 ସାତ ଥାନରେ ଛୁଣା ଗାମୁଛା, ଲେଉଟା କୋତରା, ଲଙ୍ଗଳା ଫୁଙ୍ଗୁଳା କୁଆଁଙ୍କ
 ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ ବେଶାପ ଶୁଣାଯାଏ ।

ନଟ ବସୁନ୍ଧା ହେଲା, ପ୍ରାୟ ବୁଝ; ବାଉଁଶ୍ୟର ସାଥୀ ସ୍ଵରୂପ ନାନା ରୋଗ
 ମଧ୍ୟରେ ଦେଖା ଦେଲା ଦୁର୍ଘରୋଗୀ କୁଷ୍ଠ ରୋଗ । ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ସେ ଦିନ ଆଖି
 ଡାକ୍ତର ପଚାରିଲେ—ଦୁଇଟିକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ କୋଉଟି ରହିବ
 ନାହିଁ । କଣ ବଞ୍ଚେ ?

ନଟକୁ ପଚାରିଲେ—ତୋର ଏଣିକି ଗୋଟିଏ ମାତ ଆଖି ରହିବ ।
 ଚଳିବଚଳ ହୋଇପାରିବୁ ? କଣ କହୁଛୁ ?

ମତେ କ’ଣ ପଚାରୁଛ ବାବୁ ? ଏଥିରେ ମୋର କଣ କହିବାର ଅଛି ?
 ମୋର ଯେଉଁଥିରେ ଭଲ ହେବ, ଡାକ୍ତରଙ୍କ ମୁହଁରେ ଭଗବାନ କୁହାଇବେ ।
 ସବୁ ତ ତାଙ୍କରି ଲାଲା !

ମନେ ମନେ କହେ—ଲାଲା ? ଏ ବଡ଼ ନିଷ୍ଠୁର, ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର ।

ଦୁଇ

‘ଡୁଙ୍ଗେଇ, ଏ ଶାଗୁଡ଼ିକ ପିଇ ଦେ’; ପଡ଼ୋଶିନୀ ହାରମା କହିଲା ।

‘ନାହିଁ, ନାହିଁ, ହାତୁଆକୁ ପେଇଦେ, ମତେ ଭୋକ ନାହିଁ’—

ନଟିଆର ରୁଗ୍‌ଣା ସ୍ତ୍ରୀ ‘ମଲ୍ଲୀ’, ଡାକନାମ ‘ଡୁଙ୍ଗେଇ’;

‘ହଇଲେ ତୋର ପୁଅ, ଗେରସ୍ତ, ନାତି ନାରୁଣୀର ଗହଳ ସଂସାର, କେଡ଼େ ଆରୁବା ଲଗିତ, ତୁ ଆସି ବୁଜିଲ ବାସିଦନ ଏମାନେ ଅଥାତା ହୋଇ-ପିବେ । ତୁ କଣ କରୁଛୁ ନା ପାଟିକି ପାଣି ଟୋପିବ ନଉକୁ ଚାରିଦିନ ହେଲା । ଆଲୋ ହେ, ଏ ସଂସାର ରହୁବଟି ? ନେ, ନେ, ଏ ଟୋପାକ ପିଇଦେ, ମୋ ରାଣି ।’

‘ନାହିଁ, ନାହିଁ ହାଉଁଆକୁ ଦେ, ଖେଟାକି, ମାଲକୁ ଦୋକେ ଦୋକେ ଦେ । ମୁଁ ବସ୍ତ୍ର ଆଉଁ ମୋ ପିଲାଏ କେତେ ନାରଖାର ହେଲେ ଲେ !’

‘ଆଲୋ ହେ ତୁଜେଇ, ମୋ ସାନ କୁହା ମାନ; ସବୁବେଳେ ତ ପିଲା, ପିଲା ହେଲୁ; ଏ ପିଲା କୋଉ ଆଲୁଅ କରିବେ, ତତେ କୋଉ ସ୍ବର୍ଗକୁ ନେବେ ? ଘୁମାରେ ତ ମୁଠାଟିଏ ଚାଉଳ ନାହିଁ, ଘରେ ତ ବକଟେ ଜାଲ ନାହିଁ, ହୁଁ । ହୁଁ ! ହଇଛନ୍ତି ସାତ ଆଠ ମଣିଷ ।

ଆଲୋ ପୁଅ ବୋହୂ ତ ହେଇଛନ୍ତି ସେ ପେଟରୁ ସିଆଡୁ ଧାଡ଼ି ଲଗିତ, ଗୋଟିକୁ ବର୍ଷେ ନ ପୁରୁଣୁ ସିଆଡ଼େ ମାସ ଗଡ଼ୁତ, ଏକ-ଦୁଇ-ତିନି-ଚାରି-ପଞ୍ଚ । ଦୁଧ-ଶା-ଗୁ-ମିଶ୍ରି-ଚନ । ଆଲୋ, ଘଇତା ତ ପାରୁ ନାହିଁ, ପୁଅ ତ ଗଉଣିଏ ଧାନ ମୂଲ ଆଣୁତ, ସେଥିରୁ କେତେ ଖାଇବ, କେତେ ଲୁଣ ତେଲ, ଲୁଗାପଟା, ପଥ-ପାଞ୍ଚଣ, ଓଷଧିଫଲପତ୍ର କରିବ । ମାଗିଲେ କିଏ କେତେ ଦେବ ? କାଲିବାସି ଖୋଜିଲେ ଏ କାଳମହରଣ ଯୁଗରେ କିଏ ଦେବାକୁ ପୁଣ ପାଉତ ? ଆଲୋ, ତତେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦୋହ, ଲେକନାଥଙ୍କ ଦୋହ, ମା ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ରାଣ । ତୋକ-ଟିଏ ହେଲେ ପିଇଦେ । ପେଟ ଟିକିଏ ଥଣ୍ଡା ହୋଇଯାଉ !’

ତୁଜେଇର ଦାନ୍ତପାଟି ପଡ଼ିଗଲା, ହାର ମା କଣ୍ଠଟାଏ ଘେନି ଦାନ୍ତ ଫିଟାଇ ଫିଟାଇ ତାର ପ୍ରାବୋଧୁ ଉଡ଼ିଗଲା ।

ତୁଜେଇ, ଭାସି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିଲା ସେ, ଭାରି କଥାକହ । ଦୁନିଆଁ ଗୋଟାକର ଚରତମାଳି ତାର ମୁହଁରେ, ଗାଆଁ ଗୋଟାକର ଇତିହାସ ତାର ନଖଦର୍ପଣରେ । ଦପରପ୍ତିକଥା ମାଇପାଟାଏ, ଚାଲିଗଲେ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡ ପୁରିଉଠୁଥିଲା । କୋଉ ଦୁଃଖ, ଜନ୍ମାଳ ତା ଘରେ ନାହିଁ ? କିନ୍ତୁ କୋଉସିଲ କଥାକୁ ଡିଲେ ହେଲେ ଗୋଟନା କରୁ ନଥିଲା ସେ । ସୌଜନ୍ୟ ଶିଷ୍ଟାଚାରରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ କଣି ନେଇଥିଲା । ଏ ଗୋବର ଗଦା ଭିତରେ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ବାସ କରୁଟିଏ ଡୁଟିଲ କପର ?

ରୁଆଳୀଙ୍କ ଭିତରେ ତାପର କେନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ; ଧାନ ତଳି କାଦୁଅ ବଳରେ ଖୋସିଦେଇ ଯାଉଥିଲା ସେ, ଟିପଟାଟ; ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଭାସି ଉଠୁ ନଥିଲା । ଟିକିଏ ଥଣ୍ଡା ସଲସି ହୁଡ଼ା ହେଉ ନଥିଲା ସେ । ନିଜ କାମ ସେଠେ; ସାଆନ୍ତଘର କାମ ସେହିପରି । ଝାଲକୁହା ଧାନ ଗଉଣିକରେ ତାର ସୁନ୍ଦର ସଂସାର ହସି ଉଠୁ-

ଥିଲା । ସାବତ ପୁଅ ଗୁରୁବାରୀଆ ଜନ୍ମିତ ପୁଅଠାରୁ ଅଧିକ ହୋଇଥିଲା । ତାକୁ ଗୁଡ଼ି ମିଳିଥିଲା ମୁଣ୍ଡଟିଏ ବୋହୂ ।

ସେବାବତୀ; ସୁନ୍ଦର । ଏଇ ସଂସାରକୁ ଗଢ଼ିବା ଲାଗି ସେ ବଳ ବସୁସ୍ତ ଝଡ଼ାଇ ଦେଇଥିଲା । ମାଣେ ବା କଣେ ଜମି ନଥିଲେ ବି ଘରେ କାହାକୁ ଦିନେ ଓପାସେ ଶୋଇବାକୁ ପଡ଼ି ନଥିଲା । ସାଂସାରକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ବହୁ ଥିଲାବାଲାଙ୍କ ଉପରେ ଥିଲା । ତାର ସବୁ ଯୋଜନାକୁ ମାଟି କରିଦେଲା ବହୁ ଜନ୍ମ । ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଶେଷକୁ ସେ ଆଉ ଧାଇଁ ପାରିଲା ନାହିଁ । ବସୁ ବସୁ ଶୋଇଗଲା; ରୋଗ ତାକୁ ମାଡ଼ି ବଢ଼ିଲା । ବଡ଼ତ ସଂସାରର ଭାର ସମ୍ଭାଳିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲା ସେ । ଦରିଦ୍ର ସଂସାରରେ ବହୁ ଜନ୍ମ ଆଜି ମୁଁ ପରି ବଞ୍ଚିଷିକାମସୁ ହୋଇଛି; ପଞ୍ଚୁଆଣ, ଷଠୀ, ଏକୋଇଶାକୁ ପରୁରେ କିଏ ? ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜା କରୁଛି ବା କିଏ ? ଅରମା ପରି ମାଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି ଛୁଆପଲ୍ଲ । ଜୀବନର ମାନ ମରାଦା; ମଣିଷପଣର ଦମ୍ଭ ନିଃଶେଷ କରିଦେଉଛନ୍ତି ସେମାନେ ।

ପରୁଗଲି—କରେ ନଟ, ଏ କଣ ହେଲା ? ଏମିତି ସ୍ତ୍ରୀ, ଏମିତି ଘରଣୀ, ଏମିତି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏ ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳରେ ଆଉ କୋଉଠି କିଏ ଥିଲା ? ହଁା ହଁା ହୋଇ ତାର ପ୍ରାଣ ଗଲା । ତା ଭଲପଣର ସେ କି ପୁଣ୍ୟର ପାଇଲା ?

ନଟ କହିଲା—ସେ ଯେତେ ମଣିଷପଣ କମେଇଥିଲା, ଖୁବ୍ ପାଇଛୁ ବାବୁ । ଜମିଦାର, ସାଆନ୍ତଘର ଝିଅ ବୋହୂ ବି ଏବେ ଆଦର ସନମାନ ପାଇବେ ନାହିଁ । ସେ ଗଲା; ଯୋଉଦିନ ତାକୁ ଠାକୁରଙ୍କ ଡକରା ଆସିଲା, ସାହାର ଯେତେବେଳେ ମାଣକ ପୁରିଯାଉଛି, ସେ ଚାଲିଯାଉଛି । ଭଗବନ୍ଙ୍କ ଲାଲା ଏ !

ନଟର ଭଜା ଦଦରା ସଂସାରକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ଗୁଡ଼ିରେ ଯେମିତିକି ମୋର ଲୁହ ହାବୁକା ମାରୁଥିଲା; ମନେ ମନେ କହିଲି—ଲାଲା ? ବଡ଼ ନିଷ୍ଠୁର; ଭୟଙ୍କର ଏ ।

ତିନି

୧୯୧୧ ଅକ୍ଟୋବର ୨୯-୩୦ ତାରିଖ; ଦୁଇ ଦିନ ମହାକାଳ ଆସିଥିଲା ଦୁର୍ଘ୍ଟୀ ରୂପରେ; ଜମ୍ବୁ, ରାଜନଗର, ମହାକାଳପଡ଼ା, କଳିକା, ଆଜି, ପାଗଦ୍ୱୀପ, ରାଜବାଲି ଧୁସୁରଧୁସୁ; ମାଡ଼ି ଆସିଥିଲା ସମୁଦ୍ରର ଲୁଣା ଜୁଆର ପନ୍ଦର ଫୁଟ ଉଚ୍ଚରେ, କମ୍ବୁକ ପରି ଫିଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲା ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ଘର; ଗୁଡ଼ି ପରି ଉଡ଼ାଇ ନେଇଥିଲା ଟିଣ ଗୁଡ଼, ଲୁଗା ଛପଟ, ଶୁଆଇ ଦେଇଥିଲା ମହା ମହା ମେରୁ ମନ୍ଦର; ଗୋରୁ, ମଣିଷ ପ୍ରଜାତ ଜଳରେ ହିଁ ଭସୁଥିଲେ; କିଏ ଫିଙ୍ଗିଲା; କିଏ ଫିଙ୍ଗି ବା ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିଲା; ସଫାରେଇ ହିଁ ଛବି ହୋଇଲେ; ଜମ୍ବୁ, ଉଡ଼ି ସବୁ ହେଲା ଏକାକାର—ବ.ଲୁଚର । କାଲିର ସଗତିସପନ୍ନ ଗୁମ୍ଫା ଅଜି

ପଥର ଭିକାରୀ । ମୁଠିଏ ଦାନା, ଖଣିଏ କନା, ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବା ଲାଗି ହାତେ ଛପର ପାଇଁକ କରୁଣ ଚିତ୍କାର । ଓଡ଼ିଶାର ବଡ଼ ବିପତ୍ତି ଥିଲା ବନ୍ୟା; ତା ସହିତ ଏବେ ଆସି ମିଶିଲା ଦୁର୍ଗ୍ଗା; ବନ୍ୟା ଦାଉରୁ ଅଣ୍ଟା ସଲଖି ଛୁଡ଼ା ହେଲା ବେଳକୁ ବାଜିଲା ବାଜ୍ୟାର କୋରଡ଼ା; ଗଛବୃକ୍ଷ, ଫସଲ ସହିତ ମଣିଷର ଚେରମୂଳ ହିଁ ଉପଡ଼ିଗଲା । ସତେ ବା ଲୁହା ମଇ ବୁଲିଯାଇ ସବୁ ମୂଲୋଚ୍ଛେଦ କରିଦେଲା; ବାହାରିଲେ ଦଳ ଦଳ ଶରଣାର୍ଥୀ, ଉଦ୍‌ବାସ୍ତ, ଭିକାରୀ; ମଣିଷର ଚରମ ବିପଦରୁ ପରମ ସମ୍ପଦ ନିଗାଡ଼ୁଥିବା ଟାଉଟର, ସାହୁକାର ଓ ରକ୍ତଶୋଷୀ ଅତିସର ।

ନଟର ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ କିଛି ନଥିଲା; କେବଳ ଘରଖଣିକ ମୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ହରଣଶୂଳ କରି ନେଇଥିଲା ଭାଗ ଓ ହେତା ବିଲର ଫୁଲ ଉଡ଼ିଉଥିବା ଧାନ; ବିଲରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲା ଅଗାଡ଼ି ଝାଟି; ନଟର କିଛି ଭାଙ୍ଗି ପାରିଲା ନାହିଁ । ବୋଲି ବାଜ୍ୟା ବୋଧେ ତାର ମନରେ ପଶିଗଲା; ସବୁକିଛି ଚୁରମାରୁ କରିଦେଇଗଲା । ଦୁଇଦିନ ପରେ ଦେଖିଲାବେଳକୁ ଏକମାତ୍ର ସେନଗାରିଆ ଭେଣ୍ଡାପୁଅ ଶୋଇଛି; ଚରଦିନ ଲାଗି ଶୋଇଯାଇଛି । ଦୁଇଦିନ ଧରି ତା ପେଟରେ ଦାନା ପଡ଼ି ନଥିଲା । ତାପରେ ଗୁଣ୍ଡାଟିଏ ପାଟିକି ନେଲାବେଳକୁ ପିଲାଏ ହାତ ଧରି ପକାଇଲେ—ତୁ ନ ଖାଇ ଆମକୁ ଦେ ।

ଗୁଣ୍ଡାଏ ଗୁଣ୍ଡାଏ ପିଲାକୁ ଦେଇ ନିଜେ ଦିଗୁରି ଗୁଣ୍ଡା ଖାଇଲା ପରେ କାଶ ଉଠିଲା; ବାନ୍ତି, ଝାଡ଼ା ହେଲା; ପରିସ୍ରା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଏ କାଳରାତିରେ ଚିକିତ୍ସାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠି ନଥିଲା; ଗୁରୁବାରୀଆ ମରି ଶୋଇଲା । ଘୋର ଅଭାବରେ ପଡ଼ି ତାର ସ୍ୱଭାବ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ନଥିଲା । ମାଗୁଥିବା ସାଧୁତା ଓ ଭୟଙ୍କର ସଙ୍କୋଚପଣ ହିଁ ତାର କାଳ ହେଲା ।

ସେ ଘରେ ସୂତକା ଜରରେ ଶୋଇଛି ତାର ଭାରିଯା; ବିଳାପ କରିବା ଲାଗି ତା ଦେହରେ ନାହିଁ ବଳ । ଏ ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ ବିଳାପ ବା ଅଶ୍ରୁର ବହୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ । ପ୍ରାୟ ହତଜ୍ଞାନ । ଘରେ ଏତେବଡ଼ କଥାଟାଏ ଘଟିଗଲାଣି; ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ । କଅଁଳା ପିଲାଟା ଶୁଦ୍ଧା ଧରି କାନ୍ଦୁଛି; ବୁଝିଲଭଜା ପୁଞ୍ଜିଏ ଖାଇଥିଲା; ଭାତ ମାଗୁଛି । ଖେଡ଼ର ପେଟ ପୋଡ଼ି ଜଳି ଯାଇଛି; ମାଲ ଡଗା ଡଗା ଆଖିରେ ବୁଝୁଛି; ପଲକ ପଡ଼ୁନାହିଁ ।

ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି ବୃଦ୍ଧ, ରୁଗ୍‌ଣ ନଟ ଗୋଟାଏ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଆଖିରେ; ନିଷ୍ପ୍ରସ୍ତ ଟୁଣ୍ଡା ଗଛପରି ପଥ ଧାରରେ । କହୁବାକୁ ତାର କଥା ଖୁରୁ ନାହିଁ—ଏ ଭଗବାନଙ୍କ ଲାଲା !

ମୋର ବି ବାକ୍ସ୍ତୃଷ୍ଣି ହେଉନାହିଁ କହୁବାକୁ—ଏ ଲାଲା ନିଷ୍ପ୍ରଭ, ଭୟଙ୍କର । କାରଣ ଏ ଶ୍ରୀଶ ଭାଷା ତାର ବିକଟ ରୂପ ପ୍ରକଟ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ।

ପୁଅ, କିନ୍ତୁ.....

ଏ ସଂସାରରେ ଯେତେ ମଣିଷ, ସମସ୍ତଙ୍କର ପିଲା ହେବେ, ସ୍ୱାର ମାନେ କଣ ?

ଅବଶ୍ୟକ ଲୋକେ ଜନମ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି; ଘରେ ଘରେ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ହୁଅ—ଲଜାଲା, ଫୁଲୁଲା, ନୁଖୁରା ସୁକୁଟା ।

ଏ ଖୁଦାଖୁଦରେ ମଣିଷ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲାଣି । ଟିକେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବାକୁ ଖୋଲ ଜାଗା ନାହିଁ ।

ଆରେ ବାବୁ, ଜନମ ତ କରି ପକେଇଲା, ଏ ଗୁଡ଼ାକୁ ପୋଷିବ କେମିତି ? କୁଆଡ଼ୁ କଣ ଆଣି ଖାଇବାକୁ ଦବ ?

କଣ ନା, ଭଗବାନ୍ ଦେବେ ! କରେ, କାହିଁକି ଦେବେ ? ତୁମେ କାହାକୁ କଣ ଦେଇ ପକଇବ କି ? ସେ କାହିଁକି ତୁମକୁ ସବୁ ଦେବେ ?

କୋଉ ଗୁଣକୁ ? ମୁଣ୍ଡ ଆଟାଏ ମାରିଦେଲ ବୋଲି, ନା, ତାଙ୍କ ନାଆଁରେ ଭୋଗ ପୁଞ୍ଜିଏ ପାଣି ଛଡ଼େଇ ଦେଲ ବୋଲି ? ଦେବତା ଯଦି ଯେତେକ ଭୋଗ ଦେଲ, ସବୁ ପାଇଦିଅନ୍ତେ କିମ୍ବା ପଣ୍ଡା ପରି ଅଧା ଅଧ ଚଣ୍ଡ କାଢ଼ି ନିଅନ୍ତେ, ଆଉ ଦିଅନ୍ତ କି ? ସବୁ ଭକ୍ତ ଫକ୍ତ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଯାନ୍ତା !

ସତରେ ଏ ତୁମ ନିଜର ହିଁ ଭୋଗ । ଦେବତା ବାସନା ପାଉଥିଲେ ପାଉଥିବେ ।

ଆମର ଏ ଟିକି ପୃଥାଟା ପାଦଭାରେ ଟଳମଟଳ ହେଲାଣି । କୋଉ ଦିନ ଦରିଆ ଭିତରେ ଗଲି ପଡ଼ିବ, ବୁଝିଲି ରମା !

ଏତେ ମଣିଷ କଣ କରିବେ ?

ଅଲପ ଦାନାକୁ ବହୁତ ପାଟି । ଲାଗିଛି ମରାମତି, ପିଟାପିଟି, କଟାକଟି; ଶ୍ୱେତ, ଡକାୟିତା, ଦଗାବାଜି । ଖବରକାଗଜ ଖୋଲିଲା ମାତେ ଦେଖିବ—ଘର ବୁଡ଼ି ପାଣି ଆଣୁଏ ହେବା ସମସ୍ୟା, ଯାହାର ଦାନା କନା ଅଛି, ତାଠାରୁ ନଥିଲା ବଳାଙ୍ଗାରେ ଛଡ଼ାଇ ନେବା ସମସ୍ୟା ।

ସେଥିରେ ସେ ଅର୍ଥିକ କଣ କହୁଛନ୍ତି, ଜାଣ ?

“ପେଟ ପୋଷ୍, ନାହିଁ କୋଷ୍”,

ଏ ସଂସାରରେ କଣ ଆଉ କିଛି ମାତ୍ର ବା ପ୍ରୀତି ରହିବ ନାହିଁ ? ପରୁରଲେ ଅରବିନ୍ଦ ।

ରମା କହିଲା—ତୁମର ଏ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କିଛି ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶେ ନାହିଁ । ପୃଥ୍ବୀଯାକ ମଣିଷ ହାରିଜାଉ ହେଲେ ତ ଆମର କି ଗଲା ? ଆମର ତ ଗୋଟିଏ ନାହିଁ ।

‘ନାହିଁ ତ ନାହିଁ, କଣ ହେଉଗଲା ସେତୁରୁ ? ପୃଥ୍ବୀରେ ସବୁ ଲୋକଙ୍କର କଣ ସବୁ ଅଛି ! ଆମର ପିଲା ନ ହେଲେ ତ କଣ ରହିଗଲା ? ଏତେ ପିଲା ତୁମ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ଥିବା ଥେଇ, ତାଙ୍କୁ ଥିବା ଥେଇ ନାଚୁଛନ୍ତି, ତୁମ ମନ ଆନନ୍ଦରେ ପୁର ଉଠୁନାହିଁ ? ଏଠି ସେଠି ଏତେ ପିଲା ଅଣହେଲାରେ ଅସଣା ଅସକରା ହେଇ ଗଡ଼ୁଛନ୍ତି; ତୁମ ମନ ବିକଳ ହଉନାହିଁ ? କଣ ନା, ପିଲା ପିଲା, ଆହୁରି ପିଲା ? ଖାଲି ତୁମର ହେଲେ ଯାଇ ହବ, ନଇଲେ ପ୍ରଳୟ ଘଟିଯିବ !

ମୋର ଧାରଣା—ବିଭା ହେଲେ ପଛେ ହୁଅନ୍ତୁ, ଅଧେ କି ଅଧିକ ଲୋକ ଜନମ ନ କରନ୍ତୁ ।

ଖୁବ୍ ସୁସ୍ଥ, ସୁନ୍ଦର, ପ୍ରତିଭାଶାଳୀଙ୍କ ପୁତ୍ରଜନ୍ୟା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର କୁଳ ଉଦ୍ଧାରକ ହେବେ !

ଦେଖୁନା, ଦେଖିଯାକ କେମିତି ଗ୍ରହଣକ୍ଷତ୍ର ଆ, କେମିତି, କୁଜା, କଣା, ଅନ୍ଧ, କାଳ, ବୋବା ଆଉ ଭୋଗିଣୀ ବିକଳାଙ୍ଗ ପିଲାରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଗଲାଣି ।

ଏମାନେ କଣ କରନ୍ତି ?

କେବଳ ଅନ୍ଧଧୂସ !

ଏମିତି ପିଲା ଥିଲେ କେତେ, ନ ଥିଲେ କେତେ !

ଏଇ ପୁଅ ପୁତ୍ର ନରକରୁ ଯାଣ କରିବ ନା, ଜାଅନ୍ତା ନରକରେ ଘାଣ୍ଟିବ ? ଏଇ ଝିଅକୁ କିଏ ଜୀବନ ସଙ୍ଗିନୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବ ? ପିତାମାତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ଅଭିଶାପର ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଭୂୟେ ଅଗ୍ରଗତି ପଥରେ ଛୁଟାହବ । ଜୀବନକୁ କାରୁଣ୍ୟମୟ କରିବ ।

ସନ୍ତାନ ଲଭର ପୁରୁଷା ମାଲି ଜପି ଜପି ଦିହକ ପରେ ଦିହକ ବିଦଗ୍ଧ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା କୃତ୍ତି ଜନ୍ମ ନେଲେ, ପୁଣି ସେଇ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଜନ୍ମସ୍ତବା ଗାମନାନକ୍ତ ଲିଭାଇ ଦବାକୁ ବହୁ ଚେମେଣି—ମୁଁ ତ ହେଲିନାହିଁ, ସେ କାହିଁକି ହବ—ମନରେ ଭର୍ତ୍ତା ।

ବହୁ ଅନାଡ଼ି, ଅପଦାର୍ଥ, ଅକର୍ମଣ୍ୟ, ନିଜଦୁଷ୍ଟାନ, ବ୍ୟକ୍ତିଦୁର୍ଗନ୍ଧ୍ୟ ଲୋକ ଦେଶକୁ ଯାରିଦେଲେ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା ମୃତ; ଜାତି ବଡ଼ ହେବ କାହାକୁ ଘେନ ?

ଅପାଳ ପାଉଁଶମାନଙ୍କ ଅତିରିକ୍ତ ବାଣବୃଦ୍ଧି ଫଳରେ ଦେଶର ଦୂରବସ୍ଥା ବଢ଼ିବାର ଦେଖି ମୁଁ ଚାହିଁଥିଲି ପିତୃତ୍ବ ତ୍ୟାଗ ।

ଭଗବାନ୍ ମୋ ମନ କଥା ବୁଝିଲେ, କିନ୍ତୁ ମୋ ଶାନ୍ତି କେହି ଅନୁସରଣ କଲେନାହିଁ । ତା ଫଳରେ ଅନଳନ୍ତୀକ୍ଷେପେ ଜନସଂଖ୍ୟା ଓ ଦେଶର ଅନାଟନ, ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବଢ଼ି ଚାଲିଲା ।

କଥା ଅଛି—‘ଆମନେ ଆଚର ଧର୍ମ ପରକେ ଶିକାଏ’ । ମୋ ଘରେ ତ ଏଇ ଧର୍ମ ଆଚରଣ ହେଲାନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବ କିପରି ?

ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ହିଁ ମୋର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କଲା । ସେ ମାଆ ହେବା ଲାଗି ବ୍ୟାକୁଳ ହେଲା—ମାଆ—ମାଆ ।

ଆରେ ମାଆ ହେଲେ ଦୁଃଖ କେତେ ।

ସେ ଦୁଃଖ, ସେ କଷ୍ଟ ରମା ପ୍ରତିଦିନ ଦେଖେ, ତଥାପି ସେ ଦୁଃଖ ଚାହେଁ, ସେ ଦୁଃଖ କୁଆଡ଼େ ସୁଖକର ।

ପିତୃତ୍ବ ତ୍ୟାଗ ସହଜ । ସେ ତ୍ୟାଗକୁ ତ୍ୟାଗ ବୋଲି କେହି ମାନେନାହିଁ । ମାତୃତ୍ବ ତ୍ୟାଗହିଁ ଅସଲ ତ୍ୟାଗ, କିନ୍ତୁ ସଂସାରରେ କେଉଁ ନାଶ ତାହା କରିପାରିବ ? ତା ଯୁକ୍ତିରେ ମାତୃତ୍ବରେ ହିଁ ନାଶ ଜୀବନର ସାର୍ଥକତା ।

ମୁଁ ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ । ଏ ଅବୁଝା ନାଶକୁ ବୁଝାଇବ କେତେ !

ଗୁଡ଼ାଏ ହସ, ନଇଲେ ଗୁଡ଼ାଏ କାନ୍ଦ—ଏଇ ହସିତ ମୋଟାମୋଟି ମୋର ଘରଗୁଣୀ—ଆଗେ ଥିଲା କେବଳ ହସ, ଏବେ ଯେତେବେଳେ ଦେଖେ, ସେତେବେଳେ ଆଖିରେ ପାଣି । ସବୁ ନିରର୍ଥକ ।

ପୁଅଟିଏ ହେଲେ କୁଆଡ଼େ ପାଟିରେ ଶେଷ ଡୋକ ମହାଦ୍ ପାଣି ଟିକେ ଦେବ । ବଡ଼ବଡ଼ିଆକୁ ଆଲୁଅ ଟେକିବ !

କାହିଁକି ମିଛ ମାୟାରେ ଘାଣ୍ଟି ହଉଛି ଲୋ ରମା ? ଆଜି ମଲେ କାଲିକି ଦି ଦିନ, କିଏ କାହାକୁ ପଚାରେ, ବୁଝିପାରୁନି ? ବଞ୍ଚିଥିଲାବେଳେ ମଣିଷ ଦିନକୁ

ସ୍ମରକକଥା, ମଲା ପରେ ବର୍ଷକୁ ଶ୍ରୀକ ପିଣ୍ଡରେ ବକତେ ମାଡ଼ । ତାର ବର୍ଷକର ଖଲ୍ଲପେଟ ବକତକେ ପୁରିଯାଏ ? ତାକୁ ବନ୍ଦ କରିବାର ଫିକର ବି ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ-ମାନେ କାହିଁ ଛନ୍ତି—ରସ୍ତାରେ ଫଲ୍‌ଗୁ ନଦୀରେ ଚନ୍ଦ୍ରମ ପିଣ୍ଡ ଦେଇ ଆସିଲା ପରେ ଆଉ ଶ୍ରୀକ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ପସ୍ତା ଶ୍ରୀକରେ ଦିନେ ଆଲୁଅ ଟେକିଲେ କଣ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କର ବର୍ଷକର ଅନ୍ଧାର ଦୂର ହୋଇଯାଏ ? ପଚାରିଲେ ଅରବିନ୍ଦ ।

ରମା ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେଲା ନାହିଁ । ତାକୁ ଏ ଉକ୍ତି ଓ ଯୁକ୍ତି ବିଷୟର ଲାଗେ । ସେ ଦୁଃଖ ମନରେ ଭାବେ—ମୋ ସ୍ବାମୀ ନାସ୍ତିକ; ନାସ୍ତିକତାର ବିଷୟକୁ ଫଳ ହିଁ ଆମକୁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଉଗବାନ୍ ଭୁଲକୁ କାଣ୍ଡାଣ୍ଡଟିଏ ଦଉନାହାନ୍ତି । ଆମ ଉପରୁ ତାଙ୍କ ମନ ଗୁଡ଼ିଯାଇଛି ।

ରମା ସ୍ବାମୀଙ୍କ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରେ, ୦ କୁରଙ୍ଗ ପୁକାପୁଜିରେ ତାର ଅନେକ ବେଳ ଯାଏ । ତା ଶିକ୍ଷା ସହୃଦ ଖାପ ନ ଖାଇଲେ ବି ସେ ଓଷା ପୂଜାକରି ଯାଏ, ଖର୍ଚ୍ଚବ୍ରତ କରେ, ଦାନଧର୍ମ କରେ, ଦେଉଳ ଦୁଆରେ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ମାରି ମୁଣ୍ଡରୁ ବାଳ ଢେଡ଼େ, ଜଣାଣ ଉଜନ ବୋଲି ବୋଲି ଚୋଟି ପଡ଼େ ।

ଏ ସବୁର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳ ନ ପାଇ ସେ ନିରାଶ ହୁଏ; ଜୀବନ ଲାଗେ ବଡ଼ ଶୂନ୍ୟ, ରୁଷି, ଅସହ୍ୟ ।

କାହ୍ନା ପଠା, ପଞ୍ଚୁଆଣ୍ଡା ବା ଏକୋଇଶାକୁ ସେ ଯାଏନାହିଁ । କାହ୍ନା ପିଲାକୁ ଦେଖି ମନ କରେନାହିଁ, ମୋହମୁଲ୍ଲଜାରେ କିଛି ନ କହିଲେ ମଧ୍ୟ କାଲେ କିଏ ଭାବେ—କାହିଁକି ଏ ଅଲକ୍ଷଣୀଟା ଅଇଲା ? ମୁହଁ ଚାହିଁଲେ ଅକ୍ଷଣ, ଅମଙ୍ଗଳ, ପିଲା ଉପରେ ତାହାଣୀ ଦୃଷ୍ଟି ଯଦି ପକାଏ !

ମନ ମାରି ରହେ; ପୁଣ୍ୟପଦ୍ମରେ ପିଠାପଣା କରେନାହିଁ; କାହ୍ନାଲଗି କରିବ ?

ଦିନେ ଆଉ ଶାଶୁ କହିଲା—ଧର୍ମପୁଅଟିଏ କର; ବାଳଗୋପାଳ ସେବା କଲେ ଆଶୁଆ ଗୋପାଳ ତୋ ମନ କାମନା ପୁଣ୍ଡି କରିବେ ।

ରମା କହିଲା—ଅରି, ତୁ ମତେ ଅଛି ସେ କଥା କହନା—

‘ଯାହା ଦେଇନାହିଁ କପାଳ

ତାହା ଦେବେ ନ ହିଁ ଗୋପାଳ ।’

×

×

×

×

×

ସେତେବେଳେ ମନରୁ ସବୁ ଆଶା ଘଟିଗଲା, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ସେତିକିବେଳେ ଲଜା ଧଇଲା କର୍ଷି । ଏ କେମିତି ହେଲା ? କେମିତି ?

ସେମିତି ହଉ, ହେଲତ; ରତ୍ନବଦନ; ବୁଝିପାସ ଗଲା ରମା ମନେ କଲ—
ଓଷାବ୍ରତ, ପୁଜା ପୁଜି ବ୍ୟର୍ଥ ଯାଏନାହିଁ । ଠାକୁରେ ତାକ ଶୁଣିଲେ !

ସବୁବେଳେ ଲୋକଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ—ଭଗବାନ୍ ତାକ ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ—
ଆରେ ବାବୁ, ତାକ ଶୁଣନ୍ତି ସେ ଜଣ ଜଣ କରି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଶା ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲବେଳକୁ
ଟିକିଏ ବିଳମ୍ବ ହୋଇଯାଏ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଲେଡ଼ା ।

ରମା ମନେ ମନେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା—ସେ ଗର୍ଭବତୀ । ଗର୍ଭବତୀର ସମସ୍ତ
କ୍ଷଣ ସମରେ ଜମାଟ ବାନ୍ଧିଲା, ଘନ ଘନ କାଶ—ବାନ୍ତି ! ତାକୁ ଅବୁତ
ଧରିଲା ।

ସ୍ବାମୀ ତ କିଛି ବୁଝିଲେ ନାହିଁ; ଠହନରେ ସବୁକଥା ଉଠାଇ ଦେବେ ।
ରମା ତାକୁ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ ।

ଆଉ ଶାଶୁ ବୁଝିଲା; ସାଇପଡ଼ିଣା ପରୁରିଲେ କହିଲା—କାଶ; ଯାହା
ଆଇଲେ ବାନ୍ତି ହୋଇ ଯାଉଛି । ଓଷଦ ଖାଇବ ।

ପେଟ ବଢ଼ିଲା; ଆଶା ଲଜା ତଳ ମେଲିଲା । ଦେହ ଶୁଷ୍କ ଶୁଷ୍କ
ଲଗିଲା । ଅଳସ । ଦୁର୍ବଳ । ଘରପାଇଟି କରିବାକୁ ଦେହ ଚଳେନାହିଁ ।

ଗର୍ଭିଣୀର ଅଳସ ସଧ—ତାଳଗଈଁଠା, ପିତାଶାଗ, ପୋଡ଼ା…… । ଆଉ
ଶାଶୁ ଗୋଟିକି ଗୋଟି ସଧ ମେଣ୍ଟାଇ ଚାଲେ ।

ଆଉଶାଶୁରୁଁଇସାରିରେ ବାପଘରୁ ଆସେ—ଦୁରୁନାକର, ଆଶିଷା ପିଠା,
ସରୁ ଚକୁଳି ।

ଏ ସବୁ ଦେଖି ରମା ଘନେ ଆଉଶାଶୁ ଉପରେ ଚଢ଼ି ଉଠିଲା—ତୁମକୁ
କିଏ କହିଲା—ଏ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗ କରିବାକୁ ? ଘର ଗୁମର ପଦାରେ ପକାଇବାକୁ ?

ଟିକିଏ କଡ଼ା କରି କହିଦେଲା ସିନା, ମନେ ମନେ କୁରୁଳିଲା ।

କେତେ କାଳ ପରେ ତାକୁ ଲଗିଲା—ସିଲ ଫେଟରେ ବୁଲୁଛି, ଫେଟରେ
ଗୋଇଁଠା ମାରୁଛି ।

କଷ୍ଟଟା ସମ୍ଭାଳି ନେଇ ରମା ମନେ ମନେ ଭାବିଲା—କି ଦୁଷ୍ଟ ! ଆଜିହୁଁ ଏଡ଼େ, ପାଣି ପଡ଼ିଲେ ହବ କେଡ଼େ !

ବେଳେବେଳେ ତାକୁ ବଡ଼ ଉଦାସିଆ ଲାଗେ । ଶୂନ୍ୟକୁ ଅନାଇ ଭାବେ—
କଣ ହବ ? ପୁଅ ନା ଝିଅ ?

ଯାହା ହବ ହଉ, ହଉ । ବାନ୍ଧୁ ଦୋଷ କହୁ । ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଟିକିଏ ଦାଣ୍ଡରେ ଚାଲିଲେ; ମନ ଖୋଲି କଥା କହେ ।

ବଡ଼ ନିଷ୍ଠୁର ଏ ସଂସାର । କାହା ଦୁଃଖ କିଏ ବୁଝେ ? ଦେଖେଇ ଦେଖେଇ କେତେ ପ୍ରକାର ଲୋକେ କହନ୍ତି, ମର୍ମରେ ବାଜେ । ଜବାବ ଦେଇ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଯେତେ ରୂପ ଥିଲେ, ଗୁଣ ଥିଲେ କିଏ ପଚାରେ ? ପିଲାଟିଏ ନଥିଲେ ଏ ମୂଲ୍ୟହୀନ ।

ଆଜ୍ଞା, କେମିତି ହବ ତାର ମୁହଁଟି ?

‘କାକର ଛନ ଛନ ଧଳା ନଈଫୁଲଟି ପରି’ ।

କେମିତି ରାହା ଧରିବ ? ରାହା ଧରୁ ଧରୁ ଲାଲ୍ ପଡ଼ିଯିବ ! ଦେଖି ଶଙ୍ଖି ଯିବି—ପବନ ଅଟକିଗଲା କି !

କେମିତି ହାତ ହଲେଇବ, ଗୋଡ଼ ଗୁଡ଼ିବ, ଗୁରୁଣ୍ଡିବ, କାନ୍ଥ ଧରି ଠିଆ ହବ, ଠୁକୁ ଠୁକୁ ଚାଲିବ, ଲାଥୁ ଲାଥୁ ପଡ଼ିବ ! କେମିତି ଡାକିବ ପା-ପା-ପା ବୋ-ବୋ ବୋ…… ।

ଯେତେବେଳେ ହସିବ—ସେତେବେଳେ ସୁଖସମୃଦ୍ଧ ଉଛୁଳି ଯିବ,
ଅଃ … ।

ବାପ ତ ନିଦା ବିଷ୍ଣୁ; ଏବେ ସବୁ ଜାଣିଲା ପରେ ଖୁସି ନା ନାହିଁ ?

କଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ସେ ? ଯାହା ଭାବନ୍ତୁ, ପିଲାଟି କୋଳକୁ ବଢ଼ାଇଦେବ । ଆଦର କରି କୋଳକୁ ନେବେ ନାହିଁ ? ନରୁଇବେ ନାହିଁ ? କରା ଅ କରି ଚାରି-ଆଡ଼େ ଚାଲିବେ ନାହିଁ ? ଯିବେ କୁଆଡ଼େ ? ଏତେ କାଳକେ ଯେତେବେଳେ ପିଲାଟି ବାପ ହେଉଛନ୍ତି, ମନରେ ଗର୍ବ ହବ ନାହିଁ ?

ଦିନେ ଅରବିନ୍ଦକୁ ଥିଲା ଶାଶୁ ଜଣାଇ ଦେଲା—ରମା ଦୁଃଖ ପାଉଛି, କଣ ହବ…… । ତାକୁରାଣୀକୁ ନେଇ ଯାଅ । ପ୍ରଥମ ଗର୍ଭ, ମାଆ ପ୍ରତି ବିପଦ ଅଛି ।

ଡାକ୍ତରୀ, ନର୍ସ, ଧାର୍ମିକ ମନ ବୋଧ କରାଗଲା—କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ତିଳେ ମାତ୍ର ଅବହେଳା ଯେପରି ନ ଘଟେ, ସମସ୍ତେ ଜାଗରୁଥାଉ ।

ରମା ବହୁତ କଷ୍ଟ ପାଇଲା; ଶୁଦ୍ଧିପାତ୍ର ଅନୁସାରେ, ଛଟପଟ; ଅନୁଭବ ସତ୍ତ୍ୱେ ଗୋଟେ ଗୋଟେ ବିକଳ ଚିନ୍ତାର ବି ବାହାର ଯାଉଥାଏ ।

ପାହାନ୍ତାକୁ ବୋହୂଗଲା ପ୍ରବଣ ରକ୍ତ ସ୍ରୋତ; ଘର ଭସିଲା । ରମା ପ୍ରାୟ ଅଜ୍ଞାନ । ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଶ୍ରୀଣ କଣ୍ଠରେ ପରୁରଲା—ପୁଅ ନା ହିଅ ?

ଡାକ୍ତର ବୋଧହୁଏ କହି ଉଠୁଥିଲେ—ମେନପୋଜ୍; ଉଦ୍‌ସ୍ତ୍ରାବ ବନ୍ଦର ପୁରାଣ ।

ଅରବିନ୍ଦ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଚଢ଼ିକିନେ ହାତ ଦେଇ ବଡ଼ ପାଟିରେ କହିଲେ—ପୁଅ, କନ୍ୟା

ଏ କଥା କହିଲା ବେଳେ ତାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଠକ୍, ଠକ୍ ଲୁହ ଖସି ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ଛି-ଛି, ଏ କଣ କରୁଛ !

“ନନା,

ତୁମ ପାଦ ଛୁଇଁବାର ଅଧିକାର ହରେଇବ । ମତେ କେଡ଼େ ଗେଲ-ବସରରେ ବଢ଼େଇଥିଲ; ଦିନେ ବି କୋଉ କଥାରେ ଆକଟ କରି ନ ଥିଲ । ମୋର କୋଉ କଥା ତଳେ ପଡ଼ି ନ ଥିଲା । ସେ ରଣ ମୁଁ କେମିତି ଶୁଣିଲି ?

ତୁମ ମାନ ତଳେ ପକାଇଲ; ତୁମ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ନୁଆଁଇଲ । ସମାଜ ଆଖିରେ ତୁମକୁ ଦିକଡ଼ାର କଲି । କିଏ କଥାର ମର୍ମ ଭିତରେ ପଶେ ? ଯେ ହେଲେ କହୁବ—କେଡ଼େ ଅଲକୃଷ୍ଣ ଝିଅଟା ! ବାପମାଆ କେମିତି ବଢ଼େଇଥିଲେ, କି ପାଠ ପଢ଼େଇ ଥିଲେ ! ଅକୁଳରେ ପଶିଲ । ମୁହଁରେ କାଳି ବୋଲିଦେଇ ଗଲା ।

ନନା, ତୁମ ପାଖେ କେଡ଼େ ଅପରାଧ କଲି ! ତୁମ ମନରେ କେଡ଼େ କଷ୍ଟ ଦେଲି !

ତଥାପି ମନ ବୁଝୁନାହିଁ; ସଂସାର ଆଖିକୁ ଭୁଲ ପରି ଦିଶିଲେ ବି ମୁଁ କିଛି ଭୁଲ୍ କରିନାହିଁ । ଜାଣି ନ ଜାଣିଲ ପରି ଗୋଟିଏ ଅନ୍ଧାର ଖମା ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ହେଇ ଯିଥିଲେ ଆମେ ସମସ୍ତେ । ସେଇ ବିପଦ ମୁହଁରୁ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିଛ । ପଛରେ ବୁଝିବ—ମୋ କଥା ସତ କି ମିଛ; ଏଇଲେ ଅଡ଼ୁଆ, ଅକଡ଼ୁଆ ଲାଗିଥାରେ । ମନର ଦୋଷ ବଢ଼ାଇ ଦେଇପାରେ, ଯାହାର ପ୍ରତିଫଳ ଭୋଗୁଥିବ ବୋଉ; ମୋ ପଳାଇବା ଲାଗି ତାକୁ ରୂପେ ବେଶୀ ଦାୟୀ କରୁଥିବ—ସେ କାହିଁକି ଅତୀତ୍ରା ନିଦ ଶୋଇଲା, ତା’ର ପାଖରୁ ମୁଁ କେମିତି ଉଠିଗଲି । ଖସି-ଖାସି ବା ଖୁଡ଼ି-ଖାଡ଼ିରେ ତା ନିଦ କାହିଁକି ଭାଙ୍ଗି ନ ଗଲା ! ବଢ଼ିଲା ଝିଅ ପାଖରେ ଶୁଆଇ କୋଉ ମାଆ ଏଡ଼େ ନିହାଲ ହୋଇ ଶୁଏ ?

ସବୁ ଦୋଷ ତା’ର ମୁଣ୍ଡରେ ନଦା ହୁଅଥିବ । ନିଜକୁ ନିଶ୍ଚୟ, ନିରପରାଧ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ସେ କିଛି ହେଲେ କହୁ ନଥିବ । ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଗୋଟିଏ ମାସି ଉତ୍ତର ଦେଉଥିବ—ଲୁହରେ । ଲୁହ ଦେଖି କେହି କିଛି ପଚାରୁ ନ ଥିବେ ।

ଗୁରୁଦିନ ମାସି ଥିଲା ବାଙ୍କ । ଅଳଙ୍କାରପରି ଗଢ଼ା ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ପହୁ, ବଢ଼ିନ ପାଟ, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଲାଗି ମର୍ଯ୍ୟାଦା କଣ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ନିମ-ନୁଗପସି ଛପା ହୋଇଥିଲା; ମହାଦଳ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘରେ ଗୁଆ ପକା ହୋଇଥିଲା;

କେତେ ରକମର ରଙ୍ଗିନ୍ କାଗଜରେ ବିଭାବର ଗୀତ ବି ଛପା ହୋଇ ଆସିଥିଲା, ଯଦ୍ବା ଫୁଲ ସଭାରେ ବଣ୍ଟା ହୋଇଥାନ୍ତା । ସରକାରୀ କ୍ବାଟରରେ ପ୍ଲାସ୍ଟିକ୍ ସିମେଣ୍ଟ୍ ବେଢା ତ ଅଛି । ତା ଉପରେ ଗ୍ରୁମ୍‌ଶିଆ ହେଉଥିଲା । ବଡ଼ ବାଜା, ଚେଲିଙ୍ଗି ବାଜା, ଯୋଡ଼ିନାଗରୀ—ଏମିତି ତିନି ସାର ବାଜାବାଲୁକୁ ବହନା ଦିଆ ହୋଇଥିଲା । ମାଛ, ଦୁଧ ବି ବରାଦ୍ ଦିଆ ହୋଇଥିଲା, ଏ ସବୁ ଦେଖି ବୋଉ ପାଦ ତଳେ ପଡ଼ୁ ନ ଥିଲା । କେଡ଼େ ଜାକଜମକରେ ନିବନ୍ଧ ହୋଇଥିଲା, କେଡ଼େ ସଲଟଣରେ ବିଭାବରଟା ହୋଇଥାନ୍ତା । ସବୁ ଭଣ୍ଡାର କରଦେଲି ମୁଁ । କାହିଁକିନା, ଏ ବିଭାବରେ ମୋର ମତ ନ ଥିଲା । ଇଞ୍ଜିନିଅରଂଟାଏ ପାସ୍ କରୁଛ ବୋଲି ତା ମୁହଁରେ ଯୋଉ ଔଜ୍ଜବ୍ୟ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା, ତାକୁ ଦେଖି ମୋ ଗୁଡ଼ରେ ନିଆଁ ଚରି ଯାଉଥିଲା । ଟେମ୍ପ୍ ନଦୀର ପାଣି ଟୋପାଏ ପିଇ ଆସିବ ବୋଲି ସେ ଇନ୍ଦ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ର, ମାନ୍ତୁ ନ ଥିଲା । ସେ ବିନା ସିଗାରେଟ୍‌ରେ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ରହୁପାରୁ ନାହିଁ; ସେ ମଦ ଖାଉଥିବ; ତାକୁ ଦେଖି ମତେ ଲାଗୁଥିଲା, ଆଉ କୋଉ ଅକଥା ବି ବାଦ୍ ପଡ଼ୁ ନ ଥିବ ।

ମୁଁ କେମିତି ଏ ଲୋକ ସାଙ୍ଗେ ଚଳିଥାନ୍ତି ? ତୁମକୁ ଏ କଣ ଶରୁର ମାନ୍ୟ ଦେଇଥାନ୍ତା ? ଟଙ୍କା ନିକଟରେ ଯୋଉ ସମାଜରେ ସବୁ ତଉଲି ହୁଏ, ସେଠି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ବା ଅଧ୍ୟାପକର ମର୍ଯ୍ୟାଦା କେତେ ? ସେ ମୋଟେ ଆମର ସମାସ୍ତତ୍ବ ବନ୍ଧୁ ନୁହେଁ; ଏକା କାଟର ବନ୍ଧୁ ନ ହେଲେ ପଛରେ ପଡ଼େଇ ଥାନ୍ତି, ବୋଉ ବେଶୀ ବାଡ଼େଇ କରୁଡ଼ି ହୋଇଥାନ୍ତା ।

ବହୁତ ଯଉତୁକ ନ ନେଲେ ଏ ଯୁଗରେ ବେଶୀ ରୋଜଗାରୀଆ ବର ମିଳନ୍ତି ନାହିଁ । ଯାହା ଟଙ୍କା ଯିବ ଯାଉ ପଛେ, ଝିଅ କେମିତି ମୋର ଯୁଗ୍ମରେ ରହୁ, ଏଇ ଥିଲା ତୁମ ମନର ଭାବନା ।

ସେ କୁଆଡ଼େ ଭାସି ଥିଲାବଳି; ତାର ତ ଏତେ ଧନ ଅଛି, ସେ ତୁମକୁ ଶ୍ରେୟ ଲା କାହିଁକି ? କୋଉ ଅଧ୍ୟାପକ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଯଉତୁକ ଦେଇପାରେ ? ତା ମାନେ—ତୁମେ ମର, ସର, ମତେ ଦିଅ । ଧନ ଥିଲେ କଣ ହୁଏ, ତା ମନ କେତେ ଛୋଟ, ଏଥିରୁ ତୁମେ ବୁଝୁନ ହୁଁ ?

ବିଲତଫେରନ୍ତା ଏଇ ବଳଦ, ନିଜକୁ ବିକାଶ କଲ । ତା ମୁହଁରେ ଟିକିଏ ଲଜ ଥିଲେ, ମାନସନ୍ତାନ ଜ୍ଞାନ ଥିଲେ ସେ ନିଜକୁ ଏତେ ତଳକୁ ନେଇ ଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତା ? ଶରୁର ବାପ ସମାନେ । ଯେ ବାପକୁ ଶୋଷଣ କଲ, ସେ ଦେଶକୁ ଶୋଷଣ ନ କରିବ କାହିଁକି ?

ଏ ଲୋକ ସରକାରୀ ଚାକର କଲେ ଦରମାରେ ତୁଳସୀ ପହଞ୍ଚିବ ପକାଇ ରଖିଦେବ । ଉପୁରିରେ ଘର ଚଳିବ । ସରକାରୀ ଘର ତୋଳାରୁ ସିମେଣ୍ଟ, ଛତା ଘାଇ ନିଜ ଘର ତୋଳା ହୁଏ । ଶୁଣାଘାଟ, ପୋଲ, ବନ୍ଧରେ ଖଇରୁ ରଖି ଉପୁରି ରୋଜଗାର କରିବ; ତା ଦିଆର ସରକାରୀ ଘରୁ ପାଣି ଗଳିବ; ସେ ଘର ଅଳ୍ପଦିନେ ଭୁସୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ । ଏ ଧନୀ ତ ତୁମେ ନିତିଦିନ ଦେଖୁଛ; ସେମିତି ଗୋଟାଏ ଶୋଷକ ହାତରେ ମୋତେ ସମସ୍ତ ଦେଉଥିଲ କିପରି ? ଯୋଉ ପ୍ରକାର ଲୋକକୁ ମୁଁ ଘୃଣା କରେ, ତା ହାତ ଧରି ମୁଁ ବସ୍ତ୍ର ହୋଇଥାନ୍ତି କେମିତି ?

ଉଚ୍ଚ କୁଳରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ କେହି ବଡ଼ ହୋଇ ନ ପାରେ; ଅସଲ ହେଲେ କର୍ମ । ନୀତି କର୍ମକାରୀ ଯେତେ ଉଚ୍ଚ ଜାତିରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ବି ଶୁଣାଲ । ଲୋକତରୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେ ଧନୀ ହେଲେ ବି କାଜାଲ ।

ମୁଁ କଣ ତାଠୁ ଅଳ୍ପ ପାଠ ପଢ଼ିବି କି ? ମୁଁ କୋଉ ଗୁଣରେ ତାଠାରୁ ଉନ୍ନତ କି ? ତା ବାପ ତାକୁ ପାଠ ପଢ଼େଇବା ଲାଗି ଯେମିତି ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବ, ତୁମେ ବି ମୋ ଲାଗି ସେମିତି ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବ । ସେ ଖାଲି ପୁଅ ବୋଲି କଣ ବିଧାତାର ବରପ୍ରାପ୍ତ ? ମୁଁ ଝିଅ ବୋଲି ଅଭିଶାପପ୍ରାପ୍ତ ? ତା ଯଦି ନୁହେଁ, ତୁମେ ତଥା ଦବ କାହିଁକି ? ବଟି ଚଣିବ ବି ସକାଶେ ? ଏ କଣ ଆମ ପ୍ରତି ଅପମାନ ନୁହେଁ ?

ତୁମେ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଦବାକୁ ରାଜି ହୋଇଯିବା ଫଳରେ ତା ମୁହଁ ବହୁତ ବଢ଼ି ଥିଲା । ତା ଘରକୁ ଗଲପରେ ସେ ତୁମକୁ ଆନ୍ତରିକ ଦୁର୍ଦ୍ଦିଆନ୍ତା, ଧମକ ଦେଉଥାନ୍ତା । ତା ମାଆ ସ୍ତ୍ରୀ ଦେଲ ନାହିଁ, ତା ଦେଲ ନାହିଁ ବୋଲି ଉଲ୍ଲୁଗୁଣା ଦେଉଥାନ୍ତା । ମୋ ପିଠିରେ ଗୁଣ୍ଡୁଣି, ଖଡ଼ିକାମୁଠା ଉଡ଼େଇଥାନ୍ତା । ତାକୁ ସହ ନ ପାରି ମୁଁ କରାସିନୀ ତାଲି ପୋଡ଼ି ହୋଇ ମରିଥାନ୍ତି, ସେମିତି ବହୁ ଜାଗାରେ ହେଉଛି । ତୁମେ ସ୍ତ୍ରୀତ୍ୱେ କାନ୍ଦୁଥାନ୍ତି, କରଜ ଶୁଣି ଶୁଣି ମରୁଥାନ୍ତି । ବହୁତ ଟଙ୍କା ପଇସାର ମାଲିକ ହୋଇ ସେ ନୂଆ ପାଣି ଖୋଜୁଥାନ୍ତା ।

ନନା, ମତେ ଯେତେ ଗାଲ ଦିଅ ପଛେ, ମୁଁ ତୁମକୁ ବହୁତ ଦାଉଘାତରୁ ରକ୍ଷା କରିବି ।

ମୋର ଏ ଶରୀର ଘର ବଣିଆ ଘର; ମୋ ଶ୍ରେରେ ଅଳଙ୍କାର ଗଢ଼ନ୍ତି । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଚାକର କରନ୍ତି । ମୋ ଶାଶୁ ମତେ ବୋଉ ପରି ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଏଠି ମୋର ପାଦ ପୂଜା । ଏଠି ମୁଁ ଖଟି ଖାଉଛି, କିନ୍ତୁ ଭାଗ ସୁଖରେ ଅଛି । ଚାକର ଖୋଜୁଛି । ପାଇଲ ପରେ ଆଉ ଦୁଃଖ କଣ ?

ମୁଁ ଜାଣେ—ତୁମେ ଖୁବ୍ ଜାତିପତି ମାନ; ଏ ଦୁଆରକୁ କେବେ ଦିନେ ପାଣି ଲଢ଼ିବାକୁ ଆସିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଦିଅ, ତା ଦିଅ ବୋଲି ତୁମ ପାଖେ ଥିଲ

କରିବାର ସାହସ ହୁଏଇଛି । ତୁମର ସ୍ନେହ ଡାକ ଏବେ ବି ମୋ କାନରେ ବାଜୁଛି ।

ଘରକୁ ମୁଁ ପର କଲି । ରକତ ଭିତରେ ବାଡ଼ି ପକାଇଲି । ସେ କଥା ଭାବିଲେ ମୋ ମନ କଣ୍ଢା ହୋଇଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସେଠି ବିଷ ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ଜୀବନସାରା ଲୁହ ନ କାନ୍ଦି ରକତ କାନ୍ଦିଥାନ୍ତି । ଖାଲି ମୋ'ର ସୁଖଶାନ୍ତି ପାଇଁ ନୁହେଁ, ତୁମ ଭିତ ଆଦର୍ଶ ଓ ମାନସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା ଲାଗି ମୁଁ ସାହା କରିଛି ।

ଏତେ ପାଠ ପଢ଼ି ଏ ଯୁଗରେ ଅଲଙ୍କାର ପିନ୍ଧୁଛ କିଏ, ତୁମେ ତ ମୋତେ ସବୁବେଳେ ବୁଝାଇଛ — ଗୁଣ ହୁଏତ ଅସଲ ଅଲଙ୍କାର ।

‘ଅଲଙ୍କାର ଲେଉ ଏଡ଼ି ପାରନ୍ତି କି କେବେ ଅଜ୍ଞାନା ?’ ଏ ଉକ୍ତି ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ନୁହେଁ । ଏଥିରେ କହାର ଭୂପଣୀ ବଢ଼ିଲେ ବା ବଢ଼ୁଥିବ । ମୋର ଧାରଣା—ଏଥିରେ ଅଜ୍ଞାନର ବଢ଼େ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଉପରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲେଖକ ଆଖି ପଡ଼େ ।

ଏ କଥା ବୁଝିଲେ ବି ଦେଶଜାଲ ପାତ୍ରକୁ ଚାହିଁ ଏସବୁ ତୁମେ ଚଢ଼ାଇଛ । ସେତକ ଟୁଙ୍ଗ ବାହାଘର ଲାଗି ରଖିବ । ମୋ ଘରପିନ୍ଧା ଲୁଗାତକ କେବଳ ପଠାଇଦବ ।

ମୋ ଲାଗି ବୋଉକୁ ଗାଲି ଦବ ନାହିଁ । ବୁଝେଇ ଶୁଝେଇ ଶାନ୍ତ କରିବ । ବହୁତ ଭଲ୍ କରିଥିଲେ ବି ପାଦରେ ଆଡ଼େଇ ଦବନାହିଁ । କ୍ଷମା ଦବ ।

। ଇତି । ସ୍ନେହାଧୀନ

—କୁନି—

ଅଧ୍ୟାପକ ଚନ୍ଦ୍ରଧର ଚିଠିପଢ଼ା ଶେଷ କରୁ ନ କରୁଣ୍ଡ ଗଳ୍ପ ଉଠିଲେ—
କୁଆଡ଼େ ଗଲ ହୋ ଶଶିକଳା ? ଯତରେ ଶଶିକଳା କି ବଳଳା ଦଶୁତ !

କି ଗୁଣବନ୍ତ ହିଅଟାଏ ଜନମ କରିନାହିଁ କି ! ତୁମ ମୁହଁରେ ଲଜ ନାହିଁ ? ଆଉରି କାନ୍ଦୁଚ ! ବିଷଗଛ ଲଗେଇ ତା ଫଳ ତୁମେ ଭୋଗ ନ କଲେ ଆଉ କରିବ କିଏ ? କାହିଁକି ମିଛରେ ଲୁହ ଗଡ଼ିଉଛ ? ହିଅ ମୁହଁରେ ଯୋଉ କାଲି ବୋଲି ଦେଇଗଲା, ଭାବିବ କି, ସେଥିରେ ସେ ଧୋଇ ହୋଇଯିବ ?

ମିଛକୁ ଆଉ ଏ କାନ୍ଦବୋବା କାହିଁକି ? ଗୋଟାଏ ଅକୁଳକୁ ଗଲା ତ ମଲା ବୋଲି ଜାଣ ।

ଦିନରାତି ଯେ ଝାଳନାଳ ହୋଇ ଦୌଡ଼ିବ, ସେ କଣ ଆମ ନିଜ ପାଇଁ ?
 ଫିଲାଏ କେମିତି ଭଲ ଗଣ୍ଡିଏ ଖାଇବେ, ଭଲ ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧିବେ, ଦି ଅକ୍ସର
 ପଢ଼ିବେ, ସେଥିଲାଗି ଆମ ଦି ଆଖିରେ ନଦ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲିର ଫିଲାଏ
 ସେ ରାଣ ଏମିତି ଶୁଣୁଛନ୍ତି !

ଚନ୍ଦ୍ରଧର ସଂସ୍କୃତ ଅଧ୍ୟାପକ, ଏମ୍. ଏ. ପି ଏଚ୍. ଡ଼ି. । ଲେକ୍ଚରରରୁ
 ଚାଡ଼ିବ, ଏବେ ପ୍ରଫେସର ହୋଇଛନ୍ତି । ବିଦ୍ବାନ୍, ବାଗୀ; କିନ୍ତୁ ବିଦ୍-ବତ୍ସ ତାଙ୍କୁ
 ସ୍ୱାଭାବିକତାରେ ଯେତିକି ବିନୟୀ କରିବାର କଥା, କରିନାହିଁ । ଲେଖକ ଭାବେ
 ଯଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ତାଙ୍କ ଔଚିତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ପରିମାଣରେ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ତାହା ସତ୍ୟ
 ହୁଏନା, ବ୍ରାହ୍ମଣଗିରି ଜାଗି ନ କଲେ, ତାଙ୍କ ପ୍ରଣୟ ଲିଲାଟରେ ପୁଣ୍ୟଚନ୍ଦ୍ର ପରି
 ଚିତା ଟୋପାଟା ସହକର୍ମୀଙ୍କ ନିକଟରେ ବଡ଼ ଅସତ୍ୟ ହୁଏ ।

ସେ ଗାୟତ୍ରୀ ପଢ଼ନ୍ତି, ଫରା କରନ୍ତି । ପିତୃପକ୍ଷରେ ଦାଢ଼ି ଝିଅର ନ
 ହୋଇ ତପର୍ଣ କରିନ୍ତି । ବର୍ଷସାରା କେବଳ ଶୁଭେଷି ବଡ଼ ଏକାଦଶୀ ନୁହେଁ,
 ବାରମାସର ଚବିଶଟିଯାକ ଏକାଦଶୀ କରନ୍ତି । କାର୍ତ୍ତିକରେ ବକପଞ୍ଚମ ପାଞ୍ଚଦିନ
 ହବିଷ୍ୟ କରନ୍ତି । ଶାସନା ସାମନ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି ମନରେ ଭାଷା ଗର୍ବ । କେହି
 ବିମାତ୍ର ନମସ୍କାର କଲେ ଶ୍ଳୋକ ବୋଲି ଲମ୍ବା ଗୋଟା ଗୋଟାଏ ଆଶୀର୍ବାଦ
 କରନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ଏ ଗର୍ବ ମସ୍ତକରେ ବଜ୍ରାଘାତ ହେଲା, ଯେତେବେଳେ ରାତି
 ଅଧରେ ଯୁବକ ଝିଅ ଘର ଛାଡ଼ି କାହା ବୋଲି କାହା ସଙ୍ଗରେ ପଲାଇଯାଇଛନ୍ତି
 ବୋଲି ରାସ୍ତା ହେଲା । ସମସ୍ତେ ହୁ ହୁ କଲେ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ମହାଶୟ ଲାଜରେ
 କାହା ଆଗରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । କାଳେ କଣ ଭାବେ ବୋଲି
 ଯାଇପଡ଼ିବା ତାଙ୍କ ଦୁଆର ମାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ।

ଦୃଢ଼ଭାବେ ପରମ୍ପରା ରକ୍ଷାକାରୀ, ନିଷ୍ଠାପର ବ୍ରାହ୍ମଣ ପକ୍ଷରେ ଏ ଅପମାନ
 ଅସହ୍ୟ । କିନ୍ତୁ କଣ କରିବେ ?

କାହିଁକି ପଢ଼ିବେ ? ପାଠର କି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ୁଛି, ଘରେ ବା ବାହାରେ ?
 କାହିଁକି ଲେଖିବେ ? ହାଟ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନର କି ମୂଲ୍ୟ ବା ରହୁଛି ?

ଜୀବନରେ କି ତପସ୍ୟା ମୁଁ କରିଛି ? ମୋ ଆଶୀର୍ବାଦରେ କାହାର କି
 ଉପକାର ହେଉଛି ? ମୋ ଅଭିଶାପକୁ ବା କିଏ ଭୟ କରୁଛି ? ଭିତରେ ଶତ
 ନ ଥିଲେ ଏ ଚିତା ଚଇତନ, ବା ଉପସ୍ମତକୁ କିଏ ଖାତିର କରିବ କାହିଁକି ?

ଯୁଗ ବଦଳିଗଲା । ତା ସହୃଦ ନ ବଦଳିଲେ ମଣିଷ ମରିଯାଏ । ମୁଁ ଘରେ ବସି ଚୁଞ୍ଚାକୁ ଏ ମନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକ ଭୁଲି ହସିବା କାହିଁକି ? ମିଛକୁ ସମାଜରୁ ନିଜକୁ ଏକ ଘରକିଆ କରୁଛି କାହିଁକି ? କଣ ସ୍ୱାର ମୂଲ୍ୟ ? ଯୁଗ ଗୋଟାଏ ବାଟରେ ଯିବ, ମୁଁ କଣ ଆଉ ଗୋଟାଏ ବାଟରେ ଯିବି ?

ଆଶ୍ଚର୍ୟ୍ୟାନ, ବିଶ୍ୱରଣୀନ୍ୟ ବୋଲି ମୁଁ ଯାହା ବିଶ୍ୱରୁଚି, ତାହା ହେଉଛି ଯୁଗର ଆଶ୍ୱର । ବିଶ୍ୱର, ଏତେ ଭେଦବାଦ, ବାଛବିଶ୍ୱର କରି ଆଉ ଲାଭ କଣ ? ଏ ହସିବା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାକାର କରିବାର ଯୁଗ ।

ଏ ଯୁଗରେ ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ର ବୋଲି କାହାକୁ ବଢ଼ିଯାଉଛି ? ଆଇ. ଏ.-ଏସ୍, କାନ୍ତରାଟି, ଇଞ୍ଜିନିୟର, ଡାକ୍ତର, ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ଶୁଳିଆ । କାହାର ଉପାଦାନ ଶକ୍ତି କେତେ, ଉତ୍ସୁକ କେତେ, ତାହା ବିଶ୍ୱରକୁ ନିଆଯାଉଛି । ଏ ଉତ୍ସୁକ କଣ ? ଦୁର୍ଗାଢ଼ର ଚେର କେତେ ଗନ୍ଧାରରେ ଓ କିଏ ତାକୁ ପ୍ରଶ୍ନସ୍ୱ ଦେଉଛି, ଏହା କଣ ଭାବିବାର କଥା ନୁହେଁ ?

ଚରିତ୍ର, ମଣିଷପଣକୁ ଦେଖୁଛି କିଏ ? କେହି ନ ଦେଖନ୍ତୁ ହୋ, ସମାଜର ଏକ ଗୁରୁ ସ୍ଥାନରେ ବସି ମୁଁ ନିଜେ କରୁଥିଲି କଣ ? ମୋ ବିଦ୍ୟାକୁ ତ ମୁଁ ଯଥୋଚିତ ମୂଲ୍ୟ ଦେଲିନାହିଁ, ଆଉ କାହିଁକି କିଏ ଦେବ ?

ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଯେ ଯାଉଥିଲା ଦେଉଥିଲା, ତାହା କଣ ମୋର ଦେବା ଶକ୍ତିର ବାହାରେ ନୁହେଁ ? ଜୀବନଯାନ ଅର୍ଜନ କରି ସେତିକି ଟଙ୍କା ସଞ୍ଚୟ କରି ପାରିନାହିଁ । ଉଧାର କରି ଦେଇଥାନ୍ତି । ଶୁଦ୍ଧିଆନ୍ତ୍ର କୋଉ ବୋପାଘରୁ ଆସି ? ଏଇଠୁ କଣ ସରିଗଲା କି ? ଅନ୍ୟ ପିଲାଟିଙ୍କ କଥା କଣ ଭାବିବାର ନୁହେଁ ? ସେ ଶ୍ୱେତ କାରବାର କରୁଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ପାଖେ ସବୁବେଳେ ଟଙ୍କା ହାଉଜାଉ । ସେମାନେ ଦେଇଯାଉଛନ୍ତି । କୋଉ ବିବେଚନାରେ ମୁଁ ସେଇ ସୁଅମୁହଁରେ ଭାସି ଯାଉଥିଲି ?

କୁଳ ମୋର ଆଖି ଖୋଲିଦେଇଛି । ଯୌତୁକ କଣ ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ରକ୍ତ-ଶୋଷଣ ନୁହେଁ ? ଯାହାକୁ ମୂଳରୁ ଗୋଷା ଘୋଟିଛି, ତା ସହୃଦ ସ୍ନେହର ତୋଷା ବନ୍ଦୀ ଯାଇପାରେ କିପରି ?

ମୋ ଝିଅ କଣ ଶକ୍ତିଆ ଖାବର ହୋଇଛି, ନା ତାଠାରୁ କମ୍ ପାଠ ପଢ଼ିଛି ? ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ବିବେଚନାରେ ସେ ଯୌତୁକର ବିରୋଧ କଲା ତ, ଭୁଲ୍ କଣ କଲା ?

ଶଶିକଳା ଘରୁ ଚମକି ଆସି କହିଲ—ନା, ମୋ ଝିଅ କିଛି ଭୁଲ୍ କରିନାହିଁ । ତାକୁ କେନ୍ଦ୍ର ହରଷେଲ୍ କରି ନେଇନାହିଁ । ସେ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ଯୋଗ୍ୟ ବର ବରଣ କରି ଯାଇଛି, ବହୁତ ଖୁସିରେ ଅଛି । ତା ଖୁସିରେ ଆମ ଖୁସି । ସେଥିପାଇଁ ତ ସବୁ କରୁଥିଲେ ।

ଲୋକେ ନିନ୍ଦାବେ ? ସେ ନିନ୍ଦାକ, ତା ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଲଗୁ, ତା ପାଟିରେ ପୋକ ପଡ଼ୁ ।

ମୋ ଝିଅ କି ଅକାମଟାଏ କରିବି ସେ ନିନ୍ଦାବେ ? ସେ କଣ ଅବାଟରେ ଯାଇଛି ? କାହାକୁ ସେଇ ହୋଟେଲ୍‌ରେ ପଶିବ, ନା ‘ସ୍ୱଇଚ୍ଛା’ ବସି କାହାସଙ୍ଗେ ସିନେମା ଦେଖିଯାଇବ ?

‘ଗୋଦାସ ଲୋ ତଳକୁ ଅନା’, ନିଜ ଘରେ କି ନିଆଁ କୁହୁଳୁଚି ଦେଖ ।

ମୋ ଝିଅ ସେଇ ନିଆଁଲଗିଆ ଆଖିରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଗୋଟି ଦେଖାଇ ଦେଇଛି—ସେତେକ ଯୋତୁକ ପାଗଳ, ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକକୁ ।

ଅର୍ଥଲୋଭୀ ସ୍ୱାମୀ, ଶାଶୁ ଶଶୁରଙ୍କ ବୋଲଣା ସବୁ ନ ପାରି କେତେ ଝିଅ ପୋଡ଼ି ହୋଇ ମଲେଣି । ଲୋକଙ୍କ ଆଖି କଣ ପୁଟି ଯାଇଛି ? ସେମାନେ ଜାତି ବାଛୁଛନ୍ତି କଣ ?

ଶିକ୍ଷିତଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବହୁ ବଦଳାନ୍ତି; ସମାଜରେ ସେତେ ପ୍ରଳୟଙ୍କର ବିପ୍ଳାବ ଘଟାଇଛନ୍ତି ସେହିମାନେ ।

ଯୋଉ ଜୋର୍ ବାହୁଥିଲେ, ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଅକୁଳର; ଗ୍ରେଟକର୍ମ କରିବା ଅପରାଧରୁ ମଣିଷ ଅଛବ, ଅଛୁଆଁ ହୁଏ, ଜାତି ବା କୁଳରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନୁହେଁ । ଜନ୍ମ ବ୍ୟବେଶ, ସଂସ୍କୃତି ମଣିଷ ଦାସୀ ନୁହେଁ । କର୍ମ ନିଜ ଆୟତ୍ତରେ । ସେଥିପାଇଁ ମଣିଷ ଦାସୀ, ପାପ ବା ପୁଣ୍ୟସାଗରୀ ହୁଏ । କେତେକ ବେଶଭୂଷଣରେ ଆଖି ଝଲସାଇ ଦିଅନ୍ତି, ଭିତରେ ଅସଲ ଚିତାକଟା । ମୋ ଚନ୍ଦ୍ରମାକୁ ଗହ୍ୱପରି ଡାସି ଯାଇଥାନ୍ତା, ସେ ଜାନୁଆର୍, ନଭେମ୍ବର, ଡିସେମ୍ବର । ଝିଅକୁ ତା ହାତରେ ଦେବା ଯାହା, ନଭେମ୍ବରରେ ଭସେଇ ଦେବା ସେଇସ୍ଥା । ଆମକୁ ସେ କୁଳରୁଡ଼ା ଗୁଡ଼େଇ ମାରିଥାନ୍ତି; ଝିଅ ରକ୍ଷା କରିବ । ସେ ନିଜେ ବଞ୍ଚି ଯାଇଛି, ଆମକୁ ବଞ୍ଚାଇ ଦେଇଛି ।

ଅଧ୍ୟାପକ ଚନ୍ଦ୍ରଧର ଆନନ୍ଦରେ ଶଶିକଳାକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇଲେ । ଶଶି ତାଙ୍କୁ ଠେଲିଦେଇ କହିଲ—ହଁ, ହଁ, ଏ କଣ କରୁଛ !

ସୁନ୍ଦରମଣି, ଆହା ମୋ ସୁନ୍ଦରମଣି

ପଶୁଗଳି—ଆଲୋ ସୁନ୍ଦରମଣି, ତେର ଚୌଦ ବର୍ଷର ଜବାନ୍, ହିଅଟିକ ବିକଦେଲୁ କାହିଁକି ?

ସୁନ୍ଦରମଣି—‘ଆଉ କଣ କରନ୍ତି ବାବୁ ? ଘରେ ଯେ ଶୁଣି ଶୁଣି ମରନ୍ତି କାହିଁକି ?

ଆମ ସାଇତାଯାକ ଦେଖୁଛ ? ସବୁ ସୁକୁଟା ଶୁଣୁଥା । ତନି ଓଲିରେ ଓଲିଏ ଚୁଲୁ ଜଳେନାହିଁ । ଭାତ ମୁହଁ ଦେଖ ବର୍ଷକେ କେତେ ଦିନ ?’

‘ଆଉ କଣ ଖାଅ ? ବସ୍ତ୍ର କେମିତି ?’

‘ପଥର ଆ ଭୁଇଁ । ଏଠି ଧାନ ବେଣୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ଧାନକୁ ବି ଆମର ଅପେକ୍ଷା ନ ଥାଏ ।

ଜଙ୍ଗଲ ଆମର ମାଆ । ଜଙ୍ଗଲ କୋଳରେ ଅମେ ମଣିଷ । ବାଦ ଲୁଲୁ ଆମ ଭାଇ ପୁତୁର । ସେମାନେ ଯେମିତି ଜେନ୍ତି, ଅମେ ସେମିତି ଚଳୁ । ମାଆ ଆମ ଅଳି ଚୁଙ୍ଗେ, ଯାହା ମାରୁ, ଖାଇବାକୁ ଦିଏ—କେତେବେଳେ ଶାଗ, କେତେ ବେଳେ ମାଉଁସ । ଗୁଣିଆଡ଼େ ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିଲ ଖଡ ଖଡ, ଆମେ ଖୋଲି ଖାଉ କନ୍ଦାକରବା, ତୋଳି ଆଶୁ ପାଚିଲୁ କେନ୍ଦୁ । ଗୋଟାଇ ଆଶୁ ମହୁଳ; କରୁ ମହୁଳ ଜାଉ, ପିଠା, ହାଣ୍ଡିଆ । ନିଆଁ ହୁଳା ଜାଲି ସତରେ ବାବୁ ଭାଲୁ ମୁହରୁ ଆମେ ମହୁଳ ଛଡାଇ ଆଶୁ; ମହୁଳ ଥିଲେ ଆମର କୋଉ କଥାକୁ ପରୁଆ ନଥାଏ । ବରଷକେ ଗୁଣିମାସ ଜାଣ ସେଇ ଆମ ଜବନ ରଖେ ।

ପାହାଡ଼ରେ ଠାଏ ଠାଏ ଜଙ୍ଗଲ ପୋଡ଼ି ଆମେ ‘ପୋଡୁ’ ଗୁଷ କରୁ । ଶିମ୍ବ, ମକ୍କା, ବର, ଅଳସୀ, ମାଣ୍ଡିଆ, ବାଜରା, ତିଳା । ବରଷା ହେଲେ ପତର-ପତୁରି ସଡ଼େ, ଏଠିସେଠି ଛତୁ ଫୁଟେ । ଛତୁ ଶୁଖେଇ ହଳଦିଗୁଣ୍ଡ ପକାଇ ଚାଷୁ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଅମ୍ବ ଗଛ ଓପାଡ଼ି ଟାକୁରୁ କୋଇଲି କାଢ଼ି ଶୁଖେଇ ଗୁଣ୍ଡ କରି ଜାଉ କରୁ । ନଲେ ପେଟେ ଜାମୁକୋଳି ଖାଇ କାଳି କାଟୁ । ବରଷାକ କଞ୍ଚେ ତେଲ ଜାଳୁ ।’

‘ଏବେ ସେଇ ମାଆ ଲୋ କୁଅଡ଼େ ? ତାକୁ ଖାଇବାକୁ ମାଗୁନାହିଁ କାହିଁକି ? ସେ ବା ଆପଣା ଗୁଣ୍ଡ ଯାତ ଦେଇନାହିଁ କାହିଁକି ?’

‘ମାଆ ଆଉ କାହିଁ ବାବୁ ? ଆମର ଆଗରେ, ଟିକିଏ ଦୟାମାୟା ନାହିଁ; କାହୁଁ ଦଳକୁ ଦଳ କଂସେଇ ଆସି ତାକୁ କୁତୁକିତା କରି କାଟିନେଲେ । ଗୋଡ଼ ହାତ ଧରି ଯେତେ ଦଇନ କଲୁ, କାନେଇଲେ ନାହିଁ । ଧନୁଶର ଦେଖେଇବାକୁ କେତେଟାଙ୍କୁ ଗୁଲି କରି ମାରିଦେଲେ ।

ତାପରେ ଆଉ କେହି ରୋକିଲେ ନାହିଁ । ଓଲଟି ପଇସା ଲେଉଟେ ଆମ ଭିତରୁ କେଉଟା ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ । ଆଗେ ଶାଳ, ପିଆଶାଳ, ଶିଶୁ, କୁରୁମ କଙ୍ଗଡ଼ା ଗଲା । ତାପରେ ହସ୍ତାନ୍ତ ହସ୍ତାନ୍ତ ଆମ୍ଭ ଗଛ, ପଣସ ଗଛ, ଜାମୁଁ, ମନ୍ଥୁଳ, କରଷ୍ଟି, କଇଁଆଁ ଗଛ ଉପରେ ସେ ଶାଗୁଣୀଙ୍କ ଆଖି ପଡ଼ିଲା । ସବୁ କର-ତରେ ଘୋରି ଦେଲଗଲେ । ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ାକ ଦେଖୁଚ ବାବୁ ? ସବୁ ନଣ୍ଡା, ଲଙ୍ଗଳା, ଫୁଙ୍କୁଳା । ଲଜରେ ଯେପରି ମରିଯାଉଛନ୍ତି । ଖରାରେ ଯେମିତି ହା ହୁତାଣି ଉଠୁଚ । ଏବେ ତାଙ୍କୁ ଗାଧୋଇ ଦେବାପାଇଁ ମେଘ ବି ଅଟକି ନାହିଁ ।

ପାହାଡ଼ୀ ଝରଣା ମୁଣ୍ଡ ଶୁଖି ଯାଇଛି । ନଈରେ ନାହିଁ ପାଣି । ଧାନ ଗଜା ମରୁଡ଼ି । ଗୁଣିଆଡ଼େ ହାହାକାର । ହାତ ବଢେଇବାକୁ ଶାଗପତରଟାଏ କୋଉଠି ନାହିଁ । ରଜା ଗଲେ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜଙ୍ଗଲ ଗଲା । ଜଙ୍ଗଲ ଗାରଡ଼ଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଶ୍ଵେର ସଲସୁତର । ସେ ପଦେ ହେଲେ କହୁଲା ନାହିଁ ।

ଜଙ୍ଗଲ ଲେପ ପାଇଲା । ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାଘ, ଭାଲୁ, ହରିଣ, ଶମ୍ଭର ବି ଶେଷ ହୋଇଗଲେ । ମିଛକୁ ମରଦମାନେ ଶିକାର କରି ଆଉ ଯାଆନ୍ତେ କାହିଁକି ?

ଖରା ଦିନର ଟାଇଁ ଟାଇଁଆ ଖରା । ବାଟଘାଟରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଯିବା ଲାଗି ଗଛଟାଏ କୋଉଠି ନାହିଁ । ପାଳୁଅ ଖୋଲି, ମନ୍ଥୁ ମାରି ସହର ବଜାରରେ ବିକ୍ରି-ଥିଲୁ । ଦାନ୍ତକାଠି, ଶାଳ ବା ଶିଆଳୀ ପତରର ଦନା ବା ଖଲି, ବିଡ଼ି କାଠ, କଣ୍ଟାଝଣ୍ଟା ବିକି ବା ଚଳି ଯାଉଥିଲୁ । ସେ ବାଟ ବି ବନ୍ଦ । ଏବେ କିଛି ହେଲେ ବାଟ ଦଶୁନାହିଁ । କେମିତି ଆମେ ପେଟ ପୋଷିବୁ ବାବୁ ?

ମରୁଡ଼ି ତ ପଡ଼ିଲା । ବିଲବାଡ଼ିରେ ଗୋରୁ ଚରିଲେ । ସେ ଯାହା ଯୋଉଠୁ ପାଇଲା, ସେକ ବିକଳରେ ଖାଇଲା । ନାଲରକ୍ତ ହରା ଘୋଟିଲା, ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ମଲେ । ଯେ ବି ବସି ରହିଲେ, ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ତାଙ୍କ ହାତ ପାଦ ଅଚଳ ହେଲା । କାମ ତ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଦରମଲା ଲୋକଗୁଡ଼ାକ କିଛି କରି ନ ପାରି ଭିକାମାଟି କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ି ରହିଲେ । ବିଦେଶ ପଲେଇବା ଲାଗି ବି ବଳ ପାଇଲା ନାହିଁ ।

କାଳ ପଡ଼ିଥିବା ବେଳେ ମାନ ମନ୍ଦିରକୁ ଜଗୁଛି କିଏ ? କୋଉ ପ୍ରକାରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚେଇବା ଲାଗି ଛେଳି ମେଣ୍ଟାଙ୍କଠାରୁ ଶତ୍ରୁରେ ‘ଶୁଦ୍ଧପେକ’ ଗାଆଁର କପୁର ମାରି ତା ବାଳୁତ ଛୁଆଟିକି କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କାରେ ବିକିଲା; ଧୂବେର ଗାଆଁର ବିଶିଆ ଶବର ତା କଙ୍କାଳ ସୁଅଟିକି ଦଶ ଟଙ୍କାରେ ବିକିଲା । ଜରଲି ପଡ଼ା, ଶିଆଲିଲଟା, ମିଛପାଲି, କୁମନା ଗାଆଁର କେତେ କେତେ ଝିଅପୁଅ ବିକା ହୋଇଗଲେ । ଦରଦାମ୍ କରବାକୁ ଦମ୍ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଯେ ଯାହା ଦେଲେ ନେଇ ଲୋକେ ପିଲା ଧରେଇ ଦେଲେ ।

ଯେ ମଲେ, ଯେ ବିଦେଶକୁ ପଳାଇଗଲେ, ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଯେ ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ବାବୁ—ସମସ୍ତେ ଅକାଳେ ଗୁଡ଼ା । ହାଡ଼କଙ୍କାଳ । ଆଉ ଚାଲିଚାଲି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଆଉ କିଏ କାହିଁକି ପଇସା ଦେଇ କିଣିବ ? ବାଟରେ ମରିଗଲେ ପଇସା ଗୁଡ଼ିବ ନା ନାହିଁ ?

ମୋ ଝିଅ ବେଲମଟା, ପାଟିଲା ବେଲ ପରି ଗୋଲ୍ ତାର ମୁହଁ । ସେତେ ଧଡ଼ିଆ ନେକେଡ଼ା ହେଇ ନ ଥିଲା । ତାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଘେନି ମୁଁ ଶାଗ, ଅନାବନା ପତର ଏଠୁସେଠୁ ତୋଳି ଆଣି ଖରଡ଼ି ଖାଇ କୌଣସି ମତେ ପେଟ ପୁରୁଥିଲି । ଗୋରୁଗାଈ, ମେଣ୍ଟାଛେଳିଙ୍କ ଦାଉରୁ ସେ ବି ଶେଷ ହୋଇଗଲା ।

ବିଧାତା କାହିଁକି ଆମକୁ ଶ୍ଵାନ୍ତନୟନ ଦେଲା ? କାହିଁକି ଏତେ ଶ୍ଵାନ୍ତନୟନ କରି ମାରୁଛି ବାବୁ ?

କାହାର କି ଅନଷ୍ଟ କଲୁ ? କାହିଁକି ଧୋବଧବଳିଆ ବାବୁମାନେ ଆମ ଗାଆଁକୁ ଆସି ଗୋଇଠା ମାରି ଆମ ଗାଡ଼ି ହାଣ୍ଡି ଗାଢ଼ିଦେଲେ ?

ପେଟଦାଉ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ମୋ ଝିଅକୁ ମୁଁ ବିକିଲି । ଏଥିରେ କାହାର କଣ ଗଲା ?

ଖାଇବା ବିନା ମରିଯିବାଗଲେ ତ କେହି ବାସି ମୁହଁରେ ପଛରୁ ନଥିଲେ, ଏବେ କଣ ହୋଇଗଲା ?

କେତେ ତ ପିଲାଝିଲି ବିକି ଚଳିଲେ, କାହା ବେଳକୁ କିଛି ହେଲନାହିଁ, ମୋ ବେଳକୁ କାହିଁକି ଚହଲ ପଡ଼ିଗଲା ବାବୁ ?

ମୋର କ’ଣ ଭୁଲ୍ ହୋଇଗଲା ?

କୁଣ୍ଡାକୁଣ୍ଡି ହୋଇ ଓପାସରେ ମାଆ ଝିଅ ଦିହେଁ ମରିଥାନ୍ତୁ, ସେ କେମିତି ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ?

‘ଆଲୋ ସୁନ୍ଦରମଣି, ଏଠା ଲୋକେ କି ଦୁଃଖରେ ଅଛନ୍ତି, ମରଣ ଦୁଆରକୁ କେମିତି ଗୋଟି ଗୋଟି ଟଣା ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି, ସବୁ ଦେଖୁଛି ।

ହେଲେ ମାଆ ହେଉ କେମିତି ତୁ ମୁରୁଛିଲୁ ? ଏଡ଼େ ଅଳ୍ପାୟୀ ଯୁବକ ଝିଅକୁ କାହାକୁ ବଳିଲୁ ?’

କାହ୍ନି କାହ୍ନି ବେପାରୀ ଆସି ଦୁଆରୁ ମେଣ୍ଟା ଛେଳି କଣି ନଉଛନ୍ତି । ହେଲେ ମଣିଷ ଲାଗି ଗରୁକ ମିଳିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ ।

ବେଳକୁ ବଳିବା ଲାଗି ମତେ ନାକେତମ୍ ହେଉଛି । ପୁଲିସ୍ ଉପରେ ଉଦାମପାଟଣାରେ କେନ୍ଦ୍ର କରିଲେ ନାହିଁ । ମତେ ଖଡ଼ିଆଳ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ହେଲା । ଡାଳଭଙ୍ଗା କୋଡ଼ିଏ କୋଶ ବାଟ । ମାରିଯାଉ ଖାଇ ବସିଉଠି ଯାଇ ମା’ ଝିଅ ଦି ଦିନରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ ।’

‘ବେଳକୁ କିଏ କଣିଲା, କେତେ ଟଙ୍କାରେ ?’

‘ନାଆଁ କହୁବାକୁ ସେ ମନା କରିବ, ବାବୁ । ତାକୁ ଚିହ୍ନିକାଣି କି ଲଭ ? ମୋ ଝିଅକୁ କଣ ମୁଁ ଆଉ ମୁକୁଳାଇ ପାରିବି ? ସେ କଣ ଆଉ ଫେରାଇବ ?’

‘ସେ ଯଦି ବଳିଦବ ?’

‘ସେଥିକି ମୋର କି ବଳ ? ତା ଜନିଷ; ତେଣିକି ସେ ଯାହା କରୁ । ସେ ଘରେ ରଖିଲା କି କାହାକୁ ବଳିଲା, ଦେଖିବାକୁ ମୁଁ କଣ ସେଠି ଥିବି ? ତେବେ ଏତକ ମୋର ଦମ୍ଭ ଯେ ମୋ ଝିଅ ମୁଠିଏ ଖାଇ ବସି ରହିବ । ତେଣିକି ତା ଇଷ୍ଟ, ମୋ ଝିଅର ଭାଗ୍ୟ । ତାପରେ ମୁଁ ମରୁ ବା ସରେ ।

ଏ ଛୁରୁକର ଜୀବନ ଧରି ଆଉ କି ଲଭ ? ସ୍ତ୍ରୀ ନାହିଁ । ପିଲାଟିଲା ନାହାନ୍ତି । ସଫାର ଭାଙ୍ଗିଛି, କୁଳ ବୁଡ଼ିଛି ।

ଥୁଣ୍ଡା ଗଛଟାଏ ମରୁଛି ତ ମରିଯାଉ । ସେଥିଲାଗି ଆଉ କାହାର କି ଭାବନା ?’

ଏତକ କହୁଲା ପରେ ସୁନ୍ଦରମଣିର ମୁହଁ କାନ୍ଦୁଲା ପରି ଦଶୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଝରିବାକୁ ଲୁହ ବା ରକ୍ତ କିଛି ନ ଥିଲା ।

ଛୁରୁର ଚମଡ଼ା ଦିଶିଛି ଛୁରୁରେ ମିଶି ଯାଉଥିଲା । ଦଶୁଥିଲା କେବଳ ବେଶ୍ ଦୁଇଟି, କଲା କଲା ଘୋର ପଟସର ଖୁସିଲା ଡେମ୍ଫ ପରି ।

ଏ ସ୍ତ୍ରୀ ନା ପୁରୁଷ ? ବାରିବା ଲାଗି ପଦାକୁ କିଛି ହେଲେ ସକେତ ନ ଥିଲା ।

ଗୋଟାଏ ପଟେ ଭିତ୍ତିଧୁନା ମୁଖୁ, ଆଉପଟେ ପୁଲିଆଁ । କୋଉଟା ଭଲ କୋଉଟା ସଲ, ସୁନ୍ଦରମତୀ ବୁଝିପାରୁ ନ ଥିଲା ।

ସୁନ୍ଦରମତୀର ଏ ସ୍ଥାନ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ଭାବୁଥିଲା—ଏ କଣ ସ୍ବାଧୀନ ଭାରତର ଛିଅଟିଏ ?

ଏ ଦେଶରେ ପେଟ ବକିଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ ?

ମୁଣ୍ଡ ବକିଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ ?

ଇଚ୍ଛତ ବକିଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ ?

ମଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ ?

ଜୀବନ ବଞ୍ଚେଇବା ଲାଗି ଏ ହାତରୁ ସେ ହାତକୁ ପିଲାଟିଏ ଗଲେ ଦୋଷ ! ମଣିଷକୁ ସ୍ବାଧୀନ କରବା ଲାଗି ତୁମେ କି ଖିଆଲ ପ୍ରୟୋଗ କରନାହିଁ ହେ ସମ୍ରାଟ, ରଜା, ଜମିଦାର, ସାହୁକାର, ମକଦ୍ଦମ, ସାଆନ୍ତ, ସରକାରକାର, ସର୍ଦ୍ଦାର, ପୂଜିପତି, କାନ୍ତଗୁଣୀ, ଠିକାଦାର ଓ ଖିଆଲ ସରକାରମାନେ । ତୁମ ଅନ୍ୟାୟ ଅବସ୍ଥାର ଦାସବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ନିରାହ ମଣିଷବିଳା ଦେପାରରୁ କିପରି ଭୁଣା ?

ତୁମେ ହାତରେ ନ ମାରି ଭାତରେ ମାର ।

ପିଠି ଆଉଁସି ତମ ଉତ୍ତର ।

ଚଇତନ ନ ମାରି କଲିଜା କାତ ।

ଆଖିରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ଗେଜି ଫୁଟାଇ କାହିଁକି ଏବେ କୁହାର କାନ୍ଦଣା କାନ୍ଦ ହେ ମଣିଷପଣ ଦେଖେଇ ଦୁଇଥବା ଗ.ଦ୍ରବ୍ରହ୍ମମାନେ ।

ପୃଥିବୀର ସୁନ୍ଦରବନ୍ତ, ସୁନ୍ଦରମତୀମାନଙ୍କ ଲଲାଟଲିପି ଲିଭାଇ କି ଭାଷା ଖଞ୍ଜିତ ହେ କୁହାମୁଣ୍ଡା କପିଳାମାନେ ।

ଭୋକ ହେଲେ କେମିତି ଲାଗେ ? କେମିତି ?

ଯଦି ବୁଝିପାରୁଥାନ୍ତୁ, ଭୋକ ନ ହେଉଁ ଖାଉଥିବା, ଅଳସ ହାଇ ମ'ର ସବୁ କଥାକୁ ଫୁଟିକରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଉଥିବା, ତା ଜଙ୍ଗଲମାଆକୁ ମାରି ତାକୁ ବିଚ୍ ବଜାରରେ ଦକଡ଼ାର କରୁଥିବା, ଭାରତର ଇଚ୍ଛତ ବାଳା ଉଡ଼ାଇବା ଲାଗି ତା ଇଚ୍ଛତକୁ ବୁଟ୍ ତଳେ ଚୁପି ଦେଉଥିବା ହେ ସବାଖିଆମାନେ;

ପୁଷ୍ଟିସ୍ଥାନତାରୁ ମରିବ, ଅଶାନ୍ଦ୍ୟ ଖାଇ ମରିବ, ରୋଗରେ ମରିବ ବୋଲି କହିବାକୁ ତୁମ ଜିଭ ଲେଉଟୁଛି କେମିତି ?

ମାଣିଆ ପେଜ, ହାଣିଆ ଖାଇ ଆନନ୍ଦରେ ପାହାଡ଼ୀ ଗାଆଁରେ ନାଚୁଥିବା ଏ ପ୍ରକୃତ ପୁଷ୍ଟିକନ୍ୟାମାନଙ୍କର ପୁଣ୍ୟ କାହିଁକି ଦରଶନୁ କରତ, କେଉଁଠି ଦେବ କି ହେ, ନାଆଁଗିଲ, ବାହାରିଆମାନେ ?

ଶାସ୍ତ୍ର ନା ପୁରସ୍କାର ?

ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଜନ୍ମଲ ଖଟିଲ ପରେ ଆଜି ଚଢ଼େଇମସା କାଳକେତୁ ଖଲ୍ଲସ୍ ହେଲା । କି ଅପରାଧରେ ନାକୁ ଜେଲ୍ ଦିଆଗଲା, ସେ ବୁଝି ପାରି ନ ଥିଲା । ସେ ଶରୀ ଦୋଷରୁ ଦଣ୍ଡ ପାଇବ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲା ।

ଯୋଉ କାମ ଜବନରେ କେବେ କରିନାହିଁ, ସେଇ କାମ ତାକୁ ଦିଆ ହେଉଥିଲା—ଘଣ୍ଟାପେଲ, ଚକପେଟା, କୋଡ଼ିହଣା, ପାଣିବୁହା । ତାକୁ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ଲାଗୁଥିଲା, ଠେଲପେଲରେ ସେ ସବୁ କାମ କରୁଥିଲା, ନଇଲେ ପିଠିରେ ବୁଟମାଡ଼ ବାଜୁଥିଲା ବା ଅଧାପେଟ ଖାଇବାକୁ ଦିଆ ହେଉଥିଲା ।

କେତୁ ଗୁରୁଥିଲା—ଗୁରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ କୁଳ କିନାସ ପାଉ ନ ଥିଲା । କଣ ଭାର ପାପ ? କାହିଁକି ଏ ଶାସ୍ତ୍ର ?

‘ମୁଁ ବଣବୁଦାରେ ବୁଲେ, ପକ୍ଷୀ ମାରେ । ଭୁମେ ମଣିଷ ଚରାଅ । ମୋ କଥା ଟିକିଏ ସାଜି ବସୁର କର । ମୋ ଭୁଲ୍ ବୁଝାଅ । ମୁଁ ଅମାନିଆଁ ନୁହେଁ, ଗାଲୁଆ ନୁହେଁ, କାଇଲ ହେଲେ ମୁଁ ମାନିଯିବି ।

ଦୋଷ କଣିକା ଜଣେ, ଦଣ୍ଡ ପାଇବ ଆଉ ଜଣେ । ଦିନେ ନୁହେ, ମାସେ କି ବର୍ଷେ ନୁହେ, ଲବ୍ ଲବ୍ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ !

ହଉ ମତେ ତ ଯାହା କଷ୍ଟ ଦେଲା, ଦେଲା; ମୋ ଫିଲ୍ଲୁଏ ତମର କି ଅପରାଧ କରିଥିଲେ ?

ଘରେ ଦି ଦିନ ବଢ଼ିଲା ଝିଅ; ଫୁର କଜାଳ ଗଣିହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଘରେ ଆଉ କିଏ ରୋଜଗାରିଆ ଥିଲା ? ସେମାନେ କଣ ଖାଇଲେ, କେମିତି ଚଳିଲେ ? ଲୁହୁଆ ବଢ଼ିବକ ଛପର ଅଣ୍ଟାବରୁ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ନା ନାହିଁ ?

ଓହୋ, ମୋ ମନ କଣ ହୋଇଯାଉଛି ! କେହି ଜଣେ ହେଲେ ଭାବିଲା ନାହିଁ—ସେ ତ ଜେଲ୍ରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଲା । ତା ଫିଲ୍ଲୁକଣ୍ଠ ଚଳିବେ କେମିତି ? ଏ ଡ଼ାହାରେ କ୍ୟାସ୍ ଆଉ କାହିଁ ? ଯୁଆଡ଼େ ବଡ଼ଲେକ, ସେଆଡ଼େ କ୍ୟାସ୍, ଯୁଆଡ଼େ ଟଙ୍କା, ସିଆଡ଼େ ବସୁର ।

ବାରବୁଲ ଜୀବନ ମୋର । ଦିନେ ଘରେ ବସିଲେ ମତେ ବିପଦର ଲାଗେ ।
 ବୁଲେ ଗୋଧନ ପଡ଼ିଆରେ, ଗନ୍ଧାର ବିଲରେ ବା ଗୋହରୀ ଦଣ୍ଡାରେ,
 ଚୋଟାବାଡ଼ିରେ ବା ପାହାଡ଼ କନାରେ କମ୍ପା ନଇ, ନାଲ, ହୁ ଦ, ପାଣିଚୁଆ,
 ଚଉତରା ବା ସନ୍ତସନ୍ତା ଅପନ୍ତରରେ । ମାରେ କପଡ଼ା, ବଣକୁକୁଡ଼ା, ହଂସଗାଳୀ,
 କାମ, ହରଡ଼, ଚକ୍ରୁଆ ଚକୋଇ, ନନ୍ଦା, ବଢ଼ିଆ କାଙ୍କ ବା କୋଟଲଗାଇ,
 ବାବୁଡ଼ି—ଯୋଉ ପକ୍ଷୀର ମାଝିଏ ବାବୁମାନେ ଖାନ୍ତି ବା କାଶ ଶ୍ଵାସ, ବାତ ଆଦି
 ରୋଗ ଭଲ କରିବା ପାଇଁ ଯାହା ମାଝିସରେ ଔଷଧ ତଥାବ ହୁଏ ।

ଯୋଉ ଇଚ୍ଛା ସେ ଚଢ଼େଇ ମୁଁ ମାରେନାହିଁ । ସେ କେଳା ବା ସବାଣିଆଙ୍କ
 କାମ । ସେମାନେ ନ ଖାଆନ୍ତି କଣ ? କାଣ୍ଡିଆବର, ମାଟିଆଚଲ, ଫୁଲଶାଗୁଣା
 ଜାମରାକୁଆ ବ ବାଦ୍ ପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ ।

ମୋ ସାଥୀ ଏଇ ନଳୀ ବନ୍ଧୁକଟି । ପିଠିରେ କଷା ଦେବଦାରୁ ପତରର
 ଏଇ ଘୋଡ଼ଣି । ଦଳେ ଚଢ଼େଇ ଚରୁଥବାର ଦେଖିଲେ ସ୍ଵାକୁ ପିଠିରେ ପକାଇ
 ହଡ଼ହପରେ ଘୁସୁରି ଘୁସୁରି ଯାଏ । ଟିକିଏ ଖୁସ୍ ଖାସ୍ ହେଲେ, ଲୋର୍ରେ
 ନିଶ୍ଵାସ ଗୁଡ଼ିଲେ କି ଗୋଟେ କାଣିଦେଲେ ଶିକାର ଭଣ୍ଡୁର୍ । କାଶୁଆ, ଧଇଆଙ୍କ
 ଦେହ ଏ ଧନ୍ଦା ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଚଢ଼େଇ ଖୁବ୍ ତରକା ହେଲେ ବି ମଣିଷର ଭରକାପଣ ତାକୁ ବଳେ ?
 ଘାସଣା ହଡ଼ ପରି ଦୂରକୁ ଦିଶେ, ସ୍ଵା ତଳେ କାଳଯମ ଲୁଚି ଲୁଚି ପାଖକୁ ଲୁଗି
 ଆସିଲଣି ବୋଲି ମୋଟେ ଜାଣି ପାରେ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ଫୁଟେ ଡୁ । ‘କଣ
 ହେଲ’, ‘କଣ ହେଲ’ କହ କହ ଚଢ଼େଇସବୁ କଲିକାଲିଆ ହୋଇ ପ୍ରାଣ
 ବିକଳରେ ପଳାଇ ଯାନ୍ତି, ବାଟବଣା, ଗୋଠଛଡ଼ା । ତା ଭିତରୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ନ୍ତି
 କେରୁଟା । ସେ ସବୁ ବ୍ୟାଗ୍ରେ ଭର୍ତ୍ତିକରେ, ସାଇ ସାଇ ଗୁଲି ବଳେ । ସଉଦାପଟ
 କରି ଘରକୁ ଫେରେ । ମୋର ନିତିଦିନିଆଁ ଧନ୍ଦା ଏ । ମୋର ଦାଣ୍ଡରୁ ଆସେ,
 ହାଣ୍ଡିରେ ପଶେ । ହାତ ବଢ଼ାଇବାକୁ ଘରେ ବା ବାଡ଼ିରେ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ ।

ବଖୁରୁଏ ବୋଲି ଘର । କି କାମ ? ଘରଣୀ ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଏକ
 ଆଖିରେ ମୋ ଅଇଲ ବାଟକୁ ଚାହିଁ ବସିଥାଏ ।

ଦିନଯାକ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ମୋ ଗୋଡ଼ରୁ ବାକୁଲି ବାହାରେ । ଘରେ
 ତଳ ପ୍ରାଣୀ କୁଟୁମ୍ବକୁ ଗଣ୍ଡିଏ ଦାନା, ଖଣ୍ଡିଏ କନା ଯୋଗେଇଲ ବେଳକୁ ମୋ
 ଦଫା ଶେଷ ।

ହିଅଦଟା କେମିତି ହାତକୁ ଦି ହାତ ହେବେ, ଭାବବାକୁ ମୋର ବେଳ କାହିଁ ? ଭାବ ବସିଲେ ବା କଣ ହୁଅନ୍ତା ? ତଳ ଜାଗା ପାଞ୍ଚ ଜାଗା ଯାଇ ପାଞ୍ଚ ବୁଝିବା ଦରକାର । ଦିନେ ଶିକାରକୁ ନ ଗଲେ ତ ପେଟରେ ଓଦାକନା ଦେଇ ଶୋଇବା କଥା । ଆଗେ ପେଟ ନା ଏ ନାଟ ? ସେ କଥା ବୁଝୁଛି କିଏ ? ଭାବିଯା କଣ ବସେଇ ଉଠେଇ ଦଉଛି ନା ସାଇପଡ଼ିଶା ରଖେଇ ଥୋଇ ଦଉଛନ୍ତି ?

ହେଲେ କଣ କରିବ ? ଶିକାର ବଳି ଗଲବେଳେ ତ ଭାବଭରଣୀଙ୍କି କହୁପୋଛି ଆସୁଛି । ଘରକୁ ଚାହିଁ ଘରୁଆମାନେ ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ଦଉଛନ୍ତି । ମୋ ବେଉସା କଥା ଶୁଣି ନାକ ଟେକୁଛନ୍ତି । ଚଢ଼େଇମରୁର କି ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅଛି ? ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବକୁ କିଏ ରାଜି ହବ ? ସମାସ୍ତ ବନ୍ଧୁଟିଏ ମିଳୁଛି କାହିଁ ?

ରାଜି ହୋଇଗଲେ ବି କି ଯାନିଯଉଡ଼ିକ ଦେବ ? ହିଅମାନେ ନାକ କାନରେ ଲମ୍ବକାଠି ଲଗେଇ ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବେ ? ଭାଇ ବିରାଦଙ୍କୁ କି ନିମିତ୍ତା ଲେପାରିବ ? କଣ ଶୂନ୍ୟରେ ସବୁ ହୋଇଯିବ ?

ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ—ଭଗବାନ କଣ ଏ ସବୁ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ? ଯାହାର ପୋଷିବାରୁ ବଳନାହିଁ, ତା ଘରେ ହିଅ ଦଅନ୍ତି କେମିତି ? ହଁ, ଦେଲେ ଯଦି ତାକୁ ଉଚ୍ଚ କର୍ମ ଦେବା ଦରକାର—ତା ହେଲେ ଆଖି ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ଯିଏହେଲେ ହିଅକୁ ବୋହୂଜରି ନଅନ୍ତା । ତା ଯଦି ନ ହେଲା, ମୁଁ ବାପ ହୋଇ ହିଅକୁ ଯୋଉଠି ଇଚ୍ଛା ସେଠି ଗୁଞ୍ଜିଦେଇ ଆସିବି କେମିତି ?

କିଛି ସିନା ନାହିଁ । ମୋର କଣ ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା ନାହିଁ ? ଦେଖିଗୁଡ଼ି ତ ଯୋଉଠି ଦେବ । ଯେତେ ଖଟିବ ଖଟୁ ପଛକେ ହିଅ ପେଟପୁର ମୁଠିଏ ଖାଇବାକୁ ପାଇବା ଦରକାର । ଚରା ଦଦରା ପିନ୍ଧିଲେ କି ଓପାସ ଶେକରେ ରହୁଲେ ମୋତେ କାଟିବ, ସମ୍ପି ବ । ଏ ହୀନଅବସ୍ଥା ବାପ ହୋଇ ମୁଁ ଦି ଆଖିରେ ଦେଖିପାରିବି ନାହିଁ ।

ମୁଁ ଅଚଳ ପକ୍ଷକୁ ଦେବିନାହିଁ । ‘ହିଅ ଦିଅ, ବେଶୀକାଳ ରଖି ନୁହେଁ’, ଏଥର ମୋ ମତ ନାହିଁ । ‘ଦେଲା ନାଶ ହେଲା ପାରି’ ହେବା ଅପେକ୍ଷା ହିଅକୁ ଅବହତ୍ତା ରଖିବା ବରଂ ଭଲ ।

ନା, ନା, ସେ କଥା କଦାପି ହବନାହିଁ—ମୁଁ ବୁଢ଼ା ହଡ଼ାକୁ ଦେବିନାହିଁ, ଯେତେଦିନ ପାରିବ, ପୋଷିବ, ମଲେ ଗଲା । ତେଣିକି ତାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ସେ ଭୁଞ୍ଜିବେ । ଆଜୁ ଯେମିତି ଅବହତ୍ତା, ରହନ୍ତୁ, ଯେତେକାଳ ଯୋଗ୍ୟ ପାଞ୍ଚ ନ କୁଟିଛନ୍ତି ।

କହନ୍ତି—ଭାଗ୍ୟ ପରା କୁଆଡ଼େ ଟାଣି ନେଇଯାଏ । ଅଭାଗ କହନ୍ତି—ସେ ଯାହା ହାଣ୍ଡିରେ ଚାରିପଟେ ପକେଇଥିବ । ଦେଖିବା, ଏ କଥା କେତେ ସତ ।

ଯୋଉ ବିହବିଧାତା ଏଡ଼େ ପୁରୁଷ ରୂପ ଦେଖେ, ସେ ତାକୁ ଚାହିଁ ବର ଖଞ୍ଜି ନ ଥିବ ? ହଉ, ହଉ, ଥୟ ଧର । ବେସ୍ତ ଶକଳ ହେଲେ କୋଉ କଥା ହୁଏ ? ହେଲେ ଏ ମାଛପ ମୂର୍ତ୍ତିକ କଣ ଟିକିଏ ଥୟ କରି ଦଉଡ଼ି !

କେତେ ଲୋକ ଦେଖେଇ ଦେଖେଇ କହୁଛନ୍ତି—‘ଏ ଚଢ଼େଇ ମାରିବା କୁଆଡ଼େ ଭାଗ ପାଏ । ଚଢ଼େଇ ବଂଂଂ ଚାହିଁ ଚାହିଁ । ମୋର ଭଲ ମଙ୍ଗଳ ହବନାହିଁ । କୁଲ ଚାହିଁବ ।’

ସେମିତି ଚାହିଁଲେ କେଉଁଟି କଣ ମାଛର ବଂଂ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ନାହିଁ ? କଂସେଇ ଗୋରୁ, ଛେଳି, ଫେଣ୍ଡା ମାଛନାହିଁ ? ତାଙ୍କର କଣ ଭଲ ମଙ୍ଗଳ ହଉନାହିଁ ? ତାଙ୍କ ପୁଅଟିଏ କଣ ବୋତୋଲା ହଉନାହାନ୍ତି ?

ଆରେ ବାବୁ, ଆମେ କଣ ଖାଲି ମାରିବା ଲାଗି ଜବଦସ୍ତୀ ବରୁ ? ତୁମେସବୁ ଖାଉଛ ବୋଲି ଆମେ ସିନା ମାବୁରୁ ! ନଇଲେ ଅମର କି ବିଶ୍ ? ଆମେ ତ ଭିନେ ଧନା ଧରିଥାନ୍ତୁ ।

ଏଥରେ ପାପ ହେଲେ ସମସ୍ତଙ୍କର ହବ, ଏକା ଅମର କାହିଁକି ? ଜୀବନ ବଞ୍ଚେଇବା ଲାଗି କିଏ କେତେ ଧନା ଚାହିଁଛନ୍ତି । ସେମିତି ଅମର ଏ ଶିକାର ଧନା, ଏଥରେ ପାପ ନାହିଁ ।

ବାବୁ, ଖାଇପିଇ ଏତେ ସେ ହେଣ୍ଡି ମାବୁର, କାହା ସକାଶେ ? ମୋର ପରି ଲୋକଙ୍କ ସକାଶେ । ନଇଲେ ଏ ଚଢ଼େଇ ବଣ ବଢ଼ି ସଂସାରର ସବୁ ଫସଲ ବରବାଦ୍ କରି ଦିଅନ୍ତେ ।

ଆମ ଲାଗି ଫସଲ ପୋକ ଚାଲିଲେ ବୋଲି କେତେଲୋକ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, ତାହା ତୁଲ୍ ମିଛ । ଆମେ କଣ ଘରଟିଆ, ଗୋବରା, ଦୁକାଳିକା, ବଣି, ଶୁଆ, ହଳଦି ବଢ଼ନ୍ତି, ବେଳେଟିଆ, କୁଣ୍ଡାଟିଆ ଯନ୍ତ୍ରୀ ମାବୁ ? ତୁମେ ଓଲଟି ବୋନା ଓଷ୍ଠଦ ଯକାଇ ଚଢ଼େଇ ବଣ ନିଫାତ କରୁଛ । ଆମେ ନୁଆଁ ଶିଆଁ ହୋଇଥିବାରୁ ଆମ ମୁଣ୍ଡରେ ଦୋଷ ବୋଲୁଛ ! ନଇଲେ କେବେହେଲେ ତୁମ ଭଣ୍ଡ ଲେଉଟନ୍ତା ନାହିଁ ଏ କଥା କହୁବାକୁ ।

ଆମର ଏ ଚଢ଼େଇମରା ସାଜଟା ଦେଖୁଛ ବାବୁ ? ଘରକରୁ ବଢ଼ି ଫରଶ ଘର, ପାଞ୍ଚଜଣେ ପଞ୍ଚକୋଳ ହେଉଛନ୍ତି । ଏ ଲୋକେ ଚଢ଼େଇମରା ଧନା

ପ୍ରତିଥାନ୍ତେ କି ନାହିଁ, ଆସେ ଆସେ ପ୍ରତି ହୋଇଗଲା । ବଣରୁଦା ଆଉ କାହିଁ ? କେତେ କେତେ ଚଢ଼େଇ ବଂଶ ଗୁପ୍ତ ତ ଲୋପ ପାଇଗଲା । କୋଉଠି ଗେଟେ ହେଲେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ, ଭାବିଲେ ଦୁଃଖ ଲାଗେ ।

ଏବେ ଆମ ସାଙ୍ଗର ପୁରୁଷଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେ ହୋଇଛନ୍ତି ମିଶ୍ରୀ, କେତେ ରଞ୍ଜିତ, କେତେ କାରଖାନାରେ କାମ କରୁଛନ୍ତି । ଏକା ମୁଁ ଏ କାମ କରୁନାହିଁ । ପିତୃପୁରୁଷର ଧନା ମୁଁ ପ୍ରତି ପାରିନାହିଁ । ଆଉ କୋଉ କାମ କରିବି ଜାଣେନାହିଁ । ଜୀବନରେ ମୁଁ କାହାର କିଛି କ୍ଷତି କରିନାହିଁ । ପରର ଅମଙ୍ଗଳ ପାଶ୍ଚବାକୁ ମୋତେ ବି ବେଳ ନ ଥାଏ । ମୋ ଶିକାର ଭଲ ତ ମୁଁ ଭଲ । ଏତିକି ଭଲକୁ ଭେଲ କରିଦେବାକୁ ଲୋକେ ବାହାରୁଛନ୍ତି, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ।

ସୁସ୍ଥୁଆର ମୁଁ କଣ କରିଥିଲି ? ସେ କାହିଁକି ମୋ ବଢ଼ିଲା ଝିଅର ବାଟ ଓଗାଳିଲା, ତା ଗାଧୁଆ ଦାଟରେ ଜରି ବସିଲା ?

କେତେ ଥର ସ୍ତ୍ରୀ ତା ହାତରେ ଖବର ଦେଲି—ଆରେ, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିଲା । ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଯୁଦ୍ଧିବାକୁ ମୋର ବେଳକାଳ ନାହିଁ, ବଳ ନାହିଁ । ମୋ ଝିଅକୁ ବିବାହ ହେଉ ତ, ତୋ ବାପକୁ କହ, ମୋ ସାଙ୍ଗେ ଆସି କଥାକଥା କରୁ । ଶ୍ରେୟ ପରି ଲୁଚି ଲୁଚି ଆସୁଛୁ, ଯାଉଛୁ କାହିଁକି ?

ମୁଁ ଯେତେ ଗରିବ ହେଲେ ବି ମୋର ତ ଫେର ମାନ ଉଚ୍ଚତ ଅଛି ? ତା ଉପରେ ଆଖି ଆସିଲେ ମୁଁ କାହାର ନୁହେଁ, ଜାଣିଛୁ ନା ନାହିଁ ? ହଁ, ଆଗରୁ କହୁଥିଲି—ଦୁସ୍ତିଆର ।

ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକକୁ ଶିଷ୍ଟ ବଚନ ରୁଚେ କୋଉଠି ? ସେ ଓଲଟି ନିଶ ମୋଡ଼ିଲା—ଛୁର ମଣାଟାଏ, ଏ ମୋର କଣ କରିବ—ଫୁ.....

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦିନକୁ ଦିନ ବେଶୀ ଉଦୁବଂୟ ହେଲା । ମୋ ଭାରିଯା ଶୁଦ୍ଧ ପାହୁଲେ ତା ତଉଦ ପୁରୁଷ ଉଠିଲିଲା । ସିଆଡ଼କୁ ଟିକିଏ ହେଲେ କାନେଇଲା ନାହିଁ, ସେ ବେହୁଆ, ନିଲଠା, ଥିଲାଜୁଳ ।

ଏମିତି କାମ କରି ତା ମୁହଁ ପାଇଗଲାଣି । ବୋପା ଠକଠାକି ଯେତେ ପଇସା ଉଆଏ, ପୁଅ ସବୁ ଜଳପାନ କରିଦେଏ । ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଗେଲବସରିଆ ପୁଅ । ବାପା ତାକୁ ଆକଟ କରେନାହିଁ । ସେ ଅଷ୍ଟ ପ୍ରହର ଡିଆଁ ମାରି ବୁଲୁଥାଏ ।

କାପ୍ତା, ହଂସରାଜୀ କେତୁଟା ପିଠିରେ ଝୁଲୁଛନ୍ତି । ଶିକାରରୁ ରକ୍ତମୁହଁ
ଫେରିଲି । ଭୋକରେ କରଡ଼ି ଜଳୁଥାଏ । ଦିନେ ଘୁସୁରିଆ ହାବୁଡ଼େ ପଡ଼ିଥିଲା ।
ତାକୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ମୋ ତଳିଆ ରକ୍ତ ତାଳୁକୁ ଚମକି ଗଲା । ପବ୍ବରଦେଲି—
କରେ ଘୁସୁରିଆ, ତୁ କାହିଁକି ମୋ ଇଚ୍ଛତ ମହତକୁ ଦକଡ଼ାର କରି ଥୋଉଛୁ ?
ମୋ ଝିଅଠି ଯଦି ତୋର ମନ, ତୁ ତାକୁ ବେହେ ହୋଇ ପଡ଼ୁନୁ !

ଘୁସୁରିଆ ଘୁସୁରି ଥୋମଣିକି ଲମ୍ବାଇ କହିଲା—ତୋ ଝିଅଠି ମୋର
ମନ, ଏ କଥା ସତ । ଏମିତି କେତେ ଝିଅଙ୍କଠି ତ ମୋର ମନ । ଶୁଣି ଦେଖିବ ।
ସୋଉଟା ମତେ ସବୁଠୁ ବେଶୀ ସୁଆଦିଆ ଲାଗିବ, ତାକୁ ବଞ୍ଚ ହେବ । ତାହା ନ
ହେଲେ ମୋ ଘରେ ମାଇପୀ ଗୁହାଳଟେ ହୋଇଯିବ !

‘କଣ କହିଲୁରେ ହାସମ୍‌ଜାଦା, ମୋ ଝିଅ ତୋର ରକ୍ଷିତା ? ତୋ ପରି
ଛୁଚ୍ଚକରଟା ଲାଗି ଏ ଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ ହବ ବେଶ୍ୟାପଡ଼ା ?’

ତାପରେ ଲୋଡ଼ତବେଳେ ବନ୍ଧୁକୁ ଫୁଟିଲା, ଘୁସୁରିଆ ମାଟି କାମୁଡ଼ି
ପଡ଼ିଲା, ମୋର ଚେତା ନାହିଁ, ମୁଁ କିଛି ଜାଣେନାହିଁ ।

ଯେତେବେଳେ ଚେତା ଫେରିଲା, ଦେଖିଲି, ମୁଁ ହାଜତରେ ।

ଘୁସୁରିଆ ବେଶୀ କାଳ ବଞ୍ଚିଥିଲେ ସଂସାର ନାଶ କରିଥାନ୍ତା । ଝିଅ
ବୋହୂଙ୍କ ଇଚ୍ଛତ ମହତ ରଖି ନ ଥାନ୍ତା ।

ଏଇ ହଂସ ଜନ୍ମମାନେ ସମାଜରେ ବହୁ ବିକ୍ରାନ୍ତ ଘଟାଇଛନ୍ତି । ତାକୁ
ମାରି ମୁଁ ସଂସାରର ଉପକାର କରିବି ନା ନାହିଁ ? ସେଥିଲାଗି ମୋତେ ସ୍ବରକ୍ଷାର
ମିଳିବା କଥା । କାହିଁକି ମିଳିଲା ଶାନ୍ତି ?

‘ହସ କାନ୍ଦର ଗପ’ ର

(ଦ୍ଵିତୀୟ ପର୍ବ)

.

ବୁନା ବୁନା ଗପ

ଧର୍ଷଣ

ବିଦ୍ୟାବଳଙ୍କ ଅର୍ଚ୍ଚନା ।

ମୋ ଉଦ୍ୟାନର ଧର୍ଷଣରେ ଅନୁଭବ କଲି—ମୁଁ ନିଜେ ହିଁ ଧର୍ଷିତ ହୋଇଛି ।

ଅଭିଯୋଗ କଲି ବିଚାରପତିଙ୍କ ଆଗରେ—ରାୟ ମିଳିଲା—ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ ।

ସତରେ ସାକ୍ଷୀ ଛୁଡ଼ା ନକରି ମୁଁ ଧର୍ଷିତ ହେଲି କାହିଁକି ? ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କଲି ।

ମୋ ବହୁରଙ୍ଗୀ ପ୍ରତ୍ୟାସନାକୁ ମୁଁ ଜଳାଇ ପାରିବି ନାହିଁ ଆପଣା ରୁଚରେ ? କି ଅପରାଧରୁ ତା ହେଲେ ମୁଁ ନିର୍ଯ୍ୟାତ ? ମୋ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ? ମୋ ଆଦର୍ଶ ଭୁଲୁଣ୍ଡିତ ?

ସୁଖି ଅରେ ଧର୍ଷିତ ହେବା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ମୋର ଯାହା କିଛି ଶ୍ରୀ ସାଧନା ସବୁ ନିବେଦନ କଲି ଚିରସୁନ୍ଦରଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ।

ଲଲ୍ ଗାର

ଦୁଇଟି ରାଜନୀତିକଦଳ; ଉଭୟର ଲକ୍ଷ୍ୟ—ଲୋକ କଲ୍ୟାଣ । ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତି-ଯୋଗିତା ଯେଥୁଲଗି ।

ଲୋକଟିର ପ୍ରତିରେ ବାଜିବ କୁର । ଗୋଟିଏ ରାଜନୀତିକ ଦଳ ଡାକ୍ତର-ଖାନାରେ ପହଞ୍ଚି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲା—ଶୀଘ୍ର ଚିକିତ୍ସା କର ।

ଡାକ୍ତର ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ୍ ବାନ୍ଧିବା ବେଳେ ଆଉ ଦଳଟି ପହଞ୍ଚିଯାଇ ଗର୍ଜନ କଲା—ଚିକିତ୍ସା ବନ୍ଦ କର । ତାକୁ ଛୁଇଁଲେ ରୂମ ବେକ କାଟିନେବୁ ।

ତାପରେ ଦି ଦଳର ପିଟାପିଟି । ମୁମୂର୍ଷୁର ରକ୍ତଧାର ଝରି ସେତେବେଳେ ଲଲ୍ ଗାରରେ କାଟିକାଟି ଗଲା, ଯାହା କିଛି ଲୋକକଲ୍ୟାଣ ହୋଇଥିଲା ।

ରଖ, ନଇଲେ ମାରି ଦିଅ

ଆଜି ଧୋବେଇ ଖଲସ୍ ହେଲା, ସଅଁ ଢରିଣ ବର୍ଷ ଜେଲ୍ ଦଣ୍ଡ ଭେଟିଲା ପରେ । ତାକୁ ହୁସ ମାଡ଼ୁଚି ନା କାନ୍ଦ ? ସେ ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ହତ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ; ପ୍ରକୃତ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡକ ନ ପାଇ ଏଇ ନିଶ୍ଚୟକୁ ଘଉଡ଼ି ଆଣି ଦୁଇସ୍ ହାଜତରେ ଭେଁ କଣ୍ଢେଲା, ଯେତିକି ଭୁଲେ କର୍ମ-ତତ୍ପରତାର ଚମକ ଖେଳାଇ ଅନେକ ବେଳେ କରେ ।

ବିନା ବିଚାରରେ ସେ ଜେଲ୍ ଭେଟିଲା । ଦୁର୍ଘଟନାର କର୍ମଫଳ ବୋଲି ଭାବିବା ଛଡ଼ା ଏ ଶାନ୍ତି ଭୋଗର ସେ ଅନ୍ୟ କାଣେ ଦେଖିପାରୁ ନ ଥିଲା । ଜୀବନରେ ଏମିତି ବହୁତ ସେସରେ ଦେଖାଯାଏ— ପାଲୁଙ୍ଗି ଉପରେ ପାଟଛତା, ବେଡ଼ି ଉପରେ ବା କୋରଡ଼ା । ଦୌବ ଫତପଂଡ଼ା, ଚେ ଅଭିଯୋଗ ହୁଏ ।

ତାର ଦୁର୍ଦ୍ଦେଶ ଶେଷ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା, ଜଣେ ଫର ଦୁଃଖ ବୁଝିପାରୁଥିବା ସାମ୍ବାଦକ ଜର୍ଜୀଙ୍କ କୁନ୍ଦୁକଣ୍ଠ ନିଦ୍ରା ଛାଡ଼ି ନ ଥିଲେ ।

ଏ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀ ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇଯାଇଛି । ଯୋଉମାନେ ଫମ୍ପା-ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧି ଆସିଛନ୍ତି ଭାବି ବହୁତ ଜମିଉଥିଲେ, ପାପପୁଣ୍ୟ ପ୍ରତି ଆଖି ବୁଜିଦେଇ, ସେମାନେ ଅକାଳେ ନିଃଶ୍ୱାସ ରୁଡ଼ିଛନ୍ତି । ଭଟ୍ଟା ଉପରେ ଜୁଆର ଧାଉଁଛି । ଖାଲ ହୋଇଛି ଡିପ, ବଙ୍କା ସିଧା । ବହୁତ କିଛି ଅହେଲା, ଅଜଣା । ଧୋବେଇକି ପୃଥିବୀ ଜାଲଜାଲୁଆ ଦିଶିଲା । କଣ ଭଲ, କଣ ଫଳ ବୁଝିବା ହିଁ ହୁଏଇଥିଲା ।

ଘରଣୀର ଦଖଲ ରୁଡ଼ିଚି ଚଳି ପୁରୁଷ ହେଲା । ଖୋଜି ଖୋଜି ତାକୁ ଠାବ କଲେ ବି ସେ କଣ ଆଉ ତାର ହବ ? ଘରର ନିଅଁଶୀ ଡ଼ହରେ ଭାଇସ୍ତା ବାଇଗଣ ଲାଗେଇଛନ୍ତି । ଧୋବେଇକି ଦୋ ଦୋ ହେଲା ହେବା ଲୋକ ଗାଁରେ ଜଣେ ବି ଦେଖୁନାହିଁ । କୁକୁର ତଡ଼ିବାରୁ ଧୋବେଇ ପଲେଇ ଅସିଲା, ସରକାରଙ୍କୁ ଦରଖାସ୍ତ କଲା— ମଣିମା, ଜେଲ୍ ମୋର ଘର; ଯେଠି ମୋର ଯେତେ ଚିହ୍ନାଜଣା, ବାହାରେ ଜଣେ ହେଲେ ନାହିଁ । ମୋତେ ସେଠି ରଖ, ନଇଲେ ମାରିଦିଅ ।

କେଡ଼େ ସୁଧାର ଦିଶେ; କି ବିଷମ !

ଯାହାରେ ପୁଲିସ୍ ବାହାରଟି; ବାପ ମଞ୍ଚ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇ ଚକ୍ରାର
କଲ୍—ରକ୍ଷା କର, ମୋ ପୁଅକୁ ରକ୍ଷା କର !

ଶ୍ରୋତା ତୋଫାନା ସ୍ଵରରେ ହସି ଉଠିଲେ—ମିଛ ପୁଲିସ୍, ଏ କଣ ରକ୍ଷା
କରିପାରେ ? ପାଗଳ !

ଯାହାଟା ଭଣ୍ଡୁର୍ କରଦେଲା ।

ଦଳେ ତାକୁ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ଟେକିନେଇ ଦୂରରେ କଟି ଦେଲେ ।

ସେତିକିବେଳେ ଯାହାର ଆଡୁଆଳରେ ଚାଲିଥିଲା ମହାଯାହାର ଏକ
ଜୟନ୍ତୀ ଲାଲା । କରୁଣ ଚକ୍ରାର ଲୁଚି ଯାଉଥିଲା ଯାହାର ମଜ୍ଜାଗୀତ, ଡୋଲିକି,
ବିଗୁଲ୍ ଆଉ କ୍ଲାବୋନେଟ୍ ମୁହଁ ନା ମଧ୍ୟରେ ।

ସେଇ ବୁଢ଼ାର ପୁଅକୁ ମାରି ପକାଉଥିଲେ ଚାରିଟା ଟଣ୍ଡା ଜୁଆନ୍, ହଠାତ୍
ହାବୁଡ଼େ ପଡ଼ିଲା ବୋଲି କି ସବୁଣୀ ପ୍ରତିଶୋଧରେ ।

ପୁଲିସ୍ ଜାଣିଲା—ଅପରାଧୀମାନେ ନାମ୍‌କାଦା, ମହାଦେବଙ୍କ ବୃଷଭ,
ଶାସନ ବାହାରେ ଉଦା ଖାଇ ବୁଲନ୍ତି ।

ବାହାରେ ଧର୍ମ ଯୁକ୍ତଶିଳ୍ପ ଶାସନ ଚାଲେ, ତଳେ ଦୁଃଖ ସନର ଚାଲୁଛି ।

କେଡ଼େ ସୁଧାର ଦିଶେ, କି ବିଷମ ଏ ସଂସାର !

ଶସ୍ତ୍ରାରୁ ଡଳି ଅବସ୍ଥା

ଷ୍ଟିଲ୍ ବାସନ, ସୁଟର, ରେଡ଼ିଓ, ଟେଲିଭିଜନ୍—ଆଉ କଣ ?

କେଡ଼େ କଣ ? ତାଲିକା ଗୋଟି ମାଲିକା—ଉଦ୍‌ବିଷାଦ କହେ—
ପ୍ରାପ୍ତିଯୋଗ ।

ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ ଦାମ୍ ଦେଲେ ଚାରିମାସ ପରେ ଏସବୁ ଜିନିଷ ମିଳିବ ।

ମହାଜନ ମୃତୁ ହେବେ, ଦୁର୍ଜନ ପରି ତ ଦିଶେ ନାହିଁ—ନଥ, ନଥ ଆସି
ବୁଜି ।

ସତକୁ ସତ ଜିନିଷ ବି ମିଳିଗଲା—ପ୍ରଥମ କନ୍ଦ୍ରି, ଦ୍ଵିତୀୟ କନ୍ଦ୍ରି ବି ।
କି ଶସ୍ତ୍ରା ! କେଡ଼େ ଭାଗ୍ୟ ! ତୃତୀୟ କନ୍ଦ୍ରିକି ଜମିଲା ଭଡ଼ ।

ଦୁର୍ଗାପୂଜା ବେଳ; ଦୁର୍ଗା—ବର୍ଷା । ତା ଭିତରେ ମହାଜନ ପାର୍, ହସ୍ତାଟିଏ ବାନ୍ଧ, ଲୋକେ ରଙ୍ଗୀନ୍ ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖୁଥିଲେ ବେଳେ । ମହାଜନ ପାର୍, ପକେଟରେ କୋଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା । ଝଡ଼ ତାର ଅଟ୍ଟହାସ ହିଁ ବଙ୍ଗାଶୁ ଥିଲା । ସହଜବିଶ୍ୱାସୀ ଭାବେ—କିଛି ଜନସଂଲଗ୍ନ ଯାଇଛି, ଆସିବ ନଷ୍ଟେ । କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ଆହା କାହିଁ ? କିଏ ଜାଣେ କାହିଁ ? ଶିକ୍ଷା ଥିଲେ କଣ ହେବ, ଗାନ୍ଧୀ ନ ଥିଲେ ସେ ଗୁରୁପାରେ ନାହିଁ ସେ ‘ଶତ୍ରୁର ତଳ ଅବସ୍ଥା’ !

ପାଣି

ସୌଦାମିନୀ ଜଳିଲା ।

କଳ୍ପ

ବାପ ମା ଭୋଗକୁ ଯୌତୁକ ନ ଦେବାର ଶାସ୍ତି । ଯୌତୁକ ତ ବେଶୀ କିଛି ନୁହେଁ—ମାରୁତି ଗାଡ଼ି, ରଙ୍ଗୀନ୍ ଟେଲିଭିଜନ୍, ଫ୍ରିଜ୍; ଦାନକୁ ଦକ୍ଷିଣା ମାତ୍ର ଲକ୍ଷେ ! ଆଇ. ଏ. ଏସ୍. ପାସକୁ ଏତିକି ଦବା କଣ ଏମିତି ବଡ଼ କଥା ? ନ ଦେଇ ପାରିବ ତ ଭଲଘର ବା ବର ଖୋଜିବ କାହିଁକି ? ରୋକ୍ ଠୋକ୍ ଜବାବ୍ ଦେବ କାହିଁକି ?

ସୌଦାମିନୀର ହାତଗୋଡ଼ ବନ୍ଧା; ଶାଶୁ କରାସିନୀ ଢାଳିଲା, ସ୍ୱାମୀ ଦିଆସିଲି ମାରିଲା । ସୌଦାମିନୀ ଜଳିଲା ହୁତୁ ହୁତୁ ହୋଇ, ପେଟରେ ପିଲା ।

ସ୍ୱାମୀ ଆହୁରି କରାସିନୀ ଢାଳିଲା—ତୁରନ୍ତ ଏ କନକ ପ୍ରତିମାଟିକି ପାର୍ଶ୍ୱେ ମୁଠାଏ କରି ଫୁଡ଼କାରରେ ଉଠେଇ ଦେବା ପାଇଁ, ଶାଶୁ ବାଜା ବଳେଇଲା, ବିଳାପ ଚିତ୍କାରକୁ ଡୁବେଇ ଦେବା ପାଇଁ ।

ଧନତନ୍ତ୍ରର କଳ୍ପସିଦ୍ଧି ପୃଥିବୀରେ ଏବେ ବି କେତୋଟି ବିରୁରଶୀଳ ମନ ଅଛି । ନଇଲେ ତ କତେଶ୍ୱର ବିରୁର ଟଙ୍କାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଯାନ୍ତା । ନ୍ୟାସ୍ତୁ ବାଟ ମିଳନ୍ତା କାହିଁ ?

ଝାଣି ହୁକୁମ୍ ହେଲା ଧନ କାଙ୍ଗାଳୀ ମାଆକୁ, ଧନ ପାଗଳ ପୁଅକୁ ।

ସୌଦାମିନୀ ନ.ତ.ହୁ.ରୁ ଶୁଦ୍ଧ ବାଦଲରେ, ଝଡ଼ର ଏକ ଘନ ତମିରରେ ବେସୁର ଅନେକ ହୁଏ ଶାଶୁଟି ଏପରି ବହୁ ବେତାଳିଆ ହୋଇ ।

ଖୋରାକ ପୋଷାକ

କେହି ଚାହିଁ ନ ଥିଲେ; ସେ ଆସିଲା ସାତୋଟି ପରେ । ବାପ ରାତି ନଆଁ;
ସେ ସାତୋଟି ସମ୍ଭାଳିଛି, ଆଉ ଗୋଟିକରେ ମାଆର କେତେ ବା ଅସୁବିଧା ?
କେତେବେଳେ ତଳ କି ବୃକ୍ଷକୁ ହୁଏ ଝରି ?

ଭିତ୍ତିର କୁଆଡ଼େ ପ୍ରତି ଜନ୍ମିତ ପ୍ରାଣୀ ଲାଗି ଦାନା ଖଞ୍ଜି ରଖନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ତା ପାଇଁ କୋଉଠି କଣ କାହିଁ ? ମାଆର ଧନରେ କ୍ଷୀର ନାହିଁ;
ବୋପାର ଗଣ୍ଠିରେ ଧନ ନାହିଁ ।

ଅପରେଷନ୍ ପୁରୁଷର ଫେଲ୍ ମାଇଲ୍ । ଏଥିଲାଗି ଜାକ୍ସର ଦାୟୀ, ଦାୟୀ
ଏ ଅପଦାର୍ଥକୁ ନିୟୁକ୍ତ କରିଥିବା ସରକାର ।

ବାପ ସରକାରଙ୍କ ପାଖେ ଖୋରାକ୍ ପୋଷାକ୍ ଦାବା କଲ, ଏକୋଇଶି
ବର୍ଷର, ଏ ପିଲାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକୁ ହାତ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ଗାର୍ବ ଦୁଃଖଯନ୍ତ୍ରଣା ଲାଗି
ଉପଯୁକ୍ତ ଷଡ଼ପୁରଣ ଦେବାକୁ ମଞ୍ଜ ତା ସହୃଦ ଦାବା ହୋଇଥିଲା ।

ହେଲେ ମାମଲରେ ତ ମାଆ ମରେ, ଘରେ ମକଦ୍ଦମା ପଶୁ ବୋଲି ଶହୁକୁ
ଅଭିଶାପ ଦିଆଯାଏ । ଏ ମାମଲ ଫଇସଲ ହେବାଯାକେ କଣ ସେ ପିଲା
ବଞ୍ଚିଥିବ ?

ଦି ମାଷ୍ଟରାଣୀ

କିଶୋରୀ, ଭିକ୍ଷୁରୀ ଦି ମାଷ୍ଟରାଣୀ; କିଶୋରୀ ବବାହତା; ବର ବାଛୁ ବାଛୁ
ଭିକ୍ଷୁରୀ ଯୌବନ ଖସିଗଲା ।

ଦିନେ ଦି ମାଷ୍ଟରାଣୀ ଯୁଗଦୁଃଖ ହେଉଁ ହେଉଁ କିଶୋରୀ କହିଲା—ରୁମର
ଭଲ, ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଜୀବନ; ସଫାର କଲମାଫେ ଘରଚିନ୍ତା ମାଡ଼ିପଡ଼େ । ସ୍ବାମୀ ଲାଗି
ଚିନ୍ତା, ପିଲାପିଲାଙ୍କ ଲାଗି ଭବନା, ନାନା ଦୁଃଖ, ନାନା ଅଶାନ୍ତି । ସଫାକାରୀର ମନ
ସଦା ଅଛି ର ।

ଭିକ୍ଷୁରୀ କହିଲା—ଭଲ ? ଆମର କଣ ଭଲ ? ସଫାର କଲେ ଦୁଃଖ ସେତିକି,
ଯୁଗ ବି ସେତିକି; ସ୍ବାମୀ ଯୁଗ, ସନ୍ତାନ ଯୁଗ ଭୋଗ କରି ନ ପାରି କୁମାରୀ ପତ୍ରାକ

ହୁଏ । ବେଳେ ବେଳେ ଲଗେ—ଭଲ ନୁହେଁ ତ କଣ ? ଯାହା ଇଚ୍ଛା ଖାଇଲୁ, ମୁଆଡ଼େ ଇଚ୍ଛା ମୋହିଲୁ । କେହି ଆକଟିବାକୁ ନାହିଁ । ସ୍ବାଧୀନ ଜୀବନ; ଶୁଣି ପରି ଆମେ ରହୁ ।

କିନ୍ତୁ ମଲ୍ଲବେଳେ ତୁମେ ଶୁଣିପରି ମର, ତୁମ ଇଚ୍ଛାକାରେ ହାହାକାର ପଡ଼ିଯାଏ । ଅହ୍ୟଶୁଣୀ ହୋଇଗଲେ ତ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ପଦ; ଶବ ଶୋଭାସାଥୀ ବେଳର ଶୁଭଂଶ, କଉଡ଼ି ଲୋକେ ସାଇତି ରଖନ୍ତି ।

ଆମେ ? ଆମେ ଶୁଣାର କୁଟା ପରି ମରୁ । ଆଖିରୁ ଟୋପାଟିଏ ଲୁହ ଗଡ଼େଇବାକୁ ପାଖରେ ଜଣେ ହେଲେ ନେହିଁ ନଥାନ୍ତି ।

ଦିନେଇ ଓକୀଲକୁ କହ୍ନେଇ ଚାକର

ଓକୀଲଟା ଗୋଟେ ଆଲ । ତାକୁଙ୍କ ସୁନାରୁପା ରଖନ୍ତି, ଧରାପଡ଼ିଲେ ଖଲସ୍ କରିବା ଲାଗି ଲାଡ଼ନ୍ତି ।

ବଡ଼ ଓକୀଲ ବୋଲି ନାଁ—ତାଙ୍କ, କିନ୍ତୁ ଓକୀଲଟା କରନ୍ତି ବୁଦ୍ଧି; ମାମଲତକାର, ଟାଉଟର ବୋଲି କେତେ ବଦ୍‌ନାମ୍ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧି; ତାଙ୍କ ଅଗ ଗୋଡ଼ରେ କଣ୍ଟା ବାଜେନାହିଁ । ମହକିଲର ଅସଲ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲରେ ସୁଦକ୍ଷ ସେ; ଫଳରେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଅର୍ଥ ବୃଷ୍ଟିହୁଏ ।

କିନ୍ତୁ ଯେତେ ଅର୍ଥଲଭ, ସେତେ ଲୋଭ ବଢ଼େ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଏ ଅଧିକ କୃପଣ ଠିକଣା କରି ନ ପାରି ଲୋକେ ଛଟା ମେଲିଥାନ୍ତି—

କଣାକୁ କାଣୀ

ଭଲ ଭାଆଇଛି ତକରପାଣି ।

ଚାକର କହ୍ନେଇ ଆଠଦିନ ଛୁଟି ନେଇ ଗାଁକୁ ଗଲା । ରହୁ ରହୁ ପନ୍ଦର ଦିନ ରହିଗଲା । ତାପରେ ଓକୀଲ ନୋଟିସ୍—“ଚନାବାଦାମ୍ କଣି ଆଣିଦେବୁ ବୋଲି ପାଞ୍ଚଶ ଟଙ୍କା ନେଇ ଯାଇଛୁ । ଏ ନୋଟିସ୍ ପାଇ ବସିଲୁ ଉଠି ଆସିବୁ, ନଇଲେ ଓଡ଼ାରେଷ୍ଟ ବଳରେ ଧରାହୋଇ କଟେରୀରେ ହାଜର ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବୁ ।”

ତାପରେ କହ୍ନେଇର ବାପା ସନେଇ ଓଲଟା ନୋଟିସ୍ ଦେଲା—
“ସାତୋଟି ପିଲାକୁ ମୋର ପାଞ୍ଚୋଟି ଝିଅ; ତନ୍ମଧ୍ୟ ଓଲଟେ ଓଲଟେ ଚୁଲ୍ଲ ଜଳେ ।

ମୁଁ କି ମୋ ଚନ୍ଦ୍ର ପୁରୁଷରେ କେହି ଶହେଟଙ୍କିଆ ନୋହୁଁ ଦେଖିନାହାନ୍ତି ।
ଇଆଡ଼େ ମୋଟେ ଚନାବାଦାମ୍ ହୁଏନାହିଁ । ମୋ ପୁଅ ଏଇଠି ମାଟି କାମୁଡ଼ି
ମରିବ ପଛେ ତମ ପାଖକୁ ଆଉ ଚାଲିଯିବ ନାହିଁ । ବେଶୀ ଜୁଲମ୍ କଲେ
ବର୍ଦ୍ଧି ଶଯ୍ୟାକ ତମ ଦୁଆରେ ଧାରଣା ଦେଇ ମରିବୁ ।”

ହରିଜନ

ହରିଜନକୁ ଅର୍ପଣ କର ଦେଖିଲି, ଯମ ଭୁଇଁବ ନାହିଁ ବୋଲି,
ଯେହେତୁ ବଡ଼ପୁଅ ଅକାଳେ ମରିଥିଲା ।

ଘରପୁଅ ଘରେ ରହୁଛି, ସେହି ଆଳରେ ହରିଜନ କୋଟାରେ ସେ
ସହଜରେ ଆଇ. ଏ. ଏସ୍. ହେଲା । ସେତେବେଳକୁ ବବାହତ, ଶ୍ରଦ୍ଧି ସ୍ଥ
ପରିଚୟରେ କେଉଁ ପାଲଟାସିଂହଙ୍କ ଲବଣ୍ୟବତୀ କନ୍ୟା ସହୃଦ ।

ସ୍ବାମୀର ଆଇ. ଏ. ଏସ୍. ପାଞ୍ଚାରେ ଫୁଲ ଉଠିଲା କଣ, ସେ ହତଭାଗିନୀ
ଛୁଡ଼ି ଚାଲିଗଲା, ଏତିକି କହି—ମୁଁ ବିକା ହୋଇଥିଲି ଜଣେ ଶ୍ରଦ୍ଧି ସ୍ଥକୁ, ହରିଜନକୁ
ହୁସ୍ତେ ।

ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଏତିକି ବୁଝିଲା ନାହିଁ ଯେ ପୁଅଙ୍କର ସମସ୍ତ ଜନ ହରିଜନ ।

ଦର୍ପଣ

ହୋଟେଲର ଅର୍ଦ୍ଧଠା ଖଲ୍ଲ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା ପରେ ବେଢ଼ିଗଲେ କେତୋଟି
ଲଜଲା ପିଲା, କେତୁଟା ଲୋମଉପୁଡ଼ା କୁକୁର, ଦୂରେଇ ବସିଲେ କେତୁଟା ତାମସ
ଛୁଆ ଅବଶେଷ ଖୁଣ୍ଟିବାକୁ । ଖର ଦର୍ପଣରେ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିଲେ ଦୁଇଟା ଚୁଲ ପଶୁ
ସହଚକ ଗିଲି ଦବାକୁ ।

ଆଉ ଟିକିଏ ଦୂରରେ ଦେଖିଲି, ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବା ଧାଡ଼ି, ବାଡ଼ିଧର
ଛୋଟେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି କୋଢ଼ି, କେତେ ବା ବସିଛନ୍ତି ମଣିଷଠେଲ ଗାଡ଼ିରେ—
ସୁବର୍ଣ୍ଣସବୁ, କୋଳରେ ପିଲା, ଭିକାରି ସମାଜର ନୂଆ ପରିବାରର ମୃଣ୍ମି ସବୁ ।
ସେତେ ବୁଢ଼ା, ହୁଡ଼ା, ଅନ୍ଧ, କଣ୍ଡା, ବାଙ୍ଗରଙ୍କ ସହୃଦ ଚାଲିଛନ୍ତି କେତୁଟା ପଟା

ଅଳପୁଆ, ଏଇ ସହଜ ଉପାୟରେ ଶ୍ରମିକ ଅସେକ୍ଷା ଅଧିକ ସେଜଗାର କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ମନରେ ଗର୍ବ ।

ଏଇ ଦର୍ପଣରେ ଦେଖିଲି ଦେଶର ମୁହଁ, ସ୍ବାଧୀନତାର ଚାଲଣି ବର୍ଷ ପରେ ।

ଭଗବାନ୍ଙ୍କ ଦାନ ଅପାତ୍ରରେ ?

ଏ ମୋର ଘର, ସବୁ ରୁମ୍ ମୋଜାଇକ୍ କରିବ; ବମ୍ବେଆର୍ଟିଷ୍ଟ୍ ବିଦେଶୀ ଫେସନରେ ସଜାଇବୁ । ଏ ଲନ୍, ଏ ଗାର୍ଡିନ୍, ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ ଫୁଲଭର । ଏଇ କିଛି-ନ-ଅଳକୁ ଭଗବାନ୍ ଛପରଫାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ଦିନ କେତୁଟାରେ ଧନଜନ ଗୋପଲଶ୍ରୀ ବୋଲି ଯାହା କହନ୍ତି, ମୁଁ ସବୁ ପାଇବୁ । ଭଗବାନ୍ଙ୍କର ଅସୀମ ଦୟା, ବଢ଼ାଣିଲେ ପୃଷ୍ଠି ପଡ଼ି ମୋଦ ।

ସତରେ ଶ୍ରୀ ମୋଦଙ୍କୁ ଭଗବାନ୍ଙ୍କ ଦୟା ବିସ୍ମୟ, ବିସ୍ମୟ, ତାଙ୍କ ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ଛୁଟାହୋଇ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି । ପୃଥିବୀରେ ଏଇ ଦାନ ଯେଉଁ କେତେକ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ପାଇଛନ୍ତି, ଅଧିକାଂଶ ତାକୁ ସାତଗଣ୍ଠି ପକାଇ ରଖିଛନ୍ତି, କୃପଣ, ନଇଲେ ଭୋଗର ପଙ୍କରେ ଆକଣ୍ଠ ନିମଗ୍ନ ।

ଦୟା ଯେ ଗୋଟାଏ ନଦୀ, ବୋହୂଯିବା ତାର ଧର୍ମ—ସେ କଥା ଭୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି ।

କହଲି—ବନ୍ଧୁ ବର ମୋଦ, କଥା ଅଛି—ଦେଇଥିଲେ ପାଇ, ସେହୁପରି ପାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦେଇ । ତାହେଲେ ଦେବା ଧନ ଭଗବାନ୍ଙ୍କ ଦୟା ରୂପରେ ଫେରିଆସେ । ଆପଣଙ୍କ ଜୀବନରେ ତାହା ହିଁ ଘଟିବୁ । କେବେ ଦେଇଥିଲେ, ଏବେ ପାଇଛନ୍ତି ।

ସେ ଦୟା ଜମେଇ ରଖିବା ଲାଗି ନୁହେଁ । ହାତକୁ ହାତ ଯାଇ ସବାଜଲ ପାହାଚରେ ପହଞ୍ଚିବା କଥା, ତା ନୋହୁବା ଫଳରେ ଆଜି ଏତେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଏତେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଓ ଦୁଃଖ ।

ପୃଥିବୀରେ ଲକ୍ଷକେ ଜଣେ ମାତ୍ର ସେ ଦୟା ଲାଭ କରନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଦାନ, ଦୁଃଖୀ । ସେମାନଙ୍କ ଭାର ଭଗବାନ୍ ଆପଣଙ୍କ ହାତରେ ହିଁ ଦେଇଛନ୍ତି । ଆପଣ ସେମାନଙ୍କ କଥା ନ ବୁଝିଲେ ବୁଝିବ, ଭଗବାନ୍ଙ୍କ ଦୟା ଅପାତ୍ରରେ ହିଁ ହୋଇବୁ । ଦେଶ କାଳ ପାତ୍ର ନ ଦେଖି ଦାନ ଦେଲେ ତାହା ଅକାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ, ପାଣିଡ଼ରେ ପଡ଼େ ।

ରାତିକେ ହାତୀଏ ଅଣିବାର ସୋକା ବାଟ

ଭୁଇଁତଳ ଘରେ ତୋଟି ଚପି ମାରିବ, ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ନୁହେଁ,
ହଜାରେ ପିଲା; କ'ଣ ବି ଗୋପପୁରେ ଏତେ ମାରି ନ ଥିବ ।

କାହାରି ମୁଣ୍ଡ ଛେଚିନାହିଁ, ଛୁଇଁରେ ବା ବେକରେ ଛୁରି ମାରିନାହିଁ ।
ହାତଗୋଡ଼ ଆଉ ମୁହଁବାନ୍ଧ ତୋଟି ଚପି ଦେଇବ । କେଁ ଶରଟିଏ ବି
ହୁଏନାହିଁ ।

ଅକ୍ଷତ କଙ୍ଗାଳସବୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନାଗାର ଲାଗି ଲୋଡ଼ା । ଏ ଜନବହୁଳ
ଦେଶର କେତୋଟି କିଶୋର କିଶୋରୀ ଲୋପ ପାଇଗଲେ କ୍ଷତି କଣ ? ଶିଶୁଶ୍ରେଣୀ
ଅକ୍ଷୟନ ଲାଗି ଶତ୍ରୁଦ୍ ଦେବା ଗୌରବର କଥା !

ମୁଁ ପାଇଲି ପ୍ରତି କଙ୍ଗାଳ ଲାଗି ପାଞ୍ଚହଜାର ଡଲର୍; ଧନ ଅର୍ଜନବେଳେ
ତଳକୁ ଉପରକୁ ଚାଲିଲେ, ପାପପୁଣ୍ୟ ବିଚାର କଲେ କଣ ତଳେ ?

ଆଖି ବୁଜିଦେଲେ ହିଁ ବ୍ୟବସାୟ ମାଡ଼ିଗଲେ—ଔଷଧରେ ଉପଶମ ହେଲା
କି ରୋଗ ବଢ଼ିଲା, ଖାଦ୍ୟ ଶକ୍ତି ଦେଲା, କି ହତ୍ୟା କଲା, କିଏ ଦେଖେ ?
ରାତାରୁ ବଡ଼ଲୋକ ହେବାଲାଗି ଏହାଠାରୁ ସହଜତର ଉପାୟ ଆଉ କଣ
ଅଛି ?

ଧନ ହିଁ ଇଚ୍ଛତ, ଧନ ହିଁ ଗୁରୁତ୍ବ ଗୌରବ; ଏ ଯୁଗରେ ଧନଥିଲେ ଲୋକ
ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରିପାରେ । ସ୍ୱର୍ଗକୁ ସିଡ଼ିଟାଏ ଲମ୍ବାଇବା ତା ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ
ନୁହେଁ । ଅକାଳେ ନ ମରିଥିଲେ ରାବଣେଶ୍ୱର କଣ ପାରିଥାନ୍ତା, ଲୋକେ ସେଥିରେ
ଚଢ଼ି ସିଧା ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଚାଲି ଯାଇଥାନ୍ତେ !

ଯେତିକି ଚାହୁଁଥିଲି, ତା ଅପେକ୍ଷା ଡେଇଁ ବେଶୀ ପାଇଲି ।

କିନ୍ତୁ.....

ଭୂଇଁଚକ୍ତି ଦିନେ ଉଠି ଦେଖେ ତ ମୋ ଘର ଖାଲି । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ, ପିଲାସବୁ
ତଳେ କୁଆଡ଼େ ? କହୁପାରିବ ?

ଭୂତମୂର୍ତ୍ତି, ମୁହଁରେ ଚଢ଼ାଳ, ଯାହାକୁ ଦେଖୁଛି, ପଶୁଛୁ—
କହୁପାରିବ—ମୋ ଝିଲିଏ ଲୋକ କୁଆଡ଼େ ?

(ଭୂ ଯେମିତି ଡେଇଁପୁରକୁ ଯାଉଛି, ସେମିତି ଅଉ କିଏ..... ।
କହୁବ ? ନା ନା)

ମୋ ଉଦ୍ଧେଷ୍ଟ ଅପେକ୍ଷା ନବେ ଗୋଟାଏ ଡହଳର ଛୋଟ ବରି ସେ
ପଳାଇଲ; ସତେ ଯେମିତି ଅନେକ ଭୂତ ତାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଛନ୍ତି !

ମୋ ଶଙ୍କା କଣ ମୋତେ ଶେଷ କରିଦେବ ?

ଶଙ୍କା ଖାଇଲାବେଳେ—କାଳେ କିଏ ବିଷ ମିଶାଇ ଦେଇଥିବ !

ଗାଡ଼ିରେ ଗଲାବେଳେ—କାଳେ ହଠାତ୍ ଆକସିତେଣୁ ହୋଇଯିବ ?

ଦେବଦର୍ଶନ କଲାବେଳେ—କାଳେ ଦେଉଳଟା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଅନାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ିବ !

ବଗିଚାରେ ବୁଲିଲାବେଳେ—କାଳେ ସାପ ହାଣିଦେବ !

ହଠାତ୍ ଗୁଣ୍ଡା ଆକ୍ରମଣ କରିବ, ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼କ ପଡ଼ିବ, କମ୍ପା ଅସାଧ୍ୟ କର୍କଟ କବଳରେ ପଡ଼ିଯିବ !

ଦୌବର ପ୍ରତିଶୋଧ ଆସିବ କିପରି, କେତେବେଳେ ?

ଗୋଟାଏ କୁହୁଡ଼ି ପରି ଶଙ୍କା ପୋଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ଗୋଟିକି ଗୋଟିକି ମୋର ଆନନ୍ଦର ପଦ୍ମପାଖୁଡ଼ା ହଠାତ୍ ନିଜ ଗୁଲିକ ଦେଖି କାହିଁକି ମୁଁ ତରି ଗୁଳିଆ ହୋଇଯାଏ ?

ନିଜ କଣ୍ଠସ୍ଵର ଶୁଣି କାହିଁକି ବା ଚମକିପଡ଼େ ? କୋକୁଆ ଭୟ ମୋର ଭିତରେ, ବାହାରେ, ସବୁଆଡ଼େ ।

ଏତେ ଦିନର ଦାନଧର୍ମ ଗୋଟାଏ ଦିନର ଅପକର୍ମକୁ ଧୋଇ ସଫା କରି ପାରୁନାହିଁ ?

ମୋ ଶଙ୍କା କଣ ମୋତେ ଶେଷ କରିଦେବ ?

ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ

‘କଣ୍ଠ ଶରୀର ସେବା କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ ?’

ମାଆ ଦୁଃଖିନୀ ଚିତ୍ତି ଲେଖିଲା ।

‘ସ୍ଵେ ଗୁଣିବେ । ଆଜିକାଲି ଚିତ୍ତ ଚିତ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ । ମୋ କଥା ତାଙ୍କୁ ବିଷ ପରି ଲାଗେ । କଣ୍ଠ କରିବ ?’ ଝିଅ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଉତ୍ତର ଦେଲା ।

ଶୁଣୁର ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ, ସ୍ଵାମୀ ଟୁରରେ । ଗୁଣରେ ତମ୍ ତମ୍ ହୋଇ ଦୁଃଖିନୀ ମଟରରେ ଝିଅକୁ ଦେଇ ଚାଲି ଆସିଲା ।

ଏ ମଧ୍ୟରେ ତିନି ବର୍ଷ ବୋହୂଗଲା; ସ୍ଵାମୀ ଅରୁଣ ଶୁଣୁର ଘର ଆଡ଼କୁ ଦୃଢ଼ପାତ କଲନାହିଁ, ସ୍ତ୍ରୀର କୌଣସି ଖବର ବି ନେଲନାହିଁ ।

ଭାଉଜ କଥାକେ କଥାକେ ଚିଡ଼୍ ଚିଡ଼୍; ଭାଇ ସବୁ ଦେଖନ୍ତି, ପାଟି ଫିଟାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଦୁର୍ଲ୍ଲଭା କୁଟା ଖଣ୍ଡିକ ଦି ଖଣ୍ଡି କରେନାହିଁ; ନଭେଲ୍ ପଢ଼ିବ, ନଇଲେ ସିନେମା ଦେଖିବ; ମାଆ ଗୋଟେ ଦିନ କଥାରେ ଝୁଣା ଦେଲଣି ।

ଲୋକେ ଦେଖେଇ ଦେଖେଇ କହନ୍ତି—କାହା ସହୃଦ ଭାବ ଥିବ ନା, ନଇଲେ.....

ଦୁର୍ଲ୍ଲଭା କାନରେ ହାତ ଦେଲା; ସ୍ଵାମୀ କଥା ତାର ମନେ ପଡ଼ିଲା; କଣ କରିବ ? ଦଉଡ଼ି ଦେଇ ମରିବ ନା, ଶବ୍ଦେ ଅକଲ୍ ସଲମ୍ ଦେଇ ସ୍ଵାମୀର ଶରଣ ପଶିବ ?

ଲେଖିଲୁ—ପ୍ରିୟତମ,

‘ତମ ପାଦ ତଳେ ଲକ୍ଷେ ଅପରାଧ କରିଚି । ଏବେ ମୋ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ବାଟ ଖୋଲା, ତୁମ ପାଦ ତଳେ ଆଶ୍ରୟ ନେବି; ସେ ଆଶ୍ରା ନ ମିଳିଲେ ମରିବି । ଆଖି ଲୁହରେ ଏ କଥା ଲେଖୁଚି । ତୁମେ ଯାହା କରିବ ।’

ଅରୁଣ ତାର ଉତ୍ତରକେ ଲେଖିଲା—

‘ପଥ ସୁମର ଅସିବ । ଆଉ ମିଥୁନାକୁ ମନ ନ କରିବ ବୋଲି ଯଦି ନିର୍ଭର କରାବ୍ ଦବ, ତେବେ ତୁମର କିଛି ଦୋଷ ନ ଧରି କ୍ଷମା କଲି, ଜାଣିବ ।’

‘ଏ ଚରଣଦାସୀକୁ ସ୍ତ୍ରୀର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦିଅ । ବଳେ ପଶିଲେ ଭାଉଜ ନାକରେ ଲୁଗା ଦେଇ ହସିବ । ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମରଣରୁ ବଳେ ।’

ତାପରେ ଅରୁଣ ଲେଖିଲା—‘ଏ ମୋର ଦୁନବିବାହ, ଏକ ମର୍ଯ୍ୟାଦାମୟୀ ସହୃଦ, ଯେ ସୋହାଗ ଦେବ, ନେବ, ପ୍ରକୃତ ପ୍ରାଣସଞ୍ଜିନା ପ୍ରିୟା, ଯେ ସବୁ ଅଳ୍ପ-ଅର୍ଦ୍ଧଲି, ଜଞ୍ଜାଳ ବିନ୍ଦୁ ମୁଣ୍ଡେଇ ପାରିବ, କାରଣ ଦୁଃଖ ଭିତରେ ହିଁ ସଂସାର-ଶୀର ସବୁ କିଛି ସୁଖ ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବ, ମୋର ପ୍ରାଣର ଦୁର୍ଲ୍ଲଭା । ଯାଉଛି ।’

ତାକୁ ଓ ମଣିଷ

ସଦର ଶାନ୍ତ ସ୍ବାଭାବିକ ନିଃଶ୍ୱାସ ଶବ୍ଦକୁ ସ୍ଥୁଳ ରୂପ ଦେଉଛୁ ବିଜ୍ଞାତ ।

ଏତିକିବେଳେ କବାଟ ଖଜି ପଶିଲେ ତାକୁଦଳ । ଘର ମାଲିକକୁ କୁଣ୍ଡ ଦେଖାଇ କାନ୍ଦୁ କଲେ । ଲୁଚି ନେଲେ ଯୁକ୍ତା ରୂପା ଆଦି ଯାହା କିଛି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ।

ପାଟି ଶୁଣି ପଡ଼ୋଶୀ, ଗ୍ରାମବାସୀ ଠେଙ୍ଗା ବାଡ଼ି ଧରି ମିଶି ଆସିଲେ । ହାତବୋମାଟାଏ ଫୁଟାଇ ପଲାଇ ଚଳିବେଳେ ତାକୁଦଳ ମଧ୍ୟରୁ ଶୁଣି ପଡ଼ିଲା ଜଣେ । ତାକୁ ମାଡ଼ି ବସିଲେ ବରବନ୍ଧମରେ ମଜ୍ଭୁତ ଜବାନ୍ ଦି ଜଣ ।

‘ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ଛେଚି ଦେବା ?’

‘ଟାଙ୍କ ଦିଟା ଗ୍ରେଟା କରିଦେବା ?’

‘ଆଖି ଦିଟା ଫୁଟାଇ ଦେବା ?’

‘ଯମ ପରି ଯେ ନିଷ୍ଠୁର, ତା ପ୍ରତି ଯେଡ଼େ ନିଷ୍ଠୁର ଆଚରଣ କଲେ ବି କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ—ବିଜ୍ଞ କିଏ ଉଚ୍ଚାରିଲା ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ।’

ତାପରେ ସ୍ୱର ଉଠିଲା—ଆଖି ଫୁଟାଅ

ଆଖି ଦିଟା ଫୁଟାଇ ଦିଅ ତାର ।

ତୋଳା ଉପରକୁ ଲୁହା କଣ୍ଟା ଉଠାଇଲା ବେଳେ ତାକୁ ବିକଳ ସ୍ୱରରେ କାକୁଡ଼ି କଲା—ମୋ ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ନିଅ ନାହିଁ ।

‘ଆଖି ଥିଲେ କେତେ ଘର ପୋଡ଼ିବୁ, କେତେ ମଣିଷ ମାରିବୁ । କେତେ ଇଚ୍ଛୁକ ହରିବୁ……’

ମୁହଁ ମାଇଲେ…… ।’

‘ମତେ ବରଂ ମାରିଦିଅ ।’

‘ତୁ ତ କେତେ ମାରିବୁ; ଇଚ୍ଛା କଲେ ନିଜକୁ ମାରି ପାରିବୁ ।

ଆଖି ଥାଇ ଯେ ଅନ୍ଧ ପରି ଆଚରଣ କରେ, ତାର ଆଖି କି ଦରକାର ? ଜାଣି ମଲପରି ଲଗୁଥିବ । ହତ୍ୟାଠାରୁ ଭୟଙ୍କରତର, ଯୁଗ ଯୁଗକୁ ଏ ଶାସ୍ତି ଏକ ଚେତାବନୀ ହେବ !’

‘ମୁଁ ସିନା ତାକୁ—ନିର୍ଦ୍ଦୟ, ନିଷ୍ଠୁର……ତୁମେ ତ ମଣିଷ……କରୁଣାର ସମୁଦ୍ର, ମୈତ୍ରୀ ଓ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟର ଅବତାର……’

ଯବାନ୍ ହାତରୁ ଲୁହା କଣ୍ଟାଟା ଖସିପଡ଼ିଲା ।

ରଫୁ କରି ପାରିବ, ଚାଲୁ ?

ହନୁ ମିଆଁ, କାଶୀର ମୁସଲମାନ୍, ରଫୁ ମାଷ୍ଟର; ସାଲ, ଏଣ୍ଟି, ପାଟ, ସିଲ୍‌କ ଶାଢ଼ୀ—ଚରା ଯେତେ ଅବାରିଆ ହୋଇଥିଲେ ବି ରଫୁକରି ମିଶାଇ ଦିଏ ।

ମାରି ଦିନେ ହନୁ ଚୁଡ଼ା ପାଖେ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ସ୍ବରରେ କାକୁଡ଼ି କଲ — ଚାଲୁ, କେଡ଼େ ଭଲ ପାଉଥିଲେ, ଦଣ୍ଡେ ନ ଦେଖିଲେ ବାଜିଆ; ଏବେ କଥାକେ କଥାକେ ଚିଡ଼୍ ଚିଡ଼୍ ହୁଅନ୍ତି, ମାର୍ ନ ମାର୍ । ଆମ ଦୁଇଜ୍ ମନକୁ ଚିରି କିଏ ଦଖଣ୍ଡ କରିଦେଲା, କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ, ଟିକେ ରଫୁ କରିଦେଇ ପାରିବ, ଚାଲୁ ?

ବୋବା ପରି ଦୁହେଁ ଦୁହେଁକୁ ଚାହିଁ ରହଲେ ।

କିଏ ଆଉ ମୋର ବଦ୍‌ଖିଆଲକୁ ସମ୍ଭାଳିବ ?

ଏଣେ ନସିଁ ଡୁଫିଟି, ତେଣେ ଘରକରଣା ଖଟଣି; ଝିଅ ପରେ ଝିଅ— ଦୁହିଁନ୍ତା; ସ୍ବାମୀ ଅଭାବ; ତାର ଝୁଙ୍କ—ସ୍ବା ଗୁଲ୍‌ବ, ବାଡ଼ି ଦେଲେ ଖାଇବ । ଏଥରେ ତାର ରୋମାଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ । ହାଣ୍ଡିଘା, ପେଟକୁ ଚପି ଚପି ସ୍ବା କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ଉଠୁଥିବା କୋହକୁ ଚାପି, ମୁହଁରେ ହସ ଫୁଟାଇ ।

ଆନାସ୍‌ଥେସିଆ ଜୋକ୍ ବେଶୀ ହେଲା କି କଣ, ଅପରେସନ୍ ପରେ ସ୍ବାର ଆଉ ଚେତା ଫେରିଲା ନାହିଁ ।

ତିନୋଟି ଝିଅ ଆଉ ଗୋଟା ସଫାର ମୁଣ୍ଡରେ ନଦି ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିବା ବେଳେ ସ୍ବାମୀ ବିକଳ ହୋଇ କହୁଥିଲା—କିଏ ମୋର ବଦ୍‌ଖିଆଲକୁ ସମ୍ଭାଳିବ
.....କିଏ.....

ଯେତେ ଟଙ୍କା ସେତେ ସୁଖ ?

ଏଠି କଣ ଏକା ? ସାରା ପୃଥିବୀରେ ସେଇ ଗୋଟାଏ ଘଡ଼; ପାଗଲ ପରି ଲୋକେ ଟଙ୍କା ପଛରେ ଧାଇଁଛନ୍ତି; ବିଶ୍ବାସ—ଟଙ୍କା ଦେଇ ସବୁ ସୁଖ କଣି ହବ, ଯେତେ ଚରିତ୍ରହୀନ ମଣିଷ ହେଲେ ବି ଦେବତା ପରି ଗୋଡ଼ଗୋପରୁରେ ପୂଜା ପାଇ ହବ । ଅହୋରାତ୍ର ଭୋଗବିଳାସରେ କିହିନ୍ତୁ ମାତ୍ର ତ୍ୟାଗ କରି ଦାନସାର ବୋଲାଇ ହବ ।

ଯାହାର ବହୁତ ଅଛି, ସେ ଆହୁରି ବହୁତ ଲୋଡ଼େ, କେତେ ବହୁତ କେନ୍ଦ୍ର କହୁ ନ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ସେଥିଲଗି କେତେ ଜଳକୁ ଖସିବାକୁ ପଡ଼େ, କେତେ କୁଆରୁଣ୍ୟ, ଜାଲିଆତା କରିବାକୁ ହୁଏ, ତାହା କିଏ କାହାକୁ କହେ ?

ସତରେ ଧନ ଯଦି ସବୁ ସୁଖର ହେଉ, ଓଭିସିଅର୍ ମହାନ୍ତଙ୍କର ଏ କଣ ହେଲା ?

ଅନେକ ଜମି, ଅନେକ ଜମା, ଅନେକ କୋଠାବାଡ଼ି, ସହର ଆଉ ମଞ୍ଚସଲରେ ।

ଜିପ୍, କାର୍ ଆଉ ମାଲଗୁହା ଟ୍ରକ୍ ।

ଏ ତ ଧନ ! ଜନ ? ଛୁ ଝିଅ !

ଖର୍ଚ୍ଚ ଦୁଆର ରାହାଯାହାଣ ମେଲା । ଦେବାଳିଆ କରିବେ ନା କଣ ?

ବୁଢ଼ା କୋଳକୁ ପୁଅ—‘ଆହା ମୋ ନନ୍ଦ କୋଳେ ଗୋବନ୍ଦ !’ ତାପରେ ପୁଣି ପୁଅ—ବାଃ ।

ପୁଅ ଯୋଗା—ସବୁ ନେଇ ଆଣି ଥୋଇବ, ଧନ ବଢ଼ାଇବ ।

ଆରେ—ଆରେ ଏ କଣ ? ସେ ହେଲା ବାଇଆ ! ସାନଟା ମୁକ ! କପାଳ ଆଉ କେମିତି ଫାଟେ ?

ଦିନେ ମାଷ୍ଟରୁ ମାଡ଼ ଖାଇ ନ ଥିଲା । ସେ ଗୋଟେ ବେଳ ଧରି ନାହିଁ ଦେଇଯାଉଛି; କାନ୍ଦିବି ନା ମୁକ ହୋଇଯିବ ?

କେତେ ତ ପାପଧନ ଗଦଉଛନ୍ତି, କାହାର କିଛି ହୁଇନାହିଁ; ଖାଲି ମୋର କପାଳକୁ !

ନା ମୁଁ କରୁଛି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସବୁ ଯଜମାନଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତୋତ ହୋଇ ?

କୁ୍ୟ

ଜମିଜମାସ୍ତନ ଭଗରୁଣୀ ଜଣେ । ଗୋଡ଼ ଗୁଞ୍ଜି ଛୁଡ଼ା ହେଲା—ଏ ମହା-ଜନ, ସେ ସାହୁକାର, ରାସ୍ତା କାନ୍ତରାଟି, ଦାଦନ ଶ୍ରମିକ ଯୋଗାଉଥିବା ଠିକାଦାର, ହୁ ହୁ ହୋଇ ବଢ଼ିଯାଉଥିବା କେତେ ବାବୁଙ୍କ ଦୁଆରେ । ଦୁର୍, ଦୁର୍, ମାର୍ ମାର୍ କଲେ । “ଝିଅ କଣ ମୋର ଅବହାଜୀ ରହିବ ? କାହିଁକି ତାହେଲେ ଭଗବାନ୍ ଦେଲେ ଏ ରହୁଟିକି ଏଡ଼େ ନଥିଲା ଘରେ ?” ମଧୁ କେନା ଭାବି ବସିଲା ।

ମଧୁ ମିଶ୍ର ଇଞ୍ଜିନିଅର; ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା ଧାର୍ ଗୃହାନ୍ତ, କପର ଏ ସମ୍ପାଦ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା କି “କାଲି ଠାରୁ କାଲି ମାଆ ଜାଣିଲୁ ?” ଧାର୍ ଦେବାକୁ କୁ ଲାଗିଗଲା ତାଙ୍କ ଦୁଆରେ, ଓଭରସିଅର୍, କାନ୍ତରାଟି, ଠିକାଦାର ଆଉ କେତେ କିଏଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ସମଦର୍ଶୀ ମଧୁ ମିଶ୍ର ଶୁଣି ବସିଲେ—କାହାଠୁ ନେବେ, କାହାକୁ ଗୁଡ଼ିବେ ।

ରୂପର ଜାଲରେ ଯେ ଜଳକାଙ୍କୁ ଧରେ...

କାହିଁ ନ ଦେଖିଲ ରୂପସୀ ଜଣେ, ଡାହାଣ ଆଖିକି ଝଲସାଇ ଦିଏ କାର ସୁବେଶ ଆଉ ରୂପର ଚନ୍ଦ୍ରଭାସ । ଅକାଶିଆ, ନିର୍ଜନ ଗଳିରେ ଜଣେ ସୁବେଶିତ ଯୁବକର ହାତକୁ ହଠାତ୍ ଧରିପକାଇ ଚୁମ୍ବନ ଭଙ୍ଗୀରେ ମୁହଁକୁ ଗାଲି ମାଖକୁ ନେଇ କାନରେ ଫୁଟୁଫୁଟୁ କହିଲା—ହଜାରେ ଟଙ୍କା ଦିଅ, ନଇଲେ ମୋ ଇଞ୍ଜିନ ନେଲ ବୋଲି ପାଟି କରବି—ଯଦି ବଦନାମକୁ ଭୟ ଆସ, ଶୀଘ୍ର—ଶୀଘ୍ର ।

ଯୁବକ ଗୁନିଆଁ ହୋଇ ନଯାଇ କହିଲା—ସାହା କଲେ ସଫାରରେ ବଦନାମ୍ ହୁଏ, ମୁଁ ସବୁ କରି ସାରିଛି । ବଦନାମକୁ ଆଉ ମୋର ଭୟ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଯୁବକ ଯୁବକ ଧୂସର କରେ, ରୂପର ରୂପେଇ ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଜାଲରେ ଜଳକାମାନଙ୍କୁ ଧରେ, ନିରାହାର, ଦୁର୍ବଳା ବୋଲି ଆଲରେ, ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ସବୁ ପାପ ନଦି ଦିଏ, ଭେଣ୍ଡାକୁ ମେଣ୍ଟା କରେ, ସେଇ ଶୁଣନଦେଇକୁ ଧରିବା ଲାଗି ଏବେ ନିୟୁତ, ପୁଲିସ୍ ଏକାନ୍ତ ବିଶୁଦ୍ଧ ମୁଁ ।

ଭୁଲ୍ ଆନାକୁ ।

ଭକ୍ତୁଧର ଆଲା ଆଲା

ଆଜି କୁଁ, କାଲି କୁଁ, ପ'ର ଦିନ କୁଁରେ ବି ଫେଲ୍ ମାଇଲା ।

ଗୁଣି ପାରିଗଲା ଉତ୍ତମାନ୍ ଖାଁ—ସାଲ କି ଝଙ୍କାସା ଏ ସିନେମା ଦେଖା !

କଳାବେପାଶାଳି ଗୋଗୁ ଗୋଗୁ ଟିକେଟ୍ ବକି ହାତମୁଜାଦା ଆମ ମୁହଁକୁ ଟିକିଏ ବି ଚୁଟିଲ ନାହିଁ । ଉତ୍ତମାନର ଆଖି ଲାଲ୍ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ସେଥାଲ୍ ସିଟ୍ରେ ବସି ସିନେମା ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମଦ ନିଶାରେ ଭୁଲାଇ-
ଥିବ ମାଲିକ, ଘୋର କାବର । ଉତ୍ସାହର ଆଖି ଆଦୃଶ ଲଲ୍ ହୋଇ
ଉଠିଲା । ଲୋକେ ଚେନାଚୁରୁ ଶ୍ରେବାଉଥିବେ, ନବାବ ପରି ଆଡ଼ିଆରେ ସ୍ବାଡ଼େ
ସିଆଡ଼େ ଅନାଉ ଥିବେ । ରାସ୍ତାରେ ଜଳି ଉଠିଲା ଉତ୍ସାହ—ସାଲ ମକ୍କା
ନିକାଲି ଦଉଡ଼ି, ଏକା ଥରେ ଆଲା ଆଲା ଭଜୁଥିବ ।

ଯେମିତି କସ୍ କା ସାଦ, ଏ ସିନେମା ହାଉସ୍ରେ ସାଲ କି ରୋଷ୍ଟି !
ସବୁ ଏକା ଥରେ ଧୂଆଁ କରି ଉଡ଼ାଇ ଦଉଡ଼ି !

ଏ କଥା କହୁଁ ନ କହୁଁ ତା ହାତବୋମା ଫୁଟିଲା ‘ଡୁ’ ।

ଉତ୍ସାହର ଗଣ୍ଠିମୁଣ୍ଡ, ହାତଗୋଡ଼ ଏଠିସେଠି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ
ପଡ଼ିଲା ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ; ପ୍ରିୟା ?

ହମାଦ୍ ବାବୁ ଆଜି ମରୁଛନ୍ତି । ପାଖରେ ପାଣି ଟୋପାଏ ଦେବାକୁ
କେହ୍ନାନ୍ତି ।

ଜୀବନରେ ବହୁ ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହ କରିଛନ୍ତି, କେବଳ ଆସ୍ଥାଦର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ
ପାଇଁ ।

ବାପା ରିଅ ଦେଇଛନ୍ତି, କନ୍ୟା ଦାସରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ଲାଗି; ‘ଦେଲା ନାଶ
ହେଲା ପାରି’ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଦୂରେଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ଜମିବାଡ଼ି କିଛି କିଛି ନେଇ ବିବାହତାମାନେ ଯେତା ଦୁଃଖସନ୍ଦାରେ
ଲାଗିଛନ୍ତି, ଲଗାମ୍ ଛଡ଼ା ଜୀବନ । ନବନବ ଆସ୍ଥାଦ ଶୁଖିବାରେ ତୃଷ୍ଣା ଏବେ
ତୃପ୍ତ ହୋଇଥିଲା କି ନାହିଁ, ହମାଦ୍ କୁ ଜଣା; କିନ୍ତୁ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟର ଅସାମର୍ଥ୍ୟ ତାଙ୍କୁ
ଏ ଦିଗରୁ ନିବୃତ୍ତ କଲା ।

ବିବାହ ନିଶାରେ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ବରବାଦ୍ କରିଥିଲେ ସେ । ସାଧାରଣ
ଜମିମାଲିକର ଗୋଟାଏ ରାଜ ଅନ୍ତଃପୁର ! ହତା ଭିତରେ ହାତବଳାରର
କୋଲାହଳ । କିନ୍ତୁ ମାରାତ୍ମକ ନିର୍ଜନ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ଶ୍ବାସ ବନ୍ଦହୋଇ
ଆସୁଥିଲା । ପାଦରେ ଟିକିଏ କଥଳି ହାତ ବୁଲାଇବାକୁ, କି ଶେଷ ଢୋକ ମହାଦ୍
ତୋରଣି ଟୋପେ ଦେବାକୁ ପାଖରେ କେହ୍ନାନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ଏକ୍-କୋଡ଼ିଏ-ପଞ୍ଚାଶ-ଅଶୀ ସ୍ତ୍ରୀ, କିନ୍ତୁ ଜଣେହେଲେ ପ୍ରିୟା ନଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରିୟା କରିବା ଚେଷ୍ଟାରେ ସେ ଜଣଙ୍କର ବି ପ୍ରିୟ ହୋଇପାରି ନ ଥିଲେ ।

ତୋଡ଼ାମ ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ଚାଲିଗଲା, ଦରଜଙ୍ଗା ଗୁଡ଼ିଆ ଚାଲିକୁ ଉଠାଇ ଥକାଇ, ଏକାନ୍ତ ଏକ୍ଷୁଟିଆ, କାହୁଁ-ଅଇଲା, କେହି-ନ-ଥିଲା ଭାବରେ ।

ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରୁ ନାହିଁ

ତମକି ଉଠୁଥାଏ ମଣିନାଶ ପାହାଡ଼ର ଶୀତ, ଗୁହାକୁ ଗୁହାଁ ପଦମରେ । ତିନି ଜଣରୁ ଜଣକୁ ବନ୍ଦନରୁ ମୁକୁଳାଇ ହନ୍ତା ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଧରି ଚାଲିଲା ଚାଲିଲା ପିଟିଦେଲା—ଏକ୍, ଦୁଇ, ତିନିପର । ଦିନଟି ଗଛରେ ବନ୍ଦାହୋଇ ଲୁହସେ ଆଖିରେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ବଡ଼ ଭାଇର ଦଶା । ତାଙ୍କ ଆଖିରୁ ନିଆଁ ଝୁଲି ଶେଷପରି ଦଶୁଥାଏ । ମଣିନାଶ ଠାକୁରାଣୀ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଆଖିରେ ଚାହିଁଥାନ୍ତି ।

ବଡ଼ ପରେ ମରିଆଁର ପାଲି, ସବା ଶେଷରେ ସାନର । ଏ ବଳି ପାଇଲେ କି ନାହିଁ, ସେ ଜାଣନ୍ତି । ସବାସବୁ ଏ ରକ୍ତ ପଠାହେଲା କଲିକତା କାଳୀକୁ । ବାଳୁତ ରକ୍ତର ସ୍ବାଦ ପାଇଲେ କି ନାହିଁ, ସେ ଜାଣନ୍ତି ।

ମଣିନାଶ ଠାକୁରାଣୀ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଆଖିରେ ଚାହିଁଥାନ୍ତି—ଧର୍ମ ନାମରେ କି ଅଧର୍ମ କରେ ଏଇ ନୃଶଂସ ଦ୍ବିପଦ, ଦେବତା ମୁଣ୍ଡରେ କପରି ନିଜର ସବୁ ପାପ ନଦିଦିଏ ।

ସେ ସାତ ସମୁଦ୍ରକୁ ଚକ୍ର କରିଦିଏ, ତା ଶୋଷର ଶେଷ କାହିଁ ? ତା ବକଟ ଛୁଆକୁ ଏ ଛୁଦ୍ର ପୃଥିବୀ ଶାନ୍ତ କରି ପାରିବ ବା କାହୁଁ ?

ମଣିନାଶ ଠାକୁରାଣୀ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଆଖିରେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି—ସ୍ୱର୍ଥ ସୃଷ୍ଟି ଶୁଣି ମଣିଷ କି ଅକର୍ମ ନ କରେ ! କେତେ ତଳକୁ ବା ନଥାଏ !

ମୁଁ ତାର କି ବିପଦ ଦୂର କରିପାରିବି ? ନିଜର ପ୍ରତିଦିନ ସେ ସେତେ ବିପଦ ସୃଷ୍ଟି କରେ, ତାହାର ସେ ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।

ସେ ନିଜେ ହିଁ ନିଜର ବଳୀୟାର ଶତ୍ରୁ । ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ତା ପାପର ଶର, ଏ ବୁଆ, ବନ୍ଦନ, ଫୁଲହାର ଓ ଭୋଗ ରାଗରୁ ସ୍ୱାର୍ଥର ସେଇ ଉକ୍ତ ଗଳ୍ପ ବାହାରୁଛି, ତାକୁ ମୁଁ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରୁନାହିଁ ।

ଅନ୍ଧାରୀ

ଭଗବାନ୍ କାହିଁକି ଏ ଅନ୍ଧାରୀକି ଜନ୍ମଦେଲେ ଏଡ଼େ ଗଭୀର ଘର !

ଦୁଃଖିନୀ ଯୁବତୀ ଭିକାରୁଣୀଠାରୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଧାର କୃତ୍ତିଆରେ ଗତିଅଧରେ
ସୁଖର ଶୁଳ୍କ ଆଦାୟ କଲେ, ଯୋଉମାନେ ବୋଲନ୍ତି ସ୍ବପ୍ନରେ ସୁଖୀ !

ଗତି ଅଧରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଧାରରେ ଜାତ କନ୍ୟାଟିଏ କଳଙ୍କକୁ ଘୋଷଣା କଲା ।
ଘୋର ଚିତ୍କାରରେ ।

ଯୋଉଠୁ ଏସେନ୍ସ ବାସନା ଛୁଟୁଥିଲା ଗୁଲିଗଲିବେଳେ, ସେଠୁ
ବଦନାମ୍ବର ଉଡ଼ୁକଟ ଗନ୍ଧ ବାହାରିଲା ।

ତାହା ଦୂର କରିଦେବା ଲାଗି ଗତି ଅଧରେ ଏ ଦୁଇଟି ଜୀବନ ଲିଭାଇ
ଦିଆହେଲା ।

କାରଣ ସେ ନିଜେ ବୁଝି ନ ଥିଲେ

ଯେତକି ଥିଲା, ବେଶ୍ ଚଳିଥାନ୍ତା ସନ୍ତୋଷରେ, ଶାନ୍ତିରେ ।।

ଏ ଯୁଗ ଅସନ୍ତୋଷର; ଯେତେ ପାଇଲେ ବି ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ଲୋକେ
ହୁ ହୁ ହୋଇ ବଢ଼ିଯାନ୍ତି, ବଢ଼ିପରି ମାଡ଼ିଯାନ୍ତି ।

କଣଟାଏ ହେବ ! ନୂଆ ବାହାରୁଥିବା ନର କଣ ବାଟ ଅବାଟ ମାନେ ?

ପଇସା ସୁଅ ମୁହଁରେ ଆସିଲା ।

ସୁଅ ମୁହଁରେ ଗୁଲିଲା, ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧବ ମେଳରେ ଜଣାପାଣିରେ ।

ଉପୁରି ଆସୁ ବଦଶବ୍ଦ ଜଡ଼ାଜେଲ ମେଣ୍ଟାକାଳ ।

ଗୁଲିଟି ସରିଲା । ମଜ୍ଜାସ୍ତର ଦୋଷ୍ଟସବୁ ଆଡ଼େଇଗଲେ । କେବଳ ବିଶ୍ବସ୍ତ
ହୋଇ ରହିଲା ନିଶା, ଦେବାଳିଆ ହେଲା ପରେ ବି ।

‘ବାପ୍-ସେ ବେଟା କ୍ୟାଦା !’ ବେଟା ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ପଡ଼ିଲା,
ବାପା ଘରକୁ ଉଠାଇ ନେଇ ନିଶା ଗୁଡ଼ିଲା ପରେ ନାତିବାଳ୍ୟରେ କେତେ
ବୁଝାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ପାଣି ଫାଟିଲା । କାରଣ ସେ ନିଜେ ବୁଝି ନ ଥିଲେ ।

ନିଆଁ—ରଡ଼—ଚୁଲୀ ପରେ ?

‘କଣ ?’

‘ହିଅ’

‘ନିଆଁ !’

‘ଏଥର ?’

‘ହିଅ’

‘ଡେ !’

‘ଏଥର କଣ ?’

‘ହିଅ’

‘ଚୁଲୀ !’

ଚତୁର୍ଥ ଥର ମାଆ ଦୁଃଖ ପାଇଲ, ପିଲାଟିଏ ବି ହେଲା । ପ୍ରଶ୍ନ ନଥିଲେ ବି ବଡ଼ ପାଟିରେ ଉତ୍ତର ଦିଆଯାଇ ଥିଲା—

ପୁଅ—ପୁଅ—ପୁଅଟିଏ.....

ସେ ପୁରକୁ ଯିବା ଆଗରୁ ଏ ଉତ୍ତର ମାଆ ଶୁଣିଥିଲା କି ନାହିଁ, କିଏ ଜାଣେ ?

କେମିତି ? ଆଲୋ କାହିଁକି ?

ଶାଶି ପାଗଳ ଡାକ୍ତର, ପାଗଳକୁ ଦେଖି ଦେଖି ପାଗଳ । କେତେବେଳେ ବାକ୍ତିପରି ମୁହର । ମାସେ ଦୁଇ ମାସରେ ଥରେ ସବୁ ନିଏ । ବାଣୀ ଅଧ୍ୟାପିକା, ବସ୍ତ୍ରସରେ କନିଷ୍ଠା, କଲେଜକୁ ଗଲାବେଳେ ବାଟରେ ଭେଟେ—

‘କଣ ଅପା ନମସ୍କାର ।’

‘ନମସ୍କାର’

‘କଣ ଅପା ନମସ୍କାର ।’

‘ମାରବ ।’

‘ବାଣୀ ଅପା ନମସ୍କାର ।’

‘ମାରବ ।’

ଏମିତି ଚିତ୍ତଥର ଦଟିଲା ପରେ ବାଣୀ ଶୁଣିଲା—ପାଲେଇ କୋଉ ଭାବ ରାଜ୍ୟରେ ବୁଲୁଥିବ, ନମସ୍କାରଟା ନଷ୍ଟ କରିବି କାହିଁକି ?

ଦେଖି ନ ଦେଖିଲପରି ଏଥର ବାଣୀ ଆଗେଇ ବୁଲିଲା; ପଛରୁ ହଠାତ୍ ବିସ୍ଫୋରଣ—ବାଣୀ...ଆଲୋ ବାଣୀ...ତୁ କେମିତି...ଆଲୋ କାହିଁକି ?

କାହାକୁ ଏ କଥା କହିବି ? କିପରି ?

‘ମୋ ଘର ଭାଙ୍ଗିଯିବ

ପିଲାଛୁଆ ଭାସିଯିବେ

ସ୍ତ୍ରୀ ଶେଷ ଅବସ୍ଥାରେ

ତା ଜୀବନ ରକ୍ଷା କର,

ତୁମର ଅନେକ ଧର୍ମ ହେବ ମା’ ।

‘ରାତି ପ୍ରାୟ ଦିଟା, ଗୋଳମାଳ କରନାହିଁ

କ୍ଳାନ୍ତ ମୁଁ, ସାରା ଦିନ ପରିଶ୍ରମରେ;

ସକାଳେ ଯାଇ ଦେଖି ଆସିବି ।’

‘ମୋ ଘର ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଯିବ

କଥା ସରିଯିବ ।

ତୁମ ରଖ ଯଦି ଏ ଜନ୍ମରେ ଶୁଣି ନ ପାରିବି,

ଆଉ ଜନ୍ମରେ ଲେଉଟିଆ ପଟାଳି ହୋଇ ଶୁଣିବି ।

ରାତି ଯେତେ ହେଲେ ବି ତୁମର କି ଭୟ ଅଛି ମା ?’

×

×

×

×

ନିର୍ଜନ ତୋଟା, ଘନ ଅନ୍ଧାର
 ସୁଅ ମୁଖା ପିନ୍ଧି ଯେଉଁମାନେ ଆସିଥିଲେ,
 ମୃତ୍ୟୁରୂପେ ସେମାନଙ୍କ ଗତିଶୀଳ ବଦଳିଗଲା ।
 ଲୁଣ୍ଠନ, ଧର୍ଷଣ !
 ତେଜା ହେଲା ବେଳକୁ ଡାକ୍ତରୀ ଦେଖିଲା—
 ଆକାଶରେ ସିନ୍ଦୂର ଫାଟିବ
 ନା ଏ ତାର ନିଜ ଗୁଡ଼ି ?
 ‘ଧର୍ମ କୋଉଠି ? ମଣିଷ କୋଉଠି !
 କାହାକୁ ଏ କଥା କହୁବ ? କିପରି ?’

ପ୍ରକୃତରେ ହାରିଗଲା

ଆଇନ୍‌ର ଅନେକ ସୂତ୍ର, ଅନେକ ଓଲଟ ପାଲଟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ଉପର ତଳେ ଅନେକ ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାଣ୍ଡ, ଚଳାଣ-ଚତୁର, ଉଡ଼ା ଚଢ଼େଇର ପରି ଗଣିଦେବା, ଛେନାରୁ ଶ୍ଵେତା ଛଡ଼ାଇବା ଲେନ, ଯୋଉମାନେ ଆଇନ୍‌କୁ ବାଟ କାଟି ଯାନ୍ତି, ଧର୍ମକୁ ଆଖି ମିଟିକା ମାରି, କଳାକୁ ଧଳା କରିବାର ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଙ୍ଗମ ।

ଗୋଟାଏ କିଛି ଖିଅ ବାହାର କରି ମନ୍ଦିରଧର ଓଜଲ ଖଲସ୍ କରେ ଘରଝାଡ଼ିଆକୁ, ଶ୍ଵେତ ବନାଶକୁ, ହତ୍ୟା ଆଉ ହରଣଶୂଳ-କାଣ୍ଡକୁ ମଣିଷମାରୁ ଆଉ ପିଲାଶୁରକୁ ।

ଶାନ୍ତ୍ୟରେ ବସି ମିଶାଏ ଯେ, ଧର୍ଷଣ ଲୁଣ୍ଠନ କରେ ଯେ, ଏମିତିକି ଧମମାରୁ ରକ୍ତ, ଆଖିରୁ କଜ୍ଜଳ କାଢ଼ି ନିଏ ଯେ, ତାଙ୍କୁ କିଛି ନା କିଛି ପାଠ ନା ଶାଠ ବାହାର କରି ଖଲସ୍ କରିଦିଏ ।

ସବୁଠି ଜିତାପଟ, ସବୁଆଡ଼ୁ ଅର୍ଥବୃଦ୍ଧି, ଅର୍ଥସବୁ ଚୁଲସୀ ପକ୍ଷ ପକାଇ ରଖେ, ଭବିଷ୍ୟତ ବଶ୍ୟରଙ୍ଗ ପାଇଁ । ଗୁଡ଼ି ଫୁଲାଇ ବାଟ ଚାଲେ ଇନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ର ନ ମାନ ।

ତା ଆକାଶକୁଆଁ କୋଠା ଉପରେ ଦିନେ ହାତୀ ଖାଇଲା ବେଳେ ଉଷ୍ମ-
ଜଳ ରୂପରେ, ହଠାତ୍ ଦିନେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ଅକାଳରେ, ଅବେଳରେ ଏ କିଏ ?

‘ଜୁଲମ୍’, ‘ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚା’—ବେଲି ଫିଟବାଦ କରିବା ଅଟରୁ
ହୃଦ୍‌ରେ ଶବ୍ଦ ଆସିମରେ ଫମର ଦିଗି ଟଳି ଫେଲି । ‘ଜାରିନ୍‌ରେ ଛୁଡ଼’,
‘ମହଲତ ଦିଅ’, ‘ଖଲସ୍ କର’—କିଛି ହେଲେ କହିବାକୁ କିଛି ନେଉଥିଲି
ନାହିଁ । ଆଇନ ରେ ସବୁ ଧାରା ପାସୋର ଗଲା, ଜବରଦସ୍ତି ଅଗରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁ-
ଇଲା, ଯାହା ଜୀବନରେ କେବେ କରିନାହିଁ ।

ଶଶି ଶିଶୁଟିଏ ପରି ବଡ଼ ଅସହାୟ ଭାବରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା ସେ ମହାନ୍
ଜୀବନ ବିଜୟୀ ।

ଧନର ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଛୋଟା ହୋଇଥିଲା ଯୋଉ ମରୁଥାଲା ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ
—ଏକ ସ୍ଫୁଟି ସତ୍ତାରେ ଘୁଞ୍ଚି ଘୁଞ୍ଚି କହିଲା—ଜାତି ତାଙ୍କର ସ୍ଫୁଟି ଶୋ
କରିବା ଉଚିତ ।

ତାର ଶିଷ୍ଟତ୍ଵ ପ୍ରତିବାଦ କରି ଜଣେ ଜାତିପ୍ରେମୀ କହିଲା—ସେ ଜାତି
ଲଗି କଣ କରିଛନ୍ତି ? ତାଙ୍କୁ ଯଦି କିଏ ସ୍ଫୁଟି କରିବାର ଥାଏ, ସେ ତାଙ୍କର
ଘୃଣ, ଯେ ବିନା ପ୍ରସ୍ତାସରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ମାଲିକ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି ।

ଘୃଣ ପିତାଙ୍କର ସ୍ଫୁଟି ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ତାର
ହେଉ ବା ହୋଇ ନାହିଁ, ଯାହା ମାତାଲର ସହଜରେ ହୁଏନାହିଁ । ସେହି
ଲୋକେ ବିଚାରରେ—ମନ୍ଦର ମୁଖ ପାଖରେ ପ୍ରକୃତରେ ହାରିଗଲା ।

